

R. P.

JACOBI LOBBETII LEODIENSIS
SOCIETATIS JESU THEOLOGI,
OPERA OMNIA
IN SEX TOMOS DISTRIBUTA.

HAC SECUNDA EDITIONE RECOGNITA, ET AUCTA

Tomis duobus: & insuper, in aliis antea impressis, sparsim aucta Quæstionibus novis
quàmplurimis, illustrata selectis Sanctorum Patrum sententiis, Antiquorum
præclare dictis, & magnarum Virtutum exemplis, atque Historiis.

OPUS MAXIMA PARTE NOVUM,

& Concionatoribus, Pastoribus, ac spiritualis vitæ

Magistris atque Religiosis perutile.

comparavit m^{ro} S. Michael. J^{pe} Baml. v. d. B. G. J^{os} Bapt. Lohr ibid. profess^{us}.

TOMUS SEXTUS.

CONTINENS TRACTATVVM, SIVE CONCIONVM

*Asceticarum de Virtutibus Partes III. quarum postrema nunc primum prodit,
uti & Pars unica quæ subjungitur de Vitiis. Cum Indicibus necessariis.*

LEODII,

EX OFFICINA TYPOGRAPH. JOAN. MATHIÆ HOVII,

Ad insigne Paradisi Terrestris. M. DC. LXVIII.

SVPERIORVM PERMISSV.

JACOBI LOBBEII LEODIENSIS
SOCIETATIS JESU THEOLOG.

OPERA OMNIA
IN SEX TOMOS DISTRIBUTA

HAB SECUNDA EDITIONE RECOGNITA, ET AUCTA

OPUS MAXIMA PARTE NOVUM,
& CORRECTIONIBUS REPLETUM

TOMUS SEXTUS
CONTINENS
VARIAS ALIASQUE CONCIONES

LEODII

EX OFFICINA TYPOGRAPHICAE JOHANNIS MATTHEI LEODII
PERMISSUM

REVERENDISSIMO PRÆSULI
AMPLISSIMÓQUE DOMINO,
D. GVILIELMO NATALIS
EXEMPTI MONASTERII
SANCTI LAURENTII
AD LEODIUM
ABBATI,

CLERI SECUNDARI CIVITATIS
PATRIÆ AC DIOECESIS LEODIENSIS
CONSERVATORI APOSTOLICO,
DOMINO TEMPORALI IN ANTHINNES,
GLONS, VILLEREAUX, MASWYCK, &c.

PATRONO SVO AC MECOENATI
SALVTEM AC FELICITATEM.

 Oc meum opusculum publico donari
patior anno ætatis septuagesimo primo,
aditæ Societatis quinquagesimo, senili
quidem calamo, senili etiam mente at-
que ingenio; & ipso annorum pondere depresso, &
tacitâ quadâm studiorum limâ extenuato: in quo
proinde si quid minus cultum, & comptum sit, si
quid sterile, atque effoetum, erit illud conceden-
dum ætati: & hanc à nota probatâque omnibus hu-
manitate Tua gratiam expecto, REVERENDISSE
PRÆSUL, AMPLISSIMEQUE DOMINE, cujus No-
mini inscribere placuit *Tractatus hosce Asceticos*.
Cui enim potius? Abbatem Te voluit suavis Dei
provi-

EPISTOLA DEDICATORIA.

providentia in antiquissimo juxta ac celeberrimo
D. LAURENTII Asceterio: Cordatum autem
probavit Cor affixum scuto Tuo gentilitio: fortem
denique, qui illud sustinent Leones bini, animan-
tium Reges, fortitudinis invictæ symbola. Ut ad
Te liberiùs irent hi Tractatus mei, fecit Cor, amoris
officina, amoris & tessera, quæ & invitavit: Ut au-
tem etiam tutiùs lumen videant, facient, qui illos
tuebuntur, Leones Tui, si quis vel accipiter ungue
malo carpere paret, si quæ & vulpes, lupusve mali-
gno dente mordere: hoc est (ut clariùs eloquar) si
quis Zoilus & invidus, si quis austerus, & fastidiosus
censor incurset: ab hoc & illo sub Tuis Auspiciis
tuti prodibunt, atque illæsi: unde mihi gratiùs ac-
cidet, quod (ut opinor) ultimi erunt animi mei
partus: certè ultimos esse volui, quia *de Virtutibus*,
quas luci dedi eo consilio, ut dum illas legentium
oculis objicerem: simul & animo meo eas impri-
merem, mihiq̃ue compararem velut divitem reli-
giosæ mentis suppellectilem, quâ hîc spontaneè
pauper, alteri ævo (hoc est æternitati) dives esse
possim: utq̃ue possim, etiam calculo Tuo illos ap-
proba, REVERENDISSIME PRÆSUL, & mihi fave, fe-
lîxque vive Nestoreos in annos; imò & in longissi-
mam Æternitatem.

REVERENDISSIMÆ DOMINATIONIS VESTRÆ

Leodio Anno 1662.

5. Decembris.

Humillimus in Christo servus & cliens

JACOBUS LOBBETIUS
è Societate IESU.

TRACTATUUM, QUÆSTIONUM ET PARAGRAPHORVM.

TRACTATUS I. DE AMORE DEI. pag. 1

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.* Cant. 2. v. 4.

- §. 1. Quis introduxit? quam? Et quæ cella vinaria. p. 1.
 §. 2. Ordinavit in me charitatem. Ecquid illud ordinavit? ibid.
 §. 3. Ordinavit in me charitatem. Quæ? qualis? & quanta illa charitas? p. 2
 §. 4. Ordinavit in me charitatem. Qui sint gradus casti in Deum amoru? 3
 §. 5. Ordinavit in me charitatem. Quæ, & quanta vis charitatis, & divini Amoris? p. 4
 §. 6. Ordinavit in me charitatem. Quæ proprietates? quæ signa? qui effectus, & dona charitatis, & Amoris divini? 5
 §. 7. Ordinavit in me charitatem. Incitamenta quedam ad Dei Amorem. 7

TRACTATUS II. DE AMORE PROXIMI. 9

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes.* 1. Pet. c. 4. v. 8. 35

- §. 1. Ad illa verba: *Ante omnia.*
 Cur ante omnia? 9
 §. 2. Ad illa verba: *Charitatem continuam habentes.*
 Quæ sit illa charitas continua? 10
 §. 3. *Mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes.*
 Quæ sint motiva ad mutuam illam charitatem? 12
 §. 4. *Mutuam in vobismetipsis charitatem habentes.*
 Quæ sit Regula mutue illius charitatis? 13

TRACTATUS III. DE MANSUETUDINE. 15

QUÆSTIO I. MORALIS.

Ad illa verba: *Mansueti autem hereditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.* Psal. 36. v. 11.

- §. 1. Quid sit Mansuetudo? 15
 §. 2. Qui sint gradus mansuetudinis? 16

QUÆSTIO II. MORALIS.

Ad illa verba: *Mansueti autem hereditabunt terram.* ps. 36.
 Quæ sit illa terra? 18

QUÆSTIO III. MORALIS.

Ad illa verba: *Delectabuntur in multitudine pacis.* ps. 36.
 Quæ sit illa Pax? & quàm varia? 20

TRACTATUS IV. DE CLEMENTIA. 20

QUÆSTIO I. MORALIS.

Ad illa verba: *Clementia preparat vitam.* Prov. c. 11. v. 19.
 Quæ sit Clementia? & quod inter Mansuetudinem, & Clementiam discrimen? 20

QUÆSTIO II. MORALIS.

Ad illa verba: *Clementia preparat vitam.* Prov. c. 11. v. 19.
 Quæ sint Clementiæ partes? 22

QUÆSTIO III. MORALIS.

Ad illa verba: *Clementia preparat vitam.* Prov. c. 11.
 Quibus? & qua via? 23

TRACTATUS V. DE PACE ET CONCORDIA CHRISTIANA. 25

QUÆSTIO I. MORALIS.

Ad illa verba: *Dixit eis Pax vobis.* Joan. c. 20.

Cur Christus Magister optimus usus sit ea salutandi formula? Pax vobis. 25

QUÆSTIO II. MORALIS.

Cur tertio dictum à Christo, Pax vobis. ibid.

- §. 1. Quæ sit illa Pax hominis cum seipso. 26
 §. 2. Quæ media ad obtinendam pacem cum seipso. 27
 §. 3. Quæ sit illa Pax cum Proximo? 29
 §. 4. Quæ incitamenta ad pacem illam cum proximo. ibid.
 §. 5. Quæ media ad pacem illam cum proximo? 30
 §. 6. Pax cum Deo, & quæ ad illam via? 31

TRACTATUS VI. DE CASTITATE. 33

QUÆSTIO I. MORALIS.

Ad illa verba: *O quàm pulchra est casta generatio cum claritate.* Sap. c. 4. v. 5.

An Castitati benè juncta pulchritudo? 33

QUÆSTIO II. MORALIS.

Ad illa verba: *O quàm pulchra est casta generatio cum claritate.* Sap. c. 4. v. 5.

Quare cum claritate? & quæ sit illa claritas? 35

QUÆSTIO III. MORALIS.

Ad eadem verba: *O quàm pulchra est casta generatio cum claritate.* Sap. c. 4. v. 5.

Quæ sint maxime opportuna ad servandam castitatem præsidia? 36

I. PRÆSIDIUM. A Deo, & Diva Matris Castitati petendum. ibid.

II. PRÆSIDIUM. A Sacrosancta Eucharistia, ceu potenti Castimonie tutela. 37

III. PRÆSIDIUM. A SS. Virginibus, quæ cœlis additæ periclitantes de castitate ajuvant. 38

IV. PRÆSIDIUM. Ab Humilitate, diffidentia sui, & fiducia in Deum. 39

V. PRÆSIDIUM. A celeri, & honorata fuga. 40

VI. PRÆSIDIUM. A circumspecta, & rariore Virorum cum fœminis conversatione, & contra fœminatum cum Viris. 42

VII. PRÆSIDIUM. A carne edomita, & subacta. 43

TRACTATUS VII. DE OBEDIENTIA CHRISTIANA ET RELIGIOSA. 46

QUÆSTIO I. MORALIS.

Ad illa verba: *Domine quid me vis facere.* Actor. c. 9.
 Quid sit obedientia. 47

QUÆSTIO II. MORALIS.

Ad illa verba: *Domine quid me vis facere.* Quæ sit perfecta Obedientia? 48

- §. 1. Obedientia prompta. 49
 §. 2. Obedientia cœca. 50
 §. 3. Obedientia sortis. 51
 §. 4. Obedientiæ merces amplissima participatio quedam divini nominis. 52
 §. 5. Obedientiæ merces opulenta; nominis, morum, ac vitæ in melius mutatio. 53
 §. 6. Inobedienciæ pœna. 54
 §. 7. Obedientia Sanctorum etiam à felici obitu, ac beatitate. 56
 §. 8. Obedientia animalium delata Viris ab innocentia vitæ illustribus. ibid.

TRACTA-

TRACTATUS VIII.

DE OBSERVANTIA REGULARI. 57

Ad illa verba: Custodi legem, atque consilium. Prov. c. 3.

QUÆSTIO I. MORALIS.

Cur lex dicatur essentia? 58.

QUÆSTIO II. MORALIS.

Cur eadem lex dicatur substantia? 59.

QUÆSTIO III. MORALIS.

Quæ incitamenta esse debent ad Legis, & Regularum observantiam?

I. INCITAMENTVM.

Ex illis verbis: Erit vita anime tue. v. 22. 59

II. INCITAMENTVM.

Ex illis verbis: Erit gratia faucibus tuis. v. 22. 60

III. INCITAMENTVM.

Ex illis verbis: Erit robur faucibus tuis. v. 22. 61

IV. INCITAMENTVM.

Ex illis verbis: Erit gratia docendi, prædicandi, &c. ibid.

V. INCITAMENTVM.

Ex illis verbis: Erit torques collo tuo. v. 22. 62

TRACTATUS IX.

DE MODESTIA CHRISTIANA. 63

Ad illa verba: Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Ad Phillipp. c. 4.

QUÆSTIO I. MORALIS.

Quid sit Modestia? 63

QUÆSTIO II. MORALIS.

In quo posita sit ea Modestia? quæ ad illam incitamenta? Et qui ab ea maximè conspicui? 64

TRACTATUS X.

DE CHRISTO PATIENTE. 66

QUÆSTIO I. MORALIS.

Ad illa verba: Vidi librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. Apoc. c. 5. v. 1.

§. 1. Quis ille Liber? 66

Christus patiens est ille Liber. 67

§. 2. Quid in eo Libro foris & intus scriptum? ibid.

I. Charitatis compendium. 68

II. Obedientiæ miraculum. 70

III. Patientiæ prodigium. 72

IV. Humilitatis exemplum. 74

QUÆSTIO II. MORALIS.

Ad illa verba: Vidi Librum signatum sigillis septem. Apoc. c. 5.

Quæ sint illa sigilla septem? 75

TRACTATUS XI.

DE TEMPORE BENE IMPENDENDO. 77

Ad illa verba: Redimite tempus, quoniam dies mali sunt.

Ad Ephes. c. 5. v. 16.

QUÆSTIO I. MORALIS.

Ad illa verba: Redimite tempus.

Quid sit Tempus? quod ejus pretium? quæ jactura? quæve illius redemptio? 77

QUÆSTIO II. MORALIS.

Ad illa verba: Quoniam dies mali sunt. v. 16.

Qui sint illi dies mali? 79

QUÆSTIO III. MORALIS.

Ad illa verba: Dies mali sunt. v. 16.

Si mali, qui è contrario boni? 80

QUÆSTIO IV. MORALIS.

Ad eadem verba: Quia dies mali sunt.

Quæ ratio servanda, ut dies vitæ nostræ aliàs mali, boni sint? 81

TRACTATUS XII.

DE NON JUDICANDO, MULTOQUE

MAGIS NON CONDEMNANDO PROXIMO. 82

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: Nolite judicare, & non judicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Luc. c. 6. v. 37.

An ergo qui fratrem non judicat, non condemnat in terris, non sit ipse à Domino judicandus, nec condemnandus in cælis?

§. 1. Ponantur rationes, & confirmantur exemplis. 82

§. 2. Proponitur ratio excusandi aliena delicta, potius quàm judicandi; aut etiam damnandi. 84

§. 3. Resolvitur objecta quæstio. ibid.

QUÆSTIO II. MORALIS.

Ad illa verba: Dimitte & dimittemini. Luc. c. 6. v. 37

An qui proximo dimittit in terris, sibi sentiat à Deo dimitti in cælis? 85

QUÆSTIO III. MORALIS.

Ad illa verba: Date, & dabitur vobis. Luc. c. 6. v. 38.

Quis nexus inter date, & dabitur? 86

TRACTATUS XIII.

DE PATIENTIA CHRISTIANA, &c. 88

QUÆSTIO I. MORALIS.

Ad illa verba: Patientia opus perfectum habet. Ep. D. Jacobi 1.

Quid sit Patientia? 88

QUÆSTIO II. MORALIS.

Ad eadem verba: Patientia opus perfectum habet.

Quæ sint potissima patientiæ partes? 91

§. 1. Prima pars, seu primus Actus Patientiæ in morbis æquanimitè tolerandis. ibid.

§. 2. Pars secunda, seu secundus Actus Patientiæ in morte, cum eam natura, seu debitum, à nobis exegerit. 93

§. 3. Pars tertia, sive tertius Actus Patientiæ, exilium a quo animo ferre. 94

§. 4. Pars quarta, seu Actus quartus Patientiæ, proscriptionem bonorum omnium sorti animo excipere. 95

§. 5. Pars quinta, seu quintus Actus Patientiæ in injuriis bono nomini illatis. ibid.

§. 6. Pars sexta, sive sextus Actus Patientiæ in toleranda inhospitalitate inurbana, & barbara. 97

§. 7. Pars septima, seu Actus septimus Patientiæ in conviciis, contumeliis, injuriis etiam ab eo acceptis, cui feceris benè. 98

§. 8. Pars octava, sive octavus Actus Patientiæ in verberibus, aut plagis corpori perperam inflictis. ibid.

§. 9. Pars nona, seu nonus Actus Patientiæ in morte per vim, & nefas. aut parata, aut etiam illata. 99

§. 10. Pars decima, seu actus decimus Patientiæ in morte propinquorum æquanimitè toleranda. 100

QUÆSTIO III. MORALIS.

Ad eadem verba: Patientia opus perfectum habet.

§. 1. Quod, & quomodo perfectum opus habeat patientia? 101

§. 2. Patientia opus perfectum habet in exemplari suo, idest Deo, & Deo homine. 103

TRACTATUS XIV.

DE VICTORIA SUIPSIUS. 104

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Sapientis verba: Certamen forte dedit illi ut vinceret.

Sap. c. 10. v. 12.

§. 1. Quod illud certamen forte, & quæ victoria? 104

§. 2. Quàm nobilis de seipso Victoria? quàm etiam fortis & heroica? ibid.

§. 3. Quàm fructuosa de seipso Victoria? 105

§. 4. Quàm gloriosa de seipso Victoria? 106

§. 5. Quàm turpè sit & probrosum à seipso vinci? & suis cupiditatibus famulari? ibid.

§. 6. Exempla pauca eorum, qui seipsos generosè, & fortiter vicerunt. 107

§. 7. Quædam præsidio futura ad Victoriæ sui. 108

I. PRÆSIDIUM.

A rationis Imperio. ibid.

II. PRÆSIDIUM.

A diffidentia sui, & in Deum fiducia. 109

III. PRÆSIDIUM.

Ab oratione, & imploratione cælestis auxilii. ibid.

IV. PRÆSIDIUM.

Ab assidua, attentâq; Animi vigilantia, & durioris corporis exercitatione ad pravos affectionum motus vel evitandos, vel comprimendos. 110

JACOBI LOBBETII
SOCIETATIS JESU THEOLOGI,
TRACTATUS ASCETICI
DE VIRTUTIBUS
EX NORMA ADHORTATIONUM.

TRACTATUS
DE AMORE DEI.

QUESTIO UNICA
MORALIS.

Ad illa verba: *Introduxit me in cellam
vinariam, ordinavit in me charitatem.*
Cant. c. 2. v. 4.

§. 1.

*Quis introduxit? & quam? & quæ cella
vinaria?*

NE multis te morer, AMICE LECTOR:
Qui introduxit Christus est: quæ in-
troducta est; nonnullis est Ecclesia:
aliis Deipara Virgo: plerisque omnibus
Anima sancta, sponsa Christi: hanc
Christus, ceu sponsus, ab umbrâ mali *introduxit in
cellam vinariam.* At quænam illâ? hic aliqua est
Authorum inter se pugna, & opinionum dissensio.
Origeni, *cella vinaria*, seu, ut hebræi vertunt,
Domus vini, est Domus sapientiæ, sive gymnasia, in
quæ inducitur Anima, ut vinum melioris sapientiæ
hauriat, & largiter epoter.

Homil. 3.

& 4.

Quæ cella
vinaria?

D. Gregorio, est Scriptura sacra: hæc enim Ani-
mæ propinat vinum cœlestis sapientiæ.

Homil. 4.

D. Gregorio Nysseno, *Cella vinaria* est Altare,
in quo Sacerdotes, & consecrant, & hauriunt, & di-
tribuunt vinum Eucharisticum, hoc est Christi, Dei
hominis purum, putumque sanguinem: ad hoc Alta-
re, seu *Cellam vinariam*, seu *Domum vini*, inducitur à
Christo, ceu sponso fidelis anima, ut illic bibat de
Calice Domini, eoque piè ebria æstuet: sed æstu
divini in nos amoris.

Serm. 49.

D. Bernardo, *Cella vinaria* est Congregatio fide-
lium in monte Sion, cui è cœlo, ipso die Pentecostes,
datus Spiritus Sanctus, qui in Divinis Amor est;
cujus, quasi vini musto, Apostoli fuerunt ebrii. Et hæc
faciunt pro litterali sensu; pro mystico, quæ subijcio.

Theodoreto, *Cella vinaria*, est mysterium Incar-
nationis, in quo Verbum caro factum: & caro quasi
Cella vinaria, in quam Pater Æternus Filium unige-
nitum induxit, sacro in homines amore, quasi vino,
piè ebrium.

Cassiodoro, Bedæ, Anselmo, & aliis, est Ec-
clesia, in quam quisquis inducitur, haurit vinum
altioris sapientiæ, & divini amoris.

Haymoni, *Cella vinaria*, est domus orationis, ac
contemplationis, in quam dum introducitur anima,
haurit largius vinum cœlestis consolationis, exul-
tationis, amoris, & divini fervoris. De hac *Cella*,
sic etiam D. Bernardus:

Serm. 49.

*Cum duo sint beatæ contemplationis excessus: in intellectu
unus, & alter in affectu: unus in lumine, alter in fervore:
unus in agnitione, alter in devotione: pius sanè affectus, &*

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

*pectus amore calens, & sanctæ devotionis infusio, etiam &
vehementis spiritus, repletus zelo, non planè aliunde, quàm
è Cella vinaria reportantur: quod utin aperto sit, distin-
guit S. Doctor tres Sponsi cellas: aromaticam, un-
guentariam, & vinariam. Primam, ait esse disciplinæ;
secundam naturæ; tertiam gratiæ: & hanc ait dici vinar-
iâ, quod in ea vinum zeli in charitate ferventis reconditur.*

Serm. 23.

Ego in præsentia sensui mystico insistam, dicam-
que *Cellam vinariam* esse Ecclesiam, in quam anima
per Fidem, & Baptismum inducitur, largèque epo-
tat vinum caritatis; de quo pauca subijciam.

§. 2.

Ad illa verba: *Ordinavit in me charitatē.*

Ecquid illud: Ordinavit?

IN hac una vocula pius ludit Interpretum labor.
Titelmannus ex Chaldæo vertit: *Glutinum ejus
ad me, est charitas*, q. d. Sponsus per caritatem mihi
intimè conjungitur, & quasi conglutinatur

Rabbini, *insignivit in me charitatem*: q. d. Sponsus
non vulgariter, sed insigniter me amat; mihi que vi-
cissim non vulgarem, sed insignem infudit caritatem.

Quid illud,
ordinavit?

Symmachus, *Coacervavit in me charitatem*: quasi
diceret: non avara, non parca manu, non exigua
particula caritatis: sed veluti cumulo, & acervo facto
omnem in me caritatem coëgit, atque coacervavit.

Serm. 5. in
Psalm. 118.

Ambrosius, *constituit in me dilectionem*; quasi di-
cat: in me posuit sedem amoris, ac dilectionis. He-
bræi ex hebraica voce *dagal*, explicant *vexillavit*: sive
vexillum erexit; metaphora pulchrè deducta à militia.

Primò, ut Duces vexillo trahunt post se militem:
sic & Sponsus caritate, ceu vexillo, me traxit, &
in sua castra adduxit.

Secundò, ut in arce capta, victoris elevatur vexil-
lum; in quo illius est insigne: sic Sponsus in me
quasi beneficiis jam victam, debellatam, & captam,
vexillum suum, hoc est, caritatem, erexit. Inde
ex Hebræo vertitur *vexillum ejus super me charitas*.

Tertiò, ut vexillum sequuntur, omni que conatu
tuentur milites, nè in manus hostium veniat: sic
me caritatem, ceu vexillum, & sequi, & tueri vo-
luit, nec unquam hosti concedere.

Denique, ut in acie benè ordinata vexillum in
oculis habent milites, cohortes, legiones: sic & mihi
caritatem semper in oculis esse voluit; & primis curis;
& hoc ad pugnam, ad victoriam, ad palmas, & gloriam.

Sanchez, ex Syro, paulò aliter vertit, & sic expli-
cat: *Amorem contra me tanquam exercitum vexillatum
instruxit*. q. d. non potui resistere Sponso, quia ipse
omnes amoris vires in me effudit, & illius quasi
acies, & vexilla in me direxit, iisque me oppugnavit,
atque expugnavit.

Nosse vis quæ sint illæ acies? aliæ sunt, atque aliæ:
sicuti alia, atque alia vexilla; atque imprimis eximis

A

Sponsi

Sponsi forma, ingenium liberale, mitissimi mores, amatoriae blanditiae, munera exquisita, & largiora beneficia: quas veluti quasdam amoris acies instruit, & in Sponsam ducit animarum Sponsus.

Lib. 15. de
Civ. c. 22.

Septuaginta, & ex illis vulgata versio, habet: *Ordinavit in me charitatem.* Merito *Ordinavit*, quia, ut ait Augustinus: *Nihil est aliud perfecta, & vera virtus, quam ordo amoris*; At quis ordo? is certe, quem perscribit caritas, quae semper est ordinata, si modò caritas est.

Quis ordo
Charitatis?

Hæc in primâ acie Deum collocat: in secundâ seipsam: in tertiâ proximos; è quibus aliquos constituit in prime, alios in medio, nonnullos in postremo agmine reponit.

Hanc porrò caritatem, & hunc Ordinem hausit Sponsa in *Cella vinaria*, in qua sobriè ebria effudit illud amabile. *Ordinavit in me caritatem*: quasi dicat; Non sum suavi illo nectare dementata, non ebullit in me concupiscentia, non agor in furorem; non vagor bacchabunda; sed probè mihi consto: quia sobrius est amor meus, & rerum, personarumque æstimationem, ordinemque optimè retinet. Ita S. Augustinus, S. Gregorius Nyssenus, S. Fulgentius, aliique, quibus in præsens assentior.

§. 3.

Ad illa verba: *Ordinavit in me charitatē.*

Quæ, qualis, & quanta illa Charitas?

Charitatis
definitio.

CHARITAS *Habitualis* alia; alia *Actualis*.

Habitualis, est qualitas supernaturalis, in voluntate, velut subjecto, residens, & principium Amoris supernaturalis.

Actualis autem, est actus ab illo elicitus, & ipse in substantia supernaturalis, cujus objectum est divina Bonitas in se, & propter se amata; & super omnia dilecta: sicque charitas, seu Dei amor super omnia.

Descriptio-
nes.

Et hæc ex arctioris Theologiæ principiis ejus est definitio: illa, quæ profertur ab Asceticis, est largior, & metaphorica, adeoque alia, atque alia, pro alio, atque alio illius effectu, proprietatibus, atque attributis, è quibus varias *Amoris* illius descriptiones eruemus; & potiùs, à SS. Patribus ac Doctoribus prius erutas, hinc luci dabimus & prelo.

I.

Ad Rom.
c. 13.

D. Paulo, Gentium Apostolo: *Plenitudo legis est dilectio*, *Plenitudo*, hoc est *Consummatio*, vel, ut Syrus vertit, *adimpletio*. qui enim Deum ex vero diligit, legem implet: Toletus paulò aliter vertit, & ait: *Plenitudo*, hoc est finis & scopus legis, est dilectio, eò quippe collimat lex tota, ut ametur Deus, ametur, & proximus: adeoque qui hoc implevit, totam legem implevit.

III.

Ad Coloss.
c. 3.

Eidem Apostolo, Charitas est *vinculum perfectionis*; hoc est, veluti nexus quidam virtutum omnium, in quarum cumulo, reposita est Christiana perfectio: est nexus & animorum; cujus ratio hæc afferitur à Divo Augustino; quia *Charitas, est veluti tunica inconsutilis Christi, quæ ad unum Deum pervenit, & in unum omnes colligit.*

Cum illa D. Augustini appellatione, ex qua Charitas dicitur, *Toga inconsutilis Christi*, ferè convenit illa D. Bernardi, à quo Charitas vocatur animæ *vestis*: *Bona*, inquit, *vestis est Charitas*: & hæc Petri Cellensis, cui *charitas est vestis Agni*, symbolum innocentiae, & mansuetudinis. Aliis *vestis nuptialis*, quæ qui tegitur, intrabit ad nuptias Agni; qui caret, ab illis excludetur.

Hac veste probè tecti, & ornati *Domestici omnes* Mulieris fortis, id est Ecclesiæ, de quibus illud Sapientis: *Omnes domestici ejus vestiti sunt duplicibus*, hoc est, interprete Divo Bonaventura: *amore Dei, & proximi.*

VI.

D. Chrysostomo, aureo Oratori, *Charitas est virtutum principium, & finis*: ipsa est *radix, fundamentum, & fastigium.*

Principium quidem, à quo virtutes omnes sumunt exordium.

Finis autem, quem spectant, atque attendunt, & in quo etiam desinunt.

Radix, à qua pullulant, ceu meliora cœli germina, germina beatæ æternitatis.

Fundamentum, à quo surgit ædificium spirituale, atque in cœlos usque erigitur.

Denique *fastigium*, in quo desinit, & finitur. Cui descriptioni affinis est illa, quæ *Charitas* dicitur, & est veluti *centrum* virtutum omnium.

VII.

Quod si *Charitas est centrum*: virtutes aliæ sunt veluti lineæ, quæ ab illa exeunt, & ad eam redeunt ut lineæ à circulo, & in circulum, cujus circūferentia, est ipsa perfectio, quæ ab illis omnibus exurgit.

Origeni, *Charitas est veluti Epilogus*: ut enim hic cæteras orationis partes summam quodammodo complectitur: sic & Charitas virtutes cæteras.

VIII.

D. Thomæ Aquinati, *Charitas est veluti forma virtutum*: ut enim corpora valorem, & pretium sortiuntur à *forma*: puta ferrum, æs, argentum, aurum, gemmæ, uniones, pretium habent, non à materia (quæ omnibus una, & communis est) sed à *forma*, quæ cuique propria: sic & virtutes sine charitate informes sunt. Informis Fides, informis & Spes, nec apud superos pro valore, & pretio beatæ æternitatis: cum charitate autem & hæc, & illa formata est, & apud superos in pretio, & apud Deum ipsum meritum fortitur de condigno, valetque æternæ mercedi comparandæ.

IX.

D. Dominico, *Charitas est schola virtutum*, in qua quisquis doctus est, cœlo doctus est. In hac porro schola exercitatus ille ipse S. Dominicus, de seipso jactare solitus erat illud: *Plus in Charitatis codice didici, quam in universa Scriptura.*

X.

D. Gregorio Pont. Max. *Charitas ignis est*: sic enim ad illa verba: *Ignis in altari meo semper ardebit.*

XI.

Altare Dei est cor nostrum, in quo jubetur ignis semper ardere: quia necesse est ex illo ad Dominum charitatis flammam indefinenter ascendere.

Levit. c. 17.

Lib. 25. Moral. c. 7.

Eidem D. Gregorio, *Charitas est machina*, quæ sua mole, ac vi nos à terra in cœlos; imo & in Deum ipsum elevat: sic enim inquit: *Machina mentis est vis amoris, quæ illum, & à mundo extrahit, & in alta tollit.*

XII.

In Ezechiel. c. 27.

D. Augustino, *Charitas pondus est*, & quidem immensum, quod ad Deum, ceu centrum, attrahit: sic enim de amore etiam generatim: *Amor meus, pondus meum; illuc feror, quocumque feror: Quæris quod Augustino pondus? Amor, & quidem Dei: illo fertur, quocumque fertur.*

XIII.

Epist. 29.

D. Chrysologo, *Charitas est lorica*, quæ omnia adversariorum tela excipit, eludit, frangit: sic enim de illa:

XIV.

Amor impenetrabilis est lorica, respuit jacula, excutit gladium, periculis insultat, mortem irridet. Denique si amor est, vincit omnia.

Serm. 28.

D. Bernardo, *Charitas jugum est*: sed leve: sed suave: sic enim de illo.

XV.

O jugum sancti amoris; quàm dulciter capis, gloriosè illaqueas, suaviter premis, delectabiliter oneras, fortiter stringis, prudenter erudis. Ubi hæc de jugo Amoris: tum æstu quodam seu amoris, seu voluptatis concitatus exclamat.

O felix amor, à quo oritur strenuitas morum, puritas intentionum, subtilitas intellectuum, desideriorum sanctitas, operum claritas, virtutum fecunditas, meritorum dignitas, præmiorum sublimitas.

Lib. de dilig. Deo.

D. Basilio, *Charitas thesaurus est*, de quo sic sacratiore eloquentia.

XVI.

Thesaurus indeficiens est amor divinus, quem, qui habet, dives est; quo, quicumque caret, pauper est.

In Hexam.

Rhabano, qui multa de Charitate colligit, & in unum quasi fasciculum cogit: *Amor divinus, est ignis, lux, sol.*

XVII.

Ignis in meditatione mentem purificans à sordibus.

In quod. Ser.

Lux in oratione mentem irradians claritate virtutum

Sol

Sol in aeternâ beatitudine mentem clarificans serenissimo lumine, & suavissimo calore, & exhilarans ineffabili gaudio, & jubilatione.

Et hæc sunt Charitatis descriptiones ex SS. Patribus, atque Authoribus collectæ, veluti totidem flores ex variis arcolis.

§. 4.

Ad illa verba : *Ordinavit in me charitatē.*

Qui sint gradus casti in Deum amoris?

Gradus
Amoris
varii.

RICHARDVS de S. Victore astruit apicem Charitatis esse amorem insatiabilem, sive violentum, cujus tres gradus assignat, & distinguit.

I.
Amor vul-
nerans.

Lib. 9. Conf.
cap. 2.

Primus est, *Amor vulnerans*. Dicitur autem cor amore vulneratum, quando amoris sagitta veluti transfixum est, & hinc intimè gemit, suspirat, ardet, æstuat. Tale fuit cor D. Augustini, qui hæc de seipso, & piè, & verè: *Sagittaveras cor nostrum caritate tua*. At qua sagitta? Unique divini amoris, ceu cœlestis sagittarii, cujus meminit Lancilotus, Florus Batavus, Ioannes ab Angelo, Ferrerius, aliique, qui asserunt cor sacrum D. Augustini, sacris Christi stigmatibus, ceu totidem vulneribus, notatum; cujus etiam mentionem fecit Emmanuel Carea, secunda parte historiæ S. Joannis Saguntini: ubi sic cecinit:

*Gentis Eremicolæ Pater Augustinus, amore
Divino accensus, Christum meditatus, ab illo
Fonte capit plagas, ex illo fonte sagittas.*

Hinc illi, imò & sacro illius Ordini, pro insigni, scutoque religioso relictum est *Cor sagittis transfixum*.

Ab illis porrò sagittis, & inflicto ab iis vulnere, factum, ut Cor Augustini ad Deum semper aspi-
piraret, æstuarer, palpitaret, exiliret, exultaret-
que totum: quod & miraculo factum, visumque à multis etiam à sacro illius obitu.

Lib. 3. c. 47.

Refert Lancilotus, Cor ejus adhuc integrum, & quasi vividum, sæpius visum motus quoddam, & palpitationes etiamnum pati: & quidem

Primò, cùm in solemnī hymno *Te Deum*, ventum est ad illum versiculum: *Sanctus, Sanctus, Sanctus*.

Secundò, ipsa Die Anniversaria SS. TRINITATIS, imò & ad ipsum nomen SS. TRIADIS expandi, atque explicari; crederes adhuc in illius amores expandi, atque explicari; adeo valida sunt Amoris vulnera, ut etiam post fata perdurent.

Quod ipsum in D. Theresia spectatum non sine amabili stupore. Fingitur illa astante cœlesti genio, Seraphino, qui ejus cor sagittâ transfigit: sed Amoris sagittâ: ab hac etiam post fata palpitare visum; ut scribit Silvester Petra sancta, cujus verba hîc ascribo.

Taumasia,
Ver. Relig.
tom. 3. c. 12.

Cor illius (ut perhibent) cristallo includi, & contineri haud potest: fervet perpetuò, atque ebullit, amorēque suum adhuc exhalat, proindeque carcerem suum propè frangit, ut exæstuarer liberius possit, atque adhuc sine anima, Deum quodammodo amare. hæc ille. Videri possunt, quæ fusiùs dixi in opere, cui titulum feci: *Gloria Patriarcharum de D. Augustino, & D. Theresia*.

II.
Amor li-
gans.

Secundus gradus puri in Deum Amoris, est *Amor ligans*; cum scilicet ita Deo astringitur Anima; ut nihil nisi de Deo cogitet, nihil loquatur, nihil agat; imò nihil alios cogitare, nihil loqui, nihil agere velit.

Is fuit amor B. Jacoboni, è sacra D. Francisci familia. Hic die quadam è cellula elabi in plateas, & per eas curitare mœsto vultu, caperata fronte, effusis lacrymis, gemitibus, ac lamentis. Causam rogatus ab obviis quibusque, hanc addidit, *quod Amor non ametur*. Et hæc una doloris, gemitus, ac lacrymarum causa, quòd *Amor*, quem unicè amabat ipse, *non amaretur*.

Ecquidenim, inquiebat ille: *Amantur opes, au-*

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

rum, gemmæ, uniones: quid periculosius? *Amantur honores, tituli, dignitates*. Quid vanius? *Amantur delitiæ, voluptates, illecebræ carnis*. Quid foedius? *Amantur equi, canes, feles, porci*. Quid vilius? *Amatur mundus, amatur caro, amatur & dæmon, & alia omnia odio dignissima: & Amor non amatur*. hinc illæ Jacoboni lacrymæ, gemitus, ac suspiria.

Quod B. Jacobono: hoc B. Mariæ Magdalenæ de Pazzis: hæc cum nihil meditaretur, nihil loqueretur, nihil eructaret, nihil ageret nisi ex Dei amore: etiam sorores, etiam obvios quosque ad eum amorem cohortari, atque impellere; jactareque crebriùs illud: *O Amor! ô Amor. Amate hunc Amorem sorores, amate hunc Amorem: Amate & mortales omnes hunc amorem, amate*. Hæc illa, Amoris divini veluti captiva, veluti vinctâ; nec jam sua, sed Dei: quia quidquid cogitabat, quidquid loquebatur, quidquid agebat, aut Dei erat, aut de Deo.

Ut in te quoque, mi Lector, sit ille Dei amor, Augustinū audi, & sequere: sic ille tibi, sic omnibus:

Breve præceptum tibi præcipitur. Dilige, & fac quod vis, sive taceas, dilectione taceas: sive clames, dilectione clames: sive emendes, dilectione emendes: sive parcas, dilectione parcas: Radix sit intus dilectionis: non potest de istâ radice nisi bonum exire.

Tertius gradus violenti in Deum amoris, est *Amor languescere faciens*; is porrò languor enascitur ex amoris divini vehementia, cui impar etiam est hu-

III.
Amor lan-
guere fa-
ciens.

Is fuit in S. Philippo Nerio. Huic aliquando in triumphalibus Martyrum spelæis ad Divi Sebastiani, profunda jam nocte oranti, tantus repentè divini amoris incidit è cœlo calor, ut animo in amorem dulcissimè liquecente, humi abjectus exclamaret: *Impar sum Domine, impar sum*. Et verò impar erat Philippus, impar & illius quæque cor erat, licet amplissima divini amoris officina: sensit illud subsultare vehementiùs, sensit & sinistras inter costas repentinum enasci tumorem, nimirum laxato cordis spatio, costisque duabus majorem in arcum curvatis, locum sibi fecerat, qui in Philippi corde exultabat amor, & sibi in illâ placere videbatur novæ ædis laxitate.

Is etiam fuit Sancti Francisci Xaverii, cujus eæ in amoris æstu, ac vehementia voces sæpius auditæ: *Satis est Domine, satis est*.

Is denique (ne omnes confectæ, quod longum foret) is fuit ardor, is languor Cornelie Lampugnæ, matronæ Mediolanensis longè sanctissimæ; quæ cum imparem se sentiret divinis ardoribus, identidem ad socias succlamabat: *Ferte opem, properate, sociæ, ut amorem amem*. Tum vehementiùs incitata, jamque amore victa: *Satis, satis est, non ultra ferre valeo*.

P. Rhoc. r.
de Amore in
Deum.

Et certè quî valeret, cùm cœlesti illo amoris incendio ferendo non sit humanus animus..

Testis erit Ambrosius, cognomento à JESV, Ordinis Minimorum, notæ vir sanctitatis.

Huic inter dicendum de Charitate, solemne erat post crebros singultus, ac suspiria, expalescere, languere, deficere: Imò & votum, in eo amoris æstu vitam ponere. Et sanè posuit, annuente votis cœlo.

P. Rhoc. supra

Cùm enim in hæc verba exisset: *Age bone JESV, dulcis amor cordis, educ vinctum amore tuo hunc animum, debitum tue charitati triumphum*. Deprompto Crucifixi signo, quod habebat in manica, dum sese totum amori permittit, defecit, atque expiravit; adeo verum illud, *fortis ut mors dilectio*.

Quartus gradus violenti in Deum amoris est *amentia*; sive *Amor amens*. Ne sit injuria verbo: est *Amor amentia*, quæ vitio datur, est quæ etiam virtuti; & hæc etiam in amore Dei invenitur, estque summus illius gradus.

Platone judice, Amor est amentia, & omnis amans est amens.

Sic

Sit tibi in oculis adolescens amore amari male captus, is est amens: at unde amens? unde & amans. unde amentia? unde & amor. Hic ubi illum invaserit; nec pudor retinet, nec timor cohibet, nec periculum retardat, nec mors ipsa revocat, nec inferni horror. Quid facias? amens est, quia perditè amans: quod ipsum agnovere antiquiores apud quos vulgatum illud: *Amare & sapere vix Diis concessum est.*

Si profano amor inest amentia, & quidem damanda: sacro certè, etiam sua est amentia, eaque imprimis laudanda.

Cant. c. 4. v. 9. Audi coelestem Sponsam, sic ille olim ad Sponsam: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa.* Vatablus vertit: *Abstulisti cor meum*, id est mentem: Ecquid enim, an non ablata quodammodo mens Aeterni Patris Filio, cum humanitatem induit; cum formam servi accepit, cum seipsum exinanivit; cum objecit injuriis, contumeliis, plagis, ipsique morti in infami Crucis ligno? Enimvero ablata, si oculis hominum habenda fides, si ex eorum calculo ea res aestimanda: Erat enim verò illud omne amentia; sed benè sana. Hac etiam correptus Doctor Gentium Paulus, cum se opprobriis, tribulationibus, carceribus, verberibus obtulit. Hinc illæ ejusdem ad Corinthios voces: *Mente excedimus*; vel, ut Manuscripti codices habent: *Mente excidimus*; vel, ut vertit Syrus, Chrysostomus, Theophylactus, Vatablus, alique *Insanimus*: quasi verò ea Christi causâ subire, sit insania, sit mentis excessus: Et certè videri poterat, & esse hominum calculo: at sana erat insania, & pius mentis excessus. Is quoque spectari potuit in Magdalena poenitente, & amore Christi faucia. Irruit illa in domum Simonis Pharisei, in convivii locum irrupit, abjicit se ad Domini pedes, osculatur illos, lacrymis lavat, capillis tergit, nec timor avertit, nec pudor. Quid facias? Amans est, adeoque & piè amens. Nimirum ab illa Jesus cor abstulerat, & ipsa vicissim à Jesu, quia tam hic, quam illa amabat. Hinc (ut de illa differtè Origenes) *Oblita erat timere, oblita erat gaudere, oblita erat seipsam, oblita denique erat omnia, præter illum, quem diligebat super omnia.* Nec mirum, quia Magdalena tota erat in Jesu, & Jesus totus in Magdalena: ut ingeniosè probat, & ostendit Origenes, vel ex eo, quod à resurrectione Jesu sibi apparentem non agnovit: *Ioseph posuit in monumento corpus tuum, Maria sepelivit ibi pariter spiritum suum: & ita indissolubiter junxit, & quodammodo univit eum cum corpore tuo, ut facilis posset separare animam se vivificantem à vivificato corpore tuo, quam spiritum suum te diligentem à defuncto corpore tuo. Spiritus enim Magdalene magis erat in corpore tuo, quam in corpore suo; cumque requirebat corpus tuum, pariter requirebat spiritum suum, & ubi perdidit spiritum tuum corpus, perdidit cum eo spiritum suum. Quid igitur mirum si sensum non habeat, quæ spiritum amiserat? Quid mirum si te nesciebat, quæ non habebat spiritum, quo scire debebat? Redde itaque ei spiritum suum, quem habet in se corpus tuum, & mox recuperabit sensum suum, & relinquet errorem suum.*

Homil. de S. Magdalena.

2. Cor. 5. Hæc Origenes, ex quo conficio quod hic proposui, eum qui amat amentem esse, id est, sine mente, & hoc, quia mens ejus à se quodammodo abiit, & in amatum excessit: quod, & agnovit, & commendavit D. Augustinus, cum extulit illud & doctè, & verè. *Anima magis est ubi amat, quam ubi animat.*

S. 5.

Ad illa verba: *Ordinavit in me charitatē.*

Quæ, & quanta vis Charitatis, & divini amoris?

POETÆ, quibus in docta figmenta facilis est animus, facilis & calamus, afferebant amorem

extorsisse è manu Iovis fulmen: & ex manu Phœbi sagittas. Figmentum est, & Poetæ ludus amabilis, è quo tamen erui potest ea veritas, quod Amor Deum quasi exarmet, & vincat; quod & orbem incendat; & hoc ea, qua pollet vi, ac robore: quod & demonstrat Alciatus triplici emblemate.

In primo, Amorem pingit insidentem currui, quem trahunt leones quatuor, symbola invictæ fortitudinis.

In secundo, eundem Amorem effingit cum alis, arcu, & sagittis, depluuntque è cœlo circumquaque igneæ sagittæ, sed tractæ: quo significatur Amorem Deum vincere, & Orbem incendere.

In tertio, Amorem efformat nudum, alatum, dextra piscem, sinistra florum fasciculos tenentem, quo indicetur & terra, & mari dominari; quæ symbola hisce versibus explicat:

*Nudus amor viden', ut ridet: placidumque tuetur,
Nec faculas, nec quæ cornua flectat, habet.
Altera sed manuum flores gerit, altera piscem,
Scilicet ut terræ jura det, atque mari.*

Nec mirum si Amor & terræ, & mari jura det, cum & ipsi Deo etiam dare videatur: quod ipsum in Amoris sui Cantico fatetur, ac prædicat coelestis animarum sponsus, cum sponsam similem facit equitatus; ex eo nimirum, quod non minus potens sit sponsa in amore, quàm fuit equitatus Pharaonis, in debellandis populi Dei hostibus: ut enim his illos debellavit: sic & Amor sponsæ, id est Animæ, Deum quodammodo fregit, ac vicit: quod dum attendit D. Bernardus, æstu quodam seu amoris, seu stuporis, exclamat: *O suavitatem! ô gratiam! ô amoris vim! Itane summus omnium, unus factus est omnium? Quis hoc fecit? Amor, dignitatis nescius, dignatione dives, affectu potens, suasu efficax. Quid violentius? triumphat de Deo amor. Quid tamen tam non violentum? Amor est. Quæ ista vis quæso tam violenta ad victoriam, tam unita ad violentiam? Denique semetipsum exinanivit, ut scias amoris fuisse, quod plenitudo effusa est, quod altitudo adequata est, quod singularitas associata est.* Hactenus de vi amoris S. Præsul: cui consonat illud Boëtii: *Et cœlo imperitans amor.*

Serm. 64.

Lib. 2. de Consol. Matro. 8.

Et certè quidni imperitet, cum & Deum ipsum quodammodo impetat, atque vulneret. Hinc illæ sponsi ad sponsam amabiles querelæ:

Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, in uno crine colli tui. *Cant. c. 4. v. 9.*

Vulnerasti, inquit, ecce vim amoris, quam magis ac magis explicant, aliæ atque aliæ Interpretum notiones.

Septuaginta vertunt: *Excordasti nos.*

Vatablus: *Abstulisti mihi cor.* En furtum amabile.

Rabbi David: *Transfixisti mihi cor.* En vulnus optabile.

Complutenles: *Stupescisti me.* En stupor admirabilis.

Alii: *Incordiasti me*, hoc est interprete D. Gregorio Nysseno: *Cor meum mihi eripuisti, & in corde tuo conclusisti, & captivasti.* En fortunatam captivitatem amoris.

Alii: *Cor mihi indidisti*; id est, *cor tuum mihi inseruisti.* Ecce mirabilem cordis mutationem.

At unde in sponso illud cordis vulnus? ille stupor? illa captivitas? illa mutatio? subjicit ille ipse sponsus: *In uno oculorum tuorum, in uno crine colli tui.*

At unde in hoc & illo vis tanta? Oculus sedes est animi, sedes & amoris: in oculo quippe relucet animus, & affectus amantis; & hinc ab oculo vibrantur veluti quædam amoris sagittæ, & ab illis vulnus in amatum.

Refert Jacobus de Vitriaco S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, monialem aliquam oculorum jactu, & pulchritudine ita vulnerasse cor Principis, ut eam sibi conjugem tradi vellet. Illa, ut erat amans castitatis,

castitatis, & illibati pudoris, evulsos oculos illi transfudit, addens & illud dignum Virgine, dignum Christi sponsa.

Ecce sagitta, quæ cor tuum sauciarunt. Ne deinceps saucient à morte fractas accipe, & sauciari desine. Maneat ergo in oculis, & ab oculis emitti sagittas amoris, & hinc etiam amoris vulnera. Et his sponsa sponsum vulneravit, his cepit, his captivavit, his excordiavit: adeo potens in sponsa is amor; adeo validus amor etiam in creatura, ut Deum ipsum vulneret, capiat, & captivet.

Quod ab oculo: hoc & à crine, qui etiam symbolum; imo & sedes amoris, in crine quippe magnæ sunt, & potentes amoris illecebræ; & hinc fulguri componitur, diciturque fulgurare: si modo unus sit & oculus, & crinis: hoc est, si unicus amor. atque ad Deum unum tendens: uti est in sponsa: quæ ideo dicitur sponsum vulnerare in uno oculo, & in uno crine; huic enim unus est oculus, crinis unus, hoc est unus in sponsum amor.

cap. 17.

Virgines Solymitanæ, atque Arabicæ ita faciem velabant, ut unum solum oculum liberarent, quas ideo in exemplum Christianis Virginibus adducit Tertullianus libro de velandis Virginibus, ubi & effert illud dignum posteris:

Iudicabunt nos Arabiae feminae ethnicae, quæ non caput; sed & faciem quoque ita tegunt, ut uno oculo liberato, contentæ sint dimidiam frui lucem potius, quam totam faciem prostituere. Nimirum, ut ait: *Mavult femina videre, quam videri.*

Quod illis ex gentis more: hoc sponsæ ex puriore sponsi sui amore; oculum unum liberat, & eo sponsum aspicit, alterum occultat, & aliis claudit. Et hinc in illa tanta vis amoris, quo, ut dixi, Deum vulnerat, capit, captivat. De hac amoris vi, pulchrè D. Bernardus:

Serm. 83.

Amor, inquit, sibi abundat, Amor ubi venerit ceteros omnes in se tradit, & captivat affectus. Ipse, qui honori meritò, meritò stupori, & miraculo est, amaritamen plus amat. Exigit quidem timeri ut Dominus, honorari ut Pater; sed magis, ut sponsum amari. Hæc S. Præful de vi amoris: nec minora Richardus à S. Victore, cujus hoc effatum, hæc amoris commendatio:

Traçatū de
grad. char.
cap. 1.

Charitas est vita Fidei, robur Spei, & omnium intima vis, & medulla virtutum: Hæc vitam ordinat, affectus inflamat, actus informat, excessus corrigit, mores componit; valens ad omnia, & omnibus prevalens, quæ ipsam quoque omnipotentiam quodammodo reddidit impotentem.

Et ne videatur à vero aliena ea propositio, Moysen in exemplum producit, qui sua in populum charitate, Deo quodammodo manus ligavit, ne in nocentem populum justè sæviret: *Sola, inquit, quæ Deum tenere possit, vis amoris est.*

§. 6.

Ad illa verba: *Ordinavit in me charitatē.*

Quæ proprietates, quæ signa, qui effectus & dona Charitatis, & Amoris Divini?

Amoris
Divini.

PRIVSQVAM delabar ad præcipua quædam Amoris divini signa, quibus se extrinsecus effert, ac probat, quatuor illius veluti proprietates exponam, ex his enim ferè illa emanant.

I Proprie-
tas.

Prima est, quam tradit D. Dionysius de divinis nominibus: *Amor, inquit, est virtus faciens unionem.*

Et hanc cum Deo arctissimam testata est sancta Christina Mirabilis cum in æstu illo, quo ardebat Divini amoris D. Lutgardi aliquando hæc dixit & candidè, & verè:

Henriquez
in Liliu Cist.
Tom. 1. D. 10.
c. 4.

Ego vel apud inferos esse mallet cum Deo, quam in cælo cum Angelis sine Deo. Adeò illi in votis, atque amoribus erat illa cum Deo unio, cui & consimilis illa quæ fuit D. Francisci de Sales.

Rogatus hic aliquando ab Amico, Ecquid à morte optaret magis, an rectè in cælos evadere, sinumque beatitatis, an sisti in flammis expiatoriis? Subjecit nec hoc, nec illud velim; sed quod volet Deus: tanta illi erat cum divina voluntate consensio, unio tanta. Imò & addidit istud, quod fuit amantis, & vehementer amantis: Mihi infernus esset paradysus, modò in eo & staret cum Deo amor & unio; & paradysus ipse infernus, si in eo nec esset Dei amor, nec cum eodem unio. Imo & inferni flammæ suavissimæ, si eæ aut essent flammæ amoris, aut cum flammis amoris consisterent. Iis uri non tormento esset, sed gaudio; non dolori, sed voluptati, sed delitiis. Et hoc quia in iis esset cum Deo unio, quod est amantis, & ardentè amantis.

Secunda Amoris proprietas, est *mutua inhæsiō*, II. Proprietas. quâ se mutuo amant, & redamant Deus, & homo.

Hanc expressit sponsa cum dixit: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Et hanc quoque indicat Apostolus cum ait: *Vivo ego, jam non ego, vivit verò in me Christus.* Sic in Christo vivebat Paulus, & in Paulo ipse Christus, quod amantis erat, ac redamantis.

Sic & vivere docta Serenissima Margareta, Maximiliani II. Imperatoris filia, & Archiducis Alberti soror.

Hæc admiranda Montis Serrati (ad quem cum matre peregrinatum abierat) sanctitate commota, adeo derepente in Dei amorem exarsit, ut stylo ferreo sibi pectus perfoderet, virgineoque ex eo stillante cruore syngrapham conscriberet, qua Christo JESU se in sponsam perpetuam consecravit.

Labuntur interea anni aliquot, & à multis ipsa, atque inprimis à Philippo Hispaniarum Rege in sponsam deposcitur; cui ut annueret adduci nunquam potuit; imo quò urgebatur molestius, eò ardentius à Christo, ceu cœlesti sponso, petebat ne se unquam avelli ab ejus connubio pateretur.

Quod cum ante Crucifixi imaginem sæpius iteraret, assentiri visus est Christus, capite iterum, iterumque annuens ex ipso Crucis thalamo.

Ea Christi, ceu sponsi, inclinatione, tanta cœlestis gaudii affluentia impleri se sensit, ut jam paradisi delitiis frui videretur.

Quæ illi cum Christo ab amore inhæsiō, eadem & B. Stephanæ de Soncino. Hæc ut Christo, ceu sponso adhæreret arctius ab anno ætatis septimo tria Religionis vota emisit, & inde ab eodem in sponsam cooptata, ut perpetuo illi amoris nexu jungeretur quàm arctissimè, utque sic jungeretur, duo à sponso, ceu magistro, edocta. Primum ut per sacram Synaxim & sponsum in ea esset, & ipsa in sponso quàm sæpiissimè.

Alterum docta pro illo & agere, & pati fortia, quod amantis est, & quadam doloris, ac passionis communione quodammodo inhærentis, quo in genere illustre est, quod aliquando in excessu mentis vidit religiosus notæ sanctitatis, cui nomen Maurus è sacra D. Benedicti familia.

Hic in orationis æstu, atque ardore vidit Christum, Cruci affixum, & B. Catharinam Senensem sacræ illius humanitati ita unitam, ut cum illa videretur quasi una, eademque humanitas; tam arcta ei erat cum Christo inhæsiō.

Tertia Amoris proprietas, est *nexus animorum*; III. Proprietas. nexus amantium: is porrò nexus positus est in affi-

dua cogitatione, memoria, ac voluntate; quâ sibi invicem junguntur amantes. Sic Deo, ceu amoris suo, junctus aliquando R. P. Didacus Martinus, cujus virtutem, atque memoriam Peruanæ gentes quasi tutelarem habent. Is septem millia amatoriarum jaculationum quotidie numerabat. Quod ille interdiu, hoc ferè qualibet nocte factitasse dicitur R. P. Nicolaus Lancicius, qui à Deo, & Angelo custode id beneficii impetrarat: ut ad singulos

P. Rho. l. 1.
de Amore
Dei.

quadrantes evigilaret, iretque totus in orationes ejaculatorias, quibus peractis somno iterum mox reddebatur: uti notarunt, qui cum illo aliquando peregrinati.

IV. Proprietas. Quarta proprietas Amoris, est Extasis: ut enim loco citato D. Dionysius: *Extasim facit Divinus amor, amatores suo statu dimovet, & sui juris esse non sinit; sed in ea, quæ amant penitus transfert.* Er hanc ostendit *suprà.* Paulus cum ait: *Vivo ego, jam non ego, vivit verò in me Christus;* sic tanquam verus amator extasim patiens. Et hanc quoque passus Deus cum homo factus, & Verbum caro factum.

*Bollandus
4. Jan. in
ejus vita
cap. 4.*

Eandem extasim passa est aliquando B. Angela de Fulginio (cujus corpus penitus integrum vidi, & suspexi in oppidulo Fulginio, unde & ipsa nomen hausit.) Vidit illa mentis oculis Amorem ad se venientem, quo habitu non expressit ipsa, nec exprimere potuit: vidit tamen, & illo capta exclamavit: *Tu es ego, & ego sum tu.*

Ecce extasim, ecce transformationem amantium: attendamus & signa: Ea alia sunt, atque alia, pro alio, atque alio divini Amoris appulsu.

suprà c. 20.

Eadem B. Angela tria declarat illius signa è quibus:

*Signa divini
Amoris.*

Primum est, ut amans voluntatem submittat voluntati amati, hoc est divinæ.

Secundum, quod amorem omnem creaturarum exuat, eum saltem, qui amori creatoris, seu amati, videtur aliquo modo contrarius, atque adversus.

Imò Deum amet, Deumque in corde habeat, præterea nihil. Ita habuit D. Franciscus de Sales, qui hæc sæpius de seipso: *Omnes meæ divitiæ in corde meo sunt; & in hoc Deus solus est; præterea nihil.*

Et hic illi amoris æstus in quo auditus non semel exclamare. Quod si in corde meo esset vel unica scintilla amoris, quæ non esset in Deo, aut de Deo, aut secundum Deum, optarem illico mihi findi, ac dissilire cor, ut ex illo expiraret ea scintilla stulti illius amoris.

Stultum vocabat omnem eum amorem, qui non esset Dei. Et is quoque sensus fuerat S. Ignatii, fundatoris Societatis JESU, qui dicere solitus: Se vivere non posse, si quid in anima sua humanum, & non omni ex parte divinum advertisset, hoc est si alium à Deo amorem.

Ita B. Ioanna, è Dominicanæ familia à sanctitate illustris, à morte apparens Magdalene à S. Alexis, hæc illi: *Deum cogita, Deum ama, Deum quare perinde ac si in terra, & in cælis nihil esset, nisi tu, & Deus.*

Tertium, quod amans studeat assimilari amato: ut si hic pauper sit, & pauper ille esse velit; si despectus, & ille despectus; si afflictus, & ille afflictus. Hæc illa de signis divini Amoris; quem purum amat cœlestis Animarum sponsus, uti aliquando indicavit B. Margaritæ de Cortona, cui dum se visendum exhibet, similia etiam signa ostendit: sic enim ad illam: *Filiæ mea delector in amoribus puris.* Tum illam edocuit ecqui essent puri in Deum amores. Ex his:

*22. Febr. in
ejus vita,
c. 5. n. 104.
& 240.*

Primus: *Amore ejus libenter emori.*

Ita Paulus eo incensus amore, cupiebat dissolvi, & esse cum Christo.

Ita B. Angela de Fulginio, vitam æstimabat mortem, & mortem vitam, ut uni Deo viveret, nec sibi, nec mundo.

Secundus, cum aliis colloquia fugere, ut cum uno Christo colloquaris.

Imò cum nullo esse, adeoque nec etiam secum, ut cum Deo sis.

Et ita fuit D. Franciscus de Sales, qui semper in Deo, nusquam secum.

Hauferat nimirum illud, quod aliquando hauserat Taulerus ex viro rustico, quem Deus illi spiritualis vitæ magistrum dederat. Eum rogarat, *Ubinam*

Deum invenisset, cui adeo junctus erat? & ex illo audierat: Deum ibi inveni, ubi meipse amisi, & ubi me inveni, ibi Deum amisi. Et ita te amittas oportet, Amice Lector, ut Deum invenias.

Tertius, nullum illius ergò tormentum detrectare, ne inferni quidem; si ita Deo videretur.

Sic B. Angela de Fulginio, in amore Dei non videbatur sibi intepescere posse, licet esset damnanda.

Quartus, etiam tormenta in amoribus habere, & primis votis.

Et ita habuit B. Theresia, cui hoc solemne erat lemma: *Aut mori, aut pati.* quod, & in omni vita tenuit in votis, & quod mireris, etiam à morte, à qua se videndam obtulit cuiquam valde afflicto; & hæc illi: Si qua ex causa carere vellem immortalis, qua fruor beatitudine, illa esset unica, ut possem amplius pati.

Quod ipsum & in corde habuit, & in ore frequentius R. P. Jacobus Sancius, qui cum deliberaret de ineundo vitæ sanctioris statu, precesque funderet in D. Petri, hanc è sacro tabernaculo vocem erumpentem audit, atque excepit: *Esto de Societate nominis mei.* Audiit, & paruit, atque in Dei amore, & patiendi desiderio ita promovit, ut nihil illi frequentius in ore esset, quàm hæc duo verba: *Amare, & pati.* Et verò & amavit, & passus est

Quintus, Dei amor, isque purus; hic est fugere consolationes, etiam à cœlo, Deoque immittas.

Et ita fugit, & fugere docuit D. Franciscus Assisius, qui ista aliquando. Cum Dei servus divinitus visitatur, dicat: *Istam consolationem mihi peccatori, & indigno misisti Domine: ego illam tuæ committo custodiæ, quia tui thesauri me sentio esse latronem.*

Sic & fugit B. Jacoponus. Hic aliquando reprensus in sua cellula Christum ingenti lumine circumfusus, dixit ei: *Foras Christe.* cui Dominus: *Veni, intra, ô fili.* & ille: *Non intrabo, inquit, nisi exieris;* haud enim me tali dignor & honore, & solatio.

Dixit, nec intravit nisi abscedente Christo; adeò alienus erat illius amor ab omni solatio, etiam ultro oblato, etiam cœlesti ac divino.

Sextus, appetere contemni, & despici.

Ita David & vilis esse amavit, & abjectus in domo Dei.

Qui ista habuerint in via, Deum habebunt in patria; inquebat Christus, Magister optimus illi ipsi B. Margaritæ.

Et hæc è multis divini amoris signa, è quibus aliqua paulò fusiùs diducam. Ex his

Primum est Deum, ceu sponsum sollicitè quærere, nec desistere nisi inveneris.

Ita quæsit sponso, quæ per vicos, & plateas dum sponsum quærit, nec invenit; sic ad vigiles: *Num quem diligit anima mea vidistis?* in quæ verba sic Bernardus, & ipse Sponsi cœlestis amantior: *Cant. c. 3.*

O amor, præceps, vehemens, flagrans, impetuose, qui præter te aliud cogitare non sinis, fastidis cetera, contemnis omnia præter te; te contentus, captivam ducis rationem, & intellectum; mirabiliter triumphum agens rerum omnium. *Serm. 79. in Cant.*

En omne quod cogitat ista, quod loquitur, te sonat, te redolet, & aliud nihil: ita tibi, ipse & cor vendicasti, & linguam.

Secundum, à quærendo Sponso cœlesti, hoc est Deo ter Opt. ter Max. nullis mundi blanditiis, nullis molliculæ carnis illecebris avocari.

Non abduci blanditiis, nec seduci fallaciis: toto corde, tota anima, tota virtute diligere est; inquit D. Bernardus. *Serm. 24. in Cant.*

Tertium, à Deo amando nec onere abduci, nec labore retardari: imò nec onus, nec laborem sentire, est probè amantis.

Qui amat, non laborat, inquit D. Augustinus, *De rudibus* omnis enim labor non amantibus gravis est. *Solum amor* *Catechif.* *est,*

est, quod nomen difficultatis erubescit. Et alio loco idem S. Præsul:

In Lib. de
sanct. vi-
ditate.

Nulla modo onerosi sunt labores amantium; sed ipsi delectant, ut venantium, aucupantium, piscantium. In eo enim, quod amatur, aut non laboratur, aut labor amatur.

Quartum divini Amoris signum, est ipso onere erigi, atque attolli; laboribus gaudere, atque exultare, tormentis omnibus, ipsique morti insultare. Sic insultavit olim invictus Christi Martyr S. Tiburtius, qui sic ad Torquatum judicem:

Acta Marty.

Applica equuleos, suspende Christianos, damna, percutere, incende, universa denique supplicia adhibe: si exilium minaris; hoc philosophantibus est totus mundus: si mortis supplicium evadimus mundi carcerem: si ignes, majora his in cupiditatibus incendia vincimus. Decerne quidquid libet, omnis nobis vilis est pœna, ubi pura comes est conscientia.

Tiburtium mox secuti Marcus, & Marcellianus fratres, ut natura, sic & virtute, & amore Dei germani; quibus pedes clavis acutis ad stitem affixi cum essent, sic auditi cecinisse:

Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum: nunquam tam bene epulati sumus, quia modo cepimus esse fixi in amore Christi. Utinam, ô Iudex, nos sic esse permittas, quamdiu hujus corporis tegimur indumento.

Quintum divini Amoris signum præcedenti affine, est nulla vi, nec superum, nec inferorum, à Dei amore dimoveri posse. Et hic fuit Apostoli in Deum amor, & hæc in Christum charitas, quam sic bellè expressit Epistola ad Romanos:

Cap. 8. v. 38.

§ 39.

Certus sum, inquit, quia neque mors, neque vita, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo IESU: quem Apostoli amantis æstus dum perferunt, & ipse illius amans D. Chrysostomus, sic exclamat:

Hom. 2. de
laud. Pauli.

O animam furentem insania! sed quæ sobrietatem pariat! omnia, quæ in cælis, quæ in terra, quæ sub terra, quæ supra cælos sunt visibilia, & invisibilia præ amore Christi transcendens, nihil æstimabat. Utque nihil æstimare prober. Hac charitate, inquit, ornatus Paulus, tyrannos, ipsumque Neronem, velut quosdam culices æstimabat; hac mortem, cruciatum, & mille supplicia ludum puerorum: hac Paulus victus IESU-CHRISTI, magis quam diademate coronatus, gloriatur: hac etiam coarctatus carcere cælum habitabat: hac libentiùs verbera excipiebat, & vulnera, quam alii bravia diripiunt: hac labores non minus ac requiem, dolores non minus quam præmia, quam triumphales pompas, & trophæa, diligebat.

Hæc de D. Pauli charitate, D. Chrysostomus, à quo delabor ad

Sextum divini Amoris signum; illud est languor animi ab amoris vehementia quodammodo languentis, ac sensim deficientis.

Cap. 1. v. 8.

Is fuit sponsæ, quæ sic aliquando in amoris sui Cantico: Adjuro vos filia Ierusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei, quia amore langueo.

Complutenses vertunt, Quia vulnerata charitate ego sum. Arabicus: Quia ego sum amor vulneratus. O amor! ô languor! ô vulnus charitatis! Sponsa non jam amans, sed amor ipse, sed ipse languor, ipsum & vulnus amoris. Sic non deficientes languescite, sic in amore sponsi mecum adolescite, inquit Guilielmus: languor enim ille, non est defectus, non finis amoris; sed incrementum.

Serm. 46.

Benignam, ac suavem amoris illius vim, atque indolem pulchrè depingit Gilbertus Abbas: Non languet amor, inquit, sed languet amans. Vbi viget amor, ibi viget languor, si absit, quod amatur. Quid est languor nisi affectio quædam de absente dilecto, amantem consiciens. Hic amor, utpotè vehemens potentem simul afficit, & carnem, & mentem: illius extinguit lasciviam, hujus & lætitiâ perstringit quodam tristi affectu; & desiderio absentis dilecti languet caro; dum ejus languidior, & remissior motus efficitur; languet animus, dum æstuantis voti nimietate conficitur.

Ubi sic languoris illius indolem, & vim descripsit: tum causam illius hanc reddit: Quia nimis exæstans amor patientis, animi vires exhaurit, & liquefactus in hac exercitatione se fugit animus, amoris violentiam ferre non valens.

Ubi rationem hanc adjecit, tum illius languoris felicitatem suspiciens, ac demirans, exclamat: O potens, & præpotens passio charitatis, si non temperatur, non toleratur. Iure potens, quæ animum, quem possederit, sui ipsius effecit impotem.

Absit verbo invidia, adsit & injuria: est sui quodammodo impos, quisquis est amans.

Ita fui, sed piè impos fuit B. Maria Magdalena de Pazzis. Hæc enim cum Dei amorem totis præcordiis accepisset, cursitare per domum, & obvias quasque sorores apprehendere dextra, atque ad Dei sui amorem excitare: tum hortum ingredi, ut libero quasi, & patenti aëre expiraret amantis illud: O amorem! ô amorem! tum æs campanum pulsare, & omnes evocare, & inclamare istud: Excitemus omnes, ut amorem hunc ament. Tum altiore spiritu ingeminare illud: O amor! ô amor! amate mortales hunc amorem, amate.

In ejus vita.

En æstus, en ardores divini Amoris, à quo & sui impos, & impar tanto amori, affusa etiam frigida, & manus, & brachia, & sinum aspergere, ac temperare solebat. Quid facias? sui, sine nævo, est impios, quisquis castè Deum amat.

§. 7.

Ad illa verba: Ordinavit in me charitatē.

Incitamenta quedam ad Dei amorem.

PRIMUM petetur à summo bono, qui Deus est adeoque objectum summi Amoris. Deus enim bonus est per essentiam, adeoque bonus infinitè & amandus infinitè. Ex quo consequens est illud: Primò, à nemine amari posse tantum quantum dignus est, nisi à seipso.

Primum.

Secundò, à creatura amari posse, ac debere sine ulla limitatione, ullòve amoris termino, & hoc, quia objectum est, & finis amoris; finis, inquam, quem sibi præscribere debet amor, & hoc sine limite, sine termino.

Ut medicus non ponit terminum sanitatis, quæ finis est suæ curationis; sed meliorem, atque meliorem sine fine exoptat, ac procurat: sic & amans Deum anima, nullum illius amandi finem ponit, terminum omninò nullum: sed abit in infinitum magis, ac magis amando: quod ipsum agnovit, docuit, ac fecit D. Bernardus, qui sic aliquando ad suos, & sic hodie ad nos:

Vultis à me audire quare, & quomodo diligendus est Deus? Ego dico, quod causa diligendi Deum, Deus est; re Dei. Modus, diligere sine modo.

Lib. de Amo-

re Dei.

Unde, ut scitè Lactantius: In ceteris rebus laudatur mediocritas; in Dei amore non item: in hoc enim excessus probatur, & placet.

Secundum, est ipsius Dei in nos amor: urget ille nos, & perurget.

Secundum.

Vulgatum illud. Si vis amari, ama; & istud: Magis amoris, amor. Nihil enim ad redamandum potentius est amore: hunc in alio si videris, indubiè si homo es, amabis. quam in rem pulchrè Seneca:

Frustra quæris maleficas ad amorem, ostendam tibi maleficium, ama, & amaberis. At Deus nos amavit, & summè quidem, ideòque & summè à nobis est amandus, si modò ii sumus, qui à natura sumus, homines; qui à gratia, Christiani. Augustinum audi:

In Lib. de

Cataph.

radibus.

Nulla major est ad amorem invitatio, quam amantem amore prævenire: & nimis durus est animus, qui si dilectionem nolebat impendere, nolit rependere. Hæc Augustinus;

gustinus, qui & Dei ter Opt. ter Max. amorem in hoc ostendit, quod ut homini se inclinaret amando, se hominem fecit, & faciendo amavit, ut redamari posset.

Suprà c. 4. rom. 3. Quæ major, inquit, est causa adventus Domini, nisi ut ostenderet Deus dilectionem suam in nobis, si amare nolebas, redamare cura.

Tertium. Tertium divini Amoris incitamentum sunt beneficia, quibus cœlestis illa manus abundè nos cumulavit vel ab ipsa mundi origine, imò vel ab ipso mundo, quem totum hominis esse voluit. Omnia, inquit, Apostolus, vestra sunt; in quæ verba doctè Magister Sententiarum: Omnia, inquit, scilicet superiora, equalia, & inferiora. Superiora quidem nostra sunt ad perfruendum, ut Deus. Equalia ad convivendum, scilicet Angeli. Inferiora ad usum, ut terra, aqua, aer, ignis: imò & ipsi cœli, ipsa astra, quæ in ea influunt. Quod si omnia nostra sunt, & nos, ut per amorem Dei simus, necessum est. Et hoc ipsum est, quod muta quadam voce clamat Universi machina quanta, quanta est.

L. 2. de Confessione c. 10. Cælum, & terra, & omnia, quæ in eis sunt, undique mihi dicunt, ut amem te Domine, nec cessant dicere omnibus, ita ut inexcusabiles sint; inquit, D. Augustinus, qui id ipsum inculcat, & urget ex ipsa Universi fabrica, ejusque elegantia ac nitore: sic enim ait:

In Psal. 145. Undique pulchritudo operis tibi commendat artificem. Miraris fabricam, ama fabricatorem. Non ita occuparis in eo, quod factum est, ut recedas ab illo, qui fecit. Hæc enim, quibus occuparis, sub te fecit: sub seipso te fecit. Si hærebis superiori, calcabis inferiora; si autem recedas à superiori, istatibi in supplicium convertentur. Et hoc incitamentum, est à beneficio creationis.

Quartum. Quartum ducetur à beneficio Incarnationis, de quo magnificè D. Augustinus:

Lib. de Rudib. Catech. Ama, inquit, amorem illius, qui amore tui descendit in uterum Virginis, & ibi amorem suum amoris tuo copulavit, humiliando se, sublimando te. Conjungendo lumen suæ æternitatis limo tuæ mortalitatis.

Quintum. Quintum, abundantius haurietur à Christi Domini passione veluti immenso quodam divini Amoris oceano; de quo sic B. Laurentius Justinianus: *In fascicul. Div. Amor.* Clamant alape, sputa, clavi, lancea, irrisiones, & verbera, ut ipse toto corde, totisque visceribus diligatur, qui pro dilectione nostra talia ac tanta pati dignatus est.

Sextum. Sextum erit ab hominis ipsius infortuna, si Deum suum non amet. Ut enim D. Augustinus: *Lib. de Trinit.* Magna hominis miseria illa, cum illo non esse, sine quo non potest esse. Et tamen si ejus non meminit, nec diligit, cum illo non est.

Septimum. Septimum erit facilitas quædam Deum amandi; nihil enim illo Dei amore facilius & obtineri, & dari potest. Audi de hoc argumento Eusebium Emisenum: sic ille quondam:

Hom. 2. de Symbolo. Ecce quid à te requirat immensa illa pietas, quod facile possit implere nuda paupertas, despecta mediocritas, indolenta simplicitas. Non per multas distrabèris ambages, nec duris necessitatibus occupandus involvèris. Quod à te, & pro te reposcitur, intra te est: id est oris famulatus, & cordis affectus. In anima tua reposuit omnia animæ tuæ præsidia Deus tuus, ut unde peccatum egreditur, inde & peccati medicina peteretur. Et hinc

Octavum. Octavum incitamentum ad eundem Dei tui amorem; magna scilicet foelicitas, & de hoste tartareo, imò & de peccatis omnibus (qui ferè soli animæ hostes) reportata victoria. Hanc Ore aureo exponit, ac prædicat D. Chrysologus; qui sic olim ad suos, sic modò ad nos:

Super illud: Diliges Dominum Deum tuum. Ama, ô homo, Deum, ama totus, ut possis omnia sine labore vincere, & delere peccata: Teneæ militiæ, delicati

conflictus est, amore solo, de cunctis criminibus reportare victoriam; addo ego, & coronam beatæ æternitatis: hæc enim amoris Dei, Dei charitati respondet, & tanta erit in Patria, quanta & hæc fuerit in via.

Et hæc è multis sunt incitamenta ad Dei tui amorem: qui ut purus sit, etiam hoc à te exigit, ut gratis detur, gratis reddatur; nec enim charitas est mercenaria, ut scitè notavit D. Bernardus, quem juvat hîc audire:

Tract. de diligendo Deo. Non sine premio diligitur Deus; etsi absque præmii intuitu sit diligendus. Vacua namque charitas esse non potest; nec tamen mercenaria est, quippenon querit, quæ sua sunt. Affectus est amoris, non est contractus venditionis: Non, inquam, est contractus, qui vulgò dicitur, Do, ut des: Do amorem, ut cælum, ut gloriam reddas cœlestem: non is est contractus amoris; sed omninò gratuitus, & sine mercedis ullius expectatione, aut respectu: etsi enim hæc nunquam daretur, attamen Deo daretur amor. Et hoc ipsum est, quod advertit D. Augustinus, in illa mali dæmonis, dæmonis invidi verba, qui sic ad Deum de Iobo:

Iob. c. 1. v. 10. Nunquid Iob gratis colit Deum? quasi diceret, minime; sed ob ingentia cœlo benigniore collata illi beneficia, ob auri, argenti que vim, ob pecorum abundantiam, ob copiosam suppellestem, ob prolem numerosam; verbo uno, quia illi ex voto fluunt omnia: ex qua invidi dæmonis expostulatione, ad hoc provocamur hîc ab adversario, ut gratis Deum colamus, quando ille quærens quod objiciat, pro magno se putat invenisse, cum dixit: Nunquid Iob gratis colit Deum? Non quia viderat cor ipsius; sed quia videbat divitias ejus.

Hæc ubi de Iobo, deque mali dæmonis genio, atque invidia extulit Augustinus: tum sic ad nos delabitur:

Cavere igitur debemus, ne ad præmium diligamus Deum. Quid enim propter præmium dilecturus es Deum? Quale præmium est, quod tibi daturus est Deus? quidquid aliud tibi dederit, minus est ipso. Colis non gratis, ut aliquid ab eo accipias. Gratis cole, & ipsum accipies.

Et ita Deum coluit, Deum amavit ipse D. Augustinus, D. Teresa, D. Philippus Neri, D. Ignatius, D. Franciscus Xaverius, alique veri amatores, quibus in oculis, in votis, in re etiam ipsa purus fuit, ac defæcatus in Deum amor. Et hic est, quem ipse Servator optimus commendatum esse voluit, Matth. 22. dum sic ad Iudæos primùm, dein etiam ad omnes: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota virtute tua. In quæ verba observat Aponius ordinatam in Ecclesia, hoc est in electis, charitatem ex contemplatione summi ordinis, qui est in Sanctissima TRINITATE.

Primus ordo, expressus his verbis: In toto corde, respicit Æternum Patrem; qui in Divinis est Principium sine Principio, ut in humanis cor.

Secundus ordo, declaratus his vocibus: In tota anima, refertur ad Filium, qui est Verbum Divinum, & procedit via intellectus.

Tertius ordo, notatus hac loquendi formula: In tota virtute; spectat ad Spiritum sanctum, qui procedit via voluntatis, & est veluti robur, & brachium in Divinis.

Et hæc è multis de Amore Dei, brevius quidem, quia, ut dixi, sunt ad normam exhortationum ad omnes Christianæ, & Religiosæ perfectionis amatores, quæ sanè perfectio maximè posita est in Charitate, seu Amore Dei: fusiùs alii, qui de ejus natura, affectionibus, atque effectis disputant ex norma in Scholis usitata.

TRACTATUS DE AMORE PROXIMI.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Ante omnia mutuam in
vobismetipsis Charitatem continuam
habentes.* 1. Pet. c. 4. v. 8.

ETRVS, & PAVLVVS, prima nascentis
Ecclesiæ lumina, Columnæ Principes,
gemini Orbis oculi, idem ostendunt,
idem sustinent, idem aspiciunt.

1. Pet. c. 4.

PETRVS, quidem dum sic ad Ju-
dæos: *Ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem
continuum habentes.*

Ad Coloss.
c. 3.

PAVLVS autem dum sic ad Colossenses: *Super om-
nia hæc, Charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.*

Ecce, ut bellè conspirant supremi illi Ecclesiæ
Doctores, Evangelicæ tubæ; iuvat illos audire, &
audita enucleatius explicare, & luci rursus reddere:
Sic ergo Petrus, Apostolorum Princeps.

Ante omnia. Hæc in prima Epistola, quam scri-
psit ad Judæos, qui erant in Græcia, & quos ipse
Christo, & Ecclesiæ pepererat eo ipso anno, quo
Antiochiâ Romam venit.

Iis porro enixè commendat *Charitatem*, eamque
in primis reponit: *Ante omnia*, inquit.

Ad Coloss. 3.
vers. 1.

Postquam illos abire iussit à vitiis, quibus antea
inforduerant, & ad virtutes Christiano homine di-
gnas transire; eademque *cum Christo passo cogitatione
armari*, tum ad extremum, quasi pro coronide, addit:
*Ante omnia mutuam in vobismetipsis Charitatem conti-
nuam habentes*; & ne à ratione vacua abiret exhor-
tatio, illam addit: quia *Charitas operit multitudinem
peccatorum*. Quæ omnia priusquam accuratius ex-
ponam, ad D. Pauli verba stylum vertam. Sic ille:

vers. 14.

*Super omnia hæc Charitatem habete, quod est vincu-
lum perfectionis.* Ubi à vitiis avocavit Apostolus,
à fornicatione, libidine, omniq̃ue immunditia, ubi
ab avaritia, aliisque scelerum monstris, tum ad so-
lida virtutum magnarum studia evocat, longumque
earum catalogum contexuit, vultque electos Dei,
Sanctos, & dilectos, virtutes illas, velut urbanam
coelestemque vestem induere, videlicet *misericiordiæ
viscera, benignitatem, humilitatem, modestiam, patien-
tiam*; tum ad extremum subjicit: *Super omnia hæc
Charitatem habete*, quod ne gratis prolutum videat-
ur, subdit illud instar omnium, *quod est vinculum
perfectionis*, vel ut Varablus exponit, *vinculum perfe-
ctum*, Hebræo more, qui misericordes appellant,
Viros misericordiæ, obediētes, *filios obediētiæ*, *calicem
benedictionis*, calicem benedictum. Dicitur autem
Charitas vinculum perfectionis, vel quia virtutes omnes
unit, vel quia in ea omnes uniuntur; quod ab In-
terpretibus declaratur triplici similitudine; è quibus
hæc prima.

vers. 13.

vers. 14.

Videtur Apostolus è virtutibus omnibus conflare
corpus aliquod mysticum, cujus anima sit charitas:
sicut enim anima corpus perficit ut illius forma:
sicut inter se unit omnia membra, & si tollatur illa,
omnia membra paulatim dissolvuntur, & pereunt;
sic & virtutes omnes (excepta Fide, & Spe) Cha-
ritate sublata deficiunt. Inde meritò à D. Tho-

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

ma *Charitas* dicitur, & est veluti quædam *virtu-
tum forma*, & hæc prima similitudo rem illam ponit
in aperto.

Secunda ducitur ab ædificio spiritali, quod à vir-
tutibus omnibus, velut illius partibus exurgit; &
quarum *unio* sit *Charitas*, adeoque sicut in ædificio
materiali, sublata inter se partium unione, corrui-
t illud, & in molem informem defluit, atque dege-
nerat: sic & virtutes omnes sublata Charitate, quæ
illarum est compago, evertuntur; si, ut ante dixi,
Fidem, & *Spem* exceperis. Et hæc secunda simili-
tudo rem ponit sub oculos.

Tertia petitur à centro, & circumferentia circuli:
sicut enim lineæ omnes à centro ducuntur ad circum-
ferentiam, & ab hac ad centrum redeunt: sic &
virtutes omnes, quæ vitæ hujus, ceu circuli lineæ
sunt, & à Charitate, ceu centro exeunt; & ad Cha-
ritatem, ceu centrum, revertuntur, & circulum
faciunt, cujus circumferentia est perfectio. Et hinc
moveretur, imo & solvitur prima quæstio, pro qua
fusiùs explicanda sit

§. 1.

Ad illa verba: *Ante omnia.*

Cur ante omnia?

HUIC quæstioni fiet satis partim per ea, quæ
protuli Tractatu præcedenti de *Amore Dei*;
cùm enim idem sit habitus Charitatis, qui in Deum
tendit, ut summum bonum: & qui in proximum
propter Deum; necessum est, ut quæ dignitas, quæ
vis, & excellentia tribuitur *Amori Dei*; eadem &
tribuat *Amori proximi*; cùm tam hic, quàm ille
ab eodem charitatis habitu procedat.

Patet deinde eadem charitatis præstantia ex iis,
quæ attuli in explicatione, & paraphrasi, tam mei
thematis, quàm ex loco D. Pauli, quem jam citavi,
atque explicui.

Patebit denique ex iis, quæ subjecturus sum; &
quidem:

Ex eo, quod ante insinuavi, quia *Charitas* est
quasi *forma*, non essentialis; sed accidentaria, quæ
Fidei, & omnibus bonis operibus, vitam, valorem,
& meritum tribuit in ordine ad finem ultimum.
Charitas enim Fidei, & reliquis omnibus virtutibus
dat

Primò statum virtutis; ubi enim est *Charitas*, ibi
exulat peccatum lethale, regnat virtus, suumque
habet statum, & regnum; aliasque virtutes hoc
eodem statu, & regno suo donat, ut inde homo
absolutè virtute præditus, justus, ac sanctus deno-
minetur, & sit.

Secundò, *Charitas* tribuit eis dignitatem, vim,
& efficaciam merendi; facit enim hominem quasi
divinum, Dei amicum, & filium: adeoque illius
opera quasi divina, digna, & grata Deo, ut eis
proinde æterna præmia adpromittat.

Tertiò, tribuit eisdem ordinem ad finem ulti-
mum, *Charitas* enim totum hominem, omniaque,
quæ in eo sunt ad Deum dirigit. Et hinc *ante om-
nia*, & *super omnia* est *Charitas*. Superest ut videamus,
quæ sit illa, & quanta ex Apostoli mente, ac
veritate.

B

§. 2. Ad

§. 2.

Ad illa verba: *Charitatem continuam habentes.*

Quæ sit illa Charitas continua?

Charitas
continua
quæ?

CHARITAS alia extrinsecus se prodit, atque ostentat: de hac Divus Bonaventura sic in speculo ad Novitios: *Deserre humiliter sociis honorem, Charitatis est fraternæ somentum, conscientie bonæ, illustris-que animi evidens argumentum.* Alia intrinsecus est, de qua hîc Apostolus cum ait: *in vobismetipsis.* Et hanc continuam esse vult Apostolorum Princeps. At quænam illa? vox græca *ἔκτεν* alias atque alias patitur interpretationes: quæ Charitatis veluti dotes sunt, aut partes: 1. enim significat *extensam.* 2. *Vehementem, & celerem.* 3. *Constantem, & perseverantem.* 4. *Liberalem ac profusam.* 5. *Cordialem.* 6. *Fortem.*

Ecce ut in unica vucula ludit pius Interpretum labor, ut qualitates Charitatis bellè explicat. Ex illis igitur hæc Prima: Charitas extensa sit oportet. Et ea fuit Apostoli, de qua sic D. Chrysostomus:

Hom. 13. in
2. ad Cor.

Cor Pauli dilatavit Charitas, nihil latius corde Pauli, quod totum Orbem complexum est.

Charitas
extensa.

Hujus porrò cordis extensionem, & latitudinem dum amat, ac demiratur D. Chrysostomus, æstu quodam seu amoris, seu stuporis excitus, abit in hæc vota:

Hom. 32. in
Ep. ad Rom.

Cordis illius pulverem videre vellem: quod si quis totius Orbis cor dixerit, & elementum primum salutis nostræ, non erraverit. Cor istud adeo latum fuit, ut in se suscepit integras urbes, populos, & gentes.

Hæc de corde Pauli os illud aureum, quæ ego de aliorum quoque Apostolorum cordibus dixero: hæc adeo lata fuere, ut Orbem universum sint complexa, uti deinde viri Apostolici, quos inter è minimâ Societate JESU Ignatius ejusque socii, qui & ipsi jam inde à prima illius infantia, Orbem propè universum sunt complexi: adeo extensa, atque effusa in illis Charitas.

Juvat illius temporis meminisse, quo Ignatium habuit Italia, Xaverium India & Japonia, Lainium Gallia, Rodericum Lusitania, Fabrum Hispania, Jaium Germania, Paschasium & Salmeronem Hibernia, Codurium Velitræ, Bobadillam Insula Ænaria; omnes omnino tanquam exploratores expeditos, tam ad bellandum contra Divini Numinis hostes acerrimos, quàm ad gradiendum ad ultimos utriusque Orbis fines: adeo illis cor latum, adeo extensa fuit in proximum Charitas.

Spectavimus Charitatem ad omnia loca, & utramque Solis domum protensam: videamus ad omnes omninò personas exporrectam; has enim æquali vultu, ac fronte aspicit Christiana Charitas, eisque nihil interest Cræsus, Irusve fluat.

Ad celan-
tiam.

Nescit Religio nostra personas accipere, inquit D. Hieronymus, nec conditiones hominum; sed animos aspicit singulorum, servum & nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas est, non servire peccatis: summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus.

Quod si Religio nostra nescit personas accipere, nescit & Christiana, & Apostolica Charitas, neque hæc conditiones hominum aspicit; sed animos singulorum. Et ita aspexit S. Franciscus Xaverius, infimis æquè ac summis officiosa charitate inferviens.

Si veheretur navi, & alto jactaretur mari, per foros, & rostra cursitare, & nauticam turbam cogere ad sacram catechesim; & hæc Indiarum Apostolus, & à sancta Sede Nuntius Apostolicus.

In ejus vita.

Si continenti teneretur, campanulæ sono, ac tinnitu pueros evocare, ac mendiculos cogere in

compitis, in plateis, & sub nudo jove edocere quæ capita Fidei, quæ formandis moribus opportuna essent documenta. Et hæc vir tantus.

Si à Catechesi, à Concionibus esset aliquod otium, aliquid vacui temporis, illud omne dare pauperculis, & morbidis in Xenodochiis; imò & eorum corpora curare, curare & vulnera: & lue infectorum saniem non semel exugere, illustri charitatis prodigio: & hoc quidem omne, ut & animos illorum curaret, & animi vulnera, idest peccata; & ex iis quasi manantem saniem detergeret: adeo extensa in omnes S. Xaverii charitas; à qua certè absunt illi quàm longissimè, qui in hominibus, non animos spectant; sed quæ corporibus adjacent phaleras: puta genus, divitias, vestes, aliæque ejusmodi de mundi pompa: quod & à Christiana charitate alienum est, & ratione.

Audiant illi Senecam licet Gentilem, & ab eo stultitiam suam agnoscant, & damnent:

Quemadmodum, inquit, stultus est, qui equum empturus, non ipsum inspicit; sed stratum ejus, ac frenos: sic & stultissimus est, qui hominem ex conditione, quæ vestis modo nobis circumdata est, æstimat.

Hæc Romanus sapiens, cujus judicio si ille stultissimus; at quàm maximè Dei calculo, & lege Charitatis, quæ in omnes æquè extensa: & quæ homines aspicit, non conditionem, quæ vestis est.

Sed ne longius, hæc de prima Charitatis dote attigisse sit satis.

Altera est, quod sit *vehemens & celer*, uti hic interpretantur Pagninus, & Vatablus. Et ea fuit R. P. Emmanuelis Ortega è Societate, apud Peruanos satis nota. Crescunt per Peruvium amnes mirum in modum, collectisque imbris aucti, ac violenti, barbarorum casus, pagos, & oppida non semel abripiunt multis haustis mortalibus. Id cum fieret Ortega fluvio sese committere non dubitavit, nandoque Indos fluitantes assequi, ut jam jam morituros suprema expiraret absolute: factus & ipse homines capiens, etiam in aquis, ac fluviiis tumens, charitate profectò magis vehementi, & rapida, quàm sit ipsorum torrentium fluxus, ac rapacitas.

Vidisti charitatem sanè vehementem in Patre Emmanuele, attende in D. Francisco Xaverio, & vehementem, & celerem. Celeritatem colliges ex itineribus, quæ obivit ab uno Orbe in aliùm. Primò illum vidit Gallia, tum Italia propè tota; tum Lusitania; denique India, & Japonia; aliæque Africæ, atque Asiæ regiones, & Insulæ; in quibus lustrandis, qui viarum longitudinem, locorumque distantias metiri volet, atque ad calculos revocare, inveniet Xaverium decennii dumtaxat spatio, centies mille passuum millia devorasse: & devorasset etiam plura in Synarum regno, aliisque regionibus, nisi cursum Charitatis illius, ac celeritatem, æterna quies interrupisset.

Theodoro Studitæ, *homo ales, insolens Angelis, & Catech. 36.* hominibus spectaculum.

Et Xaverius à Charitate, & celeritate quasi ales & hominibus, & Angelis, & ipsi Deo jucundum fuit spectaculum. Et hæc pro secunda Charitatis dote.

Tertia est, quod sit etiam *Constans, ac perseverans.* Non probatur superis ea Charitas, quæ sese remittit, & aliqua laborat inconstantia; & modò sese explicat, modò se contrahit: *Constans* sit oportet, ac *perseverans* etiam in arduis.

Ejusmodi fuit R. P. Josephi Calatayndo, qui nunquam cessabat ab animarum præda, quæ Charitatis opima est præda. Interdiu enim usus amœna Solis luce peccatorum tenebras dissipabat: noctu verò in alto contemplationis lumine, ardoreque eos Deo commendabat, existimans sibi periisse ho-

ras omnes, quas non dedisset ardenti in proximos Charitati, quæ in illo ad extremum constans fuit, & perseverans.

Argumento sit illud, quod præter alios labores nunquam intermissos, etiam trigefies in expeditionem ad Mauros emissus sit, à quibus nunquam sine opimis animarum spoliis reversus est.

IV. *Liberalis, & profusa.* Quarta dos Charitatis est, quod sit etiam *Liberalis, ac profusa*: quidquid enim boni habet, aut habere potest etiam cælo benigniore, id omne profundit, atque abjicit: ut proximo benè sit, saltem, ne malè.

Et ea fuit Moyſis in populum Charitas, adeò liberalis, ac profusa; ut etiam optarit deleri de libro vitæ, quod summum ejus erat bonum, nè de eo nocens populus deleteretur. sic enim ad Deum:

Exod. c. 32. v. 31. Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Libro utique divinæ prædestinationis, cui inscribi, ut summum bonum; ita deleri summum videtur malum: quod certè elegisse in Moyſe liberalis fuit, ac profusæ in proximum charitatis.

Ad Rom. c. 9. v. 3. Cujus etiam fuit D. Paulus, qui & ipse optavit anathema esse à Christo pro fratribus suis.

Anathema, Hebraicè *Cherem*, quod teste Budæo significat separationem, succisionem, exitium æternum, hoc est extremum: quod tamen heroico quodam Charitatis excessu optavit Paulus; optavit, inquam, separationem, non à Charitate Christi: sed à beatitudine, & gloria cum illo.

In hoc Christi, id est Domini sui, ac magistri aliquo modo Charitatem imitatus; ut enim doctè notavit Origenes: *Et quid mirum, si cum Dominus pro servis maledictum sit factus; servus pro fratribus anathema fiat.*

Hoc exemplo seu Moyſis, seu etiam Pauli, permoti viri à sanctitate illustres, à Charitate toti igniti, idem exoptarunt, quos inter

B. Jacoponus; qui & in hac mortali vitâ labores, dolores, ærumnasque omnes, ac supplicia quantumvis gravia sustinere peroptabat: & in alterâ immortali etiam inferni ignes, atque incendia, ut hominum peccata elueret, atque expiaret.

Et ea quoque fuit Charitas S. Catharinæ Senensis, quæ optabat suo corpore obstruere os inferni, ne quæ anima amplius in illum ingredi posset.

Huic suppar fuit & Charitas Alfonsi Rodriguez, è Societate nostra Coadjutoris longè sanctissimi, qui & ipse ad quassibet inferni pœnas sese offerebat, ut & unus aliquis criminorum, sese ad bonam frugem recipiens in gratiam cum Deo rediret.

Et hæc pro liberali, atque effusa in proximum Charitate dicta sint; cui accedet, & alia dos ejusdem Charitatis; videlicet quod sit *Cordialis*, hoc est plena affectus teneri, & compassionis. Et ea fuit Charitas D. Pauli: cordialis fuit illa, hoc est ab intimo affectu cordis, de quo augustum illud, & sacrum D. Chrysostomi: *Cor Christi, erat cor Pauli.* Quid divinius? *Tabula Spiritus Sancti.* Quid purius? atque Charitatis volumen. Quid amplius? quid porro legeres in eo volumine? quos videres typos, & characteres? nos alios, quàm illos, quos aliquando impressit in Epistolâ ad Corinthios: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?*

V. *Cordialis.* Si quis ex iis, quos Christo, & Ecclesiæ pepere-
Hom. 32. in Ep. ad Rom.
2. Cor. c. 11. v. 29.

rat, infirmaretur, ex compassionis affectu infirmabatur & ipse Paulus. Si quis scandalizaretur, & ipse ab eo scandalo urebatur totus; verbo uno induebat eosdem affectus, quos filii induissent, & hoc quidem ex Charitate, quæ in eo erat *cordialis*.

S. Paulum imitatus est Nepotianus de quo S. Hieronymus in ejus Epitaphio ad Heliodorum: ubi sic de illo:

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Clericatum, non honorem intelligens, sed onus, primam curam habuit, ut invidiam humilitate superaret, subvenire pauperibus, visitare languentes, provocare hospitio, lenire blanditiis, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, cæcorum baculus, esurientibus cibus, spes miserorum, solamen lugentium fuit.

Hæc de Nepotiano Divus Hieronymus: similia de Sancto Exuperio, quem ex Charitate illa *cordiali*, ab intimo compassionis affectu, ad miserorum levamen, ac subsidium transisse docet etiam corpora levando.

Exuperius, inquit, Tolosæ Episcopus, viduæ Sarreptensis imitator, esuriens pascebat alios, & ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemq; substantiam Christi visceribus erogavit. *Epist. 4. ad Rusticum.*

Torquetur, inquit: crederes in se sentire, quod in se sentiebat proximus, & eo malo torqueri, quo ille: tanta est à Charitate sympathia: hanc expertus ipse Paulus, ad quem redeo, de quo extat & illud D. Chrysostomi: Nullus tanto affectu mala propria, quanto Paulus desiebat aliena: Porro fletus ille adeò perennis in eo fuit, ut crebrò flevisse legatur, risisse nunquam, æquè ac Christus. *Homil. 2. de laud. Pauli. Hom. 6. in Matth.*

Ex illo compassionis affectu, qui à Charitate, seu fonte oritur, nascitur & illud, quod horreas, quod fugias, illud omne, quod proximo tuo incommodo esse posse existimaris, nihilque magis oderis, quàm illi vel minimam creare molestiam: quo in genere illustre habes documentum, atque exemplum in R. P. Thoma Sanctio. Sexaginta annorum senex *Rho de Amore proximi.* erat, sapientia clarus, & à doctis ingenii monumentis clarior. Is de via fessus, paulò post quàm socii se cubitum recepissent, cum appulisset, ne cuiquam illorum somnum rumperet, ad ostium collegii noctem insomnem traduxit, adeò suæ commoditatis oblitus, ut alienæ consuleret, quod in illo eximiae, & *cordialis* Charitatis fuit. Ubi hæc orto Sole innotuit; socios inter, & bonum Patrem orta lis est, & Charitatis contentio, dum illi conqueruntur, & dolent à somno se excitatos non fuisse (optassent enim etiam excitari omnes, ut Charitati, quæ nunquam indormiscit, suus datus fuisset locus) hic autem dum se operosè excusat, & culpam, si quæ fuit, sibi uni vult imputari. Ecce ut *cordialis* Charitas alieno commodo studet, & sibi uni est incommodo. Ab hac porro descendendo ad aliam ejusdem Charitatis dotem, & quasi partem. Ea est, quod sit etiam *VI. Fortis.* fortis, hoc est, quæ nulli cedat, ne morti quidem, cui tamen omnia cedunt: *Fortis enim ut mors dilectio.* *Cant. 8. v. 6.*

Et ea fuit S. Laurentii, invicti Martyris, igne superior, superior & morte; ut enim de illo S. Leo *Serm. 2. de S. Laurentio* Pontifex: *Flammis sævæ crudelitatis superari Charitatis Christi flamma non potuit. Segnior fuit ignis, qui foris usit; quàm qui intus accendit.* Hæc S. Pontifex de Christi flamma, hoc est amore, quæ ego de amore proximi; cujus exempla petemus non ab Ecclesiæ infantia, & quasi cunis, in quibus calebat ea Charitas, sed, quod mireris, à mundo, jam quasi à senio frigescente, hoc est à nostra hac ætate.

Fuit Genuæ adolescens, cui nomen Iacobus Dei, qui cum nihil haberet, quod pauperibus daret præter seipsum: seipsum dare decrevit, seque vendere ad transtra in triremes, quod vitæ genus à plerisque morte pejus ducitur; imo longa, ac tædiosa mors ab infami servitute. Sed Charitas nec ærumnas moratur, nec servitutem, & hanc, & illas amore proximi quæsit Iacobus: quæsit & emptorem: sed Dei Numine factum est, ut non invenerit. Et sanè Charitas vendi non debuit, nec indoles tam generosa in illis sordibus volutari.

A servitute, quæ civilis mors est, ad ipsam mortem delabor, neque hanc exhorruit *fortis ut mors dilectio*; imò morte fortior.

Ad Philippinas navigabat Didacus à sancto Iago; cum ecce (incertum quo casu) aperta carina navis, Oceanum admisit: in ea rerum desperatione, dum omnia dissonis clamoribus, & miserabili complentur ejulatu, Didacus sedulas aures jamjam morituris præbuit, securus periculi, atque naufragii: expiatis omnibus, quiaderant, plurimisque in proximum littus enatantibus, eandem & ipse aleam subiturus, à navis margine defiliit in Oceanum, salutem in undis quæsiturus, quam in navi desperaverat: sed ecce è tabulatis audita propè intermortua vox est, revocantis, ut verbum audiret de æterna salute secum adhuc acturi. Exarsit ad eam vocem in Didaco germana societatis Charitas, & quanquam horrida undique etiam paululum cunctanti mortis imago in oculos incurreret, desertissimi homuncionis felicitatem suæ præferens vitæ, ad eum audiendum in foros reversus, vix expiatoria formula hominem absolverat, cum vasto hiatus subsidente navi, immanique lapsu coëunte, Oceano haustus est, felix omnino, qui & illum, & plures alios suo naufragio in portum deduxit beatitatis.

Rho Histor.
Virt. l. 1. c. 3.

Huic suppar fuit ea Charitas, quæ in Francisco Rodericio eluxit. Redibat ille ex Japonia, illius, Societatis procurator, per maria procellis infesta, felici tamen usus navigatione ad usque Tagi ostia: ad quæ allisa ad scopulos navi, pretiosissima onera demersa, multiq; fluctibus hausti mortales, multi etiam cymbis excepti; ex iis una advolaverat ut Franciscum fluctibus ereptum, in tutum aveheret; at ille in tabula fluctuans, & pereuntes audiens, absolvensq; Charitatis magis, quàm vitæ retinens, mori maluit, quàm animas Christi sanguine quæsitæ, dum undis absorbentur, dæmoni relinquere glutendas, illustri sanè documento Charitatis, atque exemplo.

§. 3.

Ad eadem verba: *Mutuat in vobismetipsis charitatem continuam habentes.*

Quæ sint motiva ad mutnam illam charitatem?

EX iis quædam sunt communia, quædam particularia: & hæc, & illa paucis in medium producam. E communibus illud

I. Motivum.
Quod homines.

Primum, ratio hominis, & ejusdem naturæ communio, quæ nos ad mutuam illam Charitatem muta quadam voce hortatur, & monet: quod agnovit, & prædicavit Seneca, cui hoc Universum, quantum, quantum est, est veluti communis patria, imò & vasta civitas, cujus pars sit omnis homo, sit licet Schyta, sit Getha, sit barbarus, nihil interest.

Lib. de Ira.
c. 32.

Nefas, inquit, nocere Patriæ, ergo civi quoque: nam hic pars patriæ est, sanctæ partes sunt; si Universum venerabile, ergo & homo homini; nam hic in majore urbe tibi civis est.

Hæc Seneca, qui debita Charitatis officia homini cuilibet vult exhiberi, tanquam concivi, imò tanquam parti, & membro magni corporis.

Epist. 95.

Omne, quod vides unum est, inquit, membra sumus corporis magni, natura nos cognatos edidit, cum ex iisdem gigneret.

Quod si cognatos, certè amicos, & mutuae Charitatis vinculo conjunctos. Et hoc primum est ad illam motivum, toti humano generi commune.

II Motivum
Quod Christiani consanguinei.

Secundum, est particulare Christianis, qui à Christo dicuntur, & sunt Christiani, qui ejus corpori, & sanguini participant, & ab eo quodammodo sunt Consanguinei: Et hoc est, quod altè commendavit D. Bernardus: *Consanguinei, inquit, sumus in sanguine Christi.* Quod si consanguinei, utique etiam eo nomine Charitatis mutuae nexu copulati.

Quod si tamen ea consanguinitas, quæ est à Christi sanguine, petatur ex eo, quod illius sanguine redempti, & quasi spiritualiter geniti; hoc toti hominum generi commune, adeoque ex eo etiam communis, & mutua Charitas inter omnes.

Aliud incitamentum illis affine, est, quod sumus etiam fratres. Vis fraterni nominis, & amoris est longè maxima, ut annotavit D. Chrysostomus in illa verba Domini ad Cain: *Quid fecisti? Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.*

III. Motivum.
Quod fratres.

Clamat, inquit, non loquitur; non tacitè submurmurat; sed altè clamat, & eò quidem ut è terra in coelos usque evadat ea vox: tanta vis est fraterni nominis, & amoris, quem violasse summum nefas, quod nec terra sustinet, nec coelum patitur.

Hac fratris appellatione usus Abraham, ut jurgium, quod exurgebat inter Pastores suos, & Pastores Loth, sopiret, atque extingueret: *Ne sit, inquit, jurgium inter me, & te; fratres enim sumus.*

Erat Loth Abraham ex fratre Nepos, dicitur tamen frater, hebraico more, qui cognatione junctos fratres appellabant, & hac amica fratris voce, & jurgia tolli, & discordiæ semina suffocari posse, ac debere credebatur Abraham, & concordiæ pacta firmari, atque retineri: & meritò; est enim ingens pondus ad amicitiam, amorèque conciliandum in fraterno nomine: quod si à natura tantum est, quantum accedet à gratia; quæ & Christianos quasi fratres facit, & religiosos eodem fratris vinculo inter se connectit, felici sanè, ac fortunato nexu, de quo extat magnificum illud Divi Augustini:

Melior est fraternitas sanguinis, Christi fraternitas, quoniam illa interdum sibi est inimica; Christi autem fraternitas sine intermissione pacifica est. Illa inter se communia cum emulatione dividit: hæc etiam cum gratulatione communicat. *Serm. 25. vel ut alii 27.*

Sed & aliud est incitamentum, hoc scilicet, quod ea dilectio, & Charitas sit signum, nota, ac veluti tessera Discipulorum Christi; ad quos olim sic magister optimus:

In hoc cognoscent omnes, quod Discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.

At cur ea dilectio signum est? Non erat alia nota, quæ Christi Discipulos ab aliis discerneret? poterat enim vero dari donum linguarum, donum prophetiæ, donum miraculorum, aut alia ejusmodi, coeli, & gratiæ charismata; cur igitur ea non dedit? certè quia illi in primis curis erat Charitas; quod liquidò ostendit in eâ oratione, quam ad Patrem habuit sub extremum ævi brevioris. Sic enim ad illum:

Rogo, ut unum omnes sint; sicut tu, & Pater in me, Ioan. c. 17. & ego in te.

Ut autem sint, non quidem identitate naturæ (hoc enim adynaton) sed Charitatis, & animorum unionem, sic pergit: *Ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus.* At quæ illa claritas? Hic sudat Interpretum labor.

D. Ambrosius, ait esse gloriam filiationis divinæ, *L. 6. de Fide* quam Christus per naturam habuit: Apostolis autem dedit per gratiam. *c. 4.*

Toletus hîc, esse Divinitatem filii, quam eis jam communicavit in Eucharistiâ; in quâ unâ cum corpore, & anima Christi, etiam Divinitas communicatur, per concomitantiam, uti loquuntur Theologi.

Maldonatus censet, eam claritatem esse dilectionem, à quâ habebant Discipuli, quod unum essent: hoc enim amor suo quasi jure sibi vendicat, ut è duobus, imò è multis unum faciat. Quod probat illud Aristotelis ex Platone; de duobus amicis, qui à Vulcano petierunt subjici iucudi, & igni, ut sic liquefacti unum fierent, in unum coalescerent.

Sic in ipsâ Ecclesiæ infantia fideles ita coaluisse videbantur. *Multitudinis enim credentium erat cor unum, & anima una; una dico, non physicè; sed moraliter: Ad. c. 4. v. 32.*

nec

nec enim hîc placet idea illa Platonica, seu anima communis in singulis individuis; nec intellectus unus in multis, ut fortè voluit Averroes: Sua enim singulis est anima, suus intellectus, suum cor, idque ab aliis discretum, ac distinctum: unum tamen ab amore, & Charitate, in quâ, ut doctè annotavit Tertullianus, Evangelica lex consistere videbatur: quam dum suspiciunt, & amant Gentiles, una eorum vox de Christianis hæc erat: *Vide, ut se diligant, ut alter pro altero mori sint parati.*

Apolog. 39.

Hanc porrò Charitatem dum amat, ac demiratur Pachomius, ex Gentili Christianus; ex milite monachus factus est, & parens Monachorum. Et hæc paucis de Charitate, & unione Christianorum inter se: hæc ubi sensim defecit, instituta cœnobîa, in quibus vigeret. & hoc erit.

V. Motivum
Quod Religiosi.

Aliud incitamentum, quod unius, ejusdemque instituti religiosi; quorum unionem dum aspicit, commendatque S. Basilus, sic in Constitutionibus monasticis:

Cap. 19.

Homines ex diversis nationibus, & regionibus profectos, per exactam morum ac disciplinæ similitudinem adeo velut in unum coaluisse, ut in pluribus corporibus unus tantum animus esse videatur, vicissimque plura corpora unius animi instrumenta. Et hoc D. Gregorio interprete indicare visum est monachi nomen, quod & solitudinem significat, & fraternam unionem. *μόνος* enim, id est unus, & solus. Quod si ea unio in omnibus religiosi Ordinibus servata, maximè, (quod bonâ aliorum veniâ dixerim) in minimâ nostrâ Societate, in quâ ab infantia in unum coaluerunt homines è nationibus, & regionibus diversissimis.

VI Motivum.
Quod Societatis
JESU.

Fuerunt illi initio numero decem non amplius, *Omnēs ut locis, atque nationibus: ita & naturis, ac linguis, consiliisque, dissimiles*, ut disertè notavit Orlandinus. Et quidem

L. 1. Histor.
Societ.

S. Ignatius Biscaiensis, S. Xaverius Navarrus, Faber Allobrox, Laynius Seguntinus, Salmeron Toletanus, Bobadilla Palentinus, Rodericus Lusitanus, Broetus Picardus, Iaius Allobrox, Codurius Delphinus. Itaque Hispani, Galli, Lusitani, Itali, Allobroges, omnes tamen mutuae Charitatis nexu, ita conjuncti, ut unagente, uno parente genitos credidisses. Quod illis: hoc deinde & aliis in eadem Societatem ascriptis, hoc & in Provinciis, hoc & in Collegiis visum non sine amabili stupore, dum in unum ita coeunt nationes longè diversissimæ.

Certè ea diversitate visus fuit delectari ipse S. Pater Ignatius, ideoque cum & Provincias institueret, & nova fundaret Collegia, solitus erat in ea cogere è diversis nationibus homines. Ex uno disce omnes.

L. 8. Histor.
Societ.

Cùm in Siciliam vocaretur Societas, in eam destinavit Patres omnino duodecim; omnes è diversis nationibus. Sic Mamertini, & Panormitani Collegia initio habuerunt Hispanos, Gallos, Italos, Lusitanos, Belgas: ita disponente ipso S. Patre Ignatio, qui mirè gaudebat & illa nationum diversitate, & simul earundem inter se unione, quam & demonstrat, & exigit Instituto suo impositum nomen Societatis, id est sacrae cujusdam militiae.

VII. Motivum.
Quod Societas, id est militia sacra.

In hac certè necessaria est unio, & militum, & agminum inter se, & in ea unione ordo quidam militaris, qui si absit, necessum est & solvi acies, & foedè dissipari, turbatis scilicet ordinibus. Unde & vulgatum illud: *Multitudo inordinata potius est vitima, quàm pugna.*

cant. c. 2.

Quod si in profana militia adeo necessarius ordo, necessaria & unio; multò magis in sacra, qualis est ipsa JESU Societas; in quam cadere potest & illud Sponsæ de Sponso: *Ordinavit in me Charitatem: vel, ut ad rem præsentem alia versio: Vexillum ejus super me Charitas.*

Distinguntur acies per vexilla sub quibus militant: distinguntur & Nationes imò & Regum, Cæsariumque turmæ. Si vexilla rubra videris, Burgundica arma, & acies prædicabis; si autem alba, Gallica laudabis; si nigra Cæsaris Aquilam suspicies, & Cæsaris arma formidabis: & ita de aliis. Sic in sacratione militiâ religiosi Ordines, hi virtutem unam in primis curis habent, atque amoribus, alii aliam: minima IESU Societas Charitatem, velut militiae suæ vexillum ostentat.

Accedit & alterum, quod Religiosus Ordo, ipsa-que etiam IESU Societas, sit veluti schola quædã sapientiæ: in quâ nemo doctus nisi magistra Charitate.

VIII Motivum.
Quod Schola Sapientiæ.

Testem produco è multis unum D. Dominicum, qui hoc de seipso multa doctus experientia: *Plus in Charitatis codice didici, quàm in universa Scriptura.*

At quid in hoc codice legebat, quid discebat vir sanctus?

In primo folio illud Apostoli: *Charitas patiens est, benigna est, non emulatur, & cætera.*

1. Cor. c. 13.

In secundo istud: *Supportantes invicem in Charitate.*

Ad Coloss.

In tertio: *Nolite judicare, & non judicabimini; nolite condemnare, & non condemnabimini.*

Luc. c. 6.

Ecce quæ in codice Charitatis legerat S. Dominicus, & quæ ex eo hauserat altioris sapientiæ placita. Et ipse hauries Amice Lector, si eum diligentius evolveris, utque evolvas ad extremum tibi sub oculos ponam illud Christianæ Charitatis motivum; quod suis aliquando posuit D. Augustinus, dum sic ad illos.

IX Motivum.
Quod Charitas sit Christi tunica.
Tract. 105. in Ioan.

Charitas est tunica inconsutibilis Christi, quæ ad unum Deum pervenit, & in unum omnes colligit: quod si tunica Christi, eaque inconsutibilis, non scindamus eam.

In funesta illa, terris cœloque invisâ tragœdia, in qua Deus homo pependit in fatali ligno, milites visâ illius tunica inconsutibili, dixerunt ad seipsos, *non scindamus eam.* Quæ illi non omninò malè: hæc tu, mi Lector, dicas quàm optimè.

Charitas est tunica Christi, eaque inconsutibilis, non scindamus eam verbulo asperiore; non affectu nationali, non jactò discordiarum semine inter fratres, & amicos, non alio quovis peccati nævo, *non scindamus eam.* Ne nobis eveniat aliquando, quod infelici Ario: de quo illud Servatoris optimi, qui apparuit discissa veste S. Petro, Alexandria Episcopo, & hæc illi: *Arius vestem meam, quæ est Ecclesia, dilaceravit.* Dicam ego mutata dumtaxat vocula: *Vestem meam, quæ est Charitas, dilaceravit ille susurro, ille maledicus, ille detractor, ille verbo factòve fratri suo injurius: dilaceravit enim verò fraternam Charitatem, quæ Christi est tunica.* Ne in te cadant eæ querelæ, justaque expostulatio, sedulus attende, benevole Lector.

§. 4.

Ad illa verba: *Mutuum in vobismetipsis charitatē habentes.*

Quæ sit Regula mutuae illius Charitatis?

HANC expressit Salvator optimus cùm sic ad legis Doctorem quærentem ex se quod esset mandatum magnum in lege? Respondit enim: *Diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuum sicut teipsum. Ea est regula dilectionis,* inquit Augustinus. Ut hæc ponatur in aperto, claraque luce, videndum erit, quomodo seipsum quisque diligit? quomodo deinde & proximum? hoc enim ex altero ut ducatur, est necesse.

Matth. c. 22.

Seipsum diligere convincitur homo aliis, atque aliis argumentis.

Primum est, quod cum seipso consentiat quàm optimè; imò membrum unum cum alio, oculus cum manu, manus cum pede; & sic de aliis, quibus componitur homo.

Primum Argumentum

In homine, inquiebat Hippocrates, *confluxio una, conspiratio una, consentientia omnia.*

Et hoc est, quod tibi, quod amori in teipsum das, ô homo! da & proximo: qui & ipse ejusdem quasi corporis est membrum: sicuti ergo non patereris, ut oculus à manu, manus à pede, pes à capite dissentiret; sic nec patere, ut à proximo dissentias. Sentias igitur quod ille, velis quod ille: & hoc fuit Pauli votum, hæc oratio: *Deus patientiæ, & solatii*, inquiebat, *det vobis idipsum sapere.*

Ad Rom.
c. 15. v. 5.

II. Argu-
mentum.

L. de facult.
natur. c. 13.

L. de pœnit.
c. 10.

Lib. 3. offic.
c. 3.

III. Argu-
mentum.

In Appendice
Serm. 17.

IV. Argu-
mentum.

Iai. c. 58.
v. 7.

Ad Rom.
c. 12. v. 4.

Epist. 32. ad
popul.

V. Argu-
mentum.

Serm. 20.

Secundum argumentum, quo probatur homo seipsum amare, est, quod benè sibi afficiatur, benè sibi velit, & faciat etiam benè. Quod ex eadem membrorum inter se conspiratione ostendit Galenus. Sic enim ait: *In corporibus nostris unum conspiratum, confluxumque esse, ac omnia inter se mutuo affici.* Sic oculus manui, manus pedi afficitur benè. Et hunc affectum etiam naturæ sensu prædit, dum unum alteri condolet, atque succurrit.

Non potest, inquit altiore cothurno Tertullianus, *corpus de unius membri vexatione latum agere, condoleat universum, & ad remedium collaboret, est necesse.*

Quod corpori, quod membris, quod nobis ipsis damus, demus & proximo; ut enim disertè D. Ambr.

Hæc utique naturæ lex est, quæ nos ad omnem stringit humanitatem, ut alter alteri tanquam unius corporis partes invicem deferamus, nec detrahendum quicquam putemus, cum contra naturæ legem sit non juvare.

Tertium argumentum, quo seipsum amare videtur homo, est quædam erga se passio, atque compassio; ex qua fit ut unum membrum alteri compatiatur, & si patiatur unum, videatur pati & alterum. quod ipsâ experientiâ, veritatis utique magistrâ, ostendit D. Augustinus:

Quando, inquit, est aliqua coarctio, si alter alterum calcer; lingua dicit *calcas me.* Non ipsa calcata est: *Quid est ergo quod sonat, calcas me? Si & ille respondeat, libera es, ô lingua, in ore tuo vocem habes; ego si calcavi, pedem calcavi, sed calcas me Charitas dicit, calcas me, compassio unitatis, & vinculum societatis, dicit.*

Quod corpori, & singulis membris, quod & tibi; hoc & proximo: si hic patiatur, & illi compatiaris est necesse: si doleat ille, & ipse doleas, oportet. hunc enim sensum tibi ingenerare debet compassio unitatis, & vinculum societatis.

Quartum argumentum, quo seipsum diligere ostenditur homo, est sedula cura corpusculi, ut alatur benè; imò & lautè: ut tegatur, non sacco, & cinere; sed bysso, & purpura.

Quod tibi, hoc & proximo: *Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.* Benè tuam, quippe unum corpus sumus in Christo, & alter alterius membra, ut rectè Apostolus. Quod si unum cum proximo: profectò quod nobis, hoc & ipsi. Hinc illud præclarum Divi Paulini, magni Præfulis monitum: *Cave te solum ames: si te amas; parem tui curam & pauperis gere.* Unus quippe es cum illo.

Quintum argumentum, quo seipsum sincero amore prosequi dignoscitur homo, est animæ, salutisque cura, ne illi à culpâ malè sit, ne ab imminente Dei justitia etiam malè, ne ab ignibus æternis pessimè: quæ nobis cura, quæ sollicitudo; eadem & proximo, iidem pro illo ad superos gemitus, eadem lacrymæ, eadem placando Numini preces, eadem & jejunia: quod aurea ut solet eloquentia aperit D. Chrysologus. Sic enim inquit:

Revera fratres, si essemus unum, & humanum corpus, si eos, qui pereunt nostra esse viscera crederemus, afflictione jejunii, precum gemitu, effusione gemituum jugiter clamaremus. Domine salva nos perimus, & studeremus nobis in nostris fratribus subvenire, ne furente gladio, sanguinis nostri mare videremus in terris; nec tanta corporum, sed nec animorum naufragia sentiremus; atque humili voce precaremur: Domine salva nos, perimus. Hæc aurea fandi copia Chrysologus.

Sextum argumentum, quo in seipsum amore ferri convincitur homo; est, quod seipse, affectus, passionibus impetibusque animi etiam turbulenti, summa cum æquitate toleret. Animula hæc quamdiu hoc corpore, ceu navi, hoc mundo, ceu mari, jactatur; suos habet æstus, suos ventos, ac tempestates; & quidem tot, quot insurgunt pugnantes inter se passionibus, seu eas iræ, seu tristitiæ, seu insolentis lætitiæ esse velis.

Ab his, ut circumferatur afflante quasi vento, sustinet tamen, insigni patientia, nec seipse excutit, etsi cum alto gemitu usurpare cogatur illud Iobi: *Factus sum mihi metipsum gravis.*

Quem ipse tibi exhibes, exhibe & proximo, ejus nævos, etiam graviores, tolera, culpas dissimula, passionibus fortiter sustine, quamvis illæ te premant, memor illius quod observavit Seneca:

Societas nostra lapidum fornicationi est simillima, quæ casura nisi invicem obstarent, hoc ipso sustentur, quo scilicet sibi obstant, ac se invicem premunt.

Porro si quem obstare tibi, si te premere senseris, & tamen sustinueris, eum te illi præstabis, quem tibi; eumque sustinebis uti & teipsum; sicque nec cades ipse, nec ille, aliàs casurus & tu, & ille, nisi invicem obstitissetis.

Septimum argumentum, ex quo noscitur hominis in se propensio, & amor; est cura boni nominis, quod sibi eripi non patitur; imò, ne patiatur, si fortè perperam à se aliquid actum sit, quæ potest celat, ac tegit. Ita passim suos nævos tegunt homines amantes sui, nec detegere ipsi, nec ab aliis detegi volunt: sed potius, quæ licet, obtegi.

Quod tibi, hoc & proximo: sit tibi bonum ejus nomen, & bona fama in primis curis, atque amoribus: & si in eo maculam deprehenderis, cave ne eam reveles, ne in apertum producas: sed quæ potest cela, & tege; & in eo Dei tui in te amorem imitaberis: *Videt ille ignominiam tuam, nec revelat, inquit Damianus. Ecce videt, & tacet: videt, nec manifestat: videt, nec judicat: videt, nec vindicat.*

Vide pariter & tu proximi tui pudenda scelera, & tace: vide, nec manifesta; vide, nec judica: vide nec vindica: & sic Deum imitaberis, tuumque in proximos amorem testaberis.

Ita testatus aliquando Constantinus, & nomine, & re etiam ipsa Magnus, qui dicere solitus. Si Sacerdotem quempiam deliquisse vidisset, suo pallio, sua purpura operuisset. Tantus illi in proximum amor, quem ut imiteris, AMICE LECTOR, tibi in religioso pulvere unum aliquem ostendo, qui fratris sui pudendum scelus etiam celare, ac tegere exemplo suo docuit.

Ex antiquis Patribus unus aliquis monitus è Junioribus quempiam in cellulam suam furtivè admisisse procacem foeminam; ad eam se cōtulit unā cum delatoribus, & cum in illam primus intrasset, advertit foeminam sub viminea corbe latitantem. Quid deinde? super illam sedet, & sedendo scelus obtegit; tum sic ad accusatores illos: *Ite, ite, & cellulam lustrate seduli, feram indagate, scelestam quærite, fugate. Eunt, redeuntque, nec usquam apparet foemina: tum acrius delatores increpat senex, ac dimittit: dein etiam & foeminam.*

Movit ingeniosa illa senis charitas reum, & permovit, meliora deinceps & sponpondit, & dedit; nimirum apud cordatos, plus sæpè valet indulgens caritas, plus tectum scelus, quàm apertum. Aperire enim subinde est iræ, & zeli inclementioris, atque in pœnas accensi; tegere verò amoris est, & paternæ conniventiae, imò & prudentiæ.

Et hæc pauca de Charitatis regulâ; deque in proximos Charitate. Plura scio dici posse: sed hîc studeo brevitati, & amo, non verborum tantum, sed & rerum compendia.

TRACTA-

VI. Argu-
mentum.

Cap. 9. v. 20.

Epist. 95.

VII. Argu-
mentum.

Serm. 50.

P. Tassis in
Antwerp.

TRACTATUS DE MANSUETUDINE.

E hac & illa Virtute multi multa, ex natura, ex Sanctorum placitis, ex historiis, ex antiquitate, ex omni penu eruditionis: ego apud matinae more, modoque, è multis pauca delibabo, tibi que reddam, Benevole Lector, etiam uti spero cum fœnore.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Mansueti autem hereditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.* Psal. 36. v. 11.

§. I.

Quid sit Mansuetudo?

MANSUETUDO pressius definiri potest ex Philosophiæ legibus, & placitis: & describi latius, ac fusiùs ex licentia quadam orationis, petita ab illius seu proprietatibus, & affectionibus, seu etiam effectibus. Et hac, & illa ratione depictam tibi sub oculos ponam, AMICE LECTOR.

L. 4. Ethic. Aristoteli, *Mansuetudo est mediocritas circa iram.* Modum enim huic ponit, ne liberiùs, quàm par est, evagetur; ne rationis limites excedat, ne deflectat ad extrema: in his enim est vitium: uti & Virtus in medio.

Lib. 2. Rhet. Eidem Philosopho, *Mansuetudo est depressio, & sedatio iræ.* Iram enim, quæ aktius æquo assurgere solet, quæ effervesce, atque ebullire, deprimat, sedat, temperat.

D. Thomæ Aquinati, *Mansuetudo est virtus, quæ secundum rectam rationem moderatur iras.* Consonat ea definitio cum illâ, quæ est Philosophi.

Lessio, brevius, *Mansuetudo est iræ moderatrix.*

Glossæ in caput 5. Matthæi: *Mansuetudo est dulcedo animi, quam non vincit amaritudo.*

Ira, quæ felle plena est, amaritudinem gignit, quam illicò vincit, ac superat enata quædam à mansuetudine animi dulcedo: vel si mavis, impedit, ac præfocat fœtum illum iræ, videlicet felleam in corde amaritiem.

Descriptio- nes. Et hæc sunt Mansuetudinis definitiones ex Lycæo haustæ, & scholis: Subjicio ejusdem descriptiones ex Sanctorum Patrum liberiore sensu.

Hemil. 15. in cant. D. Gregorio Nysseno, *Mansuetudo est nota, & character divinae mentis:* facit enim ut pusillus homo Deum veluti referat, atque exprimat

L. 7 Strom. Et hinc Clementi Alexandrino dicitur, & est, veluti quædam assimilatio, atque imitatio Divinitatis.

1^a Stylicon. Claudiano, Poëtæ ingeniosissimo: *Mansuetudo (quam etiam cum clementia confundere videtur) est magni custos mundi, & maxima natu Cœlicolûm.*

Hunc enim aspectabilem mundum custodit, ac fovet, ne vel Omnipotentis irâ perdatur, ac pereat: vel etiam iratorum hominum æstu impotentiore labefactetur.

Tum etiam, si Cœlicolis sui sint fœtus, suæque proles; ea est natu maxima, adeoque prima, ac nobilissima.

Lib. 2. offic. c. 7. D. Ambrosio, *Mansuetudo est veluti phyltrum cœlestis, ac propè divinum, quo in sui amorem omnes illiciat, atque trahat.*

Avena trahit equum, ramus ovem, nux puerum, magnes ferrum, festucam succinus, & homines omnes mansuetudo ad se rapit.

D. Chrysostomo, aureo Oratori, est veluti cordis *Hom. 6. in medicina.* Nimirum illi Ira venenum est: alexipharmacum autem, ac remedium Mansuetudo. Ut enim Sapiēs in proverbiiis: *Mansuetus vir, cordis medicus.* *Cap. 14. v. 30.*

D. Ambrosio, ad quem redeo, *Mansuetudo est virtus Regia: ex quo istud ejusdem Doctoris velut oraculum. Morum mansuetudo in Rege præcipuum.* Hinc illud Cyrilli Alexandrini ad Theodosium Imperatorem: *Decet supremas Intelligentias, ut sereno sint, & placido semper animo.* Et inde in Titulis Imperatoris hi ferè principem obtinebant locum. *Tranquillitas, & Serenitas.* Et hæc manabant à mansuetudine, ut radii à Sole.

Climaco, *Mansuetudo est adjutrix obedientiæ, dux religiose societatis, furentium frænum, irascentium expultrix, magistra gaudii, imitatrix Christi, Cœlitum proprietas, vinculum demonum, scutum amaritudinis, fundamentum patientiæ, janua Charitatis; Spiritus Sancti diversorium.* *Gradu 24.*

Ecce quibus coloribus Mansuetudinem pingit, exprimitque Climacus; non aliis certè, quàm magnarum Virtutum coloribus, atque formis.

Denique *Mansuetudo est Virtus homini veluti adnata, & maxime propria; imprimisque Virorum fortium.* Hinc illud Ovidii ad Augustum:

Quo quisque est major, magis est placabilis ira.

Et faciles motus mens generosa capit.

Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni:

Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.

At lupus & turpes instant morientibus ursi,

Et quacumque minor nobilitate fera est.

Et hoc ipsum est, quod indicatum voluit ea parabola, in quâ dicitur: *Simile Regnum cœlorum Homini Regi, qui prandium fecit, servosque emisit, qui ad illud invitarent quâ plurimos; qui, ubi in unum collecti, statim adjicitur. Intravit Rex ut videret discumbentes.* *Matth. 26. v. 17.* Hic injicitur quæstio ad rem nostram accommodanda, cur in fronte parabolæ legitur homo Rex? & in illius calce Rex tantum?

Respondet D. Hieronymus, quia initio mansuetum, & misericordem se ostendebat, postea vero iratum, & ultorem. Labet illum audire:

Quando invitabat ad nuptias, & agebat opera clementiæ, hominis nomen appositum est: nunc autem quando ad ultionem venit, homo siletur, & Rex tantum dicitur.

Nimirum Mansuetudo hominem spirat, & sonat: Ira verò, & justè sumpta ultio, ac poena, Regem ostendit; vel potius in Rege judicem.

Et hæc è multis pauca de notione, & natura Mansuetudinis: subdamus alia de ejus officiis, ac deinde de gradibus illius.

Officia duo potissimum sunt. Primum, appetitum sensitivum, & irascibilem ita cohibere, ut oblati irascendi occasionibus, iracundiæ motus omnino comprimant, si recta ratio id faciendum esse persuaserit.

Alterum, ut quando eadem ratio dictat habenas iræ laxandas esse, hujus motus omnes ita temperet, ac regat, ut justum nunquam excedant modum. Ex quo hoc etiam liquet, proximam hujus Virtutis materiam, esse iram; cui modum à ratione præscriptum imponit: nunc ad varios illius veluti gradus descendamus, pro quo sit

§. 2. Qui

§. 2.

Qui sint gradus Mansuetudinis?

ALios, atque alios recensent SS. Patres, atque Interpretes, è quibus hic

I. Gradus. Primus, verba mollia, & in quibus nulla sit asperitas. Et qui ejusmodi sunt, dicuntur ore mansueti; imò & corde: quia ea verborum lenitas, ac suavitas non potest manare nisi à corde leni, sereno, semperque tranquillo.

Eam mansuetudinem nos exemplo suo docuit Christus Servator optimus, cui nunquam in omni vita verbum justo asperius excidit, lenia omnia & amantia.

Offertur illi mulier adultera, urgeturque ut lapidibus obrui patiatur: inclinans se scribit in terra, in pulvere, & eorum, qui supplicium deposcebant, scelera conscribit, nec verbulo carpit asperiore: abeunt illi, tum sic ad mulierem: *Vbi sunt, qui te accusant? Nemo te condemnavit, nec ego te condemnabo: Vade, & jam amplius noli peccare.* Quid mitius, quid blandius illis verbis?

Joan. c. 8.
v. 10.

Nimirum is animo mansueto genius est, id corde, & ore mansuetis in more positum; & receptum in omni vitâ, in conversatione, cum æqualibus; imò & cum subditis: ne cum his quidem verbulum durius, atque asperius.

Ea oris mansuetudo, ea verborum lenitas commendata in Roberto Bellarmino, qui in religione suos inter fratres & ingenio fuit mitissimo, & verbis semper lenis, & placidus, nec auditus unquam verbulum asperius eloqui.

Et in Purpura, jam Dominus familiam omnem mansuetissime continuit, & si quid à domesticis peccaretur in obsequio, aut penitus dissimulabat, aut verbis lenissimis emendabat.

Rho Virt.
hist. l. 8. c. 8.

Quæ Cardinali Bellarmino in Purpura mansuetudo fuit: fuit & in regio diademate Philippo II. Hispaniarum Regi: nihil illo in verbis mitius, nihil mansuetius fuit, nullum verbulo lædere, nullum unquam pungere solitus, ne famulum quidem etsi reum: etsi ab eo læsus ipse, atque offensus.

E multis, quæ produci possent, unum illud sit argumento. Vigilaverat ad multam noctem, literasque ad Pontificem de gravissimis Christianæ Reipublicæ negotiis exararat ipse, cum ecce eas aulico, qui erat ab Epistolis, dedit, ut complicatas, obsignatasque sigillo regio, inscriberet: ille semisopitus, & haud satis attentus, Epistolam recentem, non pulvere, sed atramento inspergit, totamque maculat, atque corrumpit.

Quid deinde? exanimaverat hominem casus inopinatus, nec aliud expectare poterat, quam verborum tonitrua, irarumque fulmina. At nihil horum expertus: serena quippe fronte Philippus. *Huc*, inquit, *aliam chartam*: iterumque scribere exorsus, Epistolam de integro composuit. Magna sanè in tanto Rege mansuetudine, in quâ profectò seipso major fuit: & major, in eo quòd tam sui Dominus, quàm tot Regnorum.

II. Gradus.

Secundus Mansuetudinis gradus in eo situs est, quòd insolescentes, atque impotentiores aliorum iras, molliore responso quis excipiat, & frangat: nihil enim magis homini primum, quàm ut aliorum iras, æstusque passionum asperioribus verbis retundat, & in jacentem, ceu telum immissum, quodammodo remittat; ut enim vulgò dici solet: *Malo modo malus querendus est cuneus.*

Et hoc fortè ex vitio verum est; at non ex virtute: ex hac enim, lenia plerumque omnia: exempla tibi dabo, AMICE LECTOR, eorum imprimis, quibus nec ad irascendum causa defuit, nec potestas ad ulciscendum.

Primum erit Antigoni Macedoniae Regis. Is castra posuerat in locis paludosis, in quibus ad alia incommoda etiam accesserat annonæ caritas, & fames. Hinc in eum excandescere miles, & convitia jacere. Audierat omnia Antigonus, utpote cum inter dicentes, & audientem palla interresset, quam ille leviter commovit, & longius, inquit, *discedite, ne vos Rex audiat.* Seneca l. 3.
de Ira, c. 23.

Ecce ut iras frangit responsio mollis, etiam in cæca Gentilitatis nocte, è qua & aliud quoque nobis affulsit in Philippo Macedonum Rege; in quo & singularis eluxit mansuetudo, ingens, ut ait Seneca, *instrumentum ad tutelam regni.* Inter alios Atheniensium Legatos venerat ad illum Demochares, ob nimiam, & procacem linguam, *Parrhesiastes* appellatus.

Audita benignè legatione, Philippus: *Dicite*, inquit, *mihi quid possim quod sit Atheniensibus gratum?* Excepit Demochares. *Te*, inquit *suspendere.* Exorta circumstantium indignatio ad tam inhumanum responsum, quos Philippus contescere jussit, & Therfitem illum salvum, incolumemque dimittere. *At vos*, inquit, *ceteri Legati nuntiate Atheniensibus multò superbiores esse, qui ista dicunt, quàm, qui impunè dicta audiunt.* Hæc de illo Seneca: quod hîc allatum volui, ut etiam à Gentilibus edocti probè Christiani, discant pro asperis, & inhumanis, mollia, & humana reddere, insigni profectò mansuetudine, cujus. Supra c. 23.

Tertius gradus hic erit, ne irasci quidem, nève commoveri; quod certè indicium est animi pacati: & qui ubique suus est, & suorum motuum Dominus; iis enim fræna laxat cum vult, & contrahit cum ita lubet. III. Gradus.

Elpidius Cappadox Monachus rogatus à Joanne Anachoreta, quid præclari unquam egisset, respondit: *Annis quadraginta Sol me nunquam comedentem aspexit.* Tum Joannes, *Nec me*, ait *quadraginta annis irascentem vidit*; adeo placida, & pacata illi mens fuit: & talis Senecæ judicio fuit etiam Diogeni Stoico, de quo sic ille:

Contumeliam tibi fecit aliquis? Nunquid majorem, quàm Diogeni Philosopho Stoico? cui de irâ cum maximè differenti adolescens protervus inspuit: tulit ille leniter, & sapienter: Non quidem, inquit, *irascor: sed dubito tamen an irasci oporteat.* Hæc apud Senecam Philosophus, qui, si hæc ex veritate fuderit, & non ex inani quadam jactantia, atque affectatione, sanè Christianis quamplurimis ruborem injiciet, & pudorem. Supra c. 33.

Ejusdem generis est istud, quod refert ille ipse Sapiens Romanus de Catone, cui cum causam agenti in frontem mediam inspuisset Lentulus, vir factiosus, & impotens; absterfit faciem, & affirmabo, inquit, *omnibus Lentule, falli eos, qui te negant os habere.* Hæc ille vultu sereno, amica voce, animo imperturbato.

Sed quid ista foris emendicamus, cum abundè suppetant domi.

Paschasius Broetus, unus è decem primis S. Ignatii sociis iter habebat per agrum, in quo demetendis frugibus ad triginta homines occupati. Hi continuo pannosum conspicati Patrem, coeperunt habere ludibrio, & onerare conviciis. Ad quem verborum sonitum, quasi ad jucundam symphoniam, suo innixus baculo, ut avidis auribus omnem exciperet, eodem vestigio constitit, neque prius gradum movit, quàm illi partim satietate, partim pudore finem conviciandi fecere. Alegambe.
Heroes Caritatis c. 9.

Tum verò Paschasius erigens sese, placidòque vultu messorum intuitus, quasi de beneficio gratias acturus. *Deus*, inquit, *vobis benefaciat filii, ac benedicat.* Dixit & manu simul salutare Crucis signum ad benè precandum expressit.

Non

Non tulit insolitam eam mansuetudinem rusticana turba; extemplo enim velut attonita ad ejus jam jam obversi pedes se abjecit, veniamque petiit. Et qui prius conviciatores extiterant, tantæ virtutis deinceps fuere præcones. Tanta vis est boni exempli, quod & in alio ejusdem Societatis liquido apparebit.

Erit is Fernandius sancti Francisci Xaverii quondam socius, & adjutor in animarum conversione, dum concionem haberet, Japon unus aliquis petulantior attracto quantum potuit fœdo phlegmate, in ejus faciem inspuat. deterfit ille modestè, & ne verbulo hominem arguit, cœptum sermonem prosecutus: adeo passionum omnium, imprimisque iræ victrix mansuetudo, quæ iis, quibus altius insederit, etiam sensum omnem ademisse visa. Et hic illius, ut dixi, tertius est gradus.

IV. Gradus. Quartus est, æquo & pacato animo injurias tolerare, seu ille bonum nomen, famamque impetant, seu etiam fortunas; imò si & vitam, quæ summo esse solet in pretio.

Ab Absalone fugiebat David, Pater optimus rebellem filium: fugienti occurrit Semei, maledicus in paucis, & hæc illi: *Egredere, egredere vir sanguinum, & vir Belial*: indignantur, infremunt, insurgunt Davidi fideles famuli, quos inter *Abisai filius Sarvia*, qui etiam sic ad Regem:

Vas. 9. *Quare maledicit canis hic mortuus Domino meo Regi? Vadam, & amputabo caput ejus.* Quid hinc David hominum mitissimus? *Quid mihi, & vobis filii Sarvia?* Dimitte eum ut maledicat. Verè, inquit D. Ambrosius: *David fortis in prælio, mansuetus in imperio, patiens in convitio; ferre magis promptus, quam referre injurias.* Nimirum illud excelsi, illud regii est animi, & verba maledica, & convitia ferre non solum æquo, sed immoto animo: *Ille magnus, & nobilis est, qui more magna fera latratus minorum canum securus exaudit.* Et ita Semei convitia, ceu canis latratus, audiit David: qui sic deinde ad Deum supplex: *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus.*

L. 2. Offic. 6. 7. *Erant in Davide alia magnarum virtutum decora quibus Deum sibi propitium faceret: at mansuetudo principem locum tenebat, & hinc eam obijci amat divinis oculis.*

L. 2. de Ira. 6. 32. *Vidimus in regno, sceptroque mansuetum animum; spectemus etiam in Purpurâ, in Thiarâ.* Eam nobis in Purpurâ dabit Alexander Ursinus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, qui in terris vivere desiit anno hujus sæculi vigesimo sexto.

Illi malevolus aliquis ausu insolentiore per insidias vitam eripere parabat: sed cum eæ ex impio voto non successissent, rabie quadam actus, qui ferrum non potuerat, calamum strinxit, Epistolam exaravit refertam convitiis, & Cardinali transmisit. Redditæ sunt illæ cum jam sacris esset operaturus. Referavit, legit, tulit eo vultu, iis oculis, quibus etiam officiosas legisset: tum addidit illud dignum Purpurâ, dignum & suo sanguine, suisque natalibus: *Tandem aliquando oblata est optatissima occasio injuriæ condonanda propter te, tuoque exemplo Deus.*

Philippus Alegambe in Biblioth. Societatis. *Dixit, fecit, Epistolam rescidit, unaque etiam inimicitiam, & ne quod extaret injuriæ illatæ vestigium, quod deinde persequi possent ejus consanguinei; Epistolæ sic rescissæ partes ad cereum ardentem combussit; sicque ignem igne meliore vicit: ignem iræ, ignem vindictæ, igne mansuetudinis, igne Christianæ Charitatis.*

Et hæc in Purpura Cardinalitia: spectemus quid in Thiara Pontificia. In PIVM hujus nominis V. libellum famosum ediderat unus aliquis, & quidem vel maximè pro-

R. P. Lobberii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

brosum. Eum ad se adduci jussit pius Pontifex, tum viam aperuit ut parcere posset. Hæc, inquit, *non in Pontificem, Christi Vicarium; sed in fratrem Michaëlem Giflerium scripsisti* (hoc enim nomine gaudebat, cum adhuc esset in familia religiosa.) Ita factum esse annuentem, dimitti jussit, monitum abstinere exinde maledicâ linguâ, famosisque ejusmodi libellis, ne maledicendi libidine vitæ dispendium faceret.

Et hoc è Petri Sede mansuetudinis exemplum, atque miraculum; attendamus alia in eos, qui aliorum bona, fortunâque diripuerunt: & hæc enim injuria est, quæ iras proritat, & vindictam exposcit, nisi & hanc, & illam reprimat, & cohibeat mansuetudo.

Cardinali Rupefucaldio surripuerat aliquis è secretiore conclavi non levem pecuniæ summam, nec latebat furti author, & reus. Contrà eum tamen nec quicquam movit ipse, nec ab aliis moveri passus est: imò quod in eo mireris, & ames, malefacta benefactis obruit, & furta beneficiis cumulavit: quod altioris animi fuit, & sublimioris cujusdam Christianæ mansuetudinis gradus: in quo & stetit Monachos inter unus aliquis, de quo Rufinus in vitis Patrum.

Ab hujus cellula monachus alius panem ad vitam sustentandam necessarium suffurari solitus erat; non sine senis optimi injuria, gravique damno. Suffurantem viderat non semel, & tacuerat etiam ad extrema vitæ limina, in quibus cum esset, intuitus fratrem illum, qui sibi furtivè panem auferre solebat; sic ad illum: *Accede huc ad me frater*: accessit ille timens, ac tremens, utpote sibi malè confcius: verebatur enim, & meritò, ne sibi in faciem scelus objiceret. at nihil horum obtrusit: alia quippe omnia meditabatur patiens, & mansuetus animus; & verò alia dedit: nam & latrunculi manum apprehendit, & osculo dignatus est; adjiciens etiam illud dignum ceris melioribus:

Gratias ago manibus istis, fratres, quia per eas arbitror me intrare in regnum cælorum. Et certè intrabat comite patientia, duce mansuetudine, cui terra viventium est hæreditas, ut infra videbimus: sed institutum prosequamur.

Injurias bono nomini, & fortunis illatas vidimus, & quidem victas, pugnante, ac triumphante de illis mansuetudine: spectemus etiam alias in sanguinem, & vitam.

In carceres, & vincula venerat D. Cyprianus, ac deinde in theatrum, in quo vitam Christi causâ poneret, inclyta cælo victima. In oculis erat carnifex, & jam sub ejus ferro Cyprianus, cum ei & injuriam remisit, & mortem condonavit: & insuper aureos quinque supra viginti dari voluit, sicque malefacta benefactis compensavit, insigni sanè & posteris omnibus commendanda mansuetudine, cui dici potuit, quod in patergyrico Theodorici, pius, & doctus Orator: *Exhibes robore Principem: mansuetudine Sacerdotem.* Et istud, quod S. Ignatius Martyr in Epistolâ ad Trallianos, de illorum Antistite Pollybio, *cujus ipsa compositio, magna est disciplinatio, mansuetudo autem ipsius potentia.*

Denique & illud D. Hieronymi de Theophilo Alexandrino, cujus mansuetudinem dum extollit; sic eum affatur: *Blandiris ut Pater, erudis ut magister, instituis ut Pontifex.* Sic enim & suis ablandiri, & suos erudire, & nos instituere venerat Divus Cyprianus. Blandiri ut pater insigni Charitate, erudire ut magister doctrinâ, & eloquentiâ altiore, instituere ut Pontifex illustri sanè mansuetudine, etiam sub carnificis ferro, manūque.

A ferali theatro, & sævientium tumultu, descendamus in amicam, quietamque solitudinem: in hac

C

obvia

Savium in Com. rerum in Orbe gestarum. p. 827.

V. Gradus.

L. 4. n. 74.

Ennod. in Pan.

Epist. 62.

obvia nobis erit Eulogii Alexandrini mansuetudo; probata, & annis omnino quindecim gravem luctam passa.

Serm. 2. in
Convers.
S. Pauli.

Triplici velut ariete mansuetudo nostra pulsatur, inquit Divus Bernardus, verborum injuriis, damnis rerum, corporis læsione. In his tribus, omnis exhibitio patientiæ, omnis exercitatio mansuetudinis, probata est illa virtus, quam nihil horum videtur concutere potuisse.

Audivimus in Davide victas ab illius mansuetudine verborum injurias, in aliis damna rerum, in D. Cypriano corporis læsionem: sed & in his, & illis brevem luctam, breve certamen mansuetudo pertulit: videamus quàm longum in Eulogio Alexandrino. Est certè qui luctam ad horam ferat, ad diem; at qui ferat ad annos, eamque quotidianam: is omnino rarus est; & is fuit Eulogius.

Heribertus
Rosweyde
in viis Pa-
trum, l. 5.
p. 673.

Cùm ab Antonio Monachorum Patre, ac duce, rediret Eulogius, fortè in viâ jacentem vidit mendiculum, abjectum homuncionem, membris omnibus captum: imò & elephantiacum, tum illi injecta hæc è cœlo cogitatio. *Hunc mendiculum excipe, domi admitte, cura, fove.*

Admisit cogitationem illam Eulogius, ceu cœlestelumen: tum sic ad mendiculum. *Vis frater, suscipio te in domo mea, & quacumque potero ratione sustento.* Annuit mendiculus, & quidem perlubenter. Tum Eulogius: *Vadam ergo, & asellum meum, quo veharis, adducam.* Ivit, adduxit, vexit, in domum suam admisit, & cibo, potu, medicamentis, balneis, aliisque obsequiis fovit, recreavit; delinivit ipse singulari cura, & inexplicabili comitate.

In iis Christianæ Charitatis officiis jam abierant anni quindecim; cùm mendiculus tot beneficiorum immemor, mali dæmonis impulsu, cœpit ab eo discedere velle; imò & Eulogium, benefactorem suum injuriis, maledictis, & convitiis impetere; & linguam (quæ illi, captis aliis omnibus membris, ferè restabat unica) totam explicare in Eulogii opprobrium; sic enim ad illum: *Fugitive, qui propriam domum devorasti, suratusque es alienam substantiam; in me salutis tue occasionem reperisse te credis.* Quid hinc Eulogius? an subirasci? an indignari? an homunculum domo ejicere? minimè verò: sed hæc illi. *Noli mi Domine talia loqui: sed dic potius, in quo te contristaverim, & mox emendo.* Debuerat amica illa vox, & ad alia quævis obsequia officiosa Charitas hominem delinire: at exacerbavit magis, sic enim rursus ad illum: *Vade, nolo tuas illas adulationes, & blandula verba, projice me in publicum, obsequiis tuis minimè egeo.* Cui deinde Eulogius: *Obsecro te, placare, iras pone, & si quid in te à me peccatum sit, edicto.* Cui mox elephantiacus: *Tuas illas irrisiones non fero, subsannationes tuas non tolero. Nec mihi amplius placet hæc parca vita, sobria mensa. Volo, volo carnibus saturari.* Nec mora carnes apponit Eulogius, ori illius admovet, monet, urget, ut quantum lubet accipiat, devoretque dum sit satur. At saturari non potest insatiabilis maledicendi libido: sic enim illam rursus expuit. *Non valeo tecum esse solitarius, age, & me solitudine illa libera, publico redde, redde plateis, & frequenti populo.* Cui Eulogius: *Ecce adduco, si voles magnam fratrum meorum multitudinem, hac recreari poteris, & solitudinem illam tuam solari, ac levare.* Quid hic mendiculus? an mitescit? an acquiescit? minimè gentium: sed exacerbatur magis, & sic ad Eulogium: *Nec te, nec fratres tuos, tui utique similes, videre volo, nec ultra te sustineo: tum furere magis, ac seipsum concutere, efferatōque animo, ac voce truculentâ inclamare: O violentiam! O violentiam! non patior hinc diutius teneri, in publicum ire volo, in eum locum me projice, unde sustulisti.* Quid tandem Eulogius? magnum Antonium consulit, ab eoque audit, ne discedat à pristinis in mendicum officiis: sed malefacta benefactis compenset, & iras insolentes, & convitia omnia insigni

petentia, ac mansuetudine vincat. Rediit ergo, venit, vicit, triumphavitque Eulogius, & ad extremum usque spiritum, elephantiacum suum tulit, nutrit, fovitque, victor illius, & sui; à quâ deinde victoriâ cetenariis à Deo rolis visus est coronari. Tantum apud Superos valuit invicta illa mansuetudo; ad cujus ultimum gradum descendo.

Is est ejusmodi; si contumelias, convitia, & ad- VI. Gradus.
versa quævis, lætus, atque exultabundus excipias, ac tolere, etiam equuleos, catastas, rotas, ferrum & ignes, ipsamque per vulnera mortem. Hic enim, & fortitudinis, & mansuetudinis excellentissimus est gradus; imò tam hujus, quàm illius miraculum.

Refert Cassianus è Christianis unum aliquem à Gentilibus mirè vexatum, rogatumque, *quid miraculi fecisset Christus, quem coleret?* Respondisse: *ut his, aut majoribus, si intuleritis, non movear, nec offendar injuriis.* Quod si miraculum est nec moveri, nec offendi injuriis, majus certè etiam in iis gaudere, atque exultare: quod profectò fecisse legimus Apostolos, prima nascentis Ecclesiæ lumina, ac deinde Martyres, invictos Christi pugiles.

De Apostolis quidem manavit istud ad posteros: *quod ibant gaudentes à conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine JESU contumeliam pati.* Act. c. 3. v. 41.

De Martyribus autem, quod omnibus incesserent lætitiis, etiam in tormentis.

Testes volo liberis illas D. Laurentii, etiam de craticula ad tyrannum voces: *Assatum est satis, versa, & manduca;* crederes non lento igne ustulari: sed epulo lautior refici. & hinc exultatio.

Testes & illas S. Tiburtii, qui cudentibus pruinis nudo pede insistens; *se super rosas ambulare jactabat:* & inde illi lætitia.

Testes & illas, quas audiit Anglia non sine stupore amabili, sive tuas, ô Campiane, cùm ad mortem pro religione damnatus exclamares Ambrosianum illud: *Te Deum laudamus.* sive tuas, ô Servine, ejusdem pro Fide supplicii reus proclamare, cùm diceres istud: *Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus, & letemur in ea.* Hist. Anglie.

Et hæc tum fortitudinis, tum patientiæ, & mansuetudinis fuere miracula, in quæ venerunt Apostoli, & Martyres, grandes animæ, provocatæ, vel ipso Christi exemplo, de quo illud Ieremiæ vaticinium: *Saturabitur opprobriis.* Et hoc Tertulliani: *Saginari voluptate patientiæ discessurus volebat.* Thren. c. 3. v. 30.
Crederes illum opprobria esurire, & iis saturari, imò & saginari, quod patientiæ, & mansuetudinis fuit miraculum; quod utinam attendant, ament, & reddant ætates omnes longè consequentes, sicque sibi viam aperiant ad Superos, æternamque beatitatem. Certè sic sibi pararunt Martyres, quos Tertullianus appellat *pugiles veritatis, milites Christi, victores seculi.* Lib. ad Mart. tyres.
de quibus & hoc ejusdem Authoris: *Tota paradisi clavis, tuus est sanguis,* ô Martyr invicte. Ad- L. de Anima
dam ego, & tua patientia, tuæque mansuetudo: c. 32.
nec enim sine hac, & illa ipse sanguis paradisi clavis fuisset.

QUÆSTIO SECUNDA. MORALIS.

Ad illa verba: *Mansueti autem hereditabunt terram.* Psalm. 36. v. 11.

Quæ sit illa terra?

IN eâ concione, quam Christus, magister optimus, habuit olim de octo beatitudinibus, & hoc ipsum insinuasse auditus, cùm dixit: *Beati mites,*
quoniam

Math. c. 5. v. 4. quoniam ipsi possidebunt terram. vel, ut legit Augustinus: hereditate possidebunt. vel, ut Arabicus: hereditabunt. vel denique, ut Syrus: hereditatis jure possidebunt terram. Videtur allusisse Christus ad hoc Davidis: Mansueti autem hereditabunt terram.

At quæ est illa terra? SS. Patres, atque Interpretes in varias discedunt opiniones.

D. Chrysostomus, Euthymius, Theophilactus, existimant intelligi terram hanc, quam pede terimus, terrena videlicet, eorumque hereditatem, ac possessionem, in quam veniunt mites, & mansueti: consentit Divus Augustinus.

L. de Serm. Dom. in monte.

I. Terra, hæc aspe-ctabilis.

Ita Moyse hominum mitissimo concessit liberalis Dei manus possessionem terræ promissæ, quam etsi non adiit ipse; adire tamen Hebræi illius beneficio: data quippe est gratæ Superis ejus mansuetudini.

Quod illi; hoc & aliis lapsis deinde sæculis: homines quippe, qui ad humanitatem, hoc est mansuetudinem, comitatem, urbanitatem à natura facti, formatique sunt, facilius iis, qui ejusmodi sunt, & terras, & possessiones, & regna, & imperia relinquunt, quam iracundis, immanis, immitibus, efferis: ab his enim plerumque etiam vi ea, quæ possident, avellunt.

Lampriidus in ejus vita.

Alexander Severus, Imperator, nomine quidem Severus: at reipsa mitis, comis, urbanus. ea fuit in omnes mansuetudine, ut nemo unquam ab ejus latere submoveretur, nemo ab eo discederet subtritis, alienus ab eo nemo, blandus omnibus, omnibus affabilis; Patrem dixisses, non Imperatorem.

Ea mansuetudine, & comitate suboffensa ejus mater Mamma, & uxor Memmia, Sulpitii Consul-aris viri filia: hoc etiam illi obtrudere est ausa.

Molliorem tibi potestatem, & contemptibiliorem Imperii fecisti. Cui ille respondit: Sed securiorem, atque diuturniorem.

Nempe Imperia, quæ mansuetudo, comitas, & urbanitas regit; & securiora sunt, & magis diuturna, quàm ea, quæ premit supercilii plena, plena asperitatis, plena iracundiæ potestas: hanc enim excutere conantur homines, & si non possint, convellere: quia eam vel non patiuntur, vel certè non nisi inviti, ac gementes: illam autem sponte admittunt, & cum gaudio sustinent.

Maneat ergò inconcussum illud, quod mites, & mansueti hereditabunt, & possidebunt terram etiam hanc aspectabilem.

II. Terra, id est cœ- lum.

D. Hieronymus, Basilus, Cyrillus, aliique Divi Patres per terram intelligi credunt cœlum ipsum, quod viventium est terra: uti hæc, quam calcamus morientium. Consonat huic interpretationi Scriptura, illudque imprimis Vatis Regii, cujus hoc votum, hæc expectatio: Credo videre bona Domini in terra viventium.

Ex cujus sensu cœlum ipsum est terra, non crassa, & opaca: sed subtilis, & lucida. quod ut in aperto ponatur, illud statuo ex Cornelio, aliisque: cœlum empyreum, quod erit aliquando sedes beatitatis, ex materia compositum, & forma, quæ suo splendore, nitore, amœnitate mirè recreabit oculos, sensusque beatorum: nec enim animæ soli sua erit beatitudo; sed & corpori: illa petetur ab objecto spirituali, ac purissimo: à Dei essentia, Angelorum aspectu, & animarum: hæc autem ab objecto corporeo, quod sub sensu cadet, eosque mirum quantum oblectabit.

Apocal. c. 21. v. 22.

Ita D. Joannes in excessu mentis, vidit cœlestem Ierusalem in quadro positam; ejusque fundamenta extructa, & illustria omni lapide pretioso. Et hanc Civitatem, hanc terram hereditabunt mansueti: quam enim potius? est illa terra: sed viventium: sed beatorum, ad quam aspirant puriores animæ, ad quam anhelabat Regius Vates, cum

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

sibi in terra morientium solatium faceret, jactaretque illud in faventes auras. Tu es spes mea, portio mea in terra viventium. *Psal. 141.*

Et hæc fuit, critque aliquando justorum omnium portio, atque hereditas. Demus aliquod illius objectum fidelibus oculis.

S. Athanasia in æstu orationis à seipsa discessit, viditque mentis oculis nubem lucidam, Solis ipsius æmulam, & in ejus veluti centro Virum formamirè speciosum, & amabilem, radios quaquaversum emittentem, & eò quidem ut & nubem suo lumine, & Solem etiam suo vinceret; cumque ea species illius oculis sæpius fuisset objecta; sic ipsa secum loqui, & quærere: *Ecquis esset ille Vir? & unde aureus illi lucis amœna nitor, fulgorque? Ecquæ illi virtus? & unde ea illi species, & forma?* Hæc cogitanti, ac dicenti, ea vox auribus insonuit; vox utique cœlo lapsa, quæ fuit ejusmodi.

Syrus tom. 4. p. 643.

Virum hunc, cujus speciem, fulgoremque, admiraris, humilitas, & mansuetudo ita splendidum reddiderunt.

Tum animo illius hæc injecta cogitatio, par tibi erit in cœlo species, par lux, & nitor, in terra viventium, si par fuerit humilitas, & mansuetudo in terra morientium.

Maneat ergò ratum, fixumque illud; mansuetos hereditare terram, id est cœlum. Sed & alia terra est, eaque mansuetis hereditas.

Ea est *Cor hominis*, omnesque illius mications, ac motus; mansuetus enim & cor (quod illi proter-*id est cor, & carnis motus omnes.* ra) & omnes illius affectiones possidet, ut agrum Dominus: quippe mansuetus sui Dominus est, Dominus & passionum suarum. Ita D. Bernardus. Sic enim inquit:

Hanc ergò terram corpus nostrum intelligo, quod si possidere vult anima, si regnare desiderat super membra sua, necesse est ut sit ipsa mitis. *Serm. 1. in festo SS. omnium.*

Divi Hilarius & Ambrosius, per terram, quæ mansuetis erit pro hereditate, intelligi credunt, illud ipsum corpus nostrum: sed donatum beatitate, hoc est, incorruptione, atque immortalitate: hoc enim possidebit anima beata, & æternum quidem.

Consentit D. Leo: Terra, inquit, promissa mitibus, & in possessionem danda mansuetis, caro Sanctorum est. Possidebunt illam mites pace perpetua, nihil unquam de eorum jure minuetur, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, ut periculum vertatur in premium, & quod fuit oneri, sit honori. Hæc Sancti illi Patres. *Ser. in festo Sanctorum omnium.*

Sunt alii, qui per terram, quam jure quasi hereditario possident mites, opinantur intelligi debere hominum etiam terrenorum corda, affectusque, quos sibi conciliant, & quodammodo suos faciunt mansueti.

IV. Terra, id est hominum corda.

Ita suos fecit Abbas ille, de quo Theodoretus: Rexit hic Monachos omnino quinquaginta, annis quinque supra quadraginta, quibus nec iratus unquam, nec acerbus, nec asper, aut severus ulli: & hinc, suorum, non Abbas modò, & Pater; sed Dominus, & quasi possessor: omnes enim suos fecerat diuturna illa, & insigni mansuetudine, quia omnium corda, affectusque possederat. Nec mirum, quia, ut annotat D. Chrysostomus: Nihil mansuetudine violentius. Non arma, non ferrum, non ignes atque incendia: hæc corpora domare possunt, & frangere: at animum sola mansuetudo vincere, sola possidere terram, hoc est, mortalium corda, & hoc mansuetudinis summum est bonum; ut pauculis verbis sic explicat Symmachus: *Amari, coli, diligere majus imperio est.* Igitur & majus quid imperio est mansuetus, quia & amatur, & colitur, & diligitur, ut ex dicendis magis elucescet. *Lib. 10. Epist. 22.*

Hom. 58. in Gen.

QUÆSTIO TERTIA MORALIS.

Ad illa verba: *Delectabuntur in multitudine pacis.* Psalm. 36. v. 11.

Quæ sit illa Pax, & quàm varia?

VIDIMVS quæ mansuetorum sit terra, quæve hæreditas; spectemus, quæ ab hac, & illa dimanent bona: multa sunt, & præclara, inter quæ summum, est Pax; imò multitudo pacis: à qua mansueti delectabuntur, vel ut vertit Ruffinus, deliciandi, vel ut D. Hieronymus, epulandi. Verè enim Pax, hominibus sunt delitiæ, sunt epulum. At quænam illa Pax? & quàm varia?

I.
Pax cum
seipso.

Prima est homini cum seipso; quod ut aperiat, & quasi sub sensum ponat, D. Chrysostomus utitur quadruplici similitudine.

Prima petitur à solitudine, in qua multa quies, strepitus omnino nullus.

Homil. 29.
ad Popul.

Secunda ducitur ab altissimi montis vertice, quem tenuis perflat aura, & Solis radius attingit purus.

Et huic, & illi similem facit mansuetorum animam, cui est solitudo interior, & ab illa multa, & profunda quies; estque instar excelsi montis, quem nulla passionum aura, nullus affectionum inordinatarum turbo exagitat, nulla tristitiæ nubes obvelat, aut tegit: sed perennis animi serenitas, & ab hac purior divini Solis radius.

Supra.

Mens hominis mansueti, inquit, montis vertici similis est, auram quidem habenti tenuem, purum verò radium, pura fontium fluentia, multasque florum amœnitates, & sicut dies clara, & serena.

Tertia similitudo trahitur à navi, quæ in portu est, libera, & secura ab æstu maris violentiore, à ventorum turbinibus, ab undarum montibus, quibus agitari solet ea navis, quæ alto mari vehitur.

Mansuetudo, inquit, animam nostram in perpetua tranquillitate, & quasi in portu constituit. *Homil. 34. in Genes.*

Quarta similitudo est à bello intestino, à domesticis tumultibus, à quibus nulla homini est Pax: etsi extrinsecus sint pacata, & quieta omnia.

Nihil, inquit, animum ita in tranquillitate, & quiete esse facit, ut mansuetudo. *Supra, Hom. 34.* Hæc omni diademate, & gloria conducibilior. Quid enim beatius, quàm intestino liberari bello? Nam quamvis plurima pace ex bello externo fruamur, si intra nos cogitationum nascitur tempestas, tumultus, seditio, nihil nobis externa pax proderit: sicut & nihil miserabilius est Civitate, quæ licet præsidio, & muris benè sit munita, intus tamen cives foveat proditores. Hæc tenus Orator aureus.

Altera Pax, quæ à mansuetudine homini affulget, est cum Deo, quo cum nullum illi bellum est: quæ enim illi bellum esset? cum nulla passione, nullo affectionis depravatæ impetu abripi se sinat, nec à Deo suo, ceu centro, avelli: nimirum ubique liber, ubique suus, ubique & Dei est omnis mansuetus, adeoque in alta & secum, & cum Deo pace. Ut enim disertè S. Leo:

II.
Pax cum
Deo.

Tunc est vera pax hominis, & vera libertas, quando & caro, animo iudice regitur: & animas, Deo præside gubernatur. *Serm. 2. de Quadrag.*

Postrema pax mansuetis, est cum proximo: quidni enim cum illo sit pax perennis? quem nec reipsa, nec verbulo lædit: imò qui læsus ignoscit, qui affectus injuriis parcat; qui malefacta benefactis compensat, atque obruit; utpote filius pacis, qui cum Davide dicere potest illud: In pace in idipsum dormiam, & requiescam. *Psal. 4. v. 9.*

III.
Pax cum
proximo.

TRACTATUS DE CLEMENTIA.

AVCA dixi de MANSUETUDINE, quæ cum sit affinis CLEMENTIÆ, restat, ut de hac etiam aliquid, nè Lectorem destituisse videar in argumento planè simili, pro quo sit

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: *Clementia præparat vitam.* Proverb. c. 11. v. 19.

Quæ sit Clementia? Et quod inter Mansuetudinem & Clementiam discrimen?

Discrimen.

MANSUETUDO, & CLEMENTIA sunt veluti duæ sorores, veluti gemini bonæ mentis oculi, veluti duo brachia, quibus proximum amplexatur, & arctius stringit quisquis est homo, & probè conscius humanitatis, quam induit. Est tamen hanc inter, & illam aliquod discrimen: & quidem

I.
In Materia.

Primò, in Materia (ut ita loquar) proxima. Mansuetudo enim proximè occupatur circa iram, Clementia verò circa vindictam externam.

II.
In Forma.

Secundò, in Objecto, & ratione (ut ita dicam) formali. Mansuetudo enim vindictam mitigat, ne obtemperet iræ, & hoc, quia consentaneum est animo rationali iræ dominanti: Clementia autem, quia

id consonum, & decorum homini potestate in alium prædito.

Tertiò officiis. Mansuetudinis enim id veluti primum est officium, appetitum sensitivum, & irascibilem ita continere intra terminos rectæ rationis, ut oblatis irascendi occasionibus, motus iracundiæ etiam omnino comprimat. Alterum, ut quando eadem ratio dictarit habenas iræ laxandas esse, huius motus, impetûsque ita temperet, ac regat, ut justum nunquam excedat modum. Hinc illius, ut dixi, materia, est ira; modus autem est veluti forma. Dictat enim quando irascendum, quomodo? quantum? cui? & qua de causa?

Clementia autem officium, & veluti munus est, in malis, poenisque inferendis, primò, non uti tota potestate, neque explicare omnia imperii jura. Alterum aliquid remittere de poena, & sic infra meritum delinquentem punire: hoc enim exigit honesti, decorique ratio. *Lessius de Iust. & Iur. lib. 4. c. 4. dub. 5.*

Sicut enim in præmiis conferendis ita explicari, effundique debet benignitas, ut etiam aliquid adjiciat supra meritum: sic & supplicio aliquid detrahat, sitque hoc semper infra demeritum. Et illud quidem vel exemplo Dei ter Opt. ter Max. qui dicitur semper punire citra condignum, & ultra condignum præmiari. Et huius, & illius ratio peti debet, hinc ex poena, quæ cum sit aliquod naturæ malum, debet minui, quantum recta ratio patitur: & inde ex præmio, quod cum sit naturæ, & virtutis

& virtutis: bonum tantum augeri potest, ac debet, quantum admiserit recta ratio, & bona Reipublicæ gubernatio.

IV. Personis. Quartò, *Mansuetudo* & parem cum pari rectè componit, & superiorem cum inferiori ritè conjungit, ac sociat. *Clementia* verò propriè superiorum est, Regum, Principum, Magistratum, Judicum, ad quos spectat delinquentes plectere; ne Reipublicæ nocere pergant.

Quid Clementia? Et hæc paucis de differentia, quæ intercedit mansuetudinem inter, & clementiam: nunc propius accedo, & quæro Quid sit *Clementia*? qua in quæstione more meo, primò pressius definiam, deinde describam latius.

Lib. 2. c. 3. Seneca libro secundo de *Clementia* ad Neronem Cæsarem, plures illius definitiones proponere tutius putavit: Ne, inquit, *una definitio parum rem comprehendat*. Itaque ex illo has accipe:

Ejus definitiones. *Clementia est temperantia animi in potestate ulciscendi. vel Est lenitas superioris adversus inferiorem in constituendis pœnis. vel Est inclinatio animi ad lenitatem in pœna exigenda. vel denique Est moderatio, aliquid ex merita ac debita pœna, remittens. Clementia enim ea est, quæ se flectit circa id, quod merito constituit.*

Et hæ definitiones *Clementiam* ostendunt, & in aperto ponunt; dum illius quasi partes explicant; imò & effectus produnt; sicque ut cum Theologis loquar, & à Priori, & à Posteriori exponunt, atque definiunt.

Descriptio- Venio ad illius descriptiones liberiore manu, calamoque exprimendas, ex his

Prima est, quam aliquando extulit ingeniosus Poëta Claudianus, cum Stiliconem in cælum vehit. *Clementiam* vocat *magni custodem mundi, & maximam natu Cœlicolum*.

Clementia. I. Custos mundi. Merito sanè *magni custos mundi* est *Clementia*, nisi enim eam adhibuisset Deus veluti custodem, jam pridem periisset mundus, ob immanem illam, perennemque scelerum eluviem, qua etiam Superos ad vindictam proritat, Deumque ipsum quodammodo cogit, nisi parata jam ejus fulmina, aut sustineret, aut etiam excuteret *Clementia*.

Ut autem sustineat, aut excutiat, optare videtur aliquos, qui se interponant, & justam illius iram emolliant; ne cogatur, quia justus est, & æquus Judex, pœnas à fontibus repetere. Quod Moyse, Viro sanctissimo, haud obscure significavit, cum sic ad illum:

Exod. c. 32. Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos.

v. 10.

Serm. 58. de diversis. Dimitte me, inquit D. Chrysostomus, non quod eum Moyses retineret: nihil enim ipsi locutus erat; sed tacitus coram eo stabat: verum illi occasionem præbere volebat orandi, ut in eos *clementiam* suam exerceret. Et hinc mihi in manus venit alia *clementiæ* descriptio, qua dicitur *opus Dei*.

II. Opus Dei. Ita magnus, & heroicus ille Vates; cum de Judæis malè multandis funderet oracula, punire, vocat *alienum opus ejus, & peregrinum ab eo*.

Isai. c. 28. v. 21. Merito *alienum*, quia vindictam de sceleratis exigere, ab illius nativa bonitate *alienum* est: cui, ut piè canit Ecclesia, *proprium est misereri semper, & parcere*.

Est etiam *peregrinum*, & quasi aliunde sumptum, & quidem invitè, ac reluctanter. Hinc cum ingenti eluvione totum pœnè humanum genus sceleratissima vita jam infame, ac perditum, deleret; dicitur *tactus dolore cordis intrinsecus*. Quod scilicet pium, & placabile Numinis cor misratio caperet pereuntium, non tam sua justitia; quàm pervicaci, & insanissima eorum malitia. Et hoc, ô Deus! ô immensa Bonitas! ô infinita misratio! quia ut de te pulcherrimè Sapiens:

Sap. c. 12. v. 18. Tu dominator virtutis cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia disponis nos.

Hæc nimirum, ô Deus! tua est tranquillitas, & placidi animi affectio, humanissimè jus admoventis ad facinus aliquod puniendum; & hoc quidem quàm parcissimè; quia nempe, ut annotat Sapiens: *cum magna reverentia disponis nos*. hoc est, ut græca habet versio; *cum parsimonia, temperantia, bonitate*, quæ etiam de jure suo semper plurimum remittit.

Nec mirum, quia, non ut servos nos punit, non ut vilia mancipia: sed, ut ait Ieremias: *ut filios honorabiles, & pueros delicatos*, vel, ut Septuaginta vertunt, *filios dilectos, parvulos, delicatos*. vel, ut in sancta lingua: *filios appretiandos, & pueros deliciarum*; vel denique, ut alii: *filios regales*, quibus proinde parcat cum salva justitia potest: & si punire necessum est; quàm parcissimè punit, & quàm mitissimè. Et hoc, quia punire opus est ab eo alienum, & peregrinum; parcere verò proprium divinæ clementiæ: quam ut imitari studeant, qui in terris vice Dei mortales regunt; addam & aliam ejusdem virtutis descriptionem, etiam ex Sapiente petitam. Ex hac dicitur, & est *Clementia* Regnorum custos; sic enim inquit:

Misericordia, & veritas custodiunt Regem, & roboratur clementia thronus ejus.

Hebræi vertunt: *fulcit thronum suum*.

Septuaginta: *Custodia est Regi*.

Lucifer Calaritanus: *Tutela est Regi*.

Et verò, ita omnino est, *Clementia* & Regi est *custodia*, est & *tutela*; atque etiam Regnis.

Senecam audi, de hoc argumento, magnificè differentem. Sic enim libro primo de *Clementia*, quem & Neroni inscripsit, atque ad illam probè formatum voluit.

Errat, inquit, si quis existimat tutum esse Regem, ubi nihil à Rege tutum est. *Securitas securitate mutua pacificanda est. Unum est inexpugnabile munimentum, amor civium*. At unde amor? utique à *clementia*: ab hac ergò unâ, & custodia, & tutela Regni, ac Regum; ab hac & inexpugnabile munimentum; quod unum si desit, cætera deesse necessum est; Ut enim Latinus Orator: *Malus diuturnitatis custos, est metus, contraq; benevolentia fidelis est, vel ad perpetuitatem. Etenim, qui se metui volent, à quibus metuuntur, eosdem metuunt necesse est*. Cujus probè conscii prima Regnorum Regumque capita in id unum incubuerunt toti, ut *clementia* subditorum animos sibi devincerent, & à se aversos conciliarent; certi illius, quod deinde pronuntiavit Antigonus, Macedonum Rex: *Clementiam plus posse, quàm violentiam*.

Urgebatur hic ab amicis, ut si Athenas caperet, eas validis præsidiis communiret, ne quando deficerent: quibus ille scitè respondit, se semper in ea sententia fuisse, ut crederet, *clementiam plus posse, quàm violentiam*. Et certè plus potest; illa enim animos civium devincit, & Regi jungit quàm arctissimè: hæc autem ab eo avertit, & in arma, in cædes solvit, atque abripit; & hinc (ut rectè annotavit Seneca) *Non minus Principi turpia sunt multa supplicia; quàm medico multa funera. Remissius imperanti melius paretur: cujus rationem reddit ex hominis genio petitam*.

Naturâ, inquit, *contumax est humanus animus, & in contrarium, atque arduum nitens, sequiturque facilius, quàm ducitur*. Et ut generosi, ac nobiles equi melius facili freno reguntur; ita *clementiam voluntaria innocentia impetu suo sequitur, & dignum putat Civitas, quem servet sibi. Plus itaque hac via proficitur*.

Hæc Sapiens Romanus de *Clementia*, & Regum, ac Principum in subditos indulgentia; à qua transeo ad aliam *Clementiæ* descriptionem.

Eam extulit Vopiscus, dum *clementiam* esse dixit *Primam Imperatorum dotem*.

Scio alias Regibus, & Imperatoribus esse dotes sive à blandiente fortuna, sive à cunis, & natalibus.

Cap. 31.
v. 20.

III.
Custos Regnorum.
Prov. c. 20.
v. 28.

cap. 19.

Lib. 1. de
c. 24.

IV.
Prima dos
Imperatorum.

Ab his in dotem veniunt (ut ita loquar) montes aurei , supellex opulenta , superba palatia , urbes , Provinciæ , Regna , Imperia , coronæ , & si voles , hostilia arma detracta victis , currus barbarorum sanguine cruenti , & parta bello spolia : & hæc viro forti pro dote sunt : at audeo dicere , hæc inter , *Clementiam primam esse dotem : ut enim disertè Seneca.*
Lib. 2. c. 26. Nulla dos , nullum ornamentum Principis fastigio dignius , pulchriusq; , quàm illa corona ob cives servatos , quod est clementiæ.

QUÆSTIO SECUNDA MORALIS.

Ad illa verba : *Clementia præparat vitam.*
 Proverb. c. 11. v. 19.

Quæ sint Clementiæ partes ?

CUM ipsa Clementiæ virtus in alios , atque alios actus sese extrinsecus explicet , atque effundat , fit ut aliæ , atque aliæ sint illius veluti partes , è quibus hæc est

PARS I.
Benefacere ,
malefactoribus.

Prima , iis benè velle , benè facere , qui etiam tibi voluerint , aut fecerint quàm pessimè : quo in genere singulare est illud , quod de Roberto , Francorum Rege Christianissimo , memorant Annales.

Ipsodie cœnæ Domini in illius mortem conjuraverant duodecim omnino capita , & quidem primæ notæ Duces : verum , ut verticibus coronatis invigilat amabilis Dei providentia , iniqua conspiratio detecta , captique illi Duces ut dixi duodecim. Quid inde ? an abeat in iras Robertus ? an in ferum , & vindictam ? minimè

Alia Regibus , alia infimæ fortis hominibus mens est , & cogitatio , aliæque consilia.

Helgandus
in ejus vita.

Primum eos servari jubet in domo Caroli Calvi ; deinde regalibus dapibus refici , tum ipsodie Dominicæ Resurrectionis , sacro Christi corpore præmuniri , tum etiam postridie cum audisset à Judicibus damnatos , eos omnes amore Christi absolvit ; adjiciens & illud dignum Christianissimo Rege : *Non debere damnari eos , qui fuerant cibo , potuq; , cœlesti præmuniti.* Sed ne quid ejusmodi deinceps attentarent , severè monitos ad sua remisit ; & hic actus primus , & nobilissimus Clementiæ , cui suppar est

II.
Non male
facere.

Alter , saltem malefactoribus non malè facere : quod & usurpavit ille ipse Christianissimus Rex Robertus , cujus clementia etiam in fures sæpè sæpius enituit ; à quibus si surreptum aliquid sibi advertisset , liberali joco dicere solebat : *Illis erat magis necessarium , quàm nobis.* Et hoc regiæ clementiæ fuit : sed verbo dices tantummodo expressum ; demus aliud , quod re etiam ipsa. Cum persensisset sibi à quodam dimidiam oram chlamydis ex auro textili auferri : *Recede , inquit , hinc ; sufficiat tibi , quod abstulisti , quia & alteri necessarium erit , quod reliquum est.* Erat profectò impudens , & audax , facinus , etiam in vestem tantum manus injecisse , etiam vel oræ partem excidisse , quod & injurium personæ regiæ , & ipsi etiam reo propudiosum ; & tamen quantum quantum fuit , elevat regio joco , & latrunculum abire finit etiam impunè.

Casimirus Sendomirensium Dux cum Joanne Cornaro totam noctem ita feliciter luserat , ut collutori omnia auferret. Ille damni dolore , iraqué provectus , Duci alapam impingit. Extrema metuenti , Casimirus ignoscit ; dolori amici culpam , transcribit , adeoque in se transfert : monitum ne tam duriter ageret , & per ludum subditos everteret. Laudamus hoc in alieno decus , cur sibi proprium quisque non facit ?

At fortassis , inquires , Dux , Comes , Nobilis sum ,

homines viles ista ferre tenentur , ut mea dignitas sit conspicua , teneor minimè. Dignitas tua benefaciendo inclarescat ; si malefica est , infra omnes est. Dæmonis est potentiam ostentare nocendo , torquendo. Magno viro satis est contra injuriam , referendi potestas , ut aiebat Cosmus Medices ad ulationem instigatus. Quis verò vilis ? ex eodem omnes luto in eodem omnes imus pulveres , & de purpura , & de sparto. Multi melius emendantur clementia , & lenitas omnibus rara est , etiam in hoste. Sed ne ista fufius. Vidimus quis secundus actus Clementiæ.

Tertius erit , si reo ipsi non feceris malè , neque in ejus cutem sævieris : sed in ea tantum , quæ sceleris fuerint velut instrumenta : in ea quodammodo animadvertere , justitiæ est ; non autem in ipsum reum , clementiæ.

III.
Reo ipsi
non face-
re malè.

Et ita aliquando fecisse legitur Albertus , Boiorum Dux. Invenit hic novum pœnæ genus in homines.

Conspirarant Viri nobiles , atque etiam apud externos , militum delectus fecerant , ut civili bello turbarent omnia. hos , cum sine tumultu in potestatem redegisset , & occidere posset , utpote convictos infandæ rebellionis , satis habuit annulorum gemmas , quibus conjurationis tabulas obsignarant , super incudem frangere , sicque illos simul , & comperti sceleris , simul & suæ clementiæ , ac mansuetudinis admonere : cui nec illud satis. Ne aliquid de hujus veniæ laude ultrix aliquando fama decerperet , vindice scilicet apud posteros memoriâ , ventit reorum nomina historiæ inferri , vel ex eo tantum , quod etiam in ipsa nomina sævire , pars aliqua vindictæ videretur. Et hic mihi erit tertius actus clementiæ , ad quem accedet

Rho hist.
virt. l. 7. c. 3.

Quartus , si quandoque vel recta ratio , vel publicum bonum , vel etiam privatum , exigere videatur , ut aliqua reo imponatur pœna , in eam non descendat Princeps , nisi invitus , ac reluctans. Et ita sub initium aditi regiminis , descendisse visus est Nero Cæsar , de quo sic ad illum Seneca :

IV.
Ad pœnam
invitè trahi.

Animadversurus in latrones duos Burrus , præfectus tuus , vir egregius , & tibi Principi natus , exigebat à te , scribere , in quos , & ex qua causa animadverti velles : hoc sæpè dilatum , ut aliquando fieret , instabat. Invitus invito cum chartam protulisset , traderetque , exclamasti : Vellem ne scire litteras.

Hæc ubi de Neronis clementia protulit : tum æstu quodam , seu amoris , seu stuporis quasi excitus , inclamat :

*O dignam vocem , quam audirent omnes gentes , quæ Romanum Imperium incolunt ; quæq; juxta jacent , dubie libertatis ; quæque se contra viribus , aut animis attollunt. O vocem , in concionem omnium mortalium mittendam ; in cujus verba Principes , Regesq; jurent. O vocem priscae generis humani innocentiae : dignam , cui redderetur antiquum illud sæculum : sæculum dico aureum , quo digna sanè vox illa generosa , index magni animi , magnæque lenitatis , quæ si durasset in Nerone , grata in posteros omnes ivisset ejus memoria , quibus deinde ingratissima , ac detestabilis accidit ab insigni crudelitate ; & eò quidem ut Neronem dicere , sit tyrannum immanissimum proclamare. Sed inquires , disciplinæ est necessaria severitas. Credo. Vide ne & tibi. Sigismundus Rex Poloniæ ad severitatem hortanti , Qui scis , inquit , an à te incepturus sim ? Postquam hoc illi , tum & addidit regium illud : *Carnificum est timere , ne non habeant , quos puniant , bonorum virorum optare , ne ulli pœna digni sint ; sin autem , habeant quibus ignoscant.**

Sed ne longius , transeamus ad alium actum clementiæ : is erit

Quintus in hoc positus , ut si delinquenti pœna aliqua sit infligenda , sit illa quàm levissima , quantum scilicet æquitatis , & boni communis , privati- que ratio patietur. Et hæc est moderatio , quam in Principe ,

V.
Pœna sit ,
quàm fieri
poterit le-
vissima.

Velasquez
in Epist. ad
Philipp.

Principe, ac Iudice requirunt sacræ paginæ, vel ipso Dei, ter Opt. ter Max. exemplo; qui si ad pœnas aliquando ire debuit: ad eas modò digitum unum apposuit, modò plures, modò totam manum explicuit.

Exod. 1. 8.
v. 9.

Erat Pharaon superbum caput, & cœlo rebelle, atque adversum; ad sumenda de eo supplicia accedit Deus, & solo digito utitur; ut plagam ranarum, & cyniphum immittat. Hinc exclamant Magi: *Digitus Dei est hic*: eo scilicet tantum opus erat ad plagam levissimam, à qua orditur vindex scelerum Deus; cuius & potentiam in digito agnoscunt: bonum si & clementiam.

Baltassar Rex impius, & sacrilegii reus, graviore erat supplicio multandus; imò & ipsa morte: sententia illi capitalis fuit inscribenda; non uno solum, sed pluribus digitis inscribitur; sic enim de illa apud Daniele.

Cap. 5. v. 5.

In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis.

Exod. 6. 9.
v. 15.

Pharaon, cum ad pœnas leviores nihil de obstinatione sua remitteret, quia maiore erat supplicio damnandus, expanditur ultrix Dei manus. Sicque ad illum: *Nunc extendens manum percutiam te, & populum tuum peste, peribisq; de terra.*

VI.
Sit quatum
est necessa-
ria, nec
amplius.

Et hanc moderationem adhibet Deus in exigendis à reo suppliciis: incipit à levissimis, & digitum tantum unicum apponit: tum si ingravescat culpa; digitos aperit ad pœnam graviorem: denique si gravissima, & lætali pœna sit opus, totam manum extendit: clariùs explico, supplicium infert: sed quantum exigit, & cogit utilitas, aut necessitas, non amplius.

Lib. 1. de Ira
c. 5.

Quod ipsum ratione duce agnovit, atque extulit Seneca ubi enim hanc subintulit quæstionem: *Quid ergo? non aliquando castigatio necessaria est? Quidni? sed hæc sincera cum ratione.* Non enim nocet; sed medetur specie nocendi. *Quemadmodum hastilia detorta ut corrigamus, adurimus, & adactis cuneis, non ut frangamus, sed ut explicemus, elidimus sic ingenia vitio prava, dolore corporis animiq; corrigimus.*

Nempe medicus primò in levibus vitiis tentat non multum ex quotidiana consuetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem ponere; ac valetudinem, tantum mutata vitæ dispositione, firmare. Proximum est ut modus proficiat. Si modus, & ordo non proficit, subducit aliqua, & circumcidit.

Si nec adhuc quidem respondet, interdicit cibis, & abstinentia corpus exonerat. Si frustra molliora cesserunt, ferit venam, membrisque, si abhærentia nocent, & morbum diffundunt, manus affert, nec ulla videtur dura curatio, cuius salutaris effectus est.

Ita Legum Præsides, Civitatisque Rectorem decet quamdiu potest, verbis, & his mollioribus, ingenia curare, ut facienda suadeat, cupiditatemque honesti, & æqui conciliet animis, faciâtque vitiorum odium, pretium virtutum: transeat deinde ad tristorem orationem, qua moneat adhuc, & exprobet. Novissimè ad pœnas, & has adhuc leves, & revocabiles decurrat. Ultima supplicia sceleribus ultimis ponat, ut nemo pereat, nisi quem perire etiam per-euntis interfit.

Cap. 6.

Interfit, & rei publicæ: ut documentum omnium sint, & qui vivi noluerunt prodesse, morte certè eorum Respublica utatur.

Hactenus Seneca; qui in pœnis irrogandis, aut delinquentis commodum spectari vult, aut publicam utilitatem, & pro modo puniendi necessitatem, nec ultra quàm hæc exigat, procedendum: sic enim, inquit:

Lib. 1. de
Ira.

Parcendum est etiam improbis civibus, non aliter quàm membris languentibus; & si quando misso sanguine opus est, ne ultra, quàm necesse sit, incidas.

Ne porrò ultra incidas, docet hebetare debere aciem Imperii; sic enim ad Neronem, tum clementem ac

moderatum, & capitalia supplicia horrentem:

Hæc est, in maxima potestate, verissima animi temperantia, & humani generis incomprehensibilis amor, non cupiditate aliqua, non temeritate incendi, non priorum Principum (Tiberium, Caligulam, & Claudium intelligit) exemplis corruptum, quantum in Cives suos liceat, experiendo tentare; sed hebetare aciem imperii.

Pulchrè hebetare aciem, ne si nimis acuta sit, profundius incidat, quàm & ratio postulet, & iusti moderamen Imperii, & ipsum etiam votum Imperantis.

QUÆSTIO TERTIA MORALIS.

Ad illa verba: *Clementia præparat vitam.*

Proverb. c. 11. v. 19.

Quibus, & qua via?

IBIT in annos, & sæcula, imò & in ipsam æternitatem Theodosii Magni augustum illud, & pium votum: *Vitam mortuos suscitare possem.* Solebat ille ob reverentiam Paschalis festi compeditos dimittere, atque etiam vitam donare: cumque aliquando à suis rogaretur, cur neminem eorum, à quibus lædebatur, capite plexisset, respondit illud, quod erat in votis, atque amoribus: *Vitam & mortuos suscitare possem.*

D. Chrysost.
hom. 6. ad
pop. Antioch.

Ruffinus.

Tantum scilicet aberat à tollenda subditis vita; ut eam etiam quavis de causâ allatam reddere voluisset, si fuisset in ejus manu. Et hoc primum Clementiæ munus est, aliis vitam præparare, vitam donare, & suos quàm licet servare.

I. Subditis.

Quod & fecit Alfonsus, Aragonum Rex. Is aliquando insimulatus à suis nimis lenitatis, vel ex eo quòd servaret omnes, neminem perderet, scitè objecit regium illud:

Malo multos mea clementia, & mansuetudine servare; quàm paucos mea severitate perdere. Hominis enim est clementia; belluarum feritas.

Quod si hominis est clementia: multò magis Regis, Principis, Sapientis.

Sapiens, inquit Seneca, multa remittet, multos parum sani, sed sanabilis ingenii servabit. *Agricolas bonos clementia, imitabitur, qui non tantum rectas, procerasq; arbores colunt; sed illis quoque, quas aliqua depravavit causa adminicula quibus regantur, applicant. Alias circumcidunt, ne proceritatem rami premant. Quasdam infirmas vitio loci, nutriunt. Quibusdam aliena umbra laborantibus cœlum aperiunt.*

Lib. 2. de
Clementia,
c. 7.

Hanc similitudinem, modumque servandi, ubi ab agricultura petiit; tum subjicit: *Secundum hæc do? videbit perfectus sapiens, quod ingenium, qua ratione tractandum sit, quomodo in rectum prava flectantur.*

Et hic unus est modus subditos, etiam culpæ aliqujus reos, vitæ reservandi.

Alius est delinquentis ætatem spectare, modumque delicti: & hunc, & illam attendi voluit Seneca in ea, quæ à sapiente inferri debet, animadversione:

Parcit enim sapiens, consulit, & corrigit. At qua ratione? disce ex eodem: Aliquem, inquit, verbis admonet, pœna non afficiet; ætatem ejus emendabilem in- tuens. Aliquem invidia criminis manifestè laborantem, jubebit incolumen esse; alium quia deceptus est, quia per vinum lapsus.

Lib. 2. de
Clementia,
c. 7.

Hæc ubi de modo suos vitæ servandi protulit Seneca, tum subjicit magnificum illud.

Hæc divina potentia est, gregatim ac publicè servare: multos autem occidere, & indiscretos, incendii ac ruine potentia est: quod & de civibus, & de hostibus dictum esse vult: hos enim etiam salvare, clementiæ est: perdere autem sæpè crudelitatis: quam ne incurrat

Lib. 1. de
Clementia,
c. 26.

II.
Hostibus.

currat is, in cuius manu vita, & mors quodammodo est, quia & Imperium; docet Seneca quando & parcendum hostibus, & quando donanda vita.

Hostes, inquit, dimittet salvos, aliquando etiam laudatos, si honestis causis, pro fide, pro fœdere, pro libertate in bellum accincti sunt. Sed, inquires, illata gravior injuria; hanc remittere ut clementiæ videri possit: at punire Justitiæ est, atque æquitatis, cum qua pugnare non debet clementia: nec enim virtus cum virtute pugnat.

Huic nodo sanè difficili cuneum quæsit, obtulitque Seneca, dum sic olim: *Duabus de causis punire Princeps solet, si aut se vindicat, aut alium.*

Si se, aut inde solatium quærit, aut aliquam potestatis ostentationem; aut in reliquum securitatem.

Lib. 1. de
Clementia
c. 20. & 21.

Si solatium: *Principis, inquit, major est fortuna, quam ut tali solatio egeat.*

Si potentiæ ostentationem: *Manifestior est vis illius, quam ut alieno malo opinionem sibi virium quærat.*

Si, in reliquum securitatem: & hanc obtinet à clementia, veniæque, quam dedit: *Perdidit enim vitam, qui debet, & qui alienam de capite suo sententiam expectavit, in Servatoris sui gloriam vivet, plusque nomini ejus conferet incolumis, quam si ex oculis ablatum esset.*

Sin autem alium vindicat, & alienas injurias: & in his, *hæc tria lex secuta est, quæ Princeps quoque sequi debet, aut, ut eum, quem punit, emendet: aut, ut pœna ejus ceteros meliores reddat: aut, ut sublatis malis securiores ceteri vivant. Ipsos facilius emendabis minore pœna; diligentius enim vivit, cui aliquid integri superest. Impunitatis genus est, jam non habere pœnæ locum: uti non habet, qui nec vitam habet. Hanc sanè servasse Clementiæ est, abstulisse crudelitatis, nisi aut necessitas, aut boni communis ratio exegerit.*

III.
Principi.

Descendo ad alium, cui clementia vitam præparat; Is erit ille ipse Princeps, qui vitam aliis aut donavit, aut servavit. Huic omnes vitam amant, vitam optant quàm longissimam; & boni, & mali: ut enim ille ipse Alfonsus, Aragonum Rex de se ipso: *Ego justitiâ bonus gratus sum, malis autem clementiâ.* quod si & his, & illis gratus, nemo certè omnium est, qui huic audeat struere periculum; nemo, qui non velit, si possit fortunam avertere ab eo, sub quo pax, securitas, dignitas florent, sub quo opulenta civitas, copia bonorum omnium abundat; uti profectò abundat sub eo Principe, qui abundat clementia: huic ne hostes quidem vitam invident, quia ut rursus Alfonsus: *Nihil magis adversarios flectit, quàm placabilitatis, mansuetudinis, & clementiæ nomen.* Quod si hos flectit, multò magis cives inflectit, ut ei velint esse quàm optimè, cujus probè conscii Imperatores Augusti, & verbis, & factis sibi nomen à clementiâ fecerunt. E multis unum alterumve produco.

Primus erit Fridericus III. Imperator Augustus, & pacis amans. Huic fortè Aulici non sine stomacho, & atra bile, retulerant è subditis nonnullos in ejus majestatem conjecisse dicta quædam injuriosa bono ipsius nomini; quibus nihil commotus adjecit illud dignum Cæsare.

Viros Principes positos esse quasi in signum, ad quod omnes virulentæ linguæ tela dirigerent, atque conjicerent, deinde etiam expositos non secus ac turres præaltas, quas fulmina feriant, dum interim humilia tecta prætereunt. Tum addidit & illud: *Benè nobiscum agitur, cum verbis tantum impetimur.* Dixit, & aulicis os oclulit, & vindictæ etiam manum, futurus ipse posteris omnibus exemplo & singularis clementiæ, & altioris animi, nec ultionem spirantis. Et rectè: *Ultio enim doloris confessio est. Non est magnus animus, quem incurvat injuria. Ingens animus, & verus æstimator sui, non vindicat injuriam, quia non sentit. Vel si sentit, non indulget*

ei sensui doloris: sed animo altiore, & Christiano reprimat.

Alfonsus Aragonum Rex graviter offensus ab eo, in quem plurima, & magna beneficia contulerat, iræ tamen temperavit; sic secum reputans: *Cur ego illi succenseo, cum Deus longè majora in me beneficia contulerit, & tamen ego longè Deo ingrator sim, quàm ille erga me.*

Beyerlinck
in Aposteg.

Hæc ille probè memor sui, & illius quod extulit aliquando D. Augustinus: *Dicit aliquis non possum diligere inimicum meum, quem quotidie veluti hostem patior crudelissimum. O quicumque ille es, attendis quid tibi fecerit homo, & non consideras quid tu feceris Deo.*

Serm. 5. de
S. Stephano.

Sed hoc, inquires, in Christiano Christianum est: demus aliud, quod etiam in Gentili.

Erit is Antoninus Imperator, cujus erga subditos rebelles clementia patebit ex parte Epistolæ, quæ etiamnum extat apud Vulcatium Gallicanum, & quam hîc visum est ascribere. Sic habet:

Nemo Senatorum puniatur, nullus fundatur sanguis viri nobilis, deportati redeant, proscripti bona recipiant. Vtinam possem mortuos ab inferis excitare. Non enim unquam placet in Imperatore vindicta sui doloris, qui etsi justior fuerit, acrior videtur.

Hactenus Cæsar Augustus, verè in hoc Augustus, & pius; cujus clementiam Senatus his acclamationibus est profecutus:

Antonine pie, Dii te servant. Antonine clemens, Dii te servant. Tu noluiisti, quod licebat; Nos fecimus, quod decebat. Commodum Imperium justum rogamus, progeniem tuam nulla vis ledat; Commodum Antonino Tribunitiam potestatem rogamus, præsentiam tuam rogamus. Philosophiæ tuæ, patientiæ tuæ, doctrinæ tuæ, nobilitati tuæ, innocentie tuæ fausta precamur. Vincis inimicos, hostes exuperas: Dii te tuentur.

Hæ fuerunt inter festivos plausus, & publica gaudia Senatus acclamationes, quas augusta tanti Imperatoris clementia expresserat. Et meritò, ut enim pulchrè Seneca:

Nihil in hac aura mortali majus esse potest, quàm injurias in summâ potestate pati; nec quicquam esse gloriosius Principe impunè læso; nec denique quicquam eo amabilius, & carius.

L. 1. de Cle-
mentia c. 29.

Appello rursus fidem, atque authoritatem Romanorum, apud quos Titus Vespasianus, ob clementiam singularem, atque humanitatem, dictus est *Amor, ac delitiæ generis humani.* Appellatione profectò & illi perhonorifica, & aliis invidenda: quid enim in vitâ optabilius, quàm ut publica voce dicatur quis, & sit ex veritate, & sine adulationis fuco; *Amor, ac delitiæ generis humani?* Et is est, quisquis in altiore potestate humanus est, & clemens: uti è contrà, quisquis in eadem inhumanus, & ferox, odium est, & horror, & veluti nauseosa quædam humani generis, quem ideo ex illo extrusum, ejectumque vellet quisquis huic ævo mortali vivit, ac spirat; imò quisquis & immortalis; adeo exosa est inhumanitas, inclementia, feritas. Nec mirum, quia ut hominum est clementia; sic belluarum feritas. Ne ea velut infami stigmatem notetur, quisquis in mundo hoc clavum tenet; Senecam audiat, sibi que scriptum illud intelligat.

Suetonium
in ejus vita.

Quemadmodum Domini crudeles tota civitate commonstrantur, invisq;, & detestabiles sunt; ita Regum & injuria latius patet, & infamia, atque odium seculis traditur. Quanto autem non nasci melius fuit, quàm numerari inter malo publico natos? Excogitare nemo quicquam poterit, quod magis decorum regenti sit; quàm clementia, quocumque modo is, & quocumque jure præpositus ceteris erit. Eò scilicet formosius id esse, magnificentiusq;, fatebimur, quo in majori præstabitur potestate, quam non oportet noxiam esse; sed ad naturæ (hoc est clementiæ) legem compositam.

Lib. 1. de
Clementia,
c. 18. & 19.

TRACTATUS DE PACE ET CONCORDIA CHRISTIANA.

NTIQVIORIS Sophi, ut pacem subji-
cerent oculis mortalium, eam pinxere
ut Heroïnâ in paucis gratiosam,
insignibus ornamentis decoram, ad
significanda eximia quædam Dei do-
na, quæ inveheret. Nam alicubi spicis coronata
visebatur, alibi rosis, aut oliva, interdum laurea
corolla.

Figmentum est, & quidem ingeniosum, quod
apertè declarat à Pace opulentiam, atque omne ge-
nus felicitatis in Orbem induci: ab illa veris delica-
tissimi rosas, placidamque vitam, & lauros trium-
phales in Urbes, in Provincias, in Regna importari;
quæ omnia aliis enucleatius exponenda relinquo.
Hæc enim Pax nec Christianis propria est; sed
etiam Ethnicis communis, nec tam virtus, quam
virtutis fructus, nec semper in nostra potestate:
ideoque ea prætermittam, in præsens tractabo, Pri-
mum de Pace, quæ est homini cum seipso: tum
etiam de illa, quæ est cum proximo: denique de
ea, quæ est cum Deo ter Opt. ter Max. Hæc enim
propriè & Christiana dicitur, & est virtus, & in
nostra manu, liberoque arbitrio, eaque frui quilibet
potest, si modo velit: utque velit, hanc illi inscribo
pagellam, pro qua sit

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: *Dixit eis, Pax vobis.*
Ioan. cap. 20.

*Cur Christus Magister Optimus, usus sit ea
salutandi formula: Pax vobis?*

I. Ratio.

AD primum ut fiat satis, id statuo, Christum,
Servatorem Optimum, usum esse formula
salutandi Hebræis usitata, & communi: hi enim
interposito nomine Pacis se mutuo consalutabant,
& quidem hac formula: *Scialon lecha*, hoc est, *Pax
tibi.* Quod Græci dicunt *χῆρε*, & Latini *Salve*.

Id videre licet 2. libro Regum cap. 18, ubi quod
nos habemus: *Dixit ad Regem, Salve Rex.* In he-
bræo est: *Dixit ad Regem, Pax.*

Ad quem morem eò loci, ac temporis usurpari
solutum alludit Regius Vates, cum ita canit: *Rogate
que ad pacem Ierusalem.* Hoc est, *Salutate Ierusalem*,
& precamini illi pacem: hoc est, omne genus bono-
rum, ac felicitatis: illud enim sub nomine *Pacis* com-
prehendi existimabant; ut notat Genebrardus, qui
loco versionis illius Symmachi, & Theodoret: *Sal-
utate Ierusalem*, vertit ipse: *Optate illi bonorum om-
nium affluentiam.*

Et hæc prima ratio, ob quam à Christo assum-
pta ea salutationis formula.

II. Ratio.

Altera consonat fini, quem spectabat, & operi,
cujus causâ è cælo in terras elapsus Patris Æterni
Filius: & quam eleganter expressit D. Chrysostomus:
*Vnigeniti hoc præcipuum opus fuit, distantia copulare,
conciliare pugnantia.*

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici, Tom. VI.

Cælum à terra, Deus ab homine mirum quan-
tum distabat: à peccato primi Parentis, Incarnati
Verbi hoc præcipuum opus fuit, & hic labor, eos
inter se copulare, & jungere Pacis æternæ fœde-
re, vinculoque, & simul etiam *conciliare pugnantia*.
Homini cum Deo est veluti pugna quædam, &
cum peccato perenne bellum, atque irreconciliabile:
eo sublato, venit Christus conciliare pugnantes in-
ter se nexu Charitatis, & vinculo Pacis; & hanc
dum usurpat in formula illa salutationis, simul etiam
precatur, & donat; & hoc duabus illis voculis, *Pax
vobis*. Hæc prima fuit beatissimi oris salutio: *hoc
primum verbum*, inquit D. Chrysostomus, *post re-
surrectionem dixit, Crucis merita colligens, quæ sunt pax.*
Quippe stratis humani generis hostibus, domita
morte, spoliato erebo voluit significare pacem esse
omnium laborum suorum meritum Passionis fru-
ctum, Crucis trophæum, commune omnium emo-
lumentum. Et hinc mihi ducitur

Tertia ejusdem salutationis ratio, à Pace, quæ III. Ratio.
summum in terris bonum, quod dum attendit,
amatque D. Augustinus, hæc illius elogium prodit:

O Pax, Eremitarum mater, Cœnobarum pater, Mo-
nachorum soror, tu Patriarcharum vinculum, tu Prophe-
tarum vehiculum, tu Apostolorum refugium, tu Martyrum
solatium, tu Confessorum balneus, tu Virginum tripudium,
tu viduarum speculum, tu conjugatorum spectaculum, tu
malorum præsidium, tu tyrannorum odium, tu latronum
suspendium.

Serm. 2. ad
Fratres suos
in Eremo.

Ubi hæc pacis elogium congeffit S. Præsul, tum
elatiore stylo, vocéque exclamat:

O Pax, Dei adificium, te non possunt destruere Princi-
pum fulmina; insultus demonum te in nullo ledere possunt.
Tu pauperem divitem facis, tu divitem mendicantem per-
ducis, tu contenta in cunctis, ditior universis.

O Pax, tu mentis serenitas, animi tranquillitas, cordis
simplicitas, amoris vinculum, charitatis consortium.

Ubi hæc encomia velut in cumulum collegit,
tum vota sua explicat, atque ad illam vel retinen-
dam, vel perquirendam omnes sic adhortatur:

Qui te habet, teneat; qui te non habet, te perquirat;
qui te perdit, te requirat, si filius Dei esse peroptat. Et hoc
Sanctissimi Præsulis est votum, petatum ex summo
Pacis bono, quod & spectavit Servator Optimus,
cum usus ea salutandi formula, *Pax vobis*: sed cur,
inquies, tertio repetita? Ut & hic explicetur no-
dus, sit

QUÆSTIO SECUNDA MORALIS.

Cur tertio dictum à Christo: Pax vobis?

EX SS. Patribus, & Scripturæ sacre Interpre- Pax triplex.
tibus colligo triplicem homini Pacem esse, uti
& triplex bellum:

Una Pax homini est secum, & hanc agnovit, ac
prædicavit D. Ambrosius.

Altera Pax est homini cum proximo, & illam
extulit D. Chrysostomus.

D

Tertia

Psal. 121.
v. 6.

Hom. 11. in
Matth.

Tertia Pax est pusillo homini cum Deo, ter Opter Max. & hanc commendavit Theophilactus.

Cap. 4.

Et hæc quidem illi dum explicant locum istum D. Pauli ad Philipenses: *Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum custodiat corda vestra, & intelligentias vestras in Christo IESU.*

D. Augustinus, aliam pacem agnoscit, & commendat, & quidem etiam triplicem; videlicet *Cordis, Oris, & Operis.* Sic enim olim ad Fratres suos in eremo:

supra.

Habete in corde, in ore, & in opere pacem. Ubi sic ad suos, tum ostendit quæ ab hujus triplicis Pacis defectu pullularint mala, jam inde ab ipsis mundi cunis.

Nam si Cain, inquit, pacem habuisset in corde, non irruisset in fratrem suum. Si Absalon pacem habuisset in ore, non impugnasset Patrem. Si Iudas habuisset pacem in opere, non fugisset ad laqueum.

Hæc nempè scelerum monstra extulere, qui pace illa caruere: & quidem Cain, quia destitutus illa *Cordis*, hoc est fraterni amoris *pace*, innoxium sanguinem fudit infamis fratricida.

Absalon autem, quia nec illam pacem habuit, in *Ore*; sed potius fucata verba, & blandas ad populum affectati regni illecebras, in Patrem arma movit; in eum rebellis, & hostis armatus.

Denique Magistri proditor infamis *Iudas*, quia pacem illam non servavit in *Opere*: quia, inquam, opere, & facto non probavit, sibi redditus, & conscientiæ, sibi restitutus & Deo; ad laqueum confugit, & simul cum vitâ pacem perdidit, & quidem æternam. Tanti interest Pacem opere servare, ac retinere etiam ad ultimam usque brevis ævi metam.

His ita ex SS. Patrum calculo constitutis, ad quæstionem initio propositam, hoc responderi posse credo, triplicem à Christo Discipulis optari, darique Pacem: cum Seipsis, cum Proximo, cum Deo, ideoque ter repetitum illud benè ominatum, *Pax vobis*: Ut porro triplicem illam Pacem in nos ipsi derivemus, fusiùs explicandum, quæ sit illa Pax, in quo posita, & quæ ad illam obtinendam viæ; pro quibus sit

§. I.

Quid sit illa Pax hominis cum seipso?

Pax illa est, quæ unum quemque in seipso componit, & tranquillat. Eam Philosophi antiquiores aliis, atque aliis appellationibus & descripserunt, & ornarunt.

Stoici appellabant *modestam quietem, solitudinem tranquillam.*

I.
Modesta
quies?

Modestam dico *quietem*, qua qui præditus est, opera omnia facit cum summa, & sui, & aliorum quiete, similis *aquis Siloë*, quæ labuntur cum silentio, hoc est, sine strepitu, sine murmure, sine turbis: secus alii, qui instar torrentium rapiuntur, & fluunt; non sine ingenti murmure, strepitu, & fragore, qua & suam internam pacem turbant, & simul etiam externam aliorum; & hoc quia non habent in seipsis pacem, hoc est, *modestam quietem*; sed nec *solitudinem tranquillam.*

II.
Solitudo
tranquilla.

Est porro duplex *Solitudo*. Una *Mentis*: altera *Corporis*, inquit Bernardus; una exterior, interior altera.

Exterior est *Cella*, in quam sese libenter recipit, sese continet mens tranquilla; ut in ea pacem inveniat, & tranquillitatem. Et hanc, & illam in eâ invenit lacteus Doctor Bernardus, qui dicere solitus. *Mihi cella cælum*: meritò cælum, quia ut hoc à celando nomen invenit; sic & illa: nimirum cella hominem celat, & aliorum oculis eripit, sibi quodammodo reddit, ac servat; & hinc solitudo

tranquilla, & à solitudine mira animi tranquillitas, quam expertus vir in paucis religiosus, Thomas à Kempis, ingenuè fatebatur se non invenisse pacem nisi in angello cum libello: in angello, inquam, cellulæ, in quo & ipse, mi LECTOR, pacem invenies, extra potius perdes, nec in eam redibis qualis existi: verissimum enim illud Senecæ: *Quoties inter homines fui, minor homo redii.* Minor dico, hoc est, minus liber, minus suus, minus tranquillus. Et hæc de exteriori illa solitudine, à quâ multa pax, multa tranquillitas.

Altera est *Solitudo mentis*, eaque interior, quam D. Bonaventura vocabat, *secretum mentis*, in quo mens, dum ab omnibus aliis secernitur, & sibi uni vacat, sibi loquitur, secum agit; tranquillitatem invenit, & pacem cum seipso.

Dom. 6. post
Pentecost.
Serm. 2.

Et hanc quæsit, atque invenit David, etiam in aulæ strepitu, in negotiorum tumultu, in armorum, bellique turbine, in quo etiam jactabat illud: *Singulariter sum ego donec transeam*: hoc est singularis, & solitarius, ea quam dixi mentis solitudine, quâ etiam fruitur animus in medio negotiorum æstu, in hominum frequentia, ac tumultu. Et sic illa quoque fruebatur S. Ignatius, Societatis JESU parens, ac Fundator, qui singulis horis seipsum revocabat ad examen, & conscientiæ tribunal, ibique cum seipso loquebatur, cum seipso agebat, cum seipso pacem inveniebat, ac fovebat in illa interiori solitudine, in quâ & tu, AMICE LECTOR, pacem tecum invenias est necesse, alibi eam frustra quæsiturus; ac ne quidem orbe toto, si eum decurrisses te uno relicto.

Psal. 140.

Apud Socratem querebatur unus aliquis, quod etsi varias mundi regiones peragrasset, pacem tamen, & optatam animi tranquillitatem non invenisset: cui Philosophus. *Nec immeritò, inquit, tibi evenit, tecum enim peregrinaberis.*

Seneca
Epist. 102.

Quod illi Socrates: hoc multis objici posset, quibus nulla pax, nulla obvenit tranquillitas, & hoc quia *secum ipsi peregrinantur*, semper foris, domi nunquam: semper cum aliis, raro, aut nunquam secum.

Descendo ad alias ejusdem *Pacis cum seipso* appellationes, easque plenas gravitatis, ac majestatis, Tranquilla III. quas inter facile princeps est illa Pythagoræorum, serenitas. qui eam nominabant *serenam quandam, & inimitabilem tranquillitatem* qualis est mundo supra Lunam, cui comparat Seneca statum Sapientis:

Talis est, inquit, Sapientis animus, qualis mundi status supra Lunam, semper illic serenum est.

Epist. 19.

Et talis etiam est Christiani, & Religiosi animus ab illa pace, quam habet cum seipso: ab illâ enim ei perennis tranquillitas, perennis & serenitas: quia ut supra Lunam nullæ sunt nubes, venti nulli, turbines nulli, nulla tonitrua, nulla fulgura, fulmina nulla; tempestas omninò nulla: sic ei, qui pacem obtinet cum seipso, nulla tristiæ mœrorisque nubes incumbit; nullæ pluviae pusillanimitatis, à quibus liquecat quodammodo, ac solvatur animus; nulla irati pectoris tonitrua, fulmina vindictæ nulla, nulla à passionibus insurgentibus tempestas; sed perpetua tranquillitas, perpetua & serenitas; quæ profectò internæ illius Pacis summum est bonum.

Et hoc affectus erat S. Ignatius, Societatis JESU Fundator, quem ab æquabili illa, & nullis perturbationibus obnoxia serenitate, *Templum Pacis* appellavit Joannes Texeira, Vir è Franciscana familia clarissimus. Verè *Templum Pacis*, quod in eo resideret, & quasi coleretur Pax Christiana, & coelestis.

Rho Hist.
virt. l. 5.
c. 10.

Porro Pacem illam, perennemque tranquillitatem vel ex hoc argumento colliges, quod ipse sibi aliquando propositum voluit.

Si casu

Si casu aliquo, Societatem (quam ipse infinitis propemodum laboribus, manifestoque Dei instinctu, condiderat) omnino dissolvi contingeret, intra quartam horæ partem, se consuetæ tranquillitatis compotem futurum. Adeo illi tranquilla & serena mens erat, adeo profunda Pax, à qua etiam de illo dici potuit istud Poëtæ :

— Si fractus illabatur Orbis,
Impavidum ferient ruinae.

Ut & te etiam, mi Lector, si minus impavidum, saltem ad Dei tui voluntatem paratum inveniant, quæ te ferient ruinae; seu eæ fortunarum fuerint, seu famæ, seu sanitatis, seu etiam vitæ; pauca ad pacem illam obtinendam, media sub oculos ponam.

§. 2.

Quæ media ad obtinendam pacem cum seipso?

I.
Medium,
Conscientia
bona.

PRIMUM quod occurrit est veluti basis, ac fundamentum pacis illius internæ hominis cum seipso: Illud autem est testimonium bonæ conscientiae: ab hac summa pax, sine illa, pax nulla, quies animi omnino nulla: *Non enim est pax impiis, dicit Dominus.*

Conc. 1. de
Lazaro.

Ratio petenda ex ipsa conscientiae natura, hanc D. Chrysostomus appellat Tribunal quasi divinum à Deo mentibus nostris impositum; quod nec pecunia corrumpitur, nec adulationibus acquiescit.

In eo tribunali, ad quod velit nolit sistitur animus, eadem ipsa conscientia est amarulenta accusatrix; est Iudex severus; est carnifex immisericors, adhibens cogitationes, & malè gestorum pertinacem memoriam, & quasi suspendens in equuleo, lateraque radens ungulis; ut eleganter, & verè ille ipse Orator aureus, cui consonat D. Ambrosius, cui conscientia non solum est accusatrix, & iudex; sed ultrix quoque, & vindex:

L. 7. epist.
Ep. 44.

Sibi, inquit, unusquisque animum suum severum iudicem, sui ultorem sceleris, & vindicem criminis habet; nec ut velit declinare potest; nec illius oculum, aut manus effugere: quæ enim effugiat? quæ declinet? cum ipsa conscientia sit Oculus intima quæque pervadens: sit Virga vigilans, & oculata. Virga quidem, ut feriat; oculata, ut non aberrret; cuius appellationis authorem habeo D. Bernardum, quem juvat hic audire:

Nullus, inquit, molestior oculus suo cuiusq; non est aspectus, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit. Porro aspectus ille, aspectus est aspidis, qui & animi intima pervadat, & pungat, & lancinet; & quæ ab illo pax? quæ requies? omnino nulla.

Cap. 7. v. 19.

Conscientia mala est vermis arrodens intima tenaci dente: est ignis, adurens, & consumens etiam animi medullam. Vindicta carnis impii, ignis & vermis, inquiebat Ecclesiasticus, & quæ cum eo verme, quæ cum illo igne pax? penitus nulla.

Ep. 97. ad
Lucilium.

Conscientia est flagrum, quo continuo vapulat mens sibi malè conscia. De hac extat illud præclarum Senecæ: Conscientia ante peccatum est frænum, post peccatum est flagrum; & quæ cum eo flagro pax? quæ requies? certè nulla.

Prov. c. 15.

Denique ut cum D. Bernardo finiam Infernus quidam, & carcer animæ rea conscientia. Quod si infernus, si carcer, ecquæ in eo Pax? profectò nulla. Ut ergò sit, sit bona conscientia, sit mens conscia recti; *secura mens quasi iuge convivium.*

Hebræi legunt bonus corde, vel bonum cor, hoc est hebraico idiomate, bona conscientia: Cor enim pro conscientia usurpant Hebræi; hæc si bona fuerit, si secura, si pacata, ab illa pax summa, & summum propè bonum.

Lib. 3. de
Anima, c. 12.

Conscientia bona, inquiebat Hugo Victorinus, titulus est religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium Ange-

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

lorum, arca fœderis, thesaurus Regis; aula Dei, habitaculum Spiritus Sancti, liber signatus & clausus, in die iudicii aperiendus.

Et hæc bonæ conscientiae seu nomina, seu encomia sunt, ex quibus conficies, quod confecit Divus Bernardus:

Nihil est jucundius, nihil tutius, nihil ditius bona conscientia: premit corpus, trahat mundus, terreant diabolus, illa erit secura. Et verò quidni secura, cum ab illa summa pax, summa securitas, summa tranquillitas, summa serenitas?

Et hanc, & illam expertus D. Augustinus ad bonæ conscientiae testimonium, ceu arcem munitissimam, ceu asylum internæ pacis, confugiebat: sic enim ad eos, qui, vel de se malè suspicari, malè sentire, malè loqui. *Senti de Augustino quidquid libet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset*, hoc mihi plus satis ad pacem.

L. 2. contra
Iovinianum
c. 1.

Hæc D. Augustinus, cui inter sinistras de se suspiciones, inter maledici oris dicteria, inter æmulo- rum calumnias alta pax erat à bona conscientia. Amplius aliquid S. Tiburtius Martyr, cui etiam inter equuleos, & catastas, inter rotas, & ignes, inter extrema supplicia profunda pax à bona conscientia; quæ fretus, sic ac tyrannum: *Omnis nobis vilis est pœna, ubi secura comes conscientia.*

In ejus vita.

Et hoc primum, ac potissimum medium est ad pacem homini cum seipso: venio ad aliud, & quidem illi satis affine.

Est autem illud ejusmodi, ut caro rationi, & ratio subdatur Deo: ut enim scitè D. Leo Pontifex Maximus: *Tunc est vera pax hominis, quando & caro animo iudice regitur, & animus Deo præside gubernatur.*

II.
Medium,
Recta ratio.
Sermon. 1. de
Quadrages.

In homine, ceu microcosmo, duæ sunt partes, corpus, & anima, caro, & spiritus: ut in eo sit alta pax, necesse est, ut caro, ceu pars inferior; animæ, & rationi, seu parti superiori, subjecta sit: & ipsa ratio, Deo, seu Primæ, & summæ rationi subdita; & hanc, quod consequens est, animus sit in homine veluti iudex, qui statuatur, qui decernat quid agendum, quidve non agendum, quid sequendum, quid fugiendum. Ubi autem animus, & ratio sic decreverit, ne fortè aberrret, à Deo, ceu Præsidente, se duci, ac regi patiatur; quod si patiatur, tunc homini erit vera Pax, non fucata, non adulterina; secus autem, si passio regimen assumat, si frænum si clavum tenere velit, ac moderari; tunc enim nulla pax, nulla tranquillitas; sed acre bellum, pugna perennis, confusio, & chaos immane in homine, ceu parvo mundo: nec enim se regere poterit ille, nec alios; ut enim disertè Seneca:

Si vis tibi subicere omnia, te subice rationi, multos Epist. 37. reges si ratio te rexerit.

Ratio, inquam, quæ bonæ mentis oculus, qui ne caliget, procul sit passio, procul & affectus vitiosus: *ibi enim errat oculus, ubi errat affectus*: hoc est, Ambrosius. ibi sæpius errat humana ratio, ubi errat humanus affectus, ceu insolens passio: ne porro sic erret, ut jam dixi: caro subiciatur rationi, & ratio Deo.

Aliud medium consequendæ Pacis cum seipso, est illud ab Ascetis, & Majoribus nostris sæpius & repetitum, & commendatum duabus istis voculis. *Attende tibi*, quod si feceris, nec aliorum negotiis te ipse implicabis, nec curiosius inquires quid agant fratres tui, multò minùs quid Superiores, quod tamen vitium etiam subinde irreptit in religiosas domos; imò & olim irrepsit in ipsam Christi familiam, & collegium Apostolicum.

III.
Medium,
Attende
tibi.

Quæsierat Christus à Petro, & quidem iterum, iterumque illud amantis: *Simon Ioannis diligis me?* & audierat istud redamantis: *Domine tu scis, quia amo te.* Tum etiam exposuerat illud, quod summi erat momenti, & quod Petrum tangebatur vel maximè, *quæ scilicet morte esset Deum clarificaturus.*

Ioan. c. 21.

vers. 13.

Exposuerat, inquam, sed verbis perobscuris: Cum esses junior, cingebas te, & ibas, quod volebas; cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quod tu non vis.

Hæc subobscurè, & quasi ænigmaticè dicta explicare, atque evolvere necessum erat, & certè sic à magistro evolveri, atque explicari, petere debuisset benè doctus in Christi schola Discipulus: sed nihil horum perit: imò sui quasi oblitus, primò ad Joannem, dein ad Christum conversus: Domine hic autem quid? subinjecit. De se nihil quærit, pro se nihil loquitur, nihil cogitat: de alioquàm maximè, cui proinde Dominus: Sic enim volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me sequere.

Quod Petro Christus: hoc plerisque mortalium, etiam exercitatis in spiritali vita, etiam religiosis, qui sui immemores, aliorum plus æquo memores, curiosius in eos inquirunt, & mente, si minus voce ingerunt istud: Hic autem quid? quibus illicò Dominus: Quid ad te? Tu me sequere. Teipse inspice, teipse cura, de aliis minimè. Quid enim illa ad te?

Verùm, inquires, at proximus, at frater malè, & perperam multa agit, de eo quærere est officii mei. Næ multum erras vir bone, Apostolum audi, qui in simili causa sic olim ad Romanos:

Cap. 14.
v. 4.

Tu quis es, qui iudicās alienum servum? Domino suo stat, aut cadit. Quod Romanis, hoc & tibi. Sed ne longius.

IV.
Medium.
Contentum
esse sua forte.

Transseo ad quartum medium obtinendæ Pacis cum seipso, est autem illud, ut vivat quisque contentus sua sorte, & sua quasi virtute se involvat; quod insinuat antiquum illud, & probatum etiam Sapientibus: Quod sis, esse velis, nihilq; malis.

Surius in
ejus vita.

Id exemplo suo nos probè doctos voluit B. Joannes Canonicus Regularis in Anglia. Is aliquando rogatus à nonnullis, Cur non complecteretur perfectius Institutum, videlicet Monasticum, duo perbellè objecit.

Primum, in quolibet religiosæ vitæ genere possumus in virtute non contemnendos fructus facere.

Deinde, fateor, inquebat, ingenuè, me necdum Instituti mei absolutam, atque in suo genere consummatam perfectionem assecutum esse, cujus igitur esset temeritatis, cujus & imprudentiæ, laxioris vitæ etiam minima vix observantem, arctiori interim disciplinæ me tradere, & sublimiora me, velle profiteri.

Hæc ille ex quadam animi demissione, humiliq; de se sensu, ex quo id etiam conficies.

Te natura hunc quasi finxit, te fortuna in eo locavit gradu: melius dico, te amabilis Dei providentia in eo statu esse voluit, esse velis, quod natura, quod fortuna, quod Deus esse voluit, & fruëris optata pace cum teipso; si ad alia aspires, nec in illis conquiesces, quia velis nolis, iis carebis; nec in iis, quæ possides, quia tibi minimè probantur, & placent; nec in teipso pacem habebis, quia domi habes, qui te turbet, & torqueat; scilicet, ad alia mentem avidam, mentem anhelam. Ne porrò habeas domesticum illum internæ pacis hostem, Ambrosium audi; sic ille quondam ad Episcopum Vercellensem, & sic hodie ad te:

Lib. 3. ep. 25.

Assuesce unus esse, ut vita tua quandam picturam exprimat, eandem servans imaginem, quam acceperat.

Assuesce, inquam, unus esse, non multiplex, non varius, affectu scilicet, & desiderio, ut vita tua quandam picturam exprimat.

V.
In ea spectare Dei
nutum, ac
voluntatem.

Pictura, ubi à perita pictoris manu, colorem imbuat, formam accepit, & hanc, & illum tenaciter retinet, eandem servans imaginem, quam acceperat. Quod illa, hoc & tu. Pictor est Deus, magnus omnino artifex, is potenti, peritæque manu te talem effinxit, talis esse velis: si nobilem condidit, benè habet, esto nobilis; si de hominum grege, si de vul-

go, & talis esto. Si pauperem, si abjectum in oculis mortalium, esto & talis in oculis tuis, atque amoribus: si vegetum, & corpore valentem; bonum factum; & is esto: si contrà, infirmum, ac debilem esse voluit, & cum insigni patientia is esto: denique si liberum, & tui juris, is esto: si servum, si captivum, & is etiam esto, & sic imaginem, quam à Deo, ceu pictore, acceperas, servabis in ævum, & simul etiam pacem cum teipso.

Sic illam servavit Ludovicus Cancerus, è Dominicanæ familia.

Redibat ille ex America in Hispaniam; cum ecce post emensum feliciter Oceanum, in ipso propè Hispalensi portu, certè in patriæ terræ conspectu à Turcis capitur. Quid inde? an vultum mutavit? an animum abiecit? Certè & hunc, & illum mutare debuit, nulla quippe homini libero major calamitas, quàm captivitas, & barbarorum servitus: sed neque hæc, neque illa illius animi quietem turbavit: imò nec faciem. Lustrabatur captivorum agmen coram nobili Gallo, qui hominis frontem in tanto omnium luctu lætitiæ propiorem demiratus: quæsit, quomodo in illo infortunio lætus ageret? Cui ille: Dei nutum, ac voluntatem in me exequi, mihi enimvero volupe est. Quid enim? an non Dei toti sumus? An non Dei nutu, atque imperio voluntur omnia? Quid ergò ultra quærimus? quid nostra fata disponimus? Ego certè in ejus voluntate acquiesco. Obstupuit ille, hominemque à Piratis redemptum, liberum abire jussit. Fecerat ille in portu naufragium suæ libertatis, nisi eum sua servasset tranquillitas, & animi quies etiam in ea jactatione.

Eandem animi quietem, quæ manat ab illa consensione cum divina voluntate, & gradu, in quo te illa posuerit, servare jussus est Mathias de la Saulx è Societate nostra Coadjutor temporalis, ut loquimur.

Faceffiverat ille moderatoribus suis per annos complures gravem molestiam præpostero Sacerdotii desiderio, cætera bonus, & virtutum propè omnium laude spectabilis: jamque eo deducta res erat, ut res sibi suas habere postridiè jubendus esset, nisi & quietem illi, & in suscepto gradu constantiam attulisset divina miseratio; hac annuente ad lectuli pedes secundum quietem astitit illi S. Ignatius, & manu exitium comminatus est, si in malè concepto desiderio perseveraret.

Quid deinde? eo viso ita commotus est bonus frater, ut primo mane fluentibus oculis, altoque gemitu ad pedes Superioris acciderit, obsecrans, obtestansque sibi fieri potestatem permanendi in Societate, & adepto in ea Coadjutoris Temporalis gradu; quod & factum est.

Sic illi reddita quies cum seipso, sic & jactari ultra desit: Tanti refert, ut sua quis sorte sit contentus, ut cum Deo, & Majoribus suis consentiens.

Ab illa porro consensione, ac pace; datum illi & aliud cælo probante beneficium, ut nostris contagiosa lue affectis ministraret, in eoque ministerio, (quod omnibus votis ambierat) occideret ipse nobilis victima charitatis.

Aliud medium obtinendæ pacis illius internæ est, VI. ut quia suos quisque patitur manes, suos & defectus, seu eos natura intulerit, seu etiam culpa, eos quales quales sint, cum patientia feras, nec immodicè te crucies, memor illius, quod S. Franciscus Sales dicere solitus, quandoque & sæpius felicem, ac fortunatam esse culpam, quam sequitur suipsius cognitio, & propriæ infirmitatis conscientia, quæ monet ut in posterum benè cauti simus, benè & providi, diffidamus nobis, fidamus & Deo, abjecti in oculis nostris, elatiores à divina manu, auxilioque opportuno.

Deum

Allegambe
Heroes Charitatis Anno
1617. c. 2.Scipulum
patienter
tolerare.

Deum aliquando enixè rogarat D. Gertrudis ut libera esset ab aliqua, qua laborabat imperfectione etiam sine culpæ nœvo, cui Christus:

Blasius in
Monil. c. 4.

Eccur me velles privari eo honore, & te eo premio? certe quando cum illa & pugnas, & vincis, & me summo honore afficis, & te ingenti mercede, premioq; cumulas. Cur igitur ea liberam te velis. Certe non velis, si te, & me amaveris. Hæc illi Servator optimus, qui, & similia aliquando S. Mechtildi. Interturbabat eam insita quædam, ut aiebat pigritatio, & somnolentia, qua fiebat, ut inter Missarum solemniam etiam subinde dormitaret. De illa dum apud Christum, ceu sponsum amanter conqueritur; hæc illi Dominus: *Si nihil in te invenires, quod displiceret tibi, in quo meam in te bonitatem agnosceres, in quo & indulgentiam.* Audiit Mechtildis, acquievit, & pacem invenit.

§. 3.

Quid sit Pax illa cum Proximo?

HANC Pacem non tam definivere SS. Patres, quam describere, & aliis, atque aliis appellationibus notare; ut quasi oculis subiceretur: sunt autem eæ appellationes velut indices dignitatis, maiestatis, ac sanctitatis, quæ ab illa Pace, ceu fonte, manant. Has inter

I.
Pax nota
Christiani-
tatis.

Prima est hæc, quod *Pax illa sit veluti nota Christianitatis*: quod & agnovit, & altè prædicavit Constantinus Magnus, Imperator Augustus. Hic cum in sacro Episcoporum cœtu orationem haberet plenam maiestatis, inter illustriores Christianitatis notas, reposuit concordiam, & pacem; quæ opinio eò invaluit, ut ex ejus notione, ac pronuntiatione agnosceretur Christianus. Et ita agnitus Sanctus Iulianus Dalmata, ætate quidem juvenis, at moribus & Christiana prudentia senex. Hic cum propter Anagninam, Campaniæ urbem, iter haberet, in impii Flaviani satellites incidit, quos hac à Christo præscriptâ formulâ salutavit: *Pax vobis fratres.* Quo ex ritu salutationis conjecturam duxere haud falsam, Christianum esse. Et certè eum esse se fassus est. Ita primùm captus, dein cæsus, tum equuleo tortus, denique capite minutus, cœlesti prius voce ad pacem æternam invitatus, terris vivere desiit, & cœlo cœpit. Tantum illi profuit ea nota Christianitatis.

II.
Ecclesiæ
Lex.

Secunda Pacis illius appellatio est ista; quod sit veluti muta quædam *Ecclesiæ lex*. Sic eam indigitavit S. Cyrillus, cum melleam illam salutationis formulam à Servatore usurpatam exponeret *Pax vobis*. Sic enim ait: *Lex quædam Ecclesiæ tradita est; in sanctis enim congregationibus hoc sapius ad invicem dicimus.* Et jure sanè meritissimo: *Pacem enim & ad nos, & ad Deum habere, fons, & origo bonorum omnium est.* Unde nemini mirum videri debet, si dicatur antonomastice *Pax, Ecclesiæ lex*; & quasi totius Christianæ legis compendium, imò & coronis.

III.
Proœmium
rei sacræ.

Tertiò, eadem Pax à sacrationibus Mystis dicta *Proœmium rei sacræ*, quam appellationem plenam religionis eleganter exposuit D. Chrysostomus scribens in Epistolam ad Colossenses, quando, inquit, fuerit ingressus Antistes, continuò injicit fortunatum illud, ac pium *ἐὐχὴν πάντων. Pax omnibus.* Quando sermonem facit, & concionatur: *Pax omnibus.* Quando benedicit: *Pax omnibus.* Quando jubet salutari: *Pax omnibus.* Quando peractum fuerit sacrificium: *Pax omnibus.* Et hæc formula in Ecclesia Græca usurpari solita ab Episcopis; in Latina verò: *Pax vobis.* Et hæc Pacis denuntiatio, præcipuâ religione fiebat, cum accederent ad arcana mysteria cōficienda; cujus ratio hæc erat, quod Sacramentum pacis, & unitatis magnam animorum consensionem postulare. Et hinc factum, ut D. Athanasius illud: *Pax omnibus, Pax vobis*, sapienter appellaret Proœ-

Hom. 3. in
ep. ad Coloss.

mium rei sacræ. & quasi augustorum ministeriorum introitus, qui, ut manaret etiam ad auditores & Laicos, Diaconus Episcopi jussu clarâ voce pronuntiabat illud: *Nemo contra aliquem.* Ut omnes intelligerent in Aræ conspectu, & pacificæ hostiæ sacrificio, omne animorum diffidium, si quod foret, esse deponendum. Et meritò, si enim Christiani omnes, ut aiebat Tertullianus, *Sacerdotes sunt Pacis*, omnium corda esse debent altaria, pace, & amore inaurata.

Et certè ea esse voluit, ea pronuntiavit D. Chry-
sologus, cum alta mente, vocèque Pacem nominavit *Altaris Dominici cœlestem ornatum*, cœlestem ait, non terrenum: neque enim è terra petita ea pax; sed è cœlo: neque profano in loco reponenda; sed sacro, sed Dominico, cum sit illius veluti natus ornat: vel si mavis, dic Pacem illam cum proximo, in corde, ceu altari suo, constituendam, ut illud ornet, exornetque veste Charitatis, Superis, Deoque mirè grata; quia cœlestis quidam illius est ornat, à quo *filia Ierusalem*, id est Anima, ceu Regina assistit ad Christi, ceu sponsi, dextram, in vestitu deaurato, hoc est, in Charitate, quæ est primò erga Deum, secundò erga proximum: ab hac, & illa *Charitas* D. Chrysologo dicitur, & est *perfectio sanctitatis*. *Serm. 149.*

IV.
Altaris Do-
minici or-
natus.

Lubet audire aurea eloquentia etiamnum spirantem in scriptis: sic olim in terris de Pace, sic modò è cœlis:

Pax fratrum, voluntas Dei est, jucunditas Christi, perfectio sanctitatis, justitiæ regula, magistra doctrina, morum cunctodia, atque in rebus omnibus laudabilis disciplina. Hæc ubi extulit in laudem Pacis, tum longius effunditur, & ait: *Pax dilectionis est mater, concordie vinculum, ac puræ mentis indicium manifestum.* Postquam hæc encomia protulit, tum ostendit, quomodo Pax sit *perfectio sanctitatis*. ex eo scilicet, quod virtutes omnes (in quibus est sanctitatis perfectio) in se quasi una contineat, & ex se una diducat.

V.
Perfectio
sanctitatis.

Meritò, inquit, *Christiana virtutes virescunt in eo, qui unanimatem Christianam habet pacis.* Virescunt, inquit, ut primo vere plantæ solent: crederes in Animâ, quæ pacem habet, virere, florereque virtutes omnes aspirante suaviore cœli aura; à qua etiam & hi in ea fructus, de quibus hæc ille ipse S. Præsul:

Pax est, quæ hominem spoliât servitute, dat nomen ingenuum, mutat apud Deum cum conditione personam, ex famulo filium, liberum facit ex servo.

Et hæc de Pacis illius seu naturâ, seu affectionibus, seu etiam effectibus, quibus ut fruamur probè, subjicit illud Christi ad Discipulos.

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Hoc Ioan. c. 14. est dicere: *In pace vos dimisi, in pace vos inveniam.* Sic nimirum proficiens voluit dare quod desiderabat, rediens in nobis invenire. Cœlestè mandatum est servare quod dedit, una vox est, inveniam quod dimisi. Ut porro inveniat; sic etiam ad nos: *Servemus ergò Fratres mandata, quæ vitæ sunt; teneat se profunda pacis nexibus colligata fraternitas, & salutari vinculo Charitatis mutua se dilectione constringat.*

§. 4.

Quæ incitamenta ad Pacem illam cum proximo?

PRI-MVM ducitur ab hoc ipso orbe spectabili, quem Tertullianus dixit Deum esse *modulatum*, quod scilicet eum è quadam veluti harmonia, & concentu elementorum aptè, & sapientissimè coagmentarit, ut proinde meritò pronuntiarint Philosophi apud Cassiodorum. *Elementa sibi mutuis complexibus illigari, & mirabili conjungi sœderatione; ex qua, ut ait Aristoteles, oritur concinna quadam, & quasi modulata partium mundi consensio, quæ harmoniam unam effici*

I.
Ab hoc
mundo as-
pectabili.

Lib. 2. virt.
Epist. 39.

Lib. de Mun-
do c. 5.

efficit longè omnium pulcherrimam, quam & verè, & eleganter dixit esse tutricem, & conservatricem universi. Quod si hujus & tutrix, & conservatrix est concordia; eadem & hominis, qui parvus mundus est.

II. Et hinc mihi petitur secundum invitamentum ad Ab homine. illam, qua de agimus concordiam; & pacem; quam Seneca ex ipso naturæ gremio eruendam censuit. Sic ille quondam è Licæo politiore.

Epist. 95. Natura nos cognatos edidit, cum ex iisdem, & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit.

Cognatos edidit, inquit: & hinc ab illa cognatione debet esse alta pax: sed etiam major ex eo, quod, ut addit: *membra sumus magni corporis*, membra dico, in quibus proinde magna consensio, & conspiratio, qualis est inter membra humani corporis, in quo si pes cum manu, oculus cum lingua, membra cum membris non consentirent; sed potius dissentirent, & quasi pugnarent inter se, non hominem diceres; sed monstrum hominis, certè ab humanitate degenerem. Ut porro non sit degener, necessum est, ut sicut in humano corpore membra cum membris consentiunt; sic & homines inter se, veluti membra magni corporis: & hoc ex ipsa naturæ lege, cui pondus ingens addet etiam lex divina, & Christi votum.

III. Deus Opt. Max. cujus essentia bonitas, ac pulchritudo, Græcis *ἐναρξιν*, id est, velut *Regina unitatis*, hanc etiam in nobis amat, ac requirit: Ut enim ipse; ita & nos unum esse quodammodo vult: utque sumus, ipse Dei Filius mortali carne jam indutus, & Deus-homo, sic pro homine ad Patrem venit cœlestis Orator:

Ioan. c. 17. Rogo ut omnes unum sint: sicut tu Pater in me, & ego in te: ut & ipsi in nobis unum sint.

At qua, inquires, unitate? non ea, quæ in divinis est individua naturæ unitate (hoc enim adynaton) sed religionis, sed fidei, sed Charitatis unitate; sed animorum concordia, & voluntatum consensione, quæ etiam ex eo petetur; quod ut *membra sumus magni corporis*; sic & eodem pane vescimur, eadem utimur mensa, mensa dico Eucharistica, à qua & in nobis magna unitas animorum, ac voluntatum, cujus testem amo, testem volo Apostolum:

1. Cor. c. 10. v. 17. Unus panis, inquit, & unum corpus multi sumus: qui de uno pane, & uno calice participamus.

Ita nimirum illa mensa, quam Arnobius appellat *mensam mysterii*, à Servatore nostro quàm optimo instructa, ut esset arcanum Societatis, confederatio fidelitatis, & blandum, ac potens amoris illicium, quod & nos Christo, ceu capiti, jungeret, & inter nos ipsos connecteret Charitatis vinculo, & inviolabili concordiaæ fœdere; ut solent membra cum membris.

Quod si nos sic neſtat, erimus in Ecclesiâ, sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ ejus.

Benè, sicut novellæ, hoc est germina olivarum, quæ perpetuam pacem, ceu oleam viridantem effeſerant in annos, & sæcula.

V. Optimè censuit, optimè dixit, qui censuit, & dixit vitam hominis militiam esse super terram; est enim verò militia, in qua nobis acre bellum, & formidabile cum inferis, cum malo dæmone; qui si uniti sumus, vincimus; è contrâ, si disjuncti, vincimur. Hinc illud Tertulliani ad Martyres, Athletas Christi: *Diabolus vos inveniat munitos, & concordia armatos, quia pax vestra bellum est illi.*

Quod Martyribus, hoc & Christianis omnibus; quibus concordia pro armis est, & pax pro thorace, & galea, quibus tecti, contra aëreas illas potestates & dimicent, & vincant; & hinc mihi injicitur aliud invitamentum ad eandem cum proximo pacem; videlicet ab Ecclesia, in qua cœlo, Deoque militamus. Hanc D. Cyprianus *Columbam* dictam esse

credit etiam ipso sacrarum Scripturarum oraculo, quod oris osculo concordiam pacis cognoscat. *De unitate Ecclesiæ.*

Unde etiam manasse existimo illud apud Ægyptios Emblemata, in quo tum pro Ecclesiæ, tum pro pacis, ac concordiaæ symbolo, ac hieroglyphico pingebantur duæ columbæ, quæ se mutuo osculabantur in signum pacis, amoris, ac concordiaæ; & quasi *commixtionis animorum*, ut annotavit D. Cyrillus Hierosolymitanus, & Tertullianus, qui in ipsa Gentilium luce, atque auribus loquens de Christianorum instituto, mirificum illud protulit: *Amicitia, animaq; miscemur, nihil de rei communicatione dubitamus.* *Cath. 5. Myst. Apolog. 39.*

Alludit ad pacem suis numeris absolutam, quæ in primis nascentis Ecclesiæ temporibus, etiam Paganis, ac Gentilibus amori erat, atque admirationi, & in quibus, uti & omnium rerum erat communicatio: sic & veluti quædam animorum commixtio, in qua consummata virtutis, ac concordiaæ reposita perfectio.

§. 5.

Quæ media ad pacem illam cum proximo?

PRIMUM, ac potentissimum nobis suggerit Apostolus his verbis ad Galatas: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* hoc est, Pacis, Charitatis, ac concordiaæ, quæ ex vero lex est Christi. *Cap. 6. v. 2.*

At quæ, inquires, sunt ejusmodi onera, quæ portare nos oporteat ad servandam cum proximo pacem? *I. Defectus naturales aliorum tolerare.*

Theophilactus existimat esse, vitia deerrantis naturæ, seu ea corporis esse velis, seu ab hoc etiam animi, qualia sunt, acrior cholera, tardior melancholia, frigidior pituita, ferventior sanguis, & ab illis enascentes defectus, quos ut in aliis toleres jubet lex Charitatis, pacis, ac concordiaæ.

Qui celer est, & iracundus, ferat segnem tardumque: segnis autem ferat vehementem illius impetum; inquebat hic Sanctus Chrysostomus.

Sed dicet unus aliquis, ea vitia me premunt, ea me quodammodo cingunt, & urgent, quæ patiar?

Patieris enim vero; imò, velex hoc ipso, quod te illa premunt, inter homines, & in hominum societate te esse senties, aliàs non futurus. Senecam audi: *Societas nostra inquit, lapidum fornicationi similis.* In hac lapides contra naturæ vim, atque impetum quasi penduli in aëre sustinentur, vel ex eo, quod sibi invicem jungantur, quod se premant: & nisi premerent, non esset fornicatio; sed lapidum decidentium tumultuariè abjecta congeries.

Sic & omnis humana societas, vel ex hoc sustinetur, ac durat: quod alter alterum premat, seu lapis lapidem; premat, inquit, adversa sibi, atque averſa complexione, quam toleres est necesse, si homo esse velis, & in hominum societate versari.

Hæc ergò prima ad Pacem via, defectus aliorum seu naturales, seu etiam vitiosos tolerare: imò & iis *II. Etiam compati,* & hæc altera ad Pacem ducit semita, ad quam ingrediendam nos invitat Apostolus, dum sic ad Corinthios:

Si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. *1. Cor. 12.*

Si pedi manus, si manui compatitur oculus, & hoc vel eo solum, quod membra sint unius ejusdemque corporis, quidni & nos aliis compatiamur, cum *sumus membra magni corporis*? hoc est, humani generis.

Ita non sine insigni quo lam amoris miraculo compassus aliquando B. Iuniperus, S. Francisci socius, qui reo ad id supplicii damnato, ut ei eruerentur oculi, à Judice enixè petiit, unum sibi erui; alterum reo. Ecce ut alterius etiâ malefici onera portare amavit vir sanctus. Et hæc, ut dixi, secunda ad Pacem via.

Tertia

III. Aliorum peccata portare. Tertia est, etiam aliorum peccata portare quantumvis enormia.

Ita portavit Moyses, cum Judæos, rebellia cœlo capita, & infamem eorum idololatriam portavit: imò hæc ad Deum extulit excessu quodam amoris:

Exod. c. 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro, quem scripsisti.*

Ad Rom. c. 19. v. 31. Ita portavit Gentium Apostolus, qui hoc in cœlos votum emisit: *Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.*

Ita denique (ne omnes confecti) portavit S. Lutgardis, quæ cum sæpius ad Deum pro homine scelerato supplex venisset, nec tamen eam, quam à cœlo sperabat gratiam impetrasset: hæc ad Deum in summo caritatis æstu:

Liliacifera. *Aut dele me de libro vite, aut dimitte illi hanc noxam.*
10m. 1. Cui hæc indulgens Numen: *Ecce remisi illi, quia confidit tibi; uti & aliis, qui deinde in te fident.*

Et hæc illustres animæ, benè doctæ à Superis aliena peccata portare: imò pro illis anathema dici, & esse; nec adeo mirum; ut enim ait Origenes: *Si Dominus pro servis maledictum sit factus; quid mirum si servus pro fratribus anathema fiat?*

IV. Injurias illas condonare. Et hæc certa ad amorem, ad pacem via; cui super par est alia, si nimirum alterius scelere læsus, atque offensus, non tolere solus, verum etiam condones, atque remittas, quo in genere illustris extitit Thomæ Garnetti Charitas, cujus in extremo vitæ limine, extremæ quoque voces, quas ad posterorum memoriam referre hîc juvat: sic ille è scala ferali, velut è pulpito.

P. Rhol. 1. 2. 6. 5. Transfuga Rous me prodidit, parcat illi Deus. Satelles Grossius mihi manus injecit, parcat illi Deus. Episcopus Londinensis me in carcerem abripi jussit, parcat illi Deus. Eundem, qui illi à secretis est, nescio quid in aurem insurrans, mihi reddidit iniquiorem, parcat illi Deus. Dominus Guilielmus, Turris Præfectus magnopere institit, ut addiceret, parcat illi Deus. Eques Henricus Montacutus Advocatus Regius multa contra me commentus est, parcat illi Deus. Addidit deinde preces pro Rege: animamque magnam, tot, & tam atrocibus injuriis majorem, interclusa vitalis spiritus via, in cœlos emisit invictus Athleta Christi; pacis imprimis amans, ac fraternæ charitatis etiam in hostes; quibus injurias omnes volens, lubensque remisit. Et hæc, ut dixi, tuta ad Pacem est via, cui jungitur & alia, si dissidentes inter se, & inimicitis gravioribus distractos conciliare, jungeréque studueris; quod fecisse legimus S. Bernardum Clavonium.

V. Dissidentes conciliare. Erat in Civitate Urgelitana nobiles inter ac cives, grave ac diuturnum diffidium; quod etiam ad arma, mutuâsque cædes proritabat. Et has, & illa ut impediret vir Dei, pro ea, qua valebat & apud hos, & apud illos gratia, rem totam ex voto composuit. quod etiam miraculo probarunt Superi: cum enim ad Civitatem Vicensensem rediret, medioque ab illa milliari distaret, ecce campanæ omnes, quasi gratulabundæ sponte, & nemine manum admovente, insonuere; plausum utique daturæ magno illi, ac fortunato pacificatori. Ut & tibi dent aliquando, age, quâ licet dissidentes concilia, atque in pristinam amicitiam pacemque revoca. Id si feceris, etiam cœlo judice plausum feres, & ab hoc etiam Olivam æternæ quietis, ac pacis.

§. 6.

Quæ Pax cum Deo? Et quæ ad illam via?

Unde bellum cum Deo? V T ea quæstio ponatur in aperto, clarâque luce, primò videndum erit, quod? & unde cum Deo bellum? tum etiam quæ Pax? & unde petenda?

Sedulus olim, & anxius quæsit Malachias, possétne homini cum Deo bellum esse? si affiger, in-

quiebat, homo Deum? Hebraicè *Kaba*, quæ vox aliam, atque aliam patitur etymologiam.

Septuaginta vertunt: *Si supplantabit homo Deum suum?*

Pagninus: *Si rapiet, fraudabit, extorquebit homo Deum suum.*

Vatablus: *Si spoliabit homo Deum suum?*

Rabbi Abraham: *Si corrumpet, perdet homo Deum suum.*

Syrus, & Arabicus: *Nunquid opprimet homo Deum?*

Hæc, inquam, quæsit Malachias non sine stupore. Ecquid enim luteus homo, pulvis, umbra, vanitas, in Deum insurgit, bellum illi intentat, & movet, & quasi singulari certamine cum eo congredditur? congredditur enimvero ausu intolerando.

Fuit, non ita pridem Tolosæ adolescens non infimæ fortis, qui cum incidisset in socios liberiores; imò & atheos, ex frequentiori cum illis congressu, & ipse ferè in atheismum incidit; priusquam tamen eò devolveretur amentia, experiri voluit num aliquod in cœlis Numen? fuit autem experimentum illud, & novum, & insolens. Adulta ætate, Sole jam ad occasum inclinante Tolosa egreditur, & solus sine teste, sine arbitro, in aperta virentis prati planitie, pileum deponit, chlamydem exuit, gladium stringit quasi singulari certamine hostem petiturus. At quis, inquires, ille? Mirum profectò. Deus est, & Summum in cœlis Numen. Hoc lingua, hoc ferro petitur, atque impetitur. Ait enim quasi furiis adactus adolescens: age, si quod in infimis, si quod in summis Numen, erumpe, mecumque congreddere.

Quid hîc, mi Lector? Vidisti, ut bellum Deo intentet homuncio, terræque filius; ut illum proritet, ut vocet in campum, ut nudato ferro petat: attende quid Deus, quid è cœlis evocatum quodammodo Numen: in arenam descendit, venit in certamen Deus ipse, non ferro armatus, non fulmine timendus, sed gratia; sed misericordia multum amabilis: Adolescenti furibundo pro armis est ferum: Deo misericordia. Derепentè enim visum est patere, atque aperiri cœlum; atque ex eo elabi chartula miri candoris, in quâ cœli typis melioribus erat impressum illud: *Miserere mei Deus.* Chartulam labentem excipit adolescens, explicat, legit, & simul in ea Deum agnoscit, & misericordiam amat, sibi que deinde, ac Deo per salutarem pœnitentiam redditur.

Spectasti, benevole Lector, quomodo malè sanus adolescens Deo bellum indixerit, stulto quidem nisu ausuque nefando. Quod ille, & lingua, & ferro facit: hoc & peccator omnis re etiam ipsa: Deum enim impetit, & quantum in se est supplantat, fraudat suis perfectionibus, spoliat attributis, corrumpit, perdit, opprimat, ut perspicaci mente, ut diserto calamo notavit Malachias.

Primum enim quâ potest Dei sapientiam, & omniscientiam respuit, & vigilem divinæ mentis oculum, semperque mortalibus apertum; aut sopitum, aut clausum omnino credit: ait enim in abscondito cubiculi sui. *Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram.*

Ezech. c. 8. v. 12.

Ecce ut Deum quasi cæcum facit peccator: non videt, inquit, Nos. Ecce ut illius providentiam, ac bonitatem tollit, dicit enim: *dereliquit Dominus terram;* quasi illam nec curet, nec regat, quod sanè quàm alienum sit ab illius providentia, ac bonitate, nemo non videt: & tamen ut sit, peccator improbo nisu & hanc & illam atroci bello impetit, & quâ potest, destruit: ait enim etiamnum illud quod vidit, quod improbavit, quod damnavit Vates regius: ait, inquam, pudendum illud, ac detestandum:

Quomodo scit Deus? & si est scientia in excelsis? non videt Dominus, nec intelliget Deus Jacob. Et cum hoc

Psal. 72.

Psal. 93.

dicit,

dicit, cum facit, quid aliud, quam Deo bellum indicit.

Maneat igitur indubitatum illud Deo per peccatum lethale bellum quodammodo indici, quod quidem

Apoc. c. 13. Primò indictum est in Empyreo cœlo, in Deiregia, in sede futuræ beatitudinis, à malis utique genis. *Factum est prælum magnum in cœlo*, aiebat altiore spiritu Evangelista.

Deinde & illud instauratum in Paradiso terrestri, ab Adamo generis nostri parente.

Denique lapsis longè sæculis à peccatoribus omnibus.

Ad Coloss. c. 1. Ut porrò huic bello terminus aliquis poneretur, in terras è sinu Patris Æterni descendit Dei Filius, *pacificans per Sanguinem Crucis sue, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis.*

In terris quidem hominem, in cœlis autem Deum, quos positis veluti armis amico fœdere junxit. Ut autem sit illud, & maneat æternum; media quædam subjungam ad pacem illam cum Deo ter Opt. ter Max.

Psal. 139. Primum erit à fuga peccati, à quo uno bellum est, & prælum: ut enim disertè Regius Vates: *Qui cogitaverunt iniquitates in corde, tota die constituebant prælia*, vel ut vertit D. Hieronymus: *Tota die versati sunt in præliis*: Ut enim ii, qui prælia meditantur, & parant, aciem instruunt, militem suo quemque ordine collocant, atque in hostem immittunt: sic & peccatores, qui in Superos, Deumque pugnant, tot veluti acies instruunt, quod peccata capitalia committunt, atque in Deum, ceu hostem, immittunt: & hinc acre prælum, in quo jacitur alea æternitatis: ne porro malè jaciatur, ponenda arma sunt, & pax instauranda. Ea instaurabitur à salutarì pœnitentia, à gratia, quæ ab illa fluet, & à fuga peccati, quod unum si sustuleris, & bellum sustuleris, & belli causam; & simul etiam pacem induxeris, quæ ut diuturna sit, imò ut æterna, nonnulla è multis media producam.

I.
Unde pax cum Deo?

Media Pacis cum Deo.

I.
Fuga peccati.

Bollandus 3. Jan.

II.
Fuga occasionum peccati.

Serm. 6. in Quadrag.

Hom. 22. ad Popul.

Primum, ut jam insinuavi, est à fuga peccati.

D. Basilii & nomine, & re etiam ipsa Magnus, dum in S. Gordii Comitibus, ac Centurionis laudes excurrit, hoc de illo etiam memorat. Urbanos tumultus, fori clamorem, tribunalium fastum, armorumque strepitum fugisse, & in sylvas, inviaque nemora effugisse, vel idèò tantum, ut aliena peccata fugisse videretur, nec auditu, nec oculis, nec ullo unquam sensu usurpasse.

Quod si etiam in alienis peccatis, illi fuga pacis fuit, ac salutis: quid fuisset in propriis?

Enimvero pro his fuga præceptus, perennis, æterna. Et ea tibi esse debet, ô Anime! ut cum Deo tuo sit pax alta, pax æterna. Sed & alia quoque ad hanc est via. Quæ sit illa quæris?

Est etiam fuga occasionum peccati, quæ sanè in mundo, & frequentes sunt, & formidabiles, quod longa experientia doctus D. Bernardus sic exclamat.

Heu mihi Domine, quia undique mihi bella, undique tela volant, undique pericula, undique impedimenta, quocumque me vertam, nulla usquam securitas est, & quæ mulcent, & quæ delectant timeo, esuries, & refectio; somnus, & vigilia, labor, & requies militant contra me. Hæc Bernardus: ista Chrysostomus, Orator aureus:

In bello sumus in mundo, in circuitu nostro impii ambulant, peccatores intendunt arcum, hic quidem aures sagittat, ut jucundè detractiones audiamus; hic autem oculum excitat in lasciviam, ille verò linguam, ut fratribus inferat convitia, hic autem ventrem in ingluviem irritat, ille verò manum in avaritiam, & rapinam, alius verò pedes movere in malitiam hortatur. Quid hæc inter? quid inter tot illecebras, & peccandi occasiones? Cerrè nihil

magis opportunum, magis necessarium, quàm fuga.

Dixit olim cuidam Christus: *Sequere me.* Ille autem dixit: *Domine permittite mihi primum ire, & sepelire Patrem meum.* Cui Dominus: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos. Tu autem vade, & annuntia regnum Dei.* *Luc. c. 9.*

Hic quærit D. Augustinus, cur non dederit huic facultatem ad opus tam pium, quale erat Patrem sepelire: ultimum sanè est, quod Parenti à filio exhibetur officium. Cur igitur id negat Incarnata Dei Sapiencia? Respondet: *Excusatio removeretur, ut vocatio firmaretur.* Pium erat quod facere volebat, sed docuit magister, quid præponere debuisset. Nempe, manere cum Domino, Dominum sequi, nec domum redire: si enim rediisset, non defuisset, qui à proposito, & vocatione revocasset; ne porrò revocaret, occasio fuit omninò fugienda: quod, ut in omni peccandi periculo verissimum sit, maximè verò in luxuriæ: cujus probè conscius Joseph ab hera sollicitatus, pallium in manibus ejus dimisit, & fugit.

At cur, inquires, fugit? Vir mulierem, robustus infirmam? Cur non potius è manibus pallium extrahit ad mori vi, quod illi erat facillimum? Respondet Ambrosius.

Contagium judicavit, si diutius moraretur, ne per manus adulteræ libidinis incendia transirent. *De vita Joseph.*

Si hæc Josephus, innocens animula, speculum pudoris, exemplar castitatis; quid nos abjectæ in terras animæ? quid infirma, & lutea vasa? quid pusilli homunciones? Certè cum ii simus, *quantum possumus à lubrico recedamus, in sicco etiam parum fortiter stamus*, ut disertè, & verè Seneca. *Epist. 17.*

Ita recessit S. Martinianus Anachoreta, qui propria doctus experientia; cum in cellulam nescio quam mulierculam, specie quidem pietatis, admisisset, & peccato propè consensisset, facti pœnitens se primum in ignem conjecit, ut qui venereo igne prius arserat, arderet deinde elementari, tum etiam pactum iniit cum Naclero, ut se in rupem transportaret; angustam quidem illam, & terribilem, utpote sitam in medio mari: sed ut rebatur, fidam sibi stationem, & remotam ab omni hominum consortio, & peccandi occasionibus. In ea sex omninò annos exegit sub nudo Iove, famem expellens modico pane, & sitim aqua, quam illi per mensium intervalla, ex condito deferebat Naclerus, Sed ô malum! mali dæmonis invidia! excitata tempestate è naufragio appulsa puella, non tam fluctibus, quàm cacodæmonis artibus, ac malo dolo, in rupem evadit, & Martiniano se sistit, exclamatque miserandum illud: *Miserere mei, serve Dei, manumque porrige, & opellam, alias in fluctibus peritura, accommoda.*

Quid hîc Martinianus? Et hæc, inquit, dæmonis artes, hi doli, hæc fraudes. Dixit, & Crucis signo se muniens in mare abiecit: satius ducens etiam huic infido elemento sese committere, quàm periculo peccandi illata jam in rupem puella. Sed ô amabilem! ô mirabilem Dei providentiam, ex imo maris fundo elapsi Delphines duo Martinianum excipiunt, atque in ripam exportant. Abiit ille lætus, & reliquum vitæ mortalis peregrinando exegit.

Habes, Amice Lector, quod mireris, quod ames, quod imiteris; occasionum celcerem, constantemque fugam; ac præsertim ubi à foeminarum consortio, à luxuriâ periculum imminet: quod sanè vix declinabis, vix evitabis sine fugâ: alia quippe vitia, aliæ tentationes vincuntur resistendo; luxuria nonnisi fugiendo.

Transco ad aliud medium obtinendæ cum Deo Pacis: erit illud ab insigni ingruentium tentationum victoria.

Quamdiu hanc carneam molem, ceu vivum, ac ductile sepulchrum circumfert immortalis animus; circum-

Serm. 6 de verb. Domini.

De vita Joseph.

Epist. 17.

Bollandus 13. Febr. in ejus vita. c. 3. & 4.

III.
Tentationum victoria.

circumfert in eo & domesticum hostem; quo cum illi bellum acre, anceps pugna, difficilis victoria. Hanc ut assequaris, necessum est, ut in ipsas tentationes, ceu hostiles cuneos, incurras fortiter, & vim vi repellas.

Ita Franciscani Montfortenses, à D. Benedicti exemplo probè docti, si quod à malignis suggestionibus, à carne, ceu domestico hoste, castitati periculum immineret, arma consuecta in eum expedire.

At quæ, inquires, arma? quæ olim D. Benedicto: nam aut densos in vepres nudis insilire corporibus, ut non uno vulnere voluptatem conficerent: aut eadem culicibus (quæ eò loci maximè sæviebant) objicere fodicanda; satis intelligentes cum sanguine effluere libidinem,

Spectasti in religiosâ veste, hoc est, propè in cinere, ac cilicio, victores animos: specta etiam in Purpurâ Cardinalitiâ, & primo juventæ flore.

Impuri nebulones, ut Antonii Caraffæ Cardinalis, in castitate retinenda constantiam probarent, puellam forma spectabilem, sermone procacem, habitu meretricio, in ejus, adhuc in lectulo quiescentis, cubiculum summo mane immiserunt; & quidem multis oneratam promissis si pelliceret ad amplexus. Ad primum illius aspectum exiliens, ad ostium accurrit: sed illorum fraude, doloque oclusum invenit. Quid igitur? famulos contenta voce inclamavit; at nullus audiit. Puellam acrius increpuit: at surdæ cecinit, & procaci. Quid deinde? Caminus erat, & in eo luculentus ignis: ingeniosa castitas, eo, ceu armis, pugnavit, ut ignem igne vinceret: batillo enim usus ingenti cineris nube, ardentibusque prunis, petulantis meretriculæ os, crines, sinumque implevit ac semiustulatam, miseræque ejulantem fugavit, illius, & sui victor

gloriosus: fortè doctus à D. Francisco Assisio, ad ea, contra libidinem, arma convolare.

Hic enim aliquando à meretriculâ ad vetitum torum invitatus, sibi de carbonibus è vicino foco diductis, lectulum fecit, eique sese nudum instravit, ut ignem igne extingueret: & verò etiam extinxit ad stuporem, & miraculum: nam, & ex hoc ardenti lectulo surrexit illæsus, & meretriculæ illi, melioris animi, ac poenitentiae causa, authorque fuit.

Ita denique repulit è Societate JESU religiosus Pater, qui à foemina, nobili quidem genere, at ignobili animo, quasi ad ægram Confessionis causâ vocatus, cum ad oscula, vetitosque amplexusurgeretur, nec alia esset sese expediendi ratio, & os & faciem infami luto foedavit, ne animum aliquo scelere foedaret. Ingeniosa quippe necessitas id suggestit consilii, ut per corporis sordes, turpiores animæ sordes (quæ à peccato relinquuntur) evitaret, insigni sanè tentationis victoria, ad quam invitari te velim, Amice Lector, ab ea, quæ te manet, laureâ cœlesti & coronâ beatitatis.

B. Darlugdacha, B. Brigidæ Virginis alumna, cum igne concupiscentiæ incendi, & propè ardere se sentiret, calceamenta carbonibus accensis implevit, pedesque illicò immisit, ut ignis ignem vinceret, & dolor dolorem superaret. Et certè vicit, superavitque: hæc enim illi prophetico spiritu Brigidæ: quia sic & pugnavisti, sic & vicisti filia; ignis fornicationis nec tibi nocebit in hac vitâ, nec in alterâ, ignis gehennæ infernalis: sed & hoc, & illo libera, ibis in refrigerium beatæ æternitatis. Tantum interest vel semel importunè ingruentem tentationem, opportunè, & generosè vicisse.

TRACTATUS

DE CASTITATE.

Ad illa verba: *O quàm pulchra est casta generatio cum claritate.*

Sap. c. 4. v. 1.

PROFIT hîc Sapiens castam, piamque sobolem incæstæ, atque impiæ: & illam huic præfert, quod illa sæpè sit longæva, semper autem honorata, & prospera: hæc autem brevioris ævi, infamis, atque infauusta.

Sed cur Castitati jungit pulchritudinem? cur & claritatem? & hic, & ille nodus nobis erit dissolvendus, pro quo sit

QUÆSTIO PRIMAMORALIS.

Ad illa verba: *Quàm pulchra est casta generatio.* Sap. c. 4. v. 1.

An Castitati benè juncta pulchritudo?

QUÆSTIO hîc moveri potest tum de pulchritudine corporis, tum etiam de eâ, quæ est animi: & hanc, & illam Castitati benè jungi pronun-

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

tio. At de illa reclamabit unus aliquis, imò reclamabunt Viri sapientissimi, multa sæculorum edocti experientia, reclamabunt & Sancti Patres. Quis enim nesciat, quæ pulchritudini cum Castitate sit pugna, quæ, & quàm periculosa lis, atque contentio, à qua in vulgus, & propè paræmiam abiit illud Ovidii: *Lis est cum formâ magna pudicitia.*

Quòd si lis est, si pugna, quâ jungi velis? Certè non velis si attenderis quid sit pulchritudo, ea maximè, quæ est corporis; nam de hac primum hîc est quæstio.

Theophrasto, viro in paucis erudito, Pulchritudo dicitur *fraus silens*: *fraus* quidem, quia fallaci specie decipit, & fallit incautos, etiam *silens*, vel solo sui obtutu, sine ullo verborum strepitu, aut fuco orationis.

Pindaro, Poëtæ nobili, Venustas corporis, est *præco Veneris, & dulcium amorum*, qui dum Virginum, & puerorum palpebris insidet; & venerem tacitè commendat, & prædicat, & ad dulces, hoc est impudicos, ac molles amores invitat. Et hanc volles jungi castitati?

Platoni, ex Antiquioribus Sapientissimo: *Pulchritudo est flamma quedam, fulgorq, è corporibus emanans*, qui eos, in quos inciderit, inflammat, atque accendit: sed flamma impuriore, & splendore castæ menti noxia.

E

Socrati,

Wadingus.
tom. 1. An-
nal. Mine-
rum.

Ian. Nicis
exempla
virtutum.

Bollandus
1. Feb. in
ejus vita,
c. 16.

Ode 8.

In Timæo.

P. Rho in
hystor. Viri.
l. 7. c. 2.

Socrati, inter Philosophos nominato: *Pulchritudo est crudelis tyrannus*; imò tyrannis ipsa, quæ insuperabili violentia iis dominatur, qui illi se subjecerint.

Et hoc profanorum Authorum de Pulchritudine corporis est iudicium: hæc censura. & quidem acris, atque acerba: nec mitior SS. Patrum.

Certè D. Gregorius Nazianzenus, pulchras formas illicientes, non elegantius, quàm veriùs appellabat *Dulcem illecebram, charum venenum*; qualis fuit ille fructus pulcher aspectu, qui communem viventium omnium matrem perdidit, & cum illa Posteriores omnes longè consequentes.

D. Basilii speciem illam venusti corporis vocabat *aculeum voluptatis*, quem illicò immitteret in spectantium oculos, atque animos.

Quod si Sapientum calculo ea sit pulchritudo, corporis, quis illi nexus cum castitate, quæ nullum habet cum venere, cum carne, cum voluptate consortium? Est enim verò nexus, & quidem à natura, à recta ratione contextus.

Ecquid enim est pulchritudo corporis si naturam spectes? ecquid si rationem, ceu magistratam, audias? ecquid si iudicium & Sapientum, & Sanctorum.

Platoni, *Pulchritudo maximè omnium amabilis, & natura privilegium.*

L. 6. de Rep. Publio Syro, *formosa species muta commendatio.*

L. 5. de vita Philosoph. Laërtio, pulchritudo quavis Epistola efficacior ad commendationem. Quò vocari potest illud, quod refert Quintilianus.

Erat Athenis matrona nobilis, venusta, & singulari specie, quæ in forum prodiens à Iudicibus extorsit, quod Isperides summus Orator non impetrarat. Nimirum plus potuit ad commovendum Iudicum animos ipsa corporis venustas, cum quadam oris, colorisque suavitate, quàm excultæ orationis nitor, atque elegantia; adeo verum quod ante dixi: *Formosa species muta commendatio.*

Carneadi, Pulchritudo est *regnum sine satellitio*. Sua latera stipant Reges numerofo satellite, quo de fortunis suis securi, de vitâ tuti sint: at sibi satellites, sibi tutela est pulchritudo, cui invidet nemo, blandiuntur omnes.

Tertulliano, Pulchritudo est *felicitas corporis, divina plastica accessio, animæ vestis*. Sic enim ille, cæteroquin gravis censor omnium inanitatum, severusque morum magister.

De cultu fem. c. 2. Accusandus decor non est: ut felicitas corporis, ut divina plastica accessio, ut animæ aliqua vestis urbana.

Chrysostomo, Oratori aureo, Pulchritudo est magnificum divinæ potentiae opus, ac donum. *τὸ θεοῦ σὸφίας ἔργον. Divina sapientiae opus.*

Quod si ea est pulchritudo: si benignioris naturæ privilegium singulare, quidni & illi à natura sit ætior nexus cum castitate?

Quod si *maximè omnium amabilis*, quidni & illi consensio cum castitate, quæ & ipsa castè est amabilis.

Quod si *muta quædam commendatio*, est ipsa corporis venusta species: & castitas ipsa sibi *muta commendatio*, sibi *satellitium* est. Scipsam enim commendat, nec Oratoris vocem, ac laudationem requirit; nec *satellitium*, per se tuta, ac secunda.

Quod si decora oris forma est, *felicitas corporis*, quidni, & felicitas animæ, qualis est castitas. Quod si *divina plastica accessio*, & eadem est castitas, quæ tota Deum habet authorem: quod si animæ *vestis urbana*, & vestis animæ melior est castitas; uti & Dei opus, ac donum; quo certè abutuntur ii, qui pulchritudinem detorquent ad profanos, incestosque amores, ad libidinem, ad venerem, ad voluptatem, non sine gravi naturæ injuria, ac Dei. Optimè autem utuntur ii, qui speciem corporis conciliant cum animi specie, quæ sola est à virtute, à ca-

stitate. Maneat igitur inconcussa, firmaque ea veritas, Pulchritudinem etiam corporis benè jungi cum Castitate, nec illi cum hac litem esse, nec pugnam, nisi à vitio, & usu quàm pessimo.

Quod si pulchritudini etiam corporis sua cum castitate consensio, multò magis illi quæ est animi: hoc est illi, quæ manat à virtute castitatis; cui sua quoque est pulchritudo, & ex ea singularis quædam amabilitas. Ut enim scitè Romanus Orator: *Virtute nihil est amabilius, quippe cum propter virtutem eos etiam, quos nunquam vidimus. amemus.* *In Lali.*

Quod si cuilibet virtuti sua inest pulchritudo, suæque ex ea amabilitas; audeo dicere multò magis castitati, à qua, si ab ulla alia virtute, mira humanæ menti accedit pulchritudo.

Componitur Virginitas cum Margarita, cujus (ut ait Plinius) *Dos omnis in candore*. At unde ille candor? ab influxu puri roris. *Si purus ros influxerit, candorem conspici*, inquit Plinius. *Lib. 9. c. 35.*

Et Virginitatis (quæ cœli est Margarita) *Dos omnis est in candore*. At unde & hujus candor? unde & pulchritudo? utique à puriore cœlestis gratiæ rore, atque influxu, ubi ab illo candor, ibi & amabilitas, & quidem tanta, ut magnetis instar, & trahat, & trahatur: trahat, inquam, non ferrum, sed Deum; trahatur, non ad frigidum Septentrionem, verum ad Meridiem, ubi cubat Sponsus: *Vbi Deus, ibi pudicitia*, inquebat Tertullianus, & *ubi Deus, ibi Deus*; ibi & Christi in animam, ceu sponsam suam est amor. Fatendum enim etsi omnis Anima iusti dici possit, & esse sponsa Christi; præcipuo tamen jure, & speciali ratione Virginibus id gratiæ datur, ut nominentur, & sint sponsæ Christi: & hoc quia à Virginitate pulchræ sunt, atque amabiles, & simul etiam ad Sponsi ipsius naturam, geniumque magis accedunt.

Joëli nominatur Christus *Vir pubertatis*, vel, ut ad rem meam, Septuaginta: *Vir virginis*. *cap. 2.*

Hieronymo dicitur *Sponsus virginalis*. *In Joel.*

Epiphanio, *Sponsus incorruptionis*. *pag. 152.*

Ambrosio, *Dei sapientia, Dei sanctitas, Dei castitas*. *Lib. 2. de Virg.*

Quod si *Vir sit virginis*, si *Sponsus virginalis*, si *Dei castitas*, quid mirum si Virgines amet? si eas in sponsas assumat?

Ita assumpsit D. Catharinam Virginem; deinde & Martyrem: assumpsit, inquam, in sponsam, inserto etiam in digitum sponsali annulo; in signum casti amoris, cui, ut pulchra, casta generatio: sic & amabilis. *Ribad. in ejus vita.*

Et certè quidni sit amabilis, vel ex eo, quod cum Angelis simul consista, supernarum virtutum particeps, & incorporearum naturarum comes individua; ut rectè Amphilocheus, cui addo aliquid amplius, ex antiqua memoria.

Prisci (ut annotavit Clemens Alexandrinus) res in mundo pulcherrimas, & amabilissimas ad Numinum nomen, & dignitatem efferebant. *In Protop.*

Ita *Verecundiam* veluti Deum consecrarunt. Ita Pudorem esse Deum Xenophon in Symposio asseruit; illique Athenis publico in loco in Acropoli, fuisse aram positam Pausanias, & Hesychius authores sunt. *In Amica.*

Fabella quidem, & Antiquorum commentum, è quo tamen ea veritas erui potest, & Verecundiam, & Pudorem, qui castitati comes esse solet, aliquid propè divinum nancisci, unde & hominibus in veneratione sit, & ipsi Deo in amoribus.

Esse porro in castitate divinum quid, docuit D. Hieronymus in Epistola, quam ad Mauritiæ filiam scripsit, ut eam edoceret quàm pulchra esset casta generatio cum claritate: sic enim ad illam:

In originem tuam respice, genus intueri, gloriam nobilitatis adverte; ac non hominis tantum esse, sed Dei filiam, & divine Nativitatis nobilitate decoratam. Ita te exhibe, ut in *Epist. 14.*

ut in te cœlestis Nativitas appareat, & tua divina ingenuitas clarescat.

Virginem appellat Dei filiam, quid altius? divine Nativitatis nobilitate decoratam. Quid pulchrius eo decore? Vult, ut in ea divina ingenuitas clarescat. Quid clarius ipsa divina claritate? ab illa vult, non animam dumtaxat, sed & ipsum corpus effulgere. Sic enim ad illam in eadem Epistolâ: Cœleste hic aliquid in corpore humano resulgeat. Ecce quis à Castitate fulgor, quæ claritas, non terrena; sed cœlestis.

Nec mirum, cum (ut scitè D. Cyprianus) Castitas sit pronuba sanctitatis, munimen invictum sanctimonie, acquisitio meritorum, ubertas gloriarum: gloriarum dico, non hujus mortalis ævi, in quo plerumque vanitas: sed alterius immortalis, in quo vera gloria, & beatitas.

QUÆSTIO SECUNDA M O R A L I S .

Ad illa verba: O quàm pulchra est casta generatio cum claritate. Sap. c. 4. v. 1.

Quare cum claritate, & quæ sit illa claritas?

V T cum bona Lectoris venia, utar terminis in scholâ usurpari solitis, Claritas, una est Physica, Moralis altera.

Physica, est illa, quæ sub oculos cadit, & quæ cœlestis lucis quasi est æmula.

Moralis, est ea, quæ vel in hominum æstimatione posita, vel quæ Superis probata, quæ Deo grata; & quæ bonæ menti lucem suam affert, ac claritatem; sed virtutis lucem, atque candorem. Et hæc, & illa claritas benè juncta Castitati.

Castâ fuit Catharina, & Virgo quàm mundissima, Martyr etiam invicta, & illius facies cœlesti luce illustrari visa etiam à custodibus carceris, etiam ab Imperatrice, quæ etiam inde altiore fidei lucem animo hausit.

Castâ fuit Cœcilia, & ipsa Virgo, & Martyr, & illius oculi, frons, facies, totumque corpus à Valeriano superno lumine collucere visum.

Castâ fuit Agatha, & ipsa Virgo, & Martyr, cujus carcer etiam à cœlesti lumine splendere conspectus est, emanante luce ex ipsa Agathæ facie, velut è fonte illius luminis toti illi loco circumfusi.

Castâ S. Walburgis, & ipsa Virgo, cujus facies Solis instar & lucere, & ardere visa non sine amabili spectantium stupore.

Quod illis Virginibus, hoc & aliis quamplurimis concessum cœli gratia, ac favore; diceret & Solem, & sidera Virgines agnoscere, Virgines amare velut affinia sibi lumina; quæ ut magna sint; at majora illa, quæ animis appellant à Castitate: ab hac in Virgines effunditur Claritas quædam: sed Moralis, ut loquuntur Theologi; sed quæ hominibus, quæ Superis, imò quæ Deo ipsi est in pretio: nec mirum, quia Deo cognata, cognata Angelis, & ipsi quodammodo adnata cœlo; & inde Moralis illa Claritas Castitati juncta quàm optimè.

Benè censuit, benè dixit, qui natales veræ castimonie è cœlo duci, & ab essentiâ divinæ mentis quodammodo derivari dixit:

Prima Trias Virgo est, ut in sua Theologia cecinit D. Gregorius Nazianzenus, cui consensit D. Ambrosius, cujus & hoc effatum:

Virginitas à cœlo accersivit, quod imitaretur in terris: hæc nubes, æra, sidera, Angelosq; transcendens, Verbum Dei in ipso sinu Patris invenit.

Invenit, inquam, Virginitas, & è cœlo quodammodo accersitum in terras deduxit, ut Verbum, quod in sinu Patris erat Virgo, esset & Virgo in sinu Ma-

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

tris, & ab illo Virgines omnes ad instar SS. Triadis, ad instar divini Verbi, essent in terris veluti Deus, non natura, sed imitatione puritatis. Et hinc prima, ac potissima Claritas castæ generationis, quod Dei quodammodo sit genus.

Addo alteram illi inferiorem, quam altiore ut solet stylo extulit D. Chrysologus: hæc in eo reposita, quod semper Angelis cognata Virginitas: quod Virgines de familia Angelica deputantur, ut disertè Tertul-
lianus, quod cum Angelis cognationem quodammodo habeant, atque affinitatem, ut scitè advertit D. Gregorius Taumaturgus, quo authore vera Virginitas pari sorte, ac propè simili felicitate perfruitur in terris, qua in cœlis Angeli: facit enim ex hominibus Angelos, quod divinæ metamorphoseos genus in animæ sanctæ, hoc est, castissimæ Dei Sponsæ, epithalamio posuit Regius Vates. Inscriptit enim Psalmum illum victorialem, & triumphum pudicitie pro iis, qui commutabuntur, ut habent Septuaginta: ut autem Hebræi super Lilia, vel pro Liliis, ubi per Lilia D. Hieronymus intelligit Virgines, quæ rejectis veteris vitæ exuviis, & mortalem exuentes luxuriantis animi, corporisque effigiem, in Angelos felicissimè commutantur. Amplius dico & plusquam Angelos, quod appositè notavit D. Chrysologus, cujus illa sunt aurea:

In carne præter carnem vivere, non terrena vita est; sed cœlestis. Et si vultis scire, Angelicam gloriam acquirere majus est, quàm habere: esse Angelum, felicitatis est; Virginem esse, virtutis.

Duo hic stylo notat Orator aureus:

Primum est, quod Angelicam gloriam, hoc est, puritatem habere, sit naturæ, sed acquirere virtutis: Angeli illam habent à natura: Virgines à virtute, quod majus est, atque excellentius: quantum enim interest cœlum inter & terram; tantum inter opus naturæ, & gratiæ: sed puritatem habere in Angelo, opus est naturæ; in Virgine acquirere, opus est gratiæ. Et hinc

Alterum quoque conficit: Angelum, esse felicitatis: Virginem, esse virtutis: at felicitati virtus præferenda; igitur & Virgines Angelis.

Et hinc alia petitur Virginitatis gloria, quod illius vita sit cœlestis, non terrena; adeoque quod Virgines cœlis ascribendæ, in cœlis reponendæ potius, quàm in terris.

Quod ipsum vel solo naturæ lumine agnovère, ac protulère Veteres etiam Gentiles, fidei luce destituti, de quibus sic D. Hieronymus: Minervam quoque, & Dianam, Virgines Deas finxit error Gentilium: & inter duodecim signa cœli, quibus mundum volvi putant, Virginem collocarunt.

Credebant enim Virgines cœlo natas, cœlo dignas, in cœlis quoque collocandas. Et verò si summus mundi artifex Deus pateretur, ipsi Angeli, cœlestes illi genii, & supremæ cœlorum Intelligentiæ, Virgines ex hac mundi sublunaris fœce, ex hominum colluvione in cœlos abriperent; uti olim abreptus Helias, qui quadriga ignea impositus, raptus in cœlum est, triumphantis in morem, & hoc quia castimoniâ, ut palmatâ indutus; in quo Divi Patres Angelorum ministerium agnoscunt, & prædicant, Helias, ut opinantur debitum, vel ex hoc uno, quod virgineum florem, & perpetuam animi, corporisque integritatem in omni vitâ coluisset.

Et hinc castæ generationi inusitata Claritas, inusitata & gloria, velex eo, quod castus beatorum spirituum manibus in cœlum quodammodo pervehatur; quod veluti quadrigas habeat, in modum igneorum equorum volitantes, quæ per purum, & liquidum æra, purum animum delicate attollunt, & reverenter cohonestant; quod ipsum intuens B. Ephrem, exclamat:

E 2

O Casta

Serm. 143.

Ad Vxorem
l. 1. c. 4.

Serm. 2. de
Angelis.

Serm. 143.

Lib. 1. contra
Iovinianum

De singulari
ritate Cle-
ricorum.

In ejus vita.

Bollandus
as. Feb. c. 11.

Carmina
de Virg.

Lib. 1. de
Virg.

Tom. 1. in
encomio
Castitatis.

O castitatis curvus spiritalis, possessorem suum in sublimem evehens. Evehens, inquam, primum animo, cogitatione, affectuque: quamdiu durat hæc vita mortalis; tum etiam re ipsa à felici obitu, migrationeque è vivis: ut constat ex sacris historiis, quæ legentibus passim occurrunt, & quas ideo hîc non infero.

Vidimus, & animo, si non oculis hausimus castimonie claritatem, quæ est à communione cum Deo, cum Angelis, cum cælo, beatarum mentium domicilio: attendamus quæ sit à communione cum Christo.

Fuit Christus, Servator optimus Virginis filius; imò & Virginitatis: sic enim eum appellandum censuit S. Leo Pont. Max. cujus hoc pium admonitum.

Serm. 1. in
Epiph.

Diligite castimonie puritatem, quia Christus Virginitatis est filius. Et Christianus, si modò castus, si purus, si virgo, Virginitatis & ipse est filius.

Lib. de bono
Pudicitie.

De discipl.
& habitu
Virginum.

Liberum, inquires, audaxque pronuntiatum, quod non efferrem, nisi vadem haberem & sponso-rem D. Cyprianum, qui ait, nihil jam carni nos debere, utpote *renatos ex aqua, & pudicitia*: Pudicitiam veluti parentem agnoscit, & altè prædicat D. Cyprianus, ex eaque nos renatos esse vult; non terris, sed cælo; non terrena, sed cœlesti generatione; à qua hoc nanciscitur homo, ut *Dei sit imago respondens ad sanctimoniam Domini*, ut ille ipse annotavit D. Cyprianus.

Si porrò quæsieris quæ sit illa *sanctimonia Domini*, audies ex D. Gregorio Nysseno esse *incorruptionem*.

Est ea sancti illius Præfulis animadversio; iisdem nominibus Deum, & pudicitiam ornari. Nam Deus propriè in divinis oraculis nominatur *incorruptus*, utpote, qui nec pollui, nec corrumpi, nec violari potest, quod idem de Virginibus dicitur; dicuntur enim & hi *incorrupti*, & *Virginitas* ipsa dicitur *incorruptio*. Et hinc summa illius claritas, cui accedit deforis & alia ab Angelorum fideli custodia, ac protectione, quam expertæ Virgines quamplurimæ, Cæcilia, Agnes, Agatha, & trecentæ aliæ, quæ tutores pudicitie suæ clarissimos illos genios habuerunt, etiam cum ad prostibula, meretriciasque cellas ducerentur: ubi nullius unquam pudor violatus, ut colligere est ex Annalibus Ecclesiasticis. Nimirum eò loci, ac temporis impuram hominum libidinem, & furibundum impetum reprimebant, & coëcebant Angeli. Et hinc pulchrum illud

L. 2. de Virg.

Divi Ambrosii cum Virgines alloqueretur: *Neque mirum si pro vobis Angeli militant, quæ Angelorum moribus militatis*. Et hinc etiam alia claritas, Angelici scilicet mores, & Angelica vita: Et certè quidni Angelica? cum ut supra diximus Virgines Angeli sint, non natura; sed imitatione, sed virtute, à qua & illud assequuntur, ut sint quasi perenne sacrificium, quo placatur Numen, & conciliatur.

Ididem.

Hujusce assertionis authorem habeo D. Ambrosium, qui Virginem appellat *Pudoris hostiam, victimam Castitatis*.

Sacrificium immortalis Deo oblaturi victimas quærunt, aut fruges, quas offerant: hi boves, illi agnos, alii columbas innocentes, isti par turturum: at homo pudicus totus hostia est, totus sacrificium, totus holocaustum, in Salomonis templo sacrificium erat matutinum, & vespertinum, in animo casto jube sacrificium, etiam in dormiente, vel alia omnia cogitante, vigilat castimonia, & ubique templum extruit, in corde aram erigit, & hostiam ferit; imò ipsa est hostia quisquis est castus, & hinc summa illi, cælo judice, claritas, à quâ accedit & altera ei affinis, quod eadem castitas Martyres faciat. Vadem habeo eundem Ambrosium, qui hæc de Virginitate & benè, & sapienter:

Non ideo laudabilis Virginitas, quod in Martyribus reperitur: sed quia ipsa Martyres facit. L. 5. de Virg.

D. Ambrosio consentit D. Augustinus, cujus hoc effatum: *qui castitatem in seipso custodire voluerit, Martyr erit*: Martyr dico, non sanguinis; sed castitatis: & hoc martyrii genus cuique obvium etiam in alra pace, nec pro eo expectanda persecutio, aut quærendus tyrannus, Diocletianus, aut Maximianus unus aliquis; quod clarè demonstrat D. Augustinus in illud Apostoli: *Fugite fornicationem*.

Nemo, inquit, dicat, fratres charissimi, quod temporibus nostris certamina esse non possunt: habet enim & pax nostra Martyres suos: nam libidinem fugere, pars magna martyrii est.

Cum DD. Augustino, & Ambrosio conspirat D. Hieronymus, cujus hoc pronuntiatum: *Habet & pudicitia servata martyrium suum, eo, quo membra caduntur, horrore quidem mitius; sed diuturnitate molestius: ut observavit Divus Bernardus*. Ep. 8. de Virg. Serm. 30. in Cant.

Quod si castitas servata martyrium est, & si castus omnis est Martyr, quid & hoc, & illo clarius? Maneat ergò, quod erat in quæstione, castitati benè necti claritatem: superest, ut paucis, more nostro, dicamus, quæ ad eam servandam præsidia.

QUÆSTIO TERTIA MORALIS.

Ad illa verba: *Quàm pulchra est casta generatio*. Sap. c. 4. v. 1.

Quæ sint maximè opportuna ad servandam Castitatem præsidia?

NON est mei consilii omnia proferre: sed è multis pauca, eaque, ut videbitur, potiora, & quidem meo more, breviter, & succinctè; ut digito quasi notasse videar; non fusiùs, & quasi aperta effusæ orationis manu deduxisse.

Cœlestis animarum Sponsus de Sponsa, uti decebat, sollicitus, deque illius salute, atque iuculomitate anxius, & sapienter providus, hæc apud se, hæc apud suos: *edificemus propugnacula argentea*.

Edificemus, inquit, in quo liquidò apparet, quis in iis labor, quæ contentio; nec enim sine ingenti molimine, sumptuque assurgunt *propugnacula*, maximè *argentea*, qualia Sponsæ suæ molitur, & parat; *argentea*, inquam, hoc est, splendida, pretiosa, quibus Castitas in tentatione defendatur, hostesque arceantur. Cant. c. 3. v. 9.

At quorsum, inquires, *propugnacula*?

Rationem reddit D. Augustinus; quia inter omnia sponsæ, id est, virgineæ mentis, certamina, *duriora sunt prælia castitatis*, ubi quotidiana est pugna, & rara victoria. Serm. 250. de Temp.

At rursus unde *duriora*? causam hanc subjicit: quia *gravem castitas fortita est inimicum, qui quotidie vincitur, & timetur*.

Quis ille quæris? ne foris quære, domi est, & in mediis penetralibus, in teipsa, ô Sponsa! imò tu ipsa, ut proinde teipsam timeas oportet, cum te ipsa pugnes, teipsam vincas, & quidem quotidie; ubique viceris, adhuc timeas; quia ut vincatur, nunquam ex toto vincitur: & quia sic non vincitur; ideo alia, atque alia ædificanda sunt *propugnacula*, alia, atque alia quærenda præsidia; è quibus hoc

PRIMUM PRÆSIDIUM

A Deo, & Diva Matre Castitati petendum.

A Deo certè petendum esse, & cognovit, & extulit, & sua doctus experientia, prædicavit Sapiens:

Sap. c. 8.
v. 11. Sapiens: *Vt scivi*, inquiebat, *quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det.*

Religiosus unus aliquis vel sola unius mulierculæ recordatione, iis agitabatur stimulis carnis, ut illis expedire se nulla ratione posset: quodcumque ageret, quocumque se verteret, sequebatur mali pertinax tentatio. Quid igitur? adhibet alias atque alias carnis macerationes, ut eam vel edomet, vel frangat. Adhibet, & orationem, & nihil promovet. Abit in agrum, si fortè liberiori in aëre importunas cogitationes dissipet; nihil proficit. Spes igitur propè omnes desperabundus abjicit, & tristior confidet, cum ecce cum derepente delapsa cœlo lux circumcingit, & hæc de luce vox auditur:

Surge, vicisti per me solum. Nimirum à Deo solo in Castitatis certamine, & speranda, & expectanda victoria.

Et sic eam & speravit, & expectavit Sapiens, & hinc, inquit, *adii Dominum, & deprecatus sum illum.*

Si ille Dominum adiit, si deprecatus est illum; & tu adeas, & tu depreceris est necesse, si modò continens esse velis. Sanè à Deo solo is eris, à teipse minimè, minimè etiam ab homine quisquis demum ille sit: ut enim D. Augustinus, & vecordis animi, & stulti est credere: *Cum carne pulchrum faciat Deus hominem: animo castum, ab homine fieri, non est illud aut opis humanæ, aut eloquentiæ, aut industriæ: divini est laboris, divinæ & miserationis, quam ut in te derives, orationem adhibe: ut enim & sapienter, & verè D. Gregorius Nyssenus, Oratio pudicitiae præsidium est, ac tutamen.*

Hoc usus Gentium Apostolus, qui ut stimulum carnis reprimeret, Angelumque satanæ; ter Dominum rogavit, ut à se discederet: quod ut fecit, simul audit: *Sufficit tibi gratia mea; gratia dico, non natura, cujus probè conscius D. Augustinus idem sibi præsidium censuit adhibendum, cum sic ad Dominum:*

Continentiam jubes, da quod jubes. Da, inquit, quod nullus præter te dare potest. Dabit enim verò cœli gratia, & Virginis Matris beneficio: quod ut in aliis sese explicat; sed vel maximè in servanda, ac retinenda castimonia; quod expertus D. Bernardus, sic unumquemque prudenter admonebat:

Si carnis illecebra naviculam concusserit mentis, respice stellam, voca Mariam; & statim cessabit navicula concuti, & sedabitur omnis illa tempestas ab impuro Veneris afflatu excitata, suæque menti redibit tranquillitas, & ab hac castimonix pax alta, nitor argenteus, & lux aurea.

Ita rediit aliquando fratri Religioso, cui cognomen *A Ripa*: is cum esset virginæ puritatis amator, Dei Matrem per dolores suos rogare, obtestarique cœpit, ut sibi cordis munditiam elargiri dignaretur. Adfuit indulgens Virgo, Dei Mater, eique se videndam obtulit, petiitque ecquid se vellet: cui ille: *O Virgo virginum, cordis puritatem.* Tum illa virginæam manum pectori admovens, apprimensque hæc illi: *Accipe puritatem istam.* Dixit, & videri, audiri que desit: reliquit tamen eam cordis munditiam altè cordi illi impressam.

Quod huic, id deinde lapsis longè sæculis P. Iacobo Ledesma:

Ex Hispania Romam tendebat, ut Societatem iniret, cum ecce gravis illum agitavit dubitatio, an castitatis, quam professurus erat, leges servare posset. Ergò in preces se abiecit, opemque & Dei, & Divæ Matris ardentissimè efflagitat. Audit & hæc, & ille: & clienti suo mox adfuit Virginum Mater, & Patrona, & se in clarissima luce, ac specie augusta videndam obtulit, stipantibus latera Maria Magdalena, & utraque Catharina, Senensi, atque Alexandrina: tum sic illum Deipara affari, *Castitatis dono dignum esse, qui tam ardentibus votis eam*

postulasset. Et hic primus à Virgine Matre favor, cui adpromisit & alterum, affuturam se abeunti è mortalitate Jacobo, utpote clienti suo.

Hæc ubi dicta, factaque, mox, quasi peracta scena, comites in sublime ferri visæ, & auditæ concinere illud de castitate encomium:

*Præclara res est Castitas,
Majora sed sunt præmia,
Quæ continenti dat Deus.*

Ita P. Rho in Historiis virtutum, aliique: Fer- *Lib. 7. c. 2.*
nandius tamen, qui Romæ interfuit Theologiam docens, cum hæc Ledesma prodidit, ex virgineo illo cantu hosce versiculos refert:

*Quantum est donum castitatis,
Quod Deus confert pietatis?*

Potuit ille SS. Virginum chorus, & hos, & illos versiculos eò loci, ac temporis usurpasse. Parum interest, modò de re ipsa constet, uti constat, maneatque indubitatum illud, à Deo, & Diva Matre, forte castitati præsidium esse.

SECUNDUM PRÆSIDIUM

*A sacro-sancta Eucharistia, seu potenti
Castimonix tutela.*

PRIMVS Adam corpus habuit è terra adhuc virgine, non vulgari puritatis commendatione: sed mox illud infecit peccatum, virginæamque illam puritatem detraxit, inflammato etiam, ignitis erubi scintillis, fomite; quo arsit, & exarsit etiam in sæcula.

Secundus Adam, idest CHRISTVS, ut huic malo medelam faceret: & ipse corpus sibi aptavit, & quidem etiam è terra virgine; hoc est, è Matre Virgine; & hoc, ut à sui communione Virgines faceret: hoc est puras, candidas, lucidas à castimonia mentes; imò & corpora, itaque antiquam plasmationem in se recapitulatum veniret, sive restauraret, ut annotavit D. Irenæus, quod ipsum longè ante, præfagante, calamoque signarat regius Vates, dum sic de Christo:

Qui mittit crystallum suam sicut buccellas, vel, ut vertit P/al. 147.
D. Hilarius: *sicut frusta panis*; in quo & lux immensa, & Solis veluti splendor, & crystalli nitor à purissima Christi carne, quæ etiam vim sui candoris, ac lucis mirabiliter effundit in eos, qui devotè, & piè ejus participes fiunt. quod & advertit D. Irenæus, cujus & hoc effatum:

In carne Christi occurrit, paterna lux, & à carne, cum *Lib. 4. c. 37.*
rutila in nos venit; & sic homo devenit in incorruptelam, & miram quandam accipit pulchritudinem, qua dum animum pascit, atque oblectat Zacharias Prophe- *Cap. 9. v. 17.*
ta, Animam à Christi corpore sic lucidam, sic incorruptam, appellat Pulchrum Dei. At unde pul-
chrum? unde & Pulcher Christus, & pulchrum
ejus corpus, quod sui participes pulchros facit, &
à castitate candidos: ut enim ille ipse Zacharias.

Quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, & vi- *Ibidem.*
num germinans Virgines? quem locum cum explicat
Paschasius, vult animas à Christi corpore, & can-
dore lilii, & rubore sanguinis decorari. B. Joannes,
Christi Scriba, & ab intimis illius secretis, dealbari;
sic enim de illis in altiore excessu mentis: Qui la- *Apoec. c. 7.*
verunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine Agni. *v. 14.*
Stolas dicit, id est corpora, quibus animæ veluti amiciuntur, & teguntur, quæ si fortè mala libidine maculosæ fiant, hoc Agni sanguine dum tinguntur, simul & eluuntur, & dealbantur.

Quod ab Agni sanguine Castitati præsidium est; hoc & à suavissimo JESU nomine, quod præfaga voce *scutum cordis* appellavit Jeremias; hoc & à fide in JESUM: attestor Hieronymi fidem, atque autoritatem. Cum te, inquit, in lectulo *Epist. 22.*
compositum, *dulcis libidinum pompa concusserit, arripe*
scutum

scutum fidei, hoc pugnabis, hoc vinces, hoc de venere, & cupidine triumphabis: nec tibi illius ignes, nec hujus sagittæ nocere poterunt.

Solemni die, dum sacra Hostia per compita deferretur, comitabatur Philippus II. Hispaniarum Rex, & quidem nudo, apertoque capite, æstus erat eo die summus, monitus, ab aulicis, ut si non operto capite incedere vellet, umbellâ saltem sibi Solem, æstûmque defendi pateretur; quibus ille dignam objecit Catholico Rege sententiam: *Innocens hodiernus Sol est*; nudoque vertice ire perrexit.

Si Sol ille aspectabilis, mundi lux, & ardor, innocens fuit, & hoc, quia eodem die lucebat, ardebatque Sol alius; nempe Christus in Venerabili; mutatis paucis audeo dicere: neque tibi nocere posse tartareos ardores, atque incendia, seu ea à carne excitari voles, seu à malo dæmone, luxuriæ præfide; si tibi luceat, ardeatque in Eucharistia Sol melior, & purior.

Leoni Pereriæ, adolescenti nobilissimo, & præfervido, gregarius miles colaphum impegerat, & fugam arripuerat in obvium fortè templum, velut asylum; cum ibi affecutus Pereria, injecta in colum una manu, altera pugionem jugulo adprimebat, cui misellus ille, visa, quam fortè Sacerdos, vicinam ad aram sustulerat de more, hostia divina. *Per hanc, te*, inquit, *obsecro, parce*.

Simul precantis vox, simul & nolæ pulsus juvenis animum, irasque fregit. Exclamavit enim illicò: *Hac te juvat*; simulque pugionem vaginæ reddidit. Nempe edomitus ad Eucharistiæ præsentiam furor.

Quod si edomitus ille, fractusque furentis iræ ardor; audeo dicere, & edomandas, & frangendas sagittas omnes, telaque omnia, quæ è feroce, fatalique pharetra emittet Cupido, emittet & infernus ipse: si modò ad sacrationes aras, ad Eucharistiâ accesseris, eo, quo par est pietatis sensu.

S. Euthymius Abbas, cum ad aram faceret, & sacrum Christi corpus, populo de more distribueret, primum vidit in eo officio sibi comites Angelos: deinde quosdam à Dominici corporis sumptione, velut à Sole quodam, illuminari: obscurari alios. Nempe malis ab Eucharistiâ, profunda nox, tristesque tenebræ: bonis autem ab eadem alta lux, & velut amœna dies. Et hæc tibi erit, Amice Lector, etiam in nocte tentationis, si modò ad eam veneris velut ad asylum, & fortè propugnaculum adversus omnes seu molliculæ carnis, seu dæmonis insultus.

TERTIUM PRÆSIDIUM

A Sanctis Virginibus, quæ cælo, & cælestibus jam additæ periclitantes de Castitate adjuvant.

AB Iove, ut aiebant antiqui, *principium*: Christianè & melius, à Deo *principium* omnis boni, omnis auxilii, & secundum Deum à Sanctis, & in materia (qua de agitur) à Virginibus, cælo jam ascriptis, & donatis beatitate: ab illis, inquam, periclitanti de Castitate præsidium, & quidem primò, ut ante paucis insinuavi, à Virginum Regina MARIA: quod ut in aperto sit, & clara luce, non verbis (quibus plerumque minor habetur fides) sed factis, atque exemplis, (quibus ut tutior; sic & firmior fides) demonstrabo.

Puellula quædam Virginis amantior, ejusque invocationi mirè addicta, etiam aviculam, quam cavea clausam tenebat, docuerat garrere sacrum illud, ac solemne, *Ave Maria*. quod & garrere probè docta, atque inter cantus suos sæpius miscere. Sed ô ingens aviculæ malum! dum fortè cavea clauditur, & longius evolat, in mylvum incidit, avem

rapacissimam; à qua & capta mox, & asportata, mox etiam dilcerpenda. Dum inter ungues sic captiva tenetur, & rostri aculeos, morsusque persentiscere incipit, recurrit opportunè sacra lectio, & lætum *Ave Maria*, quod & accinit: & ecce mirum illud: ad illas voculas, ceu fulmine percussa avis rapax, & effera, & prædæ assueta, prædam dimittit ex unguibus, & mortua mox concidit, pœnas utique datura pro furto, & rapina unius aviculæ, quæ tantum dixerat: *Ave Maria*. Hæc eo periculo jam libera ad puellulæ, ieu Dominæ sinum revolavit, & caveæ suæ, seu meliori custodiæ reddita.

Quod si MARIAE nomen, voce tantum, non ratione, non mente invocatum, ita profuit, quantum proderit ubi ex rationis dictamine, ex sensu pietatis fuerit invocatum? proderit enimverò vel maxime; ac præsertim adversus infamis, impudici, rapacis mylvi ungues, atque morsus: mylvum appello, quisquis in castos involat malus prædo, quisquis castitatis jugulum petit, & ruinam: adversus hunc à Virgine, Virginum Regina præsidium. Exemplo erit Virgo, cui inditum MARIAE nomen; inditus amor, & cultus.

Inciderat illa in militem à libidine effrænem, atque efferum, à quo parata jam vis pudori; nam & manus in illam injecerat, & oculos, & amores suos; nec erat ratio, qua eas declinaret: sola enim erat sine teste, sine adjutore Virguncula. Quid igitur consilii? meminit nominis quod gerebat, & per illud rogare, urgere, obtestarique cœpit, ut parceret pudori: & si minus illi, at saltem MARIAE nomini, quod eadem vi, eodem scelere ibat violatum. Audit miles, & quasi alius à seipso, & mitescere cœpit, & impuros amores deponere, nec ausus unquam infando nisu, infamique venere, in Virguncula MARIAE nomen devenustare. Hoc igitur à Virginum Regina castitati præsidium: accipe aliud, quod etiam à Virginibus.

Sacerdos unus aliquis, cui nomen erat Paulinus, in Ecclesiâ Divæ Agnetis sacris vacabat officiis, cum ecce invidus dæmon ardens ei à libidine facces injecit, & ita quidem, ut illarum impatiens à Summo Pontifice petierit, ut sibi uxorem ducere liceret, & sic flammæ illas, uti rebatur, vincere, atque extinguere. Subrisit ad illa Pontifex, & hominis simplicitati compatiens, annulum aureum smaragdo illustrem ei misit, jussitque ut eum digito Sanctæ Agnetis immitteret, eamque sibi ea ratione desponsaret.

Paruit illicò, & annulum illius Divæ digito inseruit: admisit illa sponsalem annulum, & quasi illius amans, ac retinens, digitum contraxit; utique retentura.

Ita Paulinus sponsus, & Agnes sponsa.

Quid deinde? quod amet, quod miretur omnis ætas. Ab Agnete, seu sponsa, velut affusa aqua extinctus est omnis ille cupidinis ignis, & accensa in Paulino, seu sponso, casti amoris incendia: adeo verum illud Virgines cœlis additas in auxilium venire clientibus suis, cum de castitate certamen est, quod & luce clarius apparebit in S. Ursula, fociisque Virginibus.

Valencenis, urbe Belgica, & nobili, Virgo quædam non infimæ notæ sese Deo, & D. Ursulæ venerat, concepto etiam perpetuæ castitatis voto, cui dum insidiatur impudicus adolescens, monstrata via clancularius in cubiculum Virginis irrepsit, seseque abdit quàm occultissime.

Ascendit Virgo fraudis, & insidiarum penitus inscia, fusisque de more vespertinis precibus, cœpit præter solitum tota contremiscere, & nunc hac, nunc illac circumspectare, & perspicacis instar columbæ velut umbram timere accipitris. Quid deinde? castigat imbellem animum, & fortis adlaborat

Vincenz. Bolvacensis, hist. l. 7. c. 102.

Bollandus 21. Jan. de Reliquiis S. Agnetis.

Annae Col. Valencensis An. 1603.

Bernardus de Bustis de Coronatione Mariae, Paris. 1612.

borat esse, metu discusso; sed frustra: crebrescit horror, augetur metus, virginei pudoris vel præcursor, vel comes, vel etiam tutor; à quo illi quàm optimè: nam lustratis omnibus cubiculi angulis, tandem Castitatis insidiatorem sub lectica reperit abditum; qui deprehensus mox exsilit, & tum blandientibus verbis, tum lascivienti habitu ad scelus invitat. Non tulit petulantiam Christiana Amazon, & arreptum candelabrum tam altè in hostile caput impegit, ut domum vix evaserit vivus.

Potuisse, imò & debuisset ab illo vulnere refrigerare impuri amoris æstus, at contrà incaluit magis: perlanato quippe post aliquot menses capitis vulnere, ad alias sese convertit artes, consultoque Mago Virginem expugnare conatur. Ita nimirum à vulnere capitis, gravius in animum gliscebatur vulnus. Semel, bis, tertio amatorios pulveres, animum philtra, chartasque peregrinis characteribus exaratas, Virginis vestibus, libris, cubiculo inseruit: sed interno monitore tuta Virginitas fraudem semper detexit. Quid hic æffrenis amor? an sistat? an quiescat? Minimè: dum enim contra magicas artes invictum spectat Virginis animum, vi aggreditur.

Captata solitudine, cum parentes abnoctant, clancularia clavè ad cubiculum evadit, ubi virgo strato se dedit, faventibus tenebris, erumpit, involatque ceu raptor ad agnam, ceu lupo ad prædam.

Quid faciat pavida columba sub ungue accipitris? inlacet? nullus exaudiat. Gemat? non iis movetur incestus amor. Luctetur? sed certa stabit ab hoste victoria.

Itaque vacua præsidio; sed Deo plena, ad artes vertitur, & sic ad impudoratum amasium: Age, inquit, *peritax amator, dum casta mihi esse non licet, liceat esse cauta, erit utriusque famæ consultum, si pessulus foribus obdatur, ne serò domum revertens ancilla, amores istos turbet, vel infamet:*

Providè, inquit, insanus amator; sed comitata ibis, ne solitos ludos agas. Præit ergò illa, superinducta subucula prehensat comes lasciniam, & dum per tenebras gradiuntur, primorésque fores Virgo prensat, è manibus elabatur, atque in medias se plateas proripit. Sic adolescens dum metus amorem, infamia desiderium vincit, ad breve tempus à sua infamia destitit: ad tempus, inquam, breve: cum enim hac ratione nihil profecisse se videt, ad alias artes conversus, magicis incantationibus spiritus malignos per Virginis cubiculum noctu inambulare facit, ut vel sic nocturno horrore vinceret, quam impuris amoribus vincere non potuerat: sed neque sic vicit: detecta enim fraus fuit, & philtum cereo domestico insertum reperit, atque exemit, denique ad D. Ursulæ, & sociarum ejus præsidium confugit, nec defuit illud: auditum enim velut agmen Virginum, densum illud, ac confertum moderato gressu cubiculum pertransire; & certè sic pertransisse testari potuit: tum interna quædam Virgini lux infusa, tum etiam gaudium superinfusum, denique relictæ cœlestis odoris fragrantia, quam & ancilla, & domestici omnes persensere, non sine amabili stupore. Ita nimirum Virgines Ursulanæ in Virginitatis certamine evocatæ, & pugnantibus roborant, & vincentes exhilarant, effuso etiam cœlesti odore, vel in arrham sui amoris, ac tutelæ: vel in præmium servatæ Virginitatis: vel etiam ad suaves tantæ virtutis illecebras.

QUARTUM PRÆSIDIIUM

Ab humilitate, diffidentia sui, & fiducia in Deum.

Hæc duo jungi placuit, quia humilitatis comes esse solet ipsa diffidentia sui: uti è contrario nimia de se præfidentia humilitatis est hostis & rui-

na: ideoque illa ut connexa sint oportet, si Castitatem in tuto esse velis, & quidem

Primò sit profunda humilitas, & humilis de se ipso sensus, quod SS. Patrum sententiis & statuere, & confirmare certum est.

Fuit is sensus seniorum, uti advertit Cassianus, Castitatem, illibatūque corporis, & animi florem obtineri, & servari non posse nisi custode humilitate: sic enim ille:

Seniores aiunt castitatem apprehendi non posse, nisi prius humilitatis in corde fundamenta fuerint collocata. Hæc

nisi profundè jeceris, Castitatis ædificium non extrues, & illa si destruxeris, & hoc eodem casu destruas est necesse. Et hinc Divi Patres in plerisque castitatis naufragium & petunt, & deplorant. Gregorium audi è Petri Sede, & pulpito Veritatis.

Multis, inquit, sæpe luxuria seminarium superbia fuit; quia dum eos spiritus quasi in altum erexit, caro in infimis merfit. Hi enim secreto prius elevantur; sed postmodum publice corruunt: quia dum occultis intumescunt moribus cordis, apertis cadunt lapsibus carnis; mira Dei providentia sic disponente omnia, ut qui in altis posuerit nidum sibi, in luxuriæ cœnum profundius dilabatur. Ne porro sic dilabatur audiendus erit S. Fulgentius, qui sic olim in Epistola ad Probam; sic etiam modo è cœli regia ad nos:

Vt integra permaneat dicata Deo Virginitas, sicut custoditur integritas corporis; ita multò magis custodienda est humilitas cordis: cujus rationem hanc subjicit, quia quæ Virgo est, Virgo est Christi, quæ non potest Christo nisi humilitate conjungi: utpote sponsa sponso, qui ut humilis est; sic & humilis illa sit, est necesse: nec enim aut castitas ab humilitate, nec humilitas à castitate sejungi in Virgine potest, ut in Virginum Regina ostendit D. Bernardus & piè, ut assolet, & ingeniosè. Juvat illum audire:

In MARIA, Dei matre mox futura, ut placeret Virginitas, humilitas procul dubio fecit.

Ubi hoc de Virgine extulit, tum ad Virginem altioris spiritus & animi stylum sic vertit:

Quid dicis Virgo superba? Maria se virginem oblita, gloriatur de humilitate, & tu negligendo humilitatem, blandiris tibi de Virginitate. Expedit tibi Virginem non esse potius, quàm de Virginitate inolescere. Hæc S. Præsul, qui ea doctrinæ Christianæ placita hausit ex Divis Ambrosio, Augustino, & aliis.

Ambrosius certè hæc olim extulit: *Decet, ut quanto castior Virgo; tanto sit humilior. sit magistra humilitatis, in qua est professio castitatis.*

Augustinus verò ausus & illud asserere: *Melius est humile conjugium; quàm superba virginitas.* Sibi, Deoque redditus Augustinus Castitatem in paucis amabat, commendabatque; at cui socia esset humilitas: si adesset illa, primas dabat Virginitati; si abesset, nec secundas: conjuges humiles efferebat, superbas Virgines deprimebat; imò & deprimi peroptabat: hinc & illud è pulpito: *Audeo dicere, superbis continentibus expedit cadere, ut in eo ipso, quo se extollunt, humiliantur.*

Et hæc de humilitate, quæ Castitati comes debet esse individua. Venio ad aliud huic affine, quod est diffidentia sui; ea Humilitatis est veluti foetus: quisquis enim ex vero humilis est, sibi diffidit, & uni Deo fidit. Et meritò, novit enim, quàm infelix, & periculosa sit præsumptio, multi dum se putabant vincere, victi sunt, inquebat Divus Augustinus: ita victus Sampson, victus David, victus & Salomon, victi & alii quamplurimi; & tu quoque, si præsumis, vincèris. Ne porro sic præsumas, Sanctum Isidorum audi: *Neque in præterita castitate confidas, neque enim Davide sanctior, neque Sampson fortior, neque Salomone sapientior es.* & hic, & illi ceciderunt; & tu cades, si præsumas: cujus rationem hanc reddit S. Præsul ab igne petitam:

Ante ignem consistens, inquit, etiam si ferreus sis, aliquando dissolveris. Proximus periculo diutius non eris.

Venus, Cupido, libido ignis est, ad eum si consistas, solveris, & liquefces totus; nec mirum, quia ut proximus igni es, sic & periculo.

Lib. de singularitate clericorum. Nec quisquam sibi proponat, & dicat, habere volo quod vincam, hoc enim est dicere, vivere volo sub ruina, inquebat olim D. Cyprianus, qui etiam adjecit opportunum illud monitum, & salubre:

Ibidem. In hac parte plus expedit bene timere; quam male fidere: utilius est, infirmum se quis cognoscat; quam fortis si videri velit, infirmus emergat. Ita emergere visus aliquando S. Iacobus Eremita.

Hic cum & fama sanctitatis, & gratia miraculorum inclaresceret, etiam dæmonem è puellæ Virginis corpore expulerat: illius parentes veriti ne malus ille hospes subito rediret in domum à se occupatam, hoc est in filiæ corpus, impensè rogarunt Virum Dei, sui ævi Taumaturgum, ut liceret illi ad dies aliquot subsistere in eremo, sub oculis utique illius, & tutela.

Primum renuere auditus Eremita, tum victus eorum precibus, & lacrymis annuere; sibi nimium præfidens & vitæ ante actæ innocentia fretus. Sed, ô grande malum fiducia sui! malus genius, qui nunquam indormiscit, qui malis nostris semper invigilat; cum solum Eremitam cum sola Virguncula vidisset, ea usus solitudine, sine teste, sine iudice, flammam impuri amoris in eo tam ardentes excitavit, ut iis consumi videretur totus: itaque illarum quasi impatiens etiam in puellam eas ejaculari, & primò blanditiis pellicere cœpit ad oscula, ad amplexus, ac deinde ad infandum scelus, cui cum illa fortiter obfisteret, manus in eam injecit, vim fecit, oppressit etiam invitam, ac reluctantem.

Visa deinde remitti flamma, atque ab infami crimine, non dico pœnitentia sequi; sed pudor, sed dolor, sed desperatio, à qua ad aliud immane facinus gradum fecit: ut enim pudendum scelus hominum oculis eriperet, celaretque improbè, misellam Virginem, ceu victimam, ad cupidinis aras mactavit.

Quid deinde? jam incesti reus, jam & homicidii, ad sæculum redire parabat, & mundo reddi, qui ab illo prius abierat: ne porrò abiret, amico, qui fortè occurrerat, commissa à se crimina candidè exposuit; exposuit & consilia, quibus ne pareret, monetur ut potius ad pœnitentiam salutarem confugeret. Ut autem eam & tutius, & secretius exigeret ab eodem amico cavernæ, verius sepulchro, inclusus, in eo vixit ad annos decem, solis herbis victitans, & lacrymis madens.

Fiducia in Deum. I modo, quisquis es, tibi fide, virtuti partæ confide: & periculo vicino te committe: non commites certe si sapias, si me audis: sed potius diffidens tibi, & fidens uni Deo, audies illud D. Augustini, qui sic olim ad animam diffidentem sibi, & casum extimescentem: *Quid in te stas, & non stas? projice te in eum: noli metuere, non se subtrahet ut cadas: projice te securus, excipiet te, & sanabit te.* Hæc D. Augustinus propria doctus experientia, & ipsis Prophetarum oraculis, imò & Dei, qui hæc aliquando Isaiæ calamo, oréque: *Noli timere, quia te redemi, vocavi te nomine tuo. Meus es tu.* Hæc est magnifica Dei pollicitatio ad spem, & fiduciam erigentis.

De exhort. Martyr. c. 10. *Meus es tu,* inquit; hoc est, res mea, mea possessio; non eo modo, quo cælum, & mundus elementaris, quo animantia; & alia omnia, quorum est Architectus: sed singulari quadam ratione, quia, inquit, *redemi te.* Cruor ille purpureus Agni immaculati pignus est amoris, & arrha spei nostræ, ac fiduciæ. *Noli igitur timere: securitatem nobis, & protectionem pollicetur,* inquit D. Cyprianus.

At quam, inquires, securitatem, quam prote-

ctionem? & hanc, & illam excipe Isaiæ verbis expressam:

Cum transferis per aquas tecum ero, & flumina non operient te: cum ambulaveris in igne, non combureris. *Suprà.*

Aqua, & ignis sunt grandium periculorum hieroglyphica: & in his securus eris ducente te, protegente te Dei manu, ideoque si transferis, per aquas, & insurgentes tentationum undas, ne time; tecum erit Deus, & illæ non operient te.

Si ambulaveris in igne tibi etiam infito à concupiscentia, à mollicula carne, à malo dæmone, ne metue, non combureris: quia *meus es tu*, & ego Pater, ego Dominus, ego tutor tuus sum; ideoque ne metue. Et verò quid metuas? *Quis enim ei de sæculo metus est, cui in sæculo Deus tutor est?* inquebat D. Cyprianus. Nullus certè, nullus omninò metus.

De Orat. Domin.

QUINTUM PRÆSIDIUM

A celeri, & honorata fuga.

AD hanc nos invitant SS. Patres, qui exponentes illud Apostoli, *fugite fornicationem*; uno omnes ore docent, in illa fuga spem esse, & momentum victoriæ.

1. Cor. 6.

D. Ambrosius: *Cum aliis vitiis,* inquit, *poteest expectari conflictus,* hanc (nempe fornicationem) *fugite: ne approximetis, quia non poteest aliter melius vinci.*

D. Ambrosio consentit D. Augustinus: *cujus illud pronuntiatum. Cum cetera vitia pugnando vinci soleant, sola libido est, quæ fugiendo potius, quam pugnando superatur.*

De honesta mulier. c. 2.

Quod ipsum è pulpito confirmatum voluit dum sic ad subjectam concionem.

Contra libidinis impetum, apprehende fugam, si vis obtinere victoriam. Nec tibi vereturandum sit fugere, si castitatis palmam desideras obtinere.

Serm. 250. de Tempore.

Cum Augustino conspirat D. Hieronymus, qui hæc ingenuè de seipso:

Fateor imbecillitatem meam, nolo spe pugnare victoriæ, ne perdam aliquando victoriam. Tu qui pugnas, superari potes, & vincere. Ego cum fugero, non vincam in eo, quod fugero, & ideo fugio, ne vincam. *Lib. contra Vigilantium*

Tum rationem adjicit cur fugiat; eamque petitam è duplici similitudine, una serpentis, aut viperæ; altera lupi, quos, ut vincas, fugis:

Nulla securitas, inquit, est cum vicino serpente dormire: poteest fieri, ut me non mordeat: tamen poteest fieri ut me aliquando mordeat.

Quod de serpente dixit: hoc & de viperâ, hoc & de lupo:

Quis, inquit, juxta viperam securus dormit? Nunquam cum lupo tutus est agnus.

Quod de serpente, viperâ, lupo pronuntiavit D. Hieronymus: hoc & de hostibus Castitatis: quos fugisse, est vicisse. Unde liquet quod, etsi in aliis certaminibus fugisse sit ignominiosum: tamen in luxuriæ bello, pugnâque gloriosum sit: ut de hoc dici possit illud, quod Plinius de Cannensi pugna memoravit, *Vnde fugisse, virtutis summum opus fuit, & stetit vitii, ac dedecoris: stetit enim est victum esse, ut proinde de honorata illa fuga jactari possit istud, quod in Pandectis clarissimi Antecessores nostri positam voluerunt, cum jus enuclearent de fugitivis: Libertatis cujusdam speciem esse, fugisse; mansisse verò captivitatis; in hac enim re, de qua agimus, fugere, est vincere, seque in libertatem asserere.* Et ita asseruit castus Joseph, *fugâ usus pro armis,* ut advertit D. Basilii Seleuciæ Antistes, Dominæ quippe injicienti pudendum illud: *Dormi mecum, & jam vestem prensanti: vestem tradit, ut temperantiam teneat, nudatur veste, ne nudetur temperantia,* ut eleganter ille ipse S. Præsul. De hac fuga dici poteest illud quod D. Ambrosius de fuga sæculi:

Lib. 7. c. 28.

D. de Edil. Od. l. 17.

Orat. 3.

cap. 4.

Illā fugā, est trames innocentie, pietatis assumptio, via virtutis. Et hoc est stratagemā piorum, ac fortium, quos Dei spiritus ad vincendum, & triumphandum erudit. In quos bellē cadit illud S. Chrysologi Apophthegma:

Serm. 150.

Bellicosus, quod in bello fugit, artis est, non timoris. Artis dico, quia *vir, qui sic fugit, rursus praeliabitur*, ut de se olim Demonsthenes, qui objicienti sibi, quod ē Cheronensi praelio fugisset; objecit ipse & illud: *Vir qui fugit, rursus praeliabitur.* Et certē Demonstheni; imō & Reipublice melius fuit, fuga salutē suā consuluisse, & aureum pectus consiliorum capax, gemmeamque eloquentiam ad dubia Reipublice tempora reservasse: sic enim fugisse, non tam fuit hostibus cessisse, quā *utilitatem retrō sitam persequi*, ut de se olim dicebat Antigonus. Et ita in ea, quam laudamus, fuga evenit. Qui ea sibi benē prospicit, non hosti cedit, non terga ingloriē vertit, verbo uno, non tam fugit, quā *utilitatem retrō sitam persequitur*: utilitatem dico, non quæ corpori serviat; sed animæ: non quæ terris; sed cœlo: non quæ tempori; sed æternitati.

Agellius
l. 17. c. 21.Stobæus
Serm. 52.

Hujus porrō fugæ rationem si quæris, audies petendam ex ipsa luxuriæ natura.

Luxuria enim est veluti *cloaca*, ē qua teter voluptatum anhelitus expirat: hunc declinare si voles, non sistes, non pedem figes: sed nares illicō obturabis, transibis, & quā celerrimē effugies, ne te afflet, atque inficiat pestilens odor, quem Tertullianus altiore voce usus eleganter vocabat *libidinum vaporata momenta*.

De habitu
Mulier. c. 2.

Luxuria ignis est, in quo vel minimum hærere non potes, quin incalescas, imō & uraris, atque exuraris, ut proinde tibi necesse sit, quod olim Abrahamo de fornace illa Babylonica, & Ur Chaldæorum effugisse, nisi in eo perire velis.

cap. 5. de
Joseph.

Ita effugit Patriarcha Joseph etiam pallio relicto. At cur pallium contra se in testimonium futurum in manibus Dominae reliquit, quærit Ambrosius, & respondet: *Contagium Patriarcha judicavit, si diutius moraretur ne per manus adutera, libidinis incentiva transirent.* Itaque vestem exiit, crimen excussit.

In ejus vita

Ita etiam effugit aliquando S. Carolus Borromeus. Hunc viri Principes eduxerant in suburbanum, ut eum à tristi illa severitate, quam rebantur hausisse ab Ignatii commentationibus, abducerent. Et hoc videri potuit urbanitatis: at impudentiæ, & fraudis istud, mulierculam in comitatu clam habuisse; quæ forma excellenti abuteretur in suum dedecus, & casti adolescentis perniciem; qui cum solus (dilapsis ex industriâ comitibus) relictus esset: sub noctem, occultis submissa scalis, adfuit procax mulier, jamque blandiri audebat; cum Carolus, quem improvisa res terruerat, suos illicō austeriori voce inclamat: adsunt illi, & pestem illam abigunt: at Carolus abominatus tectum, quod periculo, & fraudi senserat opportunum; interni mox equos jussit, & profunda etiam nocte in urbem reverti voluit: nempe in ipsis tenebris, majores, & periculosiores tenebras fugiebat, probè doctus in ea pugna fugisse, esse vicisse.

Quod si fortē non detur effugii locus, vis inferatur, & manus etiam violenta: sic eam aliquando intulit Camillus Constantius.

Dies erant bacchanaliorum omni licentia pessimo more infames, cui ne serviret, domi studiis intentus sub horam noctis quintam tacitus confidebat, cum ecce à popularibus periclitante illius constantiæ gratia, immissa est foeminā, forma atque ornatu meretricio spectabilis, quæ eum de nomine salutavit. Ille percussus insolentia salutationis, assurgit, & quid tibi, inquit, hinc negotii est? illa respondit: Hanc ego tibi noctem, Domine Camille, addixi. Is contra: at ego tui nequaquam indigeo,

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

redi porro unde venisti. Reponit illa certum sibi, fixumque esse noctem ibi ducere, intuitum enim esse per urbem ea noctis hora monilibus atque auro onustæ ingredi. Ille verò expulit obnitentem, jussitque ab iis præsidium quærere ad reditum, à quibus fuerat eò perducta. Et hæc illi, tum adolescenti, de castitatis hoste victoria, quæ & alteri prælusit: in qua Societati nostræ additus insignem retulit de tyranno victoriam, constantia ad stuporem, & miraculum. In Japonia quippe damnatus ad flammās in iis auditus suavissimē concinere, primum illud: *Laudate Dominum omnes gentes.* Tum etiam istud: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* Denique & trifagion istud: *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Hoc nimirum exprimebat & ardor animi, & incendium divini amoris, quo & vincebatur ignis incendium, & flamma, quæ lenito cruciatu corpus absunēbat. Sic generosus animus, qui prius Veneris igne non arserat, nec arsit, nec cessit tyranni ipsius incendiis.

Sed, inquires, quod si nec effugium sit, nec vis ad manum, nec alia ratio declinandæ tentationis, quid tum? Age Divum Bernardum imitare.

Hic de via cum esset in diverforio nihil istic veritus mali. Ecce de improvviso, & furtivo gradu in cubiculum adrepat impudica mulier, & ejus lectulo propior facta etiam ad amplexus impuros sollicitat.

Quid hic castissimus Adolescens, & quidem solus, inopsque consilii? nec pes illi, nec manus libera: libera tamen lingua; hanc illicō expedit, & altum inclamat: Latrones, latrones. Fugit procax mulier, accurrunt socii, quæritur latro, nec comparet. Abitur ergo: & ecce, nec sic victa mulier redit; redit ad solitos clamores Bernardus, iterumque ingeminat illud: Latrones, latrones. effugit iterum impudens læna, iterumque accurrunt socii, nec invenitur latro. Redit & tertio mulier, & tertio succlamat Bernardus: Latrones, latrones. eodem quo prius successu.

Die sequenti cum se daret in viam unā cum sociis, increpitus ab illis, quod toties errore, & ludibrio somnii unius erupisset in illud: Latrones, latrones; & sibi, & aliis importunus: quibus ille:

Nec somnium fuit, nec somnii error, & ludibrium: sed verē Latro, meretricula scilicet impudens, quæ mihi castitatem, ceu pretiosum thesaurum, eriperet, nisi ad clamores confugissem. Ad illos & tu confuge mi Lector, si aliās fugæ non est relictus locus.

Et hæc tibi ex Sanctorum vel monitis, vel exemplis, quibus addo ex aliis etiam opportuna Castitati servandæ præsidia; ē quibus etiam hoc primum. Foeminæ vocem declina, declina & conspectum, quia ab hoc & illa præsens est periculum.

P. Didacus Ortiz ē Societate JESU, in Peruvia Protomartyr, dicere solitus, Satis esse ad animæ ruinam, si dumtaxat vel alicujus foeminæ vox audiretur; ab ea nempe periculum, quale & à sirenum voce, cantuque. Quod si ab illa, majus ab aspectu.

P. Caspar de Giray Societatis & ipse nostræ, cum jam esset propē nonagenarius, Deo quā maximas agebat gratias pro cæcitate, addebatque maximum omnium à Deo collatum in se beneficium, ne foeminam ullam videret, nempe per oculos quasi per fenestras, intrat libido, intrat & voluptas, atque ad animi arcem evadit, eamque occupat, gratia spoliatur, & malo dæmoni eam tradit. Fuge igitur foeminam videre, fuge & ab illa videri, fuge & illius congressum.

Venerabilis P. Ioannes Mayrus ē sacra D. Domini- ci familia notæ virtutis ac sanctitatis, deductus à

F

B. Bertran-

Anno 1622.
15. Sept.Alegamba,
Mores illu-
stres. p. 345.

Nieremberg.

Histor. Or-
din.

B. Bertrando ad se, tyronibus inter varia salutis monita, hoc etiam illis, ut mulierum conversationem fugerent, cujus rationem hanc addidit:

Facies mulieris ventus urens, & si ipsa Catharina Senensis veniret de cælo ad vos visitandos, dicite ei, ut in cælum revertatur, & illic eam videbitis.

Quod si à Virginibus cælo jam additis timuit Vir sanctus, quid ab iis, quas terra portat. Sed de hoc fusiùs infra.

Hic paragraphum hunc finio, claudoque aurea illa D. Ambrosii sententia:

2. Apolog.

David c. 3.

Non te vincat concupiscentia forma: si non vis vinci, non congregiare peccatis, ne de te vitia coronentur.

SEXTUM PRÆSIDIUM

A circumspecta, & rariore virorum cum fæminis conversatione: & contra fæminarum cum viris.

Vtrumque jungendum putavi, quia utrumque periculi plenum, & castitati inimicum, quod Divus Hieronymus disertis verbis asseruit, dum sic in Epistola ad Pammachium: *Nihil esse periculosius viro, quam fæminam, nec fæmina quicquam periculosius, quam virum.* Cujus rationem hanc subjicit, addiditque ex vero, utrumque ignem esse, utrumque stipulam.

Quod si tam vir, quam fæmina ignis est: quod si & hæc, & ille stipula; si proximiores fiant nimia & familiari conversatione, eveniet & huic, & illi quod stipulae, & igni; stipula ab igne flammam concipit, & ignis à stipula trahit alimentum: sic & mulier à viro flammam accipiet impuri amoris, & vir à fæmina stipulas inveniet, velut ignis sui pabulum, atque alimentum. Et inde tam huic, quam illi ex vicinia, & conversatione periculum, & castitatis certior jactura, quam & indicasse visus B. Gualterus è sacra Divi Francisci familia religiosus in paucis.

Wadingus
in Annal.
Minor. To. 1.
An. 10. 2

Is enim opportunè, importunèque rogatus à quadam prænobili Domicella, cui nomen erat Maria Garzia, ut ad suas ædes vel semel veniret pii colloquii causâ: cum iterum, iterumque, ac sæpius recusasset; tandem victus illius precibus; imò & lacrymis, venit: sed ignem una manu gestans, & altera paleam: quam ut igni admovit, statim & ignem concepit illa, & in flammam, ac cineres abiit.

Ubi hoc spectaculo oculos pavit, tum sic etiam verbulo illius aures, sic enim ad eam:

Domina ideo tuum recuso alloquium, licet pium, & religiosum: quia quod paleis igni proximis, hoc Religiosis ex mulierum familiaritate: ignem illa concipient; ignem & hi.

Dixit, & tacuit; illa verò rubore penitus suffusa sese subduxit, & deinceps molesta esse desiit. Hic autem solitudini suæ redditus, docuit quod viro à fæminæ conversatione periculum: quod & alia similitudine expressum voluit B. Iordanus, qui virum & fæminam cum terra, & aqua componit; & hæc, & illa seorsim, ac remotior, formam retinet, ac naturam: illæsa quippe, arque integra tam hæc, quam illa: at si jungantur tam terra, quam aqua; in lutum degenerat, & naturam quodammodo mutat, tantum & huic, & illi à vicinia, atque mixtura damnum est: quod si plerisque omnibus damnum, certè & omnibus periculum: quod altiore, ut assolet, eloquentia exprimit D. Cyprianus. Juvat illum audire etiamnum spirantem in scriptis, in quibus alia, atque alia similitudine periculum, quod est à fæmina, quasi sub oculos ponit: sic enim de singularitate Clericorum:

Nunquam securus cum thesauro latro tenetur inclusus, nec intra unam cavernam habitans cum lupo, tutus est agnus.

Alligabit quis in sinu suo ignem, & vestimenta ejus non comburentur? ambulabit super carbones, & pedes illius non ardebunt? lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati salvare se sperat. incerta victoria est, inter hostilia arma pugnare. Et impossibili liberatio est flammis circumdari, & non ardeat. Difficile quis venenum bibit, & vivet. Verendum est dormienti in ripa, ne cadat. Qui se putat stare, videat ne cadat. In hac parte expedit plus bene timere, quam male fidere.

Hæc acutiore stylo D. Cyprianus; quo cum conspirat Divus Hieronymus, qui sic aliquando Virgini, quæ Clerico cohabitabat:

Quid tibi necesse est in ea versari domo, in qua necesse habes, quotidie aut perire, aut vincere? Quis unquam mortalium cum vipera securos somnos capit? quæ, etsi non percutiat, certè sollicitat. Securius est perire non posse, quam juxta periculum non peris. Epist. 47.

Hæc S. Doctor nervosa, ut solet, eloquentia. Hæc, inquam, Virgini, hæc & tibi, pagellam hanc quisquis legis.

Neque mihi dixeris tibi domi adversus eas molliculæ carnis illecebras, atque blandimenta præsidium esse; præsidium dico à parta jam virtute, à vita ante acta, & in castitatis palæstra exercitata, ab altiore, qui tibi est, animo, nec ad lutum illud unquam abjiciendo. Ne, inquam, id mihi dixeris, ne à virtute, & meritis adeptis præfidentior, ne securior sis, Augustinum audi, de hoc ipso, qui tibi est periculo differentem. faciet ille te alieno periculo cautum. Sic ille de hoc:

Cedros libani sub hac peste cecidisse reperi, de quorum casu non magis suspicabar, quam de Ambrosii, vel Hieronymi impudica turpitudine.

Cedros libani vocat à virtute, & meritis præcelsos animos, qui jam cælum ipsum altiore vertice videbantur attingere, & tamen ab hac peste reperit cecidisse: pestem appellat illam cum altero sexu conversationem, atque familiaritatem; à qua is eis fuit casus, quem nec in Ambrosio, nec in Hieronymo extimuisset. Bina jungit ævi sui lumina, doctrinæ sanctioris, virtutumque lumina, de quorum turpitudine non magis suspicari potuisset, ac timere, atque de illorum casu: attamen illorum casus in oculis fuit, ac luce universi, non sine ingenti stupore: & non erit etiam tuus, qui non es inter Cedros Libani; sed vix inter humilia myrteta, atque dumeta? erit certè ni caveas, ni abeas ab occasione, & peccandi periculo; hoc est à nimia, ac frequenti cum altero sexu conversatione; à qua in præceptis acti, qui in cælo nidum quodammodo sibi posuerant, & fortissimi quique emolliti ceciderunt.

Plinius author est mulierum alloquiis solere mulceri Leones: verumne, hic non disputo; sit illud sub lite: at extra litem hoc est, eos, qui à constantia, & fortitudine Leonis robur videbantur consecuti, à muliebribus blanditiis superatos: quæ etiam mens fuit D. Cypriani, cujus hoc pronuntiatum: *Quantos Leones domuit una muliebris infirmitas delicata?* Lib. 8. c. 16.
De singul. Cleric.

Aiunt Antiqui mirandum Herculem, exuviis Leonis, ut fortitudinis amiculo venerandum, cum ad mulierculam quandam venisset Lydiam, eviratum, prostitutum, puellarum choris mixtum, & & crocota muliebri tectum linum carpsisse, & non tam filum heræ suæ, quam æternam sibi ignominiam pernevisse: abjecta nimirum Leonis pelle, & robore ejurato, se in mancipium unius mulierculæ tradiderat: adeo potentes illius illecebræ, adeo ad illas infirmum, atque impar Leonis robur; cujus probè conscius

B. Franciscus Senensis, Servita. Hic cum jam esset miraculis clarus, eorum luce, ac splendore ad se allaciebat etiam fæminas principes quæ ad illam venire frequentes non alio consilio, quam ut se ejus orationibus

In historia
servitutum

nibus impensè commendarent. Quid hic Vir Dei in paucis castus? recusare illarum alloquium videbatur inurbanitatis, & offensionis graviori obnoxium, admittere periculi plenum, saltem ab earum frequentia permolestum.

Quid igitur? à Dei Matre, cujus erat amantior, enixè petiit sibi immitti surditatem, petiit, & impetravit. Maluit nimirum Vir sanè religiosus eo corporis vitio licet inprimis molesto laborare etiam in omni vita, quàm pati alloquium foeminarum, ex eoque vel minimam, quæ fortè aspergi posset, labeculam, aut certè illius adire periculum.

Quod ille in reliquo vitæ cursu: hoc Ursicinus Presbyter, vir divinis propè moribus, & præstabili sanctimonia pollens, & qui quadraginta totos annos in ministerio sacro castissimè transegerat: hic cum esset in extremo morbo, & propè sensum usu carens, ad eumque ejus quondam uxor accessisset, levique tactu pertentasset, num adhuc aliqua esset arteriæ micatio, index vitæ; an verò è corporis custodia exiisset anima: ut tactum sensit vir divinus, in ipsa propè morte, collectis viribus hæc ad Præsbyteram, quondam, ut dixi, conjugem: *Recede à me mulier, adhuc igniculus vivit, paleam tolle.*

S. Gregor.
l. 4. Dialog.
c. 12.

Cepit illicò fructum pudicæ voluntatis: nam subito se illi videndos obtulerunt Apostolici chori principes, Petrus, & Paulus, & cœlestibus onerati coronis viæ duces fuerunt ad beatam æternitatem.

SEPTIMUM PRÆSIDIUM

A carne edomita, & subacta.

2. 2. quæst.
15. art. 1.

CASTITATEM à castigando nominatam putat D. Thomas, ex eo scilicet, quod ut salva sit, atque illibata, debeat adhiberi corporis castigatio. Quid enim potius?

Est corpus animæ, quod hero servus, quod domino vile mancipium, ideoque durius haberi debet, non mollius, ne insolescat.

Durius tractandum est corpus, ne animo malè pareat, inquiebat Seneca.

cor. c. 9.

Et ita tractavit Gentium Apostolus, qui sic de seipso: *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo.*

Est corpus veluti jumentum, velut asellus aliquis, qui modò flagris tundi, & contundi, modò fame, atque inedia macerari, & tantum non confici debet, ut animo, ceu sessori, benè sit.

Et ita confecit S. Hilarion, qui quoties aliquam corporis pugnam sentiebat, sic illi insultare solitus:

D. Hieron.
in ejus vita.

Ego, aselle, faciam, ut non calcitres, nec te hordeo alam; sed paleis: fame te conficiam, & siti; gravi onerabo pondere, ut cibum potius, quàm lasciviam cogites.

Ita etiam corpus tractavit, ita confecit D. Gregorius Nazianzenus, qui sic etiam de seipso scripsit:

Equidem in hac canitie, corpus lano, oculos premo, diurnis, nocturnisque, curis ter miseram animam conficio, ut eam à flamma extraham: & ne sic quidem, nisi admodum agrè, corpus in potestate habeo.

Hæc S. Præsul ætate gravis, canitie venerabilis, frigido jam, effoetoque corpusculo: illud tamen laniat, illud conficit, & hoc, ut à flamma extrahat; flamma dico concupiscentiæ: & tu juvenis, in flore ætatis, in æstu adolescentiæ, corpore vivido, & præservido, id non facies? facies certè si animam, si corpus è flamma libidinis, impuriq; amoris, extractum velis.

1^a vit. c. 2.

Ita extraxit D. Benedictus, qui cum inusitatum libidinis ardorem sentiret, se nudum in urticas, atque in spinas induit, sicque (uti advertit D. Gregorius) *Voluptatem traxit in dolorem, & vicit peccatum, quia mutavit incendium.*

Ita D. Bernardus cum fortè levius oculos in fo-

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

minam conjecisset, ultor sui generosus, in stagnum gelidæ aquæ insiliit, seseque immerfit collo tenus, ibique tamdiu mansit, dum acriore gelu, frigidoque aquæ elemento, omnis concupiscentiæ ardor extingueretur.

Henriquez
in Falc. SS.
Ord. 118.
l. 1. dist. 4.
c. 21.

Ita S. Franciscus Assisus ad restinguendum similem ardorem, tempestate perfrigida nudum corpus in cumulos nivis abiecit: ut calorem frigore vinceret, & æstum æstu meliore. Sed antiqua, inquit, sunt ista, & longo sæculorum lapsu detrita: demus alia recentioris memoriæ. In hoc argumento, non tam verbis, quàm exemplis certandum est: hæc enim fidem faciunt, non ista.

Initium ducemus à foemina, sexuque infirmiore. Sancia Garillo cum in seipsa vehementius ignem libidinis accendi sentiret, doleretque, eum gelida extinguendum rata, ausu sanè virili, hyeme summa, nocte perfrigida, in cupam pluvialibus aquis plenam, propè glaciata, nuda insiliit, & collo tenus tamdiu immersa perstitit, dum poenitus extinctus esset ardor. Audax profectò, & heroicum facinus in foemina, quod suspicient omnes, imitabuntur pauci, cuticulæ suæ nimis indulgentes, & valetudinis fortè plus æquo amantes. Dicent enim primam sanitatis habendam esse curam, nec ausu temerario violandam.

Non abnuo, nec te ad similia audendum provocari velim, nisi ad ea te impellat altior è cœlo spiritus: sed neque ita abjici, ut etiam leviores corporis vexationes horreas, ad leviusculum valetudinis damnum.

Audi quid ea de re sentiat, & loquatur D. Hieronymus: sic ille quondam ad Salvinam viduam:

Melius est stomachum te dolere, quàm mentem imperare corpori, quam servire: gressu vacillare, quàm pudicitia. Ne porrò sic vacilles; nève etiam hac in parte abeas à prudentiæ regula, aut in extrema deflectas; in te aut nimis indulgens, aut rigidus nimis; duo tibi veluti præcepta sub oculos ponent Divi Patres.

Primum erit D. Gregorii Pont. Max. In his corpusculi afflictationibus, *necesse est*, inquit, *ut artem* *quisque continentia teneat, quatenus non carnem, sed virtutis carnis occidat.* Lib. 30. Mor. c. 14.

Alterum erit D. Bonaventuræ: censet ille, quod corporis molestiæ, uti proprio judicio non sunt admittendæ; non tamen recusandæ sunt alieno. *A seipso in seipsum rigida debet esse censura.* Ne porrò rigidior sit quàm recta ratio postulet, standum erit, non tuo judicio; sed alieno: ejus maxime, qui in spiritu tibi Pater est. Sed & hæc verbulo indicasse sit satis, institutum prosequamur; & videamus quid in hoc ausi generosi pugiles, castimoniæ retinendæ amantiores, ex his aliquos producam, ut tibi ad aliquid etiam audendum animos faciam.

B. Ioachimus, Rogerio Siciliæ Regi, in paucis erat familiaris, eique & in amoribus, & in summa gratia, quam scilicet conciliarat eximia virtus, in qua miræ sunt amoris illecebræ: Et hanc, & illam invidit meretricula, sponditque futurum ut ad scelus illiceret. Venit igitur meretricio cultu, formæque, atque in cellulam admissa etiam lectuli consortium petiit impudenti ausu. Quid hic Ioachimus? Nulla fuit mora, lectulum stravit ductis è foco carbonibus bellè accensis, tum illi sese instravit latere nudo, una scilicet ignei lectuli parte: relictâ alterâ, in quam, ut cubaret mulier, invitavit. Quid hic illa? Primum attonita hæsit, tum ut vidit innoxie incubare carbonibus, illustrem viri castimoniam demirata, seipsam damnavit, & amores illos suos; tum ad Regem Rogerium rediit, rem gestam ex ordine narravit, & facti mirè poenitens in Venusiæ monasterio seipsam inclusit. Tanta fuit exempli vis, quæ ut major sit, addemus alterum recentioris memoriæ.

Henriquez
supra l. 2.
dist. 14. c. 2.

Histor.
Capuco.

Forolivii Ecclesiasten agebat P. Laurentius Fuc-
cinenſis Capuccinus, & concionem in diem proxi-
mè ſequentem parabat concubia jam nocte, cum
ecce de repente ſe in cubiculum penetravit ſœmina
ſpecioſiſſima, flagitiôque prompta; imo & auſa ho-
minem ad libidinem provocare. Quid hic genero-
ſus Athleta Caſtitatis? Ubi periculum, & flam-
mam circa ſe animadvertit; libris, & ſcriptioni in-
tentus, ſcorto ne quidem appellato, digitum lucer-
næ jam accenſæ admovet, immittit, conſtanterque
in illa retinet, uſque dum caro difflueret. Mira ſa-
nè & corporis, & animi conſtantia. Sicque ignem
igne vicit, & digitum aduſſit, ne animum adureret.
Quo fortitudinis prodigio & victa meretriculæ illius
impudentia, & malevolorum invidia, qui illam ſub-
miſerant, ut concionatorem (qui contra illas libidi-
num ſordes è pulpito fortiter declamarat) iſdem
inſicerent, ſicque illi authoritatem adimerent, &
bonum nomen, quod ſibi fecerat vir ſanè in paucis
religioſus.

Ejuſdem generis, & fortitudinis eſt illud; quod
de Antonio Roſilæo ordinis Minimorum memorant
illorum Annales.

Patiebatur ille inſurgentiſ concupiſcentiæ ſti-
mulos, & inde etiam ignes, & flammæ, quas ut
extingueret; in ea ſpiritus cum carne pugna, igne
ſibi pugnandum eſſe duxit. Ergò ſiniſtræ polli-
cem flammæ admovit, & interim hæc ipſe ſecum:

*Age corpus meum, age mollicula caro, experire, quid tibi
virium ſit ad ignem æternum? Hic enim ſequitur ad ignes
impuri amoris.*

Dixit, pugnavit, vicit, triumphavit, digito qui-
dem probè uſulato: ſed animo deinceps libero, at-
que ab illis incendiis immuni. Tantum intereſt
vel ſemel generoſè ſeipſum viciffe. Et ſic teipſe
vincas oportet, Amice Lector; ſi fortè tibi aut blan-
diatur mundus, aut titillet caro, aut dæmon ſcin-
tillas excitet impudici amoris: has igne meliore vin-
ces; atque extingues.

Quod ſi tibi non tantum ſit animi, & roboris,
ut vel extremum digiti in ignem immittas: ſaltem
animo, & cogitatione teipſe in infernum demitte:
dicque tibi in aurem: Age anime, poterisne habi-
tare cum igne devorante? cum ardoribus ſempi-
ternis? quod ſi non poteris: certè neque in igne
luxuriæ, neque in incendiis inceſti amoris.

Hic ſtylum è membrana ſubducere parabam,
cum ecce incurrit in oculos, illuſtre facinus S. Ber-
nardi Calvonii, Abbatis ſanctarum Crucium.

Henriquet
in Faſc. SS.
Ord. Cifter.
l. 2. diſt. 9.
c. 3.

Hic dum fortè vicinum caſtellum ingreditur,
occurrit cuidam ſœminæ, quæ ejus pulchritudinem
demirata, maximè verò candorem, ac nitorem
dentium, ab admiratione delapſa in impuros illius
amores.

Interea pulpituſ conſcendit pius Præſul, &
ad frequentem concionem multa dicit in illa verba:
Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abſ te.

Hæc dum jactat concitata quadam vi orationis, &
miro animi ardore, monetur inſtinctu divino, ama-
ri ſe impurè à ſœmina ob candorem dentium. Sen-
ſit impetum Dei ſe monentiſ, & Evangelici tex-
tus, quem è pulpito explicabat. Nec mora, la-
pide (qui fortè tunc ad manum fuit) ſpectantibus
omnibus, omnes omninò dentes confregit, expuit,
& in ſœminas illas acriùſ inſurgens, conjecit, ſpar-
ſitque, adjecta etiam vehementiore quadam repre-
henſione propter impuri illius amoris æſtus: ſic enim
ad illas:

*Reſpicite miſera pulchritudinem dentium, qui jam nihil
aliud ſunt, niſi putrida oſſa ſepultura; uti & mea pulchri-
tudo aliquando cibus vermium. O miſera, dentes potiùſ
ſpirituales querite, qui anima cibum frangant, commi-
nuant, digerant.*

Hic omnes invaſit ſtupor, occupavit gemitus, &

ſœminas illas ſalubris pœnitentiæ, lacrymæ, ejula-
tus, quibus ubi datum eſt ſatis, ex illis duæ, cæte-
ris & genere, & forma ſpectabiles magis, ad Sancti
Præſulis pedes ſeſe abjêcere veniam ſupplices pe-
tiêre, mundôque valere juſſo ſacrarum Virginum
Aſceterium ingreſſæ, vitam omnem in eo exegê-
re, & quàm ſanctiſſimè diem ſuum obiêre.

Et hunc finem habuit ea concio, & tragicus in
ea actus, quem fortè damnabit aliquis ex huma-
næ rationis, ac prudentiæ genio: laudabit alius ex
cœleſti impulſu, quo abripiuntur nonnunquam
grandes illæ animæ: quibus ex eo venia danda, quod
altiore inſtinctu id moliantur, & faciant.

Certè ut ſibi, & ſuis redditus eſt Sanctus Præ-
ſul à monachis quâ dolore, quâ amore, quâ etiam
reverentia erga Patrem, blandè increpitus, vel ex
eo, quod ſacro Oratori impedita loquela, & vox ar-
ticulata; & ſimul etiam cibi ad vitam ſuſtentandam
neceſſarii oportuna maſticatio, quibus ille:

*Dominus JESUS, qui dixit: Si oculus tuus, vel pes
ſcandalizat te, projice abſ te, providebit. Hæc ille ſpei
plenus, atque in Deum fiduciæ, quæ certè non de-
fuit: ſed providit etiam miraculo. Nam licet eden-
tulus totus, & articulatè, uti aliàs, loqui, & cibum
maſticare probè.*

Hoc nimirum amabilis Dei providentia conceſ-
ſit, & ſimplici obedientiæ, quæ paret ad litteram,
& caſtitati, cujus in paucis amans fuit bonus Præ-
ſul, & inſigni, quo valuit animarum zelo; quo ſi
præditus id agas quod ille; nec tibi deerit eadem
cœli providentia, uti nec illi defuit:

OCTAVUM PRÆSIDIU

*A ſedula, & arctiore ſenſuum externorum
cuſtodia.*

A Biit in vulgus tritum illud adagium:

Tria ſunt tenerima: *Oculus, Speculum, & Caſtitas.* Cuſtodia
ſenſuum.

Oculus quidem, ut qui ne pulviſculum patiatur.

Speculum, quod nec minimum oris halitum.

Caſtitas, ut quæ ne leviusculum quicquam admit-
tat, quin & inſiciatur, & labefactetur tota; ideo-
que ut illorum ſedula & diligentior haberi debet
cuſtodia: ſic & hujus quam arctiſſima; & quidem

Primo *Oculorum*. quorum enim potiùſ? hi quip-
pe ſunt in amore duces, indeque & prima adulteri ocu-
lorum tela ſunt, ſecunda verborum, ut ſcitè D. Augu-
ſtinus, ideoque cuſtodiendi, & vallandi ſunt illi I.
Viſus.
Serm. 83.
de Temp.
quàm maximè; & hoc quia, qui oculo inſicit, at-
que vincit; & Virginitatem, inſiciat, ac vincat eſt
neceſſè. Et hoc quia & hæc, & illi propè idem
ſunt; ut annotavere Sapientes Græci, apud quos
una, eademque vox *κορη* & pupillam oculi, & pucl-
lam, ceu Virginem, ſignificat, ut vel ex eò intel-
ligas Virginem cuſtodiendam ut pupillam oculi,
adeoque & Virginitatem. Et hoc quidem inſigni
oculorum cuſtodia, quam ab ipſa Eccleſiæ infantia
commendatam Chriſtianis omnibus fuiſſe probant
antiquorum ſcriptorum monumenta; inter quæ
illud Tertulliani:

*Tam ſancti Viri eſt ſubſundi ſi Virginem viderit, quam
ſanctæ Virginis, ſi à viro viſa ſit.* L. de Veland.
Virgin. c. 2.

Et hoc D. Baſilii, qui Libavii ſcholam ingreſſus,
rogatusque ut ad ingenuos adoleſcentes aliquid di-
ceret, monuit pudore ornari, demiſſos habere oculos,
ſurſum animum. Quam oculorum modeſtiam ſimul
& verecundiam à Chriſto hauſtam oſtendit Vene-
rabilis Beda, ad illa D. Joannis de Chriſto verba:
Cum ſublevaſſet oculos *JESVS*, hoc, inquit, memora-
vit, ut diſceremus, quod oculos non erigebat huc, atque illuc.

Et ita didicerunt à Chriſto Chriſtiani, quibus
nec elati oculi, nec emiſſitii, & vagi; ſed modeſtè
demiſſi, imò & ex eorum voto probè clauſi.

Ita

Ita S. Ephraim etiam à meretricula benè doctus. Hæc fortè in virum Dei oculos defixerat, cui ille : *O mulier dic mihi, cur me usque adeo intueris?* cui illa : *Quia ex te viro ego sum, tu autem me ne respicias quidem; sed in terram, ex qua sumptus es, oculos tuos retorques.* Norarat procax mulier demissos Viro sancto oculos, & probarat allato etiam eleganti apophtegmate.

Et ita demissos habuit, servavitque è Societate JESU Coadjutor in Collegio Cordubensi sacristanus; quem D. Teresa in excessu mentis vidit in cœlos educere numerosam animarum turbam, cujus ipse dux erat, atque antesignanus. Hic, ut in omni virtute excelleret, maximè verò in oculorum custodia, cujus argumento est illud, quod annis omnino triginta, quibus Æditui officio functus est, Virgines quadringentas, quas vulgo devotas appellamus) omnes distinguebat ex voce, ex facie ne unicam, quia ne unius unquam faciem viderat, adeo sui observator & oculorum custos egregius: uti & illi qui oculos benè claudi maluerunt, quàm malè custodiri.

Et ita sancta mulier nomine Daria cum orbatæ esset oculis à S. Brigida Virgine petiit oculis benedici, ut vel semel mundum aspiceret, & oculum mundi hujus, id est Solem: benedixit illa, & vidit: at iterum tangi oculos, & claudi voluit: tetigit Brigida, & rursum oculos clausit, ceu geminas animi fenestras, quas occludi maluit Daria, quàm non benè custodiri.

Ita etiam B. Iordanus Dominicani Ordinis Generalis Magister, cui cum ex morbo periisset unus oculus, convocatis ad se fratribus, sic ad illos:

Fratres agite gratias Deo, quia ego jam unum perdidici inimicum. Rebatur nimirum, & rectè, oculos sibi inimicos, gaudebatque si è duobus, unum saltem perdidisset.

Ejusdem mentis, & animi fuit Venerabilis Cesar de Buz: hic utroque orbus lumine, cum audisset cœcitati suæ indolere quam plurimos, cathedram conscendit, atque ad frequentem concionem dixit, monuitque ut Deo gratias agerent, vel ex eo, quod amissis duobus oculis, unà etiam duos inimicos amississet. Et certè ii plerumque sunt oculi, & ita quidem, ut qui nec armis vincuntur, vincantur oculis. Sic à Madianitis victi quondam Hebræi, de quibus ita eleganter Basilus Seleucienfis: *Cum armis vincerent, oculis labeantur, pilis, atque hastis superiores, formæ jaculis vulnerabantur.* At unde ea jacula? utique à forma hausta per oculos, à quibus etiam ad animos evadunt alia jacula impuri amoris, eosque vulnerant, ac perdunt: & certè quidni sic perderent.

Sunt oculi libidinis pronubi, & quasi lenæ, ut advertit D. Basilus.

Sunt veluti incorporeæ quedam manus, quibus animus apprehenditur, & capitur, ut annotat ille ipse S. Præsul.

Sunt veluti prædones, qui nos spoliant bonis omnibus, Dei gratia, aliisque cœli ornamentis, quibus ante nitebat mens sancta.

Sunt introitus vitiorum, ut disertè S. Chrysologus: per eos enim in animæ penetralia introeunt vitia propè omnia, maximè verò Cupido, & Venus; & hujus, atque illius ignes, & sagittæ.

Sunt & retia, quibus involvuntur, irretiuntur, & captivantur animi. Sic eos appellandos censuit D. Ambrosius, qui voluptatem dum suis depingit coloribus, sic de illa:

Ludentibus jaculans palpebris retia, quibus pretiosas juvenum animas capit.

Ecce ut retia sua jactat voluptas, atque in animas immittit per oculos emissitios, per ludentes, & lascivientes palpebras, & telum lethali veneno illitum admittunt, ut author est Antrochus, & mollia retia, ut author Ambrosius; ut proinde mirum non sit cum ii sint oculi, si eorum tam sedula, tam arcta debeat

esse custodia; imò & tam sancta.

Certè sanctam esse voluere in ipsa Ecclesiæ inertia Christiani, apud quos ea invaluit consuetudo, ut cum Christi corpus sumpsissemus, ac deinde, (ut tum moris erat) etiam & sanguinem, uda adhuc labra manu tegebant, eamque deinde ad oculos admovebant, tum ut eam rem oculis cariorem sibi esse demonstrarent, tum vel maximè, ut eo contactu Eucharistiæ vis, & præsentis Numinis sanctimonia & oculos expiaret, & decore pudicitiae consecraret, & firmaret cœlesti illa fidaque custodia, à qua descendo ad aliam, quæ est Aurium, & Auditus.

Benè censuit, benè dixit Plutarchus, cum pronuntiavit illud Aures esse veluti opportunas anfas ad virtutem: & hoc verum est quàm maximè in natura integra, nec infecta peccati nævo: at ex illo factæ sunt viæ ad malum: per illas enim veluti per aditus patefactos, & pervios ingrediuntur vitia, atque ad animum usque evadunt, per illas intrant inverecondi sermones, cantilenæ molles, amatoria verba, & insignis quædam maledicentia, quæ ubi animum subiit, eum inficit, ac perdit: ne porro ita subeat, inficiat, perdat, audiendus Valerianus Episcopus Cemeliensis, qui sic olim ad suos, sic modo etiam ad nos:

Nemo insidiantibus cantibus credat, nec ad ea libidinose vocis incitamenta respiciat, quæ cum oblectant, sæviunt; cum blandiuntur, occidunt.

Ne verò ita sæviant, & occidant duo castis animis, & auribus adhibenda.

Primum secundæ sunt aures, deinde sepiendæ etiam spinis.

Hippocrates libro de aëre, & aqua, & Nyssen libro de viribus animæ, scribunt auribus asperfas esse venulas aliquas, quæ si secentur sterilescent homo, & insolentis libidinis impetus, aut valdè coercetur, aut etiam penitus extinguitur.

Quod naturæ, hoc & virtuti dandum: admoventæ est auribus medica manus, rescanda, rescindenda colloquia, quæ Venerem sonant, & aliud quidvis à casta mente dissonum, adhibendaque, ut ait Tertullianus, *Ornamenta aurium, Dei voces.*

Et ita adhibuit S. Bernardinus, qui etiam ad verbulum turpe rubere totus, & pudore suffundi, cujus probè conscii socii omnes, etiam alias discoli, si fortè quid ejusmodi in colloquium intulissent, adventante Bernardino, illico conticescere, aut ad alia converti, adjicereque illud: *Taceamus, taceamus, ecce Bernardinus.* Nimirum hæc illi erat aurium custodia: quæ eadem & tibi. sed & alia quoque

Ea erit à spinis; ex illo sapientis vel monico, vel oraculo, quo docuit aures sepiendas esse spinis, hoc est quadam morum severitate, gravi vultu, & ad verba obsæna tetrico, hoc est forti, & acerrima custodia muniendas aures, ne libido per eas introeat. Et hæc tibi erunt pro auditus custodia, cui accedet

Alia pro gustu. Quis enim nesciat castimoniam delitiis, saturitate genialis mensæ, popinarum luxu, atque ingurgitationibus gravissimè oppugnari. Hieronymum audi & sua, & aliena doctum experientia. sic ille aliquando:

Non Ætnei ignes, non Vulcania tellus, non Vesuvius, & Olympus tantis ardoribus aestuant, ut juveniles medullæ vino plena, & dapibus inflammata. Et quia sic inflammata, adhibenda in victu magna moderatio, & acris ac severa custodia, à jejuniis, & aliis corpusculi afflictationibus. Et hac, & illud adhibuit D. Hieronymus, Athleta fortis, à quibus (ut ingenuè de seipso) *quidquid in me fuit humoris libidinis excoctum est,* atque consumptum.

Hujus exemplo moti, & ratione etiam permoti eadem castimonie servandæ præsidia attulere alii sanctitate illustres.

Bollandus,
1. Febr.

Lancicius
Opus. XVII.

1. Febr.

13. Febr.

Orat. 6.

De Virginitate.

Serm. 139.

L. 1. de Abel
c. 4.

Hom. 19.

Cyrrill. Hierosol. Catech. myst. 5.

II. Auditus.

Hom. 6.

Cap. 4.

In Scorpion. 6. 3.

Eccl. c. 23. v. 19.

III. Gustu.

Epist. 10. ad Purian.

Epist. 22.

B. *Henricus Suso*, nunquam usus vino, nisi die Paschatis, eoque modico.

S. *Riharius* pane contentus, & ordeo, & aqua pura, quam & suis miscebat lacrymis, & illa etiam cinere aspergebat.

S. *Euthymius*, & alii cum eo Viri Religiosi herbis, & leguminibus victitare soliti. Mitto alios, & transeo ad alterius sensus custodiam,

IV. *Odoratus.* Ea erit *Odoratus*, qui & ipse restringi debet, ne plus æquo sese effundat ad hauriendos odores; afflata enim odororum suavis mirum quantum animum emolliat atque effoeminet, inducatque petulantis cujusdam lasciviæ socordiam, cujus probè conscii Divi Patres, aliis, atque aliis appellationibus seu totidem coloribus depinxerunt.

Orat. 18. D. Gregorius Nazianzenus, in Theologia facile princeps, *olfactum* esse dixit, *animum effoeminantem*.

Catech. 12. D. Cyrillus Hierosolymitanus, *voluptatis inescitum*.

L. 12. Padag. c. 8. Clemens Alexandrinus, *odores* vocabat *puellares illecebras*, gynæcei proprias, tantum non meretricias.

Epist. 8. D. Hieronymus graviore usus censura, *Pestes, & venena pudicitie*.

In c. 5 ad Galatas. D. Chrysostomus dicere solitus nares accepto suavi odore, sæpius imposuisse menti; imò & *lymphasse ad voluptatem*, hoc est, indidisse æstrum libidinis, & furibundum amoris impetum attulisse.

Ecce quæ ab olfactu, & suavi illa odororum fragrantia, castæ menti pericula, quæ & vitiorum monstra, quæ nî arceas fideli, severaque custodia te in apertam perniciem trahent.

Ita traxerunt aliquando *Muleassem*, Regem Tunis in barbaria: hic inito prælio, cæsus, profligatusque cum celeri fuga sibi consulere pararet, ex ea retractus, agnitusque ex molli illa odororum fragrantia, quæ vestes imbuerat, à proprio filio excæcatus cum duobus liberis.

Quod illi in corpore, hoc tibi in animo eveniet, si te ad illam odororum mollitiem enervaris, capieris ea primùm ceu laqueo, dein extæcaberis, & oculum bonæ mentis, id est cœlestium intelligentiam, amittes, ac denique ea orbus etiam peribis: sed ne longius

Venio ad alium, qui humano corpori inditus est sensum, is est *Tactus*, cui etiam admovenda arctior custodia, eo maximè, quod ille sensus toto corpore sit sparsus, atque ut ait Aristoteles *inter sensus sit primus*, & sine quo nullus alius in animante esse possit.

V. *Tactus.*

Est ille etiam omnium infimus, præ cæteris ma-

teriæ immerfus, atque ad illius fæcem, & colluvionem abjectus, adeoque periculosus quàm maximè.

Climacum audi, Virum à religione clarissimum, *Gradus 15.* sic ille: *Fit nonnunquam ut ex solo tactu corpus inquinetur. Nihil quippe isto sensu gravius, nihil periculosius. Gravitationem porro & periculum inde agnosces, quod Aristoteles, voluptates ex tactu perceptas, serviles, & belluinas appellat.* *L. 3. Ethic. c. 13.*

D. Gregorius Nazianzenus *rabie* quandam; *Orat. 6.* D. Basilii *lenam libidinis*, ut qui hanc proritet, ac foveat, ideoque cavendus vel maximè tactus, seu proprii corporis, seu etiam alieni, si castitati velis benè esse cautum: ut enim eleganter, & verè D. Hieronymus: *Tactus, & joci moritura Virginitatis sunt principia.* *Lib. de Virg. In vita S. Hilari.*

Testis erit Vir alias religiosus, simplex, & rectus. Hic affectu, ut opinabatur, spirituali, & bono, cum B. *Maria Ogniacensis*, manum attigisset, strinxissetque, illico motum in corpore per sensit insurgentis libidinis, cujus inscia cum esset illa, è cœlo hanc vocem audit, *Noli me tangere.*

Nimirum attactus etiam levissimos cœlum odit, ac prohibet; utpote periculosum, & castitati inimicum, cujus probè conscius B. *Iordanus* Ordinis Prædicatorum Generalis magister, matronæ nobili ac piæ, manum sibi fortè tangenti, & abstinere iussit, & hæc etiam illi:

Terra bona est, & aqua etiam non mala, & tamen ex hujus, illiusque contactu fit lutum. Quid frigidus ferro, & silice, & tamen ex hujus illiusque contactu, atque allisione exilit ignis.

Dixit & matronam illam pudore suffudit, & deinceps & illi, & sibi benè cautum voluit: vel ex eo quod vir, & mulier sit, quod terra, & aqua, quod ferrum, & silex.

Ex quibus coronidis loco id conficio. Primùm Viro religioso abstinendum ab omni tactu alieni corporis etiam faciei, & manuum; non modo in Virginibus, ac foeminis: sed etiam in pueris, & adolescentibus.

Deinde à tactu arteriæ in puellis, ac foeminis fortè ægrotantibus. Unde nullo modo probare possum, in Sacerdotibus, ac Religiosis etiam primæ notæ, eam licentiam, qua tentant arteriæ pulsus, ut ex illius micatione judicent, sitne, & quantus febrilis æstus. Videant, qui ejusmodi sunt, ne alios ab illo tactu patiantur æstus & ignes. Id certè Religiosis Societatis JESU severe est inhibendum & prudenter, & rectè.

TRACTATUS DE OBEDIENTIA CHRISTIANA, ET RELIGIOSA.

Ad illa verba: *Domine, quid me vis facere?*

Actor. cap. 9.

IBAT Saulus in Damascum spirans minarum, & cadis in Discipulos Domini; cum ecce circumfulsit eum lux de cœlo, & in luce ardor quidam igneus, quo velut afflatus in terram pronus concidit, & vocem quasi tonitruum audit: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Hac voce, ceu tonitru, percussus. *Quis es Domine?* inquit: Et ille: *Ego sum IESVS, quem tu persequeris.* *Durum est tibi contra stimulum calcitra-*

re. Quid hîc Saulus? Eum jam occuparat timor ac stupor, quo evictus, & jam alius à seipso exclamat: *Domine; quid me vis facere?* Hæc Sauli vox, hic spiritus, hic ardor entheus, quem dum suspicit, & amat D. Bernardus, sic gemens, ac suspirans ad suos; imo ad omnes inclamat: *Quàm pauci inveniuntur in hac perfectæ obedientiæ forma.* *Serm. 2. in Conv. S. Pauli.* Heu! plures habemus Evangelici illius cæci, quàm novi Apostoli imitatores.

Ut porrò ea perfectæ obedientiæ forma magis in luce sit, & alto quasi die, duas movebo quæstiones, quarum prima hæc erit, quid sit obedientia? altera quæ etiam perfecta?

QUÆ.

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: *Domine, quid me vis facere?*

Actor. cap. 9.

Quid sit Obedientia?

I.
Est virtus
universa.

EAM non pressius definiam, ut sit in scholis, & Lycæo: sed largius describam, ut fieri solet in pulpito, & fusa ad populum concione, ex his enim *obedientia* descriptionibus, ipsa quodammodo ejus natura, atque vis magis elucescit, quam ex pressiore aliqua illius definitione. Itaque ut ad rem propius.

Lib. 5. Ethic.
6. 3.

Aristoteli, Philosophorum Principi: *Obedientia est virtus universa*, vel quia universas virtutes quasi complectitur: vel quia hac assurrexit Universi moles, & eadem quasi continetur, & durat.

Gen. 1. 1.

In prima illius molitione; rerum omnium factor, ac creator Deus: *Dixit, & facta sunt*. En promptam, & celerem *obedientiam*, dicere Creatoris, est fieri.

2. 2. quæst.
104. art. 3.

Dixit, & factum est cælum: dixit, fiat lux, & facta est. fiat terra, & facta est; & dividantur aquæ ab aquis, & divisæ sunt. Ecce *obedientiæ vim*, atque energiam; à qua uti surrexit Universum, sic & ab illa conservatur, & durat: ut enim D. Thomas: Virtus *obedientiæ spectat ad ordinem*, quem in mundo posuit Deus, & ordo *obedientiam* ipsam ostendit, à qua mira accedit Universo venustas, à qua & *xórou* dicitur, id est ornatus, & venustus; quæ venustas quamdiu durabit, durabit & mundus, si labefactatur illa, necesse est ut concidat, atque in chaos confusum, ac horridum redigatur: ut proinde & verè, & præclare dixerit D. Gregorius Nazianzenus: *Obedientiæ legem terrena simul & cælestia tueri, ac conservare.*

Orat. 9.

II.
Mater, &
Custos Vir-
tutum.

Huic *obedientiæ* descriptioni affinis est illa, quam effert Divus Augustinus, cujus hoc effatum.

Lib. 14. de
Civili.

Obedientia, quæ virtus in creatura rationali, mater quodammodo est omnium, custosq; virtutum. Mater quidem, quæ eas veluti concipit, ac parit: custos autem, quæ eas nutrit, fovet, ac conservat.

III.
Nota Chri-
stianitatis.
Epi. 6.

D. Ignatio Martyri, *Obedientia* symbolum erat, ac veluti nota Christianæ gentis, à qua discerneretur ab aliis. Sic enim aiebat: *Revereri præstantiores, atque majores, Christianum est*. Solent oves in velere admittere stigma quoddam, ex quo noris, cum sit pecus.

Porro stigma illud in ovibus Christi, hoc est Christianis, est *Obedientia*: uti è contrà *inobedientia*, est stigma Antichristi.

IV.
Tesseræ So-
cietatis JESU.

S. Ignatius Societatis JESU Fundator, & post Deum author, ut suos in omni virtute præstantes amaret: sic in *obedientia* planè singulares ac præstantissimos exoptabat, aiebatque hanc esse minimæ Societatis suæ veluti *Tesseram*: Tesseram utique sacræ, ac religiosæ militiæ: quam uti agnovit, amavitque B. Franciscus Borgia; sic & cæusus, ut Rudolphi Aquaviva, Societatis ejusdem candidato animum flecteret.

Rbo in hist.
virt. l. 4.
6. 6.

Societatis ineundæ certus, è paternâ domo in nostram se receperat, & hoc præcipiti fugâ: repetitus paternis precibus, mandante etiam Pontifice, tantisper apud suos esse jubebatur, tum explorandæ constantiæ gratiâ, tum ut aliquid justo Parentis dolori concederetur. Sed nec Parentis lacrymæ, nec virorum principum (qui domum reducturi aderant) nec Pontificis imperia (quæ subrepta esse dicebat) apud Adolescentem tanti erant, ut quipquam illis putaret tribuendum. Nec enim patiebatur se è salutis portu abreptum iterum revolv

in fluctus rerum humanarum, etiam ad breve tempus.

Quod ubi advertit Franciscus Borgia, Præpositus Generalis, non aliâ, ad inflectendum adolescentis animum, machinâ usus, quam objecto *obedientiæ* nomine, quam aiebat à B. Ignatio datam Societati *tesseram*. Ea audita sese remisit Adolescentis ardor, & eò quidem, ut ne verbulo quidem mutire ausus, lacrymarum plenus abierit, currumque fratris conscenderit.

Valuit *obedientia*, egregiæ indolis index, & post aliquot dies victor ad nos rediit, & tyronibus redditus, ejus sanctimoniæ jecit fundamenta, cui deinde Salsetanæ palmæ coronam imposuerunt.

Theophylacto, *Obedientia est opus Dei*.

V.

Considera, inquit, quod humiliari, atque obedire opus est ejus, qui à Deo egressus est, & ad Deum vadit. Superbire autem, & inobedientem esse, opus est ejus, qui à dæmonibus exivit, & ad dæmones vadit.

Opus Dei.

In c. 13. Ioan.

D. Ambrosio, *Obedientia est iugum Christi*: sed leve, sed amabile; sed gloriosum. Sic enim de illo iugum mellea, ut solet, eloquentia. *Portare iugum Christi suave est, si ornamenta putes cervicis tuæ esse, non onera*. Erige cervicem, redimicula, non vincula geris. Muta quoque animalia redimiculis gaudent, & phalerari sibi magis, quam nudari videntur.

IV.

Jugum Christi.

Serm. 3. in

Muta Psal. 118.

Argumentum peti ab equo, & mulo, quibus etsi non sit intellectus, gestiunt tamen si phaleras induerint, quibus regantur, & flectantur partes in omnes.

Nobis est mens altior, atque intelligentia, quæ *obedientiæ* vinculis gaudet, ac triumphat. Et ita gaudere docta, atque triumphare S. Mechthildis ipso die Veneris sancto, die utique, quam uti morti suæ; sic & *obedientiæ* sacravit Deus homo, factus *obediens usque ad mortem*, & quidem *Crucis*: quam Christi *obedientiam* dum suspicit, & amat pia virgo, quæritque quid pro illa munificentissimo Salvatore impendere possit: audit *obedientiam*.

D. Vincentio Ferrariensi, *Obedientia* dicebatur, parvulorum infantia, exemplo petito ab infantia JESU, quæ perfectæ *obedientiæ* norma fuit, atque exemplar, expressum illis Evangelistæ verbis: *Et erat subditus illis. Quis? Quibus?* exclamat Bernardus, & mox respondet: DEVS hominibus, MARIE & JOSEPHO: Deus, inquit, cui Angeli subditi sunt, cui Principatus, & Potestates obediunt, subditus erat Maria, & Joseph.

VII.

Parvulorū infantia.

Euc. 3. v. 31.

Hom. 2. su-

per Missus.

Hæc ubi extulit S. Præsul, tum ad Lectorem stylum convertit, & sic inquit:

Mirare ergo utrumlibet, & elige quid amplius mireris; sive Filii benignissimam dignationem, sive Matris excellentissimam dignitatem. Utrumque stupor; utrumque miraculum.

Christo Servatori, *obedientia* cibus illius est: sic enim ad Discipulos, qui fortè ingerebant illud: *Rabbi manduca*; quibus mox injecit illud: *Mens cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus*.

VIII.

Christi ci-

bus.

Ioan. c. 6.

v. 34.

Ita illi pro cibo, pro nectare, pro ambrosia fuit *obedientia*; hæc una ejus palato sapere, cætera desipere.

Est in hominibus insolens quædam cibi appetentia, eaque in variis etiam varia.

Hercules bovinis carnibus impensè delectabatur, Achilles Leonum medullis, Tyberius Cæsar cucumere, Alexander Macedo pomis, Plato ficibus; Archesilaus Philosophus uvis, Iason, magnus Jureconsultus, rubro melone; alii aliis cibis capi, atque destineri, non sine aliquo culpæ nævo, gulæque vitio impotentiore: At Christus unica *obedientia* pasci, atque oblectari: hæc illi pro omni cibo, proque delitiis. Quæ enim potius? aliæ corpori tantum serviunt, & abdomini; hæc mentem, potio-

rem

rem utique hominis partem, alit, fovet, ac servat æternos in annos. Sed ne longius; videamus quæ deinde, & qualis sit obedientia.

IX.

Mors voluntaria, sepultura voluntatis.

Climaco, est perfecta abnegatio propriæ animæ, & proprii corporis, mors voluntaria, vita sine sollicitudine, navigatio sine damno, sepultura voluntatis.

Esse autem mortem voluntariam, & sepulturam voluntatis, suos ut edoceret S. Franciscus Assisius, fratrem aliàs inobedientem, mandavit primò religiosa veste exui: tum fossam altiore erui, denique in ea vivum defodi ad mentum usque. tum hæc illi; *Esne mortuus frater?* cui cum dixisset ille. Enimvero Pater suum mortuus; imò & sepultus: tum iussit extrahi, hoc uno facto fratribus suis indicans illud. Obedientem & sibi mortuum esse debere, atque etiam in vivis sepultum.

Sit igitur indubitatum illud, quod Obedientia sit mors quædam. Mors, inquam, non fatali quadam necessitate homini imposita: sed assumpta voluntate; mors, à quâ manat vita, non huic corpori, ac luteæ moli: sed animæ; mors, quæ tamen mortis nomen, & damnum nesciat, quæ vitam donet, & quidem æviternam; ubi tamen ab illa quali morte successerit, & ipsius voluntatis sepultura; hanc enim etiam aperit obedientia: imò & ipsa est illius sepultura; à qua tamen nihil putredinis, nihil fœtoris aspergatur: sed potius & animæ, & corporis integritas, atque nitor; & ex illa quædam immortalitas, cuius testem amo, testem appello Aschanum in sancta obedientia mirè, dum huic ævo viveret, exercitatum. Hunc post obitam feliciter mortem, cum forè è sepulchro invocaret, evocaretque annosus senex; rogaretque, an esset mortuus? hanc ex interiore sepulchri spelunca vocem audit. *Obediens mori nequit.* Sed à Climaco ad Cassianum veniamus: huic

Climacus gradu 4.

X. Via ad perfectionem.

Obedientia est veluti via quadam compendiosa ad consummatam perfectionem; sic eam appellandam censuit Joannes Abbas, & sua etiam experientia docuit. Rogatus enim à suis in extrema brevis ævi meta: Qua via ad tantam vitæ religiosæ perfectionem ascendisset, respondit in hæc verba:

Cassian. l. 5. Instit. c. 8.

Nunquam feci voluntatem propriam, nec aliquem docui quicquam, quod prius ego non fecissem. Hæc ille, à quo transeo ad aliam obedientiæ appellationem petitam ex græca paroemia.

XI. Mater felicitatis.

Huic, Obedientia felicitatis est mater. Petitur illa ex doctis Antiquorum monumentis, in quibus hæc aiunt: *συνεργα*, id est soterem, ac sospitatore in uxorem duxisse *πειθαρχίαν*, hoc est Obedientiam, ex quo conjugio enata proles quam dixeret *ευπραξίαν*, id est felicitatem. Et hinc illa, ut dixi, paroemia; *ἡ πειθαρχία τῆς ευπραξίας μήτηρ.* Obedientia felicitatis mater.

Apologus est, & ingeniosum figmentum, ex quo veteres illi sophi nos doctos voluerunt, Obedientiam ortu esse divinam, & mortalium genus felicissimis eventis, & beatitudine complere.

Cap. 15. v. 5.

In Psal. 70.

Quod illi quasi per nebulam intuiti sunt; id clara in luce vidit sapiens, qui Obedientiæ felicitatem, atque immortalitatem pollicetur; ait enim de illa: *Radix est immortalitatis*, non illius, quæ vitæ huic servit, ac tempori: sed quæ cœlo, atque æternitati. Ut enim D. Augustinus: *Sola obedientia tenet palmam, sola inobedientia invenit pœnam.*

Ita palmam obtinuit R. P. Petrus Faber, unus è decem Sancti Ignatii sociis. Iussus ab hoc Neapoli Romam redire summis caloribus, qui Romanum cœlum primò subeuntibus pestiferum reddunt.

Hanc perfectionem dissuadebant amici, ipsique etiam medici, monebantque ut cunctaretur paululum, dum pluvix æstus frangerent nihilominus constanter ire perrexit, adjiciens illud dignum Po-

steris: *Homini religioso obedire est necesse: vivere non est necesse.* Dixit, paruit, ivit, & simul obedire, simul & vivere desit.

Verum non dissimulavit è beata cœli regione palam facere, quæ ab hac obedientiâ consecutus esset præmia; se enim videndum obtulit amico cuiuspiam, beata luce collucetem, docuitque obedientiam illam, quæ mortali noxia fuerat; proficuum immortalis sibi fuisse, magnâ gloriæ, ac felicitatis accessione; quam scilicet unam spectabant, & qui imperabat, & qui parebat.

Hæc tradidit Andræas Oviedus, Abissinis deinde datus Patriarcha.

Venjo ad postremam obedientiæ descriptionem, quæ alias propè omnes complectitur, & omnia obedientiæ bona continet, atque ostendit, quod scilicet *Virga* sit quasi divina, quæ quidquid attigerit, vertit in aurum.

XII. Virga Divina.

Antiquis aliæ, atque aliæ nominatæ Virgæ.

Una fuit *Chemica*, aut *Magica*, cujus contactu omnia mutabuntur in aurum. Nempe hæc Veterum opinio fuit Virgas hujusmodi fuisse tam potentes; unde & natum adagium, ut quod venerat beatissimè ad opulentiam, id divina virgula contigisse dicerent.

Altera fuit *Virga* Moysis, qua cœlum aperiebat, dividebat maria, & è sicca rupe eliciebat aquarum fontes uberrimos.

Alia fuit *Virga* Minervæ, cujus attactu Ulysses efficiebat juvenem, ac mirè formosum, & eundem cum vellet, ejusdem virgæ vi deformabat in senem, rugosum, pallidum, invenustum.

Alia fuit *Virga* Mercurii, quam credebant stupendorum operum artificem. Et hæc pleraque omnia è doctis Poëtarum commentis petita, atque hausta; si *Virgam* Moysis exceperis, & hujus imitatrices, quas artibus mali dæmonis habere voluerunt Magi Pharaonis, mirabilium etiam effectrices.

Ego iis relictis ad mores transeo, illudque ex veritate pronuntio: Obedientiam esse *Virgam* propè divinam, quæ meliore via, modoque, quidquid attigerit vertit in aurum; non illud, quod è terræ sinu eruitur, quod oculis fulget, quod avaris est in pretio: sed quod bonis mentibus est in primis curis, atque amoribus, videlicet *Aurum* opimi, atque divitis apud Deum *meriti*: est enim ea obedientiæ vis, ut actiones cæteroquin nullius apud Superos, Deumque pretii, faciat esse miri valoris, ac meriti: exemplis res evadet illustrior.

Dormire, in belluis opus est naturæ: in hominibus sæpè socordiæ: in obediente verò aurum est, & gemma; & si quid his pretiosius: est enim & meriti capax, & conciliandæ æternæ felicitati valet, parandæque gloriæ deservit. Ita obediens cum dormit lucrum facit, & quidem ingens, ac cœleste.

Comedere, bibere, ludere, in hominum vulgò sæpè intemperantiæ est: in obediente autem & virtus, & meritum, & corona: adeo verum illud, obedientiam esse veluti *Virgam divinam*, quæ omnia, etiam vilissima vertit in aurum meriti, & coronam beatitatis.

QUÆSTIO SECUNDA MORALIS.

Ad illa verba: *Domine, quid me vis facere?*

Actor. cap. 9.

Quæ sit perfecta Obedientia?

Divo Bernardo interprete ac iudice in his ipsis Apostoli verbis, primoque limine conversionis invenitur *perfecta obedientiæ forma*; in qua tres omnino partes:

Serm. 1. in Convers. S. Pauli.

Prima

Prima fuit *Obedientia prompta*: A cœlesti luce, qua circumdatus, & quasi fulgure percussus, atque prostratus fuit *Saulus*, audiit deinde & illud: *Surge. surrexit illico: Ingredere civitatem*, ingressus est, nec secum ipse disputavit, nec tergiversatus est, nec de cœcitate, qua affectus erat, conquestus, nec ullam aliunde moram, ac remoram iniecit: surrexit, abiit. En *Obedientie* pars prima.

Altera est, *Obedientia cæca*: accipit enim & illud à Christo, seu iudice, seu vindice, Et dicitur tibi. Non interrogat ecquid dicitur? A quo? Quando? Ubi? Nihil horum quærit, nihil expectat: unum illud: Et dicitur tibi; hoc nimirum obedienti est satis. En *Obedientie* pars altera.

Ad. 1. 9.

Postrema est, *Obedientia fortis*, & ardua ad audendum, ad patiendum etiam quidlibet: cujus testes illæ Christi ad *Ananiam* voces: *Ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.*

Ab hac Apostoli obedientia, & quæstioni propositæ facio satis, & longius elabor ad illas perfectæ obedientiæ partes, quarum prima hæc erit

§. I.

Obedientia prompta.

In Reg. c. 5.

DIVUS Benedictus Ascetarum insignium Patriarcha, de suorum obedientia loquens, hæc extulit: *Moram pati nescit in faciendo*, & paulò post exponens illam ipsam celeritatem obsequentis animi; sic ait: *Ex occupatis manibus, & quod agebant imperfectum relinquentes, vicino obedientiæ pede, jubentis vocem factis sequi.*

D. Benedicto consentit D. Bernardus, qui sic de obediente & piè, & magnificè.

L. de praecep. & dispens.

Verus obediens parat aures auditui, linguam voci, pedes itineri, manum operi; & se totum intus colligit, ut mandatum peragat imperantis.

Divis Benedicto, & Bernardo amplius aliquid D. Hieronymus, qui agens de genio monachorum in vasta Ægypti solitudine, hæc de illis:

In Reg. Monach. c. 10.

Subditi antea conabantur jussa implere, quam forent emissa, & quibusdam quodammodo indicis nitebantur prophetare de voluntate mandantis.

Sic antequam hæc in actum, in imperium abiisset, jam parebat subditus, & non tam sibi imposita, quam imponenda complebat. Cujus rei clarum exemplum prostat in Beato Epiphanio Ticinensi Episcopo, de quo adhuc Diacono, cum Præsuli Crispino inserviret, loquens Ennodius ita prædicat:

In vita Epiphani.

Pes illius erat oculus, dextera, cujus ministerio quidquid optasset fieri, ante jussionem suam videbat impletum. Præsentiant enim bonæ mentes eorum desideria, quibus cum integritate famulantur.

Hujus porrò obedientiæ tam promptæ, & celeris Ænigma, sunt jacta de cœlo fulgura, de quibus illud Jobi: *Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia, dicent: Adsumus.* Ita nimirum priusquam jubeantur fulgura, cunt, revertuntur, & dicunt: *Adsumus.* Tam prompta, & expedita obtemperandi contentio; quæ ut apparet, & micat in fulgure: sic & visitur in obediente; cujus illustre exemplum habes in D. Bernardo.

Cap. 38. v. 35.

Dum altior emeretur in ipso orationis æstu, à seipso abiit, & in illo mentis excessu JESUM vidit, ejusque aspectu, ac colloquiis mirè recreatus est: sed ecce dum his fruitur, importunus ad aures appellit campanæ domesticæ sonitus, atque ad everrendam domum evocat.

In ejus vita

Quid hic Bernardus? abire à suavissimo JESU, à suis amoribus, ac delitiis, enimvero grave, ac durum; non abire, evocante campana, seu superioris lingua, etiam nefas: abit illicò Bernardus; sed non abit JESUS, ubi enim mundata scopis domo ad

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici, Tom. VI.

cellam suam rediit: JESUM reperit eodem adhuc hærentem vestigio; audiitque illud à Christo: *Nisi abiisses, Bernarde, ego abiissem.* Ita nimirum inobedientes deserit Servator optimus, & obedientibus constanter adhæret.

Ita adhæsit S. Lutgardi: hæc enim cum Christi colloquiis & sæpius, & familiarius uteretur; si quando obedientia aliò evocasset; candidè solita dicere: *Expecta me hîc Domine IESU, ubi me expediero, celeriter ad te revertar.* Et verò expectabat JESUS, adeo amans erat, & patiens obedientiæ, cujus probè conscius P. Gonzalus Sylveria, ut natalibus illustris, sic & illustrior effuso Christi causa sanguine.

Lilia cister. tom. 1.

Hic acceptis à Conimbricensi Rectore litteris, quibus ex urbe Portuensi jubebatur Conimbricam quamprimum redire, repente se pedibus in viam dedit, nihil moratus socium, virosque alios graves, qui tantulam moram suadebant, dum calcei festinatò relarcirentur. Aiebat enim obedientiam non pati moram, multum referre, quàm cito fiat, quod præcipitur, cum in iis, quæ ad obedientiam pertinent, non hora; sed etiam horæ pars exigua, magnum sæpè virtuti afferat detrimentum. Denique, ut in conferendis beneficiis; ita in exequendis Superiorum mandatis, quantum adjicitur moræ, tantum demi gratiæ.

Allegambe de ejus gestis, & moribus. 10. c. 23.

Dixit, & paruit: hyemæque perfrigida, atque humida, nulla penitus interposita mora iter arripuit, & quidem, quod mirere, nudis pedibus: sicque aqua, & luto perfusus, post dies aliquot Conimbricam venit, omnesque attonitos habuit tam singularis, & promptæ obedientiæ exemplo.

Sed hæc in religiosa quiete obedientia prompta; audi ut etiam in sæculi tumultu, & amplissimæ familiæ curis.

S. Francisca Romana, dum in oratione occupatur tota, sacrosque versiculos decurrit, ecce à marito importuniùs evocatur: paret illicò, eundemque versiculum tertio interruptit, nec absolvit. Placuit Æterno Numini ea obediendi alacritas, atque promptitudo, & miraculo etiam probata: nam ille ipse versiculus litteris aureis concinnè expressus apparuit, non sine illius stupore, & obedientiæ miraculo: quod ut in hac, sic & in aliis dedit amabilis Dei providentia: ex innumeris unum adhuc alterumve ejusdem generis hîc etiam inferamus.

In ejus vita.

Fuit inter antiquiores eremi incolas, qui scriptione præpeditus, & à Superiore evocatus, littera etiam imperfecta relicta, cò, quo jubebatur evolavit, quam reversus auro perfectam invenit: nimirum apud Superos tota aurea est illa obedientia: quod & docebit nostra hæc ætas.

In monasterio Villanovano Virginum Terefianarum, cum fortè abesset à choro, quæ lectionem nocturni officii recitare debebat, Anna de S. Augustino, vitæ sanctimonia, & miraculis per Hispanias clara, jussa est alterius vices supplere, & lectionem nec prævisam, nec præparatam publicè legere: paruit illa, atque ad pulpitem festina accessit, & brevium (quod fortè in duas partes erat divisum) circumspexit, & contrariam imprudens sumpsit, & ecce, quæ nusquam ibi lectio excusa erat, subito tota litteris aureis descripta apparuit, vel ad maximam promptæ obedientiæ commendationem, vel etiam ad præmium, quod, uti in hoc genere, sic & in aliis probatum voluit Deus etiam miraculo. Patebit istud, non verbis, sed rebus, atque exemplis.

Historia ord.

S. Adelheidis Virgo fortè vinum promebat è cupa, cum ecce evocatur subito à cellaria, illa, utpote, quæ in obedientia nesciret moras, non obfirmato epistomio, imo vertibulo secum asportato abit, & se cellariæ sistit; tum etiam matri; ac deinde, sibi quodammodo reddita memor non obturati epistomii, abjicit se in genua, culpam agnoscit veniam-

G

veniamque precatur: cui religiosa mater: Ne turberis, soror; si quod est damnum, reparare potest qui dives in omnes Deus: eamus interim in cellam vinariam. Eunt unâ, & ecce comperiunt ne guttam unicam è vase effluxisse, Deo confirmante celerem illam Virginis obedientiam etiam miraculo; ut intelligas ex eo, si tibi curæ sit obedientia, cætera ipsi Deo curæ fore.

In vita S.
Columbani.

Ita curæ fuit S. Columbani discipulo, & religioso in paucis obedientiæ dedito. Promebat & hic vinum è vase, cum ecce derepente à suo Præsule accitus, abito aperto etiam epistomio, nec memor, nisi diutissimè post, non obfirmati vasis, ad cellam redit, ratus effluxisse quidquid erat in vase. Et certè effluxerat; sed quod mirere, in aère ita pendulum, ut ne gutta unica in terram decideret, ne gutta periret: non vinum dixisses; sed quasi nubem in aère pendulam. Adeo ferax miraculorum obedientia.

§. 2.

Obedientia cæca.

Cap. 4.

VERVS illud, & verissimum Zachariæ oraculum: *Super lapidem unum septem oculi sunt.*

Cap. 28.

At quis ille lapis? & qui oculi? locus implexus, ac difficilis, in quo desudant Interpretum ingenia, calamiq̃ue. Ne multis te morer, Amice Lector, omiſſis aliorum Doctorum opinionibus, inhærebo sententiæ B. Damiani, utpote quæ plurimum facit ad meum institutum. Lapis ille Christus est; Isaiæ Lapis angularis, pretiosus, in fundamento fundatus. Oculi sunt Prælati, ac superiores, qui etiam subditorum suorum sunt oculi: ex vero enim obediens non alios habet oculos quàm Prælati, ac superioris, cætera exoculatus, & cæcus.

Probemus illud ingenioso Poëtarum commento, è quo tamen clara lucidæque micat veritas.

Finxerunt illi Phorcidem habuisse tres filias, easque miræ venustatis: sed nulla proprium, ac peculiarem habebat oculum; sed uno communi utebantur, quem induebant cum necessario essent è domesticis latebris in publicum lucemque proditura. Erat autem ille Patris oculus.

Figmentum est, & plenus mysterio apologus: is oculis subjicit, edocetque in religiosâ familiâ unicum esse debere oculum, & quidem Patris, hoc est Superioris, qui verè Pater est: eo uti debent filiæ, hoc est, animæ religiosæ, cum ad opus exeunt, cum aliquid moliantur: ab hoc probè oculatæ, cætera cæcæ.

1. Cor. 10.

Eo certè usus Apostolus, qui hæc de seipso melioribus obedientiæ typis: *Captivo intellectum in obsequium fidei.* Est intellectus humanæ mentis oculus, & eum captivavit, & quodammodo sibi eruit, ut non alio oculo videret, quàm Dei, hoc est, superni Domini.

Const. Monast. 6. 22.

Eo usi etiam cæteri Apostoli, qui cum viderent à Christo sibi descriptum vitæ genus multis, & magnis difficultatibus circumseptum, & supra hominum fidem laboriosum, nihilominus (ut rectè annotat S. Basilii) *submissa mentis, judicii que cervice, obedientia jugum subière, alacriq̃, animo in pericula, in judicia, in contumelias processere.*

Bollandus 27. Jan.

In vita S. Antonii c. 8.

Eo etiam usi primævi illi monasticæ vitæ studiosi. E multis unum producam, is erit Antonius, cognomento, & re etiam ipsa Magnus, is S. Paulum simplicem, qui relicta uxore adultera ad monasterium venerat, & primùm repulsus; dein admissus fuerat, in obedientia cæca exercendum duxit: Primùm enim contextum funem jussit retexere labore multo; tum etiam denuo contexere: panem mensæ apponere, ei que assidere, nec tamen come-

dere, tum etiam aquam tota die haurire, ac deinde effundere, denique vestem, qua tegebatur, dissolvere, ac denuo consuere, quæ omnia bonus senex obedientiæ studio, atque amore explevit, nec verbulo conquestus de labore inutili, ac vano; ita nimirum (ut Climaci verbis utar) *pio motu inexaminato, & indiscusso*, ad jubentis se voluntatem accommodabat; judiciumque illi suum omninò submittebat, judicium dico, hoc est, bonæ mentis oculum, ne alio uteretur quàm Patris, id est, Superioris, quod obedientiæ cæcæ munus fuit, & pia quædam exercitatio, in qua etiam nostra hac ætate mirè excelluisse visus Sebastianus Davinus, apud Lugdunenses Societatis nostræ tyro, obedientiæ etiam Veteranis invidendâ.

Jacebat in horto aridus ramus temerè abjectus eum terræ mandare jussus, & aquam quotidie affundere usque dum viresceret. Paruit ille nullâ præabsurdi imperii interpretatione usus, Rho. l. 4. 6. 6.

Videri poterat, & rideri vanissimus labor, nisi eum probasset eventus, docuissetque ab obediente etiam vinci naturam, & cælum ipsum; quod optimi Adolescentis obedientiam commendare voluit etiam miraculo. Nam ab illa multorum mensium irrigatione, viror rediit, & ramus jam arbuscula novas frondes induit, auctaque ad justam altitudinem; tyronibus (qui eam *obedientiæ arborem* appellavere) exemplo fuit, atque admirationi.

Demus aliud Obedientiæ specimen etiam in tyro-ne. Granatæ in Provincia Bœtica inter Novitios erat Jurisconsultus, & Advocatus antea nobilis; *Con-* Sacchini P. 2. histor. Societ. 1. 2. n. 136. *salvus Esquinelius* nomine. Hic quo minus in rerum divinarum meditatione quiesceret, sicuti avebat, gallinarum quarundam irrequeto garritu perturbabatur. Quam molestiam ægrè diu perpeſſus, tandem Rectori significat. Rector interrogat, admonueritne eas unquam ut tacerent; aienti & se comminatum iis sæpius; sed frustra: reponit Rector, redi, & adito, capite aperto, & appposito ad os digito, humiliter, ac benignè per Dei amorem precare, ut taceant.

Subridere hîc Doctor: atque, inquit Rector, id age. Mira res! gallinæ, ut cum maximè perstrepebant, infert se in medium scienter imprudens Doctor, utque erat jussus nudo vertice appellat, cum ecce derepente garrulæ aves obmutescunt, protensisque collis omnes immobiles conquiescunt. Quin etiam, quæ in sublime, quasi chorum ducens, ascenderat, vocalior & molestior cæteris, desiliit in humum, silensque admiscuit se silentibus; crederes obedientiæ cæcæ vim sensisse, & cæco etiam modo paruisse.

Sed ista, recentioris sunt memoriæ; demus aliud antiquioris in Veterano duce.

Is erit Abraham, qui (ut ait Apostolus) *obedivit in locum ire, quem accepturus erat in hæreditatem, & exiit, nesciens quò iret.* O cæcum fidei luminibus inclytum! exclamat Orator aureus, *exiit nesciens quò iret*; præclara, & laudabili cæcitate præditus. Ad Heb. c. 11. v. 8.

Sed quæ, inquires, est ista prudentia? quid enim? si ad truces, & barbaras nationes? quid si ad pruinæ gelidi Septentrionis? quid si ad Lestrygonas nescio quas in humanâ effigie belluas? Obedienti parum interest, non est illi oculus, qui ista spectet, est oculi cœlestis, quo utitur ista videre, ista discernere. Ego, inquebat ille Isaiæ voce, *ante te ibo*, Cap. 45. ego ducam, & hoc obedienti plus satis. Huic in omni vita, & cursu actionum, votum est illud, quod olim Gizerici Vandalorum Principis, qui cum magnum exercitum comparasset, & imposuisset in naves, sublatis jam anchoris, intentisque velis; cum peteret gubernator quò duci vellet, *Quò, inquit, jubet Deus.* Procop. 1. 2. de bel. Vand.

Quod

Quod ille ex superbia, & timore; hoc religiosus ex obedientiæ lege. In hoc mundo, ceu vasto mari navigat. At quò? ne quære, *quo jubet Deus.* Fælix omnino navigatio, cui nihil ad fælicitatem deesse potest, cui nullus alius esse potest portus, quàm salutis, atque æternæ beatitudinis.

Sed ea vitæ alteri, hoc est immortalis, reservata fælicitas: demus etiam, quæ huic mortali vitæ red- dita. In hac certè corporis sanitas, corporis est fæ- licitas, & propè summum illius bonum, & hæc quoque conceditur obedientiæ cœcæ.

S. Columbanus cum advertisset suos ferè omnes à graviore ægritudine lecto affixos in valetudinario distineri, illud subingressus, imperat ut è lecto se proripiant omnes, atque ad horreum properent; ut è manipulis ac segetibus frumentum excutiant validis lacertis. Videri poterat insolens id præcep- tum, insolens & labor, maximè debili corpusculo; & artubus à morbo diuturniore tantum non fractis. Parent tamen plerique, & è lectulo promptissimi exiliunt. Pauci alias, atque alias excusationes ob- trudunt: hic capitis vertiginem, ille manuum, pe- dùmque contractionem, & stuporem; alius toto corpore sparsam ægritudinem; alter id genus labo- ris imponi cui vix par esse possit robustissimus quis- que: hæc illi in obedientia malè oculati, quibus illicò S. Præsul: *Cum ita vultis, per me licet, manete in valetudinario, & in vestra illa ægritudine, in ea certè ad annum manebitis.* Et ita factum est, Deo exigen- te inobedientiæ pœnam: uti è contra in præmium cœcæ obedientiæ, aliis omnibus & vires additæ, & ægritudo omnis depulsa, redditæque firmiter quàm unquam aliàs valetudo.

Tantum apud Superos valuit obedientia cœca: At rursus quæ, inquires, est illa?

D. Franciscus eam exponere solitus familiari similitudine. Vidi, aiebat, non sine dulci animi mei sensu, unum aliquem cœcum, quem ducit parvu- lus catellus, & quem sequitur, quocumque ducit: si lutosi si aspera est via, si & ardua, & hac du- centem sequitur: uti & contra, si munda, si plana, si facilis, & illa sequitur: si domum subit carellus, si Ecclesiam, si locum quemlibet alium, & illum quoque subit cœcus cœcum in morem, ut cœcus corpore, sic & animo: fidit nimirum illi animalcu- lo; & totum se illi credit; nec sine ejus ductu pe- dem movet. Et talis, inquiebat D. Franciscus, esse debet verus, & perfectus obediens, ad obediendum cœcum esse expedit, oculos in obsequium Prælati claudere, & de præceptis non velit discernere.

Ille ipse S. Franciscus, ut rem illam in aperto poneret, usus & alia comparatione. Da mihi, in- quibat, cadaver hominis emortui, illud locabis ubi volueris, pone in molli lectulo, pone in purpura, tum ex hoc deponere in nuda humo, in cinere, & sacco, cadaveri nihil interest; pone humi, pone in sublimi & nihil interest, nec hic movetur, nec istic, nec quicquam ambit, nec quicquam refugit. Et is sit obediens oportet.

Hic verus obediens est, qui cur moveatur, non judi- cat, ubi locetur, non curat, ut transmutetur, non instat, erectus ad officium, solitam tenet humilitatem, plus hono- ratus, plus se reputat indignum.

Ecce genuinam cœcæ obedientiæ speciem, quam & alia similitudine depingebat S. Ignatius Societatis JESU Fundator. Huic obediens similis baculo, quo utitur senex, ut senile corpus sustentet, ut gressum regat, & labantia membra, ac pedes de- biliores firmet, ne cespitent, ne offendant.

Porro baculo utitur senex pro arbitrio: sit aura pluvia, sit via lutosi, sit & lubrica, nil baculo re- fert. Sic nec obediens quid agat; nil enim discer- nit, nil judicat, certus ire, quò vocarit obedientia nullo discrimine; quia cœco.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

O BEDIENTIA vis, ac fortitudo dignoscitur ex variis.

Primum, ex illa ipsa, quam ante dixi judicii sub- missione, qua fit ut obediens proprio judicio sese abdicet: & Superioris oculo duci se patiatur partes in omnes, ut cœcus solet.

Alterum, ex abnegatione propriæ voluntatis quam edomare, ac vincere difficillimum est, quod liquidò constabit, si constet quid sit voluntas pro- pria.

D. Bernardo, est *crudelis bestia, lupa, vipera, le- pra nimis pessima*: & hinc tale obediens certamen est cum propria voluntate; atque esset cum crudeli be- stia, lupa, vipera, & lepra pessima.

Et inde viri gravissimi in obedientia quoddam martyrii genus agnoscunt.

Antiochus Ascetica vita nobilis, voluntatem pro- priam excindere, perinde aiebat esse, ac si pro- prium effundas sanguinem, ideoque homini impu- tari pro victimâ, & sacrificio.

Quæ fuit opinio B. Theodori Studitæ, qui dicere solitus sequi alienam voluntatem esse *aliis cunctis stu- diis sublimius, & martyrii habere diadema.*

Quod ipsum confirmavit Climacus, cum dixit hominem religiosum Obedientiæ legibus astrictum, esse *perpetuam naturæ violentiam*, cui proinde, ut lon- go martyrio, debentur lauri, palmæ, immortales- que coronæ.

Tertium, quod Obedientia esse debeat circa per- sonas *universa*, & patens quàm latissimè, quæ non spectet conditiones imperantis, utrum bonus, aut eruditione clarus, aut prosapia, & domo nobilis; hoc solo contenta, quod legitime imperet.

Hinc D. Petrus, cujus os sine dubio cortina est cœli, monet, ut etiam *dyscolis* pareatur. græcè *σχο- λιός* nominavit. Est autem *σκολιός* pravus, & tortuosus, & naturæ genio præfractus, mente ob- stipa, & qui minimè cum aliis conveniat, cui pro- inde subijci, atque obedire arduum est, ac difficilli- mum quàm maximè.

Quartum est, quod Obedientia circa res ipsas esse debeat etiam *universa*, hoc est, ad res omnes, ad omnia mandata, in quibus non apparet peccati næ- vus, & macula: sint illa quantumvis gravia, one- rosa, atque abjecta, & cum propria voluntate pu- gnantia, imò & plena periculi, & cædi, mortique obvia; quo in genere eminere visa est obedientia P. Confalvi Cardosi.

Cum emitteretur hic in vicinum pagum ut Sa- cramenta fidelibus administraret, Deo revelante didicit si illuc iret, se indubiè occidendum: nihilo- minus Superiori eò mittenti dixit: Læto, & hilari animo id suscipio itineris, quia obedientia mihi vitæ est carior: velim tamen scias me eò non perventu- rum, neque ad te reversurum unquam. Ibo tamen quæ jubes. Prædictione respondit eventus: cum enim jam esset in via, sic ad socium: Instat mo- riendi tempus, tibi consule, & fuga elabere, teque præsentis periculo eripe: ego pergam quò fata vo- cant, quò Superior, & Deus jubet. Pergit porro, & ecce mox è vicino nemore, elabuntur latrones efferi, illum adoriuntur, & inflictiis vulueribus fœdè solo insternunt, ac trucidant. Ita cecidit no- bilis Obedientiæ victima, quia sic cadere voluit, & vitam etiam immani ferro amittere maluit, quàm Obedientiam; adeoque hæc illi pretiosa.

Contra hanc Obedientiæ legem, invictumque robur peccant quàm maximè, qui in rebus dum- taxat facilibus, gravioribus, atque ad hominum laudem opportunis Superiorum dictis obediunt; in vilioribus autem, & difficilioribus recusant.

In vita S. Columban.

Opera S. Francisc. Tom. III. exemplo 2.

Exemplo 1.

Part. 6. Const. c. 1. §. 1.

Primò.

Secundò.

Serm. 4. de Resurrect.

Serm. 39.

Serm. 58.

Gradu 4.

Tertiò.

1. Pet. c. 2.

Quartò.

Godinut, l. 3. c. 10.

Peccant & ii, qui ut magna, & graviora exquantur sedulo, at minima facile contemnunt; vel ob id unum quod minima videantur; & sint.

In ejus vita B. Magdalena de Pazzi ad sorores dicere solita: Si vel in minimam Instituti nostri Regulam impingas, impingis in pupillam oculi Servatoris nostri: qui & regulas diligit, & curat ut pupillam oculi, etiam minimas. Et ego, inquit, pro minimo Ordinis statuto servando, parata essem etiam mundi, ac tyrannorum tormenta omnia subire. Eo apud illam in pretio erat vel minima regula, ex ea, quam hic tracto sanctæ Obedientiæ lege. Ut porro qualis esset disceremus, Isaias nos ad beatorum cœtum evocavit.

Ibi Seraphinos, qui proximè ad Deum accedunt, vidit alatos, volantesque, quæ argumenta sunt promptissimæ erectæque voluntatis ad omnia obcunda ministeria, quæ Parens Universi mandaverit: sed in illis ipsis alis mysterium arcanum est, quod cum senas alas haberent, non supremis in volatu utebantur, ne dedignari humum viderentur, & domicilium tantum Beatorum affectare; neque rursus illis, quos ad pedes habebant, ne terræ amici, & affixi huic mundo infimo: sed medias agitabant duas, quæ pectori, & cordi respondent; non sine mysterio, quod benè enodat Lyranus: cum fieri illud ait, ad designandum, quod supremi illi spiritus, semper sint parati, & ad divina ascendere, & ad inferiora descendere secundum Dei voluntatem.

Et hos imitari debent Viri religiosi: hos & Christiani omnes, ut sive à Præsulibus ad humilia obcunda, sive ad sublimia evocentur, prompti sint, & velut alati ad jussa omnia fidelissimè exequenda: nisi fortè aliquod scelus, & malitiæ fraus impetretur. Ubi enim Dei Numen violatur, nulla debet esse obtemperatio, & audiendum illud Apostolicum.

Ad. c. 5. Oportet Deo potius obedire; quam hominibus. quod luce rationis vidit Seneca, cujus illud grave pronuntiatum: *Contra Rempublicam imperata non facient, nulli sceleri manus accomodabunt.*

Vidisti, Amice Lector, tres illas perfectæ Obedientiæ partes, eas spectata, & ama in actu unico. Erit hic ab Alfonso Roderico, Societatis JESU Coadjutore, Viro ut in aliis singulari, sic & in obedientiæ studio illustri. Ex uno illius actu discere omnes.

In ejus vita Explorandi gratiâ jussus est aliquando ire ad Indos: è vestigio, ut erat in domestica tunica, ire incepit; atque ab janua revocatus, rogatusque, qui sine pallio exire domo, & sine publicis litteris iter ingredi auderet, aut quò demum iturus esset toto discclusus mari? Respondit, sibi de pallio, & litteris nihil fuisse imperatum: iturum se porro fuisse ad littus, tum si quæ occurrisset navis, conscensurum illicò; quod si nulla esset in promptu, mare ipsum collo tenus ingressurum, cætera Deo permitturum; cujus scilicet nutu agerentur Superiores, & ipse quoque obediens ageretur; ulteriora quærere non esse perfecti obsequii.

En cœcam, en promptam, en fortem Obedientiam, quæ sibi nihil omnino servatum vult, quæ nec horret irata maria, nec pericula refugit, nec regiones quantumvis incultas, & barbaras, nec aliud quodvis aut timet, aut amat: sed unum illud, quod obedientia dederit: quia scilicet in ea est, ut lutum in manu figuli, ut ferrum in officina fabri, quod tundi se patitur, & contundi, fingique formas in omnes.

Isidoro Alexandrinæ Civitatis viro primario, postulanti in quoddam monasterium recipi, dixit ejus magister, si Christi jugum induere velis, te totum obedientiæ subijce; ab eaque te fingi, formarique

patere. Cui ille: *Sicut fabro ferrum subiectum est: sic & ego obedientiæ subijci velim.*

At ferrum ita fabro subiectum est, ut & ignescat totum, ut & gemat malleum inter & incudem, ut tundatur, & contundatur, ut formetur figuras in omnes: sic & obediens, forti sanè & mascula obedientia, esse debet in Superioris sui manu, & sacratiore Religionis officinâ.

§. 4.

Motiva quadam ad amorem, & praxim Obedientiæ perfectæ.

ET si Virtus omnis potentes habeat ad sui amorem illecebras, quia tamen illæ non cadunt sub sensum, ideo persæpe minus movent: nec tam facile allabuntur ad animum: ut porro allabantur, cumque incitent vehementius, opus est quibusdam motivis, veluti calcaribus, quibus & pungatur, & incitetur, è multis producere pauca. Et quia hæc meæ conciunculæ, potissimum iis inscribuntur, qui sunt è minima Societate JESU, primum incitamentum, erit ex eo quo gaudet nomine, hoc est è Societate JESU: id est (ut cum venia dicam) è Societate Obedientium, qualis fuit JESUS primus illius parens, & author: quis enim potius?

I. Motivum.

JESUS quantus quantus fuit, obediens fuit. Probemus illud in toto vitæ illius serie, initio ducto à primo limine. Illud fuit *Incarnatio*. Et hæc obedientiam prætulit, reddiditque Æterno Patri; ad quem Davidis ore, calamoque sic JESUS: *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam posui in medio cordis mei.*

In fronte libri, hoc est vitæ meæ uti scriptum, sic & à me expressum illud, ut *facerem voluntatem tuam, o Pater Æterne, & volui, & feci, nec è sinu tuo in sinum Virginis descendi, nisi Duce obedientia.*

Neque deinde in stabulum veni, nisi etiam eadem comite: dum enim Augusto Cæsari obedit mater, obedit & pater è tectis Bethlemiticis in stabulum relegor, ibique primam aspicio lucem, itaque nascor socia semper obedientia, quæ & in vita comes: dum è Jerosolymis in Nazareth descendo, descendo & *subditus illi*, matri scilicet, ac patri nutritio, & hoc unum est, quod ab anno ætatis duodecimo ad trigessimum retulere Evangelistæ mei, quasi in ea submissione, devotæque obedientia vitæ meæ compendium esset: & verò fuit, fuit & in vitæ reliquo, in quo *meus cibus* fuit *facere voluntatem ejus*, *qui misit me Patris*, meæ & in ea agenda delitiæ, quæ & fuere etiam in ultima brevis ævi meta: in qua pendens è cruce eam extuli vocem, obedientiæ meæ testem, *Consummatum est*, & sic emisi spiritum, non emissurus certè, nisi omnia Patris Æterni præcepta fuissent impleta.

Ioan. c. 6.

Quæ Christo dum in terris esset in amore fuit obedientia, eadem & cœlis addito fuit, atque imprimis, ut in ea Societate maneret, quam suam esse voluerat; Societate dico, quæ JESU dicitur, & est.

Probabit illud oblata aliquando species Virgini spectatæ virtutis, ac sanctitatis: fuit illa B. Ioanna ab Alexandro, Neapolitana, cui divinitus objecta ea, quæ subijcio.

Orabat illa ardentius pro Societate nostra, cum ecce derepente visum est sacellum cœlesti quadam lumine collucere, tum in altari thronus aureus, cui insidebat ipse Christus, quatuor è cœlesti curia circumdatus Angelis, ad ejus dextrum latus visebatur beatissima Dei Mater, miro splendore radians, toga candida, pallioque coloris cærulei adamantibus conspicuo: tum etiam ad sinistrum latus B. Ignatius necdum in Sanctorum numerum à sede Apostolica relatus.

Erat

Erat huic facies micans, atque irradians, qualis ferè stellis, ac Soli, vestis nivea, carbunculis majoribus, & quasi ignitis distincta; cingulum etiam coccineum, dives sanè, ac nitens adamante, & sapphiro cœlis ipsis æmulo, qui oculos caperet, raperetque suo splendore, quæ omnia dum in excessu mentis legit prædicta Virgo, visa est videre Ignatium, qui ad genua Christi supplex accidere, & Societatem universam ei offerre ducto initio à P. Claudio Aquaviva tum Generali Præposito, quem, uti & alios omnes dum aspicit, monstratque omnibus apertum latus, utique casti amoris domicilium: ista deinde ad Joannam:

Scias, ô filia mea, mihi esse summè gratum, quod à me petis, quia mea Societas est, quam semper teneo intra cor meum.

Et hoc fuit amoris in suam Societatem, illud etiam paternæ curæ, quod adjecit:

Ferre non possum, ut in mea Societate sit aliquis notabilibus defectibus laborans, ideo volo tales subito ex ea dimitti, quod pro eorum bono, qui in ea perseveraverint, permitto.

Hæc ubi dixit, tum & addidit illud, quod & amantis fuit, & simul benè consulentis:

Scias quoque filia me velle hanc Societatem meam sic appellari quamdiu mundus durabit, & volo mea ut imitentur vestigia, atque ut potissimum cœca obedientia in ea vigeat.

Denique conversus ad Matrem omnes è Societate ei donavit ut filios, eorumque curam omnino singularem haberi voluit.

Et hanc cœlo auspice oblatam *Joanna* speciem ipsa adhuc superstite Romæ descripsit R. P. *Lancicus*, vir magni inter nos nominis, atque autoritatis, ex quodam manu-scripto R. P. *Ludovici Mansoni* Provincialis Neapolitani. Ex quo id sedulo notari velim, quod facit hic ad meum institutum, amasse, & voluisse Christum, ut in sua Societate vigeret obedientia suis numeris absoluta, atque potissimum, quæ dicitur & est cœca, utpotè illi quodammodo indita vel ex ipsis cunis, vel ex Christi voto, atque imperio, cui parere necessum est omnes Societatis JESU alumnos, si modo ii esse velint reipsa, qui sunt nomine Societatis JESU non degeneres filii, neque etiam ipsi S. Ignatio invisi: dico invisi, quia neque eos æquis oculis intueri potest, neque in domo sua diu pati; ab illa abeant est necesse, qui ab obedientia vel levius abierunt: quo in genere, ut antiquum illud, sic & stupendum quod refert P. *Alegambe*, in opere, cui titulum fecit *Heroes charitatis*.

Vivo adhuc, ac spirante Ignatio, in Romana domo jacebat æger, cui medicus pharmacum media nocte sumendum præscripserat.

Ut erat Ignatius in ægrorum salutem planè intentus, accersito P. *Bernardo Oliverio*, qui fortè tunc ministrum agebat, operosè commendat, mandatque ut pharmacum illud constituta hora (erat illa noctis media) præberi curet.

Bernardus idipsum infirmorum curatori refert, serioque commendat. Ubi insonuit hora, noctis medio surgit Ignatius, ægrotum adit, quæritque ex eo an potionem hauserit. Ille nullam sibi præbitam dicit: Quid hic Ignatius? illicò *Bernardum* evocat, & neglecti officii acrius increpat, excusantemque Infirmary cunctationem, jubet è domo confestim; etiam intempestæ noctis silentio, atque horrore excedere; additque illud: haud pati se suorum in numero eos, qui socordes in obedientia fuerint.

Quid hic *Bernardus*? obtemperat ille, & quidem illicò, nihil cunctatus, nihil refragatus: sed foribus exit dumtaxat, & hæret in exteriori vestibulo, quod ulterius abire non jussisset Ignatius, qui hac constantia mirè recreatus, cum non admisit tan-

tummodo; sed ea deinceps in æstimatione habuit; ut Romani Collegii Rectorem haud longo post intervallo, adhuc poenè tyronem renuntiavit.

Tantum apud S. Patrem valuit obedientia, utpotè germana filiorum suorum nota, & Societatis à se conditæ tessera, quæ omnibus stimulo esse debet, atque incitamento, ut eam, quam à Majoribus acceperunt obedientiæ normam, & servant ipsi, & ad posteros omnes transmittant.

Venio ad aliud hilaris, promptæque obedientiæ: III. Motum.

Fuit è Societate nostra Coadjutor temporalis, cujus meminisse gaudebat R. P. *Godefridus Ottersteet*, cum hæc scriberem Rheni Inferioris Provincialis.

Ille ad quodcumque seu officium, seu onus à Superiore impositum ridenti vultu, animo hilari, & amabili voce subicere solitus illud: *Libenter*. hac una vocula latina, apud Superos magis doctus; quam multi in Academicæ luce Doctores.

Quod autem bono fratri in vita expresserat obedientiæ lex, & amor: hoc & in morte cœlum illi reddidit; cum enim in extrema propè hora, luctave, Deiparæ, ceu Virginis, Matris optimæ opem, ac præsidium implorasset, ab eadem audiit, faustum illud, ac lætum: *Libenter fili, Libenter*; adeo in illo verum fuit, quod mors sit Echo vitæ; quam enim vocem in vita ediderat, mors fideliter reddidit, reddidit & Dei Mater, ei que propitia fuit in extrema illa cum morte lucta, nec in morte tantum; sed & in judicio, in quo jacitur alea æternitatis, ad quam proinde horrent, ac tremunt etiam Ecclesiæ columnæ: at non tremit, neque exhorrescit quisquis in vita obediens fuit.

IV. Motum.

Unus aliquis ab obedientia planè singularis sese videndum obtulit statim à morte, & hæc illi:

Cum supremo Judici sisteret; ea ab illo mox audi: *Obediens in hoc Tribunali, non examinatur; sed benè* *Matrilliis* *is, qui imperat.* Cujus apprimè conscius D. *Bernardus* religiosum in obedientia eximium, rectà in cœlos emisit, adjiciens & istud:

Cone.

Vade fili, & IESVM, ejusq; Matrem ex me, & tota familia Clarevallensi, saluta.

Dixit *Bernardus*, & in paradisum abiit obediens jussa sui Præfulis facturus. Eò scilicet apud Deum obedientia est loco, eo & in pretio, quod & probat illud quod subjicio.

V. Motum.

Fuit in Societate nostra officio coquus, animo, ac prompta voluntate, mirè obediens, qui in mortis agone constitutus ista ad Deum, ceu Judicem libera sanè voce:

Ego feci, quod jussisti, da mihi; quod promissisti. Dixit, atque ad promissam obedientiæ mercedem, id est beatitatem evolavit: Et sic evolare solent ii omnes, qui se totos in vita obedientiæ commiserunt.

§. 5.

Obedientiæ merces amplissima, participatio quedam Divini nominis.

EST ille Dei ludus amabilis, ubi unum aliquem vult mutare in melius, mutat & nomen: imò & vocat in nominis sui communionem, adeoque & quodammodo sui, non sine amoris miraculo. Res exemplis erit illustrior quam verbis. Exempla porrò petentur ab iis vel maximè, qui ab obedientia & terris, & cœlis illustriores.

In his olim eminere visus est Iobus: Erat ille futurus non solum fortitudinis, & patientiæ miraculum: sed & obedientiæ prodigium, atque exemplum; cui vel in ipso nomine præluisse visus est Deus, cum enim antea diceretur *Ob*, id est Propheeta, divinus amor, ingeniosus artifex, ex ineffabili Dei nomine *Iehova*, primam litteram addidit, ut pro *Ob* Propheeta, appellaretur *Iob* Propheeta Dei.

At unde ea nominis, & ominis mutatio? Uti- que à singulari obedientia, & perfectiore ad divi- nam voluntatem conformatione.

Invidia mali dæmonis pecus omne illi abduxerat cælis etiam famulis: videri poterat, & verò etiam erat immanis iactura, quid ad illam Iobus? *Sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum.*

Ecce amabilem cum divinâ voluntate consen- sionem.

Eadem mali genii petulantia villas ei omnes in- cenderat, atque in cineres redegerat. Quid ad hæc incendia Iobus? illud ipsum quod ante: *Sicut Domino placuit: ita factum est; sit nomen Domini benedictum.*

Illa ipsa cacodæmonis rabies, proles omnes il- lius, qui fortè in primogeniti domo mensæ affede- rant, una ædium ruina involverat, opprefferatque, & de hoc affertur celeri pede nuntius. Quid ad il- lum Iobus? hoc ipsum quod prius: *Sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum.* Ecce miram cum Dei voluntate conformitatem.

Ille ipse dæmonis furor, & insatiabilis quædam nocendi cupiditas, corpus illius omne à planta pe- dis ad verticem capitis immani plaga texerat, adeo ut nonnisi spirans cadaver videretur, & esset: ex- tremum videri poterat calamitatis, & miseriæ, ip- sa etiam morte gravius.

Quid ad illud Iobus? quod aliàs semper: *Sicut Domino placuit, ita factum est.*

Ecce portentosam, & cælis ipsis hætenus invi- sam obedientiam, gratam tamen, atque amabilem, cui idcirco data nominis divini communio, ut ex *Ob*, Propheta, *Iob* diceretur, & esset Propheta Dei.

Vis huic supparem obedientiam? accipies in Abrahamo. Erat illi filius unicus; felici, ac for- tunato nomine Isaac, hoc est *risus*, quia matris ri- sus, & parentum amor, ac delitiæ. Et tamen hunc jubetur è medio tollere: & ferro caput illi ex- scindere, unaque spem omnem promissæ à Deo stirpis numerosæ, & quæ arenas maris, & cæli stellas æquaret numero. Et tamen audit illud: *Tolle filium tuum quem diligis Isaac.* Audit, inquam, & obedit: in montem educit, & quasi victimam in ara collocat, ligat, ferrum stringit, manum levat, & validis lacertis in vulnus incumbit, & certè totus incubuisset, cecidissetque Isaac, nobilis obedientiæ victima, nisi eam Dei manus servasset, & ferro im- pendenti subduxisset.

Ab illo obedientiæ miraculo, qui prius dicebatur *Abram*, id est *Pater excelsus*, appellatus *Abraham*, hoc est *Pater multarum gentium*: quod ut fieret ex in- effabili nomine *Iehova*, detracta littera *He*; ut pro *Abram* vocaretur *Abraham*: sicque veniret in commu- nionem divini nominis. Ecce amplissima Obedien- tiæ merces. Vis illi similem in Evangelica lege? illam excipe in Apostolorum Principe.

Audiebat hic primò *Simon*, id est *obediens*, & cer- tè is erat, ad Dei vocem promptissimus, relictis etiam retibus, & Patre: hinc dictus *Cephas*, id est *Petrus*, vel *Petra*, sic appellatus à Christo: *Petra au- tem erat Christus.* Et Petrus, velut alter à Christo; imò velut alter Christus, unctus, & Salvator. Tanti refert vel semel Deo vocanti obedisse.

Quod *Petro*: hoc & *Paulo*, qui ex *Saulo* *Paulus* audiit, detracta quippe littera prima ex nomine *Messia*, qui hebraicè dicitur *Pele*, ut ex *Saulo* in ævum omne appellaretur, & esset *Paulus*, hoc est quasi al- ter, & secundus à Christo, mundi *Salvator*. Tan- tum interest, quî Deum audias, quî obedias. Ab illa certè obedientia venerunt illi omnes in consor- tium divini nominis, & Dei sortem: in hanc ut ipse ventas, Amice Lector, disce Deo, ac Superis obedire.

§. 6:

Obedientiæ merces opulenta, nominis, morum, ac vitæ in melius mutatio, & inde etiam beatitas.

VERISSIMUM illud, & longa sæculorum expe- rientia probatum D. Hieronymi pronun- tium:

Multi de terra cæli sunt: & multi de cælo terra. Inse- lix Iudas cælum fuit, & factus est terra. Paulus terra erat, & factus est cælum. In Psal. 135.

Ut hæc veritas luci detur & publico, sistam in argumento mihi proposito, in *Sauli*, & *Pauli* nomi- ne: de quo sic D. Augustinus, suo more, id est in- geniosè, & doctè:

In Occidente Saulus, in Oriente Paulus. In Occidente vetus; in Oriente novus.

In Occidente peccati, inobedientiæ, perversitiæ *Saulus*, & nonnisi *vetus* homo, id est homo peccati.

In Oriente autem gratiæ, obedientiæ, submis- sionis, *Paulus*, & *novus* homo, qui secundum Deum creatus est: quod ut clarius pateat, alias, atque alias *Sauli*, & *Pauli* notiones exponam; & quidem,

Prinò *Sauli*, de qua sua inter Authores lis est, atque contentio: sunt enim, qui hanc voculam de- ducant ab hebræo *Scheol*, id est *infernus*: quia ut in- ferni os semper aperitur, & patet, ut omnes quæ potest absorbeat, atque devoret, ut flammæ eru- ctat, atque incendia: sic & *Saulus*, & *Sauli* os, mens, cagitatio, manus, tota patebat, atque explicaba- tur, ut Christianos absumeret, deglutiret, perde- ret, atque ad rogos, & incendia raperet: erat enim torus spirans minarum, ac cædis in Discipulos Domini. Ab. c. 9.

Aliis placet *Sauli* nomen peti à græca voce *σαλδς*, id est, *inquietus, commotio, fluctus, & æstus* quidam irati maris. Et huic planè similis erat *Saulus*, similis sa- lo, ceu mari, quod suos volvit, revolvitque fluctus, quot scilicet animo agitabat passiones, seu eas invi- diæ, atque æmulationis esse voles, seu iracundiæ, vindictæ, furoris, cædis, & sanguinis.

Aliis probatur *Sauli* vocem peti à græco *σαλδς*, id est, *vitiosus, fluxus, delicatus, levissimus*: & talis audiit *Saulus*, priusquam Christo vocanti aures, manusque dedisset: at ubi dedit, mutato in melius nomine, dictus est *Paulus*; in cujus etymologia etiam ludit pius Interpretum labor.

Sunt qui illud hauriant ex hebræo fonte, ex vo- cula *Pele*, quæ *Messiam* signat; quasi secundus à *Messia* *Paulus*, & alter veluti *Messias*.

Alii ab hebræa voce *Paal*, id est, *Operarius*: & is in Ecclesia, ceu Domini vinea, fuit *Paulus*: sedulus enim verò operarius. Ipsius appello fidem, & ex- antlatos labores, quorum seriem texit in Epistolâ, quam scripsit ad Corinthios. 1. Cor. 6. 12.

Alii hanc vocem *Paulus* deducunt partim ex he- bræo *Pe*, id est *os*, & græco *αυλ*, hoc est *tuba*: & is fuit *Paulus*, de quo magnificè, atque elatè il- lud D. Hieronymus: *Paulus vas electionis, tuba Evan- gelii, rugitus Leonis nostri, flumen eloquentiæ Christianæ, quem quotiescumque lego, videor mihi, non verba; sed au- dire tonitrua.* In Apologo ad Pamphili- um.

Postremi denique *Pauli* nomen trahunt ab *από τῆς παύσεως*, id est *quiescere*, quasi *Paulus* jam quietus to- tus, & ipsa in Domino quies. Ecce quæ muta- tio, vel in ipso nomine; sed longè major in vitâ, ac moribus.

At unde, inquires, tam hæc, quàm illa? Uti- que ab obedientia, quam expressit his ipsis ad Christum vocibus. Domine quid me vis facere? quæ verba, æqua lance dum expendit D. Augustinus sic ait:

Iam parat se ad obediendum, qui prius saeviebat ad per- sequendum. Iam formatur ex persecutore Predicator, ex lupo ovis, ex hoste miles. Ecce mutatio dexteræ excelsi! Serm. 24. de Sanctis.

excelsi ! Adductus est, inquit Augustinus, ad Ananiam, & Ananias ovis interpretatur. Ecce lupus rapax adducitur ad ovem sequendam, non rapiendam; & ne rapiensem ovis expavesceret lupum, ipse Pastor de caelo, qui omnia faciebat, nuntiavit lupum venturum ovi, sed non seviturum: & tamen tam immanis fama lupum illum praecesserat, ut non posset ovis audito ejus nomine non conturbari. Sed lupo sevitia interdicatur. Lupus ad ovem captivus ducitur: ab Agno pro ovibus mortuo fit ovis secunda de lupo.

Haecenus D. Augustinus: ex quo pauca stylo notari velim.

Primo, quod ex lupo formetur ovis, artifice obedientia.

Bollandus
in vita S.
Andrae
Corf.

Pellegrina, matrona in paucis pia, ac deinde S. Andreae Corfini mater, visa sibi in utero gestare lupum, qui deinde versus est in agnum. Ad primum ingemuit, atque cohorruit tota: ecquidem, aiebat, ecquid illud? an ea, quam utero fero proles à natura homo? à culpa, & feritate lupus? Nae miseram me & infelicem matrem, cui melius omnino fuisset nec concipere, nec parere, nec mater audiri, & esse. Haec dum secum Pellegrina, non sine singultu, lacrymis, ac lamento, ecce nova oculis oberrat visio, & ex lupo agnum ostendit; docetque gemitus ponere, & suum lamentis modum: futurum enim, ut ille ipse filius, qui primum ab efferis moribus, à vita solutior futurus erat lupus, à placida indole, à mansuetudine, à vitae innocentia agnus esset. Et ita futurum fuisse docuit eventus. Primis enim annis Andreas ad instar lupi solutus, & ferox totus: deinde ex agnelli genio mitis totus, mansuetus, atque innocens: nam & Carmelitarum habitum induit, ac deinde etiam Episcopalem Insulam: in hac, & illo à vita, & moribus agnus.

Quod illi deinde lapsis longè saeculis: hoc in nascente Ecclesia Paulo. Ante conversionem lupus, à conversione ovis, agnus; imò (quod ames, ac mireris) etiam ovium Pastor, & Custos. Tantum interest Deo vocanti obedisse.

§. 7.

Inobedientiae poena.

VIDIMVS amplam Obedientiae mercedem; paucis notemus paratam, caelo vindice inobedientiae poenam. Haec exigitur plerumque etiam in hac mortali vita: saepius tamen, & semper in altera. Hanc in praesentia non attingam, quia sub oculos non cadit, & nos saepe latet; illam verò, quia etiam sensus ferit, uno, alterove exemplo aperiam, ut quos ad obediendum non allicit amplissima merces, vel invitos rapiat, trahatque imminens poena.

Bollandus
tom. 3. Feb.
die 20. in
vita S.

S. Ulrico, Presbytero Eremitae, pia mulier quoties panem coqueret, tres viro Dei submittere solita. Die quadam solemniore per famulum transmittit, mandatque severe ut eos S. Eremitae in manus tradat: non obediit puer, sed è tribus unum sibi retinuit, inobedientiae, imò & furti reus; & hujus, & illius poenam statim exegit Deus: cum enim de via absconditum panem incidere vellet; eum jam in lapidem mutatum advertit: quo prodigio permotus, simulque stimulante conscientia victus, ad S. Ulricum illico rediit, & simul inobedientiae, simul & furti veniam supplex petiit: certus imposterum obedire. Et ecce poenitentiae, atque adpromissae Obedientiae fructus, qui jam lapis erat; iterum panis naturam, & mollitiem, & saporem induit.

Sed haec, inquires, inobedientiae poena, quia simul & furti: demus aliam, quae caelo iudice imposita inobedienti etiam specie pietatis, ac misericordiae.

Deferebat unus aliquis panem eidem viro Dei; & hoc ex obedientia: cum ecce de via divertit in domum hominis pauperuli, & parvulis panem pe-^{Ibidem.} tentibus, etiam elemosinae nomine tradit: non tulit Deus, opus, ut videbatur misericordiae, factum citra, aut contra praescriptae obedientiae leges, mox enim incisus panis multo sanguine manare coepit.

Exhorruit miser, & facti poenitens ad S. Ulricum abiit, panem adhuc cruentum, & multo fluentem sanguine detulit. Cui Vir Sanctus: Fili, non debuisti etiam piam opus contra mandatum praesumere. Dixit, panem sumpsit, benedixit, & suae naturae reddidit.

Haec eò à me dicta, ut Viri religiosi, ne quidem esculenta, specie pietatis, dare praesumant, citra, aut contra Superiorum leges, ac mandata.

Ut enim Deo gratum, & Superis acceptum sit opus quodcumque, etiam misericordiae, debet ab obedientia, seu omnis boni fonte, dimanare.

Spectasti, Amice Lector, vindicem Dei manum, quae panem attigit, velut aliquod inobedientiae instrumentum: attendamus, qui etiam ipsum inobedientem.

Religiosus unus aliquis & à scientia, & à parta jam in ordine suo autoritate, iussus est aedes mutare, & in conventum, ut aiunt, remotiorem abire. Non tulit illud, uti debuit, aequo animo: ratus id sibi, licet immerito, poenitentiae imponi. Hinc illae querelae, & importunae saepe saepius auditae voces: Quid feci? quid commerui? cur injectum illud? quia consuluit? quis procuravit id mihi?

Tom. 2. Feb.
die 13. in vit.
B. Iordanis.
c. 7.

Cum igitur his vocibus & auras reluctantes, & fratrum etiam aures saepius fatigaret, derepente & in terram prosterni, & voce, & omni propè sensu destitui: imò intumescere facies, os inflari; maxime verò querula illa lingua, ut quae potissimum peccarat, poenas daret.

Haec inter, è fratribus unus aliquis, tum hominis miseriam tactus, tum ordinis nomini, famaeque inde malè veritus, & huic, & illi benè consultum volens; sic ad Beatum Iordanum, Ordinis Generalem Magistrum, qui recens obierat.

Magister Iordane, pie Pater, & Ordini tuo consule, & filii illius tui miserere. Dein ad misellum illum conversa oratione. Recogita, inquit, istud, mi frater, eam esse obmurmurantis poenam, eam & inobedientiae tuae, & tot querelarum; & ad Magistrum Iordanum confuge, & illi, Deoque promptiorem deinceps obedientiam vove.

Annuit ille, non voce, qua privatus; sed nutu & animo, obedientiam Deo, & Jordano, ejusque in officio successoribus pie vovit, & mox illi, etiam miraculo reddita vox, & sensus, & sanitas. Sicque ab obedientia restitutum est, quod fuerat ab inobedientia detractum, ut obedire discat, qui vindicem Dei manum effugere voluerit, sive in hac vita mortali, quod mitius, sive in altera immortalis, quod acerbius. In hac certe Dei, seu vindicis, dextram sentiunt inobedientes, & ad Superiorum iussa pervicaces.

P. Dominicus à Costa Capucinus à felici obitu, videndum se obtulit P. Michaeli Archangelo Veneto, roganti que num ex Capucinis damnarentur aliqui, adjecit: Ex Superioribus nonnullos ideo aeternum periisse, quod nulla in subditos caritate, ac compassione ferrentur: ex subditis quoque aliquos, quod in Superiores suos & murmuraciones, & detractiones in publicum extulissent. Adeo Deo, Superisque ingrata accidit inobedientia, adeo invisa, damnandaque adversus Praelatos obloquia.

Histor. S.
raph. P. 2.

§. 8.

*Obedientia Sanctorum etiam à felici obitu,
ac beatitate.*

VT scias quo in pretio etiam in cœli regia, si-
nūque beatitatis, sit obedientia, exempla
producam eorum, qui jam cœlis additi, nihilomi-
nus obedientiæ leges, & Superiorum præcepta in
terris receperunt; ut iis permotus ipse recipere di-
scas, & religiosè servare saltem dum frueris hac
aura mortali.

Henriquet.
l. 1. dist. 4.
c. 64.

Primus, qui occurrit, est D. Bernardus, ad cu-
jus sepulchrum, ob famam sanctitatis, & miracu-
lorum, cum ingens populi concursus fieret, Abbas
Cisterciensis, veritus ne quid inde religiosa discipli-
na pateretur, habito cum aliis sui Ordinis Abbati-
bus Concilio; ad sepulchrum ejus accessit, atque in
virtute sanctæ obedientiæ inhibuit, ne ultra mira-
cula faceret. Paruit Vir Dei, & deinceps nulla ibi
miracula fecisse auditus, adeò obedientiæ tenax
fuit etiam post fata, etiam in tumulto, etiam in cœli
regia.

Alter est Petrus Catanæus, Franciscani Ordinis
quondam Minister Generalis; ut in vitâ virtutibus,
sic & à morte miraculis clarus; cum iis innumeram
propè populi multitudinem ad monasterii septa, se-
pulchrūque venerationis ergo alliceret, fiebat ut
inde & religiosæ quieti ab undis, & tumultu pere-
grinorum, & paupertati ab oblationibus, frequen-
tiq̃ue anathemate, non parum decederet: cui malo,
ut medelam faceret D. Franciscus, ad illius sepul-
chrum citatus venit, sicq̃ue ad illum paucis:

Wadingus
tom. 1. hist.
Minor.
An. 14.

Frater Petre, dum vixisti, semper, & promptè mihi
obedieras, neque tardiorē à te modò exigo Obedientiam.
Præcipio itaque tibi per obedientiam, ut deinceps cesses à
miraculis patrandis.

Mirum dictū, visūque! nullum ab eo postea fa-
ctum est miraculum.

Ecce, ut in sepulchri nocte superioris vocem
quodammodo admittit exanime corpus, & animus
in luce beatitatis eandem audit, & sequitur.

Lib. 2. c. 17.

De Angelis, beatis illis spiritibus, verè, & ele-
ganter, notavit illud Lactantius, quod eorum
unum, solūque officium esset, servire nutibus Dei.

Quod ille de Angelis, hoc audeo affirmare etiam
de Beatis, unum, solūque officium iis esse, ser-
vire etiam nutibus Superiorum, quia horum nu-
tus, sunt Dei nutus.

Unde Origenes aiebat beatos spiritus habere cœ-
lestes litteras, quas ut legunt in divina mente, iis
quàm celerrimè obsequuntur. Litteræ porrò illæ
sunt Superiorum aut mandata, aut etiam soli nu-
tus, quos ut vident in Deo, illis obtemperare
gestiunt.

Ita gestiit aliquando S. Franciscus de Muret:
terris ille vivere desierat, & cœlo cœperat, cum ec-
ce vivere, spirare, & clarere visus est fama mira-
culorum, quâ ex utraque solis domo acciti undique
peregrini, eò confluere cœperunt; quod ut vidit
Petrus de Limoges, ejus in officio Successor, ratus
multum remitti de quiete religiosæ solitudinis, de
otio sancto, de silentii, & paupertatis observantia,
ab affiduo fluxu populorum, lucēque illa miracu-
lorum, sepulchrum S. Præsulis adiit, & hæc ad il-
lum zelo, vocēque altiore:

Ex M. S.
Monasterii
de Grāmon.

Serve Dei, tu ostendisti nobis paupertatis viam, & toto
conamine tuo docuisti nos incedere per eam. Nunc verò de
arcta, & ardua via, quæ ducit ad vitam, ad latam, &
spatiosam viam, quæ ducit ad mortem, tuis nos miraculis
vis revocare. Prædicasti solitudinem, nunc in solitudine
fora, & nuditas vis congregare. Non ducimur curiositate,
ut tua miracula videre velimus: satis credimus tuæ sanctitati.
Cave igitur ne de cætero miracula facias, quæ tuam extol-
lant sanctitatem, & nostram destruant humilitatem.

Non sic laudi tuæ provideas, ut nostræ sis immemor salutis:
hoc tibi præcipimus, hoc à tua poscimus caritate. Quod
si aliter feceris, dicimus tibi, & per Obedientiam, quam tibi
promissimus, constanter asserimus, quia ossa tua inde extra-
hemus, & spargemus in flumen.

Hæc ille abreptus nescio quo zelo, æstuq̃ue reli-
giosæ disciplinæ, à qua eò delabitur, ut & sancto
illi præceptum imponat, & minas intentet nū pa-
reat; non sine aliqua, ut videtur, Divi illius injuria.

Ecquid enim? an non injuria est, ossa sacratio-
ra exhumare, & magnæ mentis exuvias, sacros-
q̃ue cineres in fluentes aquas abjicere? Est enim-
vero injuria, & tamen hanc non spectat cœlestis
animus, doctus & in terris, & in cœlis Obedien-
tiæ nutum spectare.

Et verò spectavit S. Præsul, atque impofterum
miracula facere desuit; nec ea resumpsit, nisi cum
rursus Obedientia Prælatorum ad ea patranda re-
vocavit; ut ex iis facilior esset via, ad solemnem il-
lius (de qua tum agebatur) canonizationem. Tum
enim ea rursus dedit Præsulum suorum voce, ac
præcepto impulsus: adeò Obedientiæ observantes
sunt sancti, à quibus hoc discas, quisquis religiosæ
Obedientiæ vincula induisti, non exuere illa nisi
cum vita, imò neque à vita. Certè, ut jam vidi-
mus, non exuerunt Sancti, quibus solemne fuit,
etiam è cœlo superiorum voces audire, & nutus
sequi.

§. 9.

*Obedientia animalium delata viris ab innocentia
vitæ illustribus.*

INnoxia hominis ætas, qualis fuit Adæ ante la-
psum, imperium in animalia omnia exercuisset;
sed quia illam exuit homo, simul & dominationem
illam exuit: & meritò, nec enim decebat animan-
tia ei deinceps parere, qui Deo suo, authoriq̃ue
suo parere renuerat. Fatendum nihilominus ejus
imperii, ac dominationis vim aliquam transisse sub-
inde ad aliquos è Posteris Adæ, eos maximè, qui
à vitæ morumq̃ue innocentia aliis superiores visi
sunt. Eorum exempla aliqua dabimus, eaque il-
lustriora: ad quæ viros etiam Religiosos remitte-
mus, ut ex illis obedire discant; nec immeritò. Si
enim Sapiens pigrum ad formicam mittit, ut ab ea
doceatur sedulò laborare, nec, ut solet, otio tor-
pescere: quidni ego inobedientes ad animalia, etiam
effera magis, atque immitia, remittam; ut ab illis
benè docti suis se Prælati subdere discant.

Præmonstratenses oves pascebat puer, & quidem
sine cane, fideli ovium custode. Et hinc metus,
hinc & querelæ. Quid si lupo incurrat? quid
si rapiat, & dispergat oves? quid me? quid illis
fiet? cui religiosus aliquis pio, & liberali joco, præ-
cipe lupo, & hoc Abbatis Norberti nomine, ne
ovibus noceat. Interea è sylvis elabatur lupo, &
ovem abripit. Cui puer: Siste prædo, siste rap-
tor & ovem redde. Hoc Norbertus jubet. Sti-
tit enim verò lupo, & ovem reddidit: imò deinceps
factus est fidelis ovium custos. Tantum valuit
invocatum Norberti nomen, cui paruit lupo, &
ex prædone ovium, factus earum pastor.

Quod D. Norberto fuit lupo: hoc S. Florentio
ursus, cui fuit ordinarius ovium custos, eas ducta-
re solitus ad pascua, & ad caulas hora præscripta
reducere; de quo sic D. Gregorius:

Injungebatur urso cura Pastoris, & quas manducare
consueverat, pascebat oves bestia jejuna. Cum vir Do-
mini jejunare volebat ad Nonam, præciepiebat urso eadem
hora cum ovibus reverti; cum verò noluisset, ad Sextam.
In omnibus itaque mandatis Viri Dei, obtemperabat ursus,
ut neque ad Sextam jussus venire, rediret ad Nonam:
neque ad Nonam jussus venire, rediret ad Sextam.

D. Gregor.
l. 3. Dialog.
c. 15.

Hactenus

Haftenus D. Gregorius de insigni illa urfi Obedientia. Nec minor leonis erga alios vitæ innocentia clarissimos.

S. Zosimo Anachoretæ asellus erat ad sarcinas, & onera portanda, hunc è sylva erumpens leo voraverat. Quid deinde Zosimo? quid etiam sarcinis? uteasiple ferat; senex est, & impar oneri, & asellus esse desiit. Quid igitur? sic ille ad leonem:

Amice, mihi jam iter præpediri penitus vides, annis onustus, onera sarcinarum ferre nequeo, quæ ideo jumentum humeris imposueram. Age igitur, & onera tu feras.

Quid hîc leo? Dediticit feritatem, accessit, ab blandiri cœpit, ipsoque corporis nutu obsequii significationem facere, succolare sarcinis, easque vectare ad portas usque Cæsareæ, non sine omnium stupore, & obedientiæ miraculo.

Quod S. Zosimo: hoc & S. Quiriaco in solitudine, in qua & leonem veluti famulum habuit, eique custodiam adversus feras demandavit: quod officii genus obivit sedulo: nam & statis horis, de manu ejus cibum sumere solitus: & mox ad hortuli custodiam remeare:

Quod illi: hoc & S. Sabæ Abbati in Palæstina: cui leo custos agri fuit: asellum etiam ducebat ad pascua, & fontem, quando aberat Monachus, curator ejus; sed quia hic incontinentia se inquinavit, cessavit leo ab obsequio, & Monachi asellum etiam devoravit, adeo manifesta res est, in feras solum innocentiam sanctimoniâque dominari.

Et ita etiam dominari visa in S. Kentigerno, Episcopo Glascuensi in Scotia: Huic S. Præfuli cum ad arandum deessent & equi, & boves, è vicino saltu evocati cervi adfuerunt quàm promptissimè, quos & aratrum ducere jussit.

Paruerunt illi, & modò ire ad pascua, modò ab his ad aratrum statis horis redire: sed, ô grande malum, lupo famelicus! hic enim in unum è cervis, jam à labore fatigatum, irruens, eum devoravit, atque effugit.

Quid hic Dei servus? in vicinum nemus innoxias manus extendit, & hæc in faventes auras emittit: *In nomina sanctissimæ Trinitatis præcipio, ut lupo, qui mihi*

damnum hoc intulit, sine mora satisfacturus accedat.

Mirum dictu, visuque; lupo è sylva profiliens, facti illius reus, & quasi poenitens, cum ingenti ululatu ad illius pedes corruit, veluti rogaturus veniam, cui vir sanctus, ait: *Surge. In nomine I E S V præcipio tibi, ut loco cervi, quem devorasti, ad stivam applicitus ares ex integro, quod arandum est.* Paruit illico lupo, jugum admisit, & cervo alteri probè copulatus, novem omnino jugera arando explevit; & tum, quasi persoluto penso, liber abire permissus est.

Ecce ut Sanctis subjiciuntur feræ, atque ad nutum obediunt: non in terra solum; sed & in aère volucres, & in aquis piscium genus omne.

S. Medardo puero moribus innocentissimis, ac deinde Episcopo Novionensi, aquila obsequio gratiore instar umbraculi fuit, & dum ubertim plueret, ab ea imbrum diffusionem immunem ita servavit; ut ne guttula quidem ejus fuerit irroratus.

S. Francisco paruerunt aviculæ: cum enim unâ cum sodali suo, horas canonicas perlegens, impediretur importuno earum garritu, silentium illis imperavit, impetravitque: mox enim siluere garrulæ volucres, nec canere auditæ; nec alas movere visæ sunt, donec Vir Dei horarum pensum exsolvisset: tum enim, venia ab eo accepta, cantum resumpserunt argutulæ, sylvasque & nemora, imò & sanctum exhilarunt.

Quod D. Francisco in volucres imperium fuit: hoc S. Antonio de Padua, in aquatile genus omne. Cum enim die quadam ad conscientiæ depositæ homines diceret, nec audiretur; sermonem convertit ad pisces, & mutum aquarum genus. Nec frustra: emerfere enim è profundo mari pisces longè plurimi, pulchrè dispositi, & in fine squammis, & pinnis annuere visi, & suum Ecclesiasten consalutare. Adeo perspicua res est, innocentiam dominari piscibus maris, volatilibus cœli, & universis animantibus, quæ moventur super terram.

Et hæc quidem eò à me allata sunt, ut homo, rationis compos, & cœlo promerendo natus, obedire discat, & Prælati subdi, vel ipso brutorum animalium exemplo ad id provocatus.

Bollandus in ejus vita 13. Jan.

Surius in Junio.

In ejus vita

In ejus vita

TRACTATUS DE OBSERVANTIA REGULARI.

Ad illa verba: *Custodi Legem, atque Consilium, & erit vita animæ tuæ; & gratia faucibus tuis.* Prov. c. 3. v. 21. 22.

FRANCISCVS Borgia, Gandiæ Dux, Magnas Hispaniæ, Vice-Rex Catalauniæ, uxore jam vita functa cum abire pararet à sæculo, & mundi pompis, & ad religiosum vitam statum, ceu fidam stationem, ceu salutis adipiscendæ portum, appellere: super eo consilio egit cum Augusto Imperatore Carolo hujus nominis V. Domino suo Clementissimo; qui inter colloquendum hæc amicè illi objecit: Quod relictis aliis Ordinibus religiosis, & fama, & antiquitate notissimis, animum adjecisset ad Societatem JESU, quæ & nova erat, & quodammodo juvenicula, in qua ne unus senex. Ad quæ Borgia,

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

& facetè, & urbanè respondit. Mirum nec esse, nec videri posse: si filii juvenes, cum mater ipsa juvenis: subrisit Imperator, tum ei Franciscus consilii sui rationes exposuit, & quidem tres tantum: sed facillè inter alias principes; è quibus hæc

Prima; quod in Societate præclusi essent ad honores aditus, ad Pedum, & Infulas, ad Purpuram, Pileumque Cardinalitium: & hoc expresso voto, quod edunt Professi, de non ambiendis, imò nec admittendis extra Societatem Ecclesiasticis dignitatibus, nisi ad eas cogeret quæ prima est in terris Summorum Pontificum autoritas, & debita illis obedientia.

Secunda, quod porta semper pateret iis omnibus, qui in illa minus religiosè vivere viderentur: hi enim & votis solvi, & ad sæculum remitti solent, ne alios malo exemplo inficiant, ne Religioni officiant, & maculam aliquam inurant tam sancto & puro corpori.

II

Tertis

Tertia, quod in ea esset primus observantiæ regularis vigor, qui subinde annorum lapsu deteritur, atque deficit.

Et has institui sui rationes exhibuit Franciscus, & Cæsar admisit, probavitque. Ego postremæ insistentis, Societatis nostræ religiosos, imò & quoscunque aliorum Ordinum alumnos ad eam regularum suarum observantiam hortabor, & animabo, & hoc quidem antiquiore illo Sapientis seu monito, seu effato, seu etiam oraculo:

Custodi Legem, atque Consilium.

In quo videtur allusisse ad utramque legem, & Mosaicam, & Evangelicam; ad illam, in qua præcepta Dei manu ascripta, & Moyfi cominissa: & Evangelicam, quæ à Christo, magistro quàm optimo Discipulis data. Et hæc, & illa debuit esse in primis curis, atque amoribus; vel ex ipsa solius Legis natura, de qua variè hîc Interpretes; maximè vero hebræi, qui pro illâ voce *Legem*, ponunt *essentiam*, & *subsistentiam*: quasi verò *Lex* sit ipsa rei *essentia*: sit ejusdem & *subsistentia*.

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Cur Lex dicatur essentia?

DICITUR *essentia* à quadam cum illa consensione *Essentia rerum* secundum Philosophos *sunt æternæ, & immutabiles.*

Et lex Evangelica, lex Religiosa, æterna sit oportet, atque immutabilis.

Ea fuit Salvatori quàm optimo, qui de Lege, quam venerat & condere, & evulgare, dixit: *Iota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant: cælum, & terra transibunt: verba autem mea non præteribunt.*

Quod de Lege suâ expresserat verbo: hoc & facto in seipso expressum voluit; neque enim è vivis abire voluit, nisi post extremas illas in Cruce voces, *Consummatum est*: quasi diceret, mihi nec licuit, nec libuit exire è vivis, nisi post consummatam legem, adeò illi lex ea curæ fuit.

Quod illi, hoc & religioso, qui hoc uno felix, ac beatus erit, hoc uno verè religiosus, si migrans è vita jactare possit in faventes auras & illud, *Consummatum est.*

Et ita suose migrare voluit S. Franciscus Assisius, qui condita suo Ordini Regula, eam ad amussim servari voluit, nec addito, nec dempto vel unico Iota, nec aliqua alia interpretatione aliò traducta, quàm ferret mens ipsa Fundatoris; imò & ipsius Dei, cui acceptam referebat. sic enim aliquando ad suos.

Generalis Minister, & omnes alii ministri, & custodes per obedientiam teneantur in istis verbis non addere, vel minuere, & omnibus fratribus meis præcipio firmiter per obedientiam, ut non mittant glossas in Regula, nec in istis verbis, dicendo ita voluit intelligi: sed sicut dedit mihi Dominus purè & simpliciter dicere, & scribere regulam, & ista verba ita simpliciter, & purè sine glossa intelligatis, & cum sancta operatione usque in finem observetis.

Hæc Sanctus ille Fundator, stylo quidem simplici, & candido: sed forti, sed masculo; qui ea omnia, quæ hîc calamo, & lingua expressit, etiam re ipsa expressa voluit in primo suo Capitulo Generali.

In hoc è Patribus gravioribus nonnulli ex quadam prudentia carnis, non spiritus, cum pleraque viderent à Regula imponi, quæ nimis dura, & aspera videbantur, & multum abhorrentia ab innata nobis carnis mollitie, rati S. Franciscum tum rationibus suis, tum Ugolini Cardinalis, Ordinis sui Protectoris, autoritate aliquantulum dimoveri posse ab illo Regulæ rigore, facto veluti cuneo eum aggressi sunt.

Spektaret, inquiebant, antiqua illa nascentis Ecclesiæ sæcula, sive tua Augustine, sive tua Bernarde, spektaret & eorum institutum omne, modum omnem, ac vivendi rationem, & ex eorum norma etiam suam exigeret, remitteretque paululum de extrema illa paupertate, & carnis edomandæ (verius, ut aiebant, frangendæ) studio: sua sit & huic & illi moderatio, cæque naturæ humanæ magis accommoda.

Hæc illi: quæ omnia eo spiritu excepit Franciscus, ea vi concitata orationis, ut & Patres illi attoniti, & ipse Cardinalis elinguis hæserit, ac mutus. Sit enim, inquiebat, sit Augustino, sit Bernardo, aliisque, quos veneror, sua Instituti religiosi ratio, sit sua vivendi norma, & quidem sancta: sed & mea sit, ac potius, non mea; sed Dei: sit hæc facta tecta, sit immutata, sit immutabilis. Hæc enim & mea voluntas est, quanquam non mea, sed Dei: qui eam ausu temerario violârit, sibi à cælo vindice malè metuat. Dixit, & Patres illos attonitos habuit, & metu propè exanimatos, atque etiam ad genua supplices.

Et hæc fuit prima machina, quâ concuti potuit Divi Francisci Regula: sed non excuti.

Secunda fuit ab Honorio hujus nominis III. qui cum Regulam suo diplomate firmare vellet, censeretque nonnulla vel tollenda, vel certè mitiganda paululum, ne quid esset, quod humanas vires, aut frangere, aut etiam vincere videretur. Sic ad illum Franciscus entheo sanè spiritu:

Ego, Beatissime Pater, præcepta, aut verba illa in regula non posui: sed Christus, qui omnia utilia, & necessaria saluti animarum, & fratrum; ac bono statui, & conservationi Religionis melius novit, cuiq; omnia, quæ ventura sunt in Ecclesia, & Religione nostra, præsentia sunt, & patent. Non ergo debeo, nec possum Christi verba mutare, aut omnino abolere.

Dixit, & Christi Vicarium sibi consentientem habuit.

Quod D. Francisco: hoc & aliis, sæculis longè consequentibus.

Pater Matthæus de Bassy bonæ memoriæ, cum meditareetur eam reformationem, quæ modò dicitur, & est Patrum Cappucinatorum, in æstu orationis, & mentis excessu hanc è cælo vocem audiit:

Matthæe, hæc est voluntas Dei, ut Regulam perfectè observes, ad litteram, ad litteram, ad litteram.

Quæ illi ad aures clara vox accidit: eadem prius & Divo Francisco acciderat, ut & hic, & ille divinæ vocis oraculo moneretur, observandam esse primævam Regulam purè, putè, ut verba sonant, nec ullam in ea ab ullo mortalium inducendam esse mutationem.

Quod illis: hoc inspirante cælo minimæ Societati JESU, quæ Constitutiones à S. Ignatio, Fundatore suo, acceptas, optavit æternas esse, atque immutabiles, vel ex eo, quòd esset regula, hoc est, ipsa Religionis essentia.

Ita sancitum in prima Congregatione Generali, quæ habita est à morte S. P. Ignatii. in qua & hoc decretum:

Propositum fuit an liceret, & etiam an expediret, ex Constitutionibus aliquid mutare? Et visum, ac statutum eas firmas, & ratas habendas esse, & etiam observandas prout in exemplari originali P. N. Ignatii habentur.

Quod ipsum deinde Congregatio 6. Generalis confirmavit, & hæc etiam addenda putavit.

Si de mutandis, abrogandisq; Constitutionibus in Congregatione proponatur, minimè de iis tractare licebit, nisi prius ad plura medietate suffragia, de iisdem agendum statuatur. Ipsa verò deliberatio, & decretum non fiat, nisi ad duas tertias partes, non obstantibus decretis in prima Congregatione Generali.

Et hæc

Et hæc faciunt, ut rata, firmaque sit Societatis JESU Regula, ceu illius essentia. Venio ad alterum quod eadem Lex, eadem & Regula, dicatur, & sit quodammodo illius substantia: cujus etiam rationem hîc inquirô.

QUÆSTIO SECUNDA MORALIS.

Cur Lex dicatur substantia?

DE substantia variè sentiunt, & loquuntur Philosophi.

Sunt enim, qui putent esse physicam aliquam qualitatem, quæ sit velut ultimum naturæ substantialis complementum.

Sunt qui modum aliquem, & entitatem tenuem illi quodammodo affixam, eamque complementem, ac perficientem: à qua dicatur, & sit suppositum, cujus solius sit agere; *actiones* enim (ut loquuntur Philosophi) *sunt suppositorum*.

Ex quo Philosophiæ naturalis pronuntiato consequens est illud, ut natura substantialis sine substantia, nec subsistere possit, nec agere: vim enim & subsistendi & agendi completam habet à substantia.

Quod naturæ substantiali est à substantia, hoc Ecclesiæ ab Evangelica Lege, hoc Instituto Religioso à Regula. Est hæc essentia Religionis est & substantia: dat enim subsistere gradu in suo, dat & producere actiones cælo dignas: quod ipsum aliquando observarunt Rabbini, hoc est Hebræi sapientes, qui etiam notarunt illud, Deum Opt. Max. ceu Legislatorem Sapientissimum, dedisse Israëlitis tot præcepta affirmativa, quot in corpore humano essent ossa; videlicet ducenta quadraginta octo: negativa verò; quot in eodem essent nervi, nempe trecenta sexaginta quinque: & hoc, quod in religione, ceu corpore quodam mystico, id essent præcepta, & Regulæ: quod in corpore naturali erant ossa, & nervi: & hoc quoque nomine Regulæ appellandas censuit Divus Hieronymus: qui vocavit *nervos, & ossa Religionis*.

Ossa dant corpori consistere: si iis destituatur defluet illico in imum tota massa carnea: & sua mole fatiscet.

Nervi autem dant eidem corpori, artubusque motum: tolle nervos, tollis & motum, & stupidum reddis corpus omne.

Sic & Religioso Ordini Regulæ dant subsistere, dant robur, & firmitatem, ne sua mole, hoc est, depravatæ naturæ inclinatione, ad ima vitiorum defluat. Dant illi & motum spirituales, ut eat in actiones Deo dignas, ac beatitate. Ut porro sic eat, paucula propono incitamenta; eaque petita ex hoc ipso sapientis pronuntiato.

QUÆSTIO TERTIA MORALIS.

Quæ incitamenta esse debent ad Legis, & Regularum observantiam?

PRIMUM INCITAMENTUM.

Ex illis verbis: *Erit vita anima tua. v. 22.*

MAGNA omninò consensus vitæ, & Regulæ. Prima erit ab ipsa notione Regulæ; quæ Gratiano est *norma recte vivendi*. Guilielmo Parisiensi, *doctrina, vel ars, vel prudentia, qua scitur qualiter vivendum*. Innocentio VII. *forma religiose vivendi*.

Secunda ducetur à pretio vitæ: pretio & Regulæ.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici, Tom. VI.

læ. Vitæ porro pretium, atque æstimationem inde petes.

1. Quod Deus ut cæterorum omnium dominium homini dederit, vitæ non dederit: hujus enim custodem illum esse voluit, non Dominum. Sic & religiosum regulæ suæ Dominum non constituit: sed custodem; sed observatorem vigilantissimum.

2. Vitæ pretium ex eo colliges, quod pro illa servanda cætera omnia profundat homo. Ex ultimo Oriente redit mercator graviora navi, onusta pretiosis mercibus, gemmis, & unionibus. Ex Occidente revertitur multo argento, aurorque dives, excitatur inopinata, ingensque tempestas, attollitur iratum mare, perflant venti, & furit Aquilo, exoneranda est navis, abjicienda in undas omnia, merces, gemmæ, uniones, & argenti, aurique vis immensa; abjiciuntur illicò omnia, perduntur omnia, ne abjiciatur, ne perdat vita; adeo vita homini est in pretio.

Quod vitæ datur; hoc & regulæ: hæc præ cæteris omnibus æstimari debet, debet esse in majore pretio, & alia omnia potius abjicienda, quam ipsa; & ita abjicienda censuere vel ipsi religiosorum Ordinum Fundatores, & eorum filii Regulæ suæ amantiores.

Habet minima JESU Societas hanc Regulam; quæ vetat religiosum miscere se negotiis sæcularibus, implicare se negotiis status, ut vocant. Ea omninò servanda, etsi excidendum esset gratia, & favore Principum, qui tamen pusillis mortalibus maximo est in pretio.

Habet eadem & aliam Regulam, quæ prohibet quicquam accipi pro Societatis ministeriis titulo mercedis: & hæc omninò servanda, etsi dimittendi redditus amplissimi, pingues proventus, & quanta quantæ est unius Collegii fundatio; quæ tamen apud homines magno est in pretio.

Habent Patres Carthusiani Regulam, quæ abstinenciam à carnibus injungit in omnem vitam: & hæc quoque servari potest, atque ex virtute etiam debet, etsi vitæ hujus mortalis facienda esset jactura; adeo Regula est in pretio, & majore, quam ipsa vita: nec mirum, quia, ut infra paucis indicabo, *Regula est vita gratiæ, est vita & gloriæ*: ut proinde mirum non sit; si viro religioso sit in amoribus, ac delitiis.

Et ita fuit Joanni Berckmanno, Societatis JESU religioso, juveni integerrimo, qui Romæ obiit relicto sui desiderio, & magnæ sanctitatis opinione, famaque. Huic solemne fuit illud:

Crux, Rosarium, & Regule, tria mihi longè carissima: cum his libenter moriar. Et verò etiam mortuus est, Crucem, Rosarium, & Regulam manu ad extremum retinens.

3. In quo Regula cum vita convenit est illud, quod sicuti is, qui vitam tollit, tollit & hominem, nec relinquit nisi cadaver: sic qui ab Instituto religioso Regulam tollit, tollit & ipsam Religionem, nec quicquam residuum habet præter Religionis inane, atque emortuum simulacrum. Quid enim aliud? certè nihil est nisi Ordinis, ceu magni corporis, mors, atque naufragium. Audi quid super eo B. Ephrem, multa doctus experientia:

Magnum, inquit, animarum naufragium, in quo cænones, & rectæ vitæ institutiones non vigent.

Disciplinæ Regularis solutionem appellat S. Præful: Primò *Animarum naufragium*. Ab ea enim & animæ, & salutis naufragium patiuntur Religiosi propè omnes; quod divina revelatione didicit, & prodidit è sacra D. Dominici familia Vir sanctus. Agebat hic in Polonia Anno Domini 1618. cum ei in excessu mentis aperuit Deus; ex Conventibus, qui ab observantia stricta, & regulari sese abstraxerunt, paucos omnino salvari, damnari plurimos.

Et inde *Ioannes Maria* in vitis *Dominicarum*, eam observantiæ regularis remissionem, appellare solebat, *Arces mali demonis, inferni suburbia, vias perditionis*; ut ea nomenclatura innueret religiosos in observantia illa regulari remissiores, esse jam in ipsis inferni suburbis, in via, quæ ducit ad perditionem, quam *B. Ephrem*, ut dixi, vocat *Animarum naufragium*, nec illarum tantum; sed & ipsius Religionis.

Fatendum enim, quod res ipsa, & experientia docuit ab illa disciplinæ arctioris solutione religiosos Ordines quamplurimos soluta veluti illorum compage, naufragium passos: hinc illa *D. Bernardi*, providi Abbatis, præcautio, hinc illa obsecratio, & mixtæ lacrymis preces, quas his olim verbis expressit:

Epist. 321. ad Fratres S. Anastas. Rogo vos fratres, & multum obsecro: sic agite, sic state in Domino dilectissimi, solliciti semper circa custodiam ordinis, ut ordo vos custodiat; unâque etiam vitam: vitam dico gratia, qua Deo vivimus in hac aura mortali: vitam deinde gloriæ, qua cælo vivemus, ac beatitudini æternos in annos, quos ut assequaris, Sapientem obaudi: Tene, inquit, disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam; quia ipsa est vita tua.

Prover. c. 4. Hujus sententiæ veritatem eleganti Ovis, & Cervi apologo speciosis exemplis instructo demonstravit aliquando *Cyrillus*: Ei apologo titulum fecit: *Contra appetitum superbiæ libertatis.*

Ovis, inquit, avida propriæ libertatis, sociali grege relicto, dominium sui Pastoris effugit. Cumque per solitudinem Cervus errabundam, vagam, & profugam invenisset, coepit quærere ipsius solitudinis, & erroris occasionem. Cui mox illa respondit: Dudum certè servile jugum durissimum passa, nunc frui volo, sicut & vos libertate cunctis gratissima, atque patronum duriores effugere, qui non solum me usque ad sanguinem emulgebat, verum etiam singulis annis ab opportuno vellere spoliabat.

Tunc Cervus illi compatiens, satis, inquit, charissima doleo de errabundo itinere tuo: sed multò magis de erroneo consilio. Nimirum libertas dulcis est, & thesaurus incomparabilis; sed non convenit universis:

Quod confirmat exemplo populi, corporis, navis.

Populi quidem, cui libertas non est aliud, quam perditio libertatis.

Corporis, quod quidem animæ subiectum vivit, & mox cum ab ea liberatur, extinguitur.

Navis, quæ subiecta nautis servatur à fluctibus, ab illis libera, iis hauritur.

Hæc ubi protulit exempla, tum conficit illud.

His ergò libertas, certa est perditionis captivitas.

Tum versa ad Ovem oratione: Hoc modo, inquit, mea charissima, crede rem etiam tecum se habere. Nam attende quomodo, & qualiter nunc incedas, sine duce, pascualis itineris nescia, sine tutore, nulla propria validitate armata, inter inimicos solivaga. Nimirum via tibi error est, præcipitium ductor, esuries pascua, perniciēs socius, & tui tandem crudelis interitus sunt extrema.

Tum etiam se pro exemplo proponit. Ego certè, inquit, cornu, pede, magnitudine, & agilitate munitus, vix à feris hujus solitudinis sum securus.

Hæc ubi ad Ovem Cervus, tum eam urget, obtestaturque ut ad pastorem redeat; eique se regendam committat.

Audi igitur, inquit, consilium meum, & quanto citius ad dominum tuum revertaris, ne liberè pereas, & teipsam lupis devorandam impendas. Et rationem subjicit, objectaque ab Ove argumenta diluit. Si enim, inquit, dominus tuus te mulget, aut tondet, ab eo sumis hæc ipsa, quæ tribuis, quia te custodit, & pascit. Tum ad extremum conficit illud.

Eligibilis est lac dare, & vellera, quam cum omnibus perdere vitam.

Hæc ubi à Cervo audit Ovis, gaudenter ad pastorem rediit. Et certè quam optimè, vitam enim eo ducce, ac defensore servavit, quam eo destituta perdidisset.

Maneat ergò verissimum illud Sapientis: *Custodi disciplinam, quia ipsa est vita tua*; vel ut vertunt Septuaginta: *Custodi eam tibi ipsi in vitam tuam.*

Vitam dico, non quæ corporis est, & carneæ hujus molis; sed Animæ, sed spiritus, cujus vita est gratia, & ab illa etiam sanctitas. Quod ipsum declarat illud oraculum magni Pontificis.

Fuit hic *Ioannes XXII.* qui de strictiore observantia Regulæ *D. Dominici*, pronuntiare solitus illud: *Eam satis esse ad solemnem Canonizationem.*

Et certè ad Canonismum *S. Bernardini Senensis*, non tam vitæ austeritas, non tam miraculorum gratia, & fulgor Pontificis oculis objecta: quam perfectæ, & suis numeris absoluta Regularum observantia, & hanc è Cathedra sufficere dixit Pontifex, ut quis habeatur, & sit Sanctus.

Quod de *D. Dominici* Constitutionibus extulit oraculum Pontificium; hoc & de *Francisci, Ignatii, Nerii, Terefiæ*, & aliorum Fundatorum Regulis dictum pronuntio: in his enim omnibus sua cuique Ordini sanctitas est reposita; reposita & Animæ vita, id est gratia; cujus probè conscia *B. Magdalena de Pazzi*, dicere solita Religiosum tanti debere facere Regulam, quanti & vitam, quanti & seipsum, & potius eligendum esse milles mori, quam vel minimam Regulam infringere: quod utinam sentirent, & loquerentur Religiosi omnes, non ea in plerisque esset ad eam solvendam licentia.

SECUNDVM INCITAMENTVM.

Ex illis verbis: *Erit gratia faucibus tuis.*
vers. 22.

Sancti Patres, & Scriptorum sacræ Interpretes discedunt in alias, atque alias ejusdem loci expositiones. Septuaginta sic vertunt: *Vt vivat anima tua, & gratia sit circa collum tuum.*

Syrus autem sic: *Sit collo tuo caritas.*

Venerabilis Beda: *Gustus faucibus tuis.* gustus, inquam, & sapor divinorum, quem prægustant vitæ regularis amatores, quem etiam (quod ames, ac mireris) in alios transfundunt.

Tuam appello fidem, experientiam tuam, *Francisce Assisi.* Mirabilis Dei providentia, quæ in symbolis ludere amat, & futuris præludere; tibi exhibuit, qui in primo limine suæ ad Deum conversionis futuri essent è fratribus tuis nonnulli, qui deinde lapsu temporis, & sæculorum, qui denique in fine, in quibus tres veluti Ordinis status ostendit, & hoc symbolo pomorum. Primum enim obtulit poma dulcia, & miri cujusdam saporis: tum minùs dulcia, dulcia tamen: tum insipida, amara, & acida: denique addidit & illud; & his aliquando similes è fratribus tuis aliqui; qui primum cœlestia gustabunt ipsi, & aliis etiam dabunt gustanda; non sine amabili divini saporis suavitate: sed sensim lapsu temporis, & annorum, lapsu etiam & morum, & ipsi cœlestia minùs sapient & sibi, & aliis, tum ad extremum planè insipidi, nullo divinorum gustu: quid facias, ea est in malum inclinatio etiam in religiosissimis quibusque familiis, nisi caveas, & cavere alieno malo discas: cavebis autem si disciplinæ regularis fueris retinentior: ab hac enim tibi gustus erit divinorum, gustus & proximis, gustus & ipsis Angelis, gustus & Deo ter Opt. ter Max.

Fatendum enim religiosi Regulam esse, quod cibibus famelicis, & illius observantiam, quod ciborum gustus, & suavitas. Quod etiam eidem

S. Fran-

Wadingus in Annal. S. Francisci.

S. Francisco divina providentia alio symbolo ostensum voluit.

Vifus ille aliquando de terra panis micas studiosè colligere: tum ex iis placentam coquere; tum etiam fratribus suis distribuere: qui eam receperunt, atque in os, & stomachum demississent, inde valentes, vegetosque fieri; qui autem non admisissent, & languere toti, & contabescere, imò & leprâ infici.

Wadingus
in iisdem
Annal.
An. 16.

Et hæc eò loci ac temporis oblata D. Francisco species, die proximè sequenti data illius interpretatio, quæ fuit ejusmodi.

Micæ Lex Evangelica: placenta verò, quæ ex iis conficitur, est Regula: qui eam animo, ac prompta voluntate, ceu stomacho, susceperint; eo cibo probè refectioni, spiritu valentes erunt, ac vegeti: qui respuerint, morbidum, & peccato, ceu leprâ infecti.

Maneat ergò illud, observantiam regularem & cibum esse, & gratiam, gustumque faucibus.

TERTIUM INCITAMENTUM.

Ex illis verbis: *Erit robur faucibus tuis.*
vers. 22.

ITA vertendum censuit D. Hieronymus hebraicæ linguæ peritissimus.

Ab Interpretibus Scripturæ sacræ agitari solet ea quæstio, cur Divina Providentia Sampsonis robur in crinibus repositum esse voluerit? cur non potius in manu? in brachio, & lacertis? in his certè, natura duce, roboris ac fortitudinis solet esse sedes; cur igitur in capillis, qui non sunt pars humani corporis: sed quasi illius excrementa, & rejectamenta, atque, ut ait Philosophus, *superflua naturæ*?

Respondent non sine Numine id factum, & cœlesti prodigio. Erat Sampson Nazaræus, id est religiosus: cui cœlo judice ea præscripta erat Regula, ut crines aleret, nec ascenderet novacula super caput ejus. Hæc enim erat Regula Nazaræorum; quam ut illibatam, intactamque servavit: simul & robur servavit in capillitio positum: at ubi illud solvit, dissolvitque; ubi Dalilæ artibus, & malo dolo crinibus exutus est, simul exutus & robore: tantum interest quæ Regulam serves; in ea quippe robur, in Sampsonem quidem corporis, in aliis etiam animi.

Robur ad-
versus Mū-
dum.

Testes volo, testes amo Apostolos numero dumtaxat duodecim, & tamen ut ii essent, ut numero exigui, ut fortunis abjecti, ut genere ignobiles, ut à scientia rudes, & imparati, & coronatos vertices, & urbes nominatas, & Provincias populosas, & Regna amplissima Christiano subjecerunt imperio: At unde subjecerunt? quo robore? quibus armis? non aliis, quàm Evangelicæ Legis observantia? ab hac illis paupertas pro patrimonio: contemptus pro honore, pro scientia simplicitas, contumelia pro gratia, mors pro vita: & hoc ex Evangelicæ legis, id est Christianæ, institutione, quam quia ad amissum servabant, hinc illis tantum robur, & vis tanta ad animarum conversionem, imò & ipsius Orbis universi; qualis nec in exercitu quantumvis numeroso, nec in armis, & jaculis. Erant quidem illi jacula: sed jacula, Dei manu vibrata; de quibus olim sic præfaga voce Abacuc:

Jacula tua ibunt in splendorem coruscationis armorum tuorum: jacula, dicit, id est, Apostoli tui, ô Christe! ibunt in hostem; ibunt in capita coronata, intumentes à profana sapientia Philosophos, in tyrannos immanitate barbaros, eosque sternent, ac profligabunt: non alia vi, non aliis armis, quàm Evangelicæ Legis observantia; tantum in illa erat momenti, & vis tanta.

Quod Apostolico robori datum: hoc & primis è Societate JESU Patribus: erant illi numero

dumtaxat decem; & tamen illorum vim, ac robur sensit Orbis propè universus.

Italia Ignatii; India, & Iaponia Xaverii; Gallia ^{Histor.} Lainii; Lusitania Rodericii; Hispania Fabri; Germania Iaii; Hibernia Salmeronis, & Paschasii; Velitræ Codurii; Insula Ænaria Bobadillæ.

Horum, inquam, vim, & robur sensere nobilissimæ illæ Orbis partes, & in his ipse Orbis propè universus.

At unde illa vis? illudque robur? non aliunde, quàm à Lege, à Regula illorum animis jam inde Dei digito impressa: hæc enim prima illis Lex fuit, Lex interior, à qua fiebat, ut quod Romæ stabiliat Ignatius, hoc in India stabiliret Xaverius, & inde tam huic, quàm illi, & aliis ea vis ad conversionem animorum: addam ego, & ad omnem tartareæ potestatis impetum vel eludendum, vel etiam frangendum.

Solet invidus dæmon abiturienti è corpore animæ ^{Robur ad-} modò insidias struere, modò etiam (si iis minus pro- ^{versus Dia-} ficiat) aperto Marte eam invadere, ne cœlo redda- ^{bolum,} tur, & Deo.

Et ita invasisse legimus religiosum aliquem è sacra Patrum Cappucinatorum familia. Jacebat ille in conventu Parmensi æger, à medicis depositus, jamque in extrema cum morte lucta, quam mirum quantum augere cœpit malus dæmon, & objecta sui ipsius horribili specie (quam ad illam scenam assumperat) & molesta, ac propè desperabunda de salute cogitatione. Ut huic, & illi malo remedium facerent, qui astabant religiosi Patres, objicere, atque ægro ostentare sacram Christi Crucifixi effigiem, ut ea, quasi umbone, se tegeret, atque protegeret: sed in cassum omnia, offerebat enim se importunè cacodæmonis imago quàm teterrima, jacentemque mirè terrebat. Quid igitur remedii? Unus aliquis D. Francisci Regulam illi in manus dedit, ut ea, veluti clypeo, sese tueretur, & res ea quàm optimè cessit. Mox enim, quasi eam non ferret malus dæmon, excessit, abiit, atque ad inferos rediit. Ita, qui etiam Christi è Cruce pendentis simulacrum tulerat, libellum Regulæ non tulit, tantum in illa roboris erat ad fugandas, debellandasque omnes furias illas infernales. Nec mirum, quia Regula, hoc est ejus observantia, cui se totum dederat vir ille religiosus, ut illi in vita *robur* fuerat *faucibus*: hoc est ejus verbo, & prædicationi: sic & in morte animo fuit, robur, inquam, invictum, atque indomitum ipsis etiam inferis.

Annales
Cappucin.
An. Christi
1577. n. 33.

QUARTUM INCITAMENTUM.

Ex illis verbis: *Erit gratia docendi, prædicandi, persuadendi.* vers. 22.

ITA interpretantur Lyranus, Caietanus, Hugo, aliique. At unde illa gratia? vis illa, seu doctrinæ, seu prædicationis? E duplici capite. Primum est, quod & hæc, & illa manaret ex intimo pectore, non à lingua, & extremis labellis.

D. Hieronymus hebraici idiomatis peritus in paucis, docet eas linguas, quæ pronuntiantur, & formantur aut in lingua, aut in extremis labris, minus habere roboris ad persuadendum; secus autem illas, quæ exprimuntur, & formantur quodammodo in imo gutture, & quasi è pectore premuntur, qualis est *hebraica*, quæ ideo dicitur *gutturalis*, adeoque omnium efficacissima, & maximè persuasiva.

Quod si id habet lingua hebraica, vel origine sua, vel natura: habet & doctrina, habet & prædicationi, quæ non formatur, & exit ab ore, à lingua, & labellis: sed manat ex intimo cordis affectu, & quod inde consequens est etiam ab observantia divinæ Legis, Obedientia sancta, & magnarum virtutum

exemplis, in quibus summa vis est ad persuadendum; & ea, cui nemo unus omnium contradicere, nemo resistere potest.

Hom. 3. in 1. ad Cor. Hæc est ratiocinatio, cui contradici non potest, quæ fit per facta; inquiebat D. Chrysostomus.

Ratiocinationi, quæ fit per verba, sua sæpè lis est; & si non omnes, at saltem aliqui, imò pluri mi contradicunt: sed illi, quæ fit per facta, nemo unus omnium.

Libello de 2. Martyrio. Rationem hanc reddit D. Cyprianus; quia efficacius vitæ, quam linguae testimonium est: habent opera linguam suam; habent facundiam suam etiam tacente lingua.

Serm. 76. Cypriano consentit D. Ambrosius, cujus solemne illud effatum: Benefacere prima doctrina est, cessantibus enim verbis, hoc ipsum docet hominem opus optimum, dum videtur; quod etsi voce aures non excitet, virtute corda tamen compungit. Quis enim bonum factum videns, non gaudeat, non miretur, imitetur, ac veluti tacito magistro utens, ejus exemplo doceatur.

Suprà. Et ita ab Apostolis, à Martyribus edocti fuerunt primi Christiani teste eodem D. Ambrosio; Sancti Martyres, inquit, etsi voce tacent, factorum exemplo nos edocent, etsi lingua silent, martyrii passione persuadent.

Histor. Societ. Quod Apostolis, quod Martyribus: hoc deinde viris Apostolicis. Persuaserunt illi, non voce; sed facto. Et ita nostra hac ætate Japonibus persuasit Pater Fernandez è Societate JESU vir religiosus in paucis. Erat ille S. Xaverii in illa Domini vinea socius, atque adjutor, diu ad Japonios dixerat, diu laborarat pro fide Christiana, proque Evangelii luce, in illa Infidelium nocte, inducenda: sed in vanum cesserant omnia, in vanum oratio, in vanum & omnis labor, sub hoc dum gemit, & propè fatiscit, ac die quadam è cathedra altius detonat, è Japonibus unus aliquis cæteris petulantior, in ejus faciem inspuat: Quid hic bonus Pater? an colorem mutare? an rubere? an pallere? an subirasce? an indignari? an in Japonem invehi? & graviter de contumelia queri? & in impudoratum illum detonare? Minimè gentium? modestè sputum detergit, & cœptam concionem proseguitur. Hic hære, stupere omnes attoniti tanta viri patientia; tum etiam amare, mirari, & altè deprædicare patientem in tanta injuria virum, denique ad extremum benè monenti Patri aures, & animos dare, faterique se victos non voce concionatoris, sed facto; sed virtute verè Christiana, jactarèque etiam illud non posse non esse veram religionem, in qua tam ardua esset patientia: adeò verum illud D. Ambrosii: Melius docemur facto, quam voce. Et illud Varronis, profani licet Authoris: Evidentissimum docendi genus est subjectio exemplorum. Hæc D. Chrysostomus componit cum tuba, qua ad aures, imò & animos appellit, pulsaturque ingenti clangore: & cum luce, quæ oculos, non corporis modò, sed & animi, perstringit:

In cap. 5. Matth. Omni tuba, inquit, documenta sunt operum clariora; vitæque munda, ipsa & luce fulgentior. Et ita fulgentior fuit patientia, modestia, longanimitas pii illius Ecclesiastes, qui indubiè didicerat, altèque retinuerat illud D. Ambrosii oraculum: Hæc nostræ Christianitatis summa est, ut amantibus vicissitudinem, ledentibus patientiam rependamus.

Serm. 20.

Hic stylum sisto, tibi que in aurem ingero istud D. Ambrosii, Amice Lector: Dictis igitur facta præcedant, quia sine factis dicta nihil prosunt. *In c. 5. Matth.*

QVINTVM INCITAMENTVM.

Ex illis verbis: Erit torques collo tuo. vers. 22.

ITA verti oportere existimavit Janfenius. Antiqui collo appendebant torques, duas potissimum ob causas, è quibus

Prima erat ad testandam natalium ingenuitatem, & generis aviti nobilitatem, ac splendorem.

Altera contra fascinum, & Magorum artes, mali que dæmonis dolos, quos eludi credebant torque.

In primæva Ecclesia Christianis pueris, ac puellis è collo pendebant Evangelia auro eleganter inscripta, aut argento; & hæc illis erant pro torque: ad quem morem suo etiam ævo receptum alludens D. Chrysostomus, sic è pulpito ad subjectam sibi concionem:

Tu verò Evangelii leges, & mandata describas, non auro, non argento, sed voluntate. Securius habebis Evangelium, non extrinsecus: sed in animæ penetralibus ipsum reponens. *Hom. 29. ad populum.*

Laudat quidem, & probat Orator aureus, Evangelii leges, & mandata describi in auro, & argento, ad reverentiam, & ad venerationem.

Et ita S. Bonifacius, Episcopus, & Martyr invictus, à Virgine locuplete describi sibi petiit litteris aureis D. Petri Epistolam, ob debitum illi honorem, cultum, ac venerationem.

Ita Theodosius, Imperator longè piissimus, manu sua litteris aureis Evangelia elaboratè descripsit: ut testatur Nicephorus. *Lib. 14. c. 3.*

Ita Imperatores alii Evangelia capsis argenteis, ac gemmeis includere soliti, & Summis Pontificibus dono mittere; quod & fecisse legitur Constans Imperator, & Vitaliano Pontifici transmisisse.

Ita etiam in Conciliis Ecclesiæ Generalibus, quasi Dei loco, vicèque in medio cœtu collocari solebant Evangelia: & ita factum legimus in Synodo Ephesina, & Concilio Florentino, erectum solium auro velamine, & in eo locata Evangelia: quod submissionis, honoris, ac reverentiæ fuit: Et ita (ut redeam unde paululum abii) antiquo more, ritùque factum à primævis Christianis, quibus appensa è collo pendebant Evangelia, auro, argenteve inscripta, quod ut dixi, laudat, & probat D. Chrysostomus, mavult tamen ea in voluntate, quasi animata tabella: mavult intrinsecus, & in intimis animæ penetralibus insculpi, quàm extrinsecus, & in auri, argentive lamina: mavult & in manu, hoc est, in ipsis operibus, & in illis exprimi; vel ad testandam bonæ mentis ingenuitatem, vel veram nobilitatem, quæ in sola virtute est reposita, vel denique ad ejusdem decus, atque ornamentum: quod enim pectori, quod collo est torques aureus, hoc animæ est Evangelicæ Legis, & Consiliorum observantia: unicum illa, & verum animæ ornamentum, à quo cœlo, ac Cœlitibus nitet, nitebitque in omnem æternitatem.

TRACTATUS DE MODESTIA CHRISTIANA, ET RELIGIOSA.

Ad illa verba: *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* Ad Philipp. c. 4.

POSTOLVS pro eo, quo totus ardebat, Animarum zelo, Epistolam scripsit ad Philippenses, quibus eos ad ultimum Messiae adventum pararet: & hoc seu praesidio, seu etiam ornamento magnarum virtutum, quas inter aliquae intrinsecus animam ornant: aliae nitent extrinsecus, & corpus afficiunt quam optimè.

Hæ autem, quæ intrinsecus latent, & animam cœlo, Deoque reddunt amabilem, aliae sunt, atque aliae, ex quibus hæc prima:

Gaudium in Domino: *Gaudete*, inquit, *in Domino*. lætitia scilicet spirituali, de qua sic disertè D. Anselmus: *Gaudete, non in seculo, sed in Domino: non in iniquitate, sed in veritate: non in flore vanitatis; sed in spe æternitatis.* Et hæc prima bonæ mentis est virtus.

Altera, est confidentia quædam in amabili Dei providentia. *Nihil*, inquit, *soliciti sitis.*

Tertia, est devotæ Deo mentis affectus; & velut in cœlos raptus, & ardor quidam entheus. *In omni*, inquit, *oratione, & obsecratione.*

Quarta, est Pax Dei, pax alta cum supremo Numine, atque authore Deo, ac Domino Universi.

Et hæc interiora sunt animæ decora, atque ornamenta, quæ in illius intimis quasi penetralibus absconduntur, & patent uni oculo divinæ mentis; quibus adjicit ea, quæ extrinsecus apparent, atque obijciuntur etiam mortalibus oculis: *modestia* scilicet, quæ visitur in exteriori homine: constat hic duabus partibus, corpore, & anima, & huic, & illi sua quasi vestis; qua tegitur, atque ornatur tam hæc, quam illud.

In parvis
senten.

Vestis animæ, sunt virtutes. *Bona vestis est charitas*, inquit D. Bernardus, *bona vestis obedientia.*

Vestis corporis, est modestia, qua illud redditur conspicuum, atque commendabile.

Psal. 44.

De utraque hac veste sic olim Propheta regius: *Omnis gloria filiae Regis ab intus in fimbriis aureis.*

Filia Regis, est anima, filia Regis Altissimi, id est Dei, cujus gloria *omnis*, id est potissima, *ab intus*: sed & sua extrinsecus à *fimbriis aureis*, id est insigni, præclaræque modestia, quæ coruscat, ut aurum solet.

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* ad Philipp. c. 4.

Quid sit Modestia?

Serm. 46.

MUsonio apud Stobæum: *Modestia est decorum in gestu, & habitu.* Inde Pythagoræi cum de iis loquerentur, qui aliorum essent duces, ac moderatores, dicere soliti illos sibi auctoritatem conciliare debere, non tantum animi motibus, inclytisque facinoribus: sed vel maxime corporis gestu, motuque; hoc est modestiâ,

D. Paulo: *Modestia est digna sacerdotio gravitas*, quæ Sacerdotibus ita est propria, ut olim modestiæ ornamentis præditi, sacerdotales viri nominarentur, & essent; quæ causa fuit cur Sidonius Apollinaris effatum illud in Posteris extulerit. *Plus ego admiror sacerdotalem virum, quam Sacerdotem*: quia scilicet Sacerdos est ab Ordine, & charactere, qui etiam in indignos, atque immerentes cadere potest: at Sacerdotalis, non est nisi à modestia, & virtute, quæ illi propria est, ac singularis.

D. Hieronymus altiore voce usus modestiam appellat *quandam decoris sacri dignitatem*, ac majestatem, quæ spectantium oculos feriat, & sibi quandam conciliet auctoritatem, atque reverentiam: explicans enim locum illum Apostoli, in quo modestiam vocat *dignam sacerdotio gravitatem*; vel, ut vulgaris versio habet, *habitu sanctum*; quem cum esse ait, *ut ipse incessus, & motus, vultus, sermo, silentium*, quandam decoris sacri præferant dignitatem.

Tertullianus elatiore, ut assolet, assurgens cothurno; Modestiam censet esse *severitatem quandam in facie, in cultu, in totius hominis contemplatione*, quærit enim *ubi Deus*, & respondet *ibi pudicitia, ibi gravitas adjutrix, & socia ejus*: tum seipse latius explicat, & illud adjicit: *Quomodo autem gravitatem administranda pudicitia adhibebimus, nisi & in facie, & in cultu, & in totius hominis contemplatione severitas circumferatur*: hoc est verbo uno modestia, quæ est illa ipsa severitas; sed suavis, & amabilis; non tetrica, & morosa.

Alio loco ille ipse Tertullianus modestiam appellat *divitem animi suppellectilem, quam foris inspiciat ut suam*.

Divites hujus ævi, qui toti nummis incubant, & auro; thesauros suos, pecuniam, gemmas, uniones abscondunt in arcis, & sub arctiore clausura retinent: at suppellectilem exponunt oculis, & videre gestiunt, ac videri.

Sic & bonæ mentes, ac cœlo divites; virtutes alias, seu thesauros suos abscondunt; at modestiam, seu pretiosam suppellectilem, obijciunt oculis, & quasi spectandam ostentant; & hoc quidem sine ullo vanitatis, & jactantiæ nævo; ea quippe modestiæ natura est, ut velis nolis videri debeat ut est in se, suisque nativis coloribus.

D. Gregorius Nyssenus Modestiam vocabat *pudorem modestum*, metaphora sumpta à Virginihus, quibus pudor in fronte, in genis, in oculis est, veluti nativus Virginitatis color, atque ornamentum.

S. Ignatius, Martyr invictus, Modestiam suspicere, & commendare solebat veluti *magnam ceterorum disciplinam*. Faciebat quasi virtutum schoolam, & sacrum lycæum; & in eo modestiæ dabat magisterium.

Minutius Felix in Octavio, inter Christianorum notas, atque insignia modestiam reponebat: sic enim de illis & eleganter, & verè:

Nos, non notaculo corporis: sed innocentia, ac modestia signo facile dignoscimur.

Lancea Spartiatis indicabat, humerus Pelopidas, Epaminondam Draco; hominis autem Christiani ingens argumentum, atque indicium, est modestia.

S. Ignatius

S. Ignatius, Societatis JESU Fundator, & Author: minimæ suæ Societatis *vestem* appellabat *modestiam*. Ut focii omnibus omnia fierent, ut in omnes orbis partes spargi commodius possent, nullum iis peculiarem habitum assignandum esse censuit: sed eum, qui honestis Clericis, ac Sacerdotibus communis esset: de quo (uti & de toto Societatis Instituto) cum monitus esset Summus Pontifex Paulus hujus nominis III. & deliberationem instituisset: fortè è Vaticani Palatii fenestra spectanti, visi sunt è lociis duo, de quibus ad Cardinalem, qui aderat, cum dixisset Pontifex: *Ecce Iesuitæ duo*; subiecissetque Cardinalis, unde eos sua Sanctitas novit; cui cum respondisset: *Ex modestia*: adjecit illicò, & quidem satis opportunè: si ex modestia dignoscuntur, & quasi ab aliis, ceu habitu suo, discernuntur; cum Sanctitatis Vestræ bona gratia, relinquatur illis *modestia pro veste*. Et certè hæcenus relicta.

Quanti porrò vestem illam fecerit S. Pater, liquet primùm ex eo, quod statim initio sui in Urbem ingressus ordinationem scripserit idiomate hispanico, quæ sic ad verbum latinè reddita:

Minister M. Franciscus Xaverius: Subminister M. Alfonso: & Syndicus, Ioannes Paulus, conveniant die lune ante cœnam certa hora ad consultandum inter se circa compositionem exteriorem omnium.

Et hæc prima de modestia ordinatio, index utique curæ, ac sollicitudinis paternæ, quam de ea habebat: aliæ continentur Regulis modestiæ, quas & composuit S. Pater, & ad Posterios transmitti voluit. Composuit dico, fufis ad Deum precibus, & effusis lacrymis: tanti viro sancto steterunt illæ Regulæ, quas ideo filiis suis volebat esse pretiosas, & caras. Sed ne longius, redeo ad alias ejusdem virtutis descriptiones.

Euripides, gravis, & moratus auctor quasi entusiasmo afflatus modestiam dicebat *donum Deorum pulcherrimum*, aiebátque adferre hominibus *gloriam bonam*, hoc est præstabilem apud omnes opinionem.

Denique D. Ambrosius elatiore stylo, vocéque modestiam dicebat esse veluti quandam Dei portionem. Dives, inquiebat, *est modestia, quia portio Dei est*. Magnificum sanè oraculum, tanto Præsule dignum, idque verissimum. Modestia est beati Numinis portio, tum quia ab illo manat seu parente, seu patrono; tum quia est velut illius expressio, & divinæ auræ particula, quæ ad homines poliendos, ornandosque defluat. Et hæc è multis, virtutis illius descriptiones, veluti picturæ quædam, iconesque fidelibus oculis subjectæ.

QUÆSTIO SECUNDA MORALIS.

Ad illa verba: *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* ad Philipp. c. 4.

In quo posita sit ea modestia? Quæ ad illam incitamenta? Et qui ab ea maximè conspicui.

TRia hîc paucis complectar. Primùm in quo posita sit ea modestia? ad quod generatim responderi potest eam collucere in corpore omni, & illius actionibus; in quibus Cassiodorus veluti musicam quandam disciplinam agnoscebat, adeò in illis composita, & concinna omnia, & quasi per musicos rythmos modulata: eaque de causa S. Basilii, corpus humanum *Psalterium* nominabat; quasi ipsa corporis structura instrumentum esset ad concinendos Deo hymnos, & hymni ipsæ corporis actiones, quæ sic compositæ, ut in illis nihil appareat inconcinnum.

Hinc D. Gregorius Nazianzenus illustrem fratris sui modestiam commendare cum vellet, in eo laudabat in omni parte corporis gratiam, & velut in sonis, ac fidibus concentum.

Sed in quo illa gratia, & quasi concentus? Uti que, (sicuti jam insinuavi) in toto corpore, & externo cultu modestiæ effigies visitur: sed in quo, inquires, potissimum?

Pulcheria, altiore ingenio prædita, eam reponerebat in ipso corporis habitu, & compositione quadam ad decori speciem. Inde cum Theodosium Imperatorem vellet in omni parte perfectum, ab adolescentia edocuit quomodo vestem sibi ipse circumdare, quomodo considerare, incedere, & risum moderari posset, sicque omnes modestiæ partes implere.

Et certè ab illâ sic edoctus Imperator, ut teste Nicephoro, *veluti vera effigies, & statua in optimi imperii formam expolita esset.*

Eusebius, tria singularis modestiæ argumenta prodit, eaque commendat in Constantino Magno, cujus in Nycenum Concilium ingressus in tribus maximè fuit spectabilis, quod illi *oculi demissi, vultus pudor, incessus moderatio*. Et in hac, & illis expressa modestiæ imago, atque effigies.

Isidorus Pelusiota, hanc statuebat in tribus, *incessu, aspectu, atque voce*: aiebátque in Præsule, eam esse debere modestiam, ut in ipso *incessu, & aspectu, atque voce, iis, qui ipsum intuerentur, stuporem, & magnam sui admirationem injiceret.*

D. Hieronymus, modestiæ vim, atque laudem ponebat in his quatuor: habitu, sermone, vultu, incessu: loquens enim de hominibus Deo sacris sic ait:

Quorum habitus, sermo, vultus, incessus doctrina virtutum est.

D. Chrysostomus, modestiam collocabat in *gestu, & totius corporis motu*, addebátque elegans illud, externos corporis motus esse quosdam intimi animi præcones, & formas quasdam, atque expressas interioris mentis imagines, quæ omnium oculis subicerentur.

D. Ambrosius, præcipuam quandam modestiæ partem esse censebat in ipso incessu: in quo hæc requirebat, ut esset *species authoritatis, gravitatis, pondus, tranquillitatis vestigium; ita tamen si studium desit, atque affectatio: sed motus sit purus, atque simplex.*

Venio ad secundam propositæ quæstionis partem, quæ scilicet ad modestiam servandam incitamenta. Ex his

Primum, quod ex corporis statu, motuque, & ipse interior animi motus, atque affectio exaudiatur; cuius rationem eleganter, & concinnè dedit Tertullianus, quia *Rektor animus facile communicat spiritus in-vesta, cum habitaculo suo.*

Habitaculum corpus vocat, ut proprium domicilium, cum quo animus communicat in vesta spiritus, hoc est ea, quæ à spiritu in animam importantur; & quæ velut cataplo instructo celerius evolante, invehit foras, & per gestum, atque actiones in hominum lucem immittit.

Et hinc alterum emanat, quod ipse gestus, motusque corporis, totus ex modestiæ legibus compositus, sit tacita quædam admonitio, & potens ad virtutem incitamentum, quod disertè, ut solet, extulit Seneca, cuius hoc effatum:

Occursus Sapientium juvat, & est aliquid, quod ex magno viro vel tacente proficias.

Quod etiam advertit, docuitque Tertullianus elatiore ut assolet stylo: *Et si, inquit, eloquium quiescat, habitus sonat, auditur Philosophus dum videtur.*

Et hinc etiam tertium ducitur incitamentum, quod plurimum facit ad mores rectè formandos: ut enim hominis exterioris compositio tacita quædam est monitio; & facilis ad virtutem illecebra: sic & tacita reprehensio, & acris quædam vitiorum censure.

Testem

Orat. 10.

Lib. 14. c. 2.

L. 3. de vit.

Constant.

c. 10.

L. 3. ep. 216.

Epist. 4.

In c. 3. Isa.

Lib. 1. Offic.

c. 18.

Incitamen-

ta.

De patient.

c. 13.

Epist. 94.

Lib. de Pal.

lio c. 6.

Testem

Testem appello, & judicem Tertullianum, gravem, ac severum vitiorum censorem, cujus hoc in persona Philosophi, id est Sapientis, pronuntiatum.

Supra. De occurſu meo vitia ſuffundo, grande pallii beneficium eſt, ſub cujus recogitatu improbi mores erubeſcunt. Ut autem à modestia, & externa illa corporis, motuumque omnium compositione erubeſcunt improbi mores; ſic & excitantur probi, atque ad virtutem, vitamque Chriſtianam, ac religioſam facilis inde aperitur via: ut enim rectè Iſidorus Peluſiota, qui extrinſecus virtutis cultum præferant, licet verbum nullum faciant, ſilentio tamen ſuo quavis tuba clariore omnes erudiunt.

Lib. 2. ep. 1. Ita noſtra hac ætate erudiri ſe ſenſit, & faſtus eſt Adm. R. P. Mutius Vitelleſcus, Societatis J E S U deinde Præpoſitus Generalis. Is cum Romæ degeret adhuc ſæculi nexibus implexus, itare ſolitus ad domum Profeſſam, vel eò tantum, ut ſcholasticos Societatis, qui ab ea ad Collegium revertebantur bini, & bini, ſpectare poſſet; adeò gratum adoleſcenti nobili illud ſpectaculum, quo ita moveri, tangique ſe ſenſit, ut deinde mundi pompis valere juſſis, Societatis inſtituto & ipſe animum adjecerit; in qua deinde à doctrina, virtute, prudentiæque planè ſingulari ita profecit, ut dignus inventus ſit, qui illi præſſet & ipſe modestiæ, quam in aliis amarat atque ſuſpexerat, ſpeculum factus, ut de illo dicere poſſimus, quod aliquando Caſſianus de Abbate Sereno: omnes virtutes, non ſolum in ejus actu, vel moribus: ſed etiam in ipſo vultu per Dei gratiam refulſiſſe. Sed ne longius; deſcendo ad aliud incitamentum, ceu acrem ſtimulum, ceu potens telum, quod in oculos primum, dein etiam in animos immittit præclara illa modestiæ ſpecies, atque imago: ea porro eſt inſignis quædam animarum ad meliora converſio.

collat. 7. c. 1. Erat Venetiis adoleſcens hebræus Eliàs nomine, qui ut erat & politionis litteraturæ, & linguarum in paucis amans, ſtudiorum gratia Ægyptum, Conſtantinopolim, Hieroſolymam, aliasque regiones peragravit, nec ſine fructu: perfectè enim callebat linguam Latinam, Hebraicam, Turcicam, Arabicam, Italicam, Germanicam. Hunc ad fidem orthodoxam traduxit R. P. Andreas Fruſius ſolâ ſuâ modestiâ, quæ tanta erat, ut quoties incurreret in oculos, toties Angelum Dei ſibi conſpicere videretur: enitebat enim in illo ſpecies quædam Angelica, quæ ex oculis, ex vultu, ex geſtu, ex habitu elucere videbatur. Ea certè permotus adoleſcens ille hebræus, primò baptiſmi aquis intinctus, tum etiam Societatis candidatus, in quam deinde adlectus magno ſanè animarum lucro; quod uni modestiæ aſcriptum, atque debitum amabit omnis poſteritas. Et verò quidni amaret, ac ſuſpiceret?

D. Chryſoſtomus in Flaviano Antiocheno Præſule modestiam dum laudat, atque commendat, adjicit illud, quod ad hujus virtutis vim, atque commendationem mirum quantum facit.

Hom. 3. ad Popul. Sanctorum, non tantum verba; ſed & ipſi vultus ſpiritali gratia pleni ſunt.

Hanc porro per oculos transfundunt in ſpectantium omnium animos, eosque mirè afficiunt, atque devinciunt, ut imitari non pigeat, quod oculis, ceu fidelibus nuntiis; acceperint.

Hæc gratia, Sapienti dicebatur gratia capitis, ceu illuſtris quidam in facie decor, & amabilis compositio; propter quam appellatur quis apud alios gratioſus, qualem itali nominant aggratiato. *Prov. c. 3.*

Hanc Poëta unus aliquis vocabat honores oculis, & vultui divinitus afflato, propter quos cæteris videntur mirabiles, atque omnium benevolentia digniſſimi.

Ex his fuere Purpurati Patritii, Feſtus, & Simmachus, duo Curia lumina; de quibus eleganter Ennodius: In ipſis, inquit, eſt nobilis Curia principatus, quos viſiſſe, erudiri eſt. *Pag. 443.*

Epiphanius Præſul Ticinenſis, de quo ſic dicere ſolitus Rex Theodoricus: Quem viſiſſe pretium eſt, cum quo habitare ſecuritas. *Idem in vit.*

Meletius, Antiochenus Episcopus, qui (ut aureus notat Chryſoſtomus) non ſolum loquens, & docens; ſed tantum ſi videretur, ſatis erat ad inducendam cœleſtium rerum doctrinam in eorum animos, qui videbant.

Ita nimirum anguſta illa modestiæ ſpecies oculos ferit, & potenter ſeſe in animos inſinuat, eruditque ſine voce, ſine clamore.

Et ita erudit S. Lucianus, Martyr invictus, qui ea erat modestia, ea gravitate, ea totius externi hominis compositio, ut omnes raperet in ſui admirationem, amorem, imitationem.

Hinc ſi fortè prodiret in publicum, ſi per compita civitatis incederet, pars populi è fenestris ſpectare, pars ad januas ſtare, pars etiam foras egredi, ut propius ſpectare poſſet, & oculos, animosque paſcere tam raro modestiæ ſpectaculo: quod ubi ex fama inaudivit Maximinus Imperator, & ipſe ſpectator eſſe voluit, oculisque uſurpare, quod auribus acceperat. Verum atilicus unus aliquis, & is quidem idolorum cultor, omnino diſſuaſit, adjiciens etiam illud notatu digniſſimum. Eam eſſe Luciani modestiam, quæ vel ſolum ſpectata, ſuaderet illi fieri Chriſtianum: proindeque ſi videre eſſet animus, inter ſe, & illum velum obtenderet, ne ſcilicet nuda, atque aperta pateret ea modestia, in qua tantæ erant ad fidem, ac virtutem illecebræ.

Et hæc pauca è multis, de modestia Chriſtiana, & religioſa: quæ ab Oratore hujus ævi non minus verè, quam magnificè dicitur virtutum altrix; myſteriorum decus, vitæ lumen, beatarum mentium comes, quæ cum Seraphinis hymnos canit, quæ terram in cœlum vertit, & pacat omnia, utpote Imperii magni Domina, quæ nunquam ſola, & incomitata procedit; ejus quippe latus cingit animi demiffio, pudor, temperantia, manſuetudo, conſtantia, honos, & gratiæ, non ternæ (ut Antiquis) ſed millenæ, & millenæ; & omnis Chriſtianarum virtutum pompa.

TRACTATUS DE CHRISTO PATIENTE.

ON est mei consili hinc retexere longam seriem Dominicæ Passionis: id aliàs feci. Hujus igitur loci, ac temporis erit pauca notare, eaque maxime, quæ faciunt ad mores ritè formandos, & magnarum virtutum studia, ad quæ nos evocat illa ipsa Dei-hominis Passio, seu exemplar, seu etiam Virtutum schola: in qua Christum, ut librum explicabo, & illius studiosis proponam. Sit igitur

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: *Vidi librum scriptum intus,
& foris, signatum sigillis septem.*
Apoc. cap. 5. vers. 1.

§. I.

Quis ille Liber?

IN hoc loco, utpote difficili, atque obscuro, sudat pius Interpretum labor, abiturque in alias, atque alias opiniones. Nec mirum, cum non statim patuerit oculis objectus D. Joanni Liber, multoque minus videnti obvium fuerit, quod in eo scriptum erat: nec enim similis erat nostris; sed involutus, atque ad instar mappæ geographicæ convolutæ; uti pictus Romæ visitur in templis.

Nimirum tales erant Veterum libri, quos à convolutione volumina appellabant. Et tales per vetustos Hebræos Bibliorum libros vidi in Bibliotheca Vaticana: ubi servantur ad aliquam Antiquitatis commendationem.

Veteres quippe scribebant in membranis, sive pellibus, & quidem subinde ab una tantum pellis parte, eaque mundiore, & magis tersa: subinde etiam in utraque: & tum Liber dicebatur scriptus intus, & foris, hoc est in utraque parte membranæ, tam interiore, quàm exteriori: & talis hic fuit Liber D. Joanni in excessu mentis oblatus; qui etiam involutus erat Veterum more, qui membranam convolvebant, colligabant, consignabantque: eo ferè modo, quo obsignantur testamenta.

Unde liquet D. Joannem nec vidisse, nec videre potuisse hunc librum intus, & foris scriptum; nisi cum resignatus est, atque explicatus.

Quis ille
Liber?

Sed hic injicitur quæstio, ecquis sit ille Liber? Res ea adhuc est in occulto, & sub iudice, & hinc Divi Patres, atque Interpretes discedunt in alias, atque alias sententias.

Opinio
prima.

Rupertus, & Hugo de S. Victore, censent hunc librum esse Scripturam tam Veteris, quàm novi testamenti.

Scriptus hic liber *foris* sensu litterali, & quasi obvio: *intus* autem spiritali, & mystico.

Signatus sigillis septem. Primum, est sententiarum Scripturæ profunditas. Secundum, sensuum multiplicitas. Tertium, figurarum varietas. Quartum, rerum ipsarum, quas continet, incomprehensibilitas. Quintum, mysteriorum obscuritas. Sextum tropologiarum sanctitas. Septimum, infallibilis veritas.

Aureolus opinatur hunc librum esse Dei scientiam, in qua scripti omnes, vel Judiciorum Dei inscrutabilem abyssum. Unde signatus est sigillis septem, idest, plurimis. cui sententiæ affinis est illa

Secunda.

Lyrani, qui putat hunc librum esse præscientiæ, providentiæ, & prædestinationis, quæ nobis clausa est, atque occulta: nisi Dei dextera reveletur, atque aperiatur.

Tertia.

D. Ambrosius existimat hunc librum esse Chronologiam mundi, & septem sigilla esse septem mundi ætates.

Quarta.

Alcazar, & Cornelius à Lapide credunt hunc librum esse ipsam Apocalypseos partem, quæ continet oracula, & mysteria in Dei præscientia, ac prædestinatione.

Quinta.

Porro arcana illa mysteria in eo scripta, sunt de regno, & persecutione Antichristi, de Elia, & Henoch, & fidelium constantia, de Judicio universalis, deque gloria ac felicitate beandorum.

Sigilla verò septem, sunt septem visiones proximè sequentes, quæ D. Joanni objectæ. Et hæc interpretatio fortè genuina, & quæ magis accedit ad litteræ sensum: quia tamen neque hæc, neque aliæ conveniunt argumento, de quo in præsens agimus; insistam opinionibus aliis. una est

D. Hilarii præfatione in Psalmos, in qua vult hunc Librum esse Christum, seu Christiarchiam, hoc est Principatum. Sigilla verò septem, esse septem præcipua Christi mysteria.

Sexta.

Primum est Incarnatio. Secundum Nativitas. Tertium Passio. Quartum Resurrectio. Quintum Ascensio in cœlestem regiam. Sextum Spiritus sancti missio. Septimum secundus Christi adventus ad diem Judicii decretorum; cum hac opinione conspirat B. Petrus Damianus, qui censet septem sigilla libri hujus signati, esse septem Sacramenta; quibus, ut ait, totus ordo Dominicæ dispensationis impletur; videlicet Incarnatio Domini, Nativitas, Passio, Resurrectio, Ascensio in cœlos, deinde Iudicium, postremo Regnum.

Serm. de
S. Luca.

Aliorum opinio est librum hunc signatum esse Christum in Eucharistia, in qua Agnus Dei passus, & occisus velatur, & celatur sigillis septem.

Septima.

Ea porro sunt, odor, sapor, color, parvitas, levitas, rotunditas, gracilitas hostiæ, quæ omnia sunt accidentia panis, quibus velatur, ac veluti tegitur Christus: & ita quidem ut septem sensus, hoc est quatuor externi; visus, odoratus, gustus, tactus, & tres interni, id est sensus communis, phantasia, & æstimatoria (quia sensuum exteriorum indicium sequuntur) fallantur, & censcant esse panem; cum tamen ex vero panis non sit: sed corpus Christi sub illis accidentibus, velut ascititia quadam veste.

Aliis placet septem illa sigilla, esse septem Sacramenta longè maxima.

Primum est Transsubstantiatio. Secundum accidentia sine subiecto. Tertium quod quantitas corporis Christi, quæ fortè est sex pedum, parvulo loco, hoc est, hostiæ circulo circumscribatur. Quartum, quod etsi vi verborum consecrationis sub specie panis sit tantum Christi corpus, per concomitantiam tamen adsint Sanguis, Anima, & Divinitas Christi.

Et simi-

Et similiter sub specie vini virtute consecrationis sit tantum Sanguis, per concomitantiam tamen sequantur Corpus, Anima, Deitas. Quintum, quod idem corpus sit in aliis atque aliis locis, & quidem simul. Sextum quod totum corpus in tota sit hostia, & totum in qualibet illius parte. Septimum, quod Christus se faciat cibum fidelium omnium, miramur quadam, & à sæculis inauditâ ratione, quam suspicere, & amare possumus, ac debemus, capere, atque explicare vix possumus quamdiu hoc corpore, ceu indumento, tegitur animus. Sed quod ratio non capit, fides docet, ac tenet.

Et hæc Authorum inter se pugna, pugna ingeniorum, non voluntatum: in qua sequar opinionem ultimam.

Octava.

Ea est Seraphini Firmini, qui contendit hunc *Librum esse Christum Patientem*.

Sigilla verò septem, esse septem secreta Passionis, quæ inferius evolvemus; interea maneat hoc loco statutum illud.

Christus patiens est ille Liber.

HAnc propositionem firmare mihi est animus, tum auctoritate, tum objecta aliquando de superis specie, cui fidem negare audeat nemo. Auctoritatem mihi faciam à B. Laurentio Justiniano, Patriarcha Veneto, Viro & reconditæ eruditionis, & eximie sanctitatis. Hic in opere, quod inscripsit de *Triumphali Agone Christi Patientis*, eum appellat *Librum*, quem ut in omni vita explicuit, tum vel maximè in cruenta illa passionis tragædia, ac Cruce; ceu Cathedra docentis.

Cathedram dico, & multis ante sæculis dixit D. Augustinus: cujus est hoc solemne pronuntiarum.

Cruce non solum patibulum fuit patientis: sed etiam Cathedra docentis. Hac in Cathedra librum aperuit, obtulitque omnium oculis, utique legendum non sine fructu. Et hunc quidem eo tempore legit Dei Mater, legit & discipulus, quem diligebat IESUS, legit Magdalena, legerunt & aliæ mulieres bene doctæ in Christi schola; ideoque cum insigni pietatis proventu, virtutum magnarum fructu. Legerunt & Iudæi; sed quia in synagoga sua improbè docti, nec eum intellectu penetrarunt; nec affectu, illius sensum sunt assecuti. Nos quia in eadem cum Apostolis docti sumus Christi schola, eum legamus, & perlegamus sedulo; & erimus plus satis cælo docti: est enim Liber quàm optimus.

De triumphali agone Christi.

Ita mihi testis est B. Laurentius Justinianus, qui Christum Cruci affixum vocat *apertum codicem*, in quo habet foris simplex, & indoctus, quod legat: habet spiritualis, & perfectus, quod intus intelligat. In eo enim scripsit charitatis compendium, virtutum normam, perfectionis celsitudinem, & totum humanæ Redemptionis modum, ordinemque, in hoc sui corporis inclusit volumine: quamobrem cum scribere compleisset, nihilque superesset scribendum, inquit Consummatum est.

Habes igitur authore B. Laurentio Justiniano, Christum patientem, esse Librum: quod sanè dabis illius auctoritati: dabis & objectæ quondam cælis imagini.

S. Veronica de Binasco cum meditaretur sanctius vitæ institutum, conceptoque jam Religionis voto in eam admitti non posset, utpote litterarum penitus ignara, ad Dei Matrem supplex venit, rogavitque impensius, ut quàm citissimè, & facillimè litteras addiscere posset, & sic voti sui compos fieri.

Annuit Dei Mater, Mater misericordiæ, & sese illi visendam obtulit, sicque ad illam paucis:

Hac est Filii mei, hac & mea voluntas, ut triumphatam litterarum notitiam habeas.

Dixit, & illi virgineum codicem ostendit, in quo tres tantum erant pagellæ.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

In prima visebatur littera *coloris albi*. In secunda *coloris rubri*. In tertia *coloris subnigri*.

Has litteras oculo primùm legere iussa est Veronica: tum audire quid eæ vellent, quidve potissimum significarent.

Audire, inquam, à Dei Matre, ceu altioris sapientiæ magistra: quæ eas sic explicuit.

Album illud litteræ elementum ostendit insignem animi candorem, & vitæ innocentiam, quam hauries à Filio meo; qui est candor lucis æternæ.

Rubrum verò oculis supponit, & simul etiam in memoriam revocat cruentam Filii mei passionem, crucem, ac mortem: quam recolere te volo, & in teipsa imitatione quadam exprimere. Bollandus] 23. Jan.

Nigrum denique, maculam atram, ac fuliginem, quæ à peccatis relinquitur, & quam eluere venit Filius meus etiam affuso sanguine: & hanc maculam averfari te volo, ac impofterum fugere.

Et hic *Liber* est, quem si sæpius evolveris, si fidei memoria teneris, eris & mihi, & Filio meo probè doctus.

Dixit, & simul videri, simul & loqui desiit Virgo mater. Veronica autem voti compos admissa est inter Laicas, ut vocant, sorores, in monasterio D. Marthæ, quod & florebat, & floret etiamnum *Mediolani*: ubi & vitæ sanctitate, & miraculis inclaruit: tanti fuit cœlestem illum codicem, & legisse, & memoria tenuisse, & quod in eo erat exaratum, in seipsa etiam impressisse.

§. 2.

Quid in eo Libro foris & intus scriptum?

QUOD in eo *foris* scriptum est, patet oculis: quod autem *intus*, sensus fugit, nec allabitur nisi ad animum, & oculum bonæ mentis, quæ est fides, ea quippe penetrat, ac pervadit ad interiora, secretosque recessus hujus libri, id est Animæ Christi, ut quid in eo scriptum, & cœlo typis impressum sit, intelligat, de quo mihi in præsens erit quæstio, si tamen prius quid *foris* scriptum. Quid foris?

Si Liber est Christus, & quidem de foris scriptus, quæres quæ in eo membrana? qui characteres? qui calami?

Dixi supra Veteres in membranis scripsisse, & in membrana scriptus hic liber.

Ea porro non est alia, quam innocens Christi caro, innoxium corpus: in hoc scripsere carnifices impii in dira illa, atque immiani passionis laniena.

Characteres non alii sunt, quam vulnera toto corpore sparsa, à planta pedis ad verticem capitis.

Calami sunt virgæ, lora, catenulæ hamatæ, clavi, corona, lancea. His formati characteres, & impressi in sacra hac membrana, sacro, inquam, Christi corpore, è quibus crassiores aliqui in pedibus, in manibus, in latere: alii graciliores in corpore, à virgis, loris, catenulis: in capite à spinea corona, quæ mirum quot, & quàm aculeatos inscripserit characteres.

Atramentum ne quære: nihil enim hic atrum est, rubra omnia, cruenta omnia ab expresso sanguine.

Non in membranis, non in lapide, non in ligno; sed sanguine proprio in sua carne conscripsit hunc librum, utque ab universis legatur, publicè exposuit, ut scitè B. Laurentius Justinianus. Quo authore, vides, mi LECTOR, quid in hoc libro scriptum sit foris, & quomodo.

In eo habet simplex, & indoctus quod legat, non sine stupore, horrore, amore, qui & accendetur magis cum legerit quid *intus* scriptum.

At quid illud? Jam insinuavi ex B. Laurentio Justiniano, quo iudice habet spiritualis & perfectus, quod intus intelligat, in eo quippe scripsit primò Quid intus?

CHARITATIS COMPENDIUM.

Ascenderat Servator optimus in montem *Thabor*, ibique medius steterat Moysen inter, & Eliam: quibuscum etiam amantia miscebat colloquia. Dicebant enim *excessum ejus, quem completurus erat in Ierusalem.*

At quis excessus ille? Sunt qui velint agonem, & luctum, passionis, & mortis in cruce: ex verò enim excessus fuit, sed doloris.

Sunt alii qui reportatam inde victoriam, & triumphos de mundo, carne, maloque dæmone, & juratis generis humani hostibus. Et hic excessus fuit: sed gloriæ, sed majestatis.

Sunt denique nonnulli (& ad rem nostram aptius) qui *excessum* hunc opinentur fuisse *Amoris*, & *Charitatis*, quem scilicet in ultima vitæ scena vel maximè explicuit CHRISTVS, & in quo à seipso quodammodo excessit, & abiit.

Fuit ergò *excessus* ille ecstasica CHRISTI charitas, ecstasis amoris, de qua Moyses, & Elias loquebantur non sine amabili stupore, & de qua nos in præsentia etiam loquemur paucis.

Hæc porro *Ecstasis amoris* in tribus maximè divisè eminere visa. Primum in eo quod Deum dederit in hominem. Secundò quod etiam in cibum. Denique quod in pretium.

I. In hominem dedit formam servi accipiens, & habitu inventus ut homo, quod amoris fuit, & ecstasis amoris, de qua magnificè Divus Chrysologus:

Nascitur Christus, ut nascendo corruptam redintegret naturam: infantiam suscipit ille, patitur nutrimenta, percurrit ætates, ut unam perfectam manentem, quam ipse fecerat, instauraret ætatem. portat hominem, ne jam cadere homo possit: quem terrenum fecerat, fecit esse cælestem: animatum humano spiritu, spiritum vivificat in divinum: & sic eum totum tollit in Deum, ut in eo, quod peccati, quod mortis, quod laboris, quod doloris, quod terræ est, nihil relinquat.

Ecce excessum, ecce ecstasim divini in nos amoris, & hoc quidem in prima vitæ scena; ecstasis omninò magna: at audeo dicere major in ultima.

Vadem habeo Discipulum, qui Christo fuit à secretis; imò & qui maximè in amoribus. Sic aliquando ille de magistro suo quàm optimo.

Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

In omni vita diffusus fuit amor Christi in discipulos, in illius fine quasi collectus, & redactus in compendium: quod ut exprimat Evangelista ait in finem græcè *τέλος*, id est *finis*, qui ut est rei cujusque ultimum: ita & summum.

Et is tum fuit Christi amor, ut ultimus, sic & summus. In quo fecit Christus, quod periti solent Oratores. Hi enim quod tota oratione sparserunt, hoc colligunt in epilogo, hoc est extrema orationis parte. Sic & Christus amorem, quem explicarat in omni vita, contraxit in illius quasi epilogo, id est in morte. Unde & summus fuit, & vehementissimus: uti solet in epilogo maximè concitata esse oratio.

Fecit deinde Christus, quod assolent amantes; imò quod & ipse amor, qui cum animæ sit velati pondus, in fine motum habet concitatissimum.

Docet Aristoteles, atque ex eo Philosophi, quod motus *naturalis*, in fine sit velocissimus: ut contra *violentus* in fine tardissimus.

Moventur gravia, Terra, & Aqua, deorsum, ex quadam inclinatione naturæ: & quò propius accedunt ad centrum; hoc est finem motus; eò feruntur celerius: & hoc ut in illo sit eis quies, quæ est finis motus, & in quem validè inclinant.

Feruntur levia, *Aër*, & *ignis*, sursum, & hoc impetu quodam naturæ, ex quo etiam quò propiora fiunt centro, eò ascendunt vehementius, & hoc quia in illo iis etiam sua est quies.

Quod elementis dedit natura: hoc gratiâ amori, qui est Animæ pondus. Appello Augustini fidem, atque auctoritatem, qui suâ doctus experienciâ, *Pondus meum*, inquit, *amor meus*, eò feror quocumque feror.

Quod si amor pondus est, & motus ejus ut in fine velocissimus sit, est necesse. Et ita fuit in Christo, ac potissimum in ultima propè vitæ periodo: ut enim D. Ioannes. *In finem dilexit eos*, vel, ut vertit Syriacus, *usque in finem*; hoc est ad usque finem amoris, quia ultra procedere non potuit divinus amor. *Usque in finem sapientiæ*, ac potentiae, quia nec ultra progredi potuit, vel ipsa Christi sapientia, vel potentia, quàm ut se daret in cibum, daret & in pretium.

Dedit autem in cibum in cœna, quæ illi fuit ultima, & quasi prooemium imminentis tragædiæ, hoc est passionis, ac mortis. Dedit, inquam, in argumentum summæ beneficentiæ, summi & amoris.

Divinam in pusillos mortales beneficentiam ex eo olim commendavit Seneca: quod ab illa non necessitatibus tantummodo provisum esset: sed & usque in delicias amaremur.

Quod si verum est de ea bonorum largitate, quæ intra naturæ terminos est, multò magis de hac, quæ omnes naturæ limites excedit, quæve illustri miraculo, sacrum Christi corpus in cibum, sanguinem dat in potum: ut ab hoc epulo verissimè à Christo usque in delicias amaremur.

Rectè amaremur, ut enim aurea eloquentia D. Chrysostomus. *Cum suum in nos amorem indicare vellet Christus, per corpus suum se nobis commiscuit, & in unum redegit, ut corpus cum capite uniretur.* Hoc enim amantium maximè est.

Hinc D. Thomæ, Angelico Doctore, Eucharistia dicitur sacramentum charitatis.

D. Bernardo *Amor Amorum*. quasi diceret. Si in unum omnes colligerentur amores, Eucharistia horum omnium esset amor, & amorum princeps, cui nullus par esse potest: quod ut declarat B. Laurentius Justinianus, componit cum eo qui sese spectandum dedit in passione Christi, & morte, & illum etiam huic aliquando præferre videtur; sic enim ait:

Semel pretio traditus est in carnes; sed millies in sacramento. Die una sua pertulit ludibria passionis; quotidie verò ab infidelibus ministris super mensam altaris. Semel in cruce pendens expiravit: quotidie autem quoties per mysterium immolatur.

Ut huic amori accineret D. Bonaventura, Seraphicus Doctor, sic olim in hymno sacratione piè lusit, & seraphicè:

*Moris est amantium,
Invicem sitire.
Sic vult Rex regnantium
Charitatis mira.
Cibando fidelium
Intima subire.
Vt arcana cordium
Possit introire.*

Venio ad ultimum excessum Divini in nos Amoris: is in eo positus, quod se Deus homini redimendo dederit in pretium. Dedit autem pro eodem & patiendo, & moriendo. De illo sic D. Ambrosius:

Suscepit tristitiam, ut mihi suam letitiam largiretur, & vestigiis nostris descendit usque ad mortis arumnam, ut nos suis vestigiis revocaret ad vitam.

De hoc autem sic ille ipse S. Præsul; *Tantum contulit nobis, ut qui moriturus non erat, quia Deus erat, nostrâ illâ morte moreretur, ut nos ejus spiritu viveremus.*

Et

II. Quod Deus in cibum?

Lib. 4. de Benef. c. 3.

Hom. 46. in Ioan.

Opusc. 48.

Serm. de Cana Dina.

Lib. de Con- nub. Verbi & Anima.

III. Quod Deus in pretium?

Lib. 10. in Lucam.

Lib. 3. de Spiritu S. c. 18.

Et hoc fuit *charitatis compendium*, quod in Libro crucis scriptum intus leget, atque intelliget spiritualis, perfectus, pro quo non aliud appellabo, quam ipsammet Christi vocem, imò & oraculum. Sic ille aliquando:

Joan. c. 15. v. 13. *Majorem hac dilectionem nemo habet quam ut animam ponat quis pro amicis suis*

Nimirum homines inter hæc est mensura summæ charitatis, si quis pro amico vitam ponat.

Lib. 3. Dial. n. 37. Hinc antiqua illa Pyladis, & Orestis amicitia, omnium propè litteris & voce commendata, velut à sæculis inaudita, vel ex eo tantum, quod alter pro altero mori contenderit, inusitata sanè amantium invicem contentione.

Hinc etiam D. Gregorii calamo explicata, mire- que laudata charitas *Sanctuli* Presbyteri, qui cum videret Diaconum à Longobardis morti addictum, ad eam duci quasi victimam, se pro eo liberando morti obtulit. Quæ charitas etiam probata miraculo, cum enim jam esset sub manu carnificis, ferrum capiti imminens Deus stitit, ne charum cælo caput demeteret. Probata eadem charitas & Longobardis, qui ea permoti, & *Sanctulum* amare, ac revereri, & illi etiam captivos omnes donare. Tantum etiam apud barbaros valuit ea charitas. Sed illa quanta quanta est, nihil est ad Christi charitatem: illa quippe pro amicis, hæc etiam pro inimicis vitam profundere docuit exemplo hæcenus inaudito; & novo charitatis divinæ miraculo; quod non alibi scriptum leges, quam in hoc libro, idest Christo patiente, ac moriente.

Aristeas, qui Regi Ptolomæo fuit à secretis, refert Salomonem annulum habuisse, cui inessent tres coronæ. Una aurea, altera spinea, tertia, quæ priores connecteret, hac inscripta epigraphe: *Victoria amoris*.

Emblema esse potuit illius, qui deinde in Christo fuit in nos amoris, qui in uno annulo, idest divino supposito, auream Divinitatis coronam cum spinea passionis connectit, mirabili sanè nexu, quem non alius fingere potuit nisi *Amor*. Hinc illi subijcere possumus, ac debemus hoc lemma. *Victoria amoris*. Ex vero enim vicit, vicit amor, & Deum vinci nescium vicit.

Lib. de spiritali sancto. *Mori ipse nescius, & mortuus vitæ æternæ munus exhalans*, inquebat Ambrosius. In cruce enim animam agens Christus, cum flore vitæ suavissimum odorem exhalans, etiam à peccato mortuis, etiam inimicis vitæ æternæ spiritum insufflavit, mirabili amoris prodigio: quod non ab alio manare potuit, quam à Christi corde, amoris officina.

De S. Paulo extulit aureum illud D. Chrysostomus: *Cor Pauli tabula Spiritus sancti, volumen charitatis*. Si nobis daretur, quod beatis in cælo mentibus, introspicere Cor illud Christi amabile, daretur & istud, videre, ac legere *volumen* ingens *charitatis*, daretur & hoc, quod B. Suseni in votis erat, atque amoribus; daretur, inquam, uni illi libro evolvendo insudare; dicerem cum illo: *Pone meam in tuis visceribus philosophiam, in tuis stigmatibus sapientiam, ut in te solo charitatis libro, & morte tua proficiam, & omnibus mutabilibus rebus desiciam: ita ut ego, jam non ego: ego in te, & tu in me indissolubili vinculo amoris maneamus*.

Et ita mansit B. Suso: ita mansit & D. Bonaventura, atque ex eodem accepit cælestia illa lumina, & seraphicos ardores, quibus & lucebat, & ardebat totus.

Rogatus is aliquando à D. Thoma Aquinate, quibus è libris, quæve bibliotheca petiisset altiore illam sapientiæ lucem, & æstus illos entheos, quibus & lucere, & ardere videbantur ipsius opera; pro ea qua erat modestia aliquamdiu subticuit, tum simulacrum ostendit Christi è cruce pendentis,

adjecitque ingenuum illud, & pium:

Ecce unicus meus liber, ecce tota mea bibliotheca, ex ea sumo quidquid meis lucubrationibus, & scriptis aspergo.

Visi aliquando è cælo delapsi cælestes genii librum scriptum intus, & foris ostentare primum; tum inter se quærere, Eccui daretur ille liber? denique adjicere, Non alteri quam Ephrem Syro. & ita illi datus est in manus; à quo deinde cælo benè doctus, & altiore, idest, cælesti quadam sapientia donatus: eadem & donabimur ipsi; si hunc *Crucifixi*, quem hinc offerimus librum, & oculo, & mente evolvamus assidui; imo si admittamus in animæ quodammodo penetralia, perenni, piæque commentatione. B. Martinus Legionensis Presbyter, cum esset sacrarum litterarum penitus ignarus, à S. Isidoro, monasterii illius patrono, rogavit impensius earum donari scientia. Vota precesque cælum audiit. Adfuit enim illi in amœna noctis imagine S. Isidorus, & sic ad illum: *En tibi librum*, *Bollandus Martine, accipe, & comede: simul cum eo sapientiam* *tom. 2. Febr. 12.* *hausurus*. Accepit porrò, comedit, unaque, ut dixi, cælestem sapientiam hausit.

Quod illi: hoc & nobis; si modò Crucis libellum presemus manu, decurramus oculo, decurramus & mente, notemusque, quæ in eo expressæ virtutum magnarum formæ, atque imagines, atque in nobis easdem exprimere laboremus. Est enim (ut cum B. Laurenrio Justiniano, hunc paragra- *Lib. de Hæ- mil. c. 21.* *phum concludam*) Christus cruci affixus *apertus co- dex in quo, legendo, & meditando universa virtutum disciplina discitur*.

Disciplina, inquam, Virtutum, quas inter eminet, ut jam dixi, Divinus Amor, tum ille, quem ipse nobis detulit; tum & hic, quem ex illius voto ipsi reddere debemus.

Hunc porrò Amorem hauriemus à Christo patiente, ceu altiore Charitatis codice.

Et ita hausit S. Edmundus, quem pia mater jam moribunda vidit redimitum corona spinea, quæ accensa flammæ ad sidera vibrabat.

At quas? & unde? flammæ certè casti in cælum amoris, & hinc ad sidera evibrari illæ videban- *Henriquez l. 1. Dist. 31. c. 3.* *tur; & quidem à corona spinea jam accensa: accenditur enim noster in Christum amor à spinea corona, hoc est à Christo patiente*.

Et ita accensus fuit in S. Lutgarde; in qua & simul extinctus profanus amor. Fortè illa colloquebatur cum Juvene nobili, qui eam procabatur, cum ecce se illi spectandum obtulit Christus, & diducta veste ei lateris vulnus adhuc hians, quasi recenti sanguine tinctum aperuit, & tum sic ad illam:

Blanditias inepti amoris posthac ne requiras. Hic jugiter contemplare quod diligas. Hic ego totius puritatis delicias tibi polliceor obtinendas. *Lilia Cister- nensia tom. 1. Dist. 10. c. 2.*

Ut pollicitus est, sic & dedit: nam & ipsi in ostio Ecclesiæ obivus venit, quasi Cruci affixus, & brachium è Cruce reficiens, eam est amplexatus; imo & os ejus lateris vulnere applicuit, unde & miram hausit suavitatem, ex quo deinde secuta ea colloquia, quæ solent esse vehementer invicem amantium. Lutgardis enim Christo roganti *Quid vis?* cum respondisset: *Cor tuum*. Sic ei Dominus. *Quin ego potius & cor tuum?* Cui deinde illa. *Sit ita Domine.* *Cap. 3. Cap. 2.*

Et ecce miraculum amoris, visa est illico permutatio cordium; & in Lutgarde Cor Christi, in Christo autem Cor Lutgardis: prodigio charitatis, quod nec natura tulit unquam, nec gratia dedit ulli mortalium.

Hoc nempe servatum est Lutgardi, quæ eos, quos in codice Crucis legerat amores, in seipsa deinde expresserat. Ut in teipso etiam exprimas, Amice Lector, pro coronide adjiciam, quis erga te amor in Christo etiam cælis reddito.

In ejus vita
l. 5. c. 5.

Is sese aliquando spectandum dedit B. Margareta à Venerabili Sacramento, spectandum autem dedit ea specie. Videbantur ex ejus etiam aperto latere effluere bini fluvii, quorum unus laxato veluti alveo effundebatur per universam terræ faciem: alterum, qui etiam suapte natura, atque impetu elabi debuerat, manu apposita, atque opposita sistebat ipse Christus, & intra divini lateris veluti repagula continebat. Tum sic illi Christus: Fluvius ille, qui toto terræ elemento spargitur, est *miserordia mea*, quam amor meus in peccatores effundit.

Alter, quem ego contineo, & sisto, est *justitia mea*, quam in præsens cohibeo, usque dum peccatori durat hæc vita mortalis, & hoc eo fine, ut locum concedam poenitentiae, quod si nec detur illa, tum Justitiæ meæ vices permitto. Ecce, mi Lector, amoris divini prodigia, quæ etiamnum legere potes in sacro Christi latere.

Lege porro, & amantem te Christum redamare disce. Ita didicit B. Agatha, cui nomen fuit à Cruce, & Crucis amore, quem hausit ab anno ætatis suæ quinto, atque ad extremum vitæ constanter retinuit; & eò quidem ut vel ad solam Crucis, ac Crucifixi vocem tota effunderetur in lacrymas, atque ejulatus, vel ex eo quòd eum non satis amaret.

In ejus Vita

Hinc dicere solita mirari se, quod non exsiliret è nube fulmen, non dissiliret terra, & se, adeo in Christi amore frigescentem absorberet, ac perderet.

Hæc illa ex humili de se sensu; quæ potiori jure & mirari, & dicere possunt ii qui vix unquam in Crucifixi amores abire videntur; de quo questus non semel Servator Optimus.

Is aliquando Virgini in paucis piæ sese spectandum dedit Crucifixi specie, & hæc illi:

Resige tres clavos, quibus me homines affixerunt Cruci. Hi porro sunt, inquit,

Primus, defectus amoris erga meam bonitatem.

Secundus, ingratitude summa, & oblitio acceptorum à me beneficiorum.

Tertius, obduratio quadam & surditas ad meas inspirationes, quibus eorum aures, & corda pulsare non desino.

Ubi hæc illi, tum adjecit: Ubi tres illos clavos refixeris, manebo nihilominus affixus Cruci tribus aliis clavis, è quibus is erit

Primus, Infinitus meus amor in homines.

Alter, Gratitude, & gratiarum actio, ob beneficia, quæ Pater meus in illos effundit mei causa, meiq; amore.

Postremus, Dulcedo, & teneritudo cordis mei, ut eos ad me redeuntes suscipiam.

Et hæc illi Christus Cruci rursus affixus, & in ea mirum quantum amans nostri, optansque vicissim à nobis redamari. Et certè quidni redamemus eum, qui totus amor est.

Ita redamavit B. Beatrix de Ferrara, quæ vivens Christi lateri continenter affixa, oscula illi figebat: sed amoris oscula, quæ, cum jam emortua, figere non posset, apparens uni è sororibus, rogavit impensè, ut suo nomine oscularetur latus Christi. Adeo etiam post fata illius ardebat amore. Utinam & sic eo ardeamus ipsi: uti exarsit S. Ignatius etiam ab incunabilis vitæ suæ melioris. Ut hunc etiam extrinsecus proderet, palmarem Christi Crucifixi effigiem assidue secum pectori applicitam habuit ad patientis Christi vel memoriam, vel amorem; quem coelum probavit etiam miraculo: cum enim eam effigiem admovisset pectori infelici istius Lyssani, qui ad ultimam desperationem reductus sibi laqueo vitam ademerat, invocato nomine JESU, eundem vitæ restituit. Unde enim potius, quam à vitæ fonte, amoris & fonte? Ab hoc certè castos hauriunt amores, ardentes & æstus, altioraque lumina, qui eam Crucifixi effigiem piè colunt, ac venerantur: quo in genere illustre est illud, quod refert Cæsar Baronius,

Andreas
Lucas l. 2.
c. 6.

Intra ædem sacram Pictaviensis Cœnobii, feria sexta majoris hebdomadæ ante lignum Crucis multi frequentabant sacras Vigiliæ, quas vocant Tenebrarum; sed amore, sed æstu cœlesti accensi toti, atque ardentes: cujus indicio fuit illud, quod supra eorum capita, primum exorta fuerit veluti scintillula, quæ micare cœpit, deinde ea accipere incrementa lucis, sacrique ardoris, ut instar phari longè, latèque coruscaret, ad omnium stuporem, ad amoris miraculum: indicabat nimirum, quæ illis divina lux, quis ardor, quis æstus affulgeret à Cruce, & Crucifixo, qui illis erat pro Sole, proque igne cœlesti, quo & lucerent, & arderent toti. Ut sic & luceas, sic & ardeas, Amice Lector, age Crucem oculis sæpius usurpa, usurpa & animo, & in illa invenies, ut amoris miraculum, sic & amoris incendium, quo colliquescas, quo consumaris totus.

Sed ista pro argumento mihi proposito satis, satis & pro Charitate, quæ legitur in prima pagella Libelli, de quo mihi in præsens est quæstio: videamus quæ Virtus in secunda. Ea erit

O B E D I E N T I A.

A Morem sic aliquando definivit Plato ut diceret, esse Ardorem animi in proprio corpore mortui, in alieno viventis. Nec enim sibi vivit amor, sed alteri, idest amato; & cum huic vivat, hujus etiam nutus omnes, voluntates omnes sequitur, quod est obedientiæ singularis.

In convivio

Et hinc etiam apud Veteres manavit illud, Obedientiam esse veluti germanam sobolem charitatis. Ex amore, atque charitate obedientia nascitur, inquebat Moses Barcepha, Episcopus Syriæ.

Cum numerosa, atque immani satellitum turba imminebat proditor, cum sic ad Discipulos Christus:

Obedientiæ Christi.

Vt cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio; surgite, eamus hinc.

Vult in omnium oculis, & luce Universi esse suum illum amorem, & unà etiam ex eo natam obedientiam, quam debet, & debere vult Æterno Patri: hinc liberæ illæ voces, & devotæ submissionis plenæ. *Surgite, eamus hinc.*

Eamus quòd vocant cœli decreta, & præscriptæ jam inde ab Æternitate leges: eamus quòd vocat Æternus Pater, quòd salus humani generis: & ne sit mora, surgite, somnum ex oculis, torporem ex animo excutite; excutite & timorem: Ecce appropinquat qui me tradet.

Ecce amabilem, ecce admirandam Christi obedientiam impendente jam passione, ac crudeli per immania vulnera morte. Nec mirum si tum ea fuerit, cum jam inde à primo vitæ momento videri, & amari cœpta.

Juvarillius meminisse temporis. Eo ipso instanti, quo corpusculo Servatoris infusa est grandis anima, simul ab Æterno Patre datum illud in mandatis, ut pro humano genere vitam, & sanguinem funderet.

I.

In primo vitæ momento.

Datum & admissum illicò. Quod multis ante sæculis præfaga Davidis voce explicarat ipse Salvator optimus, dum sic de seipso.

In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam. Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei. Ps. 39. v. 2.

In capite, inquit, libri, hoc est in fronte, & quasi prima pagella scriptum est de me, *Vt facerem voluntatem tuam. Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.*

Est cor affectuum sedes, & amoris officina, in ejus medio legem Æterni Patris posuit Christus; non in lingua ventosa, quæ verba fundere solet, non opera: sed in corde, quod devotæ submissionis, quod incensi desiderii, quod ardentis amoris est sedes: eo quippe amoris æstu sese Patris voluntati submitit filius, eo se suppliciis omnibus, ac morti devovit.

Et hoc

Et hoc primo vitæ momento: quodque in illo, hoc & in omni vita.

II. In omni vita. Appello amabiles illius voces, quas olim in aures, & animos discipulorum altè demisit.

Urgebant hi ut comederet, erat enim jejunos, & propè famelicus; cibum ingerebant, quem è vicino oppido coëmerant; & sic ad illum. *Rabbi manduca.* Quibus ille. *Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.*

At quis ille cibus; non alius quàm conversio Samaritanorum, quam per mulierem promovere parabat; non alius, quàm voluntas Æterni Patris, quam perficere intendebat in prædicatione, in redemptione generis nostri; hoc enim erat opus Patris Æterni, hoc & Christi. Et illud erat ei pro cibo. Ait enim *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.*

Non sic famelicus in mensam involat, incumbit in cibum, qui corpori sustinendo servit; atque Christus in voluntatem sui Patris, in debitam illi submissionem ad opus ejus, hoc est animarum salutem, quâ velut spiritali cibo pascitur. Et quia eo pascitur in vita; pascitur & in morte: fatendum enim quod res ipsa docuit; obedientiam, quam reddidit à cunis, & in toto vitæ cursu, reddidisse etiam in ultimo illius actu.

In hoc obedientiam loquuntur & prædicant ingentes plagæ, quæ tot ora habent, quot vulnera.

De his aliquando quæsit Zacharias non sine stupore, propè dixi & horrore:

Cap. 13. v. 6. *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Nempe, magnum erat miraculum, mirum & spectaculum in Domino dominatore ejusmodi plagas inveniri.*

At quæ? & qua de causa? Respondet Rupertus: *quia testimonia sunt obedientiæ, signa sunt voluntatis, & missionis paternæ.*

Quod si hæc testimonia; & mors ipsa testimonium illius fuit vel maximè. Et hæc est ratio cur eam mirè commendet Apostolus, dum sic olim ad Philipenses; sic etiam modò ad nos de Christo, Servatore quàm optimo:

Ad Philip. 2. 2. v. 8. *Factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis Morti submisit animam, & humeros Crucis. Et hoc Æterno Patri comite; imò & jubente. Cujus figuram in Abrahamo, & Isaaco vidit, stupuitque Antiquitas.*

Serm. 72. de Temp. *Abraham quando Isaac filium obtulit, typum habuit Dei Patris. Isaac autem typum gessit Domini Salvatoris, inquebat D. Augustinus Patre imponente, ligna sibi vexit Isaac: Christus patibulum Crucis portavit. Abraham comitabatur filium, Pater Christum. Nec Isaac solus, nec IESVS solus.*

In Isaaco habuit Antiquitas obedientiæ miraculum, in JESU posteritas; illam vidit, stupuit, amavitque Antiquitas: hanc videbit, mirabitur, amabitque quanta quanta est Æternitas.

Amabit, inquam, & in Patre Æterno Amoris miraculum, & in filio obedientiæ prodigium: is enim D. Gregor. *Ne perderet obedientiam, perdidit vitam, (ut scitè D. Gregorius.)*

Sed non ante perdidit, quàm extulisset obedientis illud: *Consummatum est.* Nempe consummata jam, & omnibus suis numeris absoluta obedientia; completaque omnia, quæ de illa erant vaticinia, adeò obedientiæ tenax, & retinens Christus, etiam moriens.

Habes, amice Lector, quod in eo, ceu libro, legas; habes & quod imiteris, obedientiam in vita, obedientiam in morte. In hac & illa exemplo Christi excelluisse visus Joannes Appulus, Societatis JESU, notæ virtutis adolescens, qui & ipsam mortem obedientiæ legibus parere jussit. Deploratâ jam valetudine, rogatus à Cornelio Viskavæo, Tyronum magistro, quando ad superos vellet emi-

grare? *Qui, inquit, hinc possim, nisi tuo nutu discedere?* fecit Cornelius facultatem abeundi sub auroram diei consequentis; nec Joannes commissam sibi vitæ stationem ante imperantis jussu deferuit, sed in ipso obedientiæ articulo.

Obedientiam probavit Deus præsentis auxilio, cùm enim satanas igneo globo circumvolitans exeuntem interturbare vellet, vir obediens, ei loquens victorias, ad coelestem triumphum excessit.

Amant nimirum religiosæ mentes, ut in obedientia vitam omnem exigere, sic & in eadem mortem obire: quo in genere illustre est illud, quod subjicio.

D. Bernardus cuidam è suis in extremo propè anhelitu, mandavit, ut expectaret usque dum fratres à labore fessi quievissent, ad vigiliis redituri: ne scilicet ad eas minùs parati essent, si somnum apud moribundum omisissent. Sic enim ad illum:

In nomine Domini IESU CHRISTI tibi præcipio quatenus ad horam divini officii nos expectes.

Paruit ille, paruit, inquam, & ipsa mors, quæ jam erat in januis, paruit & anima, quæ erat in extremis labiis, nec è corpore excessit ante momentum sibi ab obedientia præfinitum. Mox enim audito pulsu ad vigiliis, quasi accepta jam moriendi venia, Vir sanè religiosus terris vivere desiit, & coelo coepit. Sed hoc antiquioris est memoriæ, demus aliud recentioris.

P. Simon Manca è Societate JESU, probatè apud omnes sanctitatis, & cui custos Angelus ita familiaris ut ab eo qua vellet hora excitaretur à somno, supremæ migrationi jam accinctus, negavit se migraturum è vita nisi obedientiæ nutu, jussuque. Nec verò abiit nisi & hoc, & illo accepto: tum enim quasi venia data è vivis excessit nulla doloris significatione. Adeo volupe est in obedientia mori, cui in eadem vivere volupe fuit.

En tibi, benevole Lector, in obeunda morte obedientiæ exempla: aliud accipe in Parente & filio, in quo & de vita, & de morte jacta est alea.

Fuit in avia solitudine religiosus, cui tres erant relictæ in sæculo filii, vixerat is in monasterio tres annos, non amplius, cùm ecce recurrit filiorum memoria, & nescio quis innatus amor, ingensque eos videndi desiderium; imò quod religionis erat, eos secum monachis adjungendi. subintellexit illud Abbas, & veniam fecit repetendi patrios lares. Repetit ergò, & è tribus duos jam morte sublato reperit, superstitem unicum, quem & secum ad monasterium adduxit, quæsitque jam redux ubinam esset Abbas? utique ut ei filium sisteret.

Dictum ivisse ad pistrinum, quò & se, unà cum filio contulit. Ut Patrem, ut filium vidit Abbas, & illum paternè salutare, & hunc amplecti coepit: tum sic ad Patrem: *Amas eum; Vtique inquit ille. Tum iterum, ac tertio: Diligis eum.* Subjunxit ille: *Enim verò diligo, & tenerè quidem.* Quis enim alius sit paternus in filium amor? Tum Abbas: *Tolle ergò eum si amas, & illicò in furnum ardentem conjice.*

Videri poterat insolens, barbarum, impium illud: & certè erat ex naturæ genio, ex humanæ rationis calculo: sed aliæ sunt cœli leges, alia obedientiæ placita; ea non discutit quisquis obedire didicerit, neque verò hîc discussit: sed prehensum filiolum Pater in accensum furnum injecit.

Quid hîc expectas, Amice Lector? an ut illicò in cineres abeat puellulus? Profectò abire debuisset, at flamma oblita sui, oblita & ardoris, ei pro rore fuit, sicque è fornace excessit illæsus, Deo obedientiam probante etiam miraculo, & illi sæculo velut alterum Abrahamum reddente. In eo quippe Parente eluxit Abrahami suppar obedientia, & in filio suppar etiam Isaaco ad jussa paternæ demissio. At unde & hæc, & illa in Viro Religioso? utique à Christo Crucifixo, in quo, ceu Libro, similem

Henriquez
in Fasc. SS.
Cist. Ordin.
l. 1. Dist. 4.
c. 37.

Joan Nada-
zi in heroi-
bus chari-
tatis. Anno
1656.

In Vit. Pa-
trum l. 5.
libello 14.
n. 18.

Rho in hist.
Virt. l. 4.
c. 6.

similem legerat obedientiam. Sed de hac in præsentia fatis: Venio ad Virtutem alteram, quam in eodem Crucis codice leges. Ea erit Christi, homine quidem major; sed Deo digna

P A T I E N T I A.

DE hac duo pronuntiat Tertullianus: Primò, *Patientiam Dei esse, naturam effectam, & præstantiam ingenita cujusdam proprietatis.* Secundò quod fuerit veluti quædam ipsius Dei contestatio, spiritum suum in filio cum tota patientia collocantis.

I. lib. de Patientia c. 3.

Ut autem probet totam patientiam in Christo collocatam; incipit ab illapsu in Virginis Matris uterum: in quo nasci, inquit, se Deus patitur; & expectat natus, etiam ad menses novem, utero, ceu carneo carcere, clausus.

Tum nascitur in stabulo, velut insignis patientiæ diversorio anni tempestate perfrigida, quæ patientiam exerceat, extimuletque: Tum natus adolescere sustinet: & adultus non gestit agnoscere: latere quippe illi volupe: tum latendo Contumeliosus insuper sibi est; nemo enim sic latentem agnoscit Deum, nemo amat, reueretur nemo, despiciunt propè omnes ut fabri filium: tum nullius mensam, tectumve despicit, non peccatores, non publicanos aspernatur, ingratos curat, insidiatoribus cedit, lavandis discipulorum pedibus ministrat, & in his omnibus sibi quodammodo contumeliosus, sibi injurius.

Cum in his omnibus patientiæ veluti actibus, abiisset tota vitæ scena: ad extremum ventum est, extremum dico Patientiæ.

In hac proditorem secum habet, nec constanter denotat. In hac traditur, adducitur, ut pecus ad victimam. In hac ut agnus est sub tondentis potestate. In hac despuatur, verberatur, deridetur, fœdis vestitur, fœdioribus coronatur. Cruci affigitur; contumeliis oneratur. Et hoc quia saginari voluptate patientiæ discessurus volebat, & eò quidem, ut ne, vel unius discentis gladium in ultorem probaret: & inde, quod patientiæ summæ fuit, Patientia Domini in Malcho vulnerata est. At unde vulnerata? quisenim erat Malchus? servus erat, & vile mancipium, terræ filius, & mali dæmonis instrumentum. Et tamen in eo vulnerata Domini patientia. At cur vulnerata? quia aliqua erat de inimico ultio, & in hac vulnerata Domini patientia: scilicet adeò delicata erat, ut nihil ferret ultionis: nihil pœnæ, ne quidem in reo: quod vel maximè paruit, ubi tormentis quodammodo evicta excessit Salvatoris anima: tum enim creaturæ omnes visæ sunt commoveri, atque ad vindictam tanti sceleris in hominem armari: sed eas & cohibuit, & quasi exarmavit illa ipsa Christi morientis patientia.

Audiamus de illa D. Cyprianum libro, quem inscripsit de bono Patientiæ. Sic enim inquit:

Cum ad Crucem Domini confundantur sidera, elementa turbentur, contremiscat terra, nox diem claudat, sol ne Iudeorum facinus aspicere cogatur, & radios & oculos suos subtrahat, ille non loquitur, non movetur, nec majestatem suam sub ipsa saltem passione proficitur.

Ecce illustrem Christi patientiam, cujus vox, in illa, ut ita dicam universi voce, motuque, nec auditur, nec rei indignitate, atque atrocitate movetur, nec majestatem suam prodit, quam tamen muta voce produnt sidera, produnt & elementa. Imò & hæc, & illa sustinet, ne unà secum in ruinam trahant adversa cœlo Deoque capita.

Excipiamus auribus, excipiamus & animo, quæ de illis S. Leo Pont. Max.

Serm. 6. de Passione.

Pendente, inquit, in patibulo Creatore universa creatura congemuit, & crucis clavos omnia simul elementa senserunt. Nihil ab illo supplicio liberum fuit. Hoc in communionem sui & terram traxit, & cœlum, hoc petras rupit, monumenta aperuit, inferna reseravit, & densarum horrore tenebrarum

radios Solis abscondit. Debat hor testimonium suo mundus auctori, ut in occasu conditoris sui, vellent omnia finire.

Rectè omnia finire, ut & cum illis unà etiam finiretur reus homo: & illis occidentibus, occideret etiam ipse, tanti sceleris author, quem scilicet natura ultra non ferret. at tulit, sustinuitque eò loci, ac temporis invicta Christi patientia, de qua & illud subjicit S. Leo:

Patientia Christi servat rebus ac temporibus ordinem suum, nosq; in illum potius vocat affectum, ut eorum salutem petamus, cujus crimen horremus.

Et certè quidni petamus, cum è Cruce, ceu patientiæ pulpito, illam, & precibus, & lacrymis petierit ipse Salvator, cum altum extulit illud: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.

Habes in his omnibus, Benevole Lector, & legis in Christo patiente, ac moriente, Virtutum normam, maximeque insignis patientiæ, cui similem nulla vidit, nec videbit ætas. Superest ut dum eam oculo legis, animo etiam haurias, & opere exprimas; si modò is esse velis, qui es à Christo Christianus.

Carolus Scribanus, notus à calamo, & doctis ingenii monumentis, cum Provinciam Flandro-belgicam, sibi ex Provincialis officio commissam visitaret, si fortè è subditis, è religiosis unus aliquis, de re quapiam conqueri videretur, simulacrum Crucifixi, quod illi erat in mensa, digito monstrare solebat: ceu cœleste, ac divinum patientiæ exemplar, & hoc satis erat ad sopiendas querelas omnes, & detergendam omnem impatientis animi, seu amaritiam, seu ægritudinem. Et hoc tibi, ut opinor, satis erit, mi Lector. Pauca enim, inquit Sidonius Apollinaris, toleramus, si cogitamus quid biberit ad patibulum, qui invitat ad regnum.

Sidonius Apollinaris.

Certè hæc una cogitatio animos faciet ad audendum, ad patiendum etiam quidlibet amore, exemploque Christi, maximè cum ad eam accesserit & fellis amarities, & unda profusi in Cruce sanguinis.

Mulier Arabica, genere nobilis, ac virtute nobilior, ut filiolum suum formaret in Athletam, & pugilem Christi, ut deinde in arena certantem aliquando videret, pro Fide, pro Deo adversus omnem tyrannorum vim, ut in vulnera, in mortem iret audentius (quod unicè habebat in votis) cum adhuc in tenellula ætate ad luctam, certamenque ungendum putavit.

At quo, inquires, unguento? an oleaceo? an myrrha? an balsamo? Minimè gentium. Quo igitur? non alio, quàm Martyrum sanguine, quem ipsa defluentem ex hiantibus, apertisque eorum vulneribus, collegerat, atque in eum finem sedulo servarat.

Quod illi ex voto cessit. Eo quippe, qui prima ætate inunctus fuerat filiolum, adulta jam, & in tyrannos, & in ferrum, & in vulnera, mortemque irruit intrepidus. Tantum valuit corpori etiam vel leviter affusus Martyrum sanguis. Quid, amabo te, mi Lector, Christi ipsius cruor? Quid enim ille ad hunc esse potest? quid illius pretium ad hujus valorem, atque apud Superos æstimationem?

Profectò, non quod gutta ad Oceanum, quod lutum ad auri nitorem, gemmarumque lucem, quod terra ad cœlum, quod vilissimus homuncio ad Deum ter Opt. ter Max.

Joannes Baptista de Fianca, Cappucinus, acrius à suo Guardiano increpitus, ne quis fortè insurgeret impatientis animi motus, eam sibi vim fecit, ut illius quasi impete, disrupta fuerit in pectore vena, è qua cum copiosus efflueret sanguis, illicò ad sacratiores aras, & in iis Crucifixi simulacrum (vulgare sibi refugium) confugit. Et hæc candida mente, voceque Christo, Servatori suo.

En tibi.

Boetius
An. 1562.

En tibi, ô Domine, meum sanguinem. Vide IESV multum amabilis, quantum amore tui patior. Dixerat: & en illi amoris, en & doloris spectaculum! Ligneum Crucifixi simulacrum, dextram manum refigit à Cruce, veritque ad apertam & hiantem lateris plagam, eamque signans, hæc illi.

Vide, ô Joannes Baptista, quanti sint dolores, quos in Cruce amore tui passus sum. Dixit, & dexteram Cruci reddidit, fixitque.

Quid hic Joannes? erubuit enimverò, & seipse damnavit, statuitque quidlibet imposterum pati, probè conscius, istud omne nihil esse ad Christi patientis dolores. Hoc ipsum cogita, hoc & decerne, hoc & molire, mi Lector, nec ad cœleste Regnum aspira nisi prius ad Crucem.

Rho bist.
Vnt. l. 6.
c. 3.

Georgio Collibrantio è Societate JESU fenitissimo, & laborum, ærumnarumque patientissimo, illud frequens erat, in ore, quod frequentius in mente. Ad vitam æternam.

Hoc nimirum carmine mortalitatis nostræ erumnas omnes leniri sentiebat, animosque addi eas toleranti. Quod cum domesticorum sermonibus celebraretur, adolescentium unus, religioso joco, cum illi dixisset. Ad vitam æternam Pater; simul audit ab illo verissimum illud. Sed prius ad Crucem, Fili. Quam benè colligebat de vita æterna, qui prius de cruce verissima sumpserat. Nemo certè illam conclusionem conficere potest, qui hanc prius, exemplo Christi, non sumpserit.

Luce 1. 9.
v. 5.

In montem Thabor unà cum Christo Petrus ascenderat; incurrerat in oculos Domini facies, quæ suâ luce, suo splendore solem vinceret, incurrerat, & niveus vestis candor, index lætitiæ, ac beatitatis: & hinc expressæ illæ voces: Domine, bonum est nos hic esse. Si vis faciamus hic tria tabernacula. Optat istic figi tabernacula, & fisti in ævum omne. Non enim sciebat quid diceret, inquit Evangelista.

Serm. de
Transfig.

At cur non sciebat? respondet S. Leo Pont. Max. quia non sciebat hujus vitæ prius nobis tolerantiam postulandam esse, quam gloriam, quia tempora patiendi, non potest felicitas prævenire regnandi. Sive ille sit Ioannes Evangelista, quem ita dilexit Dominus, sive ille sit Petrus, qui claves accepit regni cœlorum, oportet ut prius dicat. Transivimus per ignem, & aquam, & induxisti nos in refrigerium, inquebat D. Ambrosius.

Serm. 20. in
Psalm. 118.

Hæ nimirum sunt cœli leges, eadem impositæ discipulis, quæ & magistro. Hic ad gloriam venit comite, imò & duce patientiâ, eadem viâ, ut venias est necesse.

Hom. 28. in
ad Hebr.

Chrysostomum audi: Discipulus es? Magistrum imitare. Hoc quippe est discipuli: si verò ipse quidem per tribulationes perrexit, tu autem per requiem vis ire, non eandem viam vis pergere, quam ille perrexit: sed aliam. Quomodo ergo sequeris non sequens? quomodo eris discipulus, non sectans Magistri vestigia?

Enimverò non eris. Sed proh dolor! ut ita sit; nimium veræ sunt illæ D. Bernardi querelæ, quæ in nostram hanc cadunt ætatem.

Serm. 27.
in Cant.

Quam pauci post te ô Domine IESV, ire volunt? Volunt omnes te frui: at non ita & imitari. Conregnare cupiunt: sed non compati. Non curant querere, quem tamen desiderant invenire, cupientes consequi, sed non sequi.

Lilia Cister.
tom. 1. Dist.
19. c. 3.

Non sic amantes tui, ô bone JESU, non sic S. Lutgardis tui amantior. Ut tuos illa in corde clauderet amores: sic & tuos in corpore gestiebat sentire dolores. Hinctuam, cum vel sola cogitatione recoleret passionem, visa non semel illi & facies, & manus quasi recenti tinctæ cruore, & cincinni ipsi capitis sanguineis guttis fluentes. Adeò tibi condolere, tibi compati, tibi commori ambiebat. Uti nam & sicillius exemplo omnes à Christo Christiani, in illius schola probè docti. In hanc admitti enixè dum petit, ambitque B. Henricus Suso, hæcilli objecta species, hæc & prælectio.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Objecta, inquam, Christi in Cruce confixi species; eaque sex alis veluti subnixa, è quibus duæ caput tegebant, pedes etiam duæ, aliæ duæ veluti mediæ, & in altum protensæ quasi ad celerem volatum.

In alis, quæ ad pedes imos defluebant, legebatur hæc epigraphe: Afflictiones libenti animo excipe. In aliis, quæ medium corpus ambiebant, videbatur ea inscriptio: Crucem porta in patientia, & amoribus. Denique in duabus aliis, quæ eminebant in capite, inscriptum erat hoc cœleste lemma: Disce pati sicut Christus passus est. Et hæc illi fuit prælectio non ab alio, quam à Crucifixo, ceu magistro quam optimo.

Quæ illi, eadem & tibi, Amice Lector; age, lege, & animo altius apprime, ut cum Christo pati discas; imò & ambias, Et certè quidni ambias? si modo cum Christo esse velis qui ab illo es Christianus,

S. Dulas invictus Christi Martyr sibi sæpius inculcare solitus illud: Quomodo apparere audebo coram Christo vulnerato, si non sim ipse vulneratus? Si ille non audebat, quid audebis ipse? profectò non audebis: Sed ne longius.

Vidimus quomodo in vita pati voluerit Christus: attendamus quid etiam cœlis additus compati videatur in suo Crucifixi simulacro?

Frater Placidus, Abbas monasterii Obilæ, Vir probatæ vitæ, & sanctitatis, cum intrasset cellulam cujusdam Monachi, invenit eum mortuum non sine stupore, dolore: sed & auctus stupor, dolorque, ut vidit in eadem cella Crucifixum sudore perfusum. Crederes Christum etiam in cœli regia mortalibus compati, adeò retinens patientiæ, & piæ cujusdam compassionis, quam & ostendisse visus in S. Francisco Xaverio, de quo illud memorant oculati testes.

Henriquez
l. 2. Dist. 34.
c. 1.

In regno Navarræ, Castrum est Xaverianum, & locus illi natalis. In eo visebatur sacellum perantiquum, & pium, in quo & ingens Crucifixi lignei simulachrum, quod sæpè sæpius sanguineo sudore madere, & perfundi visum est à domesticis eò sanè miraculo attonitis, ad cujus memoriam & annus, & dies, ad calculos relati sunt, ac deinde habitâ supputatione dierum, & rerum à S. Xaverio in Indiis gestarum, manifestè deprehensum est, toties sudasse simulacrum illud Crucifixi, quoties hic Indiarum Apostolus, adversi aliquid passus esset. Imò anno toto qui illi vitæ hujus mortalis fuit ultimus, singulis diebus veneris sanguineo sudore diffluere visus est Crucifixus ille; adeò servo suo compatiens Dominus; adeò & patientiæ etiam in cœlis retinens.

Ab illo porrò Crucifixi sudore manavit in plerisque etiam primæ notæ Italiæ Civitatibus, ea devotio qua continenter diebus Veneris omnino decem & confitentur, & communicant in honorem, cultumque S. Xaverii, qui & decem annos totos exegit in Indiis, & Apostolicis illis laboribus, & in iis ut sudavit ipse; sic & sudavit cum illo Christus, velut illi compatiens, ut & ipse ei compati discas.

Sunt grandes animæ, quæ unà cum Christo amant, atque ambiunt pati: sunt & quæ compati.

Ex illis fuit S. Mechtildis, quæ cum ei gratias ageret pro admissis tot, ac tantis in corpore vulneribus, simul & petebat tot animæ suæ infligi vulnera, quot ipse aliàs in corpore pertulisset. Quod si tibi non tantus sit animus, saltem sit is, qui Christo patienti condolere norit, ac velit, & hoc erit ipsi longè gratissimum.

B. Veronica de Binasco dixit aliquando Christus, nihil sibi esse acceptius, quam si quis, corde saltem, & animo affligatur, veluti sibi, & Passioni suæ compatiens, addiditque vel unicam lacrymulam exinde fufam, & sibi patienti quodammodo affusam, tantum afferre solatii, tantum & jucunditatis, quantum nec humana mens, nec Angelica capere possit.

possit. Crederes lacrymulam illam esse ei pro balsamo, pro suavi odore, pro vernantibus rosis, & ita esse docuit etiam ipse Christus B. Melchitildem: quam & edocuit pati:

*Allegamur
in eius ge-
stis. & mor-
te. p. 647.*

Ita deinde, hoc quo vivimus ævo, P. Ioannem de Brebeuf, è Societate JESU Sacerdotem, edocuit ipse Christus, qui ei sese sæpius spectandum exhibuit; modò è cruce pendens, modo eam bajulans, modo crucem objiciens ingentis omnino molis. Et ita objecit Anno 1640. & hoc ut eum invitaret ad crucem vel sui amore, vel exemplo ferendam: nec illam tantum; sed & alios è Societate, qui tum erant in nova Francia, & apud Hurones strennuè lucrando Deo animabus dabant operam: hos, inquam, omnes, uti & illum invitavit objecta Crucis specie: cum enim ipse P. Ioannes in sacello S. Mariæ precibus vacaret ardentius, visus est sibi videre maculas sanguineas, veluti totidem cruces, in vestibus omnium nostrorum, imò & in suis. Quid autem eæ portenderent ostendit eventus; & mors deinde Christi causa tolerata, eaque per acerbos cruciatus: nam & P. Ioanni de Brebeuf detracta pellis, quæ calvam tegit, abscissi pedes, coxæ carnibus ad os usque direptis spoliatae, altera mandibula bipertito securis ictu diffissa, & P. Gabrieli Lallemant ex eadem Societate, effossi primùm oculi, tum in eorum cavos orbes injectæ prunæ candentes, tum auribus lava securi violata, tum corpus omne à capite ad calcem igne, fœdum in modum ustulatum, tum denique ambobus (dum nexi starent ad stipitem) carnes è feminibus, furis, brachiorum toris direptæ frustatim, & igne leviter tostæ, ipsorum in obtutu à barbaris voratæ, tum plagæ revulsarum carnum admotis candentibus ferramentis exasperatæ, tum dissectum pectus, & exceptus sanguis, atque etiamnum calens avidè ab illis haustus, tum linguæ amborum, ingestis in eorum ora titionibus præustis, tædisque flammatis ambutæ sunt: denique cor etiamnum spirantibus evulsum: itaque vita per longos, & summos cruciatus extorta: & quidem, P. Ioanni per tres ipsas horas; & P. Gabrieli per quinas denas, quibus illustris utriusque patientia est exercita, probataque.

Tantum apud generosos Christianæ fidei Athletas valuit objecta Crux, & imago Christi patientis: optandum ut etiam apud te tantum valeat, Amice Lector, ex Christi voto, & tuo bono.

Sed ne fusius. Transeo ad aliam Virtutem, quæ etiam in Dominicæ Passionis volumine intus est scripta, & bellè expressa. Ea erit

PROFVNDÆ HUMILITAS.

DIVUS Bernardus, qui dies & annos piè insumpsit in evolvendo codice Crucis Christi, in eo hæc se pervidisse testatur.

In summo *Charitatem*, in imo *Humilitatem*; in dextra *Obedientiam*, in sinistra *Patientiam*. Libet illum audire, fuit enim in hac Christi schola versatus quàm optimè. Sic igitur ille:

*Serm. 2. in
die S. Pas-
che.*

Hæc virtutum gemmis quatuor cornua Crucis ornantur. Et est supereminetior Charitas, à dextris Obedientia. Patientia à sinistris. Radix virtutum Humilitas, in profundo. Hæc ditavit trophæum crucis consummatio Dominicæ Passionis.

Virtutes illas appellat gemmas: quia ut hæc ornant Regum coronas: sic illæ cornua Crucis, quæ Christo fuere pro corona.

De *Charitate* omninò eminenti, de *Obedientia* perfecta, de *Patientia* invicta, jam pauca luci dedi, & publico bono. Superest ut de *Humilitate* profunda, etiam pauca subijciamus.

Hæc assurgere visa etiam à primo vitæ limine; hoc est ab ipsa Divini Verbi Incarnatione, in qua *Exinanivit semetipsum, formam servi accipiens, & habitu inventus ut homo.*

*Ad Philip.
c. 2. v. 7.*

Exinanivit: hic primus, & summus humilitatis est gradus, *exinanivisse semetipsum*. Hoc est; ens primum, ac summum nihilo, Creatorem creaturæ, naturam Divinam humanæ, unius personæ vinculo copulasse.

Quod in primo vitæ actu fecit Christus, etiam ex Matris utero, hoc & in aliis longè consequentibus.

Elabitur ex Virginis utero, ceu thalamo, in primæ lucis hujus usuram: & illabatur in stabulum, cubat in fœno, jacet in præsepio: quid abjectius? Dies vitæ recenset dumtaxat octo, & circumciditur, infamique peccatoris stigmatibus notatur: quid vilius?

In ultima vitæ scena, ad discipulorum pedes, etiam Judæ proditoris, accidit, eos lavat, extergit, osculatur. Quid modestius?

Proditoris osculum excipit, & reddit ipse? Quid amantiùs?

Triginta dumtaxat argenteis venalis exponitur, vili sanè pretio, quo non veniret, etiam jumentum; & tamen ex humilitate patitur. Quid humiliùs?

Denique morte turpissima condemnatur, auditque illud ab impio Judice. *Infelici arbori suspendito*, audit, & admittit. Quid calamitosius?

Sep. c. 2.

Certè Crux servile erat supplicium, quo non multabantur nisi mancipia. Crux erat maledictio, & maledictus omnis, qui penderat in ligno. Et tamen in eo pender Christus. Quid ad infamiam, ad probum majus?

*Faber se-
m. l. 2.
c. 8.*

Est vermis, & non homo, est opprobrium hominum, & abjectio plebis.

*Deuteron.
c. 21. v. 23.*

Est novissimus virorum. Quid profundius? nimirum, in imo, in profundo est *Humilitas* Servatoris? In illud te vocat, Christiane Lector, age, cum illo descende in imum, in profundum humilitatis.

Pf. 21. v. 7.

*Isaac c. 28.
v. 3.*

Ita descendit Nonnius Barretus è Societate JESU, nominatus Æthiopie Patriarcha; non sua voluntate, sed Summi Pontificis adactus imperio; in eo dignitatis culmine humilitatem, quam imprimis coluerat, semper retinuit; nam & pedes Æthiopici mancipii gurgustio succedere, & aures confitenti dare, & vestes, suis ipse manibus consue- re, & peregrinis pedes de genu abluere, raro sanè demissionis exemplo; quo frui non meruit Æthiopia, dum enim in eam profectionis occasionem expectat, Ulyssipone ad superos abiit.

*Rho in hist.
v. 1. 7.
c. 10.*

Ejusdem animi, ac demissionis fuit B. Franciscus Borgia, ex Duce Gandiæ, & Prorege Catalauniz Societatis JESU religiosus, ac deinde illius etiam Generalis Præpositus.

Die Jovis sancto cum diceret ad Novitios, sanctè asseruit; se eo die nullum in terris sibi locum invenisse; cum enim inquiebat, jam à sex annis me abjecerim ad Judæ proditoris pedes, ut locum mihi, vel maximè consentaneum; & jam viderim ad illos abjectum esse mundi Redemptorem, eosque sacris manibus eluere, tergere, osculari, indignum me credidi, qui illis me supponerem, quibus prius manus suas Christus supposuisset: itaque cum jam illi locò cessisset, nullum sibi restare in mundo; superesse illud unum, ut mente, ac cogitatione sese in inferno collocaret, utpote homo infernalis, & infernum diu antè promeritus.

*In ejus vita
l. 4. c. 1.*

Ecce quem locum sibi deligebat insignis animi demissio, quò se dejiciat profunda illa B. Borgiæ humilitas, quâ suadente abdicato Gandiæ Ducatu; jamque Societati additus, non aliter suis litteris subscribere solitus, quàm Franciscus Peccator: quâ appellatione tamdiu usus est, quamdiu per S. Ignatium licuit.

Habes, Amice Lector, in Christi schola benè doctos, & in Crucis codice versatos quàm optimè; eos quâ licet imitare, & stude in eadem Christi patientis Academia promoveri: felix omninò, si in ea doneris laurea doctorali hoc est, charitatis, Obedien-

Obedientiæ, Patientiæ, & Humilitatis Laurea, atque ab illa etiam beatitudinis, æternæque quietis, hac & illa donata fuit B. Angela de Fulginio, & hoc quia prius sibi in cruce lectulum posuit, & quietem, sic enim dicere solita:

Laudo te dilectum, & in cruce habeo meum lectulum.

Bollandus
in ejus vita.

Hunc autem ita componebat, ut pro cervicali paupertatem, pro culcitra dolores, pro stragulis despectum haberet, & confusionem, qua se cooperiret. His enim, inquiebat, sibi dilectus meus lectulum stravit, in his quievit, jacuit, atque expiravit. Et ego in eodem & quiescere, & jacere, & emori volo. Hactenus illa, qua cum si loquaris, & sentias, Amice Lector, eris aliquando quod modo est illa, in lectulo, sinuque beatitudinis.

QUÆSTIO SECUNDA MORALIS.

Ad illa verba: *Vidi librum signatum
sigillis septem.* Apoc. c. 5. v. 1.

Quæ sint illa sigilla septem?

Sigilla septem, sunt septem arcana, septem mysteria omnino secreta, volumine Dominicæ Passionis involuta, quæ nulla vis creata evolvere potest: nec enim ejusmodi aut natura tulit unquam, aut humana ratio vidit, aut experientia docuit. Sola Fides (quæ bonæ mentis est oculus) ea proposuit, & quidem perobscure. Ex his

Septem
Sigilla.

Primum est *summa impotentia in Omnipotente.*

Secundum *summa pœna in impassibili.*

Tertium *summa stultitia coram hominibus in Christo, qui est divina sapientia.*

Quartum *summa paupertas in Deo divitiarum.*

Quintum *summa ignominia in summa majestate.*

Sextum *summa derelictio Dei in summa cum eo unione.*

Septimum *summa severitas in summo amore Patris erga filium.*

Ita Seraphinus Firmanus, cujus opinionem hic amplectendam mihi duxi, tum quia faciebat ad argumentum, quod mihi proposui; tum quia conducebat ad referenda secretiora cœlestis sapientiæ mysteria; tum denique ad excitandum in animis omnium Servatoris quàm optimi amorem, cujus scilicet tanta fuit, & tam stupenda in genus humanum amoris inclinatio; quæ ut in aperto ponatur, pauca de singulis subjiciamus.

I.
Sigillum.

Primum erat *Summa impotentia in Omnipotente.* Videtur hic pugna quædam verborum; imò & rerum. Si enim Omnipotens, quomodo impotens? si Omnipotentia, quomodo impotentia? Fatebor ingenuè, si ex natura, & naturæ legibus id pensetur, esse pugnam & verborum, & rerum: secus autem si ex gratia, & gratiæ divinæ miraculis, cujus unius fuit, & copulare, & conciliare, quæ aliàs nec copulari unquam, nec conciliari posse videbantur.

Quid enim nihilo cum ente primo, & summo? quid enti ab alio, & enti à se? quid carni cum Verbo, cum spiritu purissimo? in nihilo summa impotentia, in ente primo, & summo Omnipotentia. Homo ab alio summe impotens, Deus à se Omnipotens. Caro ex se summe impotens; Verbum Æternum ex se Omnipotens: & tamen *Verbum caro factum*, & Omnipotens junctus impotenti, & Omnipotentia impotentiae: & hoc in Christo, divini in hominem amoris est miraculum; hoc primum arcanum, quod sigillo signatum est.

II.
Sigillum.

Secundum est *summa pœna in impassibili.* In Deo homine junctæ erant naturæ duæ. Divina una; humana altera: junctæ, inquam, in eadem, & una Verbi persona. & in hoc Verbo impassibili, fuit summa pœna; non ratione naturæ divinæ, quæ &

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

ipsa impassibilis: sed humanæ, quæ summe fuit passibilis, & summe etiam passa. Fatendum enim, quod & fatentur SS. Patres, pœnam Christi patientis fuisse summam quæ homini in hac aura mortali potest obvenire: adeoque summam in impassibili. Verum enim illud, & Deus est impassibilis, & tamen Deus summe patitur, & hoc est doloris, hoc & amoris miraculum: uti & istud, Deus est immortalis, & Deus moritur: per quandam enim idiomatum communicationem, quod in unam naturam cadit, cadit quodammodo in suppositum: in illud derivari videtur. & hoc est cœlestis gratiæ prodigium, ad quod hæret, stupetque natura, & ratio.

Tertium sigillum est *summa stultitia coram hominibus in Christo, qui est divina, adeoque summa sapientia.* III. Sigillum. Ecquid enim cum prædicamus Christum crucifixum, an non etiam simul prædicamus Indis scandalum, Genti-
bus stultitiam? prædicamus enim verò ex mundi sensu, ac judicio: & cœli calculo summam sapientiam. 1. Cor. c. 1. v. 18. Origenem audi: *Crux Christi, cujus prædicatio stultitia videbatur, conversa est in sapientiam, & tantam sapientiam, ut omnem Ægyptiorum devoravit:* ut olim Aaronis virga, virgas Ægyptiorum. *Virga Aaronis*, inquit D. Augustinus typus fuit *Crucis*, coluber autem (in quem ea versa est) *symbolum sapientiæ.* Sic virga, id est Crux, quæ primò stultitia videbatur, versa est in sapientiam.

Et hanc Crucis sapientiam agnovère Chaldæi, & ex illis Indi, qui *Meliapora* degunt, vulgoque dicuntur *Christiani S. Thomæ*: apud quos una vox Chaldæa *Maschal*, & crucem, & sapientiam significat: adeo hæc illi cognata, vel affinis. *Cornel. à Lapide in 1. ad Cor. c. 2. v. 23.*

Et hoc increatæ sapientiæ miraculum; quæ adeo diversa, atque inter se pugnancia novit conciliare.

Quartum sigillum est *summa paupertas in Deo divitiarum.* IV. Sigillum. Illa Deum nascentem excepit, natum fovit in omni vita, morientem vidit, & amavit sepultum.

Vis nosse quomodo nascentem exceperit? attende ubi, & quo modo.

In via, quæ ducebat in Bethleem, *ut viâ nasceretur in via*, inquit D. Bernardus.

In stabulo, inquit Evangelista, quod D. Hieronymus appellat *Speluncam Salvatoris*, & parvum terræ foramen, in hoc nascitur, qui ex vero dicit, *Meus est Orbis terræ, & plenitudo ejus.* Ps. 49. v. 12.

Ecce, inquiebat D. Hieronymus: *In hoc parvo terræ foramine cœlorum Conditor natus est, hic involutus pannis, hic visus à Pastoribus.* Quæ major esse potuit in nascente paupertas? Vide quæ in adulto, quæ in omni vita, & ex illo audi:

Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet; sic olim ipse Christus ad unum è Scribis, qui ei intulerat illud: *Magister sequar te quocumque ieris*, cujus animum ut pervidit, sic ad illum interprete D. Hieronymo: *Quid me propter divitias, & sæculi lucra sequi vis, cum nec hospitium habeam?* *Epist. 18. ad Marcellam. Matth. c. 8. v. 20. vers. 19.*

Ecce paupertas summa, indigentia summa, eaque in Deo divitiarum, quæ nec in vulpibus, nec in volucris cœli, quibus natura sine suo sumptu abundè providit de hospitio: quam Christi paupertatem demirans D. Hieronymus, sic olim ad Heliodorum, quem ad suam in Syria eremum invitabat:

Filius hominis non habet ubi caput reclinet, & tu amplas porticus, & ingentia tectorum spatia metiris? hereditatem expectans sæculi, Christi coheres esse non poteris. Sic Heliodoro animos faciebat D. Hieronymus ad complectendam Christi paupertatem: Sic deinde etiam Christiano: *Cur timido animo Christianus es? Respice à Petro relictum rete; respice surgentem de telonio publicanum, statim Apostolum.* Hæc ubi dixit, tum conficit illud:

Epist. 13.

Serm. de
Cruce.

Servus Christi nihil præter Christum habet. Et hoc unodives: quia dives in Christo, & à Christo paupere, paupere dico, in nativitate, paupere in omni vita, paupere, & in ipsa morte, quàm etiam nudus obivit in Cruce, ut nos indueret vitam, & immortalitatem, ut scitè D. Athanasius. Neque verò à morte ditior, ut qui etiam in alieno sepulchro conditus, cujus causam reddit Theophilactus:

Qui non habuit domum in vita, neque sepulchrum habet: sed in alieno deponitur, & cum sit nudus, à Iosepho vestitur. En summa, quæ esse potuit, paupertas, & tamen ea in Deo divitiarum, cujus sunt cælum, & terra; cujus aurum in ejus visceribus, cujus in mari gemmæ, & uniones, cujus in Orbe sceptræ, coronæ, imperia. Et hoc fuit cœlestè prodigium summam paupertatem cum summis divitiis copulasse.

V.
Sigillum.

Venio ad quintum sigillum, fuit illud *summa ignominia in summa Majestate.*

Ignominiam non alio ore, linguâve expressam velim, quàm ipsius Christi, qui sic olim de seipso Davidis calamo.

Ps. 21. v. 7.

Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis.

Quid ad probrum, & ignominiam majus, quàm esse vermem, quàm eradi quodammodo ex hominum catalogo, & ad vermiculos abjici, & hoc calculo hominum.

Et ita abjectus ipse Christus; qui B. Birgittæ se aliquando videndum objecit & hæc illi:

L. 2. Revel.
c. 26.

A Iudæis, ut vermis reputatus sum, qui quasi mortuus, jacet in hyeme; in vere autem ubi erumpit, à transeuntibus calcatur, atque conteritur.

Quod si vermis; quid vilius? quid abjectius? Vermem abjectum facit vel ipsa origo; nascitur enim ex cœno, fimo, stercore; ut Philosophus docet, & experientia probat. Et tamen ut is sit, eum se haberi patitur Christus, & pusillorum homuncionum pedibus subdi, atque calcari. Quid ignominiosius?

Job c. 9.

v. 13.

Ad Rom.

c. 14. v. 11.

Homo erat, & Homo Deus, Deus inquam majestatis, sub quo curvantur qui portant orbem; & cui flectitur omne genu. Et tamen ut is sit, audit, & audire vult, Non homo: sed vermis. Quid ad ignominiam majus dici, aut excogitari potest? Majus sanè illud, quod subditur: *Opprobrium hominum.*

Tertullianus legit *ignominiam*; D. Cyprianus *male dictum*; Chaldaeus Paraphrastes, *Portans vituperia filiorum hominum*, quasi vile jumentum damnatum ad exportanda stercorea. Et tamen ut is dicatur, is etiam sit; est ille ipse qui portat orbem, qui eum vel digito sustinet. Quid mirum, quid portentosum magis? hoc certè, quod præterea appelletur, & sit *abjectio plebis*, hoc est, ut vertit Hieronymus, *despectio*, Tertullianus, *Nullificamen populi*. Quid ultra fingi potest? quid dici de Deo majestatis? Hoc profectò, quod etiam *saturabitur opprobriis*; id est quod ita opprobria amabit, ut iis saturari volet, ut cibo famelicus solet.

Thren. c. 3.

Quàm longè ab hoc absunt mortalium plerique, qui adnatam ignominia, & opprobriis amaritiem, ne quidem externis labris degustare volunt, contra quod fecit Christus, fecere, exemplo Christi, grandes animæ, quibus voluptas fuit opprobriis onerari: è multis unum producam, cujus meminit S. Dorotheus.

Is ab alio petulantiore gravissimis convitiis lacessitus, nec oculos avertit, nec animum: sed attentius, & avidius exceperit, quid diceret; tum etiam gratias egit, adjecitque benevolum istud:

Benedictum sit, Frater, os tuum à Domino.

Debuisset oris illius impudentiam, & efferatum animum compescere, aut saltem mitigare mollis illa responsio: sed exacerbat magis: sic enim ad illum:

Ne tu improbe, & voracissime senex, hæc dicis, ut lauderis, cui senex permodestè:

Sanè, inquit; ita planissimè, mi frater, se res habet, ut dicis. Cætera dixere demissi modestè oculi, & uberes præ gaudio lacrymæ, quibus ubi datum est satis, ex illo quæsit è senioribus aliquis, An non his convitiis, & opprobriis commotus? Cui ille, *Minimè, inquit, nunquam in vita pacatior, & latior:* adeò verum istud de illo, quod de Christo, Tertullianus, *Saginari voluptate patientia*; addo ego & ignominia, ab eo, *discessurus volebat.*

Transego ad sextum sigillum, fuit illud *summa derelictio Dei, in summa cum eo unione.*

VI.
Sigillum.

Unio porrò illa fuit triplex, & quidem summa. Prima, fuit naturæ, erat enim Christo, & Deo, eadem omninò atque individua natura cum Patre, quæ potest esse major unio? imò quæ unitas, quàm ea, quæ fuit naturæ, & essentia divina? quæ una erat in Patre, & Filio. Hinc illæ Christi voces: *Ego & Pater unum sumus.* Non tantum voluntatis concordia, (uti falsò volebant Ariani) sed unum in essentia, & Deitate numero eadem.

Joan. c. 16.
v. 3.

Altera unio fuit ea, quàm Theologi appellant *Hypostaticam*; quâ factum est, ut natura divina, & humana in unam Divini Verbi Personam convenerint, amabili, & stupendo nexu; quò arctior nec esse, nec fingi potest.

Ex hac porrò unione hypostatica, secuta etiam altera, quæ fuit voluntatis per omnia consensus: cum enim jam inde à primo instanti Incarnationis Anima Christi donata sit *beatifica visione*, & quod inde consequens erat, etiam *amore beatifico*, ex hoc, & illa consecuta est summa unio voluntatis Christi, etiam ut hominis, cum divina, summaque cum ea consensus: qui enim Deum sic videt, clarè, & apertè ut est in se; quique eum summè sic amat (uti Beati faciunt) nunquam potest à Deo dissentire: idem velit, idem nolit, idem amet, idem oderit, est necesse. Et ita ut idem cum Deo Patre voluerit Christus, idem & noluerit, idem amarit, idem oderit, est necesse.

Fuit ergò Christi, sive ut Dei, sive etiam ut Hominis, summa cum Æterno Patre unio: qui ergò cum ea stare potuit derelictio, & quidem etiam summa? Videtur enim horum inter se pugna.

Et certè erat, si intra naturæ jura, & legis ordinariæ limites res ea stetisset: sed & hos, & illa excessit, etiam miraculo. Fuit enim Christus & summè Æterno Patri unitus, & tamen etiam summè ab eo derelictus.

Testes volo, testes amo, & stupeo, propè ultimas illas ejusdem voces, *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* quod quâ factū sit, paucis exponemus.

Non fuit hæc oratio desperantis, ut impiè voluit Calvinus: sed exponentis eum, qui animo ab acerba passione, & à morte jam imminente, incumbibat, dolorem: & cui quodammodo immersus erat, & ei ab Æterno Patre derelictus.

Derelictus, inquam, non à Divinitate, non à persona Verbi, & hypostatica cum illo unione (& hæc enim, & illa nunquam abfuerunt à natura humana Christi, nec anima, nec corpus, etiam mortuum, illis unquam destitutum) nec etiam derelictus à gratia, & singulari cum Deo amicitia, ut blasphemæ voce blaterat Calvinus. Quid ergò? derelictus igitur, hoc est, tormentis & morti relictus, & vacuus omni solatio, omni que doloris immensi levamine, quod tamen illi aliàs infundere potuisset amabilis Æterni Patris indulgentia.

Et hoc fuit prodigium divina in homines, etiam reos, caritatis, à filio, sic Æterno Patri conjuncto, quodammodo longius abiisse, hoc est, omni solatio destituisse in illa dolorum incumbentium quasi mole, cui sustinendæ par non fuisset, nisi animam sub eâ fatiscen-

fatifcentem, & è corpore abiturientem, retiniffet, etiam miraculo, præpotens Dei manus.

VII
Sigillum. Descendo ad feptimum figillum; fuit illud, *summa feveritas in summo amore Patris erga Filium*: addo & in *summa Filii innocentia*.

Multa tulit Antiquitas, eaque singularia paternæ feveritatis exempla in filios, qui aut Rempuplicam læiffent, aut militarem disciplinam contempiffent, aut pudorem violaffent, aut alio aliquo scelere humanam societatem diremiffent. Ne multis charitam onerem in oculis est Titus Manlius, qui deinde audit *Torquatus*; à torque, quem occiso ad Anienionem Gallo, detraxerat.

Hujus filius, patrui roboris æmulus, in hostem ierat, & ab eo provocatus pugnat omninò feliciter, eoque cæfo equeftria fpolia victor ad Patrem tulerat. Admitti poterat, & paternis oculis grata accidere & pugna, & victoria, & relata etiam fpolia. At neque hæc, neque illa placuere: vel ob id unum quod adverfus edictum fuum, & rei militaris disciplinam feciffet; & ne quid ea deinceps pateretur, filium virgis cæfum securi percuti juffit. Et hoc feveritatis exemplum vidit, mirèque commendavit Antiquitas, vel eò maximè, quòd parentis in filium.

Aliud noftra dedit ætas, & afupuit in Philippo II. Hifpaniarum Rege, qui Carolum Principem, unicum tot tantorumque Regnorum hæredem; judicem induens & Patrem exuens, mori juffit, ne quid Respublica caperet detrimenti. Quanta fuit illa feveritas, quæ in filium supremæ fententiæ fulmen diftrinxit? tanta certè, cui cedit, & Torquati, omnis Romana virtus.

At qualis qualis & hæc, & illa fuit; fuit Patris in Filium nocentem, ac reum. At quæ (in argumento, de quo agimus) est Æterni Patris in Filium feveritas, ea est in Filium innocentem, eumque, in quem nec culpa cecidit unquam, nec verò cadere etiam potuit, eum deinde, quem etiam fummus amor, fummaque pietas Patri junxerat quàm arctiffimè, & tamen ut is fit, in eum explicatur & feralis fententia, & pœna longè graviffima, atque etiam mors in ligno infami, per extrema fupplicia exigitur.

Et hoc est Paternæ feveritatis prodigium, hoc miraculum caritatis, quod mortales omnes, (quorum gratia aperta ea est, feu amoris, feu doloris fcena) in Chrifti patientis, ac morientis amores rapere debet, atque abforbere.

TRACTATUS DE TEMPORE BENE IMPENDENDO.

Ad illa verba: *Redimentes tempus, quoniam dies mali funt*. Ad Ephel. 5. v. 16.

POSTOLVS, ceu optimus morum Magifter, ut Ephesios, feu Discipulos, excitaret ad Chrifti, Servatoris fui imitationem, & hoc quidem vitiatorum omnium odio, fugæque: & magnarum virtutum amore, ftudioque, duobus potiffimùm ufus est argumentis.

Primum petiit à tempore, quod magno emi; imò fi fortè perditum effèt, redimi voluit.

Alterum à dierum diverfitate, & malignitate; *Redimentes tempus, quoniam, inquit, dies mali funt*, quâ loquendi formulâ apertè infinuat, in hac aura mortali, quam respiramus, quofdam dies effe bonos, quofdam etiam malos, de quibus omnibus aliquas movebo Quæftiones. Una erit de *Tempore*. Altera de *Diebus*, qui in eo, & cum eo volvuntur.

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: *Redimentes tempus*. v. 16.

Quid fit Tempus? quod ejus pretium? quæ jactura? quæve illius redemptio?

In lib. Phys.
6. 11.

ARISTOTELI, purioris Philofophiæ oculo, *Tempus est numerus motus fuperioris, & confequentis*: hoc est, mefura motus fecundùm partes priores, & posteriores.

Dicitur autem *Mefura* duplici modo, ac via:

Primò, *Paſſiva*, & *intrinſeca*, in quantum mefurat motum, in quo ipſum eſt. Ita motus Solis per Zodiacum dicitur durare anno uno.

Secundò, *Activa*, & *extrinſeca*; in quantum mefurat cætera.

Quòd confirmari poteſt in quantitate permanente, quæ eſt mefura fui ſubjecti, verbi gratiâ ligni,

ferri in quo eſt, & ſimul etiam cæterorum.

Hæc temporis definitio data eſt per Proprietatem: non per eſſentiam: numerabilitas enim eſt illius proprietas, non autem eſſentia. Per eſſentiam eſſet iſta.

Tempus eſt duratio motus, tempus enim ex eſſentia ſua dicit durationem, & ſucceſſionem partium, ad quam per modum proprietatis ſequitur numerabilitas, & mefurabilitas. Et hinc diſtingui poteſt, ac debet *Tempus duplex*.

Unum eſt *Commune*, quod eſt duratio motus primi mobilis: & hunc vulgò intelligimus, nomine temporis, quia illo cætera metimur.

Alterum *Particulare*, eſt duratio cæterorum motuum, puta ambulationis, & ſimilium.

Et hæc dicta ſint ex arctioris Philofophiæ regulis, & ſcholæ placitis: alia ſubjiciam, quæ ad mores faciunt, & liberioris diſciplinæ normam, ex quadam eloquentiæ licentia, ex qua tempus Pythagoræ dicitur *Anima cæli*, quia quod corpori eſt anima, hoc cælo tempus, & motus ſine quo iners quodammodo cælum.

Aliis tempus eſt veluti *pignus & arrha cæli*.

Aliis *Donum Dei*, & quidem maximum, omni torque, & gemmis ditius.

Aliis *iter gloriæ*, quia per illud nobis viam facimus ad gloriam, ac beatitatem.

Aliis *ſemen immortalitatis*, ut enim ex ſemine pullulat ac germinat planta: ſic ex tempore probè impenſo naſcitur, & homini ſurgit immortalitas, & inde

Aliis tempus dicitur *Piorum gaza*, ex qua nummos eruunt emendis cæli poſſeſſionibus, & palatiis.

Aliis denique Tempus eſt *fiſcus*, & *pretium feliciffimi gaudii*: quia ut pretio emuntur inferiora propè omnia? ſic & ſuperna gaudia tempore, veluti pacto pretio, comparantur: & hinc à ſapientibus appellatum eſt *Tempus ſumptuoſum impendium*, quod ſcilicet tantæ eſt dignitatis, tantiue apud ſuperos pretii, ut cum in eo momenta ſint propè infinita, unum quodque æternæ gloriæ pondus afferre queat.

Et hinc colligitur pretium temporis, quod scilicet auro, & gemmis præponderat; primo quia aurum, & gemmæ si perdantur, recuperari possunt? ut tempus semel elapsum nequaquam, ne cœlesti quidem, ac divina potentia.

Deinde auro, & gemmis, & unionibus suum est pretium: at temporis nullum pretium est, ut pulchrè Seneca, qui stomachans, graviusque ferens otiantes, quibus ea vilis jactura est, in hunc modum exclamat: *Re omnium pretiosissima luditur*, & ita luditur, ut illius jactura etiam fiat; jactura, inquam, inæstimabilis, quia irreparabilis: unde eodem teste, ac iudice Seneca, *Turpissima est jactura temporis*: & tamen ut turpissima sit, mortalium plerique aut parum, aut omnino nihili æstiment. Ut enim ille ipse Seneca (quo authore hinc utor) *Quem mihi dabis, qui aliquod tempore pretium ponat, qui diem æstimet, qui intelligat se quotidie mori.*

Certè neminem propè dabis aut sanè paucissimos. Et hinc alterum, & quidem ingens malum, quod expendit, explicatque ille ipse Seneca; quod plerisque mortalium *magna vitæ pars elabatur malè agentibus, maxima nihil agentibus: tota aliud agentibus*: aliud dico ab iis, quæ natura, ratio, Deusque requirit.

Ne eodem, quo mortalium cæteri involvebantur vitio, teneretur etiam Lucilius Senecæ discipulus; sic ad illum:

Vindica te tibi, & tempus, quod auferebatur, aut excidebat, collige, & serva. Addam ego cum Apostolo, etiam redime. At quomodo, inquit, & qua ratione redimendum? Ut illud ponatur in aperto, advertunt SS. Patres Tempus donatum singulari Dei beneficio ad beatæ vitæ præmia comparanda, à nobis ipsis quasi venale exponi, atque à variis nobis eripi, malis utique mercatoribus, aut veluti nocturnis furibus.

Mundus Tempus emit auro, gemmis, honoribus, aliisque vitæ brevioris commodis, quibus acquirendis dum vacamus impensius, tempus vendimus.

Caro etiam Tempus emit, non alio pretio quàm voluptatum, & deliciarum, quas nobis ingerit, quibus dum plus æquo indulgemus, Tempus vendimus.

Dæmonipse, mercator utique pessimus; etiam à nobis Tempus emit; cum ad vitia, ad scelera incitat, & rapit: hunc ad iram impotentiorum; illum ad avaritiæ sordes inclinat atque abjicit; alium in luxuriæ, venerisque luto mergit, & dum ita mergit, Tempus emit, quod nos ipsi dum iis succumbimus, etiam vendimus.

Ecce mercatores pessimi, quibus accedunt & alii, minus quidem mali, mali tamen; videlicet somnus, quò profundius consopimur; nugæ, quibus occupamur malè; cogitationes inutiles, quibus implicamur; aliaque ejusmodi molimina, quibus dum tempus perdimus, illud vendimus. Ubi porro sic malè vendiderimus, redimendum esse monet, urgetque Apostolus. At quâ ratione, inquires? hic quæstionis nodus erit solvendus, non meâ manu, sed SS. Patrum, & Scripturæ sacræ Interpretum calculo.

D. Anselmo Tempus redimere, est vitæ antea actæ peccata deflere, & sic probè poenitere.

Aliis Tempus redimere est vitæ tempus, dies, & annos, qui aliàs, si quis peccaret, justo Dei iudicio erant datrahendi, quasi bonis operibus redimere, implereque dies omnes sibi ad vivendum à natura definitos.

Est illa divinæ justitiæ lex cœlo lata, ut peccantibus tempus illud, quod secundum naturæ cursum exigere debuissent, propter peccata minuatur. Et ita viris sanguinum, & dolosis minuuntur dies: ut enim Vates regius: *Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos.*

D. Augustino Tempus redimere, est illud negotiis sæcularibus detrahere, & concedere opportuna quieti, & secum, & cum Deo.

Quando, inquit, aliquis tibi infert litem, perde aliquid, ut Deo vaces, non litibus: id enim quod perdis, pretium est temporis: sicut enim das nummos & panem emis, itaque aliquid amittis, & aliquid acquiris; sic perde nummos, ut emas tibi quietem, id est tempus vacandi Deo, hoc est enim tempus redimere.

Utitur hinc S. Doctor duplici similitudine, ut rem illam, qua de agitur, quasi oculis ac sensibus supponat.

Prima, Lis tibi est, ut eam redimas, aliquid perdis, & ais redemi litem.

Secunda, das nummos, & panem emis, sicque acquiris aliquid, & aliquid amittis: ex quo deinde conficit, ut tempus redimas aliquid perdendum tibi.

Quid est (inquit alio loco ille ipse Augustinus) quid est redimere tempus, nisi cum opus est, etiam detrimento temporalium commodorum ad æterna querenda, & capeffenda, spatia temporis comparare.

Natura vocat ad somnum, vocat & corpusculi cura: subtrahit illi aliquid, & da orationi, da examini conscientiæ, & tempus redemisti.

Aura ferentior invitat ad ambulandum, detrahe ambulationi aliquid, & da Vesperis audiendis, aut Concioni, & tempus redemisti.

Vocatio tua, & vitæ status in quo es te ducit ad officinam, ad distrahendas per diem merces, ad commercium ultrò citroque: subtrahit mediam horulam, ut sacrum audias, & tempus redemisti.

Fortuna tibi sensus annuos dedit, & arcas tuas auro, argentove replevit: ex illis aliquid erue quod pauperi dones, & tempus redemisti.

Denique (ut generatim complectar omnia) Temporale aliquid amitte, ut æterna acquiras, & tempus redemisti.

D. Hieronymus non minus ingeniosè quàm piè eum Apostoli locum explicat, atque exponit. Censet enim tempus, cum à Deo hominibus datum sit, ut bonis operibus serviat, ab eisdem quasi captivum teneri, cum in malis operibus infumitur, ideoque per bona opera redimendum, atque ex captivitate diuturna in libertatem quodammodo vindicandum. Sic enim inquit:

Quando tempus in bono consumimus, emimus illud, & proprium facimus, quod malitia hominum venditum fuerat: sicque, dies malos in bonos vertimus, & facimus illos, non præsentis sæculi, sed futuri.

Itaque D. Hieronymo Interprete, Tempus redimere, est à malis operibus ad bona opera quodammodo transferre: est facere, ut futuro sæculo, hoc est æternitati serviat, non præsentis, fluxo, ac tandem perituro: est quasi rursus emere id quod erat venditum.

Oecumenio tempus redimere, est tempus emere, & emendo suum facere: idem enim hinc putat emere, & redimere: sic redemptores vestigialium, dicuntur etiam emptores. Favet huic explicationi vox Græca ἐξαγοραζόμενοι, quod idem est ac mercatores, ementes tempus, Græcè καιρὸν, quod idem est ac tempus, id est occasio, atque opportunitas scilicet mercandi, & lucra nostra agendi.

Sicut in nundinis, mercatoribus est occasio emendi aliena, & vendendi sua: sic & nobis: ut enim appositè S. Gregorius Nazianzenus:

Vita nostra est quasi mercatus, cujus dies cum abierit, tempus amplius non erit emendi quæ velis; dum ergo est, eme si sapias, & tuum fac esse tempus, fac esse & æternitatis.

Rationem si voles, hanc adjicit Apostolus. Quoniam dies mali sunt: ut porro in luce sit qui illi dies, sit

QUÆSTIO SECUNDA
MORALIS.Ad illa verba: *Quoniam dies mali sunt.*
vers. 16.*Qui sint illi dies mali?*Dies mali:
I.
Dies vacui.

1. Reg. 6. 13.

PUgillo mortali dies vitæ alii sunt, atque alii. Quidam sunt inanes, & vacui, ii nimirum, qui bonis operibus, ac meritis vacui sunt, qui cælo, Deoque non conceduntur. Hos Scriptura, & Divi Patres non reputant in dierum suorum numero.

De Saule est illud scripturæ pronuntiatum. *Duobus annis regnavit super Israël.* Si ex vitæ solisquæ cursu Saulis regnum æstimare, ac metiri velis, viginti regnavit annis: at si ex virtute, & merito, duobus tantum.

Annosus & pius senex Balaam, etsi septuaginta annis major esset, rogatus tamen à Principe Josaphat, quot annorum esset, respondit, quinque supra quadraginta.

Hos nimirum Religioni, Deoque dederat, alios non: ideoque solos illos in annorum suorum numero computat, non alios; quia hi virtute, ac meritis vacui; adeoque etiam mali, nec in numero dierum nostrorum computandi: cujus probè conscius sub Adriano Imperatore Aulicus primæ nobilitatis, cum in aulæ curis, ac negotiis vitam propè omnem consumpsisset, septem annis ante mortem illis sese subduxit; tum etiam sepulchro suo hæc inscribi voluit capitalibus litteris:

calius l. 17.
c. 1.

Hic jacet similis, qui obiit ætate grandis, ac senex, etsi tantum vixisset annis septem.

Nimirum annos omnes, quos aulæ dederat, ac mundo, recensendos sibi non putavit: sed tantum extremos illos septem: quos sibi dederat: alios perisse omnino credidit: quia aliis malè commodarat. sed institutum prosequamur: inter dies malos

II.
Dies Anonymi.

Alii sunt dies Anonymi, qui nec in fastis, nec in tota quanta est æternitate, nomen invenient.

Is fuit dies, quo castissimam Josephi mentem tentavit Domina, & in thalami consortium vocavit petulanti illa voce, *Dormi mecum.*

Gen. 6. 39.
v. 11.

Dies, inquam, fuit *Anonyma*, de qua proinde dum loquitur Scriptura, sic facinus, & diem exprimit. *Accidit autem die quadam.* Quæ porro illa, non dicit: unum illud objicit *die quadam.* ne ulterius quære: dies est *Anonyma*, cui in toto solis ævitæ cursu non erit nomen: hoc enim sonat illud *Die quadam*, in

Cap. 3. v. 6.

quam cadit & istud Iobi pronuntiatum. *Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.* Et certè qui computaretur in diebus, cum sit anonymus, adeoque etiam malus; qui proinde non debet inter dies recenseri; quam in rem appositè Eusebius ad sui ævi monachos. *illum diem vixisse te computa, quem non malitia, non invidia, non superbia commaculavit, qui peccato non cessit, qui diabolo repugnavit.* Quem autem vel malitia, vel invidia, vel superbia, vel aliud quodvis scelus infecerit, illum ne computa, ne recense inter vitæ tuæ dies; non enim is est, qui inter eos inveniri debeat, aut possit.

III.
Dies caliginis.

Job 9. v. 4.

Propheta Iobus licet patientiæ miraculum, hæc olim jactavit in diem sibi natalem. *Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, & non illustretur lumine.*

At cur, inquires, hæc in illum diem? ex eo certè quod è primo vitæ carcere emisisset in eam ærumnarum, ac dolorum metam.

Si hæc in illum conjecit Propheta, quid in illum, qui concepit dolorem, & peperit iniquitatem? Certè si ab aliqua calamitate, corporisque poena incusatur, & damnatur quodammodo natura, ei que perit illa dies;

quomodo incusari, damnari, & perire debet ista, cujus foetus est vel unica peccati labes? eò sanè perire, ut *obscurant eum tenebræ, & umbra mortis, ut occupet eum caligo, & involvatur amaritudine.* Et hoc quia dies peccati, dies malus; dico ampliùs quia *Dies mali Dæmonis.*

Iob supra.
VI.
Dies mali dæmonis.

Talis fuit dies, quæ castos Iosephi oculos, animumque vidit, probavit, tentavit; dies, inquam, illa fuit mali dæmonis, de qua sic D. Basilus Seleuciensis: *Mulieris insidias adjuvans diabolus, solitudinem hominum per dæmonis festivitatem invexit; accidit autem die quadam.*

Orat. 8.

Erant in Ægypto dies aliqui malo dæmoni devoti, ii scilicet, qui idolis festivi, & impio ritu coli soliti, adeos confluebat Ægyptus omnis, hinc in plateis, atque ædibus minor frequentia, & propè solitudo. Hanc suo sceleri, ac libidini servire posse credidit impura mulier, diem ab arbitris vacuum, diem caco-dæmoni mancipatam; adeoque etiam malam, quia dies tentationis, & hic etiam malus est.

Inter impios Ioviniani errores etiam hic fuit; Christianos, qui baptisati sunt nullo modo à diabolo tentari posse. Hanc dementis animi delirationem refutavit D. Hieronymus, hanc ratio, hanc & natura refutat: quotquot enim nascimur, nascimur ad luctam, ad tentationem, ad militiam, ut divinæ canunt tubæ, ut ipse Iobus multarum palmarum, & coronarum pugil. *Militia est, inquit, vita hominis super terram, vel ut alii Tentatio.* Tentatio dico à mundo, à carne, hoste domestico, à dæmone.

V.

Dies tentationis.

Cap. 7.

A mundo quidem, de quo sic Ambrosius: *Quid est mundus, nisi quidam agon?* Vult mundum esse Circum Agonalem, palæstram, pulverem olympicum, arenam multo cruore purpurascentem: & verò ea est, in quam dum nascimur venimus, & vix lucem videmus, cum videmus & hostem: imò hostem gerimus, & nos ipsi nobis hostis sumus, cum carnem induimus, carnem gestamus, quæ & ipsa hostis est, & quidem eò periculosior, quò mollior; dum enim blanditur, ferit, & *blando ferit ista corda morsu;* & hinc ut advertit monuitque opportunè S. Leo. *Plena omnia periculis, plena laqueis, invitant enim cupiditates, insidiantur illecebræ, & hæc, & illæ sunt à carne, ceu domestico hoste; cui accedit, & vires suas jungit dæmon, ceu infamis pirata.*

In Genes.

Serm. 5. in Quadrag.

Iob tentationibus exercito hæc vita non tantum *militia* dicitur; sed & *piraterium*: sic enim illius verba, *Militia est vita hominis super terram*, sic inquam, duo clarissimi Pontifices, Ambrosius Mediolanensis, & Maximus, Taurinensis vertunt. *Piraterium est vita hominis super terram.*

Cap. 7.

Hoc vitæ humanæ curriculum dici *piraterium* volunt, quòd in hac vita circa homines diabolus tanquam *pirata* deserviat; *piraterium enim habitaculum piratarum est; & mundus, ceu mare magnum, dæmonum, ceu piratarum est habitaculum: in quo proinde nunquam jactari potes sine periculo, sine metu, etsi tibi subinde serenum esse videatur. In sereno tempestas, ut aureæ sapientes, quibus proinde in oculis, in manibus est grande illud Tertulliani elogium: Fides navigat tuta, si cauta; secuta, si attonita.*

De Idol. cult.

Ut porro sic naviget, audiat & illud Pauli oraculum, & monitum. *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Audiat, inquam, & obaudiat; & si fortè tempus ipsum, hostibus suis, mundo, carni, dæmoni, ceu malis mercatoribus, vendiderit, illicò redimere satagat, hoc est præterita damna fervore refarcire: & tantum uno die acquirere spiritalis lucris, quantum aliàs tribus: hoc enim D. Gregorio interprete est *Tempus redimere. Quia se errasse à Deo considerant, damna præterita lucris sequentibus compensant, inquebat S. Pontifex.*

Et ita compensare solent magnæ in terris animæ. Ita compensavit Propheta Jonas, ut rectè notavit D. Hiero-

D. Hieronymus. Is ut declinaret onus concionandi ad Ninivitas, fugit à facie Domini, & mare conscendit: sed fugientem sequitur à tergo Deus, ventos excitat, maria commovet, tempestatem ciet, & immanem quidem. Quid deinde? missa sorte illius author deprehenditur Jonas, in mare dejicitur, absorbetur à Ceto, evomitur deinde in littus, jubeturque ire in Ninive. Erat autem (ut scriptura scitè notavit) *Ninive itinere trium dierum*, quod tamen Jonas unius diei itinere confecit. Ut enim ingeniosè, doctèque advertit D. Hieronymus: *Ille præcepti & superioris naufragii memor, viam trium dierum, unius diei festinatione complevit.*

Jon. c. 3.
v. 3.

Quod Jonas, hoc & nos. Si fortè cum illo fugimus à facie Domini, si mandatis illius non parvimus, si ab inobedientia, & peccato naufragium fecimus, & præcepti, & naufragii probè memores compensare studeamus, & insigni animi contentione, nisuque tantum uno die virtutis, & meriti acquiramus, quantum aliàs tribus; sic & ipsi *tempus redimemus.*

Luc. c. 7.
v. 37.

Et ita redimere visa quoque est S. Maria Magdalena. *Erat illa mulier in Civitate peccatrix.*

In Civitate dico, de qua dixerat Propheta: *Quomodo facta est meretrix Civitas fidelis Sion. In Civitate perfidia septa muris, superbia turribus communita, distincta iniquitatum plateis, obserata contradictionum portis, depicta doli fucis, indurata silicibus usurarum, negotiorum doloribus aggravata, infamata lupanaribus, id est idolorum templis.*

Serm. 39.

In Civitate, ex qua, ut ait D. Chrysologus, *mulier hæc gravissimum trahebat reatum ex tanta præcedentium colluvie peccatorum.*

Erat, inquam *mulier peccatrix*; quia fama sua, famam totius tetigerat Civitatis; sicq; non jam peccatrix solùm; sed ipsius Civitatis facta fuerat ipsa peccatum.

Vidisti damna, Amice Lector, vide & lucra. Ut cognovit, quod accubisset JESUS in domo Pharisei *venit mulier ignota*; imò male nota; onusta luctibus, plena lacrymis, clamosa planctu, venit satisfactura Deo, non homini placitura; pietatis, non voluptatis exhibitura convivium. Utq; exhibeat, pœnitentia ponit mensam, fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, potum lacrymis temperat in mensura, & ad delicias Deitatis totas, totam pulsat cordis sui, & corporis symphoniam. Organi planctibus dat clamorem, cytharam per suspiria longa modulatur, gemitus aptat in fistulam, & dum pectus, ipsam conscientiam arguens, sæpe percutit, facit placitura Deo cymbala personare.

Ecce lucra pœnitentis Magdalene, venit illa ad JESUM, & venit retro, quia reus animus post tergum stat ad veniam, quia per culpam novit se vultus fiduciam perdidisse. portavit oleum, quia medicinam lethali vulnere à superno medico perquirebat:

Stetit retro, quia jam cadere non poterat, quæ ad pedes Christi meruerat pervenire. Lacrymis pedes rigavit, ut rigaret cælum, terram dilueret, exstingueret gehennam.

Capillis terfit, ut verticem capilli, ex quo ambulaverat in delictis suis, in sanctitatem tali verteret servitute.

Osculata est pedes ejus, ut quia præcesserant lacrymæ oscula devota sequerentur, quia lacrymæ satisfactionis sunt documenta, oscula sunt reconciliationis indicia; imò & amoris, propter quem & illud à Salvatore audit. *Dimittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.* Ecce ingentia pœnitentis animæ lucra, in quorum partem si venire cupimus; Si nos esse peccatores novimus, & esse nolimus peccatores, pedibus Christi demus lacrymas, spargamus capillos, figamus oscula, pietatis oleum tota devotione fundamus, ut dicatur & nobis, quod olim & illi. *Dimittuntur vobis peccata multa, quia dilexistis multum.*

Serm. 94.

QUÆSTIO TERTIA MORALIS.

Ad illa verba: *Quia dies mali sunt.*

Si mali, qui è contrario boni?

H Aftenus vidimus qui cœli calculo sint dies mali; videamus qui eodem etiam boni: fatendum enim & his, & illis constare vitam nostram: benè habet si plures boni, quàm mali; optimè si boni omnes.

Antiquis id fuit in more positum, ut dies distinguere lapillis: si fuerant illi benè ominati, si fortunati notabant albo lapillo: contra, si malè ominati, & infausi nigro lapillo signabant: tum in extremo brevioris ævi limine lapillos numerabant: si plures essent albi, felicem pronuntiabant; si plures nigri, infelicem.

At illa, seu felicitas, seu infelicitas petebatur ex bonis, aut malis vitæ hujus mortalis, ex fortuna, ut aiebant, bona vel mala. Non sic nobis, qui Christiani dicimur, & sumus. Omnis enim dierum bonitas, aut malitia petitur à virtute, aut vitio, à merito, aut demerito: verbo uno, cœli calculo, non mundi: ab æternitate, non à tempore, & solis cursu tam hæc, quàm illa est supputanda.

Igitur ut ad rem propiùs accedamus, inquirendum hîc qui sint illi dies boni?

Prophetæ Jobo, Viro in paucis sapienti, & cum mala, cum bona fortuna composito, *Dies boni sunt*

Dies boni
qui sint?

dies Mercenarii.

Sicut mercenarii, inquiebat, dies ejus.

Hic mundus, quantus quantus est, est illi veluti grandis quædam officina, in qua homines operarii, conductor Deus; & pretio conducti mortales omnes, pretium autem bona, vel mala æternitas. Ut illa nobis obveniat, ut hæc à caputibus nostris avertatur, faciamus ut dies nobis sint, qui sunt bonis mercenariis.

I.
Dies mer-
cenarii.

Mercenarius si modò is, qui esse debet, dies omnes suos permagni æstimat, & hoc ratione lucri, ac proventus, quem iis acquirit; unde & se, & familiam omnem suam fovet, ac sustentat.

Et Christianus, ceu mercenarius, dies omnes suos probè computet, æstimet, & in primis curis, atque amoribus habeat, & hoc ex causa lucri, quod facit, & quo se ditare potest, ac beare æternos in annos:

Iactavit Antiquitas illud Titi Imperatoris, qui sub cœnæ tempus, cum memor esset se nemini eò die fecisse benè, amicam illam, auream, omniq; memoria dignam edebat vocem: *Amici, diem perdidisti.* Rebatur ille se diem perdidisse, si cui non fecisset benè, si neminem in terris eo die fecisset amicum.

Amicos ille sibi parabat in terris, nos in cœlis, quod si vel una dies abeat, in qua amicum nobis non fecerimus è Cœlitibus unum, diem enim verò perdidimus.

Venditavit ætas avita etiam illud Apellis, *Hodie lineam non duxi*: cum fortè propter domesticas curas, aut importunas amicorum salutationes, adeò ab officina, & tabella fuisset abstractus, ut lineam non duxisset, diem illum sibi periisse credebatur; & ne periret omnino, ab amicis, & curis sese expediebat, vel unica tantum vocola: *Hodie lineam non duxi.* Hinc in vulgus abiit illa paræmia. *Nulla dies abeat, quin linea ducta supersit.*

Pingebat Apelles tempori, nos æternitati: pingebat fallacibus seu hominum, seu avium ocellis: nos perspicaci divinæ mentis oculo pingimus. Pingebat ille in leni tabella, colore labili, & fluxo, rudis, & indocto penicillo, operamque omnem perituro tandem operi credebatur: Nos alia tabella ludimus,

alium

alium ducimus colorem, & penicillum. Vita nobis est tabella: color virtus, aut vitium; penicillus est ipsa mens, cogitatio, volitio; eo colore vitam omnem imbuamus, qui longæ perstet æternitati, & sic erunt sicut mercenarii dies nostri.

Mercenarius si fortè incidat in Dominum avarum, & fordidè tenacem, qui è mense diem unum, è die horam unam omittat, nec pretio, uti debuit, addicat, dolet, ingemiscit, queritur; & meritò, quia non sine injuria, atque injustitia detrahatur aut dies unus, aut hora vel unica: quia tam hæc, quàm ille datus est labori, adeoque & lucro: quod si subtrahas, injuriam mercenario facis, qui tam in hac, quàm in illo impigrè laboravit.

Quod mercenario, hoc & tibi, Amice Lector: dole, ingemisce, conquerere, si tibi vel à mundo, vel à carne, vel à dæmone, vel ab hujus præstigiis, illius blanditiis, istius curis detractus sit vel unus vitæ dies, imò vel una hora: quâ scilicet tibi debita Cælo merces, ac stipendium poterat comparari: ut enim scitè D. Ambrosius,

L. 3. Epist. 25. Non exiguum detrimentum est vel horæ unus. Et una hora totius vitæ portio est, & quidem pretiosa.

II. Inter dies, qui justis surgunt, atque injustis plurimū interest: his enim dies omnes nullius sunt pretii, nullius valoris, & apud Superos nihili æstimantur.

Testem volo, testem appello Davidem, qui, si ullus, æquus esse potest censor, ac judex. Quid ille? *Psal. 39. Custodia in nocte, quæ pro nihilo habentur eorum anni erunt.*

Vita impiorum ut longæva sit, est quasi vigilia noctis unius, & anni eorum quasi nihilum. Etsi enim subinde fallax mundus eos in numerum redigat, eos computet, & magni faciat; at in cæli calculo, in cæli Kalendario, pro nihilo habentur, & quasi nunquam fuissent.

Non sic justorum: horum enim anni, dies, & horæ suum apud superos numerum, suum habent & pondus, & imensum quidem: tantum scilicet quantum cælum ipsum, quantum beata æternitas; quantum & Deus ipse, qui justi, id est boni mercenarii, merces est, ac veluti diurni laboris, id est vitæ, pretium; quod in divinis tabulis scriptum est atque repositum. *Psal. 36. Novit enim Dominus dies immaculatum.*

III. Antiqui dies omnes à Planetis nominandos esse censuerunt. Primus dies Solis, qui nobis Dominicus. Secundus Lunæ. Tertius Martis. Quartus Mercurii. Quintus Jovis. Sextus Veneris. Septimus Saturni, qui nobis Sabbathum dicitur.

Meliore sorte, modoque à Deo nominati dies immaculatum; à virtute, rebusque benè gestis.

Ita nominati dies Adami, Abelis, Sethi, Abrahami, Isaaci, Jacobi: at verò Caini, Lamechi, Ismaëlis, Esau, Absalonis, & impiorum anni diesque minimè supputati sunt, quia apud Deum, & Superos innominati, & pro nihilo habiti.

IV. At dies immaculatum, dies justorum & anni recensiti in ipso Dei Kalendario, Kalendario æternitatis, & hoc quia à Deo probati atque amati. Apud Deum quippe nosse, videre dies, est eos probare, atque amare. Cognitio enim Dei, est approbatio; est dignatio, ut annotat Ambrosius. Est & amor, ut advertit Cyrillus.

cap. 1. v. 7. Bonus Dominus, inquit Propheta Nahum, & confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se. Sciens, id est approbans, atque amans. Ita scivit, atque approbavit, amavitque dies immaculatum, & hoc quia Dies pleni, tales sunt dies justorum, de quibus Propheta Regius: Dies pleni invenientur in eis. Sunt autem pleni duplici modo, ac ratione.

V. Primò, quia non sunt decurtati. Est homini cuilibet à Deo autore naturæ descriptus, ac definitus dierum, annorumque terminus, quem attingent nisi justo Dei judicio propter iniquitates detrahantur, qui alias fuissent omninò concedendi.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Et ita detracti Viris sanguinum, ac dolosis, propter effusum injustè sanguinem, & malos dolos: Ita detrahendi etiam erant Ezechiae Regi, nisi gemitibus, ac lacrymis vindicem Deum ad misericordiam inflexisset: cum enim ab Isaia audisset illud cæli decretum. *Dispone domui tuæ: quia morieris tu, & non vives. Convertit faciem suam ad parietem, & oravit ad Dominum. Oravit, atque etiam exoravit, & hæc ad facti memoriam ad posteros scripsit,*

Ego dixi: in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferni. In dimidio ait, dierum, quia ei dierum pars media fuerat decidenda, nisi culpas omnes effusis lacrymis eluisset: tum enim audit & illud Dei miserentis. Audi vi orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: ecce adjiciam super dies tuos quindecim annos.

Hæc nimirum fuit indulgentis Dei miseratio, quæ etiam supra dies vitæ jam constitutos, etiam quindecim annos adjecit; ut non excederet Ezechias nisi plenus dierum. Et ita excedunt justī omnes, pleni dierum, hoc est expleto omni vitæ curriculo. Et hic primus cælo propitio favor, cui comes & alius, quod pleni dierum, id est bonorum operum ac meritorum excedant. Et ita excessit Abraham de quo illud sacræ paginæ: *Deficiēs mortuus est in senectute bona, & plenus dierū.*

Quid autem sit illud plenus dierum, exponit paucis D. Gregorius, cum sic de Abrahamo, de quolibet justo dicit. *Plenus dierum moritur, qui per hæc transeuntia tempora, quod non transit operatur.*

Et hinc mihi in manus datur dies alius etiam plenus. dies, inquam, æternitatis, de quo illud Davidis ad Dominum. *Notum fac Domine finem meum, & numerum dierum meorum; qui est.*

Quem in locum sic more suo, id est ingeniosè, & elatè D. Augustinus. Numerum qui est. quid ergo? *Iste numerus, in quo tu es, non est? planè si attendam benè, non est. Si heream, quasi est. Si transiliam, non est. Quæro numerum dierum, qui est; non istum, qui non est. Est illud simplex quæro, est germanum quæro, est quod est in illa Ierusalem, Sponsa Domini mei, ubi non erit mors, non erit defectus, non erit dies transiens; sed manens. Hunc, inquam, numerum dierum meorum, qui est, notum mihi fac, ut sciam quid desit mihi. Hoc enim mihi deest hic laboranti, & quamdiu mihi deest, non me dico perfectum.*

Ut aliquando simus perfecti, cum Propheta Regio, & cum Augustino quæramus & ipsi numerum dierum qui est. Numerus dierum hujus ævi, ac vitæ mortalis, non est. Numerus dierum peccati non est: suus uni virtuti numerus, suus beatæ æternitati, hunc quæramus impensius. Certè qui eum assequetur, etsi paucis diebus vixerit, satis vixit: qui non assequetur, etsi diutissimè vixerit, parum vixit, & puer centum annorum morietur.

QUÆSTIO TERTIA MORALIS.

Ad eadem verba: *Quia dies mali sunt.*

*Quæ ratio servanda, ut dies vitæ nostræ
alias mali, boni sint?*

ALiquas jam attigi, & in quæstionibus supra allatis hinc inde sparsi; pauculas hinc subungere est animus. Una petetur ex fine, quem Deus Opt. Max. quem & natura, & ratio temporis præfixit, & quam paucis insinuavit D. Bernardus; qui sic aliquando: *Tempus hoc animabus, non corporibus est assignatum: salutis utique; non voluptatis: omnia tempus habent, nunc animabus operam dare est necesse.*

Duo sunt in homine, inquit D. Augustinus, Corpus, & Anima: vile illud, pretiosa hæc, cui proinde providendum vel maximè:

Invenio, inquit, me habere corpus, & animam. Vnum quod regam, aliud quo regar; corpus servire, animam imperare.

Cap. 38. v. 1.

vers. 10.

vers. 5.

Gen. 6. 22.

In Psal. 72.

V. Dies Æternitatis.

In Psal. 38.

Isa. 6. 65.

Declam. Ecce nos reliquimus.

perare. Et quia hæc imperare; huic utpote Domino providendum potius, quam corpori, quod illius servus est, ac veluti mancipium. Providetur autem si tempus à Deo datum impendatur probè.

Et hæc prima ratio, cui affinis est altera, quod præsentis vitæ tempus quantum quantum est illud, sit à nobis datum veluti commodato, uti & ipsa vita nostra, quam Deo reddere tenebimur, quoties, & quando illam exegerit; quod si vitam, certè, & illius tempus omne: quod proinde & Deo reddendum, ejusque gloriæ, atque obsequiis impendendum.

Senecam audi profanum licet, ac gentilem: Quisquis, inquit, est sapiens, is sibi persuadet, quod est in re ipsa: omnia quæ habet, commodato tenere; imò & corpus ipsum, & animam. *Se, inquit, inter precaria numerat, vivit ut commodatus sibi,* & ita quidem ut nullum temporis spatium huic commodato præfixum sit, nullus positus limes; sed continuo pendens à nutu illius, qui commodavit. *Non tali conditione accepisti, quasi tempora tibi certa sint,* inquit Augustinus, sed incerta potius, atque à divino nutu pendentia, ideoque *quando voluero, & cum dixero, migra, paratus esto.*

Quod si paratus sis, dies omnes, qui aliàs mali, boni fient: utque fiant attende & illud, quod aliquando D. Chrysostomus & censuit, & scripsit. Is de vita hac mortali, deque illius diebus omnibus,

dicere solitus, quod de equo, bove, aliòve jumento, quod ab alio commodato accepimus, *hodie, aut cras tollendus est à me, quia non est meus.* Et quia non est meus, sed datus dumtaxat ad usum; superest, ut illo utamur dum licet, & quidem quàm optimè. Quod de equo, hoc & de vita, hoc & dierum omnium cursu. Non est ille meus, sed hodie, aut cras tollendus à me: ideoque eo utendum probè ad salutem, ad æternitatem; & hoc dum adhuc fluit, seriùs enim cùm effluerit.

D. Birgitta aliquot annis post fælitem obitum sese spectandam dedit nepoti suo, filio Caroli quondam filii, cui & Caroli nomen. Tenebat hæc Diva clepsidram in manu, in qua arenulæ propè omnes effluerant, pauculum, quod restabat, ei ostendit, tum etiam illi: *Carole, inquit, en tibi pauculum quod superest vitæ, cùm effluerit illud, abeundum illico de vita: ea tibi longior fuisset, si dato tempore benè scivisses uti, si Deo dedisses, & saluti: sed quia secus omnino fecisti, excedendum est è vitæ statione cùm excefferint paucæ arenulæ: cumque ille supplex rogasset, Deum pro se oraret, proque longiore vita. Serius est, inquit, illa; jacta est alea; abeundum est.* Dixit, & videri illico desiit: nec multo post è vivis excessit Carolus, ex cujus præpropera morte discas tempus omne ritè impendere, ut dies omnes tibi boni sint.

TRACTATUS DE NON JUDICANDO, MULTOQUE MAGIS NON CONDEMNANDO PROXIMO.

RGUMENTUM hujusce Tractatus sumam ex Divi Lucæ capite sexto; in quo Christus, ceu Ecclesiastes optimus, concionem habet ad populum frequentem. Et in ea

Primò commendat *Misericordiam*, & quidem superiorem illi, quam in miseros mortales exercet Æternus Pater.

Deinde prohibet *Judicium*, quod scilicet aut præceps est, aut temerarium.

Tum etiam injuriam (si quæ fortè illata est) dimitti vult: si quidem eam, quam ipsi Deo aliquando intulimus, dimitti nobis velimus.

Denique liberales nos esse vult, & in pauperes piè prodigos, si Deum in nos liberalem, & divinè prodigum experiri velimus.

Et hoc, Evangelicæ illius concionis est compendium: de quo sit

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: *Nolite judicare, & non judicabimini, nolite condemnare, & non condemnabimini.* Lucæ c. 6. v. 37.

An ergo qui fratrem non judicat, non condemnat in terris: non sit ipse à Domino judicandus, nec condemnandus in Cælis?

§. I.

Ponuntur rationes, & confirmantur exemplis.

AB originali culpa, & depravata inde natura, nescio quæ hominis ingenium invasit prurigo

alios perperam judicandi, indeque etiam condemnandi, & quidem sæpè sæpius temerè, ac falsò: cui vitio ut medelam faceret Christus, ceu Medicorum optimus, hoc præscripsit antidotum:

Nolite judicare, & non judicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Quæ ratio?

Primam effert Apostolus, quia dum alium quis judicat, ac condemnat, sese in alterius, id est Domini, ac supremi Judicis officium ingerit. Sic ingessere se Judæi, qui Gentiles vel ex eo damnabant, quòd cibus ab antiqua lege prohibitis vescerentur; ad quos proinde sic Paulus: *Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit.*

Si stat Domino, ab illo utique absolvendus: si cadit, etiam ab eodem judicandus, atque damnandus. Et hæc prima ratio cur illud ad nos Dominus:

Nolite judicare, nolite condemnare.

Frater Alexius à Vigeblano, vir aliàs probatæ virtutis; sed ad alios judicandos, & corripiendos pronior, cùm Deum aliquando rogaret impensius, ut de sua salute certior fieret, Christum sibi proximè astantem vidit; sed vultu subirato, tum ex illo audit etiam durum illud, atque inopinatum: *Tunc, Alexi, inter servos meos recenseri postulas, qui quod meum est, tibi usurpas, ceterosque judicas, & damnas: Si meos inter servos numerari velis, cave ne quenquam judices, aut damnes.* Et hæc faciunt pro prima ratione.

Secunda, quia ignarus homuncio (qui ad occulta mentis est quod talpa ad Solem) temerè judicat, temereque condemnat; & hoc ideo, quia ea tantum aspicit, quæ foris parent; ad interiora verò non penetrat, non pervadit.

Ita S. Vitalium Abbatem, & judicarunt olim, & condemnarunt Viri Alexandrini, cujus meminisse fusiùs, erit hinc opportunum.

S. Præsul

I. Ratio.

Ad Roman.
c. 14. v. 4.

Flores Seraphici P.
Arembergii
Parte 2.

II. Ratio.

Bollandus
21. 148.

S. Præful (ut erat alienæ salutis amantior) ad meretriculas itare solitus , ea mente , ac consilio , ut illas etiam ad unius noctis continentiam dato pretio conduceret.

Et hinc scandalum , & pusillorum gravis offensio ; hinc frequentia dicteria , jactæque in eum enormes calumniæ ; in quibus nec stetit malum : fuit enim nefarius unus aliquis , qui ex libidine malè ominatas illas ædes subintrans , cùm in Virum sanctum incurriisset , ei alapam impegit , adjecto etiam hoc scommate.

Vsquequo, pessime illusor, non emendas te à tuis illis nequitiiis? Cui Vir Dei, Crede mihi, recipies à me alapam. Non tamen eò loci ac temporis recepit.

Interea ad cellulam suam redux pius Præful è terris excedit , & cœlis additur. Et ecce mox caco-dæmon adest in forma stygii Æthyopis , & sicario illi , qui S. Vitalio alapam dederat , alapam reddit non sine fœnore , adjiciens etiam istud. *Accipe alapam quam misit tibi Abbas Vitalius.*

Vix alapam acceperat , cùm & fremere , & toto corpore contremiscere , & fœdum in modum spumare cœpit , atque etiam à dæmone , ceu malo hospite , vexari. Quid illi misello remedii ? & unde ? Utique non ab alio , quàm à S. Vitalio , cujus caritas , & misericordia omnibus probè nota.

Ad ejus itaque cellulam accurrit , accurrit & frequens populus , seu compassionis studio , seu etiam impulsu curiositatis.

Et ecce pium simul ac triste spectaculum : S. Abbas flexo in terram genu videtur ; orantis quidem habitu , modoque : sed quod mireris , & doleas , mortuus ac rigidus totus ; simulque in ipso cellulæ pavimento legitur scriptura hujusmodi , exarata utique manu Angeli.

Viri Alexandrini nolite ante tempus aliquid judicare, quoadusque veniat Dominus.

Nolite , inquam , judicare ex eo , quod deforis videtur , ignari penitus eorum omnium , quæ in secretiore animi conclavi , intimisque penetralibus , aguntur. Domini est , non servi , de hoc judicare. Expectate dum ad judicium veniat ille , tum patebit , qua fronte in lupanar intravit Vitalius. *Nolite condemnare eum , quem sua conscientia non accusat , non condemnat ; nolite condemnare eum , quem Deus , & excusat , & absolvit : imò & cœlesti præmio donat. Et hoc quia quod intrinsecus est spectat Dominus ; non autem tantum , quod deforis apparet. Hoc enim etsi prima fronte malum videri possit : at certè re ipsa malum non est : imò subinde quàm optimum ; quia optima est intentio : qualis & fuit S. Vitalii.*

Qualis & aliquando D. Ambrosii , qui & ipse lupanar ingressus ; non ut ibi venalem inveniret libidinem ; sed ut sacros honores fugeret.

Qualis & Abrahamo Eremitæ , qui vestem mutavit veluti Apostata , & solitudinem deseruit ; sed ut ad eam rediret sanctior : sed ut neptem à flagitiis abstraheret ; reddereturque pristinae solitudini animarum spoliis ditior.

Qualis denique Pinuphii Anachoretæ , qui ad Thebaidem Alexandrinam divertit : sed ut eam à Veneris cultu avocaret ; traheretque ad saniora consilia.

Hos porrò qui vidisset ad infames illas latebras ita contententes , enimverò de iis suspicatus fuisset quàm pessimè ; & suæ illi suspicioni patrocinium quæsiisset , vel ex eo tantum , quod extrinsecus patebat.

Quis enim eum non damnet , qui sub fornice lascivas illas delicias quæritare videtur ? Damnet certè ut volet mens humana , mens infirma : at non damnabit mens Divina , apud quam (ut observat D. Bernardus) *Intentionis propositum culpas discernit , & merita.*

Et ita discrevit in S. Guilielmo , Archiepiscopo E. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Bituriensi , cujus discretionis & ipsum quoque in hac vita conscium esse voluit ; cujus meminisse paulò fusiùs , faciet ad id quod tractamus Argumentum.

Ad epulum archiepiscopale fortè invitârat B. Walterum Abbatem. Mensa erat ferculis gravis , & cibi lautiores , è quibus cùm nonnisi subtimidè , & pusillum gustaret bonus Abbas (erat enim summè abstemius) sicad illum Archiepiscopus ,

Abba , tu cibi istis vesci non vis. Ego verò iis reficior , *Henriquez l. 2. Annal. Cister. c. 2.*

& tamen canonizabor , & celebrabitur festivitas mea. Hæc ille , non ex studio jactantiæ , & vanitatis ; sed candidæ veritatis , & doctrinæ sanctioris amore , quo posteros omnes probè doctos voluit , ut non facile vel scandalum paterentur ipsi ; vel alios perperam judicarent , atque damnarent ; uti certè à pusillæ mentiis homuncione damnari potuisset pius Præful , vel ex eo , quod mensa uteretur liberali ; ferculisque lautioribus.

Et hæc ratio docet , judicium aut omnino nullum ferri oportere , aut certè probum : nisi malis tam probum , quàm improbum suspendi debere ; quod non velim improbatum.

Tertia ratio , quod de nemine ferre judicium , ne- III. Ratio. minem censura sua notare sit via ad præcellum sanctitatis gradum.

Virgo è familia Dominicana notæ virtutis sic aliquando ad Deum supplex : *Domine multa audivimus de priscis illis Patribus , deq. insigni eorum sanctitate , doce , quæ ad illam via.* Dum hæc concubia nocte , ecce sub oculos ei ponitur liber aureus , tum & auditur illa vox : *Surge , & lege.* Surgit , & ista legit : *Via magnorum Sanctorum : Diligere Deum , contemnere seipsum , non judicare & non despicere proximum.* Ecce gradus ad sanctitatem non infimus , *neminem judicare.* Quod illi : hoc & Deus adolescenti , quem ad D. Francisci Ordinem , ceu paratam virtuti viam , vocabat ; hæc , inquam , illi Dominus : *Sequere Communitatem , fugæ conversationem , & neminem judices.* *Rodriguez.*

Quarta ratio , quæ & hoc ipsum suadet , est : quod IV. Ratio. proximum adeò præcipiti sententia judicare , vel etiam damnare , & illi sæpè injuriosum sit , & noxiū ; & judicanti , atque damnati semper periculosum.

Abbas Isaac , Vir notæ , & probatæ sanctitatis , cùm fortè in religiosum conventum venisset , ex iis unum damnavit , qui in culpam aliquam inciderrat. Cùm ad cellulam rediisset , ecce se videndum obtulit Angelus. Et hæc ei : Religiosus ille , quem adeò liberè condemnasti jam diem obiit , mittit me Deus , ut ex te intelligam quid animæ illius fieri velis ? & quem in locum exportari ? Contremuit bonus Abbas , & ad voces illas hæsit attonitus ; tum abjecit se in genua , & à Deo præproperæ suæ sententiæ veniam supplex petiit. Assurgere jussit Angelus , & Dei vice veniam adpromisit , deditque : monuit tamen ne deinceps fratrem ullum judicaret , condemnaretque , priusquam eum aut judicasset , aut condemnasset Deus.

Quod illi Angelus , hoc & nobis , hoc & posteris omnibus , ne in judicando proximo simus præcipientes : sed Deo judicium omne relinquamus , circa proximi actiones cœci , futuri in cœlis benè oculati. Hoc enim cœlo judice præmium servatur ei , cui oculus aliorum non est censor , & judex. Exemplo res fiet illustrior.

Leetulo affixus jacebat B. Leo S. Francisci socius , cùm ecce sese ei videndum obtulit B. Frater Bernardus à Quinta Valle , & unà cum eo ingens Beatorum numerus , ex quorum uno cùm petisset , *ecquonam irent effuso & longo agmine , qualis esse solet in solemnibus supplicatione , audit? Vadimus ad excipiendam animam unius Fratribus infirmi in Portiuncula.* Sed cùm ex iis uni lucerent , micarentque oculi ad instar Solis , quæsit *ecquisnam ille ?* & statim audit : *Est Frater Bernardus , qui alios videndo , nunquam judicavit.*

Epist. 69. ad
Guil. Abbat.

Wadingus
in Annal.
Minor. An.
no 33.

Sienim pauperes vidisset, pannosos lacerosque, dicebat illicò sibi: *illi melius servant paupertatem quam tu, Frater Bernarde.*

Sin autem divites, bysso, purpura, auro, gemmisque nitentes aspexisset, & sibi dicebat in aurem illud: *Et hi fortè sub molliori illa veste, subq; murice, tegunt sagum cilicinum, & vanam gloriam bellè evitant, mundoq; illudunt quam optimè: certè melius quam tu, Frater Bernarde.*

Sic omnes videndo, judicabat neminem, neminem condemnabat, absolvebat omnes. Et hinc illi in præmium nitentes oculi, ceu gemina cœli sidera. Ut & ii tibi sint aliquando, age, mi Lector, fac tibi simplex semper sit oculus, sit & mens simplex, quæ nullum judicet, condemnet nullum.

§. 2.

Proponitur ratio excusandi aliena delicta, potius quam judicandi, aut etiam damnandi.

1. Pet. c. 4. v. 8. **E**A ratio petetur ex lege charitatis, quæ ut ait Apostolorum Princeps: *Operit multitudinem peccatorum; Non aperit, non producit in publicum: sed quantum licet celat, ac tegit. Tegit, inquam, excusando quantum salvâ veritate licet.*

Luc. c. 23. v. 34. Et ita tegere nos docuit Christus exemplo suo, & propè extremis in Cruce verbis. Sic enim ad Patrem Æternum:

Pater, ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt.

In aperto erat Sacerdotum odium, invidia Scribarum, & Phariseorum ingratitude, imò & furor populi, testium mendacia, & falsitas, Pilati injustitia, militum immanitas, aliaque scelera, Sole clariùs expressa, & quasi impressa vel ipsi corpori Servatoris per immania illa vulnera. Et tamen ea ut potest tegit atque excusat Christus, obducto quasi velo ignorantia: *nesciunt, inquit, quid faciunt:* quòd charitatis fuit, & quidem divinæ, id est summæ; ad cuius imitationem præcelsæ in terris animæ aliena peccata sic tegere doctæ; ea etiam probè texerunt. Sic (ut ita dicam) in sacco, & cinere, hoc est, in religioso pulvere, suorum discipulorum delicta tegere solitus religiosus Abbas, cui nomen *Constabilis*, qui ex eo apud omnes id nominis obtinuit, ut diceretur, & esset *Operimentum fratrum*: & hoc quia eorum culpas, quales quales demum essent, excusando operiebat; ac tegebat probè.

Theodor. l. 11. c. 1. Sic etiam in purpura Augustus Cæsar *Constantinus*, & nomine, & re etiam ipsa *Magnus*, & suorum, & aliorum delicta tegere solebat, maximè verò Ecclesiasticorum, & Religiosorum.

Hinc oblatas sibi in Concilio Nicæno schedulas plenas accusationum in Religiosos, & Ecclesiasticos, in luculentum ignem iniecit, ne unicâ quidem lectâ; addiditque augustum illud, ac pium, quod tota commendabit, amabit, ac mirabitur posteritas.

Si vel unicum Sacerdotem, aut religiosum peccantem hisce oculis viderem, purpura mea tegerem, ne ullus alius videret. Digna vox *Constantino*, hoc est primo Christiano Imperatore: digna & *Augusto*, quia digna etiam Christo, à quo hauserat illud Augustus Cæsar.

Audisti, Benevole Lector, quâ tegi possint aliena delicta, videlicet excusando: accipe modum quo etiam excusari. Eum præscribet D. Bernardus, peritus hac in arte Magister. Sic ille

Serm. 40. in Cant. **E**tiam si perperam actum quid deprehendas, nec sic judices proximum: magis autem excusa: excusa intentionem, si opus non potes. Puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum: quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito. Vehemens fuit tentatio, quid de me illa fecisset, si in me accipisset similiter potestatem?

Hæc pia & suavi eloquentia D. Bernardus; audi

quid etiam romana, & mascula sapiens Romanus: Docet ille modum excusandi propè quidlibet in quolibet: sic enim ait ex ipsius naturæ principis, & rationis placito.

Naturam excutiemus, voluntatemq; facientium. Puer est? ætati donetur. Nescit an peccet. Pater est? aut tantum profuit, ut illius jam injuria jus sit: aut fortassis ipsum hoc meritum ejus est, quo offendimur. Mulier est? errat. Iussus est? necessitati quis nisi iniquus succenset. Læsus est? non est injuria pati quod prior feceris. Iudex est? plus illius credas sententiæ, quam tuæ. Rex est? si innocentem punit, cede justitiæ: si innocentem, cede fortune. Mutum animal est, aut simile muto? imitaris illud si irasceris. Morbus est, aut calamitas? levius transiliet sustinentem. Deus est? tam perdis cum illi irasceris, quam cum illum alteri precaris iratum. Bonus vir est, qui injuriam facit? Noli credere. Malus? noli mirari. Dabit pœnas alteri, quas debet tibi, & jam sibi dedit, qui peccavit.

Hactenus Seneca, quo judice excusare potes, ac debes, quidquid in te sit, & à quolibet perperam & injuriosè actum; & hoc si homo es, ex rectæ rationis placito; si Christianus, ex lege Christi; imò & Dei, qui charitas est. *Charitas est pallium Dei, & Divina Majestatis.* Hoc peccata hominum tegit, quasi emplastro, ut ea sanet, ac curet, inquit Augustinus:

Deus tegat vulnera tua. Medicus tegat, & curet: emplastro enim teget: sub tegmento medici sanatur vulnus, Vulnus, inquam, & tuum, & fratris, ita probante, ita faciente Deo, seu supremo in terris medico; de quo audi sanctum Abbatem, cui nomen Pastor, sic ille olim ad suos:

Quacumque hora tegimus peccatum fratris nostri, teget etiam Deus nostrum, & quacumque hora prodiderimus culpas fratrum, & Deus nostras similiter prodet. Et hinc etiam ducetur resolutio quæstionis initio propositæ, pro qua sit

§. 3.

Resolvitur objecta questio.

Fuit ea ejusmodi. An qui fratrem non judicat, non condemnat in terris; non sit ipse à Deo, seu supremo Judice, judicandus, & condemnandus in Cœlis?

Ea solvetur, primò ipsius Christi, ceu primæ Veritatis oraculo: quod aliquando luci dedit, & hominum auribus.

Nolite judicare, & non judicabimini; nolite condemnare, & non condemnabimini. *Luc. c. 6. v. 37.*

Secundò confirmabitur experientia rerum magistra, & teste fideli assertæ veritatis, cui fidem negare non audeas; est enim fides plerumque major exemplis, quam verbis.

E Monachis unus aliquis, cum in otio illiberali, & pari (ut quidem videbatur) incuria vitam propè omnem exegisset, lectulo tandem affixus, & morbo graviore ad extrema deductus est. Jam instabat ultima vitæ periodus, in qua ferè etiam optimi quique ingemiscere, pallefcere, atque horrere, ob imminens scilicet à morte judicium, quod à judiciis hominum mirum quantum est dissimile.

Verum neque hoc pertimescere visus est Monachus ille noster; neque mortis adversæ tela refugere: sed è contrario, in hæc lætus venire, & illud etiam impensius ambire. Et ubi cæteri hominum timore, horroreque concuti solent, atque agitari: ipse unus & amore duci, & spe lactari, & lætitia totus perfundi.

Hic porrò stupere primùm qui aderant universi, tum etiam illi quodammodo subirasce, atque indignari, imò & è senioribus unus illi obtrudere pudendum illud:

Frater persuasum tibi habeto, & putasse nos, & vidisse summa negligentia, animiq; remissione vixisse te, utique ad hoc

Anastases de rebus fidei dogmatibus l. 3.

hoc usque tempus. Et unde tibi nunc tanta securitas? Id verò nescimus omnes.

Baronius
tom. 8 Anno
Christi 599. Hæc ille, & quidem acriore spiritu, voceque: ad quæ sic æger, & moribundus, collectis uti potuit viribus, voceque languidula: sed tamen hilari.

Est ita, mi Pater; vitam exegi per summam negligentiam, non abnuo: sed Angeli Dei hac ipsa hora peccatorum meorum ad me chyrographum attulerunt, cumq; ea, quæ fecissem postquam sæculo renuntiasset, peccata legissent, nunquid ea agnoscerem, rogaverunt. Quibus ego. Maxime verò agnosco: sed ex quo sæculo valedixi, vitamq; monasticam institui; nec judicavi quemquam, nec condemnavi, nec factæ mihi ab ullo injuriæ meminisse volui. Igitur ea quoque Domini verba, ad me quoque pertinere & opto, & oro: Nolite judicare, & non judicabimini, dimittite & dimittetur vobis.

Vix hæc languida voce, spei tamen plena, dixeram, cum ecce peccatorum meorum chyrographum conciderunt boni genii.

Et hinc summa cum fiducia emorior; hinc ad Dominum gestiens, atque exultabundus excedo: hinc abiturientis animæ gaudium, atque exultatio, ex eaque etiam subridens vultus, & amœni sunt oculi.

Dixit, & simul loqui, simul & vivere desit, spiritumque in alta pace Deo, ac Domino suo reddidit, certus utique promissionis illius ab eo quondam in terris factæ.

Nolite judicare, & non judicabimini; dimittite, & dimittetur vobis.

Quæ illi obvenit in morte quies, in exitu felicitas; eadem & nobis, si virtutis illius æmuli fuerimus: idem enim nobis, & illi sponsor est Deus, idem & remunerator: quod ut magis pateat, sit

QUÆSTIO SECUNDA MORALIS.

Ad illa verba: *Dimittite, & dimittimini.*

Lucæ c. 6. v. 37.

An qui proximo dimittit in terris, sibi sentiat à Deo dimitti in Cælis? Et contrâ?

Dimittenti. **R**atione hinc non est pugnandum, cessat ratio ubi prævalet autoritas, eaque Divina qualis est expressa oraculo primæ veritatis, id est Christi, cujus eæ quondam ad suos voces: *Dimittite, & dimittimini.*

Exemplis igitur certandum erit, non verbis, hæc fidem minùs faciunt, illa verò quàm maximè: hæc aures feriunt, illa oculos, & animos pulsan potentius omni ratiocinatione; qua in præsentia omissa id statuo. In peccato, quod summa Dei est injuria, duplex involvi malum. Unum est culpa: alterum pœna. Et hoc, & illud dimittenti dimittitur. Et quidem

Primò malum culpæ. Exemplo erit Monachus ille, cujus jam memini. In ultima vitæ periodo objecerunt illi Angeli schedulam notatam atro charactere: quo enim potius notentur peccata? tum ea deleverunt illicò, vel ex eo tantum, quod ab illo audiissent servatum istud Domini: *Dimittite & dimittimini.* Quid enim aliud? data erat à Domino fides, ejusque & author, & sponsor Christus: implebat quod jusserat Dominus impleri; suo quasi jure postulat, quod sponderat Dominus. Dimiserat proximo, dimitti sibi petit, & impetrat. Et hoc primum ab illa remissione beneficium est, remitti scilicet malum culpæ, quod est longè maximum.

Alterum est malum pœnæ, quod etiam dimittitur dimittenti. Et huic assertioni fidem facient ea, quæ subijcio.

In Italia sicarius unus aliquis, cum è duobus fratribus alterum sustulisset, facti jam pœnitens, ipso die Veneris sancto ad illius, qui supererat fratris congressum venit nudus pedes, & laqueo collum in-nexus, rogavitq; sibi veniam dari infandæ illius cædis.

Movit ea pœnitentis species, movit & lux illa sanctior; sacrata scilicet, ac memorabilis ob inimicis factam à Christo in Cruce remissionem: movit, inquam, & simul etiam illius injuriæ condonationem impetravit; imò & in mutuos amplexus atque oscula traxit; probante omnia cœlo, & plaudentibus superis, inferisque: his scilicet, in expiratoriis ignibus; à quibus ut liberos noscet ille, qui superstes erat frater, nocte insequenti se ei videndum dedit ipse Christus amœna, divinaque specie, & hæc etiam ad illum:

Quia mei causa, amoreq;, inimico tuo pepercisti: ego quoque & animæ fratris tui, & parentis peperci: atque de carcere purgatorii in Cælos extuli, sinumque beatitatis.

Insper & hoc tibi indulgi, ut post dies octo illis jungaris in Cælis.

Et ita evenit: elapso quippe octiduo terris vivere desiit, & cœlo cœpit. Hæc omnia consecutus beneficio donationis injuriæ sibi prius in germano illatæ. Adeò verum illud: *Dimittite, & dimittimini.*

Audisti generosam in virili masculoque pectore caritatem; audi & in molli foemineoque sexu.

Vidit Hispania, amavitque dignum posteris spectaculum, foeminam nobilem orbam marito, orbam & filio: hunc enim immatura morte, immani-que cæde è vivis extulerat nefarius aliquis, quem dum Justitiæ vindicis administri ad carceres, & debita supplicia quæritant, id subintellexit mater. Quid deinde? an illi promerita vincula, an manicas, an compedes? an ferrum, quod in cervices cadat, scelestumque caput, an extrema quæque supplicia illi animo, votoque designet? minimè gentium? Alia nimirum meditatur, alia molitur invictus animus. Mens abjecta vindictam exoptasset, & per inflata vulnera etiam mortem: sed altior & veniam donat, & injurias remittit, & viam aperit, quâ satellitum manus evadat.

Et sic aperuit bonâ mater, filii quidem memor: at immemor injuriæ. Mox enim sicario illi generosum equum submitit, quo celeri fuga sese proriperet: & non parvam auri, argenti-que vim, quâ vitam exul sustentaret: adjiciens & illud eò loci, ac temporis opportunum, ut præcipiti fuga sibi consuleret.

O dignum omni memoria facinus! ô præcellam mentem, etiam humana altio-rem, Deoque ipsi vel ex eo viciniorem, quod capitali suo inimico parcere noverit.

Ubi porrò sic pepercit, re quàm optimè gesta, conclave ingreditur, proque filii anima Deum orat: & verò etiam exorat. Mox enim sese spectandum dedit filius: sed amabili vultu, & Solis ad instar; micabat quippe, ac radiabat Cœlesti luce, qua dum recreatur pia mater, hæc etiam ab illo audit.

Cum illi sicario ignoscere, vitamque donares; quæ mihi naturâ mater fueras, facta es & gratiâ mater; & quidem titulo nobiliore, sorteque meliore: quia quem terris mortalem genueras; cœlo in præsentia immortalem genuisti. Divina quippe bonitas, cujus æmula parcendo fuisti, mihi quoque eo ipso momento pepercit, remisitque pœnas, quas in purgatorio per annos complures exolvere debuisssem.

Ecce ut verissimum illud, à remissione injuriæ pœnam quoque sceleri debitam, etiam in altero ævo remitti. Uti contrâ, à vindictæ appetentia, & culpa animo concepta retinetur, & pœna æternis in ignibus debita reservatur.

Exemplo erit unus aliquis, genere quidem Nobilis: sed ignobilis ab inveterato in hostem odio, conceptaque pridem inimicitia.

M. Simon
Bert. Ordin.
Prædicat. in
quodam
serm. M. S.

Oforius
tom. 1. Conc.
serm. 6. post
cineres.

III.
Non dimittendi nec
culpa, nec
pœna dimittitur.

Gabriel Ye-
ga Madriti
Rector in
suis M. S.

Agebat hic Corduba in Hispania, cum letali morbo tangi se sensit, & à Patribus Societatis aliquem evocavit, ut apud illum peccata deponeret. Deposuit enimverò, at Pater prius non absolvit, quam publicè cum inimico rediisset in gratiam: publicis quippe vitis publica debetur satisfactio: hanc quidem, ut confessario benè monenti parere videretur, dedit; hostem enim suum etiam avita prosapia nobilem ad se evocavit, sicque in gratiam, non sine amabili astantium stupore, plausuque redire visus: at re tamen ipsa non rediit, ut apparebit ex eo, quod cœlo vindice proditum est.

Nocte enim proximè sequenti eam, qua terræ conditum est illius cadaver, ecce ad collegii portam adsunt Juvenes duo, accensis ad fugandas tenebras facibus, Patrem accersunt; esse nimirum aliquid summi momenti ad Dei gloriam, & commune bonum, quod de defuncto illo communicarent.

Adest illico Pater, tum illi præeunt, viam monstrant, ducuntque quàm rectissimè ad sacram ædem, in qua sepultus hic Nobilis. Ubi ad illius portam ventum est, tum è Juvenibus illis alter templi clavem Patri dat in manus, aitque. *Fores repera, ne time*: tum ad altare majus educit, & tabernaculi (in quo religiosè servatur Venerabile) clavem traditi, jubetque aperiri, ciborium educi, tum viam monstrante lumine, ad sepulturæ locum tendere.

Hic enimverò quod latuerat scelus apertum. Sic enim ad Patres duo illi Juvenes, cœlestes utique genii.

Hic sepultus nobilis ille, qui hominibus illufit improbè; sed non Deo: extrinsecus enim condonare visus est: at intrinsecus odia dudum inveterata fovit, & ad mortem usque duxit.

Et hinc infelix anima æternis addicta incendiis: at cadaver infame, ac putidum, diversorium infidelis animæ, jacet alta tellure obrutum, atque adhuc ore gestat Sacrosanctam hostiam, integram illam quidem intactamque, ac ne saliva quidem imbutam.

Phil. D'Oul-
triman in
Ped. Christ.
Tom. 2. c. 14,
sect. 2.

Evocabitur illud è sepulchro, osque explicabit, tu mi Pater, hostiam reverenter excipe, & ciborio, tabernaculoque redde.

Hæc ubi dicta, terram pede pulsan, & ecce è silenti sepulchri nocte latebrisque emergit horrendum cadaver, os latè diducit, hostiamque, qua indignum erat, ostendit, Patrique restituit in manus.

Tum rursus pede terram percutiunt boni Genii, rursusque cadaver tumulo, & terræ redditur, ingentique fragore in profundum erebi chaos decidit, utique jungendum in inferis infelici animæ, cui malè aliquando junctum fuerat in terris.

Ubi peracta est ea feralis scena, tum reditur ad altare, hostia in tabernaculo reponitur, tum etiam domum reducitur Pater, atque ubi in primo limine constitit, postquam valere humaniter iussus est, utrimque disceditur.

Hic Ianitor explorare quò, & quà tenderent Juvenes illi, qui statim ex oculis, conspectuque sublati, hoc primò docuerunt, non è terra, hominumque genere: sed Angelicis è cœtibus, cœlique curia advenisse, & quidem ad illam scenam personatos.

Deinde & istud cœlo iudice decretum: Nulli mortalium vel culpam in terris, vel pœnam in inferis dimittere, nisi ei, qui prius injurias omnes remiserit, dum esset in vivis. Et hoc ipsum jam patuit à morte: demus aliud, quod etiam in vita.

Antiquus, & nobilis author meminit cujusdam fœminæ, cui ut ad salutem adesse viderentur cætera: deerat illud, opportuna injuriæ remissio; ad quam donandam adeo pertinax erat, & perversa, ut nec injuriæ illatæ oblivisci posset unquam, nec eam, ut

par erat, dimittere; imo nec in confessione id sceleris meminisse.

Interea lecto affigitur, confessarium evocat, peccata cætera in illius aures deponit, & hoc unum taceret; offertur illi de more Viaticum, sacro-sancta scilicet hostia, ad cujus conspectum infelix illa, & caput, & oculos avertit, & horribili voce, atque ejulatu exclamat:

Me miseram, me infelicem! actum est de me, perii, perii, & æternum quidem. Video Christum ira plenum, plenum indignatione, avertere à me faciem amabilem, & dorsum obvertere. Et hoc justo sanè judicio, quia ego immisericors & oculos, & animum ab iis averti, qui me aliquando offenderant. Lata jam in me feralis sententia, addicta sum erebo, æternisque incendiis, & ecce jam jam imminet stygii carnifices, & nequaquam reluctantem animulam extorquent. Ibo, ibo in tartareos carceres, ibo in ignes sempiternos, iis urenda, quia odio in inimicos semper exarsi, nec dimisi, ideoque nec mihi dimittetur unquam. Dixit, & miserabilem animam expuit, & tartaro demisit, futura posteris & documento, & exemplo.

QUÆSTIO TERTIA MORALIS.

Ad illa verba: *Date, & dabitur vobis.*

Lucæ c. 6. v. 38.

Quis nexus inter date, & dabitur?

PAUCIS respondeo. Talis, qualem inter Germanos fratres natura esse voluit: hoc est individuus. Ubi *date*, illic & *dabitur*. Ubi exul *date*, exul & *dabitur*. Nimirum unam domum incolit uterque aut neuter. Exemplum dicto fidem faciet.

Cæsarius, qui ævi sui miracula fideliter ad posteros transmisit; rem hanc narratam sibi ait à teste omni fide digno.

Lib. 4. illustr.
Mirac. c. 68

Abbas aliquis hospitum amans & pauperum, & in hos atque illos effusus, sibi similes suo Cœnobio Curatores adlegerat, liberales liberalis. & rectè: nam & res cessit quàm optimè. Quò enim plures excipiebat hospites, quò plures alebat pauperes; eò magis augebatur Cœnobii proventus.

Ubi hic vivere desiit, successit alius, & cum eo tenacitas, atque avaritia, unaque etiam Curatores tenaces imprimis, atque avari. Unde etiam & hospitibus, & pauperibus subtracta, quæ de more dari solebat, annona: sed & simul à cœlo subtracti census annui, & eò quidem, ut vix esset quod mensis de more inferretur, adeo inops facta erat opulentia. Quæ causa? paucis excipe hospitis unius voce, fideque.

Is fuit vir grandævus, & canus, qui à janitore hospitium petiit, & ægrè tandem impetravit, hunc enim clam & timidè admisit, & cœnula tenui refecit, offula scilicet exoculata, caulibus malè unctis, quibus dum vescitur, hæc illi janitor.

Memini probè cum nostra domus adeò opimis redditibus gauderet, ut vel ipsos Principes, vel Insulatos Patres mensa liberali exciperet: jam autem vix mucidum panem, & oluscula exhaustum penu subministrat: quæ causa? in occulto est. Cui senex, imo verò, inquit, in aperto.

Date & dabitur; duo sunt germani fratres; Illum Abbas vester expulit, & hic, pulso fratre, indignabundus abiit. Revocetur prior ille, & mox redibit alter: nisi revocetur ille, neque hic redibit unquam; & pessum ibunt omnia.

Dixit senex, & simul loqui, simul & videri desiit; non sine miraculo, & janitoris stupore, qui ut erat non infelicitis memoriæ, rem totam & Abbati, & Fratri.

& Fratribus nuntiavit: sicque in melius mutata & illius, & horum mente, revocatus est à Fratribus unus, cui nomen *Date*, & mox alter, videlicet *Dabitur*, sponte ad monasterium reversus est. Hoc est, prior Hospitalitas, prior in pauperes liberalitas exercita, & inde prior etiam opulentia rediit: adeò verum illud Christi oraculum, *Date, & dabitur vobis*.

Henriquez
in fasc. Ci-
ber. l. 1. c. 3.

Hujus certè veritatem experti quàm plurimi, quos inter B. Baldunius de Boela, fundator Bodo-
lensis Cœnobii. Ad hunc venit senex, at famelicus; tridui scilicet inedia confectus, cui cum jussisset dari partem dimidiam panis hordeacei, qui unicus in penu supererat; petiit & senex aliquid pulmenti, cumque ex hoc nihil esset in cella; subridens dixit. *Domina Charitas vobis providebit.*

Dixit, & abiit, & post pusillum rediens mappam explicuit niveam illam, & miri candoris, & quidem una parte plenam panibus, altera farina faricana, è qua fratribus abundans coqueretur pulmentum. Utque nosset, unde? & à quo hæc annona, simulque fidem datam liberaret, addidit & istud *Hæc vobis Domina Charitas transmisit.* Dixit, & evanuit. Indubiè è cœlestibus geniis fuit iste senex, quisquis is fuit; atque ab illo ea cœli benignioris indulgentia; cui similem expertus aliquando B. Wielmus Abbas Villariensis.

Fortè mulier paupercula, sed etiam prægnans incurerat in bovem apprimè pinguem, & disten-
tum, (utque in eo genere insolens prægnantium appetentia) ardentissimis votis frustulum è carne ipsius expetierat: quod ut audiit è fratribus aliquis Abbatem convenit, & candidè rem aperuit. Cui Abbas. *Melius est occidere bovem, quàm hominem.*

Henriquez
suprà l. 1. c. 4.

Tum ad illum: *Vade mi frater, bovem jugula, excoria, & bonam illius partem prægnanti dona, expleat illa famem, & benè vivat, ac valeat cum suo foetu.*

Ita porrò factum est: at mira & suavis Dei providentia: bovem pauperi dedit pius Abbas, bovem enimverò recipiet, & quidem integrum vivum ac valentem. Die enim proximè sequenti, dum ad agros de more pergit frater ille *Conversus*, ecce vidit bovem illum, eundemque, aliis junctum, jugumque trahentem non impigrè.

Hæret, stupet, nec oculis credit, ad Cœnobium recurrit; imò propè revolat: at nec bovis corium, nec carnis ex eo frustulum, nec ulla fusilargè sanguinis vestigia conspicit. Nimirum bovem illum suscitavit Deus, reddideratque bono Præsuli, ut etiam hîc probaretur illud Christi oraculum. *Date & dabitur vobis.*

Sed hæc, inquires, annuentis cœli munificentia; quæ danti dat, donanti redonat: subjiciamus aliquid quod è terra sit, & fertili solo: fertili dico; sed Dei beneficentia supra naturæ leges operante.

In Hispania *Monasterium Hortense*, cui præerat Venerabilis Abbas, Ludovicus d'Estrada, suis tuguriolis undique cinxerat famelica egenorum turba, cui cum omnis deesset annona, illius miserens pius præsul, à Deo supplex petiit, ut monasterii messis ante omnes alias maturesceret, ut decidi quàm citissimè, & colligi posset.

Annuat votis indulgens Numen, & cum undequaque aliis omnibus adhuc virescerent segetes, quæ erant boni Præsulis, albescere omnes, & maturescere visæ sunt.

Ita præmaturam messem dedit Deus, ut ex ea pauperibus daret misericors Præsul. Adeò & hîc probatum illud: *Date, & dabitur vobis.*

Date, inquam, levandis inopum miseriis, & ne dubitate, nihil vobis inde decedet, imò accedet quàm plurimum.

B. Robertus, primus Abbas ac fundator Ordinis Cisterciensis jussit œconomus suo, indigentibus

dari panem liberali manu: Hic plus æquo parcus, veritus ne fratribus deesset, si quod reliquum in monasterio erat annonæ, in pauperes erogasset, respondit illicò nullos domi esse panes. Cui pius Præsul. Quid ergo dabitur fratribus? cui œconomus. Enimverò nescio. Interea de more itur ad divina officia, & solemne Sacrum, quo finito, ut moris est, campanæ tinnitu signum datur ad mensam: & ecce dum conveniunt fratres, convenit & bonus Præsul, proferuntur è penu liberaliore panes, quos ut vidit Abbas, sic ad œconomum. Unde & isti panes? cui ille, Paucos qui supererant, servavi fratribus. Quibus enim potius? Quid hîc Robertus? Primum subirasce, & meritò: dein cœnaculum ingredi: tum panes omnes colligere, eosque pio zelo in præterfluentes aquas abjicere, addereque & illud dignum tanto Præsule, dignum & religioso illo coetu. Nolim enimverò fratres meos vesci panibus, quos & inobedientia servavit, & malè cauta providentia reliquit, & nimia de Deo meo diffidentia. Dixit, & cætera cœlo commisit, & ejus beneficentiæ, quæ certè non defuit. Mensis assederant Viri in paucis Religiosi, sed vacuis: at diu vacuas esse noluit parata suis atque expedita Dei providentia: eò quippe momento, quo panes illos inobedientiæ, ac diffidentiæ victimas hauserant aquæ, piæ matronæ (eorum tamen omnium poenitus insciæ) tres quadrigas ingentes panibus probè onustas submiserunt, alendis abundè fratribus ad dies multos. Adeò liberalis in suos est Deus, si tamen ii primò in Deum, & pauperes liberales.

Verum enim illud in sæcula: *Fœneratur Domino qui miseretur pauperi.*

Proverb.
c. 19. v. 17.

Ita virum suum adhuc gentilem fœnerari docuit Christiana mulier. Habebat in omni suo peculio numismata quinquaginta, quæ ne sensim absumerentur, & sine sensu, non tamen sine damno, sic Vir gentilis Uxori suæ Christianæ: *Demus hæc numismata fœneratori, ut ea recipiamus aliquando cum fœnore.* Cui mulier, *Bonum factum, inquit, sed si placet ea fœnerari, veni, demus illa sub fœnore Deo Christianorum.* At ubi est Christianorum Deus, inquit, ille. Tum Uxor me sequere, ego tibi eum ostendam: tum ad Ecclesiam duxit, & Deum Christianorum in pauperibus, qui in ejus porticu frequentes erant, ostendit: sic enim ad illum. *Isti si præbueris, Deus Christianorum ea ipsa numismata sibi accipiet; isti enim omnes illius sunt: imò in omnibus ac singulis illis est ipse Christianorum Deus.*

Dixit, & Viro persuasit: dedit enim hic ea numismata sua pauperibus, quasi Christianorum Deo: sed ad fœnus.

Labuntur interea menses tres, & augentur rei familiaris angustiae, quas ut præsensit Vir sic ad Uxorem: *Nihilne dabit Christianorum Deus? Dabit omnino, inquit illa. Vade ad Ecclesiam. Vadit ille alacer, & certus aliquid accipere, & quidem ex debito, & cum fœnore: sed ô mirabilis, ô amabilis divinæ providentiæ ludus!*

In vitis PP.
authore
Moscho l. 10.
c. 185.

Erant in ea Ecclesia januæ quinque, quinque & porticus: sed in his & illis nonnisi pauperum greges, quos ante viderat, & quibus ipse prius sua largitus erat numismata: nemo autem unus omnium, qui pro iis aliquid offerret, aliquid redderet, nemo & alius.

Hic coepit anceps hærrere, & ex se ipso tacitus quærere; à quo repeteret & debitum, & fœnus: quæ dum meditatur, oculos fortè in terram abjicit, & in nudo marmore videt è suis numismatibus unum aliquod; accipit, & levat, & domum repetit: sed subtristis, sicque inibi ad conjugem. *Crede mihi mulier, Deum Christianorum non vidi, nec ab ullo quicquam accepi, nisi fortè numisma illud, quod in marmore abjectum reperi, & quod aliquando meum: cui mulier: & ille*

Et ille Dei Christianorum lusus est, inquit, illa providentia, eâ utere, & nobis emere, quæ ad victum necessaria. Abiit, & panem, vinum, ac piscem emit, retulitque domum, atque uxori dedit. Cepit illa piscem, atque exenteravit. Et ecce tibi cœlestis beneficentiæ miraculum: in ejus visceribus lapidem reperit miri lævoris, miri & splendoris. Hunc demiratur ipsa, demiratur & Vir ipse, inscius cujus esset valoris, cujus & pretii: ut porrò nosset illud, ivit ad trapezitam, & venalem exposuit; & sic illi. Vis emere hunc lapidem? Omnino, inquit, ille: quo pretio venalem exponis? tum ille, quo vis ait; cui trapezita. En tibi quinque numismata: tum ille, tantumne pro lapillo? hic putans ista ironicè dici. En ait decem. Tacuit venditor, ratus ab emptore, utpote perito, se rideri, ut qui tantum pro lapillo offerret: tum ille viginti, inquit, cumque taceret, addidit triginta, dein quadraginta, tum etiam quinquaginta: cumque ad hæc magis attonitus hæreret venditor, cœpit & ipse lapidem illum suum pluris æstimare, æstimare etiam emptor ipse, tandemque ascendere ad numismata

trecenta, quæ etiam illicò numeravit.

Quid hîc Gentilis ille noster? pretium accipit, lætusque domum repetit, quem ut exultantem præ gaudio vidit uxor; ex illo quærit an lapillum vendiderit? & quo pretio? rata tantum vendidisse minutis quinque, vel ad summum decem. Tum ille trecenta numismata protulit, uxoriq; in sinum projecit. Hæc verò demirata amabiles illas simul ac mirabiles divinæ providentiæ vias, sic ad maritum. Ecce quàm dives, quàmque munificus Christianorum Deus: illi ad usuram dedisti numismata quinquaginta, & ecce tibi reddit trecenta, hoc est sextuplicata; tanto nimirum fœnore illi datur, quidquid datur.

Dixit & tacuit: at non tacuit maritus, abiit enim primò in uberes gratiarum actiones, tum etiam Christianæ fidei lucem vidit, amavitque, tum denique ea duce ad Christum supplex venit, ejusque fidem propensissima voluntate est amplexus; jam probè conscius ex veritate fœnerari Domino; imò & sibi qui miseretur pauperi.

TRACTATUS DE PATIENTIA CHRISTIANA, ET RELIGIOSA.

ANC pagellam legenti occurrere poterit, quod actum agam, & calamum ducam in argumento trito, & satis obvio: non abnuo, & argumentum hoc longo sæculorum usu detrimentum, & saltem doctioribus obvium: sed modus illud tractandi nec erit vulgaris & detritus, nec obviu: sed, ut confido singularis, atque ejusmodi, qui non vulgaria proferet, quod si affecutus fuero, non actum egero: sit itaque

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: *Patientia opus perfectum habet.* Epist. D. Iacobi c. i. v. 4.

Quid sit Patientia?

DEFINIRI potest *Patientia* strictius ex severioris disciplinæ legibus: & describi liberius ex quadam oratoriæ artis indulgentia. Et sic definire, sic describere mihi est animus, ex hoc enim, & illo, in aperto ponetur tum ejus natura, tum affectiones, tum etiam effectus. Sit igitur primùm illius definitio, quæ est ejusmodi.

Patientiæ definitio.

Patientia est honestatis, aut utilitatis causâ, rerum arduarum, ac difficilium voluntaria, ac diuturna perpessio.

Hanc patientiæ definitionem hausit D. Augustinus ex Cicerone

Dicitur primò causa *honestatis*, quod intelligi potest ac debet de omni honesto, quod propter se expetitur.

Dicitur secundò *utilitatis*: hoc est, de eo, quod ad aliud honestum utile est; ut si patiaris pecuniæ consequendæ causâ, qua deinde creditori facias satis.

Dicitur tertio *voluntaria*; non quod semper sit in potestate non pati: sed quia in potestate est malle pati, quàm à rationis officio desciscere.

Dicitur quartò *diuturna*, vel in animi præparatione, vel certè etiam in re ipsa: nec enim vera patientia limites habet aut rei, aut temporis.

Huic definitioni affinis est illa, quæ ex eodem Cicerone petitur. *Patientia est virtus, contumeliarum & omnis adversitatis impetus equanimiter portans.* Et hæc D. Augustini.

Patientia hominis est, quâ mala æquo animo toleramus, Lib. de patientia c. 2. ne animo iniquo bona deferamus; per quæ ad meliora pervenimus.

Et hæc sunt Patientiæ definitiones, ex quibus liquet

Primò, quod hujus virtutis *materia proxima* sit tristitia, & animi afflictio nata ex malis quæ incidunt in hac aura mortali: puta parentum, filiorum, amicorum morte, exilio, damnis, morbis, injuriis, & aliis ejusmodi, quorum ferax est vita nostra; & in quibus tristitiam, animique afflictionem aut comprimere, aut moderari, est Patientiæ, ne unquam rationis limites excedat.

Secundò, quod *materia remota*, sint actiones, verba, & gestus externi, quos ita regit patientia, ut nihil in iis indecorum appareat.

Tertio, quod *materia remotissima*, sint hæc ipsa mala, quæ recensuimus, & quæ vulgus appellare solet *Patientiæ materiam*.

Transco ad varias illius descriptiones, ex quibus illius natura, proprietates, & actus magis ac magis elucescent. Patientiæ descriptiones.

Valerio maximo *Patientia* dicitur *germana soror, aut filia fortitudinis.* Commentum est, sed ingeniosum, quo fortitudinem effingit veluti mirabilem heroinam, quæ Patientiam asciscit in gloriæ suæ partem, vel ut sororem, vel ut filiam: sic enim, inquit,

Egregiis operibus fortitudo se hominum oculis subjecit, potentiâque in medium procedere hortata est, non sanè infirmioribus radicibus stabilitam aut minus generoso spiritu abundantem: sed ita similitudine junctam, ut cum ea, vel ex ea nata videri possit; adeò illi similis, illi adnata, ut illa propè videatur, & sit. I. Fortitudinis soror, aut filia.

D. Thomas, aliique ex illo Theologi *Patientiam* appellant, *partem fortitudinis*, eamque potiore. II. Pars fortitudinis. Insunt humanæ menti cœlestia quædam illius decora, atque ornamenta, vel si voles principia, causæque

causæque nobilissimorum actuum, quas Theologi habitus nominare solent, voce in scholis usitata: & ii ex aliis atque aliis partibus componuntur.

Et ita inest fortitudo, seu animæ decus, seu principium heroicarum actionum, cujus aliqua pars est Patientia.

III.
Virtutum
custodia.

Ciceroni Patientia est quasi officii, & virtutum Custodia, sic enim eam appellat in Tusculanarum Quæstionum libro secundo. Nimirum virtutibus grave bellum est cum vitiis, & depravatis affectionibus, quæ validas instruunt acies, quæ ferrum intentant, & ignes, & apertam bonæ menti perniciem: quam ne ex improvviso occupent, opus est vigili custodia; & hæc est à Patientia, ceu Custode pervigili.

Lib. de Patientia c. 15.

Appello Tertulliani fidem, atque auctoritatem. Patientia, inquit, est, quæ fidem munit, pacem gubernat, dilectionem adjuvat, humilitatem instruit, pœnitentiam expectat, exomologesim assignat, carnem regit, spiritum servat, linguam frenat, manum continet, scandala pellit, martyria consummat.

Lib. de bono Patientia.

Tertulliano consentit D. Cyprianus melior suo magistro discipulus. Sic enim ait: Patientia tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem, in conjunctis, & maritalis individuum charitatem. Facit humiles in prosperis, in adversis fortes, contra injurias, & contumelias mites, docet delinquentibus cito ignoscere, si ipse delinquas diu, & multum rogare; tentationes expurgat, persecutiones tolerat, passionem, & martyria consummat.

IV.
Virtutum
ornamentum.

Vidimus ut Patientia aliis virtutibus sit pro custodia, ac præsidio; videamus ut etiam ornamento.

Certè sic eam appellandam censuit Aristoteles vel sola natura, ac ratione duce: si enim in Ethicis ait. Animi magnitudinem, quæ inest patientiæ, ornamentum esse quoddam virtutum, easque meliores, ampliores, ornatioresque efficere; sine quibus ipsa non sit: & cum qua reliquæ omnes mirificè efflorescunt, ac nitent.

Ac ne tantum à profanis eam Patientiæ commendationem accepisse videar, D. Ambrosium produco testem illius locupletem: sic enim ille de Patientia.

Lib. 1. offic. c. 39.

Sola est, quæ defendat ornamenta virtutum omnium, & judicia custodiat, & quæ inexpugnabili prælio adversus omnia vitia decernat, invicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior adversus voluptates.

Dum autem id agit & molitur Patientia, & Virtutes custodit ipsa, & earum tuetur ornamenta: certè sine patientia nec fidei stare inconcussa firmitas, nec religioni integritas, nec humilitati modestiæ gravitas, & in abiectione sublimitas, nec in obedientia constans voluntas, nec denique in ipsa caritate nitor aureus; sed & hic, & illa omnia facillè conciderent, nisi ea omnia foveret sustineretque insignis patientia; quæ sola de vitiis omnibus triumphat, cum aliæ virtutes singulæ cum singulis vitiis depugnent.

Ab his porrò Patientiæ triumphis existimo factum, ut Tertullianus Prophetam Iobum, patientiæ miraculum, altiore voce usus appellet Operarium victoriæ Dei; qui reclusis omnibus jaculis tentationum, lorica clypeoque patientiæ, Dei in se, & à se victorias ostendet, & triumphos reportet.

Lib. de Patientia c. 14.

V.
Animæ medicina.

Sed ab his transeo ad aliam ejusdem patientiæ descriptionem: ea D. Chrysologo dicitur, & est Anima medicina, à qua & ipse Pater appellatur, & verò etiam est Animarum medicus: quod ut in aperto ponat S. Præsul, componit patientem cum medico: ut enim hic corporis morbos sanat: sic ille animorum depravatas affectiones, ceu totidem morbos, curat. Ut autem illud innotescat, carnalium, inquit, medicorum loquamur exemplis.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Nonne quoties miserum hominem cholera inflammaverit incendium, & dominante febre vesanum reddiderit agrotantem, turbatur sensus, mens deperit, feritas accedit, recedit humanitas, & ne multis, moriente homine furor vivit. Hinc est, quod frendet dentibus, parentes laniat, scindit proximos, cedit pugno, morsu agit, atque afficit obsequentes.

Serm. 38.

Vidisti miselli hominis morbum, & ex illo impetus insanæ, ac furoris: attende medici curam, atque industriam, & hanc, & illam ore aureo D. Chrysologi: sic inquit

Tunc medicus ad virtutis laudem, ad artis gloriam, ad fame cumulum armatur patientia, tolerantiam sumit, injurias despiciit, morsus sustinet, fert labores, & non leves pœnas patitur, ut à pœna liberet laborantem, sovet oleo, insiluit curis, erogat medicinam, certus quod mercedem honoris, obsequiis repenset agrotus dum receperit sanitatem.

Hæc ubi, sive de ægri morbo, atque insania: sive de medici patientia, ac sollicitudine dixit Præsul Ravennas: tum instituto nostro accommodat, & à morbis corporis, ac medico corporum; transit ad morbos animi, & animarum medicum, id est Patientem, & sic ait

Rogo, quæ major phrenesis? quæ par dementia? sancti hominis percutere maxillam, mansueti fratris faciem verberare, placidi vultus gratiam tristi livore perfundere, nudare hominem solo, quo tegitur vestimento, & ob vilem prædam nil Deo, nil homini, nil naturæ relinquere, nil pudori; angariare hominem suis actibus occupatum, & alienam pœnam suum solatium computare?

Hæc ubi de morbis animi extulit: tum versa ad animorum medicos oratione, sic ad illos:

Ergo fratres, si talia perpetrantes, gravissima phrenesi laborare cognovimus, obediamus Christo, & furentium fratrum morsus, verbera, onera, tota virtutis pietate portemus, ut & fratres nostros liberemus à pœna, & nos æternum patientiæ premium consequamur.

Hactenus S. Chrysologus, à quo descendo ad aliam descriptionem Patientiæ, quæ persecutionibus exercetur, ac probatur.

Hæc D. Ambrosio dicitur Basis & fundamentum Ecclesiæ, quam nuncupationem plenam honoris, & gloriæ deducit S. Doctor ex illo Psalmistæ de Christo. Super maria fundavit eum, & super flumina præparavit eum. Utenim Christus, qui Ecclesiæ Caput est fundatus super maria, hoc est super undas, procellas, tempestatesque persecutionum; sic & Ecclesiæ, quæ hujus capitis est veluti corpus, fundata est super ea patientia, quæ tyrannorum æstu, undisque persecutionum quatitur, & tamen illis semper eminet, nec absorberi unquam potest.

VI.
Basis & fundamentum
Ecclesiæ.

Psalm. 23.

In tribulationibus fundatur Ecclesiæ, in tempestatibus, & in explic. procellis, in solitudinibus, & in merore, in rebus adversis, & in fluminibus preparatur, inquebat olim D. Ambrosius.

Psalm. 23. v. 1.

Ab his porrò fluminibus, ceu undis persecutionum, auditur Vox Evangelica, de qua & Vates Regius. Elevaverunt flumina Domine, elevaverunt vocem suam, vocem dico Evangelicam: & hinc mihi ducitur etiam alia Patientiæ descriptio. Ea lingua est disertissima, vox prævalida, & grandior, quæ etiam evadit ad ultimos usque universi fines, & ab uno orbe in alium penetrat.

Psalm. 29. v. 4.

VII.
Vox Evangelica.

Audi gloriosum Martyrem mutuata D. Ambrosii eloquentia: sic ille ad iudices, ad tyrannos, ad carnificem.

Abscinde linguam: sed non abscindes constantiam, non virtutem auferes, non rationem obliterabis, non eripies testimonium veritatis.

Lib. de Iacob c. 11.

Hæc ubi ad carnificem invicta patientiâ locutus est Martyr; tum sic æstu quodam seu divini amoris, seu patiendi desiderio excitatus, inelamat:

M

Quid

Quid verba damus? loquaciora sunt vulnera: satis jam Deum sermone laudavi; nunc passione laudemus.

Loquaciora, inquit, sunt vulnera: hæc enim etiam audientium animos pervadunt, percelluntque, seu metu divinæ justitiæ, seu illustri, & maximè vocali veritatis testimonio, ac Religionis Christianæ commendatione: cum aliàs ipsa verba tantum aures feriant.

Doctrina Viri, inquiebat Sapiens, per patientiam noscitur, & quidem melius efficaciusque, quam per ipsam prædicationem, & linguam, etiam vel maximè disertam; quod & agnovit, & commendavit ipse Seneca: cum enim citasset illud Epicuri: Magnificentior mihi crede sermo tuus in grabato videbitur, & in panno: non enim dicentur tantum illa; sed probabuntur: cum, inquam, hæc citasset, tum adjecit illud de suo.

Epist. 20. Ego certè aliter audio, quæ dicit Demetrius noster, cum illum vidi nudum, quanto minus quam stramentis incubantem: tunc enim non præceptor veri, sed testis est.

Et ita testes sunt Martyres, ita testis & eorum patientia; quæ longè efficacissima est, quia verba rebus probat.

De Philosophia sua hæc aliquando magnificè extulit Seneca.

Ibidem. Facere docet Philosophia, non dicere: & hoc exigit, ut ad legem suam quisque vivat, ne orationi vita dissentiat, ut ipsa inter se vita unius sine actionum dissensione, coloris sit. Maximum hoc est, & officium sapientiæ, & indicium, ut verbis opera concordent, & ipse ubique par sibi, idemque sit.

Quod ille de Philosophia, sapientiæque: hoc ego de Patientia dixero. Facere hæc docet, non dicere, atque ad legem suam sic vivere, ut orationi vita nunquam dissentiat; & unius semper sit coloris & vita & actio. Et talis est, eritque Patientia, & quisquis ex verò erit patiens. Sed ne longius, accedo ad aliam Patientiæ descriptionem, eamque plenam majestatis.

VIII. Sigillum virtutis, Dei. Ea S. Diadocho dicitur sigillum virtutis Dei. Quod ut probet, hominem componit cum cera; sic enim ait stylo simplici, & candido.

Libello de Perfect. Spir. 6. 94. Sicut in cera, nisi multum tepesacta, & mollita sit, non potest sigillum imprimi: sic nec in homine sigillum virtutis Dei imprimi potest, nisi laboribus, & infirmitatibus probetur.

Est igitur homo cera: sigillum Patientia, & quidem sigillum virtutis Dei,

Sigillo pusilli mortales insignia sua, & scuta gentilitia apprimunt, ut ex iis noris, quis qualisve sis, Iustusne, an Crælus.

Si Ducis, si Principis, si Regis sigillum sit, in honore est, atque æstimatione: secus si homuncionis alicujus de vulgò, & fæce popelli.

Quod si ita est, quis, quantusque erit ille, cui sigillum Dei impressum fuerit, erit autem cui & impressa Patientia, ceu Dei sigillum, & quidem virtutis, antonomasticè: Patientia quippe Virtus est, & quidem Dei ter Opt. ter Max. Virtus.

IX. Lapis Lydius, quo probantur electi. Huic descriptioni affinis est illa, qua Patientia appellatur veluti Lapis Lydius, sive index ad explorandam auri naturam, atque præstantiam. De hoc ita Plinius:

L. 33. c. 8. His cotulis periti, cum è vena, ut lima rapuerint experimentum, protinus dicunt, quantum auri sit in ea, quantum argenti, vel aris, scrupulari differentia, mirabili ratione non fallente.

Quod auro probando Lydius Lapis: hoc patientia Viro; probabit hæc, prodetque quis ille, & quo apud superos pretio, terrenusne, an cœlestis.

Et ita Messiam olim probandum esse censuerunt Judæi, hostes illius infensissimi; probandum, dico, ex ipsius lenitate, ac patientia, illatis illi contumeliis, inflictisque suppliciis atrocissimis. sic enim

de illo acceptis ab ipso sapiente prophetiarum oraculis:

Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat, contumelia, & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Sap. cap. 30. v. 13. & 19.

Græca vox, βέβαιον, significat & tormentum, & simul etiam Lapidem Lydium: hoc probatus est Messias, essetne Filius Dei, & eum esse probavit tormentum seu cruentæ flagellationis, seu spineæ coronæ, seu etiam Crucis ac mortis, & in illis omnibus invicta patientia.

Quod si hac probatus, etiam mortalibus oculis innotuit Deus-homo, Dei filius, & innotescet quisquis à gratia, & caritate purus inter homines erit Dei Filius; nec enim fallit illa ratio.

Constantius Vir Dei, rusticum aliquem, vilemque homuncionem se despicientem, & petulanter irridentem, blandissimo complexu tenuit, & osculo etiam dignatus est.

Probata inde insignis illius patientia, & clara apud Superos virtus, quam dum suspicit, & amat D. Gregorius, & nomine, & re etiam ipsa Magnus pronuntiavit illud è Petri sede oraculum:

Qualis quisque apud se latet, contumelia illata probat. L. 1. Dialog. Maneat ergo indubitatum illud. Patientiam esse c. 5.

Virtuti, quod auro Lydius Lapis. Ab illa probati homines à Clemente Alexandrino, vocantur Divini, Dei formes, Deo similes, Deo aequales, quasi eos ipsa Patientiæ virtus, ad aliquam Divinitatis communionem extulisset, tam ardua est Patientia, tam sublimis, ut hominem è luto quasi in cœlum evehat, & divinum quid illi apprimat, & quasi ipsius Dei formam, ac similitudinem; propè dixi in ea æqualitatem, quantum humana natura patitur.

Ut proinde mirum non sit, si in ipsa, & ab ipsa Patientia sibi quodammodò Trophæum erigat Deus ipse. Et hinc mihi in manus datur alia ejusdem Patientiæ descriptio, qua appellatur, & est Trophæum Dei de hoste tartareo triumphantis. Sic eam certè nominandam censuit Tertullianus, qui illustrem Jobi patientiam demiratus, exclamat.

O felicissimum illum, qui omnem patientiæ speciem adversus omnem diaboli vim expunxit! Quem non abacti greges, non illa in pecore divitiæ, non filii uno ruina impetu adempti, non ipsius denique corporis in vulnere cruciatus, à patientia exclusit, quem diabolus totis viribus frustra cecidit. Lib. de Patientia c. 14.

Hæc ubi de insigni illa, suisque numeris absoluta patientia pronuntiavit; tum attonitus exclamat

Quale in illo viro feretrum Deus de diabolo extruxit? Quale vexillum de inimico gloriæ suæ extulit? cum ille homo ad omnem acerbum nuntium, nihil ex ore promeret, nisi Deo gratias. Cum uxorem jam malis delassatam, & ad prava remedia suadentem execraretur.

Quid? ridebat Deus. Quid? dissecabatur malus, cum Iob immundam ulceris sui redundantiam magna equanimitate distringeret, cum erumpentes bestiolas inde, in eosdem specus, & pastus foraminosa carnis ludendo revocaret.

Haftenus altiore stylo Tertullianus, ex quo hæc præcipuè notari velim.

Primò, Jobum omnem patientiæ speciem expunxisse.

Et hinc secundò, Deum ter Opt. ter Max. in illo Viro feretrum de diabolo extruxisse.

Feretrum antiquis erat inter instrumenta triumphi: & ejusmodi, ut in eo pompa deferretur; nos alia voce, eaque magis usitata, trophæum appellamus: sicque Deus in patiente Iobo sibi trophæum erexit: quo de jurato hoste triumphasse se in servo suo Iobo, etiam omnibus postea sæculis, indicaret: adeò verum est quod Patiens Trophæum sit Dei; nec Trophæum modò: sed & vexillum; recepto apud triumphantes more, rituque: quo circumferebantur arma, vexillaque devictarum gentium, & mox suspendebantur.

Et ita

XI.
Trophæum
Gloriæ ac
beatitatis.

Et ita Deus patientem Jobum, ceu vexillum crexit, explicuit appenditque in signum de triumpho ab hostibus, Mundo, Carne, Dæmone, relato: quo quid speciosius ad laudem dici, fingique possit, non video, saltem in hac vita mortali: sed demus aliud, quod in altera immortalis. Erit illud, quod eadem Patientia & sibi, & suis erigat *Trophæum gloriæ, ac beatitatis*, & quidem ipsa, nec alia.

E pulvere Martio ad suos gloriosus redibat Rex Christianissimus, victis, cæsis, profligatis hostibus, spoliis dives triumphantis in morem, cum ei forte de via occurrit Sorbonæ Doctor, isque in paucis nominatus; quem ut vidit, iussit in illa populorum gratulatione, communiq; plausu, pauca ad Duces, militesque dicere, ac gratulari.

Hic ut Regiam majestatem aspexit, ut erepta de hostibus spolia, ut erecta victori trophæa, ingenti sumptu, atque apparatu, ut triumpho augustam speciem, sic exorsus.

Racenis in
parallel.
Disensu 17.

Stultus erat S. Joannes Baptista, stultus & Petrus licet Apostolorum Princeps, stultus & Paulus quamvis Gentium Apostolus, stultus & Andreas qui Crucem ascendit, stultus & Bartholomæus, qui pelle exutus & vita, stultus & Stephanus, qui sub saxorum grandine cecidit, stultus & Laurentius lento igne tostus, stulti & Apostoli omnes; stulti & Martyres, licet tyrannis invicti; stultæ & Virgines, candidata agmina, Agnes, Catharina, Cæcilia, quæ sub carnificis manu cecidere victimæ; stulti denique & Sancti omnes, quos habet Cœli regia.

Dixit, & altum siluit. Hic attoniti omnes, hic hæreret, stupere Rex ipse; hic alii ridere, exhibilareque importunum, insulsum, ut rebantur, oratorem, ad quem deinde Rex ipse.

Siccine Domine Ecclesiastes, sic Sanctos, & Cœli Principes oratione tua dehonestas? certè si mihi decerneretur solemniter canonismus, nolim te oratorem, ne & me cum illis stultum vocites & habeas. Cui Orator ille noster:

Ecquid enim Rex Christianissime? ecquid Viri Principes, & primæ notæ nobiles? qui tua, ô Rex, stipant latera, nunquid omnes ad Cœli gaudia, ad triumphos æviternos, ad cœlestem beatitatem aspiratis? nunquid eam & spe, & votis omnibus prensatis omnes? Cui Rex: Enimvero & ad eam aspiramus, & spe, desiderisq; prensamus. Cui Doctor: Ne ergo ulli mirum accadat, ne insolens videatur orationis meæ procœmium. Enimvero stulti, & mortalium stultissimi fuere Sancti illi omnes, si augustam Cœli gloriam, ac beatitatem, gaudio, plausu, acclamationibus, gloria, luxu, & hujus mundi pompa, ac triumphis, imo & delitiis, comparandam sibi credidissent, eam nihilominus, mœrore, luctu, dictis, calumniis, infamia, cruce, ferro, igne, fusoq; per extrema supplicia sanguine sibi emendam esse censuerunt. Certè si patebat illis Cœli via, via beatitatis, sparsa rosis, & violis, ne stulti, qui spinis, & sentibus horridam elegerunt.

Dixit, siluit, & plausum habuit. In eam quippe sententiam venere milites, venere Duces, ac Principes, venit & ipse Rex, Cœli beatitatem, quam unam spectabant, non obtineri nisi labore, dolore, cruce, nec erigi Cœlo subeundo trophæa, nisi comite, ducq; patientia. Et ita probatum omnibus, laudatumq; sacri Oratoris procœmium.

Et verò ut sic probetur omnibus, laudetur ab omnibus est necesse. Appello ipsius Christi seu oraculum, seu etiam exemplum. Sic ille quondam ad peregrinos in Emaus:

Luce 24.
v. 26.

O stulti, & tardi corde ad credendum iis, quæ locuti sunt Prophete. Nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Oportuit omnino, ut sua Prophetis maneret fides, ut Patris Æterni decretis fieret satis, ut suum esset homini redimendo pretium, ut & Apostolis, & Martyribus adderentur animi ad audendum, ad patiendum.

Oportuit, inquam, pati Christum. Quidni & nos sic oporteat? Et ita intrare in gloriam suam. Quidni & nos, ut etiam in alienam? certè oportuit, & etiamnum oportet. Hæ quippe sunt Cœli leges, & hæc Dei placita, ut nemini decernatur cœlestis gloria, & beatitas, nemini etiam obveniat, nisi patientiæ beneficio, ac merito; cujus conficia B. Magdalenæ de Pazzis id unum à Deo petebat, & intus in animo, & foris in corpore pati, & hoc vocitabat, *Purum pati, & nudam crucem*; à qua una manet Corona, manet & beatitas.

QUÆSTIO SECUNDA MORALIS.

Ad illa verba: *Patientia opus perfectum habet.* Epist. D. Iacobi c. i. v. 4.

Quæ potissima sint Patientiæ partes?

Hujusce Virtutis partes, vel quasi partes desumamus ex aliis, atque aliis ejus officiis, & actibus, in quos singulos, *Patientia* (quæ quoddam veluti complexum est) influit; & de quibus hinc sigillatim agendum erit.

§. I.

Prima pars, seu primus Actus Patientiæ in morbis æquanimiter tolerandis.

Est morbus prava quædam corporis affectio, quæ malum creat, dolorem ciet, & inde quandam animi afflictionem, ac tristitiam, quæ ex vero mentis ægritudo dici potest. Quid sit morbus ex natura?

Eo libera fuisset ætas innoxia, & felix innocentiae status, quia omni peccati nævo liber, quo, quia ab Adæ lapsu, infecta est & notata Posteritas; hinc & morbis omnibus obvia, atque afflictæ. Est enim morbus veluti primus culpæ fœtus, & illius etiam pœna, quam declinare nullus potest, nisi annuente, supra communem naturæ ordinem, cœlo, Deoque. Et ita annuisse visus olim in summo Sacerdote antiquæ Legis, & in nova paucis etiam aliis. Et unde?

D. Augustinus in Leviticum Quæstione 82. & 83. censet summos olim Sacerdotes ex singulari quadam Dei indulgentia, & officii, quod gerebant, privilegio, nunquam, ab eo suscepto, ægrotasse: sed ubi moriendum erat, subitâ morte præoccupatos, & sublato è vivis: uti contigit Aaroni. Qui morbis exempti.

Ratio potissima illius hæc est, quia bis in die, mane scilicet, & vesperi offerre debebat incensum in altari Thymiamatis, & hoc quidem, non à minori Sacerdote (hic enim in Sancta Sanctorum, ubi erat altare Thymiamatis, ingredi non poterat) sed à summo Sacerdote, cui scilicet uni patebat ingressus. Et quia is erat unicus, semper valens, ac vegetus esse debuit ad id muneris exequendum; alioqui legale illud ministerium aliquando interrumpi debuisset.

Ex quo conficit D. Augustinus, nunquam aliquo morbo tentatum: sed ubi abeundum erat è vivis, abiisse morte repentina: ut sic illicò eadem etiam die substitueretur alius, qui ei vacaret officio.

Quod interprete D. Augustino, datum est Sacerdoti summo: hoc deinde, Ruffino, Palladioque teste, concessum est S. Isidoro Abbati, ejusque monachis. Ruffinus l. 2. de vit. PP. c. 17. Palladius l. 3. c. 17.

Hi ex eo quod essent singulari morum vitæque innocentia conspicui, etiam à morbis omnibus erant liberi: etsi quando excedendum esset è vita, accepta

M 2

prius

prius de imminente obitu revelatione, & fratres consalutare, & dare extremum vale, & in lectulo se componere, & in eo placidè obdormire. Crederes redditum illius antiquæ Innocentiæ privilegium.

Certè redditum Deiparæ Virgini, quam, quia nulla unquam infecit culpa, ne originalis quidem, nulla etiam attigit morbi vis, & contagio: sed eo penitus exempta, etiam è terris exempta est, & cœlis addita, non tam suavi mortis somno, quàm amoris violentia; in qua si in ullo alio, *fortis ut mors dilectio*.

Quod Divæ Matri: hoc & Christo potiori jure datum est, quod ut in aperto ponatur, & clara luce cum D. Thoma, universæque Theologorum schola, id statuo, eos qui in humano corpore visuntur defectus ad duas classes revocari.

Alii habent aliquam cum ipsa natura consensionem, nec tam vitium arguunt, quàm intimam ipsius constitutionem, cujusmodi sunt sitis, fames, aliique his affines, qui ipsi corpori quodammodo adnascuntur: & hi in Christo esse potuerunt; & re etiam ipsa fuerunt.

Alii sunt, qui naturæ jam corruptæ vitium accusant, & damnant, ut febris, calculus, & quævis alia similis ægrotudo: hæc in Christo nec fuit, nec esse potuit; quia uti peccatum in illo nec fuit, nec esse potuit; sic nec ea, quæ à peccato nata est ægrotudo.

His ita ex veritate constitutis, ad morbos venio, qui patientiæ materiam ministrant amplissimam, & simul etiam victrices palmas, & coronas, si modò æquo animo tolerantur, & ea qua decet cum divina voluntate consensione.

Hanc assequi non erit difficile, si tibi certò persuaseris primò, hanc esse à natura legem impositam, & quodammodo necessitatem: ut morbis, velis nolis, subjaceas, sicut & morti; pugnare autem cum natura nec rationis est, nec hominis.

Augustinum audi, qui hujus imbecillitatis venam attigit. *Quis non agrotat in hac vita? quis non longum languorem trahit? nasci in hoc corpore mortali, incipere est agrotare.*

Quod si qui nascitur, ex tunc incipit agrotare, certè qui vitam longius trahit, & simul ægrotudinem trahat est necesse: pugnare autem cum necessitate stulti est, non sapientis.

Et hæc prima ratio *Patientiam* appellat, & suadet in quavis corpusculi hujus invaletudine.

Altera est amica quædam Dei providentia, quæ morbos immittit, ut dum carni ab illis malè est, animæ benè sit; imò quàm optimè.

Est *morbis opportunus monitor*, monet enim nos humanæ sortis.

Corpus veluti domus, est ejus hospes animus: ubi quati, labascere, & ruinam minari cœperit ea domus, luteaque compago, tum injicitur cogitatio perennis, æternique domicilii, & ex illa etiam spes, & amor.

Corpus est veluti carcer, quo captivus tenetur immortalis animus: ubi à morbis solvi incipit, atque laxari, tum verò animus & sibi, & cœlo restitui votis omnibus postulat; nec mirum, quia tunc Deo propior fieri videtur. Ut enim D. Gregorius Nazianzenus. *Anima morbo affecta, Deo propinqua.*

Est *morbis recta ad virtutem via*, imò & brevis ad cœlum semita. Appello fidem, atque auctoritatem Theodori, Archiepiscopi Colonienfis, Viri Infula, Pædoque clarissimi; hic rogatus aliquando ab Imperatore Sigismundo, quæ via in Cœlum duceret, respondit. *Si tuam vitam ita institueris, uti facturum te promissisti, dum calculus, aut podagra, aut alius morbus gravior te opprimit.*

Nimirum eò loci, ac temporis, quo ægri sumus, & magna præteritæ vitæ poenitentia, & futuræ præcautio; & multa providentia, optimeque nobiscum agitur, si modò morbo benè consulenti deinceps parcamus.

Est denique *morbis Dei donum*, & velut amica quædam Cœli indulgentis visitatio, à qua bonæ mentes sibi sentiunt esse quàm optimè, inde gaudere, atque exultare, si morbis subinde tangantur, certi benè esse tunc animo, cum malè est corpori.

Testis erit senex ille, cujus meminit Ruffinus. Solebat ille frequentius infirmari, & totus languere, evenit autem, ut anno uno nullam penitus ægitudinem sentiret, utpote sibi quodammodo redditus, & sanitati. Quid deinde? an gestire præ gaudio? an Deo sospitatori gratias agere? an exinde viridem, vegetamque senectam optare, atque à Cœlo petere? Minimè gentium. E contrario gemere, timere, flere, & de Deo conqueri, ederèque in auras & aures omnium voces illas doloris intimi testes:

Reliquisti me Domine, & nolueris me presenti hoc anno visitare.

Hæc ille alto cum gemitu, ratus se à Deo relinqui cum ægrotudine non pulsatur, se à Deo non visitari cum morbo non visitatur: nimirum illi morbus Dei visitantis amor, atque indulgentia, Dei donum, & quidem illustre.

Certè tale esse censuit, tale & appellavit S. Ignatius, Societatis JESU fundator, nec minùs donum, quàm sanitas.

Unde à Christianis ne audiri quidem debent ea Gnosticorum deliria, qui morbos aiebant esse demones, quos proinde incantationibus & corporibus ejiciendos esse putabant.

Deliria sunt isthæc, & insana hæreticorum commenta; veritas Christiana hæc est, morbos animæ sanæ, & bonæ menti esse velut uberem meritorum segetem, velut gloriæ semen, ac beatitatis.

Testor fidem, & patientiam S. Ligdivinæ. Hæc annis octo supra triginta aliis atque aliis morbis exercita, sibi viam paravit ad coronam, quam aliquando illi Deus exhibuit in mentis excessu; in hoc spectavit coronam pretiosissimis gemmis ornatam mira luce ac varietate, necdum tamen omnino perfectam: deerat enim pars aliqua ad complendum illius orbem.

Hunc qualem qualem illius defectum dum attendit, simul Deum enixè rogat, ut pro illo liceat adhuc & plura, & majora pati, ut tandem compleatur quod deest ad coronam.

Supplicem exaudit Deus, & milites immisit petulantiores, qui eam injuriis impeterent, lacefferent convitiis, imò & verberibus multarent quàm pessimè.

Hæc omnia invicta animi constantia, & patientia dum tolerat Virgo, adest illi Angelus cœlesti luce conspicuus; Solem dices alterum; & certè Sol erat, & Astrum Empyreï orbis, qui hæc ad illam.

Salve carissima soror. Ecce nunc absoluta est corona, quam nuper imperfectam vidisti, propter inverecundos tactus virorum illorum, noveris te positam in vestigiis Salvatoris. Ludibria, & vulnera corpori tuo imposita, fuere gemma, quas in illa corona, & adesse vidisti, & abesse.

Dixit, & cœlo se reddidit, docuitque quàm verum illud Tertulliani; quod patientia Deum habeat Agonothetam, & debitorem. Nimirum *fatidoneus patientiæ sequester est Deus: si injuriam deposueris penes eum, ultor est; si damnum, restitutor: si dolorem, medicus est: si mortem, resuscitator est. En quantum patientiæ liceat, ut Deum habeat debitorem.* Et cum se habuit, eum se probavit in Lugdwina, cui absolvit ornavitque coronam velut illustris patientiæ debitum, quod & Cœlo interprete didicit, agnovitque B. Guilielmus, Roschildensis Abbas in Dania.

Agebat hic ætatis suæ annum nonagesimum, ut annis, sic & meritis gravis, cum ei per placidæ noctis quietem apparent Angeli, cœlestes utique nuntii, coronam auro, gemmisque præclare distinctam texentes.

Lib. 3.
num. 158.

Lib. de Patientia.
c. 15.

texentes. Astupuit Abbas seu rei novitate, seu cœlitum reverentia, cui ubi plusculum datum est, resumpto spiritu, animisque, ex iis quæsit: *Eccui nam pararetur illa corona? Tibi, inquit, Angeli.* Tum quærenti, quandonam perficienda foret illa? subjicere illi: *Dum passus fueris satis.* Nimirum patienti paratur, textiturque cœlestis corona, nec alteri, ut videre est in hoc beato Præsule.

Quod illi, hoc & aliis, qui in morbis, hoc est illustri Patientiæ palæstra, se viros probarint.

S. Hugo Abbas Bonæ Vallis, religiosum in sua vocatione nutantem confirmarat aliquando, hic deinde in gravem morbum incidit, & in eo se fortem, & mirè patientem exhibuit, nec defuit Patientiæ sua merces. Ei quippe se visendum obtulit S. Job, olim Patientiæ miraculum, & hæc illi.

Henriques in fasc. SS. ordin. Cist. l. 2. Dist. 2. 6. 3. Ego sum Iob, quem Pater misericordiarum misit ad te consolandum. Ut ego in simili infirmitate patiens fui: sic & tu. Ideò florebis mecum, & metes quod seminasti.

Dixit, & videri desiit. Visionis fidem docuit eventus. Die quippe sequenti obiit; & S. Hugoni, mira gloriæ luce coruscus apparuit. Adeò verum in morbis jaci semina, quæ deinde metes in gloria, æternæque beatitate, quam & inchoare videris, cum morbis aliis atque aliis affligeris.

Hist. Sorist.

Quod præsentens P. Ignatius Balsamus è Societate JESU religiosus in paucis, & mirè patiens, octodecim morbos, cum quibus conflictabatur, appellare solebat *domesticas suas beatitudines.*

Rebatur enim, & benè, beatum esse se à morbis, & in lectulo suo, domesticisque angustis, beatitudines invenire, quas deinde meliore sorte, magnoque fœnore transferret in cœlos, Dei que Regiam.

Et hinc ei ipsa corporis ægrotudo erat in primis votis, uti & B. Margarita de Cortona, quæ nullis invidebat magis, quam ægris & languentibus, quorum omnium & languores, & ægrotudines in seipsam transferre voluisset. Sic enim, inquebat: *Omnes vallatos, & oneratos morborum angustis, suis si possem pœnis exuerem, & me solam iisdem induerem.*

Bollandus 22. Febr.

Adeò illi in amoribus erant ipsæ morborum angustia. Quod illi, hoc & B. Iacobo à Marca ordinis D. Francisci, qui cum annis omnino triginta & podagræ, & colicæ doloribus mirè afflictus fuisset, nunquam magis, & Deum laudare, & exultare visus. Terris vivere desiit, & Cœlo cœpit, in senectute bona, plenusque dierum, utpotè, qui recenseret vitæ annos quinque supra centum, à quibus beatæ redditus æternitati Anno Domini 1506. Quæ illi à morbo obvenit Beata Æternitas, eadem & aliis, & quidem sine flammis expurgatoriis.

B. Caritati, Virgini sanctissimæ, duobus diebus ante mortem Deus purgatorii pœnas (quas aliàs subire debuisset, vel ex eo quod sororibus suis defectus, quos notarat, ingenuè, & candidè non aperuisset) mutavit in morbi præsentis angustias, quæ illi fuerunt pro purgatorio.

Joan. à Maria.

Fuit autem is morbus febris ardentissima, quæ illam tenuit, adussitque ad horas octo supra quadraginta, quibus totis in æstu illo febrili fuit, & eo quidem ut illi ferendo non esset, nisi adfuisset vis altior.

Adfuit porro à Christo Domino, qui illi se videndum dedit, & quidem spinis coronatus, ut & cœlesti voce, & dolorosa illa specie ei animos faceret ad patiendum, & tolerandos illos ignes febriles, qui cum vita extinguendi erant, & mutandi in æternum, ac cœleste refrigerium in sede beatitatis. Ut & tibi in illud aliquando mutantur, *Amice Lector, age & febres, & podagram, & alios quosvis à morbo dolores, forti animo patere, ac supera, ut tibi etiam hinc sint pro purgatorio; & arrha æternæ beatitatis: cui vix ullus inscribitur, qui non ardua pro Christo sit passus.*

§. 2.

Pars secunda, seu secundus Actus Patientiæ in morte, cum eam natura, seu debitum, à nobis exegerit.

Quæri hinc potest, quid ex natura sit mors? quid deinde ex virtute, & virtutis præmio? quid denique ex vitio?

Ex natura mors nihil aliud est, quam solutio illius *Quid mors vinculi, quod inter corpus, & animam intercedit: ex natura? ea dicitur natura debitum, quia eam exigit natura corrupta à peccato; non exegisset, si eo libera atque immunis fuisset.*

Et hinc etiam è Siracide dicitur *Testamentum inferorum, testamentum hujus mundi.* *Eccl. c. 1. v. 12.*

Vocatur *testamentum*: ut enim hoc, sublato testatore, qui illud condidit, revocari non potest: ita neque mors, sublato primo parente, tolli unquam potest: cum ea mundo, posterisque, velut in testamentum scripta & data sit.

Vocatur deinde *testamentum inferorum*; quia sub id temporis, nemo unus omnium in cœlos evolabat, sed ad inferos, vel puniendi, vel certè detinendi, mittebantur mortales omnes.

Vocatur denique *testamentum mundi*, quia nimirum hic mundus, quantus quantus est, à primo Parente in testamentum, Patriamque hæreditatem, nihil accepit nisi duas illas, easque fatales voculas, *Morte morietur, infelici sanè, & pudenda hæreditate.*

Dicitur eadem mors & jugum grave super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulture in matrem omnium, ut scitè Sapiens. *Eccl. c. 40. v. 2.*

Terram appellat omnium matrem, è cujus sinu primùm egredimur, deinde urgente fato in eandem regredimur.

Ita enim se res habet ex naturæ lege, ac necessitate: à prima vitæ luce ad ultimas sepulchri tenebras eundum est, & sic ab ortu in occasum, à nativitate ad mortem properandum.

De hoc & illo, seu debito, seu testamento, seu etiam jugo, sic Tertullianus:

Mutuum debitum est inter se nativitati cum mortalitate: forma moriendi, causa nascendi est. *L. de Carne Christi c. 6.* Nascendi, inquam, in peccato. Hoc si abfuisset à genere nostro, vitam hanc excepisset suavis & amœnus sopor, nec unquam acerba gravisque mors oppressisset.

Vidimus quid ex natura sit mors, attendamus quid sit ex virtute, aut virtutis præmio; alia quippe mors justis; alia impiis. *Quid mors ex virtute? quid ex vitio?*

D. Ambrosio, *justis, mors, quietis est portus: nocentibus naufragium putatur.* *L. de bono mortis, c. 8.*

Nimirum hæc vita, & hoc sæculum, est quasi mare, quo jactamur: in eo ventus validus, & magna tempestas: unicuique enim sua cupiditas, tempestas est, inquit D. Augustinus. *Serm. 13. de verb. Dom.*

Et quia alia atque alia cupiditas, hinc alia, atque alia quoque tempestas est: si cupiditas sit ex rationis beneplacito, ex Dei lege, & norma virtutum; inducit animam in quietis portum, & quidem quietis æternæ: sin autem cupiditas & cum ratione, & cum virtute, & cum Deo pugnet, animam infelicem æterno salutis naufragio demergit in profundum inferni:

D. Augustino *mors justis est meritum: mors impii supplicium*: ut enim ille ipse S. Præsul per ineffabilem Dei misericordiam, & ipsa pœna vitiorum transsit in arma virtutis, & sit justis meritum supplicium peccatoris. *De civit. Dei l. 13. c. 4.*

Ita mors, quæ primùm à Deo vindice decreta fuit ut pœna peccati; ab ejusdem miseratione jam transit in arma virtutis, & quod prius peccatoris erat supplicium, fit deinde justis meritum, dum scilicet acceptatur cum patientia & consensione cum divinita voluntate.

Supra.

Hinc eidem D. Augustino mors justorum *instrumentum fit per quod transitur ad vitam*, & quidem æternam: & contra mors impiorum, quo itur ad mortem, & quidem etiam æternam.

Lib. 4.

Apo. c. 20.

Mor. l. 11.
c. 29.

Serm. 108.

Et inde Clementi Alexandrino *mors justis est porta, & principium veræ vitæ*; mors autem impii est porta, & principium veræ mortis, quæ D. Joanni dicitur *mors secunda*; sic enim de injustis: *Pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda*. Ab hac improbi angustantur ad vitam: dilatantur ad miseriam: ut rectè D. Gregorius. D. Chrysologo mors justis est velut ejus nativitas, inchoatio vitæ melioris, imò & ipsa vita; sic enim de justis. *Morte nascuntur, sine inchoant, occisione vivunt: & in cælis lucent qui putabantur extincti*. Nec mirum cum ita nascantur, inchoent, & vivant à morte, ut æternum vivant vita beatior, quæ nescit occasum. D. Paulo Gentium Apostolo, Bonis, *mori lucrum est*: uti è contrario malis est *grande dispendium*: boni enim vel ipsa morte acquirunt divitias nullo ævo perituras, & majores thesauris omnibus, quos celant gazæ etiam opulentiores: malis autem decedunt etiam opes illæ, dives suppellex, aurataque palatia, quæ infano sumptu sibi extruxerant.

Epist. 20.

Nemo nascitur dives, quisquis exit in lucem, jussus est panno & lacte esse contentus: ab his initiis nos regna non capiunt, inquebat Seneca.

Quæ nascendi conditio est, eadem & moriendi: ut nudi nascimur, sic eximus & nudi; nudi, inquam, à mundi spoliis; quibus dum exuuntur mali, immane faciunt dispendium, & quibus dum carent, & caruerunt boni, grande in morte lucrum faciunt. Et hinc

Mors probis est veluti blandus, & dulcis somnus. Is fuit P. Francisco Suario è Societate J. E. S. U. In ægritudine, quæ illi fuit extrema, cum incidisset in animi deliquium, jamque crederetur expirasse, sibi deinde redditus in cygneas illas voces erupit: *Nunquam putassem tam dulce, & tam suave esse mori*. Justo nimirum ut à bona conscientia dulcis, & suavis fuit vita: sic & dulcis & suavis mors accidit, estque illi velut quidam concentus & harmonia, improbis autem luctus, mœror & tristis ululatus.

Testem amo è multis unum, D. Franciscum Assisium.

Hic morti proximus jussit Fratres suos vocem laxare in suaves modulos, & sibi accinere *Canticum*, ut vocabat, *Solis*. Erat illud cantilena spiritualis, qua utebatur Vir sanctus, ubi amplior gaudii seges assurgebat, uti re etiam ipsa nascebatur impendente vitæ mortalis occasu. Et hæc pauca de discrimine, quod est inter justorum mortem, atque impiorum, quo tamen non obstante, id astruo, mortem & his, & illis uberem patientiæ materiam præbere, majorem quidem impiis, minorem verò piis: quia & his, & illis quoddam *natura malum* est, quod æquo animo ferre, insignis est patientiæ; & benè de Deo merendi occasio; & quidem uberior impiis, quibus dum mors gravior accidit, sic & cælo merendo aptior, si & in extremo vitæ limine resipiscant, & sese offerant veluti destinatas morti, & divinæ Justitiæ victimas: quæ dum non invitè cadunt, sed spontè; & posteris reliquunt insigne patientiæ documentum, & sibi etiam meritum acquirunt.

Mors naturæ malum.

Fortunæ spoliū.

Cap. 14.
v. 1.

Accedit quod (ut ante insinuavi) mors sit veluti quoddam *fortunæ spoliū*: spoliat enim hominem bonis omnibus, quæ liberali manu fortuna dederat: & hoc spoliū placido, ac libenti animo pati, patientiæ est liberalis, & illustris apud Superos meriti.

Si enim verum illud Ecclesiastici. *O mors quam amara est memoria tua homini habenti pacem in substantiis suis*. Si, inquam, amara est vel ipsa sola memoria; quam amara erit mors ipsa?

Certè, ut inquit D. Chrysostomus, apud Antonium in Melissa, *mors hominis divitis & fortunati*

duplex est. Una corporis, altera divitiarum, & felicitatis: & his enim, & illi moritur, dum ab his æquè, ac ab illis à morte separatur, & eam separationem æquanimiter tolerare, magnæ est patientiæ, & majoris, quàm esset homini misello, & pauperculo. Verum enim illud Senecæ. *Vita misero longa, felici brevis*. Verum & illud Platonis. *Molestior fortunatis mors, quàm laboriosè viventibus*. Quod si molestior illis, certè & patientiæ illustrioris; illis pavor est, his autem quodammodo desiderium. Verissimum enim illud Secundi Philosophi. *Mors divitum pavor, pauperum desiderium*.

Postremò, mors homini est velut *ultimum vale*. A morte enim jubetur Pater filio, filius Patri, Amicus amico dicere *ultimum vale*; & longum ac fortè æternum vale. Et hoc dicere, quia ut molestiæ, & doloris plurimum habet; ita & patientiæ.

Ultimum vale.

§. 3.

Pars tertia, sive tertius Actus Patientiæ, exilium æquo animo ferre.

Exilium à nonnullis æquiparatur morti: per hoc enim & Patriæ, quæ longè carissima est, & Amicis omnibus, & consanguineis, & bonis omnibus, quæ vel natalium conditio dederat, vel fortunæ benignitas affuderat, moritur homo, dum iis privatur omnibus: & hinc illud æquiore animo tolerare illustris patientiæ vel documentum est, vel exemplum.

Et ita toleravit S. Athanasius, invictus in malis Præsul. Hic Juliani Apostatæ jussu cum Alexandria in exilium pelleretur, videretque Christianos, ceu amantes filios, circa se collacrymantes, ipse siccis oculis, hilari mente, amœnæque voce sic ad illos:

Bono animo estote, nebula enim est, quæ brevi evanescet. Sozomen.

Exilium suum *nebulam* appellat; quia ut hæc in tenues auras abit, atque evanescit ad minimum afflatum venti: sic & illud sublato brevi Juliano (quem afflabit aura mortis) citò finietur, & dissipatâ illa persecutionis nebulâ, & sua Athanasio redderetur Alexandrina sedes, & populo afflictio serenitas.

Vaticinium sancti Præsulis probavit eventus, & objecta Juliano monacho in mentis excessu, etiam species, de qua sic ille præfago spiritu:

Aper sylvestris, kostis vineæ Domini, scelerum in Christum dedit pœnas, & mortuus jacet; ne amplius Christianis insidias struat. Theodor. l. 3. c. 19.

Quod compertum accidisse eo ipso momento, quo hæc efferebat monachus, Deo, factam servo suo Athanasio injuriam, ulciscente.

Quod D. Athanasio datum est: hoc & D. Cypriano: hoc & S. Chrysostomo. exilium & hi quoque passi sunt, illustri sanè patientia, & invicta in adversis fortitudine: quam ut imiteris, Christiane Lector, tibi pauca sub oculos ponam, quæ etiam exuli solatio sint, & doloris lenimento.

Primum erit illud, quod D. Augustinus ad tyrannum, qui D. Cyprianum exulem fecisse se arbitrabatur. Sic enim ad illum:

Arbitraris, ô tyranne, de patria sua in alienam te excludere hominem Dei? falleris, ille in Christo nusquam est exul, in carne ubique est peregrinus. Serm. de D. Cypriano. l. 3. c. 19.

Verè nusquam exul, quia ubique Dei, ubique Christi, qui & illi Pater, & patria, & omne bonum est.

Quod ipsum & agnoverat, & prædicarat ille ipse D. Cyprianus, qui sic aliquando ad Thibaritanos: *Solus non est, cui Christus in fuga comes est; solus non est, qui templum Dei servans, ubicumque fuerit, sine Deo non est.* Et quia nunquam sine Deo, nunquam exul.

Alterum est, quod viro forti omne solum patria, adeoque nulla pro exilio. Et hic D. Basilii sensus fuit: juvat illum audire etiamnum spirantem in scriptis.

Exilium,

Exilium, inquit, non cognosco, qui nullo loco circumscriptus sum: ac nec terram hanc, quam nunc incolo, meam habeo, & eam omnem in quam projectus fuero, pro mea duco; quod si omnis terra pro mea est: nulla certe pro exilio.

Aliud, quo etiam leniri potest omnis dolor, est, quod omnis terra exilium sit homini cœlis nato. Hinc, ut inquebat Hugo Victorinus.

L. 3. Didaf- Delicatus ille adhuc est, cui patria dulcis est; fortis jam, cui omne solum patria est: perfectus, cui mundus totus exilium est, ille mundo amorem infixit; iste sparsit, hic extinxit.

Et ita extinxerat S. Adelardus Corbeia Abbas, Caroli Magni Consobrinus, ejusque Palatii magister. Hic à Ludovico ejus filio in exilium ejectus extimulante quorundam aulicorum invidia: non modo æquo tulit animo: sed & lubenti, & grato; in ea quanta quanta erat injuria Dei unius nutum, ac voluntatem attendens, cui scilicet uni & se, & sua committebat omnia. Quod & apertis verbis declamatum voluit, cum enim & procerum votis ac precibus, & ipsius etiam Ludovici voluntate, atque imperio revocatus esset ab exilio, & nonnemo Imperatorem culpæ illius reum argueret, sic S. Præsul: *Non huic, inquit, non huic imputetur, sed Deo, cujus nutu voluntur omnia.* Tum ad Cæsarem, & Proceres conversus: *Nihil tibi, inquit, ô Cesar, nihil in terra: nihil, ô Proceres, in mundo sine Deo, ejusve seu jussione, seu permissione.* Dixit & eodem vultu, animoque, quo in exilium ierat, ad se, suosque rediit. Et ita redeunt præcellæ mentes, quibus in oculis est unus Deus.

§. 4.

Pars quarta, seu Actus quartus Patientiæ. Proscriptionem bonorum omnium forti animo excipere.

Est hæc non minima Patientiæ laus: bona, quæ jam indueris, etiam per vim exuere; cujus rationem reddit D. Augustinus in epistola, quam olim dedit ad Paulinum, & Tarasiam; ubi ponit discrimen longè maximum inter ea bona, quæ desunt, & quæ adsunt: illa sunt in desiderio; hæc in amoribus: illa velut extranea reputantur; hæc verò veluti membra præciduntur. Et hinc dolor est & gemitus.

Amplius dico, bona, quæ jam in alta pace possederis, sunt tibi ad instar cordis; imò & cor ipsum, quod avellere longè durissimum, & propè fatale.

Esse autem cor divitis, probat illud Labani ad Iacob, qui è domo illius extulerat opes amplissimas; sic enim ad illum:

Gen. 31. 32. Quare sic egisti, ut clam me abigeres filias meas? in Hebræo legitur. Quid fecisti? & furatus es cor meum, Id est interprete Caietano. Furatus es meas divitias, quæ mihi erant instar cordis.

Quod si divitiæ homini opulento veluti membra sint, imò veluti cor, quod in eo est princeps membrum: liquidò constat istud, eas per vim, & nefas excindere, eas violenta manu evellere, esse quasi è corpore membrum excindere, & cor evellere: quod fieri non potest sine ingenti doloris sensu, quem ferre, quem moderari, quem vincere, est etiam insignis Patientiæ,

Et quia subinde, imò sæpius id accidit, in causa fidei, ac religionis, etiam hoc quo vivimus ævo: huic malo levando serviet hæc pagella, & in ea Viri prænobilis exemplum illustre.

Is erit Franciscus Tregianus, nobilis Anglus, qui magistra patientia depugnans inclaruit.

Vocatus hic erat ad hæreticorum tribunal, quod etsi detrectare potuisset, noluit tamen: Venit igitur, non sordidatus, non pulla (ut reorum mos est) veste indutus: sed byssino amictu magnificè splen-

dens: crederes ire ad epulum nuptiale, non ad audiendam contra se feralem sententiam.

Ea porro fuit ejusmodi, aut perpetuus carcer, aut bonorum omnium proscriptio: Hanc, ut sibi delegit inclytus heros, simul & eam vocem extulit.

Pereant bona, quæ si non perirent, forsitan dominum perderent.

O veram patientiæ vocem, quæ factis, & perseverantia probata, jus illi dedit ad ea bona, quæ neque pereunt, neque se possidentes perdunt: sed æternis bonis cumulant, ac beant.

Ad eam bonorum omnium jacturam, quæ est à proscriptione, seu ea religionis causa inferatur, seu etiam alia: addo & illam, quæ est ab adversa fortuna adversis in vita casibus, qualia sunt aut naufragium, aut incendium, aut rapina, aut similis aliquis eventus, ex quo nascatur extrema pauperies, & patiendi materia: quoin genere illustre est illud, quod de S. Teresiæ vaticinio memorant Annales.

Erat in Hispania mercator prædives matri Teresiæ, & ejus sororibus in paucis addictus, quas & juvare solitus, & frequentibus, ac liberalibus eleemosynis donare. Hic die quadam à Priorissa illius Asceterii rogavit ut matris Teresiæ precibus sese impensius commendaret. Fecit illa, & quidem sedula. Acceptis porro litteris, mercatori rescripsit Teresiæ; se jam inaudisse quibus, & quantis beneficiis sorores suis afficeret, ideoque Deum pro illo sæpius orasse, & modo, cum rogaretur, fecisse se impensius, tum & addidit illud pro coronide. A Deo se cognovisse, quod nomen illius scriptum esset in Libro Vitæ: tum & adjecit signum unde certò nosset se vera, & certa scribere. Fuit autem illud ejusmodi: *Ab hora qua meas accipies, nihil tibi in vita succedet prosperè, sed adversa omnia.* Vaticinio respondit eventus; exiguo enim temporis intervallo ob infame naufragium, & navium suarum jacturam coactus est foro cedere.

Quid hic amici, & affines? hominis miserti, suis eum pecuniis levare omnes, ut de novo fortunam tentaret, si fortè deinceps parens esset, non noverca; sed en altera quoque vice pessimè cessere omnia; quod ut vidit, acceptis secū rationum suarum libris, carcerem sponte subiit, & vincula induit non invitus.

Quid inde? mercatores, in quorum ære fuerat, eratque, ne viro, utpotè probatæ vitæ, atque innocentæ, molesti essent, ab intentanda lite aliisque cessarunt probè. Neque tamèn ex eo melior, & lautior mercatoris fortuna: vitam enim reliquam exegit pauperculus, & bonis exutus omnibus.

Hic quærere lubet, hic & mirari stupendas divinæ Providentiæ vias, ac leges. Legitur à Teresiâ illius nomen scriptum in Libro Vitæ. Et pro signo datur bonorum omnium spoliatio, pauperies, & insignis patientiæ materia, etiam ad extrema vitæ, mortisque confinia. Sed quorsum & ista? Ut intelligas neminem inscribi Libro Vitæ, qui non sit passus, & modum, rationemque ut quis inscribatur, non aliam esse, quam patientiam: ut & hanc amare discas, & sequi.

§. 5.

Pars quinta, seu quintus Actus Patientiæ in injuriis, bono nomini illatis.

Vetustæ memoriæ Authores bonam famam existimabant esse dotem divinæ mentis; quod multis probavit Æschines, & ex eo maximè, quod majores statuendam illi Aram, ut præcipuè Divæ censuerint.

Error fuit, non abnuo: sed tamen, qui in aperto posuit illud, quantum, & quàm pretiosum bonum esset integra fama, & quanti faciendum etiam in humanis.

Certè

Certè tanti, quanti nec divitiæ, nec sceptræ, nec coronæ, imò quanti nec vita. Est enim bonum quoddam altioris ordinis; quod ut servetur integrum, intactumque etiam vitam perdunt, prodiguntque excelsæ mentes, quibus in primis curis, atque amoribus est bonum nomen, quod dum in suis amat, quæritque Romanus sapiens, sic ad illos: *Ingens intervallum inter te, & ceteros fiat.*

Epist. 53.

Hoc est ita vive, ut sis supra vulgus, ut virtute, ut præstanti vitæ ratione multum distes à cæteris: distabis autem fama boni nominis. Quæ si tanta est, & facienda tanti, profectò liquet quàm excelsi animi erit injurias ei illatas invicta patientia vincere, quod in præsentia demonstrare mihi propositum est, non tam verbis, quàm factis.

Lib. 3. c. 2.

Antiquum illud, & perelegans Valerii Maximi pronuntiatum: *Capi virtus nescit, patientia dedecus ignorat.*

Et ita ignorasse videntur ii omnes, qui ad labem bono nomini aspersam vel muti, & clingues, vel surdi, ac cæci, & quasi sensu omni destituti.

vita PP.

l. 3. c. 29.

Talis fuisse visus est Eulalius monachus in quem unum alii monachi conjicere quidquid vel in monasterio, vel etiam ab ipsismet perperam actum esset. Crederes non hominem esse; sed vile jumentum, & asellum, in cujus humeros, & clitellas congeritur quidquid usquam domi sordium est, ut iis, & sibi & aliis gravis emittatur, & se in cloacam exoneret: sic Eulalius omnium in se culpas admittebat, & impositas pro iis pœnas excipiebat, explebatque quàm promptissimè, etiam nocentium pœnitentias, hoc est biduana, & triduana jejunia subibat unus ipse, licet penitus innocens: & eò res evasit, eò fratrum querelæ auditæ ab Abbate, ut de illius extrusione è monasterio non semel actum fuerit: & verò extrusus fuisset, nisi superior etiam miraculo de illius innocentia, ac sanctitate à Deo edoctus fuisset.

Fuit autem miraculum ejusmodi. Eò loci, ac temporis exercebantur fratres mattulis aptè concinnandis, vel ut otium vitarent, vel ut inde aliquid lucelli acquirerent, unde & victitarent. jussit igitur Abbas, ut omnium omnino mattulæ deferrentur, tum ignem luculentum accendi, tum fratrum omnium mattulas in eum conjici.

Mirum dictu, visuque! aliorum omnium mattulæ arserunt illicò, & in mœstos cineres abierunt: unica Eulalii mattula superstes è flammis purior evasit.

Testis hæc fuit innocentiae Eulalii, nocentes aliorum linguas ignis ipse damnavit, qui mattulas absumpsit. Nimirum lingua maledica ignis est, igne puniri debuit, atque damnari:

Sed quid Eulalius? quid & illius fratres? attoniti omnes ad ejus genua accidere, veniam precari, mirari demissionem, laudare patientiam probatam etiam miraculo.

Unus Eulalius seipsum damnare, seipsum lugere, suamque sortem. Ecquid enim, inquiebat:

Væ mihi misero, vae infelici, quia & humilitatem meam perdididi, & patientiam tot annis, tot laboribus, & pœnitentiis partam.

Dixit, & nocte intempestâ è monasterio excessit, & in eremum secessit, profundamque speluncæ noctem; ut uni Deo notus, ignotus esset omnibus. Nimirum *benè qui latuit, benè vixit*: & ita latuit, ita vixit deinceps Eulalius.

Vidisti, Amice Lector, confirmatam etiam miraculo patientiam: excipe aliam illi non absimilem, probatam etiam primæ veritatis oraculo.

Eritilla S. Petri, è Dominicana Familia, invicti Martyris.

Hunc etiam in cellula convenire solitæ lapsæ de cœli curia Virgines, Agnes, Catharina, Cæcilia,

assumpto ad eam urbanitatis scenam habitu virgineo, qui etiam pateret oculis.

Luce quadam meridiana cùm in eadem Petri cellula colloquerentur, & cœlum quodammodo facerent è cella, religiosus unus aliquis fortè pertransiens, per fenestellam, quæ erat in porta, & quæ patebat aspectus in cellulam, vidit Petrum, cum supra dictis illis Virginibus.

Vidit, & abiit attonito similis, & Priorem illicò convenit, retulitque in fratris Petri cellula visas à se tres puellas miri decoris, miri & solendoris: sed puellas, contra claustræ leges, & religiosæ clausuræ capita; quod ingens erat piaculum, & grande nefas.

Hæsit prior & ipse rei novitate attonitus, ratus ex vero puellas esse, & quidem è mundo hoc aspectabili, tum Capitulum de more cœgit, & vocatis Patribus Fratrem Petrum adesse jussit veluti reum infandi criminis; tum illi in faciem admissum facinus objecit, tum durius increpitum ad carceres damnavit.

Quid hic Petrus? quid invictus Christi pugil, & benè doctus in Patientiæ schola discipulus? Obtruditur infame scelus, agitur de bono nomine, de jactura famæ, de perenni infamiæ nota, quæ illi erat inurenda: agitur de vinculis, de compedibus, de obscura unius carceris nocte.

Verùm, ut de illis agatur, tacet tamen Petrus, & tum innocentia sua se involvit, tum patientia tuetur, & silentio, atque in Deum fiducia.

Interea mittitur in carcerem, probris, & contumeliis oneratur magis, quàm vinculis: nihilominus tacet, nec linguam expedit, nec verbum fundit ad aliquod pro innocentia sua testimonium.

Labuntur interea dies aliquot in obscuro carcere, in quo illi una lux erat ab oratione, & piis cum Crucifixo colloquiis, inter quæ fortè elabatur illud. *Domine quid feci?*

Dixit, & siluit, cætera quippe dixere lacrymæ, profundique gemitus; quibus dum plusculum indulget, simul illam audit à Crucifixo vocem. *Et ego, Petre, quid feci?*

Hic astupuit Petrus, & quæ dolore, quæ amore victus seipse damnavit. Quid enim, aiebat, bone JESU Servator optime, quid doleo? quid gemo? quid queror? Tu Dominus, ergo servus; tu Deus, ego vilis homuntio; tu ipsa innocentia, ipsa sanctitas, in quam cadere non potest vel umbra peccati; ego ipsa infirmitas, iniquitas ipsa vel à primo natali die, vel ab ubere materno: non est, ô Domine, quod ingemiscam, quod conquerar, quod læsæ famæ indoleam, quod vincula damnem, & longam carceris noctem; illam, illam subibo, dum voles, ô JESU, etiam in ævum omne. Dixit, & dolore oppressus conticuit.

Et ita conticuit aliquando S. Romualdus, Abbas longè sanctissimus. Hic aliquando accusatus perdendi criminis, tacuit tamen, nec illud diluere laboravit, etsi posset quàm facillimè. Quid inde? Ipsius Religiosi plus æquo creduli, plus æquo & temerarii, ausi Præsuli suo, non sine labe boni nominis, atque autoritatis dispendio ei gravem pœnitentiam imponere. Admisit ille, nec verbulo detractavit, & mensibus omnino sex à sacro altari, & divinis officiis sese subtraxit; adeo & suæ famæ contemptores Viri sancti, & contumeliarum amantes.

Quo in genere nihil illustrius Sancta Theodora, quæ in paucis amans pudicitiae, ut eam in tuto poneret, virili habitu inter monachos recepta opportunè latuerat annis compluribus, cùm ecce, seu dæmonis invidia, seu hominum malevolentia incusatur, quod Virginem corrupisset. Quid illa? tacet, & sua innocentia se involvit: at non evolvit objectum crimen, non diluit illatam bono nomini, & famæ suæ calumniam, quod tamen poterat, si modo se fœ-

minam

minam dixisset: sed patientiæ, & humilitatis retinens magis, quàm famæ, infantem ab effronte illa & pervicaci meretricula obtrusum accipit ut suum, complectitur, fovet, nutrit ad annos.

Quid deinde? ejicitur è monasterio, è fratrum confessu, non sine scommate, atque infamia, & tamen & hanc, & illud silentio premit, & per annos omnino septem in vilissimo tuguriolo delitescit, nota uni Deo, & Superis etiam grata; at ingrata, invisæque mortalibus, & maximè fratribus suis, quibus (ut rebantur) eam infamiæ notam inusserat; nec ea macula libera fuit, nisi post fata, & solutam è corpore innocentem animam; tum enim cum apparuisset foemina, & seipsum incusare, & damnare omnes, & in S. Theodora Patientiæ, atque Humilitatis miraculum demirari, amare, & certè etiam prædicare.

At unde his & illis tantus ad patiendum animus? Unde & ea vis animi, ea constantia in injuriis? Utique à Christo, probè memores, invictæ illius patientiæ; ac deinde & hujus, quod aliquando Sidonius Apollinaris: *Pauca toleramus, si recordamur quid biberit ad patibulum, qui invitat ad regnum.*

Bibit enimvero, non modò fel aceto mixtum: sed & scommata, & blasphemias voces auribus hausit, & tacuit. Et hinc etiam tacent illius æmuli grandes animæ.

Accedit quod maledica illa verba, & noxiæ bono nomini voces, pro unionibus, & gemmis habeant, atque excipiant.

Ita habuit, ita excepit aliquando frater Iuniperus, D. Francisci socius. Hic si audisset in se jaci scommata, & petulantis linguæ jacula; vestem explicare, sinumque diducere solitus, tum blanda voce, vultuque ad hilaritatem composito dicere: *Iacite, jacite in sinum meum, jacite uniones, & gemmas illas, pretiosiores utique iis, quas fundit Oriens.*

Dixit, & has in calumniis pro remedio, imo & pro solatio habuit: habebis & ipse. Et hoc tibi primum erit remedii.

Alterum erit fiducia quædam in parata Dei providentia, quæ illas novit opportunè diluere: & ita diluit in D. Francisco Assisio.

Cum hic per Lombardiam iter faceret, à Viro locuplete exceptus hospitio, & prandio etiam liberali; in quo cætera inter fercula, erat etiam capo altilis.

Invidit malus dæmon, invidit & malevolus aliquis, qui se mendicum improbè fingens, pro foribus stetit, oravitque per verendum Dei nomen, ut sibi quis eleemosinam largiretur.

Nec mora Franciscus in pia opera profusus, & præceps, illicò partem assi caponis manu prensat, & fert mendico.

Debuit ea Viri sancti liberalitas omnem invidiæ conceptæ amaritiem eluere; sed exacerbavit magis: ratus enim oblatam opportunam calumniandi occasionem, caponis partem servat in diem sequentem, ut eam Francisco concionanti in faciem obtrudat, multitudini ostendet, indeque probet nequaquam pro Sancto habendum eum, qui ea ciborum lautitia uteretur: sed potius pro helluone aliquo, ventri, & abdomini dedito.

Videri poterat pulchrè adornata calumnia, quæ Viri aliàs sanctissimi bonum nomen famamque inficeret, ac perderet.

At secus omnino accidit, Deo servi sui innocentiam, & abstinentiam protegente. Mox enim pars illa caponis, ut publico data, & spectantium oculis oblata; non jam carnis, aut caponis pars est visa: sed piscis assi.

Et sic probè elusa & invidi illius malevolentia & petulantia, Sanctoque Francisco servata fama, & partum jam à sanctitate nomen. Tanti refert Deo omnia in spe ac silentio commisisse.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Tertium, quod animos facit ad illustrem in injuriis patientiam, est interna pax, & mentis tranquillitas, quæ ab hac servatur; & sine illa perditur. Ea porro summi in terris est momenti; ut enim aliquando Cardinalis Bellarminus: *Melior est uncia pacis, & charitatis, quàm libra victoriæ.*

Abjectæ in terras animæ, & cœlestium inanes, vicisse se credunt, si verbum bonæ famæ noxium illico retundant, & refellant, ita victores, non victi: at secus autumant grandes animæ, & cœlis natæ. His omnis victoria est in patientia, in pace, in mentis tranquillitate, quam servant etiam in medio injuriarum turbine, atque tumultu.

S. Franciscus Sales ab aliquo perfrictæ frontis homine graviore affectus injuria, etiam bono illius nomini valdè noxia, cum dissimularet, ab uno è domesticis monitus est impendere in dies prope singulos ejusmodi scommata, nisi probè repelleret, ac retunderet impudentium injurias, scitè respondit: *Et quomodo nobis integra erit pax animi? quomodo & serena illius tranquillitas? Et hæc & illa ibit in tenues auras, nec constabit sibi.* Dixit, & tacuit, Deoque uni & se, & famam suam commisit, ratus etiam sibi servandam integrā, si integra maneret pax, atque tranquillitas.

Quartum, quod solatio est in injuriis à maledica lingua illatis, est illud, quod sic & exerceantur, & purgentur boni. D. Franciscus Assisius rogatus aliquando cur Deus etiam in familiis alias sanctissimis permetteret esse quosdam malignos, qui innocentes viperina lingua infestarent? repondit *Quia boni sine malis esse non possunt boni*; quia nec exerceri, nec purgari. Et hoc est quod ante extulit D. Augustinus: *Omnis malus, inquit, aut ideo vivit ut corrigatur, aut ut per illum bonus exerceatur.* Et D. Gregorius Pont. Max. *Ipsa malorum societas, inquit, purgatio bonorum est; boni, si sine malis sint, perfectè esse boni non possunt, quia minime purgantur.*

§. 6.

Pars sexta, sive sextus Actus Patientiæ in toleranda inhospitalitate & inurbanitate.

Inhospitalitas etiam aliquam contemptus, atque ignominiae labem aspergere videtur bono nomini, & mortalibus, maximè si incurrit in virum magnæ inter suos notæ, & primæ inter illustres familias nobilitatis, qualis fuit ea quæ aliquando incidit in Franciscum Ioiôsæum.

Hic ex Duce tota Gallia celeberrimo, jam Christi pauper arctiorem Cappucinatorum disciplinam secutus, pedes de more dum peregrinatur, fortè divertit ad pagi dominum, clientem olim suum: homo hæreticus, ut adesse Capucinos intellexit, per internuntium famulum jubet exesse, & abire in malam crucem. Non tamen abiit Ioiôsæus: sed invicta patientia eam hominis inurbanitatem, & barbaram inhospitalitatem dissimulans, à famulo summis precibus impetravit, ut clam Domino, etiam incoenatis in stabulo nocte illa liceret esse. Annuit famulus, vel evictus boni Patris iteratis precibus, vel etiam quadam miseratione commotus.

Igitur in stabulum admissi, jucundissimè illi quidem noctem traduxere; memores illius charitatis, quæ è cœli regia, è sinu Patris Christum Deum in stabulum attraxit, in quo & nasci voluit, & primum quiescere rudi in stramine. Ubi sic exacta nox, albente primum cœlo abire.

Haud multum confecerant viæ, cum Franciscus idoneum nactus hominem, Dynastæ renuntiari jussit Ioiôsæum Ducem pro hospitio gratias agere.

Perculit hominem inopina denuntiatio, maximè verò cum intellexit ex famulo noctem totam exegisse in stabulo: moxque consensu equo Dei famulum assecutus, ad pedes desiliens, ac genua amplectens,

N

dum

Annales
Minorum.

In Psal. 54.

Wadingus
tom. 2. ad
Annal. Min.

dum inhospitalitatis suæ errorem excusat, etiam fidei errores exuit.

Leviter enim increpitus à Ioiosæo, monitusque ut Christi seu paupertatem, seu patientiam, seu etiam humilitatem in illius servis agnosceret, sanior mentem induit; & religioni Catholicæ, Deoque additus est. Tantum apud illum valuit ea, quæ in Dei servo enituit virtus.

Ea propè in momento Catholicum fieri persuasit, quod non suassent etiam per plures annos & longæ, & argutæ de Fide disertationes.

Serm. 59.
in Cant.

Nimirum ut scitè D. Bernardus: *Cito persuadetur quod dicitur, dum, quod stupetur, ostenditur.*

Epist. 16.

Ostenditur, inquam non lingua, & inani vocis sono: sed opere, sed exemplo vitæ sanctioris; cui credunt omnes, dissentit nemo. Cujus ratio hæc affertur à Seneca, quia homines amplius oculis, quam auribus credunt.

Venio ad vitium inurbanitatis, ex quo nonnunquam sequitur gravis, atque acerba offensio; maxime si ea graviore cum damno sit conjuncta iudicio mortalium etiam sapientum; uti fuit ea, quam hîc subjicio.

Bessarion famuli rusticitate ab adipiscendo Pontificatu impeditus aliquando, æquissimo tamen animo tulit, & hæc tantum illi: *Mihi mitram, tibi galerum invidisti.* Nec ultra. Quid æquius? quid mitius? In humanis Pontificia Tiara, & honos, & potentia illi quodammodo adnata, habentur in summis: & his omnibus exciderat *Bessarion*, & hoc unius famuli inurbanitate, nec tamen ideo abit in iras, aut verborum tonitrua, aut irarum fulmina. Ea nimirum omnia supprimebat assueta malis patientia, & eorum ubique victrix, quia ubique sua.

§. 7.

Pars septima, seu Actus septimus Patientiæ.

In conviciis, contumeliis, injuriis etiam ab eo acceptis, cui feceris benè.

SI ab inimico, cui fortè feceris malè, convitia pateris, aliqua patientia opus est: si ab eo, cui nec benè feceris unquam, nec malè; majore: sin autem ab eo cui feceris quàm optimè, tum verò longè maxima.

Ratio hujus in oculis est, quia beneficium beneficio compensari, natura, ratioque voluit: pro beneficio maleficium reddi, nec natura nec ratio patitur. Una est Patientia, quæ illud sustinet, & tolerat non sine aliquo virtutis miraculo, utpote quod naturæ leges excedat, quodque illius superet vires.

Et tale aliquando vidit, amavit, stupuitque Antiquitas in muliere Alexandrina, prænobilis familiæ.

Huic parentes jam vita functi, & domum amplam, & redditus amplissimos relinquerant, quos dum cogitat in pauperes, in opera pia, in virtutum omnium experimentum impendere, D. Athanasium consuluit, certus stare illius consilio, ac decreto.

Alebantur tum temporis Viduæ multæ, beneficentia, & liberalitate opulentiorum, aut etiam Ecclesiasticis proventibus. Et hoc erat & caritatis & beneficentiæ singularis, in cuius partem aliquam ut veniret, petiit à Sancto Præsule sibi unam ex omnibus dari, quam domi aleret.

Igitur unam aliquam selegit Athanasius; sed indolis bonæ, pacatis moribus, & à modestia, observantiæque commendabilem.

Cassianus
collat. 18.
c. 14.

Hanc domi excepit, aluit, fovit, & obsequiis omnibus sibi obstrinxit: hæc autem vicissim & officii sui memor, & beneficentiæ, ac caritatis sibi exhibitæ, obsequia obsequiis compensare studebat, & si minus æquas vices reddere, certè supparem aliquam gratiam & gratitudinem in obsequendo Domini suæ rependere.

Hoc virtuti, & gratitudini par esse & videri poterat: sed impar erat patientiæ, quæ duris exerceri gaudet, nec delectatur mollioribus.

Neque verò iis capiebatur hæc mulier Alexandrina, dumque non capitur, redit ad D. Athanasium, & enixè rogat sibi dari viduam aliam, causamque rogata subjunxit.

Nihil sibi inde accedere meriti, nihil emendo cælo nasci, nihil exercendæ patientiæ, cujus merces sit Deus. Et hoc, quia illa paupercula vidua sibi data in sortem, nimis erat facilis ingenii, indolis nimis bonæ.

Astupuit Athanasius, & virtutem illius demiratus, etiam annuit, curavitque ex omnibus omnino Viduis unam eligi, quæ & moroso esset ingenio, & moribus aspera, & verbis procax, & habitu inculto, atque inverecondo, verbo uno, nequissima, nec tam foemina, quàm erynnis aliqua ex ipsis inferis emissa.

Et hæc tamen admissa in intima penetralia, omnibus officiis delinita, nihil heræ reddebat, nisi convicia, & scommata, & immanes injurias, tantum non alapas, verbera, & plagas infligebat.

Et tamen hæc inter, sibi plaudere, sibi gratulari, & omnibus incessere lætitiis mulier Alexandrina, & hoc, quia sibi inde plurimum lucri accedere credebat; lucri, dico, non quod corpori serviret, & huic ævo mortali: sed animæ, sed immortalis vitæ, sed cælo, Deoque.

Et hinc ad D. Athanasium reversa, gratias illi egit quàm potuit maximas, quod insignem sibi exercendæ patientiæ magistram indulisset.

Quantum ab illius virtute distamus, qui mollia optamus omnia, atque amantia; qui dura atque aspera omni contentione aversamur, & fugimus; contra Sanctorum placita, & præscriptas à Deo Virtuti leges: *Virtus enim, ut optimè Tertullianus, duritiâ extruitur, mollitiâ verò destruitur: illa si desit, & desit ipsa virtus, oportet.* Lib. ad Martyres c. 4.

Tolle caritati patientiam, & desolata non durat; tolle sustinendi, tolerandi, substantiam, & nullis radicibus, sine viribus, perseverat, ut scitè D. Cyprianus. Lib. de bono Patientia.

§. 8.

Pars octava, sive Actus octavus Patientiæ.

In verberibus, aut plagis corpori perperam inflictis.

DIE quadam cum venissent filii Dei, ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam satan, cui Dominus. *Vnde venis? Circuivi, inquit, terram, & per ambulavi eam.* Cui rursus Dominus. *Nunquid considerasti servum meum Iob, quod non sit ei similis in terra? Cui satan. Nunquid Iob frustra timet Deum? nonne tu vallasti eum, & domum ejus, universamque substantiam? sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi: quasi diceret homini felici, ac fortunato, & bonis omnibus cæli munificentia redundanti, pronum est Deum timere: cum omnia propè bona mundi induit: sed his omnibus exue, & simul virtute exues.* Hæc Domino satan.

Cui Dominus: *Ecce universa quæ habet, in manus tua sunt, ea diripe, ea perde ut voles.*

Fecit invidus satan, & hinc *Sabeos* commovit, qui boves, & asinas abriperent, & insuper pueros percuterent gladio: inde *Chaldeos*, qui Camelos invaderent, abducerentque, cæsis etiam, qui eos servabant pueris; instinc ignem è cælo demisit, & tactas oves, & pueros, & villas absumpsit: illius denique filios, & filias in domo primogeniti convivantes, derepente ruinâ domus oppressit. Et hæc prima probatio Patientiæ Jobi, qui tot inter ruinas, infractus stetit, invictusque.

Videri

cap. 2.

Videri poterat hîc victus malus dæmon, Joboquæ ut victori palmam cessisse: at non cessit: sed aliam admovit machinam, eamque valentiorē, ad expugnandum illum Patientiæ heroem. Sic enim ad Deum: *Mitte manum tuam, & tange os ejus, & carnem, & tunc videbis, quod in faciem benedicat tibi.*

Quasi diceret, quæ hæcenus annuente te immissa sunt mala, ea quodammodo extrinsecus appellunt, adeoque minus feriunt; quia foris sunt: ut probetur patientia, malum intus, & quasi domi sit, oportet: erit autem, si os ejus ferias, si carnem tangas, si morbis, ulcere, plagisque affligas. His nimirum magis exercetur patientia, & quæ sit, internoscitur. Et ita factum est in Jobo, sic probante cælo: ita & in aliis, sæculis longè consequentibus. Stylo notemus è multis paucos.

Hos inter erit Petrus Telonarius, qui & in egenos caritate planè profusus, & in patientia omnino singularis.

In Vita S.
Ioan. Eleē-
mosynarii
c. 21.

Caritatem ostendit illud, quod studio juvandum pauperum, cum nihil domi superesset, se ipsum à suo Notario in mancipium vendi voluerit, pretium porro tanti hominis, fuere triginta argentei, quos etiam illicò in pauperes effundi voluit; ut ne quidem sui pretium servaret sibi.

Patientiam autem probavit istud, quod statim ab hero coquinæ adhibitus, laborioso & vili officio, quo dum fungitur probè; mirum quæ, & quanta à conservis sit passus: modò enim convitia ingerebant improbè, modò capillos & barbam petulanter vellicabant, modò tundeant pugnibus, modò calcibus impetebant, modò cædebant alapis, & verberibus excipiebant quàm pessimè; modò amentem vocitabant, & talem apud omnes ventitabant.

Quid hæc inter Petrus? patientia, & silentio involvebat omnia, & qui ganeonibus illis, & scurris erat ludibrio; Angelis, & ipsi Deo spectaculo erat longè jucundissimo, & sapientibus etiam pro insigni Patientiæ miraculo.

Et certè eum esse declaravit vel ipsum è cælo Numen: apparuit enim illi Dominus in amœna noctis unius imagine cum ea veste quam olim pauperi dederat, & cum illis triginta argenteis, quos ex sui venditione acceptos, illicò egenis jusserat numerari.

Habes in uno homine prodigium caritatis, habes & patientiæ miraculum: demus aliud in eodem genere, recentioris tamen memoriæ.

Peterur illud è D. Francisci familia, quæ ut à primis incunabulis paupertatem est complexa, sic & patientiam.

Ex ea Petrus Apuensis cum tribus comitibus Romam ex agro Piceno veniens, incidit in hominem perditæ atque nefariæ audaciæ, qui eum primò teterrimis convitiis, ac maledictis vehementibus vexare cœpit, tum stricto gladio, sine vulnere, ad ignominiam cædere, & pecudum in morem, eum, sociosque ante se agere.

Tulerunt patientissimis animis ambulantes, nec tam atrox injuria, aut iram aut vocem ullam expressit, etiam per tria passuum millia, quibus nefario nebuloni duravit ille furor; qui tandem insigni, & longa illorum patientia victus, excessit.

Quid deinde Viri in paucis religiosi? eo abeunte mox procumbunt in genua, oculos, & manus in cælos levant, utque luculentam injuriam, & malefacta benefactis compensarent, paululum, & quidem in melius, immutato solemnī Ecclesiæ carmine, in hæc verba preces concipiunt, cæloque fundunt longè gratissimas.

2. Rbo in
hisor. Vita
l. 6. c. 3.

Retribuere dignare Domine omnibus nobis mala facientibus, propter nomen tuum vitam æternam.

Ecce ut malè multati gratias agunt, ut cælo propitio retribui volunt, ut precantur quàm optimè.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Quod illi: hoc & B. Franciscus, dictus à JESU Infante, è D. Terefiæ familia. Postulabat hic de more eleēmosynam à duobus Burgundis, iisque nobilibus: hi rati stultum esse, atque amentem, eum primò verbis pessimè excipere; tum etiam pugnibus tundere, atque contundere, tum petere calcibus non sine strepitu, quo exciti vicini, accurrere illico, vel opem laturo, vel vindictam sumpturi; quibus ille: *Nihil, inquit, nihil hic mali: mihi dedere eleēmosynam liberalem, mox etiam daturi liberaliorem Infantis IESU militibus.* Sic pauperes appellare solitus. Dixit, & commotos tum horum, tum illorum animos composuit, atque ad eleēmosynam egentibus elargiendam impulit, quod & fecerunt illico datis ducentis argenteis. Tantum apud illos valuit, vel unica Viri religiosi patientia: utpotè cui injuriæ, pugni, verberaque essent pro eleēmosyna liberali, proque beneficio: quod utinam esset in omnibus, quos ferox aliqua laceffivit injuria; non adeò præceps in vindictam foret & animus, & manus; quæ dum ferrum nudat, nudat & hominem virtute patientiæ. Ne porro nudaret adlaboravit aliquando zelus, & ardor R. P. Tholosani.

In ejus vita
l. 2. c. 18.

Duo viri prænobiles amicitiam foverant per annos complures, & quidem arctissimam; sed, ô grande malum ira subitanea, atque ex ea subitaneus furor! ab hoc in præceps dum abit ex illis unus, nulla propè laceffitus injuria, alteri nasum abscindit.

In ejus vita
c. 29.

Quid inde? ad arma, ad cædes, ad vindictam exciri debere videbantur; non læsus tantum, sed & hinc & inde consanguinei, atque affines; adeoque multus fundendus sanguis; qui ne funderetur providit opportuna concio dicti Patris; ab hac enim permotus ille qui fœdum in modum mutilatus, ad pedes sacri oratoris accidit, inimicum vocari jubet, atque in ipsius oculis complectitur, osculatur, omnemque ex animo injuriam remittit: *Ne frustra, ut aiebat, Christiani nomen gestaret.*

Habet in eo Christiana nobilitas, quod suspiciat, quod amet, quod imitetur. Et certè quidni faciat, vel Christiani nominis, vel virtutis amore, vel etiam illecebris gloriæ. Magna quippe virtus, si non lædas à quo læsus es: magna est fortitudo si casus remittas: magna est gloria, si cum tu potuisti nocere, parcas; ut rectè S. Isidorus. Et ita pepercit nobilis ille, de quo egimus, & ita parcant alii necessum est, si ad veram in terris gloriam, atque in cælis ad beatitudinem aspirent.

Lib. 1. Soliloquiorum.

Orabat aliquando S. Mechtildis pro una, quæ ab altera graviorem injuriam erat passa; cum oranti adfuit Christus, & hæc illi: *Dic mihi ut det inimicos suos, & dabo ei ego meipsum cum omnibus Sanctis in æternam mercedem.*

Lib. 4. Vita
c. 22.

Ecce dum inimicos tuos Christo donas injuriam condonando; tibi ille se donat in æternam mercedem illustri profectò, & prædivite fœnore.

§. 9.

Pars nona, seu nonus Actus Patientiæ in morte per vim, & nefas aut parata, aut etiam illata.

VT vita nihil rarius, nihil pretiosius: ita morte per vim, & summum nefas, aut meditata, aut etiam illata nihil acerbius accidere potest: hinc injuriam in eo genere acceptam, aut remittere, aut æquo animo admittere, patientiæ est planè singularis, in qua nostra ætate eminere visus est S. Carolus Borromeus.

Cum pro eo, quo erat divinæ gloriæ zelo, multa & facere, & pati cœpisset, hoc etiam ad extremum: plumbeæ grandis fulmen excepit interritus, & sceleratum latronem è fuga vetuit reprehendi: tantum in sancto Præsule, vel caritatis erat in conjuratum hostem, immanemque parricidam; tantum & patientiæ

tientiae in horribili illa mortis imagine, quæ indubiè secuta fuisset, nisi Deo sic volente, abiisset innoxius horror quasi tanti Præsulis fata reveritus.

Labitur interea tempus non modicum, & malè latet sceleratus, cùm tandem acri Magistratum indagine per exploratores, quamvis alieno in solo, ementito non minùs habitu quàm nomine, deprehensus est, adductusque.

In ejus vita Ad id nuntii indoluit Carolus, tum etiam ne in eum legibus ageretur conniti non destitit, & terribilissimo, ac crudelissimo sibi inimico, non modò indulgit, remisitque injuriam: verùm etiam apud Judices deprecatores pro illo se fecit: & vitam illi donari voluit, qui vitam sibi eripere per vim attentarat. Quæ S. Præsulis intercessio, etsi non sit audita, manebit tamen sua illi laus, suaque gloria, qui etiam pro inimicis suis oravit, etsi non exoravit.

Contra quod peccant mali illi, & importuni oratores, è quibus unum aliquem sic compellat D. Augustinus:

Serm. 4. de Sanctis.

Figis genu, collidis frontem in terram, & dicis. O si moriatur inimicus meus! Deus si quid à te promerui, occide inimicum meum: & utique tu, qui oras ut homo malus, oras contra malum. Et facti estis duo mali: ille malè agendo; tu malè orando incipis esse, quando dicis. Deus occide inimicum:

Non sic oravit S. Carolus, non sic excelsæ mentes, non sic David, qui licèt gravissimos pateretur inimicos, & Saulem sibi infensum, & Semei maledicum, & Absalonem à se profugum, ac rebellem, sic tamen pro illis. *Voce mea ad Dominum clamavi.*

Rectè voce mea, inquit D. Chrysostomus, quia qui clamat adversus inimicos, non edit vocem hominis: sed fere, sed serpentis. Qui autem pro inimicis, ille, voce sua, voce hominis, clamat.

Et ita nos clamare docuit hoc quo vivimus S. Carolus; ita antiquis sæculis D. Cyprianus, ad quem ascendo.

In carceres primùm venerat: dein vincula induerat, denique in theatrum prodierat, in quo vitam Christi causâ poneret inclyta cœlo victima: priusquam caderet illud egit dignum Cypriano, dignum & Martyre.

Carnifici, cujus manu capite minui debebat, aureos quinque supra viginti donari voluit, tum ut ea munificentia injuriam omnem remittere se testaretur, tum ut mortem, & id genus supplicii, etiam pretio emendum esse probaretur.

§. 10.

Pars decima, seu Actus decimus Patientiae in morte propinquorum aquanimitèr toleranda.

Chrysostomus, os illud aureum, Parentum in filios caritatem, & pronam illam in sanguine junctos propensionem, altiore voce appellare solebat, quandam naturæ tyrannidem, cui ferè concedunt omnes, resistit propè nemo, nisi à virtute, & patientia is sit qui ferè naturam vicerit, & nativam illam servitutem.

Appello matrum amores, & filiorum delitias, quæ ferè non ponuntur nisi cum vita.

Refert Rabbi Eliezer Saram audito ex Samaele, malo dæmone, Patris manu unigenitum filium suum Isaacum esse immolatum, ex mœrore subito mortuam concidisse, ac deinde ad vitam à Deo revocatam, cujus fides penes sit authorem; ego nec probo, nec improbo. Potuit illud dari dolori, dari & amor, & illi, quam dixi, naturæ tyrannidi.

Hom. 47. §. 4.

Certè La Nuzza, testis oculatus ait, Mulierem Hispanam, cujus filius capite plexus fuerat, postquam ejusdem caput per Judices dissuaviari potuit, super extincti filii sui oculos suos item morte clausisse. Tanta fuit vis amoris, tanta & doloris; quæ

& hunc, & illum altè induerat mater, necdum naturam exuerat. Exuerunt tamen aliæ, eæque non paucæ.

E multis qui felici sorte, insignique animi celsitudine eam exuerunt, duas producam Matres, rariore in molliore illo sexu patientiæ exemplo.

Non tamen recurram ad antiqua illa sæcula, in quibus seu invicta illa Heroïna, & Machabæorum Mater, septem filios sub immani carnificum manu cecidisse vidit, spectavitque siccis oculis, seu etiam S. Felicitas, quæ etiam septem filios, ceu totidem victimas, Deo ac Religioni obtulit; cadentesque conspexit, erecto semper animo, invictaque constantiâ.

Non ista, inquam, commemorabo, quia ut magna sint, & posteris deinde sæculis invidenda: antiqua tamen sunt, & cunctis obvia: dabo alia, quæ recentioris sunt memoriæ, adeoque magis nostra.

Primùm erit in prænobili Domina, Lusitana natione, nomine Barbara; in qua & masculinæ pectoris robur enituit, & simul Christiana pietas eluxit.

Hæc in arce Dienfi cum duobus filiis præsidariis agebat, cùm illam Solimannus & suis, & Cambayæ Regis viribus omnibus connixus, violentissimè oppugnavit, nec tamen expugnavit.

Certabatur utrimque, supremis, non minùs odiis, quàm viribus, & hinc, & inde fortissimi quique ac promptissimi cadebant. Hos inter, dum pro muris pugnat Christophorus, Barbaræ primogenitus, tormenti globus ventrem illi vasto rupit vulnere, sic ut viscera defluerent. Hic ad matrem relatus est, quæ nihil territa, Sacerdotem mox accersiri jussit, qui animo jam jam emigranti expiando serviret, interim ipsa labentia viscera manu continebat. Ubi sacra exomologesi purgatus est generosus animus, per immania vulnera excessit, neque tum victa mater, ad sepulturam funera ipsa composuit: sed ecce dum componit, allabatur ex eadem arce nuntius, Aloysium, alteram bonæ Matris spem, ab hoste obtruncatum, dum pro arcendis à propugnaculo hostibus fortiter dimicat.

Quid hinc inclyta Heroïna, uno propè momento duobus filiis orba? an abeat in gemitus, & lamenta muliebria? an solvatur, & disfluat in lacrymas? an suam ipsa orbitatem deploret? nihil horum. Quid igitur? Deo, inquit, & Republicæ illos genueram: Deo & Republicæ reddidi. Dixit, & funus secundum, eodem, quo primum vultu, composuit: adeò verum est, suis se incrementis augere patientiam; & ad instar impenetrabilis lorice repetitis ictibus magis ac magis durari.

Spectasti, Amice Lector, in martio pulvere, martioque funere, fortem in Parente animum: spectata etiam fortiores in filii cruenta injustaque cæde.

Matrona, non minùs animo, quàm genere nobilis, cui nomen Blonda, marito jam vitâ functo, unicum *Ex Historia Servitutum* habebat filium, spem amplissimæ familiæ, & piæ Matris amores, ac delitias. Sed, ô grande malum, inveteratæ inimicitiae! eæ quondam adversus parentem coeperant, tenuerantque ad illius mortem, ac tumultum; in quo tamen nec sepultæ, eruperunt enim, evaseruntque etiam in filium: sicarii quippe cùm in Patrem jam ultrà sævire non possent, in filium desævierunt, inflictiisque vulneribus è medio sustulerunt.

Quid hinc bona Mater, orba marito, orba & filio? lacrymas primùm funeri infudit, & gemitus veluti quoddam naturæ tributum, cui certè venia danda; tum virtuti, ac patientiæ reliquum dedit. Sed, ô immanes inimicitiae! ô immania ex illis scelerum monstra!

Quid enim non meditatur? quid non audet? quid non tentat præceps, & cæcus concepti diutius odii furor?

Illiuspiscarii sepultum adolescentis cadaver, clam, & intempesta nocte egesta humo eruunt, ferrum algido pectore immittunt, rimantur viscera, corque ipsum, amoris sedem, caritatis ac pacis olim officinam extrahunt, & parato jam epulo inter fercula commiscunt, improbeque conditum apponunt mensæ, cui cum aliis nobilibus fœminis fortè affidebat mœsta, & plorans mater: quæ etiam inscia, incautaque de ferali isto ferculo edere jubetur: edit enim verò, nihilque sinistri metuens, etiam cor filii absorbet.

Eo facinore tam barbaro, tamque immiti satiata videri potuit antiquæ inimicitie rabies; at necdum satiata, nisi illud ipsum facinus sub oculos afflictæ matris poneretur.

Et verò positum est: intellexit enim infelix Mater, inter fercula, cibosque etiam illatum filii cor, & sibi etiam in escam datum, atque acceptum.

Quid ultra expectes, Benevole Lector? an irarum fulmina? an tonitrua verborum? an lacrymarum fluentia? an æstus excitatæ mentis, & vindictam spirantis? Nihil certè istorum in matre quantumvis desolata.

Alia planè concipit, alia meditatur, & fundit; ea scilicet, quæ Christiana patientia concipere, meditari, fundereque docuit.

Ea porro fuerunt ejusmodi; illicò abjicit sese in genua; JESUM, ac MARIAM invocatur, Augusta nomina, solatium suum, delicias suas: moxque & sibi, & filio, illatam per summum nefas injuriam, ad Crucifixi pedes deponit; sicariis illis ignoscit, ignoscique etiam à cœlo propitio flagitat patientia post homines natos inaudita. Denique (qui tantæ, & tam heroicæ virtuti, ac patientiæ, velut ultimus partus fuit) mundo valere jussu religiosam, & arctiorem vitam instituit; vivitque inter Moniales, quas vulgò *Servitas* appellamus, ac denique inter eas emoritur, relicto sui desiderio, virtutis commendatione, & magnæ sanctitatis opinione, Anno Domini millesimo, quadringentesimo undecimo, secunda Septembris.

Habes, quod in fœmineo, mollique sexu ames, ac suspicias, Amice Lector: habes, & quod imiteris, si tibi suppar est animus, si suppar & patientia.

QUÆSTIO TERTIA MORALIS.

Ad illa verba: *Patientia opus perfectum habet.* Epist. D. Iacobi c. i. v. 4.

DE Patientia jam duas movi Quæstiones, & in illis varia sparsi, ex quibus confici potest, quàm perfectum, & omnibus suis numeris absolutum sit, illius opus. Ut tamen illud magis in aperto ponatur, & clara luce; sit

§. I.

Quod, & quomodo perfectum opus habeat Patientia?

PERfectum omninò ex triplici capite.
Primò *perfectum in se.* Hoc est constans, & perseverans in finem usque. Itaque perseverantia, pars est potissima, & quasi coronis Patientiæ. De qua sic D. Bernardus:

Perseverantia est vigor virium, virtutum consummatio, nutritrix ad meritum; mediatrix ad præmium. Soror est patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, unanimiatis vinculum, propugnaculum sanctitatis. Tolle perseverantiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo.

Hæc S. Præsul, qui etiam adjicit illud, quod eam mirum in modum extollit; Nempe, quod æternitatis quandam imaginem perseverantia præ se fert, denique

quod sola est, cui æternitas redditur, vel potius, quæ æternitati hominem reddit.

Et ita reddidit Gloriosos Martyres, Athletas perfectissimos, quos sic compellat è terris S. Ephrem:

Hæc sunt o formosi milites Christi insignia vestrae victoriae: Orat. de ista o Athleta probatissimi, perfectique divini bellatores, laud. ss. vestrae fidei, ac fortitudinis præmia. Ad ea venistis comite Martyr.

te Patientia, duce perseverantia, quæ illius est pars longè nobilissima. Et certè quidni ea sit, cum sit invicta, atque inexpugnabilis, cum omnem tyrannorum vim, tormentorumque aut multiplicitatem, aut etiam immanitatem eludat, fatiget, frangat.

Esse inexpugnabilem patet in Martyribus, de quibus ita Boëtius: *Quidam, inquit, suppliciis L. 4. de Con- inexpugnabile exemplum ceteris prætulere invictam malis sol. prosa 6.*

esse virtutem, & quia ea armati eratis fortissimi Martyres, tolerastis usque ad consummationem gloriæ durissimam questionem, nec cessistis suppliciis, sed potius vobis Lib. 2. ep. 6. ad Martyr.

supplicia cesserunt, ut elatè D. Cyprianus: Nec solum supplicia, sed & tyranni, sed & tortores ipsi: ut enim ipse S. Præsul. *Steterunt torti torquentibus fortiores, & pulsantes, ac laniantes ungulas pulsata ac laniata membra vicerunt.*

Et hæc tua laus, tua gloria, o invicta malis patientia, ad quam vel exemplo illorum heroum, vel etiam præmio nos evocat Tertullianus: dum sic etiam hodie ad nos:

Fatigetur improbitas patientia tua. Fatigetur, inquam, Lib. de Patientia c. 8. ut vel sic habeat opus perfectum in se.

Habeat deinde Opus perfectum ex fine: ut enim quis ex vero sit patiens, ut opus illius etiam perfectum cœlo iudice, necessum est, ut quis patiat pro Deo, pro Christi fide, Justitia, aut alia quapiam virtute. Si enim quis velex stupore aliquo, qui sit in corpore, velex vanæ gloriolæ captatione, humanæque laudis, vel alio quopiam ejusmodi fine, mala toleret etiam gravissima, etiam mortem, quæ malorum omnium summum est, non dabit ille Deo iudice opus Patientiæ, quod perfectum sit; quia ut cætera humanis oculis bona videantur, atque integra: vitium tamen ex fine patientur. Non sic vera patientia, non sic, vitium illa non scit, quia finem habet longè perfectissimum.

Et hic est, quem etiam in cœcæ Gentilitatis nocte agnovit tamen, atque commendavit Traianus, Imperator Augustus, qui ut D. Ignatii, aliorumque Martyrum in patiando ardores, æstusque vidit, hanc etiam veritati vocem dedit:

Nulla gens pro Deo suo tanta toleravit, atque Christiani pro suo Christo. Et quia pro Christo, ceu fine quàm optimo, ideò ea Patientia opus habuit omnino perfectum ex fine.

Sed aliunde perfectum illius opus, nempe ex comitatu, & quadam societate vinculoque innocentie, virtutumque omnium. Nulla quippe virtus nisi patientia aut comite, aut duce.

Divide virtutes in duos veluti choros. Unus sit Virtutum, ut dicimus, Moralium. Alter Theologicarum: & harum, & illarum comes, & dux, & nutritrix & radix, & custos est patientia. Audax, inquit, effatum, cujus vadem habeo, & sponforem è Petri sede S. Gregorium, & nomine, & re etiam ipsa Magnum:

Patientia, inquit, radix est, & custos omnium virtutum: adeoque sicut à radice & succum, & vitam trahit arbor, trahunt & rami, sic à patientia quodammodo vim suam, & constantiam sortiuntur virtutes omnes, & illa, aut succisa, aut etiam exarescente, necessum est, ut succidantur, atque exarescant virtutes cæteræ,

De Theologicis certè ita Tertullianus in illa Apostoli verba. *Charitas nunquam excidit. Cætera, inquit, evacuabuntur, exhaurientur scientiæ, lingue, prophetiæ. Permanet fides, spes, dilectio.* At quomodo permanet? illum audi:

Lib. de Patientia c. 11.

Charitas nunquam excidit. Cætera, inquit, evacuabuntur, exhaurientur scientiæ, lingue, prophetiæ. Permanet fides, spes, dilectio. At quomodo permanet? illum audi:

N 3

Fides,

Fides, inquit, quam Christi patientia induxit; spes, quam hominis patientia expectat; dilectio, quam Deo magistro patientia comitatur.

Viden' ut patientia, & huic, & illis sit comes: amplius dico imò & magistra.

Liberum, inquit, pronuntiatum, quod non efferrem, nisi ante extulisset Tertullianus, gravis morum Magister; qui sic olim de Charitate, quæ inter Theologicas virtutes est princeps, & cæterarum Regina: aliæ veluti pedissequæ; sic tamen de illa:

Dilectio summum Fidei Sacramentum, Christiani nominis thesaurus, cuius nisi patientia disciplinis eruditur.

Ut autem ostendat sic erudiri, per omnia charitatis officia elabatur: docetque ea erudiri à Patientia veluti magistra.

Dilectio, inquit, magnanimis; noster vertit, patiens est: ita patientiam sumit.

Benefica est: malum patientia non facit. Non æmulatur: id quidem patientia proprium est. Nec protervum sapit: modestiam de patientia traxit, Non inflatur, non proteritis non enim ad patientiam pertinet.

Nec sua requirit, suffert sua dum alteri profit, nec incitatur. Cæterum quid impatientia reliquisset? ideo, inquit, dilectio omnia sustinet, omnia tolerat. Vtique quia patiens.

Vides ut dilectio omnia faciat, patientia comite, duce, magistra.

Attende, ut etiam aliæ Virtutes, quas Morales appellamus: non excurram per omnes, quod longum foret, & Lectori fortè tædium pareret; paucis ero contentus, ex illis de aliis facilis erit conjectura.

Cap. 13.

Hactenus egimus de Patientia tantum in animo constituta, cum eadem, etiam in corpore, demerendo Domino multipliciter adlaboret. Quomodo autem adlaboret, docet Tertullianus, ostenditque Patientiam aliis omnibus virtutibus adstipulari.

Primò enim, adstrictio carnis, hostia Domino placatoria. En virtus quam mortificationem dicimus.

Secundò, per humiliationis sacrificium En humilitas.

Tertiò, cum sordes, cum angustia victus Domino libat, contenta simplici pabulo, puroque aqua potu, cum jejuna conjungit, cum cineri, & sacco inolefcit. En spontanea Paupertas. En etiam temperantia.

Quartò, cum preces commendat, deprecationes affirmat. Cum aures Christi Dei aperit, severitatem dispergit, clementiam elicit. En oratio, ejusque studium.

Quintò, (quod inter altiores, & feliciores gradus corporalis patientia reponit Tertullianus) Eadem sanctitati quoque procurat continentiam carnis. Hæc & viduam tenet, & virginem adsignat, & voluntarium spadonem ad regna cæli levat. En voluntaria Castitas, en in carne spiritus, sine ulla carnis contagione.

Sextò, quod de virtute animi venit, in carne perficitur. Carnis patientia in persecutionibus praliatur. Si fuga urgeat, incommoda fugæ caro militat. Si & carcer preveniat, caro in vinculis, caro in ligno, caro in solo, & in illa paupertate lucis, & in illa patientia mundi. En tibi ab hac invicta in malis constantia, ac fortitudo, quæ, ut ait ille ipse Tertullianus, (quo authore hîc utor) comite patientia adversus omnem subvertendæ fidei, vel puniendæ paraturam, ut verbera, ut ignem, ut crucem, bestias, gladium constantissimè toleret.

Nimirum his patientia viribus secatur Isaias, & de Domino non tacet. Lapidatur Stephanus &, veniam hostibus postulat. Et ecce in hostes clementia, & misericordia. Vis etiam ab eadem patientia salutarem poenitentiam? eam dabit Rex Babylonis, qui offenso Domino cum squallore, & padore septenni, immolata patientia corporis sui, & regnum recuperavit, &, quod optabilius homini est, satis Deo fecit. Et ecce à patientia satisfactio. Adeò verum est, quod nulla virtus sine patientia.

Tract. de Patientia.

Tolle charitati patientiam, & desolata non durat, inquit D. Cyprianus. Tolle & aliis virtutibus, & eas omnes sustuleris.

Vidimus quomodo Patientia perfectum opus habeat ab illis virtutibus, quæ ei sunt comites individua: attendamus quomodo etiam perfectum ex præmio, quod illi in cælis parat Deus.

Quod autem illud & quantum magistra Dei sapientia didicit S. Franciscus Assisus. Affixus erat hic lectulo, & eò quidem, ut nullam omnino quietem capere posset. Ad has insolentis morbi angustias accesserat permolesta vexatio murium à malo demone procurata, quæ adeo erat importuna, ut neque noctu, neque interdiu ulla daretur quies. Agnovit hîc Vir sanctus Dei manum, & ea se tangi passus est etiam cum ingenti gaudio, & gratiarum actione, cui dum liberalius indulget, hæc illi de cælo audita vox: Francisce, responde mihi, si terra quanta quanta est aurum foret, si & mare, & flumina, & fontes balsamum essent, si montes omnes, & colles, & saxa, lapides pretiosi, & tu tamen alium thesaurum multo illis pretiosiores invenires; nunquid apprimè lætareris? Cui Franciscus: Enimvero Domine. At nec illo thesauro dignus sum. Cui Dominus: Te patientia in morbo, & in illis vexationibus dignum faciet eo thesauro, inter quem & thesauros illos tantum interest, quantum inter aurum, & lutum; inter balsamum, & aquam; inter adamantes & saxa. Quis autem sit ille thesaurus, nosse si vis, non alius est, quàm æterna vita, quam tibi, & tuæ patientiæ donatam volo, velut illius præmium.

Ad hoc dum aspirat S. Lutgardis, incendi coepit quodam virtutum omnium acquirendarum desiderio: maximè tamen Patientia. Hinc illi injecta martyrii cogitatio, ardor, & æstus quidam impotentior, quo adeò exarsit, adeò tota commoveri, agitarique se sensit, ut illi præ nimio impetu rupta sit ea vena, quæ cordi opponitur, è qua & copiosus sanguis emanavit.

IV. In Præmio.

Nimirum illi in oculos, in animum incurrebat Agnes, Virgo castissima, & Martyr invicta etiam in illo ætatulæ flore. Et hinc ille ardor, & æstus ille martyrii, quem ut sopiret Christus, ei sese spectandum dedit, & hæc deinde ad illam:

Lilia Cisterciensis tom. 2. c. 7.

Pro ferventissimo Martyrii desiderio, quo tota exarsisti, idem omnino cum Agnete Martyre in cælo præmium obtinebis. Ejus enim Martyrium tuo desiderio coæquasti.

Dixit, & videri desiit, & S. Lutgardem, si non Martyrii, saltem præmii, ac coronæ participem fecit. Tantum valuit Patientia & Martyrium etiam in voto tantum.

Maneat igitur inconcussum illud, quod initio proposui; imò quod ab ipsa nascentis Ecclesiæ infantia proposuit D. Jacobus, Patientia opus perfectum habet. Quod si perfectum habet, & ad perfectum nos Deus & ratio invitat Non licet nobis una die sine patientia manere, ut rectè Tertullianus.

Cap. 12.

Et vero sibi non licere aiebat B. Mater Maria de Victoria. Huic si vel dies unus abiisset sine aliqua patiendi materia, eum rebatur se perdidisse, indeque subtristis somno se dabat non sine piis apud Superos querelis; imo & apud sorores, quibus sæpius audita ingeminare mœstum illud: Hodie diem perdidisti. Sub noctem è sororibus una cum audisset longa ex imo pectore ducere suspiria; ex illa quæsit ecquæ illorum causa? cui illa & ingenuè, & piè: Hodie, ô filia mea, nihil incurrit unde daretur aliquid pati Dei causâ. Et hinc mei gemitus, mea & suspiria: Ex vero enim diem istum perdidisti. Hæc illa, à qua absunt quàm longissimè mortalium plerique, qui è contrario diem illum ponunt in lucro, in quo nihil occurrit adversi. Diem illum albo notant calculo, cum contra nigro signare debuissent. Quid facias? is error est mortalium.

Ferdināndus Melio in ejus vita. l. 2. c. 3.

§. 2.

Patientia opus perfectum habet in exemplari suo, id est Deo, & Deo-Homine.

Quodcumque opus vel ars humana molitur, vel etiam cœlestis sapientia, gratiaque in lucem ac solem educit, eò perfectiùs est, quò perfectiùs fuerit exemplar, & quò ad illud propiùs accesserit. Unde si probavero Patientiæ opus pro exemplari suo habere Deum primò, ac deinde Deum hominem: simul confecero esse longè perfectissimum, maximè si ad hunc, & illum imitatione quadam sese propiùs admo- verit, atque exemplari suo quàm simillimum fecerit.

Exprimam autem illud, non stylo meo (quod scio, quàm retusus sit, & humilis) sed grandiore, & aculeata Tertulliani eloquentia. Sicigitur ille:

Lib. de Pa-
tientia c. 2.

Nobis exercendæ patientiæ autoritatem, non affectatio humana caninæ æquanimitatis stupore formata: sed viva, ac cœlestis disciplinæ divina dispositio delegat. Deum ipsum ostendens patientiæ exemplum.

Quod ut ponat in publico, & clara luce, Dei ter Opt. ter Max. in genus humanum beneficia sua spargentis ideam proponit, & sic ait.

Qui florem lucis hujus super justos, & injustos aequaliter spargit, qui temporum officia, elementorum servitia, totius genituræ tributa, dignis simul, & indignis patitur simul occurrere.

Ubi hanc beneficam Dei, ceu Authoris naturæ, manum, sic explicuit: tum elabitur in averfa à cœlo, Deoque capita, in quæ tamen impluit, influitque eadem mens divina effusâ quâdam in omnes, & æquâ liberalitate; quod summæ, id est divinæ, est patientiæ: sic enim inquit:

Sustinens ingratisimas nationes, ludibria artium, & opera manuum suarum adorantes, nomen cum familia ipsius persequentes, luxuriam, avaritiam, iniquitatem, malignitatem quotidie insolescentem.

Ubi ista, seu humanæ ingratitude, seu etiam perversitatis monstra, quasi ex crebo extulit: tum veluti digito monstrat, quò usque tandem progressa sit Dei patientia, eò certè, quò non datur ultra; eò scilicet, ut sua sibi patientia detrahat: plures enim Domino idcirco non credunt, quia sæculo iratum tamdiu nesciunt.

Et hæc quidem divinæ patientiæ species quasi de longinquo, fors ut de supernis æstimetur. Verè de longinquo, quia de longinqua cœli regione. Verè de supernis, quia de Deo, ut vel hoc uno nomine, quòd à Deo sit, æstimetur à pusillis mortalibus.

Ab hac porrò Dei patientia, delabitur ad illam, quæ Dei hominis est, & quæ, ut ait Tertullianus inter homines palam in terris quodammodo manu apprehensa est. Quæ autem, & quanta sit illa, quàm antiqua, quàm nova, ostendit ipse in omni vita: sed vel

maximè in ultimò illius actû. Ut enim D. Cyprrianus:

Omnes actus Christi ab ipso statim adventu patientia Lib. de bono comite signantur. Patientia.

Nimirum patientia illi comes jam inde à cunis, illius quodammodo signum, ac sigillum, quo signati sunt illius actus omnes: quod fusè docet Tertullianus mascula, ut solet, eloquentia.

Nasci se Deus in utero patitur matris, & expectat, cap. 3. natus adolescere sustinet, & adultus non gestit agnoscere. Credidisses Dei hominis vitam Tragædiam esse, in qua & hic primus actus.

Secundus est iste. *Contumeliosus insuper sibi est, & à servo suo tingitur, & tentatoris congressus solis verbis repellit: & hic actus secundus.*

Tertius est ille. *Nullum volentem sibi adherere, non suscepit, nullius mensam, tectumve despexit: Non publicanos, non peccatores aspernatus est.*

Non illi Civitati, quæ eum recipere noluerat, iratus est, cum etiam discipuli tam contumelioso oppido cœlestes ignes representari voluissent. Ingratos curavit, insidiatoribus cessit.

Et hic quartus patientiæ actus est.

Quintus, & postremus est ille. *Proditorem suum secum habuit, nec constanter denotavit, cum verò traditur, cum adducitur ut pecus ad victimam, sic non magis aperit os, quàm agnus sub tondentis potestate. Ille, cui legiones Angelorum, si voluisset, uno dicto de cœlis affuissent, ne unius quidem discantis gladium in ultorem probavit: Patientia Domini in Malcho vulnerata est. Itaque & gladii opera maledixit in posterum, & sanitatis restitutione, ei, quem non ipse vexaverat, satisfecit per patientiam misericordiæ matrem. Et hæc futuræ veluti passionis fuere præludia; ad majora itum est. Nam & despuitur, verberatur, deridetur, sædis vestitur, sædioribus coronatur, infami ligno affigitur, nimirum, ut rectè Tertullianus. Saginari voluptate patientiæ discessurus volebat.*

Est amor, est & nata ex illo voluptas veluti pondus, quod quò propiùs accedit ad centrum, finemque sui motus, eò celerius, & vehementiùs allabitur. Nempe impetum facit natura, facit & voluptas: & certè ingenitus Deo homini patiendi amor, ingenita etiam ex eo quædam patiendi voluptas, faciebat, ut eò ferretur ardentius, quò propior erat vitæ meta; & qui toto brevis ævi cursu patientiâ refici voluerat, voluit eadem in illius fine saginari.

Hic te volo, mi Lector, evocoque ad contemplandum divinæ illius Patientiæ exemplar, sive Dei ter Opt. ter Max. sive etiam Dei hominis; atque ad extremum Tertulliani verbis compello.

Amemus patientiam Dei, patientiam Christi, rependamus illi, quam pro nobis ipse dependit. Offeramus patientiam spiritus, patientiam carnis, qui in resurrectionem carnis & spiritus credimus. Cap. 6.

TRACTATUS DE VICTORIA SVIPSIVS.

Job c. 7. v. 2.

ENE censuit, benè dixit, qui & censuit, & dixit illud: *Militia est vita hominis super terram.*

Militia enimverò, in qua, & cum hoste domestico, id est seipso, certandum; & cum externo, puta Mundo & Dæmone pugnandum acriter, & vincendum fortiter, & gloriose triumphandum. Et hæc erit *Victoria*, de qua mihi in præsens quæstio, in qua primum quæram qui sit? & in quo posita ea de seipso victoria? Tum, quàm ea sit plena gloriæ, & fructus uberrimi? Denique, quæ ad eam vel exempla, vel subsidia?

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Sapientis verba: *Certamen forte dedit illi ut vinceret.* Sap. c. 10. v. 12.

§. 1.

Quòd illud certamen forte, & quæ victoria?

EXcurrit hîc Sapiens in laudes, & sacrationa encomia Patriarchæ Jacob, Athletæ fortissimi; & hæc de illo. *Certamen forte dedit illi.*

Hoc in loco varius Interpretum sensus. Syrus enim vertit. *Et in forti certamine justificavit eum.* Arabicus & gubernavit illum ingruente ei forti certamine. Vatablus: *Obeundum ei arduum certamen constituit.*

Nimirum Deus Jacob, quasi agonistæ, ac certatori duram luctam, & certamen forte constituit, dum scilicet eum objecit avaritiæ Laban, atque iræ, & persecutioni Esau, & Chananæorum; dum objecit & Angelo, quocum luctans, ac vincens, ab eo bravii, ac præmii loco benedictionem accepit, bonorum omnium fertilissimam, ac deinde gloriosum nomen adeptus est: ab eo enim audit felici ac fortunato nomine, atque omine, Israël, id est, *prævalens, vel dominans Deo.*

Gen. c. 32. v. 28.

Et hæc ad litteram dicta paucis. Transeo ad sensum mysticum, & illud pronuntio *Certamen forte, & victoriam* esse hominis cum seipso: at quænam illa? & in quo reposita?

Sancti Patres ex Scripturæ sacre genio, modoque loquendi, eam aliis, atque aliis nominibus expressam volunt; & quidem

Psal. 43.

2. Cor. c. 4.

Primò *Mortificationis*: ita regius Vates, qui sic de seipso, sic de aliis ejusdem sacrationis militiæ ducibus, & antesignanis. *Propter te mortificamur tota die.* Ita & Gentium Apostolus: *Semper mortificationem IESV in corpore nostro circumferentes.* Crederes illi mortificationem esse pro amictu, pro Christi veste, & Christiani, imò Apostoli nota.

Matth. c. 16. v. 24.

Secundò dicitur eadem *Victoria abnegatio sui.* Et hæc nuncupatio hausta ex ipso Christi oraculo; & monito sacratione ad suos: sic enim ad illos: *Si quis vult venire post me, abneget seipsum.*

Tertiò denique eadem *suiipsius victoria* appellatur *odium sui.* Et hanc appellationem sortita ab ipso Salvatore: *cujus hoc solemne fuit effatum.*

Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam eternam custodit eam. Et hæc est actio nostra, hæc militia nostra, inquit Augustinus, adeoque & hæc victoria. *Mortificatio corporis, & animi: Abnegatio sui, Odiumque sui.*

§. 2.

Quàm nobilis de seipso victoria? quàm etiam fortis & heroica?

VT hanc veritatem in aperto ponerent ex antiquis sapientiores eam composuere cum alio quovis *Victoriarum* genere.

Fortis habetur, qui cum ferocioribus belluis, cum Urso, Leone, aliisque id genus animalibus & pugnat, & vincit: ita fortis audire gestiit David cum & ipsum cum Goliatho certamen affectaret: sic enim ad Saûlem.

Pascebat servus tuus patris sui gregem, & veniebat Leo, vel Ursus, & tollebat Arietem de medio gregis, & persequeretur eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum, & illi consurgebant adversum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos.

Fortis audit, qui ferratas acies invadit, dissipat, frangit, soloque internit etiam è Ducibus fortissimos.

Fortis denique qui & hostium Valla superat, & Urbes quantumvis munitas expugnat, & sub jugum venire cogit: At illis fortior qui cum seipso sic pugnat, ut vincat.

Ita visum, ita probatum Sapienti, cujus hoc est veluti cœleste quoddam oraculum. *Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore Urbium.*

Prov. c. 16. v. 32.

Et hanc veritatem agnovere, & prædicavere Antiquiores Sophietiam vel ipso solo naturæ lumine. Labet illos audire.

Plato certè Libro, quem inscripsit de Legibus, sic ait.

Vincere seipsum omnium victoriarum prima, & optima est.

Seneca. *Nulla speciosior victoria, quàm virtute vincere: cujus rationem hanc addit. Bis vincit qui se vincit. bis.*

Alios quippe omnes vincit ipse, & insuper seipsum: quod ut difficillimum victoriæ genus est, sic & nobilissimum: nulla quippe major est victoria, quàm ea, quæ de cupiditatibus, ut scitè D. Cyprianus; cujus causam hanc effert: quia qui hostem vicit, fortior fuit; *De bono posuit altero. Quilibet libidinem repressit, seipso fortior fuit; quod ut in luce, & omnium oculis ponat, sic prosequitur: Qui inimicum prostravit, externum hostem percussit: qui cupiditatem deprefit, hostem domesticum superavit.*

Malum omne facilius vincitur quàm voluptas, quia illud quidquid est, horridum est; hoc verò blandum est, adeoque vinci difficillimum.

Quod si difficillimum; sic & gloriosum: ut enim rectè D. Ambrosius. *Quid excellentius, aut magnificentius quàm exercere mentem, afficere carnem, & in servitutum redigere, ut obediat imperio, & consiliis obtemperet.*

Lib. 1. Offic. c. 36.

Porro hujusce victoriæ excellentiam, ac veluti majestatem ex eo discas, quod qui ea gaudet & Rex sit: quod in terris summum, & Deo simillimus, quod in cœlis est maximum.

Regem

psal. 115.

Regem esse, & quidem sui (quod majus est quam aliorum esse) probat D. Ambrosius; dum explicat illud Vatis regii: *Anima mea in manibus meis semper*: sic enim ait:

Quicumque proprium corpus subegerit, nec ab ira, & aliis passionibus turbari animam suam rector sui congrua vi permiserit; is bene regia quadam potestate se cohibens, Rex dicitur, quod regere se noverit, & arbiter sui juris sit, nec captivus trahatur in culpam. Haecenus S. Præsul, ex quo pauca hic stylo notari velim.

Primo, quod quisquis is est, sit Rector sui.

Deinde quod Regia quadam potestate præditus, adeoque Rex.

Tum etiam quod liber, arbiter sui, sui juris.

Denique quod nulla ratione captivus, uti sunt qui vel alicujus culpæ, vel passionis vincula induunt: nec liberi illi sunt, nec sui, nec Reges: sed affectio- num suarum vitiorumque mancipia: at non sic, qui illis dominantur; nam & hi liberi, & sui juris, & Reges, & quidem longè potentissimi.

Testem appello è sacratione Lycæo Boëtium. Hæc ille meliore metro:

L. 3. de Cons. metro 5.

*Qui se volet esse potentem,
Animos domet ille feroces.*

Testem & è prophanis Claudianum. Hæc ille quondam, in Panegyrico Theodosii:

*Tu licet extremos late dominare per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent,
Si metuis, si prava cupis, si ducis ira;
Servitii patiere jugum, tolerabis iniquas
Interius Leges, tunc omnia jure tenebis,
Cum poteris Rex esse tui.*

Omnia, inquit, tenebis, cum te ipsum intra rectæ rationis limites tenueris, tuus eris; non aliorum (quod parum est) Rex, & Dominus; sed tui, quod longè maximum cælo, Deoque judice. Neque Rex tantum: sed Deo propinquus, Deo simillimus: quod summæ dignitatis est atque excellentiæ: quam & natura duce, ratione comite agnovit, ac prædicavit Romanus Orator; atque ex eo Lactantius, qui patientem componit cum Hercule virorum fortissimo: imò & anteposit. sic enim ait:

Lib. 1. Div. Institut. c. 9.

Nulla enim est tanta vis quæ non ferro, ac viribus debilitari, frangique possit.

At animum vincere, iracundiam cohibere, fortissimi est, quæ ille nec fecit unquam, nec potuit.

Hæc qui facit, non modo ego eum cum summis viris comparo: sed simillimum Deo judico.

Hæc ubi ex Oratore Romano extulit Lactantius, tum subjicit.

Vellem adjecisset de libidine, luxuria, cupiditate, insolentia, ut virtutem ejus impleret, quem similem Deo judicabat. Non enim fortior judicandus est, qui Leonem, quam qui violentiam, in seipso inclusam feram, superat iracundiam: aut qui rapacissimas volucres dejicit, quam qui cupiditates avidissimas coercet: aut qui Amazonem bellatricem, quam qui libidinem vincit, pudoris ac fame debellatricem; aut quæ simum de stabulo, quam qui vitia de corde suo egerit; quæ magis sunt perniciofa, quia domestica, & propria mala sunt, quam illa, quæ & vitari poterunt, & caveri.

Haecenus Lactantius, à quo discedo, ut veniam ad rationes, quæ liquidò ostendant vincere seipsum, nobilissimum esse genus victoriæ.

Una ducitur à difficultate, quæ est ex eo genere victoriæ: seipsum enim vincere, res est planè ardua, ac difficillima. Multò seipsum, quam hostem superasse operosius est, inquebat Valerius Maximus.

Lib. 2.

Altera petitur ab eo ipso, qui sic vincitur: fuit ea Quinti Curtii ratio, quo judice eò clarior laus est, quò clarior ille quem viceris.

L. 6. Hist.

At qui seipsum vincit, vincit hostem tum naturæ dignitate, tum suæ redemptionis pretio, tum Christiano nomine perillustrem.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Postrema hauritur à præmio, ac triumpho, qui illi victoriæ decernitur: præmium est ipse Deus; Triumphus, cœlestis, æternaque beatitas. Et hinc mihi proponitur

§. 3.

Quàm fructuosa sit de seipso victoria?

Hujusce Victoriæ fructus ad pauca hæc capita revocari possunt, è quibus

Primum est, quod qui seipsum constanter vincit; lapsu ætatis & annorum ingentem sibi comparat virtutum, gratiarum, & meritorum acervum, atque thesaurum, qui sanè proventus est longè maximus: & major auro, gemmis, unionibus, thesauroque Regum, Cæsarum, adeoque opibus totius universi: si enim, ut disertè Doctor Angelicus, *Bonum gratiæ majus est bono naturæ totius Universi*; & illud bonum, quod Victoria sui comparatur, majus illo sit oportet: est enim *bonum gratiæ*, adeoque etiam majus bono naturæ totius Universi.

I. Fructus.

Et hoc est bonum, quod illi adpromittit, Cœleste, ac Divinum Numen liberali manu. *Qui vicerit*, inquit, *possidebit hæc*: hoc est, gratias uberes, cœlestiaque dona, ceu semina quædam æternæ beatitatis, quæ etiamnum in hac vita mortali sibi reservat in vitam immortalem, ac beatam, ubi in tota quanta quanta est æternitate manebit ille gratiæ fructus cum ingenti scœnore.

Apo. c. 21. v. 7.

Alterum caput è quo ducitur fructus alius longè suavissimus, est perennis animi pax & spiritalis quædam lætitia, quæ dimanat à Victoria sui, & constanti Virtutum heroicarum exercitatione, quæ illi comes esse solet: nec enim esse potest perpetua, & constans victoria sui, nisi & fortitudo sit comes, & patientia, & humilitas, & castitas, & alia Virtutum propè omnium cohors, & cœlestis quædam acies pulchrè ordinata; à qua in animum defluit altera pax, & lætitia spiritalis, ceu condimendum hujus infelicitis ævi suavissimum. Et hoc est, quod diu ante adpromisit Servator optimus D. Joannis ore, calamoque, quo sic ad Nos, sic ad Victores sui, ceu Athletas generosos: *Qui vicerit dabo illi manna absconditum.*

II. Fructus.

Apo. c. 21. v. 17.

Quod illud quæris? est Pax animæ sibi benè consciæ, & suarum victricis cupiditatum.

Pax, inquam, quæ exuperat omnem sensum, ut ait Apostolus. Pax quæ summa voluptas, imò & fons perennis voluptatis: ut enim eleganter, ac verè D. Cyprianus *Voluptatem vicisse, voluptas est maxima.* Hæc non tenetur nisi à generosa sui in omnibus victoria; quia ut rectè Cæsarius. *Verum gaudium non possidetur, nisi pax, & justitia teneatur*: at neque hæc, neque illa tenetur nisi à Victoria sui, & quidem in rebus omnibus, in lecto, mensa, vestibulis, aliisque id genus, in quibus plus est solatii, quam pœnæ: si modò ea Dei causâ quis subire gestiat, uti aliquando gestierunt gloriosi Martyres ad metalli fodinas compacti, quos sic alloquitur Divus Cyprianus.

De bono pœnitentiæ.

Humijacent fessa laboribus viscera: sed pœna non est cum Christo jacere. Squallent sine balneis membra, sita, & forde deformia: Sed spiritualiter intus abluitur, quod foris carnaliter sordidatur. Panis illis exiguus: at non in solo pane vivit homo: sed & in sermone Dei. Vestis argentibus deest: sed qui Christum induit, & vestitus abundanter, & cultus est.

Lib. 3. epist. ult.

Hæc S. Præsul ad invictos illos Christi pugiles, quæ ego hodie ad te quisquis in eadem mortificationis palæstra decertare studes, ac vincere.

Tertium caput unde fluunt fructus uberrimi, & pretiosissimi, est merces æterna, est triumphus gloria sempiternæ.

sempiternæ

sempiterni, quæ decernitur iis, qui se ipsos fortiter vicerint, & hoc quidem à supremo Agonotheta Christo: sic enim inquit eodem, ceu arcanorum coelestium conscio, D. Joanne.

Apo. c. 3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno, hoc est in coelesti gloria, cujus typus est thronus, & quies æterna, & corona beatitatis.

Sub B. Hermanno Ordinis Cisterciensis Abbate, monachus unus aliquis gravissima carnis tentatione sub noctem agitatus cum ex ea victor evasisset, *Conversus*, qui fortè ruri agebat, Vir eximie simplicitatis, & sanctitatis, vidit coram se stare *columnam immobilem*, ex qua ad clavum velut affixa pendeat *Corona Imperatoria*: quam dum attonitus intuetur, adfuit illi Dominus specie mirum quantum augustâ; qui coronam è clavo pendulam refigens, hæc illi.

Henriques l. 2. Dist. 12. c. 4. Accipe coronam istam, & defer eam illi monacho (nomen addidit) quia hac nocte eam meruit.

Illucescente die Frater ille *Conversus* ad Coenobium festinus rediit, & B. Præfuli Hermanno, rem totam retulit, qui & intellexit eam coronam cælo judice delatam illi Monacho, cujus tentationis, & simul victoriæ testis erat.

Et hanc amas, ambisque, Mi Lector, age, si te impetatur gravior aliqua tentatio, esto ut ille *Columna*: sed immobilis: & tibi annuente cælo deferetur Corona, corona gloriæ, corona beatitatis.

Hanc aliquando sibi paratam præsensisse visus P. Jacobus Vela è Societate JESU, genere illustris, at virtute, & victoria sui illustrior.

Hist. Soc. Part. 1. l. 8. n. 155. Hic in extremo vitæ limine, & pia in Deum fiducia plenus, & bonæ conscientie testimonio ita confirmatus fuit, ut Christi effigiem manu tenens, in hæc verba eruperit.

Gratias Deo, qui dedit nobis victoriam per IESUM CHRISTUM. Dixit, & securus sui in pace requievit, quia securus de corona, quæ se manebat ab illa sui dum in vivis esset victoria.

§. 4.

Quàm gloriosa sit de seipso victoria.

Vidimus Paragrapho superiore quàm fructuosa, spectemus modò quàm gloriosa: erit hæc ad illam acriore stimulo: generosas quippe mentes magis extimulat gloria, quàm utilitas: gloriam autem illius Victoriæ petendam duco, ex eo, quod in ea reposita sit species quædam martyrii.

Hom. 35. Appello magni Pontificis fidem, atque auctoritatem: is erit è Petri sede D. Gregorius & nomine & re etiam ipsa magnus. Hæc ille quondam è pulpito ad subjectam concionem.

Si adjuvante Nos Domino, virtutem patientie servare contendimus, & in pace Ecclesiæ vivimus, & tamen Martyrii palmam tenemus. Duo quippe sunt Martyrii genera. unum in mente: aliud in mente simul, & actione. Itaque esse Martyres possumus, etiamsi nullo ferro percutientium trucidemur; mori quippe à persequente, martyrium in aperto opere est: ferre verò contumelias, odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione.

Hæc ubi extulit S. Pontifex; tum ad experientiam appellat, & fidem sæculorum, & majorum dicta.

Probamus, inquit, quotidie, quod ante nos dictum est, quia Sancta Ecclesia Electorum floribus plena, habet in pace lilia, in bello rosas.

Lilia, sunt animæ à morum nitore, & gratia, ab innocentia vitæ, à castitate candidæ ad instar liliorum; & hæc lilia explicantur, & florent in alta Ecclesiæ pace, in qua nullus extrinsecus est hostis, persecutio nulla, cædes Electorum omnino nullæ:

Rosæ verò, sunt animæ à fuso Christi causa sanguine purpureæ totæ, rubicantes totæ, & hæc Rosæ

patent, ac nitent in bello, hoc est inter equuleos, & catastas; cruces inter, & rotas; ferrum inter, & ignes, quibus dum extruciantur Martyres, rubent toti à nobili sanguinis effusi purpura; & altiore murice, omni Regum purpura digniore. Et hæc est, quæ Athletis istis conceditur de tyrannis victoria: sed audeo dicere, par illi, & fortè major, quæ à sui victoria: majus enim est vicisse seipsum, quàm alios quosque: in hoc quippe brevis plerumque pugna, ad diem, & horam: in illo diuturna ad menses, ad annos: Martyr enim cum persecutores, cum tyrannos vincit, momento propè, & certat, & vincit, quamdiu scilicet durant tormenta: at sui Victor (hoc est, in pace Martyr, & passionum suarum generosus domitor) & pugnat, & vincit ad annos, & sæculum si voles, quamdiu scilicet durat hæc mortalis vita, quæ etsi ferat Lilia, non fert tamen nisi inter spinas, hoc est non nisi inter acriores insurgentium passionum aculeos, quibus dum fortiter obstitit, non modò sui victor est, ac dominus: sed unà etiam & mali dæmonis, quem ut mancipium trahit, nec unquam patitur ut dominum, uti patiuntur illi, qui ejus suggestionibus obediunt, ac cedunt. Argumento sit illud quod subijcio.

Puella nobilis Burgunda à malo genio & diu, & graviter agitata impuris imaginibus, cum ex hoc prælio victrix evasisset, illud à Deo, ceu Agonotheta, in præmium accepit, ut Dæmon eam ut Domina agnosceret, eique etiam ad nutum pareret; quod & cælo imperante fecit vel invitus; & quidem opportunè: nocte enim quadam cum à Juvene procaci, & petulantiore gravissimè urgeretur, nec esset ratio sese ab illo expediendi, erat enim sola, & sine teste, sine adiutore: memor divinæ promissionis. Diabole, inquit, ubi es? cui ille. Adsum, inquit, ô Domina, quid me vis? Ecce me, tantum impera.

Tum huic illa. Libera me à nebulone isto, qui mihi infestus est.

Mora nulla paruit Dæmon, & juvenem pedibus abreptum à puella, seu Domina sua, quàm longissimè projecit.

Sic illa & sui victrix, & impuri amasii, imò & tartari; gloriosâ sanè victoriâ.

§. 5.

Quàm turpesit, & probrosum à seipso vinci? & suis cupiditatibus famulari?

Probrum illud petes è variis capitibus, è quibus hoc

Primum, quod vinci à seipso pugnet cum hominis natura: natus est enim homo, ut cæteris animantibus imperet: deinde & sibi.

Secundum, quod pugnet cum ratione; ratio enim in homine est veluti Domina, & cupiditas ancilla. Hanc autem dominari, & illam famulari longè turpissimum.

Dominum ancillari, & ancillam dominari, abusus est, inquit Hugo. *De claustræ anime.*

Addo ego & magnum probrum, quod naturæ luce agnovit, extulitque Plato, cujus hoc effatum dignum melioribus ceris. Vinci à seipso turpissimum est, & pessimum. *Lib. de Legibus.*

Turpissimum quia infamis servitus: pessimum, quia ut bellè, & verè Seneca: Bis interimitur, qui suis armis perit. At qui vincitur à seipso, suis armis & ipse perit, quia perit à suis cupiditatibus, quæ militant adversus animam, quæ & arma sunt, quibus & ratio debelletur, & pars hominis superior in servitutem redigatur, quod est ingens probrum.

Esse autem servitutem à vitiis, & cupiditatibus pulchrè ostendit D. Ambrosius ore, ut solet, melleo, sacraque facundia: illum audiamus.

Servit

in Psal. 99.

Servit omnis, qui auctoritatem non habet puræ conscientie: servit quicumque metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exasperatur, vel mœrore dejicitur. Servitus enim est, omnis passio: quoniam qui facit peccatum servus est peccati, & quod peius est, multorum servus est, qui subjectus est vitiis, multis se dominis addixit, ut servitio ei exire non liceat: cuius rationem addit ille ipse S. Præsul: quia qui sic servit, jam non est amplius suus: sed cupiditatis, sed vitii, cui servit: uti servus non suus est; sed Domini: & hinc Deo, cœu supremo, & optimo Domino, nunquam dicere potest quod olim David. Tuus sum ego. In quæ verba sic D. Ambrosius. Satis rarus est, qui possit dicere Tuus sum. Non potest dicere secularis tuus sum: plures enim Dominos habet. Venit libido, & dicit, Meus es, quia eâ, quæ sunt corporis, concupiscis.

Psal. 118.

Venit avaritia, & dicit, Meus es: quia argentum, & aurum quod habes, servitutis tuæ pretium est. Venit luxuria, & dicit, Meus es: quia unius diei convivium pretium tuæ vitæ est. Venit ambitio, & dicit, Planè meus es: quod ideò te imperare aliis feci, ut mihi ipse servires. Denique veniunt omnia vitia, & singula dicunt, Meus es.

Hæc ubi ex vero protulit S. Doctor, tum æstu quodam seu doloris, seu stuporis excitus exclamat. Quem tanti competunt, quàm vile mancipium est?

Vile enim verò mancipium, quia cupiditatum, quia vitiorum mancipium: amplius dico, quia & malidæmonis mancipium: à quo & audit infandum illud, Meus es: quod utinam aperto ponat D. Ambrosius, exemplum ponit in proditore Juda; de quo sic inquit.

Venit, & introivit in eum satanas, & cœpit dicere Non est tuus I E S U S: sed meus est: ea, quæ mea sunt, cogitat, quæ mea sunt in pectore suo volvit: tecum epulatur, & tecum pascitur. A te panem accipit, à me pecuniam; tecum bibit, & mihi tuum sanguinem vendit: tuus est Apostolus, & meus mercenarius.

Quod de infami proditore dixit, iactavitque dæmon: hoc & de omnibus illis, qui à seipsis vincuntur, qui libidini, qui peccatis serviunt miserrabili certè, & damnanda servitute, quam ne aliquando incurras, Amice Lector.

Francisci Petrarchæ verbis te compellatum velim. Sic ille ad unum aliquem de reportata victoria gleriantem.

Dialog. 103.

Cave ne te vincat ira, superbia, crudelitas. Hi enim sunt victoriæ comites, & Victorum hostes invisibiles, & horrendi: à quibus clarissimi Victores turpissimè victi sunt.

Seneca
Ep. 113.

Testis erit Alexander inter victores facilè princeps: de quo sic Romanus Sapiens epistola ad Lucilium.

Alexander quidem Persas, Hircanos, & Indos, & quidquid Gentium usque ad Oceanum extendit Oriens, vastabat, fugabatq;. Sed ipse, modò occiso amico, modò amisso jacebat in tenebris; aliàs scelus, aliàs desiderium suum mœrens. Victor tot Regum, atque populorum, iræ, tristitiæq; succubuit: id enim egerat, ut omnia potiùs haberet in potestate, quàm affectus.

Hæc ubi de Alexandro protulit Seneca non sine stupore, doloreque: tum quasi indignabundus sic exclamat:

O quàm magnis homines erroribus tenentur, qui jus domi-
nandi trans maria cupiunt mittere, & felicissimos se judicant, si multas per milites provincias obtinent, & novas veteribus adjungant, ignari quid istud sit ingens, paratumq; regnum Imperare sibi, maximum imperium est.

Hæc Romanus Sapiens, quo iudice Imperium omne, quod in alios aut naturâ, aut fortunâ, aut vi, & armis obtinetur, ut vastum videatur, & sit, parvum est: at quod in se habetur, longè maximum.

§. 6.

*Exempla pauca eorum, qui seipsos generosè,
& fortiter vicerunt.*

Quia homines plùs credunt oculis, quàm auribus, plùs factis trahuntur quàm verbis; ideò hîc in medium adducam exempla eorum, qui ab affectibus etiam licitis sibi temperarunt, dein aliorum, qui illicitis etiam fortiter restiterunt: & hi, & illi victores sui.

D. Ambrosius è primis duos nobis in exemplum Lib. 2. proponit: Davidem, & Imperatorem Valentinianum. Et quidem libro, quem inscripsit de S. Jacob, & vita beata, agens de passionum compressione, sic ait.

Quem de hominibus meliorem, & fortiolem assumemus, quàm S. David, qui cupiditatem, qua concupierat aquam de lacu Bethleem hostili interclusam exercitu sibi auferre non potuit, potuit mitigare? I.

Et eò quidem, ut jam allatam profuderit Domino, ne sanguinem illorum, qui eam detulerant, bibere videretur. Quæ res indicio est, quod concupiscentia quidem rationem præveniat: sed ratio cupiditati resistat. Et ita fortissimè restitit in Davide: uti deinde in Valentiniano Imperatore, de quo sic elatè in oratione funebri:

Ferebatur ludis Circensibus delectari. sic istud absterfit, ut ne solemnibus quidem Principum natalibus, vel imperialis honoris gratiâ, Circenses putaret esse celebrandos. Aiebant aliqui ferarum eum venationibus delectari, atque ab actibus publicis intentionem ejus abduci. Omnes feras uno momento iussit interfici. Iactabant invidi, quòd præmaturè prandium peteret: cœpit ita frequentare jejunium, ut plerumq; ipse impransus, convivium solemne suis Comitibus exhiberet, quo & religioni satisfaceret, & Principis humanitati. Scenica cujusdam formâ, ac decore deperire Romæ Adolescentes nobiles nuntiabatur. Iussit eam ad comitatum venire. Deductam tamen nunquam aut spectavit, aut vidit. Postea redire præcepit, ut & omnes agnoscerent irritum ejus non esse mandatum, & adolescentes doceret ab amore mulieris temperare, quam ipse qui potuit habere in potestate, despexerat. Et hæc fecit cum adhuc non haberet uxorem. II.

Haftenus de Valentiniano Ambrosius, quæ eò magis admiranda, quod & in flore Juventutis, & in Purpura, & in summa, quæ esse solet quilibet agendi, licentia, ea valuerit cupiditatum etiam licitarum moderatione; quanto magis si eæ fuissent illicitæ? sed ad alios transeamus.

D. Chrysostomus aureo, ut aliàs, stylo extollit Constantini Imperatoris factum illustre, quod & extollet posteritas omnis. Cùm enim illius effigies affabrè elaborata, publicoque loco exposita, à nescio quibus sicariis ausu temerario, lapidibus appetita fuisset, suadebant Aulicorum nonnulli, ut omnino condignum de nefariis contumeliæ illius authoribus, supplicium sumeret: utq; animum Imperatoris ad poenam à fontibus exigendam acrius, ac potentiùs extimularent, addebant & nefandum illud, totam ipsius faciem ad vivum bellè expressam, & vivis coloribus quasi animatam, lapidibus fœdum in modum vulneratam, atque deformatam. Hom. 20 ad Popul. Antioch.

Quid hic expectes, Amice Lector? an irarum fulmina? an verborum jacula? an catastas? an roras? an ferrum? an ignes? Horum omnino nihil. Nam & subridens Imperator, & faciem manibus blandè palps. Ego verò, inquit, nusquam vulnus in fronte, nusquam livorem in genis, nusquam in tota facie deformitatem sentio. Dixit, & Aulicos omnes rubore suffudit, & à consilio acerbior diverit, & simul posteros docuit, quâ in illatis injuriis esse debeant moderatione. III.

O 2

Ea certè,

Ea certè, quæ decet à Christo Christianos, & qualis, nostra hac ætate fuit Ferdinandi II. gloriolæ memoriæ, Imperatoris Augusti; cujus memorabilis vox fuit: cùm enim à rebellibus Viennæ obsideretur, & sublimi è specula hostium duces, acerbissimos tormentorum magister conspicatus, discerpturum se illicò exonerato tormento bellico polliceretur, paululum hæsit, atque addubitavit Ferdinandus: sed mox imminentem fomiti manum inhibens, *Vivant*, inquit, *ac divina serventur ultioni*: suæ (licet justissimæ) nihil dari voluit pius Princeps, sui in eo victor, ac deinde, cœlo auspice, etiam hostium, quos à tergo visa est sequi cœlestis ultio.

Vidimus in Purpura, martioque pulvere fortes, & sui victores animos: attendamus etiam in Infula, Pedoquæ.

V. S. Thomas Villanova, Archiepiscopus Valentinus, hominem de Clero, quod corruptissimis moribus Ordini dedecori esset, acrius, ut par erat, objurgarat. Quid ille? Altiùs vociferari, & in S. Præfulem invehi cœpit planè inverecundè.

Quid deinde. Sacri Inquisitores officii, ea de insolentia moniti, hominem corripere, & in vincula duci jubent. Ejus rei nuntius accumbenti ad mensam Præsuli cùm allatus esset, exiliit illicò, atque impransus conscensa mula ad Quæstiores accurrit, & cùm multis frustra egisset, ne misero illi linguæ impotentia, poenæ esset, ad extremum sanctè affirmavit, non abiturum se, nisi voti compotem, atque ita sibi, ut incolumem redderent evicit.

Tum etiam peramanter complexum, impositumque mulæ totam per Urbem pari secum equitantem gradu circumduxit, sermonesque cum illo miscuit amicissimos. Dixisses de victis injuriis triumphum agi, & verò etiam agebatur, duce Sanctissimo Præsule, victore sui, victore & hominis aliàs inimicissimi.

Spectavimus in tolerandis injuriis grandes animos, & sui victores: videamus etiam in fortunæ bonis, cùm ea inimica manus aut ferro, aut igne absumpserit.

VI. Pro ea, qua erat sagaci mente, spiritu prophetico, cœlestique revelatione didicerat S. Remigius futuram anno proximè sequenti ingentem annonæ caritatem, quam ut ex parte levaret pius Præsul pro suo grege sollicitus, etiam ingentes tritici acervos in suis villis collegerat, non tam sibi; quam suis usui futuros. Sed, ô malum invidia! ô malum ebrietas! ô malum ab hac, & illa furor! homines impii musto jam madidi, & mente capti, derepentè ignem in villas injiciunt, & triticum omne in festucis adhuc captivum absumunt, involante illicò flamma & consumente exsuccam messem, festucasque arentes: à quibus deinde in tecta, in trabes evasit flamma, & propè momento defæviit.

Quid hic Remigius? à suis monitus mox advolat, eructantes flammarum globos conspiciat, & hinc absumptas segetes, illinc labentia tecta contuetur, ingentesque murorum moles, ac minas: & nihilo territus, propius accedit quasi calefacturus argentes à frigore manus: tum etiam ad astantes conversus, hæc illis ore placido, serenoque vultu. *Semper bonus est ignis.*

O amicas voces! ô injuriæ acceptæ immemores! ô oblitæ immanis damni! ô Remigio dignas! ô victorem sui animum! ô cœlesti spectaculo amicos gratosque vultus! ô placidam magnæ mentis in repentino casu serenitatem.

Sed hæc injuria quanta quanta fuit, stetit in fortunæ bonis, eaque impetiit, absumsitque, demus aliud, quod etiam cadat in ipsam personam.

VII. D. Bernardo, sanctissimo, & mitissimo Præsuli alapam impegerat Clericus impudenti ausu, immittique manu. Quid deinde? audi quid ore lacteo,

ore melleo Bernardus: *Oportet eum aliis ignoscere, cui toties ignoscitur à Deo.* Digna tanto Præsule sententia, digna christiano, digna & sancto.

Ab Infulatis Patribus ad Virgines deflecto: nam & in his, & ab his gloriosa sui victoria; in qua eminere visa S. Ulpia; in paucis amans virginitatis, quam ut in tuto poneret amentiam finxit, & sic procorum oculos, amores, atque insidias elusit; utque Virgo esset, amens videri, & haberi voluit, in eo sanè & amasiorum omnium, & sui victrix: uti & S. Brigida. Hæc in finibus Scotiæ nata, ut erat eleganti forma, & specie propè ad naturæ miraculum, in omnium oculos atque amores incurrit, oris ut dixi elegantia, genarum rubore, nitore frontis, & maximè oculorum gratia, atque illecebris, quibus capi propè omnes: ne porrò sic malè caperentur à Deo supplex petiit, ut se aliquo corporis vitio devenustaret, quo procorum inquietudo, atque importunitas sedari posset.

Et ita factum est, & factum benè: mox enim, cùm oculorum decore maximè placuisset; alterum subito ulcere percussum amisit, ne homini imposte- rum ulli placeret. Sed uni cœlesti sponso, cui omni decore pulchrior Virginitas.

Vidisti oculis ipsis chariorem Virginitatem, illustri sanè sui ipsius victoria; accipe etiam vitâ ipsa chariorem nobili prorsus & inaudito à sæculis de cupidine triumpho.

S. Euphrasia à milite impuro fortè deprehensa, ut Virginitatis suæ florem intactum servaret, hoc usa stratagemate; finxit sibi unguentum esse, quo illitus ille in præliis nulla posset ferri acie penetrari.

Ne autem verba videretur nundinari, collum fictitio unguento muniens, experiundi causâ ictum gladii, sed validâ impactum manu, cæsum ab eo flagitavit.

Ille verò, nulla deprehensa in vultu fraude; quem scilicet neque genarum vividus color, ac rubor, neque oculorum nitor, & gratia, neque totius corporis compositio, & constantia, deseruerat, vibrat ensem, & collum persecat: sicque Euphrasia ex Virgine fit Martyr, & miles ex amasio licitor.

O triumphum hæcenus inauditum, Virginitatis inermis de Cupidine loricato! ô sui victorem animum! ô gratam Superis Virginei pudoris victimam, quæ à terris cœlo reddita vivet in ævum, viveret in æternitatem, exemploque posteris omnibus erit, ne, etiam sub ferro, etiam sub ipsa mortis imagine, cadant animis, néve libidini cedant; nunquam victi, semper victores.

§. 7.

Quædam presidio futura ad Victoriæ sui.

EMultis pauca in medium afferam, & quidem more meo, brevi compendio: ex his

PRIMUM PRÆSIDIUM

A Rationis Imperio.

ESt in homine, ceu parvo mundo, pars quædam inferior, seu animalis; & pars superior, id est rationalis: illa subjici debet; hæc imperare: quod ipsum elatiore stylo notavit aliquando Romanus Orator:

Est animus in partes distributus duas, quarum altera rationis est particeps: altera expers. Cùm igitur præcipitur, ut nobismetipsis imperemus: hoc præcipitur, ut ratio coerceat temeritatem. Est in animis omnium serè naturâ molle quiddam, demissum, humile, enervatum quodammodo, & languidum. Si nihil esset aliud, nihil esset homine deformius: sed præsto est Domina omnium, & reginâ ratio, quæ commixta per se, & progressa longius, fit perfecta virtus: Virtus, inquam, ut aiunt Theologi, Moralis, hoc est naturalis

VIII. S. Ulpia Virginis.

Bollandus 31. Jan.

IX. S. Brigida Virginis.

X. S. Euphrasia Virg. & Martyr.

Baronius ad An. Ch. 309.

Surius in ejus vita.

VII. S. Bernardi.

Lib. de Offic.

L. 9. Pelag.
c. 13.

naturalis ordinis, quam definivit Clemens Alexandrinus; dum ait: *Virtutem esse congruam, & concinnam animi affectionem, quæ per totam vitam rationi subijcitur.*

In Senten-
tiis,

In hac porro affectionum, id est passionum animi, subiectione, & rationis imperio, posita est hominis perfectio. *Dominetur vitiis ratio, subijciatur corpus animo, animus Deo, & impleta est tota hominis perfectio,* inquiebat Sanctus Prosper. Nec perfectio solum; sed & solida optataque animi tranquillitas: ut enim eleganter, & piè S. Leo:

Serm. 2. de
Quadrages.

Tunc est vera pax, quando & caro animo iudice regitur, & animus Deo præside gubernatur.

Nec tantum pax, sed & vera libertas: si enim passionibus subijci est pudenda, & miseranda servitus; ita & illis imperare, libertas: ut enim disertè Plutarchus.

Rationi servire libertas est: nec solummodò libertas: sed & honestas: addo & felicitas.

Laërtius,

Ratione vivendum est; non affectu: hoc vivere indecorum: illo, decorum vel maximè; imò & felicissimum Ex quo manavit illud Epicuri, in hoc sanè Sapientis, effatum nobile. *Præstat rationabiliter esse infelicem, quàm absque ratione felicem.*

Audax omnino liberumque pronuntiatum: sed tamen verum: potest enim quis salvâ ratione; imò & salvâ virtute esse infelix, saltem ex mundi legibus, & hominum oculis: at sine ratione, felix esse non potest cœli, Deique calculo, quo certè nisi sis felix, es mortalium omnium infelicissimus; uti è contra eo iudice felicissimus, quia proximus Deo, qui est prima & summa ratio.

Et hoc ipsum est, quod vel solo naturæ lumine agnovit, extulitque è Poëtis unus aliquis, dum ita cecinit.

L. 1. de Serm.
Domini in
monte. c. 2.

Diis proximus ille est, quem ratio, non ira movet, nec similis aliqua perturbatæ mentis passio. Ne porro sic moveat, Id quod in homine præcipuum est, imperet ceteris, quæ sunt nobis, bestiisque communia: atque id ipsum, quod excellit in homine, id est mens, & ratio, potiori subijciatur, quæ est ipsa Veritas, Unigenitus filius Dei, ut Christianè D. Augustinus. Si autem sic imperet, quod volet impetrabit: quia ut rectè Seneca. Quidquid sibi imperavit animus, obtinuit

SECUNDUM PRÆSIDIUM

A diffidentia sui, & in Deum fiducia.

Cant. c. 2.
v. 6.

Cœlestis Sponsa in Cantico Amoris, hæc olim de Cœlesti Sponso gratulabunda.

Læva ejus sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me. In quem locum Interpretes, in alias, atque alias opiniones discedunt.

Theodoretus per *lævam* intelligit comminationem supplicii: per *dextram* æterni regni promissionem, utraque animam, ceu sponsam, Christus stringit, sibi que copulat, videlicet illius metu, & spe hujus.

D. Ambrosio *Læva* sponsi est *presentium remuneratrix: dextra futurorum.* Et hæc, & illa sponsam cingit, & quasi complectitur cœlestis Sponsus.

D. Anselmo, D. Gregorio, *Læva* sponsi est *vita præsens, & brevis: dextra, vita futura, atque æterna.*

Aliis, *Læva* est *adversitas, dextra Prosperitas: & hæc, & illa Cœlestis sponsus Animam, ceu sponsam, sustinet atque sustentat mirâ & amabili vicissitudine: adversitate quidem ne nimium efferatur; prosperitate, ne plus æquo abijciatur.*

Aponio, *Læva* est *diffidentia sui; dextra* est *singularis in Deum fiducia.* Illa de viribus suis diffidit sponsa, hac fidit Deo: illa se abijcit, hac se erigit ad actus heroicos, & cœlo dignos, ac beatitate: illâ nihil posse se cognoscit, & ex vero fatetur: hac autem posse se omnia confidit, & sibi certò pollicetur. Denique illa infirma est; hac verò fortis. Et hinc

prima utilitas à sui cognitione, & nata inde diffidentia.

Ut enim rectè D. Cyprianus. *Utilius est infirmum se homo cognoscat, ut fortis existat: quàm fortis videri velit, & infirmus emergat.* Lib. de singularitate clericorum.

Altera utilitas est victoria de seipso, quæ & à sui diffidentia, & à fiducia in Deum enascitur. Ut porro sic enascatur opus est virtute, ut ait D. Bernardus: *& non quacumque: sed qua induaris ex alto: ipsa enim, si perfecta sit, facile sic victorem sui, & invictum reddit.* Nec victorem solum, sed & triumphatorem ab hac ipsa de se diffidentia, sine qua, ut annotat Richardus, *Impossibile est, quempiam de seipso triumphare, donec experimento didicerit, propriâ virtute se non posse obtinere triumphum.* Serm. 85. in Cant.

Ubi autem experimento id didicerit: tum & illa duo discet in Christi, ceu sponsi schola.

Primum à seipso nihil posse: tum in Deo omnia posse, si modò illi innitatur. Quidni enim *omnia possibilia sunt innitenti super eum, qui omnia potest*, ut scitè D. Bernardus; qui consultò addidit illud *innitenti*; quia, ut eodem loco ille ipse S. Doctor adjecit, *omnia posse animam innixam super dilectum suum. Alioqui frustra nititur, si non innitatur.* Hoc est frustra quippiam perficere molitur, si suam in Deo fiduciam non collocet: statim enim atque deficit spes in Deo, deficit & acceptum hætenus è cœlo robur, quo uno sublato frustra sunt cætera: ut enim eleganter, & piè Divus Ambrosius. *Esto, sint aliqui duri ad labores, firmi ad injurias perferendas; si spem auferas, non potest perpetua esse patientia.* In Psal. 118.

Ut ergo sit *perpetua*, dicat sponsa, dicat fidelis anima, & cum Psalmista, & cum Divo Bernardo:

Tu es Domine spes mea, & si exurgant adversum me prelia, si saeviat mundus, si fremat malignus, si ipsa caro adversus spiritum concupiscat, in te ego sperabo. Serm. 9 in Psal. Qui habitat.

TERTIUM PRÆSIDIUM

Ab oratione, & imploratione cœlestis auxilii.

APonius in illud sponsæ, hoc est animæ fidelis, de sponso cœlesti, id est Christo.

Læva ejus sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me. *Læva*, inquit, Christi, id est scutum fidei, est sub capite meo: *dextrâ* verò, id est gladio orationis amplexatur, & obarmat me. Cant. c. 2. v. 6.

Amplexatur, inquit, quod est amoris, & benevolentiae singularis; *obarmat* autem, quod est præsidii, defensionis, tutamenti: hæc ille, & meritò. Ad victoriam enim de nobis obtinendam opus est cœlesti auxilio, atque adjumento: hoc autem non obtinetur nisi oratione.

Oratio enim, ut rectè D. Augustinus, *oranti est subsidium, Deo sacrificium, demonibus flagellum.* In Manuali.

Subsidium, inquam, ad superandas immoderatas animi affectiones: ut enim D. Hieronymus, *Ieiunio passionibus corporis: oratione pestes sananda sunt mentis: hoc est passionibus immodicæ, quæ animam inficiunt, ut pestis solet corpus.* In Marcum Evang.

Ne porro inficiant, adhibenda est oratio, ceu antidotum potens, atque efficax adversus illas animi pestes: cujus necessitatem, atque efficaciam ostendit, & commendat D. Augustinus; usus alia similitudine: sic enim inquit:

Quoniam in mediolaqueorum positi sumus, facile à cœlesti desiderio frigescimus. Quapropter assiduo indigemus munimento, ut expergefatti ad Deum nostrum, verum, & summum bonum cum disfluimus, recurramus. Recurrimus autem per orationem, atque ad eum redimus, à quo per passionibus nostras longius abiiimus; dumque sic redimus, non mundi tantum, & mali dæmonis: sed & carnis, ceu hostis domestici, & nostri victores evadimus, & hoc orationis præsidio: mirum enim quantum

quantum hæc valeat ad victorias de quibuscumque hostibus obrinendas. Quo in genere, ut antiquum, sic & illustre illud, quod refert sacer historicus.

Exod. c. 17. v. 10. Pugnabat Iosue contra Amalec, hostem Israël infensissimum: *Moses autem, & Aaron, & Hur ascenderunt super verticem collis. Cumq; elevarer Moses manus, vincebat Israël: sin autem paululum remisisset, superabat Amalec.* Ut vel ex eo intelligerent, non tam Josuanis armis vinci Amalec; quam Moyſis oratione debellari.

Sed hoc, inquit, antiquioris est memoriæ; demus aliud recentioris.

Pater du Jarric, Societatis JESU historicus illustris, & de Indiis suo calamo benè meritis, refert Lusitanos in Africa duodecies centena millia Angolanorum incredibili celeritate fuisse, fugasse, profligasse, cum P. Barrera è Societate JESU, manus ex Urbis vicinæ mœnibus ad instar alicujus Moyſis ad cælum protenderet, nonnisi pauculis suorum desideratis, qui dum idem Pater manus remitteret, prostrati fuerunt. Diceret illam Christianorum de barbaris victoriam, vel ex hoc pendere si manus in cælum extulisset bonus Pater, Dei servus; tum enim in Lusitanos inclinabat victoria: si demisisset paululum, declinabat; saltem ad aliquorum è Lusitanis cædem; tantum in oratione, orantisque contentione erat momenti.

Quod in illa de Angolanis victoria: hoc & in ista de nobis ipsis; pendet hæc ferè tota ab oratione, pioque in Deum per eam excessu.

QUARTUM PRÆSIDIIUM

Ab assidua, attentaq; animi vigilantia, & durioris exercitatione corporis ad prævios affectionum motus vel evitandos, vel comprimendos.

Corpus
quid sit?

VT ante paucis insinuavi, in homine, ceu microcosmo, duæ sunt partes: inferior una, quæ carnis ferè est tota: superior altera, quæ spiritus est, & rationis. Videndum quæ sit illa? & inde quæ opus vigilantia, ut comprimatur, contineaturque intra terminos rationis?

I.
Asinus.

S. Hieron.
in vit.

Corpus D. Hilarioni erat velut asinus, sic enim illud vocitare solebat, atque ut memorat D. Hieronymus, sæpè, ut sit, calcitrantem, non hordeo, sed paleis nutriebat, fame conficiebat, verberibus debilitabat.

In ejus vita
l. 4. c. 5.

Ita B. Franciscus Borgia, ex Duce Gandiæ Societatis JESU religiosus, rogatus à socio suo, cur adeò corpusculum tractaret malè? cur flagellis, ciliciis, aliisque miris modis maceraret? respondit ingenuè. *Ista bellua jam luat, atq; eluat bona illa tempora, quæ aliquando habuit, & gustum quem sensit in sæculi illecebris.* Ita corpus belluam appellabat, & tractabat ut belluam.

Hom. 31. in
op. ad Hebr.

D. Chrysostomo Corpus est velut equus indomitus, qui si habetur indulgentius, & liberalius, illicò recalcitrat, & nonnisi ad fœdas libidines adhinnit. *Anima resultat, ut equus indomitus,* inquit orator aureus.

II.
Equus indomitus.

Anima, hoc est ea pars, quæ in homine dicitur animalis, illa insultat rationali. Ne porrò insultare pergat, fræno regi, flectique, virga cædi, calcaribus pungi, durius tractari debet, atque exercitari, & sic intra rationis terminos contineri.

Est corpus Animæ, quod Domino servus, & vile mancipium; debet hoc asperius haberi, non autem mollius, ne insolescat, nè etiam rebellet.

III.
Animæ
mancipium

Schythæ, quondam avidi novarum regionum, moverunt in Asiam magis meridionalem, ingenti-

bus copiis, & animis, ibique annis aliquot commorati & Urbes, & Provincias suis armis subegerunt.

Dum ea res ex voto cedit, & foris omnia aguntur probè; domi quàm pessimè: servi quippe, & mancipia, quæ in ædibus remanserant, eò delapsi sunt impudentiæ & libidinis efferatæ, ut sibi dominorum suorum junxerint uxores.

Ubi in castris Schytarum innotuit id scelus, animos omnium commovit vel maximè, & in Patriam revocavit. Pergunt ergo magnis animis, & justam spirantes de mancipiis suis ultionem. Sed ecce dum patriis tectis fiunt propiores, monentur servos suos junctis animis, & viribus ingentem conflasse exercitum, obviamque armatâ manu procedere.

Agebatur de aris, & focis, & pro his, atque illis utrimque pugnandum acriter. Dubia erat belli alea, verendumque ne servi à desperatione & consilia & animos caperent. Quid igitur remidii?

E senioribus unus aliquis, Vir, ut ætate; sic & longa rerum experientia clarus, veritus ne servi illi suæ conditionis immemores, in dominos suos vehementius iruerent, persuasit Schytis, ut arma poneret miles, nec ferrum expediret, nec nudaret enses: sed potius flagella explicaret, sumeret in manus, & siciret in hostem: cum servis, & mancipiis agendum flagellis, non ferro, & armis.

Placuit consilium, ponuntur arma, expediuntur flagella, fit ingens clamor, & jam manus manui, pes pedi erat committendus: sed mirum dictu, visuque!

Ubi flagella in oculos venêre, concidere illicò servis animi, corda tremere, vacillare manus, nec fuit qui enses stringeret, qui sagittas emitteret in Dominos, præcipiti fuga elapsi omnes; sic Schytis, & Dominis cessit incruenta victoria.

Quod Schytis illis, hoc & nobis: rebellat caro, insultat corpus animo, ceu Domino mancipium; educantur flagella, vestes cilicinæ, catenulæ, aliæque poenitentia instrumenta ad corpusculi castigationem, & aliquam ex merito laniationem, & illicò subsidet omnis ille à carne, à corpore tumultus, rebellio omnis cessabit, & pugna.

Et ita factum legimus jam inde à mundi nascentis infantia, cum à peccato corruptum est genus nostrum, & caro spiritui rebellare cœpit, ac bellum movere.

Ita S. Irenæo teste ipsemet Adam, primus homo, statim à lapsu in peccatum, ut suam ipso facto ostenderet poenitentiam, carnemque domaret, foliis ficulneis seipso contextit, cum alia essent folia benè multa, quæ minùs ejus corpus vexare possent, utpote molliora.

Condignum poenitentia amictum sibi fecit, retundens petulantem carnis impetum, inquit Irenæus. *Lib. 3. c. 17.*

Quod pugna genus, ut valeat in omnibus à corpore vitiis, maximè tamen in luxuria; hæc enim edomanda maceratione carnis, flagellis, ciliciis, aliisque ejusmodi corpusculi afflictationibus.

Ita S. Macarius Alexandrinus in ea, quæ illi fuit cum carne lucta, & putidæ veneris insultibus, è cellula excessit, venitque in solitudinem lacui vicinam è quo evolabant infesta vesparum agmina, quibus ad sex omnino menses nudum se exposuit, ut earum aculeis ac moribus pungeretur, lancinaretur, ac conficeretur totus. Et verò ita lacer, ita cruentus & lividus ad suos rediit, ita à se quodammodo alius, ut nemo unus omnium eum, nisi de voce agnosceret.

Ita nimirum (ut in simili D. Gregorius de S. In ejus vita Benedicto, qui se nudum in urticas, & spinas induerat) *voluptatem traxit in dolorem, & vicit peccatum, quia mutavit incendium.*

Incen-

De benef.
l. 3. c. 8.

Incendium, inquam, voluptatis veneræ, in doloris incendium. Seneca, severus morum censor, memoriæ prodidit, flagellis quartanam discussam fuisse quorundam.

Quid illis, hoc & pravis affectionibus; quæ velut animi febres sunt; tertianæ aliæ, aliæ quartanæ, aliæ etiam quotidianæ: hæc, inquam, flagellis discuti possunt, & corporis castigatione vel reprimi, vel tolli.

Durius tractandum est corpus, ne animo malè pareat, inquiebat ille ipse Romanus Sapiens, sed institutum prosequamur, & videamus quid animæ sit corpus.

IV.
Laqueus

D. Gregorio, Pont. Max. Corpus animo est veluti laqueus: Nos, inquit, gestamus laqueum nostrum, nobiscum circumferimus inimicum, carnem nostram loquor, de peccato natam, in peccato nutritam, corruptam nimis ipsa origine: sed multo amplius prava consuetudine vitiatam. Hinc est quod tam acriter adversus spiritum concupiscit, quod assidue murmurat, & impatiens est disciplina, quod illicita suggerit, quod nec rationi obtemperat, nec ullo timore inhibetur.

V.
Impedimē-
tum animi.

D. Bernardo, Corpus est velut impedimentum, & gravior sarcina: sic enim ait:

Primum impedimentum nostrum, & occupatio gravis est necessitas miseri hujus corporis: quod dum modò somnum, modò cibum, modò vestem ceteraq; similia querit, haud dubie quæ frequenter impedit nos ab exercitio spirituali. Hactenus S. Præsul.

VII.
Hostis do-
mesticus.

D. Basilio Corpus est veluti domesticus hostis, contra quem standum in vigilia, & acie, ne dum nos invadit, superior evadat.

D. Basilii
de jejunio.

Perinde, inquit, atque in acie, hinc atque hinc instructa ad conflictum, qui alteri parti fert suppetias, facit ut alter vincatur. Ita, qui carni sese adjungit, expugnat spiritum: & qui stat à spiritu, carnem in servitutem redigit.

Hæc ille, quo iudice caro spiritui insidias ubique struit; ubique bellum intentat, & movet, ubique incurrit in prælium, in quo cavendum est quàm maximè, ne spiritus carni jungatur, neve illi tantisper conniveat: si enim jungitur aut minimum connivet, illico vincitur, & perit. Sed ne longius; videamus quid de corpore, & sentiant, & loquantur alii.

VII.
Vinculum
animi.

Annæo Senecæ, Corpus est veluti quoddam animæ vinculum, quo nî caveat constringitur illa, & quasi captiva tenetur, ac ducitur: quod ab homine, & à se alienum dum existimat Seneca, sic de se ipso & liberè, & verè.

Major sum, & ad majora natus sum, quàm ut mancipium sim corporis mei, quod certè non aliter aspicio, quàm vinculum libertati meæ circumdatum.

Hæc ille non minùs eleganter, quàm generosè; quocum utinam & sentirent, & loquerentur etiam Christiani, etiam Religiosi, dicerentque & ipsi Major sum &, ad majora natus sum, quàm ut mancipium sim corporis mei.

Et certè qui hujus mancipium esset immortalis animus, qui ideò natus est, ut illius sit Dominus, illius præses, ac moderator, & si voles etiam Rex: & hoc à natura, Deoque: à qua dignitate, officioque si dejici, ac deturbari sese patiatur, næ infelix erit mancipium: sed non patietur si seipse, si Deum audiat. Erit enim corpori quod herus servo, quod mancipio Dominus, quod discipulo Magister, quod Rex subdito: & sic ubique suus, ubique liber erit animus: ut enim ille ipse Seneca, quo authore libenter utor.

Contemptus corporis sui, certa libertas est.

Sed inquiet unus aliquis corporis sui amantior, & cuticulæ fortè etiam indulgentior, non ita abjiciendam esse corpusculi curam; est enim anima velut illius hospes, ut rectè D. Bernardus:

Nobilem hospitem habet corpus, quem honorare debet.

Est hominis altera pars (constat enim hic corpore & anima) adeoque aliqua huic illius incumbit sollicitudo, aliquis debetur amor, & velut juncta charitas. Non abnuo, & hanc, & illam ei deberi contendo, dummodo intra limites rationis. & fateatur ipse Romanus Sapiens:

Fateor, inquit, corporis nostri nobis insitam charitatem: Epist. 13. fateor nos hujus gerere tutelam, non nego indulgendum illi: serviendum nego.

Indulgendum ait, at cautè, at moderatè, ne dum nimium indulges, aut mordeat, aut pungat: Anima enim in carne, velut inter spinas versatur, ut scitè advertit D. Bernardus. Et hinc cautè, & circumspectè in ea, & cum ea agendum est animæ: si enim incautiùs, si liberiùs; suos illa exeret aculeos, suas spinas, concupiscentias intelligo, affectusque malè ordinatos, à quibus, & pungetur, & cruentabitur animus; & quod summum malorum est, ab accepta plaga, etiam in miserandam, atque abominabilem servitutem redigetur. Id ne tibi accidat, AMICE LECTOR, age, esto Dominus tui, esto tui victor, nunquam servus, nunquam victus.

Eris porro victor si carnem domare, & macerare studeas; uti etiam exemplo suo nos doctos voluit Consalvus Gomius à Societate J E S U. Cum esset hic Caravacæ Collegii Rector in magna licet infirmitate corporis, mira erat serveritate animi: utque esset constantius; singulos hebdomadæ dies in certa afflictationum genera distributos habebat.

Binis flagello se verberabat, totidem induebant cilicio, duabus noctibus vestitus cubabat duro super scamno, duabus verò nudus super cilicino stragulo. Sic illi perpetua cum corpusculo erat lucta, perpetua & victoria. & hæc, & illa fuit in Viris longè Sanctissimis.

Petrus Abbas Canensis loricam subtus carnem occultam induebat quousque putresceret, atque ab ejus corpore rupta decideret.

D. Dominicus singulis noctibus catena ferrea sese flagellabat. Primò pro seipso. Deinde pro peccatoribus adhuc in hac vita mortali spirantibus, ut ad meliorem vitam, quæ erat gratiæ, eos revocaret indulgens Numen. Denique pro Animabus, quæ in expiatoriis ignibus tenebantur, ut eas Dei miseratio ex illis in cœlos educeret.

Et hæc sunt, quæ, partim pro subigenda carne, egerunt Viri, aliàs ab innocentia vitæ spectatissimi; partim ex puriore animarum zelo, ut eas gratiæ, cœloque redderent; ut & tu eorum exemplo provocatus eadem audere, eadem & moliri discas, nec ab iis, ut solent delicatuli, abhorrere.

Et certè, quæ abhorreas, cum eæ corporis macerationes, quales quales demum sint, sint Amici tui?

Sanè Amicos suos appellare solitus B. Franciscus Borgia. Cum enim ei perennis esset pugna cum corpore, quod suum inimicum vocitabat, Amicos dicebat eas res omnes, quæ in illud facto veluti cuneo incurrerent, & afficerent quàm pessimè.

Si quando de via Solis æstu, atque ardore torrere-tur, si aliàs à frigore, & gelu rigeret totus, si maderet, si diffunderet imbribus, si nive si grandine impetere-tur, si podagra, si chyagra laboraret, aut alio quovis morbo, si de illo quis & sentiret, & loquere-tur malè, de illis omnibus dicere solitus. Quàm belle me juvant Amici.

Sic Amicos habebat, dicebatque ea omnia, quæ nos abjectæ in terras animæ, & cœlestium inanes, inimicos & dicimus, & horremus, & fugimus. Vide, Mi Lector, an ex æquo, an tibi, & delicatulis illis magis habenda fides, quàm veteranis illis in Christi palæstra pugilibus.

Ad

Ad ea, quæ jam attigi, unum addi velim pro coronide: haud paulò ardentius insistendum interiori homini domando, quàm corpori, & frangendis animi motibus, quam ossibus: ac licet utrique danda sit opera; verum priori illi præcipuè, perpetuò, atque ab omnibus: alteri verò quantum & rerum, & personæ, & temporis ratio exigit. Cui pulchrè

concinit, quod Henrico IV. Galliarum Regi vir cordatæ virtutis, Carthusianus Monachus respondit: Interroganti enim quid esset discriminis inter asperitatem Jesuitæ, & Carthusiani? *Qudd hic, inquit, corpore macerando animum Deo subdit: ille frangendo animo corpus obsequi Deo, cogit.* Dispari quidem medio; sed fine pari.

FINIS PARTIS PRIMÆ.

R. P.

JACOBI LOBBETII

LEODIENSIS

SOCIETATIS JESU THEOLOGI,

TRACTATUS ASCETICI

SIVE

CONCIONES ASCETICÆ

DE VIRTUTIBVS

AD OMNES CHRISTIANÆ

ET RELIGIOSÆ PERFECTIONIS

AMATORES.

PARS SECUNDA.

JACOB LORRELL

THEODORUS

SOCIETATIS JESU THEOLOG

TRACTATUS AESTHETIC

SIVE

CONCIONES AESTHETIC

DE VIRTUTIBUS

AD OMNES CHRISTIANOS

ET RELIGIOSOS PERFECTIOMIS

AMATORES

PARS SECUNDA

REVERENDISSIMO PRÆSULI
AMPLISSIMÓQUE DOMINO,
D. GVILIELMO NATALIS
ANTIQVISSIMI IUXTA
AC CELEBERRIMI MONASTERII
SANCTI LAURENTII
ABBATI,

CLERI SECUNDARI CIVITATIS
PATRIÆ AC DIOECESIS LEODIENSIS
CONSERVATORI APOSTOLICO;
DOMINO TEMPORALI IN GLONS,
VILLEREAU, MAESURCK, D'ANTHINE, &c.
PATRONO SVO AC MÆCENATI
SALVTEM AC FELICITATEM.

T hæcè Conciones Asceticas etiamnum Tuo nomini inscriberem, REVERENDISIME PRÆSVL, fecère multa. Et quidem primò commendabilis memoria D. HENRICI NATALIS Parentis vestri Propatruï, qui anno 1558. Monasterio Laurentiano summa votorum ac suffragiorum consensione præfectus, non minus virtute, doctrinâque quàm Pedit Infulâque inclaruit, & cui deinde successisti anno 1658. evoluta jam sæculo, nec sine Numine; ut vel inde disceret posteritas, requiri sæculum, ut crearetur alter NATALIS Abbas. Lubet ex Annalibus vestris præclara illius elogia hîc describere: ea nobis reliquit veri bonique amans Antiquitas, atque in posteros omnes transmisit. Sunt autem illa ejusmodi: *D. Henricus Natalis Monasterii Sancti Laurentii Abbas electus, & confirmatus Anno 1558. vir fuit omni virtutum genere præstans, moribus, animiq; indole nobilis, corpore venerabilis, celeberrimus ob ingenii præstantiam, & solertiam inter Procere popularesq; habitus. Prudentiâ maturus, optimus rei domesticæ æconomus, bibliothecam omnigenis refertam libris, diligentia, studiorumq; monumentum, suorum posteris reliquit.*

E P I S T O L A

Præclara Monasterii ædificia magna ex parte ædificavit, collapsa restauravit, exornavitque. Novi chori ædis sacra per malitiam exercitus Auriaci exusta, usque ad fenestras vitreas fundamenta jecit: Campanas per incendium resolutas, pondere & numero auxit. Castellum de Kikempoix cum suis omnibus appendicibus ex parte dirutum, necnon alias colonias instauravit, & decoravit, multaq; alia bona, & utilia fecit. Decessit 2. Octobris Anno 1577. Vir longiore vita dignus relicto magno sui desiderio. Hactenus Annales vestri maxima quæque ingentis animæ decora brevi compendio complexi, quæ ego, pace Tua, paullo fusiùs explicabo; nec enim Illustrium Heroum dicta, factave ita cursim, & levi quasi pede decurrenda. Sistatur in iis oculus, sistatur & calamus; ut etiam sistatur & animus, gratæque eorum omnium cum laude fructuque recordatio. Hæc certè posteros alit, fovet, recreat, docetque ad scientiarum, virtutumque ardua, si non pari, at suppari gradu eniti: vivit enim, vivetque ævum in omne, atque ad successores transibit ea tanti Præsulis memoria. Et verò quidni transfret, cum is fuerit, qui non uno, sed omni virtutum genere præstiterit, externa compositione, & moribus amabilis; interna autem animi indole nobilis, quod eximium naturæ beneficium est, & Dei donum singulare, ac veluti rasa quædam tabula, quæ & prima, & optima litterarum lineamenta facile admittat, & pulcherrimarum virtutum colores atque imagines in se ipsa exprimi patiatur, & ita exprefit in eo Præsule, cujus elogium stylo reddimus. Corpus illi natura dedit ad speciem venerabile, ac veluti domicilium magnæ mentis, in qua & ingenii solers esset præstantia, quæ illum magnatibus spectabilem faceret, & summis infimisque amabilem, ad quam accessit prudentia, virtutum aliarum veluti magistra, cui addita ratio œconomica, quæ magno Præsuli in numerosa familia est omnino necessaria, ne vel prodiga liberalitate, atque profusione, Monasterii bona dissipet, vel etiam sordida tenacitate ita coarctet, ut non patiatur diffundi, cum aut necessitas aliqua, aut decori ratio id exegerit. Et hoc ipsum est quod exemplo suo Posteros probè edoctos voluit Reverendissimus Præsul HENRICVS NATALIS datus Abbas eò loci, qui vel iniquitate temporum collapsa restauraret, vel armorum impetu ac furore diruta erigeret, atque in splendorem pristinum restitueret: quod factum & probant, & muta quadam voce loquuntur ea ipsa Monasterii Vestri præclara quæque ædificia, atque in primis novus chorus ædis sacrae, quem ille è busto, & cinere Auriaco ad fenestras usque excitavit, duxissetque ad ipsum usque culmen;

nisi

DEDICATORIA.

nisi mors (quæ etiam Infulatis Capitibus imminet) tantum aut invidisset, aut impedivisset boni. Verum, ut hoc impediverit; at non impedivit quin bibliothecam optimis libris instructam relinqueret veluti opportunam ac nobilem religiosæ familiæ suppellectilem. Et hæc sunt domestica quasi decora, quibus & gaudere, & frui potest D. V. ad quæ addi possunt alia à Præsulibus Antecessoribus vestris ornamenta, seu ea petenda duxeris ab insigni morum vitæque sanctitate, seu à doctrina, & recondita quadam eruditione, seu ab hac & illa. Et quidem à sanctitate eminere visus S. P O P O primus Asceterii vestri Abbas: B. STEPHANVS, qui illi proximè successit, & cui ob singularem innocentiam concessum, ut & cœlestibus visis illustraretur, & Angelico recrearetur alloquio. B. GOSWINVS ex vobis ascitus D. Iacobi Abbas. B. RUPERTVS Tuitio item datus in Præsulem, cum prima doctrinæ ac sanctitatis fundamenta apud vos jecisset. Vir sanè ævo suo nulli fortè secundus, & cui posteritas illud ascripsit elogium: *Doctus Rupertus*. Hanc porrò doctrinam, non tam studio acquisivit, improbòque labore, quàm cœlitus hausit à DEI Matre. Iuvat, bona Tua venia, illius meminisse favoris. In D. LAVRENTII Coenobio pœnè puer educatus, tum in religiosam familiam admissus à BERENGERO Abbate, viro integritate, constantia, sapientiâque verè magno; tum etiam litteras (quæ apud Laurentianos erant in pretio) doctus: ingenio tardiore cum esset, parumque promoveret; ad DEI Matrem, ceu asylum confugit, ante illius imaginem in genua prolapsus. Adfuit religioso juveni, ceu filio supplici, melioris Sapientiæ Mater multo lumine conspicua, promisitque illum tanta divinarum rerum cognitione donandum, quanta tēporibus illis polleret nemo. Videret porrò ne concessum cœlesti pietate beneficium, terræ infossum turpi situ obsolescere pateretur. Virgini & Matri benè monenti paruit: exinde enim in scriptionem incubuit totus, nec scribere desiit, nisi cum & vivere: adeò illi in oculis, atque amoribus erat ea scriptio: quæ profectò ibit in sæcula, unaque cum RUPERTI nomine, Asceterii Vestri nomen, famamque feret etiam in externos orbes, ipsamque propè æternitatem, quam DOMINATIONI VESTRÆ dum opto, voveoque felicissimam, simul etiam finio, ne positos epistolæ fines excedam.

REVERENDISSIMÆ DOMINATIONIS VESTRÆ

Humillimus in Christo servus & cliens

JACOBUS LOBBETIUS è Societate IESU.

I N D E X

TRACTATUUM, QUÆSTIONUM ET PARAGRAPHORVM.

TRACTATUS PRIMUS DE PAUPERTATE CHRISTIANA ET RELIGIOSA. pag. 1

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

- Ad illa verba: *Beati pauperes spiritu.* Matth. c. 5. v. 3.
- §. 1. *Qui pauperes spiritu, & cur spiritu?* pag. 1
- §. 2. *Pauperes spiritu cur, & unde beati?* 2
- §. 3. *Quid sit paupertas spontanea, & religiosa.* 3
- §. 4. *Qui fuerint in Christo paupertatis gradus?* 5
- §. 5. *Qui esse debeant in Christiano, qui etiam in Religioso, paupertatis gradus?* 6
- §. 6. *Quæ incitamento esse possint ad illam in spiritu paupertatem?* 9

TRACTATUS SECUNDUS DE MUNDI CONTEMPTU. pag. 10

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Christi Salvatoris verba: *Vos de deorsum estis; Ego de supernis sum: Vos de mundo hoc estis; Ego non sum de hoc mundo.* Joan. c. 8. v. 23.

- §. 1. *Quid sit mundus?* pag. 10
- §. 2. *De contemptu divitiarum. Quid sint divitiæ?* 12
- §. 3. *De contemptu honorum. Quid sit honor?* 14
- §. 4. *De contemptu voluptatum. Quid sit voluptas?* 15
- §. 5. *Precipua quædã incitamenta ad fugã voluptatũ.* 16
1. *Ab earum inanitate.* ibid.
2. *Ab earum brevitate.* ibid.
3. *Ab earum cupidine bonæ menti noxia.* ibid.
- §. 6. *Precipua quædã incitamenta ad mundi fugam.* 17
1. *A brevitate, fluxuque rerum mūdānarum.* ib.
2. *A mundi fallacia, & malis dolis.* ibid.
3. *A periculis.* ibid.
4. *A molestiis, & curis edacibus, quas creat irrequieta, & semper egena bonorũ mundi possessio.* 18
5. *Ab ipsa hominis natura.* ibid.

TRACTATUS TERTIUS DE HUMILITATE. pag. 19

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Humiles spiritu salvabit.* Pl. 33. v. 19.

- §. 1. *Qui humiles spiritu, & cur spiritu?* 19
- §. 2. *Cognitio sui radix veræ & Christianæ humilitatis.* ibid.
- §. 3. *Etiam Infulata, etiam Coronata capita hac ipsa sui cognitione intra naturæ, & rationis limites continentur.* 20
- §. 4. *Quæ sit vera, & christiana humilitas?* 21
- §. 5. *De humilitate iudicii, & illius origine.* 22
- Origo prima Humilitatis. A nihilo sui.* ibid.
- Origo secunda Humilitatis. A perpetua dependentia à Deo.* 23

Origo tertia Humilitatis, A carnea, & fragili corporis mole, qua clauditur spiritalis, & immortalis animus. ibid.

Origo quarta Humilitatis, Ab eodem corpore, ceu morborum omnium infami diversorio. 24

Origo quinta Humilitatis, Mors inevitabilis, atque secundum illam pulvis, & cinis. ibid.

Origo sexta Humilitatis, A deordinatione sensuum tam externorum, quàm internorum; uti & potentiarum animæ. 25

Origo septima Humilitatis, A peccato, ceu summo malo. 26

§. 6. *De Humilitate voluntatis, seu affectus.* 27

Primus gradus Humilitatis, est Cordis. ibid.

Secundus gradus Humilitatis, est oris & lingue. 28

Tertius gradus Humilitatis, est operis. 29

Conclusio. Humilitas via ad sublimitatem. 30

TRACTATUS QUARTUS DE ARDENTIORE ANIMARUM ZELO. pag. 32

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Tabescere me fecit zelus meus.* Pl. 118. vers. 39.

- §. 1. *Quis ille zelus, & quid sit zelus?* 32
- §. 2. *Quotplex ille zelus?* 33
- §. 3. *Quæ sint zeli sancti affectiones, vel quasi affectiones?* 35
- §. 4. *Quos maximè afficere debeat zelus?* 39
- §. 5. *Quæ sint invitamenta ad salutem animarum procurandam?* 40
- I. *Invitamentum. Ex hominis naturâ ac præstantiâ.* ibid.
- II. *Invitamentum. Ex animæ rationalis dignitate, & pretio.* 41
- III. *Invitamentum. Corona Beatorum, quos cælo intuleris.* 43
- IV. *Invitamentum. Christi lucrum & votum, addo & Virginis.* 44
- §. 6. *Nonnulla ad salutem animarum adjumenta.* 45
- I. *Adjumentum. Oratio, & per eam intima quedam cum Deo familiaritas, atque unio.* ibid.
- II. *Adjumentum. A divino cælestis Verbi pabulo.* 46
- III. *Adjumentum. Ab exemplo vitæ sanctioris, quæ cum doctrina consentiat.* 47

TRACTATUS QUINTUS DE HORA ORATIONIS SEDVLO IMPENDENDA. pag. 49

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Particula bonæ diei non te pratercat.* Eccl. c. 14. v. 14.

- §. 1. *Quæ sit ea bonæ diei particula?* 49
- §. 2. *Hora*

- §. 2. *Horæ Orationis particula est bonæ diei.* pag. 49
 §. 3. *Quantum horam Orationis, id est particulam bonæ diei, aestimaverint Christiani Heroës, & quàm edulo, & constanter obierint?* 50
 §. 4. *Vnde fit, ut particulam illam bonæ diei, id est horam Orationis multi elabi sinant?* 51
 §. 5. *Quæ, & qualis Oratio censenda sit esse particula diei bonæ?* 52
 §. 6. *Particula bonæ diei laicis est Sanctissima Eucharistia perceptio.* 53
 §. 7. *Particula bonæ diei Sacerdotibus est SS. Missæ sacrificium.* 54
 §. 8. *Particula illam bonæ diei, id est sacram Communionem, quanti fecerint grata superis anima, quæ uti Angeli, & Christus ipse?* 55
 §. 9. *Particula illam bonæ diei, id est sacro-sancti Corporis Christi consecrationem, quanti fecerint vel in terris sancti, vel etiam à cæli curia Beati Spiritus, vel etiam Deus ipse.* 57

- §. 1. *Primum motivum timoris Domini, ab ipsa morte, atque adnatis illi angustiis.* ibid.
 §. 2. *Secundum motivum timoris à tonitru Divinæ vocis, & extremi Iudicii fulmine.* ibid.
 §. 3. *Tertium motivum timoris ab ignoratione sui status.* 74
 §. 4. *Quartum motivum timoris ab æternis inferorum incendiis.* 75
 §. 5. *Quintum motivum timoris à miserabili eorum lapsu. qui videbantur jam in cælis posuisse nidum sibi.* 76
 §. 6. *Sextum motivum timoris ab iis, qui à cella monastica, ceu terrestri quodam cælo, in barathrum vitiorum primò delapsi, ac deinde in chaos inferni.* 79
 §. 7. *Septimum motivum timoris à facili ac prono ad ima vitiorum lapsu.* 80
 §. 8. *Octavum motivum timoris à graviore & periculoso hostium nostrorum incursu, Carne, Mundo, Demone.* 81

TRACTATUS SEXTUS
 DE SACRO-SANCTA
 EUCHARISTIA. 58

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus.* Psalm. 110. vers. 4.

Ecquodnam illud mirabile, cujus memoria debeat esse perennis? 59

Sacro-sanctæ Eucharistiæ Miracula in genere moris.

Primum Miraculum.

Amoris miraculum. ibid.

Secundum Miraculum.

Obedientiæ miraculum. 61

Tertium Miraculum.

Patientiæ miraculum. 62

Quartum Miraculum.

Humilitatis miraculum. 65

TRACTATUS SEPTIMUS
 DE SALUBRI DEI
 TIMORE. 67

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: *Initium sapientiæ timor Domini.* Eccl. c. 1. v. 16.

§. 1. *Quid sit timor, & quid timor Domini?* 67

§. 2. *Quàm multiplex, & varius sit ille timor?* 68

§. 3. *Timor filialis proprius est excelsis à virtute, & sanctitate mentibus.* 71

QUÆSTIO II. MORALIS.

Ad eadem verba: *Initium sapientiæ timor Domini.* Eccl. c. 1. v. 16.

Quæ sint motiva ad sacrum illum Domini timorem? 72

TRACTATUS OCTAVUS
 DE SINGULARI IN DEUM
 FIDUCIA. 83

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Iacta super Dominum curam tuam; & ipse te enutriet: non dabit in æternum fluctuationem iusto.* Psalm. 54. v. 25.

§. 1. *Explicatio thematis.* 83

§. 2. *Quid sit ea in Deum fiducia, quæ ejus symbola, quæ basis, quæ fulcimenta?* ibid.

§. 3. *quid sit fiducia in creaturis, quàm vana, quàm brevis, quàm fragilis, quàm & noxia?* 85

§. 4. *Qui sint effectus repositæ in solo Deo fiducia.* 87

§. 5. *Quæ ad eam fiduciam in nobis excitandam incitantamenta.* 89

TRACTATUS NONUS
 DE LIBERALITATE. 90

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Fæneratur Domino, qui miseretur pauperis.* Prov. c. 19. v. 17.

§. 1. *Quid sit liberalitas?* 90

§. 2. *Prima pars Liberalitatis, aut verius illius umbra, petita à profanis, Gentilibus, & Turcis erga deos etiam falsos.* 92

§. 3. *Prima pars liberalitatis Christianorum in Ecclesiam, & sacras aedes, & inde earundem opulentia.* ibid.

§. 4. *Secunda pars liberalitatis in patriam, amicos tenuioris fortune, viros litteratos, & artifices, peritiores, vel denique in non petentes, & promiscuè in omnes.* 95

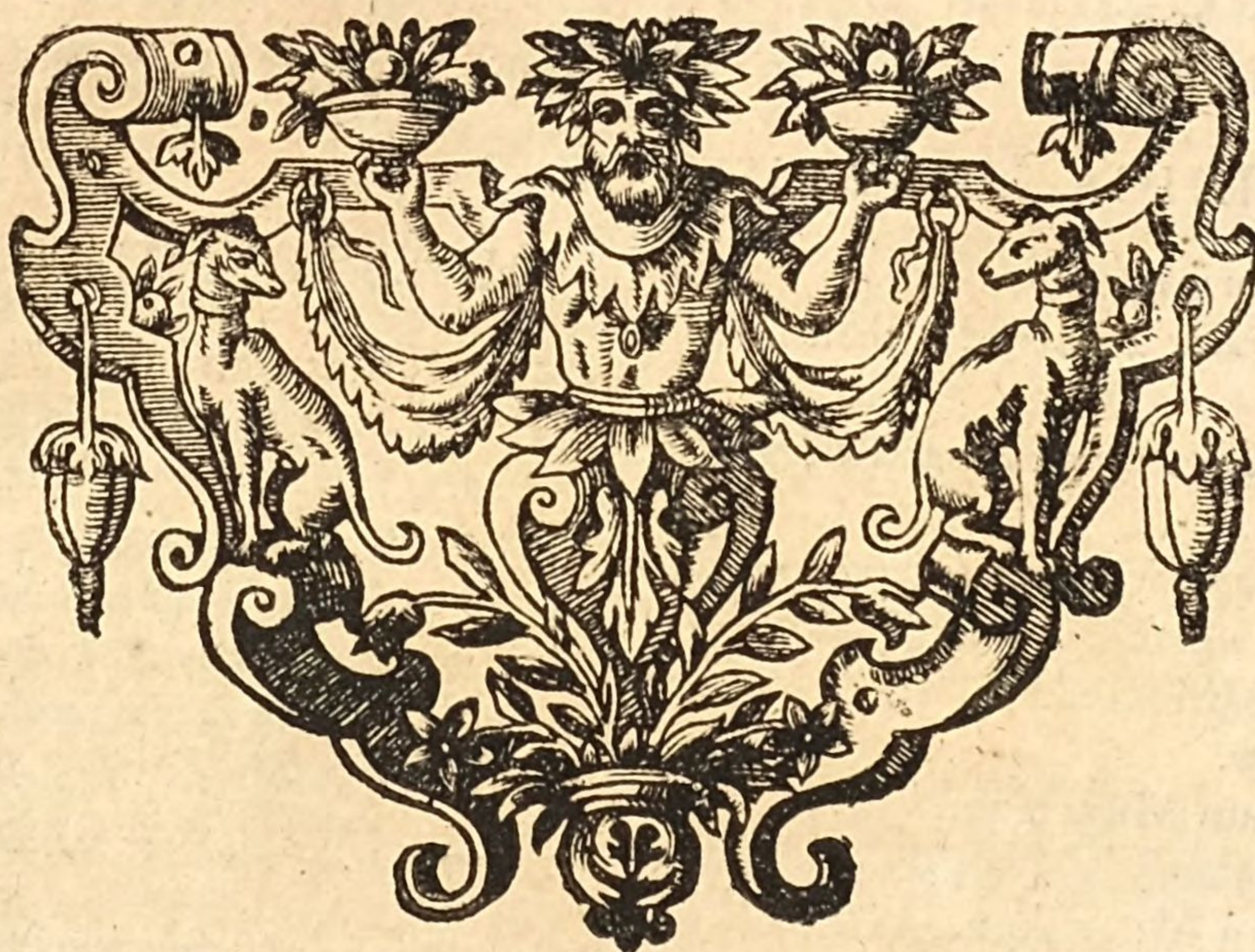
§. 5. *Tertia pars liberalitatis in hospites, ac peregrinos.* 96

§. 6. *Quarta*

INDEX PARAGRAPHORUM.

- §. 6. *Quarta pars liberalitatis in pauperes, atque egenos.* 97
 §. 7. *Quàm verum, quàm indubitatum illud Sapientis: Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis? Prov. 19. v. 17.* 98
 §. 8. *Ad eadem verba Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. Prov. c. 19. v. 17.*

- An maxima, & potissima pars illius fœnoris? ut Christus, sit Deus ipse.* 101
 §. 9. *Ad eadem verba: Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. Prov. c. 19. v. 17.*
*Iusta Christi querelæ, iusta ex postulati o in eos, quos nulla etiam sui in pauperibus t. ingit miseria-
 tio.* 102

JACOBI LOBBETII
SOCIETATIS JESU THEOLOGI,
TRACTATUS ASCETICI
DE VIRTUTIBUS
EX NORMA ADHORTATIONUM.

TRACTATUS
DE PAUPERATE
CHRISTIANA, ET RELIGIOSA.

ETERNAS divinæ Providentiæ leges, ex eo damnavit aliquando Celsus, quod hominibus majorem dedisset pauperatē quam brutis animantibus: sic enim inquebat:

Nos certè magnis laboribus ægrè vitam quærimus; illis cuncta, nulla semente, & nullo nascuntur apparatu.

Lib. 4. contra Celsum p. 218.

Hæc ille, contra quem depugnat Origenes: ut que pugnet, non verbis; sed rationum pondere ac momentis, quærit cur author naturæ Deus homines & nasci, & vitam omnem exigere voluerit majore in paupertate, & rerum necessariarum indigentia, quam ipsa animantia bruta, etiam immanissima; quibus scilicet prospicit de victu, & annona nullo eorum labore, semente nulla, cura etiam nulla; iis quippe nascuntur, & spontè serviunt omnia. Cur non & homini? Id quærit Origenes, & rationes alias, atque alias adjicit. Primæ enim, & summæ Rationi, id est Deo, nihil est sine ratione: eam ipsi videamus.

Una fuit, ut humanæ menti, atque intelligentiæ daretur materia, in qua seipsam exerceret, ne iners maneret, atque otiosa: Et hinc etiam altera, ne sterilis maneret & artium rudis atque expers; dum enim homini pauperatē comitem addidit, simul etiam coëgit adinvenire artes alias, quibus victum sibi compararet, alias quibus vestitum, alias etiam, quibus delicias, quibus & opes.

Sic ex hac rerum omnium tam necessariarum, quam utilium indigentia nata est agricultura, nata ars qlitaria, sartoria, fabrilis, aliæque id generis artes, quas non invenisset, non indagasset mens humana, si rerum omnium affluentia spontè quasi adfuisset; tum enim in iis inveniendis non elaborasset hominis ingenium. Et hinc ducitur alia ratio.

A lapsu Adami, & depravata ex eo natura futurum erat ut posteri rebus divinis investigandis minimè essent vacaturi, ut saltem inveniendis artibus addicerent sese, & pauperes vivere satius fuit, quam esse otiosos. Et has rationes produxit, & publico dedit Origenes. Aliam D. Ambrosius in illud D. Lucæ:

Considerate corvos, quia non seminant, & Deus pascit eos. Opinatur enim inopiæ nostræ causam esse avaritiam, & sic ait:

Etenim illis (nempe corvis) idcirco inelaborati pabuli usus exuberat, quod fructus sibi communes ad escam datos,

R. P. Lobbeti Tractatus Ascetici. Tom. VI.

speciali quodam nesciunt vindicare dominatu. Nos communia amissimus, cum propria vindicamus: Nam nec proprium quicquam est, ubi perpetuum nihil est, nec certa copia, ubi incertus eventus. Cur enim divitias tuas aestimes, cum tibi Deus etiam victum cum ceteris animantibus voluerit esse communem? Aves celi speciale nil sibi vindicant; & ideo pabulis indigere nesciunt, quia aliis invidere non norunt.

Hactenus S. Ambrosius, à quo transeo ad eam, quam Christus inter Beatitudines reponendam esse censuit, pauperatē, pro qua fusiis exponenda sit

QUÆSTIO UNICA
MORALIS.

Ad illa verba: *Beati pauperes spiritu.*

Matth. c. 5. v. 3.

Hic tria agitari posse video: Primum qui sint hi pauperes? Deinde qui tales spiritu? & cur spiritu? Denique cur, & unde beati? De his enim omnibus oriri potest disceptatio, pro qua alios atque alios paragraphos proponemus. Sit igitur

§. I.

Qui pauperes spiritu, & cur spiritu?

PRIMA pars hujusce Quæstionis sistet in ea vocula *Pauperes*, eosque partietur in tres classes: *Pauperes triplices.*

Sunt enim primò *Pauperes* censu, & mendiculi, invita, & miserabili necessitate pauperes. Et huic paupertati nullum est pretium, nullum & præmium, beatitudo omnino nulla; potius infelicitas multa, multa & miseria, ut proinde de illa meritò dixerit Plutarchus:

Cum pauperatē malorum extremum censeamus: hanc non aliter ac gravem ac difficilem morbum liberis tradere formidamus. *De Amore parent. erga liberos.*

Et hoc verum est de illa paupertate si nuda fuerit, nec illi comes patientia, & cum divina voluntate consensus: si enim & hæc, & illa adsit, omnino dives est atque opulenta, ut in illam cadere possit istud Senecæ:

Honestæ res est lata paupertas, & is cui cum tali paupertate bene convenit, dives est: Dives, inquam, si minus terris: at certè cœlo. *Epist. 2.*

Sunt deinde alii *pauperes spiritu*, licet non censu: & is fuit Abraham, qui censu dives erat; at spiritu, & affectu pauper.

II.

Spiritu;

Is

Is quoque D. Gregorius, Pont. Max. qui licet in Thiara auro niteret, & gemmis, & censu abundaret opulento, at spiritu, at animo, & affectu pauper erat, & pauperior illo Eremicola, cui unicus domi cattus erat, quem deperibat magis, quam & aurum & gemmas & uniones ipse Gregorius.

Et is, etiam Seneca iudice, erit quisquis erit sapiens, multum enim inter hunc, & spiritu, affectuque divitem interest: nec enim divitiæ eundem apud hunc, & illum locum habent, ut disertè ostendit Seneca: sic enim ad illum:

L. de beata
vita. c. 20.

Apud me divitiæ aliquem locum habent, apud te summum: Ad postremum divitiæ meæ sunt, tu divitiarum es. Et hinc conficit & illud: Mihi divitiæ si effluxerint, nihil auferent nisi semetipsas, tu stupebis, & videberis tibi sine te relictus, si illæ à te recesserint. Et hoc, quia & censu dives es, nec spiritu, affectuque pauper.

III.
Et censu &
spiritu,

Denique sunt alii & censu, & spiritu pauperes. Ii sunt Religiosi, qui bonis omnibus terrenis se abdicant, & hoc quidem amore, affectuque spontaneæ paupertatis. Et hoc est spiritu esse pauperem.

Non sic pauper Diogenes Cynicus, qui vanæ gloriolæ auceps ex paupertate famam sibi noménque fecit; non ex virtute: sed ex vanitate.

Non sic pauper Crates Thebanus, qui ex studio liberioris philosophiæ, aurum quod possidebat abjecit in mare, addens & vulgò decantatum: *Abite malæ voluntates, mergam vos, ne mergar à vobis.*

Laërtius
l. 4. c. 8.

Non sic Aristippus, qui cum navim pyriticam conscendisset, aurum omne, quod multum habebat, projecit in mare, adjiciens & philosophicū illud: *Satius est, ut hæc per Aristippum, quam propter hæc pereat Aristippus.*

Non sic etiam alii profanæ sapientiæ candidati.

Non sic, inquam, pauperes, vel ex eo quod paupertas subsidium iis esset ad philosophiam; ut apud Stoicæum Diogenes, quia & hi, & illi, & ipsi pauperes, vel ex affectatione vanæ gloriæ, vel ex studio profanæ sapientiæ, vel alia quapiam causa, quæ nec spiritui servit, nec virtuti, nec cœlo promerendo. Ut autem quis spiritu pauper sit; necessum est, ut paupertas & huic, & illi adstipuletur, ac serviat. Ac ne meis tantum dictis sit fides, excipe quæ D. Gregorius Nyssæ Episcopus, sic ille, inquit, etiam è cœli regia:

Lib. de Bea-
titudinibus.

Vis intelligere quis pauper spiritu sit? Qui corporalem opulentiam animæ divitiis permutat, qui propter spiritum egenus est, qui terrenas divitiæ veluti quoddam onus excusit & abiecit; & hoc quidem, ut sublimis sursum rapiatur. Certus cum illis in sublime, in cœlum, in Deum ferri non posse, cujus hæc est ratio, Authore eodem sancto Præsule:

Quia ponderosa quadam res est aurum, onerosa res omnis, quæ divitiarum causa, expetitur. Levis verò res quadam, & sublimia petens est virtus. Si igitur ad superna nos accedere oportet, ab iis, quæ deorsum trahunt inopes & egeni sumus, ut in superis versemur.

Hactenus S. Gregorius Nyssæ Pontifex, à quo transeo, ut enucleatius explicem quid innuat ea vocula spiritu: tria omnino innuit.

Serm. 1. in
festo SS.
omnium.

Primò spiritu, id est, non carne; sed anima, sed voluntate, sed amore. Spiritu, inquit D. Bernardus, id est spirituali voluntate, spirituali intentione, desiderio spirituali propter solum beneplacitum Dei, & salutem animarum. Et hoc, ait propter plebeios pauperes, qui ii sunt necessitate miserabili, non laudabili voluntate.

Deinde spiritu, hoc est afflatu diviniore Spiritus Sancti, non autem aura mundi, aura terræ, aura vanitatis; hæc enim si aspiret, pauperem facit, & cœli, & soli; ille autem si afflet, pauperem quidem facit soli, sed divitem cœli.

Denique pauperes spiritu, ex fine scilicet, quem sibi præfigunt, hoc est, ex spiritualibus bonis, quæ ambiunt & prestant, dum terrena, cœli, Dei que amore despiciunt, atque abiciunt.

Quisquis is est, D. Augustino dicitur, & est pauper Dei.

In senten-
tiis.

Alii pauperes spiritu opinantur, idem esse ac humiles spiritu, nec immeritò: paupertati enim juncta semper est humilitas, ceu illi comes individua, ceu germana soror; uti contra divitiis, atque opulentia plerumque socia est Superbia, & tumor aliquis elatæ mentis.

Qui ita pauperes sunt à Chromatio appellantur *Pauperes mundo: sed divites Deo: egentes seculo: sed locupletes Christo.*

Et ita pauperes esse nos docuit ipse Christus; non verbo tantum; sed exemplo: Nascens in stabulo, vivens in hospitio, moriens in patibulo. Edocuit, inquam, ut & tu veluti benè doctus in illius schola discipulus, imitari discas. Et certè quidni discas? Quidni & imiteris? Maximè cum ea sit & divitiarum, & bonorum omnium hujus ævi ratio, quæ te nec beare velit, nec ut velit, possit, sed è contrario potius & miserum reddere, & infelicem relinquere, ut proinde tibi, si sapias, audiendus sit D. Bernardus: *Noli amare bona, quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant.*

§. 2.

Pauperes Spiritu, cur, & unde beati?

BEati enim vero sunt, non quidem in re: sed in spe; non beatitudine patriæ, sed viæ; non in consummatione gloriæ & coronæ, sed inchoatione virtutis & pacis: quod ut magis ponatur in aperto, Primùm id pronuntio, Beatos esse, quia Beati dicuntur ipso primæ ac summæ Veritatis oraculo, quod nec falli potest, nec fallere: Et hoc est quod non capit Mundus, non capit Caro; quia, ut scitè D. Ambrosius: *Inde incipit beatitudo judicio divino, ubi ærumna æstimatur humano.* At, inquires cur? & unde Beati? Iam paucis insinuavi cum modum edocui, quo sunt beati: sed fusiùs explicari voles, quod pressius dixi; hoc & ipse volo.

Lib. de of-
fic. c. 16.

Primò, Beati dicuntur, & sunt quia spem omnem suam, opes, salutem, felicitatem in Deo posuerunt, etiam vel ex hoc quod sese bonis omnibus terrenis exuerint.

I. Ratio.

Deinde Beati, quia his liberi, atque expediti, ad superna contendunt, ipsamque, quæ in cœlis est, beatitudinem, quam etiam ex nunc quasi prensare videntur, atque possidere: & inde Servator optimus pronuntiat illud: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum Cælorum;* quoddum expendit D. Bernardus, æstu quodam seu stuporis, seu amoris, seu etiam gaudii, sic de illa paupertate:

Serm. 14.
de Advent.
Domin.

*Magna quadam penna est paupertatis, qua tam cito volat in regnum Cælorum: nam in aliis virtutibus quæ sequuntur, promissio futuro tempore indicatur: paupertati non tam promittitur, quam datur. Vnde & presenti tempore enuntiatum est, Quoniam ipsorum est regnum Cælorum: cum in cæteris dicatur, hæreditabunt, consolabuntur, & similia. Hoc nimirum spontaneæ paupertati datum, ei que soli: ut inde nosceres quo apud superos esset in pretio, ut cui, quasi ex nunc conceditur beatitudo, quæ (ut annotat D. Gregorius Nyssenus) est *Dos propria Deo.**

Et hinc, dum Christus ipse, Magister optimus, Pauperes spiritu pronuntiat, & facit esse beatos, simul etiam pronuntiat, & facit esse participes Divinitatis, quod summum est, quod & divinum.

Accedit quod beati sint ex quadam complexione, cumuloque spiritualium bonorum, quæ brevi oratione complexus est D. Gregorius Nazianzenus: sic enim inquit:

III. Ratio.

Monachorum opes in paupertate, possessio in peregrinatione, gloria in contemptu, potentia in infirmitate, fecunditas in celibatu (siquidem præstantiores sætus illi sunt, qui secundum Deum existunt, quam qui à carne ortum ducunt) qui delitiis minimè studere, pro delitiis habent; qui regni cælestis causâ

Orat. 12.

causâ humiles sunt, qui in mundo nihil habent, & supra mundum existunt, qui etiam in carne extra carnem vivunt, qui pro portione Deum habent, qui propter regnum inopia laborant, & propter inopiam regnant.

Hactenus D. Gregorius de Monachorum, id est pauperum spiritu, beatitate, quam æquâ lance dum expendit D. Bernardus, hujus ævi divites, hoc est carne divites, spiritu verò pauperes sic compellat:

Veritas loquitur, quæ nec falli, nec fallere potest, & ipsa est, quæ dicit: Quoniam beati pauperes spiritu. Et tamen ô malum! ô nefas! sic vos insensati filii Adam divitias queritis, divitias desideratis usque adhuc, cum jam beatitudo pauperum divinitus commendata, prædicata mundo, credita sit ab hominibus. Querat eas Paganus, si sine Deo vivit. Querat Iudeus, qui terrenas promissiones accepit. Sed quâ fronte, magis, aut quâ mente Christianus divitias querit, postquam Christus beatos esse pauperes prædicavit?

Certè effrons, & amens sit oportet si ambiat, & quæreret divitias, in quibus nonnisi miseria, & infelicitas, spreta, & relicta paupertate, in quâ vera beatitudo est.

Et hæc est D. Bernardi ratiocinatio, cui necesse est cedere omnes, si modò à Christo Christiani: & ita cessit aliquando S. Simeon Stylites, qui cum audisset in templo legi beatitudines, mox relictis ovibus, quas pascebat, monasterium adiit, inde columnam conscendit, in qua perdius & pernox stetit ad annos 47. ut nonnulli volunt: imò ad 80. ut opinatur Baronius; factus ævi sui miraculum, & stupor orbis.

Hic è pastore Ecclesiastes, bis in die è columna, ceu pulpito, dicebat ad affluentem turbam. Et hæc illi erat concio: *Contemnite terrestria, amate, & ambite cælestia, quæ sola vos beabunt.* Ita Theodoretus oculatus, & auritus testis.

Redeo ad rationes, quas in fronte hujusce quæstionis explicandas mihi proposui; jam allatis adjici potest quarta.

IV. Ratio.

Ea scilicet, quòd spontanea illa paupertas hominem quasi restituat primævo innocentie statui, in quo conditus Adam, & in quo singulis communia fuissent omnia, proprium nihil; & quod inde consequens est, tam Adæ, quàm posteris, & omnibus & singulis communis totus fuisset mundus, in quo sanè magna futura erat beatitas.

V. Ratio.

Denique, quod rationum omnium est veluti compendium, hoc est, quod ea paupertas sit veluti Cœli pretium, sit & pretium regni cœlorum. & hanc rationem extulit D. Augustinus. Labet illum audire, & cum eo paragraphum hunc claudere. Sic olim ad suos è pulpito.

Serm. 28. de verbis Domini.

Felicitas magna Christianorum, quibus datum est ut paupertatem faciant pretium regni Cœlorum.

Hoc ubi produxit velut illustre paupertatis elogium, tum versa ad Auditores oratione, sic ad illos:

Non tibi displiceat paupertas tua, nihil ea potest ditius inveniri. Vis nosse quàm locuples sit? Cælum enit. Quibus thesauris conferri possit, quod videmus paupertati indultum? Ut ad regnum cœlorum veniret dives, possessione sua obtinere non potest: nunc obtinet, ut contempta perveniat.

Et hæc rationes faciunt pro ea, quam dixi pauperum beatitate. Sed, inquires, ea est alterius ævi, non autem hujus temporis: huic certè nihil relinquitur nisi squalor, & horror ei quodammodo congenitus. Ut hunc, & illum detergam, Amice Lector, tibi in aures, & animum injiciam ea, quæ olim Heliodoro S. Hieronymus: sic enim ad illum,

Ep. ad Heliodorum, sub finem.

Paupertatem times? sed beatos Christus pauperes appellat. Labore terreris? at nemo Athleta sine sudore coronatur. De cibo cogitas? sed fides famem non timet. Super nudam merui humum exesa jejuniis membra collidere? sed Dominus tecum jacet. Squallidi capitis horret inculta casaries? sed caput tuum Christus est. Infinita eremi vastitas te terret? sed tu paradisum mente deambulas. Quotiescumq; illuc cogitatione conscenderis, toties in eremo non eris.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Scabra sine balneis attrahitur cutis? Sed qui in Christo semel lotus est, non illi necesse est iterum lavari. Et breviter ad cuncta audias Apostolum respondentem: non sunt condignæ passionibus hujus sæculi ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Delicatus es frater, si & hic vis gaudere cum sæculo, & postea regnare cum Christo.

Hæc D. Hieronymus, ut levaret adnata paupertati fastidia. Videamus modò, quæ sit illa.

S. 3.

Quid sit paupertas spontanea & religiosa?

Non est mei consilii paupertatem hinc pressius definire ex scholæ legibus, & placitis; neque enim in præsentia Theologum ago; sed Ecclesiasten, cujus potissimum est suppositâ naturâ, & affectionibus paupertatis, in ejus encomia, & laudes excurrere: Paupertatis quod modò facere certum est, ex aliis atque aliis descriptionibus, ex quibus illius vis, dignitas, ac sanctitas magis ac magis elucescet.

Eas autem petere fixum est è SS. Patribus, maxime Religionum fundatoribus, quibus ea paupertas fuit in primis curis, atque amoribus. D. Ignatio Societatis J E S U parenti. Paupertas dicta est murus Religionis. Sic enim in suis constitutionibus: Paupertas ut murus Religionis diligenda, & in sua puritate conservanda.

I

Est murus Religionis.

Part. 6. c. 25.

Murus à muniendo dictus, quòd urbes, quòd castella & arces muniat ac servet, & quamdiu integer manet, sua urbi, sua arcis securitas est, sua & civibus atque incolis salus, & incolumitas: ubi labefactatus, ubi dirutus est, & hostibus patent, & militi sunt prædæ, ac direptioni.

Inde factum ut Antiquis muri habiti fuerint sancti, in quos impressionem facere summum erat nefas.

Sic Plutarchus in Romulo: Muri, inquit, urbis sancti sunt, non portæ. Muri sancti sunt quia hostem arcent, & cives tuentur. Portæ non item, quia quosque & admittunt, & emittunt, etiam subinde & hostem.

Sic & Cicero de natura Deorum. Muri, inquit, urbis, quos sanctos dicitis.

Quod si muri sancti sunt, & sancta paupertas, quia Religionis murus, adeoque & sanctè servanda, & eam quisquis ausu temerario violarit, atque infregerit; næ ille gravi ruinæ subiacebit. Et ita subjacere visus frater Elias minister Generalis ordinis, Wadingus etiam vivo S. Francisco. Hic contra paupertatis leges, sibi laxas vestes fecerat è panno subtili, ac pretioso, largis quoque manicis, quas ut vidit Pater Seraphicus (ut erat amans, & tenax paupertatis) eas illicò exuere jussit, & ipse eas suis superinduit, in iisque quasi exultare visus, nam & suspensio gradu procedere, & manicas laxare, & vestem in sinus alios atque alios explicare, supercilio ad gravitatem composito; imò & voce grandiore sic ad suos: Salvete Domini. Ubi sic peracta scena, tum Franciscus ingenti nisu, impetuque sibi vestes detrahare, abjicere, & à se quàm longissimè amovere cum bile & stomacho; ad extremum adjicere & tonitru illud concitatae vocis. Sic vestiuntur Ordinis nostri filii degeneres.

Wadingus Annal. Min. par. 2. c. 19.

Dixit, & fratribus suis animos addidit ad servandam in veste, in victu, & in cæteris paupertatem, ceu Religionis murum. Unus tantum frater Elias, qui eum infregerat, & ipse, quasi per laxatæ jam paupertatis & muri illius ruinam, excessit, abiit, effugit infelix Apostata, & ab Ordine, & à se, & à Deo ipso. Quod illi: hoc prius & alteri. Is fuit sextus Divi Francisci socius dictus Ioannes à Capella, ex eo quòd laxitatis amantior, capellam, id est pileum, in Ordinem induxisset, cui proinde P. Seraphicus, ut filio à paupertate, ceu bona matre, degeneri, duo eventura prænuntiavit. Primum fuit gravis corporis infirmitas, quæ lepra fuit: Alterum gravior

R 2

Wadingus
in Annal.
Min. Tom. 1.

vior animæ interitus, qui illi à laqueo fuit, ad quem desperabundus confugit, & è quo deinde pependit infamis sarcina, & victima nil miserantis orci. Tanti refert murum illum Religionis intactum, integrumque servasse.

Et hæc de prima illa paupertatis descriptione: aliâ quoque offert ille ipse S. Ignatius, eamque suavem, & summè amabilem, dum *matrem* appellat, & in veneratione, in amore esse vult, ut apud filios mater solet; sic enim ait:

II.
Mater.

Diligant omnes paupertatem ut matrem. Est nomen matris, nomen amoris, quem vel ipsa natura congenitum voluit, & filiis altè impressum, adeò ut, qui amorem illum violârit, & naturam quoque violasse censendus sit.

Quod liberis natura dedit: hoc gratia religiosi. Mater primò foetum concipit, utero gestat, tum in lucem edit, lactat, enutrit, fovétque sinu, & in justam ætatem educit, non sine ingentibus curis. Et *paupertas*, ceu religiosi hominis pia mater, eum concipit, dum sæculo renunciare jubet, & terrena omnia à se quàm longissimè remove, tum in tyrocinio, quasi utero gestat, tum per religiosa vota in lucem, solémque educit, tum oratione, & piis aliis exercitationibus, ceu lacte pascit; tum adultum fovet, firmatque in longam ætatem, non sine labore multo, & magnis impendiis. Et hoc, quia illi est quod filiis mater, à quibus id suo jure exigit, quod hæc ab illis, scilicet tenerum quendam amorem, reverentiam, venerationem, quam qui negârit, non verus filius censendus est, sed degener. Ne porro is sit unquam, iterum è Cœli Regia S. Ignatium audiat, sibi que, etiam uni dictum putet illud: *Diligant omnes paupertatem ut matrem.*

Esse porro matrem, vel ex eo quòd religiosum, ceu filium concipit, edit, lactat, fovet. Disce ex cœlesti ad Religionem vocatione.

Wadingus
Tom. 1. Annal.

Ea erit fratris Bernardi à Quinta-valle; imò & prius ipsius D. Francisci, cui librum Evangelii aperienti, primùm occurrit illud:

Matth. 19.

Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Ecce ut concipit, ut edit ad vitam religiosam & Franciscum & Bernardum.

Marc. c. 6.

Secundò: *Nihil tuleritis in via, neque sacculum, neque peram.* quia aderit S. paupertas, ceu blanda & provida mater, & ipsa vos enutriet. Et certè enutrit & illum, & posteros.

Matth. c. 10.

Tertiò eidem objectum & illud Evangelicum: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.*

III.
Sponsa.

Ecce ut fovet, firmatque in adultam ætatem; maneat ergo indubitatum illud, quod *paupertas* sit Religioso quod filio *Mater*, & nimium quàm bona mater: sed & *Sponsa*.

Sic eam appellandam aliquando censuit D. Franciscus, qui eandem modò *Matrem*, modò *Sponsam*, quod amantis erat; modò etiam *Dominam*, quod reverentis, vocitare solitus erat.

Sponsam quidem, quàm desponderat solemnî voto, quo illi sese in perpetuum obstrinxerat, & à quo illi gignendi erant numerosi in Christo filii, conjugio nexuque spiritali, cum paupertate; ceu *Sponsa*, quam etiam *Dominam* inscribebat suam, quod debita illi submissione fuit.

IV.
Domina.

Româ in Gallias aliquando pergebat Franciscus, cum ei hæc objecta species: tres videlicet mulieres, pauperculæ illæ, & pannosæ; statura tamen ætate, formæque per omnia similes, quæ Franciscum amicè ac benignè salutantes, hæc illi: *Benè veniat Domina paupertas.* Dixerunt, & simul loqui, simul & videri desierunt, & simul etiam Francisco paupertatem ut *Dominam* reliquerunt.

Wadingus
supra Ann.
Min 9.

Et hanc ex eo *Dominam* habuit, amavit, suspexit; & à suis haberi, amari, ac suspici voluit:

quàm deinde ut liberalem, ut potentem in paucis, suis omnibus pro viatico esse voluit: cum enim eos emitteret in varias Orbis partes, non aliud illis viaticum dare solitus, quàm illud Regii Vatis, Regiæ & divitis paupertatis: *Lacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet*; & certè ab illo satis, abundèque fratribus fuit etiam in sæcula.

V.
Pro omni
viatico.

Ibant aliquando ex illis duo, cum ecce in viâ à fame propè deficere: & inde conqueri etiam de Christo, qui Evangelicis viris id aliquando dedisset in mandatis: *Nihil tuleritis in via, neque sacculum, neque peram.*

Dum hæc inter se, ecce visitur Adolescens sanè speciosus in paucis, qui ex iis quærit ecquid essent subtristes, & queruli? Auditque de irrita Christi promissione & gemere, & queri. Ecquid enim aiebant: *Hic inedia perimus. Vbi ubi data à Christo fides? Vbi & annona in eum confidentibus? Cum pera inanis est, cum & vacuus sacculus, vacuus quoque & inanis & latrans à fame est stomachus. Quis enim sit alius?*

Hæc ut audit adolescens, tantisper eos sedere jussit in molli herba, atque ad modicum videri desit; mox & rediit, & panes attulit, apposuitque recentissimos, & miri saporis, tum etiam gravius increpitans, monuit ut memores essent, ac retinentes, illius *viatici*, quod illis Franciscus, *Lacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet.*

Dixit, & mox evanuit, peractâ scilicet scena, cujus ergo venerat.

Erat utique bonus Genius, à quo illi benè docti didicerunt, quàm locuples ea esset paupertas, & quàm certa spes in Deum rejecta, & à Christo firmata, & insuper liliorum, ac volucrum fidejussione pauperibus obligata.

Hac fidejussione usus B. Cajetanus Thienæus Theatinorum Fundator.

Hic Venetiis (ubi Ordinis sui fundamenta jecerat) in summa vixerat rerum omnium nuditate, & benè illi cesserat, cumque inde Neapolim cogitaret, monitus ab amico, Non eadem omnium locorum esse ingenia: scitè respondit, velle se experiri an Deus alius esset Venetiis, alius Neapoli, & an non & hic, & ibi fidem servaret, liliorum ac volucrum fidejussione confirmatam. Dixit, & fecit, suo & Ordinis sui bono.

Inde factum autumo, ut ejus imaginibus addantur lilia, vel candoris ipsius, ac intaminatæ virginitatis symbola; vel certè spei in Deum repositæ argumenta.

Venio ad alteram ejusdem Paupertatis descriptionem. Ea D. Chrysostomo est *Portus tranquillus*, in quem se recipiunt Religiosi, & tuti, ac securi degunt, dum interim alii jactantur undarum, hoc est divitiarum, æstu, vel certè graviore earum sarcina deprimuntur, & subinde etiam merguntur.

Hom. ult.
in Matth.

D. Francisci lectulo fortè affidebat Frater Leo ejusdem Seraphici Patris socius, cum ei objecta est hæc visio in altiore mentis excessu. Flumen erat altum, & profundum, quod tamen Fratribus transvadare necessum erat. Ex his aliquos magnis, & gravibus sarcinis onustos videbat mergi, hos citius, illos tardius pro ratione majoris, aut minoris ponderis incumbentis, cum interim alii, fortunati magis, & nulla gravati sarcinâ, & quàm citissimè, & sine ullo sui periculo transfretarent.

VL
Tranquil-
lus portus.

Et hæc tum illi oblata species, quam sibi redditus non sine gemitu, & uberibus lacrymis exposuit: cui Franciscus ceu fidelis Interpres:

Flumen, inquit, est mundus hic aspectabilis, quem omnes transire necessum est. Qui verò graviore sarcinâ onusti visi sunt Fratres: ii sunt, qui paupertatis immemores, & terrenis inhiant, & iis se gravant, atque opprimunt, æternumque merguntur.

Wadingus
supra an.
Minor. 19.

Qui

Qui autem eorum sarcina liberi, atque expediti, cito pede transeunt, ii sunt, qui paupertate duce vadum tenent, & portui beatitatis redduntur; ibi perpetuam tranquillitatem inventuri: adeo verum est, quod Paupertas vel ipsa portus sit, vel in portum inducat: Porrum dico æternæ beatitatis. Ut proinde nemini mirum videri debeat, si æquis illius æstimatoribus & in pretio fuerit & in amoribus.

P. Thomas Saillius, notus in Belgio à prudentia, virtute, animarum zelo, & gratia, qua semper valuit apud viros Principes; maximè verò apud Alexandrum Farnesium, Belgii Gubernatorem, cum illi esset carissimus, & in aula frequens, attrita semper tunica usus est, monentibusque aliquando amicis, minus id decorum videri, atterique quodammodo cum veste personæ auctoritatem, generosè respondit: *Nihil esse tam gloriosum, quam & vivere & mori in purpura paupertatis.* Ita illi paupertas in oculis fuit, & in pretio.

Rho hist.
virt. l. 7.
c. 11.

VII.
Pro ingenti
lucro & de-
litiis.

Quod illi, hoc & P. Sebastiano Barradio. Notus is est à calamo, doctisque ingenii monumentis: sed notior à virtute, atque imprimis studio religiosæ paupertatis: ex hoc factum ut vestes semper haberet & amaret laceras, & longo usu detritas, quas aliquando noctu surreptas (nec enim aliter potuit) à vestispico, non sine querela, his verbis manè reposceret: *Bone Frater, quid meum mihi pretium? Quid meas auferas delicias inclementi furto?*

Rho ibid.

Pannosas, & laceras vestes suum pretium appellat, suas & delicias, quæ tamen erant ejusmodi, ut lineus thorax in furni statim abierit everriculum; adeo lacer, & abjectus erat.

VIII.
Pro cœli
pretio &
animarum
lucro.

Vidimus in Barradio paupertatem in pretio, & delitiis habitam; attendamus ut aliis, emendo cœlo fuerit & animarum lucro.

Hoc, & illud spectantes è Dominicana familia Patres, dum in America Ordinis sui fundamenta jacerent, cum summa esset habendi licentia, cum latissimæ, atque uberrimæ regiones à victoribus distribuerentur, & devicti Orbis particulas quisque invaderet, oblatus est Patribus lacus Zampangus, cum circumjectis aliquot populis, & quamvis invitaret lacus opportunitas (erat enim piscosissimus) & ipsa populorum servitus eò loci ac temporis passim admitti solita: generosè tamen abstinerunt, satius rati emendicata stipe vitam traducere, quam paupertati religiosæ derogare. Et rectè. Hac enim duce, ac magistra commodius seritur Evangelium, hac colligitur messis copiosior; hac certius cœlum emittitur, hac majora fiunt animarum lucra; quibus dum intendit S. Ignatius in Manresano illo secessu, paupertatis amore incensus, illius se hostiam perpetuam dicavit hac solemni formula:

Omnipotens sempiterne Deus, licet ego Ignatius conspectu tuo indignissimus, pietate tamen ac misericordia tua fretus infinita, impulsusque tibi serviendi desiderio, firmiter statuo coram sacratissima Virgine, ac matre tua sanctissima, curiaque cœlesti universa, in omnimoda tam spiritali, quam actuali paupertate divinam tuam Majestatem imitari, eiq; perpetuo deservire.

Hæc Ignatius in primis illis melioris vitæ tyrocinii, ut patet ex Autographo, nobis ab eodem relicto, cui titulum fecerat: *Dialogus cum sancta Virgine Deipara.* in quo & in ejus patrocinium recipi, & in supremo spiritalis paupertatis gradu vitam sanctam optabat auspiciari. Qui in Ignatio fuit paupertatis amor, quæ cura, studiumque, idem & in ejus discipulo S. Francisco Xaverio.

Ad Bungensem in Japonia Regem venerat, ab eo & exceptus perhonorificè & benignè auditus, unde etiam illi regis magnificentis munera obtulit. Recusavit ille, adjecitque Apostolicum illud: *Se questuosissima animarum mercatura intentum, reliqua omnia in postremis habere.*

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Hæsit attonito similis Bungenfis, & quantum in Xaverio sublimioris sapientiæ esset, prudenter conjectans, animum adjecit ad eam religionem, in quâ suspexerat rerum omnium, quas mundus æstimat, despicientiam.

Ita non tantum emendo Cœlo: sed & lucrandis Deo animabus probè sunt opes paupertatis; quod & in Consalvo Sylveria suspexit, & amavit hæc ætas nostra.

Adibat ille Regem *Monomotapa*, qui à Lusitanis monitus, tum de avita ejus nobilitate, tum de fama sanctitatis, illicò gentis illius more cum honorifica legatione, & muneribus misit qui hospiti sospitem gratularetur adventum; tum etiam admisit in intimum conclave, & quidem calceatum, quod illis Gentibus perhonorificum, tum petiit quantum auri, quot boves, quot servos, quot puellas (nam barbaris ad omnem libidinem projectis id minimè fœdum esse censetur) sibi vellet, daturum se perlibenter omnia quæ postularet.

Renuit Consalvus, addiditque & Regis, & populi salutem cordi esse, cætera contemptui. Insolita illa opum despicientia, barbarum, primò in admirationem egit, deinde & Religioni nostræ gratiam, atque auctoritatem conciliavit. Adeo verum est, Apostolicam illam paupertatem & Cœlo emendo, & acquirendis Christo animabus servire quam optimè. Nec mirum, quia in una paupertate collecta quasi virtutum omnium gratia, nitor, fulgorque, qui & oculos intuentium perstringit, & ad animos usque evadens, eos etiam commovet, ac percellit.

Semper virtutibus cognata paupertas, inquit D. Chrysologus; uti & divitiis extranea, atque inimica. Amplius dico. Est paupertas virtutum parens, & socia, & hinc eos omnes, quos ad consummatam virtutum omnium perfectionem elegit Deus, ad paupertatis quoque studium, & culmen evocavit.

IX.
Mater vir-
tutum.

Serm. 28.

Petrus & Andreas, Iacobus & Joannes germanitas combinata; imò congeminata paupertas, in Apostolorum principes eliguntur, ut annotat ille ipse S. Præsul Ravennas.

Suprà.

Et hoc ipsum est quod aliquando Christus B. Angelam De Fulginio edoctam voluit, ut illam ad virtutum omnium apicem educeret: docuit enim paupertatem virtutum omnium matrem esse, illi proinde se totam addiceret, si virtutes alias, & consummatæ perfectionis culmen assequi vellet.

Bollandus
in ejus vita
4. Jan. c. 12.

Esse autem paupertatem virtutum propè omnium matrem; & eas illius veluti nobiles partus, patebit per singulas excurrenti. Ubi enim est paupertas, ibi & animi demissio, & sui despicientia, ibi & illi congenita modestia, ibi & patientia, individua illius socia & quasi fœtus, ibi in Deum & superos fiducia, à quibus scilicet sperat aliquod levamentum; ibi & orandi studium, ardorque Enthousias; ibi & temperantia, comes indigentis, aliæque virtutes morales, quas ut concipit paupertas; sic & in lucem educit, fovet, nutrit, ut filias solet bona mater; addo etiam ut pædagogus discipulum, ut militem palæstra: certè sic eam appellandam censuit D. Basilii, & D. Chrysostomus. Hic enim paupertatem dixit esse pædagogum ad omnem colendam pietatem: ille verò palæstram, in qua virtus exerceretur.

X.
Pædagogus

XI.
Palæstra.

Hic finio, teque duco, Mi Lector, per alios, atque alios paupertatis gradus, pro quibus sit

§. 4.

Qui fuerint in Christo Paupertatis gradus?

Beata Angela de Fulginio in excessu mentis didicit in Christo tres fuisse paupertatis gradus, è quibus

Bollandus
in ejus vita
4. Jan. c. 14.

Primus, fuit in bonis omnibus temporalibus, quibus carere voluit; nec enim ullam terræ portionem ut suam occupavit, non vineam, non hortulum,

I. Gradus.

non agrum, non ullam aliam possessionem adiit, non aurum habuit, non argentum; non pecuniam, non greges ovium, non boum armenta, non equos, aut alias fortunæ blandientis phaleras admisit; sed iis omnibus exui se passus est. Et hinc illi perennis fuit cum inopia, siti, fame, frigore, calore, aliisque incommodis pugna, simul & victoria. Et hic illi primus fuit eximiæ paupertatis gradus, & is quidem infimus.

H. Gradus. Secundus, eoque superior in hoc positus, quod pauper fuerit & nudus ab amicis, consanguineis, familiaribus, potissimum verò magnatum, ac viro- rum principum, in quorum favore, gratiæque plerisque mortalibus repositæ divitiæ. Si matrem habuit in terris, ea paupercula fuit, si patrem putatitium, & is quoque pauperculus, arte faber, opificio vilis, atque abjectus in hominum oculis; si discipulos, & hi quoque censu pauperes, ex aquis & piscatione educti, adeoque mortalium calculo miseri, quia laboribus addicti, laboribus innutriti, quibus ægrè vitam tolerassent.

Quid ab his aut illis expectari potuit levandæ paupertati? Quid opis? quid gratiæ? quid splendoris? omninò nihil.

Non trivit Augusta Principum limina, non aulas frequentavit, non aucupatus est Regum, potentum gratiam, non servivit eorum oculis; non Phariseis, non Scribis, non Pontificibus genu flexit, ut inde etiam aliquid attraheret, vel lucelli, vel gratiæ, & favoris. Iis omnibus exutum se voluit, ut per omnia paupertatem indueret, & tenaciter retineret. Et hic in Christo secundus fuit paupertatis gradus.

III. Gradus. Tertius ab illo fuit, & is quidem summus, quo scilicet *exspoliavit semetipsum seipso*. Et hæc summa, hæc consummata paupertas, quæ non cadit, nec cadere potest nisi in Christum: quod ut ponatur in aperto, & clarâ luce, excurremus per singula ipsius attributa, & divinas in eo perfectiones, ex his, quæ occurrit.

Prima, est potentia, eaque summa ac divina, & illius inopem se fecit, illa se quodammodo exuit: & cum esset Omnipotens, velut impotens & nasci, & vivere, & mori voluit.

Primò enim infantiam non est dedignatus, nec infirmitates adnatas illi ætatulæ.

Secundò dum vixit, & debilis, & infirmus esse, ac videri voluit: nam & fatigari voluit ex itinere, & sedere fatigatus super fontem, & prædicatione lassari, & esurire, & sitire, & algere, & æstare, quod cuiusdam impotentia.

Tertiò, dedit elementis, ventis, turbinibus, & aliis rebus inanimis, quas condiderat, in se vim aliquam, & ab iis etiam pati voluit, & velut impotens aliquis homuncio ea tolerare, quæ intulissent, quod & visum est impotentia.

Ita vinculis, funibus, catenulis teneri se passus est, ligari, constringi, etiam ad columnam, etiam ad immanem lanienam, quod & datum impotentia.

Ita virgis, loris, catenulis hamatis potestatem fecit in se sæviendi dirum in modum.

Spinas aculeatas admisit in sacrum caput, iis se pungi, perfodique passus est, nec restitit.

Ita velo facultatem dedit, ut oculos, gemina illa novi cœli sidera, gemina universi lumina tegeret, occultaret, & quasi alta nocte, tenebrisque damnaret.

Ita clavis trabalibus concessit, ut pedes illos Evangelisantes pacem, Evangelisantes bona, penetrarent, pervaderent, & infamiligno affigerent. Manus illas divinas, quæ sustinent Orbem, & totius Universi molem vel uno digito appendunt, perfodi, penetrari, & Cruci configi passus est, nec manuum suarum vim, ac potentiam explicare voluit, & clavos

excutere, amovere, damnare. An non illud & impotentia?

Ita Cruci (ligno utique maledictionis) permisit ut in ea moriens jacere quodammodo cogeretur, etiam nudus ad probum, & ignominiam, etiam cruentus ad dolorem, & cruciatum, in eaque expiraret ad stuporem, & horrorem Universi. Nam & cœli contenebrescere, & Sol obscurari, & pallere Luna, & sidera fugere, & terra tremere, & rupes diffilire, & inferi ipsi perhorrescere, vel ex eo, quòd Omnipotens velut impotens videretur, & esset.

Denique, ita etiam mortuus, atque etiam algidus totus lanceæ unius cuspidi vim dedit, ut latus perfoderet, & evaderet ad cor ipsum, officinam amoris, charitatis divinæ sedem, Deitatis habitaculum. An non & illud impotentia?

Vidimus quæ in creaturis anima, & sensu vacuis semetipsum seipso exspoliavit Christus, quod summæ in eo paupertatis fuit. Spectemus quæ etiam in animatis.

Pilato, Judici post homines natos iniquissimo, potestatem fecit, ut se sibi sistendum curaret, interrogaret, damnaret.

Aliis, ut accusarent, ut calumniis onerarent, ut falsis testimoniis opprimerent.

Militi, ac tortoribus, ut se virgis, loris, catenulis lacerarent quàm pessimè, clavis transfoderent, & infamiligno appenderent, Judæis ut è cruce pendenti insultarent improbè. Et hoc is fecit, qui vel solo nutu eos perdere potuit, & in nihilum redigere. An non illud fuit potentiam exuisse, & induisse impotentiam?

Fuit enim verò, fuit & summæ paupertatis, sed tamen spontaneæ.

Sed ne longius, ad alia gradum faciamus, videamus quæ in aliis etiam pauper. Erat in Deo, homine sapientia, eaque duplex. Increata una, creata altera: & hac, & illa sese spoliavit, dum pro homuncione simplici, idiota: imò & stulto haberi voluit.

Erat in eo summa sanctitas, innocentiaque summa, & ea quoque seipse exuit, cum pro nocente, seductore, blasphemio, ac reo læsæ majestatis & humanæ, & divinæ agnosci voluit, & per summam infamiam traduci; & hoc, ut ex eo quoque pauper esset, & nudus à bona fama, à sanctitate, innocentiaque. An non & illud summæ paupertatis?

Erat in Christo summum in omnia imperium, principatus omninò summus, & ab eo Principes alii, atque Imperatores; erat enim illi in femore scriptum, Augustum illud: *Rex Regum, & Dominus Dominantium*. Et hoc: *Per me Reges regnant, & legum Conditores jura decernunt*.

Et hoc quoque regno, hoc imperio, hoc principatu semetipsum exspoliavit: ut vel inde etiam pauper esset; imò & subditus, & servus, & emptitius, & reipsa venditus triginta argenteis, quo pretio vix veniret vel jumentum.

An non & illud summæ paupertatis? Enimverò summa.

Et hanc à Christo didicit B. Angela in æstu orationis, & extasi altiore, atque etiam transmisit ad posteros, ut & ipsi amarent esse spiritu pauperes, & esse à Christo re etiam ipsa, quæ sunt nomine, Christiani.

§. 5.

Qui esse debeant in Christiano? Qui etiam in Religioso paupertatis gradus?

Sunt alii, atque alii, & quidem ex iis aliqui sunt consilii, alii etiam præcepti. Ex his primus est fidei ac religionis causâ, æquo animo ferre bonorum

I. Gradus.

rum

rum etiam omnium proscriptionem, & inde etiam paupertatem, quæ etiam est veluti quoddam martyrii genus; qui enim opes, & necessaria ad vitæ sustentationem tollit, unâ etiam & vitam videtur sustulisse.

Certè viro diviti, & nobili plerumque mitius accideret ipsa mors, quàm bonorum omnium spoliū.

Quid enim acerbius in vitâ evenire potest, quàm & se, & liberos, & posteros, avita hæreditate spoliari, & inde quasi exui & nobilitate & prisco avorum stemmate; atque à summis divitiis, atque opulentia ad extremam paupertatem, & manticam redigi. Et tamen id patiaris est necesse, si modò is es, qui à Christo es Christianus.

Et ita olim passi, qui ex Hebræis ad Christi fidem veniebant Judæi, qui à suis contribulibus, vel ex eo quòd Christo nomen dedissent, bonis omnibus exuebantur, ad quos olim ita Gentium Apostolus.

Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscetes vos habere meliorem, & manentem substantiam.

Ita hoc, quo vivimus ævo, in Japonia Justus Ucondonus, & exilium passus, & amissionem duorum principatum, Taracuquensis & Acaliensis, & à possessione annui census aureorum septuaginta millium, in extremam egestatem subito transivit; insuper & patris optimi, senis jam decrepiti, & fratris unici, & conjugis lectissimæ, ac parvorum filiorum spoliationem, exturbationemque è patriis ædibus miserrimam, amœno tamen vultu, & mira semper frontis serenitate sustinuit; quòd sibi pro Religione, & spoliari, & mori gloriosum duceret.

Ita etiam in Anglia S. Thomas Cantuariensis & exilium lubens admisit, & bonorum omnium proscriptionem, & suorum insuper è regno expulsionem vidit infractò semper animo, ut qui nec sibi, nec carni, nec sanguini quicquam concederet; sed omnia daret & Religioni, & pastoralis officio, à quo sanè non excessit nisi cum vita.

Ita & illius exemplo permoti è primâ Angliæ nobilitate longè plurimi & patriam cum extero solo mutavère, & summas opes, cum summa paupertate, rati satis divites se fore, si innocentia essent locupletes.

Et rectè: veræ quippe divitiæ in una virtute positæ, & plus satis dives, qui Cœlo dives est.

Et hic primus, ut dixi, Christianæ paupertatis est gradus, ad quem accedit.

II. Gradus. Secundus, & quidem illi affinis, & proximè junctus, is nimirum si pro fide, ac religione in aliis etiam servandâ, ad extremas paupertatis angustias, venire sis paratus.

Putâ, ut in ditionibus, in Provinciis, in Regnâ ab Avito sanguine, Deoque tibi concredit, fidem intactam, illibatamque conserves.

Et ita, hoc quo spiramus sæculo, paratus fuit Ferdinandus II. gloriosæ memoriæ, Hungariæ, ac Bohemiæ Rex, ac deinde Imperator semper Augustus.

Hic in immani illa subditorum à se defectione, in acerba, injustaque & Bohemiæ regni, & aliarum ditionum, per summum nefas invasione, cum satis sentiret, non tam suam agi causam, quàm fidei, ac Catholicæ religionis jugulum peti, pro hac, & illa ita stetit, ut bonis omnibus exui potius se, suosque pateretur, quàm sibi subditos Religione.

Hinc aliquando Augustam conjugem dextra prensans, & læva carissimos liberos, auditus est dicere, & in faventes auras emittere Austriacum, id est, verè Catholicum illud:

Malle se cum his, & illa etiam ostiatim mendicare, quàm pati ut Religio Catholica in suis provinciis, ac regnis aliquid detrimenti sua conviventia pateretur.

Dignas Austriaco sanguine voces, dignas & cœlo, Cœlitumque corona, dignas, quæ in Regum, Cæsarumque coronis, & auro, & adamante inscribantur. Cui non impares fuerunt & illæ Serenissimi Wilielmi Boiorum Ducis, dignæ & ipsæ quæ litteris cubitalibus scribantur in omnibus sacrarum ædium propilæis.

Ejus ditionibus imminēbat Lutherana hæresis, nec ut, aliàs solet, instar cancri irrepebat; sed vasto fremitu, vicino quasi è diluvio sese in Boiariam infundere parabat, & nî patentibus portis admitteretur, cædes, atque incendia minabatur.

Quid hîc Wilielmus? Pro patriæ libertate, pro aris, & focus, pro Avita fide certus stare, in ducali symbolo sibi Ecclesiam posuit, subjecta hac epigraphæ

Rho hist. virt. l. 2. c. 1. n. 17.

PRO HAC OMNIA.

Nimirum pro Ecclesia, pro Orthodoxa Religione, & gazas opulentas exhaurire, & arma armis opponere, & vitam sanguinemque profundere, & quodlibet potius & agere, & pati; verbo uno, *pro hac omnia*. Ita priscum fidei decus incorruptum Boiaria stetit, & vicinarum provinciarum ruinas intacta spectavit ipsa, luxit, damnavit, atque in Ecclesiæ, fideique defensione omnem felicitatem invenit. Ubi enim potius?

Et hic secundus est paupertatis gradus, quē non adeunt nisi grandes animæ, & invicta malis pectora.

Venio ad tertium, in hunc veniunt ii, cæque **III. Gradus.** omnes, qui Christi amore victi, terrena omnia, à se quàm longissimè removeant, atque abjiciunt, tum affectu interno: tum etiam effectu; uti quondam fecerunt Apostoli, in ipsa nascentis Ecclesiæ infantia; ac deinde lapsu temporum viri religiosi, qui etiam paupertatis voto sese obstringunt, ut eò viciniore sint cœlo, Deoque, quò à terris fuerint remotiores.

Ex illis fuerunt Anachoretæ priscique monachi, qui abeuntes à sæculo, amantesque solitudinis; ac desertorum, recesserunt in invia; invia, dico, hominibus; at Angelis pervia, quibuscum agere, volupe illis fuit.

Ex his unum, alterumve producam, quos solitudo diutius tulit, & sanctitatis fama longius extulit.

Primus erit Julianus Ægyptius, monachus, qui per annos septuaginta in quodam brevi spelæo (verius sepulchro) moratus, nihil omnino mundi hujus possedit præter cilicium, sagum, vasculum ligneum, & librum. Toto autem vitæ tempore nunquam lucernam accendit, licet alta esset nox, profundæque tenebræ, & hoc studio paupertatis, quam etiam miraculo Deus probatam voluit; per singulas enim noctes illustrabat cælestis quædam & amœna lux, sic ut clarè legere posset. Adeo apud superos chara paupertas est.

Ioannes Evirat in prat. Spir. c. 98.

Alter erit S. Macedonius, qui totos quadraginta annos solo hordeo madefacto victitavit, panē verò nunquam usus, nisi in graviore ægritudine.

Theodoret. hist. ss. pp.

Hic à magno Flaviano Episcopo, de vertice montis, (in quo sibi casam pauperem posuerat) descendere iussus, imò & presbyter ordinatus, ubi sensit abeundum à solitudine, à lege paupertatis, quam sibi præscripserat, cum ingenti impetu elapsus ex ejus manibus in montem suum revolavit: adeo illius amans & retinens fuit. In hunc cum aliquando venisset militiæ præfectus venationis gratia, occurrēnsque viro Dei, quæsisset ex illo. *Quid istic ageret?* objecit ipse & illud: *Et tu, chr? & quorsum huc ascendisti?* cui ille, *venaturus*. Tum Macedonius, *Et ego, inquit, Deum venor, & eum capere cupio; & contemplari desidero, nec ab hac pulchra cessabo venatione usque dum cepero.*

Bona enimverò, & felix homini praeda, Deus ipse; & hunc venantur, hunc & capiunt, qui spiritu pauperes, qui affectu & effectu tales sunt.

Quales etiam Religiosi, quorum paupertas cum voto firmata sit, & in aperto; de iis in praesentia tacebo, ascendamque ad alium paupertatis gradum.

IV. Gradus. Is erit quartus, & in eo positus, ut teipse non tantum bonis omnibus terrenis privet; sed & amicis privari te velis, ut uni Deo sis amicus; quem in gradum nos exemplo suo vocavit Christus.

Quam porro arduus, & ascensu difficilis sit iste gradus, colligetur ex ipsa amicitiae natura, necessitate bonoque.

Necessitas inde liquet, quod & à sapientibus comparetur rebus ad vitam necessariis, imò & ad bonum Universi.

Extat illud vulgare, & tritum Adagium: *Sal vitae est amicitia, oculus vitae est sapientia, Antidotum vitae est patientia.*

Sal quidem, quia ut hic conservandae humanae vitae est necessarius; sic & amicitia.

Ex quo fluxit & illud Oratoris Latini: *Amicus magis necessarius, quam ignis, & aqua.* Et haec, & ille ita necessarius, ut qui aqua & igni interdixerit, & vita quoque interdixisse censendus sit. *Aut societas, aut mors.* Quia scilicet sine amico, vita duci non potest; sed potius vivens ac spirans imago mortis.

Et ista probant Amicitiae in privatis necessitatem; hoc etiam communi mortalium generi, quod illa etiam componatur soli, qui orbis est oculus, & animatorum vita, ut ostendit illud ejusdem Romani Oratoris.

Solem è mundo tollere videntur, qui amicitiam è vita tollunt.

Quod si Amicitia vitae hominis est, quod Sal, quod Ignis, & Aqua, quod Sol universo; certè & homini, & mundo necessaria sit oportet.

Videamus, qui etiam utilis. Id more suo, id est doctè, & elatè ostendit D. Augustinus, qui sic aliquando de illa.

Amicitia est divitibus pro eleemosyna, exulibus pro patria, pauperibus pro censu, agrotis pro medicina, mortuis pro vita, sanis pro gratia, imbecillis pro virtute, robustis pro premio.

Quod si adeò necessaria, adeò utilis Amicitia est; profectò, qui eam se exuit, & magno bono se exuit; adeoque & in hoc pauper sit, est necesse.

Et ita se exutum voluit Christus, atque ab amicis nudum: & ita etiam ut velit Religiosus, oportet, si modò cum Christo pauper esse velit.

Ita se exuit Pior monachus, Magni Antonii discipulus. Huic parentibus vita functis soror erat superstes, eaque vidua cum duobus filiis, quam ut inviseret adduci non potuit nisi magistri sui Antonii impulsu, atque imperio, cui cessit quidem; sed ita ut à sorore visus ipse, sororem tamen non viderit: ubi enim ad illius aedes venit, foris substitit ad januam atrii; sed clausis semper oculis; adfuit soror, atque ad illius pedes concidit, seu gaudio, seu amore victa. At ille:

Ecce, inquit, ego sum Pior frater tuus, vide ergò me quantum volueris. Dixit, & videri se passus est à sorore; at eam ipse non vidit unquam. Mox enim & cremo, & cellulae suae redditus. Nimirum illi pro consanguineis nec oculus erat, nec affectus; adeò eos à se removerat.

Et ita etiam removet Apollo monachus, qui à fratre ad saeculi negotia revocatus, cum quoque à se repulit, adjiciens & illud, *quod esset mortuus*; mortuis autem si nihil cum saeculo, nihil est aut esse potest cum amicis, & propinquis.

Et ita etiam sibi nihile esse voluit S. Arsenius, qui à Senatore sanguine juncto ex asse institutus haeres,

haereditatem licet opimam repudiavit: addens & istud inter monachos usurpari solitum: *Se ante illum esse mortuum.* Enimverò mortuus erat: sed mundo; sed affinibus, & propinquis: & ita mortuus sit oportet, quisquis cum Christo paupere, pauper esse volet.

Christo ad populum dicenti, adfuit importunus aliquis, qui haec injecit: *Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, querentes te.* Cui ille: *Quanam est mater mea? & qui sunt fratres mei?* Matth. 12. v. 47.

Haec subintulit Servator optimus, non quod matrem sibi esse negaret, ut voluit Marcion & Manichaei; sed ut paternis se ministeriis amplius, quam maternis affectibus debere ostenderet, ut doctè notavit D. Chrysostomus; sed & ostenderet nihil se dare carni, & sanguini, quem exuerat: sed spiritui, & uni Deo.

Hinc extendens manum in discipulos dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in Celis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.

Ecce ut amicitiae, ut propinquitati nihil conceditur: sed omne, quod est amoris, atque officii datur Spiritui, datur & Aeterno Patri.

Ab hoc Christi oraculo probè docta S. Victoria, Virgo & Martyr, à Proconsule rogata. *Vis ire cum Fortunatiano fratre tuo?* Erat ille Gentilis, illicò respondit. S. Victoria 19. Febr.

Nolo, quia Christiana sum, & illi sunt fratres mei, qui Dei praecepta custodiunt. Dixit, & cum meliore sorte fratribus, id est, martyribus, carcere clausa, ibique fame enecta, virginitatis lilia, rubentibus martyrii rosis, & laurea adornavit, & ab illo christianae paupertatis gradu, sibi gradum fecit ad superiores, & Coeli regiam: ad quam etiam ascendes per eisdem gradus, quisquis cum Christo, Spiritu pauper esse voles.

Venio ad ultimum, & summum paupertatis gradum. Hic in eo situs est, ut quis semetipsum, seipso spoliaret, ad consummatam enim perfectionem non est satis se aliis spoliasset; nisi & seipso etiam spoliaret. ut enim scitè Divus Gregorius: *Non sufficit nostra relinquere, nisi relinquamus & nos.* V. Gradus. Hom. 32. in Evang.

Relinquere se, abnegare se, est definere esse quod quis erat, & incipere esse quod non erat. At qui fiet illud? docet ille ipse S. Pontifex: dum enim sibi ipsi objicit, *quò ibimus extra nos?* respondet: *Aliud sumus per peccatum lapsi; aliud per naturam conditi, aliud quod fecimus, aliud quod facti sumus. Relinquamus nosmetipsos, quales peccando nos fecimus. & maneamus nosmetipsi, quales per gratiam facti sumus.* Ecce etenim, qui superbus fuit, si conversus ad Christum humilis factus est, semetipsum relinquit. Si luxuriosus quisque, ad continentiam vitam mutavit, abnegavit utique quod fuit. Si avarus quisque ambire jam desit; & largiri didicit propria, qui prius aliena rapiebat, procul dubio semetipsum relinquit. Ipse quidem est per naturam; sed non est ipse per malitiam.

Haec ubi generatim extulit S. Doctor, tum ea declarat exemplo petito ab ipso Gentium Apostolo, qui sanè aliusevasit à seipso: sic enim de illo sacratiore eloquentia.

Pensemus quomodo se Paulus abnegaverat, qui dicebat: Vivo ego, non ego. Extinctus quippe fuerat servus ille persecutor, & vivere coeperat pius predicator: hinc etiam de seipso. Vivit verò in me Christus; ac si aperte dicat: Ego quidem à memetipso extinctus sum; quia carnaliter non vivo, & quia in Christo spiritualiter vivo. Et quia ita vivo, jam & meipsum meipso exspoliavi: qui gradus paupertatis, imò & perfectionis, est summus, quia ab eo non exuit solum, quod vitii erat & culpae; sed etiam, quod naturae. Et ita exuat Religiosus est necesse, si cum Christo, spiritu pauper esse velit.

Exuat, inquam, primò quod culpae est, hoc est pravae animi affectiones; dein etiam quod est naturae

Naturae

Naturæ insitum est iudicium proprium, voluntas etiam propria, & hanc, & illud exuat, & sic alius erit à seipso, sic exspoliaverit seipsum seipso, sic denique pauper erit terris, & cœlis dives. Utque sit, pauca in medium adducam, quæ ei stimulo esse possint, ad perfectam illam cum Christo paupertatem.

§. 6.

*Quæ incitamento esse possint ad illam in
spiritu Paupertatem?*

Lib. de Pa-
upertia.

Tertullianus exemplum producit Christi, quod ipsi jam intulimus. *Nec major, inquit, ad pecuniæ contemptum exhortatio subjacet, quam quod ipse Dominus, in nullis divitiis invenitur. Semper pauperes justificat, divites prædamnat.*

Et sanè paupertas ea Christi, muta quædam exhortatio, & quidem longè potentior, quam esset illa, quæ verbis fieret, & copiosa oratione; maxime cum ad eam accedit censura, & iudicium, quo divites prædamnat supremus Iudex, & iustitia, quæ pauperes comitatur, & benè afficit, etiam eodem Iudice. Sed quia nonnulli eo non ita fortè movebuntur, nisi accesserint & alia ejusdem spontaneæ paupertatis commoda, visum est è multis pauca proponere.

Paupertas
I.
Dives est.

Primum, quod & paupertas illa dives sit, atque opulenta; & ab ea quoque divites, atque opulenti, spontanei illi pauperes.

Testem adduco etiam è profanis Valerium Maximum. sic ille aliquando.

Lib. 4. c. 4.

Omnia habet, qui nihil concupiscit, & quidem certius, quam qui cuncta possidet. Cujus rationem hanc adjicit: Quia dominium rerum collabi solet; bona mentis usurpatio nullum tristioris fortunæ recipit incursum. Itaque quorsum attinet aut divitias in prima felicitatis parte, aut paupertatem in ultimo miseriarum statu ponere, cum & illarum frons hilari, multis intus amaritudinibus sit referta; & hujus horridior aspectus, solidis & certis bonis abundet.

Hæc ille etiam solo naturæ ductu, atque lumine, cui similia habet Seneca Epistola ad Lucilium, quem uti discipulum probè doctum voluit. Sic enim ad illum:

Epist. 2.

Cui cum paupertate benè convenit, dives est: non qui parum habet; sed qui plus cupit, pauper est. Quid enim refert quantum illi in arca, quantum in horreis jaceat, quantum pascat aut sœneret, si alieno imminet, si non acquisita, sed acquirenda computet.

Certè qui hæc computat, pauper est: qui nec computat, nec appetit, abundè dives.

Si hæc de paupertate, quæ vel ex necessitate obvenit, vel casu, aut fortunæ adversantis incursum, dixerint illi prisci Sapientes; quid de ea dicturi fuissent, quæ voluntate assumitur, & quæ virtuti conceditur, & cœlo lucrando servit, æternisque bonis. Certè & illa, & longè potiora, uti deinde lapsis longè sæculis Christianè Cassiodorus, qui sic ad Christum.

II.
Felix &
beata.

Verè Omnipotens es, qui & ipsas misérias fecisti potentes. Nullus Regum egentibus tuis par est, nulla purpure piscatorum tuorum retribus adequantur, quando ille in mundanas tempestates impellunt, hæc ad littus æternæ securitatis adducunt. Pauper de nobis, dives ex tuo, factus es socius mortalitatis nostræ, ut nos participes redderes æternitatis tuæ. At unde hujus participes? utique à paupertate, cujus & ipse amans fuit Christus, & cujus æmulatores Apostoli ex vero egentes Christi, quibus nullus Regum par est: ut enim D. Bonaventura ad illa Psalmistæ verba. Nimis honorati sunt amici tui Deus, verè inquit, honorati. Major quippe honor impenditur piscatori, quam Regi; major Iacobo, quam Alexandro; major Philippo, quam Cyro, & Dario.

Nec huic enim, nec illis sua diademata sub-

mittunt Reges: at submittunt piscatori, hoc est pauperi: adeò dives illa, adeò honorata & felix etiam in terris: at multò magis in cælis; illius enim remigio, & inter procellas hujus ævi secura navigat animæ navis, & portum obtinet beatæ æternitatis: & certè quidni obtineat etiam Angelorum præsidio tuta: quod probavit objecta aliquando D. Antonino, Archiepiscopo Florentino Angelorum custodia.

III.
Honorata.

Is de via incurrit in pauperem, abjectamque domunculam, in qua erat vidua una, & tres ejus filiæ, pauperculæ omnes, nudis pedibus, laceræ totæ, & contentæ vili lanificio: sed ò ingens bonum paupertas! ò grata, & cara Superis casa, cui scilicet imminere, imò incubare vidit Angelos; vidit, inquam, & astupuit, ac deinde superingrediens liberali eleemosyna donavit, & abiit; ratus utique benè impensam pauperculæ familiæ stipem: & verò benè erat impensa, ex mente, & studio sancti Præsulis: at non ita ex genio muliebri, & innata illi in malum propensione: ex hac enim magna in paupercula illa domo facta est morum in pejus mutatio; quæ enim prius operi intentæ, inertis deinde otio laxatæ, obnoxieque vitiis aliis, quorum parens solet esse otium; quod & deinde advertit pius Antistes: cum enim elapsus esset non modicum temporis, eadem via semitaque transiens, conspexit non jam Angelos, bonos utique cœli genios; sed malos ex erebo dæmones, fastigio domus insidere; adeò noxia fuerat illis, quæ ab eleemosyna, cæteroque pia, imminuta paupertas; adeo & hæc proficua, si, ut erat, integra mansisset.

IV.
Secura.

Surius Tom.
3. p. 42.

Nimirum secura est paupertas, & sibi tuta, quia sub cœli tutela, & sub Angelorum præsidio: uti è contrario opulencia minimè tuta, minimè sua, quia sub erebi dominio, & cacodæmonis insidiis.

Vidimus quæ secura sit paupertas, spectemus quæ etiam fœcunda. Eremiticæ jam senis attulit unus aliquis non levem pecuniæ vim, addens & istud: *Habe eam ad expensas tuas, quia & senuisti, & infirmus es.* Et verò infirmus erat vel maximè, quia lepra fœdum in modum infectus. Quid igitur ille? primum oblatam sibi pecuniam cum stomacho respuit, tum adjecit & illud:

V.
Fœcunda.

Tu post sexaginta annos venis auferre nutritorem meum. Ecce tantum temporis jacens, & gemens in infirmitate mea, libello 6. nulla tamen unquam re indigui, Deo nutriende & pascente me. Apage igitur, & pecuniam tibi serva, ego mihi Deum, meum utique nutritorem; quem si servavero, omnia cum illo servaturus sum, si dimisero, & omnia cum illo dimittam, necesse est.

Dixit, & pecuniam abjecit, & paupertatem sibi retinuit veluti nutricem.

Amavimus in sene paupertatem fœcundam; suspiciamus in virgine etiam pretiosam.

VI.
Pretiosa.

Erit hæc S. Catharina Sueciæ: huic erant viles atque attritæ manicæ, vilis & durus lectulus; at & hunc, & illas pretiosas videri voluit Christus; fecit enim ut manicæ purpureæ apparet, ac veluti recenti, & pretioso murice tinctæ; & ipse lectulus velut aulæis cinctus, atque vestitus: adeò pretiosa Superis, Christoque paupertas, quæ tamen incautis mortalibus, & vilis apparet, & contemptibilis. Ne porrò sic appareat, vide, Mi Lector, quo apud Christum sit in pretio, hoc notavit in Purpura, quæ etiam Regibus est in pretio: ut & hoc veluti symbolo doceret quàm pretiosa esset paupertas: attende quàm etiam potens.

Surius in
ejus vita,
Tom. 2. c. 11.

Certè ejus potentiam, atque vim notavit S. Leo Pontifex in paupertate, simul & cælestibus divitiis S. Petri, Apostolorum Principis, qui rogatus eleemosynam à claudo, mortalium pauperrimo, hæc illi.

VII.
Potens.

Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hæc tibi do. In nomine IESU CHRISTI Nazareni, surge

Serm. 2.
Psalm. 138.

surge, & ambula. Quam paupertatem & cum ea junctam potentiam demirans S. Leo, sic de hac, & illa :

In festo Sanctorum omnium. Quid hac humilitate sublimius? quid hac paupertate locupletius? Non habet praesidia pecunia: sed habet dona naturæ. Quem debilem edidit mater ex utero, sanum fecit Petrus ex verbo. Et qui imaginem Caesaris in nummo non dedit, imaginem Christi in homine reformavit.

Ecce mirabilem à paupertate potentiam. Cui nec argentum, nec aurum est: est gratia miraculorum, gratia sanitatum, quæ nec auro, nec argento, nec gemmis & unionibus emi potest; imò nec Regnis, atque Imperiis totius Universi. Sola paupertate emitur, sola ab ea vim habet, & quod diademata non dant Regibus, paupertas dat piscatori: adeò potens est illa, adeò sublimis.

Et hanc in ea sanè potentiam, sive sublimitatem etiam in hoc declarat S. Pontifex, quòd hujus thesauri, id est paupertatis opibus non solum adjutus sit: sed etiam quinque millia virorum, qui tunc ad exhortationem Apostoli ob ejusdem curationis miraculum, crediderunt.

Ecce paupertatis Apostolicæ potentiam, quæ non sistit in corporibus: sed evadit etiam ad animos, & ubi illa curarit, curat & hos, & quidem miraculo

longè majore. Majus enim est mederi animis, quàm corporibus, & quantum inter corpora & animos interest, tantum est necesse inter horum & illorum curationem interesse. Sed, inquires, ut dives, ut potens sit illa paupertas: at suos affectus persæpè destituit, ac deserit.

Et hæc cogitatio, hic timor multos invadit, atque occupat, quos ideo acri stylo carpit D. Augustinus: sic enim ad illos,

Tu Christiano, tu Dei servo, tu bonis operibus dedito, tu Domino suo caro aliquid existimas desuturum? An putas, qui Christum pascit, à Christo ipso non pascitur? An putas terrena deerunt, quibus cælestia, & divina tribuuntur? Unde hæc incredula cogitatio? Quid faciat in domo Dei perfidum pectus?

Perfidum vocat, cui deest ea, quæ Christiano esse debet in Deum fiducia: faciat ille, quod suum est: & divinæ Providentiæ cætera committat: atque (ut scitè D. Hieronymus) In promissis veritatis nemo dubitet; sit homo, qui esse debet, & mox addentur ei omnia, propter quem facta sunt omnia.

Et hæc è multis incitamenta esse possunt ad eam, quâ de agimus, Religiosam paupertatem.

TRACTATUS DE MUNDI CONTEMPTU.

Undi acceptio, alia Physica; Moralis alia: physica est illa fabrica, quam oculis usurpamus, nimirum, cœli, elementa, mixta, animalia; seu illa libero velis aëre volare, seu aquis innatare, seu terris insistere, aut adrepere. Et hanc fabricam odisse, hanc contemnere omninò nefas; est enim opus Dei pulcherrimum, atque absolutissimum: & veluti Imperatoris omnium Dei hortus, ac paradisus, quem incolunt pusilli mortales.

Et hæc prima mundi acceptio; eaque physica, atque innoxia; altera, ut dixi, est moralis & noxia: Estque ille ipse mundus contagione quadam malefica noxius, & periculosus, atque ut cum Scripturâ loquar, totus in maligno positus, in quo, ut loquuntur Divi Patres, foetore vitiorum putere videntur omnia, ipseque aer, qui super incubat, scelestis vocibus constupratus, ut elatè more suo Tertullianus. De hujus contemptu fugaque mihi erit in præsentia disceptandi locus, pro quo sit

QUESTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Christi Salvatoris verba: *Vos de deorsum estis; Ego de supernis sum: vos de mundo hoc estis; Ego non sum de hoc mundo.* Ioan. c. 8. v. 23.

Pharisæos hîc arguit, damnâtque Christus, vel ex eo, quod de deorsum sint, quod de mundo hoc, id est, ad infima abjecti, terrenique toti, ipse verò è contra de supernis sit, & non de hoc mundo. ut is quoque sis, Amice Lector, primùm id statuam, & omnes, qui de hoc mundo sunt, esse de deorsum.

Deinde paucis monebo, ut de supernis sis: utque sis, erigere conabor, & te velut manu ducere ad insignem divitiarum, honorum, voluptatumque contemptum atque despicientiam: hæc enim tria, si te illis inclines, faciunt ut de deorsum sis, & de hoc

mundo. ut enim D. Joannes:

Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex Patre: sed ex mundo est. 1. Ioan. c. 2. v. 16.

Hoc est, quæ non est de supernis, sed de deorsum, eò quippe hominem abjicit: & hæc & illa seu carnis, seu oculorum concupiscentia, & superbia vitæ: quod ut in aperto ponatur; sit

§. I.

Quid sit Mundus?

Græcis mundus dicitur καταβολή, id est dejectio, ut vel ipso nomine intelligeremus esse miseriarum omnium fundum, & quasi sentinam.

Mundus quid sit?

Quam in rem sacræ Scripturæ Interpretes explicant, ac vertunt illud D. Pauli, ut essemus sancti & immaculati, ante mundi constitutionem, græcè καταβολή, hoc est dejectionem, quod vocabulum, ut notat Origenes, divinitus excogitatum ab Apostolo ad mundi abjectionem, & vilitatem exponendam; ubi enim illustrat illud Servatoris monitum. Vos de deorsum estis, ego de supernis sum: vos de mundo hoc estis. Ioan. c. 8.

I. Abjectio.

Rectè, inquit, deorsum: nam quomodo mundus iste habere aliquid superni posset cujus conditio est dejectio. Quod si totus mundus, & quæ in ipso sunt, in dejectione sunt; necessum est & qui mundo & iis, quæ in ipso sunt, adhæret tenaciùs, & ipse quoque in dejectione sit, in qua sunt & ii, qui aliquando spirituales nescio qua naturæ depravatæ inclinatione ad mundi licentiam, solutosque mores se demiserunt; & à sublimitate vitæ sanctæ, & culmine sanctimoniarum se demiserunt, lutulento vitio adhærescentes, & tandem corporis voluptatibus, seu blandissimis dominis, sese mancipantes: qui ejusmodi sunt, à Regio Vate nominantur graves corde, hoc est, inquit S. Chrysostomus, qui lutum cor habent, & ponderosum, qui terræ affixi lucris, & honoribus inhiant, pronòque affectu sese in vitæ voluptates ingurgitant, nec Cœlum, nec Deum unquam intuentur terræ filii, & in terras abjecti, utique

120 Esal. 4.

utique ex ipso genio mundi, qui totus est *abjectio*, à qua & aliud illis malum est, de quo sic S. Augustinus, dum ait, *eorum cor & animum in terra putrescere*.

Et hæc à prima mundi nuncupatione est macula, cui affinis est altera; ea est immundities, quæ à mundo animæ adhærescit, eamque inficit sua putredine, & graveolentia, à qua sic audit mundus, proindeque divinè monet S. Petrus, ut fugiamus *coinquinationes mundi*, vel, ut in alio loco dicit, eam quæ in mundo est *concupiscentiæ corruptionem*; quasi puticulos olentes, & cœnosam colluviem describit retum odorem exhalantem, ad quam nemo potest accedere quin foedè, pudidèque maculetur.

Eandem ob causam D. Jacobus Apostolus, qui illas quoque mundi coinquinationes animadverterat, castæ religionis florem, pulchritudinemque esse dixit, *Immaculatum se custodire ab hoc sæculo*, in cujus loci explicatione Doctor Angelicus pios illos, aureosque versus attulit:

Mundus non mundus, qui mundos polluit, ergo

Qui manet in mundo, quomodo mundus erit?

Quo eodem sensu multò antè exclamârat D. Augustinus: *Si delectat te mundus, semper vis esse immundus*, ideòque fuge mundum, si vis esse mundus, ut ille ipse S. Præsul.

At, inquires, in mundo nati sumus, in mundo versamur, & vivimus etiam vel invit: ea est naturæ, in quam venimus necessitas. Quid facias? quî illum declines? quî ab illo fugias, qui in illo es, illo cingeris, & ambiris? ita est, non inficior; nec te ab illo discedere velim loco: sed affectu. Et hoc est quod monet, urgetque D. Bernardus, cujus hoc effatum dignum Cedro:

Christianus, utatur mundo, non fruatur.

Quî enim eo fuere, qui pro illo creatus non est? quod æqua, ut assolet omnia, lance ponderans D. Augustinus sic olim ad Deum:

Exteriora cuncta pro corpore creasti; corpus pro anima, animam pro te, ut tibi soli serviret, tibi soli vacaret, possidens te ad solatium, cetera ad servitium.

Sed & ad aliam mundi nuncupationem declinet oratio; ostendet ea, quis illius sit genius. D. Gregorius Nazianzenus mundum appellat *πλάνον* hoc est *impostorem*, qui falsa pro veris, mala pro bonis, vilia pro pretiosis, inani & fallaci jactantia venditat, atque ostentat: quam mundi fraudem, & pompam insigni mendacio adumbratam, Divi Patres, aliis atque aliis nominibus, ceu vivis coloribus depingunt, & sub oculos ponunt.

Propheta Regius, *vanitatem*; imò & mendacium vocat; sic enim ad mortales omnes, *Vt quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium?* Appellat mendacium bracteata illa mundi bona, inane tectorium mundanæ lætitiæ, felicitatis larvam, res inanissimas, verbo uno *vanitatem & mendacium*, quibus, hominibus illudit, & mentitur improbè.

Propheta Abacuc eadem mundi bona pompamque mendacem, *phantasiam* nominat, ut disertè observat D. Cyrillus.

Oseas Propheta clariore & altiore voce usus ait esse *idolum*, hoc est rem nihili.

David, & ipse Vates, & quidem Regius, dicit esse *imaginem in nihilum redigendam*. B. Apostolus, *figuram prætereuntem*.

D. Gregorius Nyssenus, *umbratiles & imaginarias fallacias*: & alio loco, *spectrum inane*.

D. Augustinus *phantasma*, ceu inanem phantasiæ ludum, qualis ferè est in somnis, sopita ratione: sed vigili phantasia, quæ in amœna noctis unius imagine sibi multa fingit, sibi plaudit, sibi illudit mendaciter, quæ & agnoscit & damnat excusso somno.

D. Gregorius Theologus *παίγνιον*, id est veluti puerilia crepundia, & ludicra puerorum infantium

quæ ridet, carpitque, vel ex eo, quodd (ut Sapiientis calamo & voce utar) *infantium insensatorum more* *viventes homines* ludos sibi faciant; quales ferè Ismaël cum Isaaco, quorum meminit Moyses in Genesi; luteas ille imagines cum effinxisset, eas ab Isaaco volebat adorari, quæ fuit impia pueri stulti, & improvidi lusio, cui nec connivere nec colludere unquam voluit Isaac.

Quod Ismael olim; hoc etiam eo quo vivimus ævo, mortalium plerique: luteas illi domos extruunt, luteas & imagines, & illas æstimari volunt, & has coli, atque honorari, & si quis fortè ætate grandior, aut eas despiciat, aut etiam pede & calcibus evertat; in lacrymas eunt, & pueriles ejulatus, quasi facta immani quadam jacturâ.

Quid facias? pueri sunt, & puerilia stultè depereunt, & adultis, ætateque jam muturis pro ridiculo sunt.

Quod pueri viris, quod senibus, & grandævis videntur, & sunt: hos nos fumus cælestibus Intelligentiis, hoc beatis in cœlo mentibus, qui nostra omnia, & domos, & palatia, & immanes ædificiorum substructiones, & vestium luxum, & auri, argenti que vim, & gemmarum lucem & gratiam: & thesauros omnes, & honores, & voluptates, quibus indulgemus, pro crepundiis habent, & ludis puerilibus, quæ D. Augustinus pro ea qua valuit sapientia, & ingenii vi, atque perspicacia, meritò appellavit *volatica ludibria temporum, & luteum*.

Temporum, inquit, *ludibria*, quæ cum illis labuntur, & volant, nihilque residui relinquunt, præter unicum fuisse; nec ampliùs esse.

Luteum autem *luteum*, hoc est, vile, abjectumque, quale solet esse lutum, quod sub pedibus est, quod teritur, quod conculcatur; & tamen ut lutum sit, à pusillis & luteis hominibus habetur in pretio, in primis curis, atque amoribus: & hoc ita suadente mundo, qui ex vero impostor est.

Descendo ad aliam ejusdem mundi nuncupationem: is lingua sancta, id est Hebræa, dicitur *caloph*, id est *transitus*; transit enim, & *concupiscentia* ejus, ut aiebat Messia carus discipulus.

Præclarè ex hac ipsa mundi appellatione Sapiens Romanus: *Quoties occurrit domus splendida, cohors culta, servorum lætica formosis imposita calonibus, quid miraris? quid stupes? pompa est: ostenduntur istæ res: non possidentur, & dum placent, transeunt.* Hæc ille sapienter: prope divinè S. Gregorius Nazianzenus, *Adhuc paululum*, inquit, *& ecce mundus transit, ac scena dissolvitur.*

Paululum ait; quid enim hæc vita, nisi paululum? quid anni nostri, nisi tela aranea? quid nisi scena, quæ & aperitur, & clauditur? quid mundus, nisi modicus vapor, qui illicò solvitur, ac dissolvitur, & transit? quid nisi dies hesternæ, quæ occidit? mille anni sicut dies unus: cum & vitam omnem, & quæ in vita sunt, componit D. Augustinus, & sic inquit: *Illa pulchra, cum oriuntur, & tendunt esse: quò magis celeriter crescunt ut sint; eò magis festinant ut non sint.*

Est enim omnium rerum, quæ videntur fluxus mirabilis, atque mutatio quasi volatica, ut amplecti atque retinere frustra coneris, quæ te etiam invito manibus effugient, atque elabentur.

Quod ipsum Antiqui vidère sapientes, qui ea de causa, rerum omnium naturam similitudine quadam, atque imagine, profluentiaquæ, & flumini comparabant, in quo nullus bis eandem aquam possit attingere. Et hunc fluxum cognoscere & prudentiæ erat, & altioris cujusdam sapientiæ: quod ipsum indicabat vox græca vel sua sola etymologia. *φρόνησις* enim, hoc est *prudentia*, est cognitio motus, & fluxus. *σοφία* autem, sive *sapientia*, est comprehensio rationis, sive motus rerum creaturarum, quæ perpetuò circumfere-

in Psal. 148.

II. Mundus minimè mundus.

2. Pet. 1. v. 20.

Jacob. 1. v. 17.

Tract. 18. in Ioan.

In Epist. 1. S. Ioan.

Serm. 86. in Cant.

In Soliloq.

III. Mundus impostor.

Cap. 2.

Cap. 13.

Tract. 1. in Psal. c. 4. v. 6.

L. 5. Conf. c. 12.

IV. Mundus est transitus.

Orat. 17.

Lib. 4. Conf. c. 10.

circumferuntur : quod ipsum cognoscere , atque comprehendere , summæ est prudentiæ , atque sapientiæ.

Et certè magna quædam est sapientia & Christiano homine digna intelligere , fluere omnia , & abire , & nihil in humanis esse stabile , quibus proinde adhærescere minimè debeamus.

Decor. mil.
c. 13.

Omnia imaginaria in hoc seculo , & nihil veri , inquiebat Tertullianus : cui addo , & nihil firmi , ac stabilis.

Et tamen hæc ipsa ut imaginaria sint , ut fluxa , potentissimè hominum studia rapiunt ; horum enim causa & maria omnia navigantur , & in terræ pentalia descenditur , & noctes insomnes transiguntur , & suscipiuntur contentiones & bella , & per arma , per ignes , & quotidiana pericula , & per mortes curritur ; & (quod summum est malum) pessundatur animæ salus , & Deus ipse contemnitur , & quæ ab illo offerebatur beatitas æterna , despicitur , quod maximæ est dementiæ , atque infelicitatis : quam ut aspicit , ut deplorat D. Bernardus , dulcissimus animorum magister , hæc ipsa , seu ridentis fortunæ , seu mundi bona , componit cum igne & sole ; & mortalium animos cum molli cera , cum leviuscula nive , & nitenti glacie : ut enim hæc , & illa ad ignis , & solis æstus , atque ardores liquescit , & solvitur : sic & hominum animi ad mundi bona . Sic enim de illis : *Quando hoc incautis non fuit , quod ignis ad ceram , quod solis radius ad nivem , & glaciem ?* Sed de his infra fusiùs , hic leviter attigisse sit satis : redeo ad illam , quæ in manibus est , mundi nuncupationem : est illa , ut dixi , *transitus* : ab hoc in sacris paginis salutari elogio homines dicuntur , & sunt *Transitores*.

Lib. 2. de
Confid.

Psal. 38.

Epist. 28.

Cap. 14.
v. 13.

Ita seipse appellavit David , dum sic ad Dominum : *Advena ego sum apud te*. Hieronymus ex Hebræo legit , *Transitor ego sum*. Sic & à Moyse dictus Abram , de quo in Genesi hunc in modum Septuaginta : *Quidam nuntiavit Abram Transitori*. vulgata lectio habet , *Abram Hebræo* , quæ vox lingua sancta significat *Transitorem*.

Captus erat Loth , quod quidam nuntiavit Abram *Transitori* , ut annotat Theodoretus ex Philone.

Quam appellationem nactus est dum in vivis esset ; hanc & posteris moriens reliquit ; sic enim sacra historia de felici illius ex hac vita migratione : *Et appositus est ad populum suum* : quod interpretatur Scholiastes Græcus ; *Appositus est ad Transitores* : quales nimirum & populus hebræus , & mortales omnes , qui si transitores sint , ut ex vero sunt , transitoriis occupari ac distineri non debent ; sed ea tantum leviter , ac veluti per transennam attingere.

Gen. 6. 25.

Serm. 2.
de Resurr.

Qua de re pulcherrimum , & sapientissimum est Divi Leonis effatum , ac monitum : *Ad æterna præelectos peritura non occupent*. Quod si quæ fortè in hoc ipso mundi transitu commoda quædam blandiantur , si quæ alliciant bona , *non amplectenda nequiter : sed transeunda sunt fortiter* , ut monet ille ipse S. Pontifex. Hanc ob causam David Rex sanctissimus , in purpura & sceptro , in mediis aulæ delitiis , argenteas columbæ alas sibi cupiebat , ut longius à mundo & omnibus mundi illecebris avolaret , nec ulla earum suavitudinè à cælestibus , aut impediretur , aut retardaretur ; nam profectò ut verissimè , sic & ingeniosissimè dixit illud D. Augustinus :

Serm. 33.
de verbis
Dom.

Amor rerum terrenarum , viscus est spiritualium pennarum : ecce concupisti , habisti.

Ne porro hæreas ; (memor , quod mundus ipse , quantus quantus est , sit *Transitus*) & ipse transi , atque evola.

Sic à mundo transiit , sic evolavit aliquando Ioannes Brennus , primus Comes Viennensis : deinde Rex Ierosolymorum : denique Imperator Constantinopolitanus : hic in illo dignitatis culmine de salute sollicitus , & anxius quem esset finem habitura purpura Imperatoria , quem sceptrum , &

coronæ ; nocte intempestâ vidit senem aspectu venerabilem albis vestibus indutum , qui dextrâ habitum minoritarum , & lævâ cordam cum soleis tenens , hæc illi :

Dei voluntas est , ut in hoc habitu moriaris.

Wadingm
in Anal.
Minor.
Anno 33.

Ex horruit Imperator , & astupuit ad repentinas illas voces , & Purpuræ cum eo habitu mutationem.

Nocte proximè sequenti sese illi stiterunt alii duo , & ipsi amictu niveo , eademque in aures injecerunt.

Tum etiam nocte tertia alii tres & ipsi candidi toti , qui & easdem voces , eadem monita inculcarunt.

Quid hic Imperator ? A somno sibi redditus , & vigiliæ , fratrem Angelum , qui sibi à confessionibus erat , ad se evocavit , ei que objectas in somnis imagines fusiùs exposuit : qui sanctè asseveravit & illas sibi quoque propositas in amœna somni imagine. Quid inde ? Deum è mundo evocantem audit Imperator , & aulæ pompis valere iussis , Purpuram mutavit cum vili , sed religioso habitu ; & sceptrum cum rudi funæ , & soleis , indeque annuente cælo , Deoque probante , promptum ac celerem animum ad cœlestia divinaque monita transtulit , & post dies paucos tertiana febris correptus in paupère amictu , securius & lætiùs obiit , quàm alii in Purpura & murice. Adeò illi profuit mundum deferuisse , priusquam cum defereret mundus ipse.

Quod illi , hoc & aliis , si modò piè illius æmuli fuerint. Uti & prius fuerat Alexander Alensis , à doctrina conspicuus , & in sæculo nominatus. Voverat hic nihil se negaturum unquam , quod in Divæ Matris honorem peteretur. Hujus porro voti conscius Franciscanus unus aliquis , dum ostiatim mendicat , ab illo candidè petiit , idque per Virginem , ut Ordinis sui habitum susciperet , & abiret à mundo.

Ibidem
anno 15.

Videri poterat insolens ea petitio , & aliena ab homine stipem postulante ; nec enim hominem petit ; sed quæ hominis sunt , qui mendicat. Verùm Alexander , illud sibi dictum à Deo censuit , non à mendiculo , censuit , inquam , & Franciscano Ordini nomen dedit , ei que à doctrina , & virtute nomen fecit.

§. 2.

De contemptu divitiarum.

VT te ducerem , Amice Lector , ad mundi contemptum , in fronte prioris pagellæ quæstionem hanc objeci , Quid esset mundus ? ex hujus enim notione facile enascitur illius despicientia : sic & in hac pagella , ut te quasi manu ducam ad divitiarum contemptum , hanc movebo quæstionem ,

Quid sint Divitiæ ?

Primum injici potest quæstio ; Quid divitiæ ex sua natura ? quid deinde ex hominum virtute , aut vitio ?

Hæretici nonnulli , ut fanatici , opes natura sua malas esse voluerunt , & malos eos omnes , qui illas possiderent. Error est , & hæresis fanaticorum. Enimverò natura sua nec bonæ sunt , nec malæ moraliter : cur enim aurum , cur argentum ? cur uniones & gemmæ malæ sint ? naturæ partus sunt & quidem nobiles ac boni , si physicam entitatem attendas. At si usum bonum , malumve spectes , aut bonæ sunt , aut malæ , ideoque à Platone & Aristotele dicebantur *organica* , & instrumenta , quæ nihilò secius vitiis , quàm virtutibus inservirent.

His ita ex natura constitutis , videndum erit Quid divitiarum primò quid divitiæ ex virtute sint ? quid deinde ex mortalium vitio ?

D. Gregorius Nazianzenus , de Georgio Alexandrino Pontifice , qui peste Ariana , multisque vitiis foedè maculatus , pulso à malevolis invidisque Athanasio , in Ecclesiæ thronum irrepsit ; de illo , inquam ,

orat. de
S. Athana-
sio.

inquam; infame memorat illud, quod ea, quæ fuerant pietatis adjumenta, convertisset in impietatis instrumenta.

I.
Ex virtute,
pietatis ad-
jumenta.

Pietatis adjumenta, vocat Ecclesiastica bona, opes, divitias, opulentum patrimonium, & beneficium pingue, quod pietati adjumento esse debet; debet enim ex virtute, & sacris altaribus, & decore templi impendi, quod est pietatis in Deum, ac superos; vel in pauperes, atque indigos distribui, quod est pietatis & miserationis in proximos. Et hic divitiarum est usus ex natura, & virtute; præposterus autem ex vitio, à quo illa ipsa bona, quæ erant pietatis adjumenta, fiunt instrumenta impietatis. Quæ porro ab illis, ceu instrumentis enascantur, & gignantur mala, patebit ex aliis, atque aliis opum, & pecuniæ appellationibus, è quibus, hæc prima, & antiquissima.

II.
Ex vitio,
impietatis
instrumenta.

Ab hac lingua sancta, argentum appellatur *Cheperth*, cujus etymon, Hebræorum sapientes petunt à *Chasaph*: hoc est amare, concupiscere, desiderare. Est enim vis pecuniæ mirabilis ad sui amorem excitandum, & incendendas hominum voluntates.

III.
Cephet i.
amor, &
concupi-
scentia.

Vidisti argentum, & concupisti; captus es per oculos: lubrica veneni vis introit: vidisti aurum, & in eo, non metallum; sed amatorium philtre experiris.

Homil. in
discipulos.

In iis, quæ sub aspectum cadunt, Sole ut nihil lucidius, sic & nihil amabilius, & tamen mortalium plerique libentius vident aurum, quam solem: quia in auro mira vis, & amoris, & concupiscentiæ: & hæc & ille nascitur è triplici fonte, ut scite notavit S. Maximus, videlicet *Luxuria*, *ambitione*, *diffidentia*.

Luxuria, ceu voluptatis amor, opes efflagitat; quibus & suis, & illi pabulum detur.

Ambitio verò & ipsa opes impensè quærit, quibus & vanam gloriolam capret, & honorum titulos acquirat.

Diffidentia denique de amabili Dei providentia, aurum, argentumve operosè congerit, ne quid fortè aliquando desit. Et hi sunt fontes insanæ illius cupiditatis, & concupiscentiæ; à quâ dum opes accumulas, attende quid accumules.

IV.
Densum
lutum.

Dicet prophetica voce vates Habacuc, cui opes, & aurum, argentumve densum est lutum. Sic enim ingeminat illud fatale, ac funestum.

Cap. 2. v. 6.

Væ ei, qui multiplicat non sua; hoc est, qui opes amplificat injustè partas, vel non suas, quia subito avolaturas.

Ubi ab irato cælo hæc minas; tum sic ad illum. *Vsquequò & aggravat contra se densum lutum.*

Divitias appellat densum lutum, in quo duogracia notat incommoda; lutum enim inficit, & quia densum premit; sic & opes, quia ferè cum peccato conjunctæ sunt, & animam commaculant, & gravant. Quod sic explicat Sanctus Gregorius cognomento & re etiam ipsa Magnus. *Avarum contra se densum lutum aggravare, est terrena lucra cum pondere peccati cumulare.* Hinc chaldæus pro denso luto, vertit *gravitatem peccatorum.* Syrus autem nubem luti, ut innuat, quod sicut è luto vili, & fimeto vapor exurgit; ita ex opibus sordidarum affectionum, & & scelerum nubes exhalat; quibus involuta mens, & quasi oppressa, in summa cœlestium rerum caligine, & ignoratione versatur.

Cap. 21.

Et hoc primum ab opibus malum est: alterum est *gravitas* quædam, ac veluti pondus animæ incumbens, quod & adverterunt septuaginta Interpretes, cum sic eum locum verterunt. *Vsquequò & aggravat torquem suam graviter.*

Torquem vocat, & quidem auream, quæ dum collo imponitur, ornare videtur: at non tam ornat, quàm onerat: sic & opes avaro, non tam ornamento sunt, quàm ponderi.

Transco ad aliam Divitiarum appellationem.

V.
Fæces.

Eæ à Sophonia vocantur *fæces*; sic enim Dei voce, minisque: *Visitabo super viros defixos in facibus suis.* Ita quod lutum vocavit Habacuc, Sophonias *fæces* appellat: ut enim fæcibus inquinari, & foedè con-

Cap. 1. v. 12.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascerici. Tom. VI.

spurcari homines solent; sic & homines divitiis; quibus dum plus æquo inhærent, ac veluti defiguntur, etiam in iis quasi coagulati, ac congelati omnem divinorum sensum amittunt; hinc eò loci, quo Interpres noster dixit, *viros defixos*, sacra lingua posuit *Kopheim*, hoc est, *coagulatos*, & *congelatos*. Et hinc in mentibus tepor, frigus, & stupor, qualis & in corporibus esse solet à gelu rigidior; quo dum constringitur homo, & animam sæpius, & vitam amittit; ut cum Propheta dicere possit & illud: *Infixus sum in limo profundi, & non est substantia.* Non est vita, non est gratia, quæ animæ vita est.

Et hoc à divitiis ingens est malum: aperiet & alterum, altera earumdem nuncupatio. Hæc petetur è D. Augustino, qui disertè aurum nominat *proditorum servum*.

VI.
Proditor
servus.
Serm. 26. de
verbis Apost.

Hæc appellatio, ut plena abjectionis, sic & perfidiæ, atque infidelitatis.

Aurum, argentum, & quodcumque æs nummatum tibi servire videtur: at tantum in speciem servit: ex vero autem tibi improbè dominatur, & infami te subicit servituti: imò & te prodit dum blanditur, & servit: prodit enim te hostibus tuis, mundo, carni, dæmoni, prodit & indomitis passionibus, quibus te servum facit, & vile mancipium. Ubi autem sic prodidit, quasi transfuga te deserit atque destituit: & inde à D. Cyrillo Alexandrino, eadem ipsæ divitiæ dicuntur *fugitivæ*. *Plutus*, inquit, est *fugitivus*.

VII.
Fugitivus.
In Sophon.
num. 10.

Erat Antiquis *Plutus* divitiarum Deus; imò & pro divitiis sumebatur; quæ & fugitivæ appellantur, & sunt, dum enim tibi servire videntur, deserunt te, atque aufugiunt.

Quod more suo & ingeniosè & eleganter ostendit Divus Ambrosius, dum sic ad illos *viros divitiarum*, hoc est, qui non tam possident divitias, quàm ab illis possidentur. sic inquam ad illos:

Quid profunt innumerae possessiones? publicæ sunt non tuæ, hodie tu tenes, cras aliis. Cum tu exieris, aliis intrabit: vix movisti pedem, aliis gressum intulit. Et tamen (qui error est insanus, & quæ nunc dementia) audio etiamnum ais, *Prædium meum, & domus mea*: quod irridet & damnat Amasenus Præsul Asterius, dum ait mirari se quoniam modo ea, quæ ipsorum non sunt, inani syllaba (*μου*) sibi vendicent, tribusque fallacibus litteris (*mea*) aliena capiant.

Homil. de
Villic.

In communibus terræ bonis id evenire solet, quod in histrionibus, quorum bona propriè, & peculiariter possidet nemo: verum ad usum quisque sumit, quod personæ convenit: sic terram, & quæ in eâ circumferuntur; quasi vestes ex aliis alios sumere, quibus deinde alii utentur: quam vicissitudinem D. Basilus pulchrè declarat duplici similitudine.

De non ad-
hære sec.

Prima petitur à *talorum circumvolutionibus*, in quibus res continuo mutantur.

Alterà à fluxu præterlabentis aquæ, cui similis natura divitiarum: *Est enim, inquit, fluxa, suos possessores torrente prærapido velocius prætercurrit, alios alio modo, apta mutare dominos.*

In Psal. 61.

Et hinc præclarum illud Coronati Poëtæ in sacris Odis monitum. *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere: in græco est, si fluant.*

Ubi miratur D. Augustinus cæcos mortalium oculos, qui affluere divitias vident, effluere non vident: & tamen cum affluunt, fluunt, & subito è sinu elabuntur.

In Psal. 61.

Et illis cor appones? amores affiges tuos? non affiges certè, si sapias, Amice Lector.

At, inquiet unus aliquis, ut fluxæ sint divitiæ: at non ita, quin subinde, & sæpius ad vitam usque maneant, & vitæ mortisque confinia.

Demus illud tibi; at quantum illud est? quantum dices & vita. At rursus quantum illa? dies una, si compares ad æternitatem, imò & momentum, quo elapso elabuntur & divitiæ, tæque deserunt in ævum omne.

S

Et hanc

Et hanc piam, ac salutarem cogitationem ingerit David, cum ob oculos ponit pompam divitis e vita abeuntis: sic enim de illo:

Psal. 48.

Quoniam cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria domus ejus. Ubi non sumere omnia, est omnia relinquere, & nudum, atque ab omnibus rebus imparatum, ex hoc mundo educi.

Quod ipsum monet, suisque discipulis inculcat Seneca, dum sic ad illos:

Epist. 102.

Quidquid circa te jacet rerum, tanquam hospitalis loci sarcinas specta: Transeundum est. Excuit redeuntem natura, sicut intrantem. Non licet plus inferre, quam intuleris.

Quod verbo Seneca docuit, hoc re etiam ipsa Constantinus Magnus, Imperator Augustus. Is cum videret quendam in palatio inexplibili divitiarum amore flagrantem corporis humani mensuram hastâ solo dimetiens, sic inquit,

Euseb. l. 4. c. 30 de vit. Constant.

Si totius Univerſi opes haberes omnes, plus tamen hoc à me circumscripto terraſpatio non habebis; si & illud forte habueris.

Ab illo divitiarum fluxu, quem indicavit, vel inditum illis nomen, descendo ad aliam earumdem appellationem.

VIII. Fortunæ vomitus, Stobæus serm. 91.

Eæ, Diogeni philosopho dicuntur, & sunt *fortune vomitus*: ex eo quod ubi inanissimâ cupiditate, ceu quadam fame sitive devorata fuerunt, & quidem labore magno, non sine nausæa evomantur, & celerrimè ad alios transeant.

Eæ divitiarum appellationes, vel earum fugam, vel etiam inanitatem, vanitatemque ostendunt: ea, quam ad extremum subjicio, etiam vitium; quod sic aperit D. Augustinus, cum eas nominat *deliciarum matres*, quæ scilicet animum libertorem, & voluptuarium nactæ, eum excitant ad molliſſimum, & delicatulum vitæ genus, infandasque voluptates, quibus capti, & quasi ebrii, à Deo recedunt.

IX. Deliciarum mater.

In Sopho. n. 10.

Ebrios dixi ex D. Cyrillo, qui ait opes *inebriare*, quod nihil aliud est, quàm mentem de sua sede deturbare, ratione privare, & in omnia vitia præcipitem agere: quod malum aperit, & latius explicat ille ipse S. Præsul:

Hom. 7. in Ep. ad Coloss.

Quid sunt, inquit, divitiæ? serviunt tantum carni, sunt improbe, abominandæque voluptatis administræ, & matres arrogantia, & radices, & procreatrices fastus, vanæque gloriolæ. verbo uno D. Chrysostomo sunt *malitiæ schola*. D. Bernardo, *laqueus diaboli*, quo scilicet

serm. 4. in Psal. Qui habitat.

homines capit, atque irretit.

X. Diaboli laqueus.

Quod si ex SS. Patrum calculo eæ sint divitiæ, si impietatis instrumenta, si deliciarum matres, si concupiscentiæ fomites, si densum lutum, si fæces, si proditor & fugitivus servus, si fortuna eructantis vomitus, si malitiæ schola, si diaboli laqueus, quis eas æstimet? quis in amoribus habeat? quis impensius quærat? nemo certè, nemo unus omnium, si modò cælis, Deoque sapiat. Quod si eas, aut fortuna dederit, aut amabilis Dei providentia in sinum injecerit liberaliore manu: iis sic uterur, ut quæ ex vitio impietatis erant futuræ instrumenta, faciat ex virtute pietatis adjumenta.

§. 3.

De contemptu honoris.

VTineum venias, Amice Lector, quæſtionem hanc injiciam, Quid sit honor? Ex illius quippe notione facilè nascetur ejusdem despicientia.

Quid sit Honor?

De eomihierit quæſtio, qui in hac aura mortali exhibetur à pusillis mortalibus, non de illo, qui in Cœli regia, in beatitate à Deo redditur. Hic cælestis est, ille mundanus, de quo in præſens est disceptatio. Et hic triplex est.

Unus est æquus, & justus, qui virtuti, & inclytis facinoribus debetur, estque veluti vectigal legitimum, & his & illi debitum.

Epist. 62.

Et hic Synesio dicitur, & est, *premium virtutis*.

Alter positus est in blandimentis auræ popularis, & falsi honoris choragio. Et hic omninò dammandus.

Postremus est pars quædam Christianæ Justitiæ, & is est honor, qui debetur illis, qui excelsa ac mirabili inter homines dignitate præcellunt, seu ea sacra sit, seu etiam profana. De hoc, & illo mihi in præſentia disputatio, & quidem, Primò

De honore, qui circumfertur aura populari, plausu, præconiis, coronis, aliisque laudis titulis, quibus avidè, & infatigabiliter inhiant mortales, & de hoc inquiremus, Quid sit?

Dioni Prusæo dulcium Poëtarum eloquentisimo, est *vecordium hominum illecebra*.

Aliis ventus est, & aura levis, quæ vix excitata concidit.

Aliis est fumus, quem dissipat, ac dispergit aura etiam levissima.

Et hoc tamen & illo inflata hominum mentumido fastu insoleſcit, & sibi multa perperam atque insolenter arrogat. ut meritò dixerit Salvianus:

Pedissequa plerumque novi honoris est arrogantia. Ne tibi ea sit, Amice Lector, honorem illum fuge, fuge popularem auram, nec ama laudari; hoc enim ventus est, fumus, vanitas, verbo uno nihil. Ita fugit S. Franciscus Assisius, qui ut gliscentem sanctitatis suæ famam exstingeret, conduxit hominem dicacissimum, qui & vitam, & mores suos omni verborum petulantia incesſeret: & verò strenuè incesſit; nam & rusticū vocitare, & indoctū, & stigmaticum.

Epist. 2.

In ejus vita

Probavit illud vir sanctus, & convitium etiam laudibus, & honori aliàs debito prætulit.

Venio ad aliud honoris genus, quod dignitati, quod officio veluti congenitum, & quod illud sit quæro?

D. Chrysostomo, Oratori aureo, magnoque Præfuli, dignitas omnis, etiam sacra, sacerdotium, insulæ, mythra, tiara, est *grave onus & ponderosum*: imò & *moles*, cui sustinendæ non sufficientem animum, neque vires sibi esse diceret.

Lib. 2. de Sacerdot. c. 7.

D. Augustino, bellatori fortissimo, & militantis Ecclesiæ Primipilo Episcopalis dignitas, erat *sarcina*, sub qua & ipse gemeret, & propè fatisceret.

Epist. 60.

D. Paulino, viro charitatis in proximum nulli secundo, dicitur, & est Episcopalis Insula *sacra moles*, illius scilicet magnitudinem, pondusque expertus erat. Quod de insula, pedoque pronuntiârat; hoc & de sacerdotio, de quo sic etiam sua doctus experiëntia:

Vix adhuc intellectum sacra molis capio mentis angustiis, & onus muneris mei, conscius infirmitatis horresco.

Sidonio Apollinari, viro meritis, & judicio clarissimo regendæ Ecclesiæ munus appellatur *oneris impositi massa*.

Lib. 6. Ep. 2.

Zachariæ vati, dicitur *talentum plumbi*, vel *massa plumbea*.

cap. 5.

A B. Petro Damiano, plus animo, quàm veste, pileoque purpureo, sacrorum hominum officium vocatur *onus onerum*.

Epist. 20.

D. Bernardo, Doctore lacteo, *onus gygantinis*, ut aiunt, vel *ipsis quoque Angelicis humeris formidabile*.

Epist. 236.

Ecce, quæ congesſerunt Divi Patres, ut sub oculos ponerent eum honorem, qui à dignitate etiam sacra, ceu fonte dimanat, ut vel ex iis etiam intelligeres, conficeresque illud, omninò fugiendum esse honorem illum, qui tamen admitti potest etiam sine nævo ullius vanitatis.

Et ita fugerunt Sanctissimi quique, nec in eum venerunt nisi coacti. Ita vim, & impressionem compluribus factam accepimus, qui tanquam victimæ innocentes ad aras ducti, & renitentes abrepti.

Et ita de se D. Ambrosius & piè, & verè:

Quàm resistebam, inquit, ne ordinarer; postremò cum cogerer, saltem ordinatio protelaretur; sed non valuit præscriptio, prævaluit impressio.

Lib. 3. Ep. 21.

Ita S. Paulinus, non tam Italiæ, quàm totius Occidentis lumen, cum omni ratione conniteretur, & ordines sacros, & gubernandæ religionis molem effugere;

Epist. 23. effugere; vi subita (ut ejus utar oratione) fuit astrictus, & multitudine strangulante compulsus.

Ita S. Athanasius, vir ille incomparabilis, & ævi sui miraculum, omni animi contentione Ecclesiæ honores declinabat: quod cum advertisset Alexander, Præsul Sanctissimus, & ejus in sede prædecessor, cum esset in extrema vitæ linea, & jam propè animâ ageret, collecto spiritu, & eo, quod reliquum erat vocis, ac vitæ, sacro numine sic est affatus:

Nicephor. l. 8. c. 44. Athanasi, fugituum te credis; sed non effugies.

Ita D. Augustinus, cum & undis populorum, & Præsulum votis, & Cleri suffragiis videret esse cedendum, & gemere cœpit, & ubertim flere: cujus rationem hanc reddidit Possidonius in ejus vita; quod *cap. 4.* majori consideratione intelligeret, & gemeret, quàm multa, quàm magna sue vitæ pericula, de regimine Ecclesiæ impendere jam ac provenire spectaret, atque ideo fleret.

orat. 27. Ita D. Gregorius Nazianzenus, qui vitæ probitate, & sapientia, beatis mentibus propè par videbatur, de se verè confitetur, electum ad Pontificium munus fuisse clamantem, lamentantem, ejulantem.

Ita denique (ne omnes confectet, quod longum foret & propè adynaton) D. Chrysostomus, hæc de seipso & ingenuè, & verè. Cum sacerdotio esset initiandus, sacro metu se dicit, seipsum occultasse, cum verò facta deinde fuit mentio Episcopatus, & curæ animarum, & inexplicabilem pavorem, & ægritudinem tam ingentem animum suum occupavisse, ut periculum fuerit, ne corpus ab anima dissolveretur.

Lib. 1. de Sacerdotio c. 3.

Ecce ut sacrum honorem exhorruerunt, fugeruntque viri longè sanctissimi, quorum exemplo, & horrere, & fugere discas, Amice Lector.

Et verò quidni exhorreas, fugiasque: cum ab illo felicitatis, & securitatis propè nihil, infelicitatis autem, & periculi plurimum oriatur. Cujus testes volo, producque vel ex ipsa Petri sede: sede (ut autumant cœci mortales) quasi beatitatis, utpote primo in terris sacræ majestatis culmine.

Ex eo certè Pius, hujus nominis Quintus, sic de Purpura, & Tiara, quam induerat, & sentire & loqui solitus:

Ego cum religiosus fui, de mea salute speravi quàm optimè; factus deinde Cardinalis, cœpi timere; denique creatus Pontifex, propè de ea desperare.

Similia prius & senserat, & locutus fuerat Hadrianus Sextus, qui cathedram Summi Pontificis spinosam appellare solebat. Quæ appellatio ut iret in posteros, etiam tumulo hoc inscribi voluit:

Hadrianus VI. hic situs est, qui nihil infelicius in vita, quàm quod imperasset, duxit.

At unde hæc in præcellis illis mentibus? Utrique ex humili inprimis de se sensu: qualis & fuit in S. Leone Pont. Max. qui de sui assumptione in Petri sedem, & Pontificatum sic aliquando locutus:

Serm. 2.

Quid tam insolitum? tam pavendum, quàm labor fragili, sublimitas humili, dignitas non merenti?

Hæc Sanctus Pontifex, qui & se fragilem ad labores illos Apostolicos assumi, & vilem, abjectumque in suis oculis, ad id sublimitatis evehi, ac denique suo judicio non merentem eò attolli dignitatis, omnino exhorruit, atque expavit.

Alia de causa S. Thomas à Villa-nova: hic dum gemeret sub onere Archiepiscopatus Valentini, nec aliud, quàm de illo deponendo cogitaret; memor antiqui; & religiosi status, in quo bonam vitæ partem exegerat; non sine singulari animæ quiete, ac solatio; sic aliquando ad unum aliquem è suis familiaribus:

P. Thyrion le Febvre in vitis SS. Part. 3.

Nunquam tantum extimuisse eradi è libro divinæ prædestinationis, quam cum inscriptus est cathalogo Prælatorum.

Adeo huic inscribi horrent magnæ mentes, & aliàs natæ cœlis animæ.

Non sic hoc quo vivimus ævo mortalium plerique, non sic: Plures certè inveneris, qui dignitates illas, etiam sacras ambient, quàm qui detrectent;

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

plures, qui eas sequantur, quàm qui fugiant.

Ludovicus Galliæ Rex, hujus nominis undecimus, Abbatem Bargiensem (quo familiariter utebatur) rogavit aliquando ut Abbatiam suam cederet alteri, cui fors addixerat. Cui Abbas: *Quadráginta sunt anni, ex quo cœpi discere duas Alphabeti litteras, A. B. concede mihi & quadráginta annos alios, quibus duas alias sequentes, & quidem longè difficiliore C. D. addiscam, & tum votis tuis, ô Rex, faciam satis.*

Hæc Abbas liberali joco, serio tamen, & apud multos nimium quàm vero, quibus hoc studium, hæc & cura etiam à primo limine aditæ Religionis, ut Infula donentur, & Pædo. Crederes unà cum cucullo indui eam sacræ illius dignitatis appetentiam.

Non ficti, quorum supra memini, non sic præcellæ mentes, quibus in primis curis est sui demissio, & generosa honorum omnium despicientia, à qua unica fit gradus ad honores nullo unquam ævo interituros.

Fatebor tamen subinde etiam sine nævo ambitionis appeti posse dignitates tum profanas, tum etiam sacras; cum ita exigit boni publici ratio.

Ita Sigismundus Imperator, quando in Comitibus Electorum rogatus ut primo loco (tanquàm Rex Hungariæ, & simul Marchio Brandeburgensis) suffragium ferret, pro se tulit, & hæc adjecit: *Constare sibi de sua voluntate ad bonum Ecclesiæ, & Imperii procurandum.*

Spondanus An. 1410.

Hanc dicendi libertatem admirati Electores cæteri, assenserunt; & rectè, veritatem enim probavit eventus, & Ecclesiæ, Imperioque profuit Sigismundus, ut videre est in Actis Concilii Cōstantiensis.

Similis ambitio tenuit olim S. Fulconem, primò Episcopum Placentinum, deinde Ticinensem, cujus factum non sine stupore, laudèque memorari solet: cum adolescens studiosus, & mendicus stipem ab ancilla hominis prædivitis peteret, datam ea lege, ut nunquam Episcopatum admitteret, protinus audita conditione, respuit, non sine numine; ad Pedum enim, & Infulam deinde ascitus, & sibi profuit illustri vitæ sanctitate, & Ecclesiæ, insigni, qua fuit, cura pastoralis.

Verùm (ut ingenuè dicam quod sentio) ea ambitio seu profani, seu sacri honoris non est probanda, nisi eam cœlum indiderit, & boni communis ratio, zelusque animarum.

§. 4.

De Contemptu Voluptatum.

VT in eum facili via ducaris, Benevole Lector, ex omni propè Antiquitate, & Authoribus sacris, & profanis, alias atque alias voluptatis notiones in medium producā: ex illis pronum erit in illius contemptum, odiūque venire.

Quid sit Voluptas?

Ex ipsa notione, ceu facie, se prodet voluptas, & quæ, qualisve sit, intuentibus aperiet: & quod inde consequens erit, odium sui conciliabit, fugamque suadebit.

Ciceroni, voluptas est malorum esca, quā homines capiuntur ut hamo pisces.

In Catone Majore.

Effatum illud Latinus Orator hausit ex Platone. Eidem Oratori voluptas est malorum omnium mater, sic enim lib. 2. quem de legibus inscripsit:

Imitatrix boni est voluptas, malorum mater omnium, cujus blanditiis corrumpuntur, quæ naturā bona sunt.

Senecæ, voluptas, hostis est, & quidem acerrimus, & formidandus vel maximè. Quis enim (ut ait) quis, inquam, hostis, in quemquam tam contumeliosus fuit, quàm in quosdam voluptates sue sunt?

Epist. 39.

Hostes omnes, quos homini vel natura tulit, vel odium conciliavit, vel malitia invenit, provocat Sapiens Romanus, & neminem homini magis contumeliosum pronuntiat ipsa voluptate.

Ciceroni, ad quem rursus revocor, voluptas pestis est. sic enim in Catone majore:

Nulla capitalior pestis, quam corporis voluptas hominibus à naturâ data est.

Senecæ, ad quem etiam redit oratio. Voluptas est latro, similis Phyletis, qui in Ægypto, à latrociniis, & immanitate erant notissimi, hi quos cepissent, amplectendo necabant.

Inde sapienter sic monebat Seneca: *Voluptates præcipue exturba, & invisissimas habe, latronum more, quos Phyletas Ægyptii vocant, in hoc nos amplectuntur, ut strangulent.*

Æneæ Gazeo, voluptas est mors mellea: qualem passus dicitur Glaucus, Minoris filius, quem melle suffocatum volunt Antiqui, quæ mors, si illi fuit: non mellea, ac suavis; sed fellea; sed atrox fuit calamitoso adolescenti, qui in melle non apum dulcedinem; sed aculeum mortis invenit.

Et hunc etiam inveniet quisquis voluptatis mella gustare volet.

Vate Regio iudice, voluptas est homini, quod in Oceano Sirenes: hæ navigantes cantu dum alliciunt, in vada, in syrtes abripiunt, perduntque miserabili naufragio: quod dum deplorat ille ipse Vates, sic flebiliter canit: *Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis.*

Psal. 43.

D. Ambrosius cum D. Chrysostomo legit ex Aquila: *Humiliasti nos in loco Sirenum.* Hoc est, ut illustrat doctissimus ille Pater, in sæculi voluptate, carnis illecebris, oblectatione sensuum, in quibus humiliamur; & onerarias frangimus, & demergimus Cataplum cælestibus bonis refertum, nudique in littus ad omnium ludibrium projicimur; nudi, inquam, à bonis operibus ad littus devolvimur miserandæ æternitatis; Deo, & Angelis ludibrio, nobis autem exitio.

Thren. c. 4.

Jeremiæ, voluptas est Lamia.

Olim opinabantur, de genere Lemurum esse Lamias, seu dæmones, in formosarum mulierum effigiem indutos, quæ juvenes delicato voluptatis sensu inescatos devorarent, ut ait Philostratus.

Hæc igitur Lamia, est blanda, & perfidiosè ridens corporis sensuumque voluptas, quæ suos amatores devorat, atque ad vitæ finem intempestivè deducit.

Vidimus voluptatem compositam cum Sirenis & Lamia; videamus, & cum Circe comparatam. Credita est hæc oblato mellito & infausto poculo homines transmutasse in belluas, quod & facit voluptas; hæc enim Amasios suos mutat in belluas, non quidem natura; sed vitæ morumque similitudine: quam metamorphosin eleganter, & aureè describit S. Chrysologus: ait enim, quod *mentem faciat amentem, carnem luteam reddat; corpus, animi diversorium, anima vas, murum spiritus, Virtutum scholam, Dei templum, in scenam criminum, in vitiorum pompam, voluptatum redigat in theatrum.*

Serm. 2.

*Lib. 7. Siro-
malm.*

Ecce quæ in una, & ab una voluptate metamorphoses, ob quas jure sanè meritissimo audit improbitatis & vitii Metropolis; sic enim eam appellat Clemens Alexandrinus: crederes in eam, improbitatem omnem, vitia omnia confluxisse, ut ad Metropolim solent cives: crederes ab eadem mala omnia fluxisse tanquam ab eorum fonte, & certè malorum omnium fontem dixere Pythagoræi.

Quocirca voluptatem fugias est necesse, si vitia, si mala velis effugere.

Præcipua quædam ad fugam voluptatum incitamenta.

I.

Ab earum inanitate.

VT eam oculis subjiciant Divi Patres, alias atque alias in medium adducunt similitudines quibuscum eam componunt.

Prima ducitur à phantasmatibus, sive inanibus aberrantis phantasiæ simulacris, quibus sibi homo illudit improbè.

In amœna noctis, & somniorum imagine sibi fingit unus aliquis Cræsi divitias, Alexandri Regna, atque Imperia, Sardanapali delitias, aliaque ejusmodi delirantis phantasiæ ludibria, quæ discusso sopore inania videt, ridetque homo: & hujusmodi est voluptas omnis; vita enim hæc qualis, qualis est, somnus est, & voluptas imago somni.

Hinc bellè, atque eleganter Divus Gregorius Nyssenus, voluptatem ait esse similem fallacium phantasmatum, quæ cum teneri ab amatoribus creditur, subito evanescit, atque in nihilum recidit. *Tract. 1. in Psal. c. 4.*

Inde Cidonius simulacra potius voluptatum esse dixit, quàm voluptates, & Poëta non ignobilis somnia nuncupavit:

Par levibus ventis, volucrique simillima somno.

Cyrillus Alexandrinus, doctus & pius Antistes, in Milh. eas composuit cum umbris prætervolantibus; quæ- n. 70. cumque enim, inquit, blandiuntur carni, instar umbrarum prætereunt. Quid inanium, quid fugacius umbræ? & umbra est voluptas omnis.

II.

Ab earum brevitate.

Sapiens (cujus ore Numen loquitur) eam triplici similitudine bellè declarat.

Prima petitur à Lanugine, quam levis aura & tollit, & dissipat.

Altera à fumo, quem dispergit vel leviter aspirans ventus.

Postrema à memoria hospitis, vel unius tantum diei: sic enim de sensuum delectatione, de voluptate, cui plus æquo indulgent stulti mortales.

Lanugo, inquit, quæ à vento tollitur, & tanquam fumus, qui à vento diffusus est, & tanquam memoria hospitis unius diei. Proinde beata mens, quæ hospita magis, quàm domina terrenorum, ut inquebat magnus Pontifex S. Leo. *Cap. 3.*

Domina quippe iis inhæret, insistit, immoratur; imò immoritur terrenis, ut suis: hospita verò, cum ea sua non reputet, ab iis abit, eaque non invita, ac reluctans, sed spontè, & læta deserit; audit enim & illud ejusdem sancti Pontificis: *Serm. 12. in Quadrag.*

Mens intenta mansurus, ibi desiderium suum figit, ubi quod desideratur æternum est. *Serm. 2. de Resurrect.*

III.

Ab earum Cupidine bonæ menti noxia.

Ut noxiam doceant Authores gravissimi, fidelibus oculis obijciunt ea omnia, quæ à voluptate relinquantur, ceu infandi miserique illius partus.

Tertullianus, altiore ut affolet stylo, asserit infelicem animam, libidinibus & concupiscentiis evigorari. Marcescit enim, & ab illis diffluit omnis animi vigor, & quæ à natura, ab indole parta erat, quasi juvenis, in miserabile effœtumque senium degenerat.

Solon, inter Græciæ sapientes facilè princeps, aureum illud dictum, ut præstantis ingenii pignus reliquit: *Voluptatem fuge;* utque suaderet, ac persuaderet, hanc rationem addidit: *Ægritudinem, & acerbum animi sensum progenerare.*

D. Gregorius Nyssenus, qui docendi, & sentiendi gloria summos æquavit, hoc extulit pronuntiatum: *Omnis voluptas conjunctum habet dolorem, atque molestiam.* Et hanc, & illum poëtica venustate, melioroque lepore, sic expressit, & cōvenustavit Boëtius: *De Resur.*

Habet omnis hoc voluptas,

Stimulus agit furentes,

Apumque par volantum,

Vbi grata mella fudit,

Fugit, & nimis tenaci

Ferit ista corda morsu.

Ab hoc certè, ut scitè notat D. Basilus & nomine & re etiam ipsa Magnus: *Voluptas omnis, plus doloris habet, quàm jucunditatis.* Et si enim primis, ut ita dicam

*De consol.
l. 2. Mor. 7.*

dicam, labellis, cum gustatur, mel habet, ac quamdam veluti suavitatem, mox tamen ea in fel acerbum, atque amarulentum degenerat; imò & aculeum animo altius infixum relinquit.

Hinc prudenter Seneca magno sui voluptates aiebat, adeoque Sapienti dimittendas. Sicenim ad suos olim, sic modò etiam ad nos:

Epist. 27. Dimitte istas Voluptates turbidas magnò luendas, non enim venturæ tantum; sed & præteritæ nocent.

Qui autem noceant, ostendit Boëtius. Venturæ quippe sui famem, atque appetentiam pariunt insatiabilem; Præteritæ verò nauseam, & seram poenitentiam. Sic enim ait:

L. 3. de cons. Philosoph. Quid de corporis voluptatibus loquar? quarum appetentia quidem, plena est anxietatis, satietas verò poenitentia.

Quamquam quid dico satietatem, cum nulla esse possit à voluptate satietas? ut enim D. Hieronymus: Semper voluptas famem sui habet, & transacta non satiat.

Epist. ad Damasum Papam. Qui enim satiaret quæ semper est prodiga; adeoque & indiga: quod elequanter, & mellea, ut affolet, eloquentia, explicat Ambrosius; sic enim inquit:

Lib. super Lucam c. 6. Nihil prodigæ satis est voluptati: semper famem patitur sui, quæ alimentis perpetuis nescit impleri.

Et hæc à voluptate etiam præsentis dimanant mala, illa, dum ea videmur frui, eam gustare, eam plenis, ut ita dicam, buccis haurire; majora sunt, quæ relinquuntur à præterita, horror mortis, ac divini iudicii, conscientia vermis, fœtor corporis; imò & animæ.

De quibus illud est oraculum magni Pontificis, Innocentii hujus nominis III. qui sic illos voluptatum amafios compellat.

Quid prosunt divitiæ? quid epulæ? quid delitiæ? & ab his, & illis parta voluptas? non liberabunt à morte, non defendent à verme, non eripient à fœtore; imò & his, & illis magis ac magis immergent, & immergendo, etiam æternum perdent. Ne porro perdant, dum vita finit, Lactantium audi & sequere; sic enim ad te:

Te moneo, ut oblectamenta ista terræ pro magnis, ac veris bonis habere ne credas, quæ sunt non tantum fallacia, quia dubia, verum etiam insidiosa, quia dulcia, addo ego, quæ & noxia, quia mala. Et hæc paucis ad voluptatum fugam incitamenta attigisse suffecerit: Transeo ad alia illis affinia.

Præcipua quædam incitamenta ad Mundi fugam.

I.

A brevitate fluxuque rerum mundanarum?

Brevitas petitur ab interitu eorum, quæ in mundo sunt, eoque triplici. ut enim D. Chrysostomus:

Hom. 25. in Epist. ad Hebr. Omnia mundi bona triplex interitus tollit; aut enim ex seipsis veterascunt, aut luxu dominorum suorum consumuntur, aut ab extraneis diripiuntur, Quod, si triplex iis interitus, certè & citus ut sit, est necesse; si enim una non tollantur ratione, at tollentur altera; ideoque, ut rectè & sapienter D. Hieronymus:

Lib. 7. in Isay. Nullæ res longa mortalium est, omnisq; felicitas sæculi, dum tenetur, amittitur. Amittitur, inquam, & sæpius etiam in puncto, in momento temporis.

Appello fidem Sapientis, qui sic de mundi amatoribus: Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Quod dum ea, qua par est, lance expendit D. Bernardus, sic olim ad suos, sic modò ad nos:

In medit. Dic mihi ubi sunt amatores mundi, qui ante pauca tempora nobiscum fuerunt? nihil ex iis remansit, nisi cineres, & vermes: attende diligenter, quid sunt, & quid fuerunt: sicut tu comederunt, & biberunt, riserunt, duxerunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descenderunt. Hic caro eorum vermibus, illic anima eorum ignibus deputatur.

Quæ cum ita sint, age, Mi Lector, & elige. Eligere te jubet D. Augustinus, & sic compellat:

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Quid vis? utrum amare temporalia, & transire cum tempore? an mundum non amare, & in æternum vivere? *Tract. 2. in Ep. S. Ioan.*

Ne porro sic vivas, dum vivis in carne, morere mundo, ut post mortem carnis, Deo vivere incipias. *D. Bernard. Epist. 105.*

II.

A fallaciâ & malis dolis.

Mundi hujus aspectabilis fallacia, ex eo ostenditur, quòd falsa pro veris jactitet. Præter experientiam, quæ testis esse solet veritatis, appello Patrum fidem, atque authoritatem, atque imprimis D. Augustini: hæc olim ille ad Licentium, hæc modò ad nos omnes:

Epist. 39. Prospera hujus mundi, asperitatem habent veram, jucunditatem falsam: certum dolorem, incertam voluptatem, durum timorem, timidam quietem, rem plenam miseriæ, spem beatitudinis inanem.

Hæc ille etiam de prosperis hujus mundi, & verè, & piè, quæ tibi altius animo infixæ velim esse, Amice Lector, ne ea tibi aliquando illudant improbè.

Divo Augustino consentit D. Bernardus, & ipse generosus mundi contemptor, de quo hoc illius iudicium, ac censuram accipe.

Mundus, inquit, est ubi malitiæ plurimum; ubi sapientiæ modicum, ubi omnia sunt viscosa, omnia lubrica, in quibus pedem figere dum credis, dum fortiter stare, & nutas, & concidis.

Quod si is est mundus, & ii quoque caro, & diabolus mundi adjutores in ea, qua vivimus cum illo lueta, & tamen & hos, & illum sequimur: quod & damnat, & deplorat sanctus Præsul. Sic enim de illius, & horum fallacia, dolis, malitia.

Mundus clamat, ego deficiam; caro clamat, ego inficiam; diabolus clamat, ego decipiam; Christus dicit, ego resciam: & tamen superba mens nostra, magis vult sequi deficientes, quam rescipientem.

An non ille stupor? illa dementia? Est enim verò stupor, est & amentia, quam ut exuas, Mi Lector, à mundi brevitate, atque fallacia, te traduco ad spectandos illius laqueos, atque pericula, ut ea quoque dum licet, declines.

III.

A periculis.

Ut ea ponantur in aperto, claraque luce, Divi Patres mundum componunt, modò cum irato mari, & fœdis tempestatibus horrido; modò cum sterili solo, & spinis, ac dumetis aspero, è quo non rosas colliges; sed spinas.

In Ps. 44. Mari justè comparatur hic mundus, quia falsitatibus amarus est, fluctibus diabolicis quatitur, vitiorum tempestatibus commovetur, inquiebat olim Cassiodorus.

Primum est amarities orta ex falsedine: & huic respondet ea, quæ in mundo est falsitas, quæ palato bonæ mentis insipida accidit, atque amara; uti è contra veritas & sapida, & dulcis sentitur; & est; nihil enim animæ rationali veritate dulcius, hac pascitur, hac & recreatur.

Alterum, quod in mari, ceu inconstanti elemento, videmus, atque horremus, sunt undæ, sunt decumani fluctus, qui afflante aura vehementiore tolluntur in altum; ac mox concidunt, & naves fœdè quatunt: eas enim modò in sublime elevant impetu insolentiore, modò in ima, & quasi in infernum deprimunt.

Et huic æstui maris similis planè diabolica tentatio, à qua & fluctus, & tempestates, & hoc à vitiis, quæ dicimus Capitalia, ex his Superbia in altum erigit, tollitque velut in sidera. Acedia verò demittit, deprimitque ad inferos usque, & Gula abjicit ad pastum cum animalibus: & Luxuria, ad canes, ad porcos relegat; facitque ut homo, aliàs cœlo natus, ac Superis, sit veluti sus in volutabro luti.

Et hæc vitia sunt veluti fluctus diabolici, à quibus enascitur postremum fœda tempestas, & ab illa miserabilis animæ salutisquæ naufragium.

Et ecce, quæ à mundo tibi pericula, Benevole Lector.

Et hæc subjiciuntur oculis, à mari, cui comparatur mundus.

Alia explicantur alia similitudine, quæ mundo est, cum arido, steriliquæ solo, è quo nihil enascitur præter spinas, & dumeta, quæ sic exponit D. Bernardus.

Serm. in
Cant.

Plenus est mundus spinis, quæ in terra sunt, & in tua carne sunt. versari in his, & minimè ladi, divinæ potentia est, & non virtutis nostræ.

Spinæ porrò illæ, seu aculei, quibus pungit, & lacerat nos mundus, aliæ sunt in terra, hoc est, in hominibus terrenis, à quibus modò invidiæ aculeis pungimur, modò maledica lingua laceramur, modò calumniis impetimur, modo iræ veluti quibusdam puncturis cruentamur, modò avaritiæ rapinis exuimur, & spoliatur bonis, quæ fortuna benignior affuderat. Et his spinis plenus est mundus.

Aliæ sunt in carne tua: & hæc sunt à duplici Concupiscentia; carnis scilicet, atque oculorum. Habet enim hæc caro nostra, licet mollicula videatur, & sit; habet, inquam, spinas suas, suosque aculeos: hi porrò sunt insatiabilis bonorum cupiditas, & amor insolens, quo diu, noctuque stimulamur, & carnis stimuli, quibus ad venerem, ad libidinem excitamur, & afflictiones, hoc est, fames, morbi, pestis, bella, aliæque, quibus impetimur, atque atterimur.

Et tamen, quæ nostra est cæcitas, quæ dementia, & amamus ea pericula, eos æstus mundi, ceu irati maris, eos stimulos, eos spinarum aculeos. Et hoc est, quod horret, quod deplorat D. Augustinus; sic enim olim ad suos, sic modò ad nos:

In Psalmo.

Ecce turbat mundus, & amatur. Quid si tranquillussset? formoso quo modo hereres, qui sic amplecteris sædum? flores ejus quomodo colligeres, qui à spinis non revocas manum?

In Dialog.

Profectò (inquit è Petri sede D. Gregorius) despiciendus à nobis hic mundus foret, si nobis blandiretur, si rebus prosperis demulceret animum.

At postquam tot flagellis premimur, tanta adversitate fatigamur, tot nobis quotidie dolores ingeminat, quid nobis aliud quàm ne diligatur, clamat?

Quod si clamat, uti verè clamat, non tam voce, quàm re ipsa, quàm incommodis, quàm periculis, quàm flagellis, cum certè audiamus est necesse, nisi surdi simus, & caucaso rupibusque duriores, nisi in malum nostrum, in ruinam proni, ac præcipientes, nisi contra nos ipsos, vitam, ac salutem nostram conjurati, quod malorum summum est, summum stuporis, cœcitatis, atque dementiæ.

IV.

A molestiis & curis edacibus, quas creat irrequieta & semper egena bonorum mundi possessio.

Inter molestias censerì potest, ac debet: Primò insolens & inquieta eorum appetentia, si non habes.

Deinde metus, ac timor, qui te occupat, & angit, si habes. Et hunc & illam scitè exponit D. Gregorius in illud Jobi: Si expavi ad multitudinem nimiam.

Cap. 31.

Magna, inquit, est securitas cordis, nihil concupiscentiæ habere secularis: nam si ad terrena adipiscenda cor inhiat, cor securum tranquillumque nullatenus esse potest. Cujus rationem mox subicit, dicens:

Quia aut non habita concupiscit ut habeat; aut adepta metuit, ne amittat: & dum in adversis sperat prospera, in prosperis formidat adversa; huc illucque, quasi quibusdam fluctibus volvitur, ac per modos varios rerum alternantium mutabilitate versatur.

Et hæc de appetentia, metuque Magnus Pontifex, quibus affinia alia adjicit D. Augustinus, qui, postquam docuit fallacem in temporalibus esse sanitatem, illicò subdit:

Labor & perpetuus timor, & periculosa jucunditas, initium sine providentia, finis cum pœnitentiâ.

Ecce ingentia mala, primùm in illis acquirendis labor, secundò in conservandis timor, & sollicitudo. Tertio, si in possidendo est jucunditas aliqua, certè periculosa est: & hoc quia initium sine providentia, quia finis cum pœnitentiâ. Ex quibus duo conficit S. Doctor:

Primum nec esse, nec dici posse felices, qui ea bona possident; alterum, ea negare esse potius Dei miserentis, quàm punientis. Juvat illum audire, etiamnum spirantem in scriptis: sic ille de fallacibus hominum judiciis, ac vulgi sensu:

Amant homines diversas res, & quando quisque quod amat habere videtur, felix vocatur; verè autem felix non est. Multi enim miseri sunt magis habendo quod amant, quàm carendo. Amando enim res noxias, miseri: habendo, sunt miseres. In Ps. 28.

Hæc ubi extulit tum aperit amabiles divinæ providentiæ vias, bonitatem, si negat; justitiam, & formidabiles iras, si concedit.

Propitius Deus, inquit, cum malè amamus, negat quod amamus; iratus autem dat amanti, quod malè amat. Primum est Dei miserentis, secundum punientis. Et quia ejusmodi est ea bonorum hujus mundi possessio, quia mendax, quia plena edacibus curis, sic imprudentes, incautosque illorum amatores compellat D. Augustinus, sic revocat ad unicum, verum, & summum bonum:

Redite, inquit, prævaricatores ad cor, & inherete illi, qui fecit vos; stete cum eo, & stabitis; requiescite in eo, & quieti eritis. Quid itis in aspera, quid itis? bonum quod amatis ab illo est. Quid vobis adhuc, & adhuc ambulare vias difficiles, & laboriosas? Non est requies, ubi queritis eam. Querite quod queritis; sed non ubi queritis. Bonam vitam queritis, sed in regione mortis: non est illic. Lib. 4. Conf.

Et quia non est illic, hinc difficultas, labor, sollicitudo irrequieta, & miserabilis egestas, etiam in rerum mundanarum vel maxima copia.

Quod experientia sua probè doctus ille ipse, quo authore utor, Augustinus, sic ad Deum in excessu, æstuque orationis:

Hoc scio Domine Deus meus, quia ubicumque sum sine te, malè mihi est præter te: non solum extra me: sed etiam in me; quia omnis copia, quæ Deus meus non est, mihi egestas est. In Medit.

Quod si egestas est, Quid igitur per multa vagaris homuncio? querendo bona animæ tuæ & corporis tui? Ama unum bonum, in quo sunt omnia, & sufficit. Desidera simplex bonum, quod est omne bonum, & satis est. Ita D. Augustinus, à quo transeo ad aliud, quod stimulo esse debet ad gloriosam illam mundi hujus despicientiam, videlicet

V.

Ab ipsa hominis natura.

In hac duo spectare possumus, & amare. Primum, quod Deo nata, Dei sit capax. & inde alterum, quod mundo major sit.

Ex primo D. Bernardus conficit, mundi bonis occupari posse, ex secundo repleti non posse; sic enim inquit:

Ad imaginem Dei facta anima rationalis, ceteris omnibus occupari potest, repleti omnino non potest. Capacem enim Dei, quidquid Deo minus est, non implebit: at creata omnia, Deo minora sunt, igitur iis impleri non potest mens humana; imò nec ea appetere, si modò se norit. ut enim D. Cyprianus: Nihil appetere jam de sæculo potest, qui sæculo major est. At sæculo major humanus animus, igitur nec de sæculo quicquam appetere potest. Et hæc notasse, sit satis. Serm. de dedic. Eccl.

TRACTA-

TRACTATUS DE HUMILITATE.

U^{bi} sanctitatem dixit esse *scalam*, non aberravit à vero: ut enim hæc alios, atque alios gradus habet, quibus assurgit in altum: sic & illa tot gradus habet, quot enumerat virtutes. Ex his porrò gradibus primus omnium est *Humilitas*, quia prima virtus, à qua ad altiora, id est cœlestia, ac divina, incipit ascensus: ad quem, quia omni contentione aspirare debes, Mi Lector, ideo de illa hîc paucis.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Humiles spiritu salvabit.*
Psalm. 33. vers. 19.

§. 1.

Qui humiles spiritu, & cur spiritu?

N^e sine Numine additum putes illud *spiritu*: est enim qui humilis sit; sed non *spiritu*: est qui videatur, & non sit: est qui de foris, & non intus sit humilis. Vadem habeo D. Ambrosium; sic ille aliquando: *Multi habent humilitatis speciem; sed virtutem non habent: multi eam foris prætendunt; sed intus impugnant.*

Qui porrò sint illi, ostendit D. Hieronymus in quadam è suis epistolis ex aliis atque aliis signis, quæ fucatam atque adulterinam humilitatem ostendunt, & re tamen ipsa veram non exhibent: tum quæ sint signa fusiùs edocet:

Perfacile, inquit, est aliquem habere vestem contemptam, salutare submissis, manus & genua deosculari, inclinato in terram capite, oculisq; dejectis humilitatem polliceri, lenta voce, tenuiq; sermones infringere, & ad omne verbum peccatorem ac miserum se clamare: sed si levi sermone offensus fuerit, continuo videbis attollere supercilia, levare cervicem, & delicatum illum vocis sonum insano clamore repentiè mutare.

Ecce ut falsa illa, atque e mentita humilitas se prodat. Nè sic aliquandò se prodat, & oculis spectantium illudat improbè, opportunè monet ille ipse S. Doctor epistola ad Celantiam, in qua sic eam hortatur, & monet: *Humilitatem sectare, non quæ ostenditur, aut simulatur gestu corporis, aut fractâ voce verborum: sed quæ puro cordis affectu exprimitur: aliud enim est virtutem habere, aliud virtutis similitudinem.* Hanc plerique ostentant, illam omninò pauci: inde justæ S. illius Doctoris querelæ.

Multi hujus virtutis umbram, veritatem pauci sectantur.

Ne porrò sectentur ultra, auferantur, inquit, omnia signa verborum, cessent simulati gestus, veram humilitatem patientia ostendat: ut autem ostendat, non blanda voce, non fucatis verborum lenociniis, non mentito habitu; sed re etiam ipsa: disertis verbis aperit D. Gregorius quantum illud sit malum, & quàm deplorandum in Ecclesia, dum in ea Præsules atque Doctores aliud ore explicant, & aliud corde regunt. Sic enim ad illos è Petri sede: *Quid dicturi sumus? quia iniqua operibus docemus, & falsâ voce, ea, quæ sunt iusta prætendimus.* Ossa jejuniis atteruntur, & mente turgemus: corpus despectis vestibus tegitur, & elatione cordis purpuram superamus; jacemus in cinere, & excelsa aspicimus, doctores humilium, duces superbiæ.

Superbiæ, inquam, quæ eò deformior est, quò pulchrioribus involucris tegitur; eò periculosior, quò virtutis imagine blandior; ut enim D. Hieronymus: Nescio quomodo turpiora sunt vitia, cum virtutis specie celantur.

In Marcum.

Ne verò sic celentur per fraudem & malos dolos, videndum erit quæ sit radix Christianæ humilitatis, tum quid ea sit, quæ ex ista nascetur humilitas.

§. 2.

*Cognitio sui Radix vera & Christiana
Humilitatis.*

A^{pu}d Delphos in Apollinis æde fuit celebris illa sententia melioribus impressa typis. *Nosce teipsum*, contra quam multis sanè modis declamare est ausus Menander in Trasyleonte, enitiquè in adversum illud: *Utilius esse, nosce alios.*

Verùm contra hunc pugnavit tota retrò antiquitas, tota deinde & posteritas, apud quam pro oraculo habitum illud Delphicum: *Nosce teipsum*, & meritò; est enim ea sui cognitio, ut & difficillima; sic & utilissima.

Difficillimam censuit Chilo Philosophus, nominatus inter suos; rogatus enim quid esset in rebus humanis, & scientiis difficillimum. Respondit: *Nosce seipsum*: & jure sanè quàm optimo. Sunt enim in homine tot recessus, & tam abditi, ut eos pervadere longè difficillimum. Est etiam & in eodem cœcus amor sui, qui falsa pro veris obtrudit, adeoque illudit improbè. Quid facias? cœcus est amor, adeoque ex eo cœca, & malè oculata sui cognitio.

Est tamen eadem & scientiarum omnium longè maxima, & tanta, teste D. Hieronymo, ut, cui omnium scientia data est, hæc non fuerit concessa. Omnium scientia datur Adæ, atque aded omnibus nomina imposuit: sed sui cognitio, non ei plenè conceditur, ided sibi nomen non imposuit. Ista sui cognitio superbiæ omnem exterminat. Quis enim superbiat, qui se ex limo esse sciat, & in limum, adeoque pejorem limo putredinem rediturum.

Et hinc utilissimam quoque esse pronuntio.

Appello illud Christi ad D. Catharinam Senensem oraculum. cum ei sese videndum dedisset, sic deinde ad illam:

Si nosti, filia mea, quis ego sim, & quæ tu sis, beata eris: tum subdit & divinum, quo & hoc, & illud nosse possit:

Ego sum, qui sum. Tu es, quæ non es.

Hæc ubi cœlesti voce audit, tum & animo excepit illud: *Tui cognitione omnes inimici fraudes eludes, omnes laqueos effringes, nec unquam contra Cæli placita præceptaq; incurres: & uberem eodem propitio Cælo gratiam obtinebis, & ab illa deinde etiam beatitatem.*

Ecce ut cœlesti, divinòque oraculo probata utilitas, quæ à sui cognitione, ceu fonte, dimanat. Ecce ut quàm utilissima: scire vis quàm etiam necessaria? Excipe à luculenta Divi Bernardi oratione ad Eugenium Pont. Max. sic enim ad illum:

Noveris licet omnia mysteria, noveris lata terræ, alta Cæli, profunda maris; si te nescieris, eris similis edificanti sine fundamento ruinam, non structuram faciens. Quidquid extruxeris extra te, erit instar congesti pulveris, ventis obnoxium.

*Lib. 2. de
Consid.*

Ut rem sub oculos ponat, utitur S. Præsul duplici similitudine, quæ & sub oculos cadit. Prima ducitur

ab edificio, quod in altum erigitur: sed nullo prius jacto fundamento, quo erecta moles sustentetur, & inde ait, non *structura* est: sed *ruina*. Et talis est omnium aliorum scientia; si vel unica sui cognitione, ceu fundamento, destituatur, *ruina* est, non *structura*.

Ruina dico, quæ etiam in tartarum usque devolvatur, non *structura*; quæ in cœlos assurgat: ut enim etiam profani Poëtæ metro hîc utar:

*Illi mors gravis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur sibi.*

Altera similitudo petitur à pulvere malè congesto, ex quo ut cumulum ingentem feceris, si vehementior aspiret aura, si ventus incurrat validior, illicò in auras abit, & fit ludus ventorum, non jam cumulus, non ædificium; sed pulvis, & nubes pulveris penitus dissipata, atque evanescens.

Sic erit, si omnem aliam scientiam accumularis, relicta tui unius cognitione, pulverem accumulasti, & præterea nihil. Unde nihil tibi, nec in terris, nec in Cœlis reliquum erit.

Hæc ubi ad Eugenium Bernardus, tum sic deinde ad illum rursus:

A te proinde incipiat tua consideratio, non solum autem; sed & in te finiatur quocumque evagetur, ad te revocaveris eam cum salutis fructu, tu primus tibi, tu ultimus.

Hæc ubi Eugenio scripsit, dixitque Bernardus, tum ad extremum ista conficit, & veluti pro coronide adjicit:

Non ergo sapiens, qui sibi non est sapiens. Omnia illi desunt, qui nil sibi deesse putat.

At qui seipse nescit, sibi non sapit, & qui nihil sibi deesse credit, omnia, ut illi desint, est necesse. Omnia dico, hoc est virtus omnis, quia ut ille ipse S. Abbas ad eundem Eugenium:

*Lib. 5. de
Consid.*

Virtutum bonum quoddam & stabile fundamentum est humilitas: nempe si nutet illa, virtutum aggregatio non nisi ruina est. at nutabit illa, si nutet vel una sui cognitio: adeoque & virtutum aggregatio, non erit nisi ruina.

Quod cum probè nossent, & altius in animum admisissent omni ævo viri sapientes, in id unum incubuerunt toti, ut seipsos apprimè noscent, ut patebit ex Paragrapho sequenti.

§. 3.

Etiam Insulata, etiam Coronata capita hæc ipsa sui cognitione, intra naturæ, & rationis limites continentur.

DIvus Chrysostomus in medium adducit antiquæ memoriæ Heroas, Abrahamum & Davidem, qui in hac ipsa sui cognitione ac despicientia fuere faciliè principes. Juvat illum audire etiamnum spirantem in scriptis:

*In c. 8. Matt.
hom. 26.*

Non est, inquit, minima pars philosophiæ, meritum suum posse dignoscere. Ille maximè seipsum novit, qui se nihil esse existimat. Propterea quippe & David, & Abraham, postquam jam ad summum virtutis fastigium evaserant, tunc illud quod dico præcipue videntur implese: nam unus quidem se esse dixit terram, & cinerem: alter verò se vermem vocabat.

*Gen. c. 13.
ph. 29.*

Nec spectabat hic, aut ille, quid à splendidioris fortunæ phaleris esset: sed quid à naturæ: hoc nempe fuit Sapientis. & hoc unum ab Eugenio Pont. Max. spectari voluit divus Bernardus, dum sic ad illum:

*Lib. 2. de
Consid.*

Hæc tui consideratio in tria quædam dividitur. Si consideres quid, quis, & qualis sis: quid in naturâ, quis in personâ, qualis in moribus.

Si quæras, & attendas quis sis? tibi que ipse dicas solemne illud. quis es? statim audies;

Sacerdos magnus, summus Pontifex, tu princeps Episcoporum, tu heres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noë, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedec, dignitate

Aaron, auctoritate Moyses, judicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus.

En quis es, inquit; sed noli oblivisci etiam quid? imò & opportunè cum eo quis es, etiam quod ante eras, considera. Quid dico, eras? & nunc es. Quid desinasintueri, quod non desisti esse? Vna sanè consideratio, quid fueris, & quid sis. Nam quis sis factus, altera: non oportet ut ista extrudat illam in scrutinio tui. Es enim adhuc, quod eras, & non minus hoc es, quàm quod factus es post; fortè & magis. denique illud natus es, mutatus hoc, non in hoc mutatus. non rejectum illud; sed istud adjectum, adjectum quod Episcopus, quod & Pontifex, non rejectum illud, quid homo. Tibi enim consideranti quid sis, necesse est naturam occurrere, quia es homo, nam homo natus es. Porro percunctanti quis? personæ respondetur nomen, quod est Episcopus: quod quidem factus, non natus es.

Hæc ubi non minùs ingeniosè, quàm piè extulit D. Bernardus, tum quærit ex Eugenio: Quid tibi horum videtur ad purum esse tui, & ad te principalius pertinere? quod factus? an quod natus? nonne quod natus?

Hoc ego consulo, consideres maximè, quod maximè es, hominem videlicet, quod & natus es; nec modò quid natus; sed & qualis natus, oportet attendas. Tolle proinde nunc hereditaria hæc perizomata ab initio maledicta. Dirumpe velamentum soliorum celantium ignominiam, non plagam curantium, dele fucum fugacis honoris hujus, & malè colorata nitorem gloriæ, ut nudè nudum consideres, quia nudus egressus es de utero matris tuæ, nunquid Insulatus? nunquid micans gemmis, aut floridus sericis, aut coronatus pennis, aut suffarcinatus metallis?

Si cuncta hæc veluti nubes quasdam matutinales velociter transeuntes, & citò pertransituras, dispipes, & exsuffles à facie considerationis tuæ, occurret tibi homo nudus, & pauper, & miser, & miserabilis.

Homo, inquam, natus de muliere, & ob hoc cum reatu: brevi vivens tempore, ideoque cum metu: repletus multis miseriis, & propterea cum fletu.

Hæc ubi, tum ex hominis natura, tum ex culpa protulit S. Præsul, tum iterum conversa ad Eugenium oratione, sic eum urget, atque obtestatur, adjiciens ad extremum illud:

Salubris copula, ut cogitans te summum Pontificem, attendas pariter vilissimum cinerem non fuisse; sed esse. Imitetur cogitatio naturam; imitetur & quod dignius est, auctorem naturæ summa imago, consocians.

Hactenus Bernardus, qui hæc olim ad Eugenium, hæc etiam modò ad nos, ut simus animo, & cogitatione, qui re ipsa sumus homines, hoc est fragiles, mortales, ex vili argilla, lutoque malè compacti: & hæc erit quàm utilissima nostri cognitio, quæ nosmetipsos quodammodò nobis reddet: sed quales à natura sumus, non quales ab ascititiis ornamentis, à quibus nobis usu venit, quod statuæ ex luto factæ, atque formatæ: hæc ut tegatur pretiosis vestibus, auro gravetur, gemmis ornetur, atque unionibus, iis positis statua videtur, & est, & quidem lutea. Et nos ii sumus, etiam in Insula, etiam in Tiara; adjicientur enim hæc omnia homini, nec proinde rejicietur quod hominis erat: sed relinquetur.

Et hoc ipsum est, quod etiam in diademate propositum aliquando sibi voluerunt præcellæ, regiæque mentes, ne sui unquam essent immemores.

Philippus Mecedo, Regum sui ævi nulli fortè secundus, cum in Charanæa fudisset Athenienses, ea victoria insolenter usus fuit, nec satis memor humanitatis, quàm à natura induerat, extitit: Ne porro aliàs immemor esset, consultum putavit, ut è pueris honorariis unus aliquis hoc ei quotidie in memoriam revocaret, hominem esse se.

Itaque priusquam aut prodiret in publicum, aut ad colloquium quemquam admitteret, puer ei diebus singulis ter proclamabat illud:

Philippe,

Philippe, homo es. Hac cogitatione, hacque sui cognitione seipſe continebat, coërcebatque intra præſcriptos à natura & ratione terminos. Eadem alii intra arctiores christianæ humanitatis ac modestiæ cancellos.

Ne exemplis chartam onerem, unus erit instar omnium B. Franciscus Borgia ex Gandiæ Duce, & Prorege Cataluniæ, Societatis JESU religiosus, idem etiam Generalis Præpositus. Hic cubitu surgens, terram, communem omnium matrem, ter quotidie osculabatur, hoc consilio.

Lib. 4. vita
ajus c. 4.

Primò, ut se ex humo conditum, recensque natum eam contigisse meminisset, quod cognitioni suiipſius serviebat: Deinde, ut Christo, qui in terram de Cœlo genus humanum liberaturus, descenderat, gratias ageret ea sui demissione.

Denique, ut à terris abductum, in Cœlum, tanquam ab exilio revocatum, benignus Deus transcriberet, quod altioris erat spei, atque ad cœlestia aspirantis.

Et hæc de cognitione sui, quæ petitur ab ipsa naturæ nostræ compagine, & attenta meditatione: aliam accipe, quæ etiam à pristinæ fortis, ac fortunæ perenni consideratione.

Inter Indica regna eminet Regnum Mogor, Indum inter. & Gangen. Ejus Rex Echebar multò potentissimus, si quos infimæ fortis homines, benè ramen de regno meritos ad honores eveheret, ne fortè inde superbirent, atque insolescerent, jubebat, ut signum aliquod sui prioris status palam & ante se gestarent. Puta instrumentum artis, quam ante professi erant; ut si agricola, aratrum; si hortulanus ligonem aut sarculum præferret.

Historica
Relatio de
magno Rege
Mogor.

Ita Architalassum, seu prefectum maris, quem è depressiore fortuna, ad id officii ac dignitatis erexerat, jussit ut quoties in aciem progrediretur, aut solveret è portu; hastam ante se gestari curaret, eo quòd aliquando & ipse eorum caput fuisset, qui hastas conficiebant.

Amabat nimirum Rex sanè providus ac prudens perennem in omnibus esse pristinæ fortunæ memoriam, atque ex ea quoque sui cognitionem, quæ factum omnem retunderet, reprimeretque.

Quod ille in aliis & amavit, & quæſivit in cœca gentilitatis nocte: hoc alii in seipsis, in Evangelii luce, soléque.

Amicus Episcopus primò, dein & Cardinalis, cùm olim pastor ovium fuisset, ut in oculis semper esset illud, pro scuto sibi sumpsit *agnellum*, cui in capite esset apertus codex.

Willegius ex filio Rotarii Archiepiscopus Moguntinus, ad conclave suum rotas affigi voluit, addita hac epigraphe:

Willegisi, memento quo parente natus sis.

Agatocles ex figulo Rex Sicilia, ut semper ad manum esset istud pristinæ fortunæ memoriale: mensæ Regiæ adhibere solitus vasa figuli, ex iis edere, ex iis & bibere: non argento, non auro, ut mors est Regibus.

Et hæc ad pristinæ fortis memoriam.

Ego etsi eam amem, probèque, optèque omnibus & in oculis esse, & in animo; malo tamen eam, quæ est naturæ, & conditionis humanæ, quam non accepimus à fortuna; sed hausimus à natura, à qua, Mi Lector, *homo es*, hoc est, ab humo: quod si eum esse te memineris, eris certè quies, secundum illud Philemonis pronuntiatum.

Maxim.

Homo cùm sis, id fac semper intelligas, & semper eris homo. hoc est & rationalis simul, & humilis: sed ut is sis, necessum est larvam deponas, qua spectantium oculis illudis improbè.

Mirum sanè: sed verum tamen, qui in hoc sublunari mundo degunt, larvati sunt propè omnes, adeoque alios se mentientes, quàm reipsa sint. Ap-

pello prophetæ Regii fidem; hæc ille aliquando: *Psal. 38. Veruntamen in imagine pertransit homo.* v. 7.

In hebræo est, in *figuris idolorum*. hæc extrinsecus aurum, gemmas, uniones, & quidquid è terræ sinu, vel è fundo maris pretiosum erui poterat, illud ostentabant; at intrinsecus nihil erant præter abjectum alicujus ligni segmen, & quidem aridum, & sæpè cariosum. Ita *Iovem* fingeat stulta antiquitas auro gravem, nitentem gemmis, throno insidentem, qui Cœlos voveret, terram quateret, misceret tonitrua, vibraret fulmina, omniæque pro nutu susque deque verteret.

Ita *Mercurium* effingebant suo caduceo insignem, eloquentiæ principem, qui auditores flecteret partes in omnes.

Ita *Martem* armis timendum, strictoque ferro terribilem ostentabant, qui & exercitus in campum effunderet, & demeteret etiam coronata capita.

Et hi omnes, ut suis illis phaleris ornati essent extrinsecus: at intus non erant nisi aut vile luti figmentum, aut lapis è rupe decisus, aut lignum aridum à tinea corrosum.

Quod idolis illis, hoc & mortalibus: hoc inter, eminent aliqui *Iovis* instar sceptro verendi, & corona, & purpura.

Alii veluti *Mercurii*, eloquentes illi & facundi in rostris, in foro: hi verò *Martis* ad instar ferrum rotant & enses, & urbes, & regna domant.

Hi regno potiuntur, illi Ducatu, Comitatu alii. Hic serica nitet veste, ille plumaria, hic divitiis gaudet, ille voluptatibus, honoribus eminet alius. Sed tolle larvam, tolle illa omnia de foris adjecta, & quod intus est attende. Et quid aliud? lutum, putredo, cinis. adeo verum illud Regii Vatis: *In imagine, in idolorum figuris, pertransit homo.* Et quò abit? *in domum æternitatis*; sed nudus, sed omnibus spoliatus.

Ecclesi. c. 12.
v. 5.

Nimirum spolia illa detrahit, phaleras illas excutit mortis manus; & sicuti nudum natura immisit in orbem; sic & nudum dimittit.

I modò, spolia illa affluentis fortunæ quære; i phaleras illas adorna, illis omnibus aliquando spoliandus.

Quamquam, quid ad illa veluti sectanda te in speciem evoco, ô quisquis es mortalis, quisquis es homo; ac non potius ab iis revoco? Evoco sanè, ut videas *quis* ab iis *sis*; revoco, ut iis depositis, noveris *quid sis*: lutum scilicet, putredo, cinis: & hæc erit *tui cognitio*, ad quam te probè formatum volui, ut is esses, qui ab humo humilis, & in teipsum abjectus.

Et is fuit Robertus Cardinalis Nobilius. Hic se Societati devoverat, nec per illum stetit quo minus Purpuram cum nostra veste, aulam cum Collegio commutaret, non alio sanè studio, quàm humilitatis, quam & prodidit Romæ moriens suprema illa voce: *Humilitas, Humilitas, Humilitas.* Et hæc illi vox, Societati, Collegio Cardinalium, Nobilitati omni, imò & Orbi universo, veluti testamento, relicta, quam & ultimam arripias ipse, Amice Lector, servesque feros in annos ad usque mortem, aditumque beatitudinis.

Nadasi in
An. Hier.
Mem. 177. 17

§. 4.

Quæ sit vera & christiana humilitas?

Optarat aliquando B. Magdalena de Pazzi in schola Humilitatis edoceri probè, & intelligere quid nominis ea esset, quid rei, quæ illius partes, quæve officia?

Votis cœlum annuit, annuit & Dei Mater. E cœli regia dimisit magnos Humilitatis magistros S. Albertum Carmelitam, & S. Ignatium Societatis JESU fundatorem: ab his edocta quàm optimè.

Nicolaus
Puccini
2. P. vii. 2.
c. 12.

Optandum esse ut iidem nobis obvenirent Magistri: sed quoniam ea gratia non conceditur nisi præcellis à virtute mentibus, ideo mutuanda nobis erunt

erunt pauca ex relictis Sanctorum Patrum monumentis.

Unde dicta Humilitas? Humilitas ab humo dicta, quia per illam, ad ima, & ad humum usque deprimimur: & hoc quidem nullius impulsu; sed sponte, & prona voluntate: si enim aliena vi, manuque deprimimur; jam non est virtus, sed poena; nec tam humilitas, quam humiliatio, quæ tamen subinde etiam humilitati acquirendæ plurimum deservit.

Et ita censuit, ita dixit Vates Regius, dum sic ad Psal. 118. Dominum: Bonum mihi Domine, quia humiliasti me.

Franciscus I. Rex Christianissimus ad Capuam captus, fortè ad quoddam Cœnobium divertit, in cujus porta litteris grandioribus extabat ille ipse Psaltis versiculus. Vidit, legit, ingemuit.

Quid autem sit ea humilitas, non ita in aperto est.

In ejus vita c. 9. B. Laurentius Justinianus dicere solitus, neminem bene scire quid esset humilitas, nisi, qui à Deo accepisset, ut esset humilis; in nullo enim tam falli homines, quam in verâ humilitate cognoscendâ.

Quod tanti Præsulis pronuntiatum verissimum esse censeo, si sermo sit de scientia humilitatis, quæ dicitur practica, secus de speculativa. Existimo enim non tam falli homines in cognoscenda vera humilitate, quam in habenda. In hac certè quàm plurimos aberrare credo, qui se humiles opinantur, nec tamen reipsa sunt.

Quid facias? nobis facilè blandimur, in causa propria judices cœci. Sed veniamus ad humilitatis definitionem: ea variis alia est, atque alia, ex alio atque alio illius vel affectu, vel etiam effectu. Unde meo quidem judicio non est pressius data definitio ex arctioris Logicæ legibus: sed his in præsentia ligari nolumus, quia non tam logicum agimus aut Philosophum, quàm Ecclesiasten.

In cap. 2. Isay. 9. 198. D. Basilio: Humilitas est depositio vani sensus, qui ab elatione vana de se existimationis proficiuntur.

Mali corvi (ut dici solet) malum ovum.

Quid sit Humilitas? Vana de se existimatio, ceu secunda in malum parens, ab elatione animo, vanum etiam sensum gignit; & hunc deponit, & præfocat humilitas.

L. de Grad. Humil. D. Bernardo: Humilitas est, qua quis verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit. vel ut in Epist. ad Henricum Archiepisc. Senonensem: Humilitas est contemptus propriæ excellentiæ.

In Paradiso anima, c. 2. Alberto Magno: Humilitas vera, & perfecta est, cum gloria contemnitur exhibita, nec appetitur exhibenda.

Lib. de principis virt. c. 1. Joanni Rusbrochio, viro in paucis erudito, & pio: Humilitas est animi demissio, id est, interna quadam, & profunda cordis & animi coram celsissima Dei majestâte inclinatio, & submissio.

Qui enim supremum in Cœlis Numen, excelsissimum illud suspicit, ut seipse coram illo demittat, atque abjiciat, necesse est: & hoc quidem, non specie tenus, & quasi ad oculum; sed profundiore quadam cordis, id est affectus, inclinatione, & animi, id est judicii, submissione, quod est veræ humilitatis.

2. 2. q. 161. art. 1. ad 1. D. Thomæ Aquinati, Angelico doctore: Humilitas est virtus, quâ quis defectum suum considerans, se in infimis secundum modum suum continet. vel ut ille ipse S. Doctor: Est laudabilis sui ad ima dejectio.

Et hæ sunt definitiones (parsæ in eorum operibus, quas hîc velut in cumulum cogere volui, ut humilitati, quæ profundo humani cordis, quasi alta nocte tegitur, lucem aliquam afferrem.

Quotuplex Humilitas. D. Bernardo, duplex humilitas. Una judicii, quæ est imperfecta: Altera affectus, quæ perfecta est.

Judicii. Judicii humilitas est, quâ quis seipsum ad lucem veritatis intuens, agnoscit suam vilitatem, & se coram Deo demittit, atque abjicit: non tamen vult ab aliis vilis haberi, aut contemni.

Affectus. Affectus humilitas est, quâ quis etiam ab aliis talem se haberi cupit, qualem se Deo teste, & judice cognoscit.

De hac, & de illa sic D. Bernardus: Est humilitas, serm. 42. quam nobis veritas parit, & non habet calorem, & est in carnis. humilitas, quam charitas format, atque inflamat. Atque hæc quidem in affectu, illa in cogitatione consistit.

Vbi & hoc & illud humilitatis genus ita distinxit, tum subjicit unde & hoc & illud originem sumat, & sic ait:

Etenim tu sitemetipsum intus ad lucem veritatis, & sine dissimulatione inspicias, & sine palpatione dijudices, non dubito quin humiliaris, & tu in oculis tuis factus vilior tibi ex hac vera tui cognitione: quamvis necdum fortasse id esse patiaris in oculis aliorum. Hæc ubi protulit de origine illius humilitatis, tum sic conficit:

Eris igitur humilis: sed de opere interim veritatis: & minimè adhuc de amoris infusione: & rationem adjicit.

Nam si veritatis ipsius, quæ te tibi veraciter atque salubriter demonstravit, sicut splendore illuminatus: ita amore affectus fuisses, voluisses procul dubio, quod in te est, eandem omnes de te tenere sententiam, quam ipsam apud te veritatem habere cognoscis.

Ubi hæc extulit S. Præsul de sola illa humilitate, quæ Judicii est, seu agnitæ jam veritatis, tum eos acriore stylo pungit, qui eam unicam sectantur, nec apud alios ii haberi volunt, qui ex vero apud se sunt: & qui aliter se ponderant: aliter ab aliis ponderari volunt, quod iniquum est vel maximè.

Pondus, inquit, & pondus abominatio est apud Deum. quid enim? tu te depretiaris in secreto apud teipsum veritatis trutina ponderatus: & foris alterius præii mentiens, majori te pondere vendis nobis, quàm ab ipsa accepisti? quod cum iniquum sit, & justitiæ atque æquitati penitus adversum.

Time, inquit, Deum, & noli hanc rem pessimam facere, ut quem humiliat veritas, extollat voluntas. Hoc enim est resistere veritati, hoc pugnare contra Deum, qui & veritatis amans est, imò & ipsa veritas.

§. 5.

De humilitate Judicii, & illius origine.

I Am vidimus, in quo posita sit ea humilitas Judicii: in præsentia illius originem inquirimus: eam antè paucis aperuimus; sed ferè generatim tantum, cum diximus esse cognitionem sui: ea ducitur è duplici fonte.

Primus est, ut inspiciamus, qui sumus à natura, etiam innoxia.

Secundus, qui deinde à culpa, quæ naturam affecit quàm pessimè, corrumpit, pessundedit.

Ab hoc, & illo fonte, etsi impuro, manabit tamen purus aliquis & defœcatus virtutis, id est, Christianæ humilitatis, rivulus. Ex eo hauriamus primò quod fluit à natura.

Origo prima Humilitatis.

A nihilo sui.

Teipse inspicias, ô quisquis es homo, quid fueris? quid sis? & unde sis? Consule antiqua sæcula, & si voles incipe à prima nascentis orbis infantia, & ex ea quære quid fueris? audies nihil: nam in toto illo sæculorum lapsu non fuisti, nec ullus te vidit oculus, nec auris ulla de te vel verbum audire: nec mirum, quia non eras. Igitur ab omnibus retro sæculis diceris nihil.

Sed age, ab illis abi, excede, penetra si potes, & quantum potes in ipsam Æternitatem, quæ non annos, non sæcula recensuit, non tempus ullum; sed quasi immensam abyssum, & interminabilem quamdam veluti durationem, & omnis principium durationis; sed sine principio: quære, inquam, ex illa, & in illa ipsa quanta quanta est æternitate, quære quid fueris; audies etiam nihil. Sed agendum, inquire modò quid sis? & unde sis? si quid sis? responde-

respondebitur *homo*: at unde sis, etiam è nihilo? Hæc igitur origo tui *nihil*. Quod si hæc origo tui, certè & origo humilitatis.

Felix Barbarina, Virgo non minùs genere, quàm virtute nobilis aiebat se omnium creaturarum esse postremam. Canes, feles, serpentes, vermiculi, inquebat, ex aliquo sunt, & hi saltem ex putredine, ego verò de nihilo, & ne quidem de putredine.

Hæc illa simplici mente, & virgineo candore, quem impugnare nolim: quia hoc ipso sibi viam parabat ad illam, de quâ agimus, humilitatem, & ita parârunt & aliæ etiam præcellæ virtutis animæ.

B. Francisco Borgia, Societatis JESU Generali Præposito, nulla dies abiit, quin de hoc ipso sui nihilo cogitaret, & serîo quidem, in eo se immergebat, & absorbebat totum, ut ex eo emergeret abjectior, & insignis contemptor sui.

Emmanueli Sa, Societatis nostræ, viro in paucis erudito, & à scriptis suis nominato, theses aliquando transmisit de hoc ipso humilitatis argumento. Ex his 1. *Factus sum è nihilo*. 2. *Redigar in nihilum*.

Has, inquam, theses transcripsit ipse, ut eas illustraret, extenderet Emmanuel, sibi quæ remitteret, futuras argumento religiosæ commentationis, in quam etiam dum venit B. Angela de Fulginio exclamare solita: *O nihilum! ô nihilum! ô abyssus nihili! quàm es mortalibus incognita: & tamen ut sis, es scientiarum omnium scientia*. Et hanc, ut prius insinuavi, S. Catharinam Senensem edocuit ipse Christus, magister optimus, dum sic ad illam: *Ego sum, qui sum; Tu es, quæ non es*, & unica illa scientia voluit esse probè doctam.

Et tu illâ eadem eris, si sapis, Amice Lector.

Origo secunda Humilitatis

A perpetua dependentia à Deo.

Theologi satis conscii illius, quod in scholis jactari solet, *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu*; ut hanc ipsam hominis à Deo dependentiam sub sensum ponant, aliam, atque aliam exhibent similitudinem, ex qua veluti manu ad illam cognoscendam ducamur. Ex his est

Prima: quod sicut imago in speculo pendet ab objecto: sic & homo à Deo. Tolle immisillam speciem in speculum, tolle & objecti concursus, simul & speculi tollis imaginem, quia ea est imago objecti ab eo perenni quasi influxu dependens; sic & homo, qui est imago Dei.

Secunda petitur à pondere suspenso in aëre, & à manu tenentis perpetuo dependente.

Finge ferri molem in sublime clatam, in eo sustineri valida manu: hæc si se remittat, si ferrum laxet, illicò centro suo redditur, & ad ima decedit.

Finge & alterum evenisse tibi quod olim Habacuc, qui iussus prandium ferre Danieli, ab Angelo per capilli verticem elatus, & in Babylonem per medium aërem transportatus est: si & Habacuc, & tibi manum subtraxisset Angelus, statim ad terram defluxisses.

Et ita in nihilum defluas est necesse, si vel momento tantum manum subtrahat Deus, qui te veluti pendulum sustinet supra abyssum nihili, è quo existi.

Tertia ducitur à lumine, quod emanat, & exit è Sole: subtrahe solem, subtrahe & illius influxum, lumen illicò subtrahis; quia ab hoc totum pendet: sic & homo, ceu emissus à sempiterno illo sole radius, mox evanesceret, si instanti vel unico illius influxum, illapsumve detraxeris, quia etiam ab illo quantus quantus est, pendet.

Quarta trahitur ab umbrâ, quæ est à corpore, & est illius quasi simulacrum, aufer corpus, quod umbræ est causa, & umbram auferas est necesse:

sic & homo, qui est velut umbra Dei, tollitur, si tollitur, qui à Deo est concursus.

Quod si totus à Deo dependeat homo, etiam (ut loquuntur Scholastici) *in esse naturæ*, necessum est, ut illi totum se submittat, quod est humilitatis, & in eo nihili sui, dependentiæ suæ; vilis, & abjectus quoque sit in oculis suis, qui ex vero in divina illa supremâque mente vilis atque abjectus est.

Mitto ea, quæ sunt gratiæ, & altioris cujusdam ordinis, in quibus à Deo sic pendet pusillus homuncio, ut nec hilum in eo ordine possit, ne quidem duas illas voculas effari:

Dominus IESVS, nisi accedat Spiritus Sancti impulsus, & gratia. Et hinc quoque sibi vilis, atque abjectus est. 1. Cor. c. 12. v. 4.

Origo tertia Humilitatis.

A carnea & fragili corporis mole, qua clauditur spiritalis, & immortalis animus.

Est corpus hominis pars altera, de quo multa:

Tertulliano, *Corpus limus est titulo hominis incisus*. *De Resurr. Limus*, en illius origo, cui ut natura nomen faceret, titulo hominis incidi placuit, ac notari, ut ab aliis, quæ pariter à limo petita sunt, discerneret. De Resurr. car. c. 16.

D. Gregorio Nysseno, est *statua lutea*. *Statua*: quæ formam illi dat; *lutea*, quæ quàm vile, quàm abjectum sit, ostendat, ac probet. Orat. 3. de Beat.

Iobo patienti, *lutea domus*: domus quidem, quam inhabitet princeps animus; at *lutea*, quam non incolat sine aliquo sui damno, & quasi dedecore: utpote qui spiritus sit, & cui luto contineri probrosum. Cap. 4. v. 19

Arnobio, corpus *carcer* est, & quidem inglorius ille, obscurus, & malis insuper foecundus; ut enim, inquit, *animæ corporum induta carceribus sub procellis agunt, tempestatibusq; fortune*: addo ego & naturæ, quæ suas quoque volvit procellas, suas agitat tempestates. Lib. 2. contra Gentes.

Empedocli, *antrum* dicitur; Academiae principi, *speleum*. quid angustius? & tamen ea clauditur, arctaturque grandis animus, cui nec orbis ipse sufficit: quid miserius?

Senecæ, hoc est latino sapienti, *vinculum* est: sic *Epist. 65*. enim de illo pronuntiat:

Corpus non aliter aspicio, quàm vinculum aliquod libertati meæ circumdatum.

Est libertas ingens omninò homini bonum, & generosæ menti potior vitâ; servitus enim est altera mors: at corpus iudice Seneca *vinculum* est, quo ita adstringitur, & quasi captivus tenetur, ut qui aliàs liber erat, & suus; jam in corpore nec liber sit, nec suus. Quid infelicius?

D. Bernardo, corpus est *laqueus*, quo versuti, & improbi Erebi venatores utuntur, ut animam intercipient, eamque miserum in modum lacerent.

Ipsam corpus, inquit, *laqueus quidam est, minimè ergo decet esse securum hominem, qui secum portat laqueum suum*. Quid enim periculosius? Serm. 3. in Psal. Qui habitat.

D. Chrysostomo, *sepulchrum* est *gypso incrustatum*. cui consonat etymon corporis, quod græcè dicitur *σῆμα*, quasi *σημα*, hoc est sepulchrum. Quid miserabilius animo quàm claudi hoc vivo, & ductili sepulchro? denique (ne omnia persequar, quæ de corpore dici possent, vel ex illius natura, velex vitio) Ad Theod. p. 649.

D. Paulo dicitur, & est *corpus mortis*, à quo quàm citissimè cupit liberari, ut à noxio cadavere, à quo lues in animam importetur. Quid eo miserabilius? Ad Rom. c. 7. v. 24.

Cùm tale sit corpus; certè ex eo habet quod queratur, quod gemit, quod reformidet, qui eo clauditur animus: habet & homo unde sibi vilis sit & contemptui: sed & aliunde, pro quo sit

Origo quarta Humilitatis

Ab eodem corpore, ceu morborum omnium infami diversorio.

Prima illa, & innoxia hominis ætas morbum ne de nomine quidem noverat: nesciebat quid febris, quid calculus, quid podagra, aut chiragra, quid onagra, quid aqua intercus esset, multoque minus, quid ab æstu febrili modò sudare, & solvi, modò ab ejusdem insolenti frigore rigere, & totis artubus contremiscere.

Nesciebat, quod, quantumve tormenti genus esset innato in intimis meatibus saxo, calculove, ceu equuleo torqueri, aut lentam chiragræ, podagræ, onagræve alluviem pati, aut aquâ intercute distendi & crassescere: hæc, inquam, aliæque morborum genera non senserat; imò nec sciebat quidem è suo corpore, ceu officinâ, peti.

At ubi peccatum, ceu omnis mali fontem admisit; illicò sensit ab eo & febrem, & calculum, & chiragram, & podagram, & onagram, & hydropem, & morbos omnes tamquam ab una totius mali scaturigine fluere, ac derivari.

Sensit & morborum causas, ceu totidem portas, in suam perniciem aperiri, quas occludere, ut plurimum velit, non possit.

Eæ porrò aliæ sunt, atque aliæ: vel enim ex parentum vitio, pravæque complexione oriuntur, & in fœtum emanant morbi: vel ex quadam intemperie, pugnæque quatuor humorum inter se diffidentium. Vel ex intemperantiâ victus, insolentia laboris, ac studiorum; vel ex quadam aëris, cælique impendentis injuriâ, & malignis influentiis: Vel ex alia quapiam causa, quæ deforis appellit: & cui resistere, ut velis quàm maximè, non possis.

Ecce morbos, ecce morborum causas, à quibus cum pessimè afficiatur immortalis animus, habet profectò incumbentem, & quasi adnatam domi malorum tempestatem, sub qua gemat, & fatiscat, & sub qua seipse abjiciat, sibi gravis, sibi vilis, vilis Angelis, vilis & Deo, utpote velut infamis morborum saccus, infamis ac putida cloaca, in qua tamen nec malum sistit: est enim rursus alia atque alia malorum scaturigo, eaque perennis, ut patebit ex dicendis.

Origo quinta Humilitatis,

Mors inevitabilis, atque secundum eam pulvis, & cinis.

Hoc argumentum attigi paragrapho tertio: hîc in illud stylum longius ducam, est enim ejusmodi, unde sibi vel maximè vilescit homo; imò ut ei vilescant omnia.

Majores nostri inter sua symbola, exesam nudamque hominis calvariam propefuerunt, adjecta hac epigraphe:

Cogitanti vilescunt omnia.

Vilescit & auri pondus, gemmarum nitor, gazæque opulentiores, è quibus nihil è mundo exportabis, sicut nihil intulisti. Exhibis enim nudus ex hoc mundo ut nudus intraſti in eum.

Vilescit purpura, qua etiam exueris: Vilescunt sceptræ, diademata, coronæ, Imperia, quæ etiam in morte depones.

Vilescit honor omnis, & magni nominis umbra, & quidquid hominum calculo magnum, & sublime videtur, id omne vilescit.

Vilescunt aulæ ornatiores, opipara convivia, & omnia gulæ irritamenta, cum iis vel sese tantum miscuerit ultimæ necessitatis, id est mortis, memoria; quæ ut in illis etiam esset perennis, apud Ægyptios Reges, in mensis primum & ultimum fercu-

lum erat exesa hominis calvaria. Multa inferebat, multa etiam efferebat, copiosa clientum turba: at calvariam efferebat nunquam. Erat illa primum, & ultimum ferculum, à quo nascebatur etiam cæterorum nausea: omnia enim ei desipere est necesse, cui benè mors sapit.

Denique à morte vilescit etiam sibi ipsi homo; ut aliis sit pretiosus, cujus probè memor Constantinus Imperator, id aliquando Ablavio, aulico suo, & summo Justitiæ administro ostensum voluit, ut quem ea dignitas extulerat, mors ipsa, & alta sepulchri nox, & in ea cinis, ac pulvis deprimeret.

Fuit Ablavius, Bizantii natus, urbe nobili (quæ postea à Constantino dicta est Constantinopolis) ex humili loco, abjectæque inprimis sorte, è quâ evasit ad primas in aula dignitates, propè ad ipsum Imperii culmen. Secundus quippe fuit à Constantino tantum in illo potuit vel ingenium, vel blandientis fortunæ favor, à quo vulgo dictus est *fortunæ pila*: sed veriùs *foliis*, ut qui ambitionis vento plenus esset, atque distentus.

Quod ut advertit Constantinus, etsi hominem amaret, probarétque in multis: at vitia non amabat, nec probabat.

Ut ea retunderet, dum fortè in amœna campi planitie auram captat, Ablavio subirascens, arrepta in manum hasta, eadem sex septémve terræ pedes signavit, tum ad Ablavium conversus, ait:

Ad quid ille sudor, laborq;? ab hoc & illo quid reliquum? nec mihi, nec tibi plusquam sex, septémve pedes: adhuc nescis Ablavi, an etiam hos tibi relinquent fata.

Hæc augustus Imperator, qui rebatur insanam hominis ambitionem hac ratione reprimi posse, atque cœrceri.

Et certè remitti debuisset, & subsidere totus ille ambitiosæ mentis tumor: sed omninò secus accidit: nam fortuna sua ebrius magis ac magis inflari cœpit, & eò quidem, ut in Imperiū affectati suspensionem venerit: hinc Constantinus Constantini magni filius, hæres, & in Imperio successor, eum è medio tolli jussit: submisit enim ex aulicis suis facilè principes, qui eum specie honoris adirent, salutarentque etiam demisso in terram poplite.

Quod ut vidit, amavitque Ablavius, ratus se in Cæsarem peti, exclamavit illicò: *Vbi est purpura?* cui aulici, eam dare non est nostræ curæ, sunt in primo domus vestibulo, qui eam apportent.

Tum Ablavius: Admittantur, inquit, quàm citissimè. Admissi enimverò: at satellites illi, & sicarii, qui pro purpura purpuream illi per immania vulnera attulère mortem.

Et hic fuit miserabilis exitus Ablavii, qui si Constantinum benè monentem audisset, si extremas imminentis fati leges, si sepulchri angustias, profundamque noctem in oculis habuisset, & ambitioni suæ modum posuisset, & mitiore sanè fato, in terram, ceu communem matrem, recidisset. Uti profectò recidunt ii omnes, quibus de inevitabili necessitate, id est morte, cogitantibus *Vilescunt omnia*: imò & ipsi sibi etiam vilescunt. Ut enim Divus Hieronymus: *Facile contemnit omnia, facile & seipsum despiciit, qui se semper cogitat moriturum.* Epist. 103.

Et quia hunc rerum omnium contemptum, & hanc etiam sui ipsius despicientiam amabant grandes animæ, Coronis, Infulis, Tiaræque naræ: hinc illis nihil acceptius fuit, quàm objecta mortis imago, cinis, & pulvis. E multis paucos in medium adducam, ut ab illis sapere, Mi Lector, discas, teque ipse nihili pendere.

Vidimus quid senserit, quid dixerit Constantinus: attendamus quid alii etiam Orientis Imperatores. Solebant illi in regio paludamento, sinistra in manu textile ferre aureum, simile codici, quod appellabant *ἀνακταρ*, innocentiam, seu criminū vacuitatem.

In eo

Curpala-
tes p. 101.

In coerat inclusus, aggestusve pulvis, symbolum funeris, hieroglyphicum mortalitatis, cuius se moneri gaudebant, ut in illo Cæsareæ Majestatis fastigio, non altos, sed humiles ferrent animos, & hoc objectu cineris, in quem aliquando essent ipsi resolvendi.

Leontius
in vit. Pa-
trum.

Eodem spectavit ille ritus observari solitus in solemni eorundem Imperatorum inauguratione, cui scenam aperiebat amplissima juxta ac nobilissima Civitas Constantinopolitana, in qua medios inter plausus, & theatra, admittebantur fabri murarii, qui marmor inferrent varii generis, ac coloris, ut ex eorum aliquo sibi jam inde sepulchrum moliretur novus Imperator, & in ipso gloriæ & Imperii limine, ipsam sepulchri molem circumferret animo: hoc uno fortunatus, ac felix, si ejus memoriam nunquam deponeret, hoc uno etiam sibi vilis & parvus, qui aliis pretiosus, & longè maximus.

Eò etiam collimavit usurpata illa apud Abyssinos ceremonia, secundum quam ipsi Imperii sui principia ducebant ab oportuna & salubri novissimorum memoria.

Ubi enim in solium sublimis ascenderat Imperator, vulgò *Presbyter Ioannes*, stipatus ipse nobili Principum corona, Patriarcha ei benè precaturus admittebatur. Huic comites, ex antiquo gentis instituto legeque, quatuor omninò Reges adjungebantur.

Ensem primus gestabat districtum. Alter de mortui hominis caput exesum nudumque ostentabat.

Tertius vas terra plenum exhibebat.

Nicolaus
Godignus
de rebus
Abissin.
l. 1, c. 8.

Quartus denique foculum cum igne fovebat, nutriebatque. Et hæc fuere novissimorum symbola, quæ singula manu prensans explicabat Patriarcha, & quidem,

In ense nudato iudicii supremi, & cœlestis justitiæ rigorem.

In hominis calvaria, impendentis fati leges, & inevitabilem necessitatem, quæ sortitur insignes & imos, & æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque turres.

In vase terra pleno mœstos cineres, ferale bustum, justique funeris reliquias, telluris onus, & putidum ac cinerosum cadaver.

Denique in foculo & igne, inferorum flammæ atque incendia.

Ecce ut à cinere, & sepulchri nocte sibi humiles animos parabant Abyssini Imperatores. & meritò: nihil enim adeò dejicit Coronata Capita, atque cinis & pulvis eis impositus: hoc purpura regitur, hoc velantur coronæ, hoc fastus omnis infringitur.

Sed à Sceptris, & Coronis, ad Infulas veniamus, & Tiaras.

In Infulis occurrent, hinc D. Joannes, ab Eleemosynis dictus Eleemosynarius: inde D. Basilus, Cæsareæ in Cappadocia Episcopus, qui sibi etiam vivis ac valentibus sepulchra extrui voluerunt, ut in ea descenderent etiam viventes, ibique fastum omnem deponerent.

In Tiara erit Innocentius Pont. hujus nominis IX. qui in secretiore conclavi, sibi effingi curarat simulacrum mortis, ad quod Tiaram poneret, & velut ad tribunal seipse sisteret, & omnia animi sensa, cogitationes, consilia, decreta revocaret, in iis sic acturus, quasi jam jam moriturus esset.

Ecce ut à morte, ut à cinere sibi humiles animos faciebant summa in terris Capita, ut & ab ipsis tibi facere discas, Amice Lector. Sed ab illis abeamus, & à mortali corpore transeamus ad immortalis animi: nam etiam ab hoc petenda seges uberrima Christianæ humilitatis, pro qua sit

Origo sexta Humilitatis

A deordinatione sensuum tam externorum, quam internorum, uti & potentiarum animæ.

In prima nascentis mundi infantia, cum esset homo in nativo illo innocentie flore, & natura nostra sine nævo, & sensus externi & interni erant innoxii, & appetitus omnis rationi subjacebat; & ratio Deo, seu primæ & summæ rationi. Et inde homini alta pax, & summa tranquillitas: at ubi peccato sese inclinavit primævis generis nostri parens, ubi Deo, seu auctori suo, rebellis esse coepit, vicissim & appetitus rationi, & ipsa humana ratio, qualis qualis erat, ipsi Deo rebellis esse coepit, & inde summum malum, & nimium fœcunda seges humilitatis, ut qui jam Cœlo Deoque vilis erat homo, sibi etiam ipsi vilis esset.

Apud Antiquos in urbibus duæ erant portæ, quæ nefastæ & abominandæ vulgò habebantur.

Una erat, ea, per quam educebantur, qui à carnifice necandi erant, aut ad piacula inducendi.

Altera erat, quæ stercorea dicebatur, eo quod per illam plaustra obscœna, stercoribus & sordibus lutulentæ civitatis onusta emitterentur.

Si homo civitas est, in ea sensus externi sunt veluti portæ, per quas ad animum intrant atque invehuntur alia omnia: Utinam non essent etiam illæ nefastæ: atque abominandæ: sed proh malum! eo quo vivimus ævo, nimium nefastæ sunt, atque abominandæ: Ecquid enim (ut in duobus tantum sistat oratio) an non aures, oculi portæ illæ sunt?

Aristoteles, purioris Philosophiæ ocellus, aiebat aures esse partes in humano corpore pulcherrimas, ut quæ nobis rei pulcherrimæ (hoc est Philosophiæ) adipiscendæ inservirent.

Plutarchus censebat eas esse veluti opportunas ad virtutem capiendam ansas.

Xenocrates auditum, & visum, principes esse sensus, & qui vel maximè facerent ad ciendos animi motus: sed pios illos, ac verecundos.

Sed proh dolor, pudorque! aures sunt veluti stercoreæ illæ portæ, per quas animum subeunt, & linguæ impudoratæ, scurrilia verba, & molles cantilenæ, seu sirenum, id est voluptatum, illecebræ, & alienæ famæ adversa colloquia, quæ maligna, perditæque sordium colluvione, & loquentium & audientium animos inficiunt.

Sunt portæ nefastæ, per quas à stygio carnifice veluti ad supplicium educitur infœlix animus, ubi prius ad flagitium inductus est. Ecce, quæ deordinatio, & quæ inde homini lues, ab illo aurium sensu, qui tamen ei datus erat à natura, ut ad Cœli sonitum intentus esset, & Dei loquentis oracula cupidissimè exciperet.

Quod de auribus: hoc & de oculis dictum velim. Eos natura loco commodo, & eminentiori corporis parte, velut arce, & specula erexerat, ut essent fideles internuntii, & quasi speculatores, qui hostem adventantem etiam de longè prospicerent, monerentque ut tum esset animus, quod in sua statione miles.

At secus omninò accidit: illi ipsi oculi, aberrantis, non dico naturæ; sed culpæ vitio facti sunt veluti prædones, & proditores, primi que hostem admiserunt, quem tamen excludere, & propulsare debuissent.

Si nescis, oculi sunt in amore duces, irritamenta sunt, ducisque scelerum: maximè verò libidinis, & incæsti amoris, ut indubitatum sit illud Virgilii.

Vt vidi, ut perii, ut me malus abstulit error.

Vidisse certè, multis est periisse. Ne recentioribus chartam onerem, ex antiquioribus exemplo erit Dina, filia Lia.

Gen. c. 34.
v. 1.

Hæc puellari ducta curiositate, egressa est, ut videret mulieres regionis illius.

Vidit, & periit, capta enim est, & stuprum passa. Adeo verum illud Tertulliani: *Publicatio virginis, stupri passio est.*

Intit. Psal.
50.

Exemplo erit & David, aliàs vir secundum cor Dei, & Regum optimus. *De longè vidit illam, in qua captus est. Mulier longè, libido propè: Alibi erat quod videret; in illo unde caderet, ut pulchrè D. Ambrosius.*

Laërtius
lib. 8.

Ecce quæ ab oculis mala importantur in animum. Debebant illi (ut inquiebat Pythagoras) esse veluti *porta solis*, quæ non admitterent nisi lucem, solemque divini amoris: at secus omninò accidit, & faces, & ignes ingesserunt impudoratae veneris, ac libidinis.

Quid facies? hæc est illius sensus in malum inclinatio, sub qua etiam gemunt atque humiliantur Heroës magni.

Thren. c. 3.
v. 51.

Hinc illæ Vatis querelæ & antiquæ, & justæ: *Oculus meus depradatus est animam meam.*

C. 31. v. 7.

Hinc illæ Jobi, cæteroquin patientis: *Si secutum est oculos meos cor meum; vel ut Septuaginta: Si oculo obsecutum est cor meum: vel ut Hebræi: Si abiit cor meum post oculos.*

Sequitur ergo, obsequitur, & abit cor post oculos, & hinc grande malum, vel in eo, quod cor, princeps in homine membrum, oculos sequitur, & post illos abit; abit, inquam, à se, à gratia, à cælo, Deoque. Et inde habet homo, quo sese abjiciat, ac dejiciat ante oculos Dei, ab illo sensuum suorum vitio: sed ex aliarum quoque potentiarum errore, quem ut in luce ponat D. Thomas: Primum id statuit à peccato primi parentis inflicta naturæ humanæ gravia vulnera, deinde ea reducit ad quatuor potissimum capita, è quibus & alia pullulant.

1. 2. q. 85.
art. 1.

Ea verò sunt, *infirmetas, ignorantia, malitia, concupiscentia.*

Ignorantia residet in intellectu, & illum malè afficit. *Malitia* est in voluntate, & illam evertit, ac pessundat.

Infirmetas apparet in appetitu irascibili, qui ab ea marcescit, ac deficit totus.

Concupiscentia sedem habet in appetitu concupiscibili, eumque ab æquitatis lege detorquet.

Et hæc est D. Thomæ conclusio: quam ut probet fusiùs & clariùs, ostendit quantum intersit inter statum justitiæ originalis, in quo fuimus olim; & peccati, sub quo in præsentia gemimus, & propè fatiscimus.

In illo potentiæ omnes inferiores suberant rationi, & ratio ipsi Deo.

In hoc autem, nec rationi obediunt illæ, nec ratio Deo, & hinc evertitur omnis ordo ab innoxia natura Deoque constitutus.

Is porrò hîc erat, ut potentiæ (quæ virtutum sedes sunt) rationi servirent, ratio virtuti, virtus ipsi Deo. Hæc cedere jussa ubi singulis animæ potentiis à peccato impressa vulnera.

Intellectui quidem suum inditum vulnus *ignorantia*, ubi suo ordine ad verum, ad quod natura duce ferebatur, est destitutus. Et inde labefactata *prudentia* rerum agendarum magistra, & moderatrix.

Voluntati autem altè impressa plaga *malitia*, ubi averfa est à bono, ad quod suapte natura, & insita quadam inclinatione propendebat.

Et hinc æqui rectique tenax *justitia*, qua totus regitur orbis, extincta propè, atque eversa.

Appetitui irascibili sua quoque labes, & macula, suum & vulnus *infirmetas*, ubi revocatus est ab objecto arduo ac difficili, ad quod summo conatu impetuque enitebatur. Et inde *fortitudo*, quæ omnem adversæ fortunæ molem, casusque omnes sustinet, depressa omninò atque prostrata.

Denique & *appetitui concupiscibili* sua passio, suus & nævus; cum ita à seipso, & à recta ratione de-

flexerit, ut à bono moderatè delectabili discedat, & immoderatione quâdam in concupiscentias suas; & inanes voluptatum illecebras, trahi se rapique patiatur. Et hinc etiam deficit *temperantia*, quæ cuique modum suum ponebat, atque finem.

Ex his porrò omnibus amplissima homini datur humilitatis materia; quia simul in illum effunditur immensa quasi malorum omnium eluvies.

Ubi enim debilitatæ, & tantum non fractæ virtutes illæ, quas Cardinales dicimus (quod in iis vertatur veluti cardo vitæ ac fœlicitatis) ubi, inquam, & *prudentia*, & *justitia*, & *fortitudo*, & *temperantia* victæ fuerunt atque oppressæ; necessum est & vinci & opprimi virtutes omnes, & assurgere, attolli, atque regnare vitia omnia, sublato rationis, virtutis, Dei que in animam humanam imperio.

Quod ibi inspicit homo, ubi seipse ad veritatis trutinam expendit, necessarium est (si modò homo est, si adhuc alicujus rationis est compos) necessarium, inquam, est, ut sese abjiciat, se despiciat, qui jam Angelis, & Deo abjectus atque despectus est: Et hoc quia ad vitia abjectus: quæ summa est abjectio, pro qua fusiùs explicanda; sit

Origo septima Humilitatis

A peccato, seu summo malo.

Qui peccatum dixit summum esse malum, omnia dixit: quia in summo malo, mala sunt omnia, quod hîc paucis ostendere est animus, eo consilio, ut qui in illud aliquando incurrit, se summè abjiciat in oculis Dei sui, seu summi boni.

Esse autem summum malum ex tribus capitibus evincitur.

Primò, quia summè adversum naturæ, & rationi. Naturæ quidem, quæ inclinat in bonum; rationi, quæ in honestum. Et hinc Philosophi antiquiores etiam fidei luce destituti, solo naturæ ductu, impulsu que censuerunt fugiendum esse peccatum: etsi nec esset prohibitum, nec offensa Dei, nec statuta illi ulla pœna: Ex hoc tantum, quod essentia sua, & natura malum esset, malum utique naturæ, malum & rationi.

Secundò, quia summa Dei injuria est.

Est Deus primum & summum Ens, à quo uno entia cætera. Est Deus Ens à se, omnia ab eo. Deus Ens Entium. Creatura verò ex se non ens; at per peccatum impetitur illud Ens Deus, & hoc quidem à non ente, quæ summa est Dei injuria.

Est Deus summa bonitas, peccatum autem summa malitia, illa odio habetur, & hæc amatur: & hinc summa Dei injuria.

Est Deus summa pulchritudo, peccatum verò turpitudine summa: & hæc quæritur, illa despicitur, & hinc etiam summa Dei injuria.

Est Deus summa justitia: peccatum injustitia summa: illam nollet esse qui peccat, nè reus sceleris aliquando puniretur: & hoc summæ est injustitiæ, summæ & Deo injuriæ.

Est Deus summa misericordia, peccatum autem summa miseria; hominem enim privat gratia, privat & summo bono, id est Deo. Quid miserius? & tamen illa cõtenuitur, hæc amatur, quod est summa Dei injuria.

Est Deus summa sapientia, peccatum verò insipientia summa. Quid enim insipientius quàm relicto virtutis bono, culpæ malum sequi? spreto Creatore, creaturam venari.

Et tamen hanc venatur, hanc sequitur, qui peccat: quod est summæ insipientiæ, adeoque, & summæ Deo injuriæ.

Deinde peccator in Deum arietat, & omnia ejus attributa, quæ potest impetit, sternit, & quantum in se est, etiam annihilat.

Primò

Primò sapientiam tollit, & omniscientiam, oculumque Dei semper apertum, semper & vigilem; aut clausum, aut sopitum fingit. Ait enim: *Non videt Dominus.*

Secundò & justitiam illius labefactat; ait enim: *Dereliquit Dominus terram.* Quod si esset, esset sanè justitiæ. Est enim Divinæ justitiæ omnibus adesse, omnibus jura legesque dare.

Tertiò illius potentiam suis quasi impugnat armis, ea quippe abutitur, abutitur & ejus concursu, influxuque ad peccatum, etiam quantumvis enorme; & paratum in bonum, detorquet in malum, quod summæ est malitiæ, summæ Deo injuriæ.

Quartò illius immensitatem restringit, nube involvit, Cœli cancellis claudit; ait enim *nubes latibulum ejus, circa cardines Cœli perambulat*, quasi extra illos non abiret, nec terras involveret ea ipsa Dei immensitas.

Denique peccator, quā potest Deum tollit, Deum annihilat, optatque non esse, adeoque quod & notavit D. Bernardus.

In ipsum (horribile dictu!) desavit auctorem; nam quantum in ipsa est, ipsum Deum perimit voluntas propria. Ecce summa, quæ esse potest in Deum injuria. Deum perimere, Deum tollere insolenti sanè ausu, nefando Dei idio. Et hoc tamen molitur quisquis Deum lætaliter offendit.

Tertium caput unde probatur peccatum esse summum hominis malum, est quod ipsum sit mors animæ; quæ summum illi malum est. *Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur.* At qua inquires morte, cum ipsa sit immortalis? mors homini, una natura, quæ summum illi malum. Altera gratiæ, quæ & summum in eo ordine malum: ut enim D. Augustinus.

Sicut anima est vita corporis: sic anima vita est Deus. Sicut expirat corpus cum animam amittit: ita expirat anima cum Deum amittit. At per peccatum lætale amittit, adeoque per hoc expirat, & moritur.

B. Catharinæ Genuensi in excessu mentis aliquando speciem peccati atque imaginem objecit Deus: ea illi adeò infamis & horrenda visa est, ut vel sola ipsius umbra, ea esse videretur, quæ animam è corpore extorqueret, nisi eam retinisset ea ipsa Dei manus.

Quod si peccati species etiam tantum vel leviter imaginationi impressa, etiam & illius dumtaxat umbra, adeò terribilis; quid amabo te, Mi Lector, peccatum ipsum?

Quod si autem ejusmodi est, uti ex vero est, quæ mens, quæ cogitatio, quis sensus esse potest pusillo homuncioni, qui illius aliquando se reum novit? ut ille se abjiciat, ut se deprimat est necesse in oculis Dei sui, ut descendat in nihilum sui, ut in abyssum vel ipsius inferni.

Et hæc sanè prima ac potissima ratio humilitatis judicii, de qua in præsens egimus. Superest ut paucis etiam de Humilitate voluntatis seu affectus ex more nostro tractemus.

DE HUMILITATE Voluntatis, seu affectus.

Hujus definitionem paragrapho quarto attulimus ex D. Bernardo, aliisque primæ notæ Theologis. Ea est, *qua quis etiam ab aliis talem se haberi vult, qualem se Deo teste, ac judice cognoscit.* hoc est imprimis vilem atque abjectum.

Quod si alium se haberi vellet, nã ille stultus esset, atque in paucis amens. Ecquid enim, ut in aliis teiple videas, Amice Lector, teipse judices, ac damnes: si simia, ad risum & feriales jocos natum animal, vel ex eo domicella, aut principissa haberi vellet, quod aliquam illius vestem per ludum induisset; vel asinus, ex hoc, quod Leonina veste testus, Leonem esse se crederet, aut etiam æstimari vellet,

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

ne stupidum eum, & ex vero asinum diceret, crederesque.

Et cum te dicas, te rideas est necesse, si in aliorum oculis, ac verbis, alius esse velis, quàm re etiam ipsa sis. Ne porro velis unquam, tres tibi gradus erigam, aut potius eriget D. Bernardus, quibus ad sublime Humilitatis fastigium ascendas.

Primus erit *cordis*, secundus *oris*, tertius *operis*.

PRIMVS GRADVS HUMILITATIS, est Cordis.

Cordis humilitas in eo posita, ut homo de seipso abjectè sentiat, nulli se præponat, postponat autem omnibus.

Lumen intelligentiæ humilitas aperit, superbia abscondit. 25. Moral. inquiebat D. Gregorius Pont. Max. Quamdiu hoc corpore mortali, ceu obscuro quodam ergastulo, clauditur animus, vix seipse videt, vix ea, quæ in intimis cordis recessibus latent, considerat; nisi adsit intelligentiæ lumen, quod aperit humilitas, & cujus beneficio cum seipse cognoscit homo, seipse despicit, & de se sentit quàm abjectissimè.

Nec mirum, quia ut scitè ille ipse S. Gregorius, *qui humilis est in oculis suis, se perfectè respicit*: & hinc etiam despicit, nulli se præponit, postponit autem omnibus.

Ita se aspexit aliquando è Cisterciensi familia conversus aliquis, qui intimo animi sensu, dolore, obortisque lacrymis sic olim ad D. Bernardum Præsulem suum: *Ve misero mihi peccatori, omni bono vacuo, qui hac nocte in isto fratre triginta Virtutes numeravi, quarum ne minimam in me mendico reperire possum.*

Ita aspexit B. Joannes Eustachius, primus Abbas Jardineti in provincia Namurcensi. Hic aliquando ex sui contemptu, studioque demissionis, præ monasterii foribus spinas, & tribulos evellebat, cum ecce adfuit nuntius ad eum negotiorum causâ cum litteris missus, qui eum contuitus in abjecto illo, & laborioso opere, quasi stupore attonitus, ac percussus, sic ad illum:

Fieri ne potest, ut sis Abbas? cui ille modestè. Nomen majoris sero: sed fratrum meorum servus sum, & minister.

Ecce ut primus hic humilitatis gradus in tres veluti partitus. Primus his notatur verbis. *Nomen Majoris sero*: quasi nomen tantum, non personam. Ecce humilis de seipso sensus. Secundus, & tertius his insignitur oculis, *servus sum fratrum meorum, & minister.* Ecce ut omnibus se postponit, præponit nulli, & hoc quia se aspicit intelligentiæ lumine, quod hausit ab humilitate, quo etiam se aspexit S. Patritius, qui cum esset ævi sui velut alter Thaumaturgus, probeque nosset datam sibi miraculorum gratiam, qualem & Apostolis, hæc nihilominus de seipso & scribere & dicere solitus fuit.

Nullus tamen credat me ob ista parafaciendum Apostoli, aut aliquibus perfectis viris: cum exiguus sim, & peccator, & contemptibilis.

Ecce nec Apostolis, imò nec viris perfectis parem esse se credit, aut credi vult, & hoc quia *exiguus* est sibi, imò & minimus; qui in aliorum oculis longè maximus: quia peccator, cum tamen cœlo teste justus esset, quia *contemptibilis*, sibi scilicet uni; cæteris autem in gratia, in honore, in æstimatione vel maximè: ita nimirum de se sentiunt grandes animæ.

Et ita etiam sensit S. Heduingis, Ducissa Poloniæ: dein marito vita functo Ordinis Cisterciensis religiosa.

Hæc ex insigni demissione, sui que despicientia fragmenta panum è mensa monachorum, & monialium collecta, & data pauperibus, pretio redimebat, & priusquam ea ederet, osculabatur sæpius, quasi panem Angelorum, & Sanctorum reliquias; imò & micæ è mensa deciduas colligebat.

Chananea pro filia incolumitate supplicanti sic olim Christus:

Matth. c. 23. v. 26. 27. Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. Cui illa: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa Dominorum suorum: quasi diceret interprete D. Chrysostomo:

Hom. 7. in Matth. Non respicio opprobrium, tantum accipiam vel escam panis. Tu fac quod debetur cani, quia canem me vocas, da mihi micas, ô Domine; factus es advocatus meæ postulationis, abnegando promittis.

Et verò non promisit solum: sed & re etiam ipsa dedit, & fidem laudavit, & demissionem amavit, & filiam ejus à malo hospite, id est, Dæmone, liberavit. Ait enim: Fiat tibi, sicut vis.

Chananea huic non absimilis S. Heduingis rara animi corporisque demissione, & fragmenta panis colligebat, emebatque etiam grandi pretio, & micas quasi margaritas colligebat, non ut illa, è mensa domini; sed è mensa servorum Domini: quod certè majoris fuit humilitatis: uti & illud, quod subjicio.

Cum adhuc esset *Ducissa Polonia*, ex eo throno gloriæ ac majestatis se ita demittebat, ut de genu oscularetur loca, in quibus stantes, aut precantes viderat religiosos, & suscepto jam Ordinis habitu ac solemniter professa, monialium in choro sedes adibat, & singulis figebat oscula; imò & gradibus ipsis, quibus ascendebant ad dormitorium, & scabellis, quibus ad lectulos, quippe quæ sanctum putaret quidquid eæ etiam vel pede tantum attigissent: adeò earum reverens fuit, adeò & contemptrix sui, rarò sanè in eo honoris culmine, demissionis exemplo, quod utinam (uti legunt) sic & imitentur posteri omnes.

Vidisti, Amice Lector, etiam in aulæ fastu demissum animum, & hoc imo cordis affectu; specta & in summo religioso ordinis gradu: in hoc consistebat Reverendissimus Pater Condren, Oratorii secundus Generalis in Gallia. Hic ex humili de se sensu, demittebat sese non tantum infra Judæ proditoris pedes, & ipsius Antichristi; sed etiam in profundo inferni infra ipsos cacodæmones, quo nihil est demissius.

Huic suppar erit ea animi demissio, quæ enituit olim in *Andrea Oviedo*, qui primò Societatis JESU in eam à S. Ignatio cooptatus, dein ab eodem primus Gandiensis Collegii Rector, tum etiam Neapolitani, denique à Summo Pontifice creatus Episcopus, & Patriarcha Æthiopiarum, quo in munere sanctè obiit, miraculis & vivus, & mortuus longè clarissimus.

Hic antequam ad Societatem accederet, Deo voverat, ut si repulsam ferret, saltem ad obsequia ultima Coadjutorum Temporalium admitti postularet; quod in tanto Theologo miræ humilitatis fuit: voti autem formula hæc fuit.

Ego *Andreas Oviedus*, non cum dolo, aut fraude; sed sponte, ac libere voveo, & promitto Omnipotenti Deo, gloriosæq; Virgini Mariæ, & omni Curie Cælesti, me perpetuo secuturum, & observaturum Ordinem Societatis IESV: quod si verò aliquid obstat, ratione cujus meritò in eorum Societatem recipi non debeam, ipsiq; Presbyteri consueverint recipere aliquos, sub eorum tamen obedientia, pro ministerio domus, coquinæ, portæ, expensæ, aut pro servitio Patrum, & Societatis prædictæ; promitto, & voveo Deo Omnipotenti me futurum unum ex his perpetuum, aut temporalem ad prædictorum Patrum voluntatem. Ita est manu propria. *Andreas Oviedus.*

SECUNDVS GRADVS HUMILITATIS, est oris, & lingua.

ET hæc alios atque alios habet gradus, quibus ascendit ad ardua virtutis hujus. Ex his

Primus est, aut nihil loqui, aut certè parum. Et hoc est, quod de Humilitate & sensit, & dixit S. Ægidius D. Francisci Assisi socius. Humilitas,

inquietabat, nescit loqui. Hic quippe humilitatis est genius, silentio se involvit, alios libentiùs audit, quàm se: aut omninò tacet, aut si quando necesse sit loqui, id facit omninò quàm parcissimè: mavult ignorans videri silendo, quàm verbosus esse loquendo.

In hoc quoque gradu reponi potest & istud, quod ne se quidem nominari patiatur, quisquis ex vero est humilis.

S. Paulinus Nolanus in epistola, quam dedit ad Ævandum rogat quidem ut pro se Deum oret, exorerque: sed nomen suum pronuntiari severè prohibet, additque illud:

Indigni sumus, quorum nomina Domini auribus ingerantur; ne fortè & labia tua immunda fiant, cum nos nominaveris, & necesse sit os tuum igneo carbone perstringi.

Ecce cur se taceri vetat, quòd indignum se credat, cujus nomen etiam in cælo audiat, appellatque ad Dei aures; quodque eo pollui putet etiam dicentis labia, quod denique & eodem polluta mundanda existimet etiam igne. Ecce quæ oris, quæ & linguæ humilitas: & hic primus est illius gradus.

Secundus est, ut si fortè quis carpat, & illud admittas cum silentio, nec excusatum te velis, in eo malè loquax. II. Nunquam se excusare.

Ita fecisse visus est è Carmelitarum Instituto frater Franciscus ab Infante JESU dictus, qui nunquam auditus se excusare: & asperiores reprehensiones, & onera graviora excipiebat summo silentio, appellabatque se *asinum Ordinis*, cui meritò imponerentur onera, quantumvis gravia.

Tertius est, ut injuriis verbis appetitus ipse, si leas tamen, nec verbulo nocentem redarguas. Et De nullo hæc oris humilitas fuit in D. Joanne Eleëmofynario, qui à paupere, & mendiculo procacibus verbis laceffit, ne verbum reposuit; sed ei benè grandem eleëmofynam dari jussit: adeò & silentii tenax, & injuriæ obliviosus, & charitatis memor fuit. III. queri.

Quartus, de teipso efferas nihil, quod ad laudem faciat, & alicujus nominis etiam vel umbram. S. Salvius Episcopus Albensis, in excessu mentis, raptusque in Empireum usque, vidit beatas illas Divorum sedes auro gemmisque nitentes; vidit, inquam, ad tres omninò dies, quos tenuit ea ectasis, à quibus sibi redditus, ingenuè à se in Cælis visa retulit. Vix ea protulerat, cum sui quasi tum memor, memor & humilitatis, quæ sua latere gaudet, exclamavit illicò: *Vae misero, qui occulta illa mysteria revelavi.* At non sine aliquo nævo, non sine graviore etiam poena, quam statim persensit: Nam & odor ille suavissimus, quem è Cæli regia extulerat, & dulcis in palato gustus, ac relictæ suavitas in amarorem versa, & ulcera, ac tumorem impotentis linguæ: adeò Superis, Deoque ingrata extitit occultæ gratiæ, diviniq; favoris revelatio. IV. Nec se jactare unquam, nec sua.

Dixit, & altum ingemuit pius Præsul, & in uberes lacrymas excessit, testes utique doloris, testes & poenitentis animi, cui grande nefas vel aliquid extulisse, quod ad laudem faceret, & aliquam apud alios sanctitatis opinionem ingenerare posset. Adeò hac in parte sobrii, & abstinentes Sancti, adeò secreti retinens oris Humilitas. Et meritò: non rarò enim evenit, ut dum Cæli favores lingua liberiore in aliorum aures effundunt, iis illico priventur.

E Cisterciensi familiâ conversus aliquis Angelum alteri è fratribus astantem sæpè viderat, seu ille ad negotia domus foras itaret, seu ad opera domestica sedulus properaret; aderat illi cælestis genius, ceu comes, ceu etiam Tutelaris. astantem, ut dixi, viderat alius, & B. Hermannus Abbat retulerat, à quo mox audiit illud: *Quia visionem retulisti, nunquam Angelum de cætero videbis.* Et ita factum est, & factum benè, Cælo judice, & quasi vindice; nec enim facilè patitur ea revelari, quæ in mortales benigniùs

benignius effuderit : sed potius amat silentio sup-
primi, atque occultari. Cujus alia atque alia ratio
afferri potest.

Serm. 9.

Una, quam effert D. Chrysologus, quia *Humilitas*
(uti & virtus omnis) à Deo genita Cœlum spectat, in
oculis agit divinis, & à Deo solo ut glorificetur, expectat :
adeoque spectaculum populi, vulgi laudes, favores hominum,
mundi gloriam non requirit.

Quî enim requireret, cum sibi sufficiat ipsa, con-
tenta sui ? quod vel natura duce agnovit Seneca,
cujus hoc effatum :

Sacra virtus omnis, nihil ex se petens, nisi usum sui.

L. de velan.
Virgin.In cap. 4.
Cant.

Quod si virtus omnis nihil ex se petit nisi usum
sui ; certè vel maximè humilitas : quæ ut abscondi
amat ; sic & detegi erubescit : nec mirum, quia ut
scitè Tertullianus : *Ipsam bonum erubescendum est* :
At bonum longè maximum Humilitas, ideoque
laudabilis ejus *verecundia*, ut doctè Rupertus ait.

D. Thomas in illud Ezechielis vaticinium :
Nigrescere faciam stellas Cœli. justos omnes, qui in
Ecclesiæ quasi firmamento sunt, componit cum
stellis : quod in eo sint, quod in Cœlis stellæ, vide-
licet *ardentes spiritu charitatis, lucentes verbo veritatis,*
nigrescentes virtute humilitatis.

Et hæc sunt potissimæ rationes cur Humilitas *oris*,
& se & sua nolit objici oculis hominum, & esse
in mundi quasi luce : sed potius in abscondito, &
obscura veluti nocte, quia cõtenta sui, quia *verecunda*.

V.
De se abje-
ctè loqui.

Quintus gradus ejusdem Humilitatis, est de se
abjectè loqui

Ita locutus Corianus ille Alexandrinus, probatæ
apud Superos humilitatis, de quo illud cœlitus cog-
novit S. Antonius, se necdum ad illius sanctitatem
pervenisse : quod cum audisset, ad eum illicò perre-
xit, quæsitivæque studiosius *Ecquanam bona patraret* ?
cui ille.

Nil me memini unquam boni egisse, nisi quod
summo mane surgens, antequam operi manum ad-
moveam, hæc mihi dico.

In vitis
Pavum.

Omnes in ista Civitate à parvo usque ad maximum ob
sua benefacta paradysum adipiscuntur : ego verò solus ob
mea peccata addicor cruciatibus inferni.

Dionysius
Carthusia.
inc. 17. Ec-
cles.

Hæc ille de se ex humili sensu, cui non multum
absimilia, quæ S. Hugo Carthusiensis, Antistes
Lincolniensis, qui hæc frequentius in ore habuit :
Mala mea purè mala sunt, & mea sunt : bona autem mea,
nec pura sunt, nec mea sunt.

Hæc ille de seipso, in quem certè cadere potuit
illud, quod deinde D. Bernardus :

Magna, & rara virtus profectò est, ut magna licet ope-
rantem, magnum te nescias : & manifestam omnibus tuam,
te solum latere sanctitatem, mirabilem te apparere, & con-
temptibilem te reputare. Hoc ego ipsis virtutibus mirabi-
lius judico. Fidelis revera famulus es, si de multa gloria
Domini tui, etsi non exeunte ex te ; tamen transeunte per
te, nihil tuis manibus adherere contingat.

Et ita contigit S. Hugoni, cui nihil unquam ad-
hæsit eorum, quæ per illum operatus est Deus :
quia ea non reputabat sua.

In ejus vita.

Uti nec reputavit unquam B. Joanna de JESU.
Hæc etsi omnium virtutum ferax esset : nihilomi-
nus sese vocitabat inutile terræ pondus, quod non
ferret nisi spinas, & tribulos, nisi orbis scandala,
adeoque graviter se dolere aiebat, quod in ipso adi-
tæ religionis limine, non assumpsisset subnomen
Joannæ à miseria. Ex verò enim nihil in se ag-
noscebat, nihil loquebatur, nihil jactabat præter
miseriam, magnam utique à corpusculo *miseriam* ;
sed majorem ab animo.

Hæc illa de se ex humili sensu, ex ipsa Humili-
tate ; quæ *oris* dicitur ; cujus etiam amans P. Ber-
nardus Colnago è Societate J E S U, vir notæ apud
nos sanctitatis, hoc sibi vivus Epitaphium conscripsit.

Sum nihilum, nihilumque fui, nihilumque manebo.

R. P. Lobbeti Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Ascendo ad sextum, & ultimum gradum Humi-
litis illius, quæ D. Bernardo dicitur *oris*.

Is est, ut de te abjectè loquentes, te irridentes,
& subfannantes, non solum insigni patientia exci-
pias : sed & cum ingenti gaudio. quo in genere il-
lustre est illud, quod religiosi suis in exemplum
proponere solitus Ioannes Abbas, Præful eximie
sanctitatis.

VI.
De se abje-
ctè loquen-
tes libenter
audire.

Adolescens unus aliquis in Philosophiâ discipu-
lus, cum nescio quid peccasset contra magistri sui
placita, primùm acriter increpitus : dein & istud ex
illo audit. *Non dimittetur tibi hæc noxa, nisi prius per*
tres annos, & verba acriora, & injurias, & contumelias
æquo animo tuleris insigni tui demissione, atque desipientia.

In vitis PP.
l. 2. c. 80.

Admisit discipulus hæc magistri sui imperia, au-
diit, tulitque omnia : dein exacto jam triennio rediit,
veniamque supplex petit.

Discipuli animum, invictamque patientiam ama-
vit laudavitque Philosophus, tum & adjecit illud :
Si tibi ex integro velis remitti hanc culpam, adde & tres
alios annos in illa patientiæ ac demissionis palestra, & iis
omnibus, qui te verbis pungentibus, injuriis, opprobriis malè
affecerint, da mercedem pro re quasi benè gesta.

Paruit adolescens, & in hac exercitatione, ceu
studio virtutis, annis tribus iterum decurrit ; dein
& ad Philosophum regressus, illi sese ut discipulum
stitit. Suspexit ille, amavit, extulitque discipuli con-
stantiam, eumque amplexibus, & osculo dignatus,
& culpam omnem remisit, & dignum censuit, qui
Athenas (nobilem, id temporis, Academiam)
pergeret. Perrexit porrò, & ecce in primo limine
occurrit Philosophus, eò loci nominatissimus, qui
viso adolescente, cum & dictariis, & injuriis, &
calumniis quàm pessimè excepit : sic enim futuros
aliquando discipulos probare solitus, & experiri quo
animo essent ad injurias & probra : an demisso, an
elatiore supercilio ?

Quid hîc adolescens ? connivere cœpit ; imò &
subridere, & alacri vultu, blandis oculis, pacatæque
mente excipere omnia : stupere Philosophus, &
constantiam amare, tum ex eo quærere : *Ecquid*
rideret ? cui ille : tres anni sunt, ex quo injurias, probra,
contumelias à quocumque illatas grandi pretio emo, ac
remuneror : jam hominem inveni (& quidem magni inter
suos nominis) qui eas gratis mihi donat. Quidni ergo
rideam ? an non & risus, & gaudii seges amplissima ?

Hæsit attonito similis Philosophus, & novum
hunc discipulum illicò suis adscribi voluit ; & sic ad
illum :

Gymnasium ingredi : is enim es, qui & sis Philosophus,
& melioris sapientiæ candidatus.

Hæc suis alumnis referre solitus Joannes Abbas,
& inde conficere patientiam, ac humilitatem, ceu
geminas sorores, portam aperire ad altiorem, id est
Christianam sapientiam, & verò jam inde à nascente
Ecclesia aperuerunt, aperientque in ævum omne.

TERTIUS GRADVS HUMILITATIS. est operis.

Non ducam te, Amice Lector, in aviam ali-
quam incultamque solitudinem, nec in Ægypti
desertum aliquod, ut in eo Paulos, Antonios,
Arsenios videas, ac contempleris : neque etiam de-
flectam ad numerosa, sacraque Deo, ac divinis
cultibus Monasteria, ut in illis Benedictos, Bernardos,
& alios probatæ sanctitatis viros demireris : neque
subibo Virginum Asceteria, ut in his etiam suspicias,
& ames grandes animas, & Cœlis ipsis à virtute, à
modestia, à demissione sui altiores. Ab his, & illis
fortassis & pedem, & animum averteres : crederes-
que, non posse te pari passu, æquoque pede in virtutis
stadio cum illis decurrere : quia tam hi, quàm illi aut
sunt cælestes homines, aut certè terrestres Angeli :

nec abnuo, ideoque ab illis longius abeo, & abire te patior, benevole Lector, teque duco in superbas Principum aedes, & Regum; & Cæsarum aulas, ut etiam in illis consideres, quid rerum tandem agatur; & an etiam in altiores illas domos, & repleta fumosis imaginibus atria, invehatur ea, quam hic quærimus, animi demissio, & humilitas.

Primum itaque sub Regum Christianissimorum aurata tecta, & in illis attende, suspice, venerare sub Coronatis Capitibus & Regios simul, & humiles animos, atque ubi aspexeris, imitari stude.

E serie Regum, qui primus occurrit ab animi demissione spectabilis, est Robertus Francorum Rex. Hic in Concilio Episcoporum, cum advertisset Lamberto Lingonensi Episcopo, viro in paucis docto, & probo, ex eo quod altius sederet, pedes dependere, motus erga eum pietate ac reverentia; surrexit è solio Regio, & pro innata Christianissimis Regibus comitate, suppedaneum ipsemet sedulus perquisivit, quod procul inventum manibus suis attulit, & Episcopi pedibus supponere, non est dedignatus.

Invasit hic stupor, & propè pudor omnes, qui aderant, ad eam tanti Regis, non dicam urbanitatem, sed & demissionem; ut qui regias manus, sceptro assuetas, & armis, pedibus unius è suis submisisset; ad quem spectare potuit illud Plinii in Panegyrico ad Traianum:

Cui nihil ad augendum fastigium superest, hic uno modo crescere potest, si seipse submittat, securus magnitudinis suæ.

Et ita, non dico Cœli calculo tantum, sed & hominum probatorum iudicio, tum crevisse visus est Robertus, Rex Christianissimus, quia seipse submittit, securus magnitudinis suæ, securus & majestatis; nihil enim huic, nihil & illi decedit umquam ab humilitate. Verum quippe & illud Plinii:

Neque enim ab ullo periculo fortuna Principum longius abest, quam ab humilitate.

Alter, qui in eodem Christianissimorum Regum ordine visitur ab humilitate planè singularis, est S. Ludovicus, qui in serie Regum fuit, quod in annulo gemma est.

Ut eximia illius in Deum pietas; sic & in pauperes charitas enituit. Vidisses illum posito diademate, imò quasi deposita Regis persona, singulis diebus Sabbathi, flexo genu trium pauperum lavare pedes, abstergere, osculari: tum aquam affundere lavandis eorum manibus, quas & osculabatur, tum etiam accumbentibus mensæ ministrare: denique liberali eleëmofyna donatos à se dimittere, illustri sanè in tanto Rege, & corporis, & animi demissione, quam probavit etiam erga eos, qui ei erant à confessionibus, si quando enim coram eis consedisset, advertissetque vel ostium, vel fenestram apertam, illic è loco confessionis surgere, & hanc, & illud claudere, ut in eo demissionis officio Confessarium præveniret: cumque moneretur, non esse Regis illud: modestè, & candidè respondebat: *Carissime, vos estis Pater: & ego filius, & ideò hoc facere debeo.*

Regiæ profectò voces, & dignæ Christianissimo Rege, ut qui in Vicariis Christi Christum ipsum agnosceret, ac veneraretur; regia profectò fide, regia & humilitate, quam etiam suspicere, & amare licebit in Augusto Cæsare, Ferdinando II. gloriosæ memoriæ.

Hic cum bona, & cum mala fortuna compositus, & utriusque semper victor, præclara posteris Austriacæ fidei documenta, exempla reliquit: inter quæ non infimum erit, quod subjicio, & accepi à R. P. Rosmaire, natione Belga, patria Mechliniensis.

Erat ille tum temporis Serenissimo Duci Neuburgico à Confessionibus, & ab eodem Viennam ad

Cæsarem missus. fortè tum æger, & cubiculo, & lectulo affixus jacebat R. P. Lamormannius, Imperatoris Confessarius, cum suffectus ad tempus sacerdos ille noster, qui & Sacrum in aula de more faceret, & Cæsari aures daret, cum eas exegisset.

Igitur die quâdam è sacello evocatus ad conclave Cæsaris, ab eodem benignè exceptus, & jussus excipiendæ confessioni ad oratorium confidere. Sed ô malum! vel potius, ô commoda magni boni, exempli & rarioris occasio! deerat enim illic sedile: quod ut advertit Imperator, alterum, quod ex adverso erat, quærit, manu prensat, attollit: prensat, & attollit sacerdos. Hic orta lis, & pia quædam contentio, quis è duobus sedile tolleret, & in opportunum locum deferret. Dum id officii suo quasi jure deposcit sacerdos ille noster, & ex adverso, illud humili, & verè Christiana, hoc est Austriaca pietate, sibi uni servatum vult Cæsar, qui tandem evicit, adjecitque illud dignum cedro:

Sede mi Pater, & caput obtege. Ita enim factum oportuit: quia in hoc tribunali, tu iudex, & ego reus.

O plenas fidei voces! ô religionis avitæ testes! ô dignas tanto Cæsare! ô transmittendas in Posteris omnes, & longè futuras ætates, quæ ab illo discent, quid de sacro illo tribunali, & sentire, & loqui debeant; quid etiam addiscere ex tanto Cæsare, quid, inquam, & fidei simul, & humilitatis. dixit aliquando Seneca:

Et hæc summa magnitudinis servitus est, non posse fieri majorem. Lib. 5. de Clementia. c. 8.

Invenerunt Reges Christianissimi, invenerunt & Augusti Cæsares in summa illa sui magnitudine, quæ fieri possent minores, videlicet abjiciendo se ipsos ad ea, ad quæ vix etiam famuli, & de communi luto homines. Ab illis disce, Mi Lector, quid te moliri oporteat: Nempe humilitatem amare, colere, & omni animi contentione quærere; & quidem primò eam, quæ est cordis, in humili abjectoque de te sensu. Deinde eam, quæ est oris, & linguæ, semper abjectè de te loquendo; & ut alii etiam loquantur, amando. Denique & illam, quæ est operis, demittendo teipsum ad vilissima quæque vel exemplo Regum, & Cæsarum; vel quod longè maximum est, exemplo Christi, in cujus femore scriptum, *Rex Regum, & Dominus Dominantium.* Et tamen ut is esset, ad discipulorum pedes, imò & Judæ proditoris, sese demisit. Et hoc in vivis ab illo Humilitatis exemplum, nec ab simile etiam ab eodem jam Cœlis addito cernitur.

Mirabile enim illud: sed verum tamen, quod Henriquez Cisterciensis Ordinis Historiographus, Christum è Cœli regia delapsum, B. Godefrido, sacristæ, & monacho Villariensi lavisse pedes, nec dedignatum id officii, etiam ex sinu (ut ita dicam) beatitudinis, ut & tu eadem non dedigneris obire in valle miseriæ, & infelicitatis. Lilia Cisterciensis. Dist. 3. c. 83.

CONCLUSIO.

Humilitas via ad sublimitatem.

Beatæ Elisabethæ, Schonaugiensis Cœnobii quondam Abbatissæ, in finibus Trevirensis Diœcesis, in excessu mentis objecta hæc species: Mons erat excelsus, & planè arduus, cœlesti tamen luce conspicuus, à cujus imo ad summum aperiebantur quasi tres viæ.

A dextris viridis erat, à sinistris purpurea; media coloris hiacynthini, qualis esse solet Cœli serenioris.

In vertice montis ad summum viæ mediæ, stabat Tres in vir augusta specie, & majestate verendus, cujus facies nitebat, & radiabat velut æmula solis, oculi micabant stellarum instar, tunica hiacynthina defluebat ad imos pedes, in ore erat gladius utrâque parte acutus, in dextrâ clavis, in sinistrâ sceptrum.

Et hæc

Helgandus
in ejus vita
sub initium.

Supra.

Guilielmus
de Nangis
l. de rebus
ab eo gestis.

Lilia Ci-
sterciensis.
Dist. 3. c. 83.

Lilia Ci-
sterciensis.
Tom. 1.
Dist. 3. c. 83.

Et hæc ipso die Pentecostes, die sacro, die benè ominato, proposita est imago.

Hanc dum usurpat oculis, & mente recollit B. Elisabetha, ecce illi sese visendum objicit Angelus, utiq; futurus interpret oblatæ visionis; hæc enim illi:

Mons iste præcellus est Beatitudo, ad quam ficti, natiq; mortales omnes.

Lux illa aurea, quæ montem ambit, ac vestit, est ipsa claritas, & splendor luminis gloriæ.

Via illæ tres, quæ in montem illum ducunt ascensu planè arduo, sunt tres Electorum viæ, è quibus.

I.
Humilitatis

Prima, quæ est coloris viridis, & ad aspectum amœnissimi, est *Via activa*, qualis in religioso statu esse ferè solet Laicarum sororum, quæ in officiis *Marthæ*, id est humilibus, atque abjectis exercentur: & hæc illis via, qua pergunt in sublime.

II.
Orationis.

Alterà, quæ est media, & coloris hiacynthini, id est cœlestis, est *via contemplativa* rerum divinarum, qualis ferè in religione est eorum, & earum, quæ choro, & cœlestibus laudibus decantandis vacant, atque distinentur. Et his in sublime fit via pennis altissimæ contemplationis.

III.
Martyrii.

Postrema, quæ est purpurei, & sanguinei coloris, est *via Passionis*, qua gradiuntur Martyres, grandes animæ, fortia pectora, heroës inclyti, qui sanguine, Dei aut Religionis gratiâ effuso, sibi viam moluntur in Cœlorum ardua.

Et hæ sunt electorum viæ omninò tres: Vir autem ille, cujus facies luce, splendore, radiis, solem vincit, est Christus, candor lucis æternæ, imago Patris, & ipse splendor divinæ claritatis, id est, æterni Patris.

Oculi micantes, est ejusdem aspectus in electos, quos dum contuetur, simul & cœlesti luce, & benignioribus divinæ gratiæ influentiis perfundit.

Gladius in ore, est Christi, Judicis sententia, quæ aliquando in reprobos, ceu gladius distringetur.

Tunica Hiacynthina, est ipsa Christi Humanitas, caroque Virginea, è Virgine sumpta, sine virili congressu, altiore videlicet afflatu Divini Spiritus, adeoque quodammodo cœlestis tota.

Clavis, quæ in dextrâ eminet, est potestas aperiendi beata Divorum atria, cœlestesque portas.

Denique Sceptum, est Regia, quæ in Christo erat, potestas.

Et hæc objectæ tum visionis interpretatio, ex qua ad rem meam illud tantum deduco, quod mihi pro Coronide proposui, Humilitatem esse primam viam, quæ ducit in sublime.

Ut pugnem tecum autoritate, Amice Lector, testem adduco D. Augustinum, cui humilitas est via in Cœlum; sic enim ille aliquando: *Tutam, veramque in Cœlum viam molitur Humilitas.*

Testem & D. Bernardum, qui hæc olim ad suos è pulpito, hæc modò è Cœlis ad nos: *Descende, ut ascendas; humiliare, ut exalteris. Hæc enim ad sublimitatem via, & non est alia præter ipsam: qui aliter vadit, cadit potius, quàm ascendit.*

Testem & Chrysostomum, oratorem aureum, cui humilitas *currus* est. Sic enim aliquando ad suos, *Sedebis in curru humilitatis; qui te in Cœlum sustollit, qui equos habet alatos.*

Testem denique & D. Umbertum, cui humilitas est *scala*, per quam facilis in Cœlos est ascensus; sic enim de illa: *Scala est ad cœlestia nos sublimans.*

Sed autoritate pugnatum satis; certemus & exemplis: his indubiè manus dabis, & disces tam in hac vita mortali, quàm deinde in immortalis, humilitatem viam esse in sublime.

A Liberio Pont. Max. ad Concilium evocatus S. Hilarius, Pictaviensis Episcopus, id unum spectavit, quæsitq; impensius, ut in sacratiore illo concessu cederet omnibus, essetq; in postremis, &

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

quidem (quod insignis reverentiæ fuit, ac demissionis) staret ipse, confidentibus aliis: & certè ex voto sic stetit. At Divina providentia diu stare non est passa; mox enim, quæ vicinior erat terra visa paulatim intumescere, attolliq; ac formari in modum scabelli, in quo, ceu curru quodam Humilitatis, consideret S. Præsul, quem eo miraculo Deus ab imis ad summa duxit, ut omnibus in eo Concilio & honori, & amoris esset, & stupori, simulq; posteris omnibus documentò, humilitatem viam esse ad summa, ad honores, ad famam, ac nominis existimationem, ad sacros denique plausus etiam in hac aurâ mortali. Demus aliud, quod etiam in aliâ immortalis.

Dabitur illud in D. Francisco Assisio. Necdum hic terris vivere desierat, cum ecce viro in paucis religioso, & sancto, visum est aperiri Cœlum, & patere Divorum atria, atque in his thronus sublimis situs medios inter Seraphinos, sunt illi altissimæ Cœlorum Intelligentiæ, & Beatos inter Spiritus, & amore in Deum eminent, & gloriâ simul, ac beatitate.

Hæc dum mentis oculis contemplatur, ac suspicit; audit & illud è Cœli regia: *Hæc sedes parata humili Francisco.*

D. Bonaventura in ejus vita.

Erant in terris Coronata Capita, erant & Insulata; & horum nulli, quod sciamus, parata in Cœli vertice sedes media Seraphinos inter; ea nimirum uni Francisco servata, & quidem *humili*. Superbis illis, altiq; spiritus hominibus omninò nulla, ne in infimo quidem Cœlorum ordine.

His relictæ coronæ, folia, throni; sed in terris: in Cœlis autem ne angulus quidem, ne scabellum ad pedes abjectum.

I modò quisquis es, altos indue jactaque spiritus: ab his certè non ibis in sublime, non tolleris in Cœlorum atria: sed potiùs prono ac præcipiti lapsu ad ima demergêris: Ne porrò sic mergaris, agè, abijce te ad infima. Ita se abjecerat Franciscus ex vero *humili*, qui etiam à sociis visus in curru igneo miri splendoris in sublime tolli.

Wadingus in Annal. Mino. tom 1.

Credidisses Eliam alterum, & certè à Charitatis ardore Elias erat: sed quantò ab hac altior, tantò ab Humilitate abjectior.

Altitudinem porrò, ac sublimitatem ostendit etiam illud, quod in fœlici illius è vivis excessu spectavit frater Jacobus à Laude (qui & ipse Assisii obiit miraculis deinde clarus) spectavit, inquam, D. Francisci animam sub specie fulgidæ stellæ, à candida subvectam nubecula in Cœlos inferri eo ipso momento, quo è corpore excesserat.

Tom. 1. sup. Anno 19.

At cur, inquires, in stellæ formâ, cur & subvectæ à nubeculâ?

Est nubecula humilitatis symbolum, & hæc D. Francisco, ceu stellæ novæ, pro curru fuit, quo in Cœlos eveheretur, adeò verum illud, quod initio mihi proposui, humilitatem viam esse in sublime. Addo etiam & statum vitæ humilem, qui scilicet longius abest ab omni honoris fastu seu profano, seu etiam sacro.

Hubertus Morinensium Episcopus, dum post horas matutinas orationi vacat impensius, petitq; ut si fortè Deo displiceret, quòd esset Episcopus, dignaretur illi aperire. hanc de Superis vocem excepit à bono Genio: *Librum vitæ legi, & relegi, & Hubertum Episcopum non inveni.*

Audit Hubertus, nec mora ab Insula, Peditq; longius abiit, atque in D. Bertini, abjectionem monachi habitum induit; ratus omninò, quod erat, in religioso, id est humili vitæ statu, Libro Vitæ facilius & certius inscribi, quàm in eminentiore dignitatis gradu.

Quod ipsum à fœlici obitu indicatum voluit Religiosus alius notæ sanctitatis, qui cum in Episcopum electus

electus esset, omnino detrectavit, ac deinde uni è familiaribus apparens dixit: *Si de numero Episcoporum fuisset, de numero damnatorum jam essem.*

Maneat ergò indubitatum illud, Humilitatem viam esse ad sublimitatem, & quidem in Cœlis summam.

B. Vrigman, Dominicanæ familiæ sidus illustre, cum nusquam sibi congruum locum, quam in profundissimo inferni, sub ipso Lucifero reperire posset, eoque se ex humilitatis sensu aliquando demississet, accepit hanc vocem è cœlo lapsam: *Vrigman cito huc ascende ad thronum altissimum in Cor Dei Patris.*

Quid eo ascensu amantius? quid altius? quid divinius? Certè nihil amantius, quia in Cor ipsum Dei Patris. Nihil altius, quia ad thronum altis-

simum. Nihil denique divinius, quia in Cor Dei; hoc est in ardentissimos ejus amores.

Et hæc ab humilitate est merces, hic & ascensus, cui non multum absimilis est ille, quem adiit S. Gertrudis. Hæc cum aliquando pronuntiasset indignam se esse, quam terra sustineret, etiam, ut aiebat, miraculo, à Deo hoc illi dictum: *Ipsos cœlos Lib. 1. vitæ anhelare ad felicem illam horam, qua ejus pedibus se possent e. 12. substernere.*

Amant nimirum cœlestes orbitæ, amant & ipsa sidera, ceu cœli gemmæ, amat ipse Sol, & Luna, istorum orbium, ceu vasti corporis, oculi; amant, inquam, atque gestiunt, humilium pedibus sub-
sterni, & quodammodo subjacere.

TRACTATUS DE ARDENTIORE ANIMARVM ZELO.

NE me damnes, Amice Lector, si calamum ducam in argumento satis trito, & obvio. facio quod in legerido melle solent apes; involant hæ in amœna prata, in fœcundas floribus areolas, & modò his, modò illis insident, & succum exungunt, quem deinde in mel convertunt suavissimum, opplentque alvearia; quæ non idèò damnabis, quia deforis aliqua petuntur, quibus replentur. Sic nec me argues aut dammabis, si pauca ex aliis delibem, ac deinde de meo etiam addam plura: erit illud laboris non exigui: hoc industriæ nostræ, pro qua moveatur

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Tabescere me fecit zelus meus.* Psalm. 118. vers. 139.

§. 2.

Quis ille zelus?

Quid illud
tabescit?

PRIUSquam delabar ad propositas mihi quæstiones, verbulo notari velim, quid innuat ea vocula *tabescit*. In hac pius hæret Interpretum labor; dein in alias atque alias abit explicationes.

S. Hieronymus vertit: *Consumpsit me zelus meus*, hoc est vires omnes & corporis, & animi absumpsit; tanta in eo vis, tantus & ardor.

Alii exponunt, *Dissipavit*, id est, in alias, atque alias curas distraxit, nec suum voluit esse animum, nec in se, nec sibi vivere, & spirare; sed aliorum commodis, & bono spiritali: adeò sui prodigus est zelus ille divini honoris, & cultus.

Nonnulli, *Succidit*; ut falce succiditur planta, vel herba virescens; & sic succisa exarescit: sic & animus zelo Dei plenus quasi succiditur, & exarescit totus.

Alii, *Contristavit*; hoc est, gravi mœrore affecit; nec enim gaudere potest mens diviniore zelo occupata, cum alienos videt à Dei nutu, ac voluntate.

Alii, *Oppressit*, ceu incumbente quadam mole.

Alii denique, *Enecavit*: hoc est, dum alios ad immortalem vitam allicit, parat, urgetque: nec assequitur quod operosè molitur, vitam hanc mortalem propè amisit. Tanta vis est zeli in mortem, vel in vitam; si fortis ut mors dilectio; fortis & zelus.

Et hæc versiones ex alia, atque alia hebrææ vocis notione manarunt, adeò dives, & fœcunda est hebræa vocula etiam vel unica.

Ea est *Tsamath*, quæ omnes illas interpretationes patitur, aliasque iis affines, quibus addo illam, quæ est à voce græca, *ἔξηρξας*, idest liquefecit: ut enim cera solet à facie ignis: sic totus liquefiebat David à zelo illo ardentiore, & hoc, ut ait, *quia obliti sunt verba tua inimici mei.* Psalm. 118. v. 139.

Descendo ad eam, quam mihi proposui quæstionem. *Ecquis ille zelus?* Quid sit zelus?

E Sanctis Patribus, & Scripturæ Interpretibus vix invenio, qui Zelum pressius definiat ex arctioris Philosophiæ legibus: describunt propè omnes ex pia quadam oratoriæ artis licentia, ex illis, & ipse in præsentia describam.

S. Dionysius Arcopagita Summi Numinis zelum appellabat *amatorium quendam impetum*. *Amatorium* quidem, quia ex amore nascitur, veluti nobilis, & primus illius partus; *impetum* autem, quia non lentè, non segniter fertur, sed summâ vi, summâ celeritate, summo & impetu. De divin. nom. c. 4. I. Amatorius impetus.

D. Ambrosio. *Zelus est Charitas*; non quidem in seipso; sed in fonte, sed in origine: zelus enim profluit à charitate in Deum; si Deum aspicit, si illius gloriam, illius cultum spectet: sin autem proximi bonum, ac salutem, procedit à charitate in proximum, velut à suâ origine: hinc illud ejusdem S. Doctoris: *Qui non zelat, non amat.* II. Charitas. In Psalm. 118.

Aliis zelus in Deum, & proximum, dicitur quasi *Charitatis apex*, quia nobilissimus actus est, qui ab ea dimanat.

Divo Thomæ, Angelico Doctore, *Zelus est ardor, & intensio charitatis contrarium repellentis*, personæ videlicet amatae injuriam: nec enim ferre potest, quisquis eam amat; ut repellat, ut longè propulset, est necesse. I. 2. q. 28. art. 4. III. Ardor.

D. Bernardo, *Zelus est intima quadam stimulatio Charitatis*, piè nos sollicitantis emulari decorem domus Domini, fraternam salutem, incrementa lucrorum ejus, incrementa frugum justitiæ ejus, laudem & gloriam nominis ejus. IV. Intima stimulatio.

Hugoni de S. Victore, *Zelus est fervor animi ad compassionem naturæ, & ultionem culpæ, & devotionem gratiæ proni*. Zelus itaque utiliter flagellat servum, salubriter corrigit filium, sollicitè, atque feliciter servat conjugium; servum ultione, filium compassione, conjugium devotione. V. Fervor animi.

D. Augu-

VI.
Comestio.

D. Augustino, Zelus est veluti quædam comestio, & violenta quasi devoratio illius, quem invaserit: sic enim de illo ad Christianos olim, modò etiam ad nos:

Tract. 10. in
Ivan:

Vnumquemque Christianum zelus Dei comedit, ut quantum in eo est nihil perversi patiat. Vides fratrem currere ad theatrum, prohibe, mone, contristare: si zelus domus Dei comedit te. Vides alios currere, & inebriari velle, & hoc velle in locis sanctis, quod nusquam debet: prohibe quos potes, quibus non potes, blandire: noli quiescere: tamen, si amicus est, admoneatur leniter; uxor est, severissime refranetur; ancilla est, etiam verberibus compescatur.

VII.
Sacrificium
& mors.

D. Paulo, Gentium Apostolo, Zelus est veluti quoddam sacrificium, & spontanea immolatio, qua zelo animarum mens occupata, quotidie se Deo immolat, & quasi ad aras cadit nobilis zeli victima.

C. 2. v. 17.

Et ita cecidit D. Paulus, qui hæc ingenuè de seipso ad Philipenses: *Immolor supra sacrificium, & obsequium fidei vestrae*; & sic ad Corinthios: *Quotidie morior per vestram gloriam fratres.*

1. Cor. 6. 15.
v. 29.

Fuit illud in Apostolo profusæ in proximos charitatis, quorum bono, & salutis sese quotidie Deo devovebat ad aras sacrationes, & ad illas accidebat, veluti grata Superis victima: cui volupe erat sic cadere, sic emori, ut suo casu surgerent alii, & sua veluti morte viverent; viverent, inquam, Religioni, ac Deo.

VIII.
Vita Dei.

2a Ps. 118.
Serm. 18.

D. Ambrosio, ad quem redeo, & in quo has Zeli descriptiones finio. *Zelus Dei vita est.* Quid amplius? quid excelsius? quid divinius dici potest? Certè, qui *Zelum Dei vitam* esse dixit, omnia dixit. Dixit enim Deum esse, quia Dei vita, Deus est.

Quòd si Deus est, necessum profectò est, ut qui Dei zelum induit, & Dei quoque vitam induat, & veluti Deus sit, non quidem essentia, & natura (quod adynaton) sed aliqua cum illo vitæ communione, & participatione. Et hoc bonæ menti stimulo esse debet, ut eo divinæ gloriæ zelo torus inardescat.

§. 2.

Quotuplex ille Zelus?

Zelus divi-
ni honoris.

A Pud Authores probatos, & sacræ Scripturæ Interpretes triplex est.

Primus est studium vehemens, & ardor quidam igneus, promovendi divini Numinis gloriam; cognitionem, amorem, & cultum.

Is fuit in S. Ignatio, minimæ Societatis nostræ Fundatore, cujus hoc solemne lemma fuit, *Ad maiorem Dei gloriam*. Hoc illi in corde, hoc in opere fuit. Dei sui gloria, veneratio, cultus.

Hinc in constitutionibus ad singula quæque capita repetitæ illæ, & similes voces, *Maiorem Dei gloriam, majus Dei obsequium semper spectando*. Hoc scilicet unum illi erat in oculis, hoc in amoribus, primisque curis.

Ab hoc porrò zelo, ceu entheo quodam ardore, facies illi lucere non semel, atque ardere visa, etiam à S. Philippo Nerio, qui se tantæ lucis, tanti & ardoris oculatum testem prædicare non desisteat.

Maffius in
eius vita.

Ab hoc zelo dum publicè immortalis Deo sacrificium offerret, globo ignis in caput incidente, ardere visus est; flammâ sursum redeunte, atque ut ita dicam, victimam referente ad ipsum Numinis solium, cui scilicet immolabatur.

Is quoque fuit in S. Teresa, quæ maiorem Dei gloriam in omnibus quæsit, atque solemni voto ad hoc se obstrinxit; quod ante illam, nullus quod sciam Sanctorum fecisse, est auditus.

Hoc porrò votum, dum in Teresa, ceu sponsa amat cœlestis Sponsus, è Superum regiâ Angelum emisit, vultu mirè decoro, qui jaculo ignito ejus cor trajiceret. Et porrò sic trajecit, ut æstualet, ut

colliquefceret tota: maximè verò, cum ex illo etiam excepit voces illas amabiles, suaves, divinas, quibuscum dexteram ei porrigens: sic ad illam:

Aspice clarum hunc, qui te sponsam meam ex nunc fore significat. Honorem deinceps meum queres, non modò ut Creatoris, Regis, ac Dei tui, sed ut vera sponsa. Iam meus honor, tuus est; tuusq; meus est.

Hæc illi Christus, ceu Sponsus Cœlestis, qui etiam ei hanc mentem injecit, semper agendi quod Deo gratius foret atque acceptius, ad quod etiam se voto obligavit: ut hunc animi sui ardorem, & divini cultus zelum, in se accenderet magis; atque in aliis deinde promoveret.

Ad hunc porrò divini nominis zelum spectant duo, quæ etiam illum produunt.

Ejus indicia
duo.

Primum est, illatis Deo injuriis, & convitiis magis lædi, quàm suis; imò suis non tangi; sed dumtaxat Dei: quo in genere mirè excelluit S. Ignatius.

Subierat aliquando cogitatio, quis sibi sensus foret, si Deus pro supremo dominio, quod habet in omnes creaturas, se inferni carceribus atque ignibus æternum addiceret, etiam sine culpa. Quis tunc sibi sensus? & quod in eo statu grandius malum?

An angustia inferni carceris? an horror æternæ noctis, ac tenebrarum, an edaces flammæ, & ignes æterni? an pœna damni? an verò jactæ in Deum (amores utique suos) injuriæ, convitia, blasphemæque voces?

Ubi hæc apud se tacitus reputare S. Ignatius; tum illud resolvere, & certum habere, prima illa pro nihilo ducere præ ultimis, & hoc ideò, quia illa, ut mala sint; at Ignatio soli mala sunt; hæc autem mala, etiam Deo suo, amoris suo. De malo autem suo non dolere fixum erat: at de malo Dei, quàm maximè. Ecce quis illi zelus divinæ gloriæ, & boni (ut ita loquar) divini.

Juvat hinc exscribere, quæ in membrana ipsemet aliquando annotavit.

Duabus, inquit, rebus, defixus hærebam: altera quæ ibi supplicia mihi forent luenda: altera quibus ibidem, quantivæ Dei nomen convitiis peteretur. Ac priori quidem nihil adeò moveri me, neque terreri sentiebam: Caterum audire illas divinisissimi Numinis injurias, id demum me magnoperè sauciabat.

Hic siste, Mi Lector; hic oculum fige. Sauciari se dicit Ignatius, & quidem magnoperè, Dei sui injuriis: at inferni suppliciiis nihil moveri; imò nec terreri. An non ille Amoris, an non Zeli divini oris est excessus?

Huic affine aliquando legi in vitâ, gestisque B. Angelæ de Fulgino. Hæc aliquando de seipsa candidè audita est dicere:

Bollandus
in ejus vita
4. l. 17.

Quod si certissimè scirem me dammandam, nulla ratione possem dolere, nec minus laborarem, nec minus studerem orare, & honorare Deum, nec in ejus amore inepescerem.

En zelus divini cultus, labor, orationis studium, Dei honor; imò & amor, quem redderet in terris, & in hac vita mortali, si fortè non posset in inferis, & in tota quanta est æternitate.

Alterum indicium divini cultus, ac zeli, est, eos, qui in illum aliquando peccant, & verbis perstringere, & pœnis etiam acrioribus multare; & hoc illustri sanè zelo, quem in domesticis, atque ministris Eugenii, Pont. Max. requirebat S. Bernardus, qui sic aliquando ad illum: monet enim ut eos asciscat sibi in domesticos, qui zelo bono ferveant, & sic ait:

Sint illi qui Regibus Ioannem exhibeant, Egyptiis Moysen, fornicantibus Phinees, Eliam Idololatris, Elizeum avaris, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, negotiantibus Christum. Qui vulgus non spernant, sed doceant; divites non palpent, sed terreant: pauperes non graveant, sed foveant: minas Principum non paveant, sed contemnunt.

Lib. 4. de
considerat.
sub medium

Producit in medium S. Præsul eos propè omnes, qui vel in antiqua lege, vel in ipsa Evangelii luce, zelum prodiderunt in eos, qui ausu planè temerario, Supremi Numinis honorem violârunt, aut aliquo insigni scelere se contaminaverunt: in quos facto impete incurrerunt, quasi vindices violati divini Nominis. Quod sanè zeli fuit illustrioris,

II.
Zelus salu-
tis Anima-
rum.

Venio ad alterum Zeli genus: est illud ardens desiderium, & conatus arduus ad procurandam omniratione salutem Animarum.

Digna fuit, quæ iret in Posteris omnes lausilla, quam B. Fulgentius Thrasimundo impertit, quod scilicet *magis desideraret Animæ spatia dilatare, quàm Regni*. Nimirum hoc regii fuit animi, orbem omnem amore, & studio circumferre, & aurea veluti catena secum in Cælum velle attollere, quod zeli altioris, & regio fastigio altioris.

Quæ Thrasimundo data laus, data gloria: Eadem & D. Ludovico, Francorum Regi longè sanctissimo dari ex merito potuit.

Urbs Tunarum, est Africæ facilè princeps: ejus Rex in fidem Christianam satis propensus, legatos miserat ad Divum Ludovicum; dies erat S. Dionysio facer, in quo unum magni inter suos nominis Judæum levabat de sacro fonte: & hoc in æde S. Dionysii, Galliarum Apostoli. ubi peracta baptismatis solénitas, sic ad Legatos Rex Christianissimus:

Dicite ex me vestro Regi, ac Domino, quod ego illius salutem iis votis, eoque amoris aestu & optem, & ardeam: ut omnino vellem reliqua mihi vita detineri in carcere Saracenorum, & ibidem privari omni lucis hujus, ac solis usura: ut & ipse Rex vester, & natio omnis illi subiecta, Christianæ Religionis ac fidei lucem aspiceret.

Ita Guilielmus de Nangis, illius ævi scriptor accuratus. O Regias! ô Christianas! ô Apostolicas voces! ô vota digna Rege Christianissimo! digna Ludovico, id est imprimis Sancto: optabat ille Animæ spatia dilatare, & è Gallia, Regno florentissimo, & cogitatione, & amore, & piis votis excurrere in Africam, vastissimas illas, incultasque regiones, non ut dilataret spatia Regni; sed Animæ, sed Fidei, sed Religionis, sed Christi.

Utque assequeretur illud, etiam cælo propitio, faventèque Numine, cum suus esset, ac liber, & in oculis, ac luce clarissimi opulentissimique Regni, optabat etiam in reliquam vitam intra carceris unius angustias latere, orbarique communi etiam omnibus luce, ac sole; vel eo tantum, ut fidei lumen videret Africa. An non illud Regii est animi; an non etiam zeli Apostolici? est enim verò, & quidem ejusmodi quod tota quanta, quanta est, commendabit & mirabitur æternitas.

Ecclesia primum enascens amavit latum illud, atque effusum cor Apostoli, quod cœlestem quandam habuit expansionem, & amplissimo sinu caritatis orbem propè universum complecti potuit, atque coercere, cujus testes fuerunt eæ olim ad Corinthios voces: *Os nostrum patet ad vos, ô Corinthii.*

2. Corint.
c. 6.

Cor nostrum dilatatum est. Nimirum illud est Apostolici muneris, & animi, cor ad omnes omnino dilatare, ut omnes Cœlo lucreris, & Christo, *Est & magni, ac singularis meriti* (ut rectè Salvianus) *non solum ipsum labe non pollui; sed providere etiam, ne unquam alii polluantur.* Procurator enim est quodammodo salutis humanæ, qui non tantum id agit ut ipse bonus sit: sed efficere hoc nititur, ut alii mali esse desistant.

Bib. 7. de
Gubernat.

Chronicon
Alexandr.
Olymp. 282.

Et ita effecit aliquando Eugenius, Antiochiæ Syriæ Antistes. Is abibat aliquando Antiochia in proximum oppidulum cum duobus religiosissimis viris; & ecce quidam nazione Judæus sese comitem illis adjungit: Eugenius pro eo, quo fervebat animarum zelo, perfidi hominis impietatem quæ monitis, quæ disputatione gravissimâ pervellere coepit. Verum Judæus, cum partim omni mente

conniteretur, & insultaret, partim etiam hominis doctissimi oratione urgeretur, improbo sanè postulato, & audaci, campum aperuit sanctissimo Præfui, in quo zeli sui magnitudinem explicaret.

Cum enim fortè incidisset in serpentem in media via mortuum, fœda, & horribili specie, Judæus ut veritatis vim, propè jam in victoria triumphantis, eluderet. Agite, inquit, *si anguem hunc mortuum comederitis, nec moriamini, Christianus sum.*

Quid hinc Eugenius? agitari se sensit, & in varia distrahi, dum unâ ex parte horret animus, & refugit teterrimum, obscœnumque pabulum: & alterâ ferit mentem emortuæ animæ vita, & hominis salus, cui pro zelo suo consultum cupiebat.

Quid igitur? inter nauseantis stomachi luctam, & zeli divini impetum est pugna, & quidem acerrima, in quâ tamen vicit pietas, vicit amor, & lucrum etiam unius tantum animulæ.

Continuò enim cultrum rapit Eugenius, dividit anguem in tres partes, dat duobus sociis duas, sibi tertiam asservat. Edunt pariter excellenti & invicta caritate, nihilque superfuit, nisi obstupefacti eo facinore Judæi, primò ingens admiratio, tum ad Catholicam Religionem conversio.

Quæ tibi mens? quæ cogitatio, Amice Lector? vides animæ perituræ zelum, vides amorem omni Theriaca potentior, victoremque veneni, & mortis. Vides homini Dei venenum super mel dulce, potabili auro salubrius, & Cleopatraræ stillantibus gemmis pretiosius. Vides erecta zeli & animarum trophæa. Vides, inquam, & laudas, & miraris: sed ne intra laudem, & admirationem cogitatio amorque sistat: ad imitationem descende, & zelum illi supparem induc, nec veneno vinci te patere, nec vulnere; imò nec ipsa morte.

Certè neque hac, neque illis vinci se patiebatur S. Arnulphus Cornibout, Asceta Villariensis, qui tantâ pietate peccantium erratis condolebat, ut diceret se membratim velle discindi, tantum ut peccatores, vel ignorantia, vel infidelitatis tenebris involuti, ad veram lucem (qui Christus est) aliquando converterentur.

Et hic fuit zelus excelsæ mentis, hic ardor alienæ salutis, hæc divinæ gloriæ dilectio, fortis ut mors; imò & ipsa morte fortior.

Quidni enim morte fortior appellem, quæ etiam in ipsa propè morte vires facit, ut alteri gratiam donet, ceu meliorem animæ vitam.

Quo in genere, hoc, quo vivimus ævo eminere visus fortissimus Athleta Christi, ex Ordine D. Augustini, & Ecclesiæ Japonicæ lumen augustum. Nomen Authori excidit: at non cœlo, & Deo.

Hic, cum ad palum pro fide cremandus stare, jamque ustularetur, inaudit, nescio quem è rogo vicino confessionis copiam implorantem, nimirum, ut puriorem hostiam Deo in sacrificium offerret. Quid hinc expectas, Benevole Lector? quid fecisse opinaris? palumne suum deseruisse, ut adesset confitenti? at hoc erat defectionis calumniam ultrò quærere: hoc paganorum sibilis ansam dare. Denique, ut illa neglexisset prædesiderio opis ferendæ, tamen quomodo pedem extulisset? quomodo se ad alium contulisset ipse semitostus? verum quid non potest, quid non audet incensa caritas & ardens animarum zelus? & semitostus pedem firmavit, & ad alienum rogam se contulit, & aures confitenti dedit, flammæ interea ore pleno combibens; demumque rediit ad palum suum, ubi se in trophæum amoris divino statuit, unaque flammis immoriens, earum luce, & Ordinem suum, & ætatem hanc nostram illustravit, & simul incendit insolito quodam ardore juvandi animas, maximè in extrema illa cum morte lucta, in qua agitur de parandâ in æternitatem victoriâ.

Littera la-
ponica ad
R. Adm. P.
Mutium
Vitollescum
An. 1637.

Descendo

Zelus propriæ salutis & perfectionis.

Descendo ad postremam zeli altioris speciem: ea erit sollicita cura, ingensque studium, & propriæ salutis, & proprii in spiritu profectus.

Porrò nascetur illud ex pia quadam & sancta æmulatione earum virtutum, quas in aliis videris, & amaris.

1. Cor. 12.
v. 31.

Dixit olim Apostolus ad Corinthios: *Emulamini charismata meliora.* Gloriabantur hi de prophetiæ dono, de dono linguarum, & aliis gratis gratis datis, quæ *charismata* vocat. Ab illis abire jubet, & viam excellentiorem demonstrat, quæ erat charitatis, & gratiæ gratum facientis, & hanc eos vult inire & sequi. Et ego cum Apostolo in præsens velim: & volunt imprimis bonæ mentes, quas invasit, atque occupavit zelus propriæ salutis, atque perfectionis. *Emulantur hæ Charismata meliora*, hoc est virtutes, quas in aliis notârunt, in seipsis exprimere contendunt.

Proverb.
c. 5. v. 16.

Hæc ergò sit prima tibi cura, potissimusque labor propriæ salutis: alienæ stude; sed prius tuæ. Hoc monet, hoc urget Sapiens, cujus hoc arcanum Proverbium: *Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.*

Fontes dico, hoc est purioris sapientiæ fluentia, & virtutum aquas foras deriva, atque in plateas, hoc est in proximos effunde: sed tamen instar fontium, qui tantum aquæ emittunt, quantum recipiunt; tantum enim aquæ ex iis effluit, quantum affluit. Sic ex te, & in te tantum affluat, quantum effluit: sic nunquam te ipsum exinanies, sic nunquam exaresces tibi.

vers. 15.

Audies enim, & apprimè servabis illud ejusdem Sapientis: *Bibe aquam de vasistuis, & de puteorum tuorum fontibus.*

Ita nimirum fiet: qui salutis aquas aliis propinas, ex iis prior ipse bibas; ita procurator eris alienæ salutis, ut tamen prius tuæ.

Et hoc est quod Eugenio Pont. Max. suo quondam discipulo, modestè insinuaturn voluit D. Bernardus dum sic ad illum:

Lib. 1. de
Conf. c. 5.

Omnes pariter participant te, omnes de fonte publico bibunt, pectore tuo, & seorsum sitiens stabis? si maledictus, qui partem suam facit deteriore, quid ille qui se penitus reddit expertem? sanè deriventur aquæ tuæ in plateas, homines, & jumenta, & pecora bibant ex eis; sed inter ceteros bibe tu de fonte putei tui, alienus, inquit, non bibat ex eo. Nunquid tu alienus? cui non alienus si tibi es. Denique qui sibi nequam, cui bonus? Memento proinde, non dico semper, non dico sæpè; sed vel interdum reddere te ipsum tibi.

Hæc pius Præsul Eugenio, seu filio parens, seu discipulo magister, neque profectò abs re: æquum enim erat, ut qui in illo negotiorum æstu, in illis populorum undis, se propè totum aliis daret, redderet se subinde sibi: & qui omnium consulebat saluti; prius consuleret suæ: neque zeli sui amorisque fontes ficalis aperiret, ut sibi uni clauderet.

c. de servi.
l. 6.

Certè *carere aqua usu, quæ ex fonte juris tui profluat, eamque ad vicinorum agros irrigandos propagare, civilia jura prohibent: idque durum, & crudelitati proximum, leges vocant.* Et meritò.

Est enim rationi adversum, & naturæ quodammodò jus proterit, ut qui aliis vacat, se destituat; qui alios servat, seipse perdat. Et qui id facit naturam exuit, durus & crudelis sibi. Quippe tritum illud Canonistarum prologium: *Caritas incipit à seipso.*

Ubi porrò sic inceperit, sic saluti prospexerit suæ, prospiciat & perfectioni: & hoc est secundum zeli illius (de quo agimus) caput.

Modus autem ita prospiciendi, hic esto, ut virtutes, quas in aliis amaris, ames in teipso: hoc enim exigit zelus ille, & pia quædam æmulatione.

Ad hanc Lucilium, discipulum suum, incitabat

Seneca; sic enim ad illum: *Ad meliores transi, cum Catonibus vive, cum Lælio, cum Tuberone. Quod si convivere etiam Gracis juvat, cum Socrate, cum Zenone versare. Vive cum Chrysippo, cum Possidonio. Hi tradent divinorum humanorumque notitiam.*

Epist. 104.

Non habuit vir ille gravissimus majores atque illustriores in omni antiquitate, ad quorum imitationem Lucilium excitaret. Nobis sunt *Apostoli*, grandes animæ, in quibus zelum divinæ gloriæ & animarum legamus: sunt *Martyres*, fortia pectora, in quibus constantiam, & invictum animi robur demiremur. Sunt *Confessores*, patientiæ typi, atque exemplaria, quæ aspiciamus. Sunt *Virgines*, candida agmina, in quibus amemus, & colligamus albertia virginæ Castitatis lilia. Sunt *Vidue*, & in iis provida familiæ cura, laborque, quem & suscipiamus ipsi; sunt denique vel in ipsa Cœli regia *Sancti*, vel etiam in terris, in claustris, in cœnobiis innocentes animæ, & à virtutum omnium splendore conspicuæ, quas & sequamur æmulatione sancta earumdem actionum, quas ipsæ in dies singulos exercent, exhibentque, veluti quandam vivendi *normam*; ut ait D. Ambrosius, veluti *magisteria expressa probitatis: veluti virtutis communem tabulam*; ut scitè de D. Basilio S. Gregorius Nazianzenus. veluti *leges animatas*, ut rectè Philo, libro de Abraham. Sunt, inquam, illi omnes, quos & suspiciamus, & quæ licet, etiam imitemur.

L. de Joseph.
c. 1.

L. 2. de Virg.

Orat. 20.

Et hoc ipsum est, quod omni ævo fecere illustres Animæ, cæ maximè quibus datum est aliis convivere.

Sic (ut in uno mea sistat oratio) fecisse visus est magnus ille Antonius, quem præcelso nomine *Deicolum* appellavere illius in Domino fratres.

Hic, ut mihi author est D. Hieronymus, *proprias singulorum gratias hauriebat, hujus continentiam, jucunditatem illius sectabatur, istius lenitatem, illius vigilantiam, alterius legendi imitabatur industriam: istum jejunantem, illum humi quiescentem mirabatur: alterius patientiam, alterius mansuetudinem predicabat. Omnium quoque vicariam erga se retinens charitatem, utq; universis virtutum partibus irrigatus, ad sedem propriam regrediebatur.*

In vit. PP.

Hæc D. Hieronymus de illo, & sancta ejus aliorum æmulatione. Sanctam appello, quia à Deo est, seu fonte omnis sanctitatis: ut enim D. Augustinus: *Æmulationem Dei suo spiritu inspirat fidelibus Deus; amoris enim est, non livoris.* Amoris dico, primùm Dei, tum proximi, tum etiam boni nostri spiritualis.

In Ps. 118.

§. 3.

Quæ sint Zeli sancti affectiones, vel quasi affectiones?

A Morem dixere Veteres dulce & amarum, quod sua illi inesset dulcedo, & suavitas: sua quoque amarities; vel certè quod illo imbutus animus, modò sentiretur quasi melle illitus, modò felle tinctus. Melle quidem, si benè esset amato; felle autem, si eidem malè.

1.

Tristitia.

Quod Amori: hoc & Zelo, qui vel ipse amor est, vel amoris foetus nobilissimus: modò enim hic tristem facit, quem invaserit, modò lætum, pro alia atque alia proximi affectione, bonâ, vel malâ. Et hanc & illam affectionem animi, zeli que potentioris senserunt ii omnes, quos de proximi salute zelus occupavit, & quidem primò tristitiam ac mœrorem.

Testis erit Propheta Regius, qui hæc ingenuè de seipso: *Tabescere me fecit zelus meus*: hoc est contristavit, & eò quidem affecit mœrore, ut omnem propè corporis & animi succum exhausserit, adeoque tabescere me fecerit: ita violentus fuit ille mœror, & parta à zelo tristitia.

Testis

Testis erit Ezechiel, qui iussus aliquando inter se & Hierosolymam, sartaginem ponere, hoc est, Interprete Divo Gregorio, animum suum, mentem suam, ut hæc, conspecta Ierosolymæ eversione, per compassionis affectum, quasi in sartagine frigeretur: zelo scilicet suo, qui ex vero est veluti quædam frixura cordis. De qua sic S. ille Pontifex:

Hom. 22. in Ezech. Omnis spiritalis zelus, Doctoris animam frigit, quia valde cruciatur, dum infirmos quosque æterna deferere, & rebus temporalibus delectari conspiciat.

Ad Rom. 6. 9. Testis erit & Paulus, qui hæc aliquando de se ipso: Tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. At unde & hic, & illa? Ab Hebræis, quos videbat à Deo & salute alienos, & quorum vitam spiritalem amabat, ut filiorum solet bona mater.

2. Cor. 11. v. 29. Quod Hebræis dedit Apostolus: hoc & aliis omnibus, quos Cælo, Deoque pariebat. Et hinc illæ universim voces, illæ querelæ altis gemitibus mixtæ. Quis infirmatur, & ego non infirmor; quis scandalizatur, & ego non uror;

Luc. c. 12. v. 49. Nimirum ut scitè D. Gregorius: Ipsum suum cor, quod animarum zelo succenderat, sartagine fecerat Paulus, in qua amore virtutum contra vitia ardebat. Et sic ardere nos vult Apostolus. Voluit & Christus, cum de zelo extulit illud: Ignem veni mittere in terras, & quid volo nisi ut accendatur?

Incap. 27. Ioan. II. Altera Zeli affectio, illi affinis, est Compassio quædam, & intimus animi sensus, qui igneum illum zeli ardorem sic temperat, ut nec in iras abeat, nec in minas, nec in pœnas ultrices, & supplicia: nimirum in pacata illa zeli regione, nec audiuntur verborum tonitrua, nec videntur irarum fulmina, nec sentiuntur ignita cælo vindice jacula, globique: sed mollia, & amantia sunt omnia.

Quæsit aliquando D. Augustinus: Quis comeditur zelo domus Dei? Respondit qui omnia, quæ ibi videt perversa, satagit emendare, cupit corrigere, non quiescit. Si emendare non potest, tolerat, gemit. Non excutit de area granum. sustinet paleam, ut granum intret in horreum, cum palea fuerit separata.

Hæc S. Præsul, ex quo hæc stylo notari velim. Satagit emendare, cupit corrigere, nec quiescit, quod est zeli ardentioris. Si emendare non potest, tolerat, quod est patientiæ: gemit, quod est compassionis. Non excutit de area granum, & illud est lenitatis: sed sustinet paleam, & hoc est longanimitatis, quæ virtutes compassionis vel germanæ sunt, vel sociæ. & hinc mihi in manus ponitur alia Zeli sanctioris affectio, quæ est longanimitas: ea delinquentem sustinet, ac patitur insigni, invictaque patientia, quam vel exemplo suo probè edoctum voluit Deus Virum in paucis sanctum.

In ejus vita. Is fuit P. Baltasar Alvarez è Societate nostra, qui & D. Terefiæ fuit à confessionibus, & is de quo eadem Diva Cælo revelante cognovit esse ejusmodi virtutis, atque apud Deum gratiæ, cui parem eò temporis non haberet orbis.

Is ut in se nihil pateretur noxæ: sic nec in aliis, maximè verò in subditis, quos tunc in Hispania regebat: hinc si quid in eis advertisset culpæ etiam levioris, gemere, suspirare, atque apud Deum queri. Die autem quadam dum ita queritur, excessum mentis passus est, & in eo hanc sibi speciem objici vidit.

In orbe argenteo cor erat, angustum illud & parvum, quod quatuor quinqueve guttulis sanguinis mergi videbatur, atque obrui: ita tremebat, ita palpitabat. Ea cordis imagine, tremore, palpitatione, ad commiserationem moveri se sensit, dumque sentit, & apud se quærit ecquidnam esset illud Cor? statim Cælo respondente audit, esse cor suum, quod pauculis guttis sanguinis, idest levioribus suorum noxis fatigatur, & fatiscit, & tantum non mergitur, non extinguatur.

Ubi peracta pars prima illius scenæ, tum ducitur ad secundam. Ea ipsi exhibet irata maria, tumultuantes ventos, procellas immanes, & moles aquarum ingentes, atque in his & illis Cor latum, & vastum, quod undis semper eminet, quod maris æstus sustinet, quod procellas ridet, quod & ventorum stridorem, ac rabiem patitur, & quidem semper innoxie, semperque & his, & illis supereminens, & mergi nescium.

Dum suspirat, dum amat, dum laudat, ac mirè prædicat Cor illud ingens, simul etiam audit à bono genio Cor illud esse Cor Dei, ter Opt. ter Max. Enatat illud, atque eminet in oceano mundi hujus aspectabilis, in media atque horrenda aquarum eluvie, eluvie dico peccatorum; quibus velut undis petitur, velut aquilonibus quatitur: tot enim undæ, tot venti, tot procellæ, quot hominum peccata; & tamen ut iis etiam ad læcula petatur, quatiaturque, sustinet tamen, ac patitur, iisque omnibus insigni, idest Cœlesti, divinaque patientia, ac longanimitate semper eminet.

Hæc ubi spectavit Pater, non sine sensu, & amoris, & gaudii, & stuporis, tum intellexit & istud benè monentis Dei. Et tale fili debet esse cor tuum, tale quoque omnium, quibus aliorum regendorum incumbit cura, accedant illi ad Cor altum, & exaltabitur Deus. Ad cor inquam altum, idest Dei, accedant imitatione, patientia, longanimitate, & exaltabitur in illis Deus: & hæc attigisse sit satis: venio ad aliam zeli purioris affectionem.

Est illa lenitas, & mansuetudo in delinquentes, quos corrigere est zeli: negligere stuporis, atque languoris. Si enim proximum à via virtutis aberrare videris, nec revocaris, Non est ista charitas, sed languor (inquit D. Augustinus) qui ut in aperto ponat illam, quam hic describimus charitatis & zeli affectionem, eam similem facit genio columbæ: & sic ait:

In 1. Epist. Ioan. Tract. 7. Fel columba non habet, & tamen rostro, & pennis pro nido pugnat, sine amaritudine sævit: Amor sævit, Charitas sævit, sævit quodammodo sine felle, more columbino, non canino.

Eadem ratione Zelus pro bono proximi sui pugnat: & subinde etiam sævire videtur; sed sine amaritudine, quia sine felle, sine ira, & si sævit, sævit in eo & per eum Amor.

Quod si ea columbæ, id est Zeli lenitas, & mansuetudo, omnibus est necessaria, maximè verò in Rectoribus, & Prælati, in quibus eam moderationem requirit D. Gregorius Pont. Max.

Moral. l. 19. c. 12. Cunctis Rectoribus (inquit) utraque summo perè sunt tenenda, ut nec in vigore disciplina benignitatem mansuetudinis, nec rursus in mansuetudine distractionem deserat discipline.

Ut autem neque hanc neque illam deserat; ita conficit:

Regat ergò disciplina vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem: & sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.

Vigor enim si plus æquo rigidus sit, offendit, atque exasperat: & contrà Mansuetudo si nimia sit, laxat & dissolvit omnia. Ne porrò in hoc, aut illo peccet superior, docet quis debeat esse illius zeli amor, quis & rigor: & sic inquit:

2. Part. 1. Pa. stor. offic. c. 6. Sit amor; sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non plusquam expediat parcens. Sic vitabit extrema, eaque vitiosa, & medio tutissimus ibit.

Ut autem sic eat, cum ducit argumentis petitis à simili.

Primum est à Samaritano, qui de via misellum multis vulneribus faucium ut vidit, in ea infudit vinum, & oleum, ut per vinum, inquit, mordeantur vulnera, per oleum foreantur.

Sic & pius Præful, ceu medicus, ut animi vulnera curret, vinum infundat, quod pungat & mordicet: sed & simul oleum, quod foveat, & leniat: hoc est ut clariùs eloquar, disciplinæ asperitatem, ceu vinum, ita oleo, hoc est mansuetudine temperet, ut illa extimulet, hæc interim foveat, & animet: quod etiam in alio simili ostendit & probat. Petit autem illud ex *Arca Tabernaculi*, in qua religiosè asservabantur *Tabula Legis*, *Virga Aaronis*, & simul etiam *Manna*, ut vel ex hoc doceremur, quod in observantia Legis, *Si est virga districtiois, sit & manna dulcedinis*. Hoc alliciet; illa terrebit: Et sic illa terreri amavit Propheta Regius, dum sic ad Dominum. *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.*

Psalm. 22.
v. 4.

Nec virga sola consolari potuit, nec etiam baculus solus; sed tam hic, quàm illa, cujus rationem adjicit D. Gregorius, quia *virga percutimur, & baculo sustentamur: si est ergo districtio virga, quæ seriat, sit & consolatio baculi, quæ sustentet.*

Hoc est, ut ad propositam Zeli affectionem redeam, sit amor rigori junctus, sit lenitas asperitati bellè sociata.

Psalm. 24.

Et hanc, & illam, vel exemplo suo connecti voluit Deus, de quo sic Vates: *Dulcis & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via.*

Legem dico lenitatis, ac mansuetudinis in delinquentes, quæ ut imposita sit omnibus, iis tamen vel maximè qui in conscientia foro, & sacro tribunali poenitentibus aures accommodant, & animos, quos etsi zelo præditos esse velit Deus, potissimum verò spiritu lenitatis, & in hoc illustris ævo nostro fuit S. *Franciscus Xaverius*. Argumento erit illud unum.

Daniel. Bar-
toli de vita,
& gestu S.
Xaverii
l. 2. n. 44.

Goæ miles erat bellua nequior, ex omni propè flagitio concretus, decimum octavum annum impiatus, & absque poenitentia sacramento, futurus infelix orci victima.

Adierat quidem semel Goanum Vicarium: non tam peccata positurus, quàm Turcæ nomen vitaturus, & inde etiam tanquam venia indignus rejectus fuerat. Hac porro repulsa efferatior, apud se statuit nunquam in posterum eidem se probro objicere, etsi certus perire, atque damnari.

De profligatissima hujus vita monitus ab amicis Xaverius & illi de via occurrere, & intueri placidis oculis, & amico colloquio non semel morari, & semper salutare hilariter, tandemque cum illo navim conscendere, non alio consilio, quàm illius animulæ lucranda gratia; & ita factum est, & factum quàm optimè: occupato enim per amicitiam illius animo, paulatim de Deo interjicere aliqua, esse illum placatu facilem, nunquam non esse salutis tempus dum vivitur, stultum esse spes ejus projicere, posse brevi sceleratissimos in Sanctos evadere. His & similibus in præsentem usum idoneis ad extremum adjecit, quæsitique quàm pridem non esset peccata confessus, cui miles suspirans, non sine rubore, tamen ingenuè respondit, annos fluxisse octodecim, sua haud quidem voluntate, aut culpa; sed Vicarii Goani duritie, qui se adeuntem repulisset, inde sibi fixum in animo mansisse, nunquam in posterum confessione peccata expiare.

Hac responsione ansa Xaverio data Vicarii factum insolitum mirandi, peccantibus scilicet benignitatis plurimum deberi; tum etiam & ipse polliceri: sic enim ad illum.

Ego te libenter audiam, si peccata atrocitate ac numero millies tantum majora essent iis, quibus te gravari autumas, nec mihi deerit ad audiendum patientia, nec potestas ad absolvendum. De poena verò sollicitus ne sis, amicè inter nos illam dividemus, & Deo simul faciemus satis.

Hæc, aliaque Xaverius, post quæ exscensione facta militem educit in obviam fortè sylvam, tum ad truncum arboris considet, & militem ad genua

sua provolutum audit, excipitque confessionem benè prolixam, & poenæ loco nihil imperat, nisi Pater & Ave semel recitandum; qua is indulgentia nimium prodiga hæsitans, causam ejus non diu ignoravit, concedens enim in interiorem sylvam comperit Virum Dei detracta veste, catena ferrea in se crudeliter sævientem, & sanguinis rivos ex humeris ducentem, ad quod attonitus, flens, ac vociferans, *Mihi*, inquit, *Pater*, *non tibi, qui sanctus es, mihi reo & misero debetur hæc poena*, & rapto ex ejus manibus flagello, eam in se acriter convertit. Et hæc rei tum gestæ summa, ex qua discant Confessarii in poenitentes etiam atrocissimis sceleribus infames, non tonare verbis acrioribus, non fulminare minis gravioribus, non obruere poenis, ac poenitentis; sed potius in aliquam eorum partem venire, in seque potius, quàm in reum sævire.

Et hinc transeo ad aliam Zeli sancti affectionem, ea erit pia quædam sævities. Hanc etiam adhibent, qui in salutem proximi zelo feruntur ardentiore. Ostendimus esse illud D. Gregorii longè verissimum effatum; quod *furor insanorum sæpe ad sanitatem medico blandiente reducitur*. Videamus quomodo subindè etiam sæviente, & hoc quandoque in delinquentem: sed tamen piè: quandoque, & sæpiùs in seipsum.

R. P. Gaspar Barzæus, zelum, quem à Francisco Xaverio hauserat, sic explicare solitus. Si quos Ormutii (ubi tum agebat) videret à fide alienos, si obstinatos suis in erroribus, primùm lacrymis eorum culpas eluere consueverat: tum severiore corpusculi afflictatione, flagellis, cilicino sago: denique si hæc nihil proficerent, subinde illis à Deo morbum immiti postulabat, & impetrabat, ut per illam carnis ægritudinem, etiam eam sanaret, quæ erat mentis.

Quæ illi tum à zelo ferventiore consilia: hæc & aliis, quos inter, ævo nostro R. P. Georgius Colibrantius, cujus sanctitas Duaci probè nota. Hic pro suorum poenitentium peccatis, alternis diebus toto quadrante subiciebat acerbam sui verberationem, alternis cilicina veste senile corpus asperabat, atque atterebat: in alios lenis & misericors, in se durus, immisericors, & sævus: quam tamen sævitiam ludum puerilem appellare solitus erat.

Spectavimus in masculo sexu masculum sanè zelum: spectemus & in foemineo, & piam in hoc etiam sævitiam.

S. Maria Ogniacensis cœlesti quadam luce perfusa dæmones vidit callidis machinationibus retia componentes, quibus aliquem ex ejus familiaribus involverent. Illa periculi gravitatem probè edocta, confugit ad preces, & lacrymas, præsidia sibi consueta, tum dierum quadraginta jejunium adjunxit. Ecce piam illius in se sævitiam: vide quod deinde illi misello bonum. Hoc certè fuit; misertus ancillæ suæ Dominus, significavit discussum esse periculum, aliàs gravissimum.

Ita zelus illi saluti fuit; sed uni tantum: videamus quæ etiam Orbi universo: erit ille à S. Lutgarde, de qua illud ejusdem Mariæ Ogniacensis testimonium.

Sub Cælo non habet mundus Domina Lutgarde fideliorum, efficaciorumque, tum pro animabus, quæ in locis purgatoris sunt, tum pro peccatoribus precatricem. Spiritualia miracula facit modò vivens, corporalia faciet post obitum. hæc illa.

Spiritualia porro miracula vocat animarum conversionem, salutem & vitam spiritalem, quæ à S. Lutgarde obvenit Orbi propè universo.

Ad illam aliquando venit Clementissima Dei Parens, sed obscuro, tristicique vultu: cujus causam cum illa quæreret. Ecce, respondet piissima Mater, ab Hæreticis, & pseudochristianis iterum in crucem agitur filius meus, tantæque impietatis meritas à toto

V.

Pia quædam sævities.

3. Part. Pastor. off. c. 3.

In ejus vita l. 2. c. 9.

Fisen Flo. Eccl. Leod. 2. Decemb.

Fisen 23. Junii in ejus vita, c. 2.

Fiften 6.
Iunii in ejus
vita, c. 8.

toto hominum genere pœnas parat. ut malum illud avertas toto septennio tibi tu jejunium indicito. Admisit læta hoc imperium Lutgardis, inchoavitque alacris, & perfecit solo contenta pane, & cerevisia: Ecce pia in seipsam sævitia, cui mox accessit & altera. Deo quippe pietatis omnis origini parum hoc fuit, novum eidem jejunium in aliud septennium commendavit pro peccatoribus omnibus ad saniora revocandis, quod & ipsa suscepit lubens, solo pane & olere refecta.

Ecce quàm ardua, quàm ardens, quàm propè crudelis ea zeli affectio; ea, inquam, in seipsum sævitia, cui Deus plurimorum salutem donavit. Attendamus & aliam in delinquentes, piam tamen, bonam, & salubrem: Zelus enim ille, & ea zeli affectio ignis est: sed bonus ignis (inquit D. Ambrosius) qui calefacere novit, nescit exurere, nisi sola peccata: & si molliter peccatores adlambit, & subinde corpus malè afficit, animum sanat & perficit, aut certè bono communi prospicit, unius quandoque malo.

Bollandus
tom. II.
Feb. 22.

Ita prospexit Bogor Rex Bulgarorum, sic adnitente S. Theodora Imperatrice, Christo additus, & Religioni, Cœli nutu, impulsuque Regnum exuit, & purpuram cum abjecto monachi habitu commutavit, relicto interim primogenito, qui sceptrum teneret, & simul etiam ex parentis voto, atque imperio Christianam Religionem.

Sed, ô grande malum, libera, effrœnisque juvenis! vix ea desierat esse sub parentis oculis, & cura, cum in omnia propè vitiorum præcipitia abiit, vino, veneri, libidini que concessit tota; imò & fidei nuntium remisit, utque subiectus populus remitteret, author fuit.

Quid interim parens? vix ad ejus aures appulerat sinistra illa de filio fama, cum ecce ardentior succensus zelo, imbellem illam Monachi vestem exuit, sagum induit, & cingulum militare, cultuque regio & armis conspicuus acies instruxit, duxitque in adversum Cœlo caput, pugnavit, vicit, cepit, oculisque illi offossis in obscurum carcerem retrusit. Et meritò; orbari debuit oculis, & luce, qui fidei oculum & lucem sibi extinxerat, & captivus teneri qui liber, qui suus, qui Christi esse noluerat. En piam parentis optimi in filium longè pessimum sævitiam! En zelum Patre dignum & Rege.

Ubi ex voto peracta illa tragœdia, convocatis Regni proceribus, ex suo & omnium voto calculoque; secundo genito Regnum commisit; ipse verò solitudini suæ, & Asceterio suo redditus, raro sanè exemplo, quod amabit, & mirabitur tota posteritas.

VI.
Zeli puritas.

Venio ad aliam Zeli sancti affectionem; ea est zeli puritas, quæ in eo sita est, quod quis Deum unum quærat, & Dei lucrum, hoc est animas. Has si Deo Christoque lucraris, plus tibi sit satis; ut enim D. Hieronymus: *Quod majus lucrum potest esse, aut quid pretiosius, quàm si humanam animam quis lucretur?*

Audeo dicere nec Deliacum institorem, nec Batavum negotiatorem, nec Hispanum mercatorem, qui ab oris felicibus aromata, aut ab Indica piscaria gemmas, aut à Peruanis montibus aurum, quod navibus coronatis vehunt, in portumque succedunt, gaudere vehementius, & justius, quàm is, qui vel unicam animam Deo Cœloque lucratus fuerit, duxeritque in portum beatæ æternitatis.

In paren.
ad Reg.

Ferrandus Diaconus ad ejusmodi lucra & gaudebat totus, & ad sanctam illam hilaritatem alios invitabat omnes, hoc carmine: *Gaude ad lucra Christi.*

Et tamen, proh dolor, pudorque! Plerique hoc ævo (quæ magna est illius macula) sinistra planè intentione alia quæritant. Hi vani nominis auram,

famamque aucupantur: illi quæstum pecuniarum, sordida sanè, atque infelici negotiatione, quam & damnat, & deplorat D. Bernardus, dum sic ad Eugenium Papam:

Vestri, inquit, qui terram Austri tam sæpè visitant. Ecce hi sciunt, & possunt dicere tibi. Eunt & redeunt per medium illorum; sed quid boni cum illis egerint necdum audivimus, & forsitan audivissemus, nisi præ auro Hispaniæ salus populi viluisset. Non viluisset profectò, si Animæ pretium in oculis fuisset atque amoribus; ut fuit S. Maximo Taurinensi Episcopo, qui sic aliquando ad suos:

Lib. 3. de
Consid.

Est quæstus planè non modicus, ubi lucrum, non pecuniarum; sed acquiritur animarum. Est magna negotiatio, ubi hominis constat redemptio. Cui ea constat, dicere potest, antiquum & nominatum illud: Da mihi animas, cetera tolle tibi.

Homil. ult.
in Isay.

Devictis quinque Regibus, ac spoliatis Sodomis, Loth cum plerisque aliis captivus ducebatur à quatuor Regibus victoribus, cum ecce eos ausu sanè regio persecutus est Abraham, & captivos omnes, & spolia reduxit; cui obviis factus Rex Sodomorum, sic ad illum: *Da mihi animas, cetera tolle tibi.*

Genes. 14.
v. 22.

Quod ille quondam Abrahæ; hoc & quisquis est zelator animarum. Cætera omnia, aurum, gemmas, supellestem, & si quid hac & illis ditius est, tolle tibi; imò & mundum omnem, & sceptrà, & coronas, & imperia si voles; tantum da mihi animas: ab his plus satis: ab his, inquam, sed nudis, & sine phaleris, quas vel à natalibus, vel à blandiente fortuna, vel ab hominum gratia induerint.

Phaleras Animarum voco, primò corpus si voles, & innatam illi speciem, ac decorem; qui subinde oculos allicit, & amorem conciliat: tum etiam & genus, & proavos, & fumosas majorum imagines, quæ & replent atria, & nescio quid apud Posterorū dant authoritatis: tum etiam partas opes, & honorum titulos, qui & nomen faciunt, & tantum sæpè pondus afferunt apud pusillos mortales, quantum & ipsum est auri pondus: denique Magnatum, Principum, Regum gratiam, ac favorem.

Hæc omnia appello Animarum phaleras, quia ut hæ equum vestiunt & ornant; sic & illa homines ornare videntur: si propter illa hos amare, & quære re convinceris, non est tibi purus & defœcatus zelus Animarum, quia non tam animas venaris, quàm earum phaleras: & hoc contra eam, quam hic explicamus Zeli sancti affectionem; quæ nullam patitur personarum acceptionem. Sit Irus, sit Cræsus, sit nobilis, sit ignobilis, vero zelo nihil interest, quia ab hoc spectantur dumtaxat animæ: qua in re pio zelo usu venit quod fidei, quod Religioni Christianæ.

D. Jacobus pro eo, quo ardebat animarum zelo; eos omnes graviter perstringit, qui divitem pauperi, nobilem ignobili præferrent; vix hoc solo nomine, quòd illi divitiæ, huic adstipularetur avita nobilitas; sic enim ad illos acutiore stylo, animoque.

Si introierit in conventum vir anulum aureum habens, in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu. & intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic benè; pauperi autem dicatis: Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum. Nonne judicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum? Syrus vertit Separatores, hoc est discretiores pauperis, & divitis, & hinc iniquarum cogitationum; græcè Ratiocinationum, Judices sanè iniqui, & præposteris separatores, & discretiores indiscreti.

Ep. S. Iacob.
c. 2. v. 2.

Verè enim iniqua cogitatio, iniqua ratiocinatio, quæ pauperem præ divite spernit, quæ plus tribuit vestium splendori, quàm virtutum luci, & gratiæ; plus illis phaleris, quàm Animæ. Quod appositè in alio atque alio simili ostendit Seneca; sic enim inquit:

Stadium

Lib. 1. Ep. 77. Gladium bonum dices, non cui deauratus est baltheus, nec cui vagina gemmis distinguitur: sed cui est ad secundum subtilis acies. Regula, non quam formosa, sed quam recta sit, queritur. Ubi hæc extulit à simili petita: tum sic ad rem nostram conficit.

Ergo in homine nihil ad rem pertinet, quantum aret, quantum sceneret, à quam multis saluteretur, quam pretioso incumbat lecto, sed quam bonus sit. Tum rationem hanc adjicit:

Nemo istorum, quos divitiæ, honoresq; in alto fastigio ponunt, magnus est. Quare ergo magnus videtur, cum basi sua illum metiris? Parvus pumilio, licet in monte constiterit. Colossus magnitudinem suam servabit, etiamsi steterit in puteo. Ubi hæc produxit ducta ab exemplis Pumilionis, & Colossi; tum liquidò ostendit, quis & quantus sit mortalium error, & sic de illis:

Hoc laboramus errore, quod neminem æstimamus eo, quod est: sed adjicimus illi, & ea quibus ornatus est: imò & ex illis ipsum æstimamus, & metimur.

Haftenus Seneca, quæ ego ad rem, qua de agimus, traduci velim, & ad nostram hanc ætatem, quæ eo laborat vitio, quo & illa, quam vidit & arguit Seneca. Ne porro sic & arguere, & damnare ultra possit, audiendus nobis erit D. Hieronymus: sic ille aliquando ad Celantiam, sic & hodie ad nos.

Nescit Religio nostra personas accipere, nec conditiones hominum; sed animos inspicit singulorum. Servum & nobilem de moribus pronuntiat, sola apud Deum libertas est, non servire peccatū. Summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus.

Hoc Sancti Doctoris pronuntiatum, dignum quod inscribatur melioribus ceris; imò & animis eorum maximè, qui ex sua vivendi ratione alienæ salutis procurandæ vacant, ut ex illis discant Animas spectare: & aliud nihil: sic enim in illis purus erit, & omnino defœcatus zelus.

VII. Gaudium. Descendo ad ultimam Zeli affectionem: ea erit ingens gaudium, & liberalis quædam exultantis animi lætitia, orta ex pretioso illo, grandique animarum lucro.

Ne multis te morer, Amice Lector, vel unus sit in oculis Apostolus: ut gaudet, & exultat, ut triumphat, dum sic ad Philippenes.

Cap. 4. v. 1. Gaudium meum, & corona mea: eos Christo Ecclesiæque genuerat, & hinc gaudium, hinc & corona: fatendum enim animas fidei additas, & Deo; esse Apostolo gaudium, esse & coronam: esse & aliis Præsulibus, virisque Apostolicis, quos fideles circumstant, quasi eorum corona.

Ita S. Cornelius Pontifex, & Martyr invictus, cum à Præfecto Volusiano rogaretur, cur contra Imperatorum jussa, & contra Rempubicam litteras accepisset à D. Cypriano: scitè respondit. Ego de corona Domini litteras accepi, non contra Rempubicam.

Prov. 8. 17. v. 6. Appellat Coronam Domini, animas quas Domino pepererat, & quæ illum de more cingere solitæ: si enim corona senum, filiorum: sic & corona illius erant spirituales in Christo filii; & quia corona, hinc etiam & gaudium, hinc & triumphus.

Lib. 3. Epist. 273. Certè Isidorus Pelusiota, si quem à vita solutione, & lata ad arctiorem revocasset, tanta perfusus erat lætitia, ut omnes invitaret ad festas epulas, & (ut ipse loquebatur) ad triumphale carmen: Exemplo vel ipsius Salvatoris, qui D. Dionysio teste, in conversione peccatorum pro sua immensa bonitate, & festum diem agere solitus, & convocare amicos, id est bonos, ut esset quasi communis omnium lætantium habitatio.

Et verò quidni essent ab illa spiritualium filiorum corona, quæ ut optimum parentem cinxit in vitâ; sic & cinget in aditu beatæ æternitatis.

In ejus vita c. 17. Epist. 8. D. Aldegondis in excessu mentis, æstusque orationis, vidit S. Amandum, Præsulem suum, & in Christo patrem, è terris in Cœlos sublimem efferri;

sed cinctum ingenti albatorum corona; cumque ex Angelo (cui erat in paucis familiaris) quævisset: Ecquis ille? ecquæ & corona? audit; hic est Amandus & nomine, & re etiam ipsa amandus. Corona verò albatorum, sunt animæ quas ille Cœlo genuit, ac dedit, quæ verbo prædicationis, quæ exemplo vitæ sanctioris. Habent illæ lucem albicantem pro veste, & optimum parentem stipant in modum coronæ, quia ex vero illius sunt corona, illius & perenne in Cœlo gaudium.

Maneat ergo fixum illud, atque indubitatum Zeli sanctioris affectionem longè nobilissimam, esse effusam quandam animi gestientis lætitiā.

§. 4.

Quos maximè afficere debeat ille Zelus?

HUic quæstioni fiet satis ex naturæ lege, & rectæ rationis placitis, ex fidei Christianæ dictamine, ex SS. Patrum pronuntiatis, ipsoque primæ veritatis oraculo: quo constat mandatum unicuique de proximo suo: at quomodò, videamus.

Ex naturâ id primum astruo, omnes teneri incumbere in aliorum bonum & salutem.

I. Omnes.

Membra sumus magni corporis, id est mundi; sed interest cuique membro, ut alteri benè sit, puta manui, ut pedi sit benè, capiti, ut oculo etiam sit quàm optimè; sic cuique ut proximo, & ad hoc adlaborare debet.

Cives sumus etiam unius quasi Civitatis, id est mundi: est enim hic mundus, quantus, quantus est, veluti vasta quædam Civitas: at boni civis est, etiam concivi suo consulere, ne illi malè sit. Igitur & hominis, ut homini sit benè. Nemo bonus si sibi soli est bonus, inquiebat è Petri sede S. Leo. Unde non probatur illud Epicureorum dogma, qui cum languidis liquefacti essent voluptatibus, & otiosissimè dediti inertie, jactabant in vulgus illud: Nemo alius nascitur moriturus sibi.

Non probatur, inquam, illud, quia cum natura, cum ratione, cum æquitate & justitia pugnat: ut enim D. Ambrosius. Est quædam forma justitiæ, mundo magis, quàm sibi nasci.

In psal. 118.

Quod si omnium est aliorum salutem procurare: certè magis Christianorum: hi enim, ut rectè Tertullianus, una quasi de familia deputantur: unus enim illis pater est Christus, mater una est, id est Ecclesia, domus etiam una, id est Religio una: quod si huic, aut illi periculum sit, eorum est omni conatu; viribus omnibus propulsare: Hoc enim à filio, aut filia familias, & natura, & ratio requirit.

II. Christianos & Religiosos.

Latebat in profundâ solitudine, inque sua cellula Aphraates, & interim longè, latèque vagantes sub Valente Imperatore furebant Ariani, & Dei domum, id est Religionem, erroribus suis, seu immisso igne incendebant.

Quid hic Aphraates? facit quod filium facere decuit. Abit à solitudine, Antiochiam venit; Valenti etiam occurrit, specie & cultu horridus; sed tamen monastico schemate venerandus:

Cui sic Valens: Heus tu bone vir: quid facis in turba? quid in nobili civitate pannosus totus? secede; & solitudini te redde, redde & cellulæ, & in hac, & illa delitescere.

Cui Aphraates: Id enim verò, id feci dum licuit, modò non licet: ecquid enim (inquiebat) sit filia Principis assueta gynecæo, contenta secretiore thalamo, & cubiculo; videat interim illa in paternas ædes injectos ignes, atque ab illis longè latèque serpere flammæ, & absumenda communi incendio omnia. Quid illa? an mansura intus? an otiosè spectatura incendium? enim verò minimè. Erumpet illa è conclavi, & fusque deque cursitabit, aquam feret, infunder, & omne incendium quàm poterit

Theodor. 1. 4. Histor. Ecclesiast. c. 24.

poterit extinguet: nec mirum; filia enim est, & filia prudentis, ac providæ partes omnes exequi debet. Et hoc ipsum in præsentia agimus, ô Imperator. Tu enim in Dei domum, & paternas ædes flammæ immittis, & nos accurrimus, & quâ licet aut propulsamus, aut extinguimus. Et hoc nostrum est, ô Imperator: astupuit ille, & subticuit, & si minus verbo, certè silentio probavit, & stupore.

Aphraates autem posteros omnes benè doctos voluit, ut cùm necessitas feret, & communis boni ratio, excedamus à quiete, & spiritali otio, in campum, in pulverem, in sudores, & curas animarum causa, & lucro; quod & scitè notavit D. Bernardus dum sic olim ad suos, sic ad nos modò. *Docemur intermittenda plerumque dulcia oscula: propter latentia ubera.*

Dulcia sunt oscula, oscula sunt & casti amoris, quæ excipit anima in quiete, & pace religiosæ contemplationis: at illa subinde intermittenda propter latentia ubera, quibus parvulos, & tenellos in fide, ceu infantes pascas, quâ verbo prædicationis, quâ exemplo vitæ sanctioris.

Et hoc, & illud dederunt grandes animæ in commune bonum; quæ sub jicio, etiam uni animulæ periclitanti contulerunt etiam ipsi Eremicolæ.

Ex his fuit *Abramius*, genere nobilis, & virtute zeloque animarum nobilior. Hic ipso nuptiarum die festo, damnato thalamo, relictaque sponsa, effugit in aviam solitudinem, in qua cum totos quinquaginta exegisset annos, fortè intellexit Neptem, Mariam nomine, quam à teneris unguiculis moribus optimis, & insigni pietate imbuerat, & à se, & à Deo defecisse, volutarique in vitiorum ac turpitudinis cœno, sic ut passim audiret veluti scopulus quidam castitatis, ad quem allisi juvenes pudicitia naufragium facerent.

Quid igitur? ingenium exierit id ætatis senex, militem induit, urbem petit, & qui per annos quinquaginta vinum ne gustarat quidem, convivium instruit, Neptem merita adhibet, & quæ ad hilaritatem facerent omnia facit pius auceps, tum captata occasione quis sit aperit, cur venient exponit; tum verbis Deo plenis eam aggreditur. Quid hic illa? primò hære, mirarique, tum nutare, tum cedere, & manus dare, atque ex naufragio in salutis portum evadere. Quod ut impetravit, solitudini suæ cum illa redditus *Abramius*.

Non multum huic ab simile est illud, quod de S. Vitalio Abbate memorant Antiquiores.

Hic cum diu vixisset in solitudine, sub arctiore Abbatis *Seridonis* disciplina, animarum lucro piè incensus Alexandriam venit, Urbe ut incolis nobili; sic & vitiis famosa; maximè verò meretriculis, quarum omnium catalogum sibi dari voluit; & hoc primum: deinde interdum laborare sedulo, ut quæstum faceret; tum noctu modò has, modò illas adire, petereque impensius ut noctem illam uni sibi cederent, & hoc quidem pacto lucello, dataque pecuniola: cumque annuissent illæ, stabat ipse vigil in cubiculi angulo, orabat, psallebat, genua flectebat ad auroram usque, tum exibat ad opera diurna, rogabatque prius ne cuiquam dicerent.

Et hæc vitæ illius ratio multos annos tenuit ad usque fata, beatamque mortem, qua demum orbi innotuit tanti Præsulis zelus, & ardor; qui si cadit in omnes; vel ex hoc quòd homines sint; si etiam in Eremicolas, vel ex hoc, quòd Deo sacri: multò magis in Pastores, & Præsules; ut enim D. Gregorius Nazianzenus.

Hic est spiritalis omnis præfectura imperiique finis, ubique privata utilitate neglecta, commodis aliorum consulere.

Et hinc jam inde ab Apostolis appellati Dei adiutores honorati. A D. Dionysio Arcopagita Dei cooperatores in reductione animarum ad suum Creatorem,

quem titulum & suspexit ipse, & censuit esse longè perfectissimum.

D. Augustino, *medici spirituales* dicuntur, & sunt, quòd animis sint, quòd medici corporibus: hi morbos è corpore, velut usurpato malè hospitio, depellunt; & illi ex animis vitia, quæ eorum morbi sunt longè periculosissimi.

Jeremiæ vati sunt *venatores*, & quidem Domini, qui, ut ait Divus Ambrosius, *investigant eos, qui capiuntur ad vitam.*

Sic enim aliquando ille spiritu prophetico: *Mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte.* Venatores, hoc est Præsules, & viros Apostolicos, quibus, ut ait Procopius, *varia sunt retia.* retia sunt verba sacrationis, verba Evangelica; retia sunt miracula, retia sunt exempla vitæ sanctioris, ac propè cælestis; his enim capiuntur homines, ut retibus feræ.

D. Hieronymo, *felici & beata* appellatione audiunt *mundi Salvatores*, de quibus & illud Abdiæ vatis: *Et ascendent salvatores in montem Sion:* hoc est Apostoli, & viri Apostolici in Ecclesiam, quæ in monte posita, hoc est in altiore gradu sanctitatis.

Et hæc pauca stylo notasse sit satis in re obvia, & aperta, pluribus super sedendum duxi: unius tamen probè monitos volui, non meo calamo; sed ore, sed oraculo Magni Pontificis D. Gregorii, qui sic ad omnes perfectionis Evangelicæ amatores:

In quantum vos profecisse putatis, etiam vobiscum alios trahite, in via Domini socios habere desiderate; & si ad Deum tenditis, curate ne ad eum soli veniatis.

§. 5.

Quæ sint invitamenta ad salutem Animarum procurandam?

E Multis pauca proponam, quæ stimulo esse possint ad eam, de quâ tractamus, Animarum salutem omni contentione, nisuque procurandam. Animus enim noster, quamdiu hoc corpore, ceu ductili sepulchro tegitur, facile, nisi excitetur, indormiscit. proponam autem ea, quæ & melioris notæ videbuntur, & simul etiam acriora ad excitulandos Religiosorum, Præsulum, & virorum Apostolicorum animos, ut in eam provinciam veniant, atque incumbant toti.

Primum Invitamentum.

Ex hominis naturâ ac præstantiâ.

Quisquis alicujus rei vel naturam, vel valorem, ac præstantiam nosse volet; necessum est, ut in eâ peritos consulat, atque ex eorum judicio, calculove illam æstimet.

Ita qui picturæ alicujus excellentiam scire cupiet, ad *Appellem* veniet; qui debitas in statua membrorum inter se proportionem intelligere, *Phidiam*, aut *Polycle-tum* adibit, præstantes omnino statuarios; qui adamantis valorem, nitorem, lucem, ac pretium discere, ad unum aliquem gemmati auri propolam se conferet, ex eoque audiet, quis illi constitutus valor, neque eum vili pretio, & propè nihilò vendet: uti fecit aliquando Helvetius, qui à pugna de *Granson*, grossiorem adamantem *Caroli Burgundiæ Ducis*, cui parem nec viderat Europa, nec India tulerat, vendidit tamen uno floreno brabantico, hoc est affibus nostratibus viginti; non sic venditurus, si pretium novisset.

Sic in præsentia, ut percipias, quis sit homo? quæ illius natura? quæve dignitas, & majestas? necessum est, ut te peritiores audias, atque ex eorum sensu, te ipse nosse, atque æstimare docearis. Quod ut facias, Mi Lector, primò

Hic

Serm. 41.
in Cant.In vitis Pa-
trum.III.
Præsules.

Orat. 1.

Hic spectabimus hominem in natura pura, & quasi nuda, sine ullis ascititiis ornamentis, & quis in ea sit, & quantus, inquiramus, & quidem primò ex veterum ac profanorum sapientum judicio, qui naturam solam viderunt, nec ultra progressi. Deinde ex SS. Patrum placitis, qui de illa, etiam sic considerata iudicium suum ad Posteris transmiserunt.

Platoni, viro in paucis oculato, & qui apud suos audit veluti quoddam altioris sapientiæ prodigium, Homo dictus est *Divinum miraculum*. Credidisses illi non naturæ opus fuisse, nec artis, etiam divinæ, hominem: sed quod & supra hanc, & supra illam esset miraculum; adeò illius tam rara & singulari perfectione hærebat quasi obstupefactus.

Lib. 1. de
Legibus.

L. 6. Ethic.
c. 7.

Aristoteli, melioris Philosophiæ oculo, homo fuit rerum, quæ in mundo sunt, una omnium præstantissima.

Trismegisto, homo est appellatus *Deiformis*, quasi forma quædam animata Dei, & suo, id est summo omnium parenti simillima. Creaturæ aliæ seu quæ cælo nitent, seu quæ in hoc inferiore mundo videntur, sunt tantum veluti quædam rudia Dei vestigia: at homo, *Dei forma* est, & quasi in terris Deus alter.

Protagoræ, suavioris eloquentiæ principi, homo est omnium rerum mensura.

Plinio seniori, Homo est animal princeps cæteris imperatorum.

Theophrasto, Idæa quædam, atque exemplat totius Universi.

Et hæc è multis præcipua videntur, quæ Authores illi profani de Hominis natura atque præstantia sparserunt: ab illis abeamus, & transeamus ad sacros.

Epist. 1. c. 18.

D. Jacobo, dicitur homo *initium Creaturæ Dei*. In græco est *primitia*: ut enim primitiæ sunt primi fructus quodammodo sacri, jucundi quàm maximè, præcipuoque honore commendati: sic & homo creaturas inter, & Deo imprimis sacer est, eique devotus, atque in paucis gratus, atque jucundus.

Initium est creaturæ, hoc est, Oecumenio interprete, *primum, & honoratissimum*. Initium enim cuiusque rei nobile est, & maximè honoratum, ut aliàs notavit Aristoteles, & sacræ paginæ initium appellant, quod in unaquaque re est præcipuum. Si ergo homo *initium* est *Creaturæ Dei*, utique est & nobilissimum, & perfectissimum.

Addit D. Chrysostomus, uti est *initium*: sic & *finis*, sit licet tenuis, & pannosus.

Orat. in
Sera mon.

Hominem, inquit, non contemno, licet unus sit, licet servus sit, contemnendus mihi non videtur. Non enim dignitatem quero; sed virtutem: non dominationem, aut servitutem; sed animam. Licet unus sit, homo est, propter quem Cælum extensum est, Sol lucet, Luna decurrit, aer effusus est, fontes scaturiunt, expansum est mare.

Ecce ut Chrysostomo, vel sola, vel nuda hominis natura est in pretio, utpote creaturarum omnium & initium & finis. Attende qui etiam D. Leoni Pont. Max. hæc illius verba sunt aurea: Non sit vilis homini homo, nec in quoquam despiciatur illa natura, quam rerum conditor suam fecit.

Serm. 4.
de collect.

Suam dico, non eò tantum quod eam sibi deinde copularit mirabili nexu; sed & quod jam inde à principio suam fecerit, id est, ut antè dixi, suam quasi formam, atque imaginem.

D. Ambrosius in prima mundi hujus aspectabilis molitione, Deum ut illius Architectum considerat; qui rebus omnibus, quas videmus è nihilo eductis & optimè compositis, ornatoque mundo, ut palatio quodam artificiosè extructo, & magnificentissimè decorato, inducit hominem, velut illius Dominum, ac Regem, omnibus dominaturum, omnibusque venerandum; sic enim ait: Processit postremus creaturarum omnium homo, specie gratus, mente sublimis, ut omni esset creatura miraculo.

Epist. 1.

Ecce ut Ambrosio, homo omni creatura est pro miraculo, quod & amet, & suspiciat, & revereatur.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Tertulliano, dicitur homo, *magnum nomen*, quem scilicet vel ex solo titulo noveris, atque æstimes, adeoque hominem dixisse, satis est dixisse. Addit deinde eundem esse *dominum omnium morientium, & resurgentium*.

D. Gregorio Nazianzeno, homo non est *microcosmus*, ut vulgus autumat; sed *magnum mundus in parvo*. Magnus dico, non mole, sed virtute, sed dignitate.

Proclo apud Epiphanium est *mundus mundi*: hoc est alter mundus: sed illò longè præstantior.

E. 2. cont.
hæres.

Mitto cætera; & redeo ad Tertullianum, & cum illo finio. Is intuens primi hominis, id est Adæ, creationem, ait Deum, *Anima suæ umbram, spiritus sui auram, oris sui operam*, carni inseruisse atque immiscuisse.

Alludit ad modum, quem in hominis molitione Deus servatum voluit.

Primò enim potentissima Trinitas, quasi vires omnes collegit ad pulcherrimum opus, id est hominem molendum.

Deinde Spiritum cœlestem in faciem ejus immisit, & purissimam velut auram ex intimo sinu bonitatis in os ejus insufflavit. Et hinc meritò dictus *umbra Dei, spiritus ejus aura, & oris opera*.

Et hinc ejus dignitatem vel ex sola natura colliges, & in pretio habere disces; & eo teipse excitabis, Amice Lector, ad eam, de qua agimus, hominum salutem, Cœlo auspice procurandam.

Nec patieris, quantum in te erit, eos aut suo vitio perire, aut aliena malevolentia destrui eam, quam in illis agnoscis ac revereris Dei formam atque imaginem;

Rex Demetrius, vulgo dictus *Expugnator*, cum Rhodum obsidione cingeret, jamque parari malleoleos jussisset, ad nobilem illam Urbem flammis, atque incendio evertendam; derepente mutato consilio, receptui cecinit, ne tabulam *Protogenis* cremaret ea parte muri collocatam.

Hic lubet exclamare. O præpostera mortalium judicia! ô curas inanes! ô malè sana consilia! quæ pictæ unius imaginis sic amore capiuntur, coloresque brevi evanescentes, vel propter unius opificis nomen famamque tanti faciunt, tanti que existimant; ut illius incolumitatem victoriæ anteponanæ suæ: & hominis animam, in qua & vivi divinitatis colores existunt, & artifice Dei manu picta effigies, immortalitatem consecutura; contemnunt tamen, nec, cum possunt, incendiis eripiunt sempiternis, Deoque Authori suo conservant. Conservarent certe, si in oculis, & amoribus esset, uti profectò esse debuit.

Secundum Invitamentum.

Ex Anima rationalis dignitate, ac pretio.

Hactenus ferè generatim de homine locuti sumus: nunc in adyta introeundum est, & in sacro penetrali spectanda propius *Anima*: Hæc enim est, quæ dat motum artibus, sensum corpori, actionibus vitam, valorem, felicitatem.

Hæc *Anima* prophetæ regio est hominis gloria, psal. 107. quæ scilicet omnis petitur ab intus.

D. Paulo, *Thesaurus est in vasis fictilibus*, hoc est in luteo corpore, in carne rumpi facili, atque in terram lutumque reditura.

Ejus porrò seu gloriæ lucem, seu thesauri vim, & pretium, attendemus ex iis, quæ in hoc mundo aspectabili sunt in pretio.

Ea sunt, aurum, gemmæ, uniones, sceptræ, diademata, coronæ, libertas, denique vita.

Quæsit aliquando Servator, & quidem optime: *Quam commutationem dabit homo pro Anima sua?* Matth. c. 16. v. 26.

Et ego hic cum illo inquirō, & quidem primò; an

V

Auri

Cap. 13.
v. 12.

Auri commutatio? an ipsi montes aurei? an mundi moles, si tota esset aurea? an æqua foret illius cum anima commutatio? minimè. Appello Isayæ fidem. Sic ille quondam grandiloquus cælestium veritatum buccinator: *Pretiosior erit vir auro, & homo mundo obryzo*: Quod vatis oraculum ad animæ pretium refert D. Basilii, aitque nullam fieri posse animæ & auri commutationem.

An igitur gemmarum, & unionum? neque horum cum Anima, iusta commutatio. Fidem faciet ille ipse, quem attuli Isayas; sic enim aliquando in hebræa, id est primigenia lingua: *Gloriosus, & magis honoratus erit homo, quam aurum purissimum, & quam lapis, qui de Suphir*.

Suphir, vel ut alii *Sopbir*, locus erat in India nominatus, in quo & magna erat auri excellentia, & gemmarum celebrium copia, cum qua tamen ne unius quidem animæ æqua foret commutatio.

Quæ igitur? an cum sceptris & coronis? cum Regnis atque Imperiis? neque etiam cum his omnibus, etsi foret totius Universi.

Ad profanos te voco, mi Lector, hi apud plebsque aliquam quoque fidem invenient, vel ex eo solum quod naturæ impulsu, & rationis ductu ferantur, nullo alio altiore lumine collustrati.

Michaël Curopalates, Nichephoro Imperatori successerat; cum ecce audit Leonem Armenium vi Imperium occupasse. Authores erant plerique, ut vim vi repelleret, & arma armis opponeret. Et verò poterat, debebatque ex quadam Justitiæ lege: erat enim ex æquo debitum illi Imperium, in quo sanè potentes sunt illecebræ: verum nec iis cessit; sed ultro Leoni transmisit Diadema, purpuram, & calceos coccineos: (sunt ea symbola Imperii) quibuscum & imperium transmisit, adjiciens illud dignum Cedro: *Non tantum Imperio; sed & vita privari malim: quam vel unicam Christiani sanguinis guttam effundere*: adeò cara illi fuit vel unius è subditis vita, salus, incolumitas, etiam illa, quæ corpori tantum, & tempori servit: quanta fuisset ea, quæ & animæ, atque æternitati?

Quæ illi mens fuit, eadem multis ante sæculis Alexandro Magno. Apud hunc instabat aliquando mater, ut cuidam, licet infanti, vitam eriperet; utque extorqueret illud ad importunas preces, & materna propè imperia: addidit & istud, quod aliàs spem quidlibet impetrandi fecerat.

Memnisset se eum per novem menses, in utero portare se pregnantem. Quid ad hæc Alexander? Illud certè, quod dignum Alexandro.

Ammianus
l. 14. histor.
in fine.

Aliam, parens optima, posce mercedem: hominis enim salus nullo beneficio pensatur. Quid dicturus fuisset, si de æternâ salute, vitæque mentio incidisset. Profectò nullo beneficio pensari, nulla commutatione æquari potuisse censuisset.

Sed erit fortasse, qui prostituta libertate, qui spontanea servitute Animam, & illius salutem æquari posse contendet: nec evincet illud. Anima enim potior est libertate, nec ulla quantumvis longa, quantumvis dura servitute compensari potest. Emi quidem potest; sed non ex æquo.

Ibit in sæcula, ibit in æternitatem eximium illud, & planè singulare studium alienæ salutis, quod aliquando in Serapione Sidonite enituit.

Hic se primò Gentilibus histrionibus vendidit nummis dumtaxat viginti, quibus eo usque serviit, donec Christianos efficeret, à quibus deinde, redditis nummis, libertate donatus est, & meritò; æquum enim erat, ut qui ab illo acceperant eam libertatem, quæ erat filiorum Dei, redderent illam, quæ etiam est filiorum hujus sæculi.

Sed quid deinde? ea adepta Serapion, mox ad Lacedæmonastransit, & cuidam illorum, quem nō rat Manichæanâ hæresi cum tota familia infectum,

rursum se vendidit, & quidem pretio vili, eo tantum consilio, ut & ab hæresi avocaret, & ad Catholicam fidem traduceret. Quod & perfecit feliciter, & quidem intra duos annos, à quibus denuo in libertatem assertus, aliò commigravit, ut vel similem alibi operam collocaret animis Deo & Ecclesiæ lucrandis: adeò cara illi fuit earum salus, ut etiam duplici servitute emendam censuerit, & re etiam ipsa emerit: magno quidem pretio; sed tamen, ut dixi, necdum æquo. Quid facias? si non occurrat aliud, æquum certè, & rationi consonum judicabis; consonum & Christianæ charitati, ac zelo.

Heribertus
pag. 191.

Et ita consonum esse censuit mulier pervana.

Hæc ab Idolis ad verum Dei cultum, nostrorum opera, se converterat, appropinquante morte, tanti beneficii memor, cum sibi nihil esse intelligeret, quo tantum munus remunerari posset (erat enim paupercula) maritum accersit, ei que significavit, hanc esse supremam suam voluntatem, ut eum in servitutem traderet Patribus, antequam decederet, allatisque testamenti tabulis, fecit quod dixerat, viro non modò, non repugnante; verum etiam lubente, qui cum suum se non esse, perspexit; sed in nostrorum transire jus, ad Rectorem alacer adiit, & quantum in ipso fuit, ejus se nutui, voluntati que totum permisit. Probata quidem voluntas; sed non est admissa servitus. Intellexit nimirum mulier sapiens, quantum esset beneficium Animæ salus, & quantum esset vitium ingratus de eo animus.

Verum ut sic gratus sit, ut spontaneam addicat servitutem, nec sic tamen æquam exhibet commutationem. Quam igitur? An vitam hanc mortalem? neque hæc erit æqua.

D. Augustinus in illa Psalmistæ verba: *Narrabo Psal. 9. omnia mirabilia tua*, quærit ecquænam illa mirabilia, quæ enarrat Deo Superisque gratus animus? respondet non ea esse, quæ in corporibus, & quasi in aperto operatur Omnipotens; sed ea, quæ in animabus, & in occulto: tum adjicit illud: *Mirabilius fuisse resurrexisse in anima persecutorem Paulum; quam in corpore mortuum Lazarum*. Et tamen, inquit, hoc mirantur pusilli cæci que mortales, non illud.

Quid facias? errant, & falluntur improbè, dum ea, quæ patent oculis demirantur, ac non potius ea, quæ latent in animis.

Rationem adjiciet D. Gregorius Pont. Max. & cum D. Augustino conspirabit: illum audiamus:

Constat, inquit, *magis esse miraculum predicationis L. 3. Dialog. verbo, atque orationis solatio peccatorem convertere, quam e. 17. carne mortuum resuscitare. In isto enim resuscitatur caro iterum moritura: in illo verò anima sine fine victura*.

Maneat ergo indubitatum illud, neque cum vita mortali æquam esse salutis animæ commutationem. Ecquænam ergo? non alia, quam cum Dei vita. Et hoc est, quod nos probè edoctos voluit Apostolus, cum extulit, commendavitque illud:

Empti estis pretio magno. Quod illud quæris? no-
finge *Crassi* opes, aut thesauros *Crassi*, ne talenda
Mida, ne Persicam opulentiam, ne montes aureos,
ne oceani gemmas: hæc enim omnia corruptibilia
sunt, & corruptibilibus emi non potest incorrupti-
bilis animus. Quibus ergò? Audi Petrum arcanæ
Theologiæ verticem: ait ille, *pretioso sanguine quasi*
Agni immaculati Christi: Et hoc tuum est pretium
ô Anima! Ex illo te æstima, & ex illo animas omnes
etiam æstima, qui ad earum salutem à Deo vocatus es,
& tibi dic sæpius in aurem illud Tertulliani: *Nihil tam*
dignū Deo, quam salus hominis: quia nihil tam pretiosum.

1. Cor. 6. 6.

1. Petri 1. 18.

L. 2. adversus
Jus Marcio,
c. 27.

Quid enim pretiosius ipso Christi sanguine? certè
si nihil eo pretiosius; nihil pretiosius est anima, cujus
ille ipse sanguis est pretium.

Petrus Gonzales è Dominicana familia, probatæ
vir sanctitatis, ac doctrinæ, cum fugientes à salute,
Deoque animas quæreret, dum eas gratiæ, Cælo-
que

que redderet, videbatur sibi sparsas olim à Christo sanguinis guttas colligere, & venisillius, corporique restituere; invento non minus ingenioso, quam pio: Cum enim sanguineo illo rore pretioque emptæ sint hominum animæ: certè, qui has bono zelo colligit, ut & sanguinem colligat est necesse.

Et hoc animæ pretium, hic sanguis est, qui viros Apostolicos in campum, in pulverem evocat, & per longos viarum anfractus, per sæva maria, & timendos æstus, importat in externos orbes, & utramque solis domum: utque te etiam importet, Cælo auspice, voveo, optoque, Amice Lector: tibi que sub oculos pono

Tertium Invitamentum.

Corona Beatorum, quos Cælo intuleris.

Romanis alia erat, atque alia Corona. Una erat *Muralis*, ea donabatur ab Imperatore; is, qui omnium primus murum hostilem subiisset, inque oppidum per vim ascendisset, idcirco quasi muri pinnis erat decorata.

Altera erat *Castrensis*: hæc ab Imperatore dabatur illi, qui primus in hostium castra pugnans irrupisset: ea corona insigne valli habebat, unde & *vallaris* dicebatur.

Alia erat *Navalis*. Illa cedebat ei, qui primus in hostium navem vi armatus insiliisset; ea quasi navis rostro erat insignita, unde & *Rostrata* etiam vocabatur.

Postremò erat *Querna*; ea decorabatur is, qui in prælio civem à morte vindicasset.

De hac magnificè Seneca: *Nullum ornamentum Principis fastigio dignius, pulchriusque est, quam illa corona, ob cives servatos.* In quem Senecæ locum Muretus ait, multa vidisse se vetera numismata, in quorum una parte facies erat Imperatoris, in altera corona Querna, cum hoc lemmate:

Ob cives servatos.

Ea pluris fiebat quam aurea, quam & cæteræ omnes; majus enim est vel unum civem à morte servasse, quam vel hostiles muros, vel castra, vel naves occupasse.

Quod si victoribus Romanis ea mens fuit, quæ erit Christianis? quæ erit & præcellis illis animarum victoribus? quæ inquam mens? quæ & corona? non alia sanè, quam illi ipsi victi; erunt enim illi victori suo pro Corona. Fidem facient petita ex antiquioribus illius rei vel testimonia, vel exempla: his enim, & illis in præsentia, mihi certandum erit.

S. Odo, Cluniacensis Abbas, qui multa, eaque secretiora Deo revelante didicit, atque ad Posteris transmisit: & hoc etiam inter alia, quod unusquisque in extremo illo Judicii die, die decretorio à mortuis excitabitur, & surget cum illis, quos Deo cæloque lucratus fuerit, iisque probè vallatus & cinctus se Christo Judici præsentabit.

S. Gregorius Pont. Max. & ipse idem censuit, atque extulit è pulpito ad frequentem populum; sic enim ad illum aliquando:

Ibi, inquit (hoc est in valle Josaphat) Petrus cum Iudæa conversa, quam post se traxit, apparebit. Ibi Paulus conversum, ut ita dixerim, mundum ducens. Ibi Andreas post se Achaiam. Ibi Ioannes Asiam, Thomas Indiam in conspectum sui Iudicii conversam ducet. Ibi omnes Dominici Gregis Arietes cum animarum lucris apparebunt, qui sanctis suis prædicationibus Deo post se subditum gregem trahunt.

Hæc S. Pontifex de Apostolis, ex quo idem esto iudicium de viris Apostolicis. Ex his duos tantum hic recensebo, quia studeo brevitati, & rerum compendia quæro.

Primus erit Dominicanæ familiæ sidus illustre R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici, Tom. VI.

S. Vincentius Ferrariensis, huic in cælos eunti comes erit numerosa Animarum turma, quam cælo peperit, ac Deo. Et quidem Judæorum ad viginti quinque millia, totidem Saracenorum; Christianorum autem, quos à via solutiore ad arctiorem traduxit, centum viginti millia: aliorum denique, quos ab infamia publicorum scelerum, ad meliorem famam, & vitam evocavit, ad quadraginta millia. Ecce quæ illi Beatorum corona, quam nobilis, quam numerosa.

Alter erit è minima JESU Societate S. Franciscus Xaverius, Indiarum, & Japoniæ Apostolus: de quo meritò dici potuit, quod de Alexandro Magno, ex studio adulationis dixere Scytharum Legati.

Si Dii habitum corporis tui, aviditati animi tui parem esse voluissent, orbis te non caperet; altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres.

Certè & hunc & illum contigit Xaverius, quem primò vidit Gallia, tum etiam Roma, mundi caput; tum Venetiæ, Bononia, Lusitania, in qua & sibi, & suis deinde Apostolorum nomen obtinuit; laboribus utique Apostolicis, & insigni Animarum lucro. Denique India, & Japonia, aliæque Asiæ regiones, & Insulæ, in quibus obeundis, qui viarum longitudes, locorumque distantias metiri vollet, atque ad calculum revocare, inveniet illum decennio centies mille passuum millia decurrisse, & decurrisset etiam plura, in Schinarum Regno, aliisque regionibus, nisi cursum illius æterna quies interrupisset. Quanta autem in longissimis illis peregrinationibus Animarum ad Deum accessio fuerit, quanta & messis, is solus novit, qui cœlestibus horreis eam induxit. Certè, quanta, quanta illa fuit; fuit S. Xaverio, in Cælos è terris abeunti, comes; fuit & Corona: sed quia ea nobis est in occulto, nos arctari patiemur ad eam, quæ magis in aperto, & de quâ Authores fide digni: ex illa de aliis facili erit conjectura.

Turfellinus dum colligit Animarum spolia, quæ vel in una Travancoridis Insula collegit; ait, illum una dumtaxat die, sacris aquis lustrasse ad decem hominum millia.

Quot annis decem, quibus in India, & Japonia illi muneri totus incubuit?

Imago primi sæculi nobis proponit atque exhibet tum ex infantibus, tum ex adultis, quos salutaribus aquis tinxit, & in Christo regeneravit, ad decies centena millia: in quibus in Japonia tres Reges, præter populum ferè innumerabilem, & plurimos è primâ nobilitate viros ac matronas, & impiorum sacrorum Antistes, quos vulgus Bonzios appellat.

Et hi omnes Xaverio, ceu suo post Christum parenti, ac Salvatori, in Cœlis erunt pro Corona, uti fuerunt & aliis, quos viderunt, atque amarunt priora sæcula: ex iis aliquot producamus.

Abbati in extrema vitæ periodo fortè adfuit S. Bonifacius, viditque dæmones facto veluti cuneo in ægrum irruere, moliri, tentareque adversa omnia: imò & exclamare horrendum illud: *Noster, noster est, hic Abbas.*

Ad has voces, inconditosque clamores, & spectra tartarea stupere, horrere, & fors etiam morienti malè metuere S. Bonifacius: sed ecce & stuporem, & horrorem, & metum excussit Abbatis moribundi custos, & Tutelaris Angelus: unaque cum eo è Cœlis delapsa beatarum mentium turba, eaque numerosa. Iustum dixisses exercitum: & sanè justus erat; censebat enim octo Animarum millia, quas pius Abbas, quâ precibus, quâ aliis officiis, zeloque ardentiore cœlis invexerat, beneficio prorsus singulari: cujus memores beatitate jam donatæ mentes, è cœli regiâ in Abbatis cellulam delapsæ, ut animam abiturientem exciperent: ducerentque in sinum beatæ æternitatis: Hoc enim officii genus Abbati,

Coronâ.

Surius &
Fasti Ma-
riani s.
Aprilis.

Franciscus
Remondi
Orat. 18. de
S. Xaverio.

In ejus vita
l. 2. c. 11.

Lib. 1. c. 12.

Baronius
anno 716.

ceu optimo in Christo parenti, ceu munificentissimo salvatori, debere se fatebantur.

Et verò etiam reddiderunt; ut enim è corpore, ceu ergastulo suo, excessit anima, & illam adinstar *Coronæ* cinxit, stipavitque beata illa turma, & in Coelos intulit solemni pompâ, & triumphantis in morem. Tanti refert Animas Deo Cœloque peperisse dum viveres & valeres.

S. Iure
& Part. I. 3.

Quod illi datum; hoc & aliis. Ne multis char- tam onerem; in oculis sit B. Seraphin & nomine, & zeli ardore seraphicus totus.

In ejus felici morte, vir Sanctus, qui fortè aderat conspexit aperiri, & patere cœlum; & ex eo descendere beatarum Animarum ad sexaginta sex millia, qui illius animam & exciperent, & in intima beatitudinis adyta efferrent.

Quæ dum oculis, dum animo spectat; simul audit & hanc vocem: *Nunquid æquum est, ut eum ducamus in paradisum, qui nos eò duxit, quâ concionibus, quâ etiam curâ verè paternâ?*

Hæc beatæ Animæ inter festiva gaudia, cœlestes- que plausus.

Sed hæc exempla deforis petita: demus alia, & quidem domestica.

Ex his erit, quæ nostra vidit ætas, in P. *Etmundo Augerio*, viro sanè Apostolico, & quem Gallia uni- versa ut Apostolum suspexit & amavit, & qui Ca- rolo IX. Regi Christianissimo & à concionibus fuit, & à confessionibus.

Hic cum in agonia diutiùs fuisset, & à se quasi alienus, sibi paululum redditus, subridenti vultu, & amœna voce ad Patrem, qui illi fortè aderat: dixit:

Non intueris quæ me expectent Beatorum agmina? non audis cœlestium geniorum musicam? ut grata accidit auribus, & gratior animo.

Spectabat nimirum pius Pater delapsas è cœli regia beatarum mentium turmas, futuras sibi co- mites; imò & Duces in sinum usque beatitudinis. Et certè eas fuisse Cœlestibus visis didicit persona probatæ sanctitatis, & suo deinde confessorio retu- lit. Ea ipsa nocte, qua sanctam animam efflavit P. *Augerius*, conspectos à se duos Angelos hinc & hinc ad lectuli caput. Eorum unus explicabat mappam miri candoris, alter vestem prætendebat amabili colorum varietate nobilem. Et hic, & ille expectabat dum è corpore, ceu diuturniore domi- cilio exiret anima; ut eam hac & illa ornarent veste.

P. Bridoul
in Trium-
pho Christi
19. Jan.

Hæc dum spectat, stupetque; ecce aliud dignum Superis spectaculum, numerosæ scilicet beatorum spirituum turbæ, morientis cubiculum subingressæ, quæ deinde visæ procedere miro ordine, & specta- bili pompa, & hoc quidem latissima via floribus conspersa, & ornata ad stuporem, & miraculum; ducebat illa in Cœlum tramite quàm rectissimo.

Dum ea videt non sine stupore & amore, quæ- rit ex eorum uno, Ecquid sibi vellet ea supplica- tionis in morem directâ turba; & statim audit; Mox edisces: et verò didicit. Conspectus enim P. *Auge- rium*, vultu ad hilaritatem & majestatem composito, nitentem candida illa stola, & veste mirum quantum variegata: hac & illa splendebat mens beata; candidâ quidem in testimonium illius candoris, quo dum in terris esset, enitere visa: variegata autem in signum illius caritatis, illius & amoris, quo in Deum, & proximum exarserat.

Visus deinde progredi totus ille supplicantium ordo, in quo primum agmen ducebat innocens in- fantium candidatorum turba, & Patris *Augerii* lau- dibus suavissimè accinebat, subinde etiam eum respec- tans; tum sequebantur aliæ Beatorum turmæ, ad extremum apparebat ipse P. *Augerius*, eo quo di- xi habitu triumphantis in modum.

Ubi ad prima Cœli limina ventum est, visa est aperiri scena nobilis, & mirè spectabilis, atque in ea è Societate JESU numerosa agmina, beatitate jam donata, quæ illum exciperent, ducerentque ad Agni Thronum.

Hæc ubi spectavit persona illa, cujus initio me- mini, sibi reddita, vocem explicare voluit in Psal- mum *De profundis*, ei que ad extremum adjicere *Re- quiem æternam*: sed ut maximè conaretur, nunquam eam edere potuit; sed illius vice coacta dicere *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*.

Si porrò quæsieris, ecquænam esset illa Infan- tium corona? excipies fuisse animas Infantium, quas sacris undis eluerat in pestilenti lue, strageque populorum, quibus & ipse inservierat, vitæ suæ prodigus. Aliæ verò Beatorum turmæ, fuerunt illæ, quas & concionibus suis, & eximia caritate, & vir- tutibus Apostolicis Cœlo, Deoque pepererat: red- didere illæ vices suo quondam servatori, atque as- fertori. Ita nimirum habent Cœli leges, adsunt morientibus eæ ipsæ Sanctorum coronæ, quas Beati- tati zelo tuo ascripseris: uti & ascripserat P. *Auge- rius*, qui vivere in terris desiit Anno 1591. 19 Jan. ætatis suæ 66.

Huic addo P. *Ferdinandum Melchiorium*, qui obiit Anno 1614. Hic à felici è vita exitu visus ab uno è nostris in veste candida cum S. P. *Ignatio*, S. *Xaverio*, & multis aliis è Societate jam cœlo ascri- ptis, quorum aliqui palmas manibus gestabant, quibus veluti deforis etiam accesserat gloriosa Bea- torum cohors, composita ex iis, quos per suos labo- res P. *Melchiorius* adjuverat ad beatam æterni- tatem adeundam: adeò verum est advenire morien- tibus Cœlitum coronam, quæ viros illos Apostoli- cos deducat in ipsa Divorum atria, sinumque beati- tatis.

Nadastrin
An. dioc.
memor.
22. Octob.

Quartum Invitamentum.

Christi Lucrum & Votum. addo & Virginis.

PROPOSUI nonnulla, quæ tibi, Benevole Lector, stimulo esse possint ad eum, de quo agimus, Animarum zelum: sed ea ferè tibi conjuncta, ferè conjuncta cum lucro tuo: velim altiùs ascendas, nec lucrum ipse tuum spectes; sed Christi: sic enim purior erit zelus tuus, quo longiùs à teipse abieris, & ad Christum propiùs accesseris: accedes autem si animas spectes, animas veneris, non tibi; sed Chri- sto, easque aspexeris ut Christi lucrum, Christi & votum. Esse autem & hoc & illud paucis ostendo, non verbis, sed rebus, quibus certior datur fides, & promptior.

Catharinæ De Rissi è D. Dominici familia reli- giosæ in paucis Christo gratæ, imò & familiari, hoc aliquando exhibitum prodigium non sine amabili stupore.

Habebat in cellula sua sacrum Christi è cruce pendentis simulacrum, ad cujus pedes se prosternere, orationes fundere, & affectus omnes suos effundere solita.

Sed, ô novum! ô mirum prodigium! visum illud è cellula elabi, & medium ferri per aëra: & virgini tum fortè ad cellam redeunti, quasi occurrere; imò & auditum adjicere illas voces; sed amoris ple- nas; sed plenas miserationis.

Te rogo, ô dilecta mihi sponsa, & tuas ipsa, & filiarum tuarum preces impende sedula, ut & me, & patrem meum, tot, ac tantis hominum sceleribus irritatum, & jam ultioni imminentem, places. Quod ut facias, ter, unâ cum sacro Religiosarum cœtu, supplicationes indicito.

Hæc ut vidit, ut audiit Catharina, ipsi Christi si- mulacro obviam processit, brachiis excepit, in cel- lam reportavit, ad illius pedes se abjecit, & odore cœlesti, quo cellula toto eo die imbui cœpta est, recreavit,

Ex P. Joan.
à S. Maria
l. 1. de Ord.
S. Domini-
ci.

recreavit, supplicationesque ternas pro salute sui generis instituit.

Habes, Amice Lector, & amoris divini miraculum, & simul etiam Christi votum, ac lucrum: subfedit enim Omnipotentis ira, & placatum precibus Numen, tot animabus jam jam perituris veniam indulgit.

Et certè quidni indulgeret, qui ægris à culpa animalibus, id est quod ægris à corpore medicus, imò qui & alios medicos sic amat, & vocat; quo in genere illustre est, quod ego subijcio.

Antonius Sardus, medicinæ Doctor, hoc aliquando à Christo audiit: *Veni post me, faciam te fieri medicum Animarum.*

Venit porro, & Christum vocantem sic audiit, ut & se, suaque omnia, & familiam universam adjunxerit. Uxorem enim primò, dein & filiam nubilem eò adduxit, ut Asceterium virginum, quod ipse suo ære extruxerat ingrederentur: tum ipse raro sanè exemplo Societatem J E S U intravit, præmissis tamen prius tribus filiis, adolescentibus eximæ indolis, ingenti prorsus Animarum lucro, bonoque, facti & ipsi unà cum parente Animarum medici: quem etiam esse te velim, Benevole Lector, utque velis, aliam propono Dei ter Opt. ter Max. vocationem, ex quâ intelliges, quod initio mihi propositum volui pro argumento, & tibi pro stimulo. Nempe Animas esse Dei lucrum, Dei que votum.

Thomas Dabishier, natione Anglus, & genere nepos Etmundi Bonneri, Episcopi Londinensis, post toleratos diu carceres, exutus etiam amplissimis possessionibus, inter deliberandum de vitæ statu, cum hæreret anceps, salutis suæ in tuto collocandæ avidus, & Carthusianorum solitariam vivendi rationem versaret animo, atque in eam veluti fidam stationem inclinaret, adstans derepentè, clausis omninò foribus vir planè ignotus.

Et tu, inquit, si Carthusianus futurus es, saluti quidem tuæ consules; at ubi futurus est proximus?

Dixit, & videri simul, & loqui desinit. At quis ille inquit? ne de trivio hominem, ne de aula nobilem, ne de pulpito Ecclesiasten, ne de solitudine Eremiticam fuisse opinare.

Quisquis ille fuit, non homo fuit: sed è Cœlo bonus genius, qui sic ad illum Dei vice, voceque: qua etiam discussa prior cogitatio, & animus in ancipiti positus, intellexit, non de Carthusia (in quâ soli sibi vacaret, cogitandum) sed de alio vitæ genere, in quo studeret etiam proximo: quod & fecit: adiit enim minimam Societatem I E S U, in quâ suæ salutis ita consuluit; ut simul etiam alienæ, quod & perfecit impensius ad ultimam usque brevis ævi metam.

Habes igitur, Amice Lector, ut ibi desinam, unde & cœpi, immortales Animas esse Christi lucrum, esse & Dei votum, & huic, & illi stude si sapias, & zelum in hoc & illo quærendo liberalius explica, & tibi erit benè, & æternum quidem.

Ita Explicuit Seraphicus Doctor D. Bonaventura, cujus sacra luce hæc scribo.

Professus enim aliquando est, se, licet certissimus foret, nunquam Deo fruiturum, tamen libentissimè in ejus gratiam, honoremque pro qualibet anima peccatrice, semel mortem appetiturum, & ita quidem, ut tories mori appeteret, quot in mundo essent animæ peccatrices.

Hæc ille quondam in opusculo, cui nomen fecit *stimulus amoris*. In quo & sibi, & aliis stimulos addidit, ad audendum, ad patiendum quidlibet, etiam pro unius tantum animæ salute.

Sic enim hæc & voluit, & amavit; etsi scivisset se Deo nunquam potiturum: quid, amabo te, factururus fuisset, si cum Deo scivisset se postmodò regnaturum?

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Hic stylum è membrana subtraho, sitamen prius illud D. Augustini: *Nolite quiescere lucrari Christo, qui lucrati estis à Christo.*

Et hoc de Virginis voto, pro eodem animarum lucro: quod quantum esset, & quàm ardens, ostendit aliquando P. Bernardo Colnago è Societate nostra, cui imposita manu pectori: hæc dixit.

Labora naviter, & indefessus pro salute peccatorum, & adducas ad me animas: hoc enim obsequium præ reliquis omnibus est mihi longè carissimum.

Hæc D. Mater Clienti suo, Patri inquam, Bernardo; cui *Inflammati Patris* nomen adhæsit, ab eo scilicet ardore, quo Deum ubique spirabat, & Virginis amores.

§. 6.

Nonnulla ad salutem Animarum adjumenta.

Non est mei consilii, neque hujus opusculi proferre omnia adjumenta rerum benè gerendarum in negotio salutis Animarum; sed pauca dumtaxat, eaque præcipua, & quidem more meo breviter & concisè: amo enim compendia & verborum, & rerum.

D. Bernardus, cooperatores Dei in salute Animarum, primò veluti pastores indigitat, tum modum rationemque eas pascendi suggerit, & sic ait: *Pasce mente, pasce ore, pasce opere*: denique edocet quæ fiat illud: *Pasce animi oratione, verbi exhortatione*, Epist. 201, exempli exhibitione.

Quod rursum alio loco proponit, atque inculcat: *Pasce verbo, pasce exemplo, pasce sanctarum fructu orationum.*

S. Ignatius Societatis J E S U Parens & Author, primò Deum nobis exhibet veluti supremum quendam artificem, qui omnipotentem adhibet manum operi suo, operi magno, id est salutis Animarum: tum homines sibi fingit velut instrumenta quædam in manu Dei. Et sic illi Deus est causa princeps, homo autem instrumentalis.

Denique proponit media, & quidem primò ea, quæ instrumentum cum Deo conjungunt, & benè disponunt; tum ea, quæ illud disponunt erga homines: illa, inquit, efficaciora sunt, hæc minùs efficacia. Quæ porro sint & hæc & illa sic explicat:

Erga Deum sunt, *Pura intentio divini servitii, zelus sincerus Animarum, familiaritas cum Deo in spiritualibus devotionis exercitiis, virtutum solidarum, atque perfectarum, spiritualiumque rerum studium incensum.*

Erga homines sunt ista. *Dona naturalia, vel per industriam acquisita, doctrina exacta, & solida; modus eam in concionibus, & lectionibus proponendi, forma cum hominibus agendi, cum iisdemque tractandi.*

D. Gregorius Pont. Max, pro adjumento insigni ad idopus, quod hic molimur, ponit animi munditiam, & candorem, liberum ab omni peccati macula, nævoque; sic enim ait:

Mundus à vitio esse debet; qui curat aliena corrigere, quia nequaquam pure maculam in membro considerat oculus, quem pulvis gravat, & superinjectas sordes tergere non valet manus, quæ lutum tenet.

Quod ipsum alio loco confirmat oportuna similitudine à medico petita.

Improbis, inquit, & imperitis est medicus, qui alienum mederi appetit, & ipse vulnus quod patitur, nescit.

Et hæc generatim verbulo indicasse sit satis, de singulis paulò fusiùs.

Primum Adjumentum.

Oratio, & per eam intima quadam cum Deo familiaritas, atque unio.

Benè censuit, benè monuit D. Augustinus, dum sic ad cœlestis verbi præconem: *Priusquam exerat proferentem linguam, ad Deum levet animam sitientem, ut eructet quod biberit, & quod impleverit fundat.*

At unde & biberit? unde & impleverit? non alio de fonte, quàm oratione: ex hac bibet, & animæ sitim ardoremque extinguet, ex hac seipse implebit, & quod hauerit, deinde in alios effundet.

Luc. c. 6.
v. 12.

Et ita bibere, ita implere exemplo suo docuerunt, quotquot è Christi scholâ benè eruditi prodierunt oratores, ipso imprimis Servatoris exemplo, de quo sic sacer historicus: *Erat pernoctans in oratione Dei.* In quæ verba D. Gregorius Pont. Max.

Lib. 6. Moral. c. 17.

Humani generis redemptor per diem miracula hominibus exhibebat, & ad orationis studium in nocte pernoctabat, ut perfectis prædicatoribus innueret, quatenus nec activam vitam amore speculationis deserant, nec contemplationis gaudia operationis nimietate penitus contemnant; sed quietè contemplantes forbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant.

Act. c. 6.
v. 4.

Qui ferè primus à Christo exiit orator, Paulus fuit, & is raptus in tertium cælum, & secretiora illius adyta, ut & secreta cælestia nosset, & ut disertè S. Maximinus, *Ecclesiarum futurus Doctor, inter Angelos disceret quod inter homines prædicaret.*

Cap. 1.

Quod Paulo, hoc & aliis Apostolis, qui sic olim ad discipulos: *Nos orationi & ministerio verbi instantes erimus: orationi primùm, dein ministerio verbi.*

Et hoc est Apostolici muneris: imò & Cherubini, quos in excessu mentis vidit Ezechiel. *Ibant illi ad homines, & revertebantur ad Deum in similitudinem fulguris coruscantis.*

Fulguris quidem; quia ea celeritate, quâ fulgur; coruscantis autem, quia ea luce, eo & ardore, quem à Deo, ceu fonte luminis, ceu Amoris divini incendio, hauriebant.

Et ita ad homines ire debet quisquis animarum est zelator; & ab illis ad Deum reverti, ut ab illo accipiat altioris sapientiæ lumina, & cælestes ardores, quibus & illustret, & simul etiam accendat auditorum animos.

Et hoc est quod imprimis commendatum voluit D. Augustinus agens de officio sacri oratoris, de quo sic olim:

Lib. 4. de Doctr. Chri. c. 15.

Munus suum ut præstet, magis pietate orationum opus est, quàm oratoris facultate, ut orando pro se, & pro illis, quos est allocuturus, orator sit antequam dictor.

Isai. c. 2.
v. 23.

Orator quidem, ut sua ad Deum prece derivet in se fluente cælestia, poenitentiae lacrymas, imbrem matutinum & serotinum: *matutinum*, inquam, hoc est (Interprete D. Hieronymo) *gratias prævenientes*, quibus infelix anima sceleribus suis, seu luto putri, profundè immersa, emergat aliquando, & Deo reddatur, ac primæ gratiæ: tum etiam *serotinum*, id est *gratias subsequentes*, quibus eadem anima jam iustitia donata, in eadem sese promoveat majoribus, ac majoribus deinceps incrementis, usque dum veniat ad altiorem perfectionis Christianæ gradum, donumque perseverantiæ assequatur, & ex illo deinde etiam gloriam ac beatitatem. Et hoc beneficio sacri oratoris, qui tamen prius *orator*, quàm *dictor*. Hoc est, qui prius à Deo, ceu fonte omnis boni, hauerit quod in alios effunderet.

Serm. 28. in Cant.

Hauerit, dico, sed instar *conchæ*; non *canalis*. Multum enim inter concham, & canalem interest; concha enim aquam non infundit, nisi cùm plena est, & postquam effudit etiam quantum voles: manet tamen omninò plena; nec enim effundit nisi quod redundat. Canalis autem è contrario, aquam transmittit, & sibi, aut parum, aut nihil retinet. Ne sit sacer Ecclesiastes instar *canalis*; sed potius instar *conchæ*.

Quæ ubi à Deo melioris sapientiæ fluente hauerit, iis se primùm repleat, tum quod exundat in alios spargat, sibi semper retinens unde & plenus sit. Et hoc est, quod ritè monuit D. Bernardus, dum sic ad illum: *Si sapias concham te exhibebis, & non canalem.*

Tum rationem addit petitam ex utriusque discrimine. *Hic siquidem penè simul & recipit, & refundit: illa verò donec impleatur expectat, & sic, quod superabundat, sine suo damno communicat: sic & sacer orator.*

Sed ô grande malum, inquit ille ipse S. Præsul: *Canales multos bodie habemus in Ecclesiâ: Conchas verò paucas.* Sunt enim qui ante effundere quàm infundi velint, loqui quàm audire paratiores, & prompti docere quod non didicerunt, & aliis præesse gestiètes, qui seipso regere nesciunt.

Homines canales sunt, non *conchæ*: & quia ii sunt, animis Deo cæloque lucrandis parum idonei. Pluribus superfedeo, quia res ea in aperto est, & clara luce.

Secundum Adjumentum.

A divino cælestis Verbi pabulo.

UT intelligat sacer Ecclesiastes, quid sui sit muneris, intelligat & illud primùm quis, & quantus sit ipse, & hoc quidem non ex meo calculo; sed Sanctorum Patrum oraculis: ex his porrò est

Dei Administer, Dei Adjutor, Lingua & Os Dei, Organum Spiritus Sancti, Legatus Christi, Evangelii Tuba, Animarum medicus, Doctor ac Magister populi, divinarum Interpretes Legum, beata sator Aternitatis.

Quis sit Concionator.

Et hi ferè sunt sacratiores tituli, quibus eos ornant Divi Patres, & quos ego in unum veluti cumulum congeffi, ut vel unico oculi conjectu eos videas, ac suspicias, atque ex eis teipse metiaris, quisquis Dei nutu ad id officii vocatus es. Id ubi videris, & quis sis apprimè didiceris, tum discas & illud, quid in ore tuo esse debeat, ut is sis, qui esse debes divini Verbi præco.

Hæc in ore tuo volunt, & amant SS. Patres, vult, & amat ipsum è Cælo Numen. Nempe in eo sit

Ignis, Sagitta, Myrrha, Lilia.

Quæ in ejus ore?

Sit primùm *Ignis*, hoc est cælestis quidam, & velut Entheus ardor, qui Auditorum corda animosque puriore divini spiritus igne succendat.

I. Ignis.

Is olim fuit in Elia Propheta; de quo illud Ecclesiastici: *Supprexit Elias Propheta quasi Ignis, & verbum quasi facula ardebat.* Credidisses non hominem è communi luto terræ fictum formatumque: sed ex puro putoque igne, qui illi jam inde ex utero matris, pro veste, pro cibo fuisse visus. De hoc certè ita Dorotheus in Synopsi:

Cap. 48. v. 1.

Cùm nasciturus esset Elias, pater ejus Sabacha vidit illum ab angelis Albicantibus saluari, & igne tanquam fasciis involvi, & flamma ignis velut cibo ali. Flamma os ejus, & corpus sic adlambente, ut eo vestiri & ali videretur.

Portentum fuit illud, & futuri prælagium; è quo didicit parens, didicit & tota posteritas, quod Elias is esset, qui conceptos ignes divini Amoris, divini & honoris, ac cultus, aliquando per os, veluti faculas quasdam emitteret.

Et ita omisit in Baalitis, in Achabum, in Iesabelem: aliaque rebellia Cælo capita, quæ vel incendit; vel perdidit. Incendit, & quidem igne meliore, id est cælesti, si meliora admisissent consilia, & verbis illius obaudissent: perdidit autem, si respuissent: nec mirum, quia & Dei fortitudo erat, & Dei ignis.

Fortitudo quidem consona illius nomini. Elias enim, vel ut Hebræi *Eliachu*, idem est quod *El. Ia*, id est *fortis Deus*, vel *Eli* id est *fortitudo Dei*. Hinc verbo *Domini* *continuit cælum*, clausitque, ne vel guttam aquæ effunderet, *Et dejecit de Cælo ignem ter*; quia à zelo divini honoris, divini & Amoris, totus ignis erat, & quidem Dei.

vers. 3.

Et is quoque fuit Ieremias vates, in cujus ore posuit Deus *verba sua in Ignem*.

C. 5. v. 14.

Id deinde Apostoli, primi nascentis Ecclesiæ divini verbi præcones, in quos illapsus Spiritus Sanctus; sed in linguis igneis.

Is deinde post longa sæcula D. Dominicus, alter ævi sui Elias, quem dum utero gestat mater, visa est & catulum gestare, præferentem ore facem accensam; qua & luceret, & arderet orbis. Et verò deinde ab illo luxit, & arsit.

Is denique nostro sæculo S. Ignatius de Loiola, cujus facies à S. Philippo Nerio, & lucere, & ardere visa; in cujus etiam caput illapsus Spiritus Sanctus in linguis igneis, denique & globus igneus è Cœlis illabi primò in illius verticem: tum repetito quasi cursu in eisdem reverti visus est eo tempore, quo Deo litabat ad Aras sacrationes: nimirum ab his, & lucem, & ardorem haurire, quem deinde in suos filios effunderet: sic enim ad illos, cum in varias orbis oras emitteret: *Ite, incendite orbem, non ardore; sed amore: utique cœlesti, ac divino.* Quo ut ardere aliquando voluit Origenes; sic & alios à se etiam accendi: hoc enim illius votum.

Homil. 1. Vnde mihi hoc ut lingua Ignis veniat in cor meum; & de lingua ignea ego quoque proferam sermonem, ut ex me velox sermonibus meis accendatur ignis in cordibus Auditorum.

Quod Origeni votum aliquando fuit; hoc & concionatori dum è pulpito dicit: sit igneus ille totus: sit & ignis, ut ab illo Auditores & ignei sint, & si voles etiam ignes. Erit autem si in illius ore sit ignis.

II. Sagittæ. Sint & sagittæ, quæ audientium corda, seu scopum petant, & ad salutem feriant, ac vulnerent. Et ita ferire, ita vulnerare nos docuit

Primò Christus, Servator Optimus, qui sagittæ fuit æterni Patris, de quo Isayas: *Posuit me sicut sagittam electam.* Apostoli, Virique Apostolici sagittæ etiam fuerunt, & sagittæ ex ore velut ex arcu emiserunt, & in audientium corda immiserunt, altèque infixerunt, atque vulnerarunt.

Exhortat. Quam beatum, inquit D. Ambrosius, hac sagittæ vulnerari. Beatum enim verò, quia ad salutem, ad vitam, ad beatitatem. Et ita vulnerare debet Ecclesiastes, à cujus ore emitti debent tot sagittæ, quot verba: sed amoris sagittæ, & ab iis amoris vulnera.

III. Myrrha. Sed & Myrrha emitti debet, atque effluere ex ejusdem ore.

Est Myrrha symbolum mortificationis, ac poenitentiae, quam & indicat innata sibi amaritie: est & medicæ, & ad corporis morbos curandos quam aptissima.

Quod illa corpori; hoc & animo Dei verbum, quod dum spargit Ecclesiastes: & myrrham effundit; hoc est poenitentis animæ gemitus, & lacrymas elicit; & eas eliciendo, etiam morbos animi curat, ac vulnera.

Epist. 2. Et ita animas curari voluit D. Hieronymus, dum sic ad Nepotianum: *Docente te in Ecclesia, non clamor populi; sed gemitus suscitetur, lacrymæ Auditorum laudes tue sint.*

IV. Lilia. Erunt autem, si myrrha tibi sit in ore; sed etiam sint & Lilia. De his Sapiens in sacratione cœlestis Sponsi Epithalamio: *Labia ejus Lilia distillantia myrrham primam.*

Est Lilium Hieroglyficum puræ, & candidæ veritatis, cujus amans, ac retinens debet esse sacer Ecclesiastes; & ita quidem ut ab ea, nec cujusquam gratia abeat, nec ullo etiam periculo, ne vitæ quidem avelli se patiatur.

Lib. de Joseph. Liberum fuit illud & audax Philonis pronuntiatum. *Non me terrebit ullum intentatum Periculum, ne mors quidem: malo mori, quam simulare.*

Hæc ubi pro seipso spondit, tum producit similitudinem instituto suo, & nostro peraccommodam, ea ducitur à medico & coquo.

Quid inter medicos & coquos intersit, quis non videt, inquit. Illi quidquid ad sanitatem conducit, etiam si

R. P. Lobbeti Tractatus Ascetici. Tom. VI.

agrote ingratum videatur, magno apparant studio. Hi contra suavia curant, utilia negligunt.

Hæc ubi dixit pro discrimine, quod est medicum inter & coquum: tum prosequitur in eâ, quam extulit medici similitudine.

Ille, inquit, in agrote nullam splendidioris fortunæ rationem habens, nec quod claro genere natus, aut opulentus, denique Rex, aut Tyrannus sit: unum hoc spectat, quomodo servare queat hominem, & si sortè sectione, ustioneve opus videt, secutur utitur, Principem suum, ac Dominum, servus ipse, ac subditus.

Hæc ubi pro medico dixit, tum ad hujus instar facere se liberè profiteretur. & ait:

Ego qui non unum virum curandum suscepi; sed integram Civitatem laborantem morbis gravioribus, contractus ex innatis concupiscentiis, quid agere debeo? Num prodita utilitate publica, illius, aut illius aures mulcere adulatione illiberali, & ne servo quidem decora?

Hæc ubi sibiiple proposuit, tum statuit illud, quod est sapientis, & boni publici amantioris. Emori præstat, quam loqui ad gratiam, dissimulata veritate, & utilitate neglecta.

Hæc sibi Philo è Judaica stirpe, & in alta illa ignorantiae nocte: hæc, inquam, & dixit, & forsitan etiam fecit. Quid in clara fidei luce, & dicet, & faciet sacer Orator? Certè quod ille: *Malo mori, quam simulare*, prodita etiam utilitate publica, quia dissimulata veritate.

Tertium Adjumentum.

Ab Exemplo vitæ sanctioris quæ cum doctrina consentiat.

DIVUS Bernardus tria in oratore Christiano requirebat, Verbum, Exemplum, & Orationem. Epist. 201. De hac, & illo, jam egimus: superest ut pauca de Exemplo: hoc enim vel maxime juvat ad aliorum salutem procurandam, atque persuadendum ea, quæ de pulpito protuleris: quod ut pateat magis, primùm id demonstrabo ex docente, tum ex ipsis auditoribus: denique ex ipsa doctrina.

Initium ducamus ab eo, qui dicit è Cathedra, I. & quis ille sit, & quis porrò esse debeat, videamus. A docente.

D. Chrysostomus nervosa ut assolet, atque aurea eloquentia, sic olim ad se; sic etiamnum ad diviniore Verbi præcones: *Idcirco nos elegit Deus, ut simus quasi luminaria, ut magistri cæterorum efficiamur, ut velut Angeli cum hominibus versetur, ut tanquam viri cum pueris, ut tanquam spirituales cum animalibus.* Homil. 20. 1. ad Timotheum.

Quid amabo te, Mi Lector, facient luminaria, si extincta, si nulla luce conspicua, nullòve ardore præservida? At sine exemplis virtutum nulla illis lux, nullus omninò est ardor.

Quid promovebunt in Christi schola magistri, si in ea vix sint discipuli?

Quid Angeli, si nomine tenus sint Angeli; re autem ipsa homines, & qui nihil sapiant nisi humana, nisi terrena?

Quid viri, si annis, atque ætate dumtaxat sint tales; re verò ipsa pueri; hoc est, qui adhuc crepundis puerilibus capiantur, atque oblectentur?

Quid spirituales, si & ipsi animales? qui nihil cogitant, nihil amant, nihil sequuntur nisi quod animale, hoc est, quod anima immersa carni, quod sus in volutabro luti.

Hi certè apud Auditores nihil promovebunt, nihil impetrabunt: ut enim S. Prosper.

Non potest dicere sacerdos contemptoribus admonitionis suæ, futurum cogitare judicium, quod ipse sortè non cogitat: amatoribus sæculi, nolite diligere mundum; si eum mundi amor delectat. Ambitiosis ambitioni finem imponere, si eum ambitio ruinosæ præcipitat. Et quidquid boni non facit, aut mali committit, nec jubeat fieri, nec vetabit. In promptu est ratio, quam subjicit:

Quia necessariam docendi auctoritatem, contrarietate suæ actionis, amittit, aut minuit.

Epist. 83. Quod ipsum pro ea, qua valet sacratoris eloquentiæ vi, nervoque ostendit D. Hieronymus, cujus etiam hoc effatum: *Perdit auctoritatem docendi cujus sermo opere destruitur.* Et hinc apud eundem sapiens illud, ac pulcherrimum monitum; quod velim altè in animos immitti.

Epist. 2. ad Nepot. Non confundant opera tua sermonem tuum; delicatus magister est, qui pleno ventre de jejuniis disputat. Accusare avaritiam & latro potest. Ideoque sacerdotis Christi os, mens, manusve concordent.

Concordabunt autem, si quod ore docet ipse, prius opere expleverit.

Orat. de Laud. Basilii. Ita concordare audita est oratio, magni illius Præfulis, & Oratoris D. Basilii, de quo extat magnificum illud D. Gregorii Nazianzeni: *Tonitruum erat oratio, quia vita fulgur.*

Nimirum tonabat ore, quia opere fulminabat, & prius lucebat à vitâ, quam tonaret à linguâ: & inde miros faciebat animorum motus, & hoc, quia quod voce suadebat, prius persuadebat & opere.

II. Et hinc mihi datur in manus altera ratio, quæ petitur ab Auditoribus. Hi ducuntur exemplis, non verbis. Quid facias? homines sunt, & humano sensu ducuntur; atque ut rectè Seneca: *Amplius oculis, quam auribus credunt.*

Et sanè jure meritissimo; oculis enim tutior est fides, quam auribus, quia ad has appellant subinde vera; subinde etiam & falsa, quandoque velut è Tripode veritates affluunt, quandoque de trivio narrantur & fabulæ: & has inter, & illas discernere nequeunt aures.

Non sic oculi; hi enim res sibi objectas per proprias species; atque imagines transmittunt in animum, adeoque fidelius, & certius, quia de suo, deque proprio eas habent; non hauriunt ab alieno.

Et hinc fit, ut iis, quæ ab oculis deferuntur ad animum, certior habeatur fides, quam illis, quæ per aures immittuntur; quæ autem per has sunt dicta, quæ per illos sunt facta; factis autem magis creditur, quam dictis.

III. Et hinc descendendo ad tertium, quod mihi initio proposui, videlicet de Doctrina. De hac aureè D. Chrysologus: *Doctrina in dictis scientia est, in factis virtus.* Et hæc quæritur, non illa, quia hæc ad salutem facit, illa non item.

Certè si de sua illa philosophia pronuntiavit illud Seneca, *quod facere doceat non dicere.* Multò magis de Philosophia Christiana, de sacratiore doctrina, quæ jactatur è pulpitis. docet hæc ex vero facere, non dicere; adeoque in factis est, non in dictis; virtus est, non scientia.

Audiamus quid Seneca de Philosophia, & ad transferamus, quæ ille de sua; sic enim inquit:

Epist. 16. Non est philosophia popolare artificium, nec ostentationi paratum. Non in verbis, sed in rebus est. Nec in hoc adhibetur, ut aliqua oblectatione consumatur dies, ut dematur otio nausea. Animum format, & fabricat vitam,

disponit actiones, regit agenda, & omittenda demonstrat, sedet ad gubernaculum, & per ancipitia fluctuum dirigit cursum.

Hæc ille de sua philosophia, quæ ego ad Christianæ doctrinæ præcepta traduci velim. Hæc non in verbis: sed in rebus est.

Animum format, & fabricat, non terris; sed Cœlis: vitam disponit ad virtutum ardua; & actiones regit, ut Deo dignæ videantur, & sint. Erunt autem si ex virtute sint, & in benefactis consistent, non in verbis: hæc enim non conducunt ad animarum lucra.

Ratio est, quam affert S. Isidorus, cui doctrina, *L. 3. Ep. 159.* operum umbra. Umbra simulacrum est inane corporis, privatio lucis, merum, putumque nihil, quod solum si dederis, nihil dedisti; at si corpus obtuleris, aliquid solidi obtulisti.

Sic omninò se res habet in doctrina; si ea à bono opere vacua fuerit, umbra est, adeoque velut inane boni simulacrum, ex vero autem nihil: at si operi juncta sit, si ad pium opus collimet, si & illud tibi donet, tum aliquid solidi donat, quod ipsam ferat æternitatem, quod Cœlo emendo valeat.

Dixit ille ipse S. Isidorus, *vivam eruditionem ad mortuam addi oportere.* At quænam & hæc & illa? audi ex eodem.

Mortua est copiosa oratio, multis & gravibus sententiis elaborata: at viva eruditio, sunt ipsa rerum honestarum exempla: hæc si adsint sua illi vita, sua vis, & spiritus altior, sua quoque autoritas; sin autem hæc absint, erit illa quasi mortua, & sensus omnis ac vitæ spiritalis expers.

Quod cum ita sit, sacris oratoribus crebrius inculcandum, & re etiam ipsa servandum illud Beati Petri Damiani solemne monitum.

Verba vitæ populus, non solum vocibus; sed etiam moribus nuntiemus. *L. 2. Ep. 1.*

Ita nuntiavit Franciscus Strada, meritò numerandus inter prima Societatis columina, ob eximium in eo donum sacræ prædicationis, quæ Juvenis primùm in Belgio, Adolescens in Italia, matura ætate per omnem Hispaniam est auditus, miro ubique animorum motu, fructuque; cujus causam rogatus aliquando à Patre Ribadeneira, ingenuè respondit: sibi inter dicendum radium quemdam, & impulsus illabi cœlitus, quo totis præcordiis intimis commoveretur: & inde fieri ut audientes motu eodem afficeret, ex quo deinde eæ sequi solerent morum in melius commutationes. *Histor. Soc. part. 1. l. 4. n. 124.*

Et sanè ad recipiendam divinam vim se ille impigrè comparabat: multis enim annis ter in die flagella repetiit; semel pro animabus, quæ detinentur in flammis expiatoriis: Iterum pro conversione jacentium in lethali noxa. Postremo pro Ecclesia universa.

Ad quæ cruciamenta corporis, addebat singulare orationis studium, secessum spiritalem, & rerum omnium humanarum contemptum. Et hinc in eo mira illa vis sacræ orationis.

TRACTATUS DE HORA ORATIONIS SEDULO IMPENDENDA.

DE Oratione multi, multa: ego paucis, & quantum ferè capient unius, alteriusve concionis angustia. Tum etiam pauca de Venerabili Eucharistia, & SS. Missæ sacrificio, in quo Orationis veluti compendium.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Particula bonæ diei non te prætereat.* Eccl. c. 14. vers. 14.

Vulgata versio habet, *boni doni*; alia, quæ multo-
rum est, *bonæ diei*. Ego in præsentia hanc amplectar, quia facit ad meum institutum, & formandis ritè moribus magis est accommoda. Igitur ut iis serviam, sit

§. 1.

Quæ sit ea bonæ diei particula?

Hic Interpretes, in alias, atque alias dividuntur sententias, quia genuina hujus loci, utpote obscurioris, significatio, adhuc est in occulto: ego eorum interpretationes hîc luci dabo, & eas sequar, quæ argumento, quod in manibus est, magis convenire videbuntur. Sic igitur Sapiens olim ad suos, sic etiam hodie ad nos:

Ne defrauderis à die bono: hoc est felici, læto, jucundo. Erant enim Antiquis dies boni, erant & mali, dies fortunati, dies & malè fortunati.

Dies boni notabantur calculo albo, mali autem nigro: tum in extrema brevioris ævi meta & hi & illi ad calculos revocabantur. Et si plures albi recensiti fuissent, qui è vivis excefferat, renuntiabatur felix, ac propè beatus; sin autem plures nigri, credebatur infelix, ac miser. Et hoc quidem mortaliū calculo; at sæpius aliter immortalium, Dei-
que judicio. Illi enim felicitatem ferè petebant ex fortuna secunda; infelicitatem ex adversa: at hic ex virtute felicem, ex vitio infelicem pronuntiat: & nos cum illo pronuntiemus est necesse.

His ita ex Antiquitatis sensu, & veritatis calculo positis, Quæstio incidit, ecquæ sit *bonæ illius diei Particula*?

I. Sententia.

Prima sententia credit esse *occasionem*, *bonæ aliqujus actionis*, & *virtutis exercendæ*, quam elabi non sinet quisquis Deo Cœloque sapiens esse volet: ea quippe est pars diei bona, auspicata, felix.

Occasionem finxere Veteres, fronte capillatam, post autem calvam. Hinc versiculus ille

Fronte capillata, post est occasio calva.

Romani Deam putavere; Græci Deum.

Porro illius simulacrum ita ab his & illis fingebatur, ut pennatis pedibus volubili rotæ insisteret, vertigine quadam velocissima se in orbem circumagens, priore capitis parte capillata, posteriore glabra.

Commentum fuit; sed ingeniosum, quo occasionis brevitem, volubilitatem, atque inconstantiam significarunt, quæ scilicet nisi cum primū sese offerat, arripiatur, statim elabatur è manibus, nihilque nobis remanet præter serum poenitere.

Hinc occasionis comes individua pingitur *pœnitentia*. Ne tibi etiam maneat tuo malo, *Particula bonæ diei non te prætereat*, hoc est, occasio rei benè gerendæ non te prætereat.

Secunda sententia probat particulam illam bonæ diei esse penes munificentiam, ac liberalitatem, quam aliquis exercet, vel sua donando, vel beneficiis alios cumulando, vel denique egenis ac misellis stipem elargiendo: est enim ea munificentia, & eleëmofyna, piè exercita, *Particula diei bonæ*, quam non finit præteriri quisquis sapit.

Et hanc Basilii Impetator filio suo Leoni commendatam imprimis voluit: sic enim ad illum extremis verbis, ac monitis.

Large misericordie stipem egentibus, ut ipse tibi misericordiam allicias à Rege universorum Deo: nam in eo præcipue versatur pietas, si tua non habentibus benigne impartiaris. Eum ergo diem tibi perisse existimato, in quo nemini benefeceris, pro beneficiis, quæ à Deo illo die acceperis.

Tom. 5. Bibl. PP.

Qui illi animus fuit, quæ ad benè de aliis merendum propensio; eadem prius Tito Imperatori, qui si fortè diem aliquem sine insigni in quempiam beneficio exegisset, vespere suspirans dicebat mœstum istud: *Amici, diem perdididi*. Rebatur enim diem illum perditum, in quo nemini fecisset benè: quod utinam & hoc ævo dicerent in purpura Augusti Cæsareis in Tiara & Infula Pontifices, in Religioso pulvere Ascetæ omnes: sed ne longius.

Tertia sententia, quæ est Lyrani, censet particulam diei bonæ esse ea pietatis officia, & orationes, quæ die festo, id est bono, à fidelibus obiri solent.

III. Sententia.

Dies alii, quos feriatis vulgò dicimus, dantur huic tempori, dantur & corpori, commerciis ultrò citròque exercendis, aliisque id genus opificiis: at dies festus conceditur æternitati, animo ritè excolendo, Cœlo ipsi, Cœlestibus, ac Deo per alias atque alias piæ mentis exercitationes, quales in sacrosancto Missæ sacrificio, orationibus, divinis officiis, concionibus, & aliis ejusmodi obiri solent. De quibus fusiùs in Evangelia festorum Quæstione Procœmiali, ideoque hîc parcius.

Quarta sententia est R. P. Balthasaris Alvarez, viri notæ probatæque sanctitatis.

IV. Sententia.

Hic *diei bonæ Particulam*, vult esse pro Laicis Sanctissimæ Eucharistiæ perceptionem; pro Sacerdotibus autem oblatum Immortali Deo incruentum Missæ sacrificium. Et his duabus postremis opinionibus inhærebo, quia conducunt ad argumentum, quod in manibus est, pro quo sit

§. 2.

Hora Orationis, particula est diei bonæ.

Veteres, Seneca teste, censebant *Gratias*, quas & Charites vocabant, & *Horas*, esse sorores iisdem parentibus prognatas, Iove scilicet Deorum Principe, & Eurynome Dea, alias inter nominatissima. Et quidem *Horas* natu majores: *Gratias* subsequi *Horas*, illisque subesse, ut in familia rectè constituta fieri solet, in qua *juniores* senioribus subsunt, & parent.

Lib. 2. de Benef. c. 3.

Fabula est, doctumque commentum, è quo tamen erui hæc veritas potest.

V 5

Si

Si *Hora*, & *Gratia* germanæ sint sorores, & quidem illæ *seniores*, hæc verò *juniores*, is inter illas est nexus, ut *gratia* pendeant ab *horis*, ut *juniores* à *senioribus*.

Quod si verum est, nemo non videt quàm pretiosa sit *Hora*, à quâ dependet *Gratia*. Ut autem in aperto ponatur illud, videndum erit quàm apud mortales, immortalesquæ pretiosa sit *Gratia*: ex hoc enim pronum erit intelligere, atque conficere, quàm pretiosa sit *Hora*; hora, dico, *Orationis*.

De *Gratia* pretio pronuntiavit illud D. Thomas & verè, & doctè: *Bonum unius gratia majus est bono naturæ totius Univerſi*.

Sume igitur bona totius Univerſi, quæ hominum calculo bona sunt, adeoque in pretio, primis curis, atque amoribus.

Sume, inquam, primò Aurum omne, Argentum omne, quod in Principum, Regum, Cæsarium gazis reconditum, & quod in imis terræ visceribus abditum, nec illud omne æquum est etiam minimæ *gratie*.

Sume deinde uniones, qui oceano merguntur, & latent: sume Gemmas, Adamantes, Smaragdos, & quodvis aliud Gemmarum genus, nec illud æquum est minimæ *gratie*.

Sume denique Sceptra, Coronas, Diademata, Purpuras, Regna, Imperia etiam totius Univerſi, sub quibus gemit omnis terræ moles, neque hæc omnia æqua sunt vel minimæ *gratie*.

Ratio est in clara luce, quia hæc omnia ut bona sint; sunt tamen *Naturæ* bona, & aliud nihil: at alia, de quibus in præsens est quæstio, sunt bona *Gratie*, quæ sunt altioris ordinis, & supra naturam. Bona autem inferioris ordinis, atque subsellii, qualia sunt *Bona naturæ*, nunquam possunt æquare ea, quæ sunt ordinis superioris, qualia sunt ea, quæ sunt *Gratie*.

Res ea patebit in simili. Sit *homo*, sit & *brutum*. *Homo* rationalis est, *brutum* autem irrationale, & quia tale nunquam hominem æquabit pretio, ac dignitate: quia ut crescat, ut perficiatur *Brutum*, semper & crescit, & perficitur intra cancellos, & limites sui generis, hoc est irrationalis, adeoque nunquam assurgit ad pretium ac dignitatem *hominis*, qui est rationalis, quia hic est in ordine superiore, illud autem in inferiore. Rationale enim superius est, irrationale verò inferius.

Vidimus *Gratiæ* bonum compositum cum *Naturæ* bonis, spectemus & illud cum aliis, quæ tamen & ipsa supra naturæ limites sunt, & Cœli indulgentis dona, qualia sunt è Theologicis virtutibus, *Fides* & *Spes*. Ac deinde virtutes aliæ, seu eæ, quas *Cardinales* dicimus, puta *Iustitia*, *Fortitudo*, *Temperantia*, *Prudentia*, seu etiam aliæ quas *morales* appellamus. Et hæc, & illæ cedunt vel uni *Gratiæ*, imò ea deficiente, vel deficiunt ipsæ; vel si mancant, manent vt loquuntur Theologi, informes. Si à peccato letali decedat *Charitas*, & *Gratia*: manent tamen *Fides*, & *Spes*, sed ut dixi *informes*, quia earum forma est *Charitas*, & *Gratia*, sine quâ nec Cœlo merendo valent.

Virtutes autem *morales*, quæ sunt veluti pedissequæ *Charitatis*, & *Gratiæ*: sublata hac, & illa, ut tollantur & ipsæ est necesse, quia ubi non est virtutum Domina, ac Regina; nec bibisse possunt illius pedissequæ.

Quod si ab his transire velimus ad *Gratias gratis datas*, quales in primis sunt *Gratia miraculorum*, prophetiæ donum, & linguarum, *Gratia sanitatum*, aliæque ejusmodi, ceu gratuita Cœli dona, quæ apud mortales tanto sunt in pretio. Ea tamen vel minimæ *Gratiæ* palmam concedunt; & præ illa apud Superos nullo sunt in pretio.

His ita ex naturæ principiis, ex rationis placitis, ex ipsa fidei luce constitutis, satis superque liquet, quo in pretio esse debeat vel unica *Orationis Hora*, à

quâ pendet & *Gratia*, quæ tanto est in pretio. *Gratia* dico primùm *habituali*, quæ illi debetur, utpote operi bono, actuique Religionis; deinde & *actualis*, quæ ad illam sequitur, illique quodammodo connectitur.

Est autem hæc *Gratia actualis*, quæ etiam *Orationis horam* sequitur, seu bona quædam inspiratio, seu cæleste lumen animæ affusum, seu pius aliquis motus, & ardor entheus, qui etiam menti immittitur; & voluntatem incendit æstu quodam divini amoris, & hic, & illa omnia pendent ab una *Orationis matutine hora*. Quo igitur illa in pretio? Eo certè, quo & *Gratia*, seu *habituali*, seu etiam *actualis*, adeoque quo summum in hac vita mortali bonum. Quidni enim summum bonum in viâ, quæ summum bonum comparat in patriâ; hoc est, *lumen gloriæ*, *lumen beatificum*, cujus & ipsa semen est.

§. 3.

Quanti Horam Orationis; hoc est Particulam bonæ diei, æstimaverint Christiani Heroës? & quàm sedulo, & constanter obierint?

Priusquam delabar ad Christianos Heroas, unum producam è cœcâ gentilitate, vel ut nobis sit exemplo, vel rubori, ac pudori, ut qui particulam illam diei bonæ, idest *Orationis*, tam facile sinamus elabi.

Is erit Rex Tangeor, in Orientali India inter potentiores. Hic Deorum suorum cultui mirè addictus, Decembri mense, duabus horis ante Solis ortum è lecto surgere solitus, utque primùm veste indutus, conclave secretum ingredi, & quinque continenter horas coram Idolo suo principe versari, genuflectere, flores in illius verticem effundere, qui ne desint, toto conquiruntur regno.

Interea verò dum Rex in eo superstitionis suæ officio totus distinetur, aulici extrinsecus festivos ignes excitant, ipseque populus per compita, per plateas longè, latèque sparsus *Orationi* insistit, & eidem Idolo principali supplex accidit, ut regis votis annuere dignetur.

Neque hinc sistit ea Regis superstitio, elabitur longius, & Idolo suo propriis manibus cibum apparat, orizam scilicet, & legumina, quibus (ut credit) vescitur, quæ omnia vasculis argenteis, aureisque probè condita, offeruntur; ipsaque Regina manus accommodat, ducitque sibi honori. Ecce quâ curâ, quo sumptu ea *Orationis hora* transigitur apud Coronata illa capita, quod certè ruborem nobis injicere deberet, ac pudorem, ut qui in ea adeò segnes, & tardi simus.

Sed hæc pauca stylo indicasse sit satis, descendamus ad Christianos Heroas: qui primus in hoc argumentum occurrit est Carolus hujus nominis V. Imperator Augustus, de quo vix credi posset quod dicam, nisi gravissimum dicti authorem haberem, B. Franciscum Borgiam, qui olim Carolo intimus, & meliorum arcanorum diu conscius fuit.

Affirmabat ille Carolo nullam diem abiisse, in quâ solidam horam Deo atque *Orationi* non dedisset; & hoc etiam in medio negotiorum æstu, in martio pulvere, inter tympanorum strepitus, tubarum clangores, tormentorum bellicorum tonitrua, inter arma & ferrum, ipsamque, quæ in oculis sæpius erat, mortis imaginem; constabat tamen sibi, & Deo Carolus, & solitum *Orationis* pensum persolvebat.

Vidimus in aulâ hanc diei particulam probè observantem Imperatorem; videamus alios in religiosa cellâ, è multis paucos producam è Societate nostrâ.

Primus erit Leo Henricus. Hic in *Oratione* decem solidas horas sæpè de genu transigebat, ea robustæ

In Relatione ultima ex Regno de Madurâ c. 17.

Rho histor. virt. l. 3. c. 8. n. 1.

robustæ mentis constantia etiam annosissimus, ut non hominem dixisses, sed signum aliquod, vel è marmore incisum, vel ære fusum; ita eodem corporis habitu immotus perseverabat.

Alter erit Sebastianus Barradius, ex eadem Societate, quætatem omnem quæ concionibus ad populum habendis, quæ etiam immortalis eruditionis voluminibus ad posteros emittendis insumpsit, & prægravante jam senio, cum nec his, nec illis amplius par esset, ita Orationi se totum addixit, ut in dies singulos horas omnino duodecim illi sepositas haberet, & servaret quàm exactissimè.

Ita brevi, ut rebatur, mortalitatem exuturus, dimidia jam temporis parte vivebat immortalis.

Postremus erit Franciscus Suarius. Hic à duobus magnis orandi magistris, Martino Guttierio, & Balthasare Alvares, quam disciplinam hauserat, in omni vita retinuit: & ita quidem ut affirmatè diceret. Si, aut matutina Orationis hora, aut parta tot annis, ac sudoribus sapientia carendum esset, malle se hac, quàm illa carere. Tanti nimirum illam, partumque sibi ex ea bonum æstimabat.

Quod iudicium maximi profectò faciet, qui Suarium vel de nomine, vel de scriptis, vel de vita noverit.

Qui de nomine, primæ inter suos nobilitatis esse sciet, qui de scriptis, viginti quatuor ingentia volumina numerabit, quæ ad posteros transmissit, ea doctrinæ fama, ea rerum varietate, ut meritò in Academiis celeberrimis *Communis omnium magister* sit appellatus, à nonnullis, *atque sua prodigium, atque oraculum*: ab aliis Philosophiæ ac Theologiæ lumen clarissimum, & Theologorum *Coryphæus*. Qui denique de vita etiam sanctè acta, is ex vero pronuntiabit, dubium sanè videri, doctiorne, an sanctior fuerit Suarius? Certè ut omittam alia, quæ fusè prosequitur Philippus Allegambe noster: illud tamen præterire nullo modo possum, quod & eximiæ sanctitatis indicium fuit, & argumentum divinæ in eum indulgentiæ, atque amoris.

Visus non semel cum duos ab humo cubitos sublimis, splendidissimos lucis radios, à Christi è cruce pendente effigie in se vibratos, toto vultu ac pectore exciperet. Ab hoc nimirum & altiores Cælestis sapientiæ radios hauriebat, ab hoc & amoris divini flammæ, quibus æstuabat, ardebatque totus.

Ardorem porrò illum æstumque colliges ex ultimis illius verbis. In morbo, qui ei extremus fuit, cum & eodem ægrotare universa ferè Conimbrica Civitas videretur; ægrotare & propè nostri omnes, unus ipse hilaris, atque animi alacer ingeminabat sæpius illud:

Expectans expectavi Dominum. Quàm dilecta tabernacula tua Domine, inter quas voces collabente animo, cum defecisset mortuo similis, sibi deinde redditus, ac cælesti gaudio delibutus, adjecit: Non putabam tam suave esse, tam dulce mori. Nimirum & suavis, & dulcis illi mors est, cui in divinis colloquiis, & Orationum delitiis vita suavis fuit, ac dulcis.

Et quia ea fuit Suario vita inter mortales, sic & desit victurus cum immortalibus.

§. 4.

Vnde fiat ut particulam illam bonæ diei, id est horam Orationis, multi elabifinant?

E Duobus quasi fontibus hoc quantum, quantum est vitium emanare solet, & quidem

Primò ex aliqua Superiorum incuria, qui non invigilant, non attendunt, an sibi subditi & à Deo suæ curæ concrediti, horam illam Orationis impendant, non emittunt, qui statim horis visitet, lustret-

que an omnes meditationi & Orationi ex Regulæ præscripto vacent.

Hinc fit ut nonnulli, qui oculis hominum servant, subinde vel particulam horulæ subtrahant, vel totam in pejus prodigant, atque ad alia traducant.

Et hoc quidem depravatæ naturæ vitium est, vitium est abjectæ in terras animæ: non sic præcellæ mentes, quibus satis est vel unus Dei oculus, vel conscientia testis.

Mirè laudatus olim à Seneca Artifex unus aliquis, qui cum rogaretur, cur eo nisu, ea animi contentione ac diligentia insudaret in opera suæ artis, ad paucos perventura; scitè respondit: *Satis sunt mihi pauci, satis est unus, satis est nullus.*

Quod utinam usurparent etiamnum viri Religiosi, maximè in ea, qua de agimus, Orationis hora.

Satis sunt mihi pauci satis Angeli vigiles, *satis est unus*, nempe Deus: Imò *satis & nullus*: plus enim satis conscientia sibi testis, iudex, & carnifex, quæ tibi aurem vellicat & animum, & quod agis aut damnat, aut probat.

Et hæc de primâ scaturigine unde manat id vitii.

Secunda ducitur à subditis, eorumque hac in parte negligentia, eaque petitur ex aliis atque aliis capitibus.

Subinde enim fit, ex eo quod proximis curandis plus æquo vacent, & sese eorum negotiis implicant, dentque seipso totos, quod cum natura, & ratione pugnat: cum natura quidem, qui enim *sibi nequam, cui bonus*? Certè Natura docet sui imprimis curam esse habendam, deinde proximi: quod & suadet Ratio, quæ nos negotiis, & rebus agendis commo- dare vult, & non tradere.

Ita Sapiens Romanus de seipso hoc ingenuè dicere solitus: *Ego quidem ubicumque sum, meus sum: rebus enim meis non me trado; sed commodo.* Epist. 105.

Quod si rebus etiam suis non se tradebat; sed dumtaxat commodabat: multò minùs id fecisset alienis; quod si nec fecisset, nec faciat etiam religiosus.

Aliàs id vitii oritur ex nimio quodam ardore studiorum, & impatienti scientiarum appetentia, cui cum se committit, & abripi sinit Religiosus aliquis, Orationi detrahit, quod studio stultè & perperam impendat.

Et ita factum aliquando, cum Iacobo Tirio, natione Scoto. Hic Societati nostræ additus ex voto suo, Romæ primò religiosæ vitæ tyrocinium posuerat, tum etiam Philosophicis & Theologicis studiis vacare iussus, iis ita sese addixit totum, ut & statam meditationi horam, & designata conscientiæ examini tempora, & alias religiosæ mentis exercitationes omitteret, ut totum illud spatium studiis impenderet, ratus se eâ ratione & proximo, & Societati meliorem operam præstiturum.

Interea temporis dum vitam agit aridus & exsiccatus totus, & in spiritu languidus, cœpit vehementiori tentatione concuti, & eò quidem ut periculum jam esset, ne & à seipso, & à Societate deficeret; nec enim erat resistendo.

Et certè quæ esset cum à spiritali pabulo, id est ab oratione vacuus esset totus; dicereque ex vero posset illud Prophetæ: *Exaruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* Panem dico spiritus, qui est Oratio, & piæ illius exercitationes.

Hæc dum aguntur, ad Deum supplex recurrit, & manus in Cœlum tollit, ut inde opis aliquid adesset, ac subsidii. Et verò adfuit; sese enim illi visendum obtulit S. Ignatius, sed vultu severo, & gravi, & oculorum conjectu ad severitatem composito, & hæc illi: *Minus litterarum, & plus spiritus.* Dixit, & loqui ac videri desit; sed aculeum infixum illi reliquit; & simul etiam omnem ex animo molestiam ac tentationem deterfit.

Valuit

Allegambe
in Biblio-
scriptorum
Societatis.

An. 1617.
25. Sept.

Daniel
Bartoli in
vit. S. Ig-
nati. l. 5.
p. 640.

I. Origo
hujus mali.

Valuit oblata visio, valuit & illud Sancti Patris monitum; inde enim & de illo scientiæ ardore plurimum remisit, & multum addidit excolendo, ac perficiendo per orationam spiritu, & eò quidem, ut alius à seipso totus evaserit, & in virum magnum abierit, quod probârunt inita in Societate variis in locis ministeria, & præsertim Romæ cum in Germaniæ assistentem electus est, ubi deinde piè sanctèque obiit.

§. 5.

Quæ & qualis Oratio censenda sit esse particula bonæ diei?

Atendum est illud, quod extra litem est, alios atque alios ad Deum venire Oratores, & inde etiam aliam atque aliam esse apud mortales Orationem, quam aliquando bellè distinxerunt cælestes Genii, quorum meminisse erit è re nostrâ.

D. Bernardus dum unà cum suis sacratori vacat psalmodiæ, vidit singulis monachis astare singulos Angelos, eorum utique Tutelares, qui accuratè notabant, quid quisque psalleret: sed alio atque alio modo, alio atque alio caractere, atque colore.

Henriques
in Fasc. 55.
Ord. Cister.
l. 1. dist. 4.
c. 32.

Quidam enim suorum clientium preces scribebant *Auro*. Alii *Argento*. Nonnulli *Atramento*. Aliqui etiam *Aqua*. Quidam denique penitus *nihil*.

Et hæc eò loci, ac temporis fuit scripturæ diversitas, cujus ratio etiam S. Præsuli, Cælo interprete, reddita, eaque est ejusmodi:

Qui *Auro* scribebant, indicabant in illis aureum esse, hoc est, ardentissimum orandi studium, & puram animi & cordis intentionem.

Qui autem *Argento*, minorem quidem fervorem; sed puram tamen psallentium mentem, gratumque Innocentiæ candorem.

Qui verò *Atramento*, continuum quidem bonæ voluntatis usum in psalmodia; licet non magno pietatis sensu gustûque.

Qui autem *Aqua* scribebant, exprimebant eos, qui vel somnolentia pressi, vel è pigritia tardi, vel vanis cogitationibus, & vagæ mentis errore, & à se, & à Deo abducti.

Qui denique *nihil* notabant, vel ex hoc arguebant deplorandam eorum sortem, qui duro & saxeo corde, qui timore Dei penitus vacui, qui suæ professionis immemores, prona voluntate, aut se somno immergebant, aut certè si vigilarent, noxiis cogitationibus, atque à Deo & suo instituto alienis occupabant: in Cæli conspectu omninò à bonis vacui, & quod longè pessimum, malis oppleti quàm pessimè.

Ecce qui ad Deum veniant oratores, & quàm varii, atque inter se dissimiles; & quàm varia sit Oratio, ideòque quàm vario caractere inscribatur, referaturque in cælestes tabulas.

Vide, Amice Lector, ut ex iis sis, quorum Oratio *auro* scribitur, aut certè ut minùs *argento*.

Hactenus vidimus quomodò orantibus adsint boni Genii: attendamus quàm etiam mali dæmones; nam & hi quoque censores nostri sunt, & nostra notant, reponuntque in tartareo codice, fusco illo & nigro, ut aliquando producant in extremo illo & decretorio Judicii die.

S. Roberto, Abbati Cisterciensi, visus aliquando dæmon assumpta ad eam scenam rustici specie. Circuibat ille psallentium chorum, omnesque explorabat, quàm quisque modestiâ ac reverentiâ Deo accineret; & cum inde nihil speraret lucri, abibat indignabundus ad chorum fratrum converforum, & cum in eo nonnullos adverteret somno graves, & inertis desidia, totus abibat in cachinnos: nimirum malo genio inertia in oratione, seges est gaudii: imò & ansa tripudii: Cum enim alios notasset noxiis

cogitationibus occupatos, applaudere visus est, & tripudiare; inde etiam abire ad Novitios, si fortè inter illos quis intorpesceret in precibus.

Hos inter juvenem reperit, qui fugam meditabatur, & à sua vocatione defectionem, & hunc fuscina apprehensum, visus est abjicere in sportam quam gestabat à tergo, & sic effugere.

Objectæ visioni respondit eventus, die quippe proximè sequenti, effugit novitius ille, qui deinde ex decucullato monacho factus est insignis prædo, & denique captus, capiteque minutus. Tanti refert, quàmnam, aut qualis ad Deum venias orator, & quam cælo teste ac judice fundas orationem; ab hac enim & omnis boni fons, & simul etiam omnis mali, prout bona, aut mala fuerit oratio. Ut ergo bona sit.

Primò ne vaga sit, ne abeat à seipsa inutili per creaturas peregrinatione, & cogitationum quasi tumultu, atque inter se pugna. Sæpè homo cum est in se, non est secum, inquebat D. Chrysostomus: & ita secum non sunt mali illi oratores, ad alia distracti, atque abducti.

Secundò, ne sis duplex in oratione tuâ, ut præcipit Apostolica constitutio apud Clementem. Eris autem duplex, si una pars cogitationum Deo detur, altera rebus aliis ab eo alienis.

Tertiò, ne sit nutabunda, & quodammodo ebria, ut monet Cassianus. Ebrius ab affuso vino, & nimia spirituum in cerebro exundantia nutat, cespitat, & in transversum agitur, nec ullo fixus hæret vestigio: sic & ebria oratio, quæ ita nutat, nec ulli affixa hæret.

Quartò, sit accensa, & ardens à Dei amore, sit cordialis tota. Ea fuit Davidis oratio, cum sic de seipso: *Invenit servus tuus tunc cor suum, ut oraret te oratione hac*. Invenit, inquit D. Augustinus, quasi soleret aliàs ab illo fugere, & ille sequi fugitivum.

Et sic sequaris oportet, & sistas affectu pio, atque ardente. Et ita stitit Religiosus ille è D. Bernardi familia, è cujus ore dum præcineret Ambrosianum illud: *Te Deum laudamus*, visa est erumpere flamma miri splendoris, quæ & recto tramite in Cælos ascenderet. Et ea quoque sit oratio tua, sit è cælesti ardore flamma; sit etiam ex ardore lux aurea, lux splendida, sit ea quæ in cælos ascendat, nec in terras unquam descendat, inutili & noxia per creaturas evagatione.

Quintò, sit simplex & humilis, nec grandiore verborum elata sono, nec affectatæ orationis fuco illita, nec animi tumore erecta: sed demissa, & candida.

Ea fuit Conversi alicujus ex familiâ Carthusiensi, cui vix tantillum fuit memoriæ, ut præter *Pater*, & *Ave Maria*, vix addiscere, vix retinere potuerit illud Psalmi quinquagesimi: *Miserere mei Deus*; dicebat enim *Miserere tui Deus*.

Et hæc orantis simplicitas, hic candor animi, ita Deo placuit, ut ejus cellula repleretur tam suavi, tam fecundo odore, ut & vicina loca, & transeuntes imbueret, mireque recrearet.

Prior demiratus cælestis illius odoris fragrantiam, ex eo causam quæsit, & audit, nescire se aliam, nisi quod sæpè sæpius repeteret illud: *Miserere tui Deus*. Priore autem monente ut diceret, *Miserere mei Deus*, eoque in hoc illi obtemperante, illicò evanuit ille odor: quod ut persensit Prior, jussit eum de more ingeminare illud: *Miserere tui Deus*.

Paruit bonus frater, & orantis simplicitati redditus è cælo odor, adeò grata ad Superum aures appellebat ea orationis simplicitas. Cui affinis & illa, quam effert ejusdem Ordinis chronicon.

Fuit è fratribus Conversis alius & ipse miræ simplicitatis, qui cum præter solitum sentiret in oratione magnam ariditatem, sic ingenuè ad Christum Virginis filium:

Tu,

Tu, ô bone IESV, abstulisti mihi hanc gratiam, nisi restitueris, ibo statim, & conquerar de te apud matrem tuam.

Mirum dictu, verum tamen; mox, ac si querelas illas veritus fuisset Christus, consolationem solitam, & in orantis ore, animoque suavitatem reddidit etiam cum ingenti fœnore: Visus enim deinceps in oratione, præ dulcedine, & cœlestium sapore, totus colliquefcere. Adeo grata, acceptaque Deo ea orantis vel humilitas, vel etiam simplicitas.

§. 6.

Particula bonæ diei Laicis est SS. Eucharistia perceptio.

HOC suprâ insinuavimus ex opinione P. Baltharis Alvarez, probandum hoc paragrapho suscipiemus, & quidem more nostro perpaucis. Esse autem *particulam diei bonæ*; imò quàm optimæ, liquet ex tribus capitibus.

Primò, ex eo quòd in eâ actione, quæ vulgò *Communio* dicitur, & *Missa*, percipitur ipse Christus, hoc est mundi Salvator, & salus.

Secundò, Deus ipse ter Opt. ter Max. & inde Tertiò, fons omnis boni; imò & bonum omne.

D. Thomas tria esse censet, quibus melius, & excellentius, ne Deus ipse, ne Omnipotens quidem facere possit. Ea sunt sacrosancta Christi Humanitas unita Verbo Divino. Dei maternitas, quæ est in Virgine. & lumen gloriæ, quod est in Beatis, & quo divina essentia attingitur, & quodammodo penetratur. At Christi humanitas, & ore primùm, dein & pectore, & illius intimis penetralibus, in Eucharistiâ excipitur: qua quid sanctius? quid excellentius?

Excipitur, inquam, Christi corpus, quod in ea est vi verborum, quæ ad aras profert sacratior mystes. Corpus, inquam, quod est veluti *theca* magnæ mentis, & *domicilium* beatæ illius Animæ, ac *diversorium*, quod illa dignum metatur Deus.

Corpus dico, cujus Architectus, nec homo est, nec natura omnium fœcunda parens: sed ipse Spiritus Sanctus, qui in divinis Amor est, & qui corpus illud Virgine, & in Virgine finxit veluti princeps Amoris opus. Et hoc ab homine sumitur in illa bonæ diei particula, quæ *Communio* dicitur.

Sumitur & grandis *Anima*, quæ corpori comes est, & illa quidem ab omnibus gratiæ ornamentis illustris, & à lumine gloriæ jam beata; adeoque ea, cui nec par in terris, nec in cœlis; ea dignitate, ea majestate, eo decore conspicua, quæ vel solo aspectu propè beare potest.

Sumitur & *Verbum Divinum*, & Corpori & Animæ Christi hypostaticè unitum; adeoque essentia divina, imò & tota quanta quanta est Sanctissima *Trinitas* per quandam concomitantiam, & arctissimam veluti unionem, adeoque sumitur omne bonum.

Quod ipsum aliquando cœlesti voce audiit B. Angela De Fulginio; Cùm enim ad sacram Synaxim accederet, hæc ipsa à Servatore quàm optimo verba excepit:

O dilecta mihi filia, venisti jam acceptura bonum omne imaginabile. Dixit, & in ipsa sacratiore Ara seipse visendum exhibuit, eo decore, eâ pulchritudine, cui nulla par in terris, nulla & in cœlis; tum adjecit felix & fortunatum illud: *O mihi in paucis dilecta! sic tecum eris in paradiso, sic & in totâ æternitate.*

Dixit, & apparere & loqui desit, non desit tamen in B. Angela, & gustus illius cœlestis epuli suavissimus, & mira amoris suavitas, & gaudii illius perennitas, quo eò loci, ac temporis perfusa, & deinceps etiam in omni vita; maximè verò quoties ad sacratiorem illam mensam accederet, eo quippe

Amoris æstu, eo excessu gaudii æstuabat, & gestiebat tota, ut non jam in terris, sed in cœlis esse videretur, adeoque in ipso sinu beatitatis. Tanti refert quî ad eam Christi mensam accesseris, quî particulam illam bonæ diei impenderis.

Fuit è Societate nostra Ioannes Brionius, coadjutor temporalis, ut dicimus; hic in omni vita optimam illam diei bonæ particulam sedulò servare solitus; at vel maximè in ultima illius periodo: cùm enim illijam ad mortem properanti sacrum viaticum detulisset Collegii Rector, & solita illa sacraque verba protulisset: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Derepentè omni sensu destitutus, & extasim passus est, & eò quidem ut ad astantes ista Rector.

Fidelis hic Dei servus spiritali communione abundè refectus est, cum Deo suo, cui unitus, in quo & absorptus quàm maximè, eum relinquamus, & diviniorum hostiam in Sacramentum referamus. Dixit, & retulit.

Verum cùm sibi ab illa extasi (quæ ferè diem tenuerat) redditus esset pius frater, Rectorem suum urgere cœpit, & instantius rogare, ut *Deum suum, amores suos, delicias suas* (sic enim eum appellabat) illicò ad se referret.

Ivit porrò, retulit, dedit, & paulò post eidem Domino felicem, atque mirè æstuantem animam reddidit, æternis cum illo in Cœli Regia delitiis fruturam.

Hæ nimirum ex quodam cœlestis gratiæ debito concessæ illi, qui eam diei bonæ particulam ritè semper expenderat.

Particulam appello, tum eam, quæ est in ipsa (ut loquimur) *Communione*; tum etiam illam, quæ datur & fluit ab ipsa *Communione*; potissimum autem illam, quæ Christum tamdiu retinet, quamdiu durant species in stomachum jam demissæ.

Fatendum enim eam *particulam diei* & horulæ esse quàm optimam; quia (ut opinantur Theologi non infimi subsellii) quamdiu durant ipsæ species, durat & Sacramentum, quod etiam gratiam operatur ex opere operato (ut loquuntur Scholastici) & hinc optima, & sacratissima illa temporis particula debet omni diligentia, omni quæ animi contentione impendi, & quidem

Primùm ea, quæ adhibetur in ipsa *Communione*, ad quam multum conduceet ardens illius desiderium, ac veluti appetentia, famesque cibi illius sacratioris; qualis ferè esse solet in famelicis.

Ea fuit in D. Bonaventura, Doctore Seraphico, qui in extremâ, quæ illum tenuit ægitudine, cùm non posset propter exsiliantis stomachi nauseam cœlesti eo pabulo refici, id saltem summis votis expetiit, atque impetravit, ut sacrum Ciborium pectori admoveretur, atque apprimeretur, quàm arctissimè, ut sic cordi propior ei esset in Eucharistia Salvator optimus; & verò propior fuit: erumpens enim è sacro vase hostia, Amoris miraculo, Amoris & prodigio, cor illud amantis, & mirum quantum amantis, pervasit illicò ac penetravit, nullo tamen sui relicto vestigio.

Quod illi: hoc & B. Iulienæ, Virgini Florentinæ. Hæc in ultima ægitudine cùm non posset sacro Viatico refici, quod tamen optabat quàm maximè, petiit primò, ut ciborium inferretur in suam cellulam. Deinde ut sibi pectus, qua parte cor obtegit, elueretur probè, quod & factum à religiosis sororibus, tum etiam ut linteo mundiore obtegetur, atque etiam corporali. Denique ut in hoc etiam sacra deponeretur hostia: quæ omnia cùm essent data ardenti illius in sacratiorem Eucharistiam desiderio; mirum dictu, visuque! facies illius visa primùm Angelica quasi specie; sedebat nimirum in vultu pietas, sedebat & divinus amor, quo tandem evicta illius anima excessit è corpore: at ubi sacratior ho-

Histor. Sæc. ciet. p. 42. l. 8. n. 207.

Waddingus in Annal. Min. Anno 1274.

Annales Servitarum.

stia? nullibi deinde visa, reperta nullibi. Credibile est miraculo Virginis pectus, Virginis & cor pervasisse.

Hoc nimirum concessum est illius amori, illius & desiderio: quod subijcio religioni ac pietati Scholasticorum & Coadjutorum Societatis JESU, quos S. Teresa dum sacro illi epulo assistere videt, vidit & illud, beatos è Cœlo genios, super eorum capita conopæum auro, & gemmis illustre obtendentes, ut & Domini, quem exciperent honori velificari viderentur, & simul etiam religiosæ eorum in Venerabile Sacramentum observantiæ, ac devotioni, quacum particulam illam bonæ diei infumebant.

Quod & sedulò fecisse visus B. Aloysius Gonzaga, qui hebdomadam omnem ita sibi in hanc pietatem descriperat, ut tres proximos à Dominico dies (quos dies *Gratiæ* appellabat) daret agendis Deo gratiis, pro tanto beneficio: tres deinde alios consequentes, animo novis illis epulis præparando: ita illi hebdomada abibat tota, ut & rectè abiret particula illa diei bonæ: ut & tibi sic abeat, Amice Lector, age, ad sacram Synaxim accede viva fide, spe ardua, charitate ardenti, submissione humili, ut qui Regem Regum in animæ tuæ diversorio, veriùs tuguriolo excepturus sis. Digna Posteris, digna & Austriaca fide Illa Ferdinandi II. Bohemiæ Regis pietas.

Rho Hist.
virt.

Hic dum avia in sylva venatur, nolam audit, indicem utique diviniſsimæ hostiæ, quæ ad ædes rustici moribundi à sacerdote deferrebat. Nec mora, per obstantia quæque, per spinas, & dumeta equum adigens, sacerdotem libero tandem campo assequitur, & mox equo defiliens comitari pergit, ut vel inde Austriacum esse diceres. Venitur ad decumbentis mapale, omnia ritè paraguntur. Tum Sacerdos, ut ægro animos adderet,

Maſte, inquit, meliori ſpe, duos hodie Reges domo excepiſti. Regum omnium Regem, Chriſtum Dominum; & hunc Ferdinandum Bohemiæ Regem. Hic, ut integra eſſet Austriaca religio, id eſt regia, aurum rustico liberaliter largitus eſt.

Habes in hoc, Benevole Lector, quem in sacratione Synaxi excipias, & Cœlorum Regem, & Regum Regem: excipe animo Christiano, id est regio, fide regia, charitate regia, & eris, re etiam ipsa, qui es nomine, Christianus.

§. 7.

Particula bonæ diei, Sacerdotibus eſt SS. Miſſæ Sacrificium.

IN hoc Sacrificio, cui nihil in terris, nihil in Cœlis par est, aliqua sunt veluti illius præambula, cujusmodi sunt ea, quæ in primo illius quasi limine dicimus, & *Introitum* appellamus, tum etiam *Epistola*, è sacris Scriptoribus desumpta: tum *Evangelium*. Ab hoc, & illis ascenditur ad victimæ, id est panis, & vini oblationem, quæ fit Immortali Deo, tum ad hujus, & illius consecrationem, quæ fit pauculis verbis; sed practici, hoc est, quæ operentur id omne, quod significant. Denique ad consumptionem victimæ, hoc est Corporis, & Sanguinis Christi sumptionem, quæ fit sub speciebus panis, & vini.

In quo porrò horum trium positum sit Miſſæ Sacrificium, hîc non disputo; sunt qui velint in tribus illis, sunt qui in una Consecratione, cui opinioni in præsentia adhærebo; facit enim vel maximè ad illud, quod mihi proposui, hoc est, ad particulam illam diei bonæ.

Verè enim particula illa temporis, particula horulæ, quæ fluit dum pronuntiantur sacrationa illa verba, particula est diei quàm optimæ, particula pretiosa, augusta, cœlestis, divina, cui parem nec habet orbis hic sublunaris, nec Sol videt, nec ipsa

Cœli regia parit, nec ipsæ ferunt Cœlorum Intelligentiæ, nec ulla vis, aut potestas creata, si sacerdotem exceperis.

Cede mihi Principes, Reges, Cæsares, & quæ habet hic mundus aspectabilis Coronata Capita, sub quibus & terra tremit, gemitque. Nemo unus omnium potest quod sacerdos vel unicus in illa bonæ diei particula.

Cede & Beatos omnes in cœlesti Regia principes, cede & Angelos, puros illos spiritus & superioris Orbis Virtutes, Dominationes, ac Potestates, neque ex his vel unus aliquis id emolietur, quod vel unus sacerdos in illa bonæ diei particula.

Nemo, inquam, aut Christi corpus sub panis specie, aut ejusdem sanguinem sub ipsa etiam vini specie sistet, nemo, præcellam Christi animam, nemo illius Divinitatem sistet; verbo uno Deum nemo sistet, quod tamen paucis oculis facit Sacerdos, & quidem quot diebus, quoties scilicet sacris Aris sacrificaturus assistit.

Die Natalis Domini ter in Miſſa Deum sistit ex Ecclesiæ bonæ matris indulgentia, quæ ter incruentum illud sacrificium Deo offerri patitur. Quod & olim factitatum in die magno Joannis Baptistæ Natali.

Quod & sæpiùs à Leone hujus nominis III. qui quoties Ecclesiæ sibi commissæ tempestas ingruerat, septies in die, subinde & novies placando Numini Sacrificium illud offerebat. & rectè; nulla enim Cœlo gravior hostia, nulla terris utilior; valet enim & placando irato Numini, valet & pellendis è corpore morbis, ex animo vitiis, valet & domandis inferis.

Laudavit Antiquitas, & stupuit à S. Anselmo ad Aras Deo litante, à morbo graviore, ac diuturno liberatum Angliæ principem.

A S. Launomaro Abbate erectum esse claudum.

A S. Petro Tarentino faminam maleficiis exemptam.

Ab aliis pulsos ex humanis corporibus, velut ex hospitibus malè usurpatis, dæmones, erebi principes.

Hæc, inquam, aliaque his affinia & laudavit & stupuit Antiquitas, & laudaret & stuperet ætas hæc nostra. At quænam illa si componantur cum eo, quod in sacratione Miſſa Sacerdos? qui, ut dixi, Deum sistit cum lubet, & immensum Numen cœlis ipsis contineri nescium, intra modicum hostiæ circulum quodammodò coarctat ac stringit; & hoc pauculis oculis, dumtaxat quinque, in illa bonæ diei, id est Sacrificii particula. An non igitur illa pretiosa, cœlestis, divina? Enimverò & pretiosa, & cœlestis, & divina, atque ejusmodi, quâ majorem ne Deus ipse, ne Omnipotens vel homini vel Angelo conferre possit: imò quâ nec ipse augustiorem facere, aut moliri; cum enim infinita sit, & Omnipotentiam, quæ & ipsa infinita est, exæquat, & quodammodò exhaurit.

An non igitur jure meritissimo bonæ diei Particula? Enimverò Particula, quæ annos & sæcula vincat, quæ & ipsam superet æternitatem, & à qua sacro mystæ ea accedit potestas, ea dignitas, ea majestas, quæ purpuras & diademata vincit, & quæ superas omnes virtutes, ac potestates longis post se relinquit intervallis, ut mirum non sit eos illi terrâ teste, cœloque judice, delatos olim honores.

Certè si Angelum è Superum curiâ lapsum vidisset Franciscus Assisius, & si in eodem vestigio Sacerdotem; venisset prius ad oscula manuum Sacerdotis, quàm Angeli. Hunc nimirum vincit ille, si minùs natura; at certè officio, dignitate, potestate. At unde vincit? utique à Particula illa diei bonæ. Quâ, qui se privant, næ illi & in seipsos, & in mundum universum, & in cœlos ipsos injurii sunt.

B. Alano

B. Alano De Rupe, Ordinis S. Dominici, ex reverentia & scrupulis aliquamdiu ab hoc sacrificio abstinenti, hæc Christus:

Celebrantes, bona optima, & infinita Orbi universo distribuentes administrant: & abstinentes dispendium faciunt toti Ecclesie, operatione divinorum illi subtracta.

In Psalterio Christi & Maria, c. 26. Tum rationem adjicit: *Quia ad aram Sacerdotes per me operantur, & ego sum qui operor in eis.*

Denique addit quibus & quantis bonis & terram, & cœlos privent. Sic enim ad illum:

Privant Deum gloria, me potentia, ac voto: Matrem meam materna dignitate: Angelos honore, Sanctos lætitia, auxilio militantes, defunctos redemptione, infirmos medicinâ, ignorantes scientiâ, alimoniâ esurientes, pauperes divitiis, suo mundum Rege, & universa suo privant Servatore. Hæc illi Christus: ut animos faceret ad audendum, & ad aras sacrationes, ad quas etiam ipsa Dei mater servum olim suum invitasse visa.

B. Elisabethæ De Schovangia oranti pro quodam Diacono, qui præ metu sacratione, ac reverentiâ, non audebat gradum facere ad sacerdotium, dixit ipsa Dei mater:

Dic servo meo, fac quod facturum es, & redde rationem de servitio, quod mihi facere debueras, nec fecisti.

Duo hic urget, exigitque Deipara. Primum, ut quàm citissimè faciat, quod aliquando facturum est.

Dein rationem exposcit, & quidem severam, quod hætenus non fecerit, quod sibi non reddiderit id obsequii, quod particulam illam bonæ diei toties elabi, toties præteriri sit passus.

Ex quo conficies, Amice Lector, quanti eam fecerit, & etiamnum faciat Diva Mater, quantum & Christus ipse; ut & tu tantum facere discas.

§. 8.

Particulam illam bonæ diei, id est Sacram Communionem quanti fecerint grata Superis Anima? Quanti Angeli? Quanti & Christus ipse?

Primum in aperto erit ex speciosis honoris titulis, quibus eam veluti totidem coloribus depinxerunt DD. Patres, & ipsa Vatum oracula.

David, ore calamoque prophetico, quo futura post seros soles, & longa sæcula prævidebat, Posterisque nuntiabat, *Panem esse dixit Angelorum*; sic enim aliquando: *Panem Angelorum manducavit homo.*

D. Hieronymus ex Hebræo vertit: *Panem fortium comedit vir*; ex vero enim panis est fortium, quia fortes, & viros efficit, & qui ad hanc mensam veluti parvi pueri acceperint, qui delicata mollitie effæminati, ex ea redeunt viri, & quidem viri virtutis qui etiam carnis cœno merfi, & veluti sues in volutabro luti, ex ea revertuntur Angeli, hoc est, quasi corporis, & carneæ molis, ac contagionis expertes, & puri spiritus, ex quadam imitatione virtutis.

D. Dionysius Ab Areopago, Communionem *epulum* appellabat, & *Convivium*, quod mentem aleret, & Deum efficeret, non natura (quod est *adynaton*) sed quadam veluti Divinitatis communionem, ac participationem, de quâ sic altiore stylo Tertullianus: *Caro, corpore, & sanguine Christi vescitur, ut anima Deo saginetur.*

D. Ignatius, invictus Christi pugil, Eucharistiam vocabat *Pharmacum immortalitatis, purgationem, amuletam.*

Quo spectavit & illud Tertulliani, qui eandem Eucharistiam, *medicam* appellavit, quod malorum omnium medicinam in ea Deus constituisse videatur.

D. Hieronymus, aliique Patres ex solemnibus Zachariæ vaticiniis, Eucharistiam dicebant esse

Frumentum electorum, quod eo vefcerentur ad cœli gaudia, cœli delicias, à Deo electi.

Quod & divinè advertit, ac pronuntiavit D. Hilarius, cujus & hoc effatum: *Per illum cibum, & in præsens salvamur, & ad Dei consortium præparamur.*

Quod ipsum (pro ea qua erat divinorum secretorum intelligentia, ad ea scilicet à Deo sæpius admixtus) pronuntiavit D. Chrysostomus, qui eos, qui pura conscientia ad Eucharistiam accessissent, aiebat, cum ab hac vitæ statione excederent, ab Angelis *satellitum more stipantibus*, rectâ abduci in Cœlum, & divinâ quadam pompâ honorari.

Et certè quidni sic abducantur in Cœli regiam; quidni & gloria coronentur; qui jam etiam in terris, & Eucharistia quasi scuto fuere recti, & eadem quasi diademate coronati?

Ne mireris, Amice Lector, quod & hostiam diviniorem, *Scutum* appellem, appellem & *Coronam*. Pofectò, & in hac vitæ mortalis militia, *scutum* est, quo hostium tela excipias, eludas, fallas: & simul etiam *corona*, quâ jam victor, coroneris: sic enim eam appellandam censuit Arnobius, etiam ex illo Vatis Regii: *Scuto circumdabit te.*

Scuto, inquit, *Corporis Christi*, quo & defendimur, & coronamur, antiquo scilicet more, rituque, quo victores eodem, quo se texerant scuto, coronabantur. Quo enim potius?

D. Bernardo, Clarevallenfi Abbati, monachus fuit, qui mali dæmonis invidia, doloque eò adductus est, ut nec sacro Christi corpore refici vellet; imò nec quod fidei erat crederet. Quid hic pins Præsul? pro filii salute, & pro illius animulâ mirè sollicitus, exclamat amantis illud, & dolentis: *Quid? Monachus meus in infernum descenderet? absit.* Tum illi: *Si tu fidem non habes, per virtutem obedientiæ, præcipio tibi, vade, communica, fide mea.*

Paret monachus, vadit, & communicat, & ecce illi à sacra Communionem, & amœna fidei lux affulget, & ardor quidam entheus, & gratiæ datur palma, & inde etiam gloriæ corona. Adcò verum est Eucharistiam esse pro *scuto*.

Addo ego, & pro asylo, ac refugio in rebus desperatis. Exemplo erit Maximilianus I. Imperator. Hic cum esset Oeniponti, excessit in ardua montium Lincium, Damarum, & Sylvestrium caprarum venationem, cui dum insistit ardentius, atque incantius, linx elabatur, & sese præcipitem agit è vertice rupis.

Hic Princeps primò dolere è manibus ereptam esse prædam: dein & stupere magis, atque horrere, evasisse se in altissimæ rupis apicem; è quo non daretur referre gradum sine evidenti lapsus, vitæque periculo. Hæsit in eo rupis apice ad dies noctesque duas non sine stupore, horrore, dolore, penitus inops consilii, uti & auxilii; dum interim & aula universa, & populus frequens ad ima rupium, suum spectat principem, nec, ut velit, eripere periculo potest, & subducere ab imminente præcipitio. Quid igitur in illa desperatione consilii? Quid & remedii. Cœlum suspicit, Cœlum invocat pius Princeps, & dum subjectam turbam despicit, Eleëmofynarium suum evocat, jubetque, ut Venerabile deferri curet, unicum sibi & Austriacæ domus asylo, atque in rebus depositis per-fugium; quod saltem oculis percipere possit, si minus re etiam ipsa.

Paret Eleëmofynarius, Clerum convocat, affertur Venerabile, atque ad ima rupis sistitur: quod ubi in conspectum venit, supplex accidit Maximilianus, atque in genua provolutus Christum adorat. Mirum dictu, visuque! supplicem Cœlum audit: dum enim suis extremum valedicit Princeps, ecce der repente strepitum audit, hominem videt veste rustica, atque aggressi, qui summa rupium com-planat,

In Psal. 64.

L. 6. de Sac. cerd. c. 4.

In Psal. 90.

Henricus in Fasc. 55. Ordin. Cist. l. 1. dist. 4. c. 3.

Stephanus Pichius in Hercule.

Psalm. 77. v. 22.

De Eccles. Hierarch. c. 1.

De Resurr. c. 8.

planat, manum præbet, viam facit per abruptos colles, perque dumeta, ac tandem educit in planitiem; securumque sibi ac suis reddit, & mox videri desinit, illius utique (ut piè creditur) bonus genius, & custos Angelus, qui illud beneficii dedit optimo Principi pro sua in Eucharistiâ veneratione.

*Bridoul in
Triumpho
Christi. 12.
Jan.*

Ut tanti beneficii memoria iret ad posteros, Imperator *Maximilianus*, in eodem rupis cacumine grande Crucifici simulacrum erigi curavit, dicitur illud altum ad pedes omninò quadraginta, quod tamen ex imo montis despicientibus, vix apparet cubitale: utque ad illud pateret via, & pia quædam peregrinatio, ingenti molimine, rupium cacumina excindi iussit, atque complanari.

Hæc historia, qualis qualis demum est, scripta dicitur ab ipso Imperatore, & relata in tabulas diurnas, ut major esset fides, quæ sanè si detur, dabitur & sacrum illud, submissa scilicet Austriaca, ac verè Catholica erga Eucharistiâ fides, pietas, atque veneratio.

Vidimus, quo apud SS. Patres & Heroes in pretio fuerit sacra Communio: spectemus, quo etiam apud Sanctos jam Cœlis additos, quo apud Angelos, beatos illos spiritus, quo denique apud ipsummet Christum, generis nostri Servatorem. Spectabimus autem, & vel ex eo metiemur, quod ipsimet eam ministrarint: adeò Superis gratum illud ministerium, adeò grata & Communio.

*Bollandus
13. Jan. in
ejus vita
c. 34.*

B. Ivettæ Reclusæ, sacram Synaxim negarat Sacerdos, & malè. Quid illa? Cœlum supplex fatigat, Superos inclamat. Quid deinde? ex lacrymis, & dolore jam consopitæ apparet S. Joannes Evangelista, à somno excitat, ducit in Ecclesiam, ad quam illi è cellula dabatur aditus, & sacrâ communionem reficit: adeò etiam Beatis in veneratione est illa.

*2. Januarius
in vita S.
Macarii
c. 2.*

S. Macarius, Alexandrinus Abbas, vir notæ sanctitatis, sacram Communionem cæteris fratribus distribuere solitus; at S. Marco Eremitæ, qui & ipse adesse solitus, non dabat Macarius: sed ei ex ipsa ara deferebat Angelus, spectante, & stupente solo Macario. Datum nimirum illud & Marci sanctitati, & Angelorum erga SS. Eucharistiâ venerationi.

*1. Febr. in
ejus vita
c. 12.*

S. Brigida Virgo, quæ audiit ævi sui Taumaturga, ipso die Paschæ, die solemnî, die benè ominato, optabat quàm maximè sacrum Christi Corpus excipere de manu S. Brandani, viri tum probatæ sanctitatis, imò ex quodam æstu, seu desiderio, seu etiam pietatis illud ipsum voverat. Voto Cœlum annuit, & S. Brandanus cœli monitu, atque è suo sacrificio sacratiorem hostiam per Angelum ei transmisit. Ita & Sanctæ illius voto obsecundare visus Angelus, & simul S. Brandani absentis, ac longè distiti, vices supplere: adeò & sacri Ordinis observantes Angeli, & Eucharistiæ ministrandæ peramantes.

*13. Januarius
in ejus vita
c. 12.*

Quæ S. Brigidæ gratia à bono Angelo, eadem & sapius B. Veronicæ de Binasco, Virgini longè sanctissimæ. Pro eo, quo erat in SS. Eucharistiâ affectu, mirè desiderabat eam sapius excipere, ac præsertim feriis infra octavas Corporis Christi, abstinebat tamen, ne etiam in eo singularis esse videretur, & præter ordinem, moremque sui instituti facere.

Grata Deo & Angelis ea statutæ legis observantia: at gratus Eucharistiæ percipiendæ votum, cui dum indulget, hanc sensit ad aures allabi vocem: *Surge, filia, accipe divinisimum Sacramentum, quo te donavit Deus*: tum cælesti luce circumfusus Angelum dextra Christi corpus tenentem vidit, & ab eo reverenter accepit, tum discessit à scēbus, & animo tota in sidereas sedes evolavit, ut se Christo Amori suo sisteret.

Qui illis ab Angelis favor, idem & B. Stanislaus à Koska, è Societate JESU. Jacebat hic affixus lectulo, & à periculosa ægritudine propè ad extrema deductus, atque à medicis jam depositus, veritus ne sine sacro viatico decederet (erat enim ipsius hospes hæreticus) ad S. Barbaræ præsidium confugit, solitum in simili malo perfugium: nec illa clienti suo defuit; mox enim nocte cubiculum subingressa, comitantibus duobus Angelis, à quibus SS. Eucharistiâ accepit.

Aderat fortè ipsius pædagogus, quæ etiam monuit Stanislaus, ut Christo advēntanti honorem exhiberet.

Et hæc prima illi ab Angelis gratia, cui deinde accessit & altera illi affinis: cum enim Vienna Augustam tenderet, & quidem pedes mutato habitu, à fratre scilicet (à quo malè habebatur) profugus; fortè deflexit in templum, quod catholicum credidit, ubi porro vidit esse profanum hæreticorum sanum, indoluit enim verò vel maximè; Deumque supplex rogavit, ne se de via jam lassum, fractumque privari sineret cælesti viatico.

Supplicem audiit Deus, & rursum è Cœli regia Angelum demisit, qui eum divino illo pabulo refecit, recreavitque; adeò expediti cælestes illi Genii, cum de ministranda clientibus suis sacra Synaxi occasio inciderit; adeò etiam illius reverentes, atque officiosi. Eorum porro & reverentiam & officium ex eo etiam colliges, quòd sacrâ Synaxi reficiendis adsint ipsi, eaque subministrant, quæ ad illam excipiendam vel necessitati serviunt, vel etiam cultui, & honori. Duobus id exemplis probatum volo: unum dedit Antiquitas, alterum vidit Ætas nostra.

Sub Adriano Imperatore, veriùs Tyranno, detinebantur in arcto carcere SS. Faustinus, & Jovita, Heroës inclyti, qui ex illo, Angelo duce, aducti sunt ad S. Appollonium Episcopum, ab eoque sacris initiati; Faustinus quidem Presbyter ordinatus, Jovita verò Diaconus: tum etiam eò loci, ac temporis, sacratiore Baptismi fonte eluti è populo Brixienti, & locis adjacentibus, ad duodecim millia, tum etiam iidem sacrâ Communionem refecti, sed cum in illâ solitudine, apertoque campo deessent ad id officii omnia; mirum dictu, visuque, ad S. Appollonii, & SS. Faustini ac Jovitæ orationem, & altare extructum illic, & delata syndon nivei candoris, & accensa quatuor ingentia luminaria, quæ sacrificio prælucere, & noctis fugarent tenebras, & cælesti epulo satiandos juvarent, & hoc omne Angelorum ministerio: adeò officiosi sunt illi, atque expediti ad diviniorum illam mensam accedere gestientibus.

Hactenus vidimus Angelos vel Eucharistiâ Clientibus suis ministrantes, vel eorum in eo genere pietati velificantes, quod est argumentum illius, quo in eam feruntur vel amoris, vel etiam venerationis: spectemus quid ipse Christus, qui in partem divinioris illius ministerii etiam venire non est dignatus.

In excessu mentis, tacitaque nocte hæc ab Angelo B. Veronica: *Surge filia, Ecclesiam ingredi, & eo quo soles pietatis sensu sacrum Christi Corpus excipe.*

Paret Angelo benè monenti, surgit, Ecclesiam ingreditur, & ecce videt primò cereos duos cælesti flamma manuque accensos, deinde nebulam miri splendoris tota templi area circumfusa: tum hostiam sacratiorem in calicis patena reponi: tum etiam Angelos alternis choris accinentes, mira vocum harmonia & suavitate, tum ipsa Christo adventanti fit obvia, & hanc è nube lucida vocem ab illo excipit, & quidem idiomate latino: *Accipe corpus meum, ô filia.* Prolabitur in genua, & sacrum corpus de manu illius accipit: denique audit & istud, sed maternâ linguâ: *Ego ille sum, in quem credidisti.*

Dixit,

Dixit, & videri audiri que desit. Veronica autem eo perfusa gaudio, cui sustinendo impar erat anima, impar & vita, quam & illic effudisset, nisi eam etiam miraculo divina manus sustinuisset.

In eius vita 13. Jan. c. 36.
 Quod B. Veronicæ semel datum est admirabili cœli indulgentia: hoc B. Ivettæ viduæ secundo concessum. Degebat illa Hui, Leodiensis ditionis oppido nobili, magna apud mortales opinione sanctitatis, majore apud Superos gratia, à qua & divinis luminibus, & multis vaticiniis illustris, & insuper cœlitum colloquiis sæpè recreata, imprimisque B. Mariæ Magdalensæ, à qua duci se sensit ad oscula pedum Christi, à quo & audit quod olim illa: *Dimissa sunt tibi peccata tua, quoniam dilexisti multum.*

Cap. 43.

Hic paragraphum finio, & tibi sub mentis oculos pono, quis pietatis sensus, quæ animi demissio, quæ reverentia, quis æstus amoris esse debeat in illa diei particula. Is certè, qui Beatis, qui Angelis, qui ad hoc sacræ communionis ministerium elabuntur è Cœli regia.

§. 9.

Particulam illam bonæ diei, id est Sacrosancti Corporis Christi consecrationem, quanti fecerint vel in terris Sancti, vel etiam è Cœli curia BB. Spiritus, vel etiam Deus ipse?

Rationes.

Nuntiatum aliquando M. Avilæ, viro notæ eruditionis, ac sanctitatis, Sacerdotem recens sacris initiatum diem obiisse; & quidem casu satis inopinato, ac repentino. Quæsit an sacrificasset, & quoties? cumque audisset semel dumtaxat, addidit illud, quod indubiè multis mirandum accidet: *Multum defert ad Iudicem.*

Sed ecurr, inquires, multum? quia vel semel sacris operatus, tanti apud viros probatos; imò tanti apud Superos, Judicemque Deum æstimatur vel unicum Missæ sacrificium, ut qui illud ad Cœli tribunal defert, multum sanè deferre censendus sit.

Quæ causa? eæ à SS. Patribus aliæ atque aliæ recensentur, quarum

I.
A persona
sacrifican-
tis.

Prima ducitur à persona, quam sustinent in ea bonæ diei particula, hoc est in SS. illo, & incruento Missæ sacrificio. In eo quippè quisquis sacris operatur Christi personam sustinet, adeoque & sanctimoniam dignitatem, & maiestatem ipsius Divinitatis: nec enim ad hoc opus homines quærimus, nec terrestres Divos, ac cælestes Genios, nec aliquid his & illis majus & magnificentius; sed alterum inter homines Christum; imò & Christum ipsum, adeoque Legatum Universitatis, & alterum Animarum soterem.

Quid ergò mirum si multum ad Iudicem deferat? defert enim quod Legati totius Universi, quod Animarum Salvatoris, quod uncti Domini, id est Christi; adeoque quod multum, imò quod summum est, si secus ac oportebat, obierit.

II.
A sacrificio.

Altera ratio petitur ab ipsomet Sacrificio, quod omnium sacrificiorum vim, ac dignitatem magnitudine sua, & præstabili dignitate obruit. Hic enim & holocaustum, & pacifica hostia, & propitiatorium sacrificium continetur eminenti quâdam ratione; & quæ rationem omnem superet, & infinitis parasangis transcendat. Est enim, ut cum Divo Chrysostomo loquar, veluti *dos Ecclesiæ*, Christi sponsæ. Est, ut cum Gregorio Nazianzeno altius assurgam, *Sacrum Deificationis munus*, quo quid præstantius? quid divinius? Certè si nihil etiam Cœlo iudice, quid mirum si qui illud obit, *multum defert ad Iudicem.*

In ps. 44.
Orat. 23.

III.
A victima.

Tertia ratio haurietur ab ipsamet *Victima*, quæ eadem est cum ea, quam olim in Cruce, vitæ nostræ, salutisque author Deus obtulit, cum eo tan-

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

tum discrimine, quod illa tunc cruore suo, ut corollis redimita hostia fuerit, quod ad speciem horribilius: at verò hæc, & incruenta, & gloriosa offertur, quod ad stuporem amabilius.

Idem tamen est holocaustum, eadem victimæ gratia, potentia, amplitudo. Quæ cum ea sit, quid mirum, si qui illam *Æterno Patri* defert, *multum defert ad Iudicem.* Profectò tantum, quantum est ipsa victima.

Ne porrò deferat ad Iudicium suum, id est condemnationem, oportet eum, ut monet Apostolus, *dijudicare Corpus Domini*: hoc est) ut explicat Orator aureus) apud se reputare magnitudinem, maiestatem, sanctitatem eorum, quæ in hoc Sacrificio proponuntur, & quantum ponderis, ac momenti sit illud donum: de quo sanè exigenda à Cœlesti Iudice severa ratio.

1. Cor. c. 9.

Moyse divino plenus ardore, hoc olim denuntiavit Dei ter Opt. ter Max. nutu, voceque: *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percutiam eos.*

Exod. c. 19.
v. 22.

Quod sanè dictum etiam vel unicum sufficere tum debuit, & modò potiori jure debet ad nostrorum Mystarum animos commovendos, ne percutiantur illi manu Dei; manu, inquam, quæ orbem quatit, & nefandas è corporibus animas evellit, atque etiam reluctantes æterno crebi coërcet incendio. Sed ne longius, redeo ad ea, quæ mihi initio proposui.

Vidimus quanti particulam illam bonæ diei fecerint Sancti Patres, particulam dico, quam D. Chrysostomus non sine amabili stupore, atque horrore appellavit *Horam terribilem*. Attendamus modò quanti etiam Angeli, & supremæ illæ Cœlorum Intelligentiæ.

Fuit ille communis SS. sensus ad formidabilem illam consecrationis horam, cœlestium Spirituum choros è Cœlo delabi, & divinum sacrarium complere. Certè, ut alios tacerem, satis esset vel unus D. Chrysostomus, qui sic aliquando,

Per id tempus & Angeli sacerdoti assident, & cælestium potestatum universus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus in illius honorem, qui immolatur, Angelorum chorus plenus est.

Ac ne sola verbis esset fides, proponit visum mirabile unius senis, clarissimis Dei donis ac luminibus ornati, qui aiebat eo tempore se vidisse multitudinem Angelorum, qui niveis amicti vestibus, & miro fulgentes decore capita sua venerabundi inclinabant, ut ad Ducis sui, Imperatorisque conspectum milites solent.

IV.

Ab Angelorum ministerio.

Quod ubi extulit aureus Pater, tum conversa ad Sacerdotem oratione, sic ad illum:

Vnà cum Seraphim canis, unà cum Seraphim sta; cum illis alas extende, cum illis regium thorum circumda. Sed eo stupore, horrore, reverentia, amore, quo ipsi: id nî feceris, excedens è vitæ statione *multum* sanè *deferres ad Iudicem.*

Ne porrò deferat, attende quæ sacris ministrent Angeli, beati illi Spiritus: & inde conficies, quo apud eos in pretio, quo loco diviniora illa mysteria.

B. Bonifacio ad aras operanti visi sunt ministrare duo Angeli, à dextris unus, à sinistris alter; insuper & urceolos præbere sacrificanti, & ad omnia respondere, aliæque munia obire quàm promptissime: quamquam quid ad Angelos appello, ad Deum ipsum, Divinumque Spiritum ascendere debui; nam & hic in sacrificantes illabi non semel est visus, ea, qua olim in Apostolos vel ignis, vel columbæ, vel nubes specie: Hæc enim ferè fuerunt illius elabentis aut symbola, aut etiam signa.

Henriquez in Fasc. SS. Ord. Cister. l. 1. dist. 32. c. 7.

V.
A Spiritus S. illapsu.

Romam aliquando venerunt Legati Armeni ad Eugenium III. Pont. Max. eo consilio, ut Romanas cæremonias eo aris operante viderent. Viderunt porrò, & illas, & insuper signa quædam descendentes

X

Henriquez
suprà dist.
s. c. 5.

descendentis in eum divini Pneumatis, viderunt, inquam, supra caput celebrantis, veluti *solarem radium*, quo nitebat, & coruscabat totus, ac deinde *duas columbas* super eum primò descendentes, tum etiam ubi ei aliquamdiu infederant, in Cœlum ascendentes. Erant & columbæ, & solaris ille radius, symbola quædam divini Spiritus, quæ etiam in aliis notæ sanctitatis Præsulibus visa.

Bollandus
23. Jan. in
ejus vita.
c. 3.

S. Kentigerno, Episcopo Glasguensi in Scotiâ, dum sacra divina tractaret, conspecta sæpius *columba* ejus vertici insidens, erat illa nivei coloris, & rostro quasi aureo, signis utique candoris, atque innocentia; & amoris, atque charitatis, quibus à divino illo spiritu & nitebat & ardebat S. Præsul.

Conspecta etiam *columba ignea*, cujus fulgore etiam retunderentur spectantium oculi.

Denique & visa illum ambire *nubes* quædam & pellucida, & simul odorifera, quæ totam Ecclesiam mira odoris suavitate perfunderet; imò & ægris ipsi, si qui fortè aderant, sanitatem afferret.

Quod illi: hoc & S. Ignatio Societatis nostræ Fundatori evenisse testati sunt oculati testes, & Massæus in ejus vita refert, dum scilicet Immortali Deo sacrificium offerret, globo ignis, in capite ardere visus est, flamma rursus redeunte, atque (ut ita dicam) victimam referente ad ipsum solium supremi Numinis, cui ipsa immolabatur.

VI.
Ab illapso
Christi.

Spectavimus in ea bonæ diei particula, hoc est incruento sacrificio, Spiritus Sancti cœlestem illapsum; spectemus & ipsius Christi, etiam aspectabilis oculo corporis.

Henriquez
suprà dist.
22. c. 1.

Dum ad aram facit B. Hermannus, monachus Hemenrodensis, è fratribus Conversis unus aliquis, raræ simplicitatis, & sanctitatis, vidit ad oram calicis columbam miri candoris, symbolum Divini Spiritus, tum ad illius sumptionem puellulum pulchritudine ad stuporem, & miraculum, qui ex manibus illius videbatur ascendere, & illicò descendere sub specie panis & vini, atque ita sumi, in signum illabentis Christi Domini ad paucula sacratoris mystæ verba.

VII.
A Christi
benedictione.

Vidimus prodigiosum hunc illapsum, expectemus qui deinde ab illo, ceu sole cœlestium donorum affulgeant radii, quæ etiam appellant gratiarum fluentia ab eodem, ceu earum fonte copiosissimo: certè expectavit, & verò etiam sensit S. Honoratus, Episcopus Ambianensis. Hic enim pronuntiata diviniore illa Consecrationis formula, etiam oculo corporis vidit Christi manum in cœlis, cujus Corpus consecrârat in terris.

Bollandus
21. Januar.
in vita S.
Salvi Ep.
Ambianensis

Quis tum illi sensus, quæ mens, & cogitatio, quis amoris æstus, quæ bonorum affluentia, facile conjiciet is, qui intellexerit, quæ & quanta vis dextera Omnipotentis.

Hic finio, si tamen prius te monuero, Amice Lector, ut in Christiana Logica probè doctus, ex his omnibus conficias, quo tibi in pretio esse debeat hæc bonæ diei particula, quibus in curis, atque amoribus; & quàm sedulus eam impendere in quotidiano Missæ sacrificio, ad quod te invitat

ipsa sacerdotalis dignitas, ac potestas; imò & cœlum, ac Deus ipse.

Disce illud ex hoc, quod aliquando B. Alano de Rupe indicatum voluit indulgens Numen.

Hic extimulante, ut opinabatur, conscientia, veriùs anxie mentis scrupulis, abstinebat frequentius ab incruento illo Sacrificio, non sine aliqua & mortalium & immortalium injuria, in quam ne diutius iret, hæc illi exhibita in Cœlo scena.

In æstu orationis à se discessit B. Alanus, atque in cœli regiam excessit. Dies erat D. Joanni Baptistæ sacer, cum hæc illi proposita species, & scenæ sacratoris imago. Visus est Christus, Pontifex ter Opt. ter Max. ad aram procedere Pontificalibus amictus indumentis, astantibus hinc, & inde ministris, & innumera propè Cœlitum corona. Ubi ad aram ventum est, datum initium solemni illi Sacrificio ad usque Synaxim, & sacram de more Communionem. Tum audita cœlo ea præconis vox: *Sancta Sanctus. Preparate viam Domino, nominatim illi peregrino per raptum huc introducto. Pareret ille se ad Synaxim.*

In Psalterio
Christi, &
Maria, c. 26.

Quid hinc Alanus in eo mentis excessu? stupet, horret, exclamat: *Necdum exomologesi animum purgavi.* Cui D. Joannes, Christi præcursor: *Age, inquit, illicò, & viam Domino para.* Cui rursus ille: *Exomologesi prius expianda mihi est conscientia.* Tum ei: *En tibi Petrum Apostolorum Principem, ejus utere benedictione, & animum expia.* Quod sibi visus fecisse Alanus, mira animi sui pacc, mira ac cœlesti luce, miro ac divino ardore, quo dum totus ardet atque æstuat, accedit propius ad aram supplex, ut de sacrificantis, id est Christi, manibus sacratiorem excipiat hostiam. Cui ille vultu ad severitatem composito, & gravi voce: *O serve tarde, servus ades, piger, & remisse, servus ades.*

Quid hinc Alanus? tremat, pallefcit, ingemiscit, & suam illam tarditatem inculcat, & damnat: tum à Christo refici visus diviniore illo epulo, in quo illi & miranda suavitas, & lux affulsit cœlestis, & simul ea vox ad animum appulit, quâ seriò monebatur, ne deinceps abstinere à quotidiano Missæ sacrificio: ne terras, ne cœlum ipsum, ne mortales, immortalesque omnes privaret tanto, & tam ingenti bono, quod ab illo ad omnes dimanat atque effluit.

Ecquid enim, inquiebat Alano ipse Christus, Ecquid agunt Sacerdotes, dum sacris operari sua culpa, ac socordia desinunt? *Privant Deum gloria; me potentia, ac voto: Matrem meam materna dignitate, Angelos honore, Sanctos letitia, auxilio militantes, defunctos redemptione, infirmos medicina, ignorantes scientia, alimonia esurientes, pauperes divitiis, suo mundum Rege, & universa suo privant Servatore.*

Dixit Christus, & Alanum sibi reddidit, ac terris sed alium ab eo qui fuerat, alium à seipso. Exinde enim quotidiano Missæ sacrificio totum se impendit ex cœli nutu, atque imperio, & suo etiam, atque aliorum fructu; quod & facies, si sapis, quisquis hanc pagellam Sacerdos oculo decurres, & animo seriò expendes.

TRACTATUS DE SS. EUCHARISTIA.

ON est mei consilii, neque etiam hujus opusculi, ea fusiùs explicare, quæ de Sacro-sancta Eucharistiâ dici possent: ea quippe volumen integrum exigent, quale etiam ante paucos annos edidit Hautinus noster, magno styli nitore, atque elegantia, & majore rerum varietate: eum si

voles, consules, Amice Lector. Ego ea ferè tantum attingam, quæ spectant ad mores ritè formandos, & magnarum virtutum exempla, quæ in epulo Eucharistico delibare poteris, & in Animæ sinum altius demittere: hoc enim & mihi in consiliis est: & tibi, uti spero, erit in amoribus, primisque curis. Sit itaque

QUÆ-

QUÆSTIO UNICA
MORALIS.

Ad illa verba: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus.* Psalm. 110. vers. 4.

Ecquodnam illud mirabile, cuius memoria debeat esse perennis?

Prima sententia. Sancti Patres in tres discedunt sententias, è quibus prima est *Græcorum*, qui mirabilia illa explicant atque effundunt in omnia propè sæcula, in quibus Omnipotens Dei manus mundo dedit quæ suspicere posset, ac demirari, qualia fuere quæ fudit in diluvio, in Ægypto, Hebræorumque exitu, terræ promissionis, in Babylone, & aliis, in quibus enituit Dei ter Opt. ter Max. potentia, & huic Universo mirabilia ostendit, & quorum memoriam voluit esse perennem, uti & perennem acceptorum inde beneficiorum gratitudinem.

Secunda sententia. Secunda est ferè *Latinorum*, qui hunc Psalmistæ versiculum exponunt de Sacrosancto Eucharistiæ epulo, in quo Christus *Memoriam fecit mirabilium suorum*, vel ut alii volunt, *Compendium mirabilium suorum*, vel denique, ut hebræa lectio habet; *Opus exquisitum*, rarum, & hæcenus Orbi invisum.

Tertia sententia. Tertia est aliorum, qui voculas illas *memoriam mirabilium* intelligunt de manna, quod cælo depluit, & quo Deus, ceu parens, ceu nutritius, Israël em pavit in deserto, cuius memoria ut iret in Posteris, sic olim ad Moysen Deus:

Exod. c. 16. v. 32. Imple Gomor ex eo, & custodiatur in futuras retrò generationes, ut noverint panem, quo alui vos in solitudine.

Hic porrò panis, & hoc manna inclusum urnæ aureæ, & in Arca Testamenti repositum, abiit in multas retrò generationes, certè in omnium sæculorum memoriam, stuporem, amabilitatem; nec mirum, cum à Cælo datum sit etiam miraculo. Et hæc sunt opiniones sparsæ in piis Doctorum, atque Interpretum lucubrationibus, è quibus secunda meo instituto magis accommoda: ex qua

Primum illud pronuntio: *Memoriam mirabilium, quæ fecit misericors, & miserator Dominus*, esse arcanum Venerabilis Eucharistiæ mysterium.

Secundò, in eo latere illustriora quædam miracula, sive ea spectentur in ordine naturæ; sive in genere moris. Illa deduxi fusiùs Tomo II. mearum Quæstionum in Evangelia, Dominica infra Octavam Corporis Christi, Quæstione II. Hæc in præsentia inquiram, & tractabo liberali calamo, quia faciunt ad mores ritè formandos, quod ferè unum mihi propositum est in hisce meis tractatibus Asceticis. Sint itaque

SACROSANCTÆ EUCHARISTIÆ

MIRACULA IN GENERE MORIS.

PRIMUM MIRACULUM

Amoris Miraculum.

HOc in tribus potissimum eminere visum est.

I. Quod Deus homo. Primum in eo, quod se Deus hominem fecerit; in quo Æterni Patris immensum, interminum, infinitum amorem explicuit.

ap. 10. De hoc ita Joannes, qui Christo fuit ab intimis secretis, atque amoribus. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum Unigenitum daret.*

Sic, particula est admirantis, cum & mentem, & vocem & calamus sic illigat stupor, ut exprimere non possit, quæ, quantave sit illa dilectio.

Verum ut ejusmodi fuerit illud divini in nos amoris miraculum. At semel tantum Orbi aliàs perituro datum est, & quidem uni Virgini longè puris-

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

simæ, longèque sanctissimæ: cuius uterus Deo homini pro thalamo fuit; & quidem etiam uno in loco, in domo scilicet Nazaræa, quæ & Angelorum erat diversorium, & cælum in terris alterum, Virginis, & Josephi sedes.

Alterum *Dei* jam, & *Hominis*, amoris miraculum, fuit in eo, quod se mundo redimendo dedit in pretium, & illustrem cælo victimam. At illud etiam dumtaxat semel, & quidem uno loco, Calvariæ vertice, una etiam altiore Crucis Ara, in qua & sanguinem fudit & vitam per extrema supplicia, doloris miraculo, amoris & miraculo; cui deinde accessit & tertium, quod scilicet se etiam aptarit in cibum, in epulo Eucharistico.

De hoc sic etiam D. Joannes, Christi scriba: *Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Toletus vertit *usque in finem*, ceu terminum Amoris: ultra quem is progredi non possit, & cui proinde inscribi possit regium illud, & augustum: *Non plus ultra.*

Antiquis convivium fuit, quod voce græca dicebatur *τῆλε φιλίας*, hoc est, *finis amicitia*; ultra quem scilicet elabi non possit amicitia.

In eo hospes sibi è vena sanguinem elicere, calice excipere, bibereque ex eo primus ipse; tum etiam aliis bibendum tradere: & hoc inter mortales creditum fuit veluti finis amoris, finis amicitia, ultra quem ea abire non possit: quò enim eat ultra, quàm ubi sanguinem (in quo est vita) bibendum, hauriendumque amico præbuerit, & hoc quidem sua manu?

Et illud fuit Amoris miraculum, quod in cœna (quæ Christo fuit ultima) viderunt, amâruntque Discipuli, & quod deinde etiam alii per annos, & sæcula: & hoc quidem non uno tantum in loco, non una die, & horula: sed orbe toto, omnique sub sole, dieque: omnique homini, qui se illi epulo obtulerit; sit ille castus, sit incastus, sit sanctus, sit sceleratus, amoris miraculo nihil videtur interesse.

Certè illud, Dei-hominis corpus, & sanguinem, non in ara tantum: sed & quandoque etiam in hara deponit, atque abjicit efferata malevolorum insania, quandoque & in stomachum putrem, & graveolentem, & quod infandum magis, dolendumque, etiam in cloacam vitiorum, qualis & illa omnis est, quæ homini est à peccato letali; & tamen hunc nec adire refugit Deus homo, nec declinare in epulo Eucharistico. An non illud Amoris miraculum? est enim verò, & quidem summum, quo non datur ultra.

Ut proinde meritò è Petri sede manarit illud Urbani hujus nominis IV. oraculum, quo sacrosancta Eucharistia dicitur *præcipuum atque insigne memoriale* *Amoris Christi*; & hoc D. Bernardi, quo dicitur *Amor Amorum*, & istud D. Chrysostomi, quo appellatur *Mysterium miraculum*; sed amoris, sed charitatis miraculum, quo scilicet *unum corpus effici-mur cum Christo, & non tantum per charitatem; verum etiam ipsa re in illam miscemur carnem, utque sic* *misceremur propterea semetipsum nobis immiscuit, & corpus suum in nos contemperavit, ut unum quid simus, tanquam corpus capiti coaptatum: & hoc, inquit, ar-* *denter est amantium.*

Cum esset Jobus in amplissima, ridenteque per omnia fortuna, ut quo in eum ferrentur amore testatum facerent & servi ejus, & amici, & contubernales, dixerunt: *Quis det nobis de carnibus ejus* *ut saturemur?*

Optassent scilicet ejus carnibus vesci, vescendoque & cum quodammodo in se mutare, & se in illum: quod est vehementer amantium.

Quod illi voto tantum, & inani verborum sono: hoc Christus re etiam ipsa, dum in cœna magna, cœna Eucharistica, & carnem suam in cibum dedit

II. Quod homini redimendo pretium.

III. Quod in ejusdem cibum. *Joan. c. 13.*

Serm. de Cœna Domini.

Hom. 6. ad popul. Antiochenum;

Cap. 11.

dedit, & sanguinem in potum. Et hoc primò Discipulis, dein etiam subinde & aliis manu sua, ceu arrham divini in eos amoris.

Et sic dedit Beatæ Ivettæ etiam secundò.

13. Ianuar. Sic & B. Veronicæ de Binasco. Hæc post Octavam Venerabilis Sacramenti anni millesimi quadringentesimi nonagesimi tertii, primùm audit concentus Angelicos, dein è nube lucida hanc à Christo vocem: *Accipe corpus meum, ô filia mea.*

Bollandus in ejus vita. Dixit, & propriâ manu dedit, quod & amantis fuit, & ardentè amantis. Cui affine est & istud, quod aliquândo B. Angelæ de Fulginio. Accedebat illa ad sacram Synaxim, cum hæc illi Christus, *O dilecta mihi filia, venisti jam acceptura bonum omne imaginabile.*

Hic oculos, hic animum siste, mi Lector, & suspice in Eucharistia amoris divini compendium.

Est porrò illud, quod in ea accipias *bonum omne imaginabile.*

Accipis enim primò sacrum illud corpus, compactum olim è puriore Virginis sanguine, non alio nisu, non alio molimine, quàm Divini Spiritus, qui illud omne in Parentis utero effinxit, formavitque, & cui ab homine nihil, à natura etiam nihil; illud enim omne sibi servatum voluit Omnipotens Dei manus, & quanta quanta fuit corporis Christi fabrica, tota fuit à Spiritu Sancto, à virtute divinâ, ab humana nihil, si Virginem exceperis, quæ sanguinem dedit purissimum, ceu illius materiam: & hoc est primum in eo *bonum*, cui accedit & alterum ab *Anima* Christi, quæ ex eo, quod corpori comes sit; imò & illius quasi hospes, unâ cum eo in Eucharistica mensa sumitur, per *concomitantiam* (ut loquuntur Theologi.)

Neque illa tantùm: sed & Patris Æterni Verbum, & hoc quidem quia & corpori, & Animæ Christi hypostaticè est unitum; & inde etiam & aliud; quia & Patris Verbum; & Dei Filius, Deus est, accipitur & divina essentia quanta quanta est; & quia hæc, una in personis, una etiam cum personis, cumque ipsa Sanctissima Triade; & hæc quoque ut accipiatur est necesse, adeoque Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, & inde *omne bonum*, amoris prodigio, ad quod sequitur & aliud, scilicet ea ferè, quæ in cœlis erit homini beatitas. Hæc quippe erit ab essentia divina, & à Personis divinis, quas cum lingua excipiat, & pectore gestet, qui ad sacram Synaxim accedit, excipit ac gestat *omne bonum*, adeoque & ipsam beatitatem; & sic ab Eucharistia est quodammodo in terris, quod erit in cœlis, quod in tota quanta quanta est æternitate, id est quodammodo beatus, ut qui in se habeat, in se claudat fontem beatitatis.

An non hoc Amoris miraculum? Enimverò miraculum: uti & ista, quæ subjicio.

Caietæ, urbe nobili, duo fratres è D. Francisci familia emissi à Guardiano mendicatum, & quidem ipso die *Cena Domini*. Dum in illud charitatis & humilitatis officium incumbunt seduli, ad domum seriùs redeunt, peracto jam solemnì Sacro, reliquisque fratribus mensæ jam assidentibus.

Et hinc dolor, mœrorque, & piæ apud Deum, Superòsque querelæ, vel inde tantùm, quod ea luce, Eucharistico epulo sacra, eo minimè cum aliis essent refeeti. Dum in has sese effundunt viri Religiosi, cœnæque illius amantiores, ecce mirum dictu, visûque! è sacratiore arcula, in qua asservari solent consecratæ hostiæ, vident exire juvenem pulcherrimum, qui & se Christum assereret, & panem Angelicum porrigeret, quo sanè nunquam lautius, nunquam liberalius, nunquam amantiùs satiati, ferculo scilicet amoris, amoris & miraculo: cui affine & illud, quod huic pagellæ ascribo.

B. Wielmo Abbati sacrificanti ministrabat monachus, ætate quidem juvenis, sed moribus matu-

rus, & SS. Eucharistiæ amantior. Optabat im-
pensè de ipsius manu refici Angelico pane; cui Ab-
bas: Dies Dominicus illi refectiōni addictus ex Or-
dinis consuetudine, melius est tibi abstinere, quàm
receptæ consuetudini contraire.

Henriquet.
in Faic SS.
Ord. Cister.
l. 1. dist. 29.
c. 5.

Acquievit juvenis, obediens in paucis, & ut cederet obedientiæ, amoris suo votisque cessit. Sed & amores, & vota Cœlum vidit, atque amavit; Ecce enim, ut dum sacram hostiam de more, receptoque ritu in Ecclesiâ, in duas partes dividit Abbas, earum altera è sacrificantis manibus elabatur, atque in os ministrantis illabatur, miraculo scilicet Eucharistico, hoc est amoris miraculo: quod & sensit ipsemet S. Præsul, cum enim aris operanti aranea in calicem incidisset, ille nihil veritus eam unâ cum sanguine absorpsit, & quidem innoxie.

Imò, quod & divini amoris in eo fuit miraculum; anno jam elapso persensit in digito enasci veluti pustulam non sine aliquo pruritu, quam dum frangit, ecce, non sine stupore, & amore, videt araneam penitus integram, ac velut intactam, & vivam egredi sine ullo corruptionis vitio, sine ulla sanie. Datum nimirum illud est & reverentiæ, & fiduciæ in Deum, & simul amoris, ac beneficentiæ, qua Christus in Eucharistia & nos amat, & nobis vult esse quàm optimè.

Argumento erunt etiam ea, quæ hic adjiciam. De B. Conrado primùm Abbate Villariensi, tum etiam Clarevallensi, & Cisterciensi, denique Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Episcopo Cardinali Portuensi, testatur Guilielmus Abbas Villariensis: quod digiti manuum ejus, quos ad consecrationem corporis Christi extenderat, sic & lucerent, sic & arderent, ut ad studium, & librorum lectionem nocte intempesta, densisque in tenebris relucerent ad instar candelarum. Quod si sic ardebant, sic & lucebant ab Eucharistia digiti, quâ ab illa & ardebat, & lucebat animus? Certè huic ab eadem lux major, major & ardor fuit casti in Deum amoris.

Henriquet.
l. 1. dist. 26.
c. 2.

Vidisti quomodò ab amoris miraculo luxerint B. Conrado digiti; vide quomodò B. Theophili ab eodem luxerit & facies: Huic certè inter sacra Missarum solemnia, sumpta jam Eucharistia, ipsa facies splendere visa, radiosque quaquaversum emittere ad instar Solis, non sine spectantium stupore, & amore.

Bollandus
4. Feb.

Ut & hic, & ille in te etiam sit, Amice Lector, necessum est; primò ut in teipso excites atque accendas ingens desiderium accedendi propius ad incruentum illud sacrificium, & amoris miraculum.

Et ita in seipsa excitavit, accenditque B. Oringæ, cum enim ægra jaceret, & tantùm non affixa lectulo, quotidie sub elevationem divini hostiæ, curabat se in templum deportari; cumque ingravescente jam morbo, id officii detrectarent sorores, ipse Christus sub illud tempus corporea specie eo ipso loco, in quo decumbebat sese spectandum dabat inusitato divini amoris prodigio: quod si amas, & illud ama; priusquam accedas ad Eucharistiam; ceu fontem divinæ lucis, ceu sacri ardoris fornacem, & lumen affer fidei vivæ, & simul ignitos amores: tantum enim & lucebis, & ardebis ab Eucharistia jam sumpta; quantum prius in teipso & luxeris à fide, & arseris ab amore.

Bollandus
10. Jan.

Quod D. Catharinam Senensem edocuit ipse Christus similitudine familiari. Sint, inquiebat, longè plurimi, qui candelas apportent ut accendantur. Hic unius uncix præferat, alter duarum, ille sex; alius etiam unius libræ, ac ponderis: ab accensis candelis, sua cuique lux erit, suus calor, suus ignis; at illis minor, his autem major. Sacrosancta Eucharistia, ut prius insinuavi, fons est luminis, fons & ardoris; sed cœlestis ac divini. Candela est fides, & charitas: si & hæc, & illa sit unius dumtaxat uncix, id est exigui ponderis, ecquid mirum si & pusilla lux

lux tibi adveniat, si leviusculus ardor, & amor Christi tui, Dei tui. Sin autem & hæc & illa sit unius libræ, hoc est ingentis omnino molis, ac ponderis; certè hausta à Christo flamma erit luculentior, & æstus major, & ignis divini amoris ardentior.

Et is fuit in S. Philippo Nerio: huic & ardens desiderium fuit, & fides ardua, atque animata, & ardor quidam in Eucharistiam entheus.

Testes appello, testes amo propè ultimas illius voces. Cùm à fluxu sanguinis eò venisset, ut nec micare arteria, nec spes reliqua vitæ jam esse videretur, Cæsar Baronius, Oratorio tum Præpositus, extrema-unctione illum muniendum putavit, tum etiam, cùm sibi paululum redditus esset, etiam sacro viatico. Ubi porro illud in cellulam illatum est, collecto spiritu, voceque exclamavit Philippus amantis illud, & mirum quantum amantis.

Ecce amores meos, ecce bonum meum unicum. Date quàm citissimè, date amores meos.

Dixit, & amores suos, & bonum suum unicum, hoc est Eucharistiam, accepit, & terris vivere desuit, ac cælo cœpit. Utinam ita & desinas, & ita incipias, Benevole Lector, simulque mihi condones si fortè in hoc argumento paulò fufius id feci, quia è Cenforibus meis unus, reprehendendum esse censuerat illud quod de miraculo Amoris parcius scripsissem.

SECUNDVM MIRACVLVM.

Obedientia Miraculum.

Sancti Patres in suis Asceticis; in Obedientia, ut perfecta sit, & suis omnibus numeris absoluta, tria requirunt.

Obedientia prompta. Primùm ut *prompta* sit; alterum ut *cæca*; Postremum ut *fortis*. Et hæc omnia videre, imò & propè tangere, est in Cœnâ Eucharisticâ.

Primò enim in ea elucet obedientia Christi quàm promptissima. Vix quippè Sacerdos expressit ultimam syllabam illius formæ sacratoris (quæ Theologis ideò dicitur practica) cùm ecce sub panis specie se sistit Christi corpus, adeoque per quandam veluti concomitantiam, etiam anima, & Divinitas. Et sic deinde sub specie vini, sanguis, unaque & corpus, & anima, & Divinitas, quasi hujus & illius comes individua. An non illud Obedientiæ miraculum? Est enim verò miraculum.

In prima hujus aspectabilis Universi molitione, è nihilo primùm emergens natura astupuit & terræ molem, & liquida maria, & expansum aërem, & ignis sphæram: imò & cœlos ipsos, sparsaque illis sidera, geminosque Orbis oculos, Solem ac Lunam, ipsamque, quam videmus, lucem, ceu amœnam Universi vestem, evocatam ex abyssu nihili, unica dumtaxat vocola, *Fiat*. Dixit enim Deus *fiat lux, & facta est*. Ita dicere, fuit & fecisse.

Sed quid adeò mirum? dicere quippè Dei fuit; adeoque & facere: *dixit enim & facta sunt*.

At hinc dicere, hinc proferre formam illam sacratiorem, *Hoc est Corpus meum*: non Dei est dicere, sed hominis; & tamen ut hominis sit dixisse, est fecisse. An non illud obedientiæ miraculum?

Astupuit aliquando Sol ipse, Lunaque, socium illi sidus, cùm se ad unius hominis vocem sisti sensit, etiam in medio cursu.

Juvat illius meminisse diei, cui parem Orbis non viderat. In campum junctis armis & animis venerant Reges omnino quinque; & Gabaon munitam civitatem oppugnabant: Josuè Dux Israelis fortissimus, qui dum Amorrhæum insequitur, timetque ne occidente sole, etiam simul occidat victoria; sic ad illum: *Sol contra Gabaon ne movearis; & Luna contra vallem Aialon.*

Mirum dictu, visuque! *Steterunt Sol & Luna, donec ulcisceretur se de inimicis suis.* *vers. 13.*

Stetit, inquam, Sol in medio Cæli, & non festinavit occumbere spatio unius diei: Non fuit antea, nec postea tam longa dies obediens Domino voci hominis. *vers. 14.*

An cum orbibus Solis, & Lunæ, steterint quoque orbés aliorum siderum errantium? An cursum si tenuerint suum; non est facilè definire. Certum saltem, atque indubitatum illud, biduum in horizonte ibi Solem splenduisse, adeoque geminatum eò loci ac temporis diem, & quidem longiore tractu, quàm in hyeme, vere, autumno: quia commissum fuit hoc prælium in solstitio æstivo.

Ex hoc autem admirabili Solis obsequio, & relata de hoste victoria, & hoc promeritus Josuè, ut tumultus ei icone Solis insigniretur, quasi Sol cum illo commori debuisset, qui aliquando ejus imperio steterat.

Et hoc miraculum est, quod, ut dixi, vidit, & stupuit Antiquitas: alia his affinia Posteritas quoque recensuit, & quidem, *Majolus in vir. PP. colloq. 1.*

Primò in Mutio Eremita in Thebaïdis deserto. Ibat hic peregrè, ut agrum unum è monachis inviseret Sole jam in occasum properante. Unde veritus ne deficiente die, deficeret & ea, quæ moribundo debebatur charitas; Soli & ipse injunxit, ut tamdiu moraretur, donec illuc perveniret; paruitque Sol viri sancti obsequens charitati.

Quod illi: hoc & Bezariæ Abbati, & S. Patrio, quem ferunt stitisse Solem dum ad suos concionem haberet; ne occidente sole occideret & concio: quæ si vera sint; datum illud & charitati in proximos, & insigni animarum zelo, Domino pariter obediens voci hominis, & Solem sistente.

Hinc te etiam sisti volo, mi Lector; quamquam quid illud volo? vis & ipse, & te sistis vel rei novitate, vel miraculo prorsus attonitum. At quæ stuporis ratio? petitur illa à gemino sidere, à Sole, Lunaque. Petitur à Domino, quem obedire voci hominis, obedientiæ est miraculum: novum illud quidem, & certè magnum; at audeo dicere, majus illud est, de quo in præsens agimus: ad unius hominis vocem, sisti Solis Authorem & Dominum.

Ecquid enim? istic steterè Sol, & Luna; at hinc JESUS sisti se patitur. JESUS, inquam, Astro-rum parens, & architectus Solis, ac Lunæ, imò & totius Universi. Quid JESUM sisti dico? Deum ipsum sisti dicere volui, & debui, & quidem in momento. En obedientiæ promptissimæ miraculum. Sed à quo, inquires? An à Josuè, Duce invictissimo, & quasi JESU cognomini? minimè gentium. A quo igitur? An à Mutio, Bezariæ, Patrio, aut alio, quopiam notæ sanctitatis, & Superis caro? Minimè verò. A quonam igitur? à Sacerdote, quisquis demum ille sit.

Et hinc aperitur Obedientiæ absolutissimæ pars altera, videlicet *cæca*.

Cæcam appellamus obedientiam, quæ non videt, non expendit cui obediat: nec attendit, qua de sorte, qua de stirpe sit ille, Senatorius, an Plebeius? Obedientia quo animo, qua virtute clarus; aut quo vitio abjectus, atque infamis? sed hoc unum dumtaxat quòd Sacerdos, quòd in hoc sacrificio Præsul, & Præses, cui parere & subdi certum est. *cæca.*

Sit ille de vulgo, ordineque plebeio, sit de primis subselliis, regioque sanguine, sit in purpura, sit in sacco & cinere, sit rudis & bardus, sit propè stipes, sit alter Plato, aut Aristoteles, sit denique (quod mirere magis atque exhorrescas) etiam à propudiosa & scelerata vita apud omnes quàm pessimè nominatus, obedienti Christo nihil interest: obedire tantum interest. O cæcam! ô mirabilem! ô terris superiorem obedientiam! ô reservatam uni Christo, uni etiam Deo!

*Petrus
d'Oultra-
man in
Amore In-
creato. l. 4.
c. 3. sect. 4.*

Fuit aliquando Sacerdos aliquis, cui dum alea inter ludendum infelicitè jacitur, infelicitè etiam atque impiè in Deum blasphemia jacitur: neque hæc tantum: sed & immane in pientissimum Numen odium, & quidem (ut loquuntur Theologi) formale, in quo annos omnino viginti exegit: adeoque illo exarsit, ut quidquid mens insana, quidquid domesticæ furiae, quidquid infernus ipse suggerere poterat, illud omne in Deum effunderet. Hinc spurcitiae, & libidinis genus omne, perjuria, blasphemiae, ejurationes divini nominis, sacrilegia, odium summi Numinis, summi boni: imò & ipsum Christicidium, ac Deicidium illi in votis erat.

Quid foedius, quid horribilius, quid immanius hoc monstro hominis? & tamen ut is esset, illi obedire, illi se sistere Christus inter sacra Missarum solemniam, quæ frequens obibat, & eo quidem animo, ut Christo & Deo faceret quàm pessimè.

Quid hæc obedientia illustrius, quid mirabilius, dici aut excogitari potest? imò quid secundum illam dignius infinita Christi misericordia, quæ veniam illi dedit, & in æde Lauretana Sacramento confessionis ritè expiato, etiam omnem Cælo misereunte indulgentiam.

Et hæc paucis pro obedientia *cæca*, demus aliqua quæ etiam *fortem* probent, atque constantem: & hanc in Christo reperiri evincunt multa.

*Obedientia
fortis.*

Primò, quod jam inde ab Ecclesia condita, ad hanc nostram ætatem per mille sexcentos, eoque amplius annos perduravit, & perduratura sit ad ultimam usque mundi periodum. Pusillos inter mortales magni penditur illud, si quis in obedientia vixerit, ad quinquaginta, sexaginta annos: at quid ea ad tot sæcula, quæ jam tulit Servator Optimus, & quæ feret in ævum omne? certè perexiguum, & propè nihil.

Accedit quòd ea submissio, quam exhibet in Eucharistia, sit omni tempore; imò omni hora, ac propè momento. Omni quippe hora, imò & instanti alicubi terrarum Deo litatur sacrosancta hostia, adeoque paret Sacerdoti Christus, seque ei sistit quàm promptissimè. Si enim verum est quod in minimâ Societate nostrâ sol nunquam occidat super Missæ sacrificio, quod à sociis offertur ubique locorum, uti monstravit quidam Mathematicus.

Quid si omnes religiosos Ordines, quid si Sacerdotes omnes toto orbe sparsos complecti æelimus? certè indubiè inveniemus omni momento temporis Missæ sacrificium exhiberi, adeoque obedire Christum, quod obedientiæ est mirè constantis.

Adde, quod etiam omni loco, in Oriente, in Occidente, in Septentrione, in Meridie exerceatur ea Christi obedientia, sit locus ille cultus, sit incultus, nihil refert, sit ara, sit hara, obedienti Christo nihil interest. Sistit se ubique locorum. An non illud fortis atque constantis obedientiæ miraculum? Est enim verò: sed & aliud quoque à patientia virtutis est prodigium.

TERTIUM MIRACULUM

Patientiæ Miraculum.

Tertullianus, altiore, ut aliàs, stylo Deum producit veluti princeps ac primum *Patientiæ* exemplum, & hoc quidem maximè ex triplici capite.

*Lib. de Pa-
tient. c. 2.*

Primum est, quod *florem lucis hujus super justos, & injustos aequaliter spargat, quod temporum officia, elementorum servitia, & totius genituræ tributa dignis simul & indignis patiatur occurrere.*

Alterum, quod *sustineat ingratissimas nationes, ludibria artium, & opera manuum suarum, adorantes. Insuper, luxuriam, avaritiam, iniquitatem, malignitatem quotidie insolescentem.*

Postremum, quod *sua patientia sibi detrahat: plures*

enim idcirco Domino non credunt, quia sæculo iratum tam diu nesciunt.

Quæ Dei in cœlis patientia; eadem & Christi in terris in Cœna Eucharistica: imò (sit venia verbo) & major.

Ecquid enim? Dei patientia in hoc elucet, quod florem lucis hujus, id est, solem hunc aspectabilem, & surgere, & lucere, & ardere æqualiter patiatur super justos & injustos. At quantum illud? quantum & sol, hoc est fons luminis, diei parens, & cæteroquin creatura, concreta ex materia, & forma & quidem inanima.

At sol ille noster, & flos lucis hujus, est ipse Christus, hoc est splendor lucis æternæ, lucis divinæ, lucis increatæ; hoc est Dei Patris imago, Dei filius, Deus homo: & flos, & fons omnis lucis, etiam beatæ.

Est Christus, hoc est Sacrosancta Christi Humanitas, virgineum corpus, & grandis anima, donata etiam lumine gloriæ, luce beatitudinis: donata & hypostatica cum Verbo unione, adeoque quodammodo deificata; & tamen illa cedit æqualiter justis & injustis. An non illud patientiæ miraculum? est enim verò miraculum, & quidem ejusmodi, quod vidit tulitque etiam prima Cœna Eucharistica.

Lubet meminisse illius temporis. In ea Cœna, quæ Christo cum Discipulis fuit ultima, erant Apostoli omnino duodecim, quos inter & infamis proditor Judas, cui tamen & suis ipse manibus Corpus dedit, & Sanguinem propinavit: imò illi, uti & cæteris conficiendi Corporis ac Sanguinis sui fecit potestatem, ut annotavit D. Ambrosius *Serm. 50.* & tamen ex eo momento temporis, & coquebat acolvebat animo scelera, quæ deinde evoluit emissitque in invitas ac reluctantes auras, ut more suo aureè explicat Divus Chrysostomus.

Edebat, inquit, *Judas cum pane cadem, & sorbebat cum sanguine potionem.* Hæc ubi dixit, tum in id facinoris invehitur, masculâ, ut solet, eloquentiâ.

O crudele proditoris convivium: rogo quibus oculis aspiciēbat, quem sub dente premebat parricida & conviva? vendidit argento Dominum, fecit de magistro ferale commercium; accepit aurum & Deum tradidit. Ipse Judas inter epulas carnifex inter nectareos cibos amarus, vipeream cruentat animam, & cæcum alit sub pectore vulnus.

Non ita tamen alit, quin illud pervideat, & damnet Christus: & nihilominus (quæ ejus patientia est) & corpus in cibum, & sanguinem dat in potum, & potestatem facit in corpus suum, & sanguinem. An non illud patientiæ miraculum? Dei, ceu Parentis optimi, patientia, in hoc etiam eminere visa: quòd *totius genituræ tributa dignis simul & indignis passa sit occurrere.* At quantum illud? quantum & totius genituræ tributum.

At quodnam illud? quantum illud est, continetur intra angustos naturæ terminos, intra genus vegetabile: puta plantas, arbores, & alios terræ partus, & animantia bruta, seu ea ferat tellus, seu claudant maria, seu aer contineat, illa sunt genituræ tributa, quæ naturæ parens Deus homini pendit. At rursus quantum illa? quantum & ipsa natura, quæ ea gignit: quantum & ipsa, quæ gignuntur: at illa omnia naturæ partus sunt. At quæ in Eucharistia est Christi humanitas, ea Cœli fœtus est, ea Virginis partus: & divini Spiritus, qui eam obumbravit, fœcundam reddidit, & ex Virgine matrem fecit. Et hoc cœlestis genituræ tributum est, quod amabilis Christi bonitas passa est dignis simul & indignis occurrere.

An non illud patientiæ miraculum?

Longæva Dei patientia in hoc proditur, quòd *sustineat ingratissimas nationes, ludibria artium suarum adorantes, & Christi patientia in eo sese ostendit, quòd etiam in iis, qui Christiano nomine & insigniri volunt*

volunt, & gaudere; tot sint ingratissimæ nationes, tot hæresum sectæ, seu unius hydræ capita, quæ alia ex aliis pullulant, & factæ agmine, densisque cuneis Christum impetunt in Eucharistia: adorantes ludibria, non dico artium suarum; sed delirantis phantasiæ, quibus & sibi, & aliis illudunt improbè.

Quæ autem sint illa, & quàm varia, vel ex eo conjice: quod in hæc paucula verba, *Hoc est corpus meum*, plusquam ducentæ seu opiniones, seu hæreses emanarint, veluti totidem ludibria aberrantis phantasiæ, & tamen ut ea sint, insigni patientia sustinet Christus, & patientiæ scuto excipit, veluti totidem contorta in se jacula. An non illud patientiæ miraculum?

Dei patientia in his sese explicat, quod *luxuriam, avaritiam, iniquitatem, malignitatem quotidie insolescentem* sustineat, nec perdat cum possit scelerata capita.

Et Christi patientia in iisdem aperitur, & patet: quot enim sunt, qui vel è luxuriæ cœno, ac sordibus avaritiæ, vel ex alia quapiam vitiorum cloaca emergentes, ad Eucharistiam insolenti ausu, animoque contaminato accedunt; imò & ad ipsum Missæ sacrificium infames iis vitiis mystæ: & tamen eos patitur Christus, & in eorum manibus se sistit: sic certè illum aliquando vidit D. Theresia.

Intererat hæc sacrificio cujusdam Sacerdotis lætalis culpæ rei. Intererant & dæmones horrida specie, qui illius fauces, & ora cornibus circumstringere videbantur. Et tamen Redemptor quàm optimus, in manibus sacrificantis, adeoque etiam medius inter dæmones, esse sustinebat, & se ibi spectabilem, multaque luce coruscum ostendebat Theresiæ, sicque etiam ad illam.

Hoc spectaculum videre te volui, ut simul bonitatis meæ, simul & patientiæ magnitudinem pervideas, qua fit ut meipsum inimici mei arbitrio permittam, manibusque impuris, tuo videlicet bono, cæterorumque omnium, qui me volunt potiri.

De Christi patientia hæc olim Tertullianus: *Contumeliosus sibi est, & à servo tingitur, & tentatoris congressus solis verbis repellit.*

Audax sanè & liberum pronuntiatum, verum tamen, si ex rationis humanæ placitis ea res foret æstimanda. Dominum quippe à servo tingi, videtur aliqua tanto nomini contumelia: & pariter tentatoris, hoc est, diaboli congressus, non reipsa; sed verbis tantum repulisse: & contumelia videtur, & injuria Summo Numini.

Quod si Tertulliano Censore, ac Judice, ea est contumelia, ea est injuria; quanta erit & hæc, & illa: quòd idem ipse Dominus & permittatur inimici arbitrio, & impuris tractetur, & quodammodo polluetur, manibus.

Ecquid enim? si aquis à servo intingitur, is est Joannes Baptista, quem dum dico, Prophetam dico; imò & Angelum: at hîc ab inimico tractatur, & jurato sui nominis hoste, ab infami, inquam, & sacrilego sacerdote, quo cum est tentator, hoc est diabolus, cujus quodammodo manibus & arbitrio permittitur, dum sacrilegi Sacerdotis arbitrio permittitur; & non erit in eo Christus sibi quodammodo *contumeliosus*, sibi injurius? Erit profectò, si res ea humano judicio pensetur, & non ex cœlesti, divinaque Salvatoris patientia; cui nihil contumeliosum, nihil injurium videri potest, quod sibi patientia præfixerit.

Venio ad ultimum, & summum illius Patientiæ caput: est autem illud ipsum, quod in Deo postremum, & summum esse voluit Tertullianus. Nempe quod sua sibi patientia detrahat: plures enim idcirco Domino non credunt, quia sæculo iratum tamdiu nesciunt.

Quod si de Deo pronuntiatum id voluit, volet & de Christo in Venerabili Sacramento.

Ecquid enim? nunquid id eo sua sibi patientia

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

detrahit, nunquid plures idcirco Christo non credunt, quia sæculo iratum tamdiu nesciunt? Idcirco sanè, nec incongruè humano pede omnia metienti.

Tria potissimum sunt hominum genera, quæ invictam illam Christi in Eucharistiâ patientiam mirè exercent.

Primum est Hæreticorum: Alterum Strigum & Magorum: Postremum denique Judæorum. De hæreticis pauca jam attigi; uti & de sacrilegè aut communicantibus, aut etiam sacrificantibus: restat ut de duobus postremis etiam paulò fusiùs dicamus.

Anno 1614. Mathias Minetus & Dominica fortilegii consors, è Clarenû ditione apud Helvetios, in tormentis fassi sunt, se divinas hostias super sacratiore mensa, ritu Christiano acceptas, per speciem purgandarum narium, aut oris, excepsisse in sudariolis, indeque conservatas, dum appetetet nox indicta choreis, malo dæmoni, velut eximium munus obtulisse.

Et hoc primum nefas, cui mox accessit & alterum; illius imperio proculcatæ hostiæ, tum ab ipsis, tum ab infami turba cæterarum Strigum; denique cumulata execrandis ludibriis.

Quid ad tantum nefas cæleste Numen? quid Christus ipse latitans sub eo pane angelico? an fulmina de Cœlo contorqueat in scelestæ capita? an Angelorum legiones in campum emittat? an terras, an inferos immani hiatu aperiat, ut eo absorbeatur invisa Deo Superisque turba? nihil certè horum eò loci ac temporis conspectum est. Nimirum ea sapiunt iratum Numen quod nec voluit, nec tulit illustris illa, invictaque Christi patientia. unum illud, quod in eadem confessione addidere: dum hæc fierent, sacrosanctum Christi Corpus, & magnam sanguinis copiam, & cæleste quoddam lumen emisisse, idemque lumini medium se humo sustulisse, atque eorum oculis subtraxisse.

Id verò non semel dumtaxat; sed sæpiùs à se visum, cum aliàs sacra hostia cacodæmoni pariter concessa, atque in eundem modum protrita fuisset.

Et hæc in publicas tabulas relata, atque ad Posteros transmissa: ut in illis legerent cœlestem illam ac divinam Christi in Eucharistia patientiam, ad quam te evoco Amice Lector, ut videas quàm verum, quàm & mirabile illud, quod Christus sua sibi patientia detrahat; plures enim idcirco illi non credunt, quia sæculo iratum tamdiu nesciunt. Quid facias? ita probat, ita censet Incarnati Verbi sapientia, ita vult, ita statuit illi juncta Numinis Omnipotentia.

Perduelli proditur ipse JESUS, & patitur. foedè conculcatur, ac teritur ab hominum fæce, & dæmonum mancipiis, & sustinet: intolerandis opprobriis oneratur, & silet, quod est patientis: sanguinem tamen effundit, & lucem spargit cœlestem, quod est misentis, & ad se quodammodo evocantis infandos illos malæ stygæ tenebriones: qui tamen, ut lucem illam oculis usurpent, non usurpant animis: & hoc ipsum longa ac mirabili patientia fert Christus, nec manus expedit ad ultionem; si quæ in reorum capita venire debet, ab hominibus ut veniat est propè necesse. Crederes Christo ligatas manus: & verò eas ligavit, arctèque strinxit invicta malis patientia; quæ ad Judæos, infame hominum genus etiam transiit: Labet eorum hîc meminisse.

Qui primus in sacrum Eucharistiæ mysterium injurius fuit, è Judæis; fuit Judas proditor; & quidem primò sacrilega illius usurpatione: deinde in eo, quod hausto Christi sanguine asservârit partem aliquam speciei panis, eaque Pontificibus ostensa, expostulatus sit de sacrilega illâ Christi (ut aiebat) nugacitate, atque fraudibus, quibus id suum esse corpus comminiscabatur.

Belsamon,
& alii apud
Theophil.

Hanc Judæ proditoris infidelitatem, rabiemque in sacrum illud Eucharistiæ mysterium, secuti deinde Judæi lapsi retrò sæculis: ex his aliquos hoc loco producemus.

Ad Chroni-
con Nau-
cleri, Anno
1510.

In Germania Judæus quidam, emptam novem cruciferis germanicis hostiam, pugione sæpius confodere nisus est: sed frustra, ictibus ipsis hostia divinitus resistente: quod ægerrimè ferens, & rabie ad illam conversus: *Si tu es*, inquit, *Christianorum Deus, euge, per mille cacodæmones, Deum te ostende.*

Quid hinc à Dei hominis Justitia: imò quid potius à patientia expectes, Mi Lector? ab illa certè nihil: ab hac istud. Tres scissa in partes mox apparuit hostia, atque in orbem rubuit: quod sanè fuit miserentis; & tantæ perfidiæ quasi compatientis: crederes illi eluendæ à Christo sanguinem fundi etiam miraculo, quo territus homo nefarius, particulas divisas mense integro apud se retinuit, inde duas, ad sodales, tum *Brandeburgi*, tum *Stendelii* degentes, transmisit, tertiâ sibi reservatâ, in quam deinde desæviret, & sanè desæviit.

Hautinus
in Sacram.
Amoris l. 1.
ar. 4. dist. 1.

Primum enim mensæ impositam pugione iterum, iterumque verberavit; & en subito sanguinis guttæ ex ea defluentes horrorem illi ac metum incussere: Quare veritus ne proderetur, eam deglutire conatus est: sed frustra; obluctatus est enim panis Angelorum, ne à cane isto voraretur, Quid deinde? in aquas eandem immisit; at etiam frustra, recularunt aquæ recipere tantum scelus: in flammæ postea injecit: at id quoque frustra; authorem enim suum veritus ignis. Quid igitur? sub Paschalis diei festum azymis crudis eam immiscuit, & unâ cum illa massa calenti furno immisit, sed in vanum; subito quippe divinâ luce furnus, alioquin obscurus, refulsit, & ex illo massula illa, velut impatiens atque indignabunda, in illius vultum insiliit, ut vel sic sacrilegium agnosceret ac detestaretur, quod erat Christi miserentis.

At nec sui misertus est mortalium infelicissimus, qui deinde captus atque habitâ quæstione, ad flammæ damnatus est, terra vindice, Cælo autem Christoque aliàs indulgente.

Simile huic facinus vidit aliquando, stupuitque Gallia, cujus etiamnum juverit meminisse, ut etiam ex eo Christi in Sacramento patientia magis elucescat.

Mulier Parisiensis pecuniam à Judæo fœnori acceperat, relicta etiam in pignus veste; quam appetente Paschatis festo, cum recipere cuperet, saltem cōmodo: homo vaser opportunam occasionem nactus, tum ex mulierculæ inopia, tum ex fervido recipiendæ vestis desiderio, spopondit & togam concessurum se, & sortem fœnerato traditam, ejusque fœnus condonaturum, si modò sacram hostiam, quam luce Paschali sumptura erat, donaret.

so. affibus
empta SS.
Hostia.

Acquievit misera, & triginta assium pretio (nec enim ampliùs fœneratori debitum erat) Christum vendidit; & adlucente Paschatis die in paræchiali æde D. Mederico sacra, divinam hostiam de more excepit: ac dein strophio involutam Judæo detulit, & vicissim togam recepit.

Hinc gestire, hinc triumphare homo impius, & ita secum loqui: *Nunc demum periculum faciam ejus Divinitatis, quam in pane isto venditant Christiani.* Utque periculum faceret, alia atque alia meditatur, moliturque facir ora.

Ida cultel-
lo.

Primò Sacrosanctam hostiam repetitis cultelli ictibus mensæ affigit, & sanguinem exprimit, uxorem liberosque advocat, ut eo spectaculo fruantur & ipsi: commovetur illa, commoventur & hi, trepidantque: ille verò nihil omninò commotus clavo mallei ictibus adacto hostiam transfodit; & denuò sanguinem excutit. Potuit eo sanguine tingi manus impia, & simul animus emolliri: at horum nihil.

Clavo trās-
fossa san-
guinem
fundit.

Ergo arreptam jam tertium hostiam postea affigit, Virgis & majorum exemplo virgis acriter cædit; at quod cæditur, mirere, neque sic eam comminuit, neque distraxit.

Uxor tot prodigiis victa, & viri pertinaciam arguit, & vindices cælo judice pœnas intentat: at frustra, accendit magis, atque ad furorem extimulat. In ignem Eo impulsus sacram hostiam in ignem conjicit; at illa per flammæ illæsa volitans, & virtutem ostendit suam, & simul impij carnificis immanitatem damnat: sed etiam incassum; ereptam enim è flammis hostiam, grandi & culinario cultro, dissecare in partes, & dissectam perdere nititur; sed etiam irritò nisu, nullum illa vel sic sui patitur detrimentum: at patitur Judæus, qui vel ex hoc efferatur magis, & cœlestem hostiam suspensam è ligno, ea domus parte, quam pudor nominare vetat, lancea petit, & rursum sanguinem copiosum elicit. In ignem
conjectus

Secarino
potest.

Suspenda
petitur
lancea.

Videri poterat tot suppliciis jam inflctis satiata crudelitas; at nec illis satiata, alia exigit, quæ nec majores exegerant.

Extabat in foco grandior lebes aqua bulliente plenus, in eum immittit panem Angelicum, atque immergit: & ecce, mirum dictu, visuque, vim illius divinam senserunt aquæ, colorem mutavere suum, & sanguinem induere: at nec hinc animum mutavit Judæus, nec tot prodigiis percussus, victusque ad se rediit. Ultima igitur adhibita fuit machina. Ipse quippe Christus, panis relicta specie, eam assumpsit, quæ olim fuerat è cruce pendentis: quod sanè miserentis fuit, & mirè patientis. In lebetem
bullientem
speciem
Crucifixi
apparet.

Hoc demum spectaculo territus ille aufugit, & latebras quæsit; sed incassum, latere diu non potuit tantum scelus, nec terra tegere: detexit illud unius è prolibus puerilis simplicitas: cum enim sub idem tempus ad Missam concurrerent fideles; sic ipse obvios compellans, atque irridens:

Frustra, inquit, in templo Deum vestrum inventuros speratis; parens enim meus eum crudeliter casum, & diris aliis malè exceptum modis, jamjam peremit.

Audit hunc nuntium Christiana mulier è vicinia, & per speciem quærendi ignis, domum Judæi introgressa, vidit illud passionis instauratæ prodigium, pio horrore perculsa, sese prostravit, & signo Crucis frontem munivit.

Interea Christus depositâ quam assumpserat ad tempus eâ Crucifixi specie, ad priorem panis speciem rediit, sub eaque majestatem occultavit suam. Visaque deinceps integra hostia, quæ etiam in vasculum, quod gestabat mulier, se recepit, & ab ea data Curioni S. Joannis in Greve, ubi hodie visitur, & religiosè colitur. Judæus autem Episcopo Parisiensi sistere se jussus est, & hic ab eo criminis admissi confessionem elicit, non tamen pœnitundinem. Ergo de Judicium sententia vivus igni adjudicatus, atque exustus. Uxor autem, & liberi saniore consilio ad Christi fidem traducti, & baptismo probè eluti. Exinde Christicidæ istius domus de mandato Philippi Pulchri, tunc in Gallia regnantis, in sacrum Numini templum conversa, cessit in usus Religiosorum familiæ Carmelitanæ, quorum istuc Cœnobium à venerabili Sacramento nomen sortitum est, ac venerationem. Rediit ad
priorem
speciem.

Parisiis
servatur.

Spectasti, Benevole Lector, in hoc Judæo monstrum hominis, spectasti datam ab illo in hoc aspectabilis orbis Theatro tragcediam, cui similem nec terra tulit, nec Cælum aspexit, nec ipsi viderunt inferi sine horrore. Spectasti quod hinc omnibus mirabilius, malis istis omnibus superiorem Christi in Eucharistiâ patientiam; majorem certè quàm fuit illa, quam aliàs exhibuisse visus in crudeli illa, atque immani passionis suæ tragcedia.

In hac ut pecus ad victimam ductus est; in hac non magis aperuit os suum quàm Agnus sub tondentis potestate. Patientia, & silentio tormenta involvit omnia, ipsamque

ipsamque per immania vulnera mortem : at eò loci ac temporis adhuc passibilis erat, ac mortalis, & terræ hujus incola : sed in ea, quæ deinde in Eucharistia illi parata est, & impassibilis erat, & immortalis, & jam Coelis redditus, ac beatitati : & tamen patitur, venditur pretio, quo nec jumentum, cultello transfigitur, clavis transfoditur, virgis cæditur, in ignem conjicitur, secatur, suspenditur, lancea vulneratur, in ollam bullientem immergitur, verbo uno instaurantur, renovantur tormenta omnia præteritæ passionis ; & silet, nec vocem explicat in minas, nec manus in ultionem, nec fulmina cœlo demittit, nec ipsos inferos in vindictam evocat, cum possit.

Unum illud spectandum exhibet, quod facit ad commiserationem, sanguinem videlicet copiosum, quem ex hostia fundit ; quod etiam patientis erat, & mirè patientis.

Ipsa elementa, inanima licet, cum reverita sunt, nec ausa lædere : at nec reveretur homuncio, nec tot prodigiis monitus cessat à tormentis ; ab his in alia, atque alia vertitur : & sic efferatum verti patitur Christus, nec impedit, cum vel solo nutu possit.

An non illud patientiæ miraculum ? Est enim verò miraculum, quod nec inferi sine horrore, nec mortales sine metu, nec immortales genii sine stupore videre potuerunt. Unus videt, & simul patitur Christus, nec metuit, nec horret, nec stupet, nec irascitur, nec ulciscitur : crederes etiamnum verum esse, quod de illo olim patiente pronuntiavit Tertullianus : *Saginari voluptate patientiæ discessurus volent* ; & ita certè hinc voluit.

QUARTVM MIRACVLVM.

Miraculum Humilitatis.

Singulare studium demissionis, quo Verbum divinum in sui Incarnatione inclaruit, ex aliis, atque aliis capitibus ostendit Tertullianus.

Primum ex eo quòd *nasci se Deus in utero patitur Matris, & expectat ad menses scilicet omnino novem* quibus utero materno, seu virgineo carcere, clauditur.

Deinde ex hoc, quòd *adultus non gestit agnoscere* : sed potius ambit nesciri.

Tum etiam ex illo, quòd *nullum volentem sibi adherere non suscepit, nullius mensam rectumve despexit ; non publicanos, non peccatores aspernatus est.*

Denique ex eo, quòd *qui in hominis figura proposuerat latere ; proposuit etiam in eadem indignissima quæque pati.* Despuitur enim, verberatur, deridetur, sædus vestitur, sædioribus coronatur.

Quæ Tertullianus agnoscit ac prædicat in verbo divino sub carne latitante : hæc ego in Eucharistia sub speciebus, seu velo quodam illi obducto, & agnoscere & prædicare non verebor.

Primum enim in ea se nasci quodammodo patitur, nec ut aliàs semel dumtaxat ; sed quàm sæpissimè, videlicet toties, quoties reproduci, hoc est propè infinities : nec una tantum luce, sed annis, sed sæculis ad usque ultimum perituri mundi terminum : & quidem, non ut olim in utero Virginis longè sanctissimæ : non in thalamo virginali ; sed in sacrificantis manibus, in ore & stomacho fumentis, & ibi expectat dum absumptæ penitus sint Sacramenti species.

Deinde nasci se patitur, & quidem in stabulo, vili tuguriolo, abjectoque loco, quo vix etiam viliora jumenta.

Et hoc pariter in Eucharistia, in qua non in basilicis modò, non in Principum, & Regum sacellis, auro gemmisque nitentibus : sed sæpius in angusto, vili, malè materiato, & semiruto tempello, in quo omnia situ & squallore horrida, etiam subinde ipsa

arcula, in qua reconditur sacra pixis, eaque quandoque è stanno, vel ære, in quo vix panem, vix cibum reponeres, quem etiam vulgari tuæ mensæ appositum velles, certè nausearet ad illa stomachus fastidiosus.

Taceo calicum immunditiem, vestium sacerdotilium vilitatem, & sordes aræ ipsius, quæ subinde verius hara dici posset, quàm ara.

Movit aliquando ejus rei indignitas regium pectus Margaritæ Austriacæ, Hispaniarum Reginae ; cum enim ostensa quondam illi essent ornamenta cujusdam altaris lacera & pannosa, obortis lacrymis in regias illas voces erupit.

Hei mihi, quàm humilem oportet esse Deum, qui tali aræ suæ cultu non indignetur ? Dignæ cedro voces, dignæ Austriaca mente ; nec boni vacuæ. Ut enim ad palatium rediit, novum altaris illius ornatum curavit ; nec illius tantum, sed & aliorum, in quibus ejusmodi sordes agnovisset : nihil enim regiæ illi Heroïnæ carius in vita fuit, quàm ut suis templis esset nitor, esset & cultus atque elegantia : maxime verò sacris arculis ac pyxidibus, in quibus servari solet Eucharistia, quas ipsa regia liberalitate donavit, maxime pauperculis templis.

Bellarminus notus à calamo, notior à purpura, notissimus à virtute, hunc templorum squallorem, & altarium sordes recensere solebat inter gravissimas Ecclesiæ calamitates, sub quibus gemebat ipse, & Episcopos gemere optabat, & quæ licet etiam mederi : sic enim ait :

Ego cum ex itinere apud Episcopum nobilem & prædivitem hospitarer, vidi aulam vasis argenteis splendidam, & mensam omni genere præstantium ciborum refertam, mappas quoque, & reliqua omnia nitida, & odorem suavem spirantia : sed cum die sequente summomanè ad Ecclesiam palatio contiguam descendissem, ut sacris operarer, inveni omnia contraria ; id est, vilia, & sordida, ut vix audem in tali loco, & cum tali apparatu divina mysteria celebrare.

Hæc pius Præsul, non sine gemitu, & mœrore, vel ex eo quòd nitere videret sæculares mensas, auro & argento etiam graves : & sordescere templa, arasque sacrationes. Quid facias ? immane vitium est, & macula quædam hujus ævi, quæ subinde Præsulibus ipsis adhærescit : utinam aliquando penitus eluatur, & suus sacris ædibus nitor restituatur. Sed ne longius.

Christi in Eucharistia demissionem vidimus, & suspeximus, etiam in eo, quòd vel in vilibus, sordisque locis nasci se, id est reproduci se patiatur : attendamus etiam in hoc, quòd sic natus, sic reproductus, non statim gestiat agnosci.

Nos pusilli mortales si quid in nobis grande sit, aut etiam videatur, optamus digito monstrari, & dicier *hic est* : non sic Christus : amat hic latere, & nesciri. Vidisti ante verba sacrationis hostiam aliquam, vidisti deinde post illa : nihil tibi objicit oculus, quod prius non objecit : nihil in ea cœleste, divinum nihil videtur : & quia nihil videtur, sic fallente sensu ; ideò in ea despicitur, & conculcatur ipse Christus.

Cameraci urbe nobili, mulier Catholicis orta parentibus, cum se hæreticorum obsequio addixisset, & eorum mores pravaque dogmata induit, & fidem ejuravit. Et hoc primum illi malum ; cui mox accessit & alterum longè maximum.

Diffimulata enim avita fide frequens ad sacram Synaxim adibat, & sacrilego ore acceptam domum referebat inceptoribus domesticis, & deinde per summum nefas, modò proterebat pedibus, modò forficibus discindebat, modò cultro petebat, aliisque id genus contumeliis afficiebat. Diu tenuit id scelus, dum interim Servator Optimus nullo se indicio prodit. Tandem dare aliquod statuit, non

De gemitu columbæ
l. 2. c. 5.

III.
Laterè.

IV.
Contemni & conculcari.

Annua Soc. colleg. Cameracen.
Anno 1617.

Lib. de Patientia. c. 3.

Christi humilitas in Eucharistia.

I.
In ea non semel, sed sæpè nascitur.

II.
Loco vili.

ad vindictam (quam tamen exigebat tam grande, ac diuturnum nefas) sed ad sacrilegii horrorem, correctionemque sacrilegæ (quod cœlestis indulgentiæ fuit.) Fuit autem illud ejusmodi :

Aderat sacrilega de more Eucharistiam exceptura: quando derepentè ad illius crepidinem sese illi objicit canis, aspectu horrido, forma terribili, & identidem variante. Hic illa stupere primùm, tum etiam tota cohorrescere: & malè sibi metuere; sed pravi præjudicii vis, & peccandi consuetudo metum excussit, & ostenti illius vanitatem facilè persuasit: imò & ad nova flagitia impulit.

Igitur hostiam sumit, expuit in strophium, & abit è templo. Vix prima domus suæ limina subiecit: cum ecce spectrum illud, & quidem longè immanius sit illi obvium. Tum demum tota contremiscere, nec ausa uspiam sola consistere: crederes jam evictam fractamque sacrilegæ mentis audaciam: at nec sic victa, fractave.

Aderat ipse dies Pentecostes Anni 1616. cum iterum sese Eucharistici panis sumptioni petulans ac temeraria insinuat; eoque accepto, domumque relato, etiam audet impiis illis vocibus lacerare: *Ecce qualem Deum Catholicorum! ut silet, ut obmutescit! certe si quod inesset illic Numen, an se ferret conculcari?* Enimverò non ferret. Dixit, & ad audendum sibi animos fecit: nam & hostiam in duas partes laceravit, & unam soleis affricuit, alteram ferro transfodit ausu sanè impio. Hic tandem crimen sensit: visus est Christus; sanguinem enim prodigiosum ex hostia transfossa emisit, eoque tot impiæ mulierculæ sacrilegia lavit: quod clementiæ miraculum fuit. Mox enim eo velut prodigio exanimata, ac deinde trimestri morbo afflicta, & ad se, & ad Deum rediit, & apud unum è nostris omnia antea actæ vitæ peccata deposuit, & catholicè deinceps vixit.

V.
Omibus
promiscuè
se dare mā-
ducandum.

Transio ad aliud in Eucharistia humilitatis miraculum, quod in eo positum est, quod Christus ab hac sua mensa nullum omninò rejicit, nullum respuit, sit pauperculus, sit mortalium abjectissimus: sit peccator, ad omnem omninò libidinem prostitutus, illius rectum, illius pectus non despicit; sed ultrò etiam subit.

Poterat eò loci, ac temporis, quo Sacramentum illud instituit, sic statuere in ævum omne, ut nemo ad mensam Eucharisticam admitteretur, nisi à vitæ innocentia ac sanctitate singularis & conspicuus; nisi à divino amore totus entheus, qualis Augustinus, Dominicus, Franciscus, Ignatius, Agnes, Catharina, Terefia, aliique, quos omni propè sæculo Sanctos Romana tulit Ecclesia. At non sic in illo Dei consilio decretum: omnes omninò accedere permisit, etiam nocentes, licet ex voto suo innocentes optaret, vellentque quàm maximè: alios tamen non respuit, sibi in eo (cum venia dictum sit) quasi injurius & contumeliosus. Dum enim omnibus veluti promiscuè seipse concedit, & deridetur, & despuitur, & fœdè etiam conculcatur, omnibus injuriis atque contumeliis afficitur, ut jam vel unius exemplo ostendimus, & ostendemus etiam aliis, quæ his etiam subicere visum est: vel ad commendationem divinæ patientiæ ac demissionis, vel ad odium ac detestationem infandi sacrilegii, quod Cœlum vidit, & tamen, ô miraculum amoris! dissimulavit.

Sacram.
Amoris
l. 2. dist. 3.

Hautinus noster ex manuscriptis R. P. Balinghemii hoc luci dedit, quod & ego ex illo reddam.

Methimnæ, in Castella Hispaniæ, oppidum est non ignobile, cui nomen *Delrio secco*. Hic puella prænobilis, non tam sua voluntate, quàm parentis impulsu religiosam vitam iniverat, in hac dum annum probationis exigit, finitur cum adolescente nobili (cujus amore capta claustrum abhorruerat) finitur, inquam, familiaris agere. Ea scilicet fuit superiorum incauta nimis conniventia; rebantur

enim ejusmodi amicitias, non statim, & violenta quasi manu rescindi oportere; sed lenta potius dissui, secus omninò ac oportebat.

Abit interim annus, quo exacto ritè religionem professæ; nec ita multò post adolescens è vivis elatus.

Quid hinc monialis puella? tota in lacrymas effundi, tota in gemitus abire, & lamenta; imò quod terra stupuit, & cœlum exhorruit, in Deum quasi mortis illius authorem insurgere, & sic ausa vindictam illi denuntiare.

Quandoquidem tu me uno isto solatio, quod supererat spoliasti; ego vicissim quacumque in re potero, tibi adversabor, & quacumque occasione data te offendam.

Hæc ubi dixit furiosa; hæc & fecit: quidquid enim sceleris effingere potuit mens impia; hæc & manus effecit; & hoc, quod mirere, per annos quamplurimos. Taceo cætera, & unicum prodo, in quo vel maximè se prodidit immanis illius nequitia: cui quasi pro scopo fuit Sacrosancta Eucharistia.

Hanc consueto aliarum ritu sumere solita: dein strophio exceptam servare sibi & suis furiis. Primum enim illam impetere contumeliis, execrari, detestari, odisse, tartaro addicere, & malo dæmoni mancipare. Tum, ne quid ad dira illa verba deesset, sub pede lecticæ collocare, eaque mox sublata, mox depressa comminuere.

Quid hinc Superi? quid inferi? indignantur indubiè illi, & stupent tot flagitiis, & tam immanibus necdum aperiri fulmina: hi verò malè gestiunt, & triumphant, cum de Omnipotentis patientia ac demissione triumphare videntur.

Quid facias? id patitur, id dissimulat Deus in hoc divini Amoris Sacramento. Quid, inquam, facias? Amoris est miraculum: quod & se deinde prodidit. Dum enim insueto impotentis animi cæstro percita, hæc & dicit, hæc & agit puella: ecce illi derepentè adstat formosissimus puellulus, corpusculo decorè nudo, humero & pectoris parte læva vulneribus, & vibicibus livente, qui in eam oculos benignè conjiciens, seque commonstrans cruentum, hæc illi lacrymabili, & tenellula voce:

Quid ego tibi unquam nocui, ut ita in me seivias? Ad aures appulit ea vox, & simul ad animam cœlestis gratia, quæ adeò eam commovit, ut tota in pœnitædinis lacrymas solvi cœperit, ac propè dissolvi; moxque evocato Confessario, & crimen aperuit suum, & sibi Deoque reddita ab illis, quibus tot jam annis agitata erat, furiis.

Quis hinc non suspiciat, non amet, non prædicet invictam illam Christi in Eucharistia patientiam, simul ac demissionem; dum à puella, à religiosa Deo dicata, tam fœdè & verbis, & injuriis, & contumeliis tractari viderit, atque conculcari. Ea certè patientia, ea demissio est; quæ non in alium, quàm in Deum cadere possit.

Hic stylum è membrana subducere parabam, & ab argumento tam ferali abire, cum ecce in aliud evocor, in quo ea ipsa Christi demissio visa certare magis cum hominum, imò & dæmonum rabie, ac furiis; certare inquam, & patiando etiam vincere.

Vidit aliquando Massilia Ludovicum Goffredi Sacerdotem, ac deinde Magorum principem; hominis monstrum, & dæmonis mancipium. Hic concepta dudum in Salvatore optimum odia, in duobus potissimum explicuit.

Primum in eo, quod optasset vel esse parens Antichristi; vel cum non daretur illud, saltem ad illius usque tempora vivere, ut rabiem in Christum, nequitiamque illi commodaret suam.

Alterum in eo, quod visus sit Corpus, & Sanguinem Salvatoris nostri conficere, & incastis illis sagarum conventibus, & horrendis illis sabbatinis, in quibus ausu sacrilego, ausu impio etiam conculcare, etiam

Franciscum
de Rosset ia
histor. Tra-
gica, ab
anno 1620.
ad 1637.

etiam canibus illis objicere: imò, quod cogitare horret animus, quod vix audet calamus exprimere; quod membrana capere erubescit; sanguinem ipsum Filii Dei effundere in teterrima veneficorum, veneficarumque capita, his interim unâ voce conclamantibus illud ipsum quod olim insana natio Iudæorum:

Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.

Quid hic Angeli, supremæque Cœlorum Intelligentiæ? an non totis effunduntur Cœli portis? an non ignes & fulmina in funesta illa capita expediunt? an non dehiscit terra, ipsique aperiuntur inferi? certè hæc, & majora Deo vindice exigebant tam diuturna, tam immania, tam horrenda scelera, quæ nec dæmones ipsi effingere, nedum patrare poterant: & tamen ut ea sint; cœli silent, terra patitur, Christus ipse in Eucharistia dissimulat, inaudito à sæculis patientiæ ac demissionis miraculo.

Et nos abjectæ in terras animæ, & cœlestium inanes, vix verbulo acriore offendi nos patimur, vix injuria, aut contumelia vel leviter lædi, nedum esse sub aliorum pedibus, nedum calcari, atque concul-

cari. Id certè & stuporis est nostri, & fastus insolentioris, quod accusat, quod damnat illa ipsa Christi in Eucharistia patientia, & humilitas, quam te spectare velim, amare, atque imitari, Benevole Lector.

Hanc certè spectasse videtur Venceslaus Bohe-^{Rho in hist. virt. l. 3. c. 2.} miæ Rex, qui ut sese demitteret vel ex eo Christi in Eucharistia exemplo, ex Rege factus est arator, molitor, pistor; dum non dubitavit regias manus, sceptris atque armis assuetas, aratro admove, molæ, ac pistrino, dum agrum colere, serere, frumentum metere, ac molere, farinamque subigere, ac panem coquere, ut quod ex regia cultura provenisset frumentum, quique coctus esset panis, Eucharistiæ conficiendæ, regio planè munere, atque obsequio offerretur, raro sanè Christianæ humilitatis exemplo, raro etiam religionis ac fidei in Christum ibi latentem testimonio; quod utinam redderent coronata in terris capita, si non eo demissionis officio; at certè alio, atque alio, quod & tempus dabit, & suggeret oblata subinde occasio.

TRACTATUS

DE SALUBRI DEI TIMORE.

ARTE prima pauca protulimus de Dei amore, hinc adjiciemus nonnulla, de ejusdem DEI ter Opt. ter Max. Timore: sunt enim Amor, & Timor veluti duo poli in quibus vertitur

Orbis, & parvus hic mundus, id est homo.

Sunt veluti *duæ ala*, quibus ad Deum assurgimus: *Duo brachia*, quibus cum nobis astringimus, atque complectimur.

Amor tendit in bonum: *Timor* malum spectat, & ab eo quantum licet avertitur, atque ab illo sibi cavet.

Ut porrò sic avertatur, & caveat, de illo nobis erit disceptatio instituenda, eaque ad mores ritè formandos, pro quibus sit

QUESTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: *Initium sapientiæ timor Domini.* Eccles. c. i. v. 16.

§. I.

Quid sit Timor, & quid Domini timor?

TIMOR si pressius definiatur ex Natura, & Philosophiæ legibus, ac placitis, est *passio Appetitus sensitivi*, omni animanti insita ab ipsamet natura, ceu optima parente, & hoc ad vitanda sibi contraria, & hinc est quoddam naturæ donum, atque ornamentum.

Aristoteli dicitur, *Timor expectatio mali.*

Romano Oratori, *Timor est metus mali imponentia.*

Oritur autem is ex imaginatione futuri mali corruptivi, ac dolorem inferentis, & hinc est quædam animi perturbatio, quæ plerumq; non est sine nævo.

De hoc timore non erit mihi in præsens disceptatio, quia si is intra naturæ limites se contineat, nec bonus est, nec malus; sed pura putæque passio naturalis. Ego, quia in his Tractatibus Asceticis in mores inquiri, moresque formo, declino ad alium *Timorem*, qui *Moralis* est, & bonus, aut malus; & de hoc quæro quis sit, & quidem non pressius, ut in libro Philosophi; sed latius, ut Sancti Patres, qui *Timorem* hunc quibusdam descriptionibus, & Meta-

phoris velut alieno penicillo, mutuatisque coloribus depingunt.

Et ita depinxit Sapiens cum censuit, & dixit: *Initium sapientiæ timor Domini*: quod aliter atque aliter exponunt Interpretes ex alia atque alia hebraicæ vocis significatione.

Initium enim hebraicè dicitur *reschit*, quæ vocula deducitur à *ros*, id est *caput*, quod in illustri illa, ac diviniore sapientiæ imagine idem sit *Domini Timor*, quod in homine est caput, primum utique ac princeps membrum, cui proinde servando adlaborant omnia membra. Ita si quis adversa manu, ferroque caput impetat, ac ferire velit, illicò succurrit manus, ferrum excipit, excutitque, plerumque non sine vulnere, suoque damno.

Et meritò: à capite enim & spiritus animales in nervos demittuntur, atque influunt, & vitales in arterias elabuntur, & illarum micationes faciunt, atque excitant, dantque illis motum, sensum, & vitam.

Sic & sapientiæ, consummatæque perfectioni, quæ corpus quoddam est, & quidem sacrum, *Timor Domini*, est illius veluti caput, quod in omnes alias virtutes influit, & sine quâ vix, ac ne vix quidem servari possunt.

Alii hebræam illam vocem *reschit* ita explicant, ut idem sit ac *principatus*, quod scilicet in sapientia, hoc est in virtutibus, vitæque honesta, primas teneat *Timor Domini*, & sanctitatis arcem, & sapientiæ principatum sibi quodammodo vendicat.

Denique (quæ linguæ hebraicæ est fecunditas) eadem vocula *reschit* non sine secretiore mysterio dicitur, & est *Primitia*. Ut enim Deo ter Opt. ter Max. ceu Authori naturæ, rerumque omnium, debentur *primitiæ* frugum, eique solemnî ritu sacrantur, sic & Virtutum, quæ bonæ mentis fructus sunt, *primitiæ* Deo offeruntur, à *Timore Domini*: imò sunt ipsæ *Timor Domini*. Et hæc illius descriptiones petiæ ab una hebræa voce, in qua tot reconduntur mysteria: plura etiam in aliis, quæ subijciam.

Tertulliano severiori morum magistro, *Timor Domini* dicitur *Instrumentum penitentia*; quod huic sit quod artibus mechanicis instrumenta; imò quod & naturæ.

Descriptio-
nes Timor-
is Domini.

I.

Caput.

II.

Principatus.

III.

Primitiæ.

IV.

Instrumentum penitentia.

Lib. de Penitentia. l. 6.

Si vel

Si vel à natura, vel ab arte sustuleris instrumenta, & ipsa natura sine ullo molimine stupida hærebit, & artes omnes inertes erunt.

Tolle ab igne calorem, ceu illius instrumentum, tolle à sole lucem, nec hic lumen sparget Vniverso, nec ille calorem effundet.

Tolle à pictore penicillum, nec tabulæ colores insperget, nec vultus effinget, ac formabit.

Ita si timorem Domini à pœnitentia removeris, erit illa omnis propè boni vacua, omni nuda opere; at si timorem ut instrumentum addideris: tum verò maximarum, & pulcherrimarum rerum effectrix erit, & magistra.

V.
Conscien-
tiæ frænum.
In Psal. 33.

D. Basilio, ille ipse Domini timor, est veluti conscientia frænum. Misellus homo sibi relictus, & concupiscentiis traditus, similis est equo indomito, qui & vagus abripitur, & sessorem subinde etiam excutit. Quid illo fiet? opus est fræno, quo retineatur, & calcaribus, quibus incitetur: quod equo, illud & homini. Ei pro calcaribus erit Dei Amor, quo ad bonum excitetur; pro fræno, quo retrahatur à malo, erit Dei Timor; hoc si regatur, non elabetur vagus, devius, effrænis; sed potius continebitur intra virtutum septa, & cancellos bonorum operum, atque flectetur, ad omnes cœli nutus, ac periodos, nec unquam, Deum, ceu optimum sessorem, excutiet: & hoc quia Timor Domini illi erit pro fræno: quod scilicet Zacharias altiore voce usus appellavit *frænum sanctum Domino*. Frænum dico, quia & continet hominem, & à malo retrahit; sanctum autem, quia ex peccatore, Superis-que inviso, sanctum facit, Deoque gratum.

Cap. 14.

VI.
Pædago-
gus.
In Regula.

Pachomio, viro in paucis religioso, Timor Domini est quod puero Pædagogus: pii parentes, maximè verò viri principes, liberos suos tradunt regendos pædagogis, à quibus & in bonis artibus instituantur, & probis moribus imbuantur. & meritò; solet enim adolescentia in illo ætatis æstu solvi, ac dissolvi, & in concupiscentias suas, lususque effluere, nisi sub pædagogo contineatur, & illius arctetur regulis, atque institutionibus erudiat. Quod illi; hoc omni homini est Dei timor: Super decem millia pædagogorum, magistrorumque doctrinam, inquebat ille ipse Pachomius, in regula, quâ monachos instruebat, & quibus dabat timorem Dei pro pædagogo, & pro magistro spiritali, qui suas quotidie præceptiones, sua præcepta, placitaque velut totidem oracula, in discipulorum aures, & animos immittat, donec-que tandem Laurea magnarum virtutum, maximè verò Timoris Dei.

De Gessis
Philippi.

Hac certè donatus est Philippus Augustus, de quo illud Rigardi magnificum sanè præconium: A primâ ætate suâ Timorem Domini pro pædagogo habuit.

VII.
Primus gra-
dus in scala
Virtutum.

Jacobo Patriarchæ: Timor Domini primus gradus fuit in sublimè. Vidit ille per quietem mirabilem scalam, Angelorum utique viam, per quam reciproco motu ferebantur, modò sursum in Cœli regiam, modò deorsum in terras.

Gen. 6. 23.
v. 17.

Et hæc illi scala tam sublimis, ut cœlos attingeret, tam sancta, ut innixum haberet Deum, tam redundans mysteriis, ut cùm plura significare posset, maximè verò progressum ad altissimam perfectionem, in cuius veluti primo gradu cœlestium ascensionum ipse Jacob posuit Timorem: sic enim sibi ab illo sopore redditus, exclamavit: Quam terribilis est locus iste?

Ecce terror, ecce timor Domini, à quo, ceu primo gradu magnus ille Athleta pedem animi sustulit, evolavit in altum, comitibus atque ductoribus Angelis, ut tandem aliquando ad ipsum Dei solium cœlesti amore pertingeret. Ab eodem gradu si sapis, Amice Lector, perfectionis cursum incipe, ab hoc ascende de virtute in virtutem: alio certè non ascendes; sed descendes potius in ima vitiorum.

Ne porrò sic descendas, timorem Domini, quo cœpisti progredi, serva seros in annos.

Est enim ille D. Gregorio Nysseno, bonorum VII. custodia. D. Cypriano, Innocentia custos, custos & Custos vir- gratia. D. Bernardo, Nutrix, ac veluti blanda mater tutum & virtutum propè omnium: cum audi. In veritate (inquit) gratia. didici nil aquè efficacius esse ad gratiam promerendam, serm. 14. retinendam, recuperandam, quàm si omni tempore coram in cant. Deo inveniaris non altum sapere, sed timere. Time ergo cùm arripserit gratia, time cùm abierit, time cùm denuò revertetur: succedant vicissim sibi in animo tres isti timores.

Et quidem primò cùm adest gratia, time ne non dignè opereris in ea, ne in te vacua sit, & boni inanis: secundò, si fortè recesserit; time tanquam mox casurus. Time & contremisce Deo tibi, ut sentis, irato. Time, quia reliquit te custodia tua. Tertiò, si propitio Numine, & misereunte cœlo, gratia jam repropitiata redierit, multò ampliùs timendum; ne fortè contingat recidivum pati.

Ecce triplex timor, quo cor tuum repleti vult S. Præsul, ut scilicet timeas pro accepta gratia, ampliùs pro amissâ; longè plus pro recuperatâ.

Si pro acceptâ gratiâ semper timueris, erit ille timor pro fideli illius custodia; si pro amissâ, erit illius quasi de novo parens; si denique pro recuperatâ, erit illius veluti nutrix.

Itaque Timor & virtutis & gratiæ custos est, & IX. parens, & nutrix; addo ampliùs, etiam dos quædam Dos animæ, principis Animæ, ceu sponsæ Christi. Hoc eam sibi desponsat, hoc astringit cœlestis sponsus, ne unquam abeat in alios amores, ne fidem datam fallat: & certè quî abiret? quî falleret, qui sanctius, qui castus est timor? sic eum vocavit Psalter regius, sic & ex illo Cassianus, qui ait, ut conjugem conjux sollicito reveretur affectu: sic & timore casto.

Exemplum petit à sponsa, quæ sponsum timet, quia amat; amat autem, & timet, quia & illi amor, & timor est pro dote; addo & ampliùs, quia & pro corona. Certè sic eam appellandam censuit Eccle- cap. 1. siasticus: Corona, inquit, sapientiæ timor Domini. v. 23.

Est corona cujusque rei fastigium, apex, & X. perfectio: & timor Domini fastigium, apex est, & Corona perfectio sapientiæ.

Est corona nobile & regium capitis decus, atque ornamentum; & magnæ mentis, principis Animæ corona, est timor Domini.

Est denique corona index & testis victoriæ, ac triumphi: imò & illius præcipuum ornamentum; sic timor Domini, partæ de vitiis, mundo, carne, dæmone, juratis utique hostibus, victoriæ, ac triumphi & index, & testis, & præmium est.

Hanc coronam ad Tiarâ pontificiam accedere voluit D. Bernardus, dum sic ad Eugenium Pont. Max. suum aliquando discipulum:

Quid tam timendum, quàm potestas, cui non potes Lib. 1. de resistere? quàm sapientia, cui abscondi non potes. poterat consid. in minus timeri Deus alterutro carens, nunc autem perfectè sine. oportet timeas illum, cui nec oculus deest omnia videns, nec manus potens omnia.

Hactenus D. Bernardus, qui Regale Eugenii sacerdotium, uti Tiarâ, sic & hac coronâ ornari voluit, atque decorari, ut Pontificiam majestatem, sacram, ac venerandam, tam hæc, quàm illa redderet, atque Universo spectandam exhiberet, ex illa Ecclesiæ specula, & summæ in terra potestatis fastigio.

§. 7.

Quàm multiplex, & varius sit ille Timor?

A Theologis proditur quadruplex; videlicet na- I. turalis, mundanus, servilis, & filialis. Timor

Naturalis recensetur inter animi perturbationes, turalis. estque passio appetitus sensitivi, cuique animalium inserta

inserta à naturâ, in genere moris nec bona, nec mala; nec enim est in nostrâ potestate: sed velis, nolis, insurgit, ubi malum impendens incurrit. Hunc elatè describit D. Hilarius; sic enim inquit:

Timor est humana imbecillitatis trepidatio, metuentis id perpeti, quod sibi nolit accidere. Existit autem, & commovetur in nobis de reatus conscientia, de jure potioris, de impetu fortioris, de aegritudinis causa, de serâ occursu, & de omnis mali passione.

Est Dei donum, ornamentum naturæ, & monitor opportunus ad vitanda contraria; & cum is est; est etiam sine nævo; subinde tamen eo inficitur, & notatur. Unde

D. Damasceno, dividitur in sex veluti species: *In segnitiam, erubescenciam, verecundiam, admirationem, stuporem, & agoniam.* Et hæc plerumque non carent suo nævo, & graviore incommodo: quo ne afficiaris malè, Senecam audi ad Lucilium, quem sic instruit, atque obarmat. Plura sunt, Lucili, quæ nos terrent, quàm quæ premunt, & sæpius opinione, quàm re laboramus. Illud tibi præcipio ne sis miser ante tempus, cum illa, quæ velut imminencia expavisti, fortasse nunquam ventura sint, certè nondum venerint.

Quedam enim nos magis torquent, quàm debeant; quedam ante torquent, quàm debeant: quedam torquent, cum omnino non debeant. Aut augemus dolorem, aut fingimus, aut præripimus; & hoc non sine ingenti malo nostro: quo ne frustra crucieris,

Primum dispice an certa argumenta sint venturi mali; plerumque enim suspicionibus laboramus, & illudit nobis illa, quæ conficere solet bellum, fama, multò autem magis singulos conficit.

Ita est, mi Lucili, citò accedimus opinioni, non coarguimus illa, quæ nos in metum adducunt, nec excutimus; sed trepidamus, & sic vertimus terga, quemadmodum illi, quos pulvis motus, fuga pecorum, exiit castris, aut quos aliqua fabula sine auctore sparsa conterruit. Nescio quomodo vana magis perturbant; vera enim modum suum habent. Quidquid ex incerto venit, conjecturæ, & licentiæ paventis animi traditur. Nulli itaque tam perniciosi, tam irrevocabiles, quàm lymphatici metus sunt. Cateri enim sine ratione, hi sine mente sunt.

Inquiramus itaque in rem diligenter. Veri simile est aliquid futurum mali, non statim verum est. Quàm multa non expectata venerunt, quàm multa expectata nunquam comparuerunt? etiamsi futurum est, quid juvat dolori occurrere? satis citò dolebis cum venerit. Interim tibi meliora promitte.

Hæc ubi pro metu vel excutiendo, vel moderando extulit Seneca, tum quærit, quid inde lucri? Tempus, inquit; quod dum labitur, multa intervenient, quibus vicinum periculum vel propè admotum aut subsistat, aut desinat, aut in alienum caput transeat. Quod aliis, atque aliis exemplis probat.

Incendium, inquit, multis ad fugam patuit, quosdam molliter ruina deposuit. Aliquando gladius ab ipsa cervice revocatus est. Aliquis carnifici suo superstes fuit. Habet etiam mala fortuna levitatem, fortasse erit, fortasse non erit.

Interim dum non est, meliora propone. Spe metum tempera, spem & metum examina, & quoties incerta erunt omnia, tibi fave, crede quod mavis. & si plures habebit sententias metus, in hanc partem inclina, & perturbare te desine.

Quid enim, inquit, necesse est mala accersere? satis citò patienda cum venerint, præsumere, ac præsens tempus futuri metu perdere: Est sine dubio stultum, quia quandoque sis futurus miser, esse jam miserum.

Haftenus Sapiens Romanus pro timore illo naturali intra rationis cancellos retinendo.

Transco ad mundanum, & quis sit, & quàm damnandus inquiri. Is porrò in eo positus est, cum unus aliquis aut damnum, aut poenam imminentem ita metuit; ut non dubitet, aut aliquo scelere sese

astringere, aut abire à Cœli lege, Deoque, aut etiam à consiliis.

Hunc timorem Vates Regius appellavit inimicum, inimicum utique immortalis Animæ, & Cœlo natæ. Inimicum & Cœlo, Deoque, à quo se eripi dum amat, sic ad Deum supplex: *A timore inimici eripe animam meam.* D. Basilii vertit, *A timore inimico, & inde etiam hostilem vocat, & salutem inimicum.*

Et tamen, ô pudor! ô dolor! ô ignavia mortaliū! ô damnanda infania! eo plerique occupantur, etiam hoc quo vivimus ævo.

Hos tenet auri fames, & opum malè sana cupido, illos ambitio, & Principum gratia favorque trahit, ac retinet; alios blanda voluptas allicit, atque demulcet; dum his, aut illis excidere timent, excidere malunt à Dei gratia, à cœli gazis, & cœlestibus delitiis nullo unquam ævo perituris.

Nonnullos etiam terret vis Tyrannorum, & rabies. Aliquos supplicia, ferrum, ignis, equulei, rotæ, & dum in hæc venire timent, longius à Deo recedunt. Non sic grandes animæ, non sic: nec illas ad se trahunt hujus ævi bona, nec mala ulla à Deo, Dei que placitis, retrahunt; nil enim amant illi, nil metuunt præter Deum; nil boni amant nisi quod æternum est; nil mali timent, nisi quod pariter æternum est.

Et sic amare, sic & timere nos exemplo suo docuerunt Heroës inelyti, & in Ecclesia Primpili, ex quibus aliquando fuit Lucifer Calaritanus, cum adhuc suus esset, Ecclesiæ ac Dei; sic enim adversus Constantium Imperatorem ausus & scribere, & loqui.

Quomodo vigor inanis dignitatis tuæ, nos ab hoc potuit, aut potest, proposito flectere, qui præter Deum statuerimus metuendum neminem? Lib. 1.

Purpuræ sceptrique minas appellat vigorem inanis dignitatis, quæ virum sibi Deoque constantem, à proposito deflectere nec potuit unquam, nec poterit: quæ enim posset, cum præter Deum statuerit metuere neminem?

Ex his etiam fuit Gratianus, nepos Eugenii Papæ. Is legatus ab Alexandro III. ad Angliæ Regem in causa S. Thomæ Cantuariensis, Regi multa minitanti, liberè dixit:

Domine, minis abstine, quia de tali curia sumus, quæ Baron. novit imperare Regibus. An. 1169.

Liberum, & audax effatum; sed tamen ejusmodi, quod mundano timori sit adversum: uti & illud (hoc quo viximus ævo) Ferdinandi II. Imperatoris Augusti. Ex Anglia venerat Legatus multa dicturus, multa & moturus pro causa Comitum Palatini, quibus cum non annueret Cæsar, ausus est minari, & multa jactare de Jacobo, magnæ Britanniae Rege, ad quæ Ferdinandus non minus piè, quàm augustè.

Vade, inquit, & hæc ex me Domino tuo dicito. Rex Angliæ est in terris: sed Deus est in cœlis. Hunc scilicet unum timebat Cæsar, præterea neminem.

Et hoc in Purpura sceptroque Augustus: videamus quid in Purpura S. Carolus Borromæus. Graviore causa permotus Sanctus Præsul, ipsum Gubernatorem Mediolanensem excommunicationis fulmine percusserat, & hinc in Civitate illa timendi motus, irarum æstus, animorum alienatio, exacerbatio plurimorum, à qua non leve periculum & publico, & privatis etiam imminere. De eo monitus à Marchione Sfrondrati; imò & rogatus ut excommunicationem tolleretur, & ejus vinculis illigatum Gubernatorem solveret: nî faceret, extrema quæque timenda. Quid hîc Vir Dei? unum illud, quod in oculis erat.

Ego, inquit, Purpura tegor, & ab illa rubesco totus, paratus etiam effuso sanguine rubescere pro Dei, & Ecclesiæ causâ. Ecce ut timorem mundanum contemnit, ac proterit Pius Præsul; promptus occidere

In ejus vita.

occidere pro Ecclesiæ libertate, proque Dei sui, ac Domini gloria, ut qui Purpuram gestaret, & animam illi conclorem, hoc est purpuream, & prodigam sui sanguinis in bona causa.

Spectavimus quid in Purpura Carolus: attendamus quid in Tiara Pontifex Maximus.

Is erit Clemens hujus nominis IV. qui acceptis Manfredi, Siciliæ tyranni minacibus litteris, respondit: eas litteras nec favore dignas, quia adversæ veritati; nec etiam timore, quia vir timoratus præter Deum unum nihil omnino metuit.

Et ista Heroës illi adversus timorem mundanum, majora etiam invicti Christi pugiles, gloriosissimi martyres, è quibus unus erit instar omnium, isque in Petri sede Summus Pontifex S. Clemens.

Romæ nobiles inter virgines eminebat S. Flavia Domitilla, quæ etiam Aureliano Consulis Romani filio, jam erat desponsata. Erant illi famuli duo, & sancti, Nereus & Achilleus, qui pro suo in religionem zelo, & virginitatem ei persuaferunt, & S. Clementem orârunt, atque exorârunt, ut illam velaret, Deoque sacraret solemnî ritu, votoque.

Quid hîc S. Pontifex? futuri prælagus, sic ad illos:

Vobis, & mihi, ut video paratur palma martyrii: sed quia Christus sanxit, ut non timeamus eos, qui occidunt corpus, contemnimus hominem mortalem, ut auctori vitæ immortalis planè plénèque pareamus.

Dixit, paruit, velavit, sacravitque Virginem.

Quid deinde? audiit Valerianus, stupuit, indoluit, exarsit in iras, & vindictam sanguinemque spirans, primò Nereum, & Achilleum variè tortos, ad extremum capite plecti jussit. Tum S. Domitillam in Pontiam insulam relegavit, quæ deinde in igne elementari mortem invenit, & simul duplicem palmam, unam virginitatis, martyrii alteram. Denique S. Clementem demersit in mare, in quo & mortem & martyrii coronam obtinuit.

Sicque ceciderunt & hic, & illi, veluti totidem virginitatis victimæ, non dubiæ pro illa retinenda mori, & nesciæ timere, quia benè amare doctæ. Adcò eis profuerat istud Christi oraculum.

Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timere eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

Hunc unum timete, eoque timore animam servate, servate Cœlis, palmis, servate & Deo, & à gehenna vos eximite, certæ illius quod aliquando ad Auditores suos D. Chrysostomus.

Gehennam continuò timeas, nunquam in gehennæ ignem decideret continuè castigatus hoc metu.

Ut & illo castigeris, Mi Lector, opto, voveoque; sic enim æterno igne castigari defines; & si expiatorio castigari te contigerit, ab illo certè transibis in refrigerium.

III. Venio ad alium timorem, qui à servili conditione nomen traxit, & servilis dicitur. Etis est, quo unus aliquis metuit constitutas à Deo sceleris pœnas, hisque movetur ad hoc fugiendum, ne scilicet in Dei severè punientis iras & manus incidat.

Hic timor ferè oritur ex amore sui, non Dei; & à D. Augustino sic describitur:

Timor iste, quo non amatur justitia; sed timetur pœna, servilis est.

Es is fuit, qui Adamum invasit statim à culpa. Ab illa dum fugit, & latebras quærit, fugæ causam roganti Deo, respondit: *Timui, eo quòd nudus essem, & abscondi me.*

Non timuit quòd à gratia nudus esset, ab amore Dei sui alienus, ab eoque aversus; sed à pœna nuditatis expavit, seipsum horruit, atque damnavit.

Notandum (inquebat Rupertus) quod culpam suam tacuit, & nudum se esse questus est: non enim dixit. *Timui eo quòd præceptum tuum prævaricatus essem: sed eo quòd nudus essem. Quàm perversus hic timor, qui non facti sui*

gerere pœnitundinem; sed solum pœna sua se fateretur habere confusionem.

Quod Adamo; hoc & Caino, qui secundus ab illo peccavit: ubi ille totus à fraterno sanguine rubuit, non scelus erubuit, non fratricidium damnavit; sed tantum imminentem crimini pœnam exhorruit; sic enim ad Deum, sceleris sui vindicem:

Ecce ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar. Gen. 4. v. 14.

Præpostera sanè Caini voces. Primum enim dolet se à facie terræ ejici, deinde à facie Dei.

Timet, inquit Rupertus, ne agricolari sibi non liceat; ne terram, quam solum amat, vel præsentem vitam pro admissio facinore perdat. Et non timet emitti, ejici, exulare à facie Dei, quod tamen erat longè gravissimum.

Et hic, & ille timor quia non fuit culpæ jam admittæ, sed pœnæ tantum impendentis, omnino damnandus, quia nec peccati pœnitundinem, nec etiam illius deinceps fugam præ se tulit.

Alius est, & ille quidem etiam servilis; sed tamen bonus, ac Dei miserationis donum, quo multi ad honestum vitæ genus incenduntur, cum antea effræni quadam licentia, multis, & magnis sordibus obsolescerent, dum scilicet sibi objiciunt, & gehennam, & tenebras exteriores, & noctem æternam, & ardores sempiternos, & eorum contemplatione ac metu, à pravis atque infandis operibus abstinere.

Et ita abstinere plerique mortalium, quibus objicitur illud miserationis Dei, de quo Propheta Regius:

Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus, vel ut alii, sustulisti signum, & metuentibus te vexillum. Psal. 59. v. 6.

At quod, inquires illud? est ille cœli ludus, ut non prius divinæ justitiæ det locum, quam illius quædam signa, seu vexilla objecerit mortalibus oculis, ut postquam ea viderint, fugiant à facie arcus, hoc est, divinæ ultionis, ac pœnæ.

Ita fugere docti mortales sub D. Gregorio Pont. Lib. 4. Max. *Visa enim sagitta è cœlo labi, indices utique irati cœli, & pœnæ jam jam impendentis, quam ut* Dial. 4. 35.

à suorum capitibus averteret pius Pontifex, & providus pastor, publicas orationes instituit placando scilicet Numini. Et verò placatum illicò, & inaudito à sæculis divinæ miserationis prodigio etiam ostensum. Eò quippe loci delapsus è cœlo scutum, quo scilicet immissa de Superis tela innoxie possent excipere, atque etiam retundere. Quod & factum, datum quæ tum pastoralî curæ tanti Pontificis, tum etiam timori Dei, licet servili, utpote enato ob imminentem è cœlo cladem, à qua tota Italia indubiè gravius afflicta fuisset, nisi eo prodigio benè monita à suis sceleribus fuisset revocata.

Quod tum Italiæ; hoc & primis sæculis indulgente Numine concessum est mortalibus; concessa, inquam, prius signa quædam adversi cœli, & in ultionem propendentis, ut ea cum vidissent, resipiscerent.

Ita priusquam Deus immani illa aquarum eluvie mundum obrueret, perderetque, signum datum. Fuit illud Arca, cujus fabrica tenuit annos omnino centum. Interea ad Noëmum illius operis architectum, ex toto propè orbe ventitare quamplurimi, mirari, & quærere cur, & quorsum ea moles? audireque, ad salvandas generis nostri reliquias, dum illud propè Universum haurire debebant aquæ.

Ecce signum, ecce vexillum, ad cujus conspectum, & pœnitentiæ salutaris, & morum ac vitæ in melius mutatio expectari debuit, à concepto utique Dei vindicis Timore. At secus omnino accidit; nam & diluvium illi, petulanti joco vocitare, Dei patientiam, & hac abuti quàm pessimè, atque in scelerum luto volutari, atque fordescere.

Hujus porrò seu stuporis, seu etiam amentię meminit D. Petrus, ubi sic de illis:

Qui

1. Pet. c. 3. *Qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë.*

Dei patientiam, id est diluvium, quod impudenti ore, animisque odduratis sic appellari placuit: sed immani & illorum, & mundi malo, quod ab hoc, & illis avertere potuisset justus Dei timor, & impendentis eluviei metus, servilis licet; sed tamen bonus, & eò loci ac temporis opportunus.

Hunc timorem D. Augustinus appellat *ferrea vincula*, quæ homines, ceu servos retinent, ne in scelus aliquod elabantur, optatque ea mutari in aurea: sic enim, inquit, *ferrea vincula sunt, quamilius timent: ament, & erunt aurea.*

IV. Timor filialis. Et hinc delabor ad ultimum gradum boni, honestique Timoris; qui dicitur, & est *Filialis*, quo scilicet quis timet offendere Deum, ceu parentem optimum, nec audet illius legem violare, ne divinæ benevolentiae fructu & gratiâ excidat.

Huic timori comes est intima reverentia, honor; imò & amor. & inde apud pios scriptores audit *Reverentialis*, qualis nempe est filii in parentem. Audit & *Castus*, qualis & sponsæ in sponsum. Denique & communi appellatione *Filialis*, quia filio proprius, & quasi adnatus.

Porrò illos duos Timoris gradus, videlicet *servilem* & *filialem* explicat D. Augustinus duplici similitudine.

Una petitur ex genio filii, ac servi: Altera ex integritate sponsæ, & vitio adulteræ, quod ut sub oculos ponat, quærit. Quis sit *Timor Domini castus*, & respondet:

2. Pet. c. 3. *Non puniri timens ab eo, quem tremit; sed separari ab eo, quem diligit, hic est timor castus.*

Tum adjicit primam similitudinem, quæ ducitur à discrimine, quod est servum inter, & filium, & sic inquit:

Timet servus offendere Dominum suum, ne jubeat eum verberari, vel in compedes mitti, in carcere includi, aut in pistrino conteri: filius vero timet non ne damnetur, non ne puniatur, non ne crucietur: sed ne offendat gaudium patrum, ne offendat oculos amantis.

Hæc ubi extulit de indole ac natura servi, & filii & de hujus atque illius discrimine, tum verò delabatur ad secundam similitudinem, quæ ducitur ab uxore, quæ marito datam fidem fallere nescit; & adultera, quæ vitium passa pudoris omnis repagula fregit.

Pone, inquit, aliquam *sæminam castam timentem virum*; aliam pone adulteram, & ipsa timet virum. *Castam timet ne discedat vir, adultera ne veniat. Quod si ambo absentes sint, illa timet ne veniat, illa ne tardet.*

Hæc ubi dixit de differentia & hujus & illius timoris, tum orationem flectit ad Deum, qui nobis est veluti sponsus, & ad animam, quæ vel sponsa, vel adultera est, & sic ait:

Absens est quodammodo ille, cui desponsati sumus, absens est, qui nobis arrham dedit, arrham utique sui amoris. Interroget se sponsa, si casta est. Interroga conscientiam tuam. Vis ut veniat? an adhuc vis ut tardet? si primum, conjux esse diceris; sin autem alterum, argueris ut adultera. Hæc tenus D. Augustinus.

Aliam similitudinem proponit D. Bernardus, quæ bellè hujus, & illius timoris discrimen in aperto ponit. Comparat enim castum illum timorem cum vino, aut musto æstuante, alium verò cum frigido aquæ elemento.

1. Cor. c. 13. *Aqua, inquit, timor Domini est, & si minùs sapida; sed optimè refrigerans animam noxiis desideriis æstuantem. Aqua est, quæ jacula inimici ignita possit extinguere.*

Hæc aqua nostras animas, ceu hydrias, impleri vult, ne unquam vacuæ sint, & *plenæ vento*, hoc est vanitate, & inani gloria, ne etiam malè plenæ, hoc est inquit, *plenæ veneno*, quod est invidia, murmur, & rancor animis; sed potiùs Domini timore, qui est aqua, & quæ tunc mutatur in vinum, cum timor expellitur à

charitate. Divina quippe virtute aqua mutatur in vinum, quando perfecta charitas foras mittit timorem; quando servili timori filiorum alter succedit timor.

Hæc S. Præsul, qui in nobis optat & amat eum *Timorem*, qui est à charitate, qui est & filiorum: ut illius voto, uti & nostro, fiat satis, sit

§. 3.

Timor filialis proprius excelsis à virtute & sanctitate mentibus.

L Audavit, & amavit profana antiquitas illud, quod olim apud Romanos in more positum fuit: ut Deos domesticos vincirent catenis aureis, ne fortè ab iis recederent. Poterant enim verò iisdem injicere ferrea vincula, & iis vincire, ac retinere probè; erant enim Dii ejusmodi, idola tantum, & muta quædam simulacra, quæ etiam ferreis catenis implicari ac retineri poterant, perinde ac aureis. Cur igitur placuit aureis sic teneri?

Natura duce, duce & ipsa ratione, magis arriserunt aurea, quia aurum symbolum est amoris, & aurea vincula, vincula sunt amoris, & iis rebantur capi atque delectari Deos, adeoque & vinciri & retineri: nec immeritò: magna quippe vis amoris, atque ejusmodi, qua nulla sit major nec in terris, nec in cælis.

Authore Trismegisto, cum Deus animas in corpora demitteret, sic eas dicitur affatus:

Amor vobis imperabit, & necessitas, siquidem hi post me præsumt omnibus.

Stobæus in Eclog. Physic. c. 1.

Figmentum quidem illud; sed ingeniosum: sed pium; si de pio in Deum amore, si de casto & illius timore intelligatur, imperet ille, præsit ille omnibus: & ita imperavit, ita præfuit omni ævo præcellis à virtute mentibus, quas Salomon aureo emblemate, divinè ut solet expressit, dum sic de illis:

Crura ejus columnæ marmoreæ fundatæ super bases aureas. Cant. c. 5.

Columnæ marmoreæ sunt Heroës inclyti ab animi altitudine columnæ; à fortitudine, & invicto robore, marmoreæ: sed fundatæ super bases aureas, hoc est, interprete D. Ambrosio, super castum & sanctum Dei Timorem, qui illi est pro basi; sed quæ ab amore est aurea.

Columna fuit Jobus, qui hæc de seipso & ingenuè, & piè: *Verebar omnia opera mea.* Nihil excipit, qui dicit omnia. At quid illud vereri? Septuaginta exponunt disertius, *omnibus artibus commoveri.* Adeò potens illi telum, & pondus *Timor Domini*, ut eo commoveretur totus.

Et hic Dei timor illum in sterquilinio honoratum, in acerbis doloribus quietum, in bonorum expoliatione contentum, in filiorum orbitare lætum, in amicorum despicientia humanum, in uxoris contumelia fortem, & generosum reddidit, verbo uno, ubique liberum, ubique suum.

Nec mirum, quia, ut sapienter Tertullianus: *Inter scopulos, & sinus velificata spiritu Dei fides navigat; tuta, si cauta; secuta, si attonita.*

At unde tuta? unde & secuta? quia cauta, quia & attonita ab indito Dei Timore. Ab hoc etiam columna fuit David, qui eò magis metuebat, quò profundius in Dei sacrarium introibat. Et inde etiam illud: *Ego dixi in excessu meo.* S. Ambrosius Psal. 119. vertit: *Ego dixi in pavor meo.* Nempe illi è divinæ majestatis contemplatione, & pavor erat, & extasis animæ deficientis & veluti colliquescentis.

Et hæc una ratio fuit, cur potissimam, & pulcherrimam Psalmi 118. partem pavori consecravit, cum ei hunc titulum præfixit. *Heth*, id est *pavor*, quem scilicet sibi & aliis impressum voluit.

Et ita eundem sibi appressit D. Paulus, & ipse Ecclesiæ columna princeps; sic enim aliquando de seipso: *In timore, & tremore multo fui apud vos.* 1. Cor. c. 2.

Et

Et tamen is erat, qui ad tertium cœlum aliquando raptus, qui arcana verba audiērat, qui & vas electionis, vel ipso Christi oraculo, qui in sacro animarum principatū, qui omnibus Dei donis ornatus, & cujus *Cor*, ut ait D. Chrysostomus: *Cor Christi, & tabula Spiritus Sancti*, & tamen ut is esset, continuus fuit in timore, ac tremore Principatus, & magisterii sui molem expendens, uti advertit ille ipse Orator aureus.

Lib. de Sa-
cerd. c. 7.

Quid facient sub eadem magisterii mole leviusculæ arundines, si timent, si pavent, si tremunt ipsæ Ecclesiæ columnæ?

Ex his etiam fuit D. Gregorius Nazianzenus, & tamen & ipse contremuit, & hanc unam sapientiam vindicavit, sibi *Timere*: sic enim aliquando contra calumniatores suos disputans. *Pro bent, inquit, expertem esse me timoris, & vicerint.*

At unde in hoc, & illis tantus amor? manat ille potissimum è tribus fontibus.

De præscr.
c. 43.

Primus est ab intima Dei præsentia, quia ut scitè Tertullianus: *Vbi Deus, ibi metus in Deum.*

Unde minimè audiendi hæretici antiquioris ævi, qui negabant Deum timendum esse, & quibus proinde libera & soluta erant omnia.

Ad Monim.
in præfat.

Alter ejusdem timoris fons uberrimus, est ipsa in Deum caritas: ut enim disertè Fulgentius: *Semper caritas etiam illa, quæ tuta sunt, metuit. Et sine timore non vivitur in amore.*

Cujus ratio ducitur etiam à natura; qui enim amat, & sibi & amato metuit, & hinc etiam ab illo metu, pallor in ore, & vultu. *Palleat omnis amans, inquiebat, Cupidini autoratus.* Pallor enim color est timoris, ab hoc sanguis refluit ad cor, ut sollicitudine pressum levet, & hinc in ore, quod sanguine destituitur, remanet pallor.

Quod si is est ab amore etiam profano, multò magis à sacro.

Est tamen inter hunc, & illum magnum omninò discrimen. Timor enim qui fluit ab amore profano, uti & profanus est; sic & semper à natura, & læpius à vitio: at timor, qui procedit ab amore sacro, sicuti & sacer est; sic semper est à virtute, Deoque, & qui ab illo sic timet, *timet arte, non casu: voluntate, non necessitate; religione, non culpa*: ut annotat Zeno Veronenlis.

Serm. 6.
in Isay.

Postrema ejusdem timoris origo est ab arcanis Dei judiciis, quæ mortalibus plerumque sunt in occulto.

Lib. 5. de
Consid.
c. 4.

Arcana Dei, inquiebat D. Bernardus, clausa mortalibus, etiam ipsis electis suspensa sunt. Et quia suspensa, hinc & in corde pavor, & in ore pallor.

QUÆSTIO SECUNDA MORALIS.

Ad eadem verba: *Initium sapientiæ timor Domini.* Eccles. c. i. v. 16.

*Quæ sint motiva ad sacrum illum Domini
Timorem?*

QUÆDAM hærent intrinsecus, & in ipsis quasi animi penitralibus, quædam appellant extrinsecus, & nos gravitè commovent. Ex his, & illis potiora luci, & prelo dabimus.

§. I.

*Primum motivum Timoris Domini, ab ipsa
mente, atque adnatis illi angustis.*

BEnè censuit, qui dixit, quod *terribilium omnium* *terribilissimum sit mors*, non solum ex natura sua; sed vel maximè ex adnatis illi angustis, quæ enascuntur etiam ex iis, quæ tamen mundo, & pusillis

mortalibus sunt in pretio, atque amoribus, ut opulentia, honores, voluptates, delitiæ, à quibus omnibus ut in vita sit benè: at in morte est quàm pessimè.

Testes volo, testes appello ex omni retrò antiquitate Viros magnos, & huic sæculo illustres; testes, inquam, extremas illorum voces, ac quidem

Primò Septimii Severi, qui hæc de seipso in ultima transeuntis ævi periodo. *Fui quidquid in vita esse potui: at quid illud modò mihi prodest? omninò nihil.*

Testes & istas Philippi III. Hispaniarum Regis, qui moriens hæc non sine dolore, ac gemitu. *Optarem in præsentia extra mundum vixisse in avia aliqua atque in via solitudine, nec unquam regnasse; sed uni mihi vacasse, & Deo soli, regnasse quippe timoris occasio, atque causa longè maxima.*

Testes & illas Ioannis Regis Aragoniæ, qui ea moriens & ingenuè, & piè:

Melius omninò vixissem, si instar agricolæ potius ad strivam manus admovissem, quàm ad sceptrum.

Testes etiam & has Hugonis Cardinalis, qui amicis, & familiaribus gratulantibus vel ex eo, quòd ante obitum donatus esset pileo Cardinalitio, adjecit istud.

Procul hinc, procul sit ea vanitas, eaq; verborum pompa: ego equidem si mihi liberum adhuc foret, mallem in monasterio aliquo privatus vitam egisse, etiam lepra improbè coaptus, quàm in mundo, Romanæq; aula purpura vestitus.

Testes denique & istas Leonis Pont. hujus nominis XI. *Servavi claves Petri, claves & Cæli: sed melius mihi fuisset, essetq; modò, in cœnobio aliquo porta tenuisse claves.*

Et ista Viri omninò maximi, & mundi judicio supra quidquid humanum est, conspicui: at unde, inquires ista? utique ex timore adeundæ salutis, ac beatitatis, quæ in illo sæculi fastu, honorumque fastigio non leve discrimen adit, terretque vel ipso etiam aspectu: terret, inquam, si minùs in vita, saltem in morte, primoque aditu æternitatis.

§. 2.

*Secundum Timoris motivum à tonitru divinæ
vocis, & extremi Iudicii fulmine.*

Possem hîc pro motivo justî Timoris attexere plagas, quibus scelestâ capita ferire solet iratum Numen. Verè enim plagæ illæ sunt effectus Iræ Dei adeoque & causæ timoris.

Narrat Raymundus noster in S. Maria Ægyptiaca, Dissertatione I. regionem quandam Angliæ à muscis fœdè vastatam. Et cùm captæ essent è muscis illis nonnullæ, in altera muscæ ala nigro colore inscriptum fuisse verbum *Ira*: in altera autem ala, aureo colore expressam fuisse vocem *Dei*: ut doceret plagam illam, & illatam oris istis vastitatem, esse ab *Ira Dei*; sed quia argumentum illud & vastum est, & plagæ istæ ad corpora dumtaxat appellant, malim eo omisso, transire ad motiva Timoris, quæ etiam evadunt ad animos: ex his erit primò Tonitru divinæ vocis.

Qui dixit quod *Tonitru sit terror orbis* non aberravit à verò: terret enim fortissimos quosque, & Coronata Capita eodem detonante, præ metu sese inclinant, atque abjiciunt.

Suetonius in Augusto sic de illo: *Tonitrua & fulgura paulò infirmius expavescebat; & eo quidem, ut semper, & ubique pellem vituli marini circumferret pro remedio, atque ad omnem majoris tempestatis suspicionem, in abditum; atque concameratum locum se reciperet.* Cap. 90.

Quod illi; hoc & Tiberio. Hic Tonitrua præter modum expavit, & turbatiore cœlo nunquam non coronam lauream cervice gestabat, quòd fulmine afflari negetur id genus frondis. Cap. 69.

Quod huic, idem & Caio Caligulæ Imperatori: De eo, aliàs crudelissimo, & erga Deos impio, ita etiam

etiam Suetonius. Qui Deos tantoperè contemneret ad minima tonitrua connivere, caput obvolvere: ad majora verò proripere se è strato, sub lectumque condere solebat, adeò illum occupabat terror, & pavor à voce tonantis Cœli, à voce solius tonitruui.

At quid? & quantum illud?

Si naturam spectes, Tonitru nihil est aliud, quàm sonus factus in nubibus ex violentâ percussione exhalationis calidæ, & siccæ ad latera nubis, & tamen ut sonus tantum sit, timetur, & terret, etiam eos qui terrent orbem.

Quod si terret is, quid non faciet in extremo Judicii die & tonitru divinæ vocis, & fulmen districtæ in impios sententiæ? nec enim ut tonitru sonus est tantum; nec ut fulmen nuda exhalatio calida, à qua sæpè vanus dumtaxat est timor, & horror aurium. At istud, quod à supremo Judice eò loci, ac temporis audietur tonitru, & fulmen, quod tum feriet, ad animos appellet, & velis nolis ita feriet, ut detrudat in domum æternitatis, in carceres sempiternos, in semper duratura inferorum incendia. Et hinc timor, terror, & horror animorum, etiam vel ad solam illius aliquando tandem impendentis memoriam. Ab hac certè contremuere & ipsæ principes Ecclesiæ columnæ, D. Augustinus, & Hieronymus, quos juvat etiamnum è scriptis audire. Hic in Epistola ad Cromatium ita de se ipso dicit:

Ego in scelerum meorum sepulchro jacens, & peccatorum vinculis colligatus dominicum de Evangelio expecto clamorem, Hieronymus veni foras.

Hæc ille humili de se sensu, atque è scelerum suorum, ut aiebat, sepulchro, emittebat in auras; & hoc quia continenter ad aures appellebat tuba novissima, qua aliquando è terræ sinu, & profunda sepulchri nocte, evocandum se credebat.

Quod si ista D. Hieronymus macerato, atque exeso ultroneis afflictationibus corpusculo; vivido tamen animo, & nihil præter Deum spirante: quid nos abjectæ in terras animæ, & putido, & gravcolenti multorum criminum sepulchro altè merfi; quid, inquam & eloqui & timere & horrere necessum est? Si etiam D. Augustinus cum lacrymis, & poenitentis animæ singultu, & piè, & ingenuè de se id fatetur, nihil unquam majores admovisse stimulos, ut exiret è cupiditatum suarum vinculis, quàm vel unicam imminens extremi Judicii meditationem; quid non eadem apud nos faciet? quos non excitabit motus seu doloris, seu timoris? Ut porrò eos excitet, vel ipsum audi, & sequere. sic ille aliquando:

Lib. 6. Gen. 1. 10. Non me revocabat à profundiore voluptatum carnalium gurgite, nisi metus mortis, & futuri Judicii, qui per varias quidem opiniones, nunquam tamen recessit de pectore meo.

Occupabant Augustini animum aliæ atque aliæ opiniones, atque in diversa trahebant, & modò hæ, modò illæ ab animo recedebant; at futuri judicii recordatio nunquam recedebat. Ea semper in oculis, semper in animo, semper in sacro metu, atque horrore.

Quod illi: hoc & D. Ambrosio, è cujus schola, oreque melleo hunc divini Judicii seu timorem, seu etiam horrorem hausisse potuit dignus tanto magistro discipulus. De hoc certè sic ille aliquando:

Lib. Offic. 1. 10. Nihil est quod magis proficiat ad vitam honestam, quàm ut credamus eum Iudicem futurum, quem & occulta non fallunt, & indecora offendunt, & honesta delectant.

Hauferant & hic, & ille eum divini Judicii timorem à Propheta regio, cujus & hoc votum, & hæc ad Deum fusæ preces: *Confige timore tuo carnes meas à judiciis enim tuis timui.*

Confige, inquit, non enim vult eum timorem molliter carnem adlabere, ut aqua solet, non suavi, levi que tactu appellere, ut ad manum manus solet;

R. P. Lobberii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

sed aspero, sed duro, ut ferrum, ut clavus trabalis, qui carnem pervadit, atque configit: & ita à Dei timore sibi configi vult carnem suam Regius Vates Regum maximus, & Varum optimus. Quidni & idem velis Mi Lector? velis profectò, si illum audias, si & Joannem Christi discipulum, & ipsius amores. Sic ille aliquando dum fidelibus benè precatur:

Gratia vobis, & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est. Non ait, & qui futurus est (quod ta-

men ex Grammaticæ legibus, & orationis humanæ calculo dicere debuit, ut unum, idemque verbum per tria tempora inflecteret) sed addidit, & qui venturus est, ut per eum novissimæ diei, adventusque Christi Judicis memoriam supponeret oculis, certus ab illa gratiam & pacem æternam in nos emanare, quia prius ab illa pax bonæ conscientie, & fidei gratia, & ardor divini amoris in nos effusus.

Bogaris, Bulgarorum Rex, venationi in paucis addictus, & inter feras etiam ferali ingenio, Methodium disciplina monachum, arte verò pictorem, ad se evocarat, iusseratque novas ædes, alias, atque aliis historiis adornare, & quidem pro libitu, modò tamen, quòd penicillo expressisset, efferum esset & visu terribile; quo enim ad speciem terribilius, eò & gratius. Quid hinc Methodius? probè conscius nihil ad terrorem aptius, nihil ad horrorem opportunius effingi posse, extremo Judicio, illud sibi depingendum sumpsit.

Supernè aperiebatur irati ætheris scena, gravidæ nubes, & densæ, atque ex iis elabentia fulmina: tum etiam Christi, ceu Judicis vultus, & species, quæ & majestatem, & iras spirabat, & de fontibus poenas, atque ultionem: in media verò tabella duæ veluti turmæ, cæque numerosæ, à dextris stabant electi, amœna ac ridenti facie, quæ spem ostentaret & gaudium: à sinistris reprobi, dejecto mœstoque vultu, lacrymantibus oculis, contracta fronte, ore pallido, quod metum præferret & immanem tristitiam ac luctum. Infernè denique visebantur erebi monstra, infernales furie, demones omnes prompti reprobos illos in æternos carceres, in parata incendia rapere, quibus pro lemmate addita, pro epigraphe vocula unica; videlicet hæc, *Æternitas.*

Et hæc à Methodio pictore expressa tum judicii imago, objectaque Ducis oculis, simul & addita illius explicatio, piè quidem, & concinnè, ad quam ita derepentè commotus est Bogaris, ut & superstitionem ejuraret suam, & Christi fidem amplexus sit.

Tantum valuit proposita oculis nuda imago extremi Judicii. Ea certè ad animum evasit per oculos, veluti fideles internuntios, & miros in eo motus excitavit seu timoris, seu horrores. Quod si tantum potuit in barbaro sola illius extremæ mundi scenæ facies, quid non poterit ipsa vel oculis, vel etiam animis ab amœna fidei luce fideliter objecta?

Palladio teste, princeps latronum, homo naturâ truculentus, & multis latrociniis, atque cædibus infamis, visus est sibi in somnis ante Dei tribunal consistere. Quid deinde, primùm in illa somni imagine, timor, horrorque, tum etiam artuum omnium trepidatio, atque commotio; denique (cùm sibi à somno redditus est) etiam ad meliora conversio.

Quod si hæc ab evanida somni unius imagine, quid à re etiam ipsa, cùm oculos, animumque vigilem feriet?

Adolescens unus aliquis cùm vitam monasticam meditaretur, à matre, quæ plus æquo illius erat amantior, primò prohibitus, tum ab eadem pia importunitate victa etiam permixtus; evicerat enim, matremque flexerat pium illud. *Volo salvare animam meam.*

In ea

In vitis PP.
l. 5. libel. 3.

In ea solitudine dum sibi vacat remissiùs filius, diem suum obiit mater, & ipse morbo graviore correptus, à quo in mentis excessu sibi visus est rapi ad Iudicium, in quo & stabat mater à Deo Iudice cum aliis condemnanda. Illa ut filium vidit, astupuit; & sic ad illum:

Quid hoc fili? & tu hinc inter ceteros damnandus? ubi ubi sunt tuæ illæ voces? Volo salvare animam meam.

Ubi quitum erat animus? ubi tua illa vota? Dixit, & tacuit, altumque preffit corde dolorem. Quid inde filius? hæsit, stupuit, indoluit; inscius quid responderet matri: interea Dei beneficio sibi ab illa extasi redditur, redditur & pristina valetudini, imò & primo fervori, primisque votis. *Volo salvare animam meam.* Tum sibi de vita antè acta probè conscius, & illius tepori condolare, & eluere lacrymis, & ingemiscere, nec finem his & illis facere.

Cùmque Patres illius miserti monerent, sibi temperaret à lacrymis, modumque dolori poneret ne & oculos, & vitam perderet, hæc illis:

Si in illa umbratili tantum iudicii scena, matris vel unius impropria sustinere non potui, quid in extremo Iudicii die & Christi, & Angelorum impropria feram?

Cætera dixere lacrymæ, profundique gemitus, in his, & illis exacta vita omnis: adeo confusionis illius invaluerat & timor & horror.

Quod si à pauculis oculis defunctæ matris, is in illo motus animi, quis in nobis erit à communi terræ cœlique luctu, ab Orbis occasu, à paratis inferorum incendiis, ab illo divinæ vocis fulmine. *Ite maledicti in ignem æternum?* is certè erit, qui nec verbis exprimi, nec mente concipi poterit, is à quo tremant, nutabunt, & prosternentur qui modò portat orbem.

Lib. 2. ep. 6.
ad Heliodorum.

Iudicaturus enim Domino (ut inquit D. Hieronymus) lugubre mundus immugiet, tribus ad tribum pectora ferient, & potentissimi quondam Reges nudo latere palpitabunt.

Et hæc palpitatio, hic mugitus, hic timor, & horror non solum in Reges cadit, & præcella capita, quibus subinde animus omnis boni vacuus, & mens pauperula, atque abjecta: sed etiam in divites, atque excelsos à virtute, gratiaque Heroas, uti prius insinuavi, & hic confirmare est animus.

Gen. c. 22.

Excelsus fuit Abraham, & tamen is Deo duce trāsit in convallem illustrem, in terram visionis, hoc est (ut in Hebræo legitur) in convallem timoris, in terram timoris.

Excelsus fuit Jobus, & cœlo teste simplex, & rectus, & tamen ita de seipso ingenuè, & candidè: *Semper quasi tumentes super me fluctus, timui Deum.*

Psal. 113.

Excelsus fuit David, & vir secundum cor Dei; & tamen sic ad Deum: *A iudiciis tuis timui.*

1a Ps. 30.

Excelsus, ut ante dixi, Augustinus, & tamen sic ad seipsum, sic etiam ad suos: *Fratres, nimis timidus esse volo: melius est enim vobis non dare securitatem malam. Non dabo quod non accipio; timens terreo. Securos vos facerem, si securus fierem ego: Ignem æternum timeo.*

Excelsus fuit Hieronymus, uti ostendi; & tamen sic ille sibi, sic etiam Eustochio, de custodia Virginitatis: *Nolo tibi venire superbiam de proposito; sed timorem. Onusta incedis auro, latro timendus est.*

Excelsi denique Hilariones, alique desertorum incolæ, & tamen & hos invasit, occupavitque timor, & divini Iudicii metus, & horror inferni.

1. Ioan. c. 4.

Neque mihi dixeris amantis illud; quod perfecta caritas foras mittit timorem: malum utique; sed non bonum, qualis & hic, de quo in præsens ago.

Neque objeceris, quod ab Ascetis de foemina illa jactari solet, quæ aquam manu una, altera ignem ferebat: aquam equidem, ut inferorum ignes, atque incendia extingueret: ignem verò, quo cœlos ipsos exureret; ne scilicet mortales Deo servirent aut metu supplicii, & gehennæ; aut spe præmii, æternæque mercedis. Ne, inquam, ea mihi obtruseris: speciosa sunt illa, non abnuo; bona sunt illa, & perfecta, non ignoro: & qui his tutum se, ac salutis

suæ securum præstiterit, felicem reputabo: sed (cum venia dixerò) securiorem, qui his & illis Dei timorem adjunxerit, & tumentes quasi super se divini Iudicii fluctus agglomerarit.

Ratio in oculis est: quia is, qui vel de seipso, vel etiam de suo in Deum amore præsumit, minus veretur, minus præcavet, adeoque plus periclitatur, ut differt, & verè Tertullianus: cui consonat & D. Bernardus, cujus hoc effatum dignum cedro: *Si negligis, incidis: si paves, caves: si caves, securus es.*

§. 3.

Tertium motivum Timoris est ab Ignorantione sui status.

Dixit aliquando Ecclesiastes, & rectè: *Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit; sed omnia in futurum servantur incerta.* Cujus rationem etiam hanc attulit: quia opera nostra sunt in manu Dei, quia ea clausa & secreta veluti manu tenet, ac servat, nec qualia sint aperit; sed in futurum reservabit Orbi universo, tandem aliquando manifestanda: & quia ejusmodi sunt opera nostra omnia, quia & in futurum servantur incerta; & hinc is etiam bonæ menti incumbit timor, ac tremor.

Accedit quod alii sint oculi Dei, alii nostri, alii & hominum cæterorum.

Oculi Dei multò plus lucidiores sunt super solem; circumspicientes omnes vias hominis, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditis partes; ut benè Sapiens ait.

Deus cùm & corporis & animi sit ædificator, intuetur ipsum animi centrum, intimos sinus voluntatis, intentiones omnes nostras multis meandris, & labyrinthis flexuosas.

At oculi nostri non sic, sunt illi ad occulta animorum quod talpa ad solem, quod cæci ad lucem, nec pervadunt ad interiora, nec quæ sint ea discernunt, & quæ credunt esse lucida, tenebrosa sunt; & quæ munda, maculosa.

Apud Deum, ipsi quoque maculas iniquationis habent, qui per munditiam sanctitatis lucet: inquiebat D. Gregorius.

Quod oculi nostri, hoc & hominum: falluntur & ipsi quàm turpissimè: fidem faciet horribile illud & luctuosum spectaculum Doctoris Parisiensis, qui non Galliam modò, sed Orbem etiam universum in pavorem traxit.

Vixerat ille tota vita honoratus in paucis inter suos, & doctrinæ luce, & naturæ donis, atque etiam gratiæ ac virtutum ornamentis (ut credebatur) illustris, & clarissima apud homines fama notissimus, cùm ecce tandem naturæ debitum reddidit, & diem obiit.

Celebratæ exequiæ, incredibili hominum concursu, & splendore Academiæ universæ, exanime corpus in templi medio locatum, & fusæ de more preces, in quibus cùm auditum esset illud: *Responde mihi.* Ecce derepentè in omnium oculis vile cada-ver se paululum erigit, vocemque explicat in paucula illa verba: *Iusto Dei iudicio accusatus sum.*

Insolenti illâ rei novitate, tonitruque vocis conterriti, extemplò fugere omnes, quasi erebi larvam, & immanem furiam vidissent, audissentque.

Alterâ tamen die resumptis animis ad funus prosequendum redière, & simul innumera propè multitudo utriusque sexus ad spectaculum illud excita.

Innovatur pompa funebris, officiū pro defuncto de more canitur, insonatque è choro rursum illud, *Responde mihi.* Etece iterum ab erecto capite excipitur feralis illa vox: *Iusto Dei iudicio iudicatus sum.*

Hic major quàm aliàs stupor, timorq; non tamen aperta, plenâque de illius salute desperatio: etsi enim sinistrum aliquid ac ferele portendere videretur, anceps tamen erat, ac dubiū; nec enim aut accusari, aut etiam iusto Dei iudicio judicari, est illicò cōdemnari.

Et certè,

Et certè, inquiebat unus aliquis, est fortè dæmon invidus, est calumniator, qui accuset: sed etiam est Deus æquus iudex, qui decernat, qui iudicet.

Itaque in diem tertium differri placuit exanimis cadaveris sepulturam, dum constaret quid tandem de ejus animâ apud Supremum Numen statutum foret: an inferis, an Superis designata esset. Hic, si unquam aliàs, ingens unda populorum ex urbe, & vicinis locis evocata. Adest dies tertia, eaque decretoria, persolvitur ritu solito officium, ex eoque accinitur iterum illud: *Responde mihi.* Cum ecce majore quàm aliàs nisu sese erigit cadaver, caput attollit, os diducit, & voce lamentabili, inclamat mœstum illud ac fatale: *Iusto Dei judicio condemnatus sum.*

Ad ferales illas voces, stupor, dolor, gemitus, comploratio, & quâ dolentis, quâ gementis, quâ etiam ad Dei judicia contremiscentis populi lamenta, & prope etiam è sacris ædibus fuga, postquam infame cadaver, & damnatum acheronti caput, velut animi impurati theca, extractum, & in sterquilinum abjectum.

Et hæc rei tum gestæ series, cujus meminerunt Chronica Carthusianorum, Laurentius Surius, aliique scriptores quamplurimi, est qui sexaginta quatuor recenseat.

Et hæc causa fuit inhabitatæ à S. Brunone, & sociis invixæ, & asperæ solitudinis, in quam impulit infelix & miserabilis Doctoris illius exitus, atque ex eo cælestis oraculi probata veritas: *Aliud esse judicium Dei, aliud hominum.*

Et quia aliud, hinc timor, tremorque bonarum mentium, quæ nec suo stare possunt iudicio, nec etiam alieno fidere.

Et hæc causa fuit cur S. Agathon, monachorum olim pater, cum vitam propè omnem sanctis operibus inclutam, sancto etiam sine clauderet, ad tres omninò dies oculis apertis hæserit velut attonitus, atque, ut videbatur, mirè anxius, non tam cum morbo, morteque, quàm animo, luctari visus.

Aderant circa lectulum fratres, non sine stupore, doloreque, quibus sic ille: *In theatro Dei mei, iudicis mei positus vehementissimè reformido.* Cui cum illi non sine lacrymis, & singultu: *Ecquid ergo mi pater, an alicujus fortè criminis conscius, à quo & stupor, & horror?* Minimè inquit ille, *sed enimverò homo sum, nec scio an opera mea Deo placeant, an quæ probata in terris, probanda sint & in cælis.*

Et hæc eadem cogitatio S. Arsenium, virum, ut ætate; sic & meritis plenum, & antea cta vitia, gratiaque apud Superos nobilem, in eandem formidinem conjecit. Instabat extrema dies, imò & horula, cum in gemitus & lacrymas effundit cœpit. Stupère, hærete, dolereque omnes, qui aderant viri religiosi, tum etiam è senioribus unus interrogare, Num timeret? Cui ille: *In veritate, timeo vel maximè, & hic timor semper in me fuit ex quo monachus factus sum.*

Quod illis; hoc & S. Hilarioni, cui, cum anima jam propè esset in extremis labris, sic ad illam: *Egredere anima mea, septuaginta annis servivisti Deo, & egredi times?*

At unde illi timor, horrorque? non aliunde, quàm quòd statum animi sui ignoraret, quòd alia sciret judicia Dei, alia hominum; & quòd hominibus altum est, sæpè apud Deum sit abominatio, cujus ea ratio est, quòd divina judicia profunda sint, & velut in abyssu recondita, mortales lateant.

At inquires cum Apostolo, *nihil mihi conscius sum.* Benè habet; sed etiam dic cum illo; *sed non in hoc justificatus sum.* Nec seipsum iudicat Apostolus, nec in hoc, quòd nullius infidelitatis in Apostolico munere sibi conscius sit; seipsum revera iustum credit. Et tu, qui nec Apostolo par esse potes, nec

præcellis illis in fide gratiaque mentibus, teipsum iustum arbitraberis? non arbitraberis enimverò; sed potius timebis, exhorrescesque totus, & cum Propheta regio ex abyssu humanæ miseriæ, ac cæcitatis in qua jaces, invocabis abyssum divini luminis, ac misericordiæ, ut & tibi illucescat aliquando illius vel aliqua scintilla, vel hujus aliqua stillula in te deriveretur: hac una securus tui, securus & salutis, cætera incertus, adeoque anxius.

§. 4.

Quartum motivum Timoris Domini ab æternis inferorum incendiis.

Questus olim de genere humano Seneca, quod sibi in luce tenebras faceret, quod sibi timores fingeret, quod ea timeret, quæ minimè timenda: nec metueret, nec horreret ea, quæ metuenda? quæ horrenda vel maximè: sic enim in illud Lucretii.

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis in tenebris metuunt: ita nos in luce timemus. Quid ergo, inquit, non omni puero stultiores sumus, qui in luce timemus? sed falsum est Lucretii, Non timemus in luce, omnia nobis fecimus tenebras. Nihil videmus, nec quid noceat, nec quid expediat. Tota vita incursumus, nec ob hoc resistimus, aut circumspicius pedem ponimus. Epist. 110.

Rectè, omnia nobis fecimus tenebras: quia nihil videmus, nec quid verè noceat, expendimus. Si adversa reflet fortuna, timemus; si in corpus malum aliquod incurset, formidamus; si à tyranno vis aliqua immineat, horremus; si supplicia intenet pauculis horis duratura, fugimus: & inferorum, æternaque tormenta minimè metuimus, minimè extimescimus, nec eorum horrore culpæ malum fugimus, quod tamen oportuit vel maximè.

Et hoc est, quod & miratur, & deplorat D. Augustinus. *Minatur, inquit, inimicus tam breve malum, & facis malum? minatur Deus æternum malum, & non facis bonum?* quod tamen facere debuisses. Ecquid enim, ut ille ipse S. Præsul. *Ignem palea timet, & non timebit peccator, qui ex vero in oculis Dei est palea, & qui audit & illud D. Ioannis; Paleas comburet igni inextinguibili?* inextinguibili, ait, hoc enim est, quod timere, ad quod exhorrescere debet mens humana, & qui sibi Deoque sapit animus. Sed pro dolor! secus omninò accidit, ad humana mala trepidamus, quæ levia sunt, & breviora: ad ipsa malorum terribilia, & umbras trepidamus, quæ falsa sunt, ut verum omninò de nobis sit; quod olim in sui temporis insipientes extulit Seneca. In Ps. 49.

Auctoritatem habemus senum, vitia puerorum, nec puerorum tantum; sed infantium: illi leviora, hi falsa formidant, nos utraque. Ibidem.

Non sic Sapientes, non sic. Non sic Eleazarus ut annis, sic & meritis gravis, utpote nonagenarius, quem D. Gregorius Nazianzenus Judæorum Protomartyrem audent appellare. Protomartyrem, inquam, si non tempore; certè dignitate. Quid ille? *Aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare.* At ille gloriosissimam mortem magis, quàm odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad supplicium; non necessitate compulsus, sed voluntate: destinatus enim non admittere illicita propter vitæ amorem. At unde illi & vita odibilis, vita in odio, & mors in votis atque amoribus? non aliunde, quàm à timore Domini. At unde & hic timor? non ab alio, quàm ab inferni metu, & suppliciorum, quæ in altera vita fontes manent. 2. Machab. c. 6. v. 18. 19. 20.

Hanc enim ipse rationem addidit: *Nam etsi in presenti tempore supplicii hominum eripiar, sed manum Omnipotentis, nec vivus, nec defunctus effugiam.*

Cumq; jam perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifestè tu scis, quia cum à morte possem liberari, duos corporis sustineo labores: vers. 30.

secundum animam verò propter timorem tuum libenter hæc patior.

Erat illi corpus, erat & anima; sed hæc potior illo, erat in oculis mors præsens, erat in mente mors futura, atque æterna: ne hanc incurreret; illam elegit, illam subiit: adeo validum timoris telum, quod eum pervaserat, atque penetrarat.

Quod illi, hoc & aliis. Fortè per avia deserti inambulabat *Macarius*, cum incurrit in hominis calvariam, quam baculo dum ultrò, citroque versat, vocem ex ea audire sibi visus est, tum ex eo quærere. *Ecquisnam esset? & audit. Ego quondam hoc in loco princeps fui Sacerdotum Idolorum: modò ardeo in mediis inferorum incendiis, ad illa æternum damnatus: cum nobis quidem, qui Deum nunquam novimus, mitius agitur; cum aliis autem, qui cum novissent, moribus, & vita negarunt, mirum quantum durius. Hi quippe sub nostris pedibus, in ipso veluti inferni centro.*

Dixit, & profundum ingemuit.

Hic *Macarium* invasit timor, stupor, & horror infernæ sedis, & incendii sempiterni; hinc capite alterius terræ defosso discessit, ut notat *Historiographus*.

Quod si hoc *Macarius*, Vir tot virtutum, tot & palmarum, quid nos projectæ in terras animæ, & omni virtute vacuæ? altiùs ille defosso in terram capite sese reddit eremo, & suæ solitudini: nos in Urbium frequentia, in æstu populorum, in mediis occasionibus, & metu illo, & sacro horrore vacui erimus? non erimus sanè, si ii sumus, qui debemus.

Certè nec ii fuerunt Sancti Patres, quos eremus olim habuit. Ex illis unus aliquis cum advertisset tentari se, ut ex alieno horto fructus aliquos decerneret: sic ad seipsum. *Fures equidem manent supplicia, etiam in terris, minora quidem illa: sed majora ab inferis; agedum anime, experire, an hæc pati possis.*

Dixit, & seipse ad ardentiorē Solis æstum corpore nudo exposuit ad dies omninò quinque, quibus exactis: sic ipse ad corpusculum. *Ut video, inquit, ut & sentio, non poteris inferni rogos atque incendia sustinere.* Ecquid enim, vix dies quinque in eo lucis, & solis ardore exigere potuisti; quī igitur sempiterna inferni patieris incendia? Dixit, & ea, propter quæ in illa venire debuisset, evitavit sedulò. Et tu evitabis, Amice Lector, si in eisdem animo veneris cogitationes, si in infernum descenderis etiam vivus.

Ita descendit *S. Obitius* Confessor, hic profanæ militiæ ascriptus, & inter cæsorū, mersorumque cadavera etiam miraculo servatus, & sibi redditus, ac suis, in excessu mentis ad ipsa inferorum loca deportari visus, eaque usurpare oculis, quæ & terrorem injicerent, & horrorem. Vidit enim in ea prolabi innumeram propè animarum multitudinem, eo ferè modo, quo densa in terram nix solet. Vidit deinde, ac propè sensit horrendos earum cruciatus, & lamenta audit, miserosque ejulatus. Vidit, inquam, & sibi deinde restitutus, religiosæ vitæ se addixit, mundumque valere jussit. Tantum valuit objecta animo illa inferorum species. Nec mirum cum subinde etiam tantum picta moveat. Ita movit aliquando *S. Dositheum*, atque à vita liberiore ad arctiorem transtulit.

Venerat hic Hierosolymam, & inde Gethsemanum, ubi inferorum rogos, atque incendia meliore penicillo expressa cum fortè vidisset, etiam & foamam miri decoris, miri & splendoris vidit, atque audit singula damnatorum tormenta sigillatim explicantem, monentemque probè, ut ab iis sibi caveret quàm maximè. Ubi porrò monuit, evanuit ex oculis; at non ex animo: ab hac enim illi inhæsit, ceu aculeus, ceu spina altiùs infixæ, & miros motus excitavit, tandemque à sæculo ad monasticam vitam traduxit. Tantum valuit etiam depicta tantum inferni species: quantum & ipse.

Certè quantum interest corpus inter & um-

bram; pictum ignem, & verum: tantum necesse est interesse inter eos motus, qui ab hoc & illo ad animos evadere possunt.

Maneat igitur fixum illud, certumque cujusque menti: *Descendant in infernum viventes, ne descendant morientes.*

§. 5.

Quintum motivum Timoris à miserabili eorum lapsu, qui videbantur jam in cælis posuisse nidum sibi.

Non te revocabo Mi Lector ad ipsius nascentis Ecclesiæ cunas, ad ipsam Christi familiam, è qua prodiit infamis *Judas*, & monstrum hominis, ex Apostolo factus Apostata, ex discipulo proditor, ex Christi œconomo, infandus illius venditor, ex sacratione mysta, dæmonum præda, qui deinde corpus patibulo, viscera canibus, animam crebo effudit; inaudita post homines natos malitia, & infelici catastrophe. A qua discedo, ut veniam ad ipsam ejusdem Ecclesiæ infantiam, quæ & deploravit miserabiles casus, etiam eorum, quos vel à sanctioris doctrinæ luce, vel ab illustri sanctitatis fama, vel etiam à miraculis, ac prodigiis aliquando suspexerat, velut insita Ecclesiæ, ceu Cœlo novo, nova sidera, inter quæ eminere visus est *Origenes*, cujus hæc primæ ætatis fuere decora, hic benignioris cœli favor, & gratia; hæc auspicia futuræ aliquando magnitudinis, ac sanctitatis, in quibus hoc primum.

Iacebat in cunis infans, altumque indormiebat, cum *Leonides*, qui illi pater, appresso ad ejus pectus ore, suavia dabat oscula, amoris oscula, oscula venerationis, nimirum præfago spiritu jam inde noverat pius parens, pectus illud futurum aliquando habitaculum divini Spiritus, sapientiæ sedem, & officinam altissimarum de Deo cogitationū, & amorum.

Et hinc illi venerabundus amantia figebat oscula, & in osculis dabat velut auspicia futuræ aliquando excellentiæ, quæ sanè nec vana fuere, nec irrita.

Crescebat *Origenes*, & unà cum corpusculo, crescebat etiam animus, & ingens religionis zelus, accensumque martyrii desiderium; & eò quidem usque, ut necesse non semel fuerit adhuc puero vestes subducere, ne è domo ad martyrium se proriperet, & præceps abiret: tantus etiam in puerili pectore æstus erat; & certè quidni esset, cui ad martyrium jam exemplo suo præiverat parens *Leonides*, à quo *Origeni*, ea Cœlo gratia, & terris gloria, ut martyris & diceretur, & esset filius.

Ad illa cælestium donorum decora, atque ornamenta accessit mira quædam diviniore sapientiæ lux, & gratia, à qua factum ut anno ætatis decimo octavo, & litteras humaniores, & altiores, ac theologicas disciplinas sit professus, etiam eo tempore, quo & pastores propè omnes, & Doctores alii ab immani Severi Imperatoris persecutione profugi emigrarent, & à qua filebant, & in templis pulpita, & in scholis cathedræ conticescebant. Nec tamen filebat, nec conticescebat *Origenes*, audiebatur in exedris, audiebatur & in pulpitis, certus pro fide orthodoxa & dicere, & mori.

Tantum illi altioris sapientiæ lumen, tantus erat & ardor animi; à quo etiam eò processit; ut amore servandi illibati pudoris, ac virginitatis seipsum castraverit, ut quod tum erat pronæ in eam voluntatis, deinceps etiam esset illi necessitatis. Eæ hæc in seipso dedit *Origenes* & sapientiæ, & sanctimonix exempla: majora in alios effudit Cœlo auspice beneficia.

Quot ille seu facunda lingua, seu etiam scriptis, quæ tum erant in omnium oculis ac manibus; quot inquam, ab infano idolorum cultu, & paganismo ad unius, verique Numinis cultum traduxit.

Quot

In vitis pp.
l. 3.

L.
Judas.

II.
Origenes.

Bollandus
4. Febr.

3. Febr.

Quot mortales altiùs hæresi erroribus ac tenebris immerfos, ad amœnam fidei lucem revocavit, quâ voce è pulpito, quâ calamo, doctisquæ ingenii monumentis.

Quot fideles ab immani Tyrannorum persecutione jam abjectos, prostratosquæ erexit, sustinuit, animavit, ut ardentibus irent in supplicia, in ferrum, in ignes, caderentquæ velut nobiles ad aras victimæ, victimæ Deo, Superisquæ gratissimæ.

Et tamen, ut eos erexerit, cecidit tandem aliquando ipse, cecidit & prono ac præcipiti lapsu, dum ingenio præfudit suo, in alios atque alios errores ac hæreses prolapsus, etiam eas, quas refutârât & damnârât priùs, in quas deinde & suos assecclas protraxit, qui ab illo mutuato nomine dicti sunt Origenistæ. Malesana, malesani parentis soboles, à qua multis deinde sæculis plurimum passa est Ecclesiâ detrimenti.

Neque porro hîc stetit miseranda illa Origenis à fide defectio (neque enim facilè se sistit, qui ex alto cadere cœperit) in aliud, atque aliud exinde cæcitatatis atque amentix barathrum elapsus; & eò quidem usque, ut sub Deciano Imperatore, qui in Christianos vehementiùs sæviebat, etiam idolis thus incenderit, gemente ac misere Ecclesiâ, gementibus, imò & frendentibus bonis omnibus, & tanti Præsulis ac Doctoris ruinæ ingemiscantibus, & collacrymantibus.

Sed in cassum gemitus, in cassum & lacrymæ; abiit, abiit in præceps Origenes, & à seipso, & à fide, & à Deo ipso defecit, atque ad hæreses; imò & idola transiit, & quod miserabilius est in ipsum inferni barathrum cœlo vindice præcipitatus, atque cum aliis hæresiarchis æternis addictus & ipse incendiis.

Si verum est illud, cujus meminit author *Prati spiritualis* qui affert visum à Religioso probæ sanctitatis, cui nomen Theophantes; visum, inquam, Originem in ipso erebi carcere, atque ignibus medium inter Nestorium, Arium, Eutychetem, Apollinarem, aliosquæ infelices ævi hæresiarchas, quod tamen indubitatum esse nolo: est certè author hujus sæculi non ignobilis, qui nolit, & qui de Origene, & meliora sentiat, & speret, ac velit, & ipse etiam libens sentirem & vellem, melioraquæ viro tanto portenderem.

Verum ut ut sit, cecidisse Originem, certè verosimilius est, nam & Alexandriæ à Theophilo Patriarcha Alexandrino, anathematis fulmine percussus, & Romæ ab Anastasio Papa, & Mediolani à Venerio, & Aquilæ à Chromatio, & ab Universa Ecclesiâ in *Quinto Concilio Generali* Constantinopoli habito, in quo & damnatus Origenes, & Origenistæ. *Mali corvi malum ovum.*

Quid facias, ea est humanæ mentis in malum inclinatio, ea miseria, eaquæ infelicitas, ubi semel ingenio præfiderit suo, ubi vel superbix, vel luxuriæ, vel alii cuiquam vitio sese, ut domino manciparit. Venio ad alios, quos similis involvit calamitas.

Ex iis erit *Lucifer Calaritanus* in Sardinia Episcopus, vir boni nominis, & ominis, quem & res præclare gestæ, & insignis religionis zelus primùm extulit; at postea depressit insolens animus, & suæ opinionis nimium tenax.

Sub Ariana hæresi gemebat Oriens, gemebat & Occidens Constantio Imperatore illius acerrimo defensore; stabat tamen, & sibi semper constabat Lucifer, nec hujus authoritati, nec Arianorum Episcoporum machinationibus cedebat, etsi ab his, & illo gravia quæque pateretur, ac tandem ipsum exilium, vel ex eo quòd Nicenæ Synodus auctoritatem, dogmataquæ mordicus teneret, ac tueretur.

Et hæc prima Luciferi laus & gloria, partaquæ apud omnes, sanctitatis, invictaquæ constantix

R. P. Lobbetii *Tractatus Ascetici*. Tom. VI.

fama, inclytumquæ gloriosi confessoris nomen, cui lucem adjecit suam: obita feliciter legatio tum in Oriente, tum in Occidente, & hæc quidem legatio à Liberio Pont. Max. ad Constantium pro causa Athanasii, in qua eum se probavit, ut in illum cadere posset istud, quod de Basilio Magno pronuntiavit Gregorius Nazianzenus:

Duorum lapidum naturas imitabatur, factus erat percutientibus Adamas, dissidentibus Magnes.

Magnes fuit cum impetravit illud, ut celebraretur Concilium pro tuendâ Athanasii innocentia: *Adamas* verò cum exul agens pro eodem Athanasio adversus Constantium stylum acuit, & duos libros conscripsit, quorum unus erat de non communicando cum hæreticis; alter de Regibus Apostaticis. Quas magni Præsulis lucubrationes, sibi oblatas cum legisset Constantius, tulissetquæ quàm ægerrimè; imò & minas adjecisset, nihil iis commotus Lucifer duo alia opera luci dedit, & publico. *Vnum de non parcendo in Deum delinquentibus: Alterum moriendum pro Filio Dei.*

In illo Constantium perstringebat libertate digna tanto Pontifice. In hoc etiam paratum pectus offerebat ad ferrum, ad vulnera, ad mortem, Dei ac Religionis causa fortiter obeundam. Et certè huic jam proximus videri poterat, nec tam martyrio deesse, quàm martyrium ipsi, quod indubiè subiisset nisi illud ipsum ei invidissent Ariani, qui eum jam quartò in exilium expulerunt, ad cujus incommoda Eleutheropoli etiam dira addidit eò loci Episcopus Arianus.

Quis tibi hîc de viro illo sensus, Benevole Lector? quæ mens, quæ cogitatio? an non dignus insulâ pedoquæ? an non Luciferi nomine, & omine? an non lux ipsa, ac veluti stella nobilis insita Ecclesiæ firmamento? an non etiam & voto tuo, & illius merito Empyreo Cœlo brevi inferenda? Enimvero ea tibi & videri poterat, & reipsa etiam esse, si vitam anteaquam spectâsses: at secus omninò accidit. Cecidit enim, cecidit è Cœlo Lucifer, & qui priùs audierat Ecclesiæ columna princeps, Præsulum norma, Confessorum decus, Martyrii candidatus, & tantum non martyr, certè pro fide orthodoxa, pro religione, Deoque quartum jam exul: postea & schismaticus audit & hæreticus, imò & hæreticis, hoc est Luciferianis nomen facit. Dum enim discedit ab *Eusebio* Episcopo Vercellensi, negatquæ pervicaciùs recipiendos cum dignitate Episcopos in Concilio Ariminensi deceptos, si modò resipiscerent, & ipse ab Ecclesiâ discedit, vitamquæ finivit in schismate prorsus miserabili, & à se, & ab Ecclesiâ, & à Deo alienus.

Et hic fuit tanti Præsulis in schisma lapsus.

Major *Osii* Episcopi in hæresim, & is cui parem nulla vidit, nec fortè videbit ætas.

Osii, dico plurimis tum in Oriente, tum in Occidente Christianæ rei causa, publicoque bono legationibus probè functi.

Osii, qui summa cum authoritate parique seu sanctimonix, seu doctrinæ laude, plurimis Conciliis, ut Eliberitano, Arelatensi, Neocæsariensi, Alexandrino, Gangrensi, duobus deinde Oecumenicis Nyceno, ac Sardicensi interfuit; imò & præfuit Legatus Sylvestri Pont. Max.

Osii, quem in suo Christianæ fidei tyrocinio Imperator Constantinus lateri suo semper adhære-re voluit, seu fidum monitorem, seu etiam prædagogum.

Osii, quem ille ipse Augustus, amoris, ac venerationis ergo patrem vocitare solitus, atque ut patrem & amare, & suspicere, & revereri.

Osii, quem ipsi etiam Ariani, quamvis religionis nostræ hostes acerrimi, Synodorum principem appellare non sunt dedignati.

Baron. An.
Christi 354.

Anno Christi
350.

Anno Christi
362.

IV.
Osii.

Baron. An.
Christi 357.

Niceph. l. 5.
c. 32.

III.
Lucifer
Calarita-
nus.

Osii qui Nycenæ fidei formulam toto recipiendam Orbe, & conceperat ipse, & evulgârat, summo avitæ pietatis bono, atque incremento.

Osii denique, quem à rerum gestarum gloria, ac felicitate, velut aliquod ævi sui miraculum & suspexerat, & amârat, & prædicârat Orbis propè universus.

Et tamen ut is esset *Osii*, ut is etiam fuisset ætate propè tota, in conciliabulo Sirmienti, ignominosè prostratus, & Nycenæ fidei (quam tamen antè extulerat) & proditor, & desertor extitit, & Ursacii Valentisquæ hæresim amplexatus est.

Et hoc quidem in extrema senectâ; erat enim (ut testis est S. Hilarius) centenarius major, & jam, ut in vitæ portu; sic & in primo beatitudinis æternæ limine constitutus, ad lauros, ad palmas, ad coronas merito suo aspirare poterat; imò, & eas sibi polliceri, atque colligere. Sed proh dolor, pudorquæ! in ipso longioris ævi termino & cecidit ipse, & immanem secum animarum ruinam traxit.

Fatendum enim eo casu, etiam vel unico, astupuisse, ac contremuisse Orbem propè universum, concussasquæ etiam solidissimas fidei petras, atque columnas. Et certè quidni, & concuterentur, & tremerent, à principis illius columnæ lapsu, qua etiam fulciri, ac sustineri videbatur Ecclesia.

Ingemuit olim Zacharias vates, & alto seu stupore, seu dolore exclamavit. *Vlula abies, quia cecidit Cedrus.*

Vos humiles abjectæquæ animæ, quibus nec ardua est virtus, nec sublimis è Cælo gratia, ululate, gemite, contremiscite, quia *cecidit Cedrus*, cecidit *Osii*, qui à virtute, rebusquæ præclarè gestis, tantum cæteris eminebat quantum abieti Cedrus, qui tamen & caput errori inclinavit, & in hæresim prolapsus, casu sanè miserabili, à quo & illi præceps in interitum via: si enim *Isidoro* Hispalensi Episcopo credimus, infelix profectò senex ad errorem, cui immortalis est, etiam sævitiam addidit, à qua & in suum caput divinæ justitiæ fulmina traxit: cum enim impii Judicis personam induisset, velletquæ in S. Gregorium Eliberitanum exilii pronuntiare sententiam, derepentè & vox illi faucibus hæsit, & os scædè distortum, & cervix turpiter incurva, & in terram elisum corpus, pronunquæ corruit, atque miserabilem animam expuit.

Ita misellum senem oppressit ultrix Dei manus, ut unius periculo, casuquæ benè doctus, qui existimat se stare, videat ne cadat. Nam & stellæ de Cælo cadunt, & qui in Superis nidum posuerunt sibi, subito lapsu ad ima devolvuntur.

Et ita devolvi visus est etiam *Tertullianus*. Floruit hic circa annum Christi nati ducentessimum, Afer natione, ex Jurisconsulto, & pagano factus deinde Christianus, toga dimissa more Christiano pallium induit, unde & amico cuiquam exprobandi quod ita à toga ad pallium, librum etiam scripsit de pallio, in quo & hæc illi.

At ego jam illi etiam divinæ sectæ, ac disciplinæ commercium confero: *Gaude pallium & exulta; melior jam te philosophia dignata est, ex quo Christianam vestire cepisti.*

Hæc ille in primo quasi limine suæ ad Christi fidem conversionis, in qua pauca stylo notari velim, & melioribus ceris inferi.

Primò quòd Christianam religionem appellet divinam sectam, ac disciplinam.

Deinde quòd gaudeat, exultet, ac triumphet in pallio, hoc est Christiana veste, quam ut induit, fatetur ingenuè & verè, se ad meliorem philosophiam translatus esse, & hoc quidem cœlesti quadam dignatione.

Ecce quis illi tum sensus fuit, quis & animus: certè, & hunc & illum altè loquuntur scripta,

quæ deinde edidit annis longè consequentibus, è quibus

Primum est *Apologeticus adversus Gentes pro Christianis*, opus sanè doctum, atque elegans, & inter omnia facilè princeps.

Secundum de *Testimonio animæ adversus idola*, quæ & impugnavit acriter, & feliciter expugnavit.

Tertium ad *Scapulam* provinciæ Africanæ Præsidem acerbius in Christianos sævientem, cui inscripsit libellum deprecatorium, adeò illum tangebatur Christianorum in eâ persecutione misratio.

Quartum *adversus Iudeos*, quod primum voce fecerat & publica dissertatione, hoc deinde stylo facit, & solidissimis rationibus, & sacræ Scripturæ fundamentis contra illos depugnat: tantus eum Christianæ religionis zelus invaserat, ut calamum stringeret modò contra Gentiles, modò contra Judæos, Christiani nominis hostes acerrimos, adeò pro hoc pugnare illi volupe erat, & hæc tomo primo emissæ ad posteros Tertulliani lucubrationes.

Secundo tomo redduntur aliæ, & habentur libri parænetici, sive admonitorii ad Christianos: neque enim illi satis erat, & Gentiles, & Judæos exagitasse, vicisse, profligasse, nisi & simul Christianos instrueret, admoneretquæ, quæ sui erant officii, atque ad ardua virtutum duceret, ad patientiam, ad palmas, ad coronas; & hinc etiam illi *Liber unus ad Martyres*: alter de *Corona militis*.

Tertio tomo stylum acuit, atque expedit adversus hæreticos, quos & acrius pungit, & salubriter extimulat, ut sibi reddantur & Ecclesiæ, ceu optimæ matri. Et hinc illi una *adversus Quintillam* dissertatio, de Baptismo sic dicta, quòd à Quintilla fœmina haberet originem.

Alter *adversus Hermogenem*, qui materiam Deo coæternam esse astruebat, ex qua mundum creasset, non autem è nihilo.

Alia de *anima adversus hæreticos, ac philosophos*, in quibus varius erat de illa error, dum hi æternam faciunt, & ipsi Deo coævam, isti corpoream volunt & coloris aërei, & lucidi, alii mortalem asserunt, alii aliud, quos omnes solidissimis rationum momentis confutat, ac refellit.

Tum addit disputationem de vera Christi carne adversus quatuor hæreses, tum etiam de resurrectione carnis, in qua & illud in fronte libri ponit, quod *fiducia* Christianorum sit Resurrectio mortuorum. Tum adversus Marcionem quinque libros expedit & publico donat.

Primus est de Deo unico, adversus eundem qui duos astruebat, bonum unum, malum alterum. Secundus de Deo justo & tamen optimo. Tertius de Christo. Quartus de Antithesibus Evangelii, ac veteris Testamenti. Quintus de Epistolis Pauli, quas scædè mutilatas in librum Apostolicum suo nomine editum redegerat.

Et hæc Tertulliano pugna fuit contra Marcionem hæreticum, hæc & de illo gloriosa victoria, cui accessit & alia adversus Gnosticos, & omnes martyriorum refragatores, & hanc inscripsit de bono Martyrii. Denique & adversus Praxean calamum duxit, repulitquæ ex Asia elatam illius hæresim, qua volebat ipsum Patrem descendisse in Virginem, & ex ea natum, passum, ipsumquæ denique esse Christum.

Ecce Tertulliani lucubrationes, ecce pugnam acrem, ecce de omnibus propè sui ævi hæresibus nobilem victoriam, à qua ex vero dici potuit hæreticorum malleus, fidei defensor, clypeus Ecclesiæ, columna veritatis. Et is certè videri, & esse potuit, quamdiu sibi constitit, suus fuit, Ecclesiæ ac Dei. At mirum quantum discesserit à seipso; quantum ab Ecclesia, Deoque abierit; & hoc quidem in extrema propè senectâ, cum tot laborum, tot lucubrationum fructus colligere debuit, momento eos omnes

Cap. II.
v. 2.

De viris
illustr. in
Osio c. 2.

V.
Tertullia-
nus.

Lib. de pal-
lio c. 5.

omnes dissipavit, ac perdidit, & hoc quidem impulsus aura leviore malesanæ ambitionis.

Agebatur de pedo, Insulaque Carthagenensi, eam impensius dum ambit, nec assequitur, impeditus nescio quâ Ecclesiasticorum quorundam adversa sibi factione, illicò in iras exarsit & insana odia adversus Romanam Ecclesiam, quam antea suspexerat, & amârat ut matrem. Quid inde? ab illo irarum æstu, odioque, ut facilis est ad pejora lapsus, elapsus est in Hæreses Montanistarum & Cataphrygum, quas ipse prius, & ingentibus animis, & nervosa, aculeataque oratione perstrinxerat. Et quia difficilè quis sistit, ubi semel abierit in præceps, calamum expedit, explicatque in alios atque alios errores, è quibus hic

Primus est non licere transire ad secundas nuptias, & hæc etiam opinio fuit *Montani*, quem etsi damnârit aliquando *Tertullianus*, postea tamen & *Paracletum* vocavit, & secutus est, librumque scripsit de *Monogamia*, adeò parum sibi constans, adeò minimè suus; & hic illi primus error.

Alter fuit, Persecutionem à Deo fieri, minimè autem à diabolo, & inde in ea licitam non esse fugam, contra Scripturæ sacræ placita, atque oracula.

Alius fuit, de non recipiendis pœnitentibus, saltem mœchis, & fornicatoribus: cui errori ut fucum faceret, in eo pudicitæ amorem prætexuit, & hinc librum vulgavit de Pudicitia; ut ea boni speciem malum regeret.

Et hæc ferè sunt hæreses in quas abiit *Tertullianus*, & propter quas à B. Zepherino Pont. Max. anathematis fulmine percussus, reliquum vitæ in iis erroribus exegit, & vitam (ut creditur) finivit; imò & suæ doctrinæ asseclas reliquit, quos & *Tertullianistas* appellari placuit. Et hic fuit infelix lapsus *Tertulliani*, quem & stupuit, & luxit Posteritas, & in ævum omne deplorabit, dicetque nihil in humanis tutum, securum nihil ante fata.

§. 6.

Sextum motivum Timoris ab iis, qui è cella monastica, seu terrestri quodam Cælo, in barathrum vitiorum primò delapsi, ac deinde in chaos inferni.

Vidimus Origenem, Luciferum, Osum, *Tertullianum*, magna profectò nomina; & quæ aliquando in luce Universi, in omnium oculis, atque admiratione: sive à lumine altioris doctrinæ, sive etiam ab Insulæ splendore, ac dignitate *Pedii* Pastoralis. Vidimus, inquam, eos primùm in eminenti sacræ cujusdam majestatis gradu elatos; vidimus deinde & luximus ad ima vitiorum dejectos.

Specitemus modò alios, qui è vita monastica, hoc est humili, atque in hominum oculis abjectâ, fœdè ac turpiter prolapsi sunt in profundum vitiorum; imò & in profundum inferni.

Hoc fortè magis mirum erit, ac lugendum quàm primum illud, quia è summis facilior est lapsus, quàm ex infimis; at illi in summis, hi in infimis; illi in throno, hi in pulvere: illi in purpura, hi in sacco, & cilicio: unde igitur prolapsi? id ostendere nostri erit hîc laboris, nostræ & operæ, atque ex ea etiam sanctum quemdam timorem ac horrorem elicere. Igitur ut ad rem propius.

Id statuo horum lapsum graviolem vel ex nimia de se præfidentia, partisque jam virtutibus, atque apud Deum meritis, vel ex parum cauta providentia in evitandis ac fugiendis peccandi periculis, atque occasionibus.

Ex istorum numero fuit infelix senex, cui nomen *Hero*. Vixerat hic annis omnino quinquaginta in avia & horrida solitudine, illius ita amans, ac retinens, ut ne quidem solemni Paschatis die, quo

ceteri omnes à sua eremò ad Ecclesiam convenire soliti, adesse vellet ipse, nimirum illi cella Cœli erat, in quo & illi Deus unus instar omnium, cum illo agere, cum illo colloqui volupe erat, & hoc unum sapere, desipere cetera. Dixisses non hominem esse; sed Angelum, certè cœlestem hominem & terrestrem Angelum. Erat illi jejunii atque abstinentiæ lex quàm arctissima & prorsus inviolabilis, cujus rigorem ne ipsa quidem Paschatis luce solveret, etsi eam solverent alii omnes, darentque plusculum & illius solemnitati, & religiosæ refectio, adhibitis eo die paucis leguminibus. At nequè huic, neque illi aliquid unquam concedendum esse censuit senex; adeò illi in primis curis, atque delitiis fuit, & invia solitudo, & umbra cellulæ, & jejunii rigor, & orandi assiduitas. In hac & illis exegit (ut dixi) annos quinquaginta, eoque amplius, ad extremam usque canitiem, quam tamen deinde infecit, deturpavitque infelix in præsumptionem lapsus.

Cum enim ei dudum invidisset malus dæmon, adfuit e mentita boni Angeli specie, Angeli, ut videbatur, lucis, ex vero autem erebi tenebrio, qui summâ cum veneratione senem aggrediens, primum in eo laudavit solitudinis amorem, jejunii rigores, orationis studium, partasque & horum, & illius ingentia cœlo teste merita, cœlestes opes, ac Dei ter Opt. Max. gratiam, à qua eò venerat, ut etiam si in puteum se dedisset præceps, minimè læderetur; probaret enim verò, & inde meritum agnosceret, ac metiretur suum.

Quid hîc senex? sibi in animo primum blanditur, sibi arridet, sibi que plaudit, tum Angelo (ut rebatur) benè suadenti, paret, experimentum facit, atque in puteum sese pronum abjicit. Quid deinde? non exit illæsus, non incolumis, & sanus; sed fractis propemodum cervicibus, & tantum non exanimis. Extractus enim inde non sine magno molimine & fratrum labore, commiseratione, lacrymis ac gemitibus, quibus ubi plusculum datum est, monitus ut experimento suo sapere disceret, ut mali Angeli dolos agnosceret, atque damnaret; nec agnoscere voluit, nec damnare, nec malo suo sapere, nec se deceptum credere, adeò invaluerat, miserumque senem occuparat vana illa de se præsumptio, quæ eum & tenuit, & occupavit, & duxit ad ipsa vitæ mortisque confinia; imò & ipsam mortem, quam invenit die ab illo in puteum lapsu tertiâ, & quidem impœnitens, nec sibi, nec sanæ menti, nec gratiæ, Deoque redditus.

Adeò periculosa plenum opus alex, nimia de se, suisque meritis confidentia, adeò & damnanda vita, quam non retinet in bono, non cohibet à malo, pius de Deo, divinisque judiciis timor, & horror, quem & augebit non absimilis in alio lapsus.

Is erit *Euprepianus*, quem B. Theodorus Studita *Serm. 9.* in concione, quam habuit ad Religiosos mirè deplorat. Hic Dei causâ multa generosè & piè pertulerat, & eò quidem usque, ut jam adlectus esset in Confessorum numerum, deinde positus in monasterio, eo splendore admirabilium virtutum, ut omnium in se oculos, animosque converteret, ut jam in heroïcis facinoribus, & primus esset, & in votis eximius. *Super cujus capite splendebat tum obedientiæ, tum probitatis lucerna*, ut piè de illo B. Theodorus.

Verum ut is haberetur, & esset, ut illustrium palmarum pugil, media tamen in arena sternitur, herbam inimico porrigit, castimoniæ votum infringit, verbo uno fit à vitio suo miserrimus.

Et hæc eò loci, ac temporis ab illo data Orbis tragœdia, testis utique & index humanæ inconstantia, ac miseriæ, quam cum retulisset, & ad timorem similis aliquando ruinæ suos esset adhortatus vir

Dei, adjecit & illud: *Angelum opinor facilius casurum, quam fratrem eum: quis putasset; & tamen cecidit.*

Edite Francosurti.

Quod illi, hoc & aliis, quibus à Timore Dei minus benè cautum, quo in genere, ut mihi novum; sic & stupendum ac horribile est illud, cujus meminit *Caramuel* in D. Bernardi scholio in Regulam S. Benedicti, ipsoque ad illam proœmio. In quo hæc memorat, ad Posterorum omnium memoriam, & sacrum horrorem, atque documentum, ut sibi vel unius exemplo cavere ceteri, ac piè timere discant.

In quodam, inquit, monasterio (nomini parcit, ut parcat & famæ) cum Abbatis recens vita functi cadaver pro more in chorum deferretur, veste funebri tegetetur, ad sacratiorem pompam ornaretur rosas, ac violas, quas inspergebant Religiosi memores sui Præsulis, vel amantes, vel reverentes, cum & circa psalterium, ut assolet, caneretur; de repente ad omnium stuporem, cum ingenti ejulatu, auditus est inclamare funestum illud, ac ferale:

Ve quid hæc omnia? siquidem ego decimus octavus hujus loci Abbas sum, qui ardeo in inferno.

Quid hîc qui aderant viri Religiosi? stupere, horrere, contremiscere, gemere, lacrymari omnes, & sui Præsulis, & tot aliorum infelices ad ima inferni lapsus, atque in æterna incendia, miserabilem sepulturam deplorare.

Hujus porro & novæ, & insolentis tragœdiæ seriem, cum ab aliis accepisset *Caramuel*, ne minus tuta eorum dictis haberetur fides, ad illud ipsum monasterium se contulit, inquisivit in miseri illius Abbatis vitam, moresque, nec aliud à superstitibus addiscere potuit præter illa duo, & gulæ plus æquo addictum fuisse, & suis etiam plus quam par esset, indulgentem, cætera, ut videbatur bonum.

Habent hîc Insulati Patres, quod sanctè timeant, quod providè ac salubriter exhorrescant, quod & sibi suisque caveant, ne dum vel sibi plusculum indulgent, vel suis; in se, & suam, & suorum ruinam trahant, & quidem æviternam.

Habent & religiosi etiam in cellula, etiam in sacco, & cinere, quod meritò formident, aliorum ruina benè docti.

Et ita formidare visus aliquando S. Ægydius, D. Francisci socius. Hic cum vidisset infelicem lapsum P. Helix, Ordinis sui Generalis Ministri, sese in terram pronum ac præcipitem abjicere, ei que totum quasi affigere. Ecquid enim, aiebat, si tanti, ac tales viri, si ipsa Religionum capita, sceleri sese inclinant, & miserè abjiciunt etiam ad ipsum inferni chaos, quid nos infirma membra, & viles animæ? Sic sibi, sic aliis vir Dei. Nec minora in avia solitudine, & deserti latebris S. Pimenius Abbas, qui hæc sibi. Etsi virtutes omnes in unum veluti collectæ, factoque agmine, meam intrassent cellulam, atque in mentis adyta penetrassent, nec idèd tamen inde securus essem, & salutis meæ certus: ideoque certum mihi, fixumque timere ad usque fata, & ultimam brevis ævi metam.

S. 7.

Septimum motivum Timoris à facili, ac prono ad ima vitiorum lapsu.

Epist. 97.

ET verè, & eleganter dixit Seneca: *Non primum tantum est iter ad vitia, sed præceps.*

At unde pronom, ac præceps? ex aliis certè atque aliis capitibus; è quibus

Primum est ab hac vita mortali, mundoque, in quo jactamur, & vivimus parum securi. Quî enim securi? est hæc vita qualis qualis demum sit, veluti *glacies*, & *via* perquam *lubrica*; in qua vix consistas in pedes, maximè si teipse spectes, attendasque quis sis, etsi tibi videre bonus.

Isidoro Pulvisora, homo quantumvis bonus, est similis ebrio, ac temulento, qui vix consistit, & nemine concutiente & titubatur & labitur. Lib. 2. ep. 126.

Vita nostra similis Oceano, iratoque mari, infidoque elemento, in quo & dominantur venti, velut in suo regno, & tolluntur in altum fluctus, ac procellæ, & hauriuntur navigia etiam subinde in ipso portu; quod venustè exposuit olim Tertullianus:

Navigia, inquit, longè à Caphareis saxis, nullis depugnata turbinibus, nullis quassata decumanis, adulante flatu, labente cursu, latante comitatu, intestino repente percussu, cum tota securitate desidunt.

Quod navigiis, hoc & mortalibus, è quibus videre plurimos, qui plenis veluti velis, ad beatam vitam navigare videbantur; sine turbinibus ullis securi, sine tempestate quieti. Nec adeò novum, nec mirum, quia vita jactabantur, ut mari navigia: in quo proinde nil securum, nil tutum.

Est hæc mortalis vita, velut ora quædam subjectæ voraginis, è qua facillimus est lapsus homini, præsertim imbecillo & fragili: quod cœlesti viso docuit olim Deus *Carpum*, quem ad virtutem & religionem probè instructum volebat.

Vidit ille puteum inferorum latè patentem fumentemque, cujus in fundo teterrimæ fuere bestię, quæ hominum vitam, sanguinemque sitirent. Ad os autem voraginis, duo visabantur homines lapsabundo vestigio, in lubrico loco, qui vel sua imbecillitate, vel etiam nisu minimo, impulsioneque leviori facillimè in eas fauces dejici potuissent.

Et hæc illi divinitus objecta species, in qua velut in tabula, vita nostra picta videbatur: quamdiu enim hîc spiramus in aura mortali, sumus veluti in ora crebi æstuantis, atque aperti, tam lubrico vestigio, ut vel ipso pondere nostro absque ullius impulsione cadamus.

Et ita cecidèrunt etiam Heroës, à sapientia, virtute, Cœlique donis inclyti, quos nobis ostendet antiquitas eorum lapsu attonita, atque fatigata, ut ex eo melius edocta sit omnis posteritas.

Ex his facillè primus erit *Salomon*, ab indita cœlitus sapientia, aliisque seu naturæ, seu etiam gratiæ ornamentis, nulli secundus. Et tamen ut is esset, è summo illo cœlestique culmine, ad ima vitiorum prolapsus est, & quidem

Primò in luxuriæ cœnum, ac volutabrum, in quo sese ita demersit, ut domi aleret concubinas mille: adeò effusæ, vagæque libidinis erat, quæ tamen nec in eo stetit. Eò quippe deinde elapsus est insanix, ut ferè tot idola, tot dæmonum simulacra erigeret sibi, quot habebat in penetralibus concubinas, quibus & sana regio sumptu extruxit, & incestas aras, quibus & acciderent ipsæ, & accideret etiam ipse *Salomon* Regum olim & sapientissimus & piissimus. 3. Reg. 6. 21. v. 8. Tantum à primâ virtute, à seipso, Deoque defecit.

I modò, quisquis es, tibi fide; fide & partæ prius virtuti, teque crede esse extra teli jactum, non crederes certè, si te hominem esse noveris, hoc est à depravata natura ad vitia facilem, ac pronom.

A *Salomone*, ascendo ad *Saulem*, quo in ipsis Regni auspiciis, nemo melior, nemo Deo Superioris acceptior: nec mirum, ea quippe erat & indolis bonitate, & morum vitæque innocentia præditus, qua & infans unius anni, vel ipso teste Scripturæ oraculo. *Unius anni erat Saul cum regnare cepisset.* 1. Reg. 6. 11. v. 11.

Tenuit ea innocentia, ac sanctitas duos Regni annos, nec amplius; ab iis enim abiit à seipso, abiit à Deo ei inobediens, ac rebellis, & inde reprobis; ac primò in Davidem innoxium injustus, in sacerdotes ac levitas crudelis, è quibus quinque supra octoginta ferro immani è vivis sustulit.

Deinde

Deinde in subditos barbarus, ut qui urbem Nobe gladio penitus exciderit, nec imbelli sexui, nec parvulis, ac lactantibus pepercerit: tum etiam in Deum impius, ut qui dæmones consuluerit, ab iisque expectarit oracula. Denique efferus in seipsum, ut qui etiam seipse peremerit. Ecce in quod vitiorum barathrum descenderit ille, qui ut humero; sic & vitæ integritate, toti Israël eminebat.

A Saule, descendo ad Davidem, virum aliquando secundum cor Dei: quid sanctius? quid illustrius? quid divinius? & tamen ut is esset, nec ab adulterio sibi cavet, nec ab Uriæ cæde, nec ab insolenti fastu, quo elatus populum recensuit, & in se Dei vindicis manus traxit. unde etiam ex eo sublata septuaginta capitum millia. Quid tristius? quid acerbius? quid funestius? Et tamen hoc, quantum quantum fuit, à Davidis scelere fuit, quod ab illo longissimè crederes abfuisse, si in illo spectasses, quæ indoles, & quàm ardua virtus, & quæ Cœli dona, atque ornamenta.

Et hi fuere Heroum illorum lapsus, à quibus habet posteritas omnis, quod metuat probè, quod providè caveat, satis conscia imbecillitatis suæ, & facilis, ac proclivis in vitia casus.

§. 3.

Octavum motivum Timoris à graviore & periculoso hostium nostrorum incursum, Carne, Mundo, Demone.

Divus Hieronymus in hac divini Timoris palæstra mirè exercitatus, utpote veteranus miles; imò & sacratoris illius militiæ dux longè peritissimus: sic olim ad Eustochium virginem de custodia Virginitatis.

Nolo tibi venire superbiam de proposito (servandæ scilicet virginitatis) sed timorem: onusta incedis auro, latro tibi vitandus est. Stadium est hæc vita mortalibus: hic contendimus, ut alibi coronemur. Hæc ubi ad illam, tum subicit:

Magnis inimicorum circumdamur agminibus; hostium plena sunt omnia. Et cum plena sint omnia, tamen caro fragilis & cinis futura post modicum, pugnat sola cum pluribus.

Et hinc periculosa plenum opes alex, periculosa pugna, & difficilis, incertaque victoria; & hoc, quia unius, & quidem infirmi cum pluribus, iisque validissimis est dimicatio.

Qui sint autem illi, si quæris, audies ex eodem D. Hieronymo, potissimum esse tres: domesticus unus, atque in intimis penetralibus; is est caro: deforis alii duo, mundus scilicet, & malus demon.

De primo sic ille ipse S. Doctor. Quamdiu hoc fragili corpore detinemur, quamdiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus adversus carnem, & caro adversus spiritum, nulla est certa victoria. Quæ enim certa esset à corpore fragili, quasi vitreo & rumpi facili? Quæ esset certa in vase fictili, ac luteo? ampliùs dico in putredinis massa, & paludis acervo, ut mirè D. Cyprianus.

Quæ esset certa in corpore, quod est officina spiritus, in qua ex naturæ depravatæ vitio euduntur tela, tela ignea concupiscentiæ, Cupidinis, ac Veneris, adversus eundem spiritum?

Quæ esset certa victoria in corpore, quod est veluti læna quædam animi ad impuros incestosque amores, imò & læna ad devorandum illud robur, quod aliàs esset animi ac spiritus altioris? Cumque ea sit homini caro, liquet quàm acris & periculosa sit cum illa pugna, quàmque incerta victoria.

Et tamen ut ea sit tam hæc quàm illa, securi dormiunt & jacent mortalium plerique.

Si Apostolus vas electionis, & separatus in Evangelium Christi, ob carnis aculeos, & incentiva vitiorum, reprimis

corpus suum, & servituti subicit, ne aliis prædicans ipse reprobis inveniatur, & tamen videt aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, & captivum se in legem duci peccati, si post nuditatem, jejunia, famem, carcerem, flagella, supplicia in semetipsum reversus exclamat. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Tu te putas securum esse debere? Et hæc olim ad Eustochium virginem D. Hieronymus, quæ modò etiam ad nos, ne ab illo, & sub illo domestico hoste securi torpeamus.

Et certè quæ torpeamus maximè, cum ad eum etiam deforis accedat alius, viresque jungat mundus, isque hostis acerrimus, simul & dolosus vel maximè.

Ecclesiasticus mundum hunc aspectabilem pingit plenum laqueis, & retibus tam tenuibus, & subtili artificio textis, ut aciem oculorum propè effugiant. Sic enim de introitu in hanc mortalem vitam: Scito quoniam in medio laqueorum ingredieris.

Et hoc est lemma, quod in ipso vitæ limine scriptum voluit Sapiens, ut in illo legas, videasque quò ingrediaris, dum in mundum ingrederis, videlicet in medio laqueorum, quæ tibi textit caro, mundus, demon, malus utique auceps.

Quid est, inquit Augustinus, in medio laqueorum? in mundo sumus velut in via ad æternitatem; in qua hinc, & inde laquei. Laquei à dextris, laquei à sinistris. Laquei à dextris, prosperitas sæculi. Laquei à sinistris, adversitas sæculi. Laquei à dextris, promissiones sæculi; à sinistris, terrores.

Tu in medio laqueorum ingredere, à via noli discedere, nec promissio te capiat, nec terror elidat. Nec te illa capiet, nec hic elidet, si in medio, in quo & virtus est, nec ad dexteram declines, nec ad sinistram.

Sed & hoc longè difficillimum: quod & animadvertit, & deploravit etiam D. Ambrosius; sic enim ad suos, imò & ad posteros omnes:

Multi laquei quacumque ingredimur. Laquei in corpore, laquei in lege, laquei in pinnis templorum, in crepidinibus parietum. Laquei in philosophia, laquei in cupiditatibus; oculus enim meretricis laqueus est peccatoris, laqueus in pecunia, laqueus in religione, laqueus in studio castitatis, quod præsentiens, ac gemens D. Hieronymus, sic aliquando ad Eustochium, cui vult benè esse cautum.

Memento quia in medio laqueorum ambulas; adeoque & in medio periculorum. Quod ne gratis dictum videatur, ad experientiam appellat, & sic ad illam:

Multæ veteranæ Virgines, castitatis indubitata in ipso mortis limine coronam perdidere de manibus; jactura damnòque irreparabili; quod ne incurreret aliquando, aliarum experientia, & Scripturæ oraculis, probè doctam voluit, dum sic ad illam:

Cave quæso ne quando de te dicat Deus. Virgo Israël cecidit, & non est qui suscitaret eam. Audenter loquar: Cum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna: sed non valet coronare corruptam. Hæc Eustochio S. Doctor, à quo discedo, atque in aviam solitudinem deflecto; in ea mihi obvius erit S. Antonius, magnus Eremita, cui olim objecta eadem mundi species, in excessu mentis, à se totus abijt, atque in Deum excedit, altiore luce illuminatus hunc mundum vidit, laqueis refertum, à terra in cœlos usque, & quidem adeò densis ac tenacibus, ut vix ulla anima extricare se posset, atque in sublime evolare.

Tristis illa ac formidanda imago mundi, hausta fidelibus oculis, hausta & mente, viro Dei primò metum incussit, tum etiam mœrorem, ac lacrymas excivit; denique & has ad Deum voces expressit: Domine quis evadet hos laqueos? dixit & mox tertio audiit: Humilitas, Humilitas, Humilitas;

Et hæc prima ratio evadendi eos laqueos, si quis seipse abjiciat, deprimat, devolvatque ad nihilum sui, hoc est ad infimum.

II.
A Munde.

cap. 9. v. 26.

Lib. 4. in
Lucæ.

supra.

Reg. c. 9.
v. 2.

Phil. 22.

I.
A Carne.Tract. de
Card. oper.
Christi. in
Prologo.

Altera est, si ad summum, id est Deum, animo, cogitatione, votis, affectuque toto ascendat: & hanc suggerit D. Chrysostomus:

Ne deorsum, inquit, volumus; sed superiora queramus, in his ab omnibus mundi laqueis liberi erimus, atque expediti: quod probat vel ipso volucrum exemplo: sic enim inquit:

Etenim volatilia donec altum aërem secant, non facile capiuntur. Ita tu donec ad superiora respexeris, nec laqueo, nec ullis facile capieris insidiis.

At quæ inquires ad superiora ascendam? eadem ratione, quæ aviculæ. His alæ sunt ut ascendant, ut effugiant laqueos, ratiocinationes hominibus, ut peccata devitent, inquit ille ipse S. Præsul, qui etiam alia similitudine id ipsum declaratum voluit, & quasi sub oculos positum.

Si quis ex altissimi montis vertice & urbes, & mœnia despexerit, ea parva videbuntur, & homines iis inambulantes adinstar formicarum, quod & verum quàm maximè, si quis è concavo lunæ ea despexerit omnia.

Sic & animus seipso altior, & cogitatione, affectuque cœlo quasi additus, ac sublimis, parva videbit omnia, divitias, gloriam, honorem, potentiam pro minimis reputabit, & sic paratos ab illis laqueos evadet; adeoque hostem alterum, id est mundum subjugabit, & sub pedibus ponet; uti & deinde tertium, qui est malus *dæmon*. Instat ille, urgetque velut implacabilis generis nostri hostis, & quia sic instat, urgetque, ideo timendus vel maximè; & quidem

Primò ab insita illi natura; est enim *spiritus*, qui cum illo congregiatur caro? qui homo luteus, ex luto argillaque malè compactus? & quia is est, & ii nos sumus,

Hinc grande periculum, anceps pugna, incerta victoria, & propè deplorata; quia non pugnatur æquo Marte, æquove robore.

Deinde ad illud quod *spiritus* sit, accedit insignis quædam illius nequitia, ac malevolentia, quæ totus it & præcepit, ut nos impetat, sternat, profliget. Quod scitè duabus oculis expressit Apostolus, dum appellat *spiritualia nequitia*; & D. Augustinus cum sic de illis: Est insita malevolentia quædam, & perniciēs nocendi istis malis spiritibus: gaudent de malo hominum, & de fallacia nostra, si nos sefellerint, pascuntur. & cum sic pascantur, semper in dolos, & fraudem intenti sunt, semper jugulo nostro imminet, & vim intentant, insatiabili quadam nocendi cupiditate, quam mirè promovet innatum illi robur, indita vis, cui nulla sub cœlo par esse potest.

De illa sic aliquando Iobus: Reputabit quasi paleam ferrum, & quasi lignum putridum es. Non fugabit eum vir sagittarius, quia extra teli jactum est, & quia non est super terram potestas, quæ comparetur ei. Et cum non sit, hinc timor, horroreque belli ab ea impendentis; cui præludit immani quodam rugitu, circuit enim ut leo querens quem devoret. Quod querit electionis est, quod rugit invidia, ira, furoris, desperationis, inquit B. Cæsarius.

At quos querit? in quos & rugit? in optimos quosque: ut enim ille ipse B. Cæsarius: Esta ejus electa, neque ab illo inquiruntur nisi boni, quia se ultro ingerunt mali. Post illos violenter currit, in hos negligenter incurrit.

Et illud est quod suo etiam ævo vidit, deploravitque D. Hieronymus, dum ita stylo lugubri:

Piget dicere quot quotidie virgines ruant, quantos de suo Epist. 22. gremio mater perdat Ecclesia, super quæ sidera inimicus superbus ponat Thronum suum, quot petras excavet, & habitet coluber in foraminibus earum.

Et quia sic excavat, sic & habitat, hinc piis mentibus timor, & sacer quidam horror.

Et meritò, quia ea mali dæmonis pugna, non unius est diei, non etiam anni; sed plurium; sed & totius vitæ, ut sit longissima.

Mirum certè illud, verissimum tamen, quod aliquando Christus B. Veronicæ de Binasco revelavit, cacodæmonem totis annis quadraginta laborasse, ut quemdam Dei servum, vel ad unicum peccatum veniale impelleret.

Tanta in Dei amicos, ac servos tenetur invidia, ira tanta, furore tanto; tanta etiam leviusculi peccati cupidine, qua bonas mentes inficere laborat, atque inquinare, qui mali dæmonis genius, non unius est tantum, sed & omnium, qui facto veluti cuneo in id unum colliguntur, atque adlaborant; quod probat objecta aliquando viro Religioso species.

Vidit ille in amœna unius noctis imagine innu- In vitis
meram propè dæmonum multitudinem, monasterio Patrum.
suo incumbentem: vidit, & astupuit. Vidit deinde Civitati amplissimæ unicū tantū imminere dæmonem; vidit inquam, & secum ipse agitare cœpit, eccur illud? & audit ab annoso sene, & in religiosa palæstra benè exercitato, mirum non esse, quia civitati satis erat dæmon, etiam vel unicus; at monasterio suo nec mille, nec millia satis erant, cujus & rationem hanc accepit, quia omnes propè civitatis illius incolæ dæmonis erant suapte sponte; at monachi omnes, toti erant Dei, & hinc in illos plenis ruunt agminibus, & tamen incassum, quia in Dei ter Opt. ter Max. tutela sunt, atque amoribus.

III.
A Dæmo-
ne.

In Ps. 96.

TRACTATUS DE SINGULARI IN DEUM FIDUCIA.

E hac virtute multi multa sparserunt & ingeniosè, & doctè, & piè: ego pauca; & quidem hoc ordine:

Primo enim quæram quid sit ea fiducia? & quæ ejus notiones? tum qui illius effectus? denique, quæ ad eam invitantia?

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Iacta super Dominum curam tuam; & ipse te enutriet. Non dabit in eternum fluctuationem justo.* Psalm. 54. v. 25.

§. 1.

Explicatio thematis.

IN hoc loco sese fusiùs explicat Interpretum labor: ex illis pauca priusquam ad quæstiones propositas delabar. Sic igitur Vates Regius.

Iacta, inquit, Hieronymus vertit *projice*, quod impetum animi fluctuantis, ac trepidantis apertè designat, simul & amantis, ac planè confidentis in eum, in quem se jactat, & projicit.

Curam tuam, Hilarius *cogitationem tuam*, Hieronymus *charitatem tuam*, quod scilicet & in Deum omnis cogitatio, omnis & affectus conjici debeat, & in eo sisti: ubi enim potius? alii ex Hebræo *lehavecha*, *pondus tuum*, *onus tuum*, *sarcinam tuam*. Verbo uno, quidquid te gravat, atque opprimit, in Deum conjice, & eo te levabit amabilis ejus providentia, quæ & pondus, & onus, & sarcinam tuam excipiet, ac feret Omnipotentis dextra; imò & à te removebit quàm longissimè, quod est amantis, atque indulgentis.

Rabbi Kimhi explicat, & vertit *dona tua*; hoc est ea, quæ tibi donavit liberalis atque effusa Dei manus, ea quoque in eum, seu illorum authorem, projice, ne tibi aliquando excident, ac pereant: certè tutiora erunt, & à malo dæmone, seu prædone, securiora in Dei manibus, ac sinu, quàm apud te, qui pusillus es, & infirmus, à quo, seu prædam eripere potest infestus tibi genius. Ne quid igitur hic tibi rapiat quod Deus dedit, age illud omne in eum projice.

Et ipse te enutriet, hebræa vox majorem vim, & ampliorem habet; ex ea enim idem est, quod *sustentabit*, *suffulciet*, *elevabit*, quæ omnia ut suavem in nos Dei providentiam ostendunt; sic & fiduciam excitant, ne plus æquo de necessaria nobis annona anxii simus; ut enim D. Ambrosius: *Indecorum est homines curare de cibo, qui militant regno*, regno utique cœlesti, cujus ut Rex est Deus; sic & ejus familia mundus, cujus proinde est videre, qui eam pascit, alat, vestiat, & hinc opportunè subjicit illud Psalteris regius.

Non dabit in eternum fluctuationem justo: alii *mutationem*, *lapsum*, *casum*, græca vox *σάλας* fluctum significat, & æstum maris. Et sanè quàm appositè; si enim hic mundus est veluti mare, in eo, fluctus est quælibet in eo mutatio, lapsus, casus, quem diu-

turnum esse non patietur Deus; sed temperabit, componet, sopiet, reddetque justo optatam tranquillitatem.

Et hæc pro littera sint satis. Venio ad quæstionem initio propositam, pro quâ sit

§. 2.

Quid sit ea in Deum Fiducia? quæ ejus symbola? quæ basis? quæ fulcimenta?

DIvus Thomas, Angelicus Doctor, Fiduciam generatim sumptam ita definit:

Fiducia est spes futuri auxilii concepta ex dictis aliorum, vel ex his, quæ sunt in se, vel in alio. 2. 2. q. 129. art. 6.

Aristoteles, purioris Philosophiæ ocellus, cum in Rhetorica de Fiducia disputat, definit esse *spem quandam cum opinione proximæ salutis, & rerum horribilium, vel non futurarum, vel longè remotarum.* L. 2. Rhet.

Hæc ubi dixit, tum multa prodit, quæ fiduciam afferre possunt, & quidem primò si & auxilia vel multa, vel magna, vel utraque adesse videantur, deinde si nulli adversarii, vel si sint, facultatem nocendi non habeant; hæc enim fidentiam afferunt, & animum confirmant.

Est ergo ea *Fidentia spes*, non qualis qualis, non nuda: sed conjuncta *cum opinione*, hoc est persuasione *proximæ salutis*: proximæ, ait; nihil enim magis fidentiam excitat, quàm cum & mala longè absunt, & quæ salutem afferre possunt, vicina sunt.

Et ita evenit in ea, quæ nobis est in Deum fiducia. Est ea *spes* quædam, & quidem juncta, non dicam cum opinione: sed certitudine quadam *proximæ salutis*; *proxima* dico, quia & proximus est, qui vel mala impendentia avertere potest, vel jam inflicta dissipare. Est enim Deus, qui & nobis maximè proximus est, quia maximè intimus (*in eo enim movemur, & sumus*) & cum is sit, semper adesse potest quovis momento, quovis loco, & quidem (quod eam spem mirificè auget) quia potest cum sit Omnipotens, quia & vult, cum sit summè bonus.

Adde, quod ea spes, & jam concepta sit, non dicam dictis aliorum; sed ipso primæ veritatis oraculo, cujus ad nos solemne effatum:

Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Psalm. 90. v. 15.

Et hæc dicta paucis pro fiduciæ notione, venio ad illius quasi symbola, fundamenta, & fulcimenta, quæ à Deo, & in Deo sunt: & fiducia seu naturam, seu proprietates, seu etiam affectus in aperto ponunt.

Ex his primum est, quod fiducia sit velut *anchora*. Sic eam nominavit Apostolus, ut Hebræis animos faceret altiores in ea, qua jactabantur tempestate, & undis rerum humanarum; ita enim ad illos aliquando:

Fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam. I. Anchora animæ. Ad Hebr. c. 6. v. 19.

In hoc mundo, seu irato mari, jactatur & fluctat anima; estque velut in præsentis vitæ salutisque naufragio; dum hinc afflat mali dæmonis aura, malæ dico suggestiones, hinc sirenum cantus, id est voluptatum illecebræ, blandaque carnis lenocinia: inde & mundi reluctantis undæ, fluctusque. Quid in his

in his & illis consilii? quid remedii? certè quod navigantibus, quod propè naufragis. Quid illi? jaciunt *anchoram*, navimque fluctuantem, atque agitatam sistunt.

Fuit antiquis *anchora*, quæ à nautis vocabatur *scra*, ex eo quòd aliis prægrandior, adhiberetur in graviore discrimine, & vehementiori jactatione. De hac ita Joannes Zetze, græcus Author.

Sacram anchoram autem esse ipse à me intelliget, ex anchoris maximam, quam in desperationibus, in salutem navis postremam laxamus.

Verùm ut spes illa, atque in Deum fiducia dicatur, & sit velut *anchora*: est tamen inter hanc, & illam, hoc discrimen: quòd *anchora* jaciatur in profundo, in imo scilicet oceani: spes autem, & fiducia in summo, hoc est in Cœlo, Deoque defigatur: & ita defigendam sibi putant Christianæ, & præcellæ mentes; ita ea nostra hac ætate Ferdinandus II. deinde Imperator Augustus.

Hic rebellantium populorum, ac totius pœnè Septentrionis conjuratione petitus, Regnis aut raptis, aut laceratis vastatisque provinciis, animo inter eos fluctus, ac jactationes semper intrepido, vultuque inter eas clades renidenti, illud patria lingua identidem usurpare solitus.

Deus ex hac aquâ me eruet. Ecce *anchoram spei*, atque in Deum fiduciæ.

Nec illum spes fefellit, aut confudit: hac quippe velut *anchorâ* firmissimâ divinæ bonitatis fundo comprehenso, victor hostium, etiam cùm maximè humano judicio desperata salus esset, tanquam frementes circa se fluctus vidit subsidere; immanesque conjuratorum conatus ad nihilum recidisse.

Tanti refert quî jacias *anchoram*, quî tuas spes colloques, ac figas. sed institutum prosequamur. Vidimus in liquido elemento feliciter ac fortunatè jactam fuisse spem, attendamus ut etiam in solido.

Est enim spes, atque in Deum fiducia, veluti *petra* solida, atque firmissima.

Psal. 72. Appello Vatis Regii fidem, appello & experientiam. Quid ille? sic olim in æstu orationis: *Deus cordis mei.*

II. In hebræo est *Thur*, propriè *petra cordis mei*. Quod ipsum aliis atque aliis locis confirmatum voluit, ut major esset fides; dum enim intemeratam Dei sui justitiam, atque æquitatem prædicat, atque extollit. *Psal. 91.* Sic de illo: *Rectus Dominus Deus noster.*

Deus, est eadem vox *Thur*, & Caietanus vertit *rupes mea*. Et alibi cùm Deum exhibet, atque ostentat velut afflictorum solatium, & desperatis in rebus adjutorium, sic de illis: *Deus adjutor eorum est.* *Psal. 77.* Habet lingua sancta, *Deus Thur*, hoc est, *rupes eorum est.*

Rupes, inquam, non in tarpæo vertice: sed in Cœlo, atque Deo posita. *Rupes*, è quâ in summo indigentia, ac desperationis æstu fluant aquæ, quæ & corporis sitim, & animi etiam languores ardoreque extinguant.

Jactavit Antiquitas rupem illam, è qua Moyses spe in Deum ac fiducia plenus aquas eduxit è quibus & jumenta biberent, & innumera propè hominum multitudo, cui nec absimile posteris sæculis. Visæ quoque rupes aliis, symbola utique aut testimonia ingentis in Deum fiduciæ, quâ eminere visus est B. Eustachius Abbas de Fay.

Henriquez in Fasc. SS. Ord. lib. 2. Diss. 23. c. 1. Defecerant aquæ, exaruerant fontes, & Cœlum ipsum imbres negabat opportunos: hinc mœrere, gemere, & à siti propè fatiscere populus, & pecora. Ad Beati Præsulis, solitum eò loci perfugium confugere, convolare plebs universa. Movit hæc illius animum, & ad commiserationem commovit, & ut erat spei in Deum ac fiduciæ retinens, venit ad Ecclesiam villæ *Rumenel*, baculoque suo petram percussit, & illicò fluxerunt uberes aquæ.

Amat nimirum, quî est *petra cordis*, è petra etiam duriore, aridâ, & penitus exsuccâ fontes educere, ut spem, ac fiduciam magis acuat, atque excitet. Et ita deinde acuit, excitavitque in D. Francisco Assisio.

Huic erat Asinarius, cui in paucis sitienti, cùm aliunde non suppeteret, unde sitim exstingeret, è *petrâ* aquam elicit, ex qua potaret ipse, & Asellus, qui deferendis ad conventum oneribus serviebat, aliàs minimè serviturus.

Maneat ergo fixum illud *petram* symbolum esse, aut testimonium solidioris in Deum fiduciæ; ut qui sit *petra cordis*: sed & aliud est *dextera*, de qua & hoc Psaltis Regii: *Dominus protectio tua super manum, dexteram tuam.* *Psal. 129.*

Quem loquendi modum D. Chrysostomus peti- tum vult à bellis, in quibus olim erant *Parastata*, sive *Adstites*, qui ad bellantium latus assisterent, adhærent, & dextrâ suâ eos protegerent, & ea nobis est Dei omnipotentis *dextera*, symbolum, & firmitudinem fiduciæ nostræ, ut quæ nobis in bello, quod contra dæmonem, mundum, & carnem nobis est perenne, semper assistit, imminet, protegit.

Testes volo, testes amo è sacra Clarevallenfi familia religiosos, quorum hîc juverit meminisse. Eos regebat B. Robertus, primus à D. Bernardo Clarevallenfis Abbas, vir notæ virtutis, ac sanctitatis. Dies erat à festo Paschatis secundus, dies boni nominis, & ominis: in hoc dum intersunt choro, in æstu orationis, & cœlestis in Deum fiduciæ, ecce è religiosi uni objecta hæc species.

In chori medio visebatur *dextera* extensa, quæ sacro religiosorum cœtui solemniter benediceret. Simul- que audiebatur ea vox: *Istud est brachium dominantis, hæc est dextera Omnipotentis.* *Henriquez in Fasc. SS. Ord. Cister. dist. 5. c. 4.*

Ecce symbolum Divinæ protectionis, ecce arrham Divini amoris, & singularis in Deum fiduciæ, basim, & fulcimentum. Vis aliud? illud tibi in manus dabit magnus ille Legislator Moyses, qui sic aliquando ad Israël:

Beatus es tu Israël, quis similis tui, popule, qui salvaris in Domino. In quo enim potius quàm in eo, qui est *scutum auxilii tui, & gladius gloriæ tuæ?* *Deuter. c. 23.*

Emblema nobile Divinæ protectionis, à qua & homini in illam fiducia; in qua enim melius? est Deus protector, est & *scutum*, quo dum in æstu rerum publicarum se tegit David, sic ad Deum: *Protector meus, & cornu salutis meæ.* *Psal. 17. v. 3.*

In primigenia lingua est *maghinni*, hoc est *scutum meum*. Est enim verò *scutum* Deus, est & protector. *Scutum*, quo tegatur homo cùm adversa hostium tela, ceu grava nubes capiti incubuerit, incideritque. *Protector* autem, ad quem insigni fiducia confugiat, cùm incurrent mala.

Fuit illud Hesiodi Poëtæ non minùs pium, quàm ingeniosum figmentum, quo in Herculis *scuto* pictum aiebat, expressumque *portum tutum indomitæ maris.* *In Scut.*

Est mare symbolum adversitatis, utpote ventis obnoxium, fluctibus grave, procellis ac tempestatibus timendum, & frequentibus naufragiis infame.

Et hæc vita nostra mortalis mari magno non absimilis: in ea enim gurges periculossimarum calamitatum, in ea invidiæ tumentes fluctus, procellaque superbientium inimicorum, venti & turbines insolentis maledicentiæ, fortunarum, vitæque imminetia naufragia. Quid in illis consilii? quid auxilii? non aliud quàm Omnipotentis *scutum*, & in eo portus, & sinus placidissimæ stationis, ac quietis; quam dum suspicit, amatque Vates Regius, æstu quodam seu gaudii, seu amoris, seu stuporis exclamat: *Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos ô Deus.* At cur, inquires, coronasti? *Psal. 5. v. 4.*

Enimverò

Enimverò scuta non coronant, sed obtegunt; imò & obtegunt, & coronant. Dum enim obtegunt, & victores efficiunt, & adepta jam victoria triumpho gloriosos reddunt, adeoque & coronant.

Et certè priusquam esset usus coronarum, *scuto* coronabantur victores. Et inde & jam manavit sacer ille mos in Ecclesia, ut Sancti jam donati corona celestis beatitudinis, coronentur *scuto*, in signum adeptæ de suis hostibus, mundo, carne, & dæmone, illustri victoriæ.

Et hinc etiam in vulgus abiit illud, ut viri magni, præstantesque heroës, Vatum oraculis dicantur *scuta terra*; quod alios suo robore, sua autoritate, & constantia tegant, & servant.

Quod si hi, multò magis Deus ipse, qui & *scutum* est nostrum, nostraque protectio, quam dum amat, ambitque *Sigismundus*, Poloniæ Rex, hoc sibi symbolum posuit.

Deus protector sperantium in se. Protector enimverò, quia *scutum auxilii nostri*, quia & *gladius gloria nostræ*, de quo longè melius jactabitur illud, quod de Goliathi gladio David: *Non est huic alter similis, da mihi eum*, ô Deus, spes mea, fiducia mea.

Et verò quidni sit fiducia mea, cum & sit mihi murus, non qualis esse solet urbibus, & arcibus è lapide, aut opere lateritio, non qualis etiam vetustis illis è trabibus, & ingentibus saxis opere tessellato: sed altiori quadam, ac diviniore materia compositus, & adamante solidus atque impenetrabilis.

Ne mireris, Amice Lector, nève me incuses novitatis, ut qui murum tibi fingam adamantinum, eum certè vidit *Amos*, non corporis oculis: sed animi, & hæc tibi, mihiq; & scripsit, & dixit: *Ecce Dominus stabit super murum adamantinum.*

Stabit, inquit, quod est veluti prote, tuaque salute excubantis; *super murum*, quod est sedulò protegentis; *adamantinum*, quod est objicientis hostibus tuis velut impenetrabile munimentum, atque propugnaculum, quo tectus altum dormias, & securè conquiescas.

Et certè quidni sic dormias, sic & conquiescas in protectione Omnipotentis, qui tibi erit pro muro, si voles etiam *igneo*. Ab adamantino accepisti Divini præsidii robur, & vim invictam: ab *igneo* lucem hauries, & ardores, & fulmina, & ignita tela, quibus & hostem adventantem videas, & detegas, & arceas quàm longissimè; ac ne mihi sit fides, tibi fortè dubia & anceps: aliam accipe diviniorem ab ipso supremo Numine, à quo hæc olim Zachariæ ore, calamoque:

Ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu. Quid illustrius? quid tutius? quid beatiùs? sanè igne illo ut nihil ad splendorem magis: sic & nihil ad terrorem. Et hoc, & illo dum frueris, ô anime, in protectione Dei Cœli conquiesce.

§. 3.

Quid sit Fiducia in creaturis? quàm vana, quàm brevis, quàm fragilis, quàm & noxia?

Vulgatum illud apud Philosophos axioma: *Contraria juxta se posita magis elucescunt.* Sic albedo juncta nigredini magis eminet; & calor frigori mixtus effervescit magis: sic & fiducia in Deum composita cum ea, quæ est in creaturis, magis elucescet, apparebitque quàm hæc vana sit & futilis, imò & noxia; & contrà, quàm solida sit illa, & proficua.

Igitur ut ad rem propiùs accedamus, & fiduciam illam, quæ est in rebus creatis, fidelibus subjiciamus oculis, eam quibusdam symbolis veluti nativis coloribus depingemus.

Initium ducemus à Jobo, qui ut in Deo stetit, ceu columna immobilis, sic & nos in eo stare docuit,

nec in creaturis ullis fiduciam ponere. Ecquid enim ipsius calculo?

Sicut tela araneorum fiducia ejus, inquit: spectasti adulta jam ætate, ut telam suam contexit aranea, ut tenuia fila diducit, ut ea in seipsis implicat, ut sese etiam texendo eviscerat nisu improbo, labore sanè inutili. Quid enim ab illo reliquum, quæ & præda in casses veniat? multum si musca levior: & ut veniat, quid illud? certè levissimæ rei attractu, & ventulo exiguo frangitur tela, & ut non frangatur, ancillulæ scopis everritur.

Talis est fiducia in creaturis: araneæ tela est, quam levissima hominum dissipat aura, & tenuissimus adversantis fortunæ afflatus frangit; & ut neque hic, neque illa frangat ac dissipet, franget profectò ac dissipabit, quæ Deo ancillatur mors improba.

Et tamen ut ea sit in rebus creatis fiducia, ut leviuscula, ut inanis, ut frangi facilis, ut prona dissipari: eam tamen mortalium plerique, ceu telam araneæ contexunt. Et hoc est, quod altum deplorat Vates Regius; dum sic ad mortales: *Anni nostri sicut aranea meditabuntur.* Est meditatio sollicita quædam studii ratio, & sollicitudo improba: benè habet si in re solidâ, & stabili insumatur, & quæ ævum ferat, atque æternitatem. At proh dolor! ea meditatio, & cura, ac sollicitudo, quæ plerosque omnes eviscerat, & ipsi anni nostri, totusque vitæ cursus, ut longissimus sit; apud Superos, Deumque reputatur sicut aranea, id est inanis, & futilis labor, & qui momento perit: quia nec cœlo impenditur, nec æternitati.

Et hoc est, quod etiam profundo cum gemitu, fufisque lacrymis lugere auditus Isaïas, dum istud de stultis illis, atque inanibus hominum studiis extulit: *Telas aranea texuerunt.*

Ne porro texere pergerent, optandum esset, ut illis eveniret quod olim in simili hæreticis; ut doctè annotavit Cardinalis Baronius. Eadem hora, qua Romanis Clericis adnitentibus è sexta Synodo facessere jussi sunt ut hæretici, *Macharius* Archiepiscopus Antiochenus, & *Stephanus* ejus discipulus, omnes araneorum telæ in medio populi deciderunt: ut ex eo omnes intelligerent & deterfas esse è domo Dei sordes, & fracta ac dissipata hæreticorum dogmata, fraudulentæque sophismatum captiunculas, ceu telas araneorum. Utinam & sic vana mortalium studia, & inanis in creaturis fiducia omnino concideret: utque concidat, alterum accipe futilis illius ac fluxæ spei symbolum.

Est illud *favilla stuppa*; quid enim potius? est *stuppa* levissima, est spoliū ignis, est fumi mox perituri genitrix, momento quippe incenditur, & momento extinguitur; sic & fiducia, quæ in hominibus, rebusque humanis ponitur, eodem propè quo surgit momento, occidit.

In solemnī Pontificum Romanorum inauguratione, inter festiva gaudia, sacrosque plausus solet incendi stuppa, adjicique præclarum illud monitum: *Pater Beatissime, sic transit gloria mundi.*

Ut scilicet in illo culmine Pontificiæ majestatis, & oculis & animo recurrat inanitatis rerum omnium salubris memoria, spes caducæ, spes fluxæ, à quibus post leviusculam, & propè momentaneam gloriæ lucem, ac splendorem, nihil reliquum sit nisi fumus, & hic etiam momento evanescens.

Et hoc est, quod etiam aliquando extulit, & mortalibus oculis obtulit Isaïas, cum humana omnia dixit esse *favillam stuppa*, non potuit meliore symbolo eorum inanitatem exprimere, cui non multum absimilis est ea, quam Sapiens, aliis, atque aliis symbolis, ac similitudinibus, ceu totidem imaginibus, nobis bellè depinxit, cum sic stultos illos mundi amatores, & opum, & honorum, & voluptatum aucupes, in extremo vitæ limine, suam illam amentiam deplorantes

I.
Tela araneorum.

P/29. v. 19.

cap. 59. v. 5.

Anno Chri-
sti 681.

II.
Favilla
stuppæ.

cap. 1. v. 31.

V.
Gladius.
1. Reg. 6. 27.
v. 9.

cap. 7.

VI.
Murus
igneus.

cap. 2.
v. 5.

Fiducia in
Creaturis
quid sit?

8. v. 14.

deplorantes in theatrum inducit, & sic in ultima illa scena loquentes :

Sap. c. 5.
v. 8.

III.
Alia sym-
bola ex Sa-
piente.

Quid nobis profuit superbia, aut divitiarum jactantia quid contulit nobis ? Ubi hanc sibi ipsis moverunt, injeceruntque quæstionem : tum suâ experienciâ benè docti, hoc luculentum veritati dant testi-
monium.

Transferunt omnia illa tamquam umbra, & tamquam nuntius percurrentes, & tamquam navis, quæ pertransit fluctuantem aquam, cujus cum præterierit, non est vestigium invenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus, aut tamquam avis, quæ transvolat in aëre, cujus nullum invenitur argumentum itineris : sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum. Aut tamquam sagitta emissa in scopum destinatum : divisus aer continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius.

Et hæc extrema vox eorum omnium est, qui & in opum abundantia, & in honorum culmine, & in voluptatum illecebris spem suam, & fiduciam posuere. Quorum inanitatem, fugam, vanitatem in fine deplorant, seridè quidem : sed proh dolor, seridè !

Hanc nimirum veritati vocem expressit ipsa experientia, quæ etiam illos edocuit, ea omnia componere cum rebus maximè fugacibus, & quidem.

1.
Umbra.

Primò *umbra*, quæ nihil est aliud, quàm simulacrum inane corporis.

2.
Rumor.

Secundò *rumor*, qui ut leviter spargitur ; sic & levius evanescit. Inventi sunt aliquando in hoc nostro Belgio, qui quod noctu somniarant, mane spargebant in vulgus : sed ut isti rumusculi deliria erant somniorum, & ludicræ illorum imagines ; sic etiam ut illa quàm citissimè disparebant.

3.
Navis.

Tertiò comparant *navi* aquam sulcanti, quæ ubi graviore aut remorum, aut ventorum impulsu flumina divisit, ac maria, nullum in iis aut vestigium relinquit, aut signat semitam.

4.
Avis.

Quartò *avi*, quæ postquam alarum remigio aëra diffidit, nullum in eo signum relinquit volatus sui : fuit equidem aliquis sonitus, aliquis & sibilus ab illis, hinc & inde aërem, aut ventum concutientibus, sed ubi & hic & ille dissipatus est, nihil in aëre reliquum ab illis est.

5.
Sagitta.

Quintò componit cum *sagittâ* ex arcu tenso celeriter emissâ in scopum : dividit illa, secaturque in primis aërem ; at hic in se mox rediens, mox & reclusus, ita unitur, & coit, ut nemo unus omnium dicere possit, quâ transierit : *ignoratur transitus illius*, inquit Sapiens.

Sic & sublunaria omnia, sic opes amplissimæ, sic coronæ, sceptræ, diademata honorum tituli, sic & voluptas omnis, sic & omnis in illis spes, ac fiducia penitus evanescet, nec quidquam relinquet, nisi jejunum, & sæpè probrosum, ac damnosum illud, *fuisse, nec amplius esse.*

Ibit in sæcula ultima illa vox Philippi III. Hispaniarum Regis, cæteroquin pientissimi. *Nihil prodest Regem esse, nisi ut in morte cruciet fuisse.* Hanc sibi, hanc Posteris, hanc veritati commendandæ vocem dedit jam jam moriturus, experientia doctus quantum in rebus humanis esset inane, quantumque ponderis etiam in corona.

IV.
Alia sym-
bola ex
D. Greg.

Hanc ipsam inanitatem etiam è Petri Sede, & Tiara Pontificia aperuit D. Gregorius Pont. Max. sic enim inquit :

Lib. 16. Mo-
val. c. 5.

Carnalis gloria dum nitet, cadit ; dum apud se extollitur, repensino intercepta sine terminatur : sic nempe aura flatu in altum stipula rapitur : sed casu concito ad ima revocatur ; sic ad nubila fumus attollitur, sed repente in nihilum tumescendo dissipatur : sic ab infimis nebula ascendendo, se erigit ; sed exortus hanc Solis radius, ac si non fuerit, abstergit ; sic in herbarum superscie nocturni roris humor aspergitur ; sed diurni luminis subito calore siccatur ; sic spumosa aquarum bullæ inchoantibus pluviis excitata ab infimis certatim prodeunt : sed eò cele-

rius disrupta depereunt, quò inflata citius extenduntur. Cumq; excrescunt ut appareant ; excrescendo peragunt ne subsistant.

Hæc S. Pontifex è summo sacræ dignitatis vertice, ima despiciens.

Redeo ad Scripturæ Sanctæ Codices, & in iis lego alia symbola humanæ spei, ac fiduciæ, eaque mi-
rum quantum inania. Sic illi :

Spes impii tamquam lanugo est, quæ à vento tollitur, & tamquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur, & tamquam fumus, qui à vento diffusus est, & tamquam memoria hospitii unius diei prætereuntis.

Quatuor producit symbola, videlicet *lanuginis, spumæ, fumi, & hospitii.*

Est *lanugo* veluti mollis lana, quæ per aërem volitat, & ventissimo impellitur, & huic similis spes impii, spes omnis, quæ in creatis est.

Est *spuma* turgescens aqua, orta ex fluctibus maris, aut fluminis inter se collisis : Oceani Ludus, ac ventorum : & huic cognata spes impii, spes humana.

Est *fumus* exhalatio tenuis, & subnigra ex igne assurgens, qui quò tollitur altius, eò citius evanescit, & huic apprimè similis spes hominis impii, ac superbi.

Denique & *hospitii unius diei memoria*, quæ & uno die nascitur, & uno die perit, adventantibus scilicet hospitibus aliis ; à quibus quodammodo obruitur : sic & humana omnia ; ut enim traditur dies die, sic & illa. I modò, illis fide, qui voles, fides certè infidis, inanibus, ac fugitivis, à quibus nihil supererit tibi, nisi pudendum illud *fuisse*, nec jam esse, nec de cætero unquam fore : ideoque si sapias ei fide, qui solus est, & à quo omnia habent esse, solus ipse æternum, immutabile, & beatum esse, à quo ut ipse beatus ; sic & ab illo beati cæteri, aliàs miserrimi.

Sed institutum prosequamur : vidimus quàm brevis, & fugax, spectemus quàm sit fragilis, & rumpi facilis illa spes humana.

De Pharaone, Ægypti Rege dixit olim Rabfaces ad eos, qui in illum confidebant :

An speras in baculo arundineo confracto Ægypto, super quem si incubuerit homo, comminutus ingreditur manum ejus, & perforabit eam ? sic est Pharaon Rex Ægypti omnibus, qui confidunt in se.

Quod de Pharaone Rabfaces, de quæ illa in eum fiducia : hoc & de quovis mortalium dixerò, & de quavis in eum fiducia.

Baculus est, & quidem *arundineus*, hoc est leviusculus, & flecti frangi que facilis ; imò & reipsâ confractus, ideoque super eum si incubuerit homo, comminutus ingreditur manum ejus, & perforabit eam. Tantum abest ut incumbentem sustineat, fulciat, salvet, quin potius destituit, lædit, perdit ; adeò infelix est cæca illa in mortalibus fidentia, & quæ nullam frugem affert, utilitatem omninò nullam : imò (quod culpes, & horreas) damna potius importat, spes avertit, animumque exulcerat.

Amplius dico, fidentia illa *nihilum* esse, sic eam passim nuncupant Divina oracula.

Sic eam Amos Propheta, dum Israëlitas fortunæ bonis ebrios, & in viribus suis præfidentes alloquitur, & acrius carpit ; sic enim ad eos : *Quilatamini in nihilo, qui dicitis, nunquid non in fortitudine nostrâ assumpsimus nobis cornua ?*

Cornua vocat subsidia humana, quibus & se, & suos tuebantur : eaque pro nihilo habet, & nihilum nominat ; cui nuncupationi affinis est illa, quâ eadem subsidia dicuntur, & sunt *mendacium*. Et ea esse viderunt aliquando, atque deplorarunt, sed serius, superbi quidam, & vicino etiam exitio devoti, qui Deo relicto ad homines & humana deflexerunt, atque in eo etiam insaniam suam agnoverunt ; sic enim alto cum gemitu, & sera nimis pœnitentia :

Posuimus mendacium spem nostram, & mendatio pro-

Quos

V.
Alia rursu
symbola
Scriptura.

Sap. c. 5.
v. 14.

4. Reg. 6. 17.
v. 21.

VI.
Baculus
arundi-
neus.

VII.
Nihilum.

Cap. 5. v. 15.

VIII.
Mendacium

Isa. c. 28.
v. 15.

Quos & spernens, & illudens Propheta, imminentem eis ultionem objicit: *Subvertet grando spem mendacii, & protectionem aqua inundabunt.* Ultor enim Deus multiplices pœnas in eos, quasi grandinem impluet, & aliquam veluti aquarum, id est miseriarum cluviem immittet, qua tegantur, atque obruantur toti.

Ecce quàm noxia sit ea in rebus caducis fidentia, quàm & perniciofa, ut proinde jure meritissimo *Jerem. c. 17. Vatum oraculis dicatur & sit maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor ejus.*

Et certè quidni maledictus sit, qui *brachium suum*, hoc est vim agendi omnem, robur, ac præsidium collocat in carne, id est in re mollissima, & maximè imbecilla; quod profectò improvidi est animi, atque in suam perniciem sponte ruentis.

Sed ne longius, abeamus ab istis, & ad illam, quæ in Deo est fidentiam recurramus, videamusque qui, & quàm mirabiles & prodigiosi sint illius effectus, pro quibus sit.

§. 4.

Qui sint effectus repositæ in solo Deo fiducia?

Sunt ii alii atque alii, qui potissimum explicari solent, ubi gravior aliqua necessitas incurrerit, & cui occurrere non potest humana providentia, vel ubi quippiam fuerit supra naturæ vires, & ordinem, vel denique ubi præsens aliquod periculum, quod declinare non valet, aut eludere vis mortalium: In his enim, & similibus, uti excitari solet singularis in Deum fiducia; sic & amabilis-hujus Providentia, atque Omnipotentia sese aperire, atque in mortales effundere. Et quia hoc non tam verbis probandum erit, quàm exemplis, dabimus horum omnium aliqua, & quidem, ut credimus, illustriora.

Ex his primùm occurrit illud, cujus meminit *Wadingus* in Annalibus Minorum, qui cum per urbes, Provincias, & Regna spargi cœpissent, & longè lateque propagari, habitum, ut vocant, primum Capitulum Generale Assisii, ad quod convenère fratres ad quinque millia, relictis (non dicam ad sarcinas) sed ad Divina officia, in singulis cœnobiis quot illis essent satis. Huic porro Capitulo interfuit ipse D. Dominicus cum septem sociis.

Elapsis deinde aliquot annis, cum jam D. Francisco impressa essent sacratiora stigmata, ut esset veluti quædam animata Salvatoris idæa, iterum coactum est Generale Capitulum, vel negotiorum Ordinis ergo, vel certè videndi D. Franciscum, Seraphici amoris prodigium. Et huc quoque conventui adfuit D. Dominicus.

In eo autem Capitulo recensiti religiosi ad triginta millia: exercitum credidisses, & quidem numerolum.

Tertium deinde indictum est Generale Capitulum, cujus & pars fuit S. Dominicus, qui cum advertisset deesse piæ multitudini annonam, sic ad D. Franciscum: *Eamus hinc & Christum oremus seduli, ut qui in deserto quinque hominum millia pavit paucis panibus; & hic etiam fratres pascat.*

Eunt unà, unà & orant, redeuntque ad horam diei nonam: tum D. Dominicus: *Eamus* (inquit) *fratres, eamus pransum.* Cui illi: *Quò ibimus?* nec panis mica suppetit, nec vini gutta, nec quicquam edulii: Quibus ille (ut erat cœlesti fiducia plenus) *Confidite in Domino*, inquit. Itur ergo, benedicitur mensis: imò & vacuis assidetur. Et ecce amabile Divinæ providentiæ miraculum. E Superum regia elabuntur cœlestes Genii numero viginti, assumptâ in eam amoris, ac beneficentiæ scenam adolescentis formâ, speciosâ illâ, & multum amabili, expediti omnes, & probè accincti, fratribus omninò quingentis, & panem, & vinum, & omne genus edulii

subministrârunt: nunquam tam lautè pransum est. Ubi autem sacratori illi epulo datum satis, fratribus omnibus urbaniter ex more salutatis, bini, & bini, è triclinio egressi, videri desierunt. Peracta nimirum erat ea scena, cujus ergo venerant.

Hic S. Dominicus, actis, ut assolet, super mensam gratiis, loco & tempori accommodam orationem habuit, in quâ multa de Dei in suos beneficentia, multa de ponenda in eum fiducia, dixit, & piè & facundè.

Quod Divo Dominico, & Francisco datum admirabili Numinis providentia: hoc deinde S. Francisco etiam soli. Languerat illi stomachus tum ex recenti morbo, tum ex itineris incommodis, tum ex hyemis inclementia nudo pede. Quid erit quod appetitum irritet in summa rerum omnium inopia? occurrit Sancto avicula sylvestris: at unde petetur illa? fidit Deo, votum suum aperit, & ecce mox fores pulsat Angelus equitis forma, tum ex equo descendit, & ad infirmi lectulum admovetur, aviculamque offert, quàm optimè conditam, & sic ad Franciscum: *Accipe serve Dei, quod tibi mittit Dominus.*

Dixit, & evanuit: adeò verum illud Vatis Regii: *Escam dedit timentibus se.* Addo ego & confidentibus.

Quod D. Francisco P. Seraphico datum est eò loci, ac temporis, hoc, imò & amplius, in vasta atque invia solitudine.

In Comitatu Narniensi non procul à castro S. Urbani visitur avia & horrida solitudo, montesque abrupti, horum juga dum superat vir Dei, febris corripitur, & acriore stomachi dolore, quem ut levaret vinum petiit; at unde illud in solitudine ferè nulli pervia? unde in præruptis montibus? quid igitur? aquam hauriri jubet è fonte fortè proximo, tum Deo plenus, plenus & altiore fiducia signo sacratiore Crucis benedicit frigido elemento, & ecce mirum dictu, visuque, in optimum & generosum vinum convertitur, & suum frigus damnat aqua, abjicitque, & vini probè à sole cocti æstus induit. Sumit vir Sanctus, quod illi dederat & mirabilis Dei providentia, & pia in eum fiducia: sumit, inquam, gustat, bibit, & convalescit.

Vidimus effectus cœlestis illius fiduciæ, in paranda etiam per miraculum suis annona: attendamus & alios, qui omnem naturæ ordinem transcendunt, dabuntur illi in sancto Bernardo Clavonio.

Vinæ omnes partim effusâ grandine, partim ignito fulmine sic percussæ erant, ut nihil ab hoc & illo illæsum superesset. Et hoc viderat senseratque pius Præsul, nec tamen ideò animo conciderat: sed pro eâ, quæ erat in Deum fiduciâ, primò vasa omnia è cellario educi curavit, purgari, aptarique, quasi ad uberem vindemiam. Secundò præfectum cellæ vinariæ emisit ad colligendos racemos, qui subridens sic ad Præsulem: *Ne unicus superest, quò ergo colligam?* cui ille:

Vade, accipe racemos, quos inveneris, nam major est Dei misericordia, quàm furor tempestatis: & plus potest Deus reparare, quàm ipsa corrumpere. Fides servorum Dei debet esse fidelis, & constans.

Dixerat, & ecce Cellarius, aliique omnes Religiosi docti obedire quàm, promptissimè perrexerunt, quasi ad copiosam vindemiam. Sed ô grande malum tempestas! tres racemos, eosque marcidos invenerunt, præterea nihil. Eos deinde obtulerunt bono Præsuli, qui eos manu prensans, actis primùm Deo gratiis: Dividamus, inquit, & vasis singulis partem aliquam imponamus. Divisit ipse, & manibus uvæ compressit, atque ex iis defluentes guttas, singulas singulis dolis infudit tum vasa omnia probè clausit, addiditque illud fiduciæ plenum altioris.

Qui è quinque panibus, & duobus piscibus quinque hominum millia pavit, potens quoque est, ut populo oppresso,

*Wadingus
in Annal.
Minor.
Tom. 1.*

*Henriquez
in Fasc. 35.
Ord. Cister.
l. 2. dist. 9.*

6. 7.

oppresso, ac sitibundo satisfaciatur à paucis racemis, & pauculis quoque guttis vasa omnia implere.

Dixit, & è Cella Vinaria excessit, & per dies omnino viginti, & suam, & populi necessitatem fufis ad Deum precibus enixè commendavit. Ubi porrò abière dies illi, dapifer vasa lustravit, & plena reperit vino quàm optimo.

Hic mirari, amare, atque commendare mirabilem illam Divinæ providentiæ largitatem, eamque referre suo Præsuli, qui ut primum audiit, Deo largitori gratias egit, tum vinum omne pauperibus erogari jussit, & ecce tibi prodigium aliud; ferax nimirum in miracula Dei manus, ferax & ipsa in Deum fiducia: ab hac & illa factum est, ut licet in dies singulos, è vasis illis promeretur vinum, & quidem largiter, non tamen imminui visum est; sed potius augeri.

Adeò in suos beneficus, & liberalis est Deus; qui quod hic in vino dedit servo suo S. Bernardo Clavonio, hoc & in pane B. Walleno Abbati Meilrosensi.

Summa erat annonæ caritas, summa & tritici caritas, ac penuria; & ea, quæ monachis alendis vix ad tres hebdomadas sufficeret.

Henriquez.
suprà, dist.
26. c. 58.

Quid in eâ bonus Præsul? ut erat in Deum fiduciâ plenus, oculos & animum in cœlos tollit, tum tritico benedicit, & en tibi miraculum illius fidentia, illius & in egenos beneficentiæ: ita multiplicatum est triticum, ut & monachis, & insuper quatuor millibus pauperum alendis satis superque fuerit ad mentes omnino tres, hoc est, ad proximam usque messem: sic in suos munificus est Deus, sic & munifica in Deum fiducia.

Ea fretus B. Gonsalvus Amaranthus è sacra D. Dominici familiâ, cum advertisset operis deesse vinum, quo & sitim extinguere, & vires labore debilitatas reparare possent, scipione, quo fortè nitebatur petram percussit; & ecce ex ea vinum generosum effluxit. Adeò omnis boni ferax est ea in Deum fidentia.

Jaçet antiquitas, & laudet prodigiosam illam Moyfis virgam, cujus vim attactumque sensere rupes inanimæ; sensere & petra durissimæ, & aquas dedere, fontesque lymphidissimos; sed aquas tantum, vinum nunquam. Hoc nimirum servabatur Evangelicæ legi, legi & gratiæ, quæ sese facilius inclinat ei, quâ de agimus, in Deum confidentiæ, cujus apprimè conficius B. Jordanus, Ordinis Prædicatorum Generalis Magister, adolescenti Engelberto, adhuc Novitio, & ardenti, ac diuturna febris laboranti hæc aliquando dixit: Si fidem haberes, fili, ab infirmitate tu citius posses liberari. cui mox ille: Firmiter credo, & confido, mi Pater. Tum illi Magister Jordanus manus imponens: In nomine Domini, inquit, recipias sanitatem. dixit, & sanitatem agro reddidit depulsa febris.

Bollandus
13. Feb. in
ejus vita
c. 3.

Crederes vim illam miraculorum viro Dei cœlitus affusam expectasse in Deum fiduciam, nec potuisse sine ea sese exercere. Huic nimirum uni sese inclinat cœlum, & benigni Numinis favor, & gratia.

Ita sese inclinavit Alfonso Portugaliæ Principi, & quidem illustrioribus Cœli prodigiis, veluti quibusdam divinæ beneficentiæ præambulis. Juvat eorum meminisse, & quidem ex publicis tabulis, quæ ita habent:

Ego Alfonso, Portugaliæ Princeps, filius illustris Comitum Henrici, nepos magni Aldefonsi. Coram vobis, bonis viris, Episcopo Brachanensi, & Episcopo Conimbricensi, & Theorio, reliquisque Magnatibus: In hac Cruce arca, & in hoc libro Sanctissimorum Evangeliorum aureo, cum contactu manuum mearum, quod ego miser peccator vidi hisce oculis indignis verum Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, in Cruce extensum in hac forma. Hactenus Alfonso, cum solemni illo juramento, qui deinde rei tum gestæ seriem exponit.

Eram, inquit, unâ cum exercitu meo ultra Tagum,

in agro Aurichio, ex adverso autem stabat Ismael, & quatuor Maurorum Reges, cum infinitis propè copis: & hinc in Lusitanica mea gente pavor, trepidatio, & ferè desperatio.

Ecquid enim, aiebant, exiguo militi cum exercitu barbaro ferè innumerabili? cum hoc concurrere non audax modò facinus, sed & temerarium; nec enim pugna erimus, sed adversi martis victima.

Et hæc duces mei, hæc & commilitones, quæ cum audirem, subtristis cœpi mecum cogitare, ^{Henriquez in Fa/c. 55. ord. Cist. l. i. dist. 4. c. 9.} mecum & loqui quid agerem? & ecce in tentorio meo fortè liber erat antiqui & novi Testamenti, illum sumo, aperio, lego: lego, inquam, Gadeonis Ducis fortissimi, victoriam, & sic deinde mecum:

Tu scis Domine Jesu Christe, quia pro amore tuo suscepi bellum istud contra tuos inimicos, & in manu tua est dare mihi & meæ fortitudinem, ut vincamus illos blasphemantes nomen tuum.

Dixit, & cœlesti fiducia plenus supra librum indormiit, & en illi astitisse visus vir senex, qui & hæc illi:

Alfonse confide, vinces enim, debellabūq; Reges infideles, conteresque potentiam illorum, & Dominus noster ostendet se tibi.

Dum hæc in amœna somni unius imagine videt, auditque Alfonso, adest Ferdinandus de Sousa, qui & hæc illi:

Surge domine mi, adest homo senex, qui tuos affatus petit.

Surgit, & senem ad colloquium admittit, agnoscitque eum ipsum esse, quem in illa somni imagine viderat & audierat. Et qui hæc etiam illi, & quidem fufius.

Domine, bono animo esto, vinces, vinces, & non vinceris. Dilectus, es Domino, posuit enim super te, & super semen tuum post te oculos misericordiæ suæ usque in sextam decimam generationem, in qua attenuabitur proles: sed in ipsa attenuata ipse respiciet, & videbit. Ipse me jubet indicare tibi, quod dum audieris sequenti nocte tintinnabulum Eremitorii mei, in quo vixi sexaginta annis favore altissimi, egrediaris extra castra solus sine arbitris, ostendet tibi pietatem suam multam.

Hactenus Eremita, cui paruit Alfonso, & nocte sequenti ut tintinnabulum audit, ense, & scuto armatus, exiit extra castra: & tum illi hæc objectæ rerum magnarum imagines.

Primò, ad Orientem vidit splendescere radium, qui mirum quantum auctus Solis instar emicabat.

Secundò, in ipso radio, veluti cœlesti quadam tabella, impressum ingens crucis signum, ei que confixum Christum.

Tertiò, hinc & hinc innumeram propè multitudinem juvenum candidissimorum, quos lectos è Cœlo genios credidit.

Hæc ut vidit Alfonso, posito ense, scutoque, pronus in terram corruit, & lacrymis madere cœpit, Deumque supplex rogare, pro sua, suorumque salute, tum sic ad Dominum:

Quid tu ad me Domine? credenti fidem vis augere? augè porrò, ut & te videant, & brachium tuum sentiant infideles.

Vix ea dixerat, cum sic illi Dominus: Confide Alfonso; non solum enim hoc certamen vinces; sed & omnia alia, in quibus contra inimicos Crucis pugnaveris, utq; pugnes duce me, me & auspice, sub Regis nomine, in hac pugna ingrediari, & ne dubites, vinces.

Ego enim adificator, & dissipator Imperiorum, & Regnorum sum; voloque in te, & semine tuo Imperium mihi stabilire, ut deferatur nomen meum in externas gentes.

Et ut cognoscant Successores tui datorem Regni, insigne tuum ex pralio, quo ego humanum genus emi, & ex eo, quo ego à Judæis emptus sum, compones, & erit mihi Regnum sanctificatum, fide purum, & pietate dilectum.

Dixit,

Dixit Christus, & simul ab Alfonso videri, simul & audiri desit.

Hic paucis te volo, Mi Lector, ut luce clarius in *Alfonso* Principe videas, quantum in Divina illa fiducia sit momenti, quantum & boni.

Primum enim ab ea *Regis* nomen, & Regni majestatem accepit Portugallia: nec ulli mortalium Regium illud decus debuit; sed uni Christo. *JESU*.

Tum etiam *insigne* Regium, pretium utique redemptionis nostræ, quinque videlicet Christi vulnera, quæ deinde pro scuto Regio transmisit ad posteros.

Denique & insignem de hoste victoriam: pugnavit enim, vicit, & de quinque Regibus triumphavit *Alfonso*, & innumeram propè Maurorum multitudinem solo instravit, captis hinc & inde illorum signis. Tanti refert in Deum fiduciam suam omnem conjecisse.

Hæc nimirum pro armis, pro scuto, proque omni præsidio, non tantum in communi Reipublicæ periculo, sed & in privata cujusque fortuna; ubi illi ab hoste clades impendere videbitur.

Rex unus aliquis in D. Franciscum De Paula nescio quibus furiis incitatus, triremem emisit cum quinquaginta sicariis, qui vel vivum abducerent vinculis onustum, vel mortuum solo insternerent. Quid hic Franciscus? Jam exscenderant sicarii, jam monasterio imminebant, jam & illius capiti, cum sic ille ad religiosos pro parente optimo mirè sollicitos: *Ne timeatis*, inquit, *sub Dei manu sumus, hac & regimur, hac & protegimur: si Deus annuat, capiemur enimverò; si renuat, minime: sine illius nutu nocebit nemo.*

Dixit, & immotus stetit instar columnæ, cujus scilicet basis erat insignis illa in Deum fiducia; atque ab hac insignis etiam in viro Dei constantia: hac capti milites è lupis agnifacti sunt, hac & captus Rex ipse iras posuit, & animam ferocem. Tantum momenti fuit ea in Deum fiducia.

Huic dum innituntur grandes animæ, Deum unum aspiciunt, despiciunt cætera.

Ita despexit S. Basilus: Incurrerat hic in iras *Valentis* Imperatoris, qui & exilium minari, & mortem, & extrema quæque supplicia: ad quæ Basilus nihil territus, hoc adjecit unum: *Quod alia pro nihilo putantes Deum solum intuemur.*

Ita pro nihilo duxit enses, rotas, ungulas, catastas, ignes, & si quod aliud est crudelis lanienæ instrumentum, & hoc quia Deum solum intuebatur, cætera ne aspectu quidem dignabatur. Tantum poterat vel unicus Dei intuitus, & repõta in eum fiducia.

§. 5.

Quæ ad eam fiduciam in nobis excitandam sint incitamenta?

Incitamen-

Primum ducetur ab incredibili quadam propensione, qua Deus ipse fertur in nos juvandos, maximè ubi humana deficiunt omnia; tum enim sese exerit atque explicat vis divina. Hujus porro cœlestis inclinationis pondus amabile advertisse visi sunt vetusti sapientes, ac potissimum Lacedæmonii, quibus datum illud Apollinis oraculum: *Vocatus, & non vocatus Deus aderit.*

I. Divina opensio.

Vocatus quidem, quod est imploratæ beneficentiæ: *non vocatus autem*, quod est ultroneæ, & velut indebitæ commiserationis: ab hac inclinatur summum in Cœlis Numen, ut etiam non vocatum, adsit tamen, & præsto sit miseris mortalibus, quod est summæ bonitatis, summæ & beneficentiæ, quæ non cadit nisi in Deum; qui ut est infinitè providus, hominum salutis atque incolumitati ita consulit, ut non expectet preces nostras, sed conatus omnes nostros præveniat, atque etiam præoccupet in-

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

dormientem animum, & nihil minùs quàm de Cœli dono cogitantem.

Quod ipsum Vatis ore calamoque pollicitus, dum sic de sua in mortales omnes providentia: *Erit, & antequam clament, ego exaudiam.* *1/aj. c. 63. v. 24.*

Non vocem, non clamorem miserorum expectat Deus: sed audit, exauditque antequam vel vocem edant, vel clamorem in Cœlos effundant; imò verò quod amplius, & majus est, ipsa solummodò desideria audit, atque exaudit.

Desiderium pauperum exaudivit Dominus, inquit *ps 9 v. 17.* Propheta Regius, qui & adjicit quod mirè facit ad illustrandam eam, de qua agimus Dei in nos propensionem: *Præparationem cordis eorum audivit auris tua*, Psalmo eodem.

Crederes Deum ipsum cupidissimè aurem admove ad cor hominis, ut persentiat si quis sit vel tenuissimus animi motus, si quæ pia cordis quodammodò micatio in bonum, ut statim advolet, manum tendat; atque opituletur.

Non expectat dum erumpat cor in votum, dum sua desideria Cœlo explicet; sed vel ipsam ejus præparationem attendit, vel ut Symmachus vertit, *inchoatum propositum*, & quasi embrionem voluntatis humanæ.

Tanta est Divinæ illius mentis ad nos juvandos cupiditas, propensio tanta, quam demirans D. Bernardus: *Non vocatus*, inquit, *adsuit, prævenit preces: nec verba expectat; sed solus cogitationibus advocatur.* *Serm. 9. in Cant.*

Et hæc amabilis Dei in nos propensio, stimulus II. esse debet ad illam, de qua agimus, in eum fiduciam: A mira Dei cui accedet & alius à mira illius in nos ipsos providentia. Illam ut excitaret, acueretque Christus, exemplum petiit à Liliis agri: sic enim inquit:

Considerare lilia agri quomodo crescant: non laborant, neque nent: dico autem vobis: Quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. *Matth. c. 6. v. 28, 29.*

Nativam liliorum vestem componit cum ea, quæ artis erat in liliis, quibus aspersa erat Salomonis vestis, quæ etsi niteret auro, gemmis micaret & unionibus, floreretque liliis opere phrygio intertexti, cedebat tamen nativæ liliorum vestis, & candori.

Ratio est in promptu: quia hæc erat à natura; illa ab arte. Ars imitatur quidem naturam; sed nunquam adæquat. Ars est quasi simia naturæ: ut ergo simia imitatur hominem, & omnes hominis gestus; & tamen nunquam fit homo. *Simia enim semper est simia, licet aurea gestet insignia.* Sic & ars, ut præstans sit, nunquam tamen attinget ad naturæ decorem, ac dignitatem: quia qualis qualis demum ea sit, est tantum adumbratio naturæ, non natura: hinc vetus illud, & verissimum effatum:

Pulchros esse factus artis: aureos natura.

Et tamen hi ut aurei sint, id est pretiosissimi, ac præstantissimi, sunt ab authore naturæ sine ullo eorum opere, labore, cura: lilia enim, uti & flosculi omnes, ut rosæ, ut violæ: & candorem, & purpuram habent à natura, & illius authore, eoque solo; nec enim *laborant, neque nent.*

Quod si lilia, si rosas, si violas Deus sic vestit, sic ornat, quantò magis homines in se confidentes & vestiet, & ornabit?

Certè si de illis; quibus tantum inest anima vegetans, tanta tamque mirabilis est Omnipotentis cura, quanta de homine, cui inditur rationalis anima, quæ etiam & emitur Christi sanguine; quæ Dei capax, quæ gloriæ, quæ beatitatis?

Profectò quantum inter hominem, & lilia discriminis interest: tantum necesse est interesse, inter hujus, & illius curam, amorem, providentiam.

Ea se explicuit in castris Hebræorum, quæ ex Ægypto in manu forti eduxit Deus, & in avia solitudine per annos quadraginta duxit, fovit, nutrit. Erant in iis facilè vigesies centena millia hominum, præter

præter equos, boves, aliaque animalia, & hos tamen omnes in deserto sterili aluit effuso copiosè e Cœlis manna, insuper & eorum vestes incorruptas servavit, imò (quod magni prodigii fuit, & miræ novitatis) effecit ut illæ cum pueris sensim, ut illi crescerent, nec passus est etiam calceos deteri in longa illa peregrinatione: quod si adeò providus fuerit etiam in populo aliàs duræ cervicis, & propè pervicaci, quantò magis in eos, qui & mitioris sunt ingenii, & Deo uni, ceu bonorum omnium fonti, præfidentes.

*Psal. 54.
v. 23.*

His certè uti nunquam deest fiducia; sic nec deerit eadem Dei ter Opt. ter Max. providentia. Et huic uni, cæteros inter, vel maximè subnixus D. Franciscus Assisius, hoc sibi, hoc & suis dare solitus viaticum, nec aliud ullum, quàm illud Psaltis Regii: *lacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet.*

III.
Ab effusa
Dei bene-
ficientia.

Curam dico, hebraicè *lehabcha*, quod Chaldaus vertit *spem tuam*, Hieronymus *charitatem*, Vatablus: *Pondus*, vel *sarcinam tuam*; in eum conjice, nec se subtrahet. Et hic est alter ad fidentiam stimulus, additur & alius ab effusa in nos etiam Dei beneficentia. Hanc testantur aliæ atque aliæ ejusdem appellationes, quas (quæ infinita illius bonitas fuit) sibi quodammodò inscribi voluit, & quidem.

cap. 4.

Primò Osee voce, calamoque; sic enim inquit: *Ego quasi Ros Israël.*

Rorem dixere veteres Jovis & Lunæ filium, erudito sanè invento, quo indicatur Deum & Lunam roris effectricem ecce ingenti mortalium bono, potissimum autem Israël, in quorum terra cum à Maio ad Octobrem usque nulla foret pluvia, ros vitalis Divino beneficio stillans fruges omnes animabat, & inde dictus est Deus *quasi ros Israël*: Quia quod ros terræ, hoc illi erat Deus: quod summæ fuit beneficentiæ.

Ros terram aridam, exsuccam, & à nimia siccitate hiantem, ei molliter incubans, humore sic imbuit, ut fecundet, & in fructus uberes explicet.

Sic & Deus Animæ, ceu arido solo, imminens, & quodammodò incubans, ceu ros gramini, eam maligna sterilitate damnatam omni bonorum genere fecundatam reddit: & hanc cœlestem beneficentiam indicatam voluit, cum Osee voce dictus est *quasi ros Israël*. Aliàs cum Hebræis appellatus est *Saddai*, hoc est *mamma*, & *mammeus*.

Recensuerunt Judæi decem Dei nomina, augusta quidem illa, summa, Divina; inter quæ nonnulla majestatem ostentant, alia bonitatem commendant, inter quæ vel maximè illud, quod hebraica voce dictus sit *saddai*, id est *mamma*, vel *mammeus*; cò quòd sit homini, quod infanti *mamma*, imò quod totus *mammeus*.

Quod si is est, ecquis erit adeò, vel à natura, vel à se, vel à Deo alienus, qui in ejus veluti sinum non se conjiciat, ut in sinum matris solet infantulus, qui in eo & lac sugit, & quietem invenit, & securitatem. Ei quippe si quid horridi incurset sese immergit, ibi sat tutus: & tu, ô anime, in Dei, ceu matris sinu, te immerge, ibi satis securus: immerges autem si in eo fiduciam omnem reponas, & spes omnes tuas, ibi præsidium inventurus, alibi frustra quæsiturus.

Eugubinus meminit alicujus traditionis, quæ apud Hebræos invaluit. Ferebat illa Deum Opt. Max. ex quodam pacto obstrictum esse iis omnibus, qui in eum spes suas omnes posuissent, maximè verò si cætera deessent omnia.

Inde manavit apud Græcos ea paræmia, qua dicitur *Deus è Machina*: hoc est, Deus deploratis, & desperatis in rebus adest: ac proinde jure meritissimo pronuntiavit illud D. Chrysostomus: *Cum humana spem omnem negat: tunc divina dispensatio clarior fulget.*

TRACTATUS

DE LIBERALITATE.

Liberalitas largiùs sumpta, alia, atque alia est. Una ad ipsum quodammodo Numen, & Superos affurgit, Ecclesiam spectat, sacras ædes, ac donaria, in quæ sese effundit.

Altera se inclinat in patriam, Amicos fortunæ tenuioris, viros apprimè litteratos, & Artifices in arte sua principes.

Postrema in egenos, atque in hospites sese explicat, & illos quidem tecto excipit, & mensa liberaliore: hos autem donis onerat, aut eleëmofynis largioribus levat è pulvere, & sordibus paupertatis. De his & illis mihi in præsens erit

QUÆSTIO UNICA
MORALIS.

Ad illa verba: *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.* Prov. c. 19. v. 17.

VT Liberalitas largiùs sumpta in tres veluti partes dividitur; sic & fœnus, quod ad illam sequitur, ut patebit ex dicendis, maximè verò in secunda, & tertia illius parte.

§. 1. *Quid sit Liberalitas?*

Definitio-
nes.

Lib. 2. Rhet.

ARistoteli purioris Philosophiæ principi: *Liberalitas est virtus pecuniæ benefactiva, cujus contrarium est illiberalitas.*

Eidem Philosopho: *Est mediocritas circa pecunias L. 4. Ethic. dandas: nam liberalis dabit propter honestatem, & rectè, quibus oportet, & quando, & quantum oportet.*

Medium enim tenet Liberalitas, & ut virtus sit, hæret in medio, inter ipsa vitiorum confinia; nec ad avaritiæ sordes declinat, nec ad prodigentiæ largitatem deflectit.

D. Thomæ Aquinati: *Liberalitas est virtus bene dispensandi divitias in usus bonos, sibi, suisq., & aliis.* 2. 2. q. 117. art. 1.

Et hæc de Liberalitate pressius sumpta, ex scholæ & rectæ definitionis legibus, Largiùs ut sumam, aliis atque aliis descriptionibus, ceu totidem coloribus depingam, tibi que sub oculos ponam, Amice Lector.

Ex his prima hæc occurrit, eaque & autoritate probata, & exemplis firmata; huic *Liberalitas est virtus Regia.*

Advertit doctissimus Abulensis Reges olim propè fontes, & juxta arbores sacro olco delibutos. *Vnctio*, inquit, & *Coronatio Regum* fiebat apud fontes, & arbores. Sic de *Adonia*, *Salomone*, & *Abimeleco* legimus. In cap. 2. 3. Reg. 9. 23.

Primò enim regalia decora juxta fontem Rogel collata. Secundò propè fontem Siloe. Tertiò denique propè quercum celeberrimam Sichen. Tum inquit quæ causa? certè prima fronte æquiùs videretur in frequenti Senatorum turba, in aula regia, in foro, aut rostris. Minimè tamen id censuit, id voluit Antiquitas. Quæ illi ratio? Hæc placuit Abule n -

Abulensi: ut fontibus, ut arboribus veluti quibusdam beneficentiæ symbolis docerentur etiam ex ipsa inauguratione in suos esse debere profusos, cujus profusionis symbolum est fons, qui à fundendo dicitur, & arbor quæ & fructuum ubertate pascit, & viridi ramorum pompa delectat: sic & Reges beneficiorum, ceu aquarum perenni gurgite, suos & irrigent, & imbuant, & fecundent, & liberalitatis suæ fructibus pascant; & sic erit illis hæc virtus regia.

I. Regiam dico: quia etsi eam in omnes cadere oporteat, præsertim tamen in Principes, ac Reges, qui ut maximè possunt, sic & maximè debent esse liberales, si modò ii sint, quos aut natura fecit, & avirus sanguis, aut fortuna finxit, & populorum favor. Ut enim scitè Theodoricus Italiæ Rex apud Cassiodorum: *Gratiam Principis dignitas nuda non facit: sed liberalitas.*

Et nihil tam Regium est, quàm fecisse felicem: at felicem quodammodo facit, qui liberalius donat. Et ita donarunt quotquot ferè Reges, non tam à purpura, sceptroque; quàm ab animo, & ingenio, innatàque altiore indole, id est regia.

Ab hac cæteros inter eminere visus est Titus Imperator, qui tam benignus erat, & humanus, & comis, ut diceret: *Neminem qui aspexisset Imperatorem, abire tristem debere.* Et in alios tam beneficus, ut si quo fortè die nulli fecisset benè, mœstus ac mœrens effunderet illud: *Hodie non imperavimus, quia neminem beneficio affecimus.* Scilicet illi benefacere, erat imperare.

Et hoc beneficentiæ regis exemplum dedit Antiquitas, majus aliquod propè nostra spectavit, & laudavit ætas in Alphonso, Neapolitano Rege; hic cum aliquem exciperet memorantem tritam illam Titi querelam, qua scilicet diem se perdidisse lamentabatur, quoties vesperi recolebat nulli se ea die beneficium contulisse; exclamasse dicitur: *Gratias refero, quas possum maximas præpotenti Deo: quod nullum hætenus ex hoc capite perdiderim diem.*

Ita nimirum gestorum magnitudine, & beneficentia perenni implevit Alphonso, quod pronuntiavit Titus; cui etiam benefacere, fuit & imperare.

Quod illi, hoc & aliis; quibus etiam alios ditare, fuit ditescere,

Ita fuit Ptolomæo Philadelpho, Ægyptiorum Regi, qui cum Amicos magna cum voluptate locupletes faceret, addere & solitus Regium istud: *Melius est ditare, quàm ditescere.* Hoc enim plerumque est & avaritiæ, & sordidæ tenacitatis: illud autem munificentia, & liberalitatis.

Maneat ergo, quod hæc virtus sit Regia.

Amplius aliquid dico, etiam Pontificia: si enim profanos decet ea liberalitas, longè magis Deo Divisque sacros, quales Episcopi, & Pontifices: cum enim patrimonio Christi ferè tantum sint divites, eo uti debent sibi parcè, profusè in alios.

Et ita usus Alexander Papa hujus nominis V. & animi magnitudine, & liberalitate clarissimus. Hic, ut testis est Onuphrius in ejus vita, sic in omnes munificus fuit, ut vix quicquam sibi, palatioque relinqueret, quod non effunderet alienæ utilitati. Quare liberali joco dictitare id solitus: Se divitem fuisse Episcopum, pauperem Cardinalem, Papam propè mendicum, mendicitate videlicet non sordida; non abjecta: sed magnifica, sed elata, & Dei quodammodo æmula. Et hinc mihi datur in manus altera liberalitatis notio, qua dicitur, & est Virtus Divina, ac Deo quodammodo propria, quam in hunc modum prædicat D. Iacobus.

Qui dat omnibus affluenter, & nemini improperat.

Tria hinc annotat Apostolus, quæ insignem Dei in mortales Liberalitatem mirè commendant.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Primò quod *det omnibus*, quod divinæ est munificentia, quæ neminem suorum beneficiorum vult esse expertem.

Secundò, *affluenter*, ut fontes omnes beneficentiæ apertos intelligamus: affluunt enim illi, ut refluus Oceanus solet.

Tertiò, quod *nemini improperet*, hoc uno contentus, quod largiatur, quod effundat: ut meritò D. Ambrosius Deum dixerit esse *opulenta largitatis, nec avarum munerum, nec beneficii parcum, nec gratia angustum.* Et certè quæ avarus? quæ parcus? quæ angustus esset is, cujus *natura bonitas*, cujus proprietates beneficentia?

Sanè Dei hanc esse proprietatem liberè asseruit D. Gregorius Nazianzenus; cum sic aliquando de illo pronuntiavit: *Nihil esse Deo tam proprium, quàm in omnes esse munificentissimè liberalem.*

Et hinc à sponsa in amoris cantico, dicuntur *manus ejus tornatiles, aurea, plena hyacinthis*, vel ut alii, *canes c. s. plena Chrysolitis*, vel denique ut Septuaginta, *plena tharxis*, hoc est, quæ aurum, & gemmas, id est pretiosissima & clarissima dona effundat in mortalium capita, & hoc quasi ex Divinæ bonitatis, ac beneficentiæ Oceano; hunc enim indicat vox *Tharxis*, quæ in Divinis litteris mare significat.

Quod si liberalitas virtus est Regia, profectò eam amare, eam sibi familiarem, & domesticam, imò & suam facere debent viri principes, ac Reges, sibi que in aurem, & animum insinuare sæpius illud Xenophontis: *Regi esse honestius beneficiorum, quàm trophæorum multitudinem relinquere.* Et hoc Hilberti: *Regiam manum melius donativo splendere, quàm scepro.*

Et jure sanè meritissimo: quot enim Regi sunt beneficia in alios collata: tot etiam sunt trophæa beneficentiæ victricis, & triumphantis caritatis.

Quod si eadem munificentia virtus est Pontificia; eam amare, eam suis exhibere debent Infulati Patres, ac Pontifices. Denique si & virtus Divina, certè eam tam hi, quàm illi ambire debent, & votis omnibus prosequi, & ambabus veluti manibus complecti; & sic miseris Dii esse, non natura; sed pia quadam æmulatione Divinitatis, quam & perdidisse, & amasse videtur Plinius ubi hoc extulit: *Deus est juvare mortalem.* quod & declarat græca illa parœmia, quæ dicitur *homo homini Deus*, non natura, ut dixi: sed beneficentia, quæ hominem Deum quasi facit, certè Deo propinquum.

Quæsit ut aliquando Plinius, ad quem redeo, quæ via esset ad immortalitatem, & quomodo homines possent in Deorum catalogum referri? & respondit: si de afflictis satagerent benè mereri.

Hæc, inquiebat, ad æternam gloriam via, hæc proceres ière Romani, hæc nunc cælesti passu cum liberis suis vadit maximus omnium avi rector Vespasianus Augustus, sessis rebus subveniens.

Ubi ista de hoc & illis prætulit, tum etiam producit illud, quod populis in more positum:

Hic est vetustissimus mos referendi benè merentibus gratiam; ut tales Numinibus adscribant. Quibus verbis apertè innuit illud, antiquo id usurpatum more, ut ii Diis adscriberentur, qui in alios liberalius beneficia contulissent; quod licet perperam factum sit, & non sine nævo vanæ superstitionis; ostendit tamen ex communi populorum sensu, & voto, beneficos quasi Deos esse.

Et hinc venio ad primam beneficentiæ partem, quam mihi initio propositam volui, pro quâ sit

§. 6.

*Primæpars Liberalitatis, aut veriùs illius umbra,
petita à profanis, Gentilibus, & Turcis erga
Deos etiam falsos.*

HI licet in profunda Gentilitatis nocte, errorum tenebris, in eos tamen mirum in modum munifici fuerunt, quos vel Deos credebant, vel Diis adscriptos, vel etiam in aliquas eorum exuvias: quæ propensio licet non sit virtus, est tamen quædam illius umbra, in qua spectari poterit *Alexander Magnus*, & quidem adhuc puer, qui Diis sacrificans, cum & multum thuris, & frequenter in ignem injiceret, *Leonides*, qui illi erat Pædagogus, hæc ei:

*Plutarch.
in Apophtegmatibus.*

Tam sumptuose, ô fili, sacrificas, cum regionem thuriferam subjugaris. Itaque illa potitus, hanc ad cum Epistolam dedit:

Misi tibi thuris & casia talenta centum; ne posthac in Deos sis avarus, sciens nos etiam aromatifera potitos regione.

Sed hæc munificentia ut testis magnæ mentis, in fumos abiit: demus alias, quæ vel in auro, argento, & gemmis, vel in profanis fanis eluceat. In illis, etiam hoc quo vivimus ævo, eminere visi sunt Turcæ. Ab his exempla petere placet, vel ut Principibus Christianis stimulos addam, ut & ipsi, in sacra Deo Divisque templa pii, sancti, & liberales sint: vel, si secus parci, & sordidi; pudore suffundam.

Quà longè, latèque patet Turcicum Imperium, patet ea nefanda superstitio, & immanes substructiones, quas Turcæ *mosqueas* appellant, eæ & sua mole spectabiles, & cultu, & multitudine propè supra fidem.

*Itiner.
Radziwillii.*

In sola *Cayro*, Ægypti hodie Metropoli: sexies mille supra octingentas, eæque turribus insignes numerantur.

In urbe *Fessa* plures septingentis, quarum quinquaginta superbè extructæ. Earum princeps, *Carrannem* dicta, nongentis lampadibus collucet, & (si nostri ævi historico sit fides) ducentis aureis in dies singulos dives est. Ecce quæ profusio in *Mosqueas* illas: at longè maxima in eam, quæ *Meccana* dicitur, quæ teterrimo Pseudoprophetæ *Mahometis* tumulo, atque exuviis servandis erecta. In ea facellum visitur interius, supernè totum auro collucens, latera verò hinc & inde attalico peristromate obteguntur, è laqueari lampades pendent propè innumeræ, & quidem ingentis omninò molis, ac ponderis. Est qui recenscat argenteas ad tria millia; atque ex auro solido, sex supra sexaginta, præter candelabra auro argentoque fusa, quæ uti & lampades, diu noctuque collucent exuviis ac sepulchro impii *Mahometis*; luxu prorsus immani, atque damnando; qui tamen arguit multis in locis Christianorum parsimoniam ac tenacitatem, quâ sit, ut neque Sanctorum reliquiis, neque (quod deplorandum magis) ipsi Venerabili Eucharistiæ Sacramento, vel una luceat, ardeatque lampas.

Sed ne longiùs: à Turcica illa superstitione transeamus ad Indicam, & è multis, quæ de illa dici possent, pauca proferamus.

*Petrus du
Larric l. 6.
Histor. Ind.
c. 10.*

In India Orientali Rex *Porca*, sibi suisque crexerat idola nongenta, quibus diebus omninò singulis cultum aliquem exhibebat; additis etiam ad singula denariis: locum porrò illum, quo clauderantur idola illa, subintrabat propè ad solis ortum, hora scilicet sexta matutina; & in profano illo impioque ritu stabat ad duodecimam meridianam, id est sex continenter horas; & hoc Rex ætate juvenis, regis curis ac negotiis implicitus, quibus nec vacabat ipse eo toto tempore, nec ullum ad colloquium admittebat, quidquid demum occurrisset.

Et hanc superstitionem vidit stupuitque nostra hæc ætas; Anno scilicet hujus sæculi quinto. Ec-

ce quis in Idola cultus. Videamus quis etiam in reliquias profanas licet, & nefastas.

In *Ceilano Regno* erectum ab incolis fanum, & mole, & opere visendum, atque ejusmodi, quale hætenus non tulerat India. *Padogem* vocabant. In eo colebatur *Dens Simii candidi* auro inclusus, & gemmis nitens. Cultus autem illius *Dentis* adeò invulnerat, ut illius adorandi causâ, à quingentis circumquaque milliaribus ingenti numero peregrini concurrerent: quæ insana superstitio, non tantum rudis abjectæque plebeculæ animos occuparat: sed (quod mireris, ac damnes) etiam Principum, etiam Regum corda dementarat; ut ex iis nemo ferè unus esset, qui non quot annis legatum aliquem eò destinaret, religionis ergo (verius superstitionis atque insanie) ea porrò in eo erat posita, ut *Dentis* illius imaginem ceræ impressam, magnoque sumptu emptam domum reportarent. Ecce quo prolabitur cæca gentilitas, ecce quo misellos rapit improbus dæmon; ecce ut illudit impiè velut emissæ de styge simia. At non diu illudit. Venit enim *Dens* ille unâ cum suo fano in potestatem Lusitanorum, non sine immani luctu doloræque Indorum, & Dynastarum, & Principum; qui *Dentem* illum quâ precibus, quâ minis, quâ etiam oblato septingentorum millium aureorum litro repetierunt: adeò pretiosæ illis erant profanæ illæ impiæque Numinis umbræ, atq; exuviæ, quas tamen nec prece, nec pretio redimi passi sunt Lusitani, ne Indis illis, cœcæque gentilitati, aut materia redderetur superstitionis, aut idololatriæ occasio ad posteros transmitteretur.

Hic pedem, animumque sistant nostri temporis hæretici, atque à paganis discant, quis sacratioribus Sanctorum reliquiis, atque exuviis honor, quis cultus impendi possit, ac debeat; & quàm religiosè, quàm piè in Dei Divorumque templa impendatur, & Occidentis aurum, & Orientis gemmæ.

Neque de his, & illo jactitent antiquum illud, ac damnandum proditoris Iudæ: *Vt quid perditio hæc?* Ista de unguento in Christi pedes à Magdalena effuso infamis, & avarus proditor, quæ etiam modò Calvinistæ, cum vident piam illam in templa sacrorum vasorum profusionem.

Ante bella Bohemica, & infandam illam à Ferdinando II. illius Regni defectionem, fortè Monachium venerat *Fridericus*, Palatinus Rheni; qui à Serenissimo *Maximiliano*, Bavaricæ duce, eductus ad visendam Collegii ac templi nostri fabricam, à Serenissimo Duce *Wielmo*, parente utique suo, regio planè sumptu extructam. Ut in eâ vidit candelabra argentea ingentis molis ac ponderis, lipsanothecas, aliæque anathemata, monumenta utique Bavaricæ in Deum, Divosque pietatis ac munificentie; ea aspiciens oculis minùs æquis, & animo iniquiore, sic ad Maximilianum: *Vt quid perditio hæc?* Cui ille non minùs scitè, quàm piè: *Domine cognate, ista sunt verba Iudæ.* Digna Maximiliano, digna Bavarico sanguine responsio, ad quam astupuit *Fridericus*, & altum exinde siluit.

§. 3.

Primæpars Liberalitatis Christianorum in Ecclesiam, & sacra aedes, & inde earundè opulentia.

Hanc dum non ferunt hæretici, nos reduci volunt ad ipsas nascentis Ecclesiæ cunas, & quidem pauperes illas; uti & pauperculus etiam earum pastor: Petrum intelligo, Apostolorum & Pontificum principem, qui ut piscator fuerat, sic & pauper esse, & videri deinceps voluit; utpote vilior lacerata tectus, & propè mendicato vitam sustinens.

Et iste Hæreticorum, auream illam Ecclesiæ Romanæ opulentiam impugnantium, Achilles est, cui favet & vetus illa calumnia; Episcopos olim aureos, pedo usos ligneo; modò verò ligneos, pedo potiri

potiri aureo. Cui non abſimile illud, quod regio, joco, Epifcopo Larmutenſi objeciffe dicitur Ludovicus II. Gallia Rex. Viderat illum portari mulâ bullis aureis illuſtri: & ſic ad eum.

Olim Epifcopi, vel aſinis infidebant, vel pedes incedebant. Cui Epifcopus: *Et olim Reges paſcebant oves: diſtingue tempora, concordabis & jura.*

Et certè diſtinguenda omninò tempora: ut enim in hominum vitâ alia infantia, alia pueritia, alia adoleſcentia, & virilis ætatis eſt ratio; alia & ſenectas: ſic & in Eccleſiâ. Demus illius quaſi infantia conſonam fuiſſe paupertatem, cum & candidi Chriſtianorum mores, & prima vigeret innocentia: at cum hæc elanguit, cum & illi jam lapſu temporum detriti, atque in pejus mutati, ab externis illis fortunæ opumque phaleris, & ipſi Eccleſiæ, & ejus Præſulibus authoritas & gratia conciliari debuit, quæ jam à virtute non potet. Quamquam nec illud tibi concedo, adeò pauperem ſub initia fuiſſe Eccleſiam.

Quis neſciat in ipſis Eccleſiæ incunabulis, cum fideles omnes ſua abjicerent ad Apoſtolorum pedes, ingentes inde collectos fuiſſe theſauros, qui in communes uſus cederent.

Quis ignoret eò loci, ac temporis Imperatores (veriùs tyrannos) iis ipſis theſauris avidè inhiaſſe: & inde Levitam Laurentium à Valeriano & craticulæ ſuperpoſitum, & lento igne toſtum, ut theſauros illos proderet. Certè ſi exigua in illis fuiſſet pecuniola, non adeò exarſiſſet barbara illa & inſolens ejus potiundi cupido. Igitur & ſumma in iis vis auri, argenti que fuit. Et proſectò ſummam fuiſſe probat inter alia, ea D. Cypriani Epistoſta ad Epifcopos Numidia, in quâ ſcribit ſe ad illos transmittere centum millia ſeſtertium, quibus captivi redimerentur.

Ad illam, quæ privatorum fuit in Eccleſiam beneficentia, ea jam undequaque per orbem diſfuſa; accēſſit inſignis Principum, Regum, Cæſarum in eandem munificentia, quos ſacros beneficentiæ fontes nec ſiſtere, nec intercludere debuit provida mater Eccleſia; ſed potiùs aperto ſinu & admittere, & retinere, futuros utique præſidio, vel adverſus inſolentiores Barbarorum atque Turcarum incuſſiones atque impetus (ut videmus etiam hodie ſub Alexandro VII. Pont. Opt. Max. quem Deus Eccleſiæ ſuæ diu ſoſpirem velit) & vidimus aliquando ſub Alexandro hujus nominis III. quem Imperator Fridericus Barbarouſſa adverſis armis impetit, & quem deinde partim Venetorum copiis, partim etiam ſuis proſligavit, atque ad oſculum pedum abjectum vidit, in quo & illud ad Pontificiam in eo majeſtatem ſolemne fuit; quod cum ſacris pedibus oſculum figeret, Pontifex altero pede collum illi apprimens, ac terens, hoc velut oraculum fuderit: *Super aſpidem, & Baſiliſcum ambulabis, conculcabis Leonem, & draconem.* Cui cum Imperator, ſecti, terique impatiens dixiſſet: *Non tibi: ſed Petro.* Subintulit Pontifex: *Et mihi, & Petro.*

Dixit, & truces Imperatoris iras, impetusque fregit: non fregiſſet autem niſi præſidio fuiſſet ea, quam dixi, Eccleſiæ opulentia.

Quod illi: hoc deinde rebellibus filiis, etiam Præſulibus ac Paſtoribus, quos ſubinde & ab officio, & à fide abire contingit. E multis unum dumtaxat producam, ne calamum explicare videar in tam infando & ferali argumento.

Vidit aliquando Moguntia Archiepiſcopum ſuum, nomine Chriſtianum: re autem ipſa deinde Apoſtatam, hæreticum, & Sanctæ Sedi, Imperioque rebellem.

Hic vino languidus, debilitatus ſtupris, primò voce, & lingua eructare cœpit bonorum cædes, & ipſa Germaniæ totius incendia; quæ deinde longè

R. P. Lobbetii Tractatus Aſceti. Tom. VI.

lateque ſparſit, collectis copiis, ex ſenibus deſperatis, ex agreſti luxuria, ex ruſticis decoſtoribus, ex monachis decucullatis, quibus omnibus pro ſymbolo adjecta in vexillis hæc epigraphe: *Libertas.*

Cum his copiis, & immani hæreticorum colluvie Boloniam petiit, impugnavit, expugnavitque, ac deinde ſacram ædem ingreſſus, ut erat galea teſtus, ſacrilego auſu, inauditæque à ſæculis impietate, Miſſam cantare præſumpſit, cui accinebant trecenti monachi, & ipſi galeati.

Miſſæ Introitus fuit: *Gaudeamus omnes in Domino, diem feſtum celebrantes.* Epistoſta: *Sancti per fidem vicerunt regna.* Verſus: *Dextera tua Domine fecit virtutem, alleluia.* Evangelium: *Cum audieritis prælia.*

Sic impii in ſacris ludere, & ſcripturis abuti: hos perditæ mentis æſtus, & hæretici furoris impetus ut audiit Romanus Pontifex, non illicò anathematis fulmine feriendum ratus, impotenti malo levia primùm fomenta, & medicamenta adhibuit, deditque litteras amoris, & paternæ benevolentia plenas, quarum hæc fuit inſcriptio:

Chriſtianiſſimo Chriſtiano, Sedis Apoſtolice Legato, Imperialis aula Cancellario, Romana Eccleſiæ filio, Paſchalis Papa, ſervus ſervorum Dei

Flectere debuerat, atque emollire feroces animos ea ſummi Pontificis humanitas, atque indulgentia; ſed acuit magis, atque efferavit. Ut ſi luculento igni, vaſtæque incendio modicum aquæ ſuffuderis, vires inde ſumit inſultans flamma: ſic & his litteris, velut affuſa quadam Romanæ benevolentia lympha, & majores animos aſſumpſit, & ferociore: indeque in arma, cædes, atque incendia prorupit; atque inſtar torrentis ruptis veluti compagibus ſeſe effudit, & effuſiſſet magis, niſi illum ſtitiffent, & Cæſaris, ac Principum Germanorum arma, junctæque ſimul Pontificis authoritas, atque opulentia: adeò opportuna reprimendis, ſeu rebellium, ſeu etiam Apoſtatarum impiis conatibus. Sed ne longius: neque enim hic controverſiam inſtituo de opulentia Eccleſiæ, fueritne ea conveniens, necne; hanc aliquando fuſius agitavi Duaci in *Queſtionibus Quodlibeticis*, cum iis præſiderem, Illuſtriſſimo, ac Reverendiſſimo Domino D. Gaſpare Nemio, hodie Cameracenſi Archiepiſcopo, tum illius Almæ Univerſitatis Rectore magnifico, & in iisdem *Queſtionibus* etiam Oratore, Anno hujus ſæculi 1627. Non, inquam, illud ago in præſentia; ſed hoc tantum, quod mei eſt inſtituti, quæ Chriſtianorum in Eccleſiam, & ſacras ædes munificentia, & quæ exinde etiam earundem opulentia, contra quam pugnant, & more ſuo debacchantur hæretici, quorum hoc etiam fuit commentum.

Eò loci, ac temporis quo *Conſtantine*, & nomine, & re etiam ipſa *Magnus*, Romam, aliasque adjacentes oras S. Silveſtro Pont. Max. permittit, fingunt illi auditam hanc è Cœlo vocem:

Hodie ſeminatum eſt venenum aſpidum in Eccleſia Dei.

Ridiculum ſanè commentum, reponendum inter aniles fabulas, à vacuo cerebello, vel in Lutheri Tricliniis, vel in Calvini officina confectum, quaſi & turpe ſit, & noxium Eccleſiæ Præſulibus, & fundos, & redditus aſcribi. Certè & ratio boni communis id exigit, & probat natura, & omnium propè nationum conſenſio; in qua ne Chriſtianos tantum producam, unum è multis, eumque Ethnicum, in medium afferam.

Erit is *Dayri*, Japonum Imperator, qui Bonziis ſuis addixit tredecim valles, longo ſanè tractu diſfuſas, ipſo ſitu amœniſſimas, & ſoli, Cœlique genio, atque aſpectu fœcundas, atque amabiles, quibus inſuper addidit in redditus annuos ducenta aureorum millia, & præterea etiam oppida duo, quorum incolæ teneantur diebus ſingulis deferre *Bonziis* cibos omnes, etiam coctos, & probè conditos.

In iis porrò vallibus sumptu publico erecta Idolorum fana ad tria millia octingenta, & tot etiam *Bonziorum* cœnobia.

Ac ne putes ejusmodi profana fana situ, & squallore esse horrida (qualia fermè astant nostri temporis hæretici) in uno ex illis in ara principe visitur *Idolum* prægrande lamina tectum aurea. habet illud tria capita, brachia verò triginta, totidèque manus.

Hoc idolum ambiunt mille quingenti colossi, in quibus eminent tot minorum idolorum statuæ hominis forma & magnitudine, omnes aurea lamina tectæ, & gemmis etiam illustres. Et hæc sunt Ethnicæ superstitionis ac munificentiae prodigia, quibus simile nihil habet Christianus orbis; habet tamen quod in iis miretur, & quod in Deum ac Superos pius imitetur, & quibus, si non paria, at saltem non multò inferiora concedi velit: Et verò jam concessit Christiana in Deum pietas.

Ne omnes consector (quod longum foret, & mihi adynaton) stylum sistam in Augusto Cæsare, *Constantino Magno*. Vix è sacro baptismi fonte exierat, cum in uberes beneficentiae fontes erupit, & fontem illum, qui corpori animoque eluendo servierat, Cæsarea munificètia ornavit, ditavit, beavitque.

E Porphyretico lapide vas ingens fuit, quod intrinsecus argento purissimo vestivit eo pondere, quod libras argenti caperet ad tria & amplius millia, in fontis medio assurgebat columna Porphyretica, quæ phialam sustinebat ex auro purissimo librarum quinquaginta, in ea collucebat lampas balsamo gravida, & olens, quæ sacrum ignem alebat. In fontis labro visebatur Agnus aquam è vase excipiens, atque effundens, isque è solido auro librarum triginta. Ad agni dexteram conspicuus erat Salvator noster è puro argento, librarum centum septuaginta. Ad agni lævam eminebat S. Ioannes Baptista, & ipse ex argento factus, pondo librarum centum; hinc & indelatera stipabant, lymphasque ubere cornu fundebant, cervi septem, & ipsi argento fusi, singuli octingentis libris graves, quibus accedebat Thimiameterium ex auro solido, pondere librarum decem, cui lucem ac splendorem addebant gemmæ majores quadraginta duæ, omnes ex ultimo Oriente petitæ.

Et hæc tua munificentia fuit Auguste Cæsar, hæc tua pietas, & in sacra profusio, quam amabit, commendabitque posteritas omnis.

Mitto alios Europæ Principes, ac Reges, qui & ipsi in Ecclesiam mirè profusi. Et quidem è Gallia Carolos, Dagobertos. Ex Hispania Alfonsos, Ramiros, Petros, è quibus hic Aragoniæ Regnum Pontifici Romano vectigale fecit. Taceo ex Hungaria Stephanos, Ladislaos, Ludovicos, quorum adeò effusa liberalitas fuit, ut tertia Hungariæ pars Ecclesiæ cesserit.

Præterea inclytos Angliæ Reges, è quibus *Inna*, Rex pientissimus, ac munificentissimus, suum ipse Regnum Sanctæ Sedi Romanæ tributarium fecit, fancivitque ut domus singulæ amplissimo regno sparsæ, D. Petro quot annis denarium argenteum penderent, vel in arrham obligatæ illi fidei, vel in sacræ servitutis pensum, ac veluti Anathema.

Duravit ea Tributi ratio ab anno Domini septingentesimo quadragesimo, ad annum millesimum quingentesimum trigessimum tertium, quo & tributum pendi vetuit *Henricus Octavus*, & Ecclesiæ jugum excussit, & templa ac cœnobia spoliavit, vastavit, incendit, ea strage atque amentia, ut unico tantum anno dicantur arsisse decem templorum ac cœnobiorum millia, quæ Majores illius avita pietate, ac regia munificentia erexerant, adeò ab illis degener ipse, degeneres & posterius; quos utinam benignius aliquando Cœlum aspiciat, & Ecclesiæ Ro-

manæ, ejusque capiti, D. Petro, ac successoribus reddat. Et certè quidni reddat omni jure debitum, & humano, & Divino.

Alredus Abbas Cisterciensis, qui vixit anno Domini 1164. in vita S. Eduardi, Angliæ Regis, scribit vastata à Danis Anglia, & Regia stirpe propè extincta, cum jam ruinæ immineret suæ, Episcopum unum aliquem, pro eâ Deum impensius orasse: ei que apparuisse S. Petrum, Apostolorum Principem, qui spopondit nasciturum Eduardum Regem, qui istis omnibus malis, & modum, & finem poneret, & hanc insuper causam addidisse: *Regnum Anglorum esse Christi Regnum, & suum*. Et tale deinde fuit sub Eduardo Angliæ Rege, utinam & aliquando sit sub *Carolo II.* quem Deus terris diu sospitem velit, & inde Cœlis etiam beatum.

§. 4.

Secunda pars Liberalitatis in Patriam, Amicos tenuioris fortune, viros litteratos. & artifices peritiores, vel denique in non petentes & promiscuè in omnes.

IN Liberalitate cenleo servandum imprimis illud, quod de seipso Seneca:

Quidquid habeo, nec sordidè custodiam, nec prodigè Lib. de Bea. spargam. Nihil magis possidere me credam, quam bene ea vita. donata. Non numero, nec pondere beneficia, nec ulla, c. 20. nisi accipientis æstimatione pendam. Nunquam id mihi multum erit, quod dignus accipiet.

Hæc Romanus Sapiens; & rectè. Sordidè enim custodire quæ habueris, est avaritiæ, & tenacitatis; prodigè autem spargere, est profusionis: & hæc & illa extrema sunt, adeoque vitiosa. Media ibit virtus, media & liberalitas, quæ benè donata, non amissa credet; at servata: & beneficia non numero, non pondere æstimabit; sed accipientis merito, quod nunquam multum esse sentiet, qui donaverit: sed potius parum, ut qui beneficium non ex se ponderet, sed ex eo, qui acceperit.

His ita ex naturæ lege, & rationis placito constitutis, descendendo ad alia atque alia genera liberalitatis, quæ ut à me hîc tractatur, Virtus est, & quidem.

Primò ea, quæ in patriam est: ut enim illi debetur amor, & pietas, sic & munificentia, cum eam In patriam. & hæc, & ille exegerit, puta, ut servetur illa.

Digna melioribus ceris ea Atheniensium Matronarum, ac Virginum in patriam beneficentia, bellum erat cum Romanis, & quidem acre, quæ terra, quæ etiam mari: deerant rudentes, quibus instructæ naves in altum prodirent.

Quid illæ? crines suos ultrò obtulère, nobile spoliū capitis, quia illius etiam ornamentum, quod sanè illis & auro, & gemmis pretiosius; quantum tamen illud erat omne, concessit patriæ bono, atque civium salutis, liberalitatis genere à sæculis inaudito, quod scilicet invenit & ingeniosa necessitas, & singularis in Patriam pietas: cui non multum ab similis est ea, quam subjicio, & quam nostra vidit, & amavit ætas.

Primus Proregis imperio Indiam obtinebat *Ioannes Castrius*, cum ecce actum de bellica expeditione, pro retinenda *Dienfi Arce*, utpote quæ plurimum faceret ad rei Lusitanicæ bonum, & belli momentum: sed, ô grande malum! pecunia deerat, adeoque belli nervus. Quid igitur Matronæ Goanæ? omnes datis gemmis annulisque ita juverunt: ut se non modò mundum muliebrem omnem collaturas dicerent; verum oppigneratis, & venditis etiam filiis, si opus foret, argentum inde conflaturas se sanctè affirmarent. Uteretur ipse, ut è Republica esse existimaret. Nimirum se filios Reipublicæ, non sibi genuisse intelligebant: ea erat in patriam pietas, ea quoque munificentia.

Venio

Baron.
Anno 335.

II. Venio ad aliam, quæ est in *amicos*, quos vel fortuna, vel adversus aliquis casus, vel ipsa malevolorum invidia de suo gradu dejecerit, atque ad paupertatis angustias redegerit: in eos liberalem esse, Virtutis est; aliàs in amicos sua profundere, non tam virtutis est, quàm naturæ, quæ etiam vel maximè in sanguinem propinquum inclinat, non sine aliquo nævo.

In Amicos primæ fortis beneficis fuit inprimis *Arcefilaus*. Is amico pauperi, & paupertatem suam dissimulanti, ægro autem, & ne hoc quidem confidenti deesse sibi sumptum ad necessarios usus, cum clam succurrendum judicasset, pulvino ejus ignorantis sacculum subjecit, ut homo inutiliter verecundus, quod desiderabat inveniret potiùs, quàm acciperet. Et hoc est animi beneficii, ac liberalis: quod disertè ostendit Seneca, qui *Arcefilaum* secum ipse colloquentem inducit.

De Benefic. 5. 10. Quid ergò? ille nesciet à quo acceperit? primum nesciat, si hoc ipsum beneficii pars est; deinde multa alia faciam, multa tribuam, per quæ intelliget & illius authorem. Denique ille nesciet accepisse se. Ego sciam me dedisse. Parum est, inquis, parum, si scenerare cogitas; sed si dare, quò genere accipienti maximè profuturum erit, dabis, contentus eris te teste. Cujus rationem subjicit, quia alioquin non benefacere delectat: sed videri benefecisse.

Id ubi dixit, tum addit, quod ipsa beneficii lex, & natura exigit, & quæ liberali ac benefico debet esse in oculis, primisque votis.

Hæc beneficii inter duos lex est; alter statim obliuisci debet dati; alter accepti nunquam. Quod declarat & ratione, & exemplo.

Lacerat, inquit, animum, & premit frequens meritorum commemoratio. Libet exclamare, quod ille triumphali proscriptione servatus à quodam *Cæsaris* amico, exclamavit, cum superbiam ejus ferre non posset. Redde me *Cæsari*. Quousque dices? ego te servavi, ego te eripui morti?

Id ubi exempli retulit, tum dignam cedro sententiam profert:

Qui dedit beneficium, taceat: narret, qui accepit; hoc enim & illud postulat ipsa beneficii natura. Sed de hac satis.

III. In litteratos. Descendo ad aliam munificentiae partem, quæ sese effundit in Litteratos, & iis animos facit ad politioris litteraturæ studia, aut alia altioris disciplinæ.

Erga primi generis homines sese explicuit *Sebastiani* Lusitanorum Regis eximia Liberalitas,

Ioanni Barrio Historiæ Lusitanicæ Conditori, tria aureorum millia annuè donavit; potestatemque fecit tantum aromatum ex India privato nomine cœmendi, quantum ad quatuor millium summam conficiendam satis esset.

Ad hæc suos inter nobiles adlegit, menstruis bis mille *maravedinis*, veteri Lusitanorum computatione, ejus Viduæ quinquaginta millia: atque ad filiæ dotem expediendam, unius navis in Indiam solventis præfecturam attribuit, quæ solet esse quæstuosissima. Et hæc *Sebastiani* in virum apprimè litteratum munificentia.

Major profusio Christianissimi Regis *Ludovici*, hujus nominis XI. Huic erat doctor medicus *Iacobus Cortier*, qui illius animum ita occuparat, ut sibi persuaderet ab eo & sanitatem, & vitam suam penitus dependere; & ita quidem ut illius beneficii, artèque viveret: aliàs brevi moriturus.

Ea persuasio, quæ Regis animum prorsus invaserat, fecit, ut ei in singulos menses decem aureorum millia pro stipendio pendi jussit ex ærario regio; rara, & parum sana profusione.

IV. Artifices. Quid facias? subinde etiam magnæ mentes non tam veritate ducuntur, quàm opinione; cui plus æquo concedunt. Et hæc de illa in viros eruditos munificentia: delabor ad aliam, quæ est in artifices, qui cæteris ea in arte eminere videntur.

R. P. Lobbetii Tractatus Affectici. Tom. VI.

In eos *Carolus V.* Imperator Augustus, licet bellicis continuis ærarium exhaurientibus; liberalitatem & in aliis amavit, & ipse exercuit.

Ut reliqua, & fortè majora dissimulem, *Titianum* pictorem, quo nemo illa ætate, spirantia Heroum & Principum ora meliùs ad vivum expressit, quoties se pingeret (nam sæpiùs fecisse legimus) toties aureis mille donavit, ac demum attributis annuis redditibus, in equestrem ordinem adlegit, ut scirent omnes Principum liberalitatem arte non vinci.

Addo & aliud hac in parte munificentiae genus. V. Exhibetur illud etiam non petenti, quod quandoque In non petentes. verecundiae est, & ingenui ruboris: uti è contrario petenti negatur, quia subinde, & sæpiùs est impudentiae, & effrontis animi: quod & censuit, & facto probavit *Archelaus*. Ab hoc convivium cum familiaribus celebranti, cum nescio quis improbus homo, poculum aureum sibi dari petiisset, illicò jussit puerum dare illud *Euripidi*: quod cum miraretur, & damnaret ille; subjecit *Archelaus*: Tu quidem vix dignus es, qui petas: sed ille, ut etiam non petens, accipiat.

Et hæc munificentia magni est atque ingentis animi; majoris illud quod subjicio, in omnes effundi, neminemque à se vacuum abire. Et ea fuit *Juliani Cæsarii Cardinalis*, qui parcus domi, atque in se durus, in alios tantum non prodigus, certè benignus in omnes, de quo ipsius œconomum dixisse ferunt amico:

Enimverò si Dominum meum absque pallio, ac toga purpurea prodeuntem videris, tu quidem mirari noli; quæcumque enim domi sunt, petentibus donat. Adeò effusa in eo Liberalitas.

§. 5.

Tertia pars Liberalitatis in hospites, ac peregrinos.

Hæc duo jungi placuit, quia in hos, & illos sese dividit pia munificentia; uti & charitas illius veluti parens; est enim munificentia veluti foetus quidam Christianæ charitatis, & quidam nobilissimus.

Igitur ea primò hospites excipit, atque amplectitur, iisque & tectum præbet, & quæ ad victum sunt necessaria, imò & commoda; mensa quâ potest lautior fovet, ac recreat, quod est liberalitatis, quam & amat terra, ac suspicit: & Coelum ipsum aspicit, ac probat, etiam sæpiùs miraculo.

Ad *Alferium*, Abbatem Cavensem, venerant hospites septem; sed ô malum paupertas! in religioso penu non erant nisi ova quinque: quid hæc inter septem? ea penuria bonum Abbatem sollicitum habuit, atque ad Deum supplicem, qui & supplici adfuit, atque ad ejus preces, ac vota; ea multiplicavit in septem, ut singula singulis cederent. Adeò hospitalitati indulgens Numen.

Quod illi: hoc & *D. Guilielmo* Abbati, cui eadem Dei providentia annonam auxit; frumentum enim, ac vinum sic accrevit, ut quò plus caperent, plus haurirent; plus esset quod & caperent & promerent; adeò Superis cara atque amabilis hospitalitas, quam & commendabit illud, quod subjicio.

S. *Brigida* Virgo peregrina, fortè deflexit ad virginem religiosam, cui cum nihil aliud suppetere, *Bollandus* quod frugali mensæ apponeret; vitulum occidit, & 1. Feb. in ejus vita. c. 16. partem illius assam suæ hospiti apposuit. Id ubi orto jam sole rescivit *Brigida*, Deo supplex accidit, & vitulum integrum ac vivum restituit, ut hospitalitatem illam etiam miraculo compensaret, acceptumque redderet etiam cum scœnore. Et verò sic reddidit, cum reddidit pinguiorem. Crederes Coelum capi, ac delectari eâ hospitalitatis beneficentiâ: nec Coelum tantum, sed & maria: promunt illa, quod profundo sinu claudunt, atque in continentem effundunt.

7. Feb. in
ejus vita
cap. 3.

Ad S. Lucam Juniolem, cognomento sui ævi Taumaturgum, Româ adveniant monachi duo, hospites quidem grati; sed in paupere & vacua cella nihil erat, quod illis cederet: & hinc dolor, hinc gemitus, & piæ apud Superos querelæ, quibus dum plusculum datur, ad vicinum maris littus confident, & purum illud, ac renidens à sole elementum contuentur, oculosque pascunt jucundo spectaculo, & alternis fluctuum vorticibus; cum ecce è mari exilit ingens piscis, & pinnis, ceu alis quibusdam, subvectus in aëra, ad monachos quasi advolat, atque ad eorum pedes accidit, palpitans, ac subsiliens, atque ad opportunum epulum invitans. Crederes etiam maria, etiam mutos pisces hospitalitatem & prædicare, & loqui, & illi quâ possunt etiam inservire.

Et certè quidni inserviant? cum & ipsi Angeli, supremæ illæ Cœlorum Intelligentiæ, imò & Christus, & Deus ipse eam amet, atque approbet; imò quod mirere magis, à pusillis mortalibus excipi gaudeat ut hospes, & subinde ad eam charitatis scenam peregrini personam induat. De Angelis quidem extant apud Authores probatæ fidei luculenta testimonia. E multis unum produco ex S. Antonino, qui sic de S. Iuliano, hospitatore.

Hic aliquando dum inter venandum cervum insequitur, & propè assequitur, audit ex illo: *Quid me insequeris, qui patris & matris tuæ occisor eris?*

Astupuit Iulianus, & ne eò veniret sceleris, atque immanitatis, procul abiit à Patria in exteras regiones, ubi & Principem invenit, & sub illo stipendia fecit, ac deinde Castellanam, virginem nobilem in uxorem accepit, exul à patria, exul à parentibus, qui dum fortè filium per avias ditiones quæritant, incidunt in ejus uxorem Castellanam, quæ ut didicit esse Iuliani conjugis sui parentes, eos benignè ac liberaliter excepit; imò & lectulum suum illis concessit, dum interea de more ad Ecclesiam pergeret. Aberat fortè Iulianus, cum domum regressus, comperit jacentes suo in lectulo parentes; ratusque conjugem suam illic esse cum adultero, ut erat militaris ac ferocis animi, utrumque stricto pugione confodit, seque domo eripuit; abeunti occurrit uxor Castellana, à quâ dum attonitus quærit, ecquinam ergò suo jacerent in lectulo? intelligit suos esse parentes, quos illa exceperat hospitio, & suomet in lectulo.

Hic recurrit memoria auditæ quondam à cervo inter venandum illius vocis, imò & vaticinii; recurrit & prænuntiatum scelus, ac parricidium, in quod licet inscius & incautus inciderat. Quid igitur animi? quid consilii? quid remedii tanto & tam horrendo in facinore? occurrit illud, si ad fluminis rapidissimi oram hospitale erigeret, & illic peregrinos transmitteret, exciperetque hospitio, ratus ea poenitentia, eo labore, ac de fatigatione quotidiana; iis & hospitalitatis officiis placari posse Superos, iratumque Numen.

Et verò placati illi, placatum & hoc ea charitate, atque in peregrinos beneficentia, qua deinde & usus è Cœlis Angelus. Hic, ut antè insinuavi, pauperculi personam assumpsit, atque è ripa ulteriore Iulianum inclamavit intempestate nocte, sub Jove frigidus, & quasi à gelu constrictus totus. Adfuit illic Iulianus, de more transvexit, atque in humeros sublatum, & igne ciboque recreatum, in suum ipsemet collocavit lectulum. In hoc tantisper jacuit, qui languidus, qui infirmus, qui leprosus apparuerat: at mox, quam ad tempus induerat personam, sensim exiit; nam & rubere illi facies, & nitere, & collucere tota; imò & de strato in quo jacuerat, attolli, atque in æthera conscendere visus; prius tamen & illud, ad tam benignum, ad tam liberalem hospitorem auditus dicere:

Iuliane, è Cœli Regia me demisit Deus, ut & gratam illi acceptamque poenitentiam tuam indicarem, & remis-

sum etiam scelus. Dies crastina, & te, & castellanam conjugem, poenitentia tua consortem, Superis, & mihi junget.

Dixit, & loqui, & videri desit. Hic paucis testifisto; Mi Lector, audisti Iulianum gemini parricidii reum, audisti & poenitentem, & à commissio sceleris, Deo indulgente, liberum; audisti & Cœlis additum: at unde & hoc, & illa? utique ab hospitalitate, quam in peregrinos exercuit: ab hac, & benignior à Superis indulgentia, & beatitudo: & hanc & illam amas, atque ambis? ama simul, & ambi in hospites, ac peregrinos beneficentiam. Et certè quidni ames, atque ambias, cum in ejus partem venire gestiant ipsi Angeli? imò & Christus ipse, Excipe quid actum cum Iuliano altero. Is erit Iulianus, Episcopus Conchenensis.

Hic admittere solitus & hospites, & peregrinos, & iis mensam suis ipse manibus sternere. Ex illis aliquando cum unum conspexisset vultu sanè liberali; sed pannosum totum, ac lacerum, ratusque è lautiore fortuna, adverso aliquo casu, aut hostium malevolentia, in eas angustias esse collapsum; ex eoque quæ flet, ecquisnam esset? qua de patria? quibus de majoribus? ecce subito advertit è peregrini vultu eminere, emicareque radios Solis æmulos, tum etiam hæc ex illo audit: *Iuliane, mihi in paucis amice, gratias tibi habeo, quod & meos, & me hospitem ac peregrinum exceperis, ac sustentaveris; pro eo, Cœlum tibi merces, & Deus ipse, æternæ beatitas.*

Dixit, & conspici desit; ecce ut capitur ea hospitalitate Christus. Audire vis, ut etiam ipse Deus? Ad Abrahami tempora animo, & cogitatione regredere. Excepit ille tres hospites, & in illis sanctissimam Triadem, de quâ sic Divus Augustinus:

Ecce ad humanam mensam cœlestis sublimitas recumbat, cibus capitur, prensatur, & contubernali colloquio inter hominem & Deum familiaria verba miscentur. Serm. 56. de Tempore.

Hæc ubi dixit de illa Abrahami hospitalitate: tum datum illi Cœlo iudice præmium explicat, & sic inquit:

Et quia apud Deum infructuosa hospitalitas esse non potest; statim pretium mercedis accepit. Datur filius seni, datur posteritas desperanti.

Ubi ea sic extulit, tum conversa ad suos oratione. Videte, inquit, fratres, quàm ferventi animo hospites excipere debeat. Ecce ipse Abraham currit, uxor festinat, puer accelerat, nullus est piger in domo sapientis, scilicet pigritiam omnem, omnem tarditatem excussit, pronus in hospites amor, ac præceps beneficentia, pro qua laborant omnes, otia nemo. Et certè qui otietur, qui intelliget sibi Deum adesse in hospite? Serm. 70.

Et ita intellexit aliquando Ludovicus Blois, Abbas Letiensis, vir notus ab illustri prosapia, notior à calamo, & doctis ingenii monumentis, notissimus à virtute, rebusque præclare gestis. Aliquantulo tempore hospitibus domus ejus, & mensa caruerat, cum sic ad unum ex conventualibus famulis.

Quid hoc est Anselme? (id ei nomen erat) an nostri obliviscitur Deus? an irascitur, qui nos tanto tempore in hospitibus non invisit? Rebatur nimirum pius Præsul, Deum esse, Deum residere in hospitibus; nec sanè aberrabat: Deus enim ex vero in illis est, atque in illis excipitur, sic enim disertè D. Augustinus: Bollandus 6. Jan. in ejus vita c. 22.

Hospitem habes Deum, hospitium acceptum fac hospitii tuo. Ubiporrò feceris, audies ex illo in extremo iudicii die. Hospes fui, & collegisti me. Veni benedicte patris mei, percipe regnum. Ecce mercedem amplissimam, ecce æternam, ecce beatam. Non promittit tibi Deus hospitium, promittit tibi regnum, inquit Augustinus.

Fœlix profectò commutatio, subinde pro lutea casa, pro hospitio ignobili atque angusto, datur regnum, datur & cœlum: sed hoc, inquires, alteri servatur vitæ, hoc est immortalis; demus aliqua, quæ etiam mortali; De Vitis in Armor. c. 1.

29. Jan.

mortali; nam & huic sua ab hospitalitate servatur merces.

D. Franciscus, Seraphicus Pater, expertus aliquando viri quàm optimi hospitalitatem, dum se euntem, ac redeuntem sæpè sapiùs exciperet, prædixit fore, ut neque ei paupertas unquam obveniret, neque nimia divitiarum: hæc nimirum ei fortè fuissent noxiarum: illa autem gravis. Quid ergo? victui, inqueiebat, necessaria, imò & commoda nunquam defutura. Vaticinio respondit eventus, & inde sua quoque hospitalitati merces. At major illa, quam subicio.

Nobiles castri *Montis acuti*, eidem D. Francisco primò dederant Alvernæ rupes, opportunas sacro illius secessui, & Cœli favoribus; à quibus deinde impressa ibidem ei sacra stigmata, tum etiam ad illas sapiùs eunti, ac redeunti hospitium liberaliter commodarant; pro quo hoc eis grati animi ergo, à Deo beneficium impetravit, ut præmonerentur igne de Cœlo, & quasi face, quandocumque eorum quispiam obiturus esset diem vitæ postremum. Hæc *Silvester Petra Sancta*, qui etsi ejus rei authores haberet fide dignos, quos inter Antonium Barberinum Cardinalem, nihilominus veritatis indagandæ studio scripsit ipse Rectori Collegii vicini in hæc verba.

Supra castrum *Montis Acuti*, in *Hetruria*, triduo antequam vita emigrent aliqui ex familia ejus castri nobilissima, micare de Cœlo aiunt monitores ignes, prodromos ultimæ necessitatis. Si qui languescant, domestici actum de illis putant, si vegeti omnes fuerint, subitaneum aut morbum, aut etiam interitum cuncti jure metuunt. Et re ipsa semper aliquis desideratur, quotiescumque fax ea funebri coruscat. Ita narrant, & S. *Francisci* precibus hæc indicia obitus imminenti accepta referunt. Nam ipse hospes non infrequens illius castri, dum abderet se in sacros recessus montium Alvernæ, dicitur aliquando petiisse ab ejus familiæ principe (apud quem solitus erat divertere) quidnam gratiæ rependere posset Hero tam hospitali, tam benevolo?

Ille verò ratus beneficium accipi, non conferri quando penates intrat tam pius hospes, rogavit quidem ut pergeret sibi gratificari, atque ut adveniret frequentius; sed simul optavit impetrari à Deo, ut exitum vitæ posset prænoscere, ne abscederet è vivis imparatus. Ad hæc S. *Franciscus*, in vota, & preces ore tacito conversus; & mox ad sermones mutuos se referens. Eia, inquit, annuit benignus & misericors Deus: ex tua nobili stirpe, nemo cum morte vitam commutabit, quin de obitu suo præmoneatur: & hoc quidem coruscante de Cœlo face, quæ imminenti fati significationem faciat. Ex propinqua civitate, si percunctando Dominum Castri *Montis Acuti*, potes aliquid certi ad me de hoc prodigio scribere; addes volumini meo auctoritatem, & simul etiam lucem, nec eam sanè funestam, sed lætam; quia nitores isti, funera non (ut infauisti *Cometæ*, inferunt, sed nuntiant, eaque simul illustrent.

Hæc *Silvester Petra Sancta*, cui Rector, re probè examinata, & à Domino Castri, & à domesticis retulit, ea uti narrata erant contingere, & contigisse jam à sæculis, nunquam interrupta beneficii illius serie.

Addidit Matrona perillustri inter illas faces, quæ castro imminere solitæ, discrimen esse, si quidem obire debeant parvuli, tunc ignes minores supra castrum nitent: sin autem adulti, aut senes, collucet faces majores; & hoc ipsa experta est, cum nobilibus ejus prosapiæ filiam nuptui dedisset, ex qua imberberes filii decesserant.

Et hæc pauca de hospitalitate, & alio atque alio ab illa scœnore; quod accedit amica & liberali Dei providentia.

§. 6.

Quarta pars Liberalitatis in pauperes, atque egenos.

Non est mei consilii in medium adducere, neque etiam hujus exiguæ pagellæ capere exempla eorum omnium, qui in egenos liberales fuerunt, atque profusi.

E multis pauca producam; & quidem nonnisi Principes, & quidem Coronata capita, è quibus tuos primùm spectabo Reges ac Reginas, ô *Scotia*, quæ fuisti olim Sanctorum fecunda parens, alumna fidei, religionis columna, seminarium virorum Apostolicorum, quos è sinu tuo elapsos tota propè Germania dispersisti, mirum quantum modò alia à te ipsa.

Vidisti aliquando non sine amabili stupore S. *Margaretam*, Reginam longè sanctissimam, quæ cum sibi arbitraretur scriptum istud Regii Vatis: *Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adjutor*, novem infantulos orphanos, omni humano auxilio destitutos, prima diei hora ad se introductos cibis mollioribus, flexis etiam genibus reficiebat, & cibos in ora eorum regia manu immittebat. Tum etiam quot diebus trecentos pauperes in aulam, ex recepta consuetudine inducebat, ostiisque probè clausis, tum ipsa ab una parte, tum etiam Rex ab altera Christo in pauperculis illis serviebat, cibosque optimè conditos inferebant: spectaculo ipsis Angelis invidendo. Denique ante mensam viginti quatuor alios, etiam laceros ac pannosos, cibo potuque lautiore recreabant: & hæc illis erant quotidiana caritatis Christianæ, & regie Liberalitatis officia; quæ utinam tibi, Ecclesiæque, ceu bonæ matri, reddita etiamnum videres, ô *Scotia*: sed alia planè spectas, nec erubescis, nec ingemiscis.

A *Scotia* transeo in *Angliam*, & in hac suspicio ac veneror *Oswaldum*, Regem longè sanctissimum, in pauperes, ac mendiculos liberalem, ac profusum.

Huic aliquando cum adesset *Aidanus*, ejus tum fortè conviva, vidissetque liberalissimam illius manum, eam reverenter exosculatus, hæc illi ex voto suo, hæc etiam ex spiritu prophetico: *Hæc manus non putrescit*. Vaticinio, votoque respondit eventus; nam & hæc manus imputribilis post mortem perseveravit, reliquo corpore in cineres soluto.

Ita piam in egenos profusionem etiam miraculo probavit Deus: nec minùs terra, cœlumque probant eam, quæ fuit S. *Ludovici Francorum Regis*.

Hic quolibet Sabbatho trium pauperculorum seniorumque pedes abluere solitus etiam de genu, tum eos abstergere regiis manibus, tum etiam reverenter osculari, denique & aquam affundere eluendis eorum manibus, quas & pariter osculo regio dignari, cibumque suis manibus ministrare, Christianissima sanè munificentia: quæ enim alia à Rege Christianissimo?

Ab hoc gradum facio, ab eoque in *Hungariam*: exhibebit illa *Stephanum*, hujus nominis I. in egenos mirum quantum liberalem. Eum è *Bohemiâ* in *Hungariam* peregrinus, sapiùs invisere solitus B. *Guntherus*, Eremita notæ tum sanctitatis. Hic ubi aderat, & Regias illi aperiebat gazas, & potestatem faciebat spargendi in peregrinos, in mendiculos, in viduas, in orphanos quidquid in aula invenisset. Probata Superis ea profusio, & confirmata etiam admirabili prodigio, quo ejus manus per annos à morte quàm plurimos incorrupta mansit, toto corpore aliàs resoluta. Et hoc beneficii Cœlo judice concessum illius liberalitati, & largioribus eleemosynis, quas Seraphicus Pater S. *Franciscus* appellare solebat *nobilem prodigialitatem*.

Et meritò: verè enim nobilis est, verè & regia, quia liberalis, & in pauperes munifica, quod & nobile

nobile, & regium est; ut jam vidimus in Regibus, & Coronatis Capitibus. Et hoc in masculino virili-que sexu. Spectemus etiam in molliore, & foemineo; hic enim vel maximè ad misericordiam pronus, inclinatione quadam naturæ, & gratiæ.

E multis paucas hoc loco reddam. Et quidem primò S. Elisabetham, Regis Hungariæ filiam, ac deinde Lantgravii Hassiæ conjugem.

Wadingus
Tom. 1.
in Annal.
Minor.
Anno 19.

Hæc, ut in egenos erat ferè prodiga, mendiculo importunè petenti eleemosynam, cum aliud nihil suppeteret præter regale pallium, eo se statim exuit, & pauperem induit,

Visa res ea insolens Aulicis, utpote qui humano iudicio ferè metiuntur omnia, non cœlesti calculo; ac deinde relata Lantgravio, qui uxori occurrens, hæc illi: Ubi pallium reliquisti? cui illa: Ecce, inquit, ut de pertica pendet.

Et verò pendeat illud ipsum Cœlica scilicet, id est manu Angelica restitutum. Deo sic probante liberalem Ancillæ suæ animum, & mariti querelas, importunaque jurgia sopiente; quod & aliàs eadem Numinis providentiâ factum, prodigio post homines natos inaudito.

Aberat fortè ab aula Lantgravius, cum ecce Elisabetha se sistit leprosus, admittique petit in domus penetralia; imò & lectulum. Hæc ut erat ad miserendum facilis, & prona ad faciendum benè, leprosum excipit; imò & deponit in suum & mariti lectulum. Nunquam molliùs, nunquam pretiosius decubuit ille; si tamen ille.

Interea redit Lantgravius, rem totam à domesticis intelligit, stupet, & excandescit, & furit, moxque nudato ense, ad cubiculum, ad torum accurrit, stragula explicat, aperit, ejicit, mox leprosum confossurus. Sed ô miraculum! ô stupor! ô amor indulgentis Dei, simul & misereantis! non apparet leprosus, non mendiculus, non sordibus squalidus, & sanie tabidus: sed ipse Christus Crucifixus jacet in lectulo.

Wadingus
supra. Anno
Minor. 22.

Quid Lantgravius? hæret, stupet, nec oculis credit, manu pertentat, & Crucifixum persentit, moxque se ipse inculcat, & damnat, atque ad conjugem revolat, ad ejus genua accidit, veniam supplex petit, accipit, & Sanctissimæ conjugi omnia permittit, faceret illa deinceps quod vellet. Et sanè quidni faceret? certa, ista omnia non tam mendicis atque egenis fieri, quàm ipsi Christo; cujus hoc oraculum: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

A Principe foemina, descendo ad Virginem, cui & animus, & manus pauperi semper aperta. Ea erit S. Editha, Virgo nobilissima, & in paucis locuples.

Ædificarat illa Ecclesiam S. Dionysio, ad cujus inaugurationem invitarat S. Dunstanum, Episcopum. Aderat ille, & conspicatus Virginem pollice frequentius frontem signare Cruce, captus ea pietate planè singulari, apprehensa ejus dextera, sic ad illam: Nunquam putrescat hic digitus. Vota Cœlum audiit, & probavit; tredecim enim annis à felici obitu, digitus ejus inventus est integer, Deo sic testante & illius pietatem acceptam fuisse, & simul in Divos religionem, & in pauperes liberalitatem. Ea quippe illi fuit in omni vitâ, ut propè nihil ab ea sibi reliquum faceret.

Uti nec fecit B. Lodovisa de Carnaial, Hispana genere, & avito sanguine nobilis. Hæc anno ætatis decimo sexto Deo vovit nulli unquam pauperi negaturam se eleemosynam, cujus voti uti rea; sic & tenax fuit in omni vita.

Tossanus
Bridoul.
in triumpho
annuo Chri.
Tom. 1.
2. lan.

Exemplo erit unum illud. Fortè cum Domino Patruo lecticam conscendere parabat, cum ecce incurrit in oculos pauper, & seminudus, qui flagitabat enixè unde nuditatem obtegeret suam.

Quid hic Lodovisa? æs omne quod erat ad manum effuderat in egenos; nec supererat omninò quicquam, cum ecce occurrit animo D. Martini adhuc Catechumeni illustre facinus in re non absimili, ad quod instigari se vehementer sensit, nec mora, paululum ab arbitris remota, ex theca instructa forfices educit, & partem mediam chlamydis excindit, & pauperi donat, liberalitate posteris omnibus commendanda. Et hæc è multis paucas.

§. 7.

Quàm verum, quàm indubitatum illud Sapientis: Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis? Prov. c. 19. v. 17.

Syneo Episcopo vicinus erat Philosophus, cui nomē Evagrius græcæ superstitioni mirè addictus.

Hic, ut multa improbaret in religione nostra; illud etiam vel maximè, quod ea sentiat, & dicat eum, qui miseretur pauperis Deo fœnerari; & centuplum cum vita æterna recepturum.

Et de hoc ipso sæpius egerat cum Syneſio, suo quondam in scholis condiscipulo, modò Præfule; qui cum sanctè assereret rem ita se habere, abiit Evagrius, multa secum animo volvens, ac revolvens. Inter ea nutantis animi consilia, æstusque cogitationum; tandem affulsit lux Divina, qua duce, fidei additus, sacroque fonte ablutus, venit ad Episcopum. Et hæc illi: Accipe trecentas auri libras, & eas in pauperes, ut lubet, eroga, mihiq; chirographum tribue, eas à Deo me recepturum.

Utrumque fecit Episcopus: & aurum accepit, atque in egenos distribuit, & chirographum dedit.

Pergit interim Evagrius, & annos complures exigit in alta animi pace, & virtutum Christianarum exercitiis, tandemque ad vitæ metam accedens, liberis suis severè præcipit, ut syngrapham illam sibi mortuo in manus imponant, unaque cum eâ sepeliant. Et ita factum est, & factum benè: cum autem tertia jam ab obitu dies effluxisset, in somnis Episcopo se visendum dedit, & hæc illi:

Vade ad sepulchrum meum, Episcope, & recipe tuum chirographum: nam debitum illud centuplum recepi; nec ullam modò tecum habeo rationem. Immo ad perfectam certificationem in eo propria manu subscripsi.

Dixit, & simul videri, simul & loqui desiit. Mane Episcopus Philosophi filios ad se vocavit, cumque ex iis rescisset cum eo sepultum esse chirographum, convocato urbis suæ Clero universo, unà cum eo solemni pompa ad sepulchrum perrexit; quo deinde aperto, inveniunt Philosophum sedentem, manumque cum charta protendentem, quam cum prensare studerent Clerici, nemini eorum dedit: Episcopo autem manum aperiente, mox ei chartam imponens, rursus recubuit; peracta scilicet erat ea scena, cujus ergo apparuerat, & in tumultu resederat.

Quid hic Episcopus? quid Clerus omnis? ubi aliquid datum est stupori, & tantæ rei novitati, Episcopus chartam in omnium oculis referavit, explicuit, & in eâ recenter scriptum invenit illud, & subscriptum manu Philosophi.

Evagrius Philosophus, Sanctissimo Episcopo Domino meo Syneſio χείρην.

Scias Pater, quod debitum centuplum recepi, & nullam modò de hoc tecum habeo rationem.

In prælo
spirituali
10m. Moschi.
c. 195.

Hic omnes invasit stupor, & divinarum promissionum veneratio; & certa fides danda cœlestibus oraculis; quibus ubi annuere omnes, tum unâ voce inclamare pium illud: Miserere Domine Philosophi.

Episcopus autem, ut in posteros iret illa tantæ prodigii fides, ac memoria; chartulam illam Evagrii manu subscriptam religiosè in armario servari jussit.

Audisti redditum esse centuplum ei, qui misertus pauperis: accipe etiam ab illo & vitam æternam, cu-

jus

jus & sponforem habebis D. Ioannem Eleemosynarium, & simul etiam illius participem.

Suaferat hic Troylo Episcopo, ut triginta auri libras, quas in supellectilem argenteam effundere parabat, in egenos meliore consilio ac proventu effunderet; iis utique Cœlum empturus. Paruit ille primum benè monenti: at postea (ut erat nummorum appetentior) facti pœnitens, eas ipsas ab Archiepiscopo receperat, dato etiam hoc chirographo.

Deus Domino meo Ioanni Patriarchæ Alexandrinorum magna Civitatis, da mercedem triginta librarum auri, quæ data sunt tibi, quoniam ego recepi meas.

Hæc ille, infœlix utique nundinator, ut qui Cœlum, quod jam triginta auri libris emerat, cederet Archiepiscopo. Et certè cessit, uti probavit objecta deinde illi visio.

In amœna noctis unius & somni imagine, sibi conspiciere visus est palatium ingentis omninò molis, auro fuscum, gemmisque mirum quantum illustre; tum in illius superliminari cubitalibus literis hanc etiam inscriptionem legere.

Mansio æterna & requies Troyli Episcopi.

Dum his oculos animumque pascit, atque oblectat, ecce tibi ex eo palatio genius aliquis, utique cœlestis, epigraphen illam eradi mandat, atque hanc substitui.

Mansio æterna, & requies Ioannis, Alexandria Archiepiscopi, emptæ libris triginta.

Ab hac specie excussus sopor, qui oculos clauserat, & stupor, qui etiam animum: sibi enim redditus Troylus, didicit Cœlum emi paratâ pecuniâ, & liberalibus eleemosynis, quibus jam emerat ipse, si pacti retinens fuisset; ement & alii, si modò illius etiam amantes ac retinentes fuerint: uti fuisse S. Joannem Eleemosynarium ostendit oblata Troylo palatii species, uti deinde & alia statim à felici illius obitu. Visa enim illius anima in cœlos ascendere stipata innumera propè pauperum, orphanorum, viduarumque multitudine, quæ beatæ illi animæ, & cœlesti lumine jam illustri, erant pro corona; præferebantque in signum triumphi, ac lætitiæ ramos olivarum, symbolum utique misericordiæ, quâ S. Præfulis anima terris inclaruerat; imò & inclaruit illius corpus à beato animæ excessu; quod duobus prodigiis notatum voluit admirabilis Dei providentia.

Primum fuit: Cùm sacrum ipsius corpus in æde S. Tyonis inferretur in sepulchrum duorum Episcoporum: horum corpora hinc, & hinc recesserunt, ut medium admitterent sanctissimum Patriarchæ corpus, quod illorum demissioni datum est, & hujus etiam honori.

Alterum fuit, quod ex ejus corpore oleum emanarit in annos & sæcula, medicum utique, & symbolum miserationis etiam post fata. Sed exemplis pugnatum est satis; pugnemus etiam auctoritate.

Prima ducetur ab illo Sapientis oraculo: *Fœneratur Domino qui miseretur pauperis. Ecce bonum fœnus de malo factum est; ecce irreprehensibilis fœnerator, ecce usura laudabilis*, inquit D. Ambrosius.

At unde bonum fœnus; imò & optimum? quia Domino; quem sic nobis loquentem inducit ille ipse S. Præful.

Nolite invidentem me vestris commodis aestimare. Putatis quod hominem subrogem vobis debitorem: Deum provideo, Christum subrogo.

Ecce unde, & à quo fœnus, à Deo, à Christo; Deus enim est, qui asservat tibi sortem, si ei quasi mutuum dederis; Deus est, qui fœnus, & ingens omninò lucrum certum tibi facit, dum semetipsum dat in hypothecam, dat & promissionem suam pro cautione.

Da igitur, inquit Deus ore Augustini. *Da, securus esto, reddam: & si non tenes pauperem creditorem;*

me idoneum habes fidejussorem.

Certè mihi melius, mihi utiliùs credetur, quàm vel ulli mortalium in terris, vel mundo, vel carni. Ecquid enim illi vobis reddent, ô viri divitiarum! ô hujus ævi divites! ô hujus mundi affeclæ! ô voluptatum amatores? quid, inquam, vobis reddent? audi ex D. Chrysostomo, aureo Oratore. Sic ille aliquando ad suos in terris; sic modò ad nos è Cœlis:

Quid nobis venter reddet, qui plurima consumit? serm. 53. stercus, & corruptionem. Quid inanis gloria? livorem, ad popul. & invidiam. Quid avaritia? curam, & sollicitudinem. Quid intemperantia? gehennam, & veneniferam vermem. Hi namq; sunt divitum debitores, has sorti jungentes usuras: presentia mala, pœnasq; futuras. Hæc ubi dixit S. Præful, tum ex nobis ita quærit:

Hic ergo ad tantam mutuabimur ultionem? & nostra Christo non credemus Cœlum pratendenti æternam vitam, & arcana bona?

Profectò, si sapimus, nec illis unquam mutuabimur, nec ulli nisi Christo, à quo nobis pro fœnore Cœlum erit, æterna vita, & arcana bona.

Et hinc mihi ponitur in manus, fœnus illud, quod à Deo recepit, qui miseretur pauperis, & quidem duplex. Unum quidem in terris; in Cœlis alterum.

Primum experientia sua didicit Philaredus, cognomento *misericors*; sic vulgò appellatus ex eo quòd erogando egenis omnia, ad eam erat inopiam redactus, ut agellum suum ipse sibi coleret, fereretque, ac demum rustico, cui fortè bos perierat, bovem unum è suis donaverit. Quod deinceps causæ fuit, cur, inquam, ipse cum bove altero subierit, atque humero collato terram cum eo agricola egregius exercuerit.

Vidisti insignem in viro charitatem, atque in egenos profusionem: attende quid ab ea fœnoris, quid mercedis, etiam in hac vita.

Irene Augusta hoc demirata, neptem Philaredi, nomine Mariam vel ideò nuptui dedit Imperatori Constantino filio. Ita Philaredus ex aratro ad imperii, sceptrique consortium evocatus, multò æquius, quàm olim ex eodem, Romani Consules, ac dictatores. Et hoc illi ab eleemosynis fœnus etiam in terris Cœlo iudice. Excipe quod etiam aliis in parata pecunia.

D. Joannes Eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus, mandârat Oeconomo, ut pauperi daret quindecim aureos. Hic quinque tantum numeravit; ratus abundè ab his illi fore; parsimonia illiberali: imò & Domino noxia.

Eadem quippe luce, matrona nobilis Episcopum convenit, eique ad Ecclesiæ usus obtulit aureos quingentos: cui ille, cœlesti utique impulsu. *Age, dic mihi, ô Domina, an tantum quingentos dare voluisti? Cui illa ingenuè: Verè, ô Domine, mille quingentos dare volui, & ita pridie in charta scripsisse me probe memini. Hodie autem orto jam sole chartam referans, tantum quingentos in ea expressos reperi: & secundum eam rationem, quingentos dumtaxat attuli. Quis priori numero mille detraxerit, nescio: factum reor justa Dei providentia, cui in præsens acquievi. Occulta nimirum Dei manus mille aureos eraserat è charta, in pœnam sordidæ illius parsimoniæ, cujus reus futurus erat Oeconomo, & quem reum fuisse, jam Divino monitu didicerat Episcopus, qui sic deinde ad illum: Ecce tua avaritia mille aureos perdidit.*

Ita nimirum fœnori detrahitur, quod eleemosynæ detraxeris. Quid facias? est ille ludus Divinæ providentiæ, quem & vidit, & astupuit S. Robertus Abbas.

Jusserat hic pauperculo dari tres panes, duos dedit Dalmotius, parvus ille, & malè providus. Quid inde? Eadem die S. Præfuli mittuntur tres equi clitellarii, panibus, & vino benè onusti: sed, ô malum parsimonia! è grande ab illa damnum! equus unus defecit

*Silvester
Petra (an-
ta Tauma-
sia, tom. 1.
pag. 428.*

*In ejus vita
c. 10.*

*In vita S.
Ioan. Elee-
mosyn.*

*In vita S.
Febru. in
ejus vita.*

*Prov. c. 19.
v. 17.*

*Lib. de To-
bia c. 10.*

*Surius in
ejus vita,
tom. 2.*

defecit in via, in poenam seu inobedientiae, seu etiam sordidae parsimoniae; & hoc quidem Caelo vindice.

Tantum interest qualis in egenos sis, parcus an liberalis, effusus an sordidus; tantum, inquam, interest ad scenus, quod tibi Caelum parat, ac pendit etiam in terris; ex eo si detractum aliquid audiēris; imputa nimiae parsimoniae, & diffidentiae de suavi Dei providentia: sin autem additum, etiam in annos, & saecula, adscribe, & in pauperes munificentiae, & in Deo beneficentiae, quam dum agnoscit, & amat B. Ludovicus Bertrandus, è Dominicanâ familiâ, dicere solitus illud: In domibus religiosis quod egreditur, & effunditur in egenos per januam Conventus, regreditur, atque refunditur per portam templi, & hoc quidem auctum in duplum. Ea nimirum est Numinis beneficentia, quæ vinci se non patitur, & quia hæc exhaustiri non potest, facit etiam ut exhaustiri non possit, quod egenis ascripseris.

Et ita factum aliquando in B. Guilielmo Zucchio, cive Alexandrino, de quo *Ferrarius* in catalogo Sanctorum.

*Bollandus
10. Febr.*

Hic in egenos mirè effusus, crumenam semper gestabat è cingulo, eamque nummis argenteis plenam, ex qua quantumvis quotidie extraheret, erogaretque, nunquam tamen in ea pecunia defecit, imò (quod ames, ac mireris) quod plus extraheret, eò plus refundi videbatur; nec exhaustiri unquam est visa.

Inde in vulgus abiit, & proverbium istud: *Menè, B. Guilielmi crumenâ, quæ non exhaustitur, putas habere?*

Hoc scilicet usus est, cum ab aliquo, cui sapius stipem erogaris, rursus pecunia petitur, & importunè quidem. A pecunia, cœlesti manu multiplicata, transeo ad oleum, & mel in vasis auctum ad annos, & hoc in eleemosynæ scenus, ac præmium.

*Ex Vincen-
tio Mainar-
do.*

Erant Neapoli sorores duæ germanæ, quas S. Antoninus ad singularem vitæ sanctimoniam instituerat. Hæc monitæ aliquando, ut pro pauperibus, & piis quibusdam hospitibus ex farina, oleoque placentulas pararent melle illitas; excusata paupertate, cum dolerent, in vasis tantum olei, & mellis non esse, quod eis parandis sufficeret. S. Antoninus hortatur bono sint animo, & spondet fore, ut haberent satis, tum in præsentem usum, tum in annos longè consequentes. Manum igitur operi illæ admovent, & statim oleum in lecytho, mel in doliolo succrevit, arcana scilicet perennitate, ut ad integrum septennium haurire inde pro usibus domesticis potuerint.

Eo scilicet scenore rependitur, quod in pauperes effunditur: sed hoc ad annos; ad saecula est illud, quod subijcio.

*Silvester
Petra Jan.
Ea in Mira-
culis perpe-
nis, c. 28.*

Ad fines regnorum duorum, Catalauniæ, Aragoniæque, juxta oppidum *Fraga*, Cœnobium est Sanctissimæ Trinitatis, in quo doliolum est, manans oleo perenni, atque unum esse perhibetur ex vasculis viduæ, cui *Elisæus* Vates olei ubertate, hospitii gratiam compensavit, quæ & compensatur etiamnum ex hoc, quod hospitibus serviat, & pauperibus: sed hæc illis in privata (ut ita dicam) fortuna: demus aliud, quod in publica.

Dabitur hoc in *Tiberio Imperatore*, cui cum *Sophia Augusta*, Justinii Junioris Vidua, vel ideò infensa esset, quod in pauperes prodigeret omnia; non sine (ut rebatur) Reipublicæ damno, respondit *Tiberius*:

Nihil decedet fisco nostro, si pauperes eleemosynam accipiant; vel, si captivi redimantur; his enim magnus thesaurus in Cælo: imò etiam in terris; quod probatum vel inde quod nihil ex ea profusione decesserit unquam; imò accesserit plurimum, admirando sanè eventu, eoque duplici.

*Ex Baron.
An. Christi
382.*

Primus hic est. Die quadam per palatii conclavia inambulans vidit in pavimento marmoreo, crucem insculptam, & ratus dedecere eam pedibus teri, jussit aliò efferri: sed enim defossa Cruce prior, alia inventa est, & dum hæc etiam cruitur, tertia successit; sub qua demum erat thesaurus, adeò

magnus, ut summa perveniret ad plures nummorum aureorum myriadas.

Pergit interim ille de egenis benè mereri, & ea auri vi, non ad luxum; sed ad opera misericordiae uti quàm optimè.

Vidit Caelum, probavitque, & inde, illum non sine Numine, opibus quàm maximis, denuò ditavit, eventu planè inopinato: Quippe redux ex Italia *Narses* Eunuchus (ubi fuerat diu rerum potitus) condiderat in cisterna ædium suarum amplissimas divitias, peremptis etiam iis, qui latebræ conscii erant, sene uno excepto, quem ad rem celandam adegerat jurejurando. Is verò *Narses* defuncto, captus Imperatoris *Tiberii* liberalitate, thesaurum indicavit. Et tanta vis auri, tanta & argenti reperta est, ut dies plures sint evoluti priusquam ex Cisterna importaretur ad Imperatoris ærarium.

Ecce admirabilem Divinæ providentiæ ludum, ecce ab eleemosynis grande scenus, ecce pondus propè immensum, cui quod plus decedere videtur humano calculo, eò plus accedit Divino. Adeò verum illud D. Chrysostomi, quod *eleemosyna sit ars omnium questuosissima*, etiam in terris, & longè magis in Cœlis: in his enim lumen gloriæ, cui cedit & auri fulgor, & gemmarum lux, & unionum gratia, & coronarum, sceptrorumque majestas omnis; in his æterna requies, æterna beatitas, & Deus ipse, omnis boni fons, atque origo: & hic eleemosynæ est pro pretio, pro scenore, pro præmio; addo etiam pro Cœlis, *Eleemosyna ars est omnium questuosissima.*

Quis enim major sit questus, quàm auro modico, hoc est terra rufa, argenti nummo, eoque exiguo, hoc est terra candida, Caelum emere, beatitatem sibi comparare: imò & Deum ipsum, quantus quantus est possidere.

At eleemosynâ Caelum capitur, beatitas emitur; Deus ipse apprehenditur, ac possidetur. Quid majus dici, aut excogitari potest? nihil certè, nihil omnino.

Et hoc est quod altum prædicant Divi Patres, quod commendant, & suis scriptis inspergunt, ut Christianis animos faciant altiores, atque ad liberalitatem in pauperes erigant.

Ita fecit D. Augustinus; cujus hæc ad nos oratio:

Si vis esse mercator optimus, & facerator egregius, in Ps. 36. da, quod non potes retinere, ut accipias quod non poteris amittere; prabe tectum, & recipe paradisum.

Ita fecit D. Chrysologus, qui hæc olim ad suos in terris; hæc modò ad nos è Cœlis: *Da homo pauperi terram, ut accipias Cælum; da nummum, ut accipias regnum.*

Et certè quidni accipias, quod tuum est, quod à te extractum, & tuo sumptu. At, quo, inquires, sumptu? Chrysostomum audi in illa Sapientis verba: *Eleemosyna, & fides apud fabricatores bonos.*

Eleemosyna, inquit, *artifex est, architecti sunt pauperes, claudi, esurientes; illi mansionem nobis in Cœlis edificante, & æterna tabernacula præparant: sumptus edificatio necessarii, est pecunia nostra: hanc sparge, hanc in pauperes effunde, & perennem in Cælo fabricam tibi pararis.*

Et ita sibi paravit olim S. Deus-dedit, opificio sartor. Is diebus Dominicis itare ad ædem Divi *Petri*, atque in mendiculos (qui fortè ad januas stabant) distribuere solitus quidquid sibi lucelli pararat hebdomada tota. *D. Gregor. l. 4. Dialog. c. 36.*

Piæ hujus munificentiae testis fuit Roma, testis, & spectator Deus; imò & remunerator, ut liquidò patebit ex objectâ cuidam militi palatii specie.

Hujus anima jam corpore soluta deducta est in locum mira amœnitate spectabilem, in quo inter alia, quæ illi vel ad delicias, vel ad splendorem, ac majestatem, vel etiam ad stuporem, & miraculum illius menti proposita; fuit ingens palatium, quod assurgebat opere novo, divite, cœlesti, ex auro scilicet puro, & gemmis nitenti; & hoc quidem ipsa die Dominica. Illud animo dum legit curiosius, quæsit

quæsit ex bono genio, qui fortè aderat, eccui pararetur ea moles, cujus manu, sumptuve. Et mox audiit, illam ædificari ab ipsomet Deus-dedit, & hoc, ipso sumptu eleëmofynarum, quas effundebat ipse qualibet luce Dominica. Vertebantur scilicet illæ in lateres aureos, è quibus constabat cœlestis illa fabrica.

Similem tibi parare, tibi assurgere vis, Amice Lector, age, imitare virum illum Dei, bursam aperi, manum explica, & quot habes nummulos, pauperibus elargire, & palatium in Cœli regione tibi pararis, non alio sumptu, quàm illis ipsis nummulis; imò pane modico, & calice aquæ frigidæ.

Hom. 9. de Fœnit.
Da panem, inquit D. Chrysostomus, & accipe paradysum, quem scilicet eo pane tibi ædificasti. Ecce fœnus, ecce præmium munificæ illius largitatis.

§. 8.

Ad eadem verba: Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. Proverb. c. 19. v. 17.

An maxima, & potissima pars illius fœnoris sit Christus, sit Deus ipse?

DIvus Chrysologus ad illa verba, quæ in decreto illo Judicii die ad electos effundet Christus.

Matth. c. 25. v. 34. 35.
Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: Sitivi, & dedistis mihi bibere; hospes eram, & collegistis me.

Serm. 14.
In illa, inquam, verba explicat & miratur illud: Quod Abel passus sit, quod servavit mundum Noë, quod Abraham fidem suscepit, quod Moyses legem tulit, quod Petrus Crucem resupinus ascendit, Deus tacet; & hoc clamat solum, quod comedit pauper. Quæ causa? hanc subjicit:

In Cælo prima est esurientis annona, prima stipendia pauperis tractantur in Cælo, erogatio pauperis prima divinis scribitur in diurnis.

At rursus cur prima? cur in divinis illis tabulis non scribitur primò Virginum candor, atque integritas? cur non longa Confessorum patientia? cur non invicta Martyrum fortitudo? cur non Apostolorum zelus, & ardor entheus? cur non Patriarcharum fides, spes, charitas? cur non alia in aliis Electis magnarum virtutum decora, atque ornamenta? an non hæc etiam emendo Cælo serviunt? serviunt enim verò vel maximè. Cur igitur illa primò non censentur in Divinis rationibus? cur non legantur Cælestibus in tabulis, & quidem in earum fronte?

Hanc ubi quæstionem iniecit D. Chrysologus, tum Deum supplex orat, ut & sibi, & auditoribus suis intelligere intelligenda concedat, qui se intelligi in paupere sic demonstrat. Quod ipse, qui Cælum tegit, sit nudus in paupere, quod in esuriente esuriat saturitas rerum, quod sitiat in sitiente fons fontium, intelligere quomodo non magnum est, quomodo non beatum intelligere, quod ei sit ampla paupertas, cui angustum est Cælum? qui ditat mundum, quod egeat in egente? quod frustum panis, aquæ calicem dator omnium quarat? quod se Deus amore pauperis sic deponat, ut non adsit pauperi; sed ipse sit pauper.

Et hæc sunt in amore pauperis prodigia, hæc & amoris miracula, quæ dum non satis concipit orator aureus, optat ab ipsomet Christo audire, quomodo, aut in se transfuderit pauperem, aut se in pauperem fuderit; ait enim: Esurivi, & dedistis mihi manducare: non dixit esurivit pauper, & dedistis illi manducare; sed esurivi ego, & dedistis mihi manducare. Nempe sibi datum clamat, quod pauper acceperit; quod bibit pauper, sibi testatur infusum.

Hæc ubi à Christo audiit, æstu quodam seu amoris, seu stuporis incitatus, exclamat: O quid agit amor pauperis, gloriatur in Cælo Deus, unde pauper erubescit in terra; & hoc putat in honorem sibi, quod pauperi computatur injuria. Dixisse suffecerat, dedistis mihi potum: sed præmittit esurivi, sitivi: quia parvus fuisset amor pauperis, quod pauperem suscepisset, nisi & passionibus pauperis suscepisset. Et certè verus amor non nisi passionibus probatur. Verus amor est, fecisse suas angustiantis angustias.

Hactenus S. Præsul, ex cujus effatis quæstioni initio

propositæ fiet satis: quod scilicet maxima, & potissima pars illius fœnoris, sit ipse Christus, cui scilicet in paupere sit benè.

Quod si Christus est; est & in eo cœlestis sapientiæ abyssus, bonitatis pelagus inexhaustum, Divinæ majestatis, ac gloriæ augusta species, splendor æterni Patris, divinæ potentiæ thesauri omnes, fons, atque origo omnis boni; adeoque & ipsa beatitudo: ut enim aureè D. Chrysologus: *Beatus, qui fœnerando pauperi, ipsum sibi judicem præstitit debitorem.*

Quod autem præstiterit debitorem, liquet ex hoc ipso Christi oraculo: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

Liquet & longa tot sæculorum experientia, quot hæctenus Christiana recensuit Ecclesia, quæ re etiam ipsa ostendit Christo dari, quod datur pauperi.

Ad portam Ambianensem excubat Martinus, & pauperi ac nudo stipem exposcenti, cum aliud suppeteret nihil, partem chlamydis abscindit, & donat.

Quid inde? nocte insequenti sese ei visendum exhibet Christus, & hæc ad illum: *Martinus adhuc Cathecumenus hac me veste contexis.* Crederes triumphali purpura ornatum sub hac gestire, gloriari, triumphare.

B. Iordanus, cum Theologicis studiis operam daret Parisiis, pauperi eleëmofinam petenti, cum nihil aliud esset ad manum, balteum, quo erat præcinctus exuit, & eo mendiculum induit. Quid deinde? Ecclesiæ se sistit, & Deo, in cujus oculis dum orat sedulus, videt Christi Crucifixi simulacrum balteo suo præcinctum.

Adeò verum, Christo fieri, quod sit pauperi, Christum indui, Christum præcingi, cum & induitur, & præcingitur pauper.

Petrus Teleonarius, vestem egenti ac nudo donat, ut eum obtegat probè adversus Cœli injurias; & ecce eadem ipsa veste Christum indutum videt, gaudet, & sibi plaudit: & meritò; quid enim gloriosius, quàm Christum in paupere texisse: imò & in seipso? regitur enim Christus, cum tegitur pauper.

Et hæc, ut dixi, prima ac potissima pars sacri illius fœnoris, cui etiam accedunt & alia bona, eaque ingentia, è quibus illud

Primum, quod veniat in communionem bonorum omnium, quæ possidet ipse Christus.

S. Iutta Vidua cum omnem supellectilem, omnem & hæreditatem effudisset in egenos, sese illi spectandum dedit ipse Christus, & apprimè gratias egit, imò & adjecit illud amantis, & beneficientis: *Omnia mea tibi sunt, & tua mea.*

Ecce mirabilem bonorum communionem: sua Christo in pauperibus dederat sanctissima Vidua, & ecce ab eodem recepit quæ erant Christi, & quidem omnia. Ecce ingens & prodigiosum fœnus à misericordia in egenos. Et hoc primum:

Alterum, quod in extremo illo Judicii die, eleëmofynarum erogatores audituri sint amabile illud à Christo:

Esurivi, & dedistis mihi manducare: Sitivi, & dedistis mihi bibere: Hospes eram, & collegistis me: Nudus, & cooperuistis me.

Quid eò loci ac temporis opportunius? quid blandius? quid lætius? quid beatius?

Excipient alii non sine fragore, stupore, horrore, gemitu, lacrymis, ejulatu; excipient, inquam, durum illud ac formidandum.

Esurivi, & non dedistis mihi manducare: Sitivi, & non dedistis mihi bibere: Hospes earum, & non collegistis me. Ideoque discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis ejus.

Quid amarius? quid acerbius? quid tristius? quid durius? quid miserius dici, aut cogitari potest, in illa perituri mundi scena? in actu illo ultimo, & tragico, in quo jaciatur alea æternitatis? certè omninò nihil.

Neque tum temporis obtendi poterit frigidum illud: Domine, quomodo te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?

Non

Vers. 46.

Non, inquam, obtrudi poterit jejunum illud, atque absonum. Respondebit enim Dominus, dicens: *Amen dico vobis quamdiu non fecistis uni de minimis his, nec mihi fecistis.*

Et hoc fulmen irati Judicis, hoc tonitru divinæ vocis, quo perculsi immisericordes illi, *ibunt in supplicium æternum.* Quò enim potius? ut qui in pauperes duri, surdi, cæci, inclementes, barbari, truculenti, adeoque & in Christum ipsum tales: quo sanè quid injustius? quid inclementius? quid truculentius inveniri potuit? quod si omninò nihil: quid adeò novum, quid mirum, si jubeantur abire in supplicia, in ignes, in æterna cum dæmonibus incendia? Et hoc injustis formidandum est quàm maximè, uti & justis prius illud & sperandum, & optandum.

Henricus Dux Poloniæ, & maritus S. Hedwigis, hac extimulante construxit monasterium, sumptusque necessarios suppeditavit alendis mille personis, & exercendæ perpetuæ hospitalitati; non alio consilio, quàm ut in extremo Judicii die mereretur istud audire à Christo: Hospes eram, & collegistis me.

Ipsa deinde *S. Hedwigis, conjuge jam vitâ functo, eidem monasterio contulit bona sua dotalia, ut & illius dotem sic augeret, & sibi spem certam audiendi & illud: Hospes eram, & collegistis me.*

Adeò illis beata illa Christi Judicis vox erat in primis curis, atque amoribus. Ut & tibi sit, Amice Lector, interprete D. Chrysologo, proponam quid ex ea, de quâ agimus, in pauperes liberalitate, futurum sit boni?

Primum erit, quod *in die mala liberabit eum Dominus; in die, inquam, mala illi Deus liberator assistet, qui à malis pauperem liberavit. In angustiis illum Deus clamantem audiet, qui pauperem cum clamaret, audivit. Non videbit diem malum, qui dies bonos habere pauperem fecit.*

Et hoc primum: Alterum est, quod & in illa die advocatum habiturus sit pauperem, quo orante, & perorante nunquam apud Deum Judicem causa cadet; ut enim ille ipse S. Præsul.

Sine causâ accusant peccata, quem pauper excusat: ut è contrario, Excusari non potest, quem fames pauperis accusarit: & hoc alterum est bonum; cui adde & tertium, quod misericordiam petet fidens, quia in pauperem misericordiam fecit.

Petet, inquam, atque impetrabit, quia, ut prius insinuavit ille ipse S. Chrysologus, *faciendo pauperi, ipsum sibi judicem, præstitit debitorem.* Quod si debitorem, certè, & remuneratorem. *Quæ cum ita sint, qui se novit per mala sæculi vitam ducere; eleemosyna semper auxilium secum ducat: ad præsidium sibi turmas pauperum vocet.*

Ita vocavit vel ex hac vita *B. Amedeus, Sabaudix Dux, qui aliquando rogatus haberetne canes venaticos, & quos? respondit omninò se habere, & pauperum turmas ostendit, dixitque his se venari Cælum: & ita venêris oportet, & ipse, Benevole Lector.*

§. 9.

Ad eadem verba: Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. Prov. c. 19. v. 17.

Iusta Christi querela, iusta expostulatio in eos, quos nulla etiam sui in pauperibus tangit miseratio.

Lib. 1. vita. a. 6.

BEata Margareta dicta à *Venerabili Sacramento*, quæ à Christo, ceu sponso, multa hauserat, audiêrat multa; dicere solita eos omnes, qui mendicato vitam trahunt, atque ægrè sustinent, esse *pupillam oculorum Christi*, ideoque tractandos, & tenerè, & reverenter, & simul etiam amandos ut pupillam oculorum illius.

Audax omninò effatum, verum tamen; quia amoris, quia piæ inclinationis in egenos, quam non semel auditus est testari Christus repetitis querelis.

Luce quadam meridiana sese illi spectandum obtulit Christus; sed specie miserabili, quali quondam in Calvarix vertice. Erat enim affixus Cruci, plagis livi-

dus & lacer, ac cruentus totus, & tantum non agebat animam.

Eo spectaculo dum oculos sustinet natantes in lacrymis, dum & animum mœrentem atque gementem vix tolerat, simul audit hæc à Christo:

O dilecta mihi filia; mecum patere, mihiq; compatere; & dolores tuos meis etiam junge, & crucem cruci, & lacrymas lacrymis, & hoc ut eluas imitem illam divitum hujus ævi duritiem in egenos, qui utique sunt membra mea. In illis me despiciunt, nec dignantur vel oculo, vel etiam verbulo; vel panis frustulo. Imò me procul esse jubent à suis foribus, me irrident, subsannant, contemnunt, & tantum non conculcant: dum hæc omnia in membra mea meditantur, & faciunt. Hæc ubi dixit Servator optimus, altum suspirasse auditus, & quidem ex eo inquiebat.

Ego illis bona omnia liberali manu dedi, ego frumentum in eorum horrea congressi, ego vinum è vite in caveas & cellaria effudi: & ex his ne guttulam mihi promere, ex illo ne micam præbere dignantur. Si aliena peterem, venia fortè daretur; at cum mea repeto, nec redduntur, nullus excusationi, nullus veniæ locus relinquitur.

Ego eorum marsupia & arcas replevi, & argentum & aurum etiam è terræ visceribus erui. Ego gemmas & uniones è maris imo extraxi, & luci dedi. Et ex iis omnibus ne nummulum recipere possum, etsi per mea membra rogitem, & clamitem. An non me petit ea durities, ea inclementia, ac sævitia? petit enim verò, ô filia, & me dum impetit, gravius affligit, atque exulcerat. Et hæc tum illi. Aliàs etiam ista in orationis actu, atque ardore. Famelicus sum, & sitibundus totus, & tamen nemo unus omnium est, qui meam famem, sitim meam sedet, atque extinguat; ideo surge, ô filia, vade, & me in infantulo pascere, & recrea.

Vix hæc extulerat Salvator clementissimus, cum ecce pulsantur monasterii fores, auditurque clamor misellæ mulieris, quæ modicum lactis exposcebat, pro infantulo jam languente, & tantum non deficiente præ fame: mater enim illius jam à diebus aliquot quæritans, ac mendicans, nihil omninò retulerat, unde reficeretur infantulus. Quid igitur? audit *Margareta*, & modicum lactis, quod jam igni supposuerat, defert, & donat egenti puerulo, in quo & Christum pascit ac fovet, incredibili animi sui sensu, ac voluptate, quo se perfundi sensit, ac mirè recreari. Et certè quidni sic & perfundatur & recreetur tota, quæ Christum nutrit ac recreat.

B. Agata à Cruce, cum aliquando domi suæ excessisset mulierem pauperulam, ulcerosam, atque ad aspectum mirè deformem, & horridam, eam sibi in eodem lectulo accumbere voluit: & quia in ea, fidei oculis spectabat, non fœminam, sed ipsummet Servatorem suum, ita accubuit, ut non latus lateri admovent; sed ad imos pedes abjiceretur, eosque etiam sinu exciperet, foveret, amplecteretur, atque etiam osculis dignaretur, eo sensu pietatis, ac demissionis, quo si fuissent vel ipsi Christi pedes.

Ab illa fidei luce, astuque Christianæ charitatis, factum, ut illi ipsi pedes & Christi viderentur, & propè essent, aliqua videlicet stigmatum, ac vulnerum iis olim impressorum imitatione, quam dum suspicit, & amat B. Agatha, simul & à Christo hanc vocem audit: Intue-re, ô filia, hos pedes & hiantia adhuc in illis vulnera, ea impressit non tam effera carnificis manus, quàm meus in homines amor, & tamen hunc parvipendunt, hunc ne recogitant quidem. Et hic eorum est stupor, hic & meus, dolor; hic & tuus sit, oportet, ô filia. Age igitur, luge, ac deplora infandum illum mortalium stuporem, & huic & illis lacrymas infunde. His enim placari soleo, imò & delectari.

Dixit, & audiri desiit; non desiit tamen Agatha & gemere, & lacrymari; nox enim illa tota abiit in pios gemitus, in lamenta, in lacrymas; imò & omnis deinceps quanta quanta fuit illius vita.

R. P.

JACOBI LOBBETII

LEODIENSIS

SOCIETATIS JESU THEOLOGI,

TRACTATUS ASCETICI

SIVE

CONCIONES ASCETICÆ

DE VIRTUTIBVS

AD OMNES CHRISTIANÆ

ET RELIGIOSÆ PERFECTIONIS

AMATORES.

PARS TERTIA.

JACOB LORRELL

LEOPOLDUS

SOCIETATIS RESU THOLOG

TRACATVS ASCETICI

SVB

CONGREGATIONE ASCETICA

DE VIRTUTIBVS

AD OMNES CHRISTIANE

ET RELIGIOSE PERFECTIOIS

AMATORIS

PARS TERTIA

REVERENDISSIMO PRÆSULI
AMPLISSIMÓQUE DOMINO,
D. GVILIELMO NATALIS
EXEMPTI MONASTERII
SANCTI LAURENTII
AD LEODIUM
ABBATI,

CLERI SECUNDARI CIVITATIS
PATRIÆ AC DIOECESIS LEODIENSIS
CONSERVATORI APOSTOLICO,
DOMINO TEMPORALI IN ANTHINNES,
GLONS, VILLEREAUX, MASWYCK, &c.

PATRONO SVO AC MÆCENATI
SALVTEM AC FELICITATEM.

 N lucem, solemque prodiere duæ partes Tractatum Asceticorum, & quidem auspiciis Tuis REVERENDISSIME PRÆSUL, atque (ut audio) apud Lectores gratiam aliquam invenere, quam non sibi debent, nec etiam Authori suo ascriptam volunt: sed Nomini Tuo, quod in fronte legendum statim objecerunt, & certè objecisse profuit, nec immeritò: est enim Mæcenatis nomen veluti tacita quædam ac muta ipsius operis approbatio, maximè si is sit, qui de illo judicium ferre possit, & sua etiam censura notare; uti poteras REVERENDISSIME DOMINE, quidum opuscula nostra gratiore manu

* A a excipis,

EPISTOLA DEDICATORIA.

excipis ac foves, simul etiam approbas, & publico donari pateris, quod & operi, & Authori plus satis; acquiescit enim hic magis alienæ voluntati quàm suæ, & plus magni Præfulis iudicium æstimat, quàm suum: & hoc mirum quantum excitatus libellos suos in lucem emittere non veretur, quod aliàs fortè refugeret, saltem non sine metu emitteret, quia sine Tutore, sine Patrono, sine Defensore. Nec modò placet, nec placuit unquam illud Theocriti, qui rogatus cur libros non scriberet ipse? respondit: *Quia ut quidem volo; non possum, ut autem possum, non volo.* Non placet, inquam, quia primum tumentis est animi, atque insolentis, qui scilicet non vult edere nisi quod altum, quod summum est, secundum, quia timidioris, ut qui aliorum de se iudicia horret, ac fugit: nec hoc, nec illud admittit is, qui nec sibi, nec nomini suo, ac famæ scribit; sed aliis, quibus si minus profit, saltem laborat prodesse: Et hoc unicum mihi in oculis ac votis est REVERENDISSIME PRÆSUL: quod si assequar, Tuo beneficio mihi videbor affecutus. Vive interim, & vale feros in annos, nec desine terris vivere, nisi ut coelis æternùm vivas.

REVERENDISSIMÆ DOMINATIONIS VESTRÆ

Humillimus in Christo servus & cliens

JACOBUS LOBBETIUS
è Societate IESU.

TRACTATUUM, QUÆSTIONUM ET PARAGRAPHORVM.

TRACTATUS I.

DE IUSTITIA. pag. 1

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Sapientis verba Parabolæ Salomonis: *Ad suscipiendam doctrinam iustitiam, & iudicium, & æquitatem.* Proverb. c. i. v. 3.

- §. 1. *Quid sit Iustitia?* ibid.
 §. 2. *Quæ antiquioribus fuerit Iustitiæ species, atque imago?* 3
 §. 3. *Quotuplex sit Iustitia?* ibid.
 §. 4. *Quæ sint Iustitiæ leges?* 4
 §. 5. *De Iustitia Vindicativa, ejusq; legibus.* 6

TRACTATUS II.

DE PURA INTENTIONE. 7

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Matth. c. 6. v. 22. 23.

- §. 1. *Ecquis ille oculus simplex, quis & nequam?* ibid.
 §. 2. *Cur intentio dicatur & sit oculus animi?* 8
 §. 3. *Quem in scopum dirigi debeat pura mentis oculus, id est pura intentio?* 9
 §. 4. *Quàm utilis homini bona Intentio, & è contrario quàm noxia sit Intentio mala, aut saltem non bona?* 11
 §. 5. *Rationes nonnullæ, quæ puram illam intentionem vel faciunt, vel suadent.* 13

TRACTATUS III.

DE GRATITUDINE. 14

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Apostoli verba: *Grati estote.* Ad Coloss. c. 3. v. 15.

- §. 1. *Quid sit Gratitude?* 14
 §. 2. *Quæ sint Gratitude symbola?* 15
 §. 3. *Exempla magnarum mentium quæ Deo pro acceptis beneficiis gratissima.* 17
 §. 4. *Gratitude debita, pro beneficiis etiam iis, quæ in solo ordine natura.* ibid.
 §. 5. *Gratitude, vel maximè debita pro beneficiis, quæ sunt in ordine Gratiæ.* 19
 §. 6. *Quid sit ingratitude, & quantum in homine, maximè autem Christiano vitium?* 21
 §. 7. *Quæ, & quam horrenda ingratitude pœna?* 22

TRACTATUS IV.

DE RESIGNATIONE IN MALIS
QUÆ NOBIS OBVENIUNT. 22

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Si erit malum in Civitate quod non fecerit Dominus.* Amos c. 3. v. 6.

- §. 1. *Quod illud malum, quod & fecit Dominus.* 22
 §. 2. *Resignatio in malo culpa, quod nobis aliquando accidit.* 23
 §. 3. *Resignatio in malis, quæ nonnisi aliena culpa, vitioq; nobis eveniunt.* ibid.
 §. 4. *Resignatio in malis corporis, aliisq; afflictationibus.* 25
 §. 5. *Resignatio in ultima vita linea, hoc est in morte.* 26
 §. 6. *Resignatio etiam in iis quæ mortem sequuntur.* ib.

TRACTATUS V.

DE DUPLICI SOLITUDINE. 27

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Singulariter sum ego donec transeam.* Psalm. 140.

- §. 1. *De solitudine corporis.* 27
 §. 2. *De solitudine mentis, eaq; duplici.* 28
 §. 3. *Solitudinis illius, & sacratoris secessus necessitas.* 29
 §. 4. *Solitudinis illius magna variaq; utilitas.* 30

TRACTATUS VI.

DE SOCIETATE, EIUSQUE VI
IN VTRAMVIS PARTEM, SEV BONAM
feu malam. 31

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Sapientis verba: *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficitur.* Prov. c. 13. v. 20.

- §. 1. *Sitne conveniens homini humana societas?* 31
 §. 2. *Quæ sit mala societas, & quæ ab illa homini damna?* 32
 §. 3. *Quæ potissimum fugienda mala societas?* 34
 §. 4. *Occurritur tacite objectioni, bonos subinde versari cum malis, etiam innoxie; imò & horum bono.* 35
 §. 5. *Quid sit bona societas, & quæ ab illa homini obveniat felicitas?* 37
 §. 6. *Quædam Regula observanda in delectu sociorum.* ibid.

TRACTATUS VII.

DE EXEMPLO, EIUSQUE VI
IN VTRAMVIS PARTEM, SEV
bonam, seu malam. 38

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Sapientis verba: *Exemplo didici disciplinam.*

Prov. c. 24. v. 32.

- §. 1. *Quid sit exemplum potissimum verò bonum?* 38
§. 2. *Quid sit exemplum malum?* 40
§. 3. *Quæ & quanta sit vis boni exempli?* ibid.
§. 4. *Quæ, & quanta vis mali exempli?* 43
§. 5. *Quibus potissimum incumbat exemplo bono alios
præire?* 44

TRACTATUS VIII.

DE CONSCIENTIA. 47

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: *Statéra dolosa, & pondus æquum.*

Prov. c. 11. v. 1.

- §. 1. *Quæ sit illa statéra, & quod pondus?* 47
§. 2. *Quid sit Conscientia?* ibid.
§. 3. *Quàm varia & multiplex Conscientia?* 48
§. 4. *Quid sit Conscientia bona, quæ ab illa pax &
tranquillitas?* 49
§. 5. *Quid sit Conscientia mala, & quæ ab illa turba,
qui & tumultus?* 52

QUÆSTIO II. MORALIS.

De tribus Affeclis malæ Conscientiæ:

Timore, Dolo, Pudore. 54

§. 1. DE TIMORE.

Ad illa Sapientis verba: *Cum sit timida nequitia,
dat testimonium condemnationis, semper enim præ-
sumit se vāperturbata conscientia.* Cap. 17. v. 10.

Quis ille Timor, & quantus? ibid.

§. 2. DE DOLORE.

Ad illa verba: *Ecce parturit iniquitatem, concepit
dolorem, & peperit iniquitatem.* Psal. 7. v. 15.

Quis ille dolor, & quantus? 56

§. 3. DE PUDORE.

Ad illa verba: *Operiantur confusione, & pudore.*

Psal. 70. v. 13.

Quis ille pudor, & quantus? 58

§. 4. DE EXAMINE CONSCIENTIÆ.

Ad illa verba: *Cogitavi vias meas, & converti pe-
des meos in testimonia tua.* Psal. 118. 60

*Primò suadebitur illud exemplo atque autoritate,
etiam profanorum.* ibid.

*Suadebitur secundo SS. Patrum vel autoritate, vel
exemplis.* 61

TRACTATUS IX.

DE RECIDIVA IN PECCATUM,
EIVSQVE GRAVITATE, DAMNIS,
periculis, pœnis, & remediis. 63

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Christi verba ad Paralyticum: *Ecce sanus
factus es, jam noli peccare, ne deterius aliquid tibi
contingat.* Joan. c. 5. v. 14.

- §. 1. *Recidiva hominem abjicit; imò dejicit infra
belluas.* ibid.
§. 2. *Recidivus in peccatum Deo vel maxime inju-
rius.* 64
§. 3. *Recidivus, in Dei Matrem, & Sanctos inju-
rius.* 65
§. 4. *Recidivus in peccatum sibi vel maxime noxius.* 66
§. 5. *Recidiva vel maxime damnosa, ob eam, quam
inducit peccandi, consuetudinem, & propè ne-
cessitatem.* 67
§. 6. *Recidivo aut nulla omnino pœnitentia, aut boni
inanis, & vacua, certè ut talis extimescenda.* 68
§. 7. *An, quæ, & quomodo recidiva impleat mensu-
ram peccatorum?* 69
§. 8. *Primus in peccatum lapsus vix Cælo vindice
punitur, relapsus plerumque, & quidem gra-
vius.* 70

TRACTATUS X.

DE OPPORTUNIS RECIDIVÆ

REMEDIIS. 71

§. 1. *Primum remedium recidivæ
ceu periculosa ægritudinis:
Spes ardua conjuncta cum justo timore.* ibid.

§. 2. *Secundum remedium.
Celer, & festina mali curatio.* 73

§. 3. *Tertium remedium.
Cita quidem curatio; sed non immodica; sed non vio-
lenta.* 75

§. 4. *Quartum remedium.
Fuga periculi & occasionis peccandi.* 76

§. 5. *Quintum remedium.
Fuga periculi, & occasionis, maxime vero contrare-
lapsus in materia Castitatis.* 77

§. 6. *Sextum remedium.
A frequenti exomologesi.* 78

§. 7. *Septimum Remedium.
A frequenti SS. Eucharistiæ perceptione.* 79

JACOBI LOBBETII
SOCIETATIS JESU THEOLOGI,
TRACTATUS ASCETICI
DE VIRTUTIBUS
EX NORMA ADHORTATIONUM.

TRACTATUS
DE JUSTITIA.

DE hac virtute pauca attingam, & quidem primò, ex more, modoque in scholis usurpari solito. Tum plura ex ratione, & norma pulpitis propria, atque accommodata; his enim ferè serviunt Tractatus hi mei Ascetici. Sit igitur

QUÆSTIO UNICA
MORALIS.

Ad illa Sapientis verba Parabolæ Salomonis: *Ad suscipiendam doctrinam Iustitiam, & Iudicium, & Æquitatem.* Proverb. cap. 1. v. 3.

IN primo lumine parabolarum, quas emittere parabat in posteros Regum sapientissimus, finem proponit, quem intendat, & scopum, in quem collimet videlicet *ad sciendam sapientiam, & disciplinam, ad intelligenda verba prudentiæ.* *Ad suscipiendam eruditionem doctrinæ, Iustitiam, Iudicium, & æquitatem.* At quænam illa? Hic est aliqua Authorum inter se pugna.

Rabbi Salomon, hæc ita distinguit, ita componit, ut per *Iustitiam* intelligi velit eleemosynam; per *Judicium*, judicandi sinceritatem, ex norma scilicet veritatis. Denique per *Æquitatem*, compositionem æquam inter dissidentes.

Rabbi Aben Ezra, per *Iustitiam* credit accipi Dei, ter Opt. ter Max. cultum; per *Iudicium*, actum, qui discernat inter verum, & falsum. Denique per *æquitatem*, qui distinguat bonum inter, & malum.

D. Ambrosius in illud Psalmistæ, *Feci iudicium, & justitiam*, spectat Justitiam uti finem iudicii; & æquitatem, ut justitiæ fructum: sic enim ait: *Iudicii finis est justitia, in iudicio est veritatis custodia, in justitia fructus æquitatis.*

Alii, & magis ex genuino sensu, existimant hæc tria. *Iustitia, Iudicium, Æquitas*, in re idem esse, tantumque notari tria Justitiæ officia, sive id, quod justum, æquum, & rectum est. Dicitur enim *Iustitia* respectu ad rem, quæ iusta est. *Iudicium* autem respectu rationis, quæ recta est. Denique *Æquitas*, quia primæ regulæ, id est, legi æternæ, ac divinæ conformis est. Et hæc pro ea interpretum inter se pugna. Ad rem propius accedo.

§. 1. *Quid sit Iustitia?*

Iustitia subinde pressius sumitur, subinde etiam latius.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Hæc ex veterum Philosophorum placitis (ut rectè definitiones advertit D. Ambrosius) in tres partes est divisa. Una quidem Deum intuetur, & *pietas* vocatur. Altera parentes, & reliquum genus humanum. Postrema mortuos, *ut exequiarum iustis solvantur.* Iusta, inquam, omnium nationum consensione, quasi naturæ vox jus illud præscribat.

Aliis eadem *Iustitia*, est veluti quædam complexio virtutum omnium, à quâ & quis justus dicitur.

Nonnullis justitia, est *Charitas Dei*, qua una justus est, quicumque justus est, ut inquit D. Augustinus.

Sic, eodem authore, *Charitas inchoata, inchoata justitia est.* *Charitas magna, magna justitia est.* Et hæc de justitia latius accepta; pressius ea quæ subjicio:

Vlpiano, justitia est constans, & perpetua voluntas jussuum cuique tribuendi.

D. Augustino. *Iustitia est virtus, quæ sua cuique distribuit.* Et hæc paucis attulisse suffecerit pro illius notione ex scholæ principiis, & legibus strictæ definitionis; delabor ad nonnullas illius descriptiones, quibus veluti nativis coloribus pingitur, & quodammodo subjicitur oculis.

Prima ducetur ab ore, calamoque sapientis, cui dicitur *vita.* In *semitis justitiæ vita*: vita, inquam, primò similis illi, quam accipimus in hac aurâ mortali: quisquis enim justus, rectique tenax est, is apud mortales vivit, & spirat etiam post fata. *Vitâ* deinde æternâ, ac beatâ: qui enim justus est, is cœlis aliquando vivet, & beatæ æternitati.

Poëtæ, quibus in docta commenta facilis est animus, facilis & calamus; edidere *Astræam*, id est justitiam, hominum vitiis, ac sceleribus indignatam, in cœlum evolasse, ibique conversam esse, in signum cæleste, cui à libra nomen est *Libra.* ut enim canit Ovidius:

— Et Virgo cæde madentes.

Vltima cælestium terras Astræa reliquit.

Cui consonat & Seneca in Octavio, in quo sic canit:

Neglecta terras fugit, & mores feros

Hominum, & cruenta cæde pollutas manus.

Quidni enim fugiat, & cœlo reddatur, quæ tota est cælestis?

Audit deinde justitia Regnorum omnium veluti basis ac firmamentum; ut enim ille ipse sapiens. *Iustitia firmatur solium*, tum quia & bonis præmia discernit, & malis supplicia; tum, quia dum ea viget; viget & pax, & civium concordia; vigent & commercia, adeoque & opes, ac divitiæ, quæ sunt velut Regnorum nervi; uti & bellorum.

A a

Salomonis

Salomonis solium sustinebant Leones omnino duodecim puro auro fusi, veluti symbola quædam fortitudinis, ac justitiæ robustæ, vindictæque in impios, ut inde disceres, quod sicuti Salomon sibi gradum fecerat ad solium duce justitiâ; sic & in eo sese sustinebat, aliàs lapsurus.

Et ita posteris deinde sæculis lapsi sunt Assyrii, quos Persæ injuriis affecti, spoliarunt monarchiâ; sic & Persas Græci, & Græcos Romani, & Romanos alii potestate exuerunt; quia & hi, & illi prius justitiâ sese exuerant. Audiendus super ea re D. Augustinus, qui recenset & mirè laudat verba Catonis de modo, ac ratione, qua primum crevit, & qua dein decrevit apud Romanos Imperium; sic inquit: *Nolite existimare majores nostros armis Rempublicam ex parva magnam fecisse: si ita esset multo pulcherrimam nos haberemus, quippe sociorum, atque civium, præterea armorum, & equorum major copia nobis, quam illis est: sed alia fuere, qua illos magnos fecerunt, qua nobis nulla sunt: domi industria, foris justum imperium, animus in consulendo liber, neque libidini, neque delicto obnoxius. Pro his, nos habemus luxuriam, atque avaritiam, publicè agestatem, privatim opulentiam, laudamus divitias, sequimur inertiam, inter bonos & malos, discrimen nullum, omnia virtutis præmia ambitio possidet. Neque mirum, ubi vos separatim sibi quisque consilia capitis, ubi domi voluptatibus, hic pecunia, aut gratia servitis. Eo fit ut impetus fiat in vacuum Rempublicam.*

Vacuum dico justitiâ, æquitate, sinceritate, aliisque virtutum magnarum ornamentis, quæ illi erant & præsidio, & firmamento, quo se tueretur, & subsisteret: sed quia iis propè omnibus vacua fuit, factus est in eam impetus, quo primum concuti, dein labefactari, denique, & everti potuit, aliisque Imperium cedere: adeo verum illud Ecclesiastici. *Regnum à Gente in gentem transfertur propter injurias, & injurias, & contumelias, & diversos dolos.* Hæ nimirum sunt machinæ, quibus concutuntur Regna, quibus & labefactantur Imperia, quod adeo verum est, ut ne quidem ii, quos divos credidit, & venerata est stulta antiquitas, stare possint, ac regnare sine comite justitiâ. Quod ipsum, Plutarcho teste, scripserunt, & docuerunt Philosophi, qui audacter pronuntiarunt illud, Absque justitiâ Principatum gerere, nec Iovem quidem ipsum posse.

Cujus probè conscii Reges, ac Cæsares in illud incubuerunt toti, ut unâ cum Regno, atque Imperio, justitiâ quoque transferrent ad posteros. Ita S. Ludovicus, Rex christianissimus moriens hæc inter extrema monita Philippo, filio, ultimis testamenti tabulis reliquit, ceu monumentum paternæ pietatis, ceu fortissimum florentissimi Regni propugnaculum, ceu etiam ornamentum: sic enim ad illum:

In administranda justitiâ sis rectus, & severus; & ita, ut leges præscribunt, eam exerceas erga subditos, neque ad dexteram, neque ad sinistram deflectens, pauperum querimonias non rejicias, donec veritas innotescat. Si quis adversum te habet querelam, vel controversiam, semper ab illo stes contra teipsum, donec rem certam comperias. Si quid possideas rei aliena, etiamsi id acceperis à majoribus tuis, incunctanter restituas justo possessori, ubi certo tibi constiterit; sin autem dubia res est, cura ut viri sapientes accuratè, & sine mora inquirant.

Bellum, præsertim adversus quemlibet christianum, sine multo consilio vide ne suscipias. Si necessitas cogat suscipere, Ecclesias, & infantes nullo patiaris damno affici.

Hæc filio, & hæredi S. Ludovicus, probè conscius Regna justitiâ fulciri, & stare seros in annos & sæcula; aliàs prono, ac præcipiti impetu ruere, & injustitiâ, malisque dolis, ceu gravi mole succumbere, atque opprimi.

Nec absimilia sunt, quæ Basilii Imperator in exhortatione ad Leonem, filium suum, & coronæ hæredem, ad quem sic aliquando:

Letissimam esse Regni tui coronam statuito, innocentiam, & bonam conscientiam, qua te magis, meliusq; exornabis, quam sexcentis aliis ornamentis. Quæ ubi extulit, tum effert, quid ab aliis expectare oporteat, quid sperare, quid timere; facta per omnia inductione: sic enim inquit.

Divitiæ insida quadam res, & quæ facile delabitur; Gloria transit: robur corporis flaccescit: voluptates diffuunt. Sola innocentia, & boni mores in multas ætates protenduntur, & memoriam nominis æternam transmittunt ad posteros.

Hæc filio parens optimus, quem optat ut Imperii; sic & virtutum suarum hæredem, maximè vero innocentiam, & bonæ conscientiam, quæ non est, nisi à justitiâ, atque in omnes æquitate; ab hac, & illa stant Regna, stant & Imperia; ut enim scitè Valerius Maximus: *Si demum pennates, ea Civitas, id Regnum, æternòque in gradu facile steterit, ubi minimum virium veneris pecuniæq; cupido sibi vindicaverit.*

Transco ad aliam ejusdem justitiæ notionem, ea Alfonso, Aragonum Regi sapientissimo, fuit veluti nutrimentum, & cibus generosa mentis. Pro ea, quæ erat sapientia Alfonso; Principes, ac Reges, justitiæ plus æquo negligentes, componere solitus cum iis, qui laborant morbo comitiali, cujus origo est à vitio capitis; sic enim inquebat: *Cum anima materia sit sola justitiâ, qua tenditur ad vitam, quid restat Principibus sublata justitiâ, quæ est vitæ quasi nutrimentum & cibus.*

Subtrahe homini cibum, subtrahis unâ & vitam. Subtrahe Principi justitiâ, & cibum subtraheris, simulque etiam & vitam, tam illi, quàm Reipublicæ. Ex vero enim justitiâ, est Regno, quod animali vita, quod & anima, quod & terræ centrum.

Et en altera justitiæ notio, quam & insinuassemus est sapiens, cum protulit illud. *Rex justus erigit terram.* Hebræa versio habet *Rex in judicio stare facit terram.* Hebræa quippe vox *laadmid*, idem est, ac *stare facit*; statuit, stabilitque terram: alludit eò loci ad terræ centrum, eique comparat Regis judicium, sive justitiâ: quæ Regi, & Regno est quod centrum terræ.

Aristotele teste, ac judice, centrum, terræ, & corporibus gravioribus (quæ ad illud suo impetu, & nativa quadam inclinatione tendunt) tria confert beneficia; è quibus primum est *unitas*, alterum *conservatio*, postremum, *quies*.

Unitas quidem, quia ad illud unum tendunt, & in eo, quasi uno, uniuntur omnia. *Conservatio* autem, quia & in illo, & ab illo conservantur, & extra illud periculum adeunt.

Denique *quies* est à centro; nec enim nisi in illo conquiescit. Pone mihi pugillum terræ in aere, pone, si voles in lunæ concavo, pone & in solis sinu, videberis tibi collocasse quàm optimè: at secus omnino accidit, quia locaris extra centrum, adeoque extra quietis sedem, in qua non retinetur nisi vi, & quadam violentia. Hinc sibi relicta terra, illic ex ære, è luna, soleque defluet, atque ad centrum suum relabatur, nec quiescet, nisi illo obtento; adeo illius est amans, atque appetens.

Quod terræ centrum: hoc Regno, ceu vasto corpori, est justitiâ; ab illa uniuntur membra & inter se, & cum capite. Et hinc *unitas*: ab eadem conservantur mutuo amoris, concordiam ac pacis vinculo, Et inde *conservatio*.

Denique in illa conquiescunt ab hostium incurso, à tumultu bellorum, ab armorum strepitu, & hinc optata *quies*, atque tranquillitas.

Statue mihi Regnum in quo extorris, exulque sit justitiâ; erit illud excentricum; unde nec illi unitas, nec concordia; sed divisio, sed discordia, etiam civium inter se, & cum Rege, cujus jugum dum non sustinent, excutiant: & si fortè non excutiant, vi rectè retinentur, neque diu consistunt: *nullum enim violentum*

Lib. 5. de
Civit. c. 12.

Lib. 4.

III.
Cibus ani-
mæ.

Cap. 20. v. 8.

IV.
Regni cen-
trum.

Prov. c. 29.
v. 4.

Lib. de Do-
ctrin. Prin-
cip.

Lib. 1. de
Cælo.

Cap. 62.

violentum est perpetuum. Et inde neque conservantur Regna, neque Imperia: sed ad alios traducuntur armorum vi, atque impetu; & ut non transferantur, certè perpetuo sunt in motu: & hinc nulla est illis *quies*, nulla & securitas, quia deest justitia, fida Regnorum Regumque custodes. Dixit aliquando Salomon, & rectè: *Miseriordia, & veritas custodiunt Regem, & roboratur Clementia Thronus ejus.*

Tres statuit veluti Regum custodes, qui ejus latera stipent; & adversus omnes tueantur incursum. Primus est, *Veritas* religionis, ac fidei: hæc dum stabit stabit & Regnum; stabit & Rex ipse. Alter est *miseriordia*, qua subditis compati, & miseriari doctus. Tertius est *clementia*, quæ Regi est pro custodia. Senecam audi, sic ille quondam ad Neronem: *Non est opus latera montium abscondere multiplicibus muris, ac turribus sepire. Salvum Regem Clementia in aperto præstabit, crudelitas hostes multiplicat.*

Sed ad rem meam facit Aquilæ, & Symmachi versio; quæ sic cum sapientis locum reddit. *Conservabunt Regem, & circumdabunt in justitia Thronum ejus.*

Hi ergo duo sunt custodes, qui noctu, diuque pro Rege excubant, eumque tueantur. *Clementia, & justitia*, cujus alia, atque alia est ratio.

Una, quod subditorum animos sibi conciliet, ac devinciat clementiâ; justitia verò inimicorum fraudes eludat, impetusque frangat.

Altera est, quod Clementia sibi astringat probos: justitia verò improbos à se removeat atque prosternat.

Denique Regis Clementia sibi Judicēs similes afficit, clemens clementes, misericors, misericordes, justus justos; & inde Lucifer Calaritanus, ea sapientis verba, sic exponit: *Circuibunt justī sedem ejus.* Felix corona, quæ Regem cingit, quæ & curcumit, & vallat.

Ne mireris, *Amice Lector*, si & justos, & justitiam coronam esse dixero, ac veluti diadema, quo ornatur, ac nitet regium caput. Certè tale esse voluit, tale & sibi fecit Jobus, inter orientales regulos potentissimus, qui sic de seipso. *Iustitia indutus sum, & vestivi me sicut vestimento, & diademate judicio meo.* Ecce ut justitia est illi pro vestimento proque regali purpura, & judicium pro diademate, proque coronâ. Et illâ indui, hac ornari voluit Jobus. Qua enim potius? Profectò Reges, ac Principes magis à justitia nitent, quam splendescant à purpura, diademate, corona: hæc enim huic ævo, ac vitæ mortali serviunt; illa verò æternitati, ac beatitati.

Moveri solet ea quæstio cur Moysis facies cum secundò descendit è monte visa est cœlesti quodam radio coruscare, non autem cum primò? Illud adjicitur pro ratione. Cum primò è monte delapsus est, proferens acceptas à Deo tabulas, necdum in idololatrias justitiæ severitatem, ac vindictam exhibuerat: at cum secundò descendit, in hanc, & illam ierat totus, & à populo rebeli meritis pœnas exegerat, quod erat justitiæ, & hinc ab illa nitet, fulget, radiat illi facies cœlesti quadam luce conspicua; luce dico, quæ illi erat pro corona: non tantum ea, qua terris illustris esset: sed etiam, qua deinde cœlis.

Unde sic ad illum Vindex scelerum Deus. *Viscere prius filios Israël de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum: quasi dignus non esset adjici populo Dei, & donari corona gloriæ, corona beatitatis, qui non prius sceleratis digna supplicia intulisset.*

§. 2.

Quæ Antiquioribus fuerit Iustitiæ species, atque imago?

Antiquiores Sophi, ut justitiæ naturam, affectionesque omnes supponerent oculis, hoc illi finxere simulacrum.

R. P. Lobbetii *Tractatus Ascetici*. Tom. VI.

Virgo erat (quam Astræam, quasi cœlitem vocitabant) libram una manu tenebat ad æquilibrium. Altera rotabat ensem. Hinc, & hinc appictæ mulieres duæ, quæ captivæ ab ea trahebantur.

Earum una fractum ensem manu prætendebat. Altera innitebatur Conto. Et hæc erat justitiæ imago fidelibus oculis subjecta, nec sine latente mysterio, quod paucis evolvere, est animus.

Virgo pingitur justitia, ut vel eâ specie indicetur, integram, atque incorruptam esse oportere adinstar Virginis, quæ vitium nunquam esse passa; & nullam pudoris sui admisit labem. Ex quo & conficies illud, quod qui justitiam violavit, Virginem & ipse constupravit: quod pudendum, & immane est scelus. De quo sic aliquando Ecclesiasticus: *Ut concupiscentia spadonis devirginavit juvenulam: sic qui facit per vim judicium iniquum.*

Virgines committi solent spadonibus, sive eunuchis, quibus vel natura impotentibus, vel arte excisis nulla superest vis generandi. Quod si concupiscentiæ stimulis adaçti, Virginibus sibi concreditis abutantur, eisque hætenus illibatum Virginitatis florem per stuprum adimant, rei tenentur, & injustitiæ, & libidinis insanæ. Sic & Judices, quibus, concredita justitia, ceu Virgo intacta, si judicium per injustas, & violentas sententias, violant, Virginem vitiant, atque constuprant; quod infandum est scelus, nec expiandum nisi fuso sanguine.

Libram illa gestat unâ manu, ut vel ex hoc significetur, eam debere jus utriusque partis exacto librare examine, ut suum cuique jus cedat, ut præmia bonis, supplicia reddantur impiis, quod æquitatis ratio postulat.

Ensem manu prætendit, eumque nudum, & quasi paratum ad vindictam, justamque ultionem, quæ justitiæ vindicativæ est species, & quæ fontes ferit, nullo discrimine, & summos, & imos; quod & demonstrat ritus apud Antiquos usurpari solitus.

Præfectus prætorio (qui ab Imperatore secundus erat) sic olim creabatur: Ipsum Imperator gladio accingebat, dicebatque Præfectum. In quo mirè prædicatur illud Traiani Imperatoris effatum; qui dum Præfectum prætorio ense accingeret, hæc etiam illi.

Si justè imperavero, pro me illo utere; sin autem injustè, contra me. Ita Dion in vita Traiani.

Binæ illæ mulieres, hinc & hinc appictæ imagini justitiæ, quæ etiam ab illâ captivæ trahi videbantur, & quarum una fractum ensem præferebat, altera Conto nitebatur, repræsentant duo vitia extrema, edomita, victæque à justitia, inter quæ media erat virtus, ut potè semper in medio sita, & averfa ab extremis.

Et quidem per fractum ensem indicabat nimiam severitatem retusam, & quodammodo cohibitam. Per Contum autem, lentorem nimium abdicatum, quo scilicet judicia plus æquo producebantur: æquè enim cum justitia pugnat, & severitas nimia, & nimia cunctatio.

§. 3.

Quotuplex sit Iustitia?

ATheologis distingui solet justitia in *legalem*, *distributivam*, & *commutativam*. Et hoc quidem ex triplici habitudine, quæ est in Republica. Primò partis ad partem; deinde totius ad partes; denique partium ad totum, & hæc, & illæ virtus est.

Ea quæ singulas partes benè disponit ad totum, est *justitia legalis*, cujus officium est procurare commune bonum Reipublicæ omni ratione, modoque, quantum scilicet, aut necessitas, aut utilitas exegerit. v. g. si Respublica in periculo versetur, justitia legalis conatur, quæ licet, eam tueri; imperat enim arti militari, ut modos inveniat justæ defensionis,

nis, pericula contemnit, sumptus annonæ restringit, thesauros effundit, & nihil non molitur ex affectu erga Rempublicam, ut illi sit quàm optimè. An autem ea distinguatur à virtute pietatis: sunt, qui velint, sunt qui nolint: ego hic non definio, non disputo: quia, non tam Theologum ago, quàm Ecclesiasten, nec ut in scholis, sed ut in pulpitis, ea tracto. In his autem parum interest, distinguatur nec ne, ideoque calamum non duco longius.

Commuta-
tiva.

Commutativa est virtus, quæ disponit, ac dirigit partem ad partem, nempe civem ad civem, ut constituatur æqualitas inter partes, inter cives in actionibus, quibus inter se communicant, quod cum facit, dicitur *justitia commutativa*.

Distributi-
va.

Distributiva est, quæ rectè ordinat totum ceu Rempublicam ad partes singulas, ad cives, in distribuendis communibus rebus, puta officiis, oneribus, præmiis, juxta proportionem inter ipsos repertam; & quia sic ex æquo ea omnia disponit, ac distribuit, audit *justitia distributiva*. Et hæc propriè, ac præcipue residet in Principe, in Magistratu, in Capite Reipublicæ, ceu magni corporis, ad quos spectant eæ, quas dixi distributiones, servata semper æquitate. & hæc pro instituto meo attingisse sit satis.

S. 4.

Quæ sint Justitiæ Leges?

I. Lex.

HÆC in fronte statui potest justitiæ lex. Ut seipsam spectet ipsa, seipsa contenta sit, nec aliorum oculos, aut famam, aut gratiam, aut præmium quærat; sibi enim satis est ipsa. De illa sic D. Ambrosius: *Beata planè justitia, quæ non alienis æstimatur judiciis: sed domesticis percipitur sensibus, tanquam sui iudex: neque enim populares aliquas opiniones pro mercede aliqua requirit, neque pro supplicio pavet. Merito sanè sui iudex est justitia; sibi enim ipsa præmium decernit; imò præmium est ipsa sibi. De quo & pulchrè Sapiens Romanus: Doceat me, inquit, quàm sacra res sit justitia, alienum bonum non expectans, nihil ex se petens, nisi usum sui. Non est quod spectes, quod sit justæ rei præmium majus, quàm justum esse.*

Lib. 2. Offic.
c. 1.

Et hæc prima justitiæ lex, quæ cum alias quoque complectatur, ex illa velut è fœcundo sinu, extrahatur secunda; nempe illa, ut nihil faciat quis, nihil donet ad aucupandam gratiam, ad dignitatem vel obtinendam, vel etiam servandam cum aliquo injustitiæ nævo.

II. Lex.

Et hanc legem quæ verbo, quæ etiam exemplo docuit Henricus III. Imperator Augustus. Portabatur is equo pulcherrimo, sibi à quodam Abbate dato, qui nescius esse furtivum pacto pretio à fure emerat. Obvius fortè Imperatori miles, cujus erat equus. Imperator, inquit, *tu cujus est censura justitiæ, ecce jam alienum equum Domino suo furtivè ablatum cerneris possidere.* Cui Imperator: *si tuus est equus, tu eum unà cum sessore accipe, & duc quo lubet, teneasq; tibi, donec fiat satis.*

Hæsit miles attonitus, sibi putans illudi. Tum Imperator compulit ut manu injecta, utrumque abduceret; equum scilicet, & sessorem.

Claverl. 5.
hisp. c. 4.

Quod cum mirantibus, imò & indignabundis Aulicis fecisset (*ecquæ gratia, inquit, ad suos Imperator ei referenda sunt, qui me tam subdolè in hanc captivitatem impulit.* His verò cum detestantibus, adduci jubet Abbatem, tanquam pœnas ab eo pro illusione exacturus, cui jam adducto, Depone, inquit, *baculum regiminis pastoralis, quem credis largitione mortalis hominis debere & gestari, & retineri.* Paruit ille, pedumque abjecit, quod suscipiens Imperator dexteræ Imaginis Salvatoris imposuit, dixitque Abbati. *Vade, & illud suscipe de manu omnipotentis Regis, ne sis ultra pro eo debitor alicujus mortalis;*

sed libetè ut decet eo utere, ad culmen tanti nominis. Is verò lubens suscepit, omniq; deinceps libertate eo usus est.

Habes in hac historia quod ames, & mireris, *Amice Lector.* Et Imperatoris æquitatem, & illustre documentum, quo posteros omnes edoctos voluit, ne quid præposterè admittant, ne quid etiam injustè vel ad accipiendam, vel ad retinendam Insulæ dignitatem, vel etiam ad captandam Magnatum gratiam, & favorem. Huic justitiæ legi affinis est illa, quæ severè prohibet quicquam agi, quicquam omitti, quod iniquum sit, timore, minis, aut etiam imperio potentum.

III. Lex.

D. Bernardinus Senensis: *Quatuor, inquit, modis Judicium humanum pervertitur. Timore, dum metu potestatis alicujus veritatem loqui pertimescimus. Cupiditate, dum premio animum alicujus corrumpimus. Odio, dum contra quemlibet adversarium molimur. Amori, dum amico & proximo prestare contendimus contra jus, & æquitatem.*

Serm. 16.
art. 2. c. 2.

Primum hinc inquirimus & damnamus; & certè prius inquisierunt, atque damnarunt Ægyptiorum Reges. Hi ex sua etiam lege Judices adjurabant ne quid injustè, etiamsi Rex imperaret, judicarent: contra quod peccant vel maximè, qui vel metu altioris potestatis muti sunt ut pisces, vel minis terrentur, & à semita justitiæ declinant, & imperio etiam injusto acquiescunt: uti & illi, qui muneribus corrumpi se patiuntur, atque à justa in reos sententia dimoveri.

Plutarch.
in Apoph.

Cum Malacam, apud Indos Orientales celeberrimam urbem, cepisset *Albuguerti*, *Tiraiam*, virum inter suos Principem ei præficiendum esse duxit. Hic fortuna elatus, multa quotidie crudeliter, & avarè facere, & subditos dirè vexare. Hæc ubi sequenti anno, eo cum classe revertens *Albuguerti* rescivit, comprehendi hominem jussit, unaque filium, ac nepotem, eorundem criminum reos, & causâ probè cognitâ solemni judicio, omnes capitibus damnavit, attonitis etiam Ethnicis tanta Christiani ducis severitate. Mater, & uxor ubi preces minus proficere vident, grandi auri summa expugnare aggrediuntur: sed frustra; *Albuguerti* enim ut ferro invictus; sic & auro impervius, dictans illud; ab *Emmanuelis* Regis prætoribus, auro justitiæ non vendi: nec certè vendi potest, salva hac nostra justitiæ lege: ut enim scitè B. Clemens, Cum *Magistratus* petat, & *iudex capis*, nunquam ad finem perducitur judicium; uti, nec cum pretio æstimantur officia, venduntur dignitates, quod, & alia quoque justitiæ lex, severè prohibet, ac vetat.

IV. Lex.

L. 2. Censit.
c. 20.

Judæus prædives, & suis opibus nixus, & Principum etiam gratia præfidens, galerum Cardinalitium auro emi posse existimabat, atque in eum finem impetrato ad Pontificem *Paulum*, hujus nominis IV. aditu, Sanctissimi Principis integritatem ingenti oblato auri pondere labefactari posse impudentissimè sibi persuasit. Non tulit vilissimi capitibus audaciam *Paulus*, sensitque in eo læsam esse Majestatem, ideoque & hominem illicò abripi jussit, & virgis publicè cædi: ut sentiret se fuisse impudentem, & simul etiam injustum. Sed & alia justitiæ lex, quæ cavet, ne quis vel odio, vel malevolentia, etiam in adversarium magis animadvertat quàm potest & noxæ gravitas, & æquitatis ratio.

V. Lex.

VI. Lex.

Notarat aliquando *Cambyses* Rex, Judicem unum aliquem inusitata severitate usum erga reum aliquem; ut eum plesteret, è corpore toto detractam pellem sellæ intendi voluit, in eaque filium ejus loco judicaturum confidere, ut atroci illa parentis sui pœna, disceret non saviore, non damnare reos ultra æquitatis, & justitiæ leges: quæ etsi severitatem aliquam subinde patiantur: at saviorem nunquam: uti nec amicitiam insolentior: est enim propè par ratio,

Valer. Max.
lib. 6. c. 3.

VII Lex. ratio, si ob amorem, & amicitiam justitiæ rigorem infregeris, atque si odio violaris.

Laudatur à Valerio maximo æquitas Publii Rutilii; hic cum amici cujusdam injustæ rogationi fortiter obstitisset, isque per summam indignationem dixisset. *Quid ergo mihi opus est amicitia tua, si quod*

lib. 6. c. 4.

rogo, non facis? Subjecit illicò. *Imò quid mihi tua; si propter te aliquid inhonestè, injustèque facturus sum?*

Et certè: quid enim ad amicitiam injustitia? Quid & scelus ad amorem? Et hic, & illa rationi, atque æquitati consentiat oportet.

Plutarch.

Antigonus, Macedoniæ Rex, cum *Marsias* ejus frater litem haberet, peteretque sibi domi judicium constitui, respondit. *Melius erit in foro, & omnibus audientibus, si quidem nihil injustè agemus.*

Ita nimirum Rex sapientissimus, ne locum quidem dicendo juri, amicitiae, & fraterno sanguini concedendum esse duxit; ne quid justitiæ, atque æquitati decedere videretur.

Fortius alii, qui nec suorum sanguini, vitæque parcendum esse duxerunt, ut suus semper justitiæ locus esset.

Sic (ut vetera repetam) *Epaminondas* filium corona jam donatum, securi percuti jussit, quod paterni præcepti contemptor, cum hoste conflixisset, illius etiam victor.

Sic & *Torquatus* filium capite minui voluit, quod contra patriam conspirasset.

Valerius
Max. l. 6.
c. 5.

Sic & *Zeleucus Locrensis*, cum legem tulisset de adultero excæcando, & filius in adulterio deprehensus esset, unum oculum sibi erui voluit, alterum filio, ne propter sanguinem lex jam promulgata violari videretur.

Et hinc mihi datur in manus alia justitiæ lex, quæ vetat personarum rationem haberi. Cræsus, Irusve fuat, nihil interest: & hunc & illum æquus animus aspicit, & hoc est quod olim Antiquis ipsum Numen ostenderat, cum hæc ad illos.

VIII Lex.

Nulla erit distantia personarum; ita parvum audietis, ut magnum: nec accipietis cujusquam personam.

Deut. c. 1.
v. 17.

Majoribus nostris, oculus justitiæ symbolum fuit; quod hæc cum illo apprimè consentiret. Est oculus speculum naturæ, eo quod res omnes sibi objectas exhibeat, & spectantibus quasi sistat. Verum ut fideliter exhibeat, sistatque, certam requirit in objecto distantiam: si enim hoc removeri nimium contigerit, non videtur, quia extra oculi sphaeram est; & contra, si nimis propinquum, non percipitur, quia deest lumen, specierum quasi vehiculum. Quod oculo, hoc & justitiæ; in hac enim, uti & in illo, æqua requiritur propositæ rei distantia, æqua parvi & magni, æquâ pauperis ac divitis.

Vis nosse cur pauperes in Judiciis sæpius causâ cadant? Cur & divites eam obtineant? Ratio est in aperto, quia pauperes longius absunt ab oculo, aspectuque Judicis, quam ut videri possint, & pensari eorum merita; & divites è contrario, sic ejusdem oculo, id est menti, & affectui, propinqui sunt, ut nec percipi possint eorum demerita; ideoque opportunum illud Omnipotentis oraculum: *Nulla erit distantia personarum: ita parvum audietis ut magnum, in lingua sacra est, non agnoscetis facies in judicio: cujus rationem hanc adjicit: quia Dei judicium est; nempe, in judicio Dei vices agitis: Deus autem æquissimus est, nec personam aspicit; sic nec vos aspicere oportet.*

Apud Thebanos Magistratum statuæ formari solitæ sine manibus; Principum autem clausis oculis, ut vel in ipsa eorum specie legeres, quæ esse deberet in illis justitiæ ratio; ea scilicet, quæ nec munera caperet, nec oculis etiam capi posset: imò nec personas inter se discernere, æquus ad omnes, iniquus nulli.

*Talis esse debet juris minister, ut in ejus manu nullius auctoritate persona titubet aut vacillet libra justitiæ; ut scitè Rom. Orator. Sed pro dolor! hoc quo vivimus ævo, nimium veræ sunt querelæ Innocentii III. Pont. Max. Clamat pauper, & nullus exaudit; loquitur dives, & quilibet applaudit. Dives locutus est, & omnes tacuerunt; pauper locutus est, & dicunt quis est hic? Clamat vim patiens, & nullus exaudit: vociferatur, & non est qui judicet: & hoc quia personæ habetur ratio, non justitiæ. Et hinc elabor ad alteram æquitatis legem illi affinem. Ea discernit merita, aut demerita, atque ex his præmia quoque decernit, aut supplicia. Quo in genere celebratur illud *Antigoni II.* Macedoniæ Regis Nepotis: eum convenit aliquando adolescens viri fortis, ac generosi filius, aliàs, ignavus, atque imbellis (Heroum enim filii subinde noxæ.) hic cum fortè stipendium exegisset, quale olim parenti cesserat, sic ei *Antigonus*. Ego, (inquit) *adolescens, virtuti propriæ do munera & mercedem, non paternæ.* Si huic virtutem similem dederis, si pares animos, parque in acie robur, & paria à me stipendia referes.*

Hæc *Antigonus*, & meritò; ut enim Juvenalis:

*Et genus & proavos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra puto.*

Quod si nec nostra, nec nobis digna pro stipendio. Pateor tamen majorum merita, & benè facta transire subinde ad posteros; sed ea Principum est gratia, nec tam justitiæ, quam beneficentiæ, quæ liberalitatis suæ fontes effluere sinit, etiam in immeritos.

Descendo ad aliam justitiæ legem; hæc in eo posita, ut qui illam tulit, aut docuit, ex ea vivat ipse, atque ad illius normam actiones omnes, facta, dicta componat.

Extat ea de re illud *Theodosii* monitum, nulla unquam oblivione delendum:

Digna vox Majestate regnantis, legibus alligatum se profiteri.

Cap. de com-
stit. Princi-
pum.

Principibus, ac rerum Dominis imperat recta ratio, atque æquitas, qua duce, ac magistra eas sibi leges observandas esse censent, quas ipsi aliis imposuerunt. De primo ac summo Legislatore pronuntiavit illud Seneca:

Ille ipse omnium conditor, ac rector, scripsit quidem facta; sed sequitur, semper paret, qui semel jussit.

Lib. de Di-
vina pro-
vid. c. 5.

Hæc ille, qui errat in eo, quod fatum statuat, Deumque illud sequi: divinæ Providentiæ legem dicere debuit, quam & sequitur qui posuit, & qui semper paret ei, quod semel jussit.

Quod Deus; hoc & Legislatores, ex justitiæ atque æquitatis lege, cui accedet & altera. Hæc in eo consistit, ut commune bonum spectet, non privata commoda: ut enim B. Laurentius Justinianus:

Vera Iustitia magis aliis, quam sibi prodest, & utilitates suas negligit, communia emolumenta proponens.

II. Lex.

Quod effatum magni Præfulis, consonum est ipsi naturæ, genioque justitiæ, inter quam, & virtutes alias hoc interest, quod hæ uni quodammodò supposito suo studeant, uni illi serviant, uni consulant: at verò justitia aliis potissimum intendere, & vacare videtur.

Prudentia dicat quid tibi in unaquaque re sequendum, quidve fugiendum.

Temperantia libidinem, iram, tristitiam, aliosque animi motus, atque affectiones temperat, ne rationis limites excedant.

Fortitudo timorem expellit, & nimiam abjecti animi depressionem erigit, atque sustinet: sicque à prudentia, temperantia, ac fortitudine uni tibi ferè est bene: à justitia autem aliis quam optimè: neque enim illa teipsum, tuumque bonum attendit; sed aliorum commoda, facultates, utilitatemque spectat, ac tuetur: quod & advertit, & docuit Philosophus, dum sic in Ethicis.

Lib. 1. c. 7.

Omniū virtutum sola iustitia in bonis alienis dicitur, quia non ad suū commodum; sed aliorum omnia confert: aliorum enim commodis, utilitatēq; servit, aut Principis, aut Reipublica, contra quam legem peccat quā turpissimē, qui & sibi soli studet, & suis commodis paret.

§. 5.

De iustitia Vindicativa, ejusq; legibus.

Quid sit?
& unde
dicta?

Ejus leges.

I. Lex.

Iustitia vindicativa, sic dicta à sumenda vindicta, iustaque ultione de reis. Ea ferè residet in Rege, Principe, Magistratibus, quorum interest Rempublicam vindicare à malis, & delinquentes ex æquo punire, ne & sibi noceant, & publico. Hæc, ut ex vero iustitia sit, certis quibusdam legibus erit adstringenda, ne limites æquitatis excedat.

Ex his prima est, ut in ea severitas bellè juncta sit lenitati, quod olim Ægyptii eleganti symbolo expresserunt. Hi enim in superiori parte sceptri regii posuere ciconiam, symbolum utique pietatis ac misericordiæ & lenitatis. Hyppotamum, monstrum utique fluviale, & Hieroglyphicum severitatis, ac iustitiæ; ut in hoc Regem monerent exercendæ in reos iustitiæ, in illo tamen etiam pietatis ac lenitatis retinendæ. Et hæc, & illa visa quondam in Davide cum Goliatho pugnaturō.

Erat Goliathus carnea moles, & grandis veluti Colossus, qui Israëlī insultabat impiè, & exercitui Domini in dies exprobrabat. Non tulit superbum Deus, nec tulit etiam David à cælo delectus tantæ Vindex impietatis, ac superbiæ. Quid deinde? Misit quinque limpidissimos lapides in peram pastorem. Hoc est (ut interpretes & glossa) in mulctram, seu vas lactis, in quo scilicet oves mulgebantur. At cur illud? Ne crede casu factum, ne temerè; sed destinato consilio, cælique judicio, ut vel hoc ipso innueret, iustitiæ telum, lacte lenitatis, ac misericordiæ illitum, ac perfusum in hostem mitti oportere, nec aliter in eum intorqueri.

In sacris paginis nominatæ sunt illæ duæ Legiones ubique Davidi ferè Comites, & veluti Laterales stipatores, videlicet Cerethi & Phelethi; nec sanè vacant mysterio. Cerethi enim, est quod interfectores, Phelethi autem liberatores: ut illi pro iustitia, hi verò pro misericordia militare viderentur. Utroque secum ducebat David eo certè consilio, ut se, nunquam sine misericordia severum, nunquam sine iustitia humanum exhiberet.

Quod illi, hoc & filio Salomoni, qui inter alia templi decora, atque ornamenta, Leones pariter, ac Boves, insculpi voluit, ut cum spiritu correctionis, spiritum jungeret mansuetudinis.

Quod Davidi, quod Salomoni in oculis fuit; hoc & Regibus omnibus esse debet in primis curis, ut qui iustitiæ libram manu tenent; sic eam moderentur, ac sustineant, ne in severitatem, aut lenitatem plus æquo inclinet. Sed ab hac & illa quasi maneat in æquilibrio. Etenim ubi totum punitur, regia severitas crudelitate polluitur, ubi verò totum remittitur, facies majestatis sine metu disciplina contemnitur; ut doctè Rupertus.

Quod si in iustitia vindicativa is nexus esse debet severitatis, & mansuetudinis in Regibus, Principibus, & Magistratibus; multò magis in Præsulibus, in superioribus Ecclesiasticis, qui primas tribuere debent severitati, sic tamen ut secundas iustitiæ relinquant: ut enim D. Bernardus ad Fulconem, quem instruit.

Pralatus omnis, piè solet favire, sine dolo mulcere, patienter novit irasci, humiliter indignari. Et hoc ipsum est quod D. Gregorius Pont. Max. notatum voluit exemplo petito à Samaritano, qui ut incurrit in fœdè saucium, alligavit vulnera, infundens oleum &

vinum, ut scilicet per vinum mordeantur vulnera, per oleum foveantur. Necesse enim est ut quisquis sanandis vulneribus præstet, in vino morsum doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: quatenus per vinum mudentur putrida, per oleum foveantur sananda. Luc. 10. v. 34. 2. Part. Pa. Flor. c. 6.

Hæc ubi dixit, ducta similitudine à medico, tum conficit illud, quod mihi in quæstione est.

Miscenda ergo est lenitas cum severitate; quod ipsum declarat, ex eo, quod olim repositum in arcâ fœderis in quâ erat Virga simul, & Manna. Ita planè inquit, in boni Rectoris pectore, si est virga districtiōis; sit & manna dulcedinis. Sit amor, sed non emolliens; sit rigor, sed non exasperans; sit zelus, sed non immoderate saviens; sit pietas, sed non plusquam expediat parcens.

Denique rectorem subditis, & matrem pietas, & patrem exhibeat disciplina, quæ iustitiæ pars est; & quasi congenita illi germana soror. Et hæc prima sit lex vindicativæ iustitiæ:

Altera, in pœnam ac supplicium de reo exigendum ne sit præceps, ne nimium celer; sed potius, lentus, qui punit, qui vindicat, vel ipso Dei punientis, ac vindicantis exemplo.

In ipsa mundi nascentis infantia; imò & cunis ipsis, lapsus est Adam, lapsa & Eva; & hæc, & ille criminis admissi reus. Quid deinde cælo vindice? Deus quasi cælo lapsus in terras, ad illam vindicis iustitiæ scenam, primò in paradysum ingressus dicitur, deinde obambulasse, quasi lento gradu, non præcipiti cursu, tum post meridiem, hoc est sero, inclinata in occasum die, soleque: non summo mane, non primo diluculo. Denique, ad auram, mollemque ventum, vel ut vertit Theodoretus, contra ventum refrigerantem, divino sanè consilio, tum ut venti reflantis violentia impetum ejus quasi tetardaret, tum etiam, ut jam conceptum iræ iustissimæ æstum, ardoremque; lenis, ac refrigerantis auræ frigore, aliqua ex parte frangere, sopireque velle videretur. Gen. 1.3. v. 8.

Quod Deus Opt. Max. æquissimus scelerum Vindex; hoc & sub illo pusilli mortales, & ipsi ab eodem constituti criminum vindices: ad pœnas illi veniant: sed lentè, sed plumbeo gradu: non cursu præcipiti, non quasi celeri volatu: sed velut obambulantes, & quidem post meridiem; non autem in ipso meridie; non in æstu ardoreque meridiano iræ concitatæ: sed serò, & ferè ad solis occasum, id est quā tardissimè, & quidem molliter ad aspirantis auræ sibilum; enatumque quodammodo inde frigus, quod vindicis iustitiæ æstus ignesque si non frangat; certè emolliat: probè memor illius, quod aliquando ad Hugonem D. Bernardus: Rigor iustitiæ semper fervidus; sed nunquam præceps, & hæc iustitiæ vindicativæ secunda lex esto.

Tertia hæc erit: ne sit nimia, hoc est, ne modum excedat, atque moderationem. Dixit olim Ecclesiastes; noli esse multum iustus. Ecquid illud? iustitiæ ponitur modus, ponitur quasi limes, aliis virtutibus minimè: nec enim dicimus, Noli esse multum castus, multum sobrius, multum misericors: cur igitur istud? Noli esse, multum iustus? vel, (ut alia versio habet) nimium iustus. Ratio in promptu est, quia iustitiæ, maximè autem vindicativæ, suus debet statui modus, alioqui degenerat in crudelitatem, si modum excedat. Ne porro excedat, culpæ leviori, pœna levior imponatur, graviori gravior, semper tamen infra condignum, potius quā supra.

Unde contra hanc legem peccant, primò nimis rigidi sui juris, ac iustitiæ exactores; peccant & aliorum censores importuni, ultoresque severi, atque immisericordes, ut enim D. Hieronymus: Inhumana iustitia est, fragilitati conditionis hominum non ignoscens, nihilq; ei indulgens. Peccant deinde ii, qui ob leviusculam noxam gravius infligere supplicium moliantur: uti aliquando Aloysius Gori in Japonia Princeps,

II. Lex.

Gen. 1.3.

v. 8.

III. Lex.

Eccles. 1.7.

v. 17.

2. Reg. c. 17.
v. 40.2. Reg. c. 25.
v. 18.3. Reg. c. 7.
v. 29.Lib. 3. in
Gen. c. 37.

Rho Histor.
viri. l. 4.
c. 2.

Princeps. Abstulerat muliercula vicinæ suæ poma duo, & illam capite plecti jusserat Princeps ratus recentis adhuc fidei & sanctitatem & majestatem christianæ legis eo exemplo edito se sancire posse: verum ab *Alexandro Valingano*, Societatis JESU id temporis in Japonia Præposito Provinciali, edoctus leviolem esse culpam illam, quàm, quæ christiano more sanguine videretur expianda, quod ut audivit, remisit de sua illa severitate; verius feritate.

Fatendum tamen subinde, maximè verò in castris, & militia, in qua severior esse debet disciplina, culpas, quidem in speciem leviores, ferro, & laqueo plecti, quia à periculo, quod imminet, solvendæ sensim militaris disciplinæ, graviores & videri, & esse possunt. Quod & in moribus evenire quoque solet.

Rho supra.

Sensit illud aliquando *Ioannes*, Lusitanorum Rex secundus, qui ne alex pestis Ulyssipponem inficeret, civis cujusdam ædibus, in quibus ea publicè ludebatur, ad abolendum dedecus, illamque morum pestem averruncandam, faces palam inferri, easque incendio deleri voluit, ut sic deleta nequitia illius diversorio, ipsa jam exul faciliùs profligaretur.

Palladius
l. 4.

Huic regiæ severitati affinia sunt & illa, quæ aliquando vidit *Areopagum*, probavitque. *Struthio* fugiens accipitrem in *Areopago*, uni *Areopagitæ* incidit in sinum; ille, qui servare debuerat, occidit. Judicavit Senatus impiè fecisse; itaque pœnas luit; non ob struthionem; sed ob crudelitatem.

Non absimile est illud, de quodam *Praxitele* nomine, fustibus cæso ab Atheniensibus, eò quòd arietem vivum excorasset, judicatum illud immanitatis esse, & severè punitum. Et hæc pro tertia illa justitiæ vindicis lege, venio ad quartam.

IV. Lex.

Ea præscribit, ne facilè, ne sine graviore causa, sine consilio, maturaque deliberatione, reo venia concedatur, neque impunè abeat. *Impunitas enim magna esse solet illecebra peccandi.* Ut disertè *Tullius*.

Memorant istud *Annales Franciæ*. *J. Ludovicus*, Rex Christianissimus, dum suas de more preces in Cœlos effundit, totusque abit in Davidicos psalmos & pios æstus, unus aliquis intervenit, & pro misello capitalis criminis reo, veniam petit, & impe-

trat: annuerat enim *Rex*, quasi aliud agens; imò quasi alienus a seipso; sed mox cum incidisset in illud *Psalmistæ*: *Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt justitiam*; illicò revocari jussit eum, cui gratiam illam concesserat, eamque penitus irritam esse voluit, adjecta hac sententia, digna tanto Rege, & posteris:

Principem, qui potest punire crimen, nec punit, non minus coram Deo reum esse, quàm si ipse perpetrasset: ac pietatis opus esse, non sevitiæ, justitiam facere. Dixit, fecit.

Ludovicum, Galliarum Regem hujus nominis XII. supplex accesserat tertii homicidii reus, cui *Rex* subiratus, & velut indignabundus. Tene, inquit, veniam flagitare homicidii jam tertii? *Joculator*, qui fortè aderat: *Minimè*, inquit, o *Rex*, non tertii; sed primi tantum homicidii reus est: nam secundum, & tertium tua sunt; quia si primum non condonasses; hic reliqua non perpetrasset. Dixit, & siluit, nonne quandoque est olitor, est joculator, non importuna locutus? Enimvero, non importuna. Ex iis enim discunt in purpura Reges, reos, cælo judice, se teneri, si nimia eorum indulgentia, sit impunitus in terris reus. Et sanè jure meritissimo. *Is enim qui parcat malis, nocet bonis*, nocet & Reipublicæ, quam necesse est ea conniventia, aut venia, penitus labefactari: nocet (ut ita dicam) superis, ipsique quodammodo Supremo Numini, ac Judici Deo, nam teste *Seneca*. *Non potest pinguior victima mactari Deo; quàm homo sceleratus.*

Et hinc, apud viros Principes is justitiæ zelus, is amor est, eaque æstimatio; imò & is honos; quo in genere celebre illud, quod de *Maximiliano I.* Imperatore semper *Augusto* referri solet, eum loca destinata suppliciiis fontium, & eorundem instrumenta, hoc est furcas, patibula, quasi venerabundum salutare consuevisse, adjecto hoc solemnî dicto. *Salve iustitia*: an non, quia benedictum lignum, in quo fit justitia? Benedictam certè, & summis, & imis; benedictum cælo, & terris; hominibus, & Deo. Verum enim illud *Ioannis Papæ*: *Vindicta, Deum iratum lenit, & placat*; & hoc in cœlis; in terris illud: *Zelus purgat facinus, dum punit.*

TRACTATUS DE PURA INTENTIONE.

UITA multa de hoc argumento edidere multi, & doctè & piè; ideo de eodem hîc dicam paucis, ne Lectorem omninò videar destituisse. Sit itaque

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosus erit.* Matth. c. 6. v. 22. 23.

§. I.

Ecquis ille oculus simplex? Quis & nequam?

Quis oculus?

SI naturam spectes oculus ille simplex, est oculus purus, ac defæcatus, minimèque vitiat, aut humore noxio obrutus, ei que veluti innatus.

Nequam è contra, qui aliquo ex his vitiis laborat; ideoque objecta sibi, minus fideliter reddit; puta pro unico duos; imò & plures; pro albo subnigrum, aut quidvis aliud, quod tamen in re non sit:

Ita, ut rectè advertit *D. Hieronymus*, *Lippientes oculi solent lucernas videre numerosas; simplex autem oculus, & purus, simplicia intuetur, & pura.*

Sin autem ad gratiam attendas, & mores; alius, atque alius homini est oculus; alius qui, etiam ab Evangelista hoc loco innuitur; uti videre erit ex varia hujus unius versiculi, aut voculæ oculi interpretatione.

Divis *Hieronymo*, & *Chrysostomo*, oculus hîc nihil aliud est, quàm hominis mens, & intelligentia; quod enim corpori est oculus: hoc animæ est, intelligentia; oculus corpus regit, & animum intelligentia; oculus præit, præit & intelligentia; oculus pedem dirigit: & intelligentia affectum, qui est veluti pes animi, ideoque sicuti corporis multum interest, ut oculus sit simplex; hoc est purus, nullo humore crasso, pravoque obnubilatus, atque obtenebratus: sic & animo plurimum refert, ut intelligentia sit pura, & recta, nullo pravo affectu, aut cupiditate

ditate imbuta, vitiata, detorta; si enim ea sit, facile labitur, & errat, & licere sibi credit, quod minimè licet; utile opinatur, quod reipsa damnosum, securum, quod periculi plenum. Quid facias? *Ibi errat oculus; ubi errat affectus.* Et hæc paucis pro illa opinione.

II. Intentio. Aliam efferunt Sancti Augustinus, & Gregorius, quibus *oculus* hic, est *intentio*, & quidem si recta, est *simplex*; sin autem detorta, nequam est.

Et hæc opinio magis arridet, quia magis consona menti, & scopo, quem sibi hic proposuit Patris Aeterni Sapientia, & cujus eò loci, ac temporis id fuit oraculum: voluit enim à bonis operibus quàm longissimè abesse vanam gloriam, atque ostentationem, quæ inimica est rectæ intentioni: voluit jejunium, atque eleëmofynam fieri in abscondito, & non palam ad captandam auram popularem, & futilis gloriolæ fumum, quem non sustinet, non patitur pura intentio, ceu bonæ mentis oculus, & inde mihi injicitur altera quæstio, pro qua sit

§. 2.

Cur intentio dicatur & sit oculus animi?

Quid oculus

VT ea quæstio ponatur in aperto, & clara luce, videndum erit, quid corpori sit oculus? Quid deinde animæ sit intentio?

I. Solmundi. Orpheo, oculus microcosmi, seu parvi mundi, id est, hominis, *sol* est; quia huic est, quod mundo aspectabili *sol* alter. Hic diem facit, & tenebras fugat, lucet, caletque ab illo Orbis. Et ea quoque animis est *intentio*: diem hæc facit gratiæ, si pura sit, peccati tenebras depellit, lucem addit fidei altioris, ac cælestis, & calorem affert, donatque charitatis.

II. Portæ Solis. Hesichio *oculi* sunt portæ solis, quia per eos veluti portas, sol ille aspectabilis intrare videtur in animum; & per intentionem, quasi per portam sol intrat gratiæ, sol deinde & gloriæ; si modò ea recta sit, & simplex. Erit autem & recta, & simplex, si Deum unum, & in se aspiciat, & eum in creaturis videat, amet, laudetque: si in seipso & nævos suos, atque maculas intueatur, in aliis autem vitia videre nesciat, multoque minus judicare, atque damnare.

Et talis fuit oculus B. Fratris Bernardi à quinta valle, è sacra D. Francisci familia, de quo ad omnem posterorum memoriam B. Frater Leo S. Francisci socius.

Wadingus
in Annal.
Min. Tom. 1.
An. 34.

Jacebat hic æger, cum illi hæc objecta species, atque imago Beatorum, qui ingenti numero bini, ac bini procedebant. Hos dum animo lustrat, atque ex eorum uno quærit, ecquinam essent illi? Et quò tenderent? Auditque esse Beatos è D. Francisci instituto, qui delapsi è Cœli regia citato gradu pergerent ad excipiendam animam unius è fratribus, qui tum infirmus erat in Portiuncula.

In hoc porro Beatorum agmine quàm longissimo, unus eminebat, cui oculi, ceu bini soles, radiabant: hunc dum intentus aspicit, rursusque quærit. Equis ille? Ab uno horum accipit, esse fratrem Bernardum à quinta valle.

At cur, inquit, illi sic nitent oculi? Stellæ esse diceret; imò & binos soles. Et verò tales esse videbantur, cujus addita ea fuit ratio; quòd dum in vivis esset, illi simplex fuisset oculus, qui Deum unum aspiceret, despiceret cætera: nec mirum quia illi oculi, erant veluti portæ solis; sed diviniore, qui eum unum admitterent, alia omnia excluderent. sed institutum prosequamur.

III. Fenestræ animi.

Alexandro Peripathetico, *oculi* sunt *fenestræ animi*; per quas scilicet inspicitur quis ille sit, & quo ducatur affectu; & hinc illa parcemia. *Hominis ingenium in tribus cognosci: in poculis, loculis, oculis*: sed in his melius, & certius; in iis enim elucet affectiones animæ propè omnes, amor, odium, mœror, gau-

dium, timor, audacia, commiseratio, spes, desperatio; imò sanitas atque ægritudo: inde Hippocrates, aliique medicorum facile Principes, suos discipulos monuere, ut ægri oculos attentè intuerentur eò quod in illis etiam se proderet affectio corporis, bona, malæ.

Quod corporis affectioni sunt oculi; hoc intentio est animo: aperit illa, qualis sit hic, sanus, an æger; ad spiritualia benè affectus, atque ad cælestia erectus: aut contra: an à peccato moribundus totus, atque in terrena pronus, & abjectus, aut alia quavis depravatâ passione infectus, atque corruptus.

Poëtæ Arabico, *oculi legati sunt cordis*. Quia scilicet per oculos ceu interpretes, ceu cordis legatos solent illius sensa, atque affectiones explicari. Est *Cor* in homine princeps membrum, fons vitæ, principium micationum arteriæ; & tam amoris, quàm odii, imò & omnium affectionum officina; in hac enim cuduntur, atque excuduntur illæ.

Et talis animæ, ceu Principi hominis parti, est *intentio*: interpretes est, & legatus animi; hujus enim mentem, sensum, affectiones omnes exprimit, atque aperit. Si sapit hic, quæ Dei sunt, ostendit: si quæ mundi, quæ carnis, & illa exhibet. Talis enim quisque est qualis ejus intentio, & omnis actio talis, qualis & fuerit intentio.

Orpheo rursus, *oculus est speculum naturæ*: uti *speculum est artis*: ut enim in hoc seipse videt homo, & si quæ in facie sit macula, si quis nævus, illico deprehendit: sic & *Intentio*, ceu *speculum animi*, aperit, atque exhibet quidquid in hoc maculosum, scædum, distortumque est; si quid à Deo, aut propter Deum sit; an è contrario ad creaturas malè inclinat, atque à cælestibus aversum. Nec mirum quia est *animi speculum* cujus est repræsentare fideliter quidquid in illo est.

Aristoteli purioris Philosophiæ oculo, *oculus est ultimum vivens, & primum moriens*. Quod enim in hominis, & corpusculi fabrica ultimum vivit, est oculus; & quod in eodem primò moritur, est ille ipse oculus: & in animo, qui spiritus est, pura, simplex & recta intentio, ultimo donatur spiritali vita, & primò moritur, primò privatur eadem gratiæ, ceu animæ vita.

Ratio eadem est, quæ in oculo: hic enim ultimum vivit in homine, quia ejus fabrica ut pote difficillima, & majoris in natura moliminis, ultimo absolvitur, ac perficitur, & hinc primò etiam moritur, quia primò destituitur spiritibus ad vitam necessariis: sic & *Intentio* in homine, qui spiritu regitur, non carne; ultimò vivit, quia difficillima, & magni omnino moliminis; in omni enim cogitatione, verbo, opere puram ac simplicem habere intentionem (quæ scilicet unum Deum spectet, atque attendat, & nunquam ad se, aut creaturas inclinet) id est longè difficillimum; uti & etiam eam retinere; & inde etiam primò moritur, primò & occidit.

Incarnatæ Sapientiæ oraculo, *oculus est Lucerna corporis*; sic enim aliquando. *Lucerna corporis tui, est oculus tuus.*

In densis tenebris, adultaque nocte lucerna lumen effundit, gressus regit, hominem ducit, ostenditque, quæ incunda semita, quæ & declinanda, hac si destituatur, ut erret, ut cespitet, ut offendat, est necesse.

Quod in tenebris viatori est lucerna; id corpori est oculus, id animo est *Intentio*; hæc illi de superis lumen affundit, pedem, id est affectum, regit, docetque, quæ tenenda virtutis via, quæ cœli adeundi semita: si tamen pura fuerit, & simplex, nullo vitiorum, aut cupiditatum humore malè affecta, aut aliò vocata, & dispersa in multa: utque ea sit, una sit oportet, non multiplex, uti & oculus unus, id est simplex.

Quis

Quis ille, si quæris, audies ex Gilberto: *simplex est oculus, qui unus est, unus autem, qui ad plura non est, qui directus in unum, non fissus, non diffusus, non sparsus in multa.*

Et is fuit oculus sponsæ, de quo sponsus illius amantior:

Cant. c. 4. v. 9. Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum.

Rectè in uno oculorum tuorum, quia sponsæ id est animæ sanctæ, unus est oculus, quia in unum intentus, eumque sponsum, ut annotat D. Anselmus.

Et is debet esse oculus bonæ mentis, ea quoque & intentio; spectet ille, spectet & hæc Deum unum, neque per creaturas vagâ, & noxiâ licentiâ spargi se patiatur, neque mundi curis, sæculique voluptatibus distrahi. Ne porro patiatur unquam, explicandum nobis erit enucleatius, quid spectare, quove collimare debeat ille mentis bonæ oculus, id est intentio.

§. 3.

Quem in scopum dirigi debeat pura mentis oculus, id est pura intentio?

In Psal. 31. **B**enè dixit, benè monuit D. Augustinus: *Non valde attendas quid homo faciat; sed quid, cum facit, aspiciat.* Aspicit, inquam, mentis oculo, hoc est intentione, quæ ut recta sit, simplex esse debet; uti & simplex oculus, ut bonus sit. At quomodo, inquires, simplex? A Theologis, ac Philosophis dicitur illud simplex, in quo compositio nulla, mixtura nulla: sed unitas summa, summa & simplicitas.

Epist. 95. Ut hæc, & illa sit in intentione, ceu oculo, videamus quid spectare debeat, quid non debeat: plurimum enim interest, ut in quadam epistola, longissima quidem: sed verè aurea luculenter declarat Seneca; qui sic inquit, *non in facto laus est; sed in eo quemadmodum fiat.* Eadem enim res si gula detur, turpis est, si honori reprehensionem effugit. Amico egro quis asidet? Probamus. At hoc, si hereditatis causa facit, vultur est, cadaver expectat. Sic eadem & turpis, & honesta. Si turpis, aut honesta sit intentio; ideoque refert quàm maximè quæ sit illa, quidve spectet.

In periculis subeundis, aut rebus magnis aggrediendis, (non tam ipsa facta, quàm causæ factorum considerandæ, inquiebat S. Isidorus Pelusiota; sic enim mortales non tam pericula, quàm causas; non tam fructus, quàm semina; non tam ramos, quàm radices rerum perpendere consueverunt: si modo benè cauti, ac prudètes: cujus effati rationem producit in exemplis.

Multi quippe latrones, & sicarii pro sui similibus dimicantes, mortem oppetiverunt, nec tamen eos quisquam laudaverit, quippe pro scelere dimicarunt. Multi contra pro patria, & parentibus, ac liberis morti se objecerunt, nec tamen propterea quisquam eos reprehenderit; sed potius laudaverit, ut qui pro jure naturæ occubuerint. Quo etiam fit ut illi quidem vituperentur, hi autem publicis præconiis celebrentur, ac statuis donentur.

Serm. 40. in Cant. Quod ipsum aperit D. Bernardus, cui in intentione duo necessaria requiruntur. Res, & causa, id est quid intendas, aut propter quid. Quod ut exemplo fiat illustrius. Intendat, inquit, quis animum inquirendæ veritati, atque id solo veritatis amore, nonne is tibi videtur & rem, & causam habere honestam? Meritoq; sibi vindicare, quod dicitur, *Pulchra sunt genæ tuæ, sicut turturis*, quippe, cui in neutra genarum navus reprehensionis appareat.

Cant. c. 1. Quod si minimè quidem veritatis desiderio; sed aut inanis gloria, aut alterius qualiscumque commodi temporalis obtentu in veritatem intenderit, jam etsi unam genarum videatur habere formosam; non tamen dubitabis, ut arbitror, judicare vel ex parte deformem, cujus alteram faciem causæ turpitudine scedaverit.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Hactenus D. Bernardus, qui genas sponsæ pulchras componit cum intentione pura, & simplici; sed ne longius: ad rem propius accedamus, videamusque quid potissimum spectare debeat puræ mentis oculus, aperiet illud oblata quondam Deo favente species.

Persona in paucis religiosa, & altioribus Cœli luminibus illustris, vidit Dominum, qui dextera *S. Iure de Cognit. & Amore Dei.* circulum aureum tenebat, in cujus medio, visebatur cor, undique catenulis aureis è circumferentiâ circuli appensum. Infernè spectabantur longè plurimi, qui sagittariorum in morem, sagittas emittebant in circulum & in cor, veluti scopum.

Porro, ex is aliqui ita sagittas jaciebant, ut vix medium viæ superarent, reciderentque illæ pronò lapsu in terram.

Alii circulum sagittis tangebant, feriebantque, & quidem eo nisu, atque impetu, ut ex eo elicerent veluti quasdam ignis scintillas, quæ etiam in eos decidebant.

Postremi emissis valido ex arcu sagittis, cor ipsum attingebant, penetrabantque, & eò quidem ut ex illo copiosum sanguinem educerent, unaque etiam cælestia quædam lumina, cælestes radios, atque ignitos, qui deinde mixti sanguine in eorum capita depluebant, & partim sanguine irrorabant, partim radiis illuminabant, partim incendebant cælesti illo igne. Et hæc fuit tum illi objecta de cœlo species.

Hanc dum oculo, animoque legit non sine amabili quodam stupore, supplex à Domino quærit, ecquid in eo latentis mysterii, & simul audit. Circulum illum aureum, repræsentare divitem, atque auream Dei in homines misericordiam, quæ sese in orbem effundit, aliis, atque aliis ejusdem donis.

Cor autem illud, referre cor ipsum Christi, & cordis illius amores atque æstus ardentiores; catenulas autem aureas, quibus hinc, & hinc suspenditur, atque tenetur medio in circulo, exhibere infinita illius merita, merita utique vitæ, ac mortis per extrema supplicia illata.

Denique sagittarios illos, qui distentis arcubus & circulum, & catenulas, & cor ipsum veluti scopum impetunt, esse tria hominum genera, qui destinato consilio vitæ melioris ac sanctioris studia sequuntur.

Ex his primi, quorum sagittæ vix intervalli medium attingunt, & mox fracto velut impetu, prolantur in terram, sunt ii, qui opera sua sine ulla intentione faciunt, quasi ex consuetudine, & diuturnæ assiduitatis usu, & hi ut vix promovent; sic & nihil à Deo impetrant, quod saluti esse possit.

Secundi sunt illi, qui actiones suas, bono quidem fine, bona intentione probatas exhibent: sed tamen in hac, & illo aliquid quod sua etiam intersit, sectantur, & quærunt, & hi ideo non attingunt Cor Christi, & puros illius amores; sed tantum circulum aureum divinæ miserationis, à qua & impetrant, vel omnino quod enixè postulant, vel certè illius aliquid, cujus indicio sunt scintillæ illæ in eos deciduæ.

Denique postremi sunt isti, qui & seipsis & creaturis omnibus superiores, non sua quærunt; sed quæ Dei solius, unamque illius gloriam, unum & amorem, præterea omnino nihil nec quod in terris sit, nec quod etiam in cœlis.

Et hi cor ipsum Christi, ceu scopum, tangunt, penetrant, pervaduntque; & inde ex eodem recenti quasi vulnere, elicitus sanguis in eos defluit, unaque etiam divina lumina, divini & ardores: ab illis lucet intellectus, ab his autem calet, ardetque voluntas. Et hi longè sanctissimi, longè & beatissimi.

Quotquot in hac mundi arena degimus, & certamus, sagittarii sumus, si & cogitationes elicimus è sinu mentis, si amores è gremio voluntatis, si verba ex ore fundimus, si opera è manibus ducimus sine

fine, atque ex usu quodam diuturno; nihil facimus, in cassum laboramus, in vanum, in vacuum & aëra sagittas jacimus, quæ mox refractæ in terras recidunt.

Sin autem proposito bono fine, bona & intentione, ea omnia in cœlum emittimus, in orbem & circulum divinæ misericordiæ, ab ea in nos depluent & aliqua cœli miserentis dona quæ postulamus.

Quod si meliore sorte, altiore & animo nobis, ceu cœli sagittariis, Deus unus pro scopo sit, ejusque unius gloria pro fine: tum in nos Christi sanguis, omnia & merita ubertim defluent, & cum his, & illo cœlestia lumina, cœlestes & ardores, atque ignes.

Ex his porro sagittariis fuit S. Ignatius Societatis JESU parens, & author, cujus hoc fuit solemne lemma: *Ad majorem Dei gloriam*; hanc scilicet unam spectabat, atque ad hanc collimabat totus.

Ex his quoque S. Teresa, quæ etiam voto se obstrinxit & faciendi quod esset perfectissimum, & quod magis conduceret ad Dei gloriam, quæ una illi erat in primis curis, & amoribus.

Ex his etiam fuit B. Magdalena de Pazzi, quæ inter æstus divini amoris, quibus ardebat tota, dicere erat solita, Si scirem me vel uno verbulo quod non esset è majore Dei gloria, assequi posse eos beatitatis ardores, quibus æstuant in cœli regia Seraphini, nequaquam illud mihi elabi sinerem.

Addebat etiam mirari se, nec posse capere, quæ fieri posset, ut anima alio fine laboraret, sudaretve, quàm pro Deo, Dei que unius gloria: adeo hæc illi in oculis erat, atque puris amoribus.

Et his & S. Franciscus Xaverius, quem nec spes præmii, nec gehennæ metus in Dei sui obsequia & amores vocavit: sed purus, putus illius amor: quod liquidò apparebit ex oratione ab eodem fundi solita, quam hîc ex Autographo translatam referre visum est. ea porro est ejusmodi:

O Deus! ego amo te,
Nec amo te ut salves me:
Aut quia non amantes te
Æterno punis igne.
Tu tu, mi IESV, totum me
Amplexus es in Cruce.
Tulisti clavos, lanceam,
Multamq; ignominiam.
Innumeros & dolores,
Sudores, & angores;
Ac mortem. Et hæc propter me,
Pro me, inquam, peccatore.
Cur igitur non amem te?
O IESV amantissime?
Non ut in cœlo salves me,
Aut ne æternum damnes me:
Nec præmii ullius spe.
Sed sicut tu amasti me:
Sic amo, & amabo te.
Solum quia Rex meus es,
Et solum quia Deus es. Amen.

*Festum Mariae
ni 7. Martii.*

Ex his etiam & D. Thomas Aquinas, qui quod in unam Dei gloriam mentis oculum conjecit, prætereaque spectavit nihil; à morte, stellâ pectus insignis apparuit, & hanc pura animi intentione meruisse se dixit.

Sed antiquiora sunt ista: demus unum aliud, quod nostra suspexit, atque amavit ætas.

E minima JESU Societate fuit P. Iacobus de Saura. Is è parte pectoris, quæ cordi proximè incumbit, incisa carne sanguinem excivit, eo que hæc exaravit sanguineis notis.

Primò, facturum se in omnibus, quod esset perfectissimum.

Secundò, nullo ad rem ullam affectu occupandum nisi in quantum ad Deum duceret, aut pro Deo esset.

Tertiò, nihil unquam amaturum se præter Deum.

Denique, acturum se quantum in se esset ut peccatis, & continuus in se esset actus amoris Dei.

Et hæc grandes animæ, quibus pura in Deum intentio, & purus amor, purusque zelus Divinæ gloriæ, quo mirum quantum arsit D. Birgitta.

*Binet in
ejus vita.*

Argumento sit illud: Hæc in excessu mentis, æstuque orationis Deo dicere solita: Ut tibi, ô Deus meus, ô amor meus! acquirerem vel unicum gloriæ gradum, quo niteres magis, atque apud Superos inclaresceres, parata omnino essem tota æternitate quanta quanta esset, ad inferni pœnas damnari, mihi que ducerem in bonis; imò & quadam beatitate, si tot, ac tantis cruciatibus, vel minimum gloriæ gradum adjicere possem, aut unicam guttulam beatitatis, gloriæque tuæ oceano affundere. Et hæc Birgitta ad Deum, amores utique suos, finem, ac scopum unicum illius, de qua agimus, puræ ac simplicis intentionis, cui suppar fuit ea, quam in Dei matrem extulit: patebit hæc ex oratione, quam & ipsa legere solita, & hîc etiam attexere visum est stylo simplici, sed candido:

O Domina mea, Regina Cœli, in tantum gaudet cor meum ex eo, quod altissimus Deus te prælegit in matrem, & tantam dignitatem conferre dignatus est, quod ego magis eligerem in inferno æternaliter cruciari, quàm quod tu vel uno minimo puncto de tam excellenti gloria, & tua cœlesti dignitate careres.

*In Revelat.
exitu 118.
63.*

Hæc Birgitta divinæ matris amantior, quàm sui, & illius gloriæ ac dignitatis avida magis, quàm ad inferni cruciatus pavida.

Et hic puræ intentionis primus, ac summus est gradus, in quo ut stetit D. Augustinus; sic & cum illius effato finem inveniet. Est porro illud ejusmodi:

Tanta te, ô Rex gloriæ, dilectione prosequor, ut si (quod esse nunquam potest) ego Deus forem, & tu Augustinus esses, omnino vellem ego fieri Augustinus ut tu fieres Deus. Et hic est excessus amoris, hic & terminus puræ intentionis, qui seipsum etiam gloria divinitatis exueret, ut eadem Deum indueret.

*Rossignol.
de discipl.
Christi. l. 1.
c. 20.*

Ut ad eum quoque intentionis gradum ascendas, Amice Lector, excipe, quæ etiam natura & ratione duce suavit Seneca. sic inquit,

Proponamus oportet finem summi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum nostrum, dictumve respiciat: Ut enim navigantibus ad aliquod sidus dirigendus est cursus; sic & viventibus.

At, quod illud sidus? Seneca iudice est summum bonum, hoc est Deus, ad hunc dirigendus omnis vitæ cursus, quia, ut addit. *Vita sine proposito vaga est*; addo ego & mala. Ne ergo vaga sit, ne mala; Deum unum spectet, atque ad eum omnia referat, puro mentis, id est intentionis oculo.

Ideo que caveat primò, ne seipse aspiciat: id enim si fecerit, nec rectus erit, nec bonus: ut enim succinctè & preclarè Publius Mimus, *malus est vocandus, qui sua causa est bonus*.

Secundò, nec sua spectet commoda, nec lucra; si enim hæc attenderit, nec bonus erit, nec beatus, ut enim disertè Seneca. *Non potest quisquam beatè degere, qui se tantum intuetur, qui omnia ad utilitates suas convertit; alteri vivas oportet, si vis tibi vivere*. Quod si alteri, id est proximo, multò magis Deo; cui uni vivere est beatè vivere.

Epist. 48.

Tertiò, ne in opere aliàs bono, sibi nomen, famamque quæreret, ne populi plausus & acclamationes; hoc enim & vanitati datur, & vitio: quod si incurreris aliquando, vide ne in posterum incurras.

D. Augustinus meminit cujusdam Comædi, cui nomen Archinas. Hic prima ætate, annisque juvenilibus, coram populo ludere, plausumque & ambire, & referre etiam solitus: ita nimirum eo plausu, & acclamationibus ebrius erat, ut etsi coram Diis luderet; non tamen à Diis approbationem expectabat,

expectabat & gratiam: sed potius à conferta hominum multitudine. Verum jam senex, ac decrepitus, melius sapere, & quotidie in Capitolio Minum agere cepit, quasi libenter Dii spectarent, quem homines spectare desierant: sic enim apud seipsum inquebat.

De Civit. Dei l. 6. c. 10. Lusi prius hominibus, non Diis: jam verò Diis, non hominibus ludo, & scenam apparo.

Benè ille quidem, si Deo vero lussisset, non inani- bus Deorum simulacris.

Quod ille errore devix mentis & dixit, & fecit; hoc Christianus ex veritate, ac virtute & dicat, & faciat, dicat inquam sibi in aurem, dicat & ad animam. Uni Deo ludo, uni vivo, uni spiro, in hac vitæ mortalis scena: atque ab hoc uno spectari, probarique volo. Et hoc vult mens bona, mens recta, quæ etiam cavet

Quartò, ne sui operis licet optimi mercedem unquam quærat, aut præmium; hoc enim nec aspicit puræ intentionis oculus, nec patitur etiam virtus ipsa, si pura sit. Audi quid de illa Sapiens Romanus:

Lib. 4. de Benef. c. 1. Inveniuntur, inquit, qui honesta in mercedem colant, quibusque non placeat Virtus gratuita, quæ nihil habet magnificum, si quicquam habet venale; cum Virtus nec lucro invitetur, nec absterreatur damno, adeoque neminem spe, ac pollicitatione corrumpat.

Supra c. 4. Quod si habet illud. Virtus omnis, ut gratuita esse debeat, non mercenaria, ut venalis non sit, ut lucro non invitetur, ut non absterreatur damno, ut neque spe quemquam, neque pollicitatione corrumpat, multò magis Deus omnis Virtutis author, ac parens, qui sui solius causâ & amari & quæri debet, non præmii ullius spe, aut pollicitatione mercedis.

Quod, si Virtus (ut ille ipse Seneca) non recipit sordidum amatorem, qui recipiet Deus sordidos illos amatores, qui licet extrinsecus eum amare, ac quærere videantur, intrinsecus tamen seipsum amant, & sua quærunt; si ad virtutem, soluto sinu veniendum est; soluto, inquam, hoc est, qui nihil capiat, retineat nihil; non autem contracto, qui & avidè capiat, & tenaciter retineat, quæ ingeruntur.

Quomodo ad Deum veniendum erit? Certè etiam soluto sinu, id est affectu, qui nec velit, nec amet impleri re ulla alia, quàm Deo. Ecquid enim si spe se impleat, aut mercedis pollicitatione lætet, nec Deo serviat, nisi pro hac aut illa, quid aliud facit quàm canis, qui Domino suo pro arido offe, pro pinguiore offa servit?

Abjiciamus igitur servile istud, ac mercenarium, & demus Deo, quod amantis est, quod & filii, gratuitum scilicet obsequium. Daremus profectò, si ii essemus, quos natura & ratio esse voluit, Dei scilicet, & pro Deo. At pro dolor alii sumus.

Raymundus Lullus cælesti revelatione hæc didicit.

Primum è mille vix centum esse, qui aliqualem habeant Dei seu timorem, seu amorem.

Secundum, ex illis centum, facile nonaginta Deum timent adacti pœnarum & inferni metu.

Tertium, ex illis nonaginta, vix duos esse, qui Deum amarent nisi illecti spe præmii, spe paradisi.

Denique, è mille, vix unicum inveniri, qui Deum diligeret purè, propter ipsius bonitatem, & majestatem.

Hæc ubi cælo revelante accepit vir Dei, totus abiit in suspiria, in gemitus, in lacrymas, in querelas, vel ex eo tantum quòd Deus non amaretur sui solius ergo.

Et verò quidni sic excederet: Christus aliquando sese spectandum obtulit *B. Angela*, & hæc illi:

Primò. Ama me quantum potes; quantus, quantus fuerit in me tuus amor, nunquam erit tantus, quantus in te est meus. Tum blandè, & quasi exoptulans addidit: O *Angela*, filia mea, vix credi potest vix & dici, quàm pauci in terris me amant mei solius causâ. Tum etiam adjecit exoptantis illud: O filia,

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici, Tom. VI.

quàm amarim, & optarim tales mei amatores. Ubi hæc sua vota aperuit Servator optimus, tum ex illa quæsit: *Eccur me non amant mortales, qui solus, & super omnes sum amabilis?* Qui solus, & principium, & finis amoris.

Quæsit, inquam, & videri, & loqui desit: non desit, tamen amare *B. Angela*. Utinam nec desinamus ipsi. Ne porrò desinamus unquam, hic ascribendæ videntur Maximæ amoris, & puræ intentionis datæ à Deo *S. Birgitta*.

Ex his fuit prima, nullum tibi in hoc mundo, ratum consilium, nullum & animi decretum, quod non sit Dei consilium, & decretum.

Secunda primæ affinis. Plenè velis quod vult Deus, & nihil velis, quod non vult Deus.

Tertia velle, quod vult Deus, & hoc purè quia vult, & quia sibi in eo complacet: non autem, quia tibi vel amori, vel solatio, vel etiam honori.

Quarta, Deo uni satisfacere, uni & placere, tibi sit pro præmio, & aliud nihil.

Quinta, Deo subdi, Deoque servire, non quia parata tibi in Cœlis merces; sed etsi nec esset parata, nec Cœlum tibi sedes, nec paradisi locus tuæ quondam beatitatis, velles nihilominus & illi subdi, & illi uni servire quàm maximè.

Sexta, etsi jam esses in profundò infernæ stygis, è quo tamen evadere posses in cœlestes auras, vel dicto unico *Pater & Ave*. Nec hoc tamen velles, nisi & vellet ipse Deus, quod si nollet, nolles & ipsa. Imò in tota, quanta est æternitate, ne cogitares quidem, nec desiderares ex inferno elabi nisi & cogitaret, & vellet Deus ipse.

Et hoc, quia tibi melius censeris esse in inferno ex Dei voluntate & beneplacito; quàm sine hoc, aut illâ esse in Cœli regia, sinuque beatitatis. Voluntas enim Dei vel unica, summum est beatitatis; summum & amoris, adeoque & votorum etiam summum.

Et hoc fuit votum, hæc ad Deum supplex oratio viri in paucis religiosi, de quo *Casarius*.

Hæc ille quondam, mente ac cogitatione ex ipsis *Lib. 10. c. 6.* inferis: O mi Deus ne patere ut in tota æternitate animum subeat, vel una cogitatio exeundi ex inferis; melius enim mihi est in ipso inferno esse, cum tua voluntate, quàm in Paradiso cum propriâ.

S. 4.

Quàm utilis homini bona Intentio, & è contrario quàm noxia sit Intentio mala, aut saltem non bona?

S. Sanctus Franciscus de Sales, intentionem componit cum moneta, quæ ut alicujus sit valoris, ac pretii: Primò debet esse proba, puta auro puro, & non adulterino, si aurea sit. Secundò, debet esse justî ponderis. Tertiò, legitima nota, id est notata signo regio, signo principis, si horum trium vel unicum desit, rejicitur moneta ut illegitima.

Quod monetæ; hoc & omni operi nostro. Ut apud Deum, ac Superos sit in pretio ac valore, necessum est, primò, ut ex se bona sit, saltem non mala in sua natura, ac specie: deinde ut & sit justî ponderis: denique ut intentio bona sit; hæc enim est quasi nota, & cœleste signum eidem impressum, ut monetæ solet. Quod explicat, & oculis quasi subjicit exemplo familiari; sic enim inquit:

Jejunet unus aliquis, ut parcat sumptibus studio scilicet sordidæ parsimonix, jejunium illud non est in bona specie, non est virtutis; sed potius vitii.

Quod si jejunet, & quidem ex temperantia, alicujus quidem virtutis est; at si peccato mortali infectus est, non est jejunium illud æqui apud Deum ponderis, quia deest charitas, quæ omni operi nostro dat pondus.

Bb 2

Denique

De Amore Dei l. 12. c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

c. 7.

Denique, si jejundet ex societate, ut aliis quibuscum agit, ac versatur sese accommodet, quia deficit bona intentio, deficit & nota legitimi jejunii.

Quod si contrà jejundet unus aliquis ex studio, amoreque temperantiæ, & sit gratia ornatus ac caritate, nec alia intentio, quàm Deo placendi, jejunium omni parte est legitimum, atque apud Superos, veluti proba, ac legitima moneta, qua etiam Cœlum emi possit.

Et hæc prima beato Præsuli fuit comparatio. Alia petita fuit à stomacho, his valentiore ac calidiore, istis autem debiliore, ac frigidior. Homines inter non paucos videris, qui liberaliter; imò & prodigè comedunt, ac vorant; helluones esse crederes, & ex verò ii sunt, & tamen, semper macilentii, exsuccii, extenuati. Alii contrà, sobriè, & parcè vescuntur, nihilominus valentes sunt, & pleni succo, ac robore. Quæ causa? Ea est in promptu. His quidem vis digestiva, quæ in stomacho residet, & innatus illi calor, valens est, ac potens, cibum optimè digerit, concoquit & spargit in venas in membra, in corpus omne, Et hinc illi est quàm optimè. Aliis ex adverso, eadem vis digestiva debilis est, debilis, atque exiguus in stomacho calor; & hinc in vultu deformis macies, in corpore languor, & subinde etiam tabes.

Quod illis in genere naturæ: hoc & aliis in genere moris. Ex his quosdam videris, qui multa præstant, & quidem in speciem bona; at quia illis exiguus, aut nullus à charitate ignis, nullus & calor, quia ex naturæ impetu, atque inclinatione magis operantur, quàm ex gratia, & virtute; quia ex consuetudine potius, quàm destinato consilio, rectaque intentione, hinc in spiritu emaridi, & languidi toti; cùm è contrario, valentes alii, vividi, ac vegeti in spiritu, quia & valens charitatis ardor in illis est, & pura ad cœlos, ac Deum Intentio; quæ omnia etiam minima in bonum convertit, succumque virtutis, ac gratiæ.

In Serm.
Ascetico de
Pœnitentia.

Quod & advertit S. Ephrem Syrus: *Iusti*, inquit, *parvis actionibus magis Deum flectunt, ac placant, præ nonnullis, qui multa faciunt: Non enim ad actionem respicit Deus; sed ad propositum voluntatis; & non intuetur quod sit, sed quo quid studio, ac propensione peragatur.*

Quod ut in aperto ponat, & clara luce, aliis atque aliis exemplis probat, & sic ait.

Vidua paupercula solvet dubii jam dicti questionem, quoniam duobus obolis superavit divites auro abundantes; & in tabernaculo testimonii, qui caprarum pilos obtulerunt, simul cum opulentis benedictionem acceperunt, & qui byssum cum auro nebant, similes iis erant, qui pilos ad operimentum tabernaculi texebant.

Puilli mortales, qui ea ferè tantum, quæ oculis parent, aestimare solent, oblata superis dona ex pretio ponderant. At non sic Deus, qui ad interiora hominis evadit, ex affectu, atque intentione is iudicat, atque ex his meretur doni pretium, ac præmium, & laboris adhibiti pondus, aut inanitatem; quod sanè probabit, atque liquidò ostendet illud quod aliquando suis referre solitus *Arsenius*, Arcadii Imperatoris olim præceptor.

Quidam senex monachus, inquit, *audivit vocem superne dicentem: Ades dum, ut ostendam tibi quomodo se habeant opera hominum.* Nec mora surrexit, abiit è cella, & Ducem Angelum secutus per avia, atque invia perrexerit, & dum pergit, inter alia, quæ subiecit illius oculis, hoc faciliè primum ac princeps.

Ostendit unum aliquem, qui è patenti lacu aquam hauriebat copiosam, ingenti que nisu infundebat in canalem perforatum, è quo mox effluebat omnis aqua, & huc atque illuc effundebatur, labore sanè multo, sed utilitate nulla: neque enim imbuebat aut prata virentia, aut fertiles agros, aut molles areolas; sed per dumeta, per saxa, per steriles arenas

longè lateque spargebatur; fructu nullo, proven-
tu nullo.

Dum hæc spectat senex, & stultum laborem incusat, ac damnat, sic illi Angelus:

Qui fundit aquam in canalem perforatum, is est, qui Superis bona quidem facit opera, jejunit, orat, elemosinas spargit: sed cùm ea nolit ita facere, ut fiant solum coram oculis Dei; sed studet etiam videri ab hominibus, studet & laudari; ideo in cassum laborat, frustra operatur, privaturque debita aliàs mercede. Et hæc bono seni Angelus.

Ex illius genio, studioque fuere quondam scribæ ac Pharisei, qui facturi eleemosynam, in publicis vicis, ac Synagogis tubicinem præmittebant, qui tubam inflaret, & illius clangore populum excitaret, acciretque frequentem, vel etiam ipsimet cornu canebant, specie quidem, ut eo, seu clangore, seu etiam sonitu pauperes turmatim evocarent in publicum, re tamen ipsa ad vanam eleemosynæ ostentationem, famamque liberalitatis, plausumque populi, laudes, acclamationesque colligendas.

Et quæ his merces? *Suam* (inquit Christus.) *Receperunt mercedem: suam*; non autem Cœli, non Dei, non beatæ æternitatis: sed *suam*, hoc est, sibi, suæque vanitati congruam: & qua sola digni. At rursus equaniam illa? Popularis aura, vapor evanidus, gloriolæ fumus, umbra vanitatis, verbo uno nihil.

Netibi eadem merces accidat, Amice Lector, audi & serva illud Servatoris tui seu monitum, seu etiam oraculum.

Te faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua: hoc est fuge eleemosynæ, virtutisque tuæ ostentationem, fuge & videri, & eò quidem, ut si sinistra tua (quod est adynaton) haberet oculos lynceos, videre tamen non posset quod fecisset dextera tua, quasve eleemosynas, erogasset; adeò amaret abscondi, amaret & non videri ea quæ ex virtute fecisset. Nec mirum, quia & hæc amat latere, amat & abscondi. Ut enim scitè D. Hieronymus in Epitaphio Fabiolæ: *Celata virtus Deo iudice gaudet.* Et quia eo iudice, & quidem solo; ideo aliorum oculos fugit, & iudicium horret, contenta unius Dei, seu iudicis, oculo, atque conspectu.

Et ita contenta fuit S. Catharina Senensis: ab hac aliquando Christus pauperis nudi specie primò tunicam, mox indusium, mox subuculam, tum etiam manicas petiit, dedit illa liberaliter, & quidem secreto, nemine conscio, præter eum, qui acceperat. Quid deinde? nocte proximè sequenti, ei se visendum obtulit Christus, ostentans tunicam istam auro, gemmisque conspicuam: scilicet & auri pretium, & gemmarum lucem addiderat effusa Virginis charitas, atque in pauperem miseratio, à qua & illud præmio accepit, vestem scilicet invisibilem, quæ impostero omnem ab ea frigoris injuriam arceret, & verò arcuit; exinde enim nullum unquam persensit frigus, etsi aliàs acre esset gelu, & hæc in terris illi decreta merces; alia deinde in cœlis, publica in iis gloria, publicus & honos, & hoc quia ex puræ intentionis genio, sua omnia faciebat Catharina, non in publico, sed in secreto; contenta Deo uno & teste, & iudice. Et ita facias oportet, mi Lector, memor illius, quod ex antiquis nonnemo:

Intentio, & dictis præsidet & factis. Et tam his, quàm illis pretium addit, aut demit: addit, si bona; demit autem, si mala: addit si Deum spectet, ut scopum, si in eum omnia dirigat; demit autem si aliò mentis oculum declinet, si deflectat à Deo suo.

Ne porrò deflectat imitetur sagittarium: hic primò habet propositum sibi scopum: deinde paululum subsistit, quasi meditabundus, & se sibi reddit: tum sinistram oculum claudit, & dextram aperit,
ut uno

Raymundus
in ejus vita.

ut uno oculo rectè collineet : denique è tenso arcu, directo limite in destinatam metam contendit.

Et ita contendit Sponsa, de qua cœlestis Sponsus: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa in uno oculorum tuorum, in uno crine colli tui.*

Pro scopo illi fuit, *Cor sponsi*, Cor amabile, cœleste, divinum: in illud ut libraret certius, unum clausit oculum, id est sinistrum; clausit, inquam, terris; & alterum, hoc est dextrum, cœlis aperuit, ut in Cor sponsi rectius intenderet, & sua tela, hoc est omnes amores suos illi infigeret.

Et verò pro eâ, quâ erat jaculandi peritiâ infixit. Ut & tu sic infigas, Amice Lector, age, pro scopo Deum tibi statue, tum paululum subsiste, & te collige, ut sagittarius solet, quid dicturus, quidve facturus sis, cogita: tum sinistram oculam claude, ne terram, ac terrena aspiciat; & dextrum aperi, atque ad Cœlum ac cœlestia, ad Deum ac divina sustolle. Tum sagittas emitte, sagittas utique amoris; sed Dei.

Sic emisit *Esther* Regina, quæ hæc aliquando in meliores auras: *Tu scis quod nunquam latata sit ancilla tua, nisi in te Domine Deus.*

Non in coronâ, & sceptro, non in regno, ad quod propè è cinere evasi; non in Regiis amoribus, non in aula pompâ ac delitiis, aliisque regiæ fortunæ phaleris exultavit ancilla tua; sed in te uno, Domine Deus.

Ecce *Estheris* scopus, ecce quo & se, & sua direxit omnia, ecce ut in Deum rectâ contendit.

Et ita contendit ex Antiquis Patribus unus aliquis. Hic ad initia singulorum operum paululum hære solitus. Rogatus autem cur id faceret? Respondit, facio quod sagittarii, solent: *Collineo* ut in scopum id est Deum meum, quodcumque molior opus, rectâ dirigatur, ejusque unius gratia fiat. Quod illi; hoc & aliis in spiritali palæstra sagittariis, in usu fuit.

S. Ioannes Climacus, quæsit aliquando ex quodam Fratre, qui coquum agebat, & ducentis triginta, eoque amplius monachis in coquina serviebat; unde in eo officii genere, adeò gravi, & laborioso, illi tanta animi quies? tanta & vultus hilaritas, atque amœnitas? ex illoque mox audit: *Quia Deum aspicio, ad Deum contendo, ei, uni in Fratribus servire me credo, ei uni cibos coquere, cibos & parare me puto.*

Quod ille in coquina, hoc in Rostris, & Curia Advocatus, causas agat, tractet; sed quasi Dei, & Dei causa. Hoc & mercator in sua officina; merces congerit, distrahit, vendit; sed & ipse Deo, Dei que gratia. Hoc & miles in pulvere Martio, clangit tuba, strepunt tympana, expediuntur arma, itur in hostem, eatur bonis avibus, felici omine, & grandibus animis; sed etiam Dei causa, Deo militet, quisquis militat. Studiis incumbit alius, mensæ incubat, & totus chartis impallescit; bonum factum, modò factum uni Deo, uni illius obsequio, & gloriæ. Et ita dictum, ita factum velim in quovis gradu, vitæque genere, in quo te natura, te fortuna, aut verius Dei providentiâ locarit, in eo Deum quære, Cœlosque spectâ; & sic tibi purus, ac simplex erit bonæ mentis oculus, purior & animus puriore ac cœlesti luce aliquando donandus in tota quanta quanta est æternitate.

P. Franciscus Ribera è Societate JESU, notus à calamo, & doctis ingenii monumentis, tertio post mortem die propè Dei solium in cœlo visus est gloriosus, pectore lucis divinæ radium excipiens ab ipso Dei pectore prodeuntem, à quo & pulchritudine mirabili, & summo gaudio perfundebatur, quod intentionis rectæ præmium fuit. Nempe cum carthis impallesceret, cum libris incubaret & mensæ, cum diceret è pulpito, cum doceret è cathedra, cum ingentia volumina transmitteret in posteros,

non alium sibi præfigebat scopum, quàm unius Dei obsequium, unius Dei gloriam; & hinc illi ea cœlo reddita beatitas, & lucis æternæ radius, quem & excipient illi, qui eodem puræ mentis oculo Deum aspexerint, eumque unicum.

§. 5.

Rationes nonnullæ, quæ puram illam intentionem vel faciunt, vel suadent.

Prima petitur à Deo ipso, ter Opt. ter Max. qui rerum omnium est finis ultimus & cuius gratia sunt omnia, maximè verò ipse homo: nec enim eum creavit Deus, nisi sui causa, atque ut suus esset totus. Quod si à natura Dei est totus homo: certè omnis illius actio, ut Dei quoque sit, ac pro Deo, necessum est.

Hic enim unicus est illi finis, etiam à natura, à gratia quoque is etiam est: Est enim ab hac *Dei Filius*, adeoque illi debet, quod Patri quàm optimo Filius. Est *Spiritus Sancti sponsa*, ideoque quod sponsa sponso; hoc & Deo reddat est necesse. Est cœli hæres, proindeque & se, & sua omnia Deo ascribere debet, velut illi, à quo uno scriptus est hæres.

Et hinc debet illi reverentiam, ut Patri, fidem & amorem, ut sponso; se & sua omnia velut omnium largitori munificentissimo: Et hinc petitur alia quoque ratio, quæ est ejusmodi.

Et si Deus omnia fecerit sui causâ, tamen & fecit gratiâ hominis, ut illi quoque servirent, illius & essent: & inde homini sol surgit & lucet, surgunt & lucent alia sidera, & illi quoque voluntur Cœli, illi, serviunt elementa, calet ignis, friget aqua, liquescit aër, stat terra, & genituræ vacat tota: illius quoque sunt animantia, seu illa, quæ terris adrepunt, seu illa, quæ aquis innatant, seu denique, quæ liquidò volant in aëre: hominis ergo sunt omnia, ut & homo Dei sit totus, secundum quem, illius sunt cætera omnia.

Et hanc rationem proposuit D. Augustinus, ut & sibi, & aliis animos adderet ad Dei obsequia: sic enim ait:

Vt tibi totus servirem, omnia quacumque fecisti, in meum servitium tradidisti.

Alia ratio ducitur à mirabili quadam vi, ac virtute, qua pollet intentio recta: hæc enim non solum dat novam gratiam rebus à natura pulchris, atque alicujus dignitatis; verum etiam, quod mirandum, res communissimas, & quotidianas actiones, quarum aliquæ nobis sunt cum brutis communes, attollit ad excellentem quandam rationem, qua & superos, & Deum ipsum oblectat.

Quid in vita humilior, quid abjectius, quàm comedere, bibere, dormire, ludere? Et hæc tamen omnia, si ex bona intentione fiant, illius accessione, seu altiori quadam luce, ac nitore vestita assurgunt ad eximiam quandam pulchritudinem, & copiam meritum.

Fuit Antiquis *Virga Chemica, aut magica*, cujus contractu omnia vertebantur in aurum, unde & natum commune proverbium, ut olim quod ad opulentiam evenerat felicissimè, id *divina Virgula*, contractum diceretur.

Commentum fuit illud; sed ingeniosum, è quo tamen ad institutum nostrum, ex veritate, deduci potest istud:

Intentio recta, est illa *Virga, Virga divina*, quæ quidquid attigerit, mutat in aurum: clarius explico, & rem evolvo. Quid egenius quàm pauperculo, dare potum aquæ frigida, quæ & pecori daretur, ac jumentis? Et tamen si datur in nomine Domini, & gratiæ augendæ servit, & cœlo etiam emendo, & charitati, id est auro comparando. Imò & ipsa quodammodo aurum est; non è terræ gremio, sinu-

I. A natura.

II. A gratia.

III. A creaturis aliis.

In Soliloq. c. 19.

IV. Ab insita vi ac virtute rectæ intentionis.

C. 14. v. 18.

Rodriguez de perfect.

Gradu 19.

Nadaſi in An. Dier. memor. 26. Nov.

que haustum; sed è Cœli gazis opulentioribus. Miranda fuit Virga Moysis, quâ Cœlum aperiebat, dividebat maria, & è sicca rupe eliciebat fontes aquarum. Ne virgam illam tibi quære, alia est ad manum, utique recta intentio, quæ tibi viam aperiet ad Superos, & per medios aquarum, id est tribulationum vortices, semitam dabit sicco alveo, & fontes effundet cœlestium consolationum, etiam unde minimè reris, ex arido, duroque saxo.

Minervæ attributa quondam à Poëtis virga, cuius attactu Ulysses efficiebat juvenem atque ad elegantiam formosum, eundemque cum vellet ejusdem virgæ vi deformabat in senem rugosum, pallidum, invenustum.

Fabellæ est è Poëtarum arcanis eruta. At hæc pro illa dabitur veritas. Recta in Deum intentio, virga est, non Minervæ; sed Cœli, cuius attactu animo juvenescas torus, & Deo, Superisque pulcher apparebis, pulchra & opera, aliàs sine illa deformia. Dormire, comedere, bibere, ludere, ut ante dixi, opus est naturæ; & sæpius etiam gulæ, fœcordiæ, petulantiaque insolentioris: at rectæ intentioni, aurum est, gemma est, & si quid his pretiosius cogitare lubet.

V. Transco ad aliam rationem, ea petetur à Dei voto. A Dei voto. to, quod & in nobis amat & quærit purum illum bonæ intentionis oculum; quo ipsum suspiciamus, despiciamus cætera.

Quæstus olim Deus, & hæc B. Margareta Contrita, auditus est dicere. Nemo est qui velit abnega-

re semetipsum: sed omnes quasi pro pretio volunt mihi servire, ut & in hac mortali vita, multas obtineant Cœlo benigniore consolationes, & in altera M. S. immortali mecum in regno meo sedeant honorati.

Hæc ubi dixit de hominum quasi vulgo conquestus, tum addidit altius aliud. *Me unum aspice, te despice, tota mihi vive, & tibi morere, de me cogita, non de te, me dilige & non te. Quære me, & te minimè.*

Et sic tibi purissimus erit intentionis oculus purissimus dico, qui scilicet nihil aspiciet nisi Deum.

S. Clara de Montefalco, miram à Deo acceperat cœlestis solatii gratiam, & miram cum Deo, beatissimæ spiritibus familiaritatem, cuius illecebris, blandaque dulcedine capta, dum seipsam aspicit, nescio quid gloriolæ irrepsit. Quid inde? cœlo quasi vin-dice, quindecim annorum spatio, omni consolatione privata, etsi pro ea recuperanda nec lacrymis parceret, nec jejuniis, nec corpusculi afflictationibus: adeò noxium est etiam in Cœli gaudiis seipsum amare, & quærere.

Ne porrò seipsam aliquando sic aut amaret, aut etiam quæreret. D. Catharina Senensis, hæc illi A Christi Christus. *Filia mea, cogita de me, & ego cogitabo de te, mihi uni servire stude, & ne dubita, tuis ego com-modis, & saluti, & gloriæ studebo.*

Et hæc paucis dicta sint pro ea, qua de agimus recta intentione.

TRACTATUS DE GRATITUDINE.

IN epistola, quam ad Colossenses scripsit Apostolus, primò pro ipsis Deum, ac Superos orat, ut in suscepta fide firmi sint, ac constantes: tum monet ut caveant à captiosis Philosophorum argumentis. Denique ducit ad ardua virtutum, misericordiæ, benignitatis, humilitatis, modestiæ, patientiæ maximè verò gratitudinis, quæ est veluti coronis donorum Dei: sic enim olim ad illos. *Grati estote sic & hodie ad nos. Ut Apostolo bene monenti pareamus, unam movebo quæstionem, & in alios, atque alios paragraphos dividam.*

Ad Coloss.
c. 3. v. 15.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Apostoli verba: *Grati estote.*
Ad Coloss. c. 3. v. 15.

Quid sit gratitudo?

Gratitudinis
definitio.

Angelico Doctore, *gratitudo est Virtus specialis reddens gratiam benefactori.* Et hæc est definitio pressius sumpta, ex severioris Philosophiæ legibus.

2. 2. Qu. 106.
art. 1.

Ea porrò gratitudo originem ducit, ipsumque nomen à *Gratis*, quæ apud veteres tres effingebantur.

Uni nomen *Aglæ*, Alteri *Euphrosynæ*. Tertiæ *Thaliæ*. Virgines erant, quod sine spe conceptionis, id est retributionis, dari debeat, quod datur. Nuda pingebantur, quia beneficia sine fūco esse debent, nec ullo tegi velamine. *Juvenes* erant, quia non debet beneficiorum memoria senescere. *Hilares* erant, & vultu subridenti, quia & in dante, &

in reddente, sua debet esse hilaritas, sua & amœnitas. Denique inter se *connexa*, quia insolubiles esse decet gratias. His pro Patre dabatur *Iupiter*, Deorum Summus, eo quod à Deo sit omnis gratia. Pro Matre fuit *Eurynome*, & ipsa Antiquioribus Dea, sic dicta, quod abundanter daret, abundanter & retribueret.

Et hæc in altâ Antiquitatis nocte finxere Poëtæ veteres; è quibus tamen ea, quam aperui apparet lux veritatis. Uti & ex illo, quod & probavit, & laudavit *Aristoteles*, ut in medio, & pulcherrimo civitatis loco referendæ gratiæ templum extrueretur.

Eo certè consilio, ut incitarentur omnes, ad beneficia, tum apud alios collocanda, tum etiam agnoscenda, & prædicanda.

Quod & factum apud Cherronesitas prodit orator è Græcia Princeps Demosthenes, qui & ipsi gratiarum statuerunt, eâ mente, ut docerentur omnes, supremo Numini gratos esse debere, ob accepta ab ejus liberali manu ingentia, & quotidiana beneficia: sed de his alias fusius.

Orat. de
Corona.

Venio ad aliquas ejusdem gratitudinis descriptiones, ex quibus & illius natura, & proventus videbuntur latius explicari.

Gratitudinis
descriptio-
nes.

Latino Oratori *Gratitudo*, est veluti fœcunda parens Virtutum omnium: sic enim ille aliquando in oratione pro Plancio:

I.
Virtutum
mater.

Etenim, Iudices, cum omnibus Virtutibus me affectum esse cupiam, tum nihil est quod malim, quàm me & gratum esse & videri.

Hæc ubi de se extulit, tum rationem hanc subicit. *Hæc est una Virtus, non solum maxima, sed etiam mater Virtutum reliquarum.* Quod ut evincat, elabatur ad alia, atque alia Virtutum genera.

Quid est pietas, inquit nisi voluntas grata in parentes? Qui sunt boni cives, qui bello, qui domi de patria bene merentes,

merentes, nisi qui patriâ meruerint. Qui sancti, qui religionem colentes, nisi qui meritam Diis immortalibus gratiam iustis honoribus, memori mente persolvant?

II. Et auctrix
custos bene-
ficiorum.
Hom. 25.
D. Chrysostomo, aureo Oratori. *Gratitudo custos est beneficiorum: sic enim ille in Mathæum.*

Optima beneficiorum custos est & ipsa memoria beneficiorum, & perpetua confessio gratiarum.

*Custos, inquam, imò & auctrix. Et hoc est, quod eleganti emblemate notatum voluerunt ex antiquioribus Poëtis nonnulli, qui Cœlo parente editas finxerunt gratias, & quidem quatuor, quas insigni puellarum schemate expresse-
runt.*

Ex his prima coronabatur vernantibus rosis, ac floribus; secunda spicis; Tertia uvis maturescentibus, pomis & fructibus omnis generis; Quarta sertum in capite gestabat ex olivis benè contextum.

Et hæc fuit illius emblematis species, quam sic evolvi, explicarique voluere sapientes. Quisquis in primo ætatlæ vernantis flore Cœlo gratus erit, pro collatis in se beneficiis, sibi polliceri potest in reliquum omne totius ævi sui, & fructus uberes, & gazas opulentiores, & bonorum omnium abundantiam, & tandem cœlo propitio, etiam coronam pacis, coronam æternæ beatitudinis, cujus symbolum est oliva.

Transseo ad aliam ejusdem gratitudinis descriptionem: ea petetur à D. Hieronymo, qui sic aliquando in illud D. Pauli ad Ephesios:

Gratias agentes semper pro omnibus.

Hæc, inquit, Christianorum propria Virtus est, etiam in his, quæ adversa putantur referre gratias creatori: in beneficiis Dei, quæ nobis accidunt, gratulamur: hoc & gentilis facit, & Indæus. Sed juxta Apostolum, hæc Virtus est maxima, ut in ipsis miseriis, atque periculis Deo gratia referantur, & semper dicamus: Benedictus Deus.

Minora scio sustinere, quàm mereor, hæc ad mea peccata parva sunt; mihi dignum redditur. Hic animus Christianus est, & hæc etiam vox: Deo gratias.

Probat D. Augustinus, & commendat impensius morem veterum Religiosorum, quibus in ore frequens erat illud *Deo gratias*, quo etiam cum fierent obvii sese mutuò consalutabant, uti etiam hodie faciunt alii: quos inter minima JESU Societas, cui solemnis illa salutatio, cum sibi invicem occurrunt socii: *Deo gratias*. Et hæc quoque manasse primò creditur à Diva Virgine Dei Matre, quæ omnes se salutantes resalutabat, his oculis, *Deo gratias*. Contra hunc morem declamasse auditi Circumcelliones, quos impugnat, ac refellit D. Augustinus dum sic adversus illos:

Qui dicit Deo gratias, gratias agit Deo. Vide si non debet frater Deo gratias agere, quando videt fratrem suum: nùm enim non est locus gratulationis, quando se invicem vident, qui habitant in Christo?

Hæc ubi dixit pro Christiano illo more, qui manavit jam inde ab ipsa Ecclesiæ infantia, tum exclamavit: *Quid melius & animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quàm Deo gratias? Hoc, nec dici brevius, nec audiri latius, nec intelligi gratius, nec agi fructuosius potest.*

IV. Cœleste
profluvium.
Descendo ad aliam gratitudinis descriptionem, quæ erit D. Bernardi, cui ea dicitur & est *cœleste quoddam profluvium*; dum enim insistit urgetque, ut toti eamus in gratiarum actiones, sic opportunè admonet.

Ad locum unde exeunt revertantur flumina gratiarum, ut iterum fluant. Remittatur ad suum principium cœleste profluvium, quò uberius terræ refundatur.

Alludit S. Præsul ad flumina, quæ nostris allabuntur oculis, eoque refluunt, unde effluerunt. Fluunt illa ex oceano, & in eundem refluunt: sic & gratiarum cœlestium flumina, cum à Deo, ceu bonorum oceano, exeant, ad Deum, per gratitudinem,

& gratiarum actionem, redeant est necesse, ut rursum cum fœnore, majoreque proventu, refundantur.

Et sic nos probè doctos voluit D. Basilius in oratione, quam posteris reliquit in laudem Martyris Julii, ubi hæc inter cætera: *Accumbens mensæ, ora esitans panem, largitori gratiam rependito. Tunicam indueris? Gratias agito benigno Largitori. Amicis pallio? Fac in te augeat interior erga Deum charitas, qui indumenta gratuito largitus est, hyemi æstatiq; accommoda, quibus & vita conservetur, & obveletur turpitudine.*

Tibi dies expletus abiit? Illi referto gratiam, qui solem nobis nil tale commeritis indulsit, in diurna operationis ministerium.

Si in Cælum suspexeris, cum in eximiam siderum pulchritudinem, oculorum aciem defixeris pressius, procide Deo, & cole eum, qui cuncta hæc in sapientia condidit.

Ubi illam beneficiorum cœlestium seriem contextuit, pro eaque exegit fusam gratiarum actionem, tum etiam & hanc postulat in adversis, seu in ea inciderimus, culpa nostra, sive non.

Sic enim inquit: *Nulla tuo merito plecteris? Gaudium tibi inferat futurorum spes. Iusto es supplicio addictus? Gratias agas, quòd hic potius luas pœnas, quàm in futuro.*

Hactenus pius Præsul, quo cum finio ea, quæ ad gratitudinis notionem spectant.

§. 2.

Quæ sint Gratitudinis symbola?

MOyses Dei servus, & scriba, cum in universi Symbola fabrica describenda, calamus explicat, meminit infimi elementi, id est terræ: supremi verò, hoc est ignis; nusquam meminit. Quæ causa? Ne crede id casu factum, ne oblivione, ne imperitia; sed destinato consilio, & certa Dei Conditoris providentia; quæ nobilissimum elementum alto silentio involvi voluit, & abjectissimum quasi in fronte poni: sic enim ait sacer Historiographus.

In principio creavit Deus Cælum & terram. Me- Gen. c. 1.
minit primò Cœli, tum terræ. Ignis autem minime. quæ ratio?

Hanc affert Rupertus Abbas, quia ignis sterilis est, atque infœcundus; nihil enim in se, vel ex se gignit. Propterea, inquit, *de hoc elemento non injuriâ siletur*. Et de terra multus est sermo, quia ea vel maximè fœcunda est; ex se enim, & in se propè omnia gignit, & Deo, seu Largitori munificentissimo, quæ accepit, reddit, multo cum fœnore multoque proventu.

Et hinc est symbolum gratitudinis, uti è contrario, ignis symbolum ingritudinis

Et quia nos Deo gratos esse vult, D. Ambrosius, ideo evocat ad imitandam terræ fœcunditatem, in eaque etiam gratitudinem: sic enim inquit, *Im-* Lib. offic.
tanda nobis est natura terrarum, quæ susceptum semen c. 31.
multiplicatori solet numero reddere, quàm acceperit. Quod ut uberius explicet, subjicit illud: Terra, aut spontaneos fructus germinat, aut creditos uberiori cumulo refundit.

Hæc ubi de terra extulit, tum delabitur ad homines (quos Clemens Alexandrinus appellat agros animatos) & sic ad illos:

Verumque debes, quodam hereditario usu parentis, hoc est terræ, quæ omnium est communis parens. Esto tamen, ut aliquis excusare possit, quod non dederit, quomodo excusare potest, quod non reddiderit: non dare cuiquam vix licet; non reddere, non licet. Lib. 3. Examet. c. 8.

Hæc ubi pro gratitudine dixit Orator Melleus, tum in ingratos sic declamat.

Fœneratum terræ restituit, quod acceperit, & quidem usurarum cumulo multiplicatum. Homines sæpe decipiunt, & ipsa fœneratorem suum sorte defraudant.

Terra

Terra fidelis manet, & si quando non solverit, alio anno superioris anni damna compensat; ita ut nullum unquam dispendium suo inferat creditori.

Epist. 81.

Non sic ingrati mortales, non sic: steriles hi sunt, atque infæcundi, & Deo bonorum omnium largitori, aut parum, aut omninò nihil rependunt, in hoc certè ingratiissimi: si enim Seneca iudice *Ingratus est qui beneficium reddit sine usura*, Profectò, qui non reddit, ingratiissimus est: & tales sunt ex hominibus plerique, similes rubo illi Mosàico, qui flammis quidem obfessus, sed sentibus horridus fuit, & fructibus vacuus. Ita & ingrati mortales, excipiunt hi Divina Beneficia, ceu cœlestia quædam semina, & nullos reddunt subinde fructus, circumdantur undique, ac veluti obsidentur Divinæ charitatis flamma, verius incendio, & ne scintillam concipiunt: atque eructant sui in Deum amoris.

Serm. 164.

Eleganter de hoc rubo D. Chrysologus: *Deus inquit, daturus legem, ignem præmisit in rubo; sed divinum rubus portavit: non concepit incendium: jam tunc aculeis malitiæ plenum, & ingratum cultura legis populum præfigurans: præfigurans & ingratos omnes per similes & illi rubo & igni, ingratitudinis utique symbolo; quos ideò ad terram animo & sensu vacuum remitto, & ad bruta, animantia seu ea, quæ aëra, & cœli tractus occupant, seu ea, quæ terris insident: ad hæc, & illa, vade, ô ingrate! Interroga jumenta, & docebunt te, volatilia agri & indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi; inquebat olim Jobus.*

Job c. 12.
v. 7. 8.

Terra quidem dum fertilem & gratam Authori suo se exhibet, & sterilitatis te damnat, & ingratitudinis, tum etiam volucres cœli, dum cœli Domino accinunt, & te incusant, & condemnant: de his Ambrosium audi:

Surgente, inquit, & occidente, suos cantus instaurare consueverunt, ut decursi, vel adoriendi temporis laudes, suo referant Creatori.

Hæc ubi de volucrum genere S. Præsul, tum ad hominem delabatur; & sic ait:

L. 5. Exam.
c. 12.

Quis sensum hominis gerens, non erubescat, sine Psalmorum celebritate diem claudere; cum etiam minutissima aves, solemni devotione, & dulci carmine, ortus dierum, ac noctium prosequantur.

II.
Canis.

Ab aviculis, quæ libero, & patienti volitant æthere, descendit ad animantia terræ, suo ingenio crassiora, atque inprimis ad canem, de quo hanc adjicit quæstionē. Cur olim juniore Tobia, comes additus?

Angelus Raphael, delapsus è Cœli regia, Tobiam ducebat in Ragues, Medorum Civitatem, tum ad fugandum dæmonem, ceu malum hospitem, tum ad firmandum conjugium.

Et hæc, & illa gravis erat causa. Sed cur unicus Tobia comes accessit canis? Respondet, quia canis typus erat gratitudinis, cui addiscendæ optimo juveni, ceu præceptor, adjunctus est canis. Juvat illum audire suavi ut affolet eloquentia etiamnum spirantem in scriptis; sic in illis:

L. 6. Exam.
c. 4.

Muta specie bestia, S. Raphael Angelus Tobia juvenis, quem tuendum suscepit, ad relationem gratiæ, erudiebat affectum.

Et hoc primum à cane fideli viæ comite, gratiarum actio. Alterum subjicit. *Canem, inquit, non otiose sibi, & Tobia filio adjungendum putavit, memoris enim affectus gratiæ, & pellitur demonium, & stabilitur conjugium.*

Ecce, quæ ab una gratitudine Tobia juveni accessere beneficia; ut hæc quoque ad nos, sic urget, instatque ille ipse S. Doctor.

Quis non erubescat, gratiam benè de se merentibus non referre, cum videat bestias etiam refugere crimen ingrati? Et illa impertita alimoniam servant memoriam, tu non servas salutis acceptæ. Et quia non servas, crimen incurris, quod & ipsa horrent, atque averfantur animantia bruta.

Ne porrò incurras aliquando, Psalterium regium audi, sic ad te, sic etiam ad nos: *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus?* at cur inquires, *sicut mulus?* Respondet Cardinalis Toletus.

Mulus symbolum est ingratitudinis, generatur enim & non generat, ideoque ingratum hominem refert, utpotè, qui gratiam accipit, nec rependit.

Non sic canis, qui ut ait Pierius, eos, qui de se benè meriti fuerint, nunquam oblivioni tradit; sed quæ potest de iis studet mereri quàm optimè: è variis, quæ produci possent, unicum propono.

Tito Sabino mancipium fuit, & huic etiam canis, comes in omni fortuna fidelissimus; in carceres ducitur, & eò pervadit canis, dominoque affidet. Raptatur deinde ad supplicii locum, & in eundem venit canis, & qua latratu, qua gemitu omnia complet: Occiditur, & in nuda humo cadaver relinquitur exanime; & huic adhæret canis, nec vi, nec minis, nec fustibus abduci potest à domino. Obtruditur illi buccella panis, vel, ut ea pascatur, vel ut allatrare desinat: panem accipit, nec absomit, etsi famelicus: sed ad os heri sui objicit, obtruditque, quæ potest etiam mortuo. Crederes enim fame enecari velle, ut dominum pasceret. Abjicitur corpus in Tyberim, & in eum præcipiti cursu se canis abjicit, domini cadaveri sese supponit, subternitque, tandemque dum illud, quæ potest sustinet, erigitque in altum ex imis aquis, his mergitur, absorbeturque ipse. Quid fidelius? Quid gratius?

Accepti quondam beneficii, hoc est acceptæ buccellæ panis etiam subnigri, etiam mucidi, ingesti ossis etiam aridi: adeò memor est canis, ut sui sit immemor.

Quod cani animali domestico, hoc & aliis quantumvis efferis, è multis unum: alterumve producam.

Sedebat in aula S. Macarius Alexandrinus, Deo, & orationi intentus: cum ecce hyæna ostium aulae capite pullat, aperit, & catulum, quem effuderat cœcum, ante Macarii pedes abjicit. Sensit vir Dei, quid postularet hyæna, catulum extulit, prensavit, in oculos inspuit, oravit; & ecce, mirum dictu, visusque, catulus vidit. Lactavit deinde mater, & quasi gestiens excessit.

Vidisti collatum à viro sancto beneficium: gratitudinem accipe. Die proximè sequenti rediit cum Catulo hyæna, & pellem grandioris oviculæ detulit, abjecitque ad Macarii pedes veluti munus, pro acceptâ gratiâ.

Quid hic pius Abbas? Sic ad hyænam, *Vnde tibi illa pellis, nisi ab ove per vim laniata? Ego quod vi & injuria acquisitum est, minimè accipio*: Hyæna quasi audiens, & dicto obediens, capite demisso annuit, abjicitque se ad illius pedes, quasi rea, & pellem raptam deponit. Cui rursus Macarius: *Quod dixi verbo, reipsa præsto, pellem non accipio, nisi sponderis, juravisti, te in posterum simile nihil tentaturam, rapiendo, laniando, à pauperulis, suas oves,*

Ad quæ Hyæna etiamnum inclinato capite annuere visa, & relicta pelle, veluti gratitudinis deposito, excessit, atque effugit in nemora.

Hanc pellem Melania, ancilla Christi à Macario dono accepit, servavitque seros in annos, & appellavit munus Hyænae.

Quod Macario Hyæna; hoc Abbati Gerasimo reposuit Leo. Ad Jordanis ripas fors inambulabat, cum ecce adest Leo, suspensio gradu, suspensio & pede uno, cui scilicet infixus erat arundinis aculeus, & hinc plaga tumens, & fœdum ulcus. Quid hic Leo? Quid & Gerasimus? Pedem ulcerosum ostentat ille, hic autem ulcus incidit, spinam educit, saniem exprimit, & purgato probè ulcere obligat illud etiam probè. Quid deinde Leo? Beneficii memor, ac retines, Gerasimum ubique comitatur, adhæretque

Moschu. in
Prat. Spirit.
c. 10.

adhæretque in omni vita tenacissimè, servitque illi, ut animal domesticum solet. Quid deinde, *terafimo* vita functo irrogit, ingemiscitque noctu, diuque, imò & sepulchro insistit tenacissimè, atque immoritur.

Omitto alia his affinia, ne longius quàm par sit calamus ducam in argumento satis obvio, venio ad aliud gratitudinis symbolum. Illud est *Cucupha*, avis Ægyptia, cujus gratitudo in eo mirè eminet, quòd genitoribus gravioribus graviore senio jam confectis, eandem gratiam rependat, quam accepit. In eodem enim loco, in quo à parentibus educta, atque enutrita fuit, iisdem nidum parat & mira arte construit, tum pennas vellicat inutiles, tum cibum sedula importat, & usque eò sustentat, dum resumptis pennis sibi sufficere possint, & annonam sibi comparare. Et hoc in avicula quodammodo pietatis, & eximie gratitudinis, exemplum est: cujus æmula videtur *Ciconia*, & ipsa vel symbolum, vel emblemata gratitudinis, de quo ita cecinit Poëta non ignobilis.

Aërio, insignis pietate, Ciconia nido.

Implumes pullos, pignora grata fover.

Taliaq; expectat sibi munera, mutua reddi,

Auxilio hoc quoties mater egebit anus.

Nec pia spem soboles fallit, sed fessa parentum

Corpora fert humeris, præstat & ore cibos.

Habes, Amice Lector, quod in animalibus illis, & mireris, & ames; & verò etiam imiteris.

Est enim in illis gratitudo, vel ipso solius naturæ sensu: & in te non erit rationis ductu ac lumine, gratiæ favore, ac cælesti luce? Erit certè si naturam audias, si rationem sequaris, si gratiæ divinæ obtemperes. Quod nî feceris, est tibi quod metuas quàm pessimè: ut enim D. Bernardus & piè monet, & urget.

Studete potius gloriam vestram referre ad illum, à quo est; si non vultis eam perdere, aut perdi ab ea. Hic stylum fige, & lege perdendum te à gratia, nisi ei, à quo illa est, gratus existas.

§. 3.

Exempla magnarum mentium quæ Deo pro acceptis beneficiis gratissima.

Non potam illa à Davide Regum propè maximo, cui solemne illud adscribitur lemma, solemnibus & vox. *Benedicam Dominum in omni tempore; semper laus ejus in ore meo.*

Non etiam ab aliis antiquioris ævi: sed ab iis quæ recentioris, id est ferè, nostræ sunt memoriæ; erunt illa gratiora, quia nostra. Initium ducam à *Ferdinando II.* Imperatore Augusto, pio, felici, in quo ut magna præcellarum Virtutum decora; sic & magna, & præcella in Deum enituit gratitudo. Potissimum autem adepta de tribus Regibus, Bohemiæ Daniæ, & Sueciæ victoria, deque aliis Principibus protestantibus, qui in se moverant adversis armis.

Fortè cum R. P. *Lammormanno* (qui illi erat à confessionibus) familiariter colloquebatur, & inter colloquendum incidit hic sermo; etiam piis Regibus grave impendere periculum à superbia & animo elatiore, maximè verò in rebus prosperis, illis timendum esse magis in portu, salva nave, quam fracta: in malacia, quàm in tempestate: cujus conscius, & propria experientia edoctus *David* sic meritò ad Dominum, *non veniat mihi pes superbiæ.*

Ad hæc à Religioso Patre, injecta colloquia, respondit Cæsar; Omnino futurum credo, & spero nihil simile eventurum mihi. Tum ut solebat ingenuè, & candidè, rationem addidit.

Vbi primum prosperè aliquid accidisse nuntiatur, flecto genua, Deo gratias ago, ejus id opus esse profiteor, non meum:

R. P. Lobbetii *Traëctatus Ascetici.* Tom. VI.

Quod dixit, fecit ubi cognovit de victoria ad Nord. Anno 1634. lingam obtenta, inter lacrymas hæc etiam addidit.

Magna Deus in nos contulit; at ego pergam in simplicitate mea, ero in oculis meis humilior, quàm ante. Hic Augusto tum animi sensus, hæc & vox fuit, quam & hauserat à majoribus suis, à *Carolo V.* Imperatore semper Augusto, qui parta de hostibus suis celeri victoria, adjecit pium illud:

Veni, vidi, vicit Deus, quod in eo modestiæ fuit, & in Deum gratitudinis; uti contra in alio superbiæ, & fastus insolentioris, istud *veni, vidi, vici*: ex vero enim dicere debuisset, vicit Deus, à quo scilicet uno est omnis victoria, qua & donari solent grati, privari tandem ingrati, & quandoque etiam & ipsi occidere.

Carolus Audax, Burgundiæ Dux potentissimus, & *Caroli V.* Imperatoris proavus, post alia, atque alia bella, intra octennium, plerumque feliciter gesta, tandem apud Nanzæum exercitu suo partim cæso, partim in fugam verso, superatus & ipse, in acie, miserè occubuit, Anno Domini 1477. 5. Januarii, ætatis dumtaxat 44.

De eo sic *Philippus Cominaus*, illi perfamiliaris. Hic fuit exitus potentissimi Principis, quo majorem ad vicinos Reges, ac populos authoritatem nemo habuit. Quapotissimum re, Deum in se vehementius concitarit, non facilè dixerim, nisi quod omnem, qua fruebatur, felicitatem, à suo pendere putabat ingenio, ac virtute.

Hactenus ille, à quo discedo, atque ad alios transeo, qui & ipsi suæ in Deum ingratitude pœnam sensere.

Hieronymo interprete, ex communi Hæbreorum traditione, *Ezechia* Regis morbus, qui cum ad extrema deduxit, fuit ea ipsa in Deum ingratitude, post adeptam illam de Assyriis victoriam, in qua Angelo vindice, una dumtaxat nocte ceciderunt ex illis centum & octoginta millia.

Debuisset & Angelo, & Deo gratus accinere canticum laudis, canticum gratitudinis, uti tum moris erat: at nec in hoc, nec in illud abiit, & inde illi Cælo vindice immissa letalis ægritudo.

Sed ne longius: redeo ad principes animas, & Deo benefactori gratas; ex his fuit Principissa *Parmensis*, quæ per singulos dies Deo quinquies gratias agere solita, etiam posito in terram genu.

Venerabilis & piæ memoriæ *Ioanna D'Antillon* Religiosa in Alpharo, nobili Virginum Asceterio in Regno Castiliæ. Hæc etiam intempesta nocte, surgere de lectulo solita erat, & quoties horologii pulsum audisset, de genu Deo immortalis gratias agere, eximio pietatis sensu, quem & persensit, & extulit in ipso mortis articulo, quem & absolvit dicto sibi solemniter, *Deo gratias.*

B. *Felix Capucinus*, cui semper, ut in corde, sic B. Felix. & in ore erat illud, *Deo gratias*, in quas vocolas abire jubebat & infantulos, sibi in plateis fortè obvios: ut non ipse solus; sed & infantium lingua sonaret illud Cælo superisque amabile, *Deo gratias.*

§. 4.

Gratitudo debita, pro beneficiis etiam iis, quæ in solo ordine naturæ.

In prima hujus universi molitione, cum ccelos explicasset Author naturæ Deus, cum sole, & luna, ceu geminis oculis, cum stellis, ceu gemmis, ornasset, cum aquas liquidum illud elementum quaquaversus effudisset, cum terram, ceu universi centrum, in medio locasset, cum virentibus herbis, & plantis ditasset, aliaque hominis ergo condidisset omnia; tandemque & ipsum hominem, ceu parvum mundum, cui servire oportebat omnes alias creaturas. Hæc ad illum tribus dumtaxat vocolis: *Accipe, redde, cave.*

Cc

Accipe

Caroli V.

In cap. 39. Isaya.

Principissa Parmensis.

Joanna d'Antillon.

Beneficia naturæ.

Accipe quas condidi creaturas, ceu liberale divinæ meæ manus beneficium; ac deinde *redde* amorem amoris, & beneficio gratias, debitaque obsequia.

Ad extremum *cave*, ne iis utaris malè; ne fortè ab iis tibi sit quàm pessimè.

Lib. 6. de
Arcan. Mo-
rali. c. 4.

De hæc tria primò homini dicta censet *Hugo de S. Victore*. Accipe, *redde*, *cave*.

Ego in præsens ex iis unum exigam. Nempe *redde*; redde memores & gratos animos pro tot in te collatis à Deo beneficiis, quorum memoria, ut perennis; sic & gratitudo perennis sit, oportet.

Apud Antiquiores celebratior fuit nomine, quàm pretio *Batti annulus*. Battus in Africa Cyrenen urbem condiderat. Cives, ne ingrati viderentur & essent urbis Conditori, Silphium, unaque etiam annulum, in quo ea herba erat, insculpta, obtulerunt. Munus certè non magnum: sed magni & grati animi testimonium.

Plin. l. 22.
c. 23.

Silphium, herba erat, quæ à Pharmacopolis *Laserpitium gallicum* dicitur, nobis autem *Angelica*, cuius succus *Laser* appellatur, estque miræ virtutis ad morbos propè omnes depellendos è corpore, & conciliandam sanitatem: & cum vino modico haustum, fœtum in utero materno jam emortuum expellit, incolumi matre.

Et hanc herbam annulo insculpi placuit, atque offerri: quid enim potius? Videri poterat ea planta, symbolum adeptæ sanitatis, annulus autem æternitatis Hieroglyphicum, quo indicatum voluerant æternam esse oportere beneficii accepti memoriam.

Quod illi in cæca gentilitatis nocte; nos in amœna fidei luce, dieque. Quod Deo offerimus, id omne exiguum est, nisi addatur annulus, hoc est æterna memoria, & gratitudinis symbolum: & hanc, & illam, à te depono, Amice Lector, imò & suo jure deponit Deus, & primò quidem pro collatis in te beneficiis, in ordine, graduque naturæ, qui etsi infimus est, tamen & magnus.

I.
Creationis.

In hoc genere primum est creatio, qua nos Deus eduxit ex abyssu nihili, in qua latueramus æternitate totà; ex hac nos extulit in auras, & esse dedit homines; hoc est Princeps naturæ opus, propè dixi miraculum: non lapides, non saxa esse, nos voluit, non plantas, & genus vegetabile tantum, non etiam animalia bruta, sensu quidem prædita: at rationis expertia: sed homines, id est rationis compotes, cælestibus Intelligentiis proximos, & capaces Dei ter Opt. ter Max. Quod beneficium quantum sit, intelliget is, qui seipse intelliget, seipse norit. Et pro hoc, sua Deo Authori debita est gratia.

Hanc vel duce naturâ, vel etiam comite ratione reddidit *Plato* Philosophorum antiquioris ævi facile Princeps.

Is naturæ (verius ejus Authori) gratias agebat. Primò, quòd hominem se fecisset. Secundò, quòd marem. Tertiò, quòd græcum, id est non barbarum. Quartò, quòd Atheniensem. Quintò, quòd tempore Socratis, à quo instrui potuisset.

II.
Conservationis.

Alterum Dei Conditoris beneficium est nostra Conservatio. Hæc perenni quodam fluxu esse hominis, quòd primò dedit, servat, ac tuetur contra omnia, seu naturæ intus fatiscentis damna, atque detrimenta, seu de foris etiam illatas, atque illabentes injurias, ut est Cœli inclementia, & malorum vis omnis, quæ ad nos appellit.

Hoc Conservationis beneficium est à Deo nobis nihil cogitantibus, nobis & profundum dormientibus,

Ludovicus Galliarum Rex, hujus nominis undecimus, cum fortè missam audiret, monitusque esset canonicum illius ædis diem suum obiisse, vidit in sacello vicino, sacerdotem, hominem alias bonum; sed simplicem indormisse, tum & addidit illud. *Do illi præbendam, ut ex vero deinceps dicere possit beneficia sibi obvenire dormienti.*

Quod regio dictum joco; hoc & seriò dici potest, ac debet Dei ter Opt. ter Max. beneficia nobis obvenire dormientibus. Potissimum autem, de quo agimus *Conservationis*, ad quod accedit & aliud, *annonæ quotidiana*, quam idem Deus Author naturæ abundè nobis subministrat.

III.
Annonæ
quotidia-
næ.

Quod ipsum elatè ut assolet exponit *Tertullianus*, Deum nobis ostendens ut patientiæ exemplum, addo ego, etiam ut beneficentiæ, ut qui *florem lucis hujus, super justos, & injustos aequaliter spargat, qui temporum officia, elementorum servitia, & totius generis tributa, dignis simul & indignis patiatur simul occurrere.*

Lib. de Pa-
tientia. c. 2.

Hunc *florem lucis hujus*, id est solis, videt homo sibi quot diebus surgere, & vidit omnis retrò antiquitas, videbit & posteritas omnis, in futura longè sæcula.

Et hoc Dei beneficium, sine quo omnis rerum natura marcesceret, ac sensim deficeret: si enim lucere, si ardere sol desineret, & plantæ omnes flaccescerent, & animalia paulatim languescerent, & tandem & ipse deficeret homo, animantium princeps, quia deficeret sol ipse, orbis oculus, & rerum animatarum vita, ac secundum Deum fons vitæ. Quod porrò non deficiat, illius est beneficium, à quo & conditus ipse, uti & istud, *temporum officia*. Ea quadruplici ordine distinxit.

In primo est amœna veris viriditas, & flosculi amœniores. In secundo *Æstas*, quæ fructus calore suo excoquit, sementemque ad maturitatem educit. In tertio *Autumnus* fructibus gravis, & fœcundus. In Quarto tristis quidem *hyems*, atque ut videtur sterilis, atque inamœna; ejusmodi tamen, quæ damna reparet, quæ in plantis, in arboribus succum foveat, fervetque in vernam auram, in æstatem, in Autumnum. Et hæc sunt *temporum officia*; partita in quatuor anni tempestates, ad quas etiam veniunt *elementorum servitia*.

Terra quidem, quæ hominem portet, ac sustentet, ut communis omnium Mater. *Aque*, quæ calorem temperet in æstu ardentiore. *Aëris* autem, qui respirationi serviat. *Ignis* denique, qui rigescencia à frigore membra foveat, ac recreet: & ista sunt *elementorum servitia* quibus adjunguntur totius *Genitura tributa*, seu ea peri velis à plantis, seu etiam ab animalibus, gignuntur enim & hæc, & illæ, & homini annuè quoddam veluti genituræ tributum pendunt.

Et hoc est Dei beneficium, cui homo debet, quod alatur, quod vivat, non secus ac matri infans, qui dum ab illius uberibus pendet, lac exsugit, & unà etiam vitam. Et ita à Deo suo, & pendet totus, & totus nutritur homo. A quo enim potius?

Habuerunt olim Hebræi decem Dei nomina, augusta quidem illa, summa, divina; inter quæ nonnulla majestatem ostentabant, alia commendabant bonitatem, hoc autem maximè quòd hebraïca voce, dictus esset Deus *Saddai*; id est *mamma*, & *mammeus*, eò quòd esset homini, quòd infanti *mamma*; imò tantus, quantus erat *mammeus*.

Et hoc est beneficium, cujus memoria & gratia cum omni vita duci debet, nec finire, nisi cum illa.

Hebræis Dei nutu, ac voluntate, fuit *Thymiama*, sive massa composita opere unguentarii, ex his aromatibus, *stracte*, sive pinguedine recentis myrrhæ, *Onycha*, *Galbano*, & *Thure*, quæ omnia & probè commisceri, & in tenuissimum pulverem contundi, ac deinde poni ex eo coram tabernaculo testimonii, denique & incendi in acceptum Deo benefactori sacrificium, & hoc quidem tam manè, quàm vesperi.

Exod. c. 30.
v. 34.

Et hæc est figura, ac veluti umbra illius Sacrificii, quòd Cœlo, Deoque litare debet fidelis anima, pro

his

iis quæ dixi elementorum servitiis: hæc enim symbolo, ceu muta quadam voce, indicant ea, quæ sacrum illud Thymiamma componebant.

Lib. 3. de
vita Moysi.

Et quidem *Stacte*, elementum aquæ. *Onychon* terræ, *Galbanum* aëris, *Thus* denique ignis, ut scitè notavit Philo Iudæus, quo interprete jubemur, Deo, ceu bonorum largitori, offerre sacrificium laudis, & gratiarum actionis pro iis elementorum, & quæ ex illis conflantur obsequiis.

IV.
Vestium
copia.

Venio ad aliud ejusdem supremi Numinis beneficium; est illud à vestibus, quibus & regimur contra omnes aëris injurias, atque etiam ornatur ad luxum & pompam, cui parandæ etiam adlaborat natura, & Author, naturæ Deus. Terra quidem linum effert, unde & linea supellex qua involvamus, cætera nobis ferunt, parantque animantia: oves vellera non sibi; sed nobis efferunt. Bombyces sese exenterant, eviscerantque, ut byssum efforment, alia aliud, atque aliud quo induamur subministrant, vel ut obtegatur pudenda nuditas, vel ut arceantur cœli auræque inclementioris injuriæ, vel denique, ut à serico, bysso, murice, purpura, niteamus & splendeamus toti: & hoc naturæ Dei que beneficium est, cui sua debetur quoque gratia.

V.
Divitiæ.

Mitto gemmas, & uniones, aliaque ejusmodi, quæ nobis effundunt maria. Mitto argentum, & aurum, meliora utique terræ parentis viscera, & pretiosos partus, quos nobis liberaliter donat, ut ex iis levetur paupertas nostra, & augeantur, excrescantque propè in immensum opes ac divitiæ.

Mitto Regna, Imperia, Coronas, Diademata, ad quæ subinde mortales è pulvere erigit ille ipse, per quem Reges regnant & jura decernunt, populisque longè lateque dominantur. Mitto, inquam, ea omnia quæ naturæ beneficia sunt: assurgo ad alia, quæ sunt gratiæ, pro quibus sit

§. 5.

*Gratitudo, vel maximè debita pro beneficiis,
quæ sunt in ordine Gratia.*

EX his sunt aliqui veluti fontes, & origines aliorum omnium. Cæteri tanquam rivuli, qui ab illis effluunt, atque in nos emanant.

I.
Incarnatio
& Redemptio.

Fontes appello Incarnationis beneficium, in quo se Deus, se verbum Dei dedit in hominem, se fecit & hominem. Redemptionis gratia, & amor immensus, in quo se Deus se verbum divinum dedit in pretium.

II.
Eucharistia.

Eucharistiæ mysterium, in quo etiam, & Deus & verbum incarnatum in cibum obtulit, quo & reficeremur, & viveremus, vita altiore ac propè divina.

III.
Gloria.

Gloriæ cœlestis immensitas, ac beatitas, in qua se Deus, quantus quantus est, offert in præmium, & hoc tota quanta est æternitate.

Ad hæc divini amoris in genus nostrum beneficia, dum stupet, ardetque *Margarita Lotharingica*, *Ducissa Alanconia*; hæc secum meditari, secum etiam loqui.

In hoc orbe aspectabili, nihil est, quod totum uni donarit Deus.

Terram quidem dedit, sed eam divisit, distraxitque in imperia, in Regna, in Provincias, & nemo unus omnium totam terram possidet, hi partem unam, alii aliam.

At in beneficio Dominicæ Incarnationis, Redemptionis, Eucharistiæ, & Gratia totum se donavit Deus, Deus-homo, & hoc quidem omne, etiam uni. An non illud beneficentiæ miraculum? An non amoris prodigium? Enimverò & miraculum, & prodigium.

Homines inter, qui Imperia tenent, qui Regna, nemo unus omnium est, qui omnia uni concedat. His una dignitas, unum officium cedit, alii aliud,

R. P. Lobbetii *Traëtatus Ascetici*. Tom. VI.

omnia nemo possidet, ex æquo in hos & illos dividuntur omnia: non sic Numen æternum, non sic. Se totum donat, & quidem uni, totum inquam, in hominem, ejusdem naturæ consortem, totum illi redimendo in pretium, totum illi alendo in cibum & potum: totum illi beando, in præmium & mercedem.

Ecce quæ Largitoris gratia, quæ vis, quis & amor, gratia infinita, vis immensa, amor interminus. Et ista sunt, quæ aliquando secum serenissima illa Heroïna, quæ etiam & nos ipsi, in quos eadem cadunt beneficia, & quidem omnia, etiam in unum; beneficia, dico, valoris pretii que infiniti, quia tanta, quantus & Deus. Ea æstima, ea pondera, sed æqual lance, mi Lector, & quæ potes redde, quod illis debes. Redde, inquam, te unum, & quidem totum, quia uni iis titulis te totum debes, & cum id dederis, propè nihil dedisti, quia ad Deum nihil es.

Ab illis beneficiorum divinatorum fontibus & cœlesti quodam oceano descendo ad rivulos qui ex hoc effluunt, & largiter in nos emanant.

Ii porro sunt alii, atque alii, ex his primùm eminet gratia, quæ est veluti quædam participatio divinae essentia, particula diviniore auri, animæ vita, sed spiritalis, quæ eam Dei filiam facit, Christi sponsam, Cœli ac beatitudinis æternæ hæredem, & divinæ consortem naturæ.

Gratia.

Ut hanc sub sensus quodammodo poneret scriptura, & divi Patres, eam aliis atque aliis nominibus, veluti totidem symbolis, notatam voluere.

Jeremiæ vati, dicitur *aurum primum*. *Filii Sion*, inquit, *incliti, amicti auro primo*, hoc est gratia, quæ appellatur, & est, veluti aurum primum, id est præstantissimum, numerisque suis perfectum.

Thren. 4.

Apostolo, signaculum divini Spiritus, quo scilicet imprimitur in anima veluti quædam divinitatis species, atque imago, spiritali caractere, spiritualibus & lineamentis, ut ex iis intelligas animam gratia signatam, rem esse Dei, quia divinitatis species, atque imago est.

Signati estis, inquit, *Spiritu Sancto*: sic enim ad *Ad Ephes.* Ephesios, quibus etiam adjicit, eandem gratiam esse *c. 1. v. 13.* *pignus hereditatis nostræ*, vel ut græcæ vox habet, *arrha*: est enim gratia animæ, cui infidet, veluti pignus, velut arrha quædam æternæ ac beatæ hereditatis.

Prophetæ regio: *Gratia Ros* est, & divinus quidem; Cœli, inquam, Ros, à quo & ubertas summa & affluentia bonorum omnium in anima: sic enim aliquando de Messia gratia. *Ante Luciferum genuite*. In Hebræo est *Ros generationis tuæ in summo decore*. Ros, id est gratia generationis tuæ est in summo decore.

Suarez 3.
Parte.

Quod messia gratia; hoc & aliis suppar messia gratia; *Ros* est Cœli, qui animam imbuit, perfundit, fecundam reddit, & in pulcherrimos, atque uberimos Virtutum fructus explicat.

D. Petro, Apostolorum Principi, *Gratia* est *Lucifer*; sic enim aliquando in epistola sua ad nos, *donec* *v. 19.* *Lucifer oriatur in cordibus vestris*.

Lucifer, id est gratia, & veluti lux aurea; Cœlestis, divina; quæ in cordibus nostris oriatur, eaque perfundit, illustratque altiore cœli luce, gratia decorem, & pretium, petierunt alii ab auro, gemmis & margaritis, quæ Tertullianus appellat, *minutalia terræ*. At D. Petrus è Cœlo gratia symbolum educit, & quod in eo pulcherrimum est, evocat, & *Luciferum* appellat.

D. Augustinus altiùs assurgit, & gratiam & cœlis omnibus & sideribus (quæ illorum veluti gemmae sunt) anteponit, imò & ipsis Angelis, cœlestibus, illis intelligentiis; sic enim aliquando ad Boni- *Lib. 2. c. 6.* facium.

Cc 2

Gratia

Gratia Dei non solum omnia sidera, & omnes calos, verum etiam omnes Angelos supergreditur. Sicque hominem collocat in beatissimo quodam statu supra omnem hunc mundum aspectabilem.

Et hoc est, quod aliquando, extulit, pronuntiavitque Doctor Angelicus, cum dixit:

1. 2. Q. 113. *Bonum unius gratia majus esse bono natura totius*
art. 9. ad 3. *Universi.*

Quod si ea est *Gratia*, satis liquet, quæ, quantave pro eâ, Deo illius Largitori debeatur gratitudo, quam etiam suo quasi jure exigunt & aliæ Virtutes, veluti nobiles gratiæ partus, atque imprimis eæ, quæ dicuntur, & sunt Theologicæ.

Fides.

Fides quidem, quæ etiam in cælos, Deumque ipsum evadit, & velut altiore quodam mentis oculo, & ipsius summi Numinis essentiam, & personarum Triadem, aliæque mysteria ab humanis sensibus, quàm remotissima pervadit, ostenditque subobscurè licet; sed tamen certò.

Hæc D. Ambrosio dicitur veluti *basis, ac fundamentum*, cui virtutes cæteræ innituntur; atque ex ea assurgunt in altum.

B. Laurentio Justiniano, est velut *aurea porta*, per quam ad nos quodammodo ingreditur Augustum Numen, & animi subit intima. *Porta* etiam *ferrea*, quæ malum dæmonem excludit, & arcet à penetralibus humani cordis.

Eidem, *Columina* est; sed solis æmula, quæ Israël, id est Dei populo, est pro duce in deserto hujus ævi mortalis. Est *Stella matutina*, veluti prænuntia solis, id est Dei, ad quem ducit. Est & *Corona* divini cujusdam splendoris, à quo veluti lucis fonte, emanant septem dona divini Spiritus, ceu totidem à sole radii.

Spes.

Huic veluti socia, & germana soror, adjungitur Spes, quæ velut animæ manibus, & brachiis beatam prensamus æternitatem, & summum bonum, id est Deum, amplectimur.

Ad Hebr.
c. 6. v. 9.

Hæc D. Paulo, Gentium Apostolo, est veluti *firma* quædam animæ *anchora*, qua retinemur inter fluctuantes, adversasque maris hujus, id est vitæ mundique procellas.

S. Isidoro, est *turris fortissima*, ac veluti quoddam *inexpugnabile propugnaculum*, adversus omnes, etiam inferorum assultus.

S. Joanni Climaco, est animæ quies, & velut *animata* quædam *tabella*, quæ bona æterna, & futura, quantumvis remotissima, oculis subjicit, & subjiciendo, mirum quantum fovet, ac recreat, etiam in turbulentis quibusvis hujus vitæ motibus.

Charitas.

Ad extremum jungitur *Charitas*, veluti virtutum omnium coronis, atque, ut cum D. Laurentio Justiniano loquar, *initium, medium, & finis cæterarum virtutum*; vel, ut cum Richardo de S. Victore, *virtutum Regina, atque Imperatrix*; vel denique, ut cum D. Thoma, *virtutum omnium forma*.

A forma suum cuique pretium, sua laus, suaque gloria. Ferri, æris, argenti, auri, gemmarumque communis est, eademque materia, ac proinde his ab ea, non majus est pretium, quàm illis.

Unde igitur? Utique à formâ, quæ in argento auro, gemmisque, est pretiosior. Sic & in Virtutibus, suum à gratia pretium est emendo Cælo: da Fidem, da Spem, sine Charitate, nec hæc, nec illa valet, ac servit, comparando cælo sine Charitate, quia hæc & illius, & istius est forma, adeoque & pretium.

Quod si ea est Charitas, liquidò apparet, quæ Deo illius Authori debeatur gratitudo.

Virtutes
morales.

Mitto cæteras virtutes, quas vulgò morales dicimus, & Charitatem sequuntur, ut Reginam solent pedissequæ. Eæ sunt *Iustitia*, æquæ, rectique tenax. *Temperantia*, quæ passionibus velut equo indomito

est pro fræno. *Prudentia*, quæ dicitur, quid hic, & nunc agendum ut magister discipulo. Denique *Fortitudo*, quæ ad ardua vim addat, & suum robur.

Mitto alia Virtutum decora, quæ sunt, quod in annulis gemmæ, ornamenta scilicet illustris animæ, pro quibus à Deo donatis, debentur immortales gratiæ. Hæ porro in tribus seipsæ explicant, ut scitè Doctor Angelicus.

Primum in *Corde*, amoris ara, amoris & officina, quæ aperitur, atque effunditur per æstus quosdam ardentis in Deum Charitatis, ob accepta ab illo liberali manu beneficia.

Alterum est in *Ore*, & lingua, quæ tota sese explicat in Dei sui laudes, atque sacratiora encomia.

Postremum est in *Opere*; nec enim Deo, ceu supremo Benefactori, satis est cordis gratia, oris honos, nisi accedant & opera manuum, quæ pro Deo magna audeant, atque moliantur.

S. Aldegondis, ut genere; sic & animo nobilis, sic tota ibat in Dei sui ceu Benefactoris gratias, ut optasset tota esse *Cor*, tota *Os*, tota & manus. Tota quidem *Cor*, ut Deum suum, amores suos, delicias suas amaret.

Tota *Os*, ac lingua, ut Deum loqueretur tota, tota & laudaret, denique tota & *Manus*, ut eidem domino obsequeretur, ac serviret tota.

Luce quadam amœniore, cum eadem Virgo, æstu quodam Divini Amoris, & à se discederet, & in Deum abiret tota, usurparetque illud Prophetæ Regii: *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?* Adfuit illi è Cælo delapsus Angelus, & hæc ei: *Retribue*, inquit, *amorem, retribue, & grates pro cælesti in te amore.*

Dixit, & videri desit. Non desit tamen amare *Aldegondis*, non desit de Deo loqui, non desit pro Deo, & agere, & pati fortia. Totam se ei reddidit, à quo & omnia. Quid enim potius?

Margareta Lotharinga, Ducissa Alançonis & sic aliquando cum seipsa meditari, sic & colloqui, non sine lacrymis:

Ecquid enim (inquebat) ô anime mi, ecquid est in mundo extra Deum, quod se totum tibi donet?

Sol ille aspectabilis, & orbis oculus una tantum sui parte nos illuminat, eâ scilicet, quæ & infima est, & nos aspicit, despicitque alia quæ superna est, in Superos orbis effundit lumen, atque in Lunam, & sidera, se quodammodo partitur, sicque & hæc, & illa bonam illius jubaris portionem decerpit, mihi certè propè minima relinquitur.

Aër ipse, in quo & spiramus, & respiramus, sui quoque partem vel modicam nobis expandit, atque infundit; illam haurimus, alias aliis relinquimus.

Aqua verò, liquidum illud elementum, pœnè totum aliis effluit, nobis paucæ vix servantur guttulæ, ad illum aquarum cumulum, qui aliò atque aliò volvitur.

Terra ipsa, quam calcamus vivi, & quam ingredimur mortui, quantula sui parte nobis cedit? Certè ad omnem terræ molem, atque ambitum, vix punctum servatur nobis. Et ex ea, quam pedibus vivi terimus, mortui vix sex, septemve pedes nobis concedet, in quibus mœsti condantur cineres. Ecce quàm pauca, quàm avara in nos elementa.

Non sic Divinum Numen, totum se dat, & totum vel uni, sicut & omnibus. Et hæc secum tractabat, secum & agebat Serenissima illa Heroïna: tum deinde etiam & ista.

Ecquid, ô Anima mea? Ecquid illud erit? Deus, nec se in alios dividit ipse, nec dividi patitur; sed totum se tibi donat: & tu, ô infelix animula, te dividi in alios patieris? amores tuos, curas tuas, cogitationes tuas, in alios distrahes? at quos alios? in creaturas, quæ vix minima sui parte, se tibi creditas volunt. Non facies profectò, non facies, si rationem,

tionem, si Cœlum, si Deum audias. Totam illi te donabis, totam & illi servabis, qui totum se tibi & donavit, & servavit.

Hæc Serenissima Margareta: hæc & tu, mi Lector, si sapias. Ecquid enim adeo expers eris omnis sensus, expers & rationis, ut sequaris, & teipse dones creaturis, quæ se nonnisi parcè, nonnisi parte modica se tibi donant: & Deo tuo, qui se totum tibi, etiam uni, concedit, non dabis nisi tui partem unam? certè non dabis; sed potius te totum, totus quantus eris; ut te possideat ipse, quem & prius possedisti, amoris miraculo, beneficentiæ miraculo; cui, ut quæ posset respondere videretur B. Magdalena de Pazzi, unica de JESU illi erat cogitatio, unus & amor, una & cura, ut se totam illi redderet, & se ream pronuntiabat, si fortè vel momento de JESU non cogitaret, de quæ illius in se beneficiis. Eadem ipse, & animo volve, revolve quæ, Amice Lector, & illud à Philone etiam homine Judæo disce: *Vt Creatori proprium est benefacere: sic & creatura gratias agere.*

§. 6.

Quid sit ingratitudo, & quantum in homine, maximè autem Christiano vitium?

Ingratitudinem alia, atque alia appellatione, veluti stigmate notarunt.

Ruperto, ingratitudo est prima in homine culpa, & prima à peccato ruina.

Adamum Deus formarat è limo terræ, tum ei vitæ halitum inspirarat, eo certè consilio, ut primum spirans, Deo ceu Authori suo respiraret, & gratias ageret: at secus omninò accidit: *Pertinaciter à Creatoris laude mutus perstitit, obstinatis labiis, ab omni gratiarum actione, abstinuit, & ingratum Domino Deo silentium dedit.* Formante enim Deo, & inspirante spiraculum vitæ, non suspiravit eodem spiraculo vitæ acceptæ in Plaste sui faciem; ut adoraret, & glorificaret, ut ei gratias ageret.

Haftenus Rupertus, quo interprete, & Judice, hæc prima hominis culpa, cui mox accessit & secunda. *Positus enim in paradiso voluptatis, nullas ei gratias egit, & taciturna ingratitudine, tantum, tamq̃, felicem deliciarum locum, quasi rapinam arbitratus, occupavit.* Et hinc sibi gradum fecit ad eam, quæ deinde secuta est inobedientiam, à qua illi, & posteris immanis illata clades, & ruina, sub qua gemit, & gemet universus Orbis, per omnia retrò sæcula.

A Ruperto transco, ad D. Bernardum hic ingratitudinis vitium, aliis, atque aliis appellationibus, veluti totidem coloribus depingit. Et quidem, *Primò ingratitudo, inquit, inimica est animæ.*

Habet corpus, & lutea illa moles, qua tegitur immortalis animus, suos inimicos, habet hostes; ii sunt infesta morborum agmina, & alia quæ nos circumstant mala, calor immodicus, acris frigus, fames, sitis, & alia, quorum ferax est hæc vita. Habet & anima, immortalis licet, suos inimicos, quibus impetitur, quos inter ingratitudo, quæ facit, quod parva victoria solet insolens miles: hic devicto hoste, spolia detrahit, impedimenta diripit, suppellectile nudat; imò & veste, atque ad pudendam nuditatem, maximasque rerum omnium angustias reducit.

Quod miles victoria tumidus, & Marte ferox, & domibus, & corporibus; hoc ingratitudo facit animis. His pro suppellectile cælestique thesauro, erant parva prius merita, virtutes omnes, & collata liberali Dei manu beneficia, & his omnibus animum expoliat ingratitudo, quæ ideo dicitur, à D. Bernardo, *exinanitio meritorum.*

Da mihi si voles alterum in terris Hilarionem,

qui septuaginta, eoque amplius annis Christo servierit, in avia, atque invia solitudine, quanta illi, & quàm dives exurget messis meritorum? Quanti ab his proventus, æternos in annos? Si tamen is in extremo vitæ limine, in aditu, ut ita dicam æternitatis, sibi præfidens, & non Deo, ingratus sit, & immemor Benefactoris sui, omnis illa meritorum feges, tot annis collecta, tot empta sudoribus, tot parva laboribus, penitus exarescet, & in nihilum ibit; nec illa tantum; sed & virtutes omnes, ceu nobiles animi partus, ceu parati Cœlo thesauri; est enim *ingratitudo virtutum dispersio.*

Sit unus aliquis *Arsenio* non absimilis, qui aulæ relicta, pompis mundi valere jussis, abjectaque propè purpura, in sacco & cinere, vitam reliquam exegerit, à paupertate dives, excelsus ab humilitate, à Castimonia Angelicus totus, atque ab aliis, si voles virtutum omnium ornamentis, spectandus in paucis; si & hic divitem illam animi suppellectilem sibi ascribit, non Deo; illi omninò ingratus atque invisus, illicò omnem illam Virtutum pompam exuit, atque dispergit; neque hanc tantum, sed & omnia Cœlo propitio, sibi collata beneficia pessundat & perdit, & meritò, quia *Ingratitudo est beneficiorum perditio.*

Uti è contrario, gratitudo, est veluti fecunda parens novorum beneficiorum: qui enim pro acceptis jam ante beneficiis est gratus, dignus omninò est, qui alia atque alia deinceps accipiat.

Hinc illud Plinii in Panegyrico Trajani. *Efficacissimum genus est rogandi, gratias agere:* Qui enim beneficii memor, gratias agit, docet donare, & antiqua benefacta novis cumulare: uti contra, qui ingratus est, docet negare nova, & antiqua etiam detrahare.

Inde à D. Bernardo appellatur ingratitudo ventus urens *supra*, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordie, fluenta gratia.

Quæ Dei miseratio est, aperitur pusillo homini fons divina pietatis, qui perenni scaturigine fluat; & hunc exarescere facit ingratitudo.

Demittitur è Cœlo ros misericordie, quo madescat, & fecundetur anima molli cælestis illius roris illapsu; & hunc quoque rorem detergit ingratitudo.

Laxantur, misere Deo, gratiarum fluentia, quæ animos irrigent, & largo influxu fecundos reddant, & bonorum operum feracissimos; sed & hæc perdit ingratitudo, nihilque relinquit, præter spinas, & tribulos peccatorum. Ecce ingratitudinis vitia, ecce damna, ecce probrum, magnum sanè in quovis homine, majus in Christiano, longè maximum in religioso, quia in hoc & illo ingratitudo etiam longè maxima: Hanc D. Bernardus vocare solebat *Judaicum opprobrium*, sic enim aliquando ad suos; sic etiam modò è cælis ad nos.

Nolo vos judaico notari opprobrio, de quibus Scriptura testatur, quod non fuerint memores benefactorum ejus, & mirabilium ejus, quæ ostendit eis.

Erant Hæbraico populo in oculis Divinæ beneficentiæ miracula, & multa, & planè insignia: erat in oculis Erythreum mare, quod sicco vestigio trāsierat, erat Columna nubis & ignis, erat deciduum è Cœlo manna, scaturiens rupes, Tabernaculum Debit, Arca gloria, Pontificum majestas, Lex ignea victoriæ, & triumphus, terra lacte & melle manans, aliaque innumerabilia Dei in eum benefacta, & tamen horum omnium oblitus inexprabili crimine, & perfidiosissima malitia ad impuri dæmonis cultum, atque idola contulerat sese, inaudito post homines natos opprobrio: quo ne etiam notentur Christiani, néve Religiosi, monet, urget, instatque S. Præsul.

Sic enim ad unum aliquem è suis; sic etiam ad unumquemque nostrum, qui à sæculi vanitate ad religiosa claustra, fidamque stationem transierit; sic, inquam, ad illum:

IV.
Virtutum
dispersio.

V.
Beneficio-
rum perdi-
tio.

VI.
Ventus
urens.

VII.
Judaicum
opprobrium

Ingatitudo

Prima
culpa.

Lib. 2. in
Genes. c. 39.

Hom. 31.
in Cant.

II.
Inimica
animæ.

III.
Exinanitio
meritorum.

Ser. contra
vitium In-
gratitudi-
nis.

Diligenter considerare non negligat, non modo unde erutus; sed ubi sit constitutus; non solum quid evaserit; sed & quid acceperit; non tantum unde revocatus sit, sed etiam quod vocatus.

Ubi porrò considerarit, unde erutus, pensabit in eo miserie pondus, ubi autem sit constitutus, inveniet in eo cumulum divinæ misericordiæ.

Ubi viderit quid evaserit, periculum agnoscet; ubi quid acceperit, beneficium prædicabit.

Ubi denique attenderit, unde revocatus, nempe ex ipso mortis limine, ex inferni propè faucibus, damnum, quod imminabat, æstimabit; & ubi quod vocatus, videlicet in salutis portum, benefactum suspiciet, atque amabit, sicque Dei sui, Benefactoris sui memor, & pro acceptis beneficiis gratus, & Iudicium opprobrium evitabit, & perenni se gratia muniet, atque ornabit; atque ad extremum etiam cælesti gloria, quæ non conceditur nisi gratis.

§. 7.

*Quæ, & quam horrenda ingratitude
pæna?*

A Thenienses, ut litteris exultis, & probis moribus; sic & in fontes severi ac rigidi fuere.

Hinc factum ut publicis tabulis, ac legibus sua cuique malefactori decreta supplicia; his majora minora aliis, prout cuiusque culpa tulisset. Sed (quod sanè mirum accidit) nulla contra ingratos statuta pæna, supplicium omninò nullum. Quæ causa? An fortè ingratitude inter crimina locum non invenit? An pœnam non meruit? Minimè gentium. Cur igitur? Hæc ab Authoribus illius ævi ad posterum emissæ ratio, vel, quod nullos in sua republica futuros ingratos ominarentur, vel certè (quod vero propius est) quod nulla supplicia ingratitude paria, esse posse censuissent, ideoque, en Judicis arbitrio ac severitati decernenda reliquissent, cum paria illi non invenissent, adeò grave apud illos scelus ingratitude.

Quod si tale est, videamus quæ Cælo Iudice illata ei pæna. Hæc certè erit ut prima; sic & longè maxima, quod ingrati à Deo non cognoscantur; à Deo, inquam, qui ut omnia norit, ingratos certè non novit: sed penitus ignorat, quod summum est ingratitude malum.

Hujus porrò ignorantie exemplum illustre habes in Christo, & à Christo, Deo homine. Oblati quondam illi sunt decem leprosi, quos primùm emisit ad sacerdotes, dein & in via sanavit.

Ex illis novem erant Judæi, adeoque etiam Christo populares, unus alienigena: hic, ut se sanatum sensit, illicò ad Christum rediit, stetit se Benefactori suo, & impensè gratias egit.

Quid deinde? Ad hunc sic Dominus: *Nonne decem mundati sunt, & novem ubi sunt? Qui id quærit? Cui proinde ut nota erant omnia; sic & probè notum, ubi essent illi novem. Cur igitur inquit ubi sunt? Subjicit interlinealis Glossa. Sic habet ingratos, quasi ignotos, ideoque ubi sunt, inquit Dominus.*

Nimirum à Deo non cognoscuntur, qui beneficiis acceptis fuerint ingrati. At quantum illud malum? Quanta & pœna? Accipe ex eo, quod olim Israëlítico populo, populo beneficiis ingrato, contigisse scimus, vel ex ipsis Scripturæ sacræ oraculis.

Meretrici Gomer, cum natus esset filius, sic de illo Deus ad Oseam: *Voca nomen ejus non populus meus.* Sed ecquid istud? Cur infantulo, & innoxie animulæ imponitur id nominis? Ecquid ille committit, qui vix natus, jam & damnatus, & notatus eo nomine, ceu infami stigmate? *Non populus meus.* Certè ut esse, ac dici Dei populus felicitatis est immensæ; sic & appellari à Deo, *non populus meus*, supremæ est infelicitatis.

Cur igitur illud in infantulo? Referebat ille populum Israëliticum, ideoque illi inditum nomen, quod huic, *non populus meus.* Sed rursus, quorsum & illud:

Erat Israël à natura, erat & à gratia Dei populus, & quidem electus in paucis; sed quia tot ac tantis Dei ter Opt. ter Max. beneficiis ingratus extitit, electus esse desiit, desiit & esse Dei populus, audiitque funestum illud, ac fatale. Quia jam vos o *pulus meus, & ego non ero vester.*

Ecce fulmen divinæ vocis, quod vibratur in ingratos. E contrario, populus gentilis, qui etiam multò imparibus Dei sui beneficiis memor, & gratus futurus erat, audiit Dei populus, & blandum illud, atque amabile excepit vel ipso divinæ vocis oraculo.

Vocabo non plebem meam, plebem meam; & non dilectam, dilectam. Vides, Amice Lector, gratos ascribi Dei populo, Dei electis, dilectisque. Et contra ingratos expungi.

Hoc summum est bonum, illud summum malum; ad quod ut nos impellat præcipiti impetu cacodæmon, ceu juratus generi nostro inimicus, tres Antecessores præmittit, ut docent SS. Patres. Ex his primus est *Oblivio* beneficiorum Dei. Secundus est *Negligentia*, quæ generatur ex oblivione, *ut mali corvi malum ovum.* Tertius est *Concupiscentia*, quæ nascitur, & assurgit ex negligentia, & hominem dejicit, ac protrudit in barathrum vitiis, & ex hoc in chaos inferni, æternaque incendia.

Ecce quæ ab oblivione beneficiorum Dei in nos mala, ecce quæ ab ingratitude ruina.

TRACTATUS

DE RESIGNATIONE IN MALIS QUÆ NOBIS OBVENIUNT.

RIT fortassis unus aliquis, qui in primo limine hujus Tractatus se sisti volet, obtrudetque antiquum illud: *Actum agit.* Ecquid enim nescis esse longè plurimos, qui in hoc ipsum argumentum calamum duxeris, & fusè, & doctè & piè? Scio equidem: at scio etiam, opponoque illud: *Nunquam satis dicitur, quod nunquam satis discitur:* quod quia verissimum, patieris, Lector benevole, etiam à me pauca notari in hisce pagellis.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Si erit malum in Civitate quod non fecerit Dominus.* Amos 3. v. 6.

§. 1.

Quod illud malum, quod & fecit Dominus.

Malum, quod nobis evenire potest in hac aura mortali, aliud est *culpe*; aliud pœnæ. Nec hoc,

hoc, nec illud in nos incurrit, sine divina voluntate: alia tamen, atque alia.

Malum culpæ obvenit quidem ex Dei voluntate; sed permissiva tantum, quæ & à Theologis dicitur voluntas signi.

Malum autem pœnæ infligitur ex Dei voluntate, quæ dicitur, & est voluntas beneplaciti; vult enim illud Deus; imò & in eo sibi benè placet, & hoc quia ex amabili providentiæ suæ lege, ex eo bonum elicit, atque, expectat.

Et hoc est fundamentum, & veluti basis illius resignationis, quam exhibere debet mens fidelis, quæ in omnibus, quæ illi accidunt, Deum aspicit, & unicam Dei voluntatem, aliud præterea nihil.

Sic aspexit B. Magdalena de Pazzi, quæ dicere solita. Omnis mihi pœna dulcis, omnis afflictatio suavis, & amica, vel ob hoc unum, quia suprema illa mens ita intelligit, quia & summa, primaque voluntas ita vult, ita disponit, atque ordinat. Et ita velle, ita disponere, atque ordinare, docuit Amos, cum extulit illud. *Sisterit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?*

Prophetavit enim Israëllem Assyriis, & Deo quasi Leoni rugienti, dandum in prædam. Et hoc est malum, quod eò loci, ac temporis fecit Dominus, & quod etiamnum facit, & faciet ævum in omne. Malum, inquam, pœnæ, qualia sunt rapinæ, incendia, strages, calamitates, afflictiones, tum publicæ, tum privatæ, quas impiis, & peccatoribus infligit Deus, ceu Governator Universi, ceu Judex, & Vindex omnium, ceu etiam misericors Pater, qui ex illis quoque bonum elicit, si minus corpori, luteæque illi moli, at saltem animæ: ut enim D. Basiliius, *Caro percutitur, ut anima salvetur. Peccatum perimitur, ut iustitia vivat.* Et hoc occulto mortalibus oculis, Dei Judicio. *Ut enim amnes quidam se condunt sub terram, nihilominus eò perferuntur, quò tendunt: ita nimirum ira, licet occulta; tamen in extremas calamitates auferunt aliquando nocentes; imò subinde etiam innocentes, alio tamen, atque alio consilio, appulsive: nocentibus enim sunt ad pœnam; innocentibus autem ad virtutis exercitium; in hoc, & illa, sua voluntati humanæ cum divina debet esse consensus; quod hîc ostendere est animus.*

§. 2.

Resignatio in malo culpæ, quod nobis aliquando accidit.

BEATA Margareta Reclusa, sibi deinde ac Deo reddita per vitam meliorem, atque ab omni hominum consortio remotam, memor tamen vitæ antæ, memor & admissorum aliquando criminum, eò usque indulgit dolori, ut per duos annos nihil omnino solatii admitteret, adeo omnes animæ aditus occuparat mœror, & incumbens cordi tristitia, cui dum plus æquo indulget, ei sese videndum obtulit Christus, & hæc illi.

Quid doles, ô dilecta mihi filia; tantum mihi gloriæ fuit intoleranda tua amentia, culpæque licet enormi; quantum si eam nunquam incurrisses.

Dixit, & videri, audiri que desit. Desit & Margareta impotentiùs dolere, desit & lugere, & eò quidem ac si culpâ caruisset, ac si vel ex ipso matris utero sanctificata fuisset; tanta deinceps illi cum divina voluntate, gloriaque consensus, quæ ex eo firmata, auctaque, quod deinde didicit, permissam eò loci, ac temporis, in ea culpam cælesti consilio, tum ut humilitatis, ac demissionis esset retinentior, tum ut aliis compati, ac condolere disceret, tum quod per illam magna moliri cælum vellet, magna & mundo spectante ostendere, tum denique quòd in Dei regia longè maximam esse vellet. Nimirum est ille ludus divinæ providentiæ. *Mali ideo sunt mali,*

ut sint beati, quod scitè notavit D. Augustinus.

B. Margaritæ Contractæ dixit aliquando ipse Christus, Salvator optimus. *In cruce tam benè minora peccata delevissem, quàm majora: sed ideo omisi, ut per illa humilitas in homine conservaretur, tum & rationem hanc addidit: Homo quamdiu est in hoc mortali corpore, ita à me remotus, ita sejunctus est, ut si nihil infirmitatis pateretur, nihil admitteret & culpæ; necessario superbia vitio subjaceret: Et inde ex ejus bono, etiam majore, permitto in aliqua labi peccata, ut in eo servetur ea, quam amo, animi demissio.* Hæc illi Christus, qui etiam idipsum observatum voluit in discipulis suis, quos (ut rectè observavit B. Franciscus Sales) passus est, etiam post vocationem ad Apostolatam; passus, inquam, est etiam implicari, etiam & subijci indomitis adhuc quibusdam animi passionibus, affectionibusque à recta ratione & virtute apostolica alienis, & hoc ad aliquem indubiè majorem in perfectione progressum.

Imò (quod etiam mireris, ac doleas) in ipso Apostolorum Principe Petro, quem & gravissimè labi passus est, deinde penitus concidere, à trina illa negatione, in qua, & sibi, & Apostolico Senatui injurius fuit, & Domino etiam perfidus, ut qui eum nosse se negaverit etiam juratus, quod & mendacii fuit, & ingentis perfidiæ: at quorsum & hæc & illud? Utique ad illius, & aliorum bonum, ut benè cauti sint, atque alterius malo probè docti, ut in se magis, ac magis abjecti: nihil enim animas Deo gratas, atque à virtute sublimes, sic dejecit ac culpa; nihil deinde & magis erigit, ac firmat.

Anima (inquietabat, D. Gregorius Pont. Max.) L. 2. Moral. infirmitatem propriam agnoscens, ipsa melius humilitate vestitur, & robustius, quàm steterat, jacet

S. Gertrudis Saxonica, leviusculis imperfectionibus obnoxia, rogavit impensius piam aliquam, & Cælo gratiorem (ut rebatur) personam, ut ad Deum pro se supplex accideret. Fecit illa enimverò quàm studiosissimè: quid deinde? Sese ei videndum obtulit Christus, & hæc illi. *Electa mea Gertrudi, qui illi videntur, & sunt defectus, erunt aliquando profectus: tum & addidit. Ingens illa cælestium donorum affluentia, quam ejus anima liberalius infundo, non esset immunis ac libera à vento vana gloriola, nisi regeretur cinere, fimoque earum imperfectionum, quas in illa, & in aliis electis meis, patior, ut majores inde atque uberiores fructus edant: quod ut oculis supponeret magister optimus, adjecit & hanc similitudinem.*

Ut ager impinguatus fimo, uberiores segetem fundit, redditque: sic & anima ab illo culparum suarum veluti fimo, illius benè conscia, surgit animosius, & dum seipsam magis ac magis despicit, me aspicit, & à me sperat, expectatque meliora omnia. Et hinc illi Fides altior, Spes firmitior, Caritas quoque amplior.

Et hæc illi Christus, cui acquievit S. Gertrudis, & totam se commisit divinæ voluntati, nec immodicè tristis, si (quæ est humana infirmitas) aliquando illi conniveret, ac caderet; nec effusè lætior, si sibi, Deoque staret. Et ita facias oportet, Amice Lector.

§. 3.

Resignatio in malis, quæ nonnisi aliena culpa, vitioque, nobis eveniunt.

ERIT aliquis, qui levius feret sibi obvenire mala, etiam longè gravissima, modò obveniant illa sine Dei offensa; at cum hac minimè. Si mala in nos incurserint ex aliquo deerrantis naturæ vitio, si ex fortunæ adversæ casu, si ex auræ Cælique inclementia, si ex malignis astrorum influentiis, aliisque non absumilibus causis, quas Dei providentia exerce-re volet, non adeo difficilis erit cum divina voluntate consensus:

consensio: at si ex culpa, offensaque supremi Numinis, certè non erit: Quis enim culpam illam volet? Quis & probet? Nemo certè, nemo unus omnium.

Et in hoc tibi assentior; nec enim culpam volo, nec probo: sed quod ex ea sequitur malum, & velle te, & probare pervelim. Et ita voluere magnæ mentes, & virtuti, Cœloque natæ.

Revoco te, mi Lector, ad prisca sæcula, ad ipsa Davidis tempora. Fugiebat ille ab Absalone rebeli filio, occurrit Semei, maledicus in paucis, & hæc Regi. *Egredere vir sanguinum, & vir Belial. Reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saül, quoniam invasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalon filii tui, & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es.*

Hæc Semei improba fronte, & ore impudenti obtrudit, servus Domino, subditus Regi, & Regi hominum mitissimo.

Quid David? Quid illius affecit? *Abisai* è ducibus facilè Princeps hæc Regi. *Quare maledicit canis hic mortuus Domino meo Regi? Vadam, & amputabo caput ejus.*

Ita virum se præstabat *Abisai*, & Regis observantem in paucis; sed quid illi David? Num ferrum stringi mandat? Num caput impium amputari? Num malidicam linguam exeri, & abscindi? Num & canibus objici canem mortuum? Enimverò canis videri poterat *Semei*, ut qui Domino, qui Regi allatraret, qui & morderet ferocissimè. Nihil tamen horum admittit, nihil patitur mortalium mansuetissimus. Sed ista ad *Abisai*. *Quid mihi, & vobis filii Sarviæ? Dimittite eum ut maledicat.*

Sed cur ita? Non attendit ad probra petulantis linguæ, non ad famam, quæ eis læditur, non ad canem, & cane pejorem, non ad homuncionem de trivio, non ad convitiatorem impudentissimum; sed altius assurgit mens *Davidis*, altius elabatur regius animus; ad Deum scilicet, & ad divinam voluntatem.

Hanc aspicit, hanc suspicit, hanc amat, & illi uni caput regium inclinat; ait enim:

Dominus præcepit ei, ut malediceret David, & quis est, qui audeat dicere quare sic fecerit.

Persuadebat sibi David Deum, ut pote Dominum omnium, isto *Semei*, velut instrumento, uti voluisse, ut illi in faciem objiceret, admissa olim crimina homicidium in *Uria*, adulterium in *Bersabee*, hoc enim à Domino, ceu justo Judice præcipi potuit, at malevolus *Semei* animus, depravata intentio, convitia nova, quæ ingerebat de suo, nec præcepta erant, nec verò præcipi poterant à Deo, omnis, boni fonte, sed dumtaxat permitti: & hanc quoque permissionem spectabat *David*, præterea nihil. Et hinc illi tanta cum divina, seu voluntate, seu permissione consensio.

Quæ *Davidi*, eadem & aliis notæ sanctitatis viris, eadem & *B. Henrico Susoni*, ordinis prædicatorum imprimis illustri.

Hic à precibus matutinis in excessu mentis, vidit ad se adventantem juvenem, amœna, ac velut angelica specie, à quo & audit. *Age, mecum perge, te ducam in Gymnasium, & quidem in Academia spiritali Princeps.* Surrexit lætus, & abiit duce bono genio, à quo & deductus in pædagogium, cui species erat cœnobii, in quo & cœnobitæ spirituales in paucis viri.

Ut intravit in Gymnasium, visus est sibi videre illius præsidem (is erat Christus) à quo & audit illud; esse, & dici *Abnegationis, & Resignationis scholam*, in quam si recipi, vellet necesse esset ut imprimis *Abnegationi* suipsius, & *Resignationi* perfectæ daret operam, quod hætenus non fecerat.

Spondit pro *Susone* Angelus: tum illi scholæ illius Præses, id est Christus.

Hætenus, teipse exercuisti, carnem macerasti afflixisti, & quidem durum in modum. Ego in posterum te exercebo, atque ab aliis exerceri patiar, affligi, conteri, & quidem modis innumeris, ut in schola resignationis magister evadas, & Cœlo probè doctus. dixit, & duplici quasi symbolo edoctum voluit, quæ fieret istud.

Primum fuit virguncula, quæ in amœna prati viriditate carpebat rosas, & quidem liberali avidaque manu, alias, atque alias: sic ut non esset carpendi finis; nec enim expleri poterat in illa carpendi amor studiumque. Tum sic *Susoni* Christus: Ut illa rosas; sic & tu cruces carpe, nec carpendi sit finis; nec dixeris unquam, satis aut plus satis: sed contra, Amplius Domine, amplius. Dixit, & ostendit, quæ illi à Christo cruces.

Prima fuit, ut decem omninò annis abstinere ab omni cum aliis colloquio, & familiaritate, suæ amans, ac tenax solitudinis: & verò abstinuit, nec cellulæ, & facelli limitibus excessit.

Secunda fuit, cogitationes assiduæ & permolestæ adversus omnia fidei capita, quæ viro avitæ fidei tenacissimo, fuerint pro gravi cruce. Et sub hac genuit annis omninò novem.

Accessit deinde tertia, ingens scilicet tristitiæ moles, quæ ejus animo sic incubuit, ut neque noctu, neque interdiu quietem caperet. Et hæc crux eam oppressit annis octo.

Addita, etiam & quarta, eaque longè gravissima; cogitationes videlicet desperationis, quibus ita cœpit agitari, quasi jacta jam salutis alea, quasi actum, & conclamatum de æterna foret salute. Et ea Crux illum mirè exercuit, cruciavitque annis decem, eoque amplius.

Et hæc illi exercitatio fuit in schola resignationis ab ipsomet illius præside, ac magistro Christo, sub cujus disciplina ita profecit, ut deinde sit redimitus corona vernantibus contexta rosis; hinc albicantibus, inde rubentibus; quibus enim potius? cruces collegat ut rosas, & cœlum pro crucibus rosas rependit in præmium perfectæ illius cum Divina voluntate conspirationis. Hanc vidimus, & suspeximus: attendamus, quæ illi erit ab aliis afflictionibus, quæ deforis advenient, tum à fratribus, tum ab aliis insigni, & stupenda malevolentia. Et hanc ostendit illi Deus alio Symbolo:

Canis erat, qui per medium Cœnobii cursitans, partem panni veteris, ac detriti modò tollebat in altum, modò ad ima trahebat, modò lacerabat ungue, modò dente mordebat distringebatque.

Hæc dum oculis usurpat *Suso*, hæretque anxius, quid eo ostento Cœlum portendat, audit ea ipsa verba: *Eodem planè modo tu quoque fratrum tuorum ore tractaberis.*

Prædictioni respondit eventus, qui *Susoni* uberem illustremque resignationis materiam subministravit.

Fuit enim è fratribus conversis unus aliquis, isque itineris socius, qui per summam perfidiam eum accusavit, quod fontes omnes Alsatia veneno inficere voluisset ad immanem incolarum stragem.

Ea calumnia apud vulgus fidem invenit, imò & è compitis, agroque excivit rusticanam turbam, & veluti undas populorum, quorum pars fustibus, pars ligonibus, pars etiam ferro armata, in virum Dei incurrit, & tantum non oppressit.

Certè oppressisset, nisi miserens servi sui Deus malum avertisset etiam miraculo.

Et hæc prima, eaque domestica patientiæ ac resignationis exercitatio fuit, cui accessit alia deforis, quæ famam illius impetebat, uti altera vitam.

Perfrictæ frontis muliercula, quam ab infami corporis prostitutione, & meretricio quæstu avertere satagebat,

fatagebat, eum incusavit quasi sibi vim intulisset, cujus fœtus proles erat, quam ad monasterii fores abiecit.

Quid hîc *suscepit*? inustam sibi videbat; imò & Ordini universo ignominia notam, & labem infamiae vix unquam eluendam, à qua & foris, & domi erat illi quàm pessimè, nam & hîc diœteris impeti, & istic digito ostendi quasi reus admissi sceleris, & violati per summum nefas pudoris. Tacet nihilominus infantulum suscipit, dat alendum nutrici, cœtera Cœlo, Deoque committit, raro sanè resignationis exemplo; quod dum probant superi, illius deinde innocentiam ostenderunt.

Vidisti, *Benevole Lector*, quomodo ea in tantis, & tam enormibus calumniis resignatio honori deinde fuerit: accipe aliam, quæ & saluti.

In Palæstina senex fuit, cui nomen *Antho-nius* probata virtutis, ac sanctitatis. Is cum esset in sua Ere-mo, vastaquæ solitudine, obvium fortè habuit Saracenum, efferum hominem, & Christiani nominis hostem infensissimum, qui ut Senem vidit Eremicola-m in eum stricto gladio irruit. Quid hîc senex? In fuga nulla salus, in manibus, & viribus etiam nulla. Quid enim inermis contra armatum? Quid seniculus contra juvenem? Cœlum suspicit, & hæc ad Christum.

Domine IESU Christe, voluntas tua fiat.

Dixit, & stetit immotus, uni Deo præfidens, & se, vitamque credens, quod & illi cessit quàm optime: mox enim Cœlo Vindice discessit terra, ingenti-que hiatu Saracenum absorbit, bonumque se-nem, eo periculo liberavit.

Tanti refert, se, suaque omnia Deo committere insigni, atque perfecta resignatione.

§. 4.

Resignatio in malis corporis, aliisque afflictationibus.

ESt corpus altera pars hominis, eaque vel maxime sensibus immerfa, cui proinde, si à morbo, aut alia aliqua simili affectione malè sit; est & homini malè, adeoque in hac opus quàm maxime conformatione cum divina voluntate. Et hanc ostenderunt illustres animæ, quo in genere scitu dignissimum illud, quod de *S. Gertrude* narrat *Ludovicus Bloisius*:

Huic aspectabilem se exhibens Christus, hac manu, aiebat, sanitatem fero; illa morbum.

Elige filia, utrum placet. Quid hîc *Gertrudis*? Sanitatem eligat? Amoris erit proprii. Morbum? Erit immodicæ molestiæ, & doloris: Quid igitur? Neutrum eligit: sed plicatis in crucem manibus ad præcordia, & in genua procumbens. O mi Domine, inquit, id ego votis omnibus à te contendo, ut non meam, sed tuam attendas voluntatem: ego ad utrumque parata, neutrum eligo. Tuum est mi Domine discernere; utrum hoc, an illud mihi relinquant. Quod reliqueris erit acceptissimum. Dixit, & caput, animumque Christo submisit. Hæc nimirum illi resignatio, cui non absimilis est ea, quam aliquando extulit *B. Franciscus de Sales*.

Ab hoc aliquando quæsit nonnemo, utrum mallet: An sanus, ac valens vitam omnem exigere? An morbidus, & lecto malè affluxus, reliquum brevis ævi consumere? Cui ille *neutrum*, inquit.

Nec hoc volo, nec illud: sed unum istud quod vult Deus. Cui ille, eccur ita? An non in sanitate plus Ecclesiæ, & Deo servire posses, & Episcopalibus vacare muniis, quàm in ægritudine? In hac certè ab omni prorsus in proximos officio, ut cesses, est necesse: in illa minimè. Cui *B. Præsul*. Parum interest, inquit, ut Deo serviam, plurimum ut ejus faciam voluntatem, in hoc momentum est omne: in hoc

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom VI.

vertitur cardo Christianæ Virtutis, ac perfectionis.

Dixit, & hominem attonitum reliquit à tanta cum divina voluntate conspiratione; quam etiam duce Christo didicit *B. Margareta de Sabaudia*.

Hæc è Marchionissa Ferrariensi in D. Dominici familiam ascripta, Deum aliquando rogavit impensius, ut daretur videre nomen suum scriptum in libro vitæ: dum ea vota fundit in ardentiore orationis æstu, ecce derepentè apparuit ipse Christus, cœlestium geniorum corona septus, manu gestans tres lanceas, quibus singulis nomina singula legebantur inscripta.

Seraphim. Razim.

Uni illud, *Injuria*. Alteri istud, *Morbi*. Prostremæ hoc, *Persecutio*. Tum ei Christus:

Elige. Stupet illa, hæretque anceps, quam è tribus eligeret. Hærentem, dubiamque, ut videre beati illi genii, illicò suaserunt ut nullam eligeret: sed arbitrium suum omne, Dei se amantis arbitrio committeret.

Paruit illa, & benè monentes audit, sicque ad Christum, Servatorem suum: *Ego illam eligo, quam mihi ipse elegeris.*

Sic ex oculis abiit objecta illa species, & *Margareta* non ita multò post sensit se peti tribus illis lanceis. *Injuriis, morbis, persecutionibus*. Et quidem persecutiones in eam incitavit malus dæmon. Mundus *injurias* & calumnias iniecit. Denique ipse Deus ingentia *morborum* agmina in illius corpusculum immisit, & singula ferè membra quàm pessimè affecit.

Dum ergo modò sub his, modò sub aliis morbis gemit, & tantum non fatiscit, in summo doloris æstu, & maxime in lenta, ac molesta podagræ chyragræque alluvie, sic ad cœlos.

O mi Deus aliquid saltem levaminis, aliquid & solarii.

Dum hæc ad Deum vota fundit, ecce se ei visendam obtulit Diva Virgo, & hæc etiam illi.

Ea est filii mei voluntas, ut hos chyragra, podagraque dolores, atque æstus patiaris usque ad mortem.

Dixit & videri, & loqui desit, eumque *Margareta* patiendi ardorem, eam & patientiam reliquit, ut deinceps nec queri, nec gemere sit audita, sed unum dumtaxat illud, *Voluntas Dei in me impleatur*. Cumque etiam in maximis morborum angustis, rogaretur, ecquî valeret? Semper respondere solita. *Benè, benè*: quia ex Dei nutu, ac voluntate, cui uni acquiescere docta, & à qua illi benè. Quî enim malè esset ei, cui omnia Deus, cui vita, cui salus, cui & beatitas?

In eadem patientiæ ac resignationis schola probe doctus fuit *R. P. Ioannes Plaza*.

Hic in omni vita tot incommodis, tot & morbis exercitatus fuit, ut meritò à multis diceretur societati donatus, ut olim Orbi *Jobus*, ut scilicet posteris daretur exemplum patientiæ.

Hanc vel maxime prodidisse visus tribus extremis vitæ annis, quibus continenter lecto affixus jacuit, iis membrorum omnium, præsertim autem articulorum doloribus oppressus, ut ne leviter quidem tangi posset, sine maximo doloris sensu, in quo sub-latis in cœlum oculis (qui ferè soli erant liberi) hæc dicere solitus: *Tu Domine verbera injunge, ego interim percurram Psalmum miserere.*

Sentiebat nimirum morbos, non solum Dei nutu immitti: sed & manu infligi; & hinc illi eximia, & planè singularis in ejus manibus resignatio. Et inde etiam ab eadem tanti in virtute progressus.

Quæsit aliquando Seneca: *Quid tibi opus est, Epist. 20. ut sis bonus?* respondit velle. Ego addiderim velle quod vult Deus.

Anno quingentesimo vigesimo-tertio, in Concilio Uzecensi, fuit Episcopus cui nomen *Quod vult Tom. 7. Deus*; fuit & alius Carthaginensis Pontifex vir sanctissimus, ejusdem etiam nominis, ejusdem & vir-

Baron. An. 823.

tutis. Hic unà cum Clero, à *Genferico* Rege Ariano, fractis navibus, absque remigiis & velis, præter omnem spem Neapolim appulit, ibique & vitæ portum invenit, & beatitatis.

Quem enim invenisset, qui in omni vita nil aliud voluit, nisi quod vult Deus; adeo tam Sancto Nomini, consona fuit & vita. Ut ea in Christianis omnibus sit, optarim omnibus, id esse nominis, *Quod vult Deus*, id & virtutis: ut tandem aliquando id in Cælo beatitatis.

§. 5.

*Resignatio in ultima vitæ linea,
hoc est in morte.*

Epist. 96.

Dixit aliquando Seneca: omnia ad quæ gemimus, quæ expavescimus tributæ vitæ sunt. Quod si omnia; certè mors vel maximè, vitæ tributum, naturæ debitum est: pendendum illud ubi, quando, & quomodo voluerit Deus. Nec obitus optandus, nec diuturna vita expetenda aliter est, quàm dari Deo, vitæ, & mortis, arbitro visum fuerit.

Vita nostra comœdia est, exeundum è scena cum choragus evocaverit.

Militia est, excedendum ex acie, cum receptui supremus Agonotheta cecinerit.

Navigatio est, subeundus portus, cum Gubernatori placitum fuerit.

Denique, circulus est, ad perfectionem circuli nihil interest, sitne magnus, aut parvus. Eum ducere, ac describere, est altioris manus, id est divinæ. Ejus ductum sequamur oportet, & quidem

Primò ut parati simus, tam mori quàm vivere: si vitam ultra donet Deus, benè est; mortem si exigat, etiam benè: ad utrumque prompto animo accedendum.

Et ita accessit Turonensis Præsul, *Martinus*, qui jam animam acturus, sic ad Deum. *Domine si adhuc populo sum necessarius non recuso laborem, fiat voluntas tua.* Ecce ut illi vita, uti & mors in manu Dei, quod suspiciens Ecclesia inclamat illud: *O virum ineffabilem, nec labore victum, nec morte vincendum, qui nec mori timuit, nec vivere recusavit.* Sic nimirum decuit, sic & decet: utrimque firmandi sumus, ne nimis amemus vitam, & ne nimis oderimus.

Et ita nec oderunt, nec amarunt sancti: sed ejus momenta omnia Deo commiserunt, parati excedere è vivis si annueret; parati manere, si renueret. Et hæc prima resignatio.

Alteræ, ut cum fatalis urserit necessitas, eam admittas etiam volens, & hoc quia vult Deus.

Bollandus
12. Febr. in
ejus vita,
c. 9.

Ita admisit *S. Benedictus*, *Aniane*, & *Iuda Abbas*. Hic in extremo propè spiritu, cum is deficeret, languidula quidem voce; sed animo forti, sic ad Deum. *Fiat voluntas tua, fac cum servo tuo Domine secundum misericordiam tuam.*

Dixit & grandem animam cælo transmisit, Dei misericordia fretus, & ejus voluntati subnixus. & hæc secunda resignatio.

2. Febr. in
ejus vita,
c. 7.

Tertia, ut ab eas è vitæ statione etiam exultans, & hoc quia vult Deus. Et ita abiit *S. Hadeloga* Virgo. Hæc in vita solita semper flere, in morte audita est suavissimè canere. Contra quam faciunt mortalium plerique. Hi enim in vita ridere, joculari, ludere, canere. Nihil lætius; at in obitu, alia obire omnia, gemere, suspirare, & fatis suis illacrymari. Nihil tristius. Non est ea resignatio, quam cælum exigit isto in articulo, nec ea, quam dedere illustres animæ, quibus mors in votis atque amoribus, vita in fastidio & propè in odiis.

3. Febr. in
ejus vita,
c. 17.

Quarta resignatio est, ut naturæ concedens totus eas in Dei laudes: & sic iit *S. Aufcharius*, Archiepiscopus Hamburgensis. Circumstabant illius le-

ctulum mœsti fratres & hymnos de more recitabant, quales solent moribundis; cum resumpto spiritu monuit pius Præsul, ut læto animo, lætiore etiam voce, accinerent, solemne illud Ambrosianum. *Te Deum laudamus.*

Parent illi pio Præsuli, ac parenti, & ecce inter Dei laudes, & sacratiora encomia, terris vivere desiit, & cœlis cœpit, & hoc victoris in modum, triumphantis in morem.

Certè Ambrosianum illud non auditur, nisi in communi lætitia, in victoriis, ac triumphis & quia sic in morte vincebat, sic & triumphabat *Aufcharius*, inde & in ea non auditum illud, *Miserere*, quod pœnitentis est, ac gementis: sed hoc, *Te Deum*, quod latantis, quod exultantis, quod & triumphantis est.

Et hic fuit exitus sancti illius Præsulis, cui non absimilis & ille *S. Oswaldi*, Episcopi Vigorniensis. Hic diebus omninò singulis, solitus erat duodecim pauperibus lavare pedes, manibus tergere, exosculari, & interea dum illud obiret officii, quindecim psalmos recitare, atque ad extremum addere illud: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto.* Addidit, & in extremis illis voculis, *& Spiritui Sancto*, Spiritum emisit, iturum utique in Cœli regiam duce illo Spiritu, cui *Gloria*; duce & sanctissima Triade, cui & *Gloria*; ut & tu sic eas, Amice Lector: attende ne è vitæ hujus statione discedas invitatus: sed valens, sed exultans, sed Deo gratias agens, qui te ex hoc corporis ergastulo educit, ceu vinctum è carcere, ut te donet ea libertate, quæ potest esse maxima in beatorum regione, in qua neque labor, neque dolor, neque mors erit unquam: sed perennis, sed æterna vita.

§. 6.

*Resignatio etiam in iis quæ mortem
sequuntur.*

Qui se Deo commisit in vita, extremaque illius periodo, necessum est, ut eidem se quoque committat à morte, ratumque habeat, & gratum quidquid de se statuerit.

Et ita se commisit *B. Franciscus Sales*, rogatus aliquando ab amico sibi in paucis familiari, quid mallet à suo obitu, an statim Cælo donari, ac beatitate; an sisti in ignibus expiatoriis? Nihil habeo, quod ex me statuam, nec hoc nec illud eligam: sed unum illud, quod volet Deus, id ego & velim, & quidem perlubenter.

Tum adjecit & istud, quod fuit miræ consensionis cum divina voluntate. Cum è corpore excesserit anima, locum illi designet Deus, quisquis is erit, mihi erit gratissimus, si purgatorium erit illud mihi instar paradisi, aliàs Cælum erit pro purgatorio, si illud non concedatur ex divina voluntate. Hæc enim pro paradiso, quodvis aliud pro purgatorio.

Sed rursus objecit amicus ille. Si recto tramite in cœlos ieris, Deum laudaveris, Deum amaris, & quidem quàm citissimè, quàm perfectissimè. Cui *Franciscus*. Nec illud specto: sed hoc unum ut voluntas Dei à me, & in me fiat, præterea nihil. Satis laudavero, satis & amavero, si tam hoc, quàm illud, ex ipsius voluntate. Hoc enim Deo acceptius, imò & acceptissimum. Virgo quæpiam in paucis Deo cara, cum in æstu orationis quadragesies repetisset & illud: *Fiat voluntas tua*; sese illi visendum obtulit Christus, & hæc ei. Nihil melius orare, nihil gratius mihi offerre potuisti, quàm hæc paucula verba: *Fiat voluntas tua.* Et quia id notum piis illis mentibus, ideo & nihil usurpatum magis: quo in genere magis mirandum illud, quod de *B. Angela de Fulgino* legimus. Hæc dicere solita nullum se Dei causa tormentum detrectare, ne inferni quidem, si Deo ita videretur; nullum optare se

P. Thalon.
in ejus vita.

se solatium, nullam beatitatem, ne paradisi quidem, nisi Deo sic placitum esset: imò & malle se cum Dei sui voluntate esse in inferno, quàm sine illa in paradiso. Tanta illi erat, & tam arcta cum ea consensus. Et hæc etiam à vita: audi etiam quid in hac.

Sibi aliquando proposuit durum illud, & æternum: Quid si essem aliquando tandem damnanda? Quid si inferis mancipanda? Quid si tradenda dæmonibus, tartareis illis monstris, atque tortoribus? An ideo in Dei amore intepefcerem? Abirem ab ejus obsequiis. Minimè, inquiebat; imò & amarem jam ardentius, servirem & liberius, atque fidelius, neque me dolor modo occuparet ullus, neque tristitia dejiceret ulla, vel ob unum illud, quia scirem eam esse Dei voluntatem. Et hæc mihi, etiam in inferno, esset pro paradiso, & in ignibus pro refrigerio, & in tormentis pro solatio, & in æternis miseriis pro beatitate.

Ejusdem ferè genii fuit Adolefcens monachus, de quo hæc in vitis Patrum. Serviebat ille seni, & quidem in paucis difficili, ac moroso, serviebat tamen ea ingenuitate, alacritate, charitate, quæ poterat esse maxima. Et hanc, & illam primò mirari senex, dein & amare, & prædicare, & æstimare in paucis: nec mirum, magnæ quippe sunt in virtute amoris illecebræ, & potens omninò telum est amor. Hunc dum non fert malus dæmon, sese visendum offert monacho seni; sed Angeli specie, lucida illa, ac cælesti, & hæc illi.

Miraris, Pater optime, & amas juvenem illum, qui tibi tot annis obsequia detulit, illum habes in oculis, habes & in amoribus; habes & in pretio: sed alia judicia Dei, alia & hominum: quod his altum est, illi abominabile; quod his pretiosum, atque acceptum, illi vile atque abjectum.

Et is est juvenis ille monachus, quem stultè desperis, est enim in reproborum classe, & æternis aliquando addicendus incendiis. Dixit, & evanuit. Quid deinde? Senex ut juvenem vidit, alta suspiria ducere, gemere, illacrymari, dolere, queri. Quid hic juvenis? *Ecquid*, ait, *est mi Pater?* Ecquid illa suspiria, gemitus, lacrymæ, querelæ? Ecquid hæc volunt? Ecquid & illa omnia? Cui senex: Ne quære fili, est quod scire noles. Tum juvenis, ecquid illud Pater optime? Eloquere, non imparatum malis pectus gero. Hic, si unquam aliàs effusi gemitus, suspiria, & manantes ex dolore lacrymæ, quibus ubi datum est plus satis. O fili, inquit, o fili! cætera dixere lacrymæ, vocem quippe dolor intercluserat. Ubi hic paululum resedit, tum ad juvenem senex: O miserande, inquit, *adolescens, qui & de numero es reproborum, & æternis tandem mancipandus incendiis.* Dixit, & altum suspirans, siluit.

Quid hic juvenis? Desine, inquit, venerande Pater, desine gemere, & queri. Si ea de me Dei voluntas est, fiat enimverò, fiat illa. *Ego interim, dum illam expecto, amo, veneror, amplectorq., & tibi, ut aliàs serviam, & totus in Dei mei amores, totus ibo & in laudes?* Ecquid enim? Si tota æternitate nec amare detur, nec laudare, saltem eo omni, quod reliquum est brevioris ævi, à me & ametur, & laudetur Deus.

Astupuit senex, agnovitque mali dæmonis malos dolos, ac fraudes, & juvenem arctè complexus. *Agnosco*, inquit, *fili, agnosco te esse de numero Electorum, & beata tandem adscribendum æternitati.* At unde agnovit? Ex illa utique cum Dei voluntate consensione. Quæ si & in te sit, Amice Lector, eris ut ille scriptus in libro vitæ, eris & beata donandus æternitate.

TRACTATUS DE DUPLICI SOLITUDINE.

IVO BERNARDO duplex est solitudo, Corporis una; altera Mentis: de hac, & illa, mihi brevius erit disceptatio; eaque ad mores ritè formandos accommodata, pro qua sit

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Singulariter sum ego donec transeam.* Psal. 140.

Hæc aliquando de seipso Regum fortè maximus, cum esset in via hujus ævi mortalis, *singulariter* erat, hoc est, interprete D. Chrysostomo. *Solitarium vivebat.* At quomodo solitarius in urbe? In Regia? Inter populi, aulicorumque turbas? Inter æstus, ac tumultus negotiorum? Inter arma bellicosque strepitus? Et in his tamen omnibus adhuc solitarius. At qua, inquires, solitudine? Una Corporis, cum se subducebat à turbis. Altera Mentis, cum sibi mens reddebatur, secum loquebatur, secum agebat. De hac & illa solitudine mihi erit quæstio

§. I.

De Solitudine Corporis.

Hanc amasse hanc quæsisse videtur ipsa nascentis Ecclesiæ infantia, in qua plerique omnium

R. P. Lobbeti Tractatus Ascetici. Tom. VI.

secesserunt à tumultu populorum, in avias atque invias solitudines; Deum ibi quæsituri, quem rebantur in hominum frequentia difficilius inveniri.

Hanc amavit S. Procopius, inter Eremitas nominatus, qui & floruit ipso ævo D. Chrysostomi: & quem etiam viventem, atque absentem imploravit S. Porphyrius Gazæ in Palestina Episcopus, & hoc quidem in periculosa irati maris tempestate, in qua & ab illo præsens auxilium, & pacata maria, & sedati ventorum turbines.

Hanc Euthymius, Gerasimus, Theodistus, sub tempora Constantini Magni Imperatoris.

Hanc S. Marcius, de quo & illud celebre, quod nunquam à cellula sua longius discederet, quàm ferret longitudo catenæ, qua se eidem cellæ suæ obligatum voluerat. Ad quem sic & D. Benedictus: *Si servus Deies, non te teneat catena ferri, sed catena Christi.* Paruit illicò benè monenti, catenam deposuit, nec tamen unquam deinceps statutum sibi spatium, tametsi liber, excessit.

Hanc S. Quiriacus sub Leone Magno Imperatore, cui radices paucæ, & rami arundinum erant pro obsonio, uti & herbæ amarissimæ, quæ tamen & Crucis signo, & Dei gratia, visæ non semel dulcescere.

Hanc innumeri propè alii, quos in præsens taceo, ne pluribus, quàm par sit, chartam onerem in argumento satis noto, atque obvio.

Hanc & monasteria Acæmetorum, sive non dormientium, in quibus scilicet noctu diuque à Monachis

D d 2

sibi

Surv. 100
Tom. 1.
p. 1065.

Esti Ma-
rianus.

Surv. Tom. 5.
p. 429.

sibi per vices succedentibus, canebantur Divinæ laudes, & sacratiora officia.

Hanc & sedulò quæsierunt à doctrina, & sanctitate viri perillustres, è quibus

S. Hildulphus, Trevirensis olim Episcopus, qui abjecta Insula, Fedoquæ, in solitudinem abiit.

B. Petrus Damianus, quem & vita loquitur, & scripta prædicant.

S. Cælestinus, posita Tiara Pontificia, & spiritali totius Orbis Principatu: tantus eos invaserat occupatque solitudinis amor, studiumque, nec mirum: magna quippe in ea gratia, & potentes illecebræ.

Tom. 1.
Epist. 4.
Audi, quid ad Rusticum Gallum Monachum D. Hieronymus. *Videris inquit quid alii sentiant; mihi oppidum carcer, & solitudo Paradisus est.*

Epist. 1.
Audi, quid ad Heliodorum: *O desertum, inquit, Christi floribus vernans, ô solitudo in qua nascuntur illi lapides, de quibus in Apocalypsi civitas Magni Regis extrahitur! ô Eremita familiaris Deo gaudens!*

Ubi ista de deserto, solitudine, Eremita protulit, tum æstu quodam seu amoris, seu ardoris excitus, inclamat: *Quid agis frater in sæculo, qui major es mundo? Quamdiu te tectorum umbra premunt, quamdiu fumosarum urbium carcer includit?* Hæc ad Heliodorum Hieronymus, ut eum à mundi turbis, & strepitu, ad solitudinis quietem evocaret, transferretque ab urbibus, velut à specioso carcere; ad Eremitum, seu alterum in terris Paradisum.

Quæ D. Hieronymo mens fuit; eadem & D. Bernardo: excipe quæ ille de solitudinis bono; sic enim, exclamat:

Homil. de negotiatore quarente bonas margaritas.
O solitudo beata! ô ereme mors vitiorum, & vita virtutum! te lex & Propheta mirantur, & quicumque ad perfectionem venerunt, per te in paradisum introierunt. O beata vita solitaria. Quid ultra de te loquor? Ipse Dei filius, Salvator, & magister noster, exemplum dedit nobis fugiens in desertum, & mansit in solitudine, ubi sunt rose charitatis, quæ semper flammescunt, quæ semper in sancto odore vivunt. Hæc Bernardus, seu amore, seu stupore illius boni, quod est à solitudine.

Neque mihi obtruseris hunc sensum esse dumtaxat Sanctorum, eorumque qui in monasteriis innutriti seros ad annos: audeo dicere, & illorum quoque esse qui vel in strepitu negotiorum occupati, vel etiam in pulvere Martio gloriosè sordidi. Ex his & illis duos in medium adducam.

Primus erit Carolus hujus nominis Quintus, Imperator Augustus. Hic in senio, & propè ultima brevioris ævi meta id statuit, id fecit, quod totalaudabit commendabitque posteritas. Abiit ab aulæ strepitu, secessit ab æstu negotiorum, ab armis, & castris, in quibus à prima ferè ætate consueverat; secessit, inquam, relictoque Regno, & Regni curis, in solitudine se totum & sibi, & Deo dedit; ut de illo merito dixerit Sachinus, Societatis nostræ Hystoriographus. *Carolus major fuit in sua eremo, quam in Imperio.*

Alter erit Philippus III. & ipse Hispaniarum Rex. Hic in ultimo vitæ limine, ex quo propius spectatur quæ nos manet, æternitas, auditus est de se queri, & dicere.

Optarem enimverò nec coronam unquam capite gestasse, nec purpuram induisse: sed potius saccum, & cinerem, nec vitam exegisse in amplissimorum regnorum negotiis, & aulæ regię fastu, ac palatiis: sed potius in aliquo eremi angulo, procul à mundo, procul & à mundi curis. In illo certè & securius & beatius è vita excederem, quam modò in auratis regię testis, ac laquearibus.

Et hæc fuerunt, ut ultimæ, sic & regię voces, & hæc quoque vota, quæ ut mirari discet, sic & imitari omnis retro posteritas; quæ in Rege potentissimo, Christianæ sapientiæ sensum & excipiet, & commendabit.

Sed audio, mihi in aurem obstrepis, & objicis istud; ut sit illud Christianæ sapientiæ: quæ sua de Cælo, deque altiore in Deum fide, sua trahit principia: non tamen est profanæ: quæ sola ratione ducitur. Imò & profanæ.

Attende quid de illa sapiens Romanus: sic olim ad Lucilium, quem instruebat ut discipulum. *Fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam unum. Non invenio cum quo te malim esse, quam tecum. Recede in te ipsum quantum potes.* Epist. 10.

Quod Senecæ: hoc & Philonis. *Vir bonus, inquit, vitæ quietæ amantior, secessum quarit, & solitudinem, latere cupiens, non odio hominum (est enim si quis alius eorum amans) sed quia fugit, & proculcat vitia, quibus vulgus delectatur.*

Verum ut ea sit vita solitaria, ut tantum illius bonum, non omnibus tamen æquè convenit, ideoque spectandum sedulò, quæ, & cui. D. Hieronymus, utpote veteranus in hac palestra miles, edocet qui ad illam evocandi; sic enim in epistola, ad Rusticum monachum. *De ludo monasteriorum hujusmodi volumus egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terreant, qui specimen conversationis suæ multo tempore dederint, qui omnium fuerunt minimi; ut primi omnium fierent, quos nec esuries aliquando, nec saturitas, superavit, qui paupertate latantur, quorum habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum est.* Lib. 2. Ep. 15.

Et hos ad solitudinis avia, & vitæ solitariæ fines ultimos, educi vult D. Hieronymus; alios minimè, & hoc quia esset illos objicere periculis salutis, & immittere in apertas mali dæmonis insidias, qui scilicet in vita spiritali tirones, ut pilas habet. Et hoc est malum, quod altè deplorat D. Bernardus dum ista de nonnullis ævi sui monachis.

Serm. 64.
Quantos, inquit, ex monasteriis spiritu ferventes eremi solitudo si sceper, & aut tepesfactos evomuit, aut tenuit contra eremi legem, non modo remissos, sed etiam dissolutos. in cant.

Tria hic attingit S. Præsul. Primum est, quosdam spiritus fervore, & æstu quodam eductos ex monasteriis in amicam solitudinem: sed quia is fervor tironis quodammodo fuit, & in spiritu non satis exercitati, elanguit ille. Et quid inde, aut illos tepesfactos eremus evomuit, atque in hominum turbas abjecit, aut si retinuit contra solitudinis leges, & pacta, non modo remissos habuit; sed quod pessimum fuit, etiam dissolutos.

Ne illos aliquando habeat solitudo, in eam non facile quis veniat, nec se abripi sinat impetu quodam animi: sed maturo consilio, multaue deliberatione, nec enim omnibus convenit vita eremitica, sine teste, sine arbitro, sine duce, in quam ideo liberius incurrit tentator, ut scitè ostendit D. Hieronymus, dum sic de illius damnis, ac periculis:

Malum, quod nemo videt, nemo arguit; ubi autem non timetur reprehensor, securius accedit tentator, & licentius perpetratur iniquitas.

Et hæc de solitudine corporis paucis notasse sit satis.

§. 2.

De solitudine Mentis, eaq; duplici.

Est una solitudo mentis, etiam inter ipsas turbas, I
atque in medio urbium fremitu, ea scilicet, in Solitudo
qua animus sibi est intentus, sibi vacat, sibi loqui-
tur, secum agit, & licet omnia foris resonent, intus
nullæ cogitationum inter se rixæ, nullæ affectuum
inter se pugnæ; sed alta quies, & profunda veluti
mentis solitudo.

Et hanc in S. Philippo Nerio esse voluit Christus, cum ei dixit illud: *Philippe, vivendum tibi Roma, quasi in deserto.* Deserto, inquam, non loci: sed animi. Antisthenes Philosophus videtur invenisse umbram aliquam illius solitudinis. Rogatus enim, quid è sua
Philosophia

Philosophia fecisset lucri? Respondit. *Possè mecum loqui, mecum versari.*

Quod ille è profana sua Philosophia videbatur afsecutus: hoc & melius, & uberius è sacratiore Philosophia S. Neri, & S. Ignatii. Hic certè etiam in æstu negotiorum, quæ afferebat societatis universæ cura, & in tumultu, undisque populorum, quibus circumcingi necesse erat, adibat ipse nihilominus suam illam solitudinem; quot enim horis sibi reddebatur mens sancta, secum loquebatur, secum agebat, secum versabatur, non secus ac si in avia, atque invia fuisset solitudine. In ea ad rationes vocabat dicta, facta, cogitata, sistebatque ante tribunal mentis, uni illi negotio intentus, cæteris vacuus.

Hæc porro solitudo Asceticis dicitur *Conversatio interior*. Interior quidem, quia est in intimo corde. Conversatio autem, quia religiosæ mentis homines nunquam soli sunt, etiam cum soli sunt. Primum enim sunt cum Deo.

In Ps. 58.

Non est autem solus, cui Deus præsens est, ut scitè D. Ambrosius: deinde sunt cum seipsis, & comites habent suas cogitationes. Denique qui is est, habet secum omnes, qui sunt, & qui unquam fuerunt boni, & animum liberum quocumque vult transfert, adeoque nunquam minus solus, quàm cum solus; ut rectè D. Hieronymus

Lib. 1. in Iovin.

Eadem solitudo Prophetæ Regio est medium cordis; sic enim de seipso. *Perambulabam in innocentia cordis mei*, hoc est, considerabam meipsum, & cogitationibus meis quasi ambulabam in medio cordis, ut viderem an ei constaret sua virtus, sua & innocentia.

Psalm. 100.

Dicitur etiam à D. Ambrosio *Animæ principale*; exponens enim illud Genesios: *Intra tu, & omnis domus tua. Hoc, inquit, dicit Dominus iusto. Intra tu, hoc est, intra teipsum, intra tuam mentem, in tuæ animæ principale. Ibi salus est, ibi gubernaculum; foris diluvium, foris periculum.*

Lib. de Noe c. 11.

Gen. c. 7.

D. Basilio ea solitudo appellatur *Aula sancta*, in qua mens inambulat.

In Psalm. 28.

Denique, ne longius vager in nominibus. D. Augustino est, *secretarium conscientie*: sic enim aliquando è pulpito ad suum auditorem. *Intra te vide, si habes illic aliquod secretarium dulce conscientie tuæ, ubi non perstrepas, ubi non ligites, aut pares lites.*

Serm. 63. de verb. Dom.

Et hæc solitudo mentis haberi potest etiam in urbibus, & frequentia populi, & hanc in Demetria de optabat, amabatque D. Hieronymus, dum sic ad illam:

Epist. ad Demetri.

Adhibe etiam tibi in urbe solitudinem, & remotam paulisper ab hominibus, propius Deo jungere, cogitatione scilicet, & pio in Deum affectu, quo jungi quis potest etiam in populi frequentia.

Et hæc de prima mentis solitudine.

II. Solitudo Mentis, & Loci.

Altera est juncta cum aliquo secessu, etiam corporis, etiam & loci: & hanc amarunt, hanc & studiosè quæsierunt & Prophani, & Sacri: ex his, & illis paucos producamus.

Romanus Orator Tullius, non censebat eum esse liberum, qui non aliquando secederet à turba, & negotiis; & illi otio vacaret.

2. de Orat.

Mihi, inquiebat, is liber esse non videtur, qui non aliquando, nihil agit. Et hinc in Tusculum suum excedere solitus, ut qui Romæ in Curia, & Rostris, Reipublicæ quodammodo fuerat, in Tusculo & secessu suus esset. Sic enim de seipso: Moror in Tusculo meo semiliber; quasi a Reipublicæ curis, bona pars libertatis illi perisset.

Ciceroni consensit Seneca, & ipse Romanus sapiens, qui sic etiam de se.

Epist. 2.

Seceffi, non tantum ab hominibus, sed etiam à rebus, & primum à meis: Quid autem in illo secessu ageret, paucis exponit, & ait. Posterorum negotium ago, illis aliqua, quæ possunt prodèsse, conscribo.

Audiant Christiani, audiant & Religiosi, atque erubescant, qui in amœna, claraque fidei luce non agunt, quod ille in obscura idololatriæ nocte.

Posterorum ille negotium agebat; scribebat, & prodesse studebat posteris (quod fortè vanitatis erat) nos, non agimus æternitatis negotium, in quo tamen uno & salus & beatitas. Hoc porro negotium agimus in solitudine, secessuque ab hominibus, & negotiis, & hoc agebat etiam Seneca, dum ea scribebat, quæ poterant prodesse posteris; melius nos ea, quæ etiam nobis.

Quod Seneca dixit, & fecit; hoc & Lucilium discipulum suum facere docuit, cum sic ad illum: *Omnia impedimenta dimitte, & vaca bonæ menti, nemo ad illam pervenit occupatus.*

Epist. 53.

Salutare planè monitum, & verum, neminem posse vacare bonæ menti instituendæ atque exornandæ, qui non se ultrò ab hominum societate, atque negotiorum tumultu abduxerit.

A prophanis hominibus, ad sacros venio, & hi solitudinis in paucis amantes fuere: & hos inter ex antiquioribus *Rechabite*: Ii singularem vitæ sanctimoniam sectantes, & à vino abstemii, & secessus adeo studiosi, ut iis civitas esset pro carcere.

Hinc Propheta Regius iis inscripsit psalmum septuagesimum, cui & titulum hunc fecit: *Psalmus David filiorum Ionadab, & priorum captivorum*: At quæ illis captivitas? quis & carcer? non alius quàm urbis frequentia.

Filii Ionadab, inquit Hieronymus, *Ierosolimam intrare compulsi, hanc primam captivitatem sustinuisse dicuntur, quod post solitudinis libertatem, urbe quasi carcere sint reclusi*: Hic oculum fige, mi Lector, & observa etiam antiquum illud, quod in solitudine libertas utique animi, & in urbe, populi que frequentia, captivitas etiam animi, & hanc fugis, dum illam fugis, in amica solitudine & sacratiore illo recessu, in quo, & à quo vera & spiritalis animi libertas: Hanc dum amat S. Carolus Borromeus, primum quot annis semel S. Ignatii exercitia obire solitus, per octo, decemve dies; deinde ultimis vitæ suæ annis, eadem secundo usurpare, eo animi sensu, qui potest esse maximus, ea sanctitate, quam & suspicit, & veneratur orbis universus: Fatendum enim, quod & observarunt vitæ illius scriptores, quod prima vice qua iis vacavit, & in virum alium mutatus sit, & deinde ad eum sanctitatis gradum evaserit, quem posteritas vidit, & amavit universa. Mitto alios, hic enim mihi erit instar omnium: Unum addo, quod ex D. Ambrosio, aliisque antiquioribus colligo, eum olim à sacerdotibus usurpatum fuisse morem, ut subinde venirent in eam solitudinem, quam & appellabant *fugam sacerdotis*.

Illius meminit D. Ambrosius, dum sic ait: Hæc est fuga sacerdotis, *Abdicatio domesticorum, & quædam alienatio carissimorum, ut suis etiam se abneget, qui servire Deo gestit.*

Lib. de fuga sacul. c. 2.

Hanc porro fugam sacratiore appellatione, *Pietatis silentium* vocavit S. Paulinus, cum ea de Severo prædicavit: *Confugisti ad pietatis silentium, ut evaderes iniquitatis tumultum; marescere voluisti mortalibus, ut ore puro divina loquereris.*

Epist. 1.

Duo hic annotat S. Præsul, quæ in ea solitudine, sacroque recessu, commendari solita, videlicet & *filere*, & quasi *obmutescere*, ut cum Deo uno loqui discas, ad cætera mutus.

§. 3.

Solitudinis illius, & sacratiore secessus necessitas.

Hanc peto maximè ex duplici capite. Primum ex natura hominis, & insita quodammodo illi in malum inclinatione, de qua D. Chrysostomus pronun-

Ad Theodor. lapsum. pronuntiavit istud, velut ex aureo tripode: *Lubricum genus est natura hominis, & celerrimè decipitur, & quia lubricum facile concidit, tum sponte quasi sua, & tum vel maximè si accedat deforis impulsus aliquis, qualis est à populi frequentia, à societate, exemplisque pessimis, quæ videntur in publico, & quæ non vitabis nisi in solitudine: & inde mihi, secundum obijcitur hujus necessitatis caput, secessus scilicet à turba, de qua, & illud Seneca christiano auditorio dignissimum.*

De vita beata. Argumentum pessimi turba est, quia quod pessimum est obijcit, scilicet vitia propè omnia, quæ in turba sunt, dum hic uno viro laborat, alter altero, alius alio quæ spectantibus, facile allinit.

Epist. 1. Hinc D. Hieronymus, cum religiosæ mentis virum à communi hominum colluvie revocare vellet, hæc illi: *Quid facis in turba?* quasi diceret, tu qui sanioris vitæ es candidatus, qui aspiras ad altiora, ad cœlestia, *Quid facis in turba?* in hac nihil sublime, elatum nihil, nihil sanctum; sed abjecta omnia, profana omnia, à quibus proinde necesse sit, illum, qui in ea est, abjici, atque infici: ut enim bene monet S. Leo, Pont. Max. *Necesse mundano pulvere etiam religiosa corda fordescere.*

Serm. 4. de Quadrag. Dic enim, amabo te, mi Lector, adulta ætate & spirantibus Euris, nubemque pulveris excitantibus, quis viator in aperto campo, eo pulvere non tegetur? Quis non propè obruetur? Nemo certè, nemo unus omnium, nisi à via declinet: Sic est in hominum strepitu, ac tumultu, dum hic vanitatis pulverem excitat, ille luxuriæ, iste avaritiæ, alius invidiæ, alius aliud in oculos, in animum injicit, ac velis, nolis intrudit; & hoc quidem aspirantibus aliarum, atque aliarum passionum Euris; quorum afflatum dum in aliis timet, horretque D. Gregorius Nyssæ Episcopus, liberè pronuntiat difficillimum esse hominem in vulgaris vitæ societate occupatum, *placito & quieto animo, in diviniore vitæ institutis Philosophari.* Quî enim Philosophari posset? Est Philosophia illa, de quâ agit, non profana; sed sacra: est de Deo, de divinis rebus, altissimæque illarum contemplatione, quî eam assequeretur, qui in turba est, qui in hominum tumultu, in strepitu negotiorum? Certè, *qui à medio communium rerum strepitu non recedit, & otium non agit, Dei cognitionem assequi minimè potest*, ut rectè Isidorus Pelusiota. Quod si cognitionem non assequeretur, certè nec amorem, qui tamen homini, ut salvus sit, est necessarius, ut & illa. *Divina, ac silentii requie, oblectantur, ut eleganter D. Dionysius: Quod si oblectantur requie, necessum est ut turbulento, & inquieto motu fatigentur.*

Præfat. de Virg. D. Bernardus cum omninò metueret, ne & sic fatigarerur Eugenius Pont. Max. (quem olim discipulum, & filium habuerat; tunc suspiciebat, & amabat ut patrem) sic ad illum de mentis solitudine, & amanda, & quærenda etiam in Petri Cathedra.

Lib. 1. Eugen. c. 5. Cum omnes te habeant, esto etiam tu ex habentibus unus. *Quid solus fraudaris munere tui? Usquequo vadens spiritus, & non rediens? Usquequo non recipis te, & ipse inter alios vice tua, sapientibus, & insipientibus, debitor es, & soli negas te tibi.*

Hæc ubi, meliore stylo Bernardus, tum familiari similitudine monet urgetque, ut qui aliis se impendit in illa negotiorum turba, & cura totius Universi; seipsum sibi servet in amica mentis solitudine, seipsum sibi reddat.

Participant, inquit, de te omnes, omnes de fonte publico bibunt, hoc est de pectore tuo, & tu seorsum sitiens stabis? Derivantur aquæ tuæ in plateas, homines, & jumenta, & pecora bibunt ex iis, & inter ceteros bibe tu de fonte putei tui. Quidni enim bibas? Si homines (ex humanitatis lege, & rationis præscripto

viventes) si & jumenta, & pecora (id est pecudum more vitam in sordibus, ac luto scelerum suorum degentes) bibunt nihilominus de fonte tuo, & purioris sapientiæ hauriunt aquas, easque salientes in vitam æternam; quidni & ipse bibas priusque te ipse iis reficias? Hæc ubi dixit, tum breve, & salutare monitum ingerit: *Memento interdum reddere teipsum tibi.* Ecce mentis solitudinem, in qua, inquit, *utere tu quoque te, inter multos, aut certè post multos.* Quidni enim utaris? Id profectò natura postulat, id requirit ratio, id tua salus vehementer efflagitat, ut qui aliis omnibus te donas in illo negotiorum strepitu, teipsum tibi dones, & reddas in illa mentis quiete, ac solitudine, quæ si ulli necessaria, certè vel maximè iis, quibus incumbit aliorum cura salusque, quam ita servare debent, ac tueri, ut interim non negligant suam. Ne porro negligant, ad eam (de qua jam dixi) solitudinis illius necessitatem, adjiciam & utilitatem, pro qua erit

§. 4.

Solitudinis illius magna variæq; utilitas.

Non est hujus exiguæ pagellæ omnes recensere: è multis paucas delibabo.

Prima hæc erit, quod pudori servando plurimum serviat solitudo, etiam ea quæ est corporis ac loci.

Decet solitudo verecundiam, & gymnasium pudoris secretum est, ut scitè D. Ambrosius, & inde ea, quæ olim D. Hieronymus, ad Eustochium, de custodia Virginitatis. Semper, inquit, te cubiculi tui secreta custodiant. Audies ab sponso. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Cave proinde ne domo ex eas, & velis videre filias regionis alienæ. Dina egressa corrumpitur. Nolo te sponsum querere per plateas. Nolo te circumire angulos civitatis; foris vagentur Virgines stulta. Tu intrinsecus esto cum sponso.

Ibi eum invenies, cum servabis, alibi frustra quæsitura. Et hæc prima solitudinis utilitas cui accedit

Secunda: Unio cum cælesti sponso, in ipso orationis æstu, cui imprimis apta solitudo. Appello D. Bernardi fidem, atque experientiam, sic ille aliquando ad Henricum, quem invitabat ad amicam illam solitudinem, ejusque in Christo delitias. *Ex- pecto crede, inquit, aliquid amplius invenies in sylvis, quàm in libris; imò quàm & in Academiis. Testis erit vel ipsa Synagoga, quam cum Deus erudire posset in Academiis frequentibus, & nobilissimis, maluit eam vocare, atque transferre in solitudinem ut scholam orationis, in qua & ad cor loqueretur. Sic enim inquit, ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor ejus. Septuaginta ad rem meam aptius: Potnam eam quasi desertum; sic animam contemplationi addicendam, non tantum ducere amat in solitudinem; sed eam quasi transformat in desertum, in quo & liberius Deo fruatur, & gaudeat uberius cælestibus alloquiis, & Dei sit tota.*

Et hæc secunda solitudinis utilitas, cui affinis est tertia, quam bellè expressit B. Petrus Damianus, dum sic de illius encomiis.

Solitaria vita cælestis doctrina schola est, ac divinorum artium disciplina: illic enim Deus est totum quod discitur, via, quâ tenditur, per quam ad summam veritatis notitiam pervenitur.

Quid amplius dici potuit? Illud certè, quod deinde subjicit, quod ut solitudinis quidem ille sit habitator; sed ejus inhabitator sit Deus.

Quid divinius? Istud profectò, quod Deum quodammodo efficiat, non natura, sed quadam imitatione.

Audax, inquires, effatum, quod efferre omninò timuissim, nisi prius illud exulisset D. Gregorius Nazian-

In exhortatione ad Virg.

Epist. 12.

Secunda.

Epist. 106.

Osse c. 2. v. 14.

Tertia.

Opusc. 11.

c. 19. de

laudibus

vita Eremit.

Quarta.

Nazianzenus, qui solitudinem illam mentis (de qua in præsens agimus) vocat *Deum ex homine efficientem*.

Vocat deinde *veluti sociam, & administram, divinaq; ascensionis matrem*, aliàs quoque *munitam arcem*, in quam sese recipiat animus, & in qua se tueatur adversus omnes mali dæmonis assultus: & verò quidni tueatur, omni propè virtutum genere, ceu armatura spiritali, instructus. At unde tam hæc quàm illæ? Utique ab honesto illo otio, & secessu ab hominibus, quem D. Chrysostomus consimili elegantia, ac venustate dixit esse *collactaneam, contubernalemq; virtutis*. *Isaias sabbatum delicatum*, ac tene-
rum, in quo & amica captetur quies, procul à mundi turbis, & strepitu, & cœlestes veluti delitiæ gustentur, ab affluentia, atque ubertate divinarum voluptatum, quæ suavi ac molli lapsu in animum influunt, eumque mirum quantum reficiunt, atque recreant.

Ad has porrò animi delitias, & casti amoris æstus, bonam mentem, ceu turturem invitat D. Bernardus, dum sic ad illam:

O sancta anima sola esto, ut soli omnium serves teipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, fuge & ipsos domesticos, secede ab amicis & intimis, etiam & ab illo, qui tibi ministrat. An nescis te verendum habere sponsum, & qui nequaquam suam velis

*tibi indulgere præsentiam præsentibus cæteris? Secede ergo: sed mente, non corpore: sed intentione, sed devotione, sed spiritu: hic enim est secessus, quem amat, quem & requirit cœlestis sponsum; secessus, inquam, saltem in amica cellæ solitudine. In hanc veniebat etiam lubens Thomas à Kempis. Hic si subinde, vel urgente charitate, vel negotii causa cum aliis egisset, imò & cum fratribus, ut se sibi redderet, & cellulæ, sic ad illos: *Charissimi fratres oportet me recedere, est enim in cella, qui me expectat.**

Cum illo mihi agendum est negotium grande, negotium æternitatis, cœli negotium; quod enim in illa potius? Nempe ex D. Bernardo didicerat Vir omnino pius, quid esset cella, & quæ in illa cœlestes delitiæ: ut & tu quæ sit illa discas, Amice Lector, pauca ex D. Bernardo accipe, atque alè in animum ad-
mitte. Sic olim ille ad *fratres de monte Dei*.

Cœli, & cellæ habitatio cognata: cella, & Cœlum ut cognationem habent nominis, sic & pietatis. Cœlum dicitur à celando, & quod celatur in calis; hoc & in cellis: quod queritur in calis, hoc & in cellis; nempe vacare Deo, frui Deo. Angeli Dei cellas habent pro calis, & aquæ delectantur in cellis, ac in calis, à cella in calum ascenditur, cella terra sancta est, & locus sanctus, ibi anima Deo jungitur.

Hactenus D. Bernardus, quo cum & finio.

TRACTATUS DE SOCIETATE, EJUSQUE VI IN UTRAMVIS PARTEM, SEV BONAM, SEV MALAM.

ONCINNAVI brevem tractatum de exemplo, ejusque vi, in omnem omnino partem: ei affinis est alius, isque de societate humana, ejusque momento, seu in bonum, seu in malum, ideoque de illo, hinc etiam paucis.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Sapientis verba: *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.*

PROV. C. 13. V. 20.

EST illud Sapientis oraculum, quo monemur eum, qui cum sapientibus, & prudentibus ambulat, qui colloquia miscet, qui agit familiaris, ad summa prudentiæ, ac sapientiæ gradum sibi facturum: ut enim vertunt Complutenses, ab iis quasi *circumferatur*: tanta vis posita est in ea societate; uti è contrario *amicus stultorum similis efficietur*: vel ut Syrus *laderetur*, & immanem, ac periculosam animo plagam altius admittet; vel ut legit Rabbi Salomon, *effringetur, & collidetur*: omne quippè animæ robur, aut emollit, aut effringit prava societas; imò etiam & conterit: ut enim explicat Pagninus, *qui amicus est stultis conteretur*: illi quippe eveniet, quod alicui missello, cui incumberet ingens moles à qua & obrueretur, & contereretur totus, adeò magnum est malum, mala societas: quod, ut fusius explicetur sit

§. I.

Sitne conveniens homini humana societas?

CONvenientem esse docuit jam inde à mundi cunis illud Authoris naturæ. *Non est bonum hominem esse solum; faciamus ei adiutorium simile sibi.*

Gen. c. 2.

Adami corpus è limo terræ formarat, finxeratque, eique infuderat grandem animam: tum ne solus esset, Evam eduxerat ex ejus costa, ut ei esset in adiutorium, & vitæ socia, comesque individua. Et hæc prima societas, à prima hominis, id est parvi mundi, molitione; cui lapsu sæculorum additæ aliæ, atque aliæ, vel ex eo quod homo ex natura sua esset animal sociale, appetensque consortii, & amicitiae; sive ut bonum suum cum aliis communicaret ipse; sive ut ab alio participaret illud, cujus ipse esset indigus.

Et hinc ortæ Respublicæ, hinc enata oppida, hinc structæ magno molimine urbes, hinc instituta mercimonia, hinc peregrinationes in exterarum regiones, quia nec homo sibi sufficiens, nec regio ulla, etiam sibi satis est; eget & hæc, & ille alieno.

Nemo sibi satis est, eget omnis amicus amico.

Quod non tantum in magno illo mundo spectabili apparet; sed & in microcosmo, id est homine, parvo utique mundo; cui naturæ molitor Deus ideò dedit plures sensus, ut quod percipere per unum non potuisset, per alterum perciperet: de sonorum dulcedine, de concentu musico, non potest homo per oculos judicare, ideoque datæ aures. Non potest auribus colores discernere, & amœnam, miramque illorum varietatem distinguere, ideoque dati oculi: similiter nec odorum suffimenta, nec ciborum gustum, ac condimenta per aures, aut oculos haurire potest,

potest, & ideo attributa pro illis nares, pro his lingua, & palatum, ita sibi invicem opitulantur, sibi invicem serviunt sensus: uti & pedes bini, binæque manus, quas dedit naturæ artifex Deus, ut mutuum sibi suppeditarent auxilium: quod certè si desit, deesse propè omnia, necessum est. Ita si pes unus deficit, ut alter brevi deficiat oportet, similiter una manus, & minus & debilius res apprehendit quàm duæ, & plurium digitorum connexione, atque concursu res fortius tenetur: unovix, ac ne vix quidem; adeò necessaria mutua opera, mutuumque auxilium. Quod etiam ex alio capite ostendit Seneca.

Lib. 4. de
Benefic.
c. 18.

Fac, inquit, nos singulos, quid sumus? Præda animalium, & victima, ac vilissimus, & facillimus sanguis. Cujus rationem reddit petitam ex discrimine, quod est hominem inter, & alia animalia; sic enim ait:

Quoniam ceteris animantibus, in tutelam sui satis virum est. Quacumque vaga nascuntur, & actura vitam segregem, armata sunt. Hominem imbecillitas cingit; non unguium vis, non dentium, ceteris terribilem facit.

Ubi extulit, quæ hominis imbecillitatem, & inermem nudumque pectus ostendunt, tum ea producit, quæ ab aliorum consortio sunt bona.

Nudum, inquit, & infirmum societas munit. Duas res dedit, quæ illum obnoxium ceteris validissimum facerent, Rationem, & Societatem. Itaque qui par esse nulli possit, si diduceretur, rerum potitur. Societas illi, Dominium omnium animalium dedit. Societas terris genitum in alienæ naturæ transmisit imperium, & dominari, etiam in mari jussit. Hæc morborum imperus arcuit, senectuti adminicula prospexit, solatia contra dolores dedit. Hoc fortes nos facit, quod licet contra fortunam advocare.

Hanc tolle, & unitatem generis humani, quæ vita sustinetur, scindes. Hactenus Seneca de bono humanæ societatis, quæ eo usque necessaria est, ut qui ea caruerit, aut nequam sit oportet, aut plus quàm homo.

Testem volo, testem amo Aristotelem purioris Philosophiæ, id est Sapientiæ, ocellum; sic ille aliquando in Politicis.

Lib. 2.

Qui absque civitate est propter naturam, & non propter fortunam, aut nequam est, aut potior quàm homo.

Ita similiter ab Homero nequam increpatur sine tribu, sine jure, sine domo.

Hæc ubi dixit, tum ad extremum duo conficit. Primum hominem esse animal sociale. Deinde eum, qui in communi societate nequit esse, quique nullius indiget, propter sufficientiam, nulla is civitatis pars est. Quare aut bestia, aut Deus. Hæc Philosophus, ex quo liquet homini convenientem, imò & necessariam esse societatem: videndum modo erit, ecquænam illa?

§. 2.

Quæ sit mala societas? Et quæ ab illa homini damna?

Appellatio-
nes variæ:

Divi Patres, & ex antiquioribus scriptores maxime nominati, pravorum societatem, aliis atque aliis appellationibus, ceu infami stigmate, notarunt.

I.
Pix.

Ecclesiasticus picem appellandam esse censuit, sic enim ad suos, sic ad posteros omnes. Qui tangit picem inquinabitur ab ea, & qui communicat superbo induet superbiam. Pice nihil facilius, tenacius nihil adhæret: si vel extremo digito tetigeris, inquinaris: sic & socio malo si vel leviter jungeris, eodem cum eo vitio laborabis.

Epist. 104.

Hærebit tibi avaritia, quamdiu avaro, sordidoque convixeris: hærebit tumor, quamdiu cum superbo conversaberis, nunquam savitiam in tortoris contubernio pones,

incendent libidines tuas adulteriorum sodalitia: ideoque si velis vitis erui; longè à vitiorum exemplis recedendum est. Avarus, savius, corruptor, fraudulentus multum nocituri, si propè te fuissent; magis autem, si intra te sunt amicitia & familiaritate. Hactenus sapiens Romanus multà doctus experientiâ.

Ita nimirum, ut scitè D. Bernardus. Inter bonos bonum esse salutem habet, inter malos verò & laudem. Illud tantæ felicitatis est, quantæ & securitatis; hoc tantæ virtutis, quantæ & difficultatis. Quale nempe est istud. Tangere picem, & non inquinari ex ea: in igne sine læsione versari, & in tenebris absque caligine.

Hæc olim ad Hugonem Rhotomagensem Episcopum Bernardus, & hæc modò etiam ad nos, ut focium malum ne vel extremo digito tangamus; si cut nec picem: sicut nec ignem, huic enim, etiam similis mala societas, quo adureris, si tantum tetigeris; imò si assederis. Appello tua tempora, tuam fidem, ô Petre. De te sic aliquando Ioannes, Christi discipulus, & scriba.

Epist. 25.

Stabant servi & ministri adprunas, quia frigus erat, & calefaciebant se: erat autem Petrus stans, & calefaciens se. Quid deinde? Improbata turba, nefarii satellites, frigidissimum anhelitum odii & criminationum in Christum spirabant, cumque sacrilegus ille focus infidelitatis fumum exhalaret, oplevit etiam anhelitus ora fidelis discipuli, obscuravit, & denigravit ejus pulchritudinem, & fidei lucem, fumus ex igne, & favilla de sacrilegio. Ac ne mihi tantum sit fides, Ambrosium audi de hoc ipso igne, ac fumo: sic ille:

Cap. 18.

Consideremus in quo statu neget. Frigus, inquit, erat: si tempus consideremus, frigus esse non poterat: sed frigus erat, ubi IESVS non agnoscebatur, ubi non erat, qui lucem videret, ubi negabatur ignis consumens: frigus ergo erat mentis, non corporis. Mala flamma Iudaica urit, non calefacit; malus focus, qui quandam etiam Sanctorum mentibus fuliginem erroris aspergit.

Hactenus Ambrosius ex quo habes malorum consortia flammam esse, focum esse, & inde etiam fuliginem, qua involvantur, obscurenturque etiam olim à gratia lucidæ mentes: & hinc mihi in manus venit alia appellatio, ex qua, pravi socii Fuligo sunt.

III.
Fuligo.

De viris suo ævo etiam sanctissimis, ac purissimis hæc olim, tristi nœnia Jeremias. Candidiores Nazarei ejus, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Sapphyro pulchriores. Denigrata est super carbonem facies eorum. At unde, & ubi denigrata? Utique in plateis, in populi frequentia, in malorum consortio, in nimia cum illis familiaritate: ab hac perit candor innocentiae, nitor castimoniae, rubor ingenui pudoris, & pretiosa lux virtutum omnium.

Quod Nazareis, id est religiosis illius ævi; hoc & nostræ ætatis evenire solet, cum hi, ut illi in plateis, hoc est in sæcularium frequentia, ac familiaritate.

Excipe, quæ de his venerabilis Abbas Gilbertus. Magna certè (inquit) collaudatio; sed misera commutatio. Candor nivis, lactis nitor, ebore rubor, pulchritudo Sapphyri, & puritas carbonis obducitur nigredine. Ubi hæc extulit, non sine dolore, stupore, gemitu, tum, silebo, inquit, de aliis.

Ordinis nostri cernite viros, quàm admirabile erat nomen eorum in universa terra: in initiis, quando vix erant in plateis. Nunc autem, nullo religionis discrimine, privilegio conversationis, aut nullo, aut pertenui distincti, & signati sunt à ceteris. At unde ea morum, vitæque in malum inclinatio? Unde & fuscus vitiorum color? Eundem audi. Frequentia platearum decolorat Nazareos, & peregrinam speciem inducit. Nec mirum, quia ut disertè Seneca:

Fieri non potest, quin, qui versetur, & adhæreat fuligine tincto, & ipse fuliginem ab eo participet. Uti & luem, qui in aëre est infecto. Et hinc occurrit & alia

Epist. 7.

IV.
Lues.

& alia ejusdem mali, id est depravatae societatis notio. Est enim ea veluti *Lues* quaedam animi.

Quemadmodum corpora saepe à corrupti aëris lue infecta pereunt: ita etiam anima saepe damnum accipit ex malorum congressione, inquebat ore aureo Chrysostomus.

Et hæc etiam ratio fuit, qua usus aliquando Tertullianus, ut fideles avocaret à spectaculis & ludis theatralibus, in quibus necesse erat gentilibus misceri, & haurire cum illis communem aërem eorum vocibus, atque acclamationibus infectum, sic enim ad illos.

Lib. de spe-
cul. c. 27.

Non ergo fugies sedilia hostium Christi? Illam cathedram pestilentiariam? Ipsumque aërem, qui insuper incumbat, scelestis vocibus constupratum?

Quod si aërem ipsum, sic infici, sic constuprari, necessum est impiis vocibus; quanto magis animos (qui unà cum illo luem illam hauriunt) necesse erit infici, & quasi constuprari, atque ad extremum etiam à malo dæmone, seu aucupe, capi, & hoc, mala societate, ceu laqueo. Et inde etiam mihi alia illius nomenclatura; quam ut tradat S. Ephrem utitur opportuna similitudine, quæ petitur ab aucupe.

V.
Laqueus.

Hic perdice capta, & cavea probè clausa, alias allicit in casses, & laqueos: quod ille, hoc & improbus dæmon, malus utique aucups; qui per animas, quas in laqueis suis implicuit, & quasi captivas tenet, aliorum animas minus cautas, in eisdem casses evocat, audi, quid de illis, mali aucupis fraudibus D. Ephrem stylo quidem simplici, sed candido:

Homil. de
recta vi-
vendi ra-
tione.

Quæ primùm capta fuerit anima, ad alias decipiendas, fit quasi laqueus, ut voluntati inimici obsequantur, sicut perdix comprehensa pro esca illis proponitur, quæ nondum laqueo capta sunt: circa illam aucups laqueos figit, ut voce sua perdix reliquas circumvolitantes ad eos pelliceat.

Neque mihi dixeris his laqueis tantum intercipi perdicem, & alias aviculas, quæ minus libero, altoque volant æthere; non autem aquilas, quæ in sublime tolluntur, & propè ad ipsam Solis, astrorumque regionem.

Ne, inquam, id dixeris: falleris enimvero falleris, & his etiam capiuntur aquilæ, hoc est grandes animæ, quæ in cœlis suum quasi nidum posuere.

An non Aquila Augustinus? & his tamen laqueis captus est, & captum se fatetur, ac plorat: dum enim adolescentiæ suæ vitia recenset, simul & indicat abreptum se malo consortio, in ea incurrisse.

Lib. 2. Conf.
c. 2.

Nesciebam, inquit, & princeps ibam tanta cœcitate, ut inter coetaneos meos puderet me minoris dedecoris, quam audiebam eos jactantes flagitia sua, & tantò gloriantes magis, quanto magis turpes essent, & libebat malum facere, non solum libidine facti: verum etiam laudis. Quid dignum & vituperatione nisi vitium? Ego ne vituperarer, vitiosior fiebam, & ubi non suberat, quo admissio æquarer perditis, fingebam me fecisse, quod non feceram, ne viderer abjectior, quod eram innocentior, & ne vilior haberer, quod eram castior.

Hæc ubi de se Augustinus; tum de sociis ista:

Ecce cum quibus comitibus iter agebam platearum Babyloniarum, & volutabar in cœno ejus, tanquam in Cynamomis, & unguentis pretiosis, & in umbilico ejus, quo tenacius harerem, calcabat me inimicus invisibilis, & seducebat me, quia seductilis eram. Hactenus Augustinus, qui ingenuè fatetur, seductum se à malo dæmone, inimico invisibili, quia prius seductus, à malis sociis, hoste utique visibili, quasi ab illo vinci non potuisset, nisi prius ab hoc. Quod ipsum declarat in furto à se olim commissio, & hoc sociorum impulsu, ceu violento quodam turbine. Sic enim de illo suo furto.

VI.
Turbo vio-
lentus.Cap. 9.
supra.

Solus non facerem furtum illud, in quo me non libebat id, quod furabar; sed quia furabar, quod me solum facere prorsus non liberet, nec facerem. Hæc ubi protulit, tum æstu quodam seu doloris, seu pudoris excitus, inclamat.

O nimis inimica amicitia: seductio mentis investigabilis, ex ludo, & joco nocendi aviditas, & alieni damni appetitus, nulla lucris mei, nulla ulciscendi libidine: sed cum dicitur. Eamus, faciamus, & pudet non esse impudentem.

Ecce vim adversam, ecce turbinem violentum, ecce insanos impetus sociorum, quibus concutiantur, abripianturque, etiam innocentes animæ, etiam solidæ rupes, & petrae.

An non Petra erat Petrus? An non Petrae erant Apostoli, grandes animæ, firmissimæ columnæ Ecclesiæ: & tamen & hi, & illæ concuti potuerunt, atque agitari, etiam vel unius mali socii malo turbine.

Quæsit aliquando D. Ambrosius, cur ea navicula qua portabantur discipuli, & portabatur ipse Christus, & ventis concuti, & fluctibus operiri cœpta, non sine aperto naufragii discrimine? Quæsit, inquam, equaniam illius ratio, & respondit.

Hæc est causa periculi. *Erat ibi Simon Petrus; sed erat pariter & proditor Judas. Quid inde? Adjicit: Quamvis illius fides fundaret naviculam, hujus tamen perfidia eam conturbabat. Tranquillitas est ubi solus Petrus navigat, Tempestas ubi Judas adjungitur. Licet esset Petrus firmus suis meritis, perturbatur tamen criminibus proditoris. Hæc ubi dixit. Tum conficit illud. Unius igitur delicto cunctorum merita quatiuntur.*

Ecce malignam pravæ societatis vim, ecce turbinem planè violentum, quem etiam latius aperit, ex comparatione duarum navicularum, qua olim vecti Apostoli. Una fluctuat, & gemit sub immani tempestate; cujus meminit Matthæus; altera sereno utitur aëre, & tranquillo mari; imò & piscium multitudinem capit omnino copiosam, & hujus mentionem facit Lucas. Quæ causa discriminis?

Cap. 8.
v. 28.Lib. 4. in
Luc. c. 5.

Hanc affert ille ipse Mediolanensis Antistes, quia in una navi aderat proditor Judas, in altera non. Et hinc inquit, non turbatur ista, quæ Petrum habet, turbatur illa, quæ Judam habet. *Etsi multa illic discipulorum merita navigabant, tamen eam adhuc perfidia proditoris agitabat. In utraque Petrus; sed qui suis meritis firmus est; turbatur alienis.*

Hæc ubi dixit, tum subjicit monitum illud, dignum Cedro.

Caveamus perfidum, caveamus proditorem. Ne per unum plurimi fluctuemus. Et certè quidni fluctuemus, cum hujus, etiam unius, consortium, & pacem Apostolorum turbarit, & ipsius etiam Christi gloriam impedierit: hæc enim non patuit discipulorum oculis, nisi cum è cœnaculo exiit infamis magistri proditor. Dixit enim JESUS. Nunc clarificatus filius hominis

Joan. c. 13.
v. 31.

Sed cur nunc primùm? Cur non & prius? Respondet D. Augustinus. Exiit Judas, & clarificatus est IESUS, exiit filius perditionis, & clarificatus est filius hominis. Sed rursus cur tunc primùm? Rationem hanc adjicit ille ipse Hipponensis Præsul, quia exeunte immundo, omnes mundi remanserunt. Diceret, præsentem uno illo Tenebrione, nec Christum (qui tamen lux erat mundi, & splendor gloriæ Patris) corporis sui claritatem exhibere potuisse, nec Apostolos ea recreari, & quodammodo beari; adeo nocebat vel unius mali malum consortium.

Tract. 63.
in Joan.

Et certè quidni noceret in terris, cum & nocuerit olim, vel ipsis in cœlis?

Redeamus ad ipsa mundi nascentis incunabula: senserunt hæc Luciferi rebelles spiritus etiam in cœli regia, & hinc neque in hac pax ulla, neque requies, neque salus, neque beatitas, nisi dejecto è cœlestibus sedibus Lucifero.

Testem appello Christi scribam, & discipulum, quem diligebat JESUS. Quid ille? Nunc inquit, hoc est cum ad inferni ima dejectus est Lucifer, nunc demum facta est salus, & virtus, & Regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus, quia projectus est accusator fratrum nostrorum.

Apoc. c. 12.
v. 10.

Ecce

Crederes

Crederes nec cœlestibus intelligentiis salutem, nec superis virtutem, nec in illos Dei regnum, nec potestatem Christi ejus esse posse in ipsa cœli regia, nisi cum ab illa exul Lucifer, exules & illius asseclæ: adeo noxia etiam cœlis, etiam superis mala societas: nec mirum, quia illius vitio, propè necesse est abire à virtute, à Deo, æternaque beatitudine. Eo quippe ducit, eò trahit pravorum societas, ut subinde malit quis esse etiam in inferno cum immani illa damnatorum colluvie quàm in paradiso cum cœlestibus beatarum mentium choris: quo in genere mirum illud, & sanè deplorandum, quod subjicio.

S. Wulfrandus Senensis Archiepiscopus, & Frisonum Apostolus, cum fortè officii gratia adisset Radbodum, Frisonum Ducem, adhuc idololatriæ vitiis implicatum, ab eoque impetrasset facultatem annuntiandi suis in ditionibus Evangelii, eò successu id fecit, ut ipse Radbodus, baptismi gratiam expetierit.

Petenti annuit pius Præsul, & jam eò deducta res erat, ut pedem unum Radbodus in ipso baptisterio fixisset: sed, ô grande malum inconstantia! hac certè victus, ab Archiepiscopo petiit, quo in loco plures essent è suis majoribus, quò plures ex avita Frisæ nobilitate, an in Cœlo? an in ipso inferno? Cumque ex illo audisset, longè plures esse in inferno, pedem illic eò baptisterio retrahens, petulanti sanè, impioque joco addidit. *Malo esse in inferno cum meis majoribus, & avita nobilitate, quàm in tuo paradiso cum pauperum Christianorum grege.*

Dixit, abiit, excessit oblitus sui, & salutis jam propè adeptæ prodigns. Verùm postea facti sui pœnitens, ad se evocavit S. Willebrordum, Frisonum Archiepiscopum, ut ab eo sacræ regenerationis gratiam acciperet: verùm eam negavit Deus: prius enim excessit è vivis, quàm adesset S. Præsul: adeò periculosa plenum opus alexæ, cum sacris Deoque ludere; ne porro sic aliquando ludas, tibi que illudas improbè, Amice Lector, adjiciatur: hîc

§. 3.

Quæ potissimum fugienda mala societas?

ET si omnis celeri pede fugienda, tamen aliqua magis: quod ut in aperto sit, quærendum nobis erit, quæ potissimum sit illa?

Quatuor sunt malorum sociorum genera, quæ vitanda vel maximè.

I.
Venerei.

Primi sunt *Venerei*, cupidinis amasii, quibus pro Numine venus est, & amor pro ara, in qua seipsi immolent infelices victimæ.

Clemens
Alexand. in
protrepo.

Ex his olim fuit *Charmus*, qui cum fœdis amoribus, sese implicuisset totum, iisdem implicare, pollueri, perdereque voluit Academicam juventutem: quod ut faceret in ipso Academiæ aditu aram extruxit *Amori* dicatam, ut in primo quasi limine, & Amorem disceret, & illi sese immolaret.

Hunc imitati deinde Sophi obscœniore, à quibus *Amor*, velut Augustum quoddam Numen, in Academiam, ex Helicone deductus, coronatus, ornatusque invectus est, cum multis amicitia, societatisque bigis, afflatu indubiè diabolico, ad perdendam omninò juventutem.

Lib. 3. c. 15.

Et hos etiam secutus est *Aristippus*, qui cum sæpe ad *Laidem* meretricem famosissimam commearet, non sine gravi bonorum omnium offensione, docere libidines cepit, & mores suos de lupanari ad scholam transtulit, immani damno juventutis; ex ejus quippe Lycæo, tot prodire impuri ganeones, quot discipuli: adeo noxia vel unius *Doctrina*, quæ ut ait *Philosophi*; sed in sinu meretricis nata.

Hanc ergo averfare, mi Lector, averfare & impuros illos amasios, si tibi vita, si salus, si beatitas in amoribus est.

Quæsit aliquando *Clemens Alexandrinus*, cur inter præcepta legalia, æqui justique arbiter Deus, jusserit Israëlitas, à certis quibusdam animalibus abstinere, ut à suilla carne? Et addidit, eo mandato innuere voluisse eos qui Deum invocant, ut veri Israëlita, non debere versari cum impuris hominibus, qui porcorum instar volutantur in volutabro luti; hoc est in obscenis voluptatibus, & maligniore veneris colluvie, qua & alios inficiunt.

Certè Legifer Deus, cum in eorum mensas, & ora immitti noluit suillam carnem, altiora spectavit, & ea quæ inquinabant animas. Quid enim intererat suillâ vesci, an ovina, cum hac, & illa corpus refici, saginari que potuit? at multum interfuit non pasci fœdis voluptatibus, & luto venereo, cujus symbola sunt sues & porci, animalia nata ad saginam & lutum.

Eodem spectavit & alia Lex Testamenti veteris, qua impuri, & polluti habebantur ii, qui vel cadaver hominis attigissent, vel funestam domum ingressi fuissent: imò & polluta ea haberi omnia, quæ ipsi attigissent.

Quid enim aliud id denotet, quàm pessimam mali consortii contagionem, qua cadaver hominis tangunt, id est hominem venerea, adeoque letali lue mortuum attingunt; dum vel agunt cum illo, vel in illius domo versantur, vel aliquid etiam attingunt quod illius sit.

Et hæc etiam est Legalis immunditia, atque impuritas, quam ipse *Philo Judeus*, à corpore transfert ad animam. Certè corpora pollui, Deo, Cœloque parum fuit: at multum animas contaminari, uti contaminantur ab illa labe, tabeque venerea.

Hi ergò primum fugiendi, deinde ebriosi, quibus templum est coquina, & venter Deus; & à ventre etiam libido, & venus, cognata quippe sunt illa vitia Luxuria, & Gula: ut illa nocet; ita & hæc quam maximè. Et verò quidni noceret, cum sit exitialis animæ morbus. D. Basilus acriore stylo eos pungit, qui ut conceptum animæ mœrorem, aut demulceant aut sedent, vino largiùs indulgent. Hi, inquit, *malum permutant malo, & improbo quodam contracta, ac permutatione exitiali, pro corporis morbo, morbum in se recipiunt anima.*

Et dum vinum impotenter hauriunt, hauriunt & venenum: sic enim ebrietatem, quæ est à vino immodicè sumpto appellandam censuit D. Ambrosius; dixit enim esse *venenum insanabile*, & rationem hanc addidit: *Multi enim reliquorum serpentium veneno curantur, nemo ebrietate.*

Quæ enim ab hac sanaretur, cum ea aut pestis sit, aut filia pestilentia.

Annam, Magni Samuelis deinde matrem, ebrietas arguebat *Heli*. Cui illa, *Ne reputes ancillam tuam quasi unam de filiabus Belial.* Septuaginta vertunt: *ne des ancillam tuam in filiam pestilentem*, vel ut D. Chrysostomus *in filiam pestilentiam*, quasi ebrietas, aut pestis ipsa sit, aut certè *filia pestis, filia pestilentia.* *Mali corvi malum ovum*, quo accepto, homo quisquis is est à seipso deficit, ac degenerat, etiam quod mirere, propè in belluam, certè in rationis expertem, quod belluinum est. Quid enim magis bellua quàm animal impos rationis.

Et hæc ratio fuit cur Clemens Alexandrinus ebrium appellavit *Acephalum*, hoc est, monstrum sine capite, in quo, ut ait, *ratiocinandi facultas non in capite; sed in intestinis collocatur*, quod sanè monstruosum est; imò & monstrum, quod D. Chrysostomus graviore voce usus, appellare voluit *Demonem volutarium*. Præsul Ravennas, *demonem blandum*: quo quid turpius dici, quid excogitari possit non video.

Quod si ea est ebrietas, ii quoque & ebrii, satis liquet quæ fugiendi sint, ut scilicet Animæ morbi, ut pestes, ut monstra, ut dæmon ipse.

III. Detractato- res. Secundum hos plane vitandi detractores, & de alieno nomine fama que maledici. Qui enim potius?

Sunt veluti *Canes*, qui & alios allatrant ore lingua que petulantiore, & simul etiam dente mordent; imò canibus peiores: hi enim ferè tantum ossa rodunt, illi carnibus inhiant, & quidem vivis, atque animatis; imò & humanis.

Cap. 19. v. 12. Hinc illæ querelæ Jobi aliàs patientissimi: *Quare persequimini me, & carnibus meis saturamini?* Ita nimirum amici Jobi, caninis quasi dentibus, semper ringentes, & insultantes mordebant, comedebant, & quasi absumebant illius existimationem, & famam.

Quod illi Jobo: hoc & aliis detractores, quia ut scitè D. Gregorius Pont. Max. *Qui aliena vita detractatione pascuntur, alienis procul dubio carnibus saturantur.*

Hos ergo fuge, hos vita, hos detestare, ut canes: imò & ericios.

Ericius marinus plenus est aculeis, quibus pedum loco utitur, & hinc piscibus omnibus est timori, arque horrori. Et detractor *Ericius* est, intus, & foris aculeatus improbè, quacumque tetigeris inuncaberis, ideoque cave.

Est & *Scarabeus*, ut qui stercore, & alienis vitiis, ac malis, quasi sordibus alitur.

Est & *Porcus*; ut enim hic, si in alienum agrum fortè irruerit, non incurrit in flores; sed in fimum: sic & detractor; non observat quod boni est exempli; sed quod mali, non attendit nitentes in alio Virtutum flosculos, sed si quis sit vitiorum fimum, nec odoribus illorum pascitur; sed foetore, & horum graveolentia.

Est & *Leo*, hoc est velut fera immanissima. Appello Theocriti fidem, atque auctoritatem. Rogatus hic aliquando, quæ essent crudelissimæ feræ. Respondit: *In sylvis Leones & ursi, in oppidis detractores.* Plura non addo. Videri potest Drexelius de detractatione ubi multa fusè, & doctè. Descendo ad ultimum genus sociorum, quod vitari velim quàm maximè: ii sunt *Hæretici*.

At quinam illi? Satanæ prodromi, Satanæ contubernales. Sanè sic eos appellandos esse censuit S. Ignatius martyr, Apostolorum hæres, qui & rectè monuit hæreticum, quisquis is esset, *contubernalem habere draconem apostatam*, id est malum dæmonem. Quod si eum habet contubernalem, quis ei velit esse contubernalis? Profectò, nemo unus omnium, si modò homo sit, id est rationis compos.

Si in eorum mentes, animosque evadas, invenies in illis mentem tenebrosam, plenam doli, & verè caligine diabolica refertam, ut rectè Cyrillus Alexandrinus.

Si spiritum, si afflatum percipias, senties esse ab impuro spiritu, ab afflatu diabolico, ut scitè Justinus Martyr in dialogo cum Triphone.

Si denique ad eorum ora, os applices; simul excipies ora diaboli in illis latrare, ut disertè D. Paulinus, omni ex parte mirandus Pontifex: Sin autem aurem admoveris, audies esse *demonum organa*, ut scitè D. Damascenus.

Quod si is est hæreticus, ea & illius mens, is spiritus, is afflatus, ea & vox, isque sonus, quis non ab hoc, & illis horreat? Quis non fugiat?

Fugit certè D. Ioannes, Christi amor, & delitiæ de quo illud D. Polycarpus ipsius discipulus, & Smirnæ Episcopus.

Fortè in balneum descenderat, in quo cum *Cerinthum* hominem hæreticum vidisset, derepentè è balneo exiliit non lotus, adjiciens & istud plenum timoris, plenum & horroris. Timere se ne balneum concideret, suæque mole obrueret vel ex eo tantum, quod intus esset *Cerinthus*, inimicus veritatis.

Hujus porro seu timoris, seu etiam horroris

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

æmulus D. Polycarpus, cum aliquando Marcioni occurrisset, dicenti sibi. *Cognoscis nos?* Respondit; *cognosco te primogenitum Satane.* Dixit, & effugit, ne vel ipsius unius aspectu contaminari videretur: tantus Apostolos, tantus & eorum discipulos horror incescit eorum, qui ab orthodoxa fide defecerant.

Quod illis; hoc & posteris. *Tertullianus*, gravis author, & severus morum censor, in os intuens hæreticorum, ita ab illis fugit quasi emicantem inde videret Satanam, & sordes evomentem. Sic enim exclamat. *Horreo planè spurium blasphemiam afflatum de hæretico ore fatentem.* *In Scorpio. c. 7.*

D. Augustinus, qui & in eorum laqueos aliquando inciderat, ab eis miserentis Dei beneficio, ereptus, sic de illis. *In quorum ore laquei diaboli, & viscum confectum commixtione syllabarum nominis tui, & Domini IESU Christi.* *Lib. 3. conf. c. 6.*

Laqueos appellat falsa Manichæorum dogmata, quibus capiaris nō fugias, & viscum perperam commixtum è Sacrosancto Dei, JESUque nomine, cui si adhæreas vel momento, pereas est necesse: ne porro sic aliquando adhærescerent, sic & perirent orthodoxi; publico contra Novatianos edicto benè cavet Augustus Cæsar, *Constantinus magnus*, dum ait omnes oportere ab eorum verbis, ac doctrinis, *aures abducere, oculosque avertere*, ne scilicet iis, tam hi, quàm illæ inficiantur. Quod dum timet, horretque *Vincentius Lirinensis*, sic olim ad suos, sic etiam modo ad nos de hæreticis. *Eusebius de vita Constantini c. 62.*

Devita illos quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum, ne te non solum tactu, sed etiam visu, afflatuque percutiat. *Adversus hæreses.*

§. 4.

Occurritur tacite objectioni, bonos subinde versari cum malis, etiam innoxie; imò & horum bono.

ERit unus aliquis, qui sibi inde præsidium petet, quod inter improbos probus esse, & videri possit, si modò ab illis, & eorum moribus sese subducatur, non loco, & tempore; sed animo; sed voluntate.

Et ita sese subduxit David Regum maximus, qui hæc de seipso. *Singulariter sum ego donec transeam*, hoc est solitarius vivo, dum versor in hac mortalitatis vitæ via, in qua & transeo.

At quomodo solitarius in tumultu, fluxuque populorum? Quomodo solitarius in aula, astuque negotiorum? Quomodo solitarius in armorum strepitu, ac turbine? Audies enim verò solitarium esse potuisse, si & audieris, aliam esse solitudinem mentis, aliam corporis. Davidi in medio populi concursu, solitudo fuit mentis; sibi enim hæc reddebatur etiam in ea hominum frequentia.

Et hoc est, quod ore aureo prædicat D. Chrysostomus, dum ait; *Solitudo non facit esse solum: sed mens, qua tenetur amore & studio sapientie.* Et ita teneri potuit David; ita & alii deinceps, si modò eam ament, ac quærant mentis solitudinem, si etiam inter impios sui esse velint, hoc est pii. Et certè quidni velint? *In illud Psal.*

Et ita voluit Noëmus, de quo illud scripturæ oraculum. *Noë vir justus, atque perfectus in generationibus suis.*

Omnis caro corruperat viam suam; & hinc immissa illa aquarum eluvies, qua & obrutus, & sepultus orbis, quia obrutus, ac sepultus immani vitiorum omnium eluvie, in qua tamen intactus fuit Noëmus: quidni subinde & alii?

Is fuit Iobus, ut patientiæ miraculum, sic virtutum aliarum norma, ac speculum. Si terram aspicias quam incolebat, ea fuit terra Hus, hoc est regio idololatriæ. Si homines, quibuscum degebat; ii non

Cap. 3.
v. 29.

non tam homines à ratione, quàm belluæ à vitiis. Et hinc de seipso ostendat illud: *Frater fui draconum, & socius struthionum*, hoc est hominum, qui à felle vitiorum, à feritate atque immanitate morum, erant instar draconum, & struthionum: & tamen in his, & illis, & hominem se præstitit *Iobus*, & in paucis pium. Quidni ergo & alii?

Ex his fuit parvus *Samuël*, qui inter noxios innocens, inter impios pius, inter filios *Heli*, hoc est violatores, profanatores sacrificiorum, totius denique religionis eversores, pietatis ac religionis retinens fuit. Quid etiam & alii?

Ii certè fuerunt nominati illi Dei famuli, *Abraham*, *Loth*, *Moyse*, iusti omnes, pii, ac superis Deoque accepti, quorum pietas, eximiaque virtus eo eminare visa est magis, quod in medio depravatæ nationis; inter dura & rebellia Cælo capita. Hinc & probata magis, & commendata ea virtus ardua.

Propterea, inquitbat, olim D. Chrysostomus, *admiramur Abraham, propterea Loth, propterea Moysen, quod veluti in profunda nocte stella apparebant, & tanquam rose inter spinas, & ovis inter lupos innumerabiles*. Et hinc stupor, amor, admiratio, & tantæ, tamque singularis virtutis commendatio, ad posteros quoque transit, & transibit in ævum omne: nec abnuo, nec inficior fieri subinde posse, ut inter improbos, injustos, impios, sit unus & probus, & iustus, & pius. At illud pronuntio, ut rarissimum sic & longè difficillimum, atque ejusmodi quod sibi polliceri vix quisquam audeat, certè vix possit sine periculo, sine nota temeritatis, sine aliquo præsumptionis nævo, nisi adsit vis altior ac divina.

Ecquid enim (ut utar alia, atque alia similitudine, qua & usi in hoc argumento DD. Patres) sit rivulus, qui levi lapsu influat in mare, eoque cingatur, mergaturque totus, retinebit ille dulces aquas? enimvero minimè.

Sit palea cincta undique flammæ vorticibus, ignem non concipiet illa? non ibit in cineres? ibit profectò, & quidem quàm citissimè. Sit facula levis, & gracilis, quam afflent undique ventorum turbines, in quam influant graviores aquis nubes, & densi pluviarum nimbi: an non extinguetur illa? certè extinguetur vel ad primam aspirantis Aquilonis auram, aut Euri afflatum, etiam leviorè.

Sit propugnaculum è terra, & cespitem malè compactum; quod cingant ferratæ acies, in quod detonent ingentia tormentorum bellicorum tonitrua, & densiores globorum nimbi depluant. Quamdiu, *amabo te*, stabit illud? ni fallor, ad primos hostium incursus, cedit, defluet ad primam globorum grandinem, & ibit in materiam temerè congestam: sic & nos.

Rivuli sumus, focii mare, & mirum quàm salsum; iis cingimur, iis & mergimur; retinebimus illam, quam à natura, quam à virtute accepimus morum dulcedinem, ac suavitatem? Minimè gentium; quin potius falsis eorum moribus, id est vitiis, imbue-mur toti.

Palea sumus, focii flammæ, & flammæ vortices, ut iis absumamur est necesse.

Facula sumus, focii ventorum turbines, qui nos afflant vehementius, nubes gravidæ, quæ nobis incumbunt, densiores nymbi, qui in nos impluunt; & non suffocabitur, quæ in nobis est, flammula divini amoris? Sanè suffocabitur, & quidem celerissimè.

Propugnacula sumus, sed terrea, sed malè materiata; focii velut emissæ ex erebo turmæ, in nos incurrunt, in nos involant, & non expugnabunt? Non evertent? Expugnabunt indubiè, evertentque, & solo æquabunt.

Ecquid enim? Quot ab illis verborum jacula? Quot irarum fulmina? Quot minarum tonitrua;

& his non cedere, virtutis est divinæ, non humanæ potestatis: quod ut pateat magis, addo & aliud, tibi que sub oculos pono, quis sis, & qualis? Qui & quales tibi focii? Si modo mali.

Is es, qui Chrysostomo iudice, fuit *Iobus* inter malos videlicet, *columba in medio accipitrum, ovis in medio luporum, stella in medio nubium, lilium in medio spinarum*.

Quod si is es inter malos, dic age, quid te fiet? Certè quod huic, quod & illis.

Sit candicans *columba in medio accipitrum*.

Quid illa fiet? Lacerabitur unguibus, rostro pungetur, nec evadet nisi cruenta tota, nisi lacera, atque emortua. Quod illi, hoc & tibi inter malos: tu enim es velut innocens *columba*, & mali velut *accipitres*, qui te invadunt, abripiunt, & animam tuam, ceu prædam, lacerant, laniantque, totque infigunt vulnera, quot impellunt in peccata.

Sit & *ovis in medio luporum*, dic, quid illa fiet? Stringetur ungulis, mordebitur dentibus, lacerabitur, laniabitur tota. Quod illi, hoc & tibi inter malos: tu enim *ovis* es, hi lupi: in te incurrent illi: te rapient, raptabuntque & per avia, inviaque vitiorum fœdè abreptum, mactabunt ut victimam; si minus corpore, saltem animo, quæ tui pars potissima.

Sit & *stella in medio nubium*. Quid illi accidet? etsi non ideo occidat; at saltem nube tegetur, involveturque tota; sic, ut & nec lucem spargat, nec ardorem, nec suas in subjecta corpora deducat influentias. Quod illi, hoc & tibi inter malos. *Stella* enim es, dum lucas à fide, & cœlestium rerum altiore intelligentia; dum ardes à calore casti in Deum amoris: at mali, *nubes sunt*; obtegent illi te, ne luceas ab exemplo bonorum operum, ne caleas à Dei amore, ne in alios quicquam effundas boni.

Sit & *lilium in medio spinarum*. Quid in illo spectabis? An niveum candorem? An folia stricta, & sese paulatim laxantia effigie calathi? An resupina illius labra? An tenui filo, & semine stantem in medio crocum? Minimè, nec illa videbis omnia; imò nec spirantem aliàs ex illo odorem persenties. Cur ita? Quia cingitur spinis, arctatur, suffocatur, obruitur.

Quod lilium, hoc & tibi inter malos: Tu *Lilium* es, illi *spina*. Quidquid in te est candoris ab innocentia vitæ, quidquid & odoris à bona fama exemploque bonorum operum, illud omne suffocabunt, obruentque mali, quos inter agis, ut lilium inter spinas.

Neque mihi dixeris: *Iobum id fuisse, quod tu: Columbam in medio accipitrum, ovem in medio luporum, stellam in medio nubium, denique & lilium in medio spinarum*. Et tamen in his, atque illis innoxie. Non inficior: sed astruo, unicum fuisse tot inter millia, tot inter hominum myriadas: tu ne solus audeas tibi polliceri, quod ille? certè non audeas, neque enim es *Iobus*, neque tibi quod *Iobo* Cœlum est, & superum favor, ac gratia.

Time proinde, cave, fuge, Ecquid enim? (ut rursus argumenter à simili) Quis unquam benè sanus ac valens, conversans cum agris sanitatem ab illis hausit, firmioremque valetudinem? quis non potius morbum, atque ægritudinem contraxit? Certè sano ab agris nil boni ad valetudinem, plurimum autem mali ad ægritudinem, accedat necesse est.

Nazianzenum audi, *Facilius est, inquit, vitium contrahere, quàm virtutem impertire: quemadmodum etiam facilius est morbo infici, quàm sanitatem largiri*. Hæc S. Præsul in oratione funebri de D. Basilio; cui pro coronide adjicio & hoc D. Cypriani, Magni Præsulis, atque invicti Martyris. Sic inquit in libello cui titulum fecit de singularitate Clericorum:

Mala conversatio corruptionem seminat, cupiditatem concipit, ignominiam parit, rabiem concitat, porrigit furiam,

furiarum, lasciviam pascit, petulantiam nutrit, casus exaltat, ruinas aedificat, perditione gaudet, interitum fovet, confusionem mercatur, thesaurizat opprobrium, criminationes exaggerat, accusationes inflammat, & catervatim glomerans indagines captionum, per infinita dedecora mortes invehit in perniciem perditorum.

Et hæc depravatæ conversationis discrimina, quæ velut in unum cumulum coëgit pius Præsul, ut deinceps ab illis benè sibi caveant aliàs malè cauti mortales.

§. 5.

Quid sit bona societas? Et quæ ab illa homini obveniat felicitas?

DIVUS Gregorius Nazianzenus Athenas cùm venisset studiorum causâ, felici omine, & nomine D. Basilium invenit, eoquæ usus est familiariter, ut sodali, ut amico, de quo deinde mirè sibi gratulatus, quasi in eo, etiam unico, & felicitatem invenisset, & regnum: sic enim de illis.

Athenas mihi verè aureas, ac si cuiquam alii, bonorum parentes.

At cur illi aureas? cur & parentes? ne crede à divite, pinguique solo, ne ab aura, Cæloque amœniore, ne à lycæo, & doctioribus exedris, ne ab ingeniis, quorum illæ fœcunda parens, ne à concursu, fluxuque, magnorum virorum, altiorisque sapientiæ, cujus Athenæ vel mater, vel nutritrix. Vnde igitur aureæ? unde & bonorum parentes? non aliunde quàm à D. Basilio in quo ut sodalem, & amicum invenit: sic & fœlicitatem, & regnum, & bonum propè omne.

Juvat illum audire. *Quia, inquit, illa mihi hominem non illum quidem ante ignotum; sed plenius noscendum præbuerunt, ac doctrinam exquirens, beatitudinem reperi; mihiq; dispari modo, idem quod Saûli accidit, qui patris asinas quærens, regnum invenit.*

Componit seipse cum Saûle, quærebat hic parentis, id est senis optimi, asinas, & regnum invenit, utique in Samuele, & à Samuele. Sic & Nazianzenus. Quærebat Athenis doctrinam, & beatitudinem reperiit, utique in Basilio.

Quærebat asinas, hoc est profanæ scientiæ magistros, & regnum in Basilio reperiit, quia reperiit plenius noscendum, cum quotidiana illa cum eo familiaritate. Ecce quod, & quantum à bona societate bonum est, beatitas utique & regnum.

D. Bernardus Senensis alios adjicit eosque insignes societatis bonæ fructus.

Primus est illuminatio intellectus. Alter affectus inflammatio. Postremus conatus roboratio. Primum probat, ut plura vident oculi, quàm oculus; sic & plures intellectus melius discernunt, quod sit bonum, ut sequaris, quodve malum, ut fugias. Quod ipsum docet experientia rerum magistra. In scholis, & lycæo, dum plures inter se contendunt, magis elucescit atque aperitur veritas, quæ aliàs latet; quod enim hic non capit, capit alter. Deinde in tecto, domoque si quid fortè aut perditum, aut absconditum sit, facilius invenitur, si plures accendantur candelæ, quàm si unica. Quod corporis oculo, hoc & mentis: & hic primus à societate fructus, Intellectus illuminatio.

Secundus est affectus inflammatio, quam probat duplici similitudine. Sit, inquit, unicus carbo, etsi probè incensus, faciliè tamen extinguitur; non sic, si juncti plures, mutuo enim & foveantur, & incenduntur. Sic & equi, si eundem benè juncti trahant currum, & facilius, & levius trahunt, quàm si vel unicus, vel divisi: Quod carbonibus, quod equis, hoc & sociis, si benè juncti societate quàm optimâ; à qua hic secundus est proventus.

Tertius est conatus roboratio, quam & in equis eo-

dem in curru copulatis probat, animantur enim mutuo conjugio, mutuo & auxilio, atque conatu.

Et hi D. Bernardino iudice bonæ societatis sunt fructus, quibus alium addo ex Seneca, Romano sapiente; is est imitatio morum illius, quo cum agas.

Cum placidissimo, inquit, & facillimo, minimeque anxio, morosoq; vivendum est. Sumuntur à conversationibus mores. Et ut quadam in contactos, corporis vitia transiliunt: ita animus mala sua proximo tradit. Ebriosus convictores in amorem vini traxit, impudicorum cætus, fortem quoque, & filicem virum emollit. Avaritia in proximos virus suum transtulit.

Ubi hæc de vitiis, quæ in alios faciliè transfunduntur, tum ista de Virtutibus. Eadem, ait, ex diverso ratio virtutum est, ut omne quod secum habent, mitigent. Nec tam valetudini proficit utilis regio, & salubrius Cælum, quàm animis parum firmis in turba meliorum versari. Quod ut evincat, probat à fortiori, & sic inquit,

Quæ res quantum possit, intelliges, si videris feras quoque convictu nostro mansuescere, nullique immani bestię vim suam permanere, si hominis contubernium diu passa est. Retunditur omnis asperitas, paulatimq; inter placida dediscitur.

Hæc Seneca de irâ, quæ insolens est animi passio, & quæ ipsa ferinum in morem sævire solet, nisi diuturno cum mansuetis consortio mitescat.

Quod de illa, hoc & de turbulentis aliis animi motibus, qui & defervescent, & mitigantur, ipso cum bonis usu, atque familiaritate.

Quod ut ostendat in epistola nonagesima quarta ad Lucilium; quem ut discipulum habet, atque instruit:

Nulla res, inquit, magis animos honesto induit, dubiosq; & in prævum inclinantes, revocat ad rectum, quàm bonorum virorum conversatio. Paulatim enim descendit in pectora, & vim præceptorum obtinet, frequenter audiri, aspici frequenter. Occursus, me Hercule, ipse sapientium juvat; & est aliquid, quod ex magno viro, vel tacente proficias. Nec tibi facile dixerim, quemadmodum proficit: sicut illud intelligam profuisse. quod ostendit, & probat à simili, & ait.

Minuta quadam, ut ait Phædon, animalia, cùm mordent, non sentiuntur, adeo tenuis illis, & fallens in periculum vis est: tumor indicat morsum, & in ipso tumore nullum vulnus apparet. Idem tibi in conversatione virorum sapientium eveniet. Non deprehendes quemadmodum, & quando tibi proficit, profuisse deprehendes. Hactenus Seneca.

§. 6.

Quædam Regula observanda in delectu Sociorum.

EAS petam ex Antiquioribus, & quidem profanis, ut intelligas, quid senserint, vel solo impulsu naturæ, vel ductu rationis.

E Philosophis unus aliquis discipulum olim suum deprehenderat inter adolescentes malæ notæ, malæ & famæ, cumque is quasi sceleris admissi conscius erubesceret, ut eum vidit, adjecit illud Sapientis: *Fili cum his age, cùm quibus inventus non erubescas.*

Et hæc prima ex illo erit Regula in habendo sociorum delectu, videlicet ut ii sint cum quibus inveniri non erubescas.

Est rubor à natura datus, ut ingenui pudoris indicium: est & datus, ut argumentum animi sibi malè conscii: ne te hic invadat aliquando, eos socios ascesce, qui tibi nec rubori, nec pudori sint.

Sapiens Romanus, duas alias proponit, veluti Regulas, ubi enim suavit, ut in seipso, & cum seipso quis esse velit, non cum aliis, nisi quantum ratio, & necessitas exegerit; tum istud adjicit, *Recede in teipsum quantum potes, & si cum aliis agendum,*

Cum his versare, qui te meliorem facturi sunt. Et hæc Senecæ prima est Regula.

Altera est. *Illos admitte, quos tu potes facere meliores: tum rationem adjicit. Mutuo ista fiunt, & homines dum docent, discunt.*

Quod Senecæ monitum, hoc fuit ante & Pythagoræ, cujus hoc effatum. *Ex aliis eum tibi fac socium, fac & amicum, qui virtute est optimus.* Hæc ille inter aurea sua carmina.

Et hæc in eligenda societate, adhibenda est opera, quam ut persuadeam, duplici utar similitudine.

Prima petetur à mercatoribus, quibus nummis turget bursa, quibus & pretiosæ sunt merces. Hi iter facturi haud temerè omnibus se viatoribus credunt; sed prius explorant, qui sint ii, qui se viæ comites, præbent, sociosque itineris; ne fortè pro amicis latrones offendant, à quibus & pecunia spoliuntur, & fors etiam vita.

Quod illis: hoc & tibi, Amice Lector, mercator es, merces porrò tuæ Virtutes sunt, quibus cœlo dives sis, & cœlum emas: das te in viam æterni-

tatem versus; vide quibus sociis te credas: si boni sunt, benè habet; tutus eris: sin autem mali, latrones sunt, à quibus, nec departâ jam vittute securus eris, nec de vita.

Et hoc tibi, ostendit prima illa solitudo; altera est illi proxima, à peregrinis desumpta. Sit peregrinus aliquis, qui pergat in terram sanctam, is si de via socios offendat, sedulò inquirat quorsum hi, & illi tendant, nec si lateri sese applicent, quasi in viâ societatem postulant, statim illos admittit: sed prius explorat, qui sint? Et quò pergant? Et si inveniatur, non in terram sanctam, sed in contrarium viam tenere, illicò abit ab illis; sic & nos. Iter in cœlum intendimus, vide si quis nobis asciscendus est comes, si quis socius, is sit oportet, qui etiam cœlos petat, non qui infernum versus abeat: si enim is sit, contrarium iter ingreditur, ideòque ab illo abeundum est, quàm longissimè.

Et hæc pro diligendis in via hujus vitæ sociis tibi sint Regulæ. Eas serva quisquis es viator, & benè tibi erit.

TRACTATUS DE EXEMPLO, EJUSQUE VI IN UTRAMVIS PARTEM, SEV BONAM, SEV MALAM.

DE Exemplo quæri potest, Primò quid nominis? Deinde quid rei? Tum quæ vis ejus, & quanta, vel ad impellendos animos in ardua virtutum, vel in ima vitiorum? Pro his, & illis publico dandis, sit

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Sapientis verba: *Exemplo didici disciplinam.* Prov. c. 24. v. 32.

Dum huc, atque illuc excurrit Sapiens, fortè per agrum hominis pigri transit, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem ejus spinæ.

Quid deinde? quæ mens, quæ cogitatio Sapientis? quæ & consilia? illum audi, pro se loquatur ipse, d catque quidquid didicerit ex agro vineaque pigri illius, & fatui cultoris, seu agri, seu vineæ.

Prov. c. 24.
v. 32.

Quod cum vidissem, inquit, posui in corde meo, & exemplo didici sapientiam. Hoc est ut vidi urticas, ut spinas, mala utique germina, & agri, vineaque damna, altè in cor admisi, atque exemplo illius statui sapere, & animum strenuè expurgare, à vitiis (quæ bonæ menti sunt, quod urticæ agro, quod vineis spinæ) & virtutibus apprimè excolere, quod probi cultoris, quod & sapientis est: & hoc illi fuit exemplo didicisse disciplinam, etiam à pigro, etiam à stulto. Ita nimirum rectè Cato:

Stulti multum sapientibus profunt, quia eorum exemplo sapere discunt.

Ut & ipse discas, Amice Lector, pauca luci dabo de exemplo, ejusque natura, vi, damnis, aut provētib.

§. I.

Quid sit exemplum potissimum verò bonum?

Lib. 2. Rhetor.

Latino Oratori, Exemplum est alicujus facti, vel dicti, cum certi authoris nomine propositio, quæ ubi

admissa fuerit in oculos, vel aures, per cos veluti quosdam internuntios, etiam admittitur in animos, & in iis miros excitat motus, seu in bonum seu in malum, seu in virtutem, seu in vitium; ideoque multum interest, quod & quale sit illud. Cujus probè conscii veteres, Majorum imagines, unà cum titulis suis, in prima ædium parte exponere solebant, eo consilio, ut dum illos posteri oculis sibi objicerent; simul & animis objicerent eorum virtutes, & præclarè gesta, atque ad eorum imitationem inducerentur.

Definitio.

Quod illi in ædium suarum fronte: hoc Athenienses in Curia, in qua & prostabant eorum effigies, qui se vel in sago, vel in toga fortiter gessissent, subjecta hac epigraphe:

Valer. Max.
l. 5. c. 8.

Si feceritis sicut illi; eritis sicut illi.

Quod hi in Curia foroque; hoc alii etiam in conviviiis, merum inter & fercula.

Scriptit Portius Plato, in originibus, solitos esse in epulis canere convivas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus; cujus rationem hanc reddit Cicero in Tusculanis:

Lib. 2.

Quorsum, inquit, hoc, nisi ut audientes eorum exemplis incitarentur ad virtutem: Unde enim potius?

Philo Iudæus libro, quem inscripsit de Abrahamo, censet viros, qui innoxie, & rectè vitam exegerunt, esse generales quasdam atque exemplares benè vivendi leges; sic enim scribit:

Descriptiones.

Generaliores, & quasi exemplares leges; Primum disquiremus. Hæ sunt, viri, qui rectè ac sine culpa vixerunt, quorum Virtutes publicatae sunt in sacris litteris; non modo ad ipsorum laudem: sed etiam ad Lectores in æmulationem provocandos. In hos verti potest illud D. Epiphani.

I.
Benè viventium
dilectes.

Per actionem vos ipsos primum docuistis, ut etiam alios doceretis: obtinetis enim tacentes solis in morem, qui etiam silens omnes ubique docet: statim enim ubi exoritur, etiam tacens artes omnes exsuscitat.

II.
Mundi fo-
lem & si-
dera.

Haecenus Epiphanius, & rectè: siquidem sol oriens, quodammodo tacendo clamat; & vos homines,

mines, exurgite, lucem vobis affero, quâ ad opus utamini operamini dum lucem habetis, & orbis oculum, qui & vos ducat, ac dirigat.

Cum D. Epiphanio conspirat D. Gregorius Pont. Max. cui magnorum virorum exempla sunt velut astra Ecclesiæ cœlo altè infixæ: sic enim inquit.

Prafat. in Divina dispensatio, quæ justos exhibuit, quasi
Vibros Moral. tot astra super peccantium tenebras ad Cælum misit.

6. 9.

Spectasti aliquando concubia nocte, nitentia Cœlo sidera; ut lucent, ut ardent illi superioris mundi ocelluli; ut viam monstrant, ut noctem quodammodo fugant, aut si non fugant; at saltem quasi diem faciunt dum lumen viatorum oculis affundunt.

Quod sidera; hoc & exempla. Est quis in nocte peccati, est in voluptatum cœno, est in profundis errorum tenebris: oculos ille erigat, Cœlos aspiciat, & sidera, illis insita contempletur, hoc est virtutum exempla, seu tua, ô castissime Ioseph, seu tua avitæ fidei Pater Abraham, & ecce mox, & castimoniam nitor apparebit in oculis, in vultu, & omni corporis compositione, & amœna fidei lux affulgebit animo. Verbo uno omnis illa virtus, quæ fulsit in sole, fulsit in sidere, hoc est in Virtutum exemplis. Erunt hæc non modo nitori & gratiæ; sed & vitæ deinceps ineundæ gubernacula. Sic enim ea appellanda censuit Gregorius alter, isque Nyssæ Pontifex.

III.

Vitæ gubernacula.

Quemadmodum, inquit, qui tempestate, aut ventorum, longè à recta suæ navigationis via in pelagus exacti sunt: si vel ignem vel cacumen montis prospexerint, facile se ab errore in tutum reducant. Sic quicumque hujus vitæ fluctibus oppressi, à Virtute aberrant, exemplo Abrahæ, ac Saræ, quasi quodam gubernaculo ad divinæ voluntatis portum revocantur.

Lib de vita
Moyfis.

Duo proponit antiquæ legis sidera, in quæ oculos jacent, quicumque in hoc vitæ pelago navigant; Abrahæ scilicet & Saræ, illustriora virtutum exempla, quibus utantur ut gubernaculis. Et verò, tam necessaria sunt illa, quàm hæc. Est navis in oceani medio, jactatur insanis fluctibus, & aquarum montibus, tantum non regitur, non obruitur. Quis evadet? Quis tolletur in altum? Quis portum intrabit? Non alio adminiculo quàm gubernaculi. Hoc uno maris iras, æstusque franget, hoc uno domabit, ac vincet etiam indomitos fluctus, & obvios, quosque ventorum turbines & sustinebit, & excutiet.

Quod navi est à gubernaculo, est id vitæ ab exemplis. Illius jactaris æstu, ô! homo, & modò irarum motibus, fluctibusque tolleris in altum, nec teipse sustines; modò pusillanimis, abjectusque mergeris in profundum. quis emerges? Sit tibi pro gubernaculo mansuetissimus mortalium David; sit & exemplar patientiæ Iobus, & omnes irarum, vindictæque insolentioris motus, impetusque composueris, & pusillanimitatis abyssum illicò repleveris, & hujus victor, atque illius, portum intraveris optatæ dudum tranquillitatis.

Et ita Israëllem, duræ cervicis populum, & Cœlo propè indomitum, intrare docuit Isaïas qui sic olim ad illos.

Cap. 51. v. 2.

Attendite ad Abraham Patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos. Attendite, & hoc ad sanctam, ad tranquillam, ad beatam vitam erit satis, quia & hujus, & illius exempla erunt vobis & pro gubernaculo, in eo, quo jactamini vitæ pelago, atque etiam pro scuto, clypeoque in ea mundi militia, cui & nomen dedistis.

IV.
Scuta, &
clypei.

Cant. c. 4.

v. 4.

Certè sic appellanda censuit Sapiens, qui militantem Ecclesiam composuit cum turri David, quæ edificata est, cum propugnaculis, & è qua pendent clypei mille, & omnis armatura fortium.

At quæ propugnacula? Qui & clypei? Ne multus hinc sit interpretum labor, mihi unus erit instar

omnium, isque D. Gregorius, & nomine, & re etiam ipsa Magnus.

Huic propugnacula sunt miracula; clypei verò sanctorum exempla.

At rursum exempla cur clypei? Cur scuta? Inter scuta, & propugnacula, hoc interest, quod propugnacula sua mole stent, nec à nobis versari possint partem in omnem pro libitu: at verò scuta ex arbitrio nostro flectimus, & versamus, huc, atque illuc. Ita miracula, nec in nostra manu sunt, nec à nobis fieri possunt, cum lubet; at verò Sanctorum exempla, & nobis in oculis sunt, & in manibus; iis, enim utimur cum volumus, iis hostium nostrorum tela excipimus, retundimus, frangimus. Et hi quidem sunt clypei D. Gregorio interprete.

Aliud omnino D. Ambrosio, Doctori melleo.

Hic enim pro mille clypei pendent ex ea, legendum censet, mille ostia. Ita nimirum virorum illustrium exempla ostia sunt, quæ subimus ipsi, quæ ingredimur, & per quæ ducimur, primum ad culmen eximæ sanctitatis, tum etiam in intima beatitatis adyta.

V.
Ostia.

Ad hæc porrò ostia venit aliquando D. Augustinus; hæsitque dubius, atque anceps, an intraret: hinc enim retinebatur vinculis jam inolite consuetudinis: inde alliciebatur candidarum mentium, exemplis, ceu potentibus illecebris; illum audiamus, & hærentem, & intrantem per illa exemplorum ostia, sic ille aliquando de seipso.

Retinebant me nugæ nugarum, & vanitates vanitatem, antiquæ amicæ meæ, & submurmurabant. Dimittis ne nos, & à momento isto non erimus tecum ultra in æternum? Et à momento isto, non licebit tibi, hoc & illud ultra in æternum? Putasne sine isto esse poteris?

Ecce ut hæret, & hære quodammodo cogunt antiquæ illius amicæ. Malum omnino factum: sed optimum illud. Aperiebatur, inquit (ecce ostium) aperiebatur, ab ea parte, quò intenderam faciem, & quò transire trepidabam, casta dignitas, continentia serena & hilaris, honestè blandiens, ut venirem, nec dubitarem, & extendens ad me suscipiendum piæ manus, plenis gregibus bonorum exemplorum. Ibi tot pueri & puella, ibi juvenus multa, & omnis ætas, & graves viduæ, & virgines, & anus, & in omnibus ipsa continentia, nequaquam sterilis; & aiebat tu non poteris, quod isti, & illa?

Ecce exempla, ecce & ostia, per quæ intravit Augustinus, & celeri pede conscendit in eum, quem in ipso, & amamus, & miramur sanctitatis gradum.

Iis & ipsi ostiis, ingrediamur, & in via virtutis pergamus alacres, ut & nos quoque aliquid faciamus animosè, simus inter exempla, quare deficimus? quare desperamus? quidquid fieri potuit, potest, inquit Seneca. Et rectè. Si potuit virguncula annis in tenellis, si anus decrepita, ætatis pondere tantum non oppressa; quidni & vos adolescentes? quidni & viri? poterimus enim verò, si ii simus quos natura, quos ratio, quos Deus esse voluit, maximè verò tot exemplis provocati.

Epist. 68.

Sunt hæc & specula, quæ & inspiciamus ipsi, & in quibus nos ipsos inspiciamus oportet. Quod si fecerimus, videbimus illicò, & qui simus, & qui esse debeamus.

VI.
Specula.

Ita porrò fecit Sueciæ Rex S. Ericus, qui Divorum Regum imagines, ante oculos suos veluti speculum ponere solebat, ipse Regum oculis hodie proponendus: fuit enim & patriæ, & pauperum Pater, & castimoniam clarum exemplar, ut qui libidinis æstus glaciale aqua suffocarit. Et hæc ferè sunt appellationes exempli boni, quibus veluti totidem coloribus illud depinxerunt D. Patres.

Faßi Maria
ni 18. Mail.

§. 2.

Quid sit Exemplum malum?

Descriptiones.

I.
Frigora nivis.

Divus Augustinus, pro ea, qua est disertæ mentis solertia, mala exempla componit cum *frigoribus nivis*: bona verò cum *ignitis carbonibus*: ut enim nivis frigus calorem expellit, & affuso frigidiore elemento, ignem extinguit; sic & exemplum malum, conceptum ignem divini amoris, facile præfocat, & calorem omnem, qui à bonis exemplis erat inditus depellit, maximè autem cum dicitur (uti advertit D. Augustinus) *Tu hoc facturum es quod nemo facit? & tu solus eris Christianus? certè non eris. non poteris hoc, & hoc implere; multum est quod aggrederis*, profectò nec impleverunt alii, nec verò aggressi sunt.

Ecce frigora nivis superinfusa bonæ menti, ecce prava exempla, quæ ut dissipet ille ipse D. Augustinus, expedit sagittas potentis acutas, incendit carbonem etiam desolatorios; & quidem in bonum: illum audiamus:

In Psal. 119. *Sagitta, inquit, sunt cum agimus verbis; carbonem autem vastatores sunt exempla Sanctorum: utpote incipit tibi Dominus dicere. Tu non potes? ille potuit: nunquid tu delicatior es illo Senatore? scemina potuerunt, viri non possunt? Delicati divites potuerunt, pauperes non possunt?*

Cum ergo fuerint ista numerata, & nominatim dicti fuerint homines, qui potuerunt, ille accepta sagitta in corde, accedentibus etiam carbonibus desolatoriis, desolatur in illo cogitatio terrena, quæ ingerebat frigidum illud non poteris.

Et ita desolatam in se sensit aliquando D. Bernardus; ita depulsum, & illud frigus nivis: sic enim ingenuè de seipso.

Frequenter ego ipse (quod non verecundor) maximèque initio conversionis meæ, corde durus, & frigidus, & quærens, quem vellet diligere anima. Cum ergo eum quærerem in quo recalesceret, nec ulla parte occurreret per quem pruina rigens, quæ sensus stringebat internos dissolveretur, & vernalis illa suavitas ac spiritalis amœnitas, reverteretur; tum magis, ac magis languebat, & tædebat & dormitabat anima mea præ tædio, tristis & pœnè desperans, & mussitans secum illud: *A facie frigoris ejus quis sustinebit?*

Hæc Bernardus de suo illo frigore, tepore, torpore. At unde ei calor? Unde & fervor, & æstus divini amoris? Eum edicat ipse.

Cum subito, inquit, ad affatum vel etiam aspectum ejus spiritus spiritualis, perfectiq; viri, interdum & ad solam defuncti, seu absentis memoriam stabant spiritus, & fluebant aquæ, & erant mihi lacrymæ illa panes die, ac nocte.

Hæc candidè de seipso Bernardus, cui frigus omne mentis discussum ab exemplis Sanctorum, quibus vel convivere, vel convixisse datum erat. Tantum boni, ab exemplo bono etiam vel unico. Videamus quantum mali ab exemplo malo, etiam vel unius.

II.
Turbo spiritus.

De tribu Juda quæ Israël malo suo exemplo in ruinam traxit, sic aliquando Oseas Dei vice. *Ligavit eum spiritus in alis suis, septuaginta. Turbo spiritus sibilavit in alis suis*, vel ut biblia regia. *Turbo spiritus tu es in alis ejus.*

Vidisti aliquando avem in aëra ferri, aëraque tranare alarum remigio; quòd si fortè dum alas explicat, extenditque ad volatum, repentinus turbo, isque vehemèntior inter alas sese implicuerit, illicò eam deturbat, agitque præcipitem in terras. Sic & Tribus Juda, Israëliticum populum, aliàs in sublime virtutis evolantem, depravatis suis moribus exemploque pessimo, ad ima detraxit, atque in Idololatricæ barathrum præcipitem adegit. Ecce malum

illius turbinis, hoc est exempli mali, de quo ita D. Cyrillus Alexandrinus. *Si huc lapsus est Israël, tu Iuda, fuisti ei velut turbo quidam venti, in alis volucris.*

Hujus porrò turbinis & malum, & vim insolentior, agnovit ipse, extulitque Seneca, qui sic ad Lucilium. *Vnum exemplum, aut luxuria, aut avaritia multum mali facit. Convictor delicatus paulatim enervat, & emollit, vicinus dives cupiditatem irritat, malignus comes, quamvis candido, & simplici rubiginem suam affricuit. Quid? Tu accidere iis credes? In quos publicè factus est impetus? Impetum vocat, vitiatorum magno comitatu venientium, à quo non abripi, difficillimum & propè adynaton.*

Sed transeo ad aliam descriptionem exempli pravi; hoc Osee vati dicitur, *Laqueus & Rete*, quo capiuntur homines, ut laqueo feræ, & reti volucres. Et ita quondam captus est Israël, cui Regis exemplum, pro laqueo fuit, & sacerdotum vita depravata pro retibus in quos ideo altè declamat Propheta, & sic ad illos:

III.
Laqueus & rete.

Audite hoc sacerdotes & attendite domus Israël, & domus Regis auscultate; quia vobis judicium est. at unde judicium? Unde & damnatio, & horrendum illud vix? Subjicit Oseas, quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super Thabor, vel ut vertit Arabicus super Abyssum. Ita nimirum infelix ille Rex Ieroboam, infelices & sacerdotes, quos Deus, seu in profana, seu in sacra dignitate, velut in specula constituerat, eo sanè consilio, ut depravatos aliorum mores, ac ritus, ex alto despicerent, atque à populo removerent; facti sunt ipsimet & laqueus, & rete expansum super abyssum mundi hujus, in quo malis exemplis eorum, capti sunt subditi, ut feræ laqueis, ut retibus pisces. Et quid inde? Utique Osea vaticinante, & Deo Vindice. Judicium, atque damnatio.

Cap. 5. v. 1.

§. 3.

Quæ, & quanta sit vis boni exempli?

VT eam demonstrem, primò ratione certandum mihi erit, deinde autoritate, denique exemplis. Vis, atque efficacia docentis è tribus peti potest, ac debet. Primùm ab eo, qui docet, quisque demum ille sit, deinde ab Auditoribus, denique à doctrina.

Qui docet, sit is, qui non tam lingua doceat, quàm vita: hanc nisi exhibueris, nihil effeceris, quia ut scitè D. Diadocus Episcopus.

Nihil egentius illa mente, qua de Deo extra Deum philosophatur. At extra Deum philosophatur, qui extra virtutum praxim; adeoque nihil exhibet, nisi egenum, exile, atque inane.

De perfect. spir. c. 7.

Qui audit, is quoque est, qui exemplis ducitur, non verbis; ut enim disertè Seneca. *Homines amplius oculis, quàm auribus credunt.*

Epist. 6.

Denique doctrina sit etiam ea, quæ exemplis ostendatur, potius quàm verbis. Quia doctrina operum umbra. Ut rectè S. Isidorus. Hanc si tantum dederis, dederis aliquod simulacrum inane doctrinæ, aliud nihil: quod si opus addideris, addideris & corpus ipsum, non umbram: hoc est doctrinam, quæ in solido consistit, non in aliquo inani simulacro.

Ut igitur in docente, in audiente, in doctrina, sua sit vis, atque efficacia, illis omnibus ut accedat exemplum, est necesse: ut enim Seneca. *Longum iter per præcepta, breve & efficax per exempla, quod ut in aperto ponat, addit: Zenonem Cleanthes non expressisset, si eum tantummodò audisset.*

Epist. 6. ad Lucilium.

Vita ejus interfuit, secreta perspexit, observavit illum, an ex formula sua viveret. Plato, & Aristoteles, & omnis in diversum itura sapientium turba, plus ex moribus,

moribus, quam ex verbis, Socratis traxit. Metrodorum, & Hermachum, & Polyenum, magnos viros, non schola Epicuri, sed contubernium fecit. Hactenus Seneca de Philosophis illis, ac Lycæo, à quo transeo ad profanam militiam, ad castra, ad martium pulverem; nam & in hoc sua vis exemplis inest.

Appello ad Alexandrum, & nomine, & rebus gestis omnino magnum, de quo ita Curtius: Ventum erat ad iter perpetuis oblitum nivibus, quas frigoris vis gelu astrinxerat, locorumque squallor, & solitudines invia, fatigatum militem terrebant, humanarum rerum terminos se videre credentem: omnia vasta, atque sine ullo humani cultus vestigio, attoniti intuebantur, & antequam lux quoque, & celum ipsis deficerent, reverti volebant. Rex castigare terribitos superfedid. Cæterum ipse equo desiliit, pedesque per nivem, & concretam glaciem ingredi cœpit. Erubuerunt non sequi, primum amici, deinde copiarum duces, ad ultimum milites, primusque Rex dolabra glaciem perfringens iter sibi fecit. Exemplum Regis cæteri imitati sunt. Tanti refert exemplo aliis prævisse, uti & prævit Cato; de quo ita Seneca.

Insigne militibus suis exemplum fuit Cato, qui tempore belli civilis inter Pompeium, & Cæsarem, per medias Africæ solitudines pedes duxit exercitum, qui in collibus arentibus sine ullis impedimentis, victi exercitus reliquias trahens, inopiam humoris lorica tulit, & quoties aquæ fuerat occasio, novissimus bibit, ut vel hoc sitim tolerare doceret, aliaque incommoda, quæ ipsa solitudo inferre solet.

Quod si in profana militia valet exemplum: idem & in sacra. Romæ degebat annosus senex in professa societatis domo: fuerat is aliquando probè notus, & familiaris summo Pontifici Paulo V. de quo cum quæsisset, viveretne etiamnum bonus senex? Ubi vivere intellexit, ad se accersitum excepit quàm humanissimè: cumque ex eo quæsisset multa, audisset & multa; hoc ad extremum. Ego, inquebat, beatissime Pater, jam annis gravis sum, & mihi & aliis oneri; bene precare, ut cito vivis excedam; Ecquid enim terram occupo? Cui Pontifex: Minimè verò, mi Pater, vive, & vale etiam seros in annos, si tibi videris gravis; at non mundo, non religioni, neque huic, neque illi, es oneri, sed presidio, sed & ornamento, tum velut à Cathedra, hoc fudit oraculum. *Melior est umbra senis, quàm corpus juvenis.*

Ita enim verò melior est; at unde inquires melior? Certè non aliunde, quàm ab exemplo religiosæ vitæ, patientiæ, demissionis, obedientiæ; & aliarum virtutum, quæ ut Ordini ipsi gloriæ sunt atque decori; sic & junioribus stimulo, atque incitamento: ut & ipsi imitari studeant, ea, quæ in senioribus adverterint.

Est in juvene corpus vividum, ac valens, est vis ardua ad labores, ad sudores, ad hos non est seni sua vis: quid facias? Cedendum est tempori, cedendum ætati: sed non semper, & ubique cedendum: est enim in nonnullis, adhuc cruda Deo, viridisque senectus, qualis fuit Paulo Concordiensi Aquileæ monacho, ad quem sic olim D. Hieronymus.

Ecce jam centenus ætatis tuæ circulus volvitur, & tu semper præcepta Domini custodiens, futuræ beatitudinem vitæ per præterita exempla meditaris.

Oculi puro lumine vigent, pedes imprimunt certa vestigia, auditus penetrabilis, dentes candidi, vox sonora, corpus solidum, & succi plenum, canum rubore discrepant, vires cum ætate dissentiant. Non memoriæ tenacitatem, ut in plerisque cernimus, antiquior senectæ dissolvit; non calidi acumen ingenii frigidus sanguis obtundit; non contractam rugis faciem arata frons asperat, non denique tremula manus per curvos ceræ tramites errantem stylum ducit. Futuræ nobis resurrectionis vigorem

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

in te Dominus ostendit, ut peccati sciamus esse, quod cæteri adhuc viventes præmoriuntur in carne: justitiæ, quod tu adolescentiam in aliena ætate mentiris.

Hactenus D. Hieronymus ad bonum senem: sed paucissimis, inquires, ea senectus obvenit, plerisque omnibus contraria, pugnantiæque accidunt omnia: ut enim utar mutuata D. Cypriani eloquentia, totius corporis habitu, senectute confectus homo ad interitum properat, dum oculi caligant, aures graviter audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arefcit, flatus non suaviter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat, verbo uno, hæc omnia ruituram jam domum nostri corporis citò prænuntiant. Hæc S. Præsul, cum quod sentio ea plerumque esse in senibus ætatis jam lapsæ vitia; verum ut ea sint, audeo nihilominus dicere, indubitatum adhuc esse tanti Pontificis oraculum. *Melior est umbra senis, quàm corpus juvenis*, melior, inquam, si modò junioribus exemplo bono sit, si ea magnarum virtutum documenta re etiam ipsa præstet, quæ eam ætatem cohonestent: ac ne verbis meis tantummodo sit fides, Senecam audi Christianè, & propè religiosè in simili philosophantem.

Nunquam inutilis est opera civis boni. Auditum enim, L. de Transitu, visu, vultu, nutu, obstinatione tacita, incessuque ipso quilibet animi, prodest. c. 3.

Tum rationem adjicit ex Virtutis natura petitam, quàm & à simili illustrat: sic enim ait: *Ut salutaria quadam, citra gustum, tactumque, odore proficiunt; ita virtus utilitatem etiam ex longinquo, & latens fundit, sive spargitur, & utitur suo jure, sive precarios habet excessus, cogiturque vela contrahere, sive otiosa, mutaque est, & angusto circumscripta, sive adaperata, in quocumque habitu prodest. Quid? parum utile putas exemplum bene quiescentis?*

Quiescit senex, non abnuo; nec enim libris incumbit, nec impallefcit chartis, nec in Lycæo disputat, nec auditur in pulpitis, nec per pagos, & oppida cursitat, sedulus animarum venator, nec alia obit Ordinis munia: quid facias? Ut non omnis fert omnia tellus: sic nec omnis ætas, corpore infirmior est, & minus valens; sed animo valet; sed exemplis valet, dumque quiescit, agit vel maximè; dumque tacet, loquitur, & vita sanctiore altum clamat; & sic clamando multum proficit; nequaquam igitur inutile est exemplum, sic bene quiescentis, neque inutilis ejus opera: dum enim sic quiescit; auditu, visu, vultu, nutu, incessuque prodest ipso, & tacita quadam in bonum obstinatione, atque constantia, ipso annorum pondere roborata, atque firmata.

Exemplo erit ex Antiquioribus Aristides, qui vel ipso aspectu, aut contactu Socratis, miram se utilitatem percepisse solitum profiteretur: sic enim ad hunc.

Ego, ô Socrates nihil unquam à te didici, ut & ipse nosti.

Proficiebam autem quoties tecum unà eram, etiam si tantum in una domo essemus, quamquam non in eodem cubiculo. Magis tamen, si quando etiam in eodem cubiculo, & tum quoque magis si te dicentem intuerer, quàm si oculos in aliam ullam partem dirigerem; multò autem maximè, ac plurimum proficiebam, si quando proximè te sederem, tangerentque & hærerem tibi. Adeo verum est sapientem prodesse, etiam solo visu, tactuque. Nimirum ea est vis exempli boni, tantum præsentis, nec minor etiam præteriti.

Tua appello tempora, tua consilia, tuos & æstus, ô Augustine. Sic enim in meliores auras, sic in cælum eos aliquando emisisti; dum ita ad Dominum:

Sagittaveras cor nostrum charitate tua, & gestabamus verba tua transfixa visceribus, & exempla ser-

Lib. 9. con-
fess. c. 2.

vorum tuorum; quos de nigris lucidos, & de mortuis vivos feceras, congesta in sinum cogitationis nostræ, urebant, & absolvebant gravem torporem, ne in ima vergeremus, & accendebant nos validè.

Exempla porro illa potissimum fuere duo. Unum Victorini Rhetoris, cui, ut communi propè omnium magistro, statuam in foro erexerant Romani cives, tanquam de Republica; propter singularem eloquentiam, optimè merito.

Hic (ut ejusdem Augustini verbis utar) multos per annos, & ad decrepitam usque senectam Deos suos, Neptunum, Venerem, Minervam, aliæque id genus monstra, ore terrefrepto defensitaverat.

Tandem non erubuit esse puer Christi tui, & infans fontis tui, subiecto collo ad humilitatis jugum, & edomita fronte ad Crucis opprobrium.

Et hoc primum exemplum, quo vel maximè commotus, ut & ipse manus daret & fidei jugo colla submitteret: & verò dedit; hoc enim excitatus, & quasi alius à seipso, quasi entheus totus, sic ad Deum.

Cap. 4.

Age Domine, & fac, revoca nos, accende, rape, flagra, dulcesce, jam amemus & curramus. Nonne multi ex profundiore tartaro cæcitatibus, quàm Victorinus, redeunt ad te & accedunt, & illuminantur, recipientes lumen? Quod si multi, quidni & ego? Et hæc secum Augustinus, ab illo Victorini Rhetoris exemplo, quod narraverat ei Simplicianus. Nec minora ab altero quod fuit D. Antonii Abbatis, de quo illi multa Poticianus. Primum mirari cœpit & obstupescere totus, ad illius vitam, & gesta, atque ad alios

Cap. 6.

monasteriorum greges & mores suaveolentia tuæ, & ubera desertæ eremi, quorum, inquit, nos nihil sciebamus.

Tum etiam rodi intus, & confundi pudore ob vitam prius actam in cœno putidæ voluptatis, deinde post longam & grandem rixam interioris domus suæ, id est animæ, tam vultu, quàm mente turbatus, invadere Alipium, atque exclamare.

Cap. 8.

Quid parimur? Quid est hoc, quod audisti? Surgunt indocti, & Cælum rapiunt, & nos cum doctrinis nostris, sine corde, ecce volutamus in carne, & sanguine? An quia præcesserunt, pudet sequi? Et non pudet, nec saltem sequi? Hæc secum, hæc cum Alipio Augustinus, qui denique & exemplis illis cessit, & vocanti Deo; sic enim ad seipsum. Tu non poteris, quod isti & ista? An verò isti & ista in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo. Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas, & non stas? projice te in eum, noli metuere, non se subtrahet ut cadas. Projice te, securus, excipiet te, & salvabit te. Projecit enim verò, & salvus factus est, tantum valere, & Victorini, & Antonii, & aliorum exempla subiecta fidelibus oculis, & animo.

Cap. 9.

Et hæc una ratio cur sacræ paginæ, & Sanctorum lapsus, & subsecutam deinde pœnitentiam exponant, ne fortè desperet, qui lapsus est, néve etiam de se plus æquo præsumat, qui necdum cecidit. Et ita tam hoc, quàm illud exposuit in Davide: sed prohi dolor! pudorque, inquit Augustinus.

De modo
bene viven-
di Serm. 16.

Multi cadere volunt cum Davide, & nolunt surgere cum Davide. Quid iniquius? Non cadendi exemplum propositum est; sed si cecideris, resurgendi. Attende ergo ne cadas, non sit delectatio minorum, lapsus majorum; sed sit casus majorum, tremor minorum. Ut rectè Augustinus, à quo paululum abeo, ut veniam ad D. Bernardum, qui forori, cujus in spiritu erat amantior, exempla Sanctorum objicit, ut iis quasi calceamentis induta viam ineat decurratque religiosæ perfectionis; ubi enim iniecit illud amantium, illud Canticorum:

Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia Principis. Quærit ecquænam illa calceamenta Ecclesiæ, quæ est filia Principis; & respondet esse exempla Sanctorum, quibus in via hujus ævi mortalis induimur, atque munimur.

Et ita se probè indutum, probèque munitum voluit ille monachus, Laicus licet, qui à vigiliis ad Divi Bernardi Præfatis sui pedes accidens, hæc illi summo animi sensu. Va mihi, inquiebat, quia monachum in vigiliis unum consideravi, in quo triginta Virtutes numeravi, quarum ne unam in me invenio.

Serm. 1. ad
Frates.

Hæc illi pro abjecta, qua erat, de seipso opinione, cui tamen hæc una animi demissio D. Bernardo judice major fortè fuit, quàm illæ aliæ triginta Virtutes, quas in alio notarat sedulus & pius observator fratrum, & contemptor sui.

Et is sis oportet Amice Lector, audiasque illa D. Bernardi. Esto magis sollicitus ut scias, quid desit tibi. Et ea magis attende, quæ alius habet, tu non habes, quàm ea quæ tu habes, & alius fortè, non habet: Hæc enim stulta est cogitatio, sapiens autem illa: Ita Bernardus. Ecquid enim ut ejusdem sancti Præfatis verbis utar: Si fortè laborare, aut jejunare plus illo potes; at ille te patientia superat, præcedit humilitate, supereminet charitate. Et hoc est quod tibi in oculis, in animo esse debet, ut is quoque sis, quod ille, & ille, quod & boni omnes.

Commendatum illud Hircii ad Ciceronem: An ego cum omnes caleant, ignavus ero? Quod & Chri-

ticum Ep.

stianis, & Religiosis commendatum esse debet, quàm maximè. Dicant hi, & illi, sibimetipsis: An ego cum omnes caleant, ignavus ero: cum humiles, cum patientes, cum mites, cum fervidi sint omnes, ego & elatus, & impatiens, & immitis, & præfrigidus sum? minimè gentium: non erit istud, enim verò non erit. Et certè ne sit, prohibent quæ sub oculis sunt, Sanctorum exempla, quorum vis major est, quàm & documentorum, imò & miraculorum.

De documentis extat illud S. Isidori Pelusiotæ: Vita sine sermone, magis prodesse nata est, quàm sermo sine vita: nam illa etiam tacens prodest; hic autem clamans turbat. Cujus rationem subjicit D. Cyprianus:

Melissal. 1.
sentent.
Sent. 48.

Quia efficacius vita, quàm lingua testimonium est; nimirum habent & opera, suam linguam, habent suam facundiam tacente lingua.

Lib. de du-
plici Mar-
tyrio.

Et ita quidem, ut hæc longè minor, sit illa: imò hæc non audiat sine illa, non moveat sine illa. Nimirum vis tota est in opere, atque exemplo, adeò verum est exempla plus movere quàm documenta; imò & quam miracula.

Elisæo Prophetæ sese stiterat Naaman à lepra sanandus, tum etiam pro adepta per miraculum sanitate, pecunias obtulerat, in grati animi symbolum. Sed eas rejecerat Elisæus, ut qui aurum non quæreret, sed Deum, sed proximi bonum.

Duo hinc non sine amabili stupore viderat Naaman; videlicet hinc miraculum, inde opum despicientiam, atque contemptum, rarò utique eò loci, ac temporis exemplo. Quod ex illis eum commovit magis? Excipe vel ipsis Scripturæ oraculis. Ad miraculum; intellectum (mentis utique oculum) fidei subjecit: ad exemplum etiam voluntatem Deo subdidit, quod longè majus fuit.

Ad miraculum adjecit illud: verè scio quod non sit alius Deus in universa terra. Ecce nobilem fidei actum: sed nihil ultra.

Reg. c. 1.
v. 15.

Ad exemplum autem addidit & istud. Non faciet ultra servus tuus holocaustum, aut victimam Divi alienis, nisi Domino. Ecce fortem, ecce generosum obedientiæ actum, ecce devotam suæ voluntatis cum divinæ consensionem, quam hausit ex illo Elisæi exemplo, quod ingeniosè ut assolet advertit D. Augustinus.

Mox, inquit, viso exemplo Naaman divinam sibi disciplinam indicit, superstitiosam abscidit, continuò se Deum venerari testatur, & detestari idolum profiteretur. Tanta apud eum exempli boni vis fuit; eritque apud omnes in ævum omne.

Serm. 207.
de Temp.

§. 4.

Quæ, & quanta vis mali exempli?

Vis mali exempli sese exerit atque in alios effundit, modò ab uno, modò à pluribus & turba populi, modò à majoribus, & iis quos quia suspicimus, facile imitatur.

Qui ab uno id fiat, docet Seneca, quia, inquit, nemo non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut sapientibus allinit: quod ut ostendat, elabatur ad unum, alterumque vitium, quod sua luce etiam, ab uno hausta alium inficit, ita (ut suprà dixisse me memini) unum exemplum, aut luxuria, aut avaritia multum mali facit. Convictor delicatus paulatim enervat, atque emollit. Vicinus dives cupiditatem irritat. Malignus comes quamvis candido, & simplici rubiginem suam affricuit, Cujus ea ratio, quam & alibi effert Seneca; quia nemo sibi tantum errat, sed alii erroris causa est, & auctor.

Quod si ab uno id mali, longè majus à pluribus à turba, ideoque rectè monet, non plurium exempla sequenda; sed meliorum.

Nulla res, inquit, nos majoribus malis implicat quàm quod ad rumorem componimur, optima rati ea, quæ magno assensu recepta sunt, quorumque exempla multa sunt, nec ad rationem; sed ad similitudinem vivimus. Inde ista tanta coacervatio aliorum, supra alios ruentium. Quod in strage hominum magna evenit, cum ipse se populus premit, nemo ita cadit ut non alium ad se attrahat. Primi exitio sequentibus sunt: nocet enim applicari antecedentibus, versatque nos, & precipitat, traditur per manus error, alienisque perimus exemplis.

Cujus rationem hanc reddit, quia pendemus toti ex alienis judiciis, & id optimum nobis videtur, quod petitores, & laudatores multos habet, non id quod laudandum, petendumque est. Nec viam bonam, aut malam per se aestimamus, sed turba vestigiorum, in quibus nulla sunt redeuntium.

Alludit eo loci ad ingeniosam Æsopi fabellam de leone, & vulpe, cum is vulpem interrogaret cur ad se non veniret, respondit causam esse quod multa animadverteret euntium ad illum vestigia, sed nulla redeuntium: quod & refert Horatius, dum sic canit:

*Quod si me populus Romanus fortè roget, cur
Non ut porticibus; sic indicis fruar iisdem,
Nec sequar, aut fugiam, quæ diligit ipse vel odit.
Olim quod vulpes agroteo cauta leoni
Respondit referam: quia me vestigia terrent,
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.*

Si quod leoni vulpes; hoc & præeuntibus, exemplo pessimo, responderent qui subsequuntur, non ea foret pereuntium strages; sed prohi dolor, pudorque! euntium vestigia spectamus & sequimur, nec attendimus, nulla esse redeuntium, quia pereuntium sunt omnia; pereuntium dico ab exemplo pessimo. Quid enim ab hoc aliud expectes, quàm perire. Certè cum in te tantus factus sit impetus à plurium malis exemplis, necesse est ut imiteris, adeoque optimè monet Seneca.

Recede in teipsum, quantum potes; cum his versare qui te meliorem facturi sunt. Illos admitte quos tu potes facere meliores. Mutuo ista sunt, & homines, dum docent, discunt.

Et hæc pauca de vi, atque periculo, quod homini est à malis plurium exemplis; attendamus quod, & quantum à Majoribus, à Principibus, à Magistratibus, & iis quorum magna in nos, & apud nos est autoritas.

In his primum occurrit illud quod aliquando, Theodoricus Italiæ Rex ad senatum Romanæ Urbis: Nunquam majori damno periclitantur mores, quàm cum gravitas Romana culpatur, id est, quàm cum digna reprehensione admittit, & exemplo nocet, vitiisque autoritatem facit. Et ita fecerunt olim Ethnici, ac

R. P. Lobbesii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Pagani recensitis suorum Deorum flagitiis, de quibus dum sermonem injicit Minutius Felix, ad extremum subjicit:

Quid loquar Martis, & Veneris adulterium deprehensum; & in Ganymedem, Iovis stuprum Cælo consecratum: quæ omnia in hoc prodita, ut vitis hominum quadam autoritas pararetur; his enim atque hujusmodi signentis, & mendaciis dulcioribus corrumpuntur ingenia puerorum, & iisdem fabulis inherantibus, ad usque summæ ætatis robur adollescunt, & in iisdem opinionibus miseri consenescent.

Et hoc immanè quoddam malum est, quia & immanis ea vis exempli, quæ est etiam à Diis, cui super ea est à Regibus, qui Dei vice portant orbem.

Infelix Saul, acceptæ cladis impatiens, arripuit gladium suum, & irruit super eum, & ferrum toto pectore hausit, unaque cruentam animam effudit, in quo sanè Deo injurius fuit, quia cum vitæ sit Dominus, illius injussu non licet exire de vita; injurius & sibi, quia vitæ custos esse debuit fidelis, non prodigus; injurius denique & proximo, pessimo sui exemplo.

Ecquid enim inde non mali? Scripturæ oraculum excipe, & mirare vim exempli pessimi.

Quod cum videsset armiger ejus, videlicet quod mortuus esset Saul, irruit ipse super gladium suum, & mortuus est, cum eo, & ipse Deo, sibi que vel maxime injurius.

A Saule pessimus fuit Roboam, dereliquit enim legem Domini, tum maxime cum servare debuisset, ob accepta ingentia Cælo annuente beneficia; nam & regno robur accesserat, & plusquam regia opulentia, Dei utique gratia, cujus tamen immemor, Dei sui ac Domini legem dereliquit, exemplo sanè pessimo, quod & secutus est omnis Israël: ita cum moribus Principum corrumpitur conversatio subditorum, ut observat Josephus.

Quod illi, hoc & Sedecia Regi: fecit ille malum in oculis Domini Dei sui. Quid deinde? Et universi Principes sacerdotum, & populus pravaricati sunt. Ita ad malitiam Regis sequuta est malitia in omnibus aliis, ut advertit Lyranus. Nimirum ut scitè D. Bernardus.

Principis error multos involvit, & tantis obest, quantis præest. Et tamen, ô malum! ô pudor. Non præsumus, ut perdamus; sed ut regamus.

Verum quid facias? Illa est humanæ mentis inclinatio, ut hoc magis imitari velit quàm aliud quodvis; maxime verò cum à Principibus, ac Regibus emanarit.

Refert Diodorus Siculus Æthiopes olim adeo Regum suorum æmulos fuisse, ut ejus vitia, & adnatos corpori nævos, etiam in seipsos derivare velent, stultâ sanè, atque malesana æmulatione. Hinc si balbus esset Rex, & ipsi balbutiem affectabant; si claudus, & ipsi claudicare satagebant; si cœcutiret, & ipsi ambiebant cœcutire. Adeo valida vis exempli, ut ipsam quoque naturam impetat, atque evertat.

Nemo enim natura duce, ratione comite est, qui non oderit, qui non fugiat vitia illa corporis; & tamen à Regis exemplo, nec odisse, nec fugere docetur; imò & amare, & quærere propè compellitur.

Ea quippe vis exempli etiam in malum. Quod si ea à Regibus est, qui corporibus dominantur; major à Præsulibus, & Sacerdotibus qui animis præsunt; & in spiritu sunt, quod in corpore est caput. Et inde ut in hoc, si langueat caput, languent & cætera membra: sic in Ecclesia quæ vultum corpus est, si langueant capita, id est Præsules, ac Sacerdotes; & populos qui membra sunt magni corporis, languere necesse est: quod è Petri Cathedra expendens Innocentius hujus nominis III. Pont. Max. Si caput, inquit, infirmum, totum corpus languidum erit.

Ff 2

Id est

In O. & vid.

3. Reg. 6. 31.

v. 4.

vers. 5.

Lib. 8. Ant. 11. c. 10.

2. Paralip. c. 36. v. 12.

vers. 14.

Epist. 127.

Cap. 4. de fabulis antiquis.

Serm. 1. in consecrato

Id est si Præsul si Sacerdos in spiritu languidus, atque infirmus; & populus omnis, qui corpus est, & languidus erit, & infirmus: exemplo quippè suo pessimo, hunc ille in languorem in infirmitatem etiam vel invitum, ac propè reluctantem rapiet, imò & in ruinam, atque interitum.

Adeo verum illud D. Gregorii Pont. Max. *Cum pastor per abrupta graditur, consequens est, ut ad præcipitum grex feratur.*

§. 5.

Quibus potissimum incumbat exemplo bono alios præire?

I.
A Superio-
ribus.

Generatim id statutum esse velim iis omnibus incumbere, quos vel natura, vel dignitas (profana sit an sacra, nihil interest) vel denique ipsa officii impositi ratio aliis præposuerit: & quidem ut à profanis initium ducamus, Regum ac Principum est, suis præesse, non tam sceptro & purpura; quàm exemplo: & hoc vel à natura, vel ratione magistra, didicere etiam profani, etiam Ethnici.

Suet. in Ne-
rone c. 19.

Nero Imperator, aggressus in Achaia Isthmum perfodere, primò prætorianos pro concione ad inchoandum opus cohortatus est: & quia exempla potiora verbis, tubâ dato signo, primus omnium rastello, humum effodere, & corbulæ congestam, humeris efferre cœpit.

In Vespasia-
no c. 3.

Vespasianus, & ipse Imperator, cum inopinato incendio conflagrasset Capitolium, atque in cineres redactum esset, exemplo suo alios ad ejus instaurationem incitandos esse duxit. De eo ita Suetonius.

Ipsæ restitutionem Capitolii aggressus, ruderibus purgandis manum primus admovit, ac suo collo quadam extulit.

Orat. de
Agesilaus.

Et hæc in Romana purpura Augusti, à quibus transeo ad Agesilaum Regem, de quo ita Xenophon. Quod si, inquit, egregium inventum est amussis, & regula, ad efficienda præclara opera; etiam mihi egregium exemplum Agesilai virtus esse videtur iis, qui fortitudinem exercere volunt. Nam quis impius fiat, si hominem erga Deum religiosè pium imitetur? Quis injustus, si justum? Quis petulans, si modestum? Quis intemperans, si imitetur temperantem? Hæc ubi dixit, tum ad Agesilaum relabitur, & sic de illo. *Agesilaus non tam eo quòd aliorum Rex esset, quàm quòd imperare sibi posset, gloriabatur, neque tam quòd adversus hostes, quàm quòd ad omnem virtutem civibus suis dux esset.*

Et certè quidni dux esset, vel hoc ipso, quòd sit Rex, & Princeps.

In Panegy.

Plinio, *Rex & Princeps, est veluti anima Reipublica, cui proinde dat formam & vitam.*

Est quasi vasti corporis caput, unde totius corporis motus, sensusq; pendet: hinc ut in corporibus, sic in imperio gravissimus est morbus, qui à capite diffunditur in cætera membra.

Est populi Regula; hæc si recta fuerit, ea quibus admovebitur, recta faciet; sin autem incurva, etiam ea, quibus applicabitur incurva reddet; sic & populus, cui Rex est pro Regula, à virtute illius, exemploque bono rectus erit, si modo rectus, & ille; sin autem ad vitia incurvus, ad eadem incurvus erit & populus.

Igitur, ut quæstioni initio propositæ, fiat satis, exemplo aliis præluere, primùm incumbit Regibus, Principibus, Magistratibus, aliisque; quos vel natura, vel fortuna, vel populi suffragia, aliis præfecerint.

Deinde & Præsulibus, ac Sacerdotibus qui divina sorte, nutuque aliis præpositi. Audi quid de illis Salvianus.

Lib. 2. ad
Ecclesiast.

Sacerdotes tantò antistare cæteris oportet devotione, quantò antistant omnibus dignitate. Nihil enim est

turpius quàm excellentem esse quemlibet culmine, & despicabilem utilitate; Quid enim aliud principatus sine meritorum sublimitate, nisi bonorum, titulus sine honore? aut quid est dignitas in indigno, nisi ornamentum in luto?

II.
Præsulibus
ac Sacerdotibus.

Hæc ubi protulit, tunc conficit illud. *Et ided cunctos, qui sancti altaris suggestu eminent, tantum excellere oportet merito, quantum gradu.*

Quantum autem excellent gradu, inde liquet, quod ad Deum proximè accedant, divini sint, imò quodammodo Dii.

Certè Dcos appellandos esse censuit Regius Vates; dum ita cecinit Entheo afflatus spiritu: *Deus stetit in Synagoga Deorum*, in Synagoga id est in Ecclesia, ut explicat Tertullianus, *Congregatione*, ut vertit D. Hilarius; stetit inquam, quasi medius in Congregatione *Deorum*, hoc est Sacerdotum. Quid augustius?

Pf. 81. v. 1.

Davidi concinit *Clemens Romanus*, qui eam quam hauserat ab Apostolis Sacerdotum notionem eodem modo expressit, dum appellavit *Terrestres Deos*. Quæ nuncupatio plena dignitatis, ac majestatis manavit etiam ad profanos.

Const. Apo-
st. l. 2. c. 20.

Hunni enim *Theotimum* Scythiæ Episcopum miraculis, & sanctitate vitæ nobilem, & muneris amplitudine spectabilem, vocare soliti, *Deum Romanorum*.

Nicéphor.
l. 12. c. 45.

Spectasti, *Benevole Lector*, Ecclesiastici gradus sublimitatem: specta & exemplum, quo aliis omnibus præluere debeant.

Ab hoc, vel ipso primæ Veritatis oraculo dicuntur *Lux mundi*. Est ea in hoc Cælo aspectabili triplex, videlicet *Solis, Lunæ, ac Stellarum*. Et cum his tribus componi potest Pontifex & sacerdos, quisquis is erit, si modo is sit qui Dei munere, qui vocatione esse debet:

Erit ille clarior sole, quia sic virtutum radiis toto Orbe splendebit, ut fuscari se nulla vitiorum nocte patiatur.

Chrysolog.
Serm. 120.

Erit & lucidior Lunæ, quia tenebras has non tenuato lumine temperabit; sed totam sæculi noctem pleniorum meritorum fulgore depellet, nec sicut luna, quotidiana lucis detrimenta persentiet; sed jugi factorum lampade in superni luminis claritate persistet, nec menstruo interpolabitur obscuro: sed in claritate Dei continua permanebit.

Erit & stellis æmulus; quia quot cælum stellis, tot ipse virtutibus elucescet, & in obscura hujus sæculi nocte, viam aliis ostendet, qua ad Deum, Solis, Lunæ, ac Stellarum conditorem, itur; viam scilicet virtutum, quam & verbo docebat, & exemplo.

Et ita docuit S. *Athanasius*, qui ea, quæ docebat verbo reddebat exemplo: *Sigillo vitæ utens, atque ob-* Orat. 1.

signans, inquit D. Gregorius Nazianzenus: ita nimirum doctrina qua pollebat erat illi pro patentibus literis: vita autem pro sigillo, quod fidem faceret, quod authoritatem conciliaret.

Ita & docuit D. *Basilius*, qui dum audiretur, dum tonaret è pulpito, miros faciebat animorum motus, non tam verbo, quàm exemplo, ut proinde de illo magnificè dixerit illud Nazianzenus Præsul: *Tonitruum erat oratio, quia vita fulgur*; prius enim lucebat à vita, & spectantium oculos percellibat, quàm tonaret à lingua, auresque multitudinis feriret.

Ibidem.

Ita denique (ne omnes confectet) docuit S. *Lucianus* Episcopus, & Martyr invictus. Hic apud omnes ea fuit Virtutis laude; eâ modestia, & externi hominis compositione, quæ omnes raperet in sui amorem, atque imitationem.

Inde factum, ut si fors prodiret in publicum, pars populi ad januas stare, pars è fenestris prospicere, pars in plateas exilire, ut de vicino spectare posset, & oculos pascere, tam raro christianæ modestiæ spectaculo, atque exemplo, de quo fortè monitus *Maximianus* Imperator, & ipse spectator esse voluit, oculisque usurpare, quod auribus acceperat.

Et verò

Et verò usurpasset ipse, nisi aulicus unus aliquis, & is quidem idolorum cultor, omninò dissuasisset, adjiciens & illud dignum melioribus ceris, eam esse *Luciani* Præfulis modestiam, quæ vel oculis tantum hausta suaderet illicò fieri Christianum, ideòque eam si videre esset animus, inter se & illum velum obtenderet, ne scilicet nuda quasi atque aperta virtus, atque modestia, veniret in oculos, & inde in animum, cogeretque quodammodo, ad sui etiam in *Æthnico*, imitationem; adeo potentes in virtutis exemplo sunt illecebræ.

III. Quod si ex in Præfulibus, ac Sacerdotibus esse debent, certè illis suppare in Doctoribus, & divini verbi præconibus, quos subjectæ concioni in exemplum proponi, necessum est, ut ad illorum instar se formet, & dicta, factaque sua componat.

Fuit illud prudens Epicteti consilium. Cum aliquis tibi conveniendus est, præsertim si sit ille è Proceribus, propone tibi ipsi quid faceret, quidve diceret eò loci, ac temporis *Socrates* aut *Zeno*? Et non dubitabis, quid tibi facto, dictòve, sit opus, ut convenienter, id, quod inciderit, & agas, & loquaris.

Socratem & *Zenonem*, Antiquioris *Lycæi* prima lumina, proponit in exemplum. Ego ævi nostri Doctores, & Concionatores, ad id exhiberi velim, ut ii non tam verbo doceant, quàm loquantur exemplo. Exempla enim videntur, documenta audiuntur, segnius autem animos irritant, quæ demittuntur per aures, quàm quæ oculis subijciuntur. Hinc illud *D. Gregorii Nazianzeni*.

Præstantior existimanda est pulchritudo illa, quæ oculis cernitur, quàm quæ sermonis penicillo depingitur, & sapientia quæ operibus indicatur, quàm quæ verbis splendescit. Intellectus enim, inquit, ille bonus, omnibus facientibus eum, non item prædicantibus.

Componit *S. Præful* pulchritudinem corporis, cum sapientia, quæ est veluti species quædam, & pulchritudo animi; & sicut illa melius exhibetur oculis, quàm auribus; sic & sapientia, quam in Auditorum animos immitit sacer *Ecclesiastes* magis nitet, si per exempla supponatur oculis, quàm si per verba fundatur in aures.

D. Joannes in excessu mentis, *Vidi*, inquit, *unum Angelum stantem in Sole, & clamavit voce magna. Quis ille Angelus? & cur è sole, velut è pulpito clamat?*

Angelus ille concionator est; at cur è sole dicit? an quia sol perpetuo est in motu nec quiescit unquam. Sic & ille: an quia ut sol omnibus beneficus: sic & etiam ille; nec hoc, & illud improbo, imò & hoc, & illud amo.

Sed postremum istud magis, quia ut sol omnibus lucet, ardet omnibus; sic & Prædicator ac Doctor omnibus lucet exemplo, & vitæ altioris luce: ardet omnibus charitate, atque animarum Zelo: lucet omnibus, quia omnium intellectus doctrinâ suâ illuminat: ardet omnibus, quia omnium voluntates sua charitate accendit; & hoc, quia & sibi primum ardet, dein aliis lucet, exemplo vitæ sanctioris: utque sic luceat necessum est. Ut enim scitè *Ferrandius Diaconus*, *Virtus prima est benè vivere, secunda rectè docere.*

Prima, inquam, ex doctrina, quæ proponitur, quia ut disertè *D. Chrysologus*: *Doctrina in dictis scientia est, in factis Virtus.*

Prima deinde ex eo qui docet; prima denique ex eo qui audit: si enim in illo vita cum voce non consonet, nunquam persuadebit; quia ut *D. Hieronymus*: *Perdit authoritatem docendi, cujus sermo opere destruitur, & cujus vita non consentit cum lingua; ne ille in vanum clamat, ac docet, nec est quod præmium expectet, sed vituperium.*

Probanda est, ac mirè laudanda, ea Græcorum consuetudo in ludis Olympicis, in quibus victores

ita publicis insigniebantur honoribus, ut dextram prius, quàm caput coronarent.

Rebantur nimirum viri sapientissimi præcipuam hominis laudem in actione consistere, eique imprimis coronam deberi. Quod si verum in ludis illis, ut ita dicam theatralibus, qui hominum tantum serviebant oculis, longè verissimum in Pulpito, in *Lycæo*, in quo Sacer *Ecclesiastes*, ac doctor sub Dei Omnipotentis oculo, & loquitur, & docet. In eo certè non coronabitur caput, etsi sedes sit & officina magnarum cogitationum; sed dextera, quia bonorum operum effectrix sedula illa illa, in Cælo coronabitur; cujus probè conscii divini verbi Præcones, in unum illud incubuerunt toti, ut non tam lingua docerent, quàm vita, nec se quærerent, aut aliquam sui existimationem, sed animarum lucra.

Ioannes Ramirius è Societate nostra, vir notæ probitatis, ac sanctitatis, utpotè cui ante pictam *Virginis* imaginem oranti, eadem *Virgo Dei Mater* capite modicè inflexo, bis annuisse visa: adeò illi *Ramirius*, ceu cliens optimus, erat in amoribus. Et tamen ut is esset, supremis in morte verbis, veniam à Deo supplex petiit, quod quædam in sacri Præconis officio curiosius sibi dixisse videretur, ob quæ mirantibus fortè in tanto viro circumstantibus, adjecit, id se dixisse, quod persuasum haberet multos damnatum iri Concinatorum, quod cum Deus ab iis pendere voluerit salutem animarum, hujus tantæ rei, magis ad commoda sua, sui que nominis existimationem, quàm ad fructum, salutemque animarum conciones accommodarent. Viderint illi, alii que qui toti sunt in colligendis, spargendisque verborum flosculis, vel in doctrina reconditiore, ac remotiore à vulgo, vel in captanda aura populari, vanoque applausu: viderint inquam, quid se futurum in decretorio illo iudicii die, coram eo iudice, qui cum Deus esset & homo: *Cæpit tamea facere, & docere. Primum facere, deinde docere.* Illud certè debet esse primum, hoc postremum. Quid enim (inquit *Augustinus*) *quid prodest, quia hymnum cantat lingua tua, si sacrilegium exhalat vita tua? Quid prodest si Scripturæ oracula fundat lingua tua, si scelera interim effundat vita tua?*

Origenes, cum fortè è pulpito explicaret versiculum illum *Regii vatis. Peccatori autem dixit Deus. Quare tu enarras justitias meas, & assumis, testamentum meum per os tuum?* Derepentè primò subsistere cœpit, tum solvi in gemitus, & uberes lacrymas, tum etiam effundi in lamenta, & propè ejulatus, nec ultra quicquam eloqui posse, non sine astantium stupore, & lacrymis ad illum sacri Oratoris vel stuporem, vel dolorem.

At unde is stupor? Unde & dolor? Ex hoc certè, quòd eo loci, ac temporis in memoriam recurisset se *Alexandriæ* paulò ante, non tam spontè sua, quàm tyrannorum minis, atque vi, paucula thuris grana, vanis Deorum Simulacris, incendisse. Et hinc illi etiam tum objicere Deus, & quasi in cordis aurem obtrudere *Davidis* illud. *Quare tu enarras justitias meas*, qui injustitias tuas non ignoras? *Quare tu assumis testamentum meum*, legem utique meam per os tuum, qui manus tuæ scelera, & cultus impios apprimè calles? Nimirum iniquè patitur Deus, diviniора illa verba, & Scripturæ oracula effundi per os illius, cujus manus idololatriæ macula infectæ essent, atque contaminatæ.

Apud Lacedæmonios (qui sermones actionum umbras esse non immeritò desiniverunt) ei, qui turpiter vixisset, ne probam quidem sententiam pronuntiare licebat, ut scitè notavit *Isidorus Pelusiota*. Existimabant nimirum viri sapientissimi, indecorum esse, ut qui vitam duxisset, improbam, proba loqueretur, aliudque verbis, aliud doceret exemplis. Quod si illis ea mens, ea quoque decreta: & eadem cælo Deoque

sint oportet: sed ne longius. Venio ad parentes, qui prolibus suis, totique familiæ præluere exemplo debent vitæ sanctioris.

IV. Parentibus. D. Basilus tenellos liberorum animos componit cum molli cera, quæ impressas imagines faciliè recipit, & faciliùs retinet.

In regulis interrog. 15. Teneri, inquit, puerorum animi sunt instar ceræ, in qua facilius imagines imprimuntur, benè habet, si eæ virtutis fuerint; pessimè, si vitii alicujus. Hoc autem, & illud pendet à domesticis exemplis. quæ ut oculis hauriunt pueri; sic admittunt animis, & tenaciùs retinent, etiam seros in annos; ideoque opportunè Latam monebat D. Hieronymus, ut nihil admitteret, quo posset in malum trahi tenellus filioli animus: sic enim ad illam. *Nihil in te, & in patre suo videat, quod si fecerit, peccet.*

Epist. 7. ad Latam.

Ratio est in promptu, quia ut ille ipse S. Doctor proclivis est malorum emulatio: & quorum virtutes affe- qui nequeas, imitaris vitia. Ne porro hæc imitentur filii, aut filia, prima parentibus sit cura, primusque labor, anteire magnarum virtutum exemplis.

Ita prævit Eleazarus, & in ferrum, mortemque fortis ivit, ejusque exemplo ivere deinde septem filii, quos D. Gregorius Nazianzenus oratione vigesima secunda de Machabæis, sic cum Anthioco Rege loquentes inducit.

Pater, prior decertavit, decertabunt postea & filii: præcessit sacerdos, sequuntur & victima. Nobiles victimæ, illustres victimæ pro patriis legibus, pro religione, proque Deo cadere doctæ, & hoc exemplo Eleazari, de quo ille ipse S. Præsul, *Occurrit Eleazarus, faustum, ac letum certaminis praludium, loquens pariter, ac tacens cohortatio, septemque insuper filios offerens institutionis suæ fructum.*

Hic pauca notari velim, Primò quod Eleazarus fuerit veluti faustum, ac letum praludium illius certaminis, quod deinde spectante, plaudenteque cælo, obtulerunt Machabæi, digni tanto parente filii.

Deinde, quod Eleazari mors pro patriis legibus obita fuerit, filiis loquens pariter, ac tacens cohortatio ad Martyrium. Exemplum enim est muta quædam adhortatio.

Fullonius in 2. Mach.

Denique, quod illi ipsi septem filii fuerint veluti fructus suavissimus institutionis paternæ, sive Eleazarus natura fuerit pater, ut videtur opinari Nazianzenus, sive tantum educatione, ut malunt alii: hoc enim excutere non est mei instituti; sive enim pater fuerit natura, sive educatione, parum interest, cum ex hoc & illo conficiatur istud, quod hic probare contendimus majorum exempla plurimum conferre ad filiorum ac posterorum mores ritè formandos, ut & ipsi audeant, & faciant, quod parentes suos, & ausos esse, & fecisse viderint, & hoc natura quasi duce: ut enim scitè canit Poëta.

Juvenalis Satyr. 14.

Sic natura jubet, velocius & citius nos, Corruptum vitiorum exempla domestica, magnis, Cum subeunt auctoribus.

Qui porro sunt illi auctores, ne quære: sunt parentes, sunt domestici; quibus ideo ex Dei Lege, ex rationis præscripto, ex ipsis etiam naturæ dictamine, incumbat filiis, ac domesticis exemplis virtutum anteire.

Ita anteivit Anna, magni Samuelis Mater, de qua illud illud sacræ paginæ. *Et tunicam parvam faciebat ei mater sua;* Ecce bonæ matris amabilem providentiam. *Et afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, ut immolaret hostiam solemnem.* Ecce singularem in Deum pietatem, qua filiolo prævit exemplo, ut & ipse in Deum ac Superos pius esset.

Ita prævit & Mater D. Cytherii, Præsulis Sanctissimi; quem D. Paulinus componit cum Samuele, & parentes ejus, cum Anna & Elcana; sic enim

de illo oratione suis numeris illigata:

Samuel & iste crevit in templo Dei.

Nunc Agnus & Pastor: de hinc

Contextit illi, sedula matris manus

Ephod statura congruum.

Nimirum pia mater, Cytherium filiolum suum à teneris annis, templo addixit, Deo consecravit, quod fuit pietatis, tum etiam tunicam, suis ipsa manibus contextuit, quod fuit providentiæ singularis. Ecce magnarum virtutum exempla, quibus tenellum filioli animum imbuunt, instruxitque ad eam, qua erat in superos, pietatem.

Et ita quoque imbuunt instruxitque mater S. Edmundi, Archiepiscopi Cantuariensis. Hæc filiolo, dum esset in Academia Parisiensi, cum laneam, & lineam suppellectilem immitteret, immittebat & rude cilicium, quo teneros artus, & corpusculum tegeret, affligeret, edomaretque. Et verò ita textit, afflixit, edomuitque, ut illibatum Virginitatis florem, quem à cunis hauserat, retinuerit ad usque sepulchri noctem. Tantum apud illum valuit vel ipsa piæ parentis sollicitudo, curaque, vel ardua virtus, & pietas, qua Deo uni, & se, & suos consecrabat.

Vidimus quod, & quantum momenti habeat ad virtutem exemplum bonum, quod filiorum oculis opportunè pii parentes objiciunt: attendamus, quod & quantum ponderis ad vitium à malo exemplo, quod eisdem obtruditur.

Cham à Noëmo, parente optimo, malus filius, ut patrem ebrium, ac nudatum vidit, petulenter irrisit, & ex tunc vocatus Pater Chanaan. Quæ causa? necdum enim illi natus erat filius, necdum erat Chanaan, malus deinde filius, & mali corvi malum ovum. Respondent Interpretes, ut ex patris improbitate jam nota, & probata petulanti joco, prædiceretur improbitas futura filii, nec enim ferè alius esse poterat ab exemplo Parentis pessimo. Ita nimirum parentis improbitas, traducetur in filios, & omnem deinde generationem.

Et hoc ipsum est, quod etiam de Chamo, & Chanaan pronuntiavit D. Ambrosius: *Non poterat, inquit, fieri, ut bonum generaret filium, qui & natura, & eruditione degener exstitisset.* Pronum enim est ut nati parentum vitia induant, & ii sint qui & isti. Et ita Chami improbitatem, ac petulantiam induit Chanaan, atque ex hoc etiam Chanaanæ, & quod illis, hoc & aliis.

Excipe, quæ Juvenalis Poëta Satyricus:

Si damnosa senem juvat alea, ludit & heres

Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.

Ubi hæc cecinit, tum opportunè indicat, & monet, ut filios etiam suos, timeant ac revereantur parentes optimi, nec quicquam in eorum oculis sceleris admittant, ne & inde ipsi quoque discant esse scelerati.

Maxima debetur pueris reverentia, si quid

Turpe paras, ne tu pueri contempseris annos.

Sed peccaturo obstat tibi filius infans.

Neque mihi objicias jejunum illud, ac frivolum, pueros esse, mente vacuos, expertesque rationis.

Et pueri nasum Rbinocerotis habent.

Habent & oculos, quibus objecta sibi usurpent, & transmittant in animos, habent & patulas aures, quibus excipiant maledica verba, obscenas cantionculas, susurros mendaces, quos deinde memori mente recondant, exprimantque etiam seros in annos: ideoque cavendum vel maximè, ne ejusmodi in eorum oculos, aures, aut sensus alios ingerantur. Et si enim fortè, tum innoxie ea videant, audiante; at nec vident, nec audiunt innoxie sequentes in annos, in quibus ea memori recurrunt animo, eumque afficiunt quàm pessimè.

TRACTATUS DE CONSCIENTIA.

CUM ad internam animæ pacem plurimum interfit, qui se habeat conscientia, de illa paucis tractandum esse duxi.

QUÆSTIO PRIMA MORALIS.

Ad illa verba: *Statera dolosa, & pondus æquum.* Prov. C. II. V. I.

§. I.

Quæ sit illa statera, & quod pondus?

SI litteram spectemus, res in aperto est, & clara luce, jubet enim eò loci Dominus, ut in emendo, vendendoque suum cuique cedat, sine fraude, doloque: sic ut iusta sit in rebus omnibus mensura, cui nec emptor addat, nec venditor demat. Et hoc, & illud exigit iustitia æqualitatis amans.

At si spectetur hic sensus mysticus, is est in occulto, ideoque alius, atque alius, apud Interpretes, & DD. Patres.

Venerabili Bedæ, ea statera, est Iustitiæ symbolum, est index æquitatis, quæ in judiciaria discretionem posita: hæc in una statera lance pœnam portat, in altera misericordiam, & sic tam hanc, quam illam, ita temperat, ut per æquitatem corrigat, & per miserationem etiam indulgeat. Hæc non aliter causam pauperis, aliter potentis, aliter sodalis, aliter audit ignoti: & sicut non aliter audit, nec aliter excusat, aut damnat. Quod Præfectum Urbis probè doctum voluit Trajanus Imperator: cum enim ei dillictum enssem porrigeret, addidit & illud Cæsare dignum.

Cape ferrum hoc, & si quidem rectè Imperium gesserò pro me; sin aliter, contra me hoc utere.

D. Basilio ea statera est ipse hominis animus, in quo, bilances sunt ratio, & sensus, quibus usuvenit, quod in stateris, in hac si unam lancem deprefferis, aliam ut elevas est necesse. Ita si sensui plus æquo indulseris, illum elevas, & rationem deprimis; uti è contrario, si rationem extuleris, sensum depreffisti. Et qui hoc facit, æqua utitur statera, qui autem illud iniqua. Clarius eloquor, qui rationem, supremam utique hominis partem, audit & sequitur, profectò æquus ille est; & qui sensum, infimam utique illius portionem, iniquus.

Hugoni statera est iudicium rationis, quod subinde rectum esse contingit, subinde etiam obliquum.

Rectum est, cum eo iudice vera falsis, honesta turpibus, sancta profanis præponderant; obliquum autem ac distortum, cum pluri æstimat profana quam sancta, turpia quam honesta, falsa quam vera.

Eidem Hugoni statera illa est Amor, in quo si recta sit, & sincera bilanx, Amor Dei præponderat amoris mundi; sin autem contorta & prava, amor mundi superat amorem Dei.

D. Augustino statera illa est Scriptura Sacra, & fusa per illam à Deo oracula. Hæc si audias, si intelligas ex Ecclesiæ, & SS. Patrum sensu, recta sunt, & fidem generant, ceu nobilem altioris intelligentiæ fœtum; sin autem ex inani tuo cerebello interpretari velis, ad hæreticorum & philosophorum errores malè detorquebis, itaque statera, quæ veri-

tatis primæ oracula appendere debuit, ut potè recta atque sincera, figmenta dabit, & ludibria falsitatis.

S. Isidoro statera est conscientia, quæ recta erit, & vera, si Dei legibus, & rationibus æternis sese inclinet; dolosa verò, & mendax, si fucata, & falsa putidæ carnis dictamina admittat, iisque animum submittat. Et huic D. Isidori sententiæ in præsens inhærebo, alteramque exinde movebo quæstionem.

§. 2.

Quid sit Conscientia?

CONSCIENTIA apud Papiam, est suiipsius cordis cognitio: eam græci συνέδριον nominant σύν & εἰδέναι quod idem est ac simul scire. Hebræi autem appellant *Leb*, idest *Cor*, & *odoth haleb*, hoc est, rationes cordis.

Est in homine cor membrum princeps, sedes, atque officina nobilissimarum operationum, in qua, ut aliæ atque aliæ cuduntur affectiones; sic & concurrunt rationes, disceptationes, ac veluti quædam testimonio, quæ unumquemque vel nocentem accusant, vel innocentem excusant. Et hinc fit, ut cordis sibi conscii testimonium, vel pro seipso, vel contra seipsum prolatur cōscientia, dicatur, & sit. Iusto Lipsio *Conscientia est reliqua in homine rectæ rationis scintilla, bonorum, malorumve facinorum, index & iudex.* Origeni, est spiritus, sive mens hominis, & potior illius pars, quæ in rebus benè gestis, gaudet, atque exultat; in malis autem dolet, arguit, ac reprehendit. Et hæc pro illa conscientiæ definitione: descendo ad alias, atque alias illius descriptiones, ex quibus ejus natura, vis, atque effectus ponetur in aperto.

D. Dorotheo, Conscientia est *Lex naturalis* nobis insita, inscriptaque ab autore naturæ Deo, itaque eam non formavimus ipsi, sed hausimus unà cum spiritu, quo vivimus, & spiramus, unà cum natura, quam induimus. *Lex*, inquam est, vel quia nos ligat, vel quia in ea muto caractere impressa legimus, quæ aliàs in animo occulta, & quia *naturalis* est, est & necessaria, & tam necessaria homini, quam ipsa illius natura.

Eidem D. Dorotheo, *Conscientia est Ratiocinatio illuminans mentem, & discernens bonum à malo, indita animæ à Deo, cum hominem creavit.*

Ratiocinatio, inquam, cui nemo dissentiat, cui omnes consentiant oportet: evicit enim, & convincit etiam nolentem, & hoc quia, ut ait, est, illuminans: aperit enim atque in clara lucē, ponit quod occultum, quod obscurum erat, instar *scintille*, ut ait ille ipse S. Pater; *scintilla* dico, quæ menti illapsa, etiam magnum subinde causat incendium.

S. Diadocho, conscientia est *sedes Dei*; in illa enim residet Numen, atque ex eo oracula fundit, in ea habitat ut in domo quam sibi adlegit in terris, in ea delectatur, ut in terrestri quodam Cœlo, in ea conquiescit, ut in sede, locoque amœnæ quietis, & sibi longè gratissimæ. Huic cum invidet malus dæmon in eam jactare nititur, atque effundere, quidquid usquam est sordium, non alio consilio, quam ut Deum, qui peccatorum sordes horret inde ejiciat, atque exturbet, ideoque benè monebat ex antiquis Patribus unus aliquis, ejiciendum esse foras, quidquid in eam deforis injecerit malus genius, & ita sedulò purgandam esse conscientiam, ut quæ Dei

In cap. 12.
Deuterom.

Definitio
Conscientiæ.

Descriptio
Conscientiæ:

I.
Lex naturalis.

Lib. de Conscientia.

II.
Ratiocinatio illuminans.

III.
Sedes Dei.

Libello de perfectione
c. 50.

In vitis pp.
l. 5. libell. 11.
n. 48.

Lib. 2.
stom.

Nicophor.
lib. 3. histor.
c. 23.

L. 3. contra
Donatum.

Dei domus sit, & sedes, quam mundam esse necesse est.

IV.
Testis.

Hugoni de S. Victore, *Conscientia est Testis*, qui in summo Tribunali, quod est Dei ter Opt. ter Max. vel pro nobis, vel contra nos testimonium dicat: & hic Testis à natura, verius ab authore naturæ, nobis est datus; sic enim ut in libello, cui titulum fecit de de Claustro animæ Cap. 14.

Habet Lex Claustralium iudices & testes atque consiliarios suos: In Lege enim Domini duo testes sunt, Vita & conscientia. Duo iudices, meditatio & scientia. Duo consiliarii, Amor Dei, & amor proximi. Bonus testis bona vita; coram Deo testis est conscientia, coram hominibus vita. Concordat autem in iudicio scientia & meditatio, dum quod fit, aut dicitur, diligenti consideratione prævidetur: tota verò iustitia prædictæ legis pendet ex duobus præcedentibus consiliariis, atque ex his duobus mandatis tota lex pendet & propheta.

Hactenus Hugo de S. Victore, cui ut dixi, conscientia testis est coram Deo: & hic testis nobis esse debet instar omnium.

Epist. 42.

Senecam audi licet gentilem, sic ille quondam ad Lucilium, quem instruit ut discipulum.

Tu nunc in provincia licet contemnas ipse te, magnus es, quid agas, quemadmodum cænes, quemadmodum dormias, queritur, scitur: eò tibi diligentius, vivendum est. Tunc felicem te esse iudica, cum poteris in publico vivere, cum te parietes tui regent, non abscondent, quos plerumq; circumdatos nobis iudicamus, non ut tutius vivamus, sed ut peccemus occultius.

Hæc ubi dixit ex vulgi sensu, tum ista ex suo: Rem dicam, ex qua mores astringes nostros. Vix quemquam invenies, qui possit aperto ostio vivere.

Ianitores, conscientia nostra, non superbia opposuit: sic vivimus, ut deprehendi sit subito aspicere. Quid autem prodest recondere se, & oculos hominum, auresq; vitare? Bona conscientia turbam advocat.

Mala etiam in solitudine anxia, atque sollicita est: si honesta sunt quæ facis, omnes sciant; si turpia, quid refert, neminem scire, cum tu scias? Hæc ubi extulit, exclamat:

O te miserum, si contemnis hunc testem. Et ista Sapiens Romanus, qui & hoc ex illis censuit, & rectè, & propè Christianè.

L. de beata
vita c. 20.
sub finem.

Nihil opinionis causa, omnia conscientia faciam, populo spectante fieri credam, quidquid me conscio faciam.

V.
Judex.

Quæ ille sibi; hoc & tibi dic, Amice Lector, & cum omnia te conscio facias, sic facias, ut conscientiam tibi non solum testem esse scias; sed & iudicem, qui te vel absolvat vel damnet.

Supra.

Sic certè appellandam esse censuit D. Diadochus, qui cuiusque conscientiam suam tribunal appellare solitus fuit.

Sic & D. Chrysostomus, orator aureus, cui conscientia est pro curia, pro tribunal, in quo pronuntietur sententia, & declaretur quisque, sitne innocens aut nocens.

Quemadmodum, inquit, seipsum nemo potest effugere, ita nec illam ejus Curia sententiam: hoc enim tribunal, non pecunia corrumpitur, non adulationibus acquiescit, eò quod divinum est, & à Deo nostris impositum mentibus.

Expende, mi Lector, quod illud, & unde tribunal. Divinum inquit est, non humanum, nec à nobis erectum in Animæ foro, sed à Deo illi impositum, ut ad illud seipse evocet homo, seipse illi sistat, ab eoque sententiam expectet, & si reum pronuntiari se audierit, pœnitere discat, dum adhuc licet. Quæ enim Dei misratio fuit, erectum animæ, dum adhuc mortali corpore regitur hoc Tribunal, ut in eo et si accusetur, et si damnetur ut rea, si tamen se & ream agnoscat, & gemit, absolvi possit; si tamen ab illo conscientia Tribunali, ad aliud pœnitentia tribunal appellet. In hoc enim, anima seipsam iudicans, se suspendit in patibulo pœnitentia, ne suspendatur in pati-

bulo gehennæ, ut rectè, Vgo Carenfis. sed ne longius: institutum prosequamur.

Epictetus molliore voce usus, Conscientiam dicebat esse bonæ mentis veluti *Pædagogum*, & hunc nobis dedisse Superos, ut blandè moneret primum; dein & severè plecteret, punirè, si fortè quid à nobis in vita perperam actum esset.

VI.
Pædagogus

Parentes nos pueros pædagogo; Deus autem jam viros conscientia custodiendos tradit. Ita ex Epicteti sensu, conscientia est veluti custos, censor, & pædagogus adultæ jam ætatis, ne effervescat illa, nè abripiatur actu quodam impetuque insurgentium passionum. Et certè qui abripiatur, cum in oculis semper sit pædagogus, id est conscientia? Audaculus sit adolescens, imò effrons, atque excors, qui sub oculis & ferula sui pædagogi indecora audeat, atque turpia: verebitur ille, atque ad primum illius conspectum erubescet: sic & bona mens, cui conscientia est pro pædagogo, erubescet aut infanda loqui, aut nefanda facere. Audietque illud D. Ambrosii: *Nemo vel solus, vel cum altero turpe facit: & si solus est, seipsum præ cæteris, erubescat.* Sed ad aliam ejusdem conscientia notionem descendamus. Erit illa ex D. Bernardo, cui conscientia liber est.

Lib. 7. Epist.
Epist. 44.

VII.

Liber.

Unicuique, inquit, liber est conscientia, & ad hunc librum discutiendum, & emendandum omnes alii libri inventi sunt.

In hoc libro calamum ducimus in omni vita, eique inscribimus bona, vel mala: ex hoc libro in ævo altero, petentur actorum omnium rationes: ex hoc libro feretur iudicium, quod ipsam feret æternitatem: beatus, qui hunc librum exegerit, formarique ad exemplar libri vitæ: infelix, & mortalium omnium miserrimus, qui ad exemplar libri mortis, ac damnationis.

Audiamus quid de illo D. Bernardus: *Anima, inquit, cum de corpore egreditur nullum alium librum, præter librum conscientia secum portare poterit.* Non Aristoteles suas de Philosophia lucubrationes exportabit, non suos codices Bartolus & Baldus, non suos Justinianus, non Galenus suos.

Libello de
Conscientia.

Unicum conscientia librum efferent omnes ex hac vita in alteram, præterea nihil. Quid autem in illo, aut ex illo, docet ille ipse S. Præsul.

In illo, inquit, cognoscat unusquisque quod debeat ire, vel quid debeat recipere, ex his, quæ scripta erunt in libris nostris, iudicabimur, & ideo scribi debent secundum exemplar libri vitæ, & si scripti non sunt, saltem corrigantur. Hæc ubi dixit, tum opportunè monet, & sic ad suos; sic & ad nos:

Conferamus itaque libros nostros cum libro vitæ, ne fortè in illa ultima discussione abjiciantur; si emendati non fuerint.

Et hæc S. Bernardus de illo libro, & ingeniosè & piè, qui & transit ad aliam conscientia appellationem, ex illius natura petitam. Ab hac conscientia audit *Abyssus*: sic enim ait:

VIII.

Abyssus

Conscientia hominis Abyssus multa, cujus effatî rationem hanc subjicit: sicut enim profundum abyssi exhaustiri non potest: ita cor hominis, evacuari non potest à cogitationibus suis.

Quod, inquit, bene noverat, qui dicebat. Pravum est cor hominis, & inscrutabile, & quis cognoscat illud? Nemo certè, nemo unus omnium, nisi is, qui omnia novit Deus; Abyssum ille pervadit, ac penetrat, ex eaque aliquando luci dabit, quod per sæcula latuit. Benè erit, si ad laudem nostram; malè, si ad probum. Et hæc è multis attigisse sit satis.

§. 3.

Quàm varia & multiplex Conscientia?

Divus Bernardus in Libello, quem inscripsit de Conscientia, agit de quatuor Conscientiis, & sic ait.

Conscientia

Conscientia alia bona est & tranquilla: alia bona & turbata; alia mala & tranquilla: alia denique mala & turbata; tum singulas ita describit:

I. *Bona conscientia est, quæ & præterita peccata punit, & puniendâ committere refugit. Tranquilla verò est cum jam ipse spiritus testimonium perhibet spiritui ejus, quod filius Dei sit, cum omnibus dulcis est, nullis gravis: utens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, omnibus ad benevolentiam, quibus potest ad beneficentiam.*

II. *Bona Conscientia, sed tamen etiam turbata, ea est, quæ nil molle, quæ nil fluxum recipit; sed à mundi aspergine, quantum potest, pressius se detergit: non tamen in dulcedine; sed in amaritudine multâ; cujus rationem hanc subijcit: Dura enim ei videtur via rectior; & austerior vita: ubique videt quod carni displicet: & hinc aliqua mentis perturbatio; sed eam cohibet, & retinet se freno timoris Dei, & in omni tempestate cordis sui, ad hanc anchoram figitur, ne ultra fluctuare, ultra agitari contingat. Ad hanc conscientiam, hæc in aure cordis Deus Davidis ore, calamoque. Eripiam eum, & glorificabo eum; eripiam ab amaritudine, glorificabo in voluptate, cum illa quæ prius faciebat timore, faciet cum amore. Et hæc illi indulgens numen.*

III. *Mala conscientia & tranquilla, est illa, quæ nec Deum timet, nec hominem reveretur, quæ cum venerit in profundum malorum, contemnit.*

At quomodo tranquilla, si mala? Respondet S. Præsul, è duobus veluti fontibus eam manare tranquillitatem.

Primus est, cum mundi prosteritas alludit, & illudit, cum laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur, cum peccantium favor, & peccare nolentium pavor, nolens, & dolens arridet ei, cum non est qui arguat, sed nec qui arguere audeat.

Et hæc est veluti origo, prima fucata illius tranquillitatis. Alteram aperit ille ipse S. Bernardus, cum ait.

IV. *Hanc tranquillitatem nutrit impunitas, securitatis & negligentia mater, noverca virtutum, Religionis virus, tinea Sanctitatis. Denique est conscientia mala atque etiam turbata; & illa est, quæ in actu peccatorum suorum deprehenditur, & comprehenditur; nam dum pasci se voluptatibus credit, anxietatibus cedit, humanis pudoribus & confusionibus reverberata.*

Quod ipsum exemplo declarat. Appetit quis adulterium ad voluptatem: sed comprehenditur ibi ad anxietatem, & multo major est anxietas, quam voluptas.

Et hæc è D. Bernardo per compendium duxi proferenda, quæ deinde ex eodem & aliis explicanda fusiùs.

S. 4.

Quid sit Conscientia bona? Quæ ab illa pax & tranquillitas?

Conscientia **I**lle ipse S. Bernardus (quo authore hic utor) conscientia bonæ & tranquillæ delicias, amores, divitias, ac voluptates in unum, veluti fasciculum cogit, ut vel sic simul sub aspectum cadant, atque mentis oculos pascant ac recreent. Ita enim inquit:

Conscientia bona titulus religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, reclinatorium aureum, gaudium Angelorum. Arca fœderis, thesaurus regius, aula Dei, habitaculum Spiritus Sancti, liber signatus, & jam clausus, in die autem judicii aperiendus

I. *Titulus est Religionis. Gaudent pusilli mortales, & gloriuntur speciosis titulis, non sine nævo inanis gloriolæ, à qua vapulant apud posteros.*

Rex Bisnagensis hos sibi titulos fecit, & sic seipse epistolis suis inscripsit.

Sponsus bonæ fortunæ, magnarum provinciarum Deus, Regum potentissimorum Rex, æquitatum

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Dominus, Magister, & Doctor loqui nescientium, trium Imperatorum Imperator, omnium, quæ videt conquistor, conquistorum conservator, quem octo mundi partes, metuunt & formidant. Hæc ille insolenti fastu.

Nec inferiora Saporis Persarum Rex, in epistola, quam dedit ad constantium Imperatorem, quam ita exorsus est.

Rex Regum Sapor, particeps siderum, frater Solis & Lunæ, Constantino fratri meo salutem plurimam dico. Et hæc in eo titulorum vanitas, quæ omnibus benè sanis est ludibrio.

Suppar in aliis titulorum inanitas, à qua ut longius abeat Christiana mens, & bona conscientia, hunc ei titulum inscripsit D. Bernardus.

Titulus Religionis, hoc est virtutis inter morales facile Principis, hoc est fidei inter Theologicas primæ, hoc est Christiani status, quo altior nullus, ac sublimior. Et ab hoc, & in hoc sibi honoris gloriæque titulum fecit bona mens, & conscientia, quam nemo nanciscitur nisi in Christiana, hoc est vera Religione, nisi in sana fide, nisi in solida virtute, à qua & dicitur *Templum Salomonis*, hoc est *Pacis*. Ut perennis tot victoriarum memoria iret in posteros; templum Pacis erexere Romani, impensis urbis & orbis; prius tamen ex oraculis inquire, ad quod ævi durare posset tam excellentis fabricæ operosa moles. Responsum est, donec Virgo pareret. Illi nullis sæculis ruituram ædem interpretati, æternum templum appellarunt. At ea ipsa nocte, qua Virgo peperit, hæc pacis & æternitatis domus corruit.

Nempe Deus homo, verbum infans, & Princeps pacis, aliam allaturus erat pacem, & aliud erecturus *Templum Pacis*, quod non esset ex opere lateritio, nec è marmore politiore; sed è pura, tranquillaque conscientia, quæ ex vero *Templum est Pacis*.

Gloriosissima S. Ignatio fuit illa vox *Ioannis Texei*, viri è franciscana familia clarissimi, qui æquali, & nullis perturbationibus obnoxia ejus virtute compulsum, illum verissimo elogio, *Templum Pacis appellavit*. Et ita templum est pacis, templum & Salomonis, bona & tranquilla conscientia.

Dum templi Salomonis erigitur fabrica, assurgitque vasta illa, ac stupenda moles, pro miraculo fuit, quod ne vel semel auditus sit malleus; crederes in quiete, altoque silentio fieri omnia; & verò etiam fiebant.

Et ita se res habet in bona conscientia, nullus ibi sentitur, nullus auditur malleus, qui eam tundat, contundatque, pacata: tranquillaque omnia, ut proinde meritò audiat *Templum Pacis, Templum Salomonis*, uti &

Ager benedictionis, in quem scilicet liberalius influit è Cælo benedictio.

Dicitur, atque etiam est *terra fœnus optimum & honestissimum*. Optimum quidem, quia fructum etiam centesimum reddit ingenti fœnore, honestissimum verò, quia innoxie, & sine ullo culpæ nævo. Prodigia licet sit terra in fœtus suos, prodiga est etiam nullo prodigalitatis vitio; imò & cum laude; sic & bona conscientia ad instar agri cui benedixit Dominus, in alios, atque alios virtutum magnarum fructus effundit sese, imò ad delicias usque, indeque meritò appellatur & ipsa.

Hortus deliciarum. Vidimus unà cum orbe nato, natos esse hortos, quos Deus ipse primo homini domicilium attribuit, & veluti sedem beatæ vitæ.

Vidimus & Semiramidis hortos, aëreos illos, ac pensiles, in quibus construendis trecenta hominum millia defudarunt.

Audivimus & celebres Hesperidum, hortos in quibus, *Arborea frondes auro radiante nitentes*

Ex auro ramos, ex auro poma ferebant.

G g

Hos

II.
Templum
Salomonis

Rho Histor.
Virtut. l. 1.
c. 104

III.
Ager bene-
dictionis.

IV.
Hortus de-
liciarum.

Hos, inquam, aliosque seu Alcinoi, seu Adonidis, seu etiam Tantalii hortos, & vireta.

Sed apage, & hos & illos: nihil enim sunt ad eum, qui in oculis est bonæ conscientiae hortum, hortum utique deliciarum; sed Cœlestium, quas decerpes, quas & colliges etiam sine nœvo: in eo nasci videbis, atque albescere Castitatis Lilia, rubescere purpurei rosas amoris, aperiri, atque expandi violas humilitatis, aliosque virtutum pulcherrimarum flosculos. Gustabis in illis & poma aurea; sed à divino amore aurea, gustabis & vitæ fructus decisos ex ipsa vitæ arbuscula; sed vitæ dico altioris, vitæ Cœlestis, ac propè divinæ, quæ tibi erit à bona conscientia, in qua ceu deliciarum cœlestium horto, funduntur ii vitæ, id est gratiæ fructus. Ubi porro liberalius eos fructus degustaris, ubi teipse iis abundè refeceris, sterneretur tibi ab eadem bona conscientia *Reclinatorium aureum*, in quo & recumbas mollius, & quiescas securius.

V.
Reclinatorium aureum.

Cant. c. 3.

Ferculum olim *sibi fecit Rex Salomon*, hoc est lecticam gestatoriam, qua ferretur & circumferretur ad pompam, succollantibus viris Principibus, *columnas ejus fecit argenteas, & reclinatorium aureum*, cui scilicet incumberet. Et hæc ad litteram: ad mysterium ista quæ subijcio.

Ferculum illud est anima sancta, cui Christus Salomone potior insidet, & in quo fertur, & circumfertur, etiam ad Triumphum. *Columnæ argenteæ*, est candor animæ ab insigni castimonia. *Reclinatorium*, est placida quædam tranquillitas, & pax bonæ mentis, atque conscientiæ. Est illud *aureum*, ab ardenti in Deum amore, atque charitate, qua tota effervescit anima, dum in se & conscientia bona suaviter conquiescit: ubi enim potius quàm in illa?

Appello D. Augustini fidem atque experientiam: sic olim ad illos, qui vel de se malè suspicari, malè sentire, malè loqui.

Lib. 2. contra Iovinianum c. 1.

Senti de Augustino quidquid libet: sola me in oculis Dei conscientia non accuset. Hoc mihi plus satis ad pacem, & tranquillitatem.

Appello etiam *Paphnutii* Eremiticæ authoritatem, & facinus illustre, dignumque melioribus ceris.

Ut longius abiret à sæculi tumultu, & mundi pompis, in Scythiæ Eremum secessit, adhuc adolescens. Sed, ô grande malum invidia, & maledicentia! accusatur ut furti reus, & gravem pœnam subire jubetur. Subit enim verò & tacet, nec verbulum effundit pro sua innocentia. quid deinde? Conscientia sua se ipse involvit eaque se tuetur, ac conservat in alta pace, & verò etiam servasset seros in annos, nisi Cœlo iudice, vindiceque Deo calumniatorem malus dæmon invasisset.

Cassianus collat. 18. c. 15.

Favit hic innocentiae etiam invitus: sed longè magis favent boni genii, & supremæ illæ Cœlorum Intelligentiæ, quarum gaudium est *Bona conscientia*. Uti è contrario mala conscientia inferis ac demonibus est gaudium atque exultatio: quod advertit, & disertè sic explicuit Tertullianus.

VI.
Gaudium Angelorum

In dominum peccat, qui cum amulo ejus diabolo penitentiam renuntiasset, & hoc nomine illum domino subiecisset: verum eundem regressu suo erigit, & exultationem seipsum facit. Hic duo potissimum stylo notari velim. primum quod dæmonem, quem malefacti pœnitens prostraverat, regressu suo ad peccatum quodammodo erigat. Deinde quod seipsum illius exultationem faciat: exultat enim, & triumphat in mala conscientia malus dæmon.

Lib. de Pœnitent. c. 5.

Uti contra in bona, bonus genius. Exemplo erit illud, quod Perpiniani evenisse legimus.

Annua Societ. Anni 1650. 30. Novemb.

Sæviebat cò loci acerba fames, & inde etiam pestilens lues, irati cœli flagella, quibus avertendis primò indictæ preces, tum etiam jejunia, aliæque pietatis opera, opportuna placando Numini. Denique à Patribus Societatis per pagos, & oppida in-

stituta, ut vulgò dicimus, missio: tenuit ea dies triginta, quibus omnes de feria pœnitentia probè moniti, & huic Cœlum annuisse visum, ut ostendit exhibita viro religioso species, ultima missionis illius die veluti pro laborum, & operæ benè impensæ coronide.

Cùm in regali paræcia post habitam concionem ab uno è Societate, cantari cœptæ essent Litanæ, apparuit Dei Mater Aræ Principi insidens, & cælesti quadam luce circumfusa. Hinc & inde SS. Ignatius, & Xaverius, & longè, latèque fusa Angelorum corona, qui liquidò testabantur eximium quoddam, ac singulare gaudium, vel ex eo, quod potissimum octo diebus ultimis, animæ longè plurimæ à turbis, ac tumultu, perturbatæ à suis sceleribus conscientiæ, traductæ essent ad pacem, & tranquillitatem bonæ mentis, & sibi benè consciæ.

Porro gaudii illius indicium fuit illud. Primò quod beati illi genii auditi sint pulsare instrumenta musica, & in assumpta ad scenam illam humana specie, voces edere, & explicare in cantus longè suavissimos; deinde, quod & Dei Matri grates agere, & SS. Ignatio, & Xaverio applaudere, ea harmonia, vocationeque cælestium concentu, quæ non homines tantum, sed & animantia, & rupes ipsas & saxa raperet.

Sacræ illius cantionis hoc erat argumentum.

Gaude, atque exulta, Cœli Angelorumque Regina, gaude & tu, ô Ignati, plaude & tu, ô Xaveri. Hæc enim tua laus, tua gloria, ô suprema terræ Cœlique Imperatrix.

Et vestra quoque laus, vestra & gloria ô Ignati, ô Xaveri, qui Reginæ nostræ gaudetis amore, gaudetis & favore.

Gaudete porro, gaudete & triumphate. Hæc ubi ad divam Matrem, Ignatium, Xaveriumque auditi dicere; tum ad Apostolicos illos Missionarios, & suorum Patrum æmulos, versâ oratione, auditi accinere. Ite, ite læti, ite & alacres ad Animarum lucra avidi, ad earundem spolia divites, ad laureas ite, ac triumphos, & Cœlo reddite quas Cœlo nasci voluit animas; aderunt illæ vobis in extrema brevioris ævi meta; aderimus, & ipsi earum tutelares, & Cœlo vos reddemus, & beatitati.

Et hæc inter solemnia cantica, inter festiva gaudia, cælestes illi genii: adeò verum illud conscientiam bonam, esse *Gaudium Angelorum*.

A Cœlo, & cælestis aulæ incolis, iterum in terras elabor, & D. Bernardum etiamnum in scriptis spirantem audio; fuit illi, estque etiam modo recta conscientia, velut *Arca fœderis*, ex aliqua hujus, & illius consensione.

VII.
Arca fœderis.

Primum enim *Arca* erat intra velum, eoque tegebatur, & conscientia quasi velo quodam obtegatur, & mortalium oculis subducitur, ac latet uni Deo cognita, atque patens.

Erat *Arca* ex ligno *Serim*, hoc est imputribili, & conscientia bona corruptioni minimè est obnoxia.

Erant in *Arca* tabulæ legis, & hinc dicta *Arca* testimonii; id est legis, quæ testis erat divinæ voluntatis, & *Arca* testamenti, id est fœderis, continebat enim legem, quæ erat conditio initi fœderis Deum inter, & Hebræos. Et in conscientia bona inscripta Dei Lex, cujus & ipsa custos est fidelissima.

Erat *Arca* inaurata intus, & foris, & bona conscientia, intus dives, & præstans auro puri in Deum amoris, & foris nitens exemplo bono, & actibus ab eadem charitate expressis.

Arca imminabat corona aurea, quæ decori esset, atque ornamento: & bonam conscientiam manet cælestis corona triumphalis, corona beatitatis, quæ eam ab hac vita mortali excipiet atque ornabit æternos in annos.

Arca

Arca impendebat propitiatorium, & conscientia bonæ propitium impendit Numen ejusque favor & gratia nunquam non parata

Denique Arcam vallabant Cherubini vel ad præsidium, vel ad decus atque ornamentum: & conscientiam æqui rectique tenacem circumvallant Angeli, vel ad tutelam, vel ad dignitatem atque majestatem. Ecce ut conscientia bona, rectè audit *Arca fœderis, Arca testamenti*, à qua dum abit D. Bernardus ei etiam est *Thesaurus regius*. Habuit omnis retrò antiquitas, auri argenti que thesauros, qui fidem propè superarent.

VIII.
Thesaurus
regius.

Romani, ex annuo tributo censebant universim centum quadraginta milliones auri. Et hinc in annum unicum congestus illis erat thesaurus. Longè major *Darii Regis*: huic erat *Cervical* ut aiebant *Regium*, sive Conclave medio pariete distinctum, & in hoc quinque veluti lectuli, in quibus semper erant, *quinque millia talentorum auri, hoc est trigies ter milles mille, septingenties, quinquagesies mille coronati*, sive Philippei nostrates: nec hoc *Dario* satis. Accedebat *scamnum*, ut aiebant *suppedaneum* Regis, sive aliud conclave, è regione prioris trium lectorum, in quo asservabantur *tria millia talentorum argenti, hoc est decies octies centena millia coronatorum, seu Philippearum*.

Et hic *Dario* Regi servatus continenter in gazis regis thesaurus, quem etiam æstimare poteris ex lytro quod Alexandro magno victori suo obtulit, tum pro matre, & duabus filiabus virginibus, tum etiam pro cæteris in bello captis.

Pro matre certè, & duabus filiabus suis Legatos ab Alexandrum misit, atque ad eum in hæc verba.

Matrem & duas virgines filias redde, & pro tribus corporibus, triginta millia auri precatur accipias. Hoc est ducenties millies mille, vigesies quinquies centena coronatorum, sive Philippearum millia.

Pro reliquis autem captivis *triginta millia talentorum argenti, hoc est decies octies, millies mille coronatorum, seu Philippearum*.

Ecce immane lytrum, immane auri argenti que pondus, ecce thesauri humana fide propè majores, nisi fidem facerent Authores nominati, quibus sua fides est, sua & autoritas.

Curtius l. 5.
lib. c. 26.

Et hæc fuit profana Regum istorum opulentia, cui non cessit quæ Davidi Sacra fuit: Sacram appello, quia destinata sacris usibus, id est Dei Templo ædificando, quæ ut fidem rectam inveniat, evolventæ nobiserunt sacra Paginæ, & Regum chronicon, sive Paralipomenon Liber primus, Caput vigesimum secundum, & vigesimum nonum.

In hoc, & illo, autoritas divina testatur, à Rege Davide templo ædificando, præter ligna Cedrina, ferrum, æs, & gemmas miri valoris ac pretii, relicta centum & octo millia talenta auri, argenti verò decies centena, & septuaginta millia. Quæ omnia auri, argenti que, pœnè *ter millies, decies centena millia nummorum nostratum aureorum consciunt*. Ita Hieronymus Prædus Tomo. 1. in Ezechielem in Præfatione. Et Corneliæ à lapide, qui hunc calculum subducens, ait, Salomoni à Davide relicta pro templi fabrica, *bis mille & quadringentos milliones auri*. Unum autem millionem vocat, decies centena aureorum millia.

Ecce thesauri propè immensi, quibus tamen D. Bernardus, æquum esse censet; imò & superiorem, qui à bona conscientia, animæ relinquatur *Thesaurus regius*.

Ecquid enim aurum est? Ecquid argentum? Nisi terræ partus, cui caritas, & hominum opinio, pretium fecit. Ecquid ex hoc, & illo gazæ regis, nisi auri, argenti que cumulus qui ad aliquos vitæ mortalis usus servire potest, nec ultra ejusdem limites? At qui à bona conscientia est *Thesaurus*, Cœli fœtus est, & gratiæ partus, & Cœlo etiam valet

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

emendo, atque in ipsam extenditur æternitatem, tantumque inter eum, & thesauros alios interest; Quantum Cœlum inter, & terram, tempus, & æternitatem.

Transeo ad aliam conscientia bonæ notionem ea D. Bernardo dicitur *Aula Dei*, in qua quodammodo inambulet Deus, in qua veluti claudatur, & portetur ipsum Numen immensum.

IX.
Aula Dei.

De hoc ita D. Augustinus, *si potens est, qui mundo imperat, quàm beatus est, qui Deum in conscientia portat*. Ecce conscientia bonæ laxos ingentesque sinus, quibus capi, & portari potest Numen etiam immensum.

Huic conscientia appellationi affinis est ea, quæ dicitur, *Habitaculum Spiritus Sancti*. Hic Spiritus est, in divinis *Amor*, & veluti nexus quidam Patris, & Filii, amatque puram mentem, & defœcatam conscientiam, nulla, ne vel minima quadam aspersam labecula. Hanc si invenerit, in ea sedem figit: sed amoris sedem, sed illibata puritatis: quam enim aliam, qui *Spiritus* est, qui *Sanctus* est: certè cum Spiritus, nullum illi cum carne commercium; cum *Sanctus*, nulla à vitio, culpæ contagio, ei esse potest, cui jungitur ille, etiam ut habitaculo tantum.

X.
Habitaculum Spiritus Sancti.

Venio ad postremam D. Bernardi de bona conscientia nomenclaturam, ab hac illi est *liber*; sed *signatus*, & in hoc ævo brevior etiam *clausus*, nec aperiendus nisi in decretorio illo divini judicii die, cum scilicet & aperiuntur, & patebunt omnia, etiam ea, quæ prius clausa, atque abscondita.

XI.
Liber signatus.

Judicium sedit, & libri aperti sunt, inquiebat ore prophetico Daniel. At quidam illi?

Magna librorum varietas est, & tanta quanta & Dei, & hominum.

Dei libri sunt duo, ii que grandes, & à nemine unquam evolventi.

Unus est *prædestinationis*, seu vitæ, qui omnium beatorum nomina complectitur, etiam ab æternitate.

Alter est *reprobationis*, sive mortis, qui damnatorum omnium nomenclaturam habet.

Præter hos alii sunt libri quorum unus, quivis hominum habet; de his arcanorum Scriptor, id est D. Joannes. *Libri aperti sunt*, inquit, & *judicati sunt mortui, ex his quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum*.

Apocal. c. 20.
v. 12.

Hi libri in singulis hominibus sunt propriæ singulorum conscientia.

In Deo autem est omniscientia, & memoria factorum cujusque. Horum dum meminit S. Ephrem, sic exclamat:

Lib. de vera
pœnit. c. 4.

Formidabiles libri, in quibus scripta sunt opera nostra, & actus, & verba, & quacumque egimus in hac vita; nec solum actus, sed & cogitationes, & intentiones cordis.

Enimverò *formidabiles* libri, quia ampli, quia secretorum pleni: quia hætenus clausi, atque occulti; quia demum aperti, atque patentes: nam in supremo judicii die, ita pendentur hi libri, ut & unus omnium, & unius conscientiam pervideant omnes: denique quia ex his, & quidem solis ferenda à Deo iudice vitæ vel mortis æternæ sententia.

Et hinc mihi ducitur alia Conscientia descriptio, quæ tam bonæ, quàm malæ communis est; ab hac dicitur *Theatrum*, in quo suas partes agit virtus omnis. Hinc fortitudo in adversis, inde temperantia in prosperis, spectator orbis tam inferior, quàm superior, & in hoc cœlestes Intelligentia; imò & Deus ipse, qui gestit videre, velut actorem animam, in conscientia, ceu aperto liberoque theatro triumphantem.

XII.
Theatrum.

Et hæ sunt bonæ conscientia partes: aliud menti malè sibi conscia aperitur theatrum: in hoc sese effundunt tot monstra, quot peccata. Et hoc est, quod deploravit olim, & aculeato ut solet, stylo pupugit D. Hieronymus, dum sic ad marcellam.

G g 2

Cum

Epist. 18.

Cum ad imaginem & similitudinem Dei conditi simus, ex vitio nostro personas nobis plurimas superinducimus; & quomodo in theatralibus scanis, unus atque idem Histrion, nunc Herculem robustus ostendit, nunc mollis in venerem frangitur, nunc tremulus in Cybelem. Ita & nos tot habemus personarum similitudines, quot peccata.

Serm. 177.

Quamquam quid dixero, personarum; belluarum dicere debui, & verò ante me dixit Greveus Cancellarius Parisiensis, quo auctore peccator, in hoc terræ, Cœlique theatro, tot bestiarum facies assumit, quot peccatorum, & quidem ut ait leonis per superbiam, lupi per voracitatem, asini per stoliditatem, vituli per lasciviam, tauri per extollentiam, pardi per hypocrisim, Simia per gesticulationem, Hiæna per crudelitatem, Eryci per asperitatem, Orycis per pigritiam, Aspidis per inobedientiam, Hirci per infamiae fetorem, Apri per iram, Porci per immunditiam, Canis per iridiam, Cameleonis per simulationem, Leporis per timiditatem, Serpentis per calliditatem, Vulpis per haresim, Cameli per gibbositatem, id est divitiarum, & avaritiæ sarcinam.

Ecce quas in conscientie theatrum facies producunt peccatores, quas larvas, quæ monstra. Sed ne longius de his, aliisque plura paragrapho proxime sequenti.

§. 5.

Quid sit Conscientia mala? Et qua ab illa turba? Qui & tumultus?

Conscientie malæ descriptio.

Conscientiam malam metaphoricis quibusdam appellationibus, veluti totidem coloribus, depinxere DD. Patres: ex iis præcipuas tibi reddam Amice Lector. Illæ primùm fidelibus subjiçientur oculis, tum uti spero, evadent ad animos, eosque commovebunt, vel amore bonæ conscientie, vel timore malæ. Initium ducam à D. Bernardo.

Lib. de Conscientia.

Is ubi hac extulit, nihil in hac vita securus, nihil jucundius possidetur bona conscientia. Premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, illa tamen semper erit secura.

Ubi, inquam, ista protulit, tum & hæc subjiçit: Nulla pœna major est mala conscientia. Omnium siquidem delictorum ipsa est testis, ipsa iudex, ipsa tortor, ipsa carcer. Ipsa accusat, ipsa damnat, ipsa punit.

I. Testis.

Primùm enim conscientia testis est, & quidem oculatus; imò & ipse mentis oculus, vel si mavis, virga vigilans, atque oculata. Virga ut feriat, oculata ut non aberret. Esse porrò testem oculatum; imò & ipsum oculum, declarat ille ipse D. Bernardus, qui sic ad Eugenium:

Lib. 1. de Confid.

Nihil molestior oculus, suo cuiusque, non est aspectus, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit. Quis enim posset? Quis oculum? Quis aspectum sui fugiat, nisi & seipsum fugiat. Est ille tibi tam intimus, quàm tu ipse tibi. Si ergo teipsum fugere non potes, nec oculum tui testem.

II. Iudex.

Ubi porrò testis fuerit, ubi accusarit ut testis, erit & iudex, & damnabit ut iudex.

Finge tibi reum aliquem, & quidem capitis, evocatur ille in curiam, ducitur ad iudicem: quis illi animus, quæ mens, quæ cogitatio? Quis in vultu rubor? Quis pallor in ore? Quis in animo tremor? Pallet, rubet, tremat, horret, & propè exanimatur, vel ad solum iudicis conspectum.

III. Tortor.

Et ita palleat, rubeat, tremat, horreat atque exanimetur est necesse ad conscientie suæ etiam solius conspectum: nam & hæc iudex est, & severus quidem, atque inexorabilis. Amplius dico, & Tortor est.

D. Chrysostomus, qui animo, & cogitatione divitis epulonis conscientiam subisse visus erat, sic de iis, quæ in illa perviderat.

Explica mihi illius conscientiam, & videbis intus gra-

vem peccatorum tumultum, metum, tempestatem,urbationem. Videbis velut in Curia, mentem ante thronum conscientie conscendisse regalem, & tanquam iudicem sedentem, & cogitationes loco carnificum, adhibentem in equuleo, suspendentem, lateraque conscientie radentem ungulis. Ecce ut sibi ipsi carnifex est conscientia malè sibi conscia. Nec carnifex tantum; sed & Carcer. Ecce pœnam, ecce carceres, ecce in his manicas, & compedes, quibus tenetur arctius.

IV. Carcer.

Vidisti subinde reum aliquem in obscuro ergastulo, & quod humanitatis fuit, ingemisti; & meritò, ecquid enim homini libero gravius est, carcere? Est hic servitutis domus, est supplicii locus: imò & sibi ipsi supplicium est, quandoque etiam ipsa morte gravius; hominem enim privat aura liberiore, privat & usura lucis, quæ communis est omnibus, etiam muscis, etiam araneis; privat & libertate, quæ nobis innata, quæ & pro vita: nec enim vivit, qui captivus est; sed lentè moritur: nec moritur tamen; sed vivit ut sæpius moriatur in dies, in horas, in momenta propè omnia.

Carcerem Tertullianus appellavit domum diaboli, ex eo quòd plerumque illuc trahantur homines scelerati. Quod si is domus est diaboli; multò magis illius domus erit scelerata conscientia: certè domus erit, ergastulum erit, carcer erit mali demonis, quo quid horribilius dici possit, non video.

Descendo ad alias ejusdem malæ conscientie notiones.

V. Vermis.

Ecclesiastico, hoc est sapienti, vermis est, vindicta carnis impii, ignis & vermis.

Cap. 7. v. 13.

Vermis, inquit, D. Thomas est conscientia remorsus, qui dicitur vermis in quantum oritur ex putredine peccati, & animam affligit, arrodit, exedit.

Vermis est, ait Ambrosius, eo quòd irrationabilis anima peccata mentem rei, sensumque, compungunt, & quadam exedunt viscera conscientie, quæ tanquam vermes, ex unoquoque nascuntur, tanquam ex corpore peccatoris.

Reus peccati homo abiecit se quodammodo ad belluas, & animantia bruta, infecit se infami, pudendaque putredine: quid mirum si ex ea nascatur vermis, id est conscientia, quæ eum rodat, exedatque.

Pœtæ in docta commenta faciles effixerant vulturem, qui Titii jecur tenaci dente roderet, nec tamen penitus arrodere, de quo extat illud Virgilii:

*Nec non & Tithyon, terra omnipotentis alumnus,
Cernere erat, per tota novem cui jugera corpus
Porrigitur, rostroque immanis vultur obunco
Immortale jecur tundens, secundaque pœnis
Viscera, rimaturque epulas, habitatque sub alto
Pectore, nec fibris requies datur ulla renatis.*

Lib. 6. Æneid.

Hæc est fabellæ series, hæc imago Titii, ex qua ad institutum nostrum ista traducit Macrobius: Vulturem, inquit, immortale jecur rodentem nihil aliud intelligi voluerunt, quàm tormenta mala conscientie obnoxia flagitio viscera interiora rimantis, & ipsa vitalia indefessa admissi sceleris admonitione laniantis, semperque curas, si quiescere forrè tentarint, excitantis, tanquam fibris renascentibus inhaerendo, nec ulla sibi miseratione parcentis, lege hac, qua se iudice nemo nocens absolvitur, nec de se suam vitare potest sententiam.

Nimirum severa lex conscientie, qua absolvitur nemo, damnantur omnes.

Crudeles morsus, qui vel ipsa animæ depascantur viscera.

Tenaces morsus, qui ferali dente, ita rodunt, ut atrodant nunquam: nempe in sua supplicia, perennesque pœnas, semper renasci videtur conscientie vermis, ut verum sit illud Salvatoris optimi, Vermis eorum non moritur.

Marc. 9. 9.

Ab hoc verme, dum sibi malè timet, cavetque S. Olympius Abbas, specum elegit circa Iordanem, eamque

que apertam, atque patentem, tum ut solis æstu, atque ardore laceraretur totus, tum vel maximè, ut culicum aculeis conficeretur.

Causam rogatus, & sedis illius incommodæ, & spontanei tormenti, respondit non tantum æquo animo; sed & libenti id ferre, ut servaret se indemnem à verme conscientiæ, qui & vivos & mortuos depascitur, adeo hic illi odio, fuit, atque horrore.

VI.
Flagrum.

D. Chrysostomo, conscientia prava flagellum est, quo diu, noctuque vapulat, atque contunditur, quisquis est peccati conscius.

Scortator, inquit, adulter, aut fur, non modo cum accusatur ipse, verum etiam cum audit alios eadem ausos accusari, ipse videtur flagris cedi, alius quidem vocatur in jus, hic verò flagellatur.

Nimirum conscientia est illi veluti domesticus carnifex, sub cuius manu & flagellis gemit, & hoc quidem sine requie, & sine ulla intermissione: adeo verum illud Romani Sapientis, *Conscientia ante peccatum frenum; post peccatum est flagrum*: quod pœnæ genus ut continuum, sic & peracerbum: ut enim è Poëtis unus aliquis, quid acerbius quàm

Nocte dieq; suum gestare in pectore testem

Occultum, quatiente animo tortore flagellum.

VII.
Equuleus.

D. Augustino conscientia admissi sceleris rea, est menti pro equuleo.

Savitia mortalium, inquit Seneca, commenta est equuleos, cruces, unum & tunicam alimentis ignium illitam, aliq; id genus, vel torquendus reus, vel exprimenda per vim veritati. Neque his opus peccatori; utpote cui ipsa conscientia est pro equuleo, cruce, unco, tunica, & aliis ejusmodi crudelis laniæ instrumentis; quæ sunt illi pro equuleo.

Benè habet, si in eo sese spontè suspendat quisquis est reus: erit illi, non tam pro supplicio, quàm pro peccati remedio: quod & suadet, probatque ille ipse Hipponensis Præsul: illum audiamus, sic enim animum peccati conscium compellat.

Nihil tibi dixit de te conscientia? Si nolis negare, utique dixit; nolo audire quid dixerit, tu judica quod audisti. Dixit de te quid feceris, quid acceperis, quid peccaveris. Vellem scire qualem sententiam protulisti, si benè audisti, si rectè audisti, si in audiendo te justus fuisti, si tuæ mentis tribunal ascendisti, si teipsum ante ipsam in equuleo cordis suspendisti, si graves tortores adhibuisti timoris.

Benè audisti, si sic audisti, & praeval dubio pœnitendo peccatum puniisti.

Haëtenus S. Antistes, quo authore, conscientia est cordis equuleus. Si in eo spontè suspenditur reus animus, bonum omninò factum; sin autem invitet, non erit ad veniam; sed ad pœnam. Ne porrò ad hanc esse velis adhibe pro tortore *Timorem*, sed *timorem Dei*, erit ille non solum pro tortore: sed & pro medico utque sit, urget, instatque D. Augustinus, à quo discedo, ut transeam etiam ad profanos. His depravata conscientia est pro domesticis furiis. audi Romanum Oratorem. Sic ille quondam in oratione, quam habuit pro Roscio Amerino.

VIII.
Domestica furia.

Nolite mirari, quemadmodum in fabulis, sæpenu-mero videtis eos, qui aliquid impiè sceleratèque commiserint, agitari, & perterriti furiarum tædis ardentibus; sua quemque fraus, & suus terror maximè vexat, suum quemque scelus agitat, amentiaq; afficit, sua mala cogitationes conscientiaq; terrent.

Hæc ubi, ea qua valet facundia, extulit, tum è pulpito, pronuntiat illud quod verissimum & longa sæculorum omnium experientia, probatum est.

Hæ sunt impiis assiduæ domesticæque furia. Ne multis chartam onerem, uno, alteròve exemplo, contentus ero.

Unum dabit *Gallus Caesar*, qui cum Constantio imperabat. Hic paulò antequam ab eo necaretur

noctu agitatus fuit terroribus larvarum ex multorum homicidiorum, quæ patrarat conscientia. ita de illo Ammianus Marcellus.

Inter hæc, inquit, per inducias naturæ conquiescentis, sauciabantur ejus sensus circumstridentium terrore larvarum, interfectorumque catervæ, correptum eum in somnis, uncis furialibus, objectabant.

Quod illi, hoc & *Neroni*, post homines natos crudelissimo, de quo, ita Suetonius post occisam matrem.

Neque sceleris conscientiam, quanquam & militum, & Senatus, populique gratulationibus confirmaretur aut statim, aut unquam, postea ferre potuit; sæpè confessus exagitari se materna specie, verberibus furiarum, ac tædis ardentibus, quæ si extinguerentur cum vita, reæ conscientia benè esset; at neque cum illa extinguuntur, sed accenduntur magis, & durant in ævum omne, etiam quod horreas, quod expavesceas apud ipsos inferos: nec mirum, cum *infernus quidam sit rea conscientia*, ut verè D. Bernardus, & quia infernus est, eum secum trahit nocens, etiam ad inferos. Primò quia eodem se trahit.

Quæsitit aliquando D. Augustinus, *seipsum quo fugiturus est homo?* Et respondit *quocumque fugerit, se, talem trahit post se, & quocumque talem traxerit se, cruciat se.*

Secundò, quia scelus unà cum seipso trahit, adeoque & tormentum: *sceleris enim in scelere supplicium est*, ut disertè Seneca, & *prima & maxima, peccantium est pœna, peccasse.*

Tertiò, quia ut in inferno nullum est solatium, nullum perfugium, nulla requies, nullæ feriæ: sic nec erit ab inferno conscientia. Unde enim huic solatium? A rebus conditis? Nullum. A conditore? Etiam nullum. Ad quem perfugium? Ad Deum? Hostis est. Ad cœlites? Offensi sunt. Ad socios? Augebunt illi cruciatum. A delitiis, & voluptatibus, nullæ ibi sunt nec verò esse possunt.

Unde requies? Unde & feriæ? Conscientia (ut hic dum vivimus infernus sit) habet tamen & requiem & ferias suas. Subinde enim conscientia laniam, & morsus, nonnihil distinemus, & arte fallimus, aut certè delinimus, nunc legendo, nunc colloquendo, nunc laborando, nunc hilarius commessando, nunc etiam huc illuc commigrando, & saltem dormiendo, eos languores fallimus, & tantisper declinamus. At ubi, cum seipsa conscientia suæ infernum mens damnata ad inferos detruserit, nulla erunt amplius quietis intervalla, interpirationes nullæ, non somnus, non quies, lectio nulla, colloquium nullum, commestationes nullæ, peregrinatio nulla, consolatio nulla, in tota quanta erit æternitate, ea conscientia vipera laniatum pectus undique perrodet.

Postremum, in quo infernus, & conscientia mala conveniunt, est istud, quod sicuti in illo damnatis est & mors vivens, & *vita semper moriens*; ita vivis etiam in hac. Et inde illæ D. Bernardi voces, & ille timor, quem sic expressit.

Horreo vermem mordacem, & mortem vivacem, horreo incidere in manus mortis viventis & vita morientis. Hac est secunda mors, quæ nunquam peroccidit, sed semper occidit.

Ita D. Bernardo, à conscientia verme, est mors vivens, & vita moriens.

Hæc porrò mors, & hæc vita, adeo gravis est, ut inventi sint plures, qui ultro mortem etiam per extrema supplicia sibi accersiverint, pertæsi illius & vitæ & mortis, quæ erit è mala conscientia.

Ita Valencenis, urbe Belgica & nobili, vir quidam non infimæ notæ, se ultro iudicibus stitit, ultro in vincula venit, & mortem à carnificis ferro invenit, ut conscientia mortem semper viventem, & vitam semper morientem, evitaret.

Lib. 14.
Histot.

IX.
Infernus.

In Psal. 43.

X.
Mors vivēs,
& vita moriens.

Annua
Societ.

Hic cum alterius conjugem deperiret, illius virum è medio sustulerat, ut ea liberius potiretur. Res erat occulta, rectum facinus, nec notum nisi immortalibus. At reo uni notum, & hoc plus satis ad laniam, ad mortem viventem, & vitam morientem. Hujus certè impatiens, iudices adit, reum se fatetur, & homicidii, & adulterii. Quid deinde? Primum est habitus ut amens, & mentis impos, ut qui infamiam, & mortem infamem sibi ultrò accerferet, quam alii tantoperè averfantur, & fugiunt; deinde cum non dubia daret perpetratae cædis argumenta, capitis damnatus est, addiditque ad fidem commissi sceleris, esse in urbe foeminam ejusdem secum, & cædis, & adulterii consciam, atque participem, quam nisi manifestaret, scire se illam in ejusdem sceleris conscientia permanfuram, atque ita futurum fuisse falsa est, cum asseruit, bis, tæve ad sacerdotem se accessisse, hujus noxiæ confitendæ gratia: sed irritò semper eventu; victa enim pudore, quod latebat, scelus reticebat. Societatis nostræ Patres, utriusque supplicio interfuerunt, atque ad mortem piè oppetendam instruxerunt.

Epist. 97.

Ita nimirum, ut Senecæ verbis utar: *Hic consentiamus oportet mala facinora conscientia flagellari, & plurimum illi tormentorum esse, eò quod perpetua illam sollicitudo urget, ac verberat. Et hoc ipsum argumentum est, natura nos à scelere abhorre, quod nulli non etiam inter tuta timor est: multos fortuna liberat pœna, metu neminem. Quare? Quia infixa nobis ejus rei aversio est, quam natura damnavit. Ideo nunquam fides latendi sit, etiam latentibus; Quia coarguit illos conscientia, & ipsos sibi ostendit.*

Et ita coarguebat illum, cujus jam memini, & ipsum sibi ostendebat, & quia sic & coarguebat, & ostendebat, ideò, & cruciabat quàm maximè, & longè plus ipsa morte per extrema supplicia aliquando exprimenda.

QUÆSTIO SECUNDA MORALIS.

*De tribus Affectis malæ Conscientiæ:
Timore, Dolo, Pudore.*

Antiquum illud, & longè verissimum, *Mali corvi malum ovum.* Et malæ conscientiae partus pessimi. Ex his unus est *Timor*, cui nihil tutum, securum nihil. Alter est dolor, qui mentem à scelere corruptam invadit, atque lancinat. Postremus est pudor, qui faciem rubore tingit, & animum pudenda & noxia verecundia suffundit. De hoc, & illis pauca.

§. I. DE TIMORE.

Ad illa Sapientis verba: *Cum sit timida nequitia, dat testimonium condemnationis, semper enim præsumit secula perturbata conscientia.* Cap. 17. vers. 10.

Quis ille Timor, & quantus?

Hic injici potest primum ea quaestio, quid sit timor? tum à mala conscientia quantus?

Aristoteli, *Timor est expectatio mali*, & inter cæteros animi motus, ferè magis obtinet rationem passionis; imò est specialis passio.

Ciceroni, *Timor est metus mali impendentis.* Quis porrò sit ille? & quantus, patebit ex iis quæ subjiciemus.

Inter bonam, & malam conscientiam hoc interest; quod illa ubique sit sua, sit libera, sit tranquilla, sibi enim illa imperat & passionibus, sibi Rex est & suis: è contrario hæc nullibi sua, nullibi libera, nullibi se-

cura, quod bellè expressit Seneca in Thyeste, ubi sic canit:

Rex est qui posuit metus.

Et diri mala pectoris

Mens, Regnum bona possidet.

Rex est qui metuit nihil,

Hoc regnum sibi quisque dat.

Pulchrè, *Hoc regnum sibi quisque dat*, à bona scilicet conscientia; à qua & bonæ menti regnum est & summa ac beata tranquillitas, ut contra à mala conscientia miserabilis servitus, metus, pavor, tremor: ut enim ille ipse Seneca:

Scelerum sibi conscius cuncta expavescit, seq. non credit sibi, qui enim crederet, cum ipse sibi hostis, ipse accusator, ipse iudex, ipse sit tortor, à quo hoc primum tormentum. *Timor?* quis enim alius scelera tam mentem invadat, quis occupet prius? *Cum sit timida nequitia, dat testimonium condemnationis.*

Rectè timida, pavida, tremula est omnis nequitia, seu eam furti esse voles & rapinæ, seu homicidii & cædis, seu adulterii, seu aliam quamvis.

Et hunc timorem, pavorem, tremoremque graphicè describit D. Chrysostomus in adulteris, ut ex illis, de aliis omnibus facile sit judicium: sic enim de illis:

Timor undique, ac tremor, suspicio & anxietas angulos metuit, umbras ipsas formidat, suos ipsius famulos, conscios, inscios, illam ipsam quam corrumpit, & virum divitiarum quem affecit contumelia: cujus rationem hanc reddit: conscientia.

Obambulat amarum accusatorem, circumferens conscientiam, cum sit suo ipsius iudicio damnatus, nec vel ad breve tempus possit respirare. Qui enim possit? cum semper præsumat secula, perturbata conscientia: hoc est ut alii vertunt, *nequitia constricta, coarctata, compressa à conscientia*, in eum ferè modum, quo reus à laqueo constringitur, dum strangulatur & suffocatur. Simili protectò ratione conscientia, & nequitiam ipsam, & hominem nequam constringit, coarctatum angit, strangulat; quæ res exemplis erit illustrior, quàm verbis.

Ea repetemus ab ipsa nascentis mundi infantia, & ab hac etiam ad ætates alias deducemus.

Orbis hic aspectabilis, adhuc erat in cunis, nec sciebat quid esset timere, didicit magistra conscientia, & quidem suo malo.

Erat Adam in Paradiso Terrestri, voluptatis sede, aperta, permissaque illi omnia, fructus omnes obvii & liciti, si unam arborem excepisses, è qua quid decerpere illi nefas: quid deinde? decerpit, comedit, atque in scelus ruit: quid tum? adest illicò vindex Deus, Paradiso inambulat, & quærit, *Adam, Gen. 3. Adam ubi es?* ecquid ille: *Vocem tuam audiivi in Paradiso, & timui.*

Unde timet? unde & timere doctus? suavis erat, amica, paternaque vox Dei, Paradisus erat sedes amoris, domus voluptatis ac deliciarum, nec in eo ullus accusator auditus, nec severus objurgator, nec rigidior iudex, tantumque ad aures appulerant binæ illæ, mollesque voculæ. *Adam Adam ubi es?* non ibi irarum fulmina, non tonitrua verborum, non minæ truces, non intentata supplicia, non ignes, non cruces, non ferrum, non vincula: Horum omnium nihil. Et tamen timet, fugit, & abscondit se, quasi jam jam fulmine percutiendus. Quæ timoris causa? quæ ratio fugæ tam præcipitis? cur & quæsitæ illæ latebræ: illum audiamus.

Hanc certè prætexuit, *quia nudus eram.* Ecquid illud? nunquid & antea nudus? nunquid & nudus à prima sui creatione? Enimverò toto corpore nudus: sed jam animo nudus, nudus ab innocentia, nudus à gratia & scelere, ceu infernali sago malè tectus. Falleris ergò, falleris ô Adam, non quia nudus eras, ideò timuisti, ideò & fugisti, teque abscondisti; sed quia peccator eras, & jam eum te conscientia timida accusabat, arguebat, damnabatque.

Quare.

Quare, dic oro, inquit D. Chrysostomus, quare timuit Adam? quoniam videbat sibi trucem stare accusatorem (conscientiam dico) neque enim alium oburgatorem habebat, & testem peccatorum, sed unicum illum, quem intrinsecus circumferebat. Ab illo timere doctus, docti & posteri omnes, non alia magistra, quam timida conscientia.

Exemplo erit Cain, qui secundus ab Adamo peccavit. Vix terra ab Abelis sanguine rubuerat, cum & ipse infamis fraticida erubuit, expalluit, & contremuit totus, ac fugit.

Sed cur tremuit? Et fugit? Quis enim urgebat hostis? Unus erat in orbe Adamus, isque pater, una & erat Æva, eaque nimium quam blanda mater, quis ab hac, aut illo metus? Omnino nullus: cur igitur fugit? Et à quo fugit?

Fugit enim verò à terra, quæ conscia erat tam infandæ cædis, quæ innocente sanguine jam tum erubescerebat. Fugit à voce sanguinis, quæ de terra clamabat in Cælum. Fugit à seipso, & timet. Quia proprium est nocentium trepidare, fugit perturbata conscientia, cujus arma, vimque potentem horret.

At quo fugit? In plagam Orientalem Eden, hoc est (Interprete D. Hieronymo) terram instabilem, & fluctuantem: quæ enim potius impio pede calcari terique debuit? Tremulus erat pes, tremula, & conscientia, ab illa & solum ipsum tremere, & quodammodo nutare illi videbatur: non nutabat tamen; sed id vitii sibi fingeat reus innoxii sanguinis animus, quem ut in tuto reponeret, ædificavit deinde civitatem, cujus vallo seipse cingeret, cujus muro se tueretur.

Sed errabat improvidus, & nimium quantum errabat. Hostem, qui extrinsecus est, excludere, atque arcere potuit à suis mœnibus; at qui intrinsecus latebat, qui in animæ penetralibus habitabat, expelli omnino non potuit. Ab illo perennes & truces minæ, & vis semper parata: sicque intestino ac domestico tumultu, belloque turbata, ac perturbata omnia, & quamvis foris esset alta pax, domi tamen erat acre bellum, & hoc quia *semper præsumit seva perturbata conscientia.* Et ea Caini fuit, de qua sic D. Ambrosius.

Cum adhuc à Domino pœna cessaret, torquebat eum suorum conscientia peccatorum, Latebat miser, tremens, & timens, & cum adhuc percussor deesset, ipsa sese injusti vitæ cruciabat. Acceperat signum, ne eum aliquis occideret, non ut vitæ suavitatem frueretur; sed ne mors auferret ærumnam; meruerat quidem ut percussor inhiberetur: sed sine ulla intermissione, ipse sibi suus carnifex erat, ipse percussor, & hoc quidem à timore, & tremore perenni, qui illi erat pro carnifice, pro percussore.

Ea nimirum in scelere, sceleris est pœna, eaque triplex, de qua disertè Seneca, cui hæc.

Prima, & maxima peccantium pœna est peccasse. Altera quod nec ullum scelus, licet illud fortuna exornet muneribus suis, licet tueatur, ac vindicet, impunitum est, quoniam sceleris in scelere supplicium est.

Et hæc Seneca iudice, prima est pœna, quam ut ait secunda pœna, premunt ac sequuntur, videlicet, timere semper, & expavescere & securitati diffidere.

Hujus porro & timoris, & pavoris, & diffidentiae rationem, modumque subjicit, & sic ait conscientia. Aliud agere non patitur: ac subinde respicere ad se cogit. Dat pœnas quisquis expectat. Quisquis autem meruit expectat.

Tutum aliqua res in mala conscientia præstat, nulla securum. Putat enim, etiamsi non deprehendatur, posse deprehendi, & inter somnos movetur, & quoties alicujus scelus loquitur, de suo cogitat, non satis illi oblitteratum videtur, non satis tectum. Hæc ubi protulit de causa timoris illius ac diffidentiae: tum illud effert, velut è tripode oraculum: *Nocens habuit aliquando latendi fortunam, non experientiam.*

Experientiam appello, propè Sæculorum omnium etiam in altissima fortuna, etiam in purpura & scepro.

De Domitiano Imperatore, deque ejus continuo timore, & violentæ mortis metu, ita Suetonius:

Tempore, inquit, suspecti periculi appropinquante, sollicitior in dies, porticum, in quibus spatium consueverat, parietes phentige lapide distinxit, è cuius splendore per imagines quidquid à tergo fieret, provideret; ac non satis providit, impio enim, nulla satis est humana providentia.

In solenti fastu Deum se appellari voluerat Domitianus, Christianos ferro, & flamma è medio sustulerat. quid deinde? Post tot, ac tanta, tamque innania flagitia.

Primò ingenti timore, pavoreque percussus, deinde & suorum, etiam amicorum odio. Denique & violenta morte, à suis sublatus est.

Ita sceleratis nihil satis cautum, nihil impunitum. Et ut daremus impunitum esse, atque à cæde, ac vulnere immunè, at nunquam à timore, metuere.

Exemplo erunt etiam in diademate Reges, ac Tyranni, quos dum cruciat, ulcerata conscientia, atque ex ea malorum impendentium metus, stulta ac ridenda mortalibus providentia sibi malè cautum voluere.

Masanissa Rex parum fidei in pectoribus hominum reponens, salutem suam custodia canum vallavit, nec tamen ab ea custodia securus, & metu vacuus; terrebat ille quidem suos, sed & à suis terrebatur magis: adeo verum illud Poëtæ antiquioris.

Qui terret, plus ipse timet, fors ista Tyrannis convenit Et ea convenit Dionysio, Syracusanorum tyranno, cujus metum insolentem describit Orator Romanus.

Quin etiam ne tonsori collum committeret, tondere filias suas docuit. Ita sordido, ancillarique artificio, Regiæ Virgines, & tonstriculæ tondebant barbam, & capillum Patris.

Et tamen ab iis ipsis, cum jam essent adultæ, ferum removit, instituitque, ut candentium juglandium putaminibus barbam sibi, & capillum adurerent. Cumque duas uxores haberet, haberet Aristomachen civem suam: Doridem autem Lorcensem, sic noctu ad eas ventitabat, ut omnia specularetur, & perscrutaretur ante. Et cum fossam latam cubiculari lectulo circumdedisset, ejusque fossæ transitum ponticulo ligneo conjunxisset: eum ipsum, cum fores cubiculi clauserat, detorquebat. Idemque cum in communibus suggestis consistere non auderet, concionari ex alta turri solebat.

Et hæc de Dionysio Tyranno, qui totus erat in metu, quia totus in sceleribus, à quibus etiam timida illi conscientia.

Ne eodem timore labores, Amice Lector, paucis ostendo, quis in Sapientem, quis & in te cadere debeat: erit ille duplex, unus tuipsum, alter Dei.

De illo sic Thales Milesius, unus è Sapientibus Græciæ, apud Ausonium.

Turpe quid ausurus, te sine teste, time.

Hoc fuit Sapientis effatum, cui consonat & istud dictum Pythagoræ, inter cujus aurea carmina hæc leguntur.

Quod turpe est, neque cum alio, neque privatim facies, omnium verò maximè metue teipsum. Metue deinde, & Deum: probè doctus ex illo Christi oraculo.

Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timeate eum, qui potest &

animam, & corpus perdere in gehennam: ac si manifestius dicat, inquit D. Bernardus, hunc timere, ne illos timeatis. Repleat vos spiritus timoris Domini, & timor alienus locum non habebit in vobis.

Alienum appellat timorem, qui est ab homine; alienum & ego dixero, qui est à perversa conscientia: quia etsi domesticus, alienus tamen à ratione, à Deo,

Cap. 14.

Serm. 13 in Psal. Qui habitat.

Hom. 17.

Seneca Ep. 94.

In Psal. 35.

Epist. 97.

Epist. 105.

Deo, à bona conscientia, quam sectari debet quisquis est homo, id est compos rationis. In illa quietem inveniet, in illa & pacem ac tranquillitatem; quidquid demum extrinsecus appellat mali; ut enim disertè Seneca.

Conscientia etiam obruta delectat, quæ concioni, ac fama reclamationat, & in se omnia reponit, & cum ingentem ex altera parte turbam contra sententiam aspexit, non numerat suffragia, sed una sententia vincit. Si verò bonam fidem perfidia supplicii affici videt, non discedit è fastigio; sed supra pœnam consistit. Et ita consistas oportet, mi Lector: consistes autem si in te omnia reponas, si una conscientia sententia vincas.

§. 2. DE DOLORE.

Ad illa verba: *Ecce parturit iniquitatem, concepit dolorem, & peperit iniquitatem.*

Psalm. 7. vers. 15.

Quis ille dolor, & quantus?

Hic primùm incurrit ea quæstio, quid sit dolor, tum ecquis ille & quantus, qui sceleratæ menti insidet?

Quid dolor? Dolor Philosopho dicitur *sensus aliquis præsentis mali.*

Latino Oratori, est *agritudo crucians*. Ea porro ægritudo alia est atque alia, & hinc aliæ atque aliæ doloris species, vel quasi species, quas longo ordine recenset.

Quam varius?

Angor est agritudo premens.

Luctus, est agritudo ex ejus, qui carus fuerit interitu acerbo.

Mæror, est agritudo flebilis.

Tuscul. quæst. l. 4

Ærumna, est agritudo laboriosa.

Dolor, est agritudo crucians.

Lamentatio, agritudo cum ejulatu.

Sollicitudo, agritudo cum cogitatione.

Molestia, agritudo permanens.

Afflictio, agritudo cum vexatione corporis.

Desperatio, agritudo sine ulla rerum expectatione meliorum.

Ita Ciceroni varius est, & multiplex dolor.

T. 2. Qu. 35. ars. 1.

D. Thomæ Aquinati; *Dolor est passio animæ in appetitu sensitivo, vel intellectivo.*

Dicitur autem lingua Latia, *Dolor* à dolando; est autem dolare, vel edolare, idem atque minuere, quod est fabrorum, cum scilicet materiæ complanatur asperitas, cum & ipsa minuitur. Et ita, sumpta inde metaphora; ut lætitia augentur corpora, ita dolore minuuntur, atque edolantur.

Hebraica lingua, dolor audit *Deabak*, à verbo *Daab*, id est tabuit, atque elanguit: sicque dolor est tabes quædam, & languor animi, sub illius mole quasi fatiscens.

Quantus autem sit ille in ulcerata à peccato conscientia, aperient eæ quæ sequuntur pagellæ, aperiet & ipse Regius Vates, qui sic aliquando de illo:

Psalm. 7. v. 15. *Ecce parturit iniquitatem, concepit dolorem, & peperit iniquitatem.*

Hic videtur præposterus ordo, & quædam Hysterologia; est enim prius natura concipere, tum parturire, sive eniti; denique parere, ut hunc nodum solvat D. Hieronymus, ita vertit: *Ecce parturit iniquitatem, postquam concepit dolorem, & peperit iniquitatem.*

Sicque prior fuit conceptio doloris, tum parturitio iniquitatis, denique partus iniquitatis.

Euthymius aliter hunc nodum dissolvit. Illi enim parturitio iniquitatis, est prima cogitatio ejusdem, ad quam illicò sequitur doloris conceptio, tum partus iniquitatis, quæ ut sit, à voluntate sit, oportet, vel ut alii, iniquitia, cum animo & cogitatione habetur, veluti parturitur; cum autem

consensu & voluntate admittitur, tum verò concipitur; denique cum opere expletur, tum in lucem editur.

Et hæc paucis, pro ea, quæ est Authorum inter se pugna, in qua id notari velim, quod ad rem meam facit vel maximè, quod pro ea vocula, *concepit dolorem*, Hebraicè legitur *Hamal*, id est peccatum: quasi idem omninò sit, *peccatum & dolor*, idem partus peccati, & doloris.

Quo posito, hic inquiri, quis & quantus sit ille dolor? Verbulo absolve, quantus & parturientis; imò & major.

Appello D. Chrysostomi fidem, atque auctoritatem in illa ipsa Davidis verba. *Ecce parturit iniquitatem, & concepit dolorem.*

Quemadmodum, inquit, mulieres parturientes à doloribus discerpuntur, ita etiam, qui fecit dolum, discerpitur, & non levi aliquo, sed vehementissimo dolore afficitur.

Hæc S. Præsul, qui deinde ostendit quantum intersit inter dolores parturientis, & peccatoris.

Primùm cum mulier concipit, nullum percipit dolorem: sed potius aliquem voluptatis sensum.

Deinde, neque cum uterum gestat incurrit ferè dolor aliquis: sed in ipso tantum partu eæ sentiuntur angustia, in quo longè melior est fors parturientis, quàm peccatoris. Hic enim prius concipit dolorem, quàm iniquitatem parturiat. *Quia hic dolor, inquit, est à principio; simul enim ac quisquam de malo consultavit, tumultus est, & turba in cogitatione:* & hinc acer sensus doloris: suæ illius propositionis testem appellat *Achabum*, qui priusquam vineam raperet, de ea vel tantum cogitans, ingenti dolore excruciabatur. De eo excipe scripturæ sacræ sensum, & verba:

Venit in domum suam, indignans, & frendens 3 Reg. c. 11.

Ecce agritudo quanta, quantus & angor animi. Et projiciens se in lectulum suum, avertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem. 2. 4.

Ecce ægritudo quanta, quantus & mæror animi, quanta & ærumna, quanta & sollicitudo, quanta & molestia, quanta & corpusculi afflictio: non enim *comedit panem*, non gustavit quicquam. Quod sit tantus dolor, vel à meditato tantum scelere, quantus à concepto, quantus ab edito? Tantus certè, quantus & parturientis; imò & major. Indignatur enim animo, dentibus frendet, & stridet, abjicit se in lectulum quasi fatiscens sub immani pondere doloris. Avertit faciem suam ad parietem, fortè ne pallor veniat in aliorum oculos, ne manantes per ora lacrymæ. Et non comedit panem; in se, & corpusculum sævit impatiens doloris. Juvat de illo iterum audire quid Orator aureus.

Considera, inquit, cum ille vineam concupivisset, quantum dolorem senserit. Et causam subdit:

Quoniam conscientia non ferebat sententiam: ingressus tristis, humi procumbens, confusus, vel ipso aspectu præ se ferens conscientia condemnationem.

Ecce primam, in quo dolor peccatoris major est dolore parturientis. Alterum est, quod hic brevis sit, superinfuso deinde gaudio ita mitescat, atque eluatur totus, ut ne illius quidem memoria superesse videatur.

Testor primæ veritatis oraculum. ita habet: *Mulier cum parit tristitiam habet: at cum pepererit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum.*

At res se aliter habet à peccati partu. Vix enim hic in auras evasit; vix primam lucem vidit, cum ingens oritur dolor, acres stimuli, perennes angustia, nec finem inventuræ, nisi cum partu. Diceret doloris esse fœtum, non peccati.

Quod si in hoc concipiendo aliquis fuisse videatur voluptatis æstus, mox ea extincta, *amarus pœnitentia*

conc. 4. de
Lazaro. *rentia fletus succedit, contra quam evenire solet partu-
rientibus, ut disertè D. Chrysostomus.*

Lib. 2. de
Abraham
6. 4. *Causam illius hanc reddit, D. Ambrosius, quia
dum in quadam sumus delinquendi libidine, nebulis qui-
busdam conscientia mens obducitur, ne videat eorum,
quæ concupiscit deformitatem: sed cum omnis nebula tran-
sierit gravia tormenta exercentur in quodam mala con-
scientia secretario.*

*Ecce dolorem, ecce gravem ab illo lanienam, &
hæc quidem, non foris; sed intus; non in publico;
sed in secretario conscientia.*

*Demus aliqua illius exempla ex antiquitate petita
ad posterorum bonum. Fuerat olim Flaccus Præses
magnæ Alexandria, Principis urbium, Ægypto Præ-
fectus, Provinciæ felicissimæ, in qua primum ex-
pertus erat fortunam ut matrem; dein ut nōvercam;
sed suo vitio, dum enim in ea præfectura iniquius,
quàm par esset, se gerit, in Andrum Insulam est rele-
gatus; eam dum appelleret, ita dicitur allocutus.*

*Quomodo vocabo hanc Insulam? Exiliūme, an no-
vam patriam? An portum? An refugium miserum?
Sepulchri nomen maximè convenit: siquidem infelix ego
meipse quodammodo in sepulchrum infero.*

*Ecce qui parturit injustitiam, ut concipit dolo-
rem: cum ipse aperuit in ea Insula, ac veluti profce-
nio, ac miseriarum suarum theatro, excipiamus &
ipsi illius æstus, atque angores, non meis verbis,
sed mutuata Philonis Judæi eloquentia: sic ille, hu-
jus ore, calamoque.*

Lib. in Flac-
cum. *Adeo trepidabat infelix Flaccus, ut non aliter, quàm
insanus profliret, ac ultro, citroque duceretur, manus
complodens, femora percutiens, humi se affigens, &
clamitans. Interemi quosdam, interimunt me alii,
me connivente quidam lapidibus sunt obruti, quidam vivi
combusti, quidam raptati per forum medium, donec fru-
stratim lacerarentur.*

*Hæc ubi extimulante conscientia de suis ipse sce-
leribus, tum & ista. Horum facinorum pœna me ma-
nent, sat scio, & dira jam stant tanquam in carceribus,
ut obice rupto properent in meam perniciem: imò jam in
horas præmior, multas mortes sustinens, ante ultimam.*

*Ecce mœrorem, ecce ærumnam, ecce dolorem,
ecce sollicitudinem, malæ utique conscientia, malos
partus, de quibus aliisque ita deinde Historicus.*

*Atque ita sæpe territabatur horrore quatiente membra
omnia, animo quoque contremiscente, anheloque pectore,
quandoquidem spes cum desituebat, unica vitæ mortalis
addita consolatio.*

*Ecce desperationem, quæ doloris est summum.
Nullum unquam sollicito felix oblatum est auspiciū,
rumores adversi afferebantur, molestus vigiliis somni suc-
cedebant turbidi.*

*Et hæc Philo de impetu doloris, quem injusto
Præfidi inferebat mala conscientia, cujus impatiens
ipse Flaccus exclamat, amenti & desperabundo similis:*

*Quousque tandem ferreus durabo in tot casibus? scio
me molliorem, quàm ut mihi mortem consciscam: nimi-
rum hoc quoque vetat meus genius, ne citò abrumpan
vitam miseram, ut malum dilatum cumulet, ineatque apud
injustè per me necatos uberiores gratiam. Talia revol-
vens animo, trepidus expectabat finem fatalem; inquit
Historicus. Quem enim aliam expectet, cui à sce-
lerata conscientia tantus incubat dolor, mœrorque,
sed antiqua, inquires, sunt ista, & ipso sæculorum lap-
su detrita, demus aliud, quod nostra vidit ætas, &
ingemuit.*

*Crombecius in libro, cui titulum fecit de studio per-
fectionis, hæc memorat.*

*Annis ab hinc non multis, vir imprimis locuples,
scelus admiserat, quod prodere, & in aures confes-
sarii deponere, morte pejus, & damnatione ducebat.*

*Agitabat interea hominem versabatque cons-
cientia, & ad peccati virus evomendum acriter exti-
mulabat: quid deinde?*

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

*Fortè Antuerpiæ inaudierat, neminem teneri ea
peccata confiteri, quæ memoria exciderant.*

*Hanc ergò doctrinam tegendo sceleri opportu-
nam ratus, nihil non est molitus, ut scelus illud vo-
luntaria oblivione sepeliret.*

*Ivit per omnia voluptatum genera, miserandæ
oblivionis venator, & aliis atque aliis criminibus
sefe implicuit, peccata peccatis accumulans, vel ut
antiquum illud, eorum quasi mole tegeter obrueret-
que, vel ut novis conscientia tumultibus, vetus ille
tumultus, & mordicans animi cura, quasi clavus clavo
pelleretur. Sed in vanum abiire omnia, quò enim
impensius sopire, atque extinguere conatur, eò ex-
citatur inflammaturque vehementius, malumque in
conscientia sævit magis.*

Quid igitur agat? Quòve se vertat?

*Equum parat, conscendit, excedit domo, quasi
seipsum unà cum conscientia morsu relicturus in
Belgio: sed post equitem sedet atra cura.*

*Venit in exteras regiones, maria tranat, & solum,
Cælumque mutat: sed & verissimum experitur illud,
Cælum, non animum mutant, qui trans mare currunt.
Secum ipse miser trahit comitem conscientiam, &
seipsum etiam extra Patriæ fines invenit, nec, ut
maximè velit, deponere potest.*

*Quid igitur? Aliò vertit consilia. Animum flu-
ctuantem, ad studia appellit, iisque potissimum
scientiis incumbit, quæ totum hominem rapiunt,
sibi que astringunt arctius, cujus generis, sunt Ma-
thematica, Astrologica, & his affines disciplinæ,
ut dum iis occupatur animus, alia ab illis omnia
procul esse faciat; sed & hic conatus incassum
cecidit.*

*Audit tandem peccata contritione deleri, & eleē-
mosynis redimi; & ad has, atque illam velut ad an-
choram confugit, si fortè istis sistat, temperetque
tumultuantes animi impetus, crudelemque conscien-
tia lanienam. Tum etiam dormit in cinere, &
silicio, vino abstinet, corpus jejuniis macerat, sti-
pem pauperibus erogat liberalius, ut eā vel scelus
admissum redimat, vel expiet.*

*Bonum omninò factum: sed neque tamen hoc
atrox vulnus sanari potuit, neque insitus animæ do-
lor mitigari. Hæret infixæ menti lætalis arundo.*

*Quid ultra moliatur? Quò consilia flectat? Qua
in statione, quòve in portu turbida illa fluentis ani-
mi jactatio conquiescat? Non alio credit, quàm in
violenta mortis portu, quàm in occasu infelicitatis ævi,
etiam per laqueum quæsito. Ecce desperatio, Ba-
rathrum malorum: in hoc venit, in hoc delabitur,
misellus homo: jam enim ad extrema redactus, &
certus mori, sibi violentas manus apparat nocte
proximè sequenti, malo suo, ac dolori, ut credebat,
finem inventurus.*

*Rhedam igitur conscendit, domum (à qua tum
fortasse abierat, & in qua sibi funestæ tragediæ lo-
cum designarat) citatis equis repetit. Spectabat
abeuntem, imò celeri quadriga ad meditatum scelus,
ac fata provolantem; spectabat, inquam, divinæ
mentis oculus, qui ut omnibus invigilet, maximè
tamen miseris, ac desperabundis, ut succurrat, ut
levet.*

*Quid deinde? Occurrit de via è Patribus Socie-
tatis unus aliquis, quem ex rhedâ conspicatus, ro-
gat, ut currum conscenderet, vincitque recusantem
importunitate.*

*Assumptus in Rhedam Pater, ut tempus piè, ac
religiosè falleret, de Deo, divinisque rebus sermo-
nem injecit, atque inter cætera ad confessionem de-
lapsus est.*

*Terigit ea hominis ulcus, qui stomachabundus.
Quid ais, inquit, unde me nosti? Cui pater. Enim-
verò non novi, nec usquam antehac te vidi: sed nos
ex instituto, moreque nostro ejusmodi sermones*

H h

miscere

miscere solemus, ne aliis minus utilibus diem teramus. Boni igitur consule, nec mirere ejusmodi à me dicta; nisi fortè sit aliquid, in quo te juverim, quod lubens facturus sum.

Cui ille, Juveris, inquit; sed quid si confiteri renuam?

Subodoratus pater, quod erat, ratusque cedendum esse tempori, pio dolo hominem capit, spondetque se sine confessione remedium malo allaturum.

Ad hoc respirat ille, conditionem arripit, atque ad acerba quæque se abjicit, dum illam conscientia suæ carnificinam exuere possit.

Ergo pater medicinam facere adorsus, simul atque domum appulit, jubet epulum instrui, monetque se totum eo vespere hilaritati dedat, egebat nimirum, ea medicina, à dolore, ac mœrore languens animus, ac propè dejectus, maximè ea nocte, quæ illi futura aliàs erat decretoria; mandat deinde ut quieti, & somno plusculum concedat, dum ipse pro illo vigil. Paret ille, & benè monentem audit, atque obaudit in omnibus.

Postridie puncta quædam piæ commentationi proponit, eaque maximè, quæ fiduciam in Deum excitent: tum examen conscientia præscribit, non quidem ut confiteatur (ab hoc enim penitus abhorrebat) sed eò tantum ut peccata in memoriam revocet, & de singulis doleat: tum in proximum nemus educit, auram, ut aiebat, liberiores hausurus, tum etiam rogat, num benè conscientiam excusserit, & ne quid fortè excidisset, sciscitatur ex illo quædam, & sensim sine sensu ad facinora atrociora delabitur, tandemque bono Numine, illud ipsum, quod angebat, scelus attingit.

Hic perturbari visus est miser, & quodam horrore concuti, tum à se quasi alienus exclamare. Et illud, inquit, illud est triste, infandum, horrendum, quod eloqui non audeo. Tum pater, benè est, inquit, jam confessus es, neque pluribus opus, nisi ut cætera, quæ leviora sunt prodas. Fecit, prodidit, & onere illo, doloreque levatus est.

Ut eo etiam leveris ipse quisquis in eadem es cymba, & eandem tuæ conscientia lanienam pateris, age, conscientiam excute, excute & scelus, quo inficeris, & tabescis.

Ecce 2. de Ira. Celebre quondam illud sapientis scemina, quæ censuit, & dixit, *dolorem apud illos libenter manere, à quibus alitur, & fovetur.* A mala conscientia alitur, & fovetur dolor: illam deponere & hunc quoque eodem momento deposueris: at neque hunc, neque illam depones nisi salutari pœnitentia.

Transmissus apud Stoicos. Canunt illud Poëta, & celebrant, lutum ex quo Prometheus hominem effinxit, non macerasse aqua: sed lacrymis. Ut innuant dolorem homini adnatum esse, jam inde ab origine: & verissimum, quia ab hac eadem adnatum est peccatum, quod certè non eluetur nisi pœnitentia lacrymis, his macerari debet homo, & reddi primæ origini, hoc est primæ innocentia, & rectæ rationi.

Quæsitum aliquando Epictetus, quomodo esset expellendus dolor? Et respondit. *Rationem esse pro doloris remedio apud eum, qui Virtutis esset cultor.* Et rectè. Quisquis enim virtutem colit doloris est expers, quia expers & peccati, unde & dolor.

§. 3.

Ad illa verba: *Operiantur confusione, & pudore.*

Psalm. 70. vers. 13.

Quis ille pudor, & quantus?

Pudor, Aristoteli, est timor justæ vituperationis. Stoicis, pudor, est metus infamiae.

Differt pudor à verecundia; quod pudor sit rei

turpiter actæ: *verecundia* autem, etiam rectè facti, honesti. Ut & *rubor*, qui Demostheni *virtutis est color*: arguit enim bonam indolem, non item *pallor*.

Et hæc paucis pro notione illius voculæ *pudor*, de quo quæro quantus sit à mala conscientia?

Fuit illud Davidis votum, aut potius justæ maledictionis fulmen in eos, qui sibi maledica lingua detraxissent. Illos optavit, illos voluit *confusione*, & *pudore*, ceu veste tegi; sed veste pudenda, quæ illis esset pro omni supplicio. Et sanè hic *pudor*, audeo dicere, pro gravissimo est tormento.

Fidem faciet historia, non quidem recens; sed *Historia Oriens*. antiqua ab autore neoterico descripta, & à Petro D. Oultremanno relata, quam reddo eadem fide, quâ ab illis accepi.

Asiz Rex, cui nomen *Elenaban*, vir miti planè ingenio, & totus ad misericordiam factus, intervenandum, fortè incurrit in infantulam recens a matre (verius noverca) inclementer abjectam: nudam omnino, sed in paucis formosam, nisi quod à capite ad calcem horribili & putente lepra tegeatur.

Ad primum illius aspectum, seu quoddam naturæ aberrantis monstrum exhorruerunt aulici, & averso ab ea vultu, jam inde celeri equo se proripere parabant, nisi Rex vetuisset, qui illis ne quicquam dissuadentibus, ex equo defiliit, & puellam lacrymabundam suis ipse manibus à terra extulit: tum etiam in regiam deferri voluit, regiè educari, & medicorum curæ atque industria committi, atque inprimis commendari; quod & factum sedulo. Habentur consultationes, explicantur & nova & antiqua medicorum monumenta, & alia ex aliis remedia proferuntur: at illorum judicio frustra omnia. Sententia fuit nonnisi infantis alterius sanguine à lepra sanari posse; utpote quæ illi esset adnata, non de foris hausta.

Ad id medicamenti genus, cohorrere omnes, & velut à natura, à ratione alienum duxere; utpote inhumanum, crudele, barbarum. Rex unus probare, & enimverò etiam velle? imò (quod mireris, & horreas, & fortè etiam damnes) è filii sui unigeniti venulis ita prodigè sanguinem elici jussit, ut eo propè vacuus infans Regius post paucos dies expiraret; non sine totius Regni stupore, mœrore, lachrymis.

Vivit interea, valetque puellula, sibi & valetudini exinde reddita, etiam regio sanguine, regioque balneo. Viventem porro, ac valentem Rex ipse deperit, adoptat in filiam, & Regni sui hæredem scribit; ac deinde uni è consanguineis suis, & Aulicorum facile Principi despondet.

Quid deinceps illa? suæ originis immemor, immemor & sui, aditæque regis dignitatis, & propinquitate regi sanguinis, imò & coronæ ac sceptri, & quod gravissimum erat, ipsius Regis non natura, sed gratia ac beneficio jam parentis: immemor inquam illius, & sui, posito omni pudore, posito & metu, posito & amore, subulco, bubulco, & vilissimis id genus hominibus se prostituit.

Et hoc primum, infameque facinus, à quo dum Regis iras timet, & justas minas pœnasque, sese proripit ex aula, atque ad vicinum Principem, juratum Patris sui hostem confugit, suisque apud eum studiis, atque machinationibus mirum quantum damni infert & Regno, & Regi.

Verum, ut fontem sequitur à tergo Deus, sequitur & culpam vindex pœna, tandem à ministris regiis intercepta, catenis vineta, & arctiori custodiæ tradita, à qua mox de illius capite agi cœptum.

Convenere Iudices, & ream mortis pronuntiavere omnes; crimen enim erat in aperto: at supplicii genus non item. Et inde itum in diversas sententias, dum hi patibulo appendi volunt ob infamia latrocinia, illi rotæ ob cruentas civium cædes affigi: alii ignibus tradi atque incendiis ob adulteria; nonnulli equis hinc & inde actis discerpi ob crimen læsæ majestatis.

majestatis ac perduellionis. Et hæc judicium de genere supplicii pugna fuit, nec magna, dum hi illud, isti aliud scelus justitiæ trutina expendunt.

Ex his unus fuit, qui ut ætate ac veneranda canitie aliis præstabat; sic & autoritate, tulit hanc sententiam ab omnibus aliis abhorrentem; imò specie tenus, etiam à ratione atque æquitate alienam, tantum non ridiculam, iis saltem, qui illius momentum, ac latens mysterium minimè penetrassent, fuit autem ea ejusmodi, ut Regi ac Patri sisteretur rea, ejusque vultum fixis aliquamdiu oculis intueri juberetur.

Res ad regem delata, qui & ipse huic sententiæ subscripsit. Adest igitur statura die horaque tot criminum rea, in quam pater primum invehi cœpit ob immania facinora: tum eorum seriem benè longam texerè, tum collata à se quondam beneficia commemorare, tum etiam ingratitudinem exprobrare.

Quid hic puella? primò Pudore suffundi, dein in singultus ire ac suspiria, crebrosque de pectore anhelitus, denique in uberes lacrymas effundi.

Interea tamen & tacet, & oculos quâ potest deprimit, & terræ affigit. Loquebantur enim lacrymæ, & alium clamabant suspiria, quibus ubi plusculum datum est, jubetur caput erigere, oculos attollere, atque in Regis, modò judicis sui, faciem defigere.

Paret illa; sed ecce illicò frontem pudor, genas & ora pallor occupat, metus animum, artus omnes tremor invadit, & mentem horror, & vitam ipsam repentinum deliquium eripit atque extorquet: Concidit enim ipsa ad Regis pedes. Tantum potuit vel unus conspectus Patris: ex eoque natus pudor, dolorque, qui sanè illi pro supplicio fuit; imò gravior omni supplicio: & hoc fuit quod prudenti sanè judicio censuerat, ac decreverat è judicibus senior ille, cujus initio memini: imò quod plerumque decernit, vel ipsum è Cælo Numen.

Multis, iisque gravissimis sceleribus obnoxii tenebantur *Ninivæ*, quibus & terras infecerant, & Cælum ipsum in vindictam provocarant. Quid illis vindex Deus? quare parte sese in poenas effundet? excipe ore; calamoque Vatis. *Ecce ego ad te, dicit, Dominus exercituum, & revelabo pudenda tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam & projiciam super te abominationes, & contumelias te afficiam, & ponam te in exemplum.*

Ecce longam à divina manu flagellorum seriem, quam incipit tamen à pudore, utpote primò ac potissimo conscientie malæ flagello.

Revelabo, inquit, *pudenda tua*, & hoc quidem in facie tua, ut vel inde augeatur pudor.

Et ostendam gentibus nuditatem tuam, quæ & pudorem augeat, pudenda quippe nuditas; & *regnis ignominiam tuam*, quæ & horrorem incutiat.

At quænam illa pudenda? Ne corporis credè: etsi enim hæc revelari pudor vetet; at longè magis animi pudenda, id est occultas sordes, & peccati spurcitas, quas Syrmate longò tegebant, & aurea veste. Illa, inquit, illa conscientie inquinatæ pudenda revelabo, & omnium exponam oculis: uti & nuditatem tuam: non eam solùm, quæ est carnis (quamquam & hæc pudenda) sed multò magis animi, qui à bono opere, à gratia nudus, adeoque & Angelis, & ipsi Deo, despectui, odio, horrore.

Ecce ut hoc flagello pudoris vapulant *Ninivæ*. Ut illi; sic deinde & alii. Flagitiosi erant *Babylonii*; jamque implerant peccatorum suorum mensuram, cum hæc illis Cælo Vindice *Isaias*.

Revelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum.

Tenebatur *David* duorum criminum reus, & quâ adulterio, quâ homicidio regium animum, thronumque fœderat. Quid illi Deo judice *Propheta Nathan*? *Tu fecisti absconditè. Ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israël, & in conspectu solis.*

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Ecce ut primas regie pœnæ partes dat pudori: nec mirum, quia & primas dat ipsa rei conscientia.

Appello ad ipsam nascentis orbis infantiam. Ea vidit *Adamum*, & *Evam*, & quidem in primæva innocentie flosculo; in quo nesciebat, quid esset pudor, & quid pudenda nuditas: sed statim, atque abiit ab illo felici statu sensit nuditatis suæ opprobrium, Deo quippe quærenti *Adam*, *Adam ubi es?* Respondit frigidum illud. *Timui, & abscondi me.*

Ecce timor. Ecce pudor primi malæ conscientie partus. Benè habet, si tam hic, quàm ille sit ad peccati remedium, optimè si etiam ad salutem: sed subinde, neque ad hanc facit, neque ad illud; imò tam huic, quàm illi noxius est. Facit enim ut peccator pudenda tegat, & animi nuditatem luto graviore commaculet; dum enim pudore victus crimen celat, novo se crimine inficit, atque obruit. Et hic pudor pravæ conscientie fœtus est longè pessimus.

Apud *Itatinos* Indiarum populos, matronæ nobili accesserat puella, non illic nata, sed olim calamitate belli ex aliqua finitimarum gentium regione illuc tracta, quæ in ancillam assumpta, & sacro deinde baptismi fonte eluta, *Catharinæ* nomen accepit. Hæc pudoris prodiga lascivis clanculum adolescentibus sese primum indulsit, tum cavit sedulò, ne ullum horum flagitiorum indicium in sua confessione extaret. Quin etiam solita procaciter illudere, atque ad fidas familiarium conservarum aures talia insusurrare. O hominem simplicem (confessarium intelligebat) qui se admittendum in arcanorum meorum intima sperarit. Frustrà ille me crebris interrogationibus scrutans vellicavit, alias quærat, tam fatuas, quæ se illi penitus committant. Ego tacendorum, & dicendorum discrimen scio. Hæc illa petulanti joco.

Post paucos menses, occupat eam morbus, isque gravis, & periculosus, & oportunus sanè monitor, si audisset.

Evocatur ab hera sacerdos, ad ægram adducitur, monetur de purgando per homologesim animo. Facit illa tunc quoque ut solebat, & capitalia celans, leviter perfunctoriè narrat, & hoc iterum, iterumque durante morbo, qui dum abit in longum, novies infelix isto sacrilegio se polluit, etiam subinde, quas prius retuli, sacerdotis illusi procaces traductiones iterans ad conservas, quarum una religiosior, dominæ rem aperiendam putavit.

Percussit, ut par erat, pium matronæ animum scelus, & istius animulæ periculum. Accurrit, monet, urget, ut quod habet in conscientia, fidenter prodatur, etsi pudendum illud. Sed frustra.

Adest una è mulieribus familiæ, cui *Catharinæ* nequitia omnis propè nota. Narrat illa, quæ novèrat, etiam pudenda, nec diffitetur ægra: sed addit etiamnum pertinax illud. *Nunquam se sacerdoti ista narraturam.*

Ingravescit interea morbus, accenditur febris, calet, æstuat, & furiis agitur tota, cum horrenda visu contorsione, à qua sensibus & quieti paululum reddita, narrat dominæ suæ dedecora, à quibus sacerdoti prodendis se deterreri aiebat, à quodam sibi ad lævam astante torvæ frontis spectro: incitari contra ad ea confessario aperienda à muliere splendida, quæ à dextris adesset planè simili tabulæ in templo expositæ Sanctam *Magdalenam* referente.

Hic enim verò bona matrona in hortationes vehementius incumbere, monere, urgere, hortari, imò ut pudorem noxium excuteret, sacerdoti jam ad lectulum astanti enarrare hæc, & hæc, quæ *Catharinæ* in confessione reticisset, & quæ nunc ipsi erat fassa.

Ad quæ infelix obstinatione se involvens sua, manifestè renuit, imò sacerdotem de his celatum velle se dixit.

Hic omnia conari, omnes minis blanditias adjungere, intentare cruciatus inferorum, ignis æternitatem ostentare, paradisi delicias, confessionis facilitatem ad vitanda tormenta, ad delicias promerendas. Denique nihil non agere, ut ruentem in ipso præcipitio sisterent: sed tundeant incudem, & include duriores animam.

Omnia eludebat præfracta muliercula, non solum petulanter: sed & impiè, oblata illi Crucifixi effigies ad venerationem, & hanc contemptum rejecit, nescire eum, quis esset, blasphemans.

Interea suas partes agit indulgens Numen, volens servare pereuntem, & arcanis stimulis excitantis gratiæ ita pungit rebellem animum, ut in has etiam erumpat voces.

Me miseram! cur pereor? Cur scelera non confiteor? Ad has voces exciti domestici accurrunt, rogantque nunquid sacerdotem vocari vellet. Redit illa ad nugæ solitas, atque ad dicta impia revolvitur; deinde nocte concubia iterum in horrendos clamores, & cum ingenti ejulatu.

Heu me, inquit, *quantum crucior, quam horribiliter penas luo temerata confessionis.* Et hæc fuere miserentis Cœli beneficia; quæ sequuntur irati Numinis. Post has voces dirigit tota, nullum in tactu, nullum in pulsu vitæ indicium. Expirasse crediderunt omnes.

Post horas omnino septem inopinatissime apertis oculis cepit ululare nescio quid inconditum. Adest Hera & blandè, *Catharina*, inquit, *jam tandem sapere incipe.* Expectat te Deus.

Annuere visæ sacerdos sistitur. Frustra ut semper, nullum ægra remissæ contumaciæ indicium dabat. Interim mortis propinquæ dum extant indicia, accenditur sacer ceruus, monetur ut sumat, & JESUM invocet. Illa torvum intuens, *tollite*, inquit, *istum JESUM, nihil mihi cum illo est*, simulque toto corpore avertens se in lectuli angulum, ibique sessim confurgens, confabulari cum quodam audita: Sed alia ancilla in eodem conclavi languens, terribiles se formas circa *Catharinam* videre clamabat. In his posito capite, fontem animam meretricula pervicax expuit.

Fœdissimum autem visu cadaver, odorem repente tam tetrum exhalavit, ut non expectata luce (nam nox erat) ejiciendum in subdiale atrium fuerit; quod deinde, cum ad sepulturam componeretur, erexit se in sedentis modum, & terrore consternatas abegit Præficas. Et hic primus ab illa terror: alii deinde, atque alii à mortuæ manibus sequuti, alia, atque alia spectra, quæ & domum totam, & vicina etiam loca diu inquietarunt; & quæ volens omitto, ne æquo longior sim. Ea videri poterunt in historia Societatis edita, à P. Petro Possino, ex quo hæc sumpsi.

Verum, ut ista omittam; at tacere non possum novissimam damnatæ apparitionem. Cum domus infestatione sæva inquieta esset, ad illius custodiam relictæ erant tres mulieres ætate maturæ, & virtute spectabiles: ex his uni *Catharina* apparuit horribili specie, & cincta flammis, quæ ex cunctis ejus membris per globos exumpere videbantur. Corpus cæterà nudum, fascia quadam veluti ferri candentis cingebatur, lata, & variis gyris artus amplexa usque ad imos talos: accedere ad se propius *Catharina* cum juberet fœminam, huic dubitanti, & terrorenimio vix sui compoti, juvenis veste candida, placidoque vultu (bonus haud dubiè genius) se videntum obtulit, & *sta*, inquit, animo, ac monstrum hoc conspice, tum quod loquetur, audi, mox aliis narratura. Sensit se fœmina confirmatam, & erigere os in *Catharinam* ausa, atque conspuere, clarè audivit; cum diceret se æternis incendiis addictam, quod suam sacerdoti impudicitiam fateri no-

lisset, jussam se ac perinvitam id modò prodere, ut sua pernicie alii sapiant. Dixit & simul videri, simul & loqui desit, simul etiam & domum infestare.

Spectasti, benevole Lector, in hoc actu tragico, quàm noxius depravatæ conscientiæ pudor: specta porrò, & ab illo tibi etiam cave.

Quod si animum invadat occupetque pudor, sit ille, qui sit pro peccati remedio, sit & saluti.

Et is aliquando fuit adolescenti, de quo *Cæsarius*, erat is multis onustus sceleribus, quæ cum sacra exhomologesi eluere tandem statuisset, jamque ad confessarii pedes abjectus esset, derèpentè sic exhorruit, ut ne verbum eloqui posset, nimirum & animum tenebat horror, & pudor linguam illigabat, ne informes illos, atque infames malæ conscientiæ partus ederet.

Hærebat in equuleo, tormentoque pudoris; & licet dolor animum in gemitus, oculos in lacrymas solvisset, linguam tamen quasi vinculis quibuldam astrictam retinebat pudor. Quid igitur consilii? Quid remedii? Quod lingua eloqui non audebat, manus scribere non erubuit. Scripsit ergo, & in charta longam contexuit peccatorum suorum seriem, eamque tremula manu confessario obtulit, quam ille cum evolvere vellet erasam conspexit. Tanta vis ingenui pudoris, tanta & doloris, animam eluit hic, ubi illi benè jungitur.

§. 4.

DE EXAMINE CONSCIENTIÆ.

Ad illa verba: *Cogitavi vias meas, & converti pedes meos in testimonia tua.* Psal. 118.

HÆc Regius Vates. *Cogitavi*, inquit, hoc est attentè, & seriò; non cursim, & per transennam, recogitavi, relegique vias meas, id est actiones omnes meas, quas inivi veluti totidem vias quæ ducunt ad æternitatem, & *converti pedes meos*, id est affectus & studia mea accuratè discussi, ut intelligerem, an cum testimoniis, hoc est lege tua, convenirent. Hæc olim sibi Regum maximus, & Vatum longè sanctissimus, quæ etiamnum tibi; imò & omnibus, Amice Lector, velim esse inprimis commendata, ut cogitent illi, & recogitent vias suas, id est omnia, seu cogitata, seu dicta, seu etiam facta, vocent ad conscientiæ tribunal, ibi per otium examinanda, atque discutienda: utque velint etiam ipsi,

Primò suadebitur illud exemplo atque autoritate, etiam profanorum.

SI Stobæo habenda fides, qui primus omnium homines edocuit, quotidie seipsos ad conscientiæ tribunal citare, fuit *Phocydes*, cujus exemplum, secutus deinde *Pythagoras*, arque ex hoc Pythagoræ in illius schola probè docti; sic enim ipsi ante somnum in seipsos quodammodo descendere, atque ex se quærere soliti.

Quid sum transgressus? Quid feci? Quid, quod non oportebat, perfeci. His non absimilia ex se quærere *Pyrrhon* Philosophus. Hic cum ab amicis aliquando esset auditus, multa secum loqui, rogatusque ecquid agitare animo? Ecquid & voce? Respondit. *Ego examino, ego ex me quæro, quæ ratione possim fieri melior.*

Quod ille, hoc est *Publius Sextius*, de quo magnificè Seneca, cujus hoc effatum, dignum cedro.

Animus quotidie ad rationem vocandus est. Faciebat hoc Sextius, ut consummato die, cum se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum. Quod hodie malum tuum sanasti? Cui vitio obstitisti? Quæ parte melior es?

Hæc

Hæc ubi de illo Seneca, tum & ista de suo. Desinet ira, & erit moderatior, quæ sciet sibi quotidie ad iudicem esse veniendum. Quid ergo pulchrius hac consuetudine excutiendi totam diem? Qualis ille somnus, post recognitionem sui sequitur, quam tranquillius, altius, ac liber, cum aut laudatus est animus, aut admonitus, & speculator sui, censorq; secretus cognoscit de moribus suis?

Postquam hæc protulit sapiens Romanus, tum de seipso effert ista.

Vtor hac potestate, & quotidie apud me causam dico. Cum sublatum è conspectu lumen est, & conticuit uxor, moris jam mei conscia, totum diem mecum scrutor, facta aut dicta mea remetior: nihil mihi ipse abscondo, nihil transeo. Quare enim quicquam ex erroribus meis timeam, cum possim dicere: Vide ne istud amplius facias, nunc tibi ignosco.

In illa disputatione pugnacius locutus es. Noli postea cengredi cum imperitiis. Nolunt discere qui nunquam didicerint. Illum liberius admonuisti quam debebas. Itaque non emendasti; sed offendisti. De cætero vide, non tantum an verum sit quod dicis: sed an ille cui dicitur veri patiens sit. Admoneri bonus gaudet: pessimus quisque correptionem asperimè patitur.

Pergit deinde ad alia examinis capita, atque errores stylo notat, & acriore censura.

supra c. 37. In convivio quorundam sales, & in dolorem tuum iacta verba tetigerunt: vitare vulgarem conventum memento, solutior est post vinum licentia, quia ne sobriis quidem pudor est.

Minus honorato loco positus irasci cœpisti convivatori, ipsi qui tibi præferebatur. Demens quid interest, quam lecti premas partem? honestiorem te aut turpiorem potest facere Pulvinus?

Non equis quemdam oculis vidisti, quia de ingenio tuo malè locutus est; recipis hanc legem? vis tu aquo animo pari candidatus suffragia? contumeliam tibi fecit aliquis, nunquid maiorem quam Diogeni Philosopho Stoico, cui de ira differenti Adolescens protervus inspuat. Tulit hoc ille lenitè & sapienter: & tu sic feras est necesse.

Hæc sibi ipsi Seneca, qui Christianis, qui etiam Religiosis ruborem injiciet, nec enim illi paria faciunt in consuetudine tam christiana, tam religiosa.

Erat Seneca in Neronis aula, ejus moderator & doctor, & tamen inter aulae strepitus ac tumultus, suus semper erat, ac liber sibi reddebatur & conscientia.

Erat in conjugio cum uxore, amplissimaque familia, cujus curis distrahi poterat atque abripi, & tamen vesperi suam super diei actis conscientiam audiebat: erat in studiis totus, ceris incumbibat, & chartis impalescebat, & tamen examini conscientia vacabat impensius.

Erat in aulae negotiis, in curis imperii, in consiliis regis, quibus magna & negotiorum & curarum incumbit moles; nec tamen eâ sic premebatur, quin in seipsum uteretur utilissima illa animadversione.

Erat in amplissima fortuna, in opibus propè regis, censebat enim nostro supputandi modo, & moneta nostrate, septuagesies quinquies septena millia Philippicorum: hoc est septem milliones auri cum dimidio. Et tamen in montibus illis aureis, in delitiis ac voluptatibus, quæ inde enasci solent ac pululare, nec opes in sinu positas & circumfusas sibi, nec oblatas voluptates, ac delicias attendebat: sed iis sepositis, solius conscientia negotia tractabat; quæ nec facimus Christiani in abjectiore fortuna, in pace ac quiete avitæ fidei, nec religiosi in pulvere ac solitudine: in hos & illos insurget aliquando, damnabitque in extremo illo, ac decretorio iudicii die, ut qui nec paria cogitent, nec faciant in illa, qua vivunt, fidei luce, atque ardore: quod profectò deplorandum est quàm maximè; uti & suo etiam ævo deploravit ille ille ipse Seneca cujus est illud ad Lucilium:

Hoc, inquit, nos pessimos facit, quod nemo vitam suam respicit, quod facturi simus cogitamus, & id raro, & quid fecerimus non cogitamus. Atqui consilium futuri ex præterito venit.

Epist. 82. ad Lucilium.

Rectè nos pessimos facit; si enim vitam suam quis respiceret, aut nunquam esset pessimus: aut si quandoque fuit, esse desineret; atque in posterum cautior esset, quia consilium futuri ex præterito caperet, dum enim exacto jam die, diei acta cum animo repeteret, simul etiam despiceret, quid in lucem sequentem aut omisso optimum esset, aut factu.

Et hoc est, quod Indi sapientes (quos Gymnosophistas nominabant) à discipulis suis observatum voluere: dum ex illis neminem ad mensam admittebant, nisi qui prius conscientia suæ examen obivisset. Imò (quod nobis & metum & pudorem injiciat) qui nihil præclari ea luce à se gestum commemorasset, pulchro sanè instituto, & saluberrima lege, quæ si etiamnum vigeret, multi sanè, & impransi, & incoenati abirent. Ne porro abeant, ea, de qua hinc agitur conscientia discussio

Suadebitur secundo SS. Patrum vel authoritate, vel exemplis.

Primus è Petri sede prodibit D. Gregorius, & nomine, & re etiam ipsa magnus. Hic eos, qui vitam omnem suam, sollicitè inspiciunt, atque examinant, componit cum animalibus, quæ in excessu mentis vidit Ezechiel, de quibus & illud. Vnumquodque eorum coram facie sua ambulabat.

Omnis, inquit, justus, qui vitam suam sollicitus aspicit, & diligenter considerat, quantum quotidie in bonis crescat, aut quantum decrescat, iste est, qui se ante se ponit, & coram se ambulat. Quisquis verò vitam suam custodiam negligit, & discutere quæ loquitur, & quæ cogitat aut despicit, aut nescit; coram se iste non ambulat, quia qualis sit in suis moribus, vel actibus, ignorat.

Hom. 4. in Ezechielem c. 1.

Ut autem ita coram se ambulet; ita seipsum inspicit, habere debet quadruplices oculos, uti & illa ipsa animalia, videlicet Aquila, hominis, Leonis, Bovis.

Viri probi, inquit, similes oculos Aquila habent, quibus Deum intuentur; Hominis; quibus proximum; Leonis, quibus mundum; Bovis, quibus seipsos.

Hæc ubi extulit S. Pontifex, tum singulorum rationes subjicit; quibus evincit, cur cuique is sit oculus.

Aquilinis oculis, inquit, id est purissimis fidei, illuminatissimisque opus est, ut Solem fulgentissimum, id est Deum contemplari possint. Humanis oculis, hoc est humanitate, ac misericordia, plenus, proximus aspiciendus est. Leonis, hoc est atrocibus, mundus est despiciendus. Bovinis, ut homo se inspiciat, & bovis instar in terram, hoc est corpus suum crucis aratrum immitrat, sulcos altissimos in cor & pectus ducat, seipsum aret, & perscrutetur, & frequenter roget. Tu quis es?

Ecce D. Gregorio iudice, atque interprete, quibus oculis seipse justus inspiciat, quibus ima cordis, id est conscientia pervadit, atque scrutatur; attenditque ea, quæ domi geruntur, non quæ foris.

Lamias, aiunt, exemptiles esse oculos, quos tunc primum fronti inserant, cum foras prodeundum est.

Lamias imitantur plerique mortalium, & domi ad sua vitia malunt carere oculis, quàm ea cernere; at verò cum foras eundum est, cum ædes alienæ subeundæ, cum aliorum vitia objicienda, tum oculos superinduunt ipsi, ad aliena delicta probè oculati, ad sua cæci.

Non sic justus, non sic animæ suæ, salutisque amantior: oculos hic domi induit, aperitque: foris autem claudit. clarius eloquor: sua videre amat, aliena non item.

Sed institutum prosequamur, atque ad Sanctos Patres revertamur. Qui deinde occurrit, est D.

Bernardus, quem juvat audire etiamnum loquentem in scriptis: sic ille.

In meditationibus c. 5. *Integritatis tua curiosus explorator, vitam tuam quotidianam discussione examina. Attende diligenter quantum proficias, vel quantum deficias, qualis sis in moribus, & qualis in affectibus, quam similis sis Deo, vel quam dissimilis, quam propè, vel quam longè: non locorum intervallis; sed morum affectibus.*

Hæc ubi dixit, tum adjicit, quæ ad illam suiipsius discussionem stimulo esse possint, & sic ait: *Stude cognoscere te, quia multò melior, & laudabilior es, si te cognoscis, quam si te neglecto cognosceres cursum siderum, vires herbarum, complexiones hominum, naturas animalium, & haberes omnium celestium & terrestrium scientiam. Sed prohi dolor! pudorque! plerique hanc sequuntur, hanc omni studio, laboreque investigant; sui verò scientiam (quæ tamen potissima est) negligunt, de quibus dici posset illud, quod de Abailardo ille ipse D. Bernardus.*

Epist. 193. *Abailardus nihil nescit omnium, quæ in Cælo, & quæ in terra sunt, præter seipsum.*

Laërtius l. 1. in ejus vita. *Thales Milesius, cum è domo exisset contemplandorum siderum ergo, atque ut erat abstractus à seipso, in subjectam fossam incidisset, petulanti, ut videbatur probro, iusto tamen, ab anu domestica illi dictum.*

Qua ratione, o Thales, quæ in Cælis sunt, comprehensurum te arbitraris, qui ea, quæ sunt ante oculos, videre non vales.

Quod Thaleti obtrusit anus domestica; hæc & iis objici posset, qui Cæli cursus, & astrorum periodos considerant, sprete interim sui discussione, in alienis cognoscendis mirè curiosi, in suis mirum quantum segnes ac torpidi.

Hom. 9. de cæce sex dierum. *His, ut notat D. Basilius, evenit, quod oculis corporis, qui ut alia videant ac repræsentent omnia: seipsos nec vident unquam, nec repræsentant.*

Non solus, inquit oculus, ea, quæ sunt foris conspiciens, ad seipsum cernendum, videndi facultate non utitur: sed ipsa etiam mens nostra peracutè perspicies alienos errores, tarda est ad errores proprios cognoscendos.

Nec mirum, quia tarda est ac deses ad conscientia examen, nec in illud descendit nisi quàm rarissimè, & inde se nescit, quia se non videt mentis oculus: quod sanè vitium, non naturæ est; sed perversæ voluntatis, ac culpæ, quam ut à nobis avertat S. Leo Pont. & optimus, & maximus, sic olim è pulpito ad suos, sic modò ad nos è Cæli regia.

Serm. 3. de Quadrag. *Scrutetur quisque conscientiam suam, seq. ante se statuatur proprii censura iudicii. Videat si in secreto cordis sui illam, quam Christus dat, invenit pacem; si desiderium spiritus nulla concupiscentia carnis impugnat, si humilia non spernit, si alta non appetit, si iniquo non delectatur lucro, si immoderato rerum suarum non gaudet augmento, si denique aliena felicitate non uritur, aut inimici miseria non letatur. Et cum harum perturbationum, nihil in se fortè repererit, sincero disquirat exanime qualium cogitationum specie frequentetur & utrum nullis vanitatum imaginibus acquiescat, vel quàm cito animum ab iis, quæ maximè blandiuntur, abducatur.*

Hæc S. Leo in Petri Cathedra, & luce Pontificiæ, id est summæ post Christum, dignitatis, & aulae strepitu: nec minora S. Ephrem in abdito, ac secreto suæ solitudinis, ac silentii; sic enim aliquando ad suos Ascetas.

Negotiator secularis damna, & lucra quotidie computat, & si quidem damna perpeffus fuerit, ea resarcire sollicitè studet: sic etiam, tu carissime, seriò facias ac cures. Diebus singulis vesperi, & mane diligenter considera, quo pacto sese habeat negotiatio tua, ac mercimonii ratio. Et vesperi quidem ingressus cubiculum cordis tui, examina temetipsum ac dicito. Putasne hodie in aliquo Deum exacerbavi.

Et factò jam diluculo, rursus eadem tecum meditare,

& dicito. *Quomodo ista nox mihi præterit? Lucratúsne in ea mercimonium meum?*

Hæc ille stylo simplici, & mente candida, quæ velim etiam sibi dicat, sibi que faciat religiosus, & quisquis est in spiritu negotiator.

Et ita fecit Wilielmus Eremita, cui solemne fuit effatum istud. Dei servum omni hora cogitata, dicta, factave debere circumspicere, ne in illis esset, quod Dei ter Opt. ter Max. oculos offenderet.

Ita fecere & illi apud Climacum, qui pendentem è cingulo libellum chartaceum ferebant, in quem etiam cogitationes omnes suas quotidie referebant.

Ita fecit S. Ignatius, post Deum Societatis I E S U author, qui interdum horis singulis animum consueverat colligere, & positis aliis curis examine conscientiam scrutari atque urgere.

Ita & S. Franciscus Xaverius, tanti parentis æmulus, etsi enim illi incumberet, & Provinciæ cura, & amplissimæ regiones, adeoque totius propè Indiæ moles, nihilominus ab illis curis ac negotiis seipsum sibi sæpius in die reddebat, & accurata perscrutatione intimos animi recessus inspiciebat, rariore sanè exemplo studioque, quo in seipsum inquirebat, an, & quantum promovisset in animarum lucro, proveniuntque virtutum? studiosus sanè negotiator, ut qui à se prius exigeret rationes, quàm eas exegisset Deus, cui sciebat se esse debitorem, cujus proinde esset debita examinare, ut exsolveret.

Verecundi debitoris est, inquit D. Chrysologus, Serm. 36. mox promissa dissolvere, nec creditoris animum aut deludere moris est, aut longâ expectatione suspendere. Quod si id in humanis usuvenit; multò magis in divinis.

Exemplum dabit Ioannes Climacus, qui hæc de quodam Monacho, cui nomen fecit *Antiochus humilis*.

Hic in Asiæ Monasterio, datus erat in discipulum cuidam seni in paucis miti atque mansueto, à quo cum videret se, ut rebatur, plus æquo coli atque honorari; imò & otium dari ac quietem præter expectationem, & votum suum, missionem petiit, impetravit, venitque in quoddam Ponti Cœnobium, in quo substitit.

Hic nocte concubia, quæ illi prima fuit, in somni unius imagine, vidit quosdam velut exactores severos, qui à se rationes exigerent.

Et ecce post multum examen, terribile illud atque horrendum, comperit debere se centum auri libras. Ingens omninò debitum, & qui solvendo par non esset pauperculus.

Ubi à somno sibi redditus ac vigiliæ, exutiens quæ in illa somni unius specie exhibita sibi essent, sic seipso compellare.

Humilis Antioche, verè gravi ære alieno oppressus es, qui eo te levare poteris?

Dixit, & in Cœnobio mansit ad annos tres, imprimis obediens omnibus, subjectus omnibus; imò & despectui, utpotè advena ac peregrinus; nec enim domi alius erat præter illum.

Vix in ea obedientia ac humilitatis Palæstra abierant anni tres, cum ecce rursus objectus illi per somnium senex, annis gravis, & facie venerandus, qui ex universo priore debito, ostendit delectas esse decem auri libras.

Ubi discussa illa somnii imago, hæc sibi ille. *Decem dumtaxat libras exsolvi, superest ergo reliquum omne debiti: itaque opus & labore multo, & patientia multa.*

Dixit, & seipsum amentem, ac fatuum simulare coepit, ut omnibus esset despectui, atque ludibrio; nihil tamen omisit eorum, quæ erant ministerii sui, quæ & religiosi ordinis, atque instituti: sedulò servabat omnia, exequabatur omnia.

Quid deinde? Ut stultum crediderunt, ut amentem sibi finxerunt immites illi Patres; non solum in

eum convitia jacere, sed & onera omnia, quantumvis gravia ei imponere, velut miserabili jumento, atque ad sarcinas nato.

Et hæc omnia non solum æquo animo; sed & libenti, sed & hilari tulit Antiochus, & hoc quidem per annos omnino tredecim, quibus ea sapiens amenitas tenuit.

His porro exactis, ecce rursus in amœna somnii imagine, ludoque sopitæ mentis, obijciuntur illi ipsi omnes, qui & prius, exhibentque oculis gratum omnino spectaculum, integram scilicet debiti illius solutionem.

Quid hîc sibi *Antiochus humilis*? Ista certè si fortè eum quis impetiisset verbulo petulantiore, si alius graviore pressisset onere & tantum non oppressisset, si derisisset aliquis, & fatuum inelamasset, tum ista sibi in aurem.

Bono esto animo Antioche; sic enim exsolvitur debi-

tum; sic & deletur, sic & vitatur severum illud, atque horrendum examen, quod ipse aliquando subii, vel in ipso monastica hujus vita limine.

Dixit, atque ad labores omnes sibi animos fecit: ac securitatem in illo tremendo Dei examine; dum enim seipse, & judicavit, & damnavit, à Domino nec judicari potuit, nec daminari. *Quod si nosmetipsos sic & judicemus, non utique judicemur, ut scitè Apostolus.* Judicemus ergo, & hoc quidem in conscientia tribunali, ubi & examen istud peragitur, & sit judicium.

Et hæc paucis de examine conscientia: alia omitto, ne actum agam. Videri poterit Julius Nigrinus in Commentariis Asceticis in Regulas Societatis, & Drexelius in suo Trismegisto, libro primo de cultu conscientia, ubi multa more suo, doctè, eleganter & piè: mihi pauca delibasse satis erit.

TRACTATUS DE RECIDIVA IN PECCATUM, EIVSQUE GRAVITATE, DAMNIS,

PERICVLIS, POENIS, ET REMEDIIS.

DE hac multi multa sparsere suis in operibus, quæ cum fructu emiserunt ad posteros; nemo tamen (quem saltem legerim) in unum veluti fasciculum sparsa collegit, quod ego hic facere, laborabo: id si assequar, suum operæ, ut opinor, pretium erit. Sit itaque

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Christi verba, ad Paralyticum:

*Ecce sanus factus es, jam noli peccare,
ne deterius aliquid tibi contingat.*

Ioan. c. 5. v. 14.

ERat Ierosolimis probatica Piscina, Salomonis opus, vel ut vult Iosephus, Stagnum Salomonis, hebraicè dictum *Bethsaida*, id est piscina ovium, in qua scilicet eluebantur oves, in victimas deinde immortalis Deo offerendæ. Hanc ut fama est, Persarum Reges ornarunt columnis, & porticibus quinque, vel ex eo quod statò tempore inclaresceret miraculis, à sanitate scilicet reddita agro, qui primus post aquæ motum in eam descendisset.

Et inde ad eam jacebat languentium multitudo copiosa expectans aquæ motum, vel ut in eam infili-
ret, vel ut aliena manu importaretur. Hanc inter erat Paralyticus, & ipse ea infirmitate detentus ab annis octo supra triginta, quem ut vidit *IESVS* hæc illi: *Vis sanus fieri?* desiderium acuit, votum excitat, ad spem erigit, ad fidem extimulat, ut sanitatem quæ indubiè illi erat in votis, etiam miraculo restituat. Ubi enim ex illo audiit: *Hominem non habeo, at cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam*, tum hæc illi: *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.* Et ecce mirum dictu, visuque! surgit, grabatum tollit, ambulat, & venit in Templum: quod in eo *Reverentia*, quod *Pietas* fuit; nec enim descendit in forum, nec in porticus concessit, nec voluptati, nec otio indulgit; sed potius gratiarum actioni in templo, in quo ut illum vidit *IESVS*, i sta etiam illi.

Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Insinuat Servator optimus, immixtam à peccato diuturnam illam ægritudinem; ex quippe Cœli leges, & superum decreta, & iusta Dei judicia, punientis simul, & miserentis; ob animi peccatum corpus flagellat, ut deterius partis supplicio, melior ad quarendum remedium convertatur, ut scitè D. Chrysostomus. Hinc illi opportunum illud. *Iam noli peccare, vel, ut vertit Arabicus, ne redeas ad peccandum, ne fiat tibi malum majus.*

Et hinc mihi in manus dantur, recidivæ in peccatum turpitudine, gravitas, damna, pericula, quæ per sequentes paragraphos erunt fusius explicanda.

§. I.

*Recidiva hominem abjicit; imò dejicit
infra belluas.*

Recidivæ turpitudine, & gravitas ex eo dignoscitur, quod hominem, aliàs rationis competentem, Cœlo natum, Deoque proximum abjiciat; imò dejiciat infra belluas.

Et quidem primò dejicit ad belluas: si enim iudice D. Chrysologo, *qui peccat, totus transit in bestiam*; multò magis, qui iteratò peccat: at, in quam, iniquies, belluam? Primùm in canem, nec qualem, qualem; sed eum, qui revertitur ad vomitum. Et ne mihi sit dubia fides, excipe Sapientis oraculum, sic olim, non sine dolore & stomacho. *Sicut canis qui revertitur ad vomitum; sic imprudens, qui iterat stultitiam suam.* Stultitiam appellat peccatum omne: ex verò enim, qui peccat stultus est, atque amens, & peccatum mera stultitia, atque amentia. Vide, quam horribili rei te compares, inquit Augustinus, vide, atque exhorre, teque ipse damna, & simul attende, iudice eodem Hipponensi Præsule, qui canis sis reversus ad vomitum: premebat, inquit, pectus, conscientia peccatorum, accepta indulgentia, quasi vomuisses, relevatum est pectus tuum, facta est bona conscientia, ex mala conscientia. *Quid rursus converteris ad vomitum tuum? Ecce canis hoc faciens, horret oculis tuis.* Tu quid eris oculis Dei?

Alludit S. Doctor ad genium canis, qui dum stomachum cibo, vel potius vermibus oneratum sentit, vomitum

Serm. 2.

Prov. c. 26.
v. 11.

In Psal. 83.

Ioan. c. 5.

v. 6.

v. 7.

v. 9.

Lib. 26.
c. 8.

vomitum procurat mandendo herbam, quæ à cane, *Canaria* dicitur, de qua Plinius. *Invenerunt canes canariam qua fastidium deducunt.* Redeunt autem ad vomitum non ex fame; sed ex innata ingluvie, ac voracitate, quæ tam immanis est, ut rem fœdissimam, qualis est vomitus, appetant, & procurent: quod canis, hoc & peccator; conscientia hic compungitur, ac lancinatur, sentitque onus, ac pondus immensum peccati, quod conscientia, ceu stomacho, incumbit, illudque per salutarem poenitentiam evomit. Bonum omninò factum: sed illud pessimum, quod evomitum, ejectumque scelus jam repetat, idque ex mera, puraque malitia, atque ex depravata consuetudine, quæ & ingens malum, à quo, ut avertat D. Hieronymus sic olim ad *Furiam*, sic & modò ad recidivos in peccatum.

Epist. ad
Furiam.

Egestisti acescentes & morbosos cibos, relevasti astuantem stomachum. Quid vis rursus ingerere quod tibi noxium fuit, canis revertens ad vomitum, & sus lota in volutabro luti?

Et hinc oculis supponitur alia comparatio recidivorum, sus quæ gaudet volutari in luto, non ut sordes pristinas eluat; sed ut novas contrahat; & sese spurca ac fœda corporis agitatione delectet.

Quod illi; hoc & peccatori: à primo scelere, quo se contaminavit, injecta veluti sus luto est, & malè sordida. At ubi eo sese proripuit, ubi in salutari poenitentia lavacro sese proluit, & lavit probè, si ad eadem crimina redeat, quid aliud facit, quàm sus in volutabro luti? *Veluti sus quadam luto; ita stupris delectatur*, inquebat Romanus Orator de ea, quæ est à stupro, & infami venere, à voluptate, quod & de alio omni lætali crimine dici potest. Originem audi, sacrum Oratorem.

2° Psal. 37.

Porcis similes dicuntur ii, qui peccatorum sordibus delectantur, sicut porci, qui fœtorem omnem tanquam odorem suavissimum expetunt. Considera ergo peccatorem, qui peccatis suis delectatur, & latus est in malis suis, quoniam & ipse in stercore fœtido volutatur, & nullum fœtoris ejus, qui ex peccati stercore oritur, percipit sensum, ac velut in summis voluptatibus, & gratissimis delitiis oblectatur.

Haftenus Origenes, à quo redeo ad D. Hieronymum quo iudice, ac censore peccator recidivus pejor est & cane, & sue, & brutis animantibus: hæc enim vel solo sensu pedicas & retia, in quæ fortè inciderint, evitant strenues: & homo ex rationis dictamine, nec hæc, nec illas declinat.

Bruta animalia, & vagæ aves in easdem pedicas, retiaque non incidunt, inquit D. Hieronymus

Hom. 15.
ad popul.

Avicula semel capta, laqueo mox elapsa, cervus iu retia decidens, & effugiens, iisdem iterum difficile capiuntur. Nam cuique sit experientia cautela magistra, inquebat olim D. Chrysostomus.

Clemens Alexandrinus libro 1. Stromatum observat illud sanè mirandum. Quod pisces aliqui, ut scauri, è quorum specie si quis hamo captus, illo se fortè expedierit; eodem die nullus prorsus consimilis piscis invenitur isto in loco.

Crederes unius periculo doctos cæteros effugisse. Et nos aviculis, & cervis, & piscibus deteriores sapius iisdem capti, in eadem cadimus, inquit, D. Chrysostomus supra, *nec experientia nobis sit cautela magistra*, quæ tamen omninò fieri debuisset longè magis quàm illis animantibus; hæc enim sensu tantum ducuntur, nos etiam ratione: & tamen ut hac ducamur in eadem peccati vincula, in easdem stygii aucupis pedicas, ac retia incidimus.

Proverb.
c. 1. v. 17.

Frustra jactur rete, ante oculos pennatorum, pronuntiabat sapiens, frustra inquam; ut enim viderunt retia continuò evolant; & homo, qui & peccatorum retia vidit; imò & sensit aliquando, tantum abest ut statim evolet, quin potius in ea ultro sese injicit, pronoque ac præcipiti lapsu in ea quodam-

modo involat, in hoc certè etiam animantibus brutis infelicio, & pejor. Non sic præcellæ mentes, non sic: hæc quippe simul atque retia vel levi oculo conspexerint, mox evolant, & hoc, quia sibi malè metuunt. Ut & sic tibi metuas, Amice Lector. Bernardum audi: sic ille quondam, ut justum timorem iujiceret à relapsu.

Timeas quidem, inquit, *pro accepta gratia; amplius pro amissa, longè plus pro recuperata*, ecce triplicem tibi metum incutit. Primus est, *pro accepta gratia*; ne eam perdas, unaque omnem Cœli Thesaurum. Alter est, *pro amissa*, ut eam dum licet recuperes. Postremus, *pro recuperata*, pro qua retinenda major tibi incumbere debet timor: cujus rationem, hanc adjicit.

Ne fortè contingat recidivum pati, adeoque deterius labi. Audis enim vel ab ipso Christi oraculo, recidere, quàm incidere esse deterius. Proinde, invalescente periculo, invalescit & metus. Ut porro hic invalescat, & invalescendo te ferveret, Chrysostomum audi: Noli peccare post veniam, noli vulnerari post curam, noli sordidari post gratiam. Rationem si voles, hanc accipe ore illius aureo. Sic ille tibi: Cogita graviorem culpam esse post veniam; renovatum vulnus pejus dolore post curam; molestius hominem sordidari post gratiam.

Serm. de
lapsu primi
hominis.
Corm. 2.

§. 2.

Recidivus in peccatum Deo vel maxime injurius.

Illatam Deo ter Opt. ter Max. à recidiva injuriam, colliges, ex aliis atque aliis capitibus. Primum enim, qui accepta jam gratia rursus in peccatum recidit, id facit, quod æger insanus medico faceret. Illum si hic lætali morbo curasset, curasset & lætali vulnere: si deinde hic seipse vulneraret, fodicaretque; an non medico ingratum diceres? Diceres enimvero. Dic idem Deo. Deus enim medicus, tu æger, tu faucius accepta sanitate, quæ tibi data fuit à gratia, teipse in morbum lætalem revocas, teipse faucias à peccato. Es igitur illi injurius quàm maxime.

Es deinde, ut esset is, qui hospitem jam acceptum, & in intima admissum penetralia, extruderet, exireque etiam vi compelleret. Et hoc facis ipse, qui post acceptam gratiam iteratò peccas. Deus enim tibi, cum illa, & ab illa hospes erat, in scelus recidis, ex anima velut ex hospitio excedere cogis. An non illi ex eo injurius? Injurius certè. Bernardum audi, & ingemisce. Sic ille quondam ad tuisimiles, in priora crimina recidivos.

Sic honoratis miseri Christum, quem suscepistis? Venturo paratis hospitium, consistentes peccata cum gemitu, & ecce susceptum proditis inimicis; imò exire compellitis.

Serm. de
Resur.

Et hinc alterum, atque enorme injuriæ caput est, quod recidivus Deum, qua potest, prodit inimicis, non secus ac Judas, infamis proditor; imò & hoc longè pejor, quia hic efferatis hominibus, id est Judæis prodidit; tu etiam malo dæmoni, utique jurato illius hosti.

Excipe quid de hoc Tertullianus acutiore stylo:

In Dominum, inquit, *peccat, qui cum amulo ejus diabolo, poenitentia renuntiasset, & hoc nomine illum Domino subjecisset, rursus eundem regressu suo erigit, & exultationem ejus seipsum facit.*

Lib. de Ræ.
nit. c. 5.

Cum à primo crimine poenitentiam egisti, renuntiasti diabolo, eumque Deo subjecisti, ceu vile, infameque mancipium, ceu edomitum hostem; sed, ô malum! à secundo scelere, cum erigis, ut Deo tuo quodammodo insultet, & teipsum das illi, in gaudium, exultationem, ac triumphum; ut enim bonis genis gaudio est omnis poenitens: ita malis Angelis exultationi est, quisquis à poenitentia, in peccatum

peccatum est relapsus; imò & superis, ipsique Deo probro.

Tertullian. supra. Ecquid enim, nunquid Deo probrosum illud, ac pudendum, quod recidivus *diabolum Domino præponit*? Præponit enimvero; ut enim *Tertullianus comparationem videtur egisse, qui utrumque cognoverit, & judicato pronuntiasse eum meliorem, cuius se rursus esse maluerit. Ita, qui per delictorum pœnitentiam instituerat Domino satisfacere; diabolo per aliam pœnitentiam pœnitentiam satisfaciet.*

Satisfaciet, inquam; sed execranda pœnitentiæ pœnitentia, quam & deplorat, & damnat Tertullianus, deplorant, & damnant Angeli pacis, qui ab eo relapsu, amarè non semel visi flere. Et certè quidni flerent ab immani illa in Deum suum injuria, quam etiam ex eo agnosces quod recidivus, qui prius pacem cum Deo iniit, jam rursus bellum indicit, atque in eum movet; imò & creaturas, quibus perduellis abutitur, trahit in consortium belli, etiam invitas, ac reluctantes, & quod amplius est, Deum quem prius & agnoverat, & amarat, jam & negat, & odit, si minus ore; at factis & re etiam ipsa. *Quoties enim vitiis vincimur, Deum negamus, ut scitè D. Hieronymus: nec negamus tantum; sed quod detestabilius est, etiam novos nobis Deos effingimus: ut enim ille ipse S. Doctor. Quotcumque vitia habemus, quotcumque peccata; tot recentes habemus Deos. Iratus sum, ira mihi Deus est. Vidi, & concupivi mulierem. Libido mihi Deus est. Vnusquisque enim quod cupit, & veneratur, hoc illi Deus est. At qui in crimina, quæ prius odit, atque expulit; iteratò reincident, & illa inprimis cupit, & veneratur, adeoque hæc illi Deus, contra naturæ placita, contra Cœli leges, contra Dei oracula vatum calamo expressa, atque inprimis illud Prophetæ Regii. Non erit in te Deus recens. At quis ille? Jam recensui ex D. Hieronymo. Ira impotens, libido effrænis, gula immodica; aliaque scelerum monstra: imò & ipse malus dæmon, cuius victima est recidivus, qui prius Dei victima fuit.*

Fatendum enim quod apud DD. Patres inconfesso est, animam quæ à peccato per Dei gratiam est libera, Dei victimam esse, eamque tot vittis, tot coronis illustrem, quot ipsa virtutibus nitet: at ubi projecta rursus gratia, desertoque Deo, peccato sese inclinavit, fit dæmonis victima, quæ non coronatur nisi ad necem, non impinguatur nisi ad lanienam.

tomil. de S. Martyr. vadio & alexandro. Observemus igitur (ut rectè observat & monet B. Petrus Damianus) ne quis nostrum per vulnus peccati, victima efficiatur inimici.

§. 3.

Recidivus, in Dei Matrem, & Sanctos injurius.

INter honoris titulos & sacratiora nomina, quibus colitur in terris, & quibus etiamnum gaudet in Cœlis Augusta Divum Regina, & Dei Mater Maria, non infimum locum obtinet illud, quod audiat, & certè re etiam ipsa sit, *Peccatorum Refugium*. Quo titulo secundum illam etiam coluntur & gaudent Sancti, quos in Cœli regia patronos habemus, atque apud Deum intercessores: & ita eos habuisti non semel ô peccator cum jaceres altè sopitus in vitiorum somno, & quasi obrutus ac sepultus in peccatorum tuorum cœno. In hoc illos apud Deum advocatos elegisti, & etiamnum sensisti ingenti tuo bono, eorum quippe patrocínio, atque intercessionibus excitatus è veterno scelerum emerfisti, existi è luto peccatorum: at maximè Dei ter Opt. ter Max. Augustam Matrem, unicum tibi in animæ malis perfugium expertus es: hac enim auspice; hac & patrona à crimine liber, gratiæ, Deoque redditus es.

Bonum omninò factum; at quàm pessimum illud,

R. P. Lobbetii Tractatus Ascerici. Tom. VI.

quod Deo reconciliatus, ausus es rursus in eum velut arma movere, bellum indicere ausu temerario, ausu planè nefando; bellum dico per alia atque alia scelera, in quæ recidivus incidisti, Sanctis omnibus, atque inprimis Dei Matri injurius. Ecquid enim ut ab humano, civilique foro ad Dei ter Opt. ter Max. tribunal ascendam; sit unus aliquis è trivio, sit homo teruncii, qui in Regem sit perduellis, sit convictus criminis, sit captivus, sit vinctus, sit capite damnandus: si Regina mater, si Regni Principes ac proceres pro eo supplices ad Regem accendant, veniam impetrent ac gratiam; si ea accepta sibi jam ac libertati restitutus, rursus incidat in crimen læsæ humanæ majestatis: an non in Reginam, in Principes, proceresque tibi videatur injurius: enimverò vel maximè. Idem esto de te judicium, ô quisquis es, ab accepta à supremo Numine gratia, in peccata recidivus: disce istud alieno malo, & dum licet tibi consule.

Heliopoli mimus fuit, *Gajanus* nomine. Hic in theatro Deiparam blasphemis vocibus traducere solitus, ausu planè impotenti, ab eadem intempesta nocte sic admonitus.

Quid tibi mali feci, qui coram tanta multitudine mihi detrahis & blasphemias me? Hæc Dei Mater, Mater amoris, Mater indulgentiæ: Quid hîc mimus ille? à somno sibi redditus & vigiliæ; non solum contempsit illud; sed etiam (quod summæ impudentiæ fuit) in alias, atque alias blasphemias voces erupit, protervus in Dei Matrem. Quid deinde? nocte insequenti adfuit iterum Diva Virgo, & hæc illi altiore spiritu: *noli quæso, noli ita ledere animam tuam.* Fuit illud amantis, fuit & misereantis; nec enim inhibet, quod potuit, nec minas intentat, nec fulmina iteratis odiis atque injuriis debita; sed rogat, sed maternè admonet, nec sic animam lædat sibi injurius & magnæ Matri; canit tamen furdo, ex eo quippe petulantior factus mimus ille, non desinit Dei Matrem, ejusque Augustum Nomen enormibus calumniis ac blasphemias, iterum iterumque proscindere. Impudenti ac protervo tertium se sistit Dei Mater, eademque intempestæ noctis silentio repetit; sed iterum furdo, pervicaci, ac tertium recidivo. Quid igitur? cum orto jam sole theatrum ascendisset, & totus in blasphemias voces abiisset, sub meridiei ardore, dormienti ac sopito apparuit Dei Mater, nec verbum edidit; sed illius manus ac pedes dumtaxat attigit, signavitque in vulnus: evigilans enim maledicus ille, invenit se manibus pedibusque truncatum: fatigata quippe Dei Mater, toties repetitis calumniis, id corpori vulnus inflixerat: adeo Superis displicet in scelus recidiva: nec mirum, quia illis quàm maximè injuria: argumento erit quod subjicio.

Diaconus aliquis, cui nomen *Danserius*, cum divinis vacare deberet officiis, Deoque de more accinere, B. *Constabilis* Abbatis Cavenis sepulchro sæpius indormire solitus, insigni sanè damnandaque socordia. Non tulit S. Præsul id sibi & sepulchro suo injuriæ: sed per somnum ita severe monuit. *Quare tu ex sepulchro meo grabatum facis?* hic resipiscere visus Diaconus, & soporem illum excutere, vincereque ad menses aliquot: deinde somno inclinare cedereque visus, cui rursus apparens Abbas, hæc etiam illi; sed spiritu, voceque acriore: *Nonne dixi tibi, ne de sepulchro meo grabatum faceres?*

Terruit ea vox diaconum, & vigiliæ, sibi que restituit: at non sine dolore, & gemitu; sensit enim brachium contractum, stupidum, atque immobile; sic injuriam à recidiva sibi, & tumulto illatam ultus est Vindex Præsul. Nec mirum, eam quippe pœnam exigit infidum Deo, superisque caput. Quidni enim infidum dixero, qui obligatam in sacratiora pœnitentia fidem toties fallit sibi noxius, & in superos etiam injuriosus. Secundum jam vidimus, primum etiam inspiciamus.

§. 4.

*Recidivus in peccatum sibi vel maximè
noxius.*

Hujusce assertionis argumenta petam à simili, atque ab iis, quæ vel corpori, vel libertati, vel etiam vitæ huic mortali accidunt.

Corpori quidem accidunt, vulnera, morbi, aliæque pravæ illius affectiones; libertati captivitas, vincula, carceres; vitæ denique pericula, à quibus & mors ipsa, non naturæ necessitate inducta; sed ultrò voluntate accersita, quæ omnia transferam ad animum, cui recidiva vel maximè est noxia.

Et quidem primò, quia ut in corpore, vulnus iteratum magis eidem noxium, ut etiam ossis fractio repetita, & ipsa magis noxia, ut denique relapsus in ægritudinem periculosior, & exitio propior: sic & recidiva in peccatum.

De hac, & illis audiendus D. Eligius Episcopus Noviomensis; sic ille aliquando è pulpito ad suos.

Hom. 16.

Sic alicui crur frangitur aut manus, cum labore solet ad pristinum revocari officium: si verò secundò, aut tertio eodem loco membra frangantur, post longos & multos labores, vix erit unquam ut ad pristinum statum membra ipsa valeant revocari: similis ratio in animatum fracturis existimanda est.

Quod corpori, quod membris & ossibus à fractura repetita; hoc & animo à recidiva. A primo letali crimine luxatus animi vigor, & robur ossium, roburque mentis: sed & hoc, & ille curatus a salutaris pœnitentia: bonum omninò factum, & pristinus sanæ mentis vigor est redditus, & confirmatæ conscientiæ robur omne: in scelus mortale reincidis, & curatio difficilior est, & animo vel maximè noxia. Ita tibi nocet, ita te ipse torques ac perdis, quisquis in peccatum es recidivus: non esses si audires illud Christi ad mulierem in adulterio deprehensam. *Vade, & jam amplius noli peccare.*

Ioan. 8.8.

Quod de iterata membrorum luxatione, quod de ossium ruptura dictum; hoc & de morbis: videris quamplurimos, quos primus languor, primaque valetudo adversa non extinxit; sæpius iterata, post reditam incolumitatem, sustulit è vita.

Haud secus est animo: huic à peccato letali suus erat morbus, isque etiam letalis, a pœnitentiâ adhibita est illi medicina, & reddita sanitas, benè habet: sed ô malum! in aliud, atque aliud scelus relaberis, hoc est in alium, atque alium animi morbum; actum est, exitio proximus es, & quidem æviterno: ita tibi nocet improbè, quisquis es recidivus: ut enim D. Cyrillus: *In cassum sumitur medicina, si post instauratam sanitatem, per vitæ incontinentiam, qui convaleuit in pristinum incidit morbum.*

L. 5. in Ioan. c. 17.

Quod corpori, hoc & libertati. Sit reus unus aliquis, qui vel Marte, vel arte, se è carcere, quo tenebatur, eripuerit; si rursus in satellitum manus incidat, quid expectet aliud, quàm ut arctiori claudatur ergastulo, gravioribus oneretur vinculis, & majori fervetur custodia?

Quod captivo; hoc & recidivo: à primo in peccatum lapsu mali dæmonis custodiæ traditus es, ac veluti stygio carcere clausus: quid deinde? A pœnitentia & indulgentis Cœli gratia, eo ipso carcere liber, & manicas exuit, & compedes, sibi libertati que redditus: sed ô ingens malum, recidiva! ab hoc eidem carceri redditur, iisdem implicatur vinculis, quibus nonnisi ægerrimè, & fortè nunquam se expediet, adeo sibi noxius est omnis recidivus.

Infelix Semei capitis reus, reus & mortis à suo in Davidem scelere, insignique maledicentia, Salomonis indulgentia, veniâ donatus & vita, ea tamen lege, ut Hierosolima non excederet: nimirum hæc illi pro honorario carcere. Eum tenuit annis om-

ninò tribus, quibus exactis dum audit servos suos ad Achas Regem Geth refugisse, illicò & asinum sternit, & fugitivos insequitur, & Hierosolyma excedit contra datas sibi leges, contra præscriptos limites. Quid inde? Et Hierosolymam revocatus, & acrius à Salomone increpitus, damnatusque, & vita denique exutus.

Quod illi; hoc & tibi ô Recidive. Quæ Cœli clementia fuit, cum esses peccati reus, venia data, data & Hierosolyma, id est pacis visio, ea tamen lege, ut non abires ab illa. Abis porrò, & unà cum libertate vitam animæ, quæ in gratia posita est, amittis, adeò tibi noxius es.

Noxius enim verò, quia notatus duplici, imò multiplici stigmate. In humano foro, atque iudicio, is cui ob furtum, vel aliud quodvis scelus inultum est stigma, si in eadem crimina reincidat, aut capite luit, aut laqueo vitam perdit. Peccasti infelix animula, notata es infernali stigmate, relaberis, notaris secundò, & tertio, adeoque Deo iudice es mortis rea, & quidem æternæ, adeò tibi ex eo etiam noxia. Noxia certè, quia ultrò periculis te objicis, & quidem crebris, quid mirum si tandem in uno aliquo pereas.

Quem sæpè transit casus, aliquando invenit: Henricus II. Galliarum Rex, primo die nuptiarum inter sororem Margaretam, & Emmanuelem Saubaudia Ducem, hastiludio certavit, & palmam, plausumque tulit. Voluit & secundò, cumque opportunè dissuaderet uxor periculum veritatis, adjecit, *Adhuc semel, & non amplius.* Venit itaque, descendit in arenam, certavitque, & infelici casu, hastâ in oculo latus, oculum cum vita extinxit.

Seneca.

Quod Rex Christianissimus innoxie fecit; tu, ô recidive, facis non sine gravi noxa; ludis enim insanè, & Cœlo illudis improbè, dum genio liberaliore indulges, dum veneri, dum voluptati vacas, primò ludentem spectat Cœlum, & dissimulat; at non secundò, & tertio, fatigatur enim crebriore noxa, & ferrum expedit, ultricesque pœnas: adeò tibi in hoc & noxius es.

Unus aliquis Leonem eò usque cicuraverat, ut & ori, & caput ipsum sæpè infereret, & quidem innoxie. At quem semel iterumque transferat casus, aliquando tandem invenit: dum enim in magna hominum frequentia id molitur, & facit; Leo genio suo, & nativæ ferociæ redditus, caput dentibus preffit, & præmordit, docuitque quod *periculis offerre sese nemo tam crebris potest.*

Engelgravi Dom. Refut. §. 3.

Quod ille ludio; hoc & tu, ô recidive, per scelera toties repetita: stygio Leoni, si non caput, at animam ingeris; parcere visus est semel iterumque; at non semper parceret. Si Cœlum annuerit, mordebit enim verò, & perdet, ostendetque orbi universo, quàm tibi in eo noxius fueris.

Duci Albano, heroï Hispano, cesserant ex Hollandis captivi plures, ad furcam & laqueum damnandi, ut parceret multitudini, iussit eos sortes inter se mittere, ut ex omnibus duo tantum laqueo perirent.

Hos inter Anglus felici aleæ jactu se exemerat, Hispanus sortem infelicem veritus, veritus & periculosa plenum opus aleæ, Anglum exigua pecuniæ summa induxit, ut pro se rursus aleam subiret, & periculum fecit ille iterum, iterumque; sed dum toties periculum facit, modico impendio, laqueum sibi emit, ac suspendium, adeo verum illud:

*Periculis**Offerre se, nemo tam crebris potest.*

Quod ille; hoc & tu, ô Recidive, dum enim iterum, iterumque, ac sæpius peccas, aleam jadis, ac tandem infelici illius jactu, laqueum emis. Ita emit ille, cujus meminit Wadingus in Annalibus Minorum.

Ad. 15.

Religiosus

Religiosus aliquis in Apulia, à suo ordine infami fuga elapsus defecerat, cum ei fortè de via occurrit D. Franciscus Assisius, monetque seriò, ut ad religionis, ceu bonæ matris gremium illicò redeat, & ne iterum à dæmone ad insana illa consilia abripi se patiatur. Si fecerit, cerrò certius appendendum furcæ, quam digito monstrabat.

Paruit ille benè monenti, & regressus Ordini suo se reddidit; sed ô ingens malum inconstantia! ad vomitum rediit, ut canes solent, ad lutum ut sus, ac luti volutabrum. Et ecce Vindex Dei manus eum tangit, opprimitque; dum enim apostasiæ suæ, alia atque alia (ut fieri talibus assolet) scelera jungit, necitque, catenata veluti serie, furti etiam reus, ex illa ipsa furca pependit, infame illius pondus.

Sed hoc, inquires, divinæ justitiæ fuit, & quidem solius; demus aliud, quod & justitiæ sit, & simul etiam miserationis; fatendum enim, quod à recidiva quandoque Deus sese in pœnam explicet, & quidem solam, quandoque etiam in pœnam simul, ac veniam, & miserationem.

Hæreticus unus aliquis, genere quidem nobilis, at ignobilis à moribus, infandoque in Catholicos odio, in morbum, eumque letalem inciderat, cui, ut remedium faceret, ad se evocavit è Cistercionsi familia fratrem Candidum, ex vero, ut nomine, sic & reipsa ab innocentia vitæ candidum, à quo monitus ut hæresim ejuraret, paruit ille, periculo victus, atque illicò sanatus est. Diceres hæresim mali fontem: & certè mali fons erat, & origo prima: cum enim in eam rursus incurrisset, iterum in eandem ægritudinem incurrit, quæ deinde rursus expulsa ab animo hæresi, à corpore quoque depulsa est & hoc quidem opera, precibusque Candidi. Sed, ô grande malum, inveterata consuetudo. O grandius à recidiva: ab hac tertiò in eosdem errores relabitur, & inde ab his etiam tertiò in eundem morbum. Ita scelestum caput urget, ac premit ultor à tergo Deus.

Hoc urgeri, premi que se cum sentit, Candidum ad se jam tertiò revocat, errores deponit, unaque (quod mireris) etiam morbum, à quo in reliquum vitæ tempus liber extitit, quia ab illa hæresi quoque liber.

Nimirum, ut ab hac lues ad animum appellebat, sic etiam ad corpus eadem mali labes; adeò verum illud Ecclesiastici: *Qui delinquit in conspectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus medici*; quia prius in morbum incidit, & ab eo quàm pessimè vapulavit, sibi sanè in eo noxius. Videri possunt plura de eodem argumento in meis quæstionibus, in dominicam tertiam quadragesimæ, quæstione septima.

§. 5.

Recidiva vel maximè damnoſa, ob eam, quam inducit peccandi, consuetudinem, & propè necessitatem.

ARISTOTELES, purioris Philosophiæ ocellus, atque ex eo Philosophi, docent ex actibus sæpe repetitis generari in animo habitum, qui & actuum deinde sit principium, & veluti pondus in eos inclinans, quo fit ut quod initio elicere difficile fuit, postea sentiat facillimum; imò & volupe.

Quam vim in habitibus natura dedit: eandem in peccandi consuetudine, quæ gignitur ex peccatis sæpius iteratis. Ab hac enim facilis ac pronus in eadem lapsus est: quod & agnovit Iobus in typo peccatoris: sic quippe de hoc pronuntiavit.

Qua prius volebat tangere anima mea; nunc præ angustia cibi mei sunt, in quæ verba sic aliquando D. Bernardus:

Primum tibi importabile videbitur aliquid, processu R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

temperis, si acquiescas judicabis non adeo grave, paulò post & leve senties, paulò post nec senties, paulò post etiam delectabit: ita paulatim in duritiam itur.

Lib. 1. ad Eugen. c. 2.

Sit primò innocens animula, sit virgo pudica, sit & timida, quæ vel umbram timeat accipitris, hoc est mali dæmonis, ut pulli solent. Venerem illa horreat, & vel scintillam vereatur impuri amoris; si tamen ab aliqua cum altero sexu familiaritate, primum in amica, blandula, molliaque verba inciderit; deinde in leviores sive manuum, sive faciei attactus, tum in oscula repetita; ab iis deinde in attactus inverecundos, aliaque libidinis impuræ monstra, si ea admiserit vel semel tantum, expaveset illicò, & seipsam mirabitur, atque damnabit; at si eadem iterum, iterumque ac sæpius admiserit, nec gravia sentiet; sed levia; imò ne sentiet quidem; imò & iis sese oblectabit, ibitque in ea facilis ac prona, tantum valet à recidiva inducta peccandi consuetudo, cujus probè conscius Augustinus. *Peccata, inquit, quamvis magna & horrenda, cum in consuetudinem venerint, aut parva, aut nulla esse creduntur.* Ea nimirum est vis malæ consuetudinis, de qua etiam aliquid amplius Seneca, ratione duce, experientia magistra; sic enim ille de variis criminum monstris, in quæ venit recidivus.

Latatur ille adulterio, in quod irritatus est ipsa diffcultate, latatur circumſcriptione furtoq, nec ante illi culpa, quàm culpa fortuna displicuit: cujus rationem hanc adjicit: Id prava consuetudine evenit: nec mirum, quia ut habet vetus paræmia, Consuetudo est altera natura; imò natura ipsa superior & fortior, excludit enim ab animo quod ipsi natura indiderat.

In Enchyr. c. 82.

In natura primæva etiam sibi relicta, est ingenuus pudor, est gratus rubor, est verecundia casta, est timor salubris; & hunc, & illa depellit ex animo & eorum loco inducit impudentiam, procacitatem, audaciam. Nimirum (ut disertè Romanus Orator) *tanta est corruptela mala consuetudinis, ut ea tanquam igniculi extinguantur à natura dati.*

Epist. 97.

Lib. 1. de Legibus.

Natura utpote bona mater, quosdam animis nostris indidit Virtutum igniculos, qui nisi sopiantur, nisi extinguantur, in magnum abeunt divini amoris incendium: at sopiuntur, imò & extinguuntur à depravata consuetudine, quam Apostolus vocat *Legem peccati*: D. Augustinus *violentiæ consuetudinis*: sic enim inquit, *lex peccati violentia consuetudinis, quæ trahitur etiam invitus animus, trahitur inquam illius vi atque imperio: ut enim Publius Mimus. Gravissimum enim consuetudinis imperium, cui obſistere ut maximè velis, vix possis: hinc & illud D. Augustini. Vincere consuetudinem dura est pugna, & rara victoria; quod ipsum sua didicit experientia, suo & malo: sic enim de illa:*

Lib. 8. Conf.

In Psal. 38.

Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. Quippe ex voluntate per-versa, facta est libido; & dum servitur libidini, facta est consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas.

Lib. 8. Conf. c. 3.

Multa hic stylo notat Augustinus. Primum, quod velle ejus teneret inimicus, quæ ingens; & miseranda servitus, & libertati penitus inimica: deinde, quod sibi catenam fecisset, aut quasi funiculos, quibus caperetur, & teneretur obſtrictus; verè enim peccata peccatis addita catenam faciunt; & funiculos texunt, quibus captivus habeatur peccator, annulos annulis adjice, & catenam feceris; fila filis intexe, & funem feceris. *Qui funem facit, torquendo semper, & involvendo fila filis adauget, in- quiebat Venerabilis Beda.*

Sic & peccator, dum peccata peccatis accumulât, sibi funem facit, & quidem nauticum, quem effringere, ut velit, non possit.

Evenit enim illi, quod funibus. Prima fila nullo negotio fregeris, fregeris & secunda, fregeris & singulas

singula; sed cuncta, atque simul involuta ne solveris quidem, ne fregeris, & hinc tibi fatalis quasi necessitas. At unde hæc imposita? Ex eo, inquit Augustinus, quod ex voluntate perversa facta sit libido, & dum huic servitur, consuetudo; & dum huic non resistitur facta sit necessitas: ingens omnino telum necessitas, quod excutere non possis, quia ut scitè D. Gregorius Pont. Max. *Quod vicibus prius consuetudinis adstringitur, quasi tot vinculis ad mentem ligatur.* Quot autem, & quantum malum sit, sic adstringi, & ligari, disce ex ipsis sacræ Scripturæ oraculis, inter quæ & illud longè maximum.

L. 4 Moral.

Prov. c. 18.
v. 3.

Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. At quod, illud profundum? Aliqua est, Interpretum pugna.

D. Athanasio, *est cæcitas mentis*, quam incurrit impius ex inveterata peccandi consuetudine: ab hac enim ita caligat, ita cæcutit mens humana, ut nec bonum videat, quo destituitur, nec malum, quo obruitur.

L. 1. Sentent.
c. 14.

S. Isidoro profundum est *obduratio*, hoc est impudens quædam peccandi licentia, procax, & pertinax in malo contumacia.

In Ezechiel.

D. Hieronymo profundum illud, est *amissio conscientie*, & Synderesis. Indulgentis Cœli gratia, favorque hominum animis indidit veluti stimulos quosdam, quibus excitentur, si fortè malis indormiscant; & hos communi appellatione *remorsus conscientie* dicimus: quod si hos extinguere, aut suffocari contigerit, dicimus lapsum esse in peccatorum profundum, & velut abyssum.

De gradu
Humilit.
Gradu 11.

D. Bernardo, profundum est ipse *Dei contemptus*, quem sensim, & sine sensu induit peccator, qui & inde delabatur in profundum peccatorum, ac deinde infernæ stygis.

D. Chrysostomo Sacro Oratori, profundum illud, quod hic in quæstione est, est ipsa *peccandi consuetudo* inveterata, in quam sese demittit peccator, velut in profundum, velut in centrum peccatorum, cui proinde id usu venit, quod à natura corpori graviore.

Primum enim, ut gravia insita quadam inclinatione, atque vi feruntur ad centrum: sic peccator sceleribus aliis, atque aliis assuetus, quasi impetu naturali, & mole sua labitur in peccatum.

Deinde, ut gravia, v. g. lapis, aut ferrum in centro suo conquiescunt; sic & peccator in peccati sui illecebra conquiescit, quod ingens, & portentosum est malum.

Tum etiam, ut centrum detinet res sibi affixas; sic & peccandi consuetudo hominem retinet, ad usque ultimam brevis ævi lineam; imò in omnem retro æternitatem, quod & deplorandum quàm maximè. Denique ut res in centro nullum persentiunt motum, impulsu omnino nullum; sic & peccator Synderesim nullam, nullum gratiæ excitantis experitur impulsu.

Et hinc summum illi malum, finalis scilicet impenitentia, & inde etiam æterna damnatio, æternaque illi incendia. Ecce profundum peccatorum, quo nihil in terris, nihil in inferis est profundius: quod ut magis ponatur in aperto, sit

§. 6.

Recidivo aut nulla omnino penitentia, aut boni inanis, & vacua, certè ut talis extimescenda.

AUdax, inquit, & liberum pronuntiatum, quod certè non efferrem, nisi prius extulissent Divi Patres: ex illis accipe, atque ex illis esto iudicium, quod etiam firmabit, confirmabitque ratio ex ipsis sanioris Theologiæ principiis petita.

In Solilo-
quiis.

D. Augustini est illud solemne effatum: *Inanis est penitentia, quam sequens culpa coinquinat.* Nihil

profunt lamenta, si replicantur peccata, nec valet de malis veniam postulare, & mala denuo iterare. Hæc S. Præsul, dum secum, & cum Deo loquitur; eadem etiam cum populo; sic enim aliquando è pulpito sacer Ecclesiastes.

Lavatur, & non est mundus, qui plangit, quod gessit, & non deserit. Serm. 68.
de Temp.

D. Augustino consentit D. Gregorius Pont. Max. Hæc ille in opere, cui titulum fecit de cura pastoralis utpotè summus in terris Pastor.

Admonendi sunt, inquit, qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut considerare sollicitè sciant, quia flendo inaniter mundant, qui malè vivendo se nequiter inquinant: cum idcirco se lacrymis lavant, ut mundi ad sordes redeant. 3. Part.
Cura Past.
admonit.
31.

Hæc S. Pontifex, ex quo velim notari illud, *flendo inaniter mundant*, quia propè inanis, & boni vacua est ea animi per penitentiam lotio; si paucas post horas, aut dies, rursus iisdem se sordibus inquinet. Et hoc ipsum est quod observavit, extulitque D. Bernardus, cui non satis est, vel ipso Christi oraculo dimissa peccata, si ad ea rursus redieris; sic enim inquit.

Si dixeris mihi IESVS, dimittuntur tibi peccata tua, nisi ego peccare desero, quid mihi proderit? Exui tunicam meam, si reinduero eam quantum profeci? Si rursus pedes meos, quos laveram, inquinavero, nunquid lavisse valebit? Serm. 3.
in caus.

Argumentum petit à re materiali, quæ subijcitur oculis, ut facilius ad animos evadat. Sit aliquis, qui æstu fractus, & æstivo sole tunicam exuerit, ut æstum fallat, ut declinet, ut Zephiros admittat, explicato apertoque sinu; si rursus tunicam quam exuit, reinduat, quid promovit? Laborabit enim verò eodem igne, soleque. Sic, & qui æstuavie immodicâ libidinis flammâ, flammâ impudici amoris, & vestem dimisit, ut olim in Dominæ manibus Castus Joseph, si eam rursus admiserit, si ea se tegeri, tegique patiat, quid profecit? Omnino nihil.

Sic & qui pedes lavit, hoc est affectus pravos, & denuò eos sordidari inficique permittit infami peccati luto, quid sibi boni fecit? certè aut nihil, aut parum: illi evenit quod Energumeno, quem Christus miraculo sanavit è triplici morbo, cæcitate, surditate, & linguæ impedimento; & è quo etiam dæmonem ceu malum hospitem eiecit.

Hic vel alius quispiam sine negligentior fuerit, otiosa sua remissione faciet, ut dæmon expulsus in loca arida & inaquosa, hoc est ab hominibus non habitata, cum requiem non inveniat, eòquod istic nemini noceat: sic ad seipsum. *Revertar in domum meam*, id est in animam meam è qua pulsus sum, & quia invenit eam *vacantem*, hoc est otiosam à bonis operibus, quia *mundatam* lavacro penitentiae, & *ornatam* insigni suppellectile Virtutum. At minus cautè, minus sollicitè; *assumit septem alios spiritus nequiores se*, quos scilicet opponat septem donis Spiritus Sancti: *nempe spiritum stultitiæ contra spiritum sapientiæ, spiritum vertiginis & insaniam contra spiritum intellectus & scientiæ, spiritum temeritatis contra spiritum consilii, spiritum inconstantie & timoris, contra spiritum fortitudinis: spiritum impietatis contra spiritum pietatis, spiritum contemptus & odii Dei contra spiritum timoris domini.* Et ita sunt novissima hominis illius pejora prioribus. Eusebii
Emisiani.

Quod illi, hoc & recidivo: quot ex eo depulsa peccata, tot & dæmonia; abierint hæc ex animo, velut ex malè usurpato hospitio: benè habet, abierunt illa in loca arida & inaquosa, in vastas desertasque solitudines: bonum omnino factum; at malum istud, & malæ ominatæ illæ voces:

Revertar in domum meam, hoc est in eam animam è qua exivi, revertar inquam eadem via, quâ primum ingressus sum, per eadem crimina iterum, iterumque repetita, & domum quam inveni vacantem id est otiosam,

otiosam, minusque providam, mundatam à poenitentia, ornatam à gratia, aliisque Virtutum magnarum ornamentis, eodem peccati luto inficiam, perdamque.

At quid inficiet? quid & perdet? ecquid enim nunquid in eo poenitens animus? nunquid & conceptus de crimine dolor? nunquid expiata per Exomologesim peccata? expiata enim verò, si vera fuit poenitentia, si solida fuit, non inanis & fucata; qualis sæpe sæpius est in peccatore adeò facile in scelera relabenti: esse autem ejusmodi suadent multa.

Primum quia meritò dubitari potest, an per Sacramenta Confessionis & Communionis receperint eam gratiam, quæ ab illis ceu fontibus emanat. Ab his enim præter gratiam sanctificantem, quæ communis est omnium Sacramentorum, conceduntur & fluunt gratiæ; aliæ, quas Actuales dicimus, & quæ sunt velut effectus Sacramenti ritè suscepti, dantque robur & vim arduam ad resistendum, vel suggestionibus mali dæmonis, vel molliculæ carnis illecebris, & ad non peccandum deinceps. Qui autem credam inditum ejusmodi robur, ejusmodi & vim in eo, qui nullo propè impellente relabatur; sed facili, ac prona perversæ voluntatis inclinatione decidit ex eo statu, in quo subinde, vix ad pauculas horas steterat.

Et hinc mihi in manus datur alia ratio; ea nimirum, quod in ejusmodi homine non fuerit nisi simplex quædam peccandi displicentia; non autem dolor efficax, & vera voluntas in posterum abstinendi: hæc enim si fuisset, steterisset firmus, nec adeò facilis in relapsus; ut videre est in aliis rebus humanis, in quibus enimverò fit, quod volumus, & absolute volumus, si modo est in potestate nostra, uti est in vitia pristina non relabi: certè, ut à simili petam argumentum, accidit in morbis animi, id est peccatis, quod in morbis corporis: in his si videris unum aliquem, statim atque convaluerit, in eandem ægitudinem reincidere, conficies illud, non perfecte convaluisse. Sic & in morbis animi, ubi adverteris quempiam, in eadem scelera prona, ac præcipientem relabi, & hoc post exiguum temporis intervallum, tecum ipse hæc eloquere, vereor ut ille ritè confessus sit, vereor ut perfectam animæ sanitatem (quæ est à gratia) consecutus sit; si enim eam esset affecutus, non tam facilis esset in eadem relapsus, quia & huic obstitissent gratiæ actuales, & firmum quod esse debuerat, non relabendi propositum; at quia & hoc, & illud defuere, defuit & in bono firmitas, atque constantia. Et hinc ingens animæ ruina, quam etiam aperient, quæ sequentur pagellæ,

§. 7.

An, quæ, & quomodo recidiva impleat mensuram peccatorum?

Priusquam in hanc quæstionem calamum immittam, tria imprimis statuo, quæ extra controversiam sunt.

Primum erit effatum D. Augustini, qui sic olim ad recidivos, eosque, à quibus, ubi de poenitentia agitur, non auditur nisi corvina illa vox, *cras cras*.

Verum quidem dicis, inquit, *quod Deus poenitentia tua indulgentiam promissit; sed huic dilationi tua crastinum non promissit.*

Alterum erit oraculum magni Pontificis D. Leonis Papæ: *Misericordie Dei, nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire*; illius enim solius est & misericordiæ mensuras ponere, illius & tempora definire in cujus manibus est, misericordia, simul & justitia: at tam hæc, quam illa est in Dei unius manu; hanc continet, coercetque quantum vult, illam explicat, quando, quantum, & quomodo vult: hanc timeat reus; sed & illam speret, neque tamen hac, aut illa abutatur unquam.

Tertium, quod extra litem esse volo, est illud quod Deus ter Opt. ter Max. Imperiis, Regnis, Rebuspublicis, Civitatibus, imò & privatis hominibus, certam quandam statuerit, ac decreverit peccatorum mensuram, ante quam nec plenè, nec perfecte punit; sed mox ubi illa completa fuerit in poenas delabatur, omniaque perperam acta justo supplicio plenissime plectit.

Et hoc clamant Scripturæ Sacræ oracula, & Prophetarum vaticinia, atque imprimis illud Christi Servatoris optimi ad judæos, rebellia Cælo capita: ad quos sic aliquando. *Et vos implete mensuram* *Matth. 23.* *Patrum vestrorum: implete*, inquit, quod non est imperantis; sed prædicentis, imò & misereantis: ab illis implendam prædicit; simul monet, cavetque ne impleant, neve sibi tantum accersant mali, in quod non elabatur Deus nisi invitus, ut pote qui omnia facit in pondere ac mensura, ideoque ita de se Isayæ voce, calamoque.

Ponam in pondere judicium, & justitiam in mensura. *Cap. 28.*

Ea nimirum est justitiæ divinæ ratio, ad poenas non venit nisi justo pondere, & pede quasi plumbeo, id est quàm tardissime, & justitiam facit in mensura, vel ut vertunt Septuaginta. *Misericordia tua in stateris*: ita enim justitiæ dat locum, ut simul misericordiæ suus servetur; sed tamen in *stateris*, hoc est, in æquitate.

In statera duæ sunt lances, ubi deprimitur una attollitur altera: sic & in Dei manu, ubi mortalium scelere velut pondere aggravatur, & quodammodo deprimitur misericordia; attollitur justitia. Clarius eloquor, ubi aliis, atque aliis criminibus sæpe sæpius repetitis, fatigatur quodammodo, despicitur, & quasi irridetur Dei misericordia: tunc attollitur, insurgitque ejusdem omnipotentis justitia, & trahitur in justam ultionem, quando nimirum jam impleta est mensura peccatorum; uti factum in Judæis & vidimus & luximus.

Implerunt illi mensuram scelerum suorum, primum avi, proavi, abavive, Prophetas, quæ vinculis onerando, quæ lapidibus obruendo, quæ etiam ferro cædendo complerunt, deinde eandem, posterius, Christum cruci affigendo, & Apostolos morti addicendo, velut objectas illorum iræ furorique victimas.

Hac porrò mensura jam completa, Cælum ipsum, quod diu flagella sustinuerat, meritisque tot sceleribus poenas; eas tandem inflixit. *Ticum, & Vespasianum*, duo belli fulmina emisit in campum, Jerosolymam cinxit, cœpit, evertit, perdidit. Ita nimirum (ut ore fatidico Jeremias) *qui facit misericordiam in millibus, reddit iniquitates patrum in sinum filiorum post eos*: ut enim corpus jam senile atque effectum luit invenilia peccata, æstusque adolescentiæ; sic & Respublica, sic & Civitas, quæ corpus quoddam annosum est, justè plecti potest, tum ob majorum crimina, tum etiam posterorum. Atque, ut ita dixi, evenit in Judæis.

Et hæc in aperto sunt, in occulto illud. Ecquando tandem implenda scelerum mensura? Hoc enim patet ei uni, cui patent omnia, cui futura æquè, ac præterita, & præsentia patent.

Fatendum tamen illud (quod & experientia docuit) imminetia Rebuspublicis exitia Deum præsignificare solitum, aut frequentatis miseriis publicis, aut ostentis quibusdam extraordinariis, aut vaticiniis insolitis: & hic est veluti ludus divinæ miserationis, quæ suppliciis gravioribus ita præludere solet, ut fugiant rei à facie arcus, ut liberentur electi Dei.

Et ita Hierosolymæ excidio ante prælusit etiam annis octo: cum enim Judaico more rituque ad festum celebrandum ex omni propè Judææ loco convenisset multitudo populi ferè innumerabilis, adfuit

cæteros inter, homo rusticanus, qui subito velut alienatus à sensibus cœpit inclamare funestum illud:

Vox ab Oriente, vox ab Occidente, vox à quatuor ventis, vox contra Ierosolymam, vox adversus templum, vox adversus conjuges novos, vox in omnem populum.

Pax tunc erat alta, amœniquæ dies, nec tamen desit horrendum carmen illud intonare, etsi sæpè sapius increpitus; imò & dirum in modum cæsus, donec tandem obsessa civitate, consensu mœnibus, erupit in extremum illud, ac fatale,

Væ Ierosolyma, væ templo, væ mihi. Dixerat, & lapide grandi ballista excusso tactus, atque contritus est.

Quod Solymæ; hoc & Romæ Orbis Capiti, Urbium Principi, & quidem non semel: ut enim refert Spondanus Anno 1472, pridie quàm execranda illa Bononiensis nobilitatis seditio, partem maximam, mutua cæde perderet, ignotus homo, asino insidens, cruce lignea instructus, ac concionabundus, populo denuntiavit ut mores verteret in melius, nisi iram Dei Vindicem experiri vellet.

Cap. 3.

Quod eò loci, ac temporis auditum, hoc & anno 1527 ante captam à Cæsareis Urbem ab externo mendico, qui nec minis, nec verberibus absterri potuit, quin vaticinaret in funestum illud. *Væ Romæ, væ Papæ, væ Clero, væ populo Romano.* Ad eò verum illud, etiam posteris sæculis, quod de antiquioribus extulit Amos: *Non facit Dominus verbum nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas.* Et hoc divinæ clementiæ est, ac miserationis, quæ ad supplicia mortalibus inferenda trahitur invita, præmonetque priusquam in scelestæ capita incidant, ut dum adhuc licet, declinent.

Sed hinc delabor ad privatorum mensuram, quæroque ecquænam illa? Hoc in aperto est, atque extra litem esse certum numerum peccatorum, qui maximè completur à recidiva: sed controversum illud, an is numerus sit talis, ut eo expleto, gratias deinceps ex toto Deus neget.

Videtur illa communior Theologorum sententia, maximè verò antiquorum ex illo D. Augustini, pronuntiata. *Impius cum vult non potest; quia cum potuit noluit.* Cui & consentit D. Gregorius, Pont. Max. cujus & hoc effatum:

3. parte
Pastor.

Dum opportunè agere, quæ possumus, nolumus; paulò post cum volumus, non valemus.

Cap. 55.

Et his SS. Patrum dictis favent sacræ scripturæ oracula, atque imprimis illud Isaïæ: *Quærite Dominum dum inveniri potest.* Et hoc Jeremiæ: *Curavimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam.* Denique & illud Christi ad Judæos, adversa superis capita. *Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini.*

Joan. 6. 8.

Hæc opinio nonnullis durior accidit, & licet demissioni serviat, ac timori; facit tamen inducendo etiam horrore, & abjiciendis proximè ad desperationem animis, ideoque magis probatur mitior altera, quæ ferè est recentiorum. Hæc censet in privatis, non aliam gratiæ, quàm vitæ mensuram esse præfixam, neque gratias ipsis unquam oclusas, dum spirant, & vivunt, nec peccatorum cumulum impleri nisi impœnitentia finali.

Fullonius
ad 1. Mach.
c. 16. Ex-
cursu 2.
sect. 1.

Huic sententiæ adstipulatur Concilium Tridentinum cujus hoc oraculum, de fidelibus omnibus, etiam generatim sumptis.

sess. 6.
c. 29.

Si quis dixerit eum, qui post baptismum lapsus est, non posse per gratiam resurgere, anathema sit.

Nullum excipit ea resolutio, ne recidivum, ne obduratum quidem; sed omnes ex æquo completitur, & omnibus gratiam adpromittit, qua resurgere possint si modò velint; ut & illis dici possit, quod olim Israël, *perditio tua ex te*; etsi enim deesse possit, & desit ea gratia, quæ dicitur efficax: at quæ sufficiens est, nec deest, nec deesse potest, indul-

gente semper Cælo, propitioque Numine.

Et huic opinioni videtur tacitè consentire Ecclesia, & Sancti viri, qui pro omnibus peccatoribus etiam induratis orant, Divosque omnes, ac Deum obtestantur.

Et sic auditus orasse D. Bernardus, etiam pro obdurato, pro quo sic ad Deum. *Aperitè, non audeo dicere. Veni Domine, suscita mortuum nostrum, corde tamen tremulo, intus clamare non cesso; si fortè, si fortè, si fortè desiderium pauperum exaudiat Dominus.*

De Gradu
Humilis.
Grad. 12.

Qui D. Bernardo sensus, is & prius Augustino, qui à simili petit argumentum, ab ægro scilicet desperato, quem medicus non abjicit, non deserit.

Quid facio, inquit, febrienti? Si est in vobis misericordia, orate pro talibus, quia & ipse medicus plerumque in desperatione convertitur ad eos, qui circumstant lacrymantes in domo, qui pendent ex ore ejus audire sententiam de ægroto, & periclitante. Stat anceps medicus, non videt bonum quod promittat, timer malum pronuntiare, ne terreat; modestam planè iste concipit sententiam. Bonus Deus, omnia potest, orate pro illo.

Quod ægro à medicis deposito fieri solet; hoc & obduratis in malo fieri vult Augustinus, & de nemine unquam dum vivit, spem abjici, quia dum vivit converti potest, non posset autem, si negata foret illi omnis à Cælo gratia. Verum ut negata non sit: at verendum quàm maximè, ne non sit efficax, ideoque suus iusto timori, suus & horrore relinquitur locus, ei potissimum, qui damnabili inconstantia in eadem sæpè sapius peccata relabitur. Hic enim & superos omnes fatigat, & Deum provocat, etiam quasi reluctanter, in ultrices pœnas, ac supplicia, ut ex iis, quæ subdemus, magis ac magis elucescet.

§. 8.

Primus in peccatum lapsus vix Cælo vindice punitur, relapsus plerumque, & quidem gravius.

NEc mirum, quia gravior est culpa post veniam, & turpior ingratitude post gratiam: prior in scelera lapsus plerumque tribuitur infirmitati, & nativæ cuidam in malum inclinationi; at posterior voluntati ac malitiæ; ideoque hæc magis obnoxia pœnæ, quàm illa. Argumenta petamus, primum ex humanis judiciis civilique foro; deinde ex Cœlesti tribunali divinoque judicio, in quo ut nemo nocens sine pœna; ita nec recidivus absque graviore. Childerico Galliæ Regi filius fuit Merovæus, hic paternæ dominationis impatiens, præpropere quadam regnandi libidine, in Patrem, in Regem, nescio quid molitus est; detestæ fraudes, doli que, aperta que: quæ in eo erat Regni affectatio. Quid deinde? atronsus est primò, atque in monasterium conjectus, è quo cum profugus evasisset, novasque in Regem, Regnumque machinas apparasset, Patris judicio, atque sententia exoculatus est: in quo discrimen videas, inter hoc, atq; illud affectati regni scelus.

Paulus
Emilius
in vita
Childerici.

Primum enim levioze damnatum supplicio, angustius scilicet unius Cœnobii, intra cujus limites continerentur oculi; at secundum graviore, id est cœcitate punitum est, ne purpuram ne sceptrum, imò ne solem deinceps videret is, qui vidente sole peccarat in Regem, & Regnum; imò & in patrem, qui eò loci ac temporis Patris personam exuit, ut indueret eam, quæ erat judicis.

Spectasti, benevole Lector, filium omninò degenerem atque in patrem impium ac rebellem: attende & altum immani primùm ingratitude nora infamem, tum etiam homicidii furtique reum, denique & furcæ addictum, Cælo Deoque vindice.

Hispani prædo multis latrociniis infamis, è furca suspenditur: sed non omninò extinguatur; hæret tamen

tamen suspensus è fatali ligno, cum fortè Hispanus mercator illuc equo fertur, advertitque miserum illum pedes concutere, brachia, humerosque contrahere; advolat illicò, funem ense præscindit, & semianimum in equum imponit, atque in vicina taberna igne vinoque probè recreatum, equi sui tergo insidere jubet ut citius elabi possit: dum autem eodem equo vehitur, ad malas artes atque suum ingenium rediit.

Spes erat optimæ prædæ, aurique potiundi si vim mercatori inferret: placuit ingrato consilium, nec consilio animus, aut arma defuere, fortè mercator ex more gentis pugionem suum in tergum rejecerat: hunc tacitè educit infidus sessor, equitemque eo transfigit atque enecat, itaque equo auroque potitus, in regiones exteras abit, ibique mercaturæ vacat, & malè partas opes melioribus studiis auget.

Labuntur interea anni omninò decem, quibus negotiorum causa in varias urbes, variaque emporia divertit, tandemque etiam Hispalim redit. Hic agnoscens vindicem Dei manum, quæ nocentes à tergo sequitur, & recidivum premit, atque opprimit. Vix enim in urbem admissus erat, cum ei occurrit ille ipse carnifex, à quo ante decem annos è furca suspensus. Ad hunc occursum hæret uterque, stupetque, tum deinde in hominem defixus carnifex, ad virum Senatorium qui fortè aderat: nonnè, inquit, hunc hominem ante annos decem ad patibulum duxi, ex eoque suspendi? me Hercle ipse est, quem eodem die depositum, & vivum fama vulgavit.

Ad has voces prædo ille noster, urgente scilicet peccati conscientia, horrere, pallescere, trepidare, fugereque: fugientem cum aliquot aliis insequitur carnifex, & comprehensum judici sistit. Hic crimen agnoscit, & irati Numinis iras, suæque ipsius confessione, tum aliorum scelerum, tum hujus extremæ cædis ac furti reus proclamatur, atque in eadem furca secundò ultimoque pendens, ingratam atque infelicem animam expuit, adeo etiam verissimum hîc istud, recidivum gravius puniri, sic disponente mirabili simul & tamen etiam severa Dei providentia, quæ reum evocat ac rapit ad civile humanumque tribunal, in eo utique pro meritis plectendum.

Aliud accipe, & in eo suspice severiores divinæ Justitiæ Leges, quæ cum minimè reris sese in pœnas explicat, atque effundit.

Anno post Christum natum 1603. Walladoli in æde D. Laurentio sacra, unus aliquis turpioris culpæ reus, ac pœnitens, coram imagine D. Virginis, eò loci miraculis clara, hæc in æstu orationis ad Divam Matrem.

O Domina si in hoc scelus (certum animo designabat) iterum relabar, carnificis manu capite minuar.

Dixit, & abiit; abiit, inquam, non tam à loco, quàm à seipso; non tam corpore, quàm animo, qui ut erat leviusculus & inconstans, paulò post in idem crimen pudendum incidit. Primum tulerat, & dissimularat insignis Dei patientia; at non secundum; in illud animadvertit, & quidem via modoque mirabili, de quo ne suspicari quis hominum potuisset, nedum invenire.

Nocte concubia adverso ferro cæsus aliquis, & exanime cadaver abjectum in flumen; ut dum sub aquis latet, lateret & scelus, & sceleris author.

Et certè latuit; verum (quæ Dei providentia admirabilis) dum inquiritur in authorem patrata cædis; ille ipse recidivus (cujus in præsentia memini) accusatur, & licet inscius atque innocens, nube tamen testium obrutus, capitis damnatur.

Interea dum hæc aguntur in foro, evocatur de more unus è nostris; ut veluti reo ad supplicium eunti sit fidus comes, monitor opportunus, & confessarius, adest ille, hominem monet, urgetque ut à sententiâ utpote iniqua appellet ad altius tribunal,

ut testes in iudicium vocet, arguat, convincatque falsitatis, quod credebat non fore difficile, cognita jam ejus innocentia: renuit ille & quidem pertinacissimè, & sic ad patrem. Errat enim verò, & nimium quantum aberrat in terris iudex: hac in causa nec ego nocens, nec reus; verum nec errat, nec aberrat supremus in Cælo Iudex Deus, qui ob alia crimina damnari me patitur, nec impedit; ut ego impediam adduci me nunquam patiar. Justus est Deus, injustus ego. Volens, lubensque, noxium dabo caput. Datam Dei Matri fidem fefelli, promissis non steti, violatæ fidei, violati & promissi reus, Cælo iudice teneor, & plector: stat sic plecti, sic & emori. Dixit, & cervicem carnificis ferro submisit, & vitam mortalem amisit, donandus, ut spes est, immortalis.

Vidisti, Amice Lector, & suspexisti ultricem Dei manum, quæ cum minimè expectes vindicat, ac ferit: bono tamen illius qui eam sensit atque admisit, accipe & aliud, quem divina ultio relabentem percussit, & quidem suo malo.

Argentorati, decem hæretici comprehensi, & per *Delrio Disq. mag. l. 4. c. 4. q. 4. sect. 3.* lustrationem ferri candentis hæreseos convicti, atque ad incendium damnati; dum autem ad destinatum supplicii locum ducerentur, Nobilis quidam sic uni ex illis.

Miser in terris damnatus es, mox etiam damnandus in inferis: subeat te tui miseratio, & dum licet pœnitentiam age, ne ex hoc igne ad æterna transeas incendia.

Paruit benè monenti, & hæresim mox ejuravit, Catholicæ fidei additus, & ecce suavem Cœli, indulgentis gratiam, illicò manus ambusta sanatur; hoc miraculo liber dimissus, redit ad uxorem, quæ illi fuit, quod altera Eva; virum enim gravissimè increpuit, movit, permovit, atque ad pristinos errores reduxit. Et ecce tum illi, tum uxori gravior pœna Deo iudice; mox enim & illius, & uxoris manus cælestis ignis adedò ambussit, ut cum præ ingenti doloris sensu, domi non auderent vociferari, in sylvas, ac memora profugi, adinstar luporum, ulularint quo ululatu primùm proditi, deinde & capti, denique in ignem, necdum planè extinctum injecti, futuri postea victimæ nil miserantis orci.

Quod illi: hoc & aliis, etiam subinde & populis, quibus in eadem crimina relapsus: quo in genere ut notum; sic & memorabile illud, quod refert Durandus in Rationali.

Romæ sub D. Gregorio Pont. Max. pestis adedò desæviit, ut passim homines in plateis, vel sola sternutatione, vel etiam oscitatione, & pestiferum aërem haurirent, & simul etiam mortem, unde videre erat in plateis, in compitis miserabilem ab illa lue mortalium stragem: At unde hæc, & illa? Utrique à recidiva, ut scitè notavit Durandus.

Ea quippe pestilentis mali lues cœpit à feriis paschalibus: in his populus Cælo reconciliatus, à Deo gratiam uberem acceperat: at (quæ in malum est inclinatio) eam abjecerat, atque ad solitas artes, ad vetera flagitia, fornicationes, comestiones, aliaque scelerum monstra redierat. Quid deinde? Angelus divinæ justitiæ, velut administer gladium vindicem usque dum in vagina tenuerat, nec illum exemerat, nisi post populi in antiqua crimina relapsum. Enimverò tunc extulit, nec vaginæ reddidit, nisi post publicas preces, institutamque à D. Gregorio supplicationem. Tunc enim visus in arce S. Angeli, ultricem gladium rursus in vaginam condidisse; fortè quia pœnarum jam satis, certè quia pœnitentiæ, lacrymis, gemitibus, dolorique datum satis.

His enim, nec aliis inflecti solet divina justitia, quæ si in ullos, certè in relapsos, solet acrius animadvertere. Exemplum petamus è sacris paginis, firmior his erit fides.

Pharao,

In Matth.
Hom. 44.

Pharao, Rex Ægypti, rebelle Cœlo caput, post datam Moyſi fidem, poſt promiſſa, & ſœdera, de dimittendo Dei populo, cum & hæc, & illam ſæpè violaffet, primùm minoribus flagellis, plagisque cæſus, tum longè maxima, dum ipſe unà cum exercitu univerſo rubri maris fluctibus obrutus, ac ſepultus. Quod illi quondam, hoc & poſteris ætatibus, aliis ejuſdem farinae hominibus, qui (ut advertit D. Chryſoſtomus) *non in rubro mari demergentur; ſed in ignis pelago, in quo ignei fluctus montium inſtar erigentur.*

2. Reg. 6. 12.

A Pharaone deſcendo ad Davidem. Et hic lapſus ſenſit ultricem cæli manum; ſed primò levius, dein gravius cum relapſus. Uxorem uris per grave nefas ſibi adſciverat, atque adulterium homicidio miſcuerat, adulter ſimul, & homicida. Videri poterat ingens ſcelus, & verò erat; at quia primum levioꝛe pœna, id eſt infantis unius morte luit. At ubi relapſus eſt in ſecundum, ubi inſolenti faſtu populum recenſeri, numerarique juſſit, hæc culpa, etſi prima fronte levioꝛ videri poterat, quia tamen repetita, elui debuit multo hominum ſanguine, hoc eſt

cæde ſeptuaginta millium, Angelo ſciſciet vindice, & divinæ Juſtitie adminiſtro. Adeò Cœlo, Superis, ipſique Deo inviſa eſt recidiva. Et tamen tam in hac, quàm in illa noxa, auditum fuerat illud Davidis, *peccavi Domino*, atque ab hoc remiſſa quidem culpa: ſed non ſimiliter & pœna. Ut & hæc, & illa tibi donetur, Amice Lector. Si fortè (quæ naturæ imbecillitas eſt) in peccatum aliquod letale eſ lapſus, vide ne poſt adeptam gratiam relabaris; ne periculo teiſpe expoſueris, ne in eaſdem pedicas incideris. Plerique (inquirebat aliquando Tertullianus) *naufragio liberati, exinde repudium & navi, & mari dicunt.* Quod illi, hoc, & tu: jaçtatus eſ ſœdo peccatorum ſalo, ejus fluctibus tantùm non obrutus, Dei beneficio liberatus, dic & navi, & mari repudium, & æternum quidem, dic repudium peccato, dic & occaſionibus peccandi, dic & malis ſociis, à quibus in eam malorum cymbam injectus eſ: dic, inquam, illis omnibus ſolemne repudium, dic longum, & æternum vale.

Lib. de Pœnit. c. 7.

TRACTATUS DE OPPORTUNIS RECIDIVÆ REMEDIIS.

ECCLĒSIASTÆ id uſu venit, quod medico. Huic non eſt ſatis, morbum, ejusque cauſas omnes, ætus, affectiones, damna, periculave pernoffe, niſi etiam & remedia norit, adhibeatque opportuna:

Sic & illi non ſufficit; recidivæ, ceu periculofæ ægꝛitudinis, gravitatem, cauſas, damna, pericula, pœnasque expoſuiſſe, niſi etiam & remedia explicet, admoveatve, tanto malo depellendo accommodata. Ea porrò dabunt, quæ deinceps inſcribentur pagellæ.

§. I.

REMEDIUM PRIMUM.

*Recidivæ ceu periculofæ ægꝛitudinis.
Spes ardua conjuncta cum juſto timore.*

ECCLĒSIASTÆ id agendum quod medico. Hic ægꝛotum erigit ſpe bona recuperandæ valetudinis, ne animum abjiciat, ne remedia reſpuat, ſeu ea ſint à ſectione venæ, ſeu à potionibus amaris, ſeu ab inuſto cauterio, ſeu ab aliis quæ ſuggeret, ingeretque ars medica: ita tamen ægꝛum lactat ſuſtentatque ea ſpe, ut ſimul etiam timorem injiciat, ne ſe temerè objiciat periculis perdendæ valetudinis, & ſimul etiam vitæ, ab aliqua ſcilicet ſeu in victu, ſeu in affectionibus, ſeu etiam in æere, aliisque quæ deſoris accidere poſſent intemperie. Sic & Eccleſiaſtes (utpote animi medicus) cum recidivo, ceu ægꝛo, ita ſe gerat, ut nec deſperet ille, nec præſumat: ſed ſpem veniæ gratiæque jungat pio ſuperſum Dei que timori. Et ita jungendum cenſuit, docuitque Tertullianus, quo authore hîc utar: ait enim primò cavendum vel maximè, ne de domini clementia plus æquo quis præſumat, ideoque

I.
Præſumptio
cavenda.

De Pœnit.
c. 7.

Piget, inquit, ſecundæ; imò jam ultima ſpei ſubterere mentionem, ne retractantes de reſiduo auxilio, pœnitendi ſpatium adhuc delinquendi, demonſtrare videamur. Abſit ut aliquis ita interpretetur, quaſi eo ſibi nunc pateat ad delinquendum; quia patet ad pœnitendum; & redundantia clementiæ cœleſtis libidinem faciat humana

temeritatis. Nemo idcirco deterioꝛ ſit (quia Deus melioꝛ eſt) toties delinquendo, quoties ignoſcitur.

Caterum ſinem utique evadendi habebit, cum offendendi non habebit: evaſimus ſemel, haçtenus periculofis noſmetipſos inferamus, etſi iterum evaſuri videmur.

Ubi iſta de vana illa præſumptione extulit, tum adjicit quæ faciunt ad illius fugam, argumento petito à ſimili.

Plerique, inquit, *naufragio liberati, exinde repudium & navi & mari dicunt, & Dei beneficium (ſalutem ſuam ſcilicet) memoria periculi honorant.* Tum addit quæ conducunt advim & laudem illius repudii; & ſic ait.

Laudo timorem, diligo verecundiam, nolunt iterum divinæ miſericordiæ oneri eſſe, formidant videri inculcare, quod cōſecuti ſunt, bona certè ſollicitudine, iterum experiri vitant, quod ſemel didicerunt timere. Ita modus temeritatis, teſtatio eſt timoris. Timor autem hominis, Dei honor eſt.

II.
Timor inducendus.

Postquam hæc de juſto Dei timore pronuntiavit Tertullianus; tum ſubjicit illius cauſam petitam ex genio mali dæmonis, qui tum imminet magis, quàm aliàs unquam.

Pervicaciſſimus hoſtis, inquit, nunquam malitiæ ſue otium facit: at quin tunc maximè ſævit, cum hominem plenè liberatum ſentit, tunc plurimùm accenditur, dum extinguitur. Cauſam ſi quæras illius pervicaciæ, illius & ſævitie, hanc reddit.

Doleat, & ingemiſcat neceſſe eſt, venia peccatorum permiſſa, tot in homine mortis opera diruta; tot titulos damnationis retro ſua erasos, dolet, quod ipſum & Angelos ejus Chriſti ſervus ille peccator judicaturus eſt.

Itaque obſervat, oppugnat, obſidet, ſi quæ poſſit aut oculos concupiſcentia carnali ferire, aut animum illecebris ſecularibus irretire, aut fidem terrena poteſtatis formidine evertere. Non ſcandalis, non tentationibus deſicit, non parcit; ſed quæ poteſt, alias atque alias congerit, ut iis quaſi machinis quibuſdam animam à priore peccato jam liberam impugnet, expugnetque. Ne porrò expugnet prudens cave: & ſi tibi indulgentia Domini accommodat, unde reſtituas, quod amiſeras, iterato beneficio gratus eſto: majus eſt enim reſtituere, quàm dare; quoniam miſerius eſt, perdidiffe, quàm omnino non accepiſſe.

III.
Exhibenda
gratitudo.

Hæc

IV.
Desperatio
fugienda.

Hæc Tertullianus, ut avertat à relapsu in aliud atque aliud peccatum, in quod tamen (quæ humanæ inconstantia est miseria) si fortè reincideris, non statim succidendus, ac subruendus est animus desperatione. Si secunda pœnitentia quis debitor fuerit, pigeat sanè peccare rursus, sed rursus pœnitere non pigeat: pigeat iterum periclitari, sed non iterum liberari, neminem pudeat. Iterata valetudinis iteranda medicina est.

Hæc ille, ut animos faciat altiores, etiam ad imavitorum relapsis, & hoc quidem ex ipsius divinæ bonitatis in nos inclinatione. Offendisti, inquit, sed reconciliari adhuc potes.

De Pœnit.
c. 8.

Habes cui satisfacias, & quidem volentem. Quid enim aliud illa similitudinum Dominicarum argumenta nobis volunt? Quod mulier Drachmam perdidit & requirit, & repetit, & amicas ad gaudium invitat, nonne restituti peccatoris exemplum est?

Errat & una Pastoris ovicula: sed grex unâ carior non erat; una illa conquiritur, una præ omnibus desideratur, & tandem invenitur, & humeris Pastoris ipsius refertur: multum enim errando laboraverat.

Illum etiam mitissimum patrem non tacebo, qui prodigum filium revocat, & post inopiam pœnitentem, libens suscipit, immolat vitulum præopimum, convivio gaudium suum exornat. Quidni? Filium enim invenerat, quem amiserat, cariorem senserat, quem lucrificerat.

Hæc ubi protulit divinarum similitudinum exempla, tum inquit. Quis ille nobis intelligendus est pater, & respōdet; Deus scilicet: tam pater nemo, tam pius nemo.

Is ergo te filium suum, etsi acceptum ab eo prodegeris, etsi nudus redieris, recipiet; quia redisti, magisq; de regressu tuo, quàm de alterius sobrietate letabitur. Sed si pœniteat ex animo, si famem tuam cum saturitate mercenariorum paternorum compares, si porcos, immundum relinquant pecus, si patrem repetas vel offensum: deliqui dicens pater, nec dignus ego jam vocari tuus. Tantum, scilicet, relevat Confessio delictorum.

Hæc Tertullianus stylo altiore, ut lapsum relapsive levet, atque erigat, ne unquam in profundum desperationis barathrum incidat: Quis enim incidere, si modo Deum se patrem habere noverit? si sciat se vel ex eo recipiendum, quod redierit? relevandum vel ex eo tantum quod delictum fateatur? quod Sacra Exomologesi animum expurget? Hæc nimirum est, quæ cum provolvit hominem, magis relevat, cum squallidum facit, magis mundatum reddit: cum accusat excusat, cum condemnat absolvit. Sed ne fufius de hoc suus postea erit dicendi locus.

§. 2.

SECUNDUM REMEDIUM.

Celer, & festina mali curatio.

Malus affectus initio
quid sit?

IN pravis affectionibus (quæ morbi sunt animæ) evenit quod in morbis corporis: in his celer & festina mali curatio sit oportet; ut enim vetus illa Poëtæ parœmia.

Principiis obsta, sero medicina paratur,

Cum mala per longas invaluere moras.

Hinc prima medici cura, primusque labor est, morbum priusquam invalescat aggredi, atque depellere, ne si mora roboretur, aut difficillima sit, aut etiam impossibilis illius curatio.

Quod in morbis, hoc & malis affectibus, in his si moram feceris, ex mora nascetur consuetudo, ex consuetudine necessitas, ex necessitate impossibilitas curationis. Hinc statim, vel in ortu suo extingui debet: quod Divi Patres, aliis, atque aliis similitudinibus ostendunt, & quasi sub oculos ponunt.

Quasi infantulus.

D. Hieronymo affectus malus, hostis est; sed primò adhuc parvulus, & velut infantulus; elidi debet, & suffocari, etiam in cunis, ne lapsu temporis atque annorum adolescat, & quasi in virum abeat; imò

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

& gigantem, quem ut maximè velis, edomare, vincereque non possis.

Hinc illi oportuna monitio missa olim ad Eustochium virginem, de custodia virginitatis. *Dum parvus est hostis, interfice*, ne si adolescat, si annis roboretur, teipsum interficiat. Certè evenit pravis affectionibus, quod ætatibus. In infantia suffocari quis potest, nullo propè negotio, in pueritia paulò difficilior, in adolescentia, in ætate virili, vix tolli potest è medio, certè non nisi magno nisu: sic & in affectibus depravatis; habent enim & hi suas ætates; primùm enim tenelli sunt, & frangi faciles, ut infantia, dein evadunt quasi in pueritiam, & difficilior flectuntur, tum assurgunt altius, & quasi in adolescentiam ac maturitatem evadunt, & tunc difficillimè superantur, ideoque benè providus, benè cautus, imò & iudice Vate Regio: *Beatus is qui renebit, & allidet parvulos tuos* (vel, ut alii, suos) ad Petram.

Epist. 22.

Ps. 136. v. 9.

Exemplum producit hostilis, & militaris sævitia, quæ nec sexui parcat, nec ætati. Ea quondam fuit Hunnorum, qui infantulos è sinu matris ereptos illidebant, atque elidebant ad petram, saxumque durissimum.

Ea quoque Brunehildis, Gothicæ Medæ crudelitas, quæ trucidans Theodeberti filios, ex his Merovæum natu minorem, in albis positum, ut solent Catechumeni, allisit ad Petram, & sic animam illius è corpusculo expulit.

Ea etiam fuit impii Herodis sævitia in infantes, quos è gremio matrum extractos, ut nonnullis placeat, elidi curavit, atque ad Petram confringi, ratus idem futurum & Christo jam nato.

Sed hæc summa est, & damnanda penitus inhumanitas: at laudandum illud, & omninò probandum quod hinc ad mores transferunt Sancti Patres, qui per parvulos intelligi volunt motus primos quibus incitatur ad malum, ipsaque vitiorum initia, quæ ad Petram, id est Christum, allidi debent, atque elidi; hoc est in principio statim reprimi, atque comprimere, ne mora longiore invalescant atque roborentur. Illud profectò facilè, hoc autem longè difficillimum: ut enim rectè Seneca. *Facilius est initium affectuum prohibere, quàm impetum regere.*

Nullum, inquit, vitium est sine patrocinio, nulli non initium verecundum, & exorabile; sed ob hoc latius funditur. Non obtinebis ut desinat, si incipere permiseris. Cujus causam hanc reddit ex ipsa natura haustam.

Epist. 118.

Imbecillus est primò omnis affectus; deinde ipse se concitat, & vires dum procedit, parat: excluditur facilius, quàm expellitur. Quo etiam spectat & illud Latini Oratoris. *Quæ nascentia vitiosa sunt, eadem crescentia sunt perniciofa*, & quidem magis ac magis.

Thufent. Qu. l. 4.

Disce illud uno alteròve exemplo ex antiquitate petito. Primum erit è D. Augustini lucubrationibus. Sic ille:

Nescio quis tadium patiebatur à musca, invenit illum Manichæus radio affectum, & cum diceret se non posse pati muscas, & odisse vehementer illas. Statim ille. *Quis fecit has*, inquit. *Et quia radio affectus erat, & oderat illas, non ausus est dicere, Deus illas fecit.* Erat autem Catholicus: ille statim subiecit, *Si Deus illas non fecit, quis illas fecit?* Planè ait ille. *Ego credo, quia diabolus fecit muscas.* Et ille statim. *Si muscas diabolus fecit, sicut te video confiteri, quia prudenter intelligis, apem quis fecit, quæ paulò amplior est musca?* Non ausus est ille dicere *Deus fecit apem, & muscam non fecit, quia res erat proxima.* Ab ape duxit ad locustam, à locusta ad lacertam, à lacerta ad avem, ab ave duxit ad pecus, inde ad bovem, inde ad elephantem, postremò ad hominem, & persuasit homini, quia non à Deo factus est homo.

Tract. r. in Ioan. c. 2.

Hæc ubi dixit Augustinus; tum conficit fonestum illud, atque deplorandum. Ita ille miser, cum tadium passus

K k

passus esset à muscis, musca factus est, quem diabolus possideret. Eò scilicet elapsus in barathrum vitiorum, ac malorum, quia statim initio tentanti non restitit, quia vel modicæ molestiæ, quam à musca patiebatur, indulgit, eaque abripi se passus est, inde in hæresim, atque ab una hæresi in aliam atque aliam elapsus. Tanti scilicet intererat in primo statim limine, *parvulos suos*, id est affectiones ad Petrum, & Petri fidem, ceu Petram, allisisse.

Doctrin. 2. Huic exemplo persimile est istud, cuius meminit D. Dorotheus, qui cum quempiam laudari audisset, contemnens, primò postposuit Abbati Zozimo; deinde cæteros omnes Macario. Postea hunc Basilio, & Gregorio: tum hos Petro, & Paulo, tum etiam asseruit, nihil habendum in pretio præter Trinitatem. Denique nihil hanc præ Deo & sic in ipsummet Deum insolentius surrexit, exarsit, intumuit. Ecce ut à parvis initiis, atque ab unius hominis contemptu, ut videtur leviusculo, fit præceps lapsus ad alia atque alia vitiorum monstra.

Tanti refert etiam hinc parvulos suos tenuisse, hoc est cœpisse, apprehendisse, corripuisse, & fortiter constrinxisse: imò & ad Petram, id est Christum, Christi que virtutes allisisse, ex ejus scilicet norma affectiones omnes vitamque exigendo.

Epist. ad Ianuarium. Et hoc quidem, dum affectus quasi parvulus, quasi infantulus est, necdum adolescens, necdum vir, necdum gygas; si enim in hunc evaserit aliquando, certè succumbes: ne porro succumbas audi quid uni cuiquam; imò quod fors, & tibi exprobet, *Bachiarius*, author non infimæ notæ. *Et tu expectas donec gygas inimicus tuus efficiatur?* Expectas certè; sed damno tuo, sed clade tua, sed tui victoria; à qua concides, primò in miserabilem peccati servitutem, dein etiam in barathrum damnationis æternæ. Non concidisses, si dum affectus adhuc erat parvulus, elisisses.

Cap. 19. v. 3. Ezechiel tristi nœnia, tristiore symbolo depinxit olim solymæ cladem, & filiorum Josiæ: simbolo, inquam leunculi, qui deinde *factus est leo*, & *didicit capere prædam, hominemque comedere.*

II. Quasi leunculus. Ut abeam à littera, atque ad mores transcam, *Leunculus* ille, est perversus animi affectus, passioque insolens: cui evenit, quod leunculo, hic dum parvulus est, dum ex nomine suo, leunculus, cicurari potest, domari potest: at si evaserit in leonem, ibit illicò in prædam, irruet in homines, in agros, vastabit oppida, desolabit omnia: sic & pravus affectus animi, dum tener est, dum molliculus, & novellus, cicurari potest, domari potest ut leunculus: at si lapsu annorum, & longo pravæ consuetudinis usu vires accipiat, fiatque leo, tum in prædam ruct, invadet hominem totumque vastabit, ac perdet: ideoque si sapias dum juvenculus est, cavea retine, cohibe, doma, flecte, frange: tum enim potes, postea non poteris: Et hoc tibi sub aspectum ponit, qui illius symbolum est leunculus: sed & aliud, quod & extulit D. Hieronymus, cui affectio animi semen est: sic enim ad Eustochium.

III. Quasi semen.

Supra.

Nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine: modicum est semen, dissipari potest, erui potest, suffocari potest vel digito; at si humore affuso germinare, crescereque patiaris, primò fit planta, dein arbuscula, tum arbor prægrandis, quæ & radices profundius agat, & brachia quaquaversum extendat, & aëri caput inferat: sic & perversa mentis affectio, semen est illi à malo dæmone insitum, in principio suppressi potest atque extingui: at si radices agat, si germinet, si pullulet, si crescat, in immensum excrescit, sic ut nec postea eradicari possit, nec reprimi, nec cohiberi, nec ullis terminis contineri.

Exemplo res erit illustrior. Sit levis oculorum conjectus in formam amabilem, ni statim avertas, ni revoces, ex illo nascetur cupido, ex cupidine libido,

ex libidine oscula, ex osculis complexus, ex his stuprum, adulterium, incestus, aliaque prohibita veneris monstra. Ecce quæ mala germina à modico semine, suffocari hoc potuit, cum primùm animæ ceu subactò solo immissum est; ubi excreverit, non poterit. Hinc opportunum & illud D. Cyrilli Hierosolymitani de eodem malo semine. *Priusquam floreat radicitus erue malum.* Addo ego priusquam & germinet: malum enim germen cupido, malum & libido, suppressi debet & conteri, dum semen; uti & scintilla extingui, dum scintilla est. Et hinc mihi datur aliud depravatæ affectionis symbolum, quod & attulit D. Chrysostomus.

Excitatur, inquit, in animo primus motus, isque malus, scintilla est, aut modicum stuppæ accensa: age faciamus quod ab hac solet. *IV. Quasi scintilla.*

Etenim postquam in domo aliqua parum stuppæ accensum viderimus, conturbamur, & tumultum movemus: non enim attendimus initium; sed ex initio finem. Parva quippe scintilla contempta sæpè magnum excitavit incendium: & hinc in domo motus ille, turbatio, tumultus etiam ad scintillam, etiam ad pusillum stuppæ accensæ, quia ut rectè Orator Aureus *non attendimus initium; sed ex initio finem.* Initium scintilla est, stuppæ est & flammula levis, quam levior aura dissipet: at *finis incendium*, quod non extinguant flumina, nec propè maria: & quia prudentis est spectare finem non initium, hinc turbatio, commotio, tumultus etiam ad scintillam.

Quod huic, idem & passioni cuilibet: puta iræ vindictæ, aut alterius ejusmodi, scintilla primùm est; sed quæ evadet in magnum incendium: si sapias reprime, suffoca, extingue dum scintilla est, frustra dum erit incendium: exemplo res ea ponetur in aperto. Sit in potente impotens ira, adhuc scintilla est, extingui potest, suffocari potest, vel extremo digito: at nî extinxeris, nî suffocaris, in vindictam ibit; ibit in cades, incendia, rapinas, strages, & bustum miserabile subinde Civitatum, subinde etiam & Regnorum: tanti intererat scintillam extinxisse, vel saltem levi flatu dissipasse.

Addo cum eodem D. Chrysostomo, primus motus, primaque insurgens passio, *gutta est & modicum stillantis aquæ; sed gutta cavat lapidem, non vi, sed sæpe cadendo.* Et passio eadem sæpe sapius repetita sapissimeque in animum incidens, sensim sine sensu robur illius enervat omne. *V. Quasi aqua gutta.*

Exemplum erit in Sampson, virorum fortissimo, semel iterum, ac tertio Dalilæ amore captus, eidem etiam iterum, iterumque illudit: at tandem & ipse captus, oculis orbatus, irrisus, explosus, ac ruina propria consepultus.

Et illud unde? ab affusa primò amoris guttula, ab eadem deinde sæpe, sæpius, sapissime infusa, & libertatis & vitæ naufragium fecit.

Uti & navis, quæ in sentina aquam guttatim recipit, tandemque illius mole mergitur; & hoc etiam unde? quia incautus Naucerus aquam guttatim admisit, nec citò emisit cum potuit. Et hæ sunt similitudines quas nobis intulit os illud aureum, ut alieno periculo, alieno & malo faceret benè cautos.

Aliud deinde attulit ille ipse S. Præsul; primùm enim malum infusum humanæ menti à culpa letali componit cum modico veneno; hoc si demittatur in stomachum, si effundatur in jecur, si spargatur in venas, massamque sanguinis, inficiat atque corrumpat: frustra est antidotum omne, inde *medici, inquit, venenum primò serpens atque emanans maxima celeritate, ne ulterius progrediatur, sistunt ejus vitium incidentes:* sic & nos vitium animi incidamus oportet, ne longius serpat. *VI. Quasi modicum veneni.*

Quod & ostendit in vulneribus, tum corpori à ferro, tum animæ à peccato infligis: *neglecta quippe peccato-*

VII. Quasi vul-
nera; sed
parva.

peccatorum vulnera, sæpè majora evadunt, sæpè & incurabilia, uti & corporum.

Ne porrò sic evadant, adhibenda illicò medica manus, & ferrum, & ignis, si ratio vulneris exigat: Et hæc, pro eo recidivæ remedio, sint satis, ad alia descendo.

§. 3.

TERTIUM REMEDIUM.

*Cita quidem curatio; sed non immodica;
sed non violenta.*

IN morbis animi, qui à peccato sunt, idem usu venit, quod & in morbis corporis; his obliscendum, his & medendum statim à principio, nemora longiore invalescant; ita & illis, sed non immodicè, non violentè, suus enim modus, sua adhibenda moderatio, cum & corpori, cum & animæ paratur medicina, nec omnia præproperè, nec simul applicanda remedia; sed paulatim, & sensim sine sensu.

Si medicus portiones omnes medicas, in unum veluti cumulum congerat, nec illas patietur æger, nec feret ipse morbus; si venæ sectionem, si missionem sanguinis, si & usionem illis jungat sine mora, sine aliqua temporis interapedine, ægrum potius tollet, quàm sanabit: ut sua morbi habent interval- la; sic & remedia: ut illi suas crises; sic & hæc: iis proinde utendum probè. Et ita quondam usi Divi Patres, ceu periti animarum medici: in horum scho- la benè doctus religiosus aliquis, ætate quidem ju- venis; at prudentia maturus.

Patiebatur hic permolestos & importunos ani- mi motus à gulæ illecebris, quibus indulserat in sæ- culo, & à quibus ita laborabat in clauistro, ut suus non esset: vix enim primo diluculo è strato surrexe- rat; cum qui in visceribus erat hostis importunus ur- gebat. Is erat immodica fames, & propè canina, cui ita parere insueverat ut vix jejunum unquam sol vidisset. Quid igitur remedii? Ex monasterii le- gibus, ac statutis, hora prandii erat tertia, eaquæ post meridiem, adulto jam sole; imò in occasum propè vergente, expectare tamdiu, & interea famem falle- re, famem sustinere, quis modus, quæve ratio? Venter jejunus, non habet aures, non audit monen- tes, non patitur leges? Quid ergò? Hoc adinve- nit remedii, & ita sibi ipsi. A prima abstinens ero, ad tertiam usque, & ne cogitabo quidem de diei reliquo.

Cum aderat *tertia*, tum sibi ipsi dicebat in aurem, mihi temperabo ad *sextam* usque. Et interea fa- mem fallam, aliis, atque aliis occupationibus, at- que curis.

Audiebatur *sexta* tum & sibi ipse. A *sexta* ad *nonam*, quid sunt nisi tres horulæ? Ecquid illæ ad virum? Pulsabatur ad *nonam*, tum etiam & sibi. Si à *tertia* ad *sextam*, & à *sexta* ad *nonam*, jejunus exegi tempus illud omne, quidni ad *vesperas* usque? Pro tribus horulis, quæ supersunt jejunium frangere, violare monasterii leges, quæ ratio? quæ pruden- tia? Interea tamen modicum panis, aquâ macera- bo, ut post *vesperas* paratius sit prandiolum. Sic ille cum fame ludere, sic colludere cum ingluvie, cumque gula, & sic illi etiam innoxie illudere solitus.

Si prono quasi impete in domesticum hostem, id est famem, irruisset, incurrisset, involasset, si uno quasi saltu à *prima* ad *nonam*, & ab hac in *vesperas* usque transilisset, nunquam aut sui, aut famis victor fuisset. Sed quam non vicerat impetu, vicit, fre- gitque morâ, & cunctando se sibi quasi restituit.

Restitutum amavit, probavitque Deus, & eò qui- dem ut ex inde nullam à fame, gulæve molestiam sen- ferit. Tanti refert seipsum vel semel generosè vi- cisse. D. Bernardus Veteranus in hac palæstra mi- les, & verbo, & exemplo quanti interfit illud ali- quando docuit.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Pro insigni, quo erat animarum zelo, peccato- rem ad omnia propè vitia prostitutum tentarat sæ- pius, & à baccho, & à venere, & ab aliis scelerum monstris abducere; sed semper irritò conatu. Hinc pio Præsuli, gravior incumbens cura, mœrorque angitur enim, ac mœret quisquis ardet zelo ani- marum, & dolores patitur quasi parturientis.

Quid igitur? Ad divina Præsidia confugit, cum defunt humana, Cœlum orat, obsecratque pro sa- lute illius animulæ, nec frustra: hanc enim ab ora- tione illi mentem injecit Deus. Peccatorem rur- sum aggreditur, & hæc illi in aurem.

Amice, nosti probè quoties benè monentem re- puleris improbè. Rogavi qua potui, & obtestatus sum per salutem tuam, per quidquid in terris, in Cœlis sanctum, ut vitam mutares in melius, ut cum Deo tuo, à quo averfus es, redires in gratiam: surdo hætenus cecini. Non ignoro, quàm difficile sit, quàm arduum abire ab inveterata consuetudine, & uno quasi nisu omnia peccatorum vincula dissolvere, unoque momento funem, quem ipse tibi texuisti rumpere. Sed age mihi morem gere. geres autem non difficulter; quod enim peto, mora est exigua, & velut induciæ paucorum dierum cum Deo tuo, quo cum tibi est acre & diuturnum bellum.

At inquit ille, quot dierum? nec enim diu abstine- re possum à solitis meis voluptatibus, atque illecebris: trium dumtaxat dierum ait Bernardus. Trium inquit ille? & hoc multum est, non ausim polliceri, meipse enim novi. Cui Bernardus, quidni? in Deum cre- dis? & in Deo uno Triadem? age da Sanctissimæ Triadi tres dies, singulis scilicet personis dies sin- gulos: quid enim minus à te exigere possunt, quàm singulæ diem unum bonæ vitæ; post tot annos pessimæ, maximè collatis in caput tuum beneficiis. Quod enim es, debes æterno Patri, qui te condidit: quod redemptus Filio, qui tui causa carnem induit, vitam fudit & sanguinem.

Denique quod aliquando benè fueris, hoc est iustus & Sanctus, Spiritui Sancto qui te sua gratia, & iustum fecit & Sanctum.

Hæc ut audiit peccator: faxy inquit, quod petis. Ita fiet. Meipse continebo diebus tribus, nec in so- lita scelera elabi patiar. Interea Bernardus coram icone SS. Triadis in genua procidit, & tres illos dies orando insumit: iisque exactis hominem convenit, & promissi rationem exigit, cui ille. Promissis enim verò steti, fidem servavi, nec antiquæ indulgi voluptati, mihi quippe vim feci, sed non nisi ingenti nisu. Tum Bernardus, vides inquit, quod etsi arduum sit istud, non tamen adynaton: si modò Cœlo benè monenti, benè propitio parere velis, atque obsequi gratiæ vocanti.

Agedum ergo, adjice & tres alios dies, atque à peccatis abstine: exiguum est spatium: si primò po- tuisti, quidni & secundò? Da istud Mariæ nomini, da ejus amoribus, da & honori. Est illa Dei Patris filia, est Filii Augusta Mater, est Sponsa Divini Spiritus. Da tribus istis titulis tres continenter dies, da singulos, singulis.

Potes si modo velis, & verò quidni velis? Erit illa tibi Mater, & nimium quàm blanda, quàm misericors Mater. Erit & apud Æternum Patrem pro te mediatrix. Erit apud Filium tui aliquando Judicem, Patrona. Erit & advocata apud Spiri- tum Sanctum. Da igitur illis, da & tibi, trium dierum inducias.

Ad hæc peccator. Do, inquit, & cedo libens quas petis inducias, cedo tres omnino dies, quas dabo innoxie vitæ, sed vix amplius. Quis enim sim novi.

Interim Bernardus ad pias redit artes, ad consueta Cœli subsidia, ad Divæ Matris, Divæ Virginis opem: pronus in genua labitur, & Matri suæ id est Mariæ,

pro peccatore illo fit supplex, orat exoratque, redit post tres dies ad hominem, & facti rationem exposcit, auditque primò datam fidem exolvissè, nec in crimen ullum incidisse, saltem quod alicujus esset notæ; deinde quod difficultate longè minori. Affluerat nimirum à virgine gratia, atque ab hac Cœli favor atque indulgentia, cui nihil impossibile, difficile sit nihil.

Tum hîc S. Præsul. Viden', inquit, ut benè cessent eæ induciæ, ut propè cum illis pax alta cum Deo: sed agetum, ut diuturnior sit, concede & tres alios dies, quibus innoxia ducatur vita, atque illibati mores. Concede, inquam, id sanctis omnibus, eorum cultui, eorum & amor. Si annuis, erunt illi in Cœli Regia tibi Patroni, erunt & amici: si renuis & inimici erunt, & iudices, & vindices. Vide quid ex illis mavelis.

Annuit ille tertium, & sanctè adpromittit, servaturum sese. Et Bernardus ad solita revertitur orationis subsidia, Sanctos omnes invocatur pro reo, pro peccatore, & hoc quidem per tres continenter dies, à quibus sua sponte redit ille, atque ad Tutelaris sui, id est Bernardi pedes accidit, nec jam ut ante, tres, sex, novémve dumtaxat dies: sed vitam omnem spondet, sanctè & religiosè transigendam, quod & præstitit. Tanti fuit in Bernardum incidisse, & si recidiva, morbus est animæ, etiam tanti in peritum illius curandæ medicum incurrisse.

Ex pio illo, & religioso stratagemate, tria confici, & probè annotari velim.

Primum, ut si quis aliàs inveteratus in malo peccator ad meliora resipiscere velit, is non proponat sibi terminum æquo longiorem, ne cadat animo, ne desperet de futura vitæ emendatione.

Secundum, ut si fortè quis rem habeat, cum eo, qui longa & inveterata consuetudine in malum pronus est, atque implicitus, insignem D. Bernardi mansuetudinem, atque patientiam imitandam sibi proponat, ratus plus hac & illa effici, quàm aut terroribus, aut minis. *Non agère, non duriter*, inquit Augustinus: *sed magis docendo, quàm jubendo, magis movendo, quàm minando.*

Tertium, quod sicuti D. Bernardi apud Deum, & superos preces multum attulerunt momenti ad illius conversionem in melius; sic & qui aut in Spiritu Pater est, aut alicui à confessionibus, pro eo apud Deum, Dei Matrem, & Superos supplex veniat, certus rem animæ magis precibus promoveri, quàm re ulla quapiam.

§. 4.

QUARTUM REMEDIUM.

Fuga periculi & occasionis peccandi.

Divi Patres, qui omnia propè Scripturæ oracula traducunt ad mores ritè formandos, in Lazaro primum mortuo, dein etiam sepulto, denique & quatruiduano jam fœtente agnoscunt typum peccatoris. Qui à letali crimine primò mortuus gratiæ, mortuus & Cœlo Deoque: tum etiam à recidiva in peccatum, veluti tumulum conspultus, tum ab inveterata in malum consuetudine, jam non solum quatruiduanus; sed & menstruus, sed & annuus, adeoque tabidus ac fœtens. Et hoc primum ex mystica illa ac Tropologica hystoriæ Lazari suscitati interpretatione, cui addunt & alterum ex eadem Tropologiæ licentia.

Hoc nimirum, quod in eodem Lazaro primum à morte, seu letali somno excitato; tum etiam jussu exire è sepulchri nocte; denique & jussu longius abire, ex hoc inquam colligunt, conficiuntque iidem Sancti Patres, quî à peccato letali seu dira morte excitari; quî etiam à sepulchri nocte tenebrisque, seu inveterata consuetudine abire debeat peccator:

quî denique etiam solvi, & exire longius à peccandi occasionibus, ac periculo.

Hæc inquam omnia in ipso Lazaro, seu typo quodam, seu umbratili quadam scena exponunt, & quasi sub oculos ponunt.

Juvat illos audire, simulque rationem ac modum quo resuscitatus est Lazarus, unaque etiam quo excitandus peccator, cujus ille typus est: ut venit ad tumulum Servator optimus, primò mandavit revolvî lapidem, dein exclamavit voce magna.

Lazare veni foras. In quæ verba sic olim D. Gregorius, qui totus incumbit moribus rectè fingendis. *Lazaro nequaquam dicitur, revivisce; sed veni foras: omnis quippe peccator, dum culpam suam intra conscientiam suam abscondit, introrsum latet in suis penetrabilibus occultatus: sed mortuus venit foras, cum peccator nequitias suas spontè confitetur. Lazaro ergo dicitur veni foras, ac si aperte cuilibet mortuo in culpa diceretur, cur reatum tuum intra conscientiam abscondis? Foras jam per confessionem egredere, qui apud te interius per negationem lates. Veniat itaque foras mortuus; id est culpam confiteatur peccator.* Hom. 26. in Evang.

Hæc S. Pontifex, ex quo conficis, quod interna peccati confessio, non sit satis ad animæ vitam recipiendam, nisi accesserit externa cum urgeat incumbens confessionis præceptum.

Et hoc primum à Lazaro mortuo; alterum est istud. *Veni.* Nec enim dicit Salvator, *redi ad vitam*; *sed exi à monumento*, ut scitè notat D. Augustinus. *Ecquid enim profuisset Lazaro vitæ redditum esse, atque interea intra tumuli noctem latere, & terræ mole adhuc opprimi, mox deinde morituro? Quî enim diu viveret? Quî spiraret? Quî liberum hauriret aërem in monumenti angustiis? Certè nequaquam:* Lib. 83. Qu. 65.

Quod Lazaro; hoc & peccatori suis in sceleribus mortuo, ac sepulto. Ecquid enim huic proderit per confessionem exisse foras, hoc est, extra conscientiæ tumulum, ac latebras, nisi etiam exierit ab ipso monumento, hoc est, ab incitamentis & occasionibus relabendi in easdem tumuli, id est sceleris angustias? Cerrè aut perparum proderit, aut nihil. Et hoc secundum à Lazaro sepulto documentum.

Tertium est istud. *Solvite eum, & finite abire.* profectò enim commodi parum, parum & beneficii accepisset Lazarus, si è monumento quidem eductus, si extractus foras: sed adhuc vinctus; sed monumento proximus, & quasi imminens mansisset; ideoque & solvi jubet, & liberum abire longius; quamdiu enim illi vicinus, atque, ut dixi, imminens, in illud relabi potest.

Quod Lazaro: hoc & recidivo. solvatur ille necessum est à peccati vinculis, quibus astrictus jacuit in monumento inveteratæ consuetudinis, tum solutus, ut abeat, & quidem quàm longissimè procul à peccandi periculo: nî sic abeat securus non est. Excipe quid ad hunc, & quid etiam ad te, si is sis, dicat D. Gregorius Nazianzenus.

Cave, inquit, ne rursus moriaris, iisq., qui in sepulchro habitant aggregeris, ac peccatorum tuorum funibus constringaris: incertum enim est, an rursus ex sepulchro excitaberis, usque ad postremam resurrectionem, quæ quidquid factum est, ad judicium adducet, non ut curetur, sed ut judicetur.

A tribus cavere te vult S. Præsul, primò ne rursus moriaris, spiritali morte, quæ tibi est à peccato: tum etiam ne jungaris iis, qui habitant, in scelerum suorum sepulchris: tum ne peccatorum funibus implicari te, constringi patiaris, tibi nimium præsidens, ac divinæ miserationi: hæc subinde nonnullos ad animæ vitam revocat, excitatque è sepulchro, velut è letali somno, cui indormierunt: ut incertum an & ipse sic excitaberis: plerique ita sepulti, etiamnum jacent, jacebunt ad diem usque extremæ

extremæ resurrectionis, vide ne & tu sic jaceas in ævum omne: non jam curandus; sed judicandus; sed & damnandus: Ne porrò sic jaceas, semel excitatus, vincula peccatorum dissolve, & abi quàm longissimè à sepulchro, ab omni peccandi periculo: sic deinde & abiit D. Petrus, qui in ea qua fuerat occasione peccandi, in eoque periculo, ab illa scilicet perditorum fœce, atque colluvie, abiit: ut enim Dominum negasse se sensit, *mox egressus foras flevit amarè.*

At cur *foras egressus*? An non potuit in eo atrio pœnitere, pectus tundere, lacrymas effundere? Enimverò non potuit.

Bedam habe testem, sic ille ex D. Hieronymo: *Nec enim in atrio Caïpha, retentus poterat agere pœnitentiam: egreditur foras, ut ab impiorum concilio secretus, pavida negationis sordes liberis fletibus abluat.*

Et hæc prima illi ratio, ut liberius indulgeret lacrymis, ut præteritas peccati sordes elueret: altera, ne etiam contraheret novas, in illa hominum colluvie, à quâ illi periculum: qui enim jam tertio Christum negarat, etiam juratus, & hoc vel ad unius alteriusve ancillæ garrulam linguam, vel etiam ad servi pauculas voces, certè periculum erat, ne sæpiùs negaret, si tota illa militum cohors, in eum veluti facto cuneo incurrisset; ut ab hoc sibi benè caveat, egreditur foras: & meritò, quia intus periculum, & foris securitas. Et hæc quoque tibi erit Amice Lector, si procul ab occasione, procul à periculo peccandi excefferis: imò si & ipsam quoque occasionem præcideris.

In Moysem, & Aaronem ausu temerario insurrexerant aliquando, Core, Dathan, & Abiron: imò & ducentos quinquaginta viros, in eandem secum factionem traxerant. Quid deinde? Spectabat Cœlum, nec inultè. Dathan quippe & Abiron subito terræ hiatu absorpti, una cum uxoribus, liberis, omniq̃ue populi frequentia, quæ illis adhæserat, quæ & ipsa præda fuit nil miserantis orci.

Core verò cum ducentis quinquaginta viris, qui contra Dei leges, & pacta, Thuribula sumpserant, ut Aris Deoque thus incenderent; ignis præda fuere, & pabulum miserabile. Ut enim habent sacræ paginæ. *Ignis egressus à Domino interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum.* Adeò noxium, in Dei ministros, & in Deum ipsum manus extulisse.

Postquam ea de rebellibus Cœlo vindice sumpta ultio, præcepit Deus Eleazaro, ut thuribula ænea omninò ducenta & quinquaginta quæ sparsa jacebant in busto, mœstoque cinere, colligeret primum, tum etiam diffringeret, tum produceret in tenues laminas, denique altari affigeret. At quæ ratio? si pusillis mortalibus altiora se scrutari fas est, dicam ex Interpretum fide, atque autoritate duplicem fuisse.

Una quidem, ut eæ laminæ posteris omnibus essent monumento, imò & documento, ne & ipsi ausu profano, impioque in sacra involarent non vocati, non jussi.

Altera, ut tolleretur omnis occasio simile aliquando sacrilegium committendi: si enim ea thuribula mansissent integra, futurum erat, ut ad usus sacrilegos facilè traherentur: non sic ubi diducta in tenues laminas, ubi sacris aris affixa: nec enim inde facilè revelli; nec in nova thuribula conflare poterant: sicque benè consultum populo ad sacrilegia prono atque præcipiti.

Et hæc paucis de fuga periculi, atque occasionis, veluti recidivæ præsentis remedio, cui adjicio & alterum ex D. Bernardo, quod est ejusmodi.

Ut peccata, non superficie tenuis radas; sed intrinsecus eradices, cujus rationem petit ex ipsa plantarum, arborumque natura. Hæc enim ea est, ut si radas

tantum, si ramos dumtaxat excindas, ea pullulabit uberius.

Certus esto, inquit, quoniam pullulabit uberius. Excisam, non extirpatam arborem in sylvam pullulare videas densiorem. Quod periculum si volumus declinare, securim ponamus necesse est ad radices arborum; non ad ramos.

Quod arboribus, illud & homini, qui & ipse arbor est; sed inversa: vis impedire ne pullulet, ne abeat in sylvam vitiorum, securim pone ad radicem, non ad ramos; clarius eloquor, vitia extirpa, non excinde; si enim excideris tantum, repullulabunt uberius, si extirparis, minimè.

Divina justitia mortalium sceleribus subinde fatigata, ut iis modum finemque ponat; securim ad radices immittit, hoc est & vitiosos, & vitia ipsa extirpat penitus, ne deinceps repullulent. Sic & nos Cœlestis justitiæ piè æmuli faciamus oportet, ubi peccata nostra meliore oculo detexerimus, securim ad eorum radices admoveamus, non ad ramos: hoc est extirpemus radicitus, ne aliquando in nova germina sese effundant, pessimo scœnore, & ingenti malo nostro: & hoc remedium est recidivæ, & quidem longè efficacissimum.

§. 5.

QUINTUM REMEDIUM.

Fuga periculi, & occasionis, maximè vero contra relapsum in materia Castitatis

CUM in hortum Getsemani irruisset funesta turba, comprehenso Magistro, fugere Discipuli, secutus Ioannes amictus sindone super nudo, qui deinderelicta sindone nudus profugit ab eis, uti opinatur D. Chrysologus. quid deinde? Petrus quia fugere noluit, abnegavit; Ioannes ne abnegaret, aufugit. Quid inde? *Ioannem texit fuga: Petrum sic negatio nudavit.* Nudavit, inquam, gratiæ velte, qua antè probè testis: adeò verum illud quod mihi proposui, in fuga salutem esse ne cadas; in fuga & remedium ne reincidas: quod etsi in omni peccato verum; maximè tamen in eo, quod adversum est pudori & castimoniam: in hujus enim certamine fugisse, est vicisse, steterisse est periisse: fugit innocens Ioseph, etiam relicta Chlamyde, & dominæ procacitatem ac libidinem evasit, ac vicit: stetit David aliàs invictus pugil, & oculis captus, infamiq̃ue cupidine victus periit, suæque doctus experientia maloq̃ue, fugere deinceps didicit: juvat illum audire.

In sinu gaudet, sibiq̃ue gratulatur de acceptis à Deo illustris animi argumentis, ac donis, & quidem primò de virtute ac robore, quo velut accinctus ad prælium. *Deus, inquit, qui præcinxit me virtute.* Pagninus legit: *Qui accinxit me fortitudine:* crederes fortitudinem illi fuisse pro militari cingulo. Et hoc primum illi à Deo beneficium; alterum ex illo consequens, fuit vita immaculata; sic enim ait. *Et posuit immaculatam viam meam,* viam utique vitæ mortalis, & brevioris ævi; cui deinde subdit quod invicti erat roboris. *Qui docet manus meas ad prælium, & posuisti ut arcum æreum brachia mea:* Nimirum à Cœlesti illa institutione, atque exercitatione in altiore illa Palæstra: tantum illi additum erat roboris, ut brachia ejus quasi essent ærea.

At unde & hæc ærea? unde & ea virtus, ea fortitudo animi? non aliunde quàm ab occasionum celeri fuga: hinc & subjecit.

Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum, & super excelsa statuens me.

Est cervus inter omnia animantia maximè timidum & fugax; & inde illi in pedibus salus ac vita: de illo sic Plinius.

Lib. 8. c. 32. *Fugiant latratu audito, secunda semper aura, ut vestigia cum eis abeant.*

Vix auras & aures pulsavit canum latratus, cum ecce fugiunt; ecce celeritas: *Secunda semper aura*, nunquam adversa: ecce circumspectio, quæ in eo posita, *ut vestigia cum eis abeant*: si enim adversa aura fugerent, per illam deferretur odor, quem utique percipiens odora canum vis illicò insequeretur, atque assequeretur.

Quod cervis, hoc & Davidi; hoc & castis omnibus: fugiant illi necessum est, si modò velint esse securi à canum dente, morfuque, hoc est (ut clarius eloquar) à veneris incurso, à dente cupidinis, à voluptatum blando quidem morso: sed tamen letali.

Et ita fugit David: at quis illè? quantusve? pugil robustus, miles veteranus, & sacratoris militiæ dux invictus; & tamen ut is esset, fugit, & quidem quàm citissimè, quàm celerrimè. Et tu qui in eadem militia vix es tyro, non fugies? fugies enim verò, nî vinci, nî perire velis.

Neque de te, tuoque robore præsumes unquam, probè conscius, quàm periculosa sit illa præsumptio: ut enim scitè Tertullianus:

Lib. de cultu fœm. c. 2. *Qui præsumit minus veretur, minus præcavet, plus periclitatur. Ut ilius ergò si speremus non posse delinquere; sperando enim timebimus, timendo cavebimus, cavendo salvi erimus.*

Lib. de singulari. Clericor. *Contra si præsumamus, neque timendo, neque cavendo salvi erimus, quia ut disertè D. Cyprianus, adversaria est confidentia. quæ periculis vitam suam pro certo commendat, & lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati salvare se sperat. At fomenta peccati sunt ejusdem occasiones, ac pericula, à quibus abeas est necesse, salvari si velis.*

At, inquires, Cælo propitio, donum habeo justitiam timoris Domini, donum & casti amoris; hoc & illo me tuebor, hoc & illo me explicabo, etiam inter peccati laqueos, & retia? Explicabis enim verò, te iudice: at non Cælo teste, ac iudice. Excipe quæ olim S. Isidorus Pelusiota ad Zosimum quendam, qui in peccati laqueos sese ultro conjiciens, donum divini timoris à Deo votis, ut rebatur, omnibus postulabat. Sic eum sugillat, atque irridet.

Lib. 4. Epist. Ep. 2. *Perinde namq. facere videris, ac si in meretricis harenis amplexibus, & scorti amoris dans operam, interea pudicitia compos fieri optes, eorum enim est istud votum, qui meretricis retibus altius volant, non eorum, qui ipsius compedibus ultro semetipsos induunt.*

Hos Tertullianus componit cum funambulis, & iis quidem imperitis, qui artis illius non satis gnari, tentant tamen per funem distentum incedere, & quidem celeriter, grandioribusque vestigiis, ac si inambularent in solido. Hos, inquam, cum illis comparat, atque de stulta contentione carpit.

Lib. de pudicitia c. 10. *Age, inquit, tu funambule, pudicitia, & castitatis, & omnis circa sexum sanctitatis qui tenuissimum filum disciplinæ ejusmodi veri avia pendente vestigio ingrederis, carnem spiritu librans, animam fide moderans, oculum metu temperans. Quid itaque in gradu totus es? Perge, sanè si potueris, si volueris, dum tam securus, & quasi in solido es.*

Epist. 1. 6. *Hactenus Tertullianus, qui stultam illam, atque injustam præsumptionem graviore stylo pungit, ut qui pendente in fune vestigio, tam securus sibi videatur, quàm si in solido esset. Quod ille; hoc & tu, qui in occasiones peccandi incurris etiam volens, & in iis securum te credis malesana persuasione, à qua tibi idem periculum, quod funambulo parum perito, miserabilis scilicet lapsus, si minus corporis, saltem animi: quod etiam in simili ostendit Seneca: ejus videlicet, qui cum infirmis sit pedibus se fixum tamen opinaretur in lubrico, quem & sic monitum vult. Quantum possumus nos à lubrico recedamus, in sicco quoque parum fortiter stamus.*

§. 6.

SEXTUM REMEDIUM.

A frequenti exomologesi.

Non multis te morabor, Amice Lector, in argumento satis superque noto, stylo notasse sat erit. Est ea confessio faucis menti, quod *medicamentum* faucis carni, quod inflicto vulnere emplastrum: vulnus accepisti, medicum quæris, medicamentum adhibes, & hoc toties, quoties acceperis, unde unde sit illud: idem facito in letali vulnere, quod tibi à peccato infligitur, confessione utere, erit illa pro medicamento.

Sic certè appellandam censuit D. Chrysostomus; sic & usurpandam. Nolo, inquit, *excusationes mihi asseras: Nolo ignaviam præendas. Peccasti? Pænitere. Millies peccasti? Millies pænitere, hæc assidue infunde medicamenta.* Homil. 8. in Psal. 50.

Est confessio veluti *catena* quædam aurea, quæ Deum propius attingit, ligat, stringit, atque ad nos è Cæli Regia veluti trahit, ut quod in terris solvit sacerdos, solvat in Cælis Deus.

Est confessio, secunda post naufragium tabula: in eam te immitte, si fortè à peccato animæ naufragium fecisti: immitte, inquam, atque ea vectus enata, evadeque è naufragio, & salutis portui redde, & hoc toties quoties simile naufragium es passus. Certè is amens dicitur, & erit, qui cum semel ea tabula exportatus erit, negliget secundò, & tertio exportari, malletque inter aquarum vortices perire, quàm eam denuo arripere cum possit. Quod naufrago dixeris, hoc & peccatori dicito.

At quæ erit illa confessio? Et qualis? *Eæ* quanta? Accipe ex Tertulliano, & disce quæ fuerit illius ævi. Sic inquit:

Lib. de pœnitentia c. 9. *Is actus, qui magis græco vocabulo exprimitur, & frequentatur, Exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur, non quidem ut ignaro; sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Hæc ubi de pœnitentia generatim sumpta extulit, tum subjicit quæ virtutes illi comites, & qui actus.*

Itaque Exomologesis prosterndi & humiliandi hominis disciplina est. Ecce profunda humilitas, conversationem injungens misericordia illicem. Ecce exemplum bonum ab conversatione verè christiana, cui subjicit quæ mortificationis sunt, atque afflictationis corpusculi.

De ipso, inquit, quoque habitu, atque victu mandat sacco, & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deficere, illa quæ peccavit tristi tractatione mutare, ceterum pastum & potum puranasse, non ventris scilicet, sed animæ causa. Ecce insignis abstinencia, cui subdit quod in Deum est pietatis, plerumque verò jejuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire, dies noctesque ad Dominum Deum tuum.

Ecce gemitus, ecce lacrymas, ecce mugitus pœnitentis animæ, à quibus deinde subjicit confessionem auricularem, & sic ait:

Presbyteris advolvi, & caris Dei adgeniculari. Ex qua corporis demissione, manavit apud gentiles ea calumnia, qua jactabant Christianos adorare sacerdotum suorum genitalia, ex eo scilicet enata, quod ad eorum genua advoluti peccata in eorum aures deponerent: tum addit ea, quæ deinde peracta confessione facere soliti; nempe illud, *omnibus fratribus legationes deprecationis suæ injungere.*

Et hæc, inquit, omnia exomologesis, ut pœnitentiam commendat, ut de periculi timore Dominum honoret, ut in peccatorem ipsa pronuntians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictatione æterna supplicia non dicam frustratur; sed expungat.

Ubi

Ubi hæc protulit de pœnitentia, aliisque virtutibus, quæ illius, vel affectu vel comites, tum adjicit ejus fructus quàm uberrimos: sic enim de illa.

Cùm igitur provolvit hominem, magis relevat, cùm squallidum facit, magis mundatum reddit; cùm accusat, excusat, cùm condemnat, absolvit. In quantum non peperceris tibi, in tantum tibi Deus, crede, parcat. Ecce propitiato Numine liberalem indulgentiam, quæ ne cuiquam aliquando desit, ostendit quis illi sapè ponatur obex.

Cap. 10.

Plerosque tamen, inquit, hoc opus ut publicationem sui, aut effugere, aut de die in diem differre præsumo, pudoris magis memores, quàm salutis: velut illi, qui in paribus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescentiâ suâ pereunt, non periruri nisi erubuissent: ne porrò erubescere pergant, audiant illi rursus Tertullianum, sic inquit:

Cap. 12.

Si de Exomologesi retractas, gehennam in corde considera, quam tibi Exomologesis exstinguet, & pœnæ prius magnitudinem imaginare, ut de remedii adeptione non dubites.

Hoc ubi protulit veluti potens adversus pudorem illum remedium, tum conficit istud.

Igitur cum scias adversus gehennam, post prima illa intinctionis Dominicæ monumenta, esse adhuc in Exomologesi secunda subsidia, cur salutem tuam deseru? cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi? ut autem non cesset, exempla petit ab ipsis animantibus brutis, quibus pronus est ad remedia cursus: & sic ait:

Muta quidem animæ, & irrationales, medicinas in tempore sibi divinitus attributas, in tempore agnoscunt. Cervus sagitta transfixus, ut ferrum, & irrevocabiles moras ejus de vulnere expellat, scit sibi dictamno medendum. Hirundo si excœcaverit pullos, novit eos oculare de sua chelidonia. Peccator restituendo sibi institutam à Domino exomologesim, sciens, præteribit illam? Enimverò non præteribit, si sibi consultum velit, & animæ, æternos in annos.

S. 7.

SEPTIMUM REMEDIUM.

A frequenti SS. Eucharistiæ perceptione.

Bellandus
13. Febr. in
ejus vita,
c. 2.

Frequentem communionem suadebat S. Licinius Episcopus Andegavensis, iisque potissimum qui gravioribus peccatis, & recidivæ essent obnoxii & quidem ex hoc Christi oraculo. *Qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Vivet, inquam, & quidem triplici vita, *Naturæ, Gratiæ, & Gloriæ.*

Certè *vita naturæ*, quamvis non omnes, at quamplurimi vixere, vel ex ipsa unius Eucharistiæ sump-tione. Ita vixit puella ope S. Walburgis ad septimanas sex expers omnis cibi, & potus: nimirum illi pro cibo, proque potu erat Eucharistia, & quidem satis ad sustinendam naturæ vitam, quam & eadem sustinuit puella in Anglia, & quidem, quod mireris, ad annos omnino viginti: solita hæc erat quot dominicis sacra communione refici; cætera fastidire, nec panis micam, nec cibi quicquam admittere, & quia neque hunc, neque illam tot annis admiserat, erat illi gutturis arteria ita contracta, ita arctata, ut ne guttulam vini trajiceret; nisi fortè guttulam aquæ benedictæ, quæ illi videbatur esse pro vehiculo Dominici corporis, ut illud transmitteret in stomachum.

Et hujus prodigii adeo insolentis fuere plurimi oculati testes.

Sed hoc inquires, datum est miraculo, & miraculo servata ea, quam diximus naturæ vita: non ab-nuo, nec eam quæri à te velim, Amice Lector, nec ipse volo: etiam malo, aliam tibi, & mihi volo, amoque; quæ est *Gratiæ vita*: & ea erit à pio Sacra-

Eucharistiæ usu, à quo & animæ vita; id est gratia: sed quæ inquires, prima, an secunda? Theologis gratia, alia dicitur & est prima; alia secunda; adeoque vita spiritalis, alia quoque est prima, secunda altera: pro hac vel illa pauca ex scholæ placitis, & Theologorum opinionibus: ex his & illis ista confici velim.

Primò Eucharistiæ Sacramentum, communiter non conferre primam gratiam; sed potius eam supponere, cùm sit Sacramentum vivorum: quod proinde vitam animæ supponit, non autem confert: auge-tamen, & quidem admirabili incremento gratiæ, quam ideò *secundam* appellamus. Fatendum nihilo-subinde etiam *primam* dare gratiam; iis scilicet qui ad illud Sacramentum accedunt, bona fide æstimantes se esse in gratia, ad quam etiam sese disponunt, per veram attritionem, iis inquam; vi sua mirabili gratiam donat, & quidem *primam*. Ita Suarius noster, alii-que Theologi magnæ notæ, quibus suffragatur Theo-
logica hæc ratio; cùm enim ea quoque vis, atque efficacia concedatur aliis sacramentis, quidni & huic, in quo est fons vitæ, & principium gratiæ, Christus? Sed ne longius; hinc enim brevitati studemus, & compendia quærimus, & verborum, & rerum.

Tom. 3. in
3. part. disp.
63. sect. 1.

Transco ad tertiam vitam, quæ est gloriæ & eam quoque obtineri ab hoc spiritali cibo, docet atque evincit illud Christi oraculum. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*: habet, inquam, in femine, in spe certa, in pignore jam obtento futuræ aliquando gloriæ, ac beatitudinis. De hac porrò vita, sic olim ad suos; sic in præsentia ad nos D. Cyrillus Alexandrinus:

Joan. c. 6.
v. 54.

Vivificat corpus Christi, & ad incorruptionem sua participatione reducit, cujus rationem hanc adjicit: *non enim alterius cujusdam, sed ipsius vitæ corpus est, virtutem incarnati verbi retinens, & plenum potestate illius, quo universa vivunt, & sunt.*

Lib. 3. in
Joan. c. 37.

Hæc S. Præsul, cujus propè tot oracula, quot verba. Labet hæc & illa expendere:

Vivificat, inquit, *Corpus Christi*. Ecce animæ vita, vita spiritus, & quidem in immensum auctior. *Et ad incorruptionem sua participatione reducit*. Ecce incorruptibilitatem, ecce immortalitatem quandam animæ, à qua sic vivit Deo, sic vivit & gratiæ, ut per peccatum deinceps mori non possit, si modò velit. Cujus ea quoque est ratio, quia Christi corpus est, adeoque corpus ipsius vitæ: quia Corpus Verbi Incarnati eandem cum illo *virtutem retinens, & plenum illius potestate quo vivunt & sunt universa*. Ecce vim mirabilem Sacrosanctæ Eucharistiæ contra peccati malum, contra ejusdem damna, contra animæ mortem, quæ importatur à Recidiva. Ecce adversus hanc præsens remedium, à vitæ fonte, à principio vitæ, ab ipsa vita, quæ Christus est, verbo uno ab Eucharistia, in qua & vita. Ut proinde mirum non sit, quod apud primi ævi Christianos, propria quasi nuncupatione dicta sit *vita* (ut mihi testis est Baronius) ex quo etiam & illud apud eosdem, idem esset ire ad vitam, atque ire ad Eucharisti-
am; percipere vitam, atque percipere Eucharisti-
am.

Tom. 2.

Et hæc appellatio hausta ex D. Augustino, cujus hoc fuit pronuntiatum. *Optimè punici Christiani baptismum ipsum nihil aliud, quàm salutem: & Sacramentum Corporis Christi, nihil aliud, quàm vitam vocant.*

Lib. 1. de
peccatorum
meritis &
remissione,
c. 24.

Et hæc nuncupatio plurimum facit ad probandum illud, quod mihi est præ manibus, uti & illa, quod Eucharistia dicatur, & verò etiam sit *panis fortium*.

Antiquum illud Prophetæ Regii: *panem Angelorum manducavit homo*: quod ille de Manna intellexit, nos de Eucharistia etiam pronuntiatum fuisse contendimus; atque ex hebræo legimus, *panem fortium manducavit homo*: & rectè, est enim ex vero
panis

Psal. 77.
v. 25.

panis fortium, quia fortes reddit, atque invictos, qui eum manducarint.

Fortes, inquam, contra juratos sibi hostes, & quidem primò adversus omnes putidæ carnis illecebras, atque blandimenta, aliosque passionum insurgentium motus.

Appello D. Cyrilli fidem, atque auctoritatem, *Cyriil. Alex. l. 4 in Ioan. 6. 17.* sic ille quondam de divino illo Sacramento. *Non mortem solum, verum etiam morbos omnes depellit: sed*

enim sevientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, agrotos curat, collisos redintegrat, & ab omni erigit casu. Casu dico in peccata, qui longè gravissimus est: ubi porro sic erexerit, tum ne in ea rursus reincidat, cautos reddit ac securos.

Et hinc D. Bernardus suos probè monitos voluit ut & grati essent, & gratiam illam referrent, atque ascriberent venerabili illi Sacramento: sic enim ad illos: *Si quis vestrum, non tam sæpè modo, non tam acerbos, sentit iracundiae motus, invidia, luxurie, aut caterorum huiusmodi: gratias agat Corpori & Sanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo.*

Supra. Quid autem operetur, paucis edocet: Duo, inquit, *illud Sacramentum operatur in vobis, ut videlicet & sensum minuat in minimis; & in gravioribus peccatis tollat omnino consensum.*

Quod si sensum minuit, etiam in minimis; certè ne etiam in minima relabatur, facit: & si in gravioribus consensum omnino tollit, etiam ne in ea reincidat, vires addit, atque invictum robur: & hoc, ut dixi, contra titillantis carnis ac voluptatis illecebras, contra & mundi pompas ac vanitates: nosse vis quomodo etiam contra violentos dæmonum assultus, accipe quæ de illo D. Ambrosius.

Argumentum petit S. Præsul à figura huius Sacramenti, atque ad illud transfert. Moyses ad vesperam immolavit Agnum, qui Christi verioris Agni typus fuit: eo consilio inquit *ut manducantes eum, & Pascha Domini celebrantes, non occuparentur exterminatoris insidiis, neve inermes & vacuos spiritualis alimenti, nocturna spicula tenebrosi hostis opprimerent.*

Ubi hæc de Agno Paschali S. Doctor, tum ista ad nos de SS. Eucharistia, & diviniore illo epulo. *Præveni & tu insidias tentatoris, instaure prius Cælesti convivium. Tunc utique paratus assiste, & accipias tibi munimentum, ut Corpus edas Domini IESU, in quo est remissio peccatorum, postulatio divinæ reconciliationis, & protectionis aeternæ, suscipe ante Dominum IESUM tuæ mentis hospitio.* *In psal. 118. v. 62.*

Hæc ubi dixit de Cælesti illo Convivio, ejusque effectibus, tum subjicit quod ad rem nostram facit. Cum, inquit, *hospitium tuum adversarius viderit occupatum Cælestis fulgore præsentia; intelligit locum tentamentis suis interclusum esse per Christum. Et quid inde? fugiet, inquit, ac recedet.*

Evenit enim in ea quæ nobis est cum malo dæmone lucta, quod in adverso Marte, quod & in bello cum hoste. Sit Urbs aliqua, sit & arx, validumque propugnaculum, cui imminet armata acie miles; si adverterit in eo esse strenuum belli ducem cum multo milite recedit illicò, & ne tentat quidem, quia frustra rem agi videt: sic & dæmon tentator importunus & fortis, etsi ex erebo eduxerit instructas in nostram perniciem acies, si tamen viderit hospitium mentis nostræ occupatum à Christo in venerabili Eucharistia, mox fugit, & redit in tartara. Et quidni fugiat? quidni præceps in Stygem redeat? cum ab illa notet potens animæ munimentum & protectionem etiam aeternam. Quod si ab ea ejusmodi est munimentum, ejusmodi & protectio, utique & remedium efficax adversus recidivam, nequicquam obsistente malo dæmone. Ab hoc aliquando malè habitus erat *Frater Basilius*, tum in anima per importunas, atque improbas cogitationes, tum etiam in corpore per sæva verbera ac flagella, à quibus semimortuus relictus. Quid inde? ducitur ad S. *Auxentium* Archimandritam, qui ut eum vidit, mox illi: *Frater Basili surge, accipe potestatem adversus tentatorem, nec amplius time illius insultus, seu animo parentur illi, seu etiam corpori. At quænam illa potestas? non alia quàm SS. Eucharistia, quam surgens accipit, atque ab illa potens amuletum, potens & remedium.* *Bollandus 14. Febr. in ejus vita 6. 8.*

FINIS PARTIS TERTIÆ.

R. P.
JACOBI LOBBETII
LEODIENSIS
SOCIETATIS IESV THEOLOGI,
TRACTATUS ASCETICI
SIVE
CONCIONES ASCETICÆ
DE VITIIS
ET CELERI CONSTANTIQUE
EORVM FUGA.
PARS UNICA.
Quæ nunc primum prodit.

DE VITIIS
CONCIONUM ASCEPTICAE
SIVE
TRACTATUS ASCEPTICAE
SOCIETATIS IESU THEOLOGICAE
LEODIENSIS
JACOBI FORBESII
R. P.
PARS UNICA
FORVM LVGA.
Hic nunc primum prodit.

REVERENDO ADMODVM
DOMINO,
D. AMBROSIO DE FRAISNE
ANTIQUISSIMI AC CELEBERRIMI
BELLI-REDITVS MONASTERII
LEODIENSIS
ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS,
ABBATI DIGNISSIMO,
PATRONO SVO AC MECOENATI
SALVTEM AC FELICITATEM.

E Ordine Præmonstratensi in Ecclesia longè nominatissimo, Summi Pontifices multa, eaque præclara ediderunt oracula:

Innocentius hujus nominis *Quartus*, eum esse dixit *Regis Aeterni habitaculum*, quod scilicet in eo velut adlecta sibi in terris regia degere videretur supremum Numen, & Rex Aeternus.

Bonifacius Octavus, eundem Ordinem voluit esse *in Ecclesiae firmamento* veluti nobilissimam Constellationem variorum siderum conjuncto splendore radiantem.

Adrianus Quartus (quem etiam suis ascribit Præmonstratensis Ordo) ejusdem alumnos, ac Religiosos censuit esse *quasi Lumina in firmamento cæli*, quæ sua luce terras illustrent, viamque aperiant ad Superos, & fastigium æternæ gloriæ ac beatitudinis.

Ille ipse summus Pontifex, alia usus metaphora, eaquæ omninò plena spiritualis fructus, atque ubertatis, pronuntiavit esse *Domini vineam*, *cujus palmites extenduntur à mari usque ad mare*: hoc est ab uno Orbe in alterum, qua sanè appellatione nihil aptius, nihil illustrius ad explicandam atque commendandam foecunditatis illius spiritualis gratiam, atque copiam.

Quod si ita est (uti esse convincitur ex ipsis Summorum Pontificum oraculis) Tu nobis eris, ADMODUM REVERENDE DOMINE, in eo *Regis Aeterni habitaculo*, velut unus ex illius Aulæ Principibus: eò quippe honoris, ac gloriæ evocavit ille, qui Tuo Capiti Mithram imposuit, & manibus Pedum regèdum dedit.

Quod si placeat magis eam Religionem *in Ecclesiae firmamento*, esse veluti novam aliquam Constellationem, multorum siderum appulsu concursuque refulgentem: Te ipsum intuebimur, veluti stellam aliquam *Primæ magnitudinis*, quæ cæteras omnes, ut magnitudine, sic & luce ardoreque superet: luce, inquam, virtutum, & caritatis ardore.

Quod si etiam Præmonstratenses Tui, sint quasi *Luminaria in firmamento cæli*, Tu illis omnibus eris tanquam *Luminare majus*, quod in hujus vitæ luce, dièque, aliis præsit, & profit: eò quippe evectus es, & positus in cæli Tui firmamento, ut omnibus ita præsis, ut etiam profis magis.

Quod

DEDICATORIA.

Quod si denique Præmonstratenfis familia, est *Vinea Domini*, & Religiosi veluti palmites: Tu illius cultor eris, & quidem strenuus; sepem illi circumdabis, hoc est disciplinæ religiosæ arctiorem observantiam, quæ vulpes arceat demolientes *Vineam Domini*, & si quæ fortè inimicus homo superseminet zizania, si quod infelix lolium ingerat, extirpabis illico, atque suffocabis: tum etiam pones in ea torcular invictæ atque indomitæ patientiæ: Denique vinum exprimes; sed vinum casti in Deum amoris, vinum germinans Virgines: & hoc est bonorum omnium votum, hoc imprimis & Tuum, quod secudent superi, secundet & Deus, & REVERENDAM ADMODUM DOMINATIONEM TUAM, sibi, ac suis diutissimè servet incolumem.

ADMODVM REVERENDÆ DOMINATIONIS TVÆ

Leodio 20. Augusti
Anno 1667.

Humillimus in Christo servus & cliens

JACOBUS LOBBETIUS
è Societate IESU.

I N D E X

TRACTATUUM, QUÆSTIONUM ET PARAGRAPHORVM.

TRACTATUS I. DE AVARITIA.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Apostoli verba : *Avaritiam, quæ est
simulacrorum servitus.* Ad Coloss. c. 3. v. 5.

- §. 1. *Quid sit Avaritia?* pag. 1
§. 2. *Quomodo Avaritia sit Idolorum servi-
tus.* 4
§. 3. *Producuntur in medium exempla quadam
Avaritiæ insolentioris, & quidem ab anti-
quitate petita.* 5
§. 4. *Avaris sua est pœna Cælo vindice, quod
exemplis ostenditur.* 6
§. 5. *Avaritiæ simulacrum, ex sancto Isidoro
Pelusiota.* 7
§. 6. *Avaritiæ nihil impervium, nihil invio-
labile.* ibid.
§. 7. *Avaritiam damnat Natura, damnant ipsa
Elementa, damnant & fera quantumvis
effera.* 8
§. 8. *Oportune considerationes quæ pro remedio
sint contra insanam illam habendi libidi-
nem.* 9

TRACTATUS II. DE GULA ET EBRIETATE. QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Væ qui potentes estis adbibendum
vinum. & viri fortes ad miscendam ebrieta-
tem.* 1. Reg. c. 31. v. 22.

- §. 1. *Quid sit Gula, quid Ebrietas.* 11
§. 2. *Adducuntur in medium, ex ipsa Antiqui-
tatis memoria, Gulae mancipia, Ebrietatis
monstra.* 14
§. 3. *Cælestis ultio pœnæq; graves in ebrios Deo
vindice.* 15
§. 4. *Remedia nonnulla contra vitium Ebrieta-
tis.* 16

TRACTATUS III. DE LUXURIA. QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Nullum pratum sit quod non per-
transseat Luxuria nostra.* Sap. c. 2. v. 8. pag. 18

- §. 1. *Quid sit Luxuria?* 19

§. 2. *Quæ sit pœna, quam à Luxuriosis exiger
vindex Dei manus?* 21

§. 3. *Opportuna remedia adversus veneream il-
lam luem.* 22

TRACTATUS IV. DE IRA.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Grave est saxum, & onerosa
arena: & ira stulti utroque gravior.* Prov.
c. 27. v. 3.

- §. 1. *Quid sit Ira?* 25
§. 2. *Remedia opportuna adversus impetus ira
insolentioris.* 26

TRACTATUS V. DE INVIDIA.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba Sapientis: *Vita carniū, sani-
tas cordis, putredo ossium invidia.* Proverb.
c. 14. v. 30. pag. 30

- §. 1. *Quid sit Invidia?* 31
§. 2. *Quæ invidi facies, quæ invidiæ symbo-
la?* 32
§. 3. *Quæ cælo, quæ terris mala importaverit
invidia?* 33
§. 4. *Afferuntur nonnulla adversus invidiam
remedia.* 34

TRACTATUS VI. DE SUPERBIA.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Sapientis verba: *Generatio cujus ex-
celsi sunt oculi, palpebræ ejus in alta surrecta.*
Prov. c. 30. v. 13. 36

- §. 1. *Quid sit Superbia, quid nominis, quid
rei?* ibid.
§. 2. *Proferuntur exempla quadam prodigiosa
illius Superbiæ.* 38
§. 3. *Quomodo Deo judice ac vindice punita, at-
que edomita hominum superbia?* 39
§. 4. *Afferuntur aliqua humana ambitionis, at-
que insolescentis Superbiæ remedia?* 40

TRACTA-

TRACTATUS VII.
DE ACEDIA

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Prophetæ Regii verba : *Dormitavit
anima mea præ tadio.* Psal. 118. v. 28.

§. I. *Quid sit Acedia?*

42

§. 2. *Qui sint Acedia partus, iug, quàm infelices,
atque damnandi?*

44

Primus Acedia partus est Pigritia.

ibid.

Secundus Acedia partus est Otium.

49

*Tertius Acedia partus, est animi remissio, &
tepiditas in spiritu.*

47

BENEVOLO LECTORI.

I. Pet. c. 3.
v. 11.

Fuit illud Principis Apostolorum aut Oraculum, aut etiam ad Fideles omnes præceptum: Declinet à malo, & faciat bonum. A malo, inquam, culpa, hoc enim ex vero solum est malum (nam malum natura, absolutè malum non est: sed saepe etiam occasio boni) & quia est ejusmodi, ideo mihi in hoc Opusculo consilium fuit, illud stylo acriore pungere, atque ex omnium animis expungere: quod ubi fecero, tum delabar ad inserenda in iis magnarum Virtutum semina, quæ germinent, & floreant, atque in sementem excrescant uberrimam, & hoc quidem ex illo D. Petri, ut quisque Declinet à malo, & faciat bonum, in quo, ceu compendio, clauditur omnis Iustitiæ lex, & omnis Virtutum norma, atque præscriptio: Hanc excipe, hanc serva, benevole Lector; & te ipse cælo servaveris atque beatitati.

JACOBI LOBBETII
SOCIETATIS JESU THEOLOGI,
TRACTATUS ASCETICI
DE VITIIS
ET CELERI CONSTANTIQUE
EORUM FUGA.

INSTITVI Tractatus Asceticos, five Conciones Asceticas, de virtutibus, easque jam publico dedi, direxiq̃ue ad Ascetas, hoc est ad amatores Christianæ, & religiosæ perfectionis, eo consilio ut eos suaviter allicerem ad amorem virtutis, in qua ut blandæ, sic & potentes sunt illecebræ: nunc alios meditor, moliorq̃ue, videlicet, de Vitiis, & eorum celeri constantiq̃ue fuga, quam si impetravero, satis erit ampla labori meo merces: impetravero enim illud unum, quod mihi in votis est, primisque curis, imò quod cœlo lucrando sit satis: in hoc enim ut inducit virtus: sic & ab eodem abducit unica vitii labe & macula.

TRACTATUS PRIMUS
DE AVARITIA.

QUÆSTIO UNICA
MORALIS.

Ad illa Apostoli verba: *Avaritiam, quæ est simulacrorum servitus.* Ad Coloss. c. 3. v. 5.

UT Colossenses ab avaritia averteret Apostolus, hoc eam stigmate notavit, quod esset quædam simulacrorum id est Idolorum servitus, quod ipsum ostenderat cum sic ad Ephesios scriberet: *Hoc enim scitote quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei.*

§. I.

Quid sit Avaritia?

ERit qui volet avaritiam definiri pressius ex strictioris Philosophiæ legibus, ac præceptis; erit & qui describi latius ex quibusdam metaphoricis appellationibus: & huic & illi in præsentia faciam satis. *Avaritia Philosopho, est res illibera, & homine maxime indigna, excedis enim in aestimatione, & amore divitiarum, quas vel sibi omnino retinet, vel nimio studio querit, vel parcius quàm par sit, erogat.* Et inde Græcis dicitur *πλεονεξία*, à studio plus habendi. Aliis *φιλαργυρία*, id est amor vehemens divitiarum.

D. Augustino, *Avaritia est quarumlibet rerum insatiabilis & inhonesta cupido.* D. Thomæ Aquinati, *est immoderata cupiditas habendi.*

Hanc aliis atque aliis appellationibus, ceu totidem coloribus, depingunt Antiquiores: ex iis paucos

R. P. Lobbeti Tractatus Ascetici. Tom. VI.

in medium adducam, & quidem primò profanos, iis major apud infideles dabitur fides, quia hos sola ratio duxit, & insitum à natura lumen; tum etiam adjiciam sacros Authores, & Divos Patres, quos in eas descriptiones induxit altior quædam è Cœlo delibata intelligentiæ lux: cui fidem negare Christianus audeat nemo, nisi perfidus audire velit, & esse.

Themistius propter singularem sapientis animi elegantiam, graciosus, & mirandus in paucis, cum inaudisset Imperatores in suas ædes magnos atque uberes divitiarum fontes immittere velle, eas obturare, atque obstruere conatus est, nec domum suam majori, quàm Philosophia fineret, opum vi inundari unquam passus est, quod sciret, quod se rivus ille (verbis illius utor) insinuasset, inde emigrare Philosophiam oportere; imò & in Superos pietatem: cujus probè conscii Vereres Plutarcho teste jubebant Tempia ingredientiæ aurum omne relinquere, si quod fortè secum habuissent; uti etiam & ferrum. Et certè omninò sapienter; quia aurum, & ferrum duo potentissima sunt vitiorum instrumenta, quæ sacra Divorum limina subeuntes abjicere oportebat; hoc est (ut ego quidem interpretor) & auri appetitionem, & habendi sitim, quæ auro notatur; & animi acerbitem morumque duritiem, quæ ferro signatur deponi oportere, atque abjici ab iis omnibus, qui veræ pietatis ac Religionis essent amantiores: nec mirum, quia *Templum locus est Archangelorum, Aula Dei, Cælum ipsum*, ut disertè D. Chrylostomus.

Aristoteli melioris Philosophiæ Principi, *Avaritia morbus est, & quidem insanabilis*, quia continuus, & animi vim omnem depascens.

In febribus vulgò accessiones & remissiones sunt, ac nonnulla subinde requies, neque assiduè rigor pre-

Avaritiæ
descriptio-
nes:

I.
Philoso-
phiæ ini-
mica.

II.
Pietatis
inimica.

Homil. 38.
in 1. ad Cor.

Ethic. l. 4.
c. 1.

III.
Morbus
animi.

N n

mit

mit, aut calor urit; sed sunt quædam veluti benefica intervalla, quibus post gravem jactationem recreatur æger; at in avaritia continui sunt Paroxysmi, turbulentique motus, atque æstus inhumani. Et inde D. Basilii, magnus utique animorum medicus, & ipse avaritiam morbum esse dixit, qui stare nescit ac quiescere, & hoc quia naturam ignis imitatur, qui materiam quam attigerit, contendit absumere; cui paria dicit D. Gregorius Nazianzenus cum ait, quod *avida opum appetitio, agrotatio sit, quæ nesciat finem, & cancellos appetendi plura.*

Orat. 10

Unde illis usuenit, quod Hydropicis, à quibus, quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ: sic & Avaris quò magis abundarint illi: hoc & sitiunt magis, utque in eos cadat illud D. Augustini. *Et habes, & concupiscis; & plenus es, & sitis: morbus est & non opulentia,* cui & convenit illud Salustii:

Serm. 5. de verb. Dom.

Avaritia pecunia studium habet, quàm nemo sapiens concupivit.

Lib. de conjunctione Catiline,

Ea quasi venenis malis imbuta, corpus animumque virilem effeminat: semper infinita, & insatiabilis est, neque copia, neque inopia minuitur. Qui enim minueretur cum & hac, & illa potius augeatur id generis morbus, qui proinde à D. Chrysostomo dicitur *Bulimia anime*, hoc est immensa, & intoleranda fames. Est autem *Bulimia* symptoma quoddam malè affecti ventriculi, quo ægri expleri cibis nequeunt; cum tamen ingenti fame teneantur; qualis à medicis *canina fames* dicitur: sed nulla fames tam canina, quàm Avaritia, quam ideo D. Gregorius Nyssenus componit cum bellua, quæ oribus innumeris hiat, ferturque in prædam insaturabiliter: sic & Avaritia in aurum, bonaque hujus ævi tota hiat, & si impleri possit, non tamen expleri, quia illi animæ fames est plusquam canina: hæc aliis *lepra* vocatur; appello Cassiani fidem atque auctoritatem. Is libro 7. de Spiritu Philargiæ, seu avaritiæ, agens de Giezi servo Prophetæ Elisæi ob avaritiam lepra infecto: sic de illa: *Per quam, inquit, vobis evidens reliquit exemplum, omnem animam cupiditatis labe pollutam, spiritali vitiorum lepra respergi, immundamque, apud Dominum perenni maledictione reputari.*

Hom. 7. in Timoth.

IV. Fames canina.

Orat. 5. de Beatit.

V. Lepra.

Cap. 20.

Hæc ille, cui Avaritia lepra est, non corporis; sed animi, eaque inolita seu *elephantia*, adeoque pessima, quia longo usu inolita, & vix ullo nisu sanabilis.

D. Ludovico Regi Christianissimo, fuit aliquando quæstio cum Præfecto Campaniæ, utrùm præstaret lepra infici, an peccato? hic cui prima, ac potissima corporis cura, & insolens amor, subjunxit præstare peccato; tum hominem graviter excepit, & increpuit Ludovicus.

Toto, inquit, Cælo erras: quæ enim à peccato est lepra, ea mentem inficit, & durat etiam post fata, & in omnem exit æternitatem, nisi curetur, quod sane difficillimum, quia ut dixi est *inolita*, quæ animæ importat idem malum, quod illa corpori.

Eam medici explorare solent fricatione, & acu: si enim caro fricata non rubeat, si acu puncta non fundat sanguinem; sed aqueam, lacteamque humiditatem expiret, censetur inolita, seu Elephantia. Quæ corporis; eadem & animi. Avarum vidisti, leprosum vidisti: videt ille pauperem, & pannosum, nec erubescit; audit inclamantem, ac gementem, nec movetur, nec tangitur ullo miserationis sensu, quia sensus omnis est expers, quia elephantiacus: amplius dico, quia peste infectus; est enim avaritia quædam pestis animi.

VI. Pestis.

Hom. 6. in Math.

Vadem habeo hujusce pronuntiati D. Chrysostomum, qui sic aliquando è Pulpito pro celeri fuga infandæ illius luis.

Venenatissimos avaritiæ morsus remedio congruente sanemus, & procul ab hac peste fugiamus.

Inter flagella, à quibus Deo vindice vapulat humanum genus, nullum majus est lue illa contagiosa,

à qua ut velis innocuus esse, vix possis: serpit enim, & longè lateque grassatur, stragemque agit miserabilem, ut proinde Tertullianus altiori voce eam merito appellavit tonsuram generis humani. *Revera, inquit, lues & fames, & bella, & voragine civitatum pro remedio deputanda tanquam tonsura inolefcentis generis humani.*

Lib. de a ma, c. 30

Nimirum hæc tria sunt flagella, pestis, fames, & bella, quibus seipsam armat divina justitia, ut quod in genere nostro superfluum est, aut etiam noxium, amputet ac demetat: & hæc inter primum ac potissimum est pestis, à qua mortale genus tondetur, ne in alias vitiorum propagines sese diffundat.

Et hinc opportunè monet Orator aureus, ut procul ab hac peste fugiamus; est enim Avaritia menti, quod pestis corpori: adeoque ut hanc fugiamus oportet, sicut & illam; imò & tantò magis, quantò anima præstat corpori.

Ita fugit Moyses Israelis dux fortissimus: cum Hebræi alii, imò & promiscuum vulgus ex Ægypto extulisset vasa aurea, argentea, & quidquid ferè erat suppellectilis pretiosæ, Moyses nihil inde exportavit præter ossa Patriarchæ Ioseph; quod apprimè notant Sacre Paginæ. sic enim de illo:

Tulit Moyses ossa Ioseph secum, præterea nihil, adeo aberat ab auri cupidine, adeo expers omnis illius notæ, quæ est ab Avaritia. Exod. c. 13. v. 19.

Quod ipsum notavit, commendavitque Philo Iudæus, qui hæc de illo: *Hunc solum memoria proditum est, sine auro, argentoque, ac reliquis opibus Regnum administrasse, confisum perspicaci, non cæca opulentia, & ut nihil dissimulem, pro censu suo habentem quidquid Deus possideret.* L. de præmiis & poenæ.

Quo gravius, & illustrius dici quid potuit, præter unum illud, quod qui ex humanis nihil possidet, possideat quidquid est Dei, cujus probè conscii Heroes inclyti, & ipsi vel levem Avaritiæ umbram quàm maximè fugerunt.

Ita fugit Iosue, militiæ dux invictus, qui cum Israellem indoxisset in terram promissionis, uberem illam atque divitem, eam omnem aliis distribuit, nullamque sibi reliquam fecit: sed ex ea quidquid accepit, ab aliis veluti mendicato accepit; sic enim habet Sacer Textus.

Dederunt filii Israel possessionem Iosue filio Nun in medio sui juxta præceptum Domini: Urbem quam postulavit Thammaath Saraa in monte Ephraim. Iosue c. 19. v. 49.

Et hæc illius Ducis parsimonia fuit, hæc & frugalitas, quæ in duobus elucet.

Primum in eo, quod sibi servavit nihil ipse, quod tamen jure suo poterat, utpote illius terræ dominus, ac victor: sed ab aliis sibi dari voluerit quidquid ex ea accepisset.

Deinde in hoc, quod postularit Saraa, hoc est terram arecentem, sterilem, infæcundam: imò & graveolentem: hoc enim notat vox hebræa *Sarah*, à qua derivatur, & quæ corrumpere, quæ & scete re significat: sic aliis terram uberem, ac fertilem reliquit, quod in eos liberalitatis fuit, & sibi servatam voluit eam, quæ maligna sterilitate erat damnata, quod in se parsimoniæ fuit, procul ab omni habendi libidine, atque avaritia, à qua & procul abiit Abraham cui cum Rex Sodomorum amplissimam bello partam prædam obtulisset, recusavit illico; adjiciens illud, quod altioris animi fuit, atque à divitiis alieni. *Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem Cæli & terræ, quod à filo sub regiminis, usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt.* Gen. c. 14. v. 22. Quæ verba dum æqua lance expendit D. Ambrosius, sic de illo, & verè, & magnificè:

Quasi contagium declinat intemperantiæ, quasi labem refugit corporalium sensuum, delectationes mundi rejicit, quærens quæ supra mundum sunt. Lib. 2. de Abrah. c. 8.

Hic

Hic oculum siste, mi Lector, & vide ut spolia ingentis omnino pretii, ut partas armis opes rejicit Abraham, quasi *contagium animi*, quasi *mentis labem*, quasi *sensuum illecebras*, & hoc quia solummodo querit ea, quæ *supra mundum sunt*: non quæ mundi: ut & tu ex illo eadem querere discas. sed transeo ad aliam avaritiæ notionem.

VII. *laqueus.*
Ea D. Paulo dicitur laqueus, & quidem diaboli, quo nos malus dæmon trahit in exitium & quidem sempiternum. D. Ambrosium audi, suavi, ut solet, & tamen forti eloquentia,

de bon. ora. c. 5.
Laqueus, inquit, in auro, viscus in argento, nexus in pradio, clavus est in amore. Dum aurum petimus, strangulamur; dum argentum querimus, in visco ejus hæremus; dum pradium invadimus, alligamur & hinc tenemur fortissimè; est enim laqueus, est nexus, est viscus, est illigamentum, quo stringimur veluti captivi, trahimurque in miserabilem servitutem; & hinc mihi datur in manus alia avaritiæ, ipsarumque opum nuncupatio, quas grandi stylo Seneca notat, auctoramenta servitutum. In quo magnæ mentis effato, cum numero multitudinis utitur, & nominat servitutes, sapienter innuit in pecuniis non reperiri genus unum servitutis; sed multiplex.

VIII. *servitus.*
Certè nullus tyrannorum etiam à vilissimis mancipiis tot extorsit imperia, quot malefana habendi cupido, quot auri, argenti que nimius ardor.

lib. de vita contempl. 15.
Si jubet ille, noctes vigilantur, toleratur sitis, atque fames, labores continui exormentur, nives calcantur, superantur maria, in equuleum, in crucem, in mortem itur, & quod longè gravissimum, Cælo illuditur, Numen violatur. Quæ major servitus, quæ tyrannis impotentior, profectò omnino sub sole nulla, ut proinde jure meritissimo S. Prosper appellavit *ferreum cupiditatis imperium*. Ex vero *ferreum*, quia durum, quia noxium, quia letale, ac funestum: ut enim ille ipse S. Præsul. *Iubet nobis imperiosa cupiditas, ut divina parvi pendentes, possessionum terrestrium, damnosa compendia cogitemus, atque in eis totam sollicitudinem, curamque nostram locemus, infelicia cupiditatis nostræ mancipia, quæ sanè parum distant à mortuis: ut enim habent jura, etiam humana, servitutem mortalitati comparamus.*

leg. juris.
Sed inquires, non omnium est ea servitus: esse potest aliqua auri, argenti que cupido, aliqua habendi cupiditas; neque tamen ea salutis incuria, ea Cælestium oblivio, nec proinde ea quam dicis servitus; demus & illud tibi; at nobis hoc concedas est necesse, multis servit, qui multis abundat.

Lib. 8.
Extat super ea re apud Xenophontem pulcher omnino Dialogus inter *Sacam* pauperem, & *Pheraulam* Regi Cyro carissimum, atque in paucis divitem.

Dicebat *Sacas* beatum *Pheraulam*, quod eò nunc jucundius viveret, quò erat locupletior, præsertim adeptis iis divitiis, quas cum pauper esset maximè appetivisset; tum *Pheraulas*. Itane inquit, me arbitraris tantò vivere suavius, quantò plura possideo? nescis me edere, & bibere, & dormire, ne tantillo quidem modo suavius, quàm cum pauper essem? nam hoc tantum jam plus habeo, cum plura possideo, quòd plura mihi custodienda sint, plura in alios distribuenda sint, plurimum habenda cura, plusque occupationum, quibus sustinendis penè obruor: nam multi nunc à me famuli cibum flagitant, multi potum, multi vestitum, aliqui medicos. Quidam quoque laniatas pecudes, quidam boves in præcipitium actos, quidam morbis obseffa jumèta renuntiant, quo fit ut existimem plus me doloris haurire ex eo quòd multa possideam, quàm prius quòd haberem pauca.

At verò inquit *Sacas*, cum multa salva vides, tum longè maxima afficeris voluptate. Cui *Pheraulas*, nequaquam, inquit, ô *Saca*, adeo non tam jucundum est pecunias possidere, quàm luctuosum amittere: cujus rationem hanc subjungit.

R. P. Lobbeti Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Nam voluptas neminem vigilare, atque insomnem esse cogit; at qui aliquid amittunt, eorum neminem videas, qui præ mœrore dormire possit.

Ecce quibus dominis serviant obtentæ divitiæ, ecce quibus & tyrannis pareat avaritia, curis scilicet edacibus, sollicitudinibus, molestiis, dolori, tristitiæ, insomniis; malis denique dolis, atque ad finem etiam damnis irrecoverabilibus.

Anacreon Poëta Lyricus, à Samniæ tyranno *Polycrate* talentis quinque donatus, tam acri & anxie cura conservandi, atque benè insumendi correptus est, ut noctes duas insomnes duxerit: quam animi molestiam pertælus sua *Polycrati* talenta reddidit, negans quietem suam talentis quinque venditurum.

Vidimus à divitiis, & avara earum possessione curas molestas, ac superatu difficiles; sensimus & insomnia: attendamus spes vanas, atque inanes, malos dolos, rapinas, damna, cædes, quibus & ipsa nos objicit, ac subdit avara auri potiundi cupido: hæc omnia subjiciet elegans fabella, de qua Pierius Valerius in Hieroglyphicis.

Divulgatum erat oraculum Jovis Ammonis, Alexandrum Macedonem, quem suum filium dicebat ad se venturum. Hinc Reges, ac Principes, quibus in magna religione idolum erat, certatim se parare ad filium tanti, ut rebantur, Dei sibi conciliandum, comparare munera, præparare pecunias, erantque eæ ad aliquot talentorum millia, ad quæ Alexandro Xenii nomine devehenda, ultrò operas suas obtulere, mulus, equus, asinus, & camelus. Qui vix bidui à Nemphi progressi, facti sunt obviam Leoni, dataque ultro citroque salute, comes admissus est Leo quasi custos, & præsidium adversus latrocinantes futurus, qui de pecuniis certior factus, habere dixit se quoque certam drachmarum summam, quam pro comœatu ferret; sed oneribus ferendis haud assueto, perincommodam esse. Itaque rogare se, ut dispertitum hoc onus ipsi ferant, leve illis fore, sibi autem commodissimum. Libenter acquiescunt, & pauculas Leonis drachmas in sacculos quisque suos admiscunt cæteris pecuniis, iterque continuant.

Ventum erat in pingues Asiæ campos, cum Leo armentorum multitudine conspecta, è re sua judicavit, aliquot ibi dies commorari, quod simulata lassitudine persuasit, & pecunias, quas deposuerat reposit. Illi apertis sacculis jusserunt, quæ sua essent, cum recipere. Tum Leo plerasque alias magno numero eadem nota signatas drachmas in uno quoque sacculo reperiens lato magnoque rugitu edito. *Drachmæ*, inquit, *meæ multas admodum drachmas singula peperere*. Dixit atque mox omnes, cum suis abstulit, prius tamen mulum, equum, asinum, & camelum devoravit.

Fabella est, & ingeniosum commentum, è quo tamen discas divitias, & avaram divitum libidinem, malis dolis, rapinis, & cædibus subjici, quæ sanè miseranda servitus, cui appellationi affinis est ea quam olim extulit *Salvianus*, in cujus mente Dei Lumen & in ore fulmen.

Hic divitias, earumque appetitum insolentiorum esse dixit *catenam diaboli*. Solent vilissima quæque mancipia catenis illigari, ac teneri, ne fortè effugiant: & hoc non minimum est tormentum, à quo tollitur omnis propè libertas, quæ liberis potior est ipsa morte.

Quod si verum est in catenis, ac vinculis, quæ ab hominibus imponuntur, seu illi veri Domini sint, seu etiam tyranni, victo parum interest: at plurimum istud, quod catena, quâ nos illigat, atque stringit avaritia, *catena sit diaboli*, qua quid tristius, quid acerbius, quid funestius dici possit, aut cogitari, non video: & tamen, ut ea sit, illa retinentur avari, quos proinde tristitia Hieremias appellat

IX.
Catena diaboli.
Lib. 2.

Thren. c. 3.
v. 34.

vinclos terra, ut qui vinculis opum obligati terræ inhæreant toti, nec de Cœlo cogitent.

Deploravit ævo suo D. Cyprianus furiosam Ecclesiæ vexationem, vel ex eo maximè, quod in ea è Christianis nonnulli, cæco opum amore victi, & à Dei sui legibus, & à salute defecissent.

Illa, inquit, fuerunt remanentibus vincula, illa catena, quibus & virtus retardata est, & fides pressa, & mens victa, & anima præclusa. Imò & Cœlo, Deoque mortua.

X.
Mors virtutum.

Est enim avaritia veluti mors quædam virtutum omnium: ubi enim dominatur ingens illa habendi libido, ibi necesse est omnem statum animi turbari, ruere mentem, sterni rationem, mori virtutem, & gratiam (quæ bonæ mentis est vita) internecione deleri.

Cap. 8. v. 13.

Extulit illud Amos fatidico spiritu; *In illa die deficient virgines pulchre.* At quænam illæ? virtutes inquit, D. Hieronymus, quæ ex vero virgines sunt intactæ illæ, atque illibatæ: sic enim exponens illud Sacri vatis oraculum.

Ab avaritia, inquit, necesse est perire pudicitiam, castitatem mori, abire virtutes: quidni enim abeant ab animo depulsæ infami immanique illo avaritiæ dominatu? vel si voles etiam famulatu? servit enim avaritia libidini, servit prostibulis, iniustitiæ dominatur, tribunalia corrumpit, proditones concinnat, seditiones excitat, bella parat, sanguinem fundit, cædes infert, & urbium populorumque strages inducit, ut meritò eam nominarit D. Chrysostomus, *Arcem omnium peccatorum.*

Hom. 20.
in Genes.
c. 11.

Ut enim in arce omnia ad bellandum præsidia, omnesque machinæ asservantur; sic ad peccandum, auxilia omnia petuntur, atque expediuntur ab una Avaritia, quam Bias Philosophus vocabat *malitiæ Metropolim*, Apostolus *radicem malorum omnium*.

XI.
Arx peccatorum.

XII.
Charybdis.

D. Hieronymus in Epistola ad Rusticum quatta, *malorum omnium charybdis*: ut enim ab hac magna licet navigia hauriuntur; sic & ab illa absorbentur virtutes omnes, & mentes quantumvis excelsæ, si semel huic vitio indulerint, huic se periculo induerint.

Has Avaritiæ notiones finio in ea, quæ data quondam ab Innocentio hujus nominis III Pont. Max. cui Avarus *infernus* est, ex quadam cum illo consensione.

Lib. 2. de contemptu mundi. c. 11.

XIII.
Infernus.

Avarus, inquit, & infernus, uterque comedit, nec digerit; recipit, & non reddit: Avarus nec patientibus compatitur, nec miseris subvenit, Deum offendit, offendit seipsum, offendit proximum. Nam Deo retinet debita, proximo denegat necessaria, sibi subtrahit oportuna, Deo ingratus, proximo impius, sibi crudelis.

Quod si is est avarus, si ea quoque est avaritia, fugiamus ergo hanc animorum pestem, hanc servitutem declinemus, hanc diaboli catenam rumpamus, hanc mortem detestemur, vitemus hanc charybdis, oderimus hunc infernum.

Serm. 25. de verb. Dom.

Et certè quidni oderimus? Quæ enim (ut D. Augustini verbis utar) *quæ esset ista insania, acquirere aurum, & perdere Cælum.*

§. 2.

Quomodo Avaritia sit Idolorum servitus?

PRiscis illis temporibus, cum summa esset veri Numinis ignoratio, barbaræ gentes in vanam superstitionem ebullire cœperunt, aut enim rudem lapidem unctum, & coronatum habuerunt, pro Deo (ut Lucianus meminit) aut stipitem impositum, minimeque elaboratum (ut ait Clemens Alexandrinus) aut hastam (ut est apud Varronem) aut Pyramidem (ut testatur maximus Tyrius) aut Acinacem, ut Schytæ, aut arborem, ut Celtæ, aut lapidem tragonum, ut Arabes, aut montem, ut Cappadoces,

aut columnas ligneas, & lapideas ut alii. Ea quippe erat illorum temporum cœcitas, & is stupor populorum, à quo paululum abierunt nationes aliæ ut videbatur, exultæ magis, & hæ non alios Deos coluerunt, quàm simulacra quædam membris distincta, aut singulari hominum artificio elaborata, & in humanam speciem effigiata, qualia fuere Mercurius alatis talaribus, Juppiter fulmine timendus, Neptunus tridente sævus, Diana triformis, Venus pronuba: aliæque idolorum monstra, quæ stulta extulit coluitque antiquitas, à qua discedo lubens, transeoque ad aliam idololatriam, quæ etiam est hujus ævi, & quod mirum quantum doleas, etiam militantis Ecclesiæ, non illius vitio culpave; sed hominum amentia, ne dicam furor. Ea est avaritiæ, etiam illius, quæ apud Christianos invaluit, & quam Doctor Gentium appellat simulacrorum, sive idolorum servitutem; sic enim ad Colossenses: *Avaritia, quæ est simulacrorum servitus.*

Cap. 3. v. 8.

De Idololatria disputans Tertullianus, pronuntiavit illud. *Et hodie extra templum idolum agi potest*, at quodnam illud? est idolum avaritiæ, cui litant in intimis penetralibus etiam Christiani, & cui non vilem aliquam pecudem immolant: sed prohi dolor, pudorque, animam suam, salutem suam.

Appello Tertulliani fidem, atque authoritatem, sic ille de avaritiæ victima, cultuque, deque servitute quæ à divitiis est.

Colis, non spiritu vilissimi nitoris alicujus; sed tuo proprio: nec animâ pecudis impensâ, sed animâ tuâ. Illis ingenium tuum immolas, illis sudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis: plus es illis, quàm sacerdos, cum per te habeant sacerdotem. Diligentia tua numen illorum est: Negas te quod facis colere: sed illi non negant, quibus hanc saginatorem, & auratiorem, & majorem hostiam cadus, salutem tuam. Hactenus altiore stylo Tertullianus, de avaritiæ victima, quæ alia non est, quàm hominis anima, salusque.

Damnas, ô Christiane, barbaras illas nationes (quarum jam memini) quæ columnas, pyramides, arbores, aliæque id genus, divinis honoribus prosequabantur: & tu palatia, & prædia veneraris.

Perfæ Regum solum colebant ut Deum: & tu Pontificatum & divitem Cathedram.

Indi, & Babylonii draconem: & tu thesauris incubans mammonem honoras.

Hyperborei ventos; tu inanissimum ambitionis flatum hauris ut numinis auram: dicis enim, si minus verbo, at cerrè facto, quod olim ille apud Oseam: *Dives effectus sum, inveni idolum mihi.*

Cap. 12. v. 2.

Verba sunt impia, & impiè gloriantis: alii, inquis, alii idola adorent: ego divitias, ego optimum, & maximum penes me habeo Deum, quem colam, aurum scilicet, & thesaurum. Næ miser es, & miserabilis, qui relicto vero Numine ascititios, & imaginarios tibi legis Deos, aurum, argentum, gemmas, uniones &c.

Audi qui sis apud D. Cyrillum. Impius es: Audi quid tua avaritia: *Impietas*: Audi quid de te, tuæque farinæ hominibus: D. Gregorius Nazianzenus,

In Amos num. 48.

Aurum, inquit, & argentum, non secus atque illi olim Baal, & Astartem, & execrandum illud Chamos adoratis. Hæc S. Pater ex teipso, tuoque sensu. Sed reclamabis fortè, & oppones illud. Aurum quidem amo, colo, ac veneror; sed nequaquam ut Deum: neque enim ita amens sum, ita alienus à ratione, Deoque, ut Deum credam. Scio terram esse, & pretiosa terræ viscera, quæ tamen apud homines pretium invenère, invenère & amorem; sed neque hæc, neque illud eo loco apud me, quo Deus.

Orat. 15.

Bona verba; sed verba tantum, res autem prorsus alia: apud te enim aurum est vice Dei, est Deus ipse; quod aliis, atque aliis rationum momentis ostendere est animus.

Primò

Primò enim avarus spes suas, vitæ robur ac præsidium, victus rationem ac providentiam in suis opibus reponit, adeoque illas habet pro Deo: id enim unicuique est Deus, à quo & vitam, & vitæ necessaria sperat, atque expectat.

Quod aliquando pro ea, qua erat excelsæ mentis perspicacia vidit, expressitque Salomon, cum ait,

Substantia divitis urbs roboris ejus, & quasi murus validus circumdans eum.

Argenteum si voles, vel etiam aureum murum circumducit sibi opulentus; quo & se tutum putet, & divitiarum judiciorum tela retundat; nullum credit esse arietem tam horribilis calamitatis, qui validum hoc vallum, aureasque turres concutiat. Ecce spes suas, ecce robur, ecce præsidium, à quo & vita, & vitæ necessaria.

Accedit & alia ratio, eaque ejusmodi, quod omnis avarus & mentem, intelligentiæ sedem, & amorem; imò & cor ipsum, amoris officinam, in thesauris suis defigat, ac locet: quod in aperto, claraque luce posuit illud Christi oraculum. *Vbi thesaurus tuus, ibi & cor tuum.*

Cujus rei exemplum S. Antonius de Padua, hominum oculis aliquando exhibuit. Dicebat è pulpito facer orator, atque ut eò loci, ac temporis mos erat, funebrem habebat orationem, de viro prædivite, sed imprimis avaro, cum ecce derepente diviniore quodam afflatu, & luce numinis, atque ardore instinctus. Quid dicam, inquit, de corde istius hominis, quem imperio Dei obsecuta mors, vitæ & mundo abstulit? Si veritas ipsa, si Dei filius clarissime asseruit, ubi noster thesaurus sit, ibi & cor nostrum esse oportere. Abite amici, abite celeres, & in thesauro, quem amplissimum reliquit, hujus oraculi veritatem investigate.

Ivere continuò, atque ut monuerat vir sanctus, inter nummos cor ipsum defuncti reppererunt: sic probata vaticinio fides, & illud ipsum quod hinc in quæstione est, avari cor, hoc est, amorem in nummis esse, quod eo prodigio, & novo, & à sæculis inaudito declarare voluit Deus, & posteris omnibus inculcare, ne & ipsi mentem, & cor in auro, argentove infodiant: hoc est cogitationes omnes suas, curas suas, studiaque, & affectus infigant, in eo quasi fine ultimo quieturi, quod idololatriæ species est, & avaritiæ immane prodigium: quod & declarat amplius, atque etiam damnat istud, quod avarus, quisquis is est, pecuniam veneretur ac colat non secus atque idolum, cujus assertionis fides erit penes D. Chrysostomum, illum audi, sic, inquit, *Sicut idololatraz venerantur idola, nec ea præ reverentia tangere audent: ita avarus pecunias, quasi idolum veneratur; nec eas audet contingere: sed inani tantum earum aspectu delectatur: quod & aliàs è pulpito docuit, alia hujus atque illius similitudine. Sic enim ait, Sicut idolum lapideum templis; sic avari claustris, & vestibus sepiunt, pro templo arcam præparantes; deinde adorant ipsi, quod concluderunt, oculosque, & animam malunt, quam thesaurum perire.*

Hos Philostratus Aloadas cognominabat, qui postquam Martem incarcerassent, adorabant: sic & divites ubi nummos arctius sub clavi concluderunt, eos quodammodo venerantur: & hinc, si quo casu contingat illos perire: hinc, inquam labor, & dolor, hinc & anxietas plurimum querelæ: nec mirum, quia illis divitiæ pro corde sunt; imò & cor ipsum.

Ex domo Laban cum effugisset Iacob, & amplissimas illius opes exportasset; sic ille. *Quare ita egisti, ut clam me abigeres filias meas?* in Hebræo est: *quid fecisti? & furatus es cor meum, & abduxisti filias meas;* id est interprete Cajetano, *furatus es divitias meas, quæ mihi erant cordi, seu instar cordis.* Quod Labano divitiæ; hoc & avaro, cui & illæ cordi sunt, & vice cordis. Et hinc gravissimus, atque acutissimus do-

loris sensus, si eas abripi contigerit, aut aliqua fortunæ inclementia, aut etiam hominum malevolentia: de illo sic aliquando Seneca.

Cogitandum est, quanto levior dolor sit non habere, quam perdere, & intelligemus paupertati eò minorem tormentorum, quò minorem damnorum esse materiam. *Lib. de tranquillitate. mi. c. 3.*
Erras enim si putas animosius detrimenta divites ferre. Maximis minimisque corporibus par est dolor vulneris. Bion eleganter ait, non minus molestum esse calvis, quam comatis pilos velli. Idem scias licet de pauperibus, locupletisque, par esse tormentum. Verisq; enim pecunia sua adhesit, nec sine sensu avelli potest. Tolerabilius autem est, ut dixi, faciliusque non acquirere, quam amittere. Idooque latiores videbis quos nunquam fortuna respexit, quam quos deseruit.

Vidit hoc Diogenes, vir ingentis animi, & effecit ne quid sibi eripi posset.

Ubi ea protulit Romanus sapiens, tum oratione ad avarum conversa. *Non te pudet, inquit, qui divitiis astupes? Nudos videbis Deos, omnia dantes, nihil habentes.* tum & adjicit illud. *Optimus pecunia modus est, qui nec in paupertatem cadit, nec procul à paupertate discedit.*

§. 3.

Producuntur in medium exempla quadam Avaritiæ insolentioris, & quidem ab Antiquitate petita.

DE infami Caligula Imperatoris avaritia, multis agit Suetonius: ego ex illo pauca. *In ejus vita c. 40.*

Vectigalia, inquit, nova, atque inaudita primum per publicanos, deinde quia lucrum exuberabat, per centuriones, tribunosque Prætorianos exercuit, nullo rerum, aut hominum genere omisso, cui non tributum aliquid imponeret. Pro eduliis, quæ tota urbe venirent, certum statumque exigebatur, pro litibus, atque judiciis, ubicumque conceptis, quadragesima summæ, de qua litigaretur, nec sine pœna, si quis composuisse, vel donasse negotium convinceretur. Addit quoque ex lupanaribus lucrum fecisse; imò & in suo palatio lupanar condidisse, ad quod obvios invitare, ut augeret vectigal.

Edixit deinde strenas ineunte anno se recepturum, stetitque in vestibulo ædium Calendis Januariis ad captandas stipes, quas plenis ante eum manibus, ac sinu, omnis generis turba fundebat.

Hæc ille de variis artibus, quibus grassabatur infandum avaritiæ mancipium, ut sanguinem pauperum unà cum pecunia exhauriret, quibus etiam istud adjicit veluti pro coronide.

Novissime, inquit, contrectandæ pecuniæ cupidine incensus, sæpè super immensos aureorum acervos patentissimo diffusos loco, & nudis pedibus spatiatus, & toto corpore aliquamdiu volutatus est. Crederes illi aurum esse pro rosis, pro violis, pro molli anseri, in quo cubaret mollius, quo & delitiaretur impotentius.

Quod illi: hoc & Neroni, ut sævitia, sic & avaritiæ monstro, de quo ille ipse Suetonius, qui insatiabilem illius cupiditatem, ex quibusdam ejus placitis, ac principiis, notat, & pungit.

Primum est, quod nulli delegavit officium, cui non adjiceret istud, *Scis quid mihi opus sit.* Ita illi venalia omnia, & quæ Reipublicæ pestis est, venalia officia, adeoque & venalis justitia. *In Nerone.*

Alterum Neroni pervulgatum fuit illud. *Hoc agamus ne quis quicquam habeat;* quod raptori melius conveniebat, quam Cæsari.

Tertium, quod impietatis in Nerone fuit, hoc fuit, quod & templis, & aris bona detraxerit, quod Deorum simulacra argento auroque fusa conflarit, ut eorum spoliis gazas repleret suas,

Quartum, quod in subditos immanitatis fuit, *hoc*

hoc etiam fuit, quod eos gravavit, & propè oppres-
serit exactionibus & tributis nullo ordinum, nullo
personarum discrimine.

Suetonius. His addo *Vespasianum* qui suo in Imperio rapacissi-
mum quemque promovere solitus ad officia pingua,
non alio consilio, quàm ut ditatos probè, improbè
Vespasia-
nus. damnaret, bonaque illorum omnia fisco suo addice-
ret. Unde & vulgò dictum illud quod officarios
suos haberet pro spongiis, quos scilicet veluti spon-
gias, & siccos madefaceret, ut humores deinde ex-
primeret, hoc est aurum omne, quo pleni.

An. 1258. Romanis Cæsaribus unum addo in Mahometi
schola malè eruditum, is fuit *Calipha* inter suos facilè
Princeps, de quo refert istud Spondanus, atque ex
illo Fullonius noster.

Is adeo habendi avidus & retinens fuit, ut cum
vim auri propè infinitam coacervasset, illique incu-
baret draconis instar, vel minimum tamen inde de-
sumere noluerit, cogendo ad se tuendum stipendia-
rio militi.

III.
Calipha
Mahome-
tanus. Hic deinde ab Haalono Mangonis Tartarorum
Chami fratre victus, captusque, & fame mori coactus
est, & quidem intra cubiculum auro plenum occlu-
sus, cum hoc dicto, & mordaci scommate.

Lib. 4. c. 18. *Non debere talem Principem, & Saracenorum magi-
strum aliis epulis, quàm aureis vesci. Ita mortem invenit
in auro, qui in auro vitam posuerat: ut in illum meritò
caderet istud Publii. In nullum avarus bonus est, in se
verò pessimus, & talis ille fuit, & tales ii quos refert
Athenæus ævo suo pecuniarum studio insanivisse, &
quemdam cum in extremis laboraret, multos aureos
nummos deglutivisse, ac deinde obiisse. Itemque
alium in sago aurum consuisse, eoque se induisse, ac
deinde familiaribus suis in mandatis dedisse, ut se ita
indutum, auroque gravem sepelirent, neque (ut
aliàs moris erat) urerent, aut cultum aliquem alium
adhiberent.*

Ita moribundo illi, & aurum pro cibo, proque de-
litiis fuit, & huic mortuo pro veste, proque orna-
tu omni.

Pluribus supersedeo, ne chartam onerem insanis
illis avaritiæ substructionibus: non possum tamen,
quin stylo notem, & pungam è Christianis nonnul-
los, qui & vivi bonorum suorum plus æquo reti-
nentes sunt, atque etiam mortui: quidni enim & il-
lorum retinentes pronuntiem etiam post fata? qui
post hæc nihil relinquunt nisi carni & sanguini, hoc
est filiis, amicis, ac hæredibus, quibus cedit omnis
eorum possessio, animæ autem, salutis, ac Deo, Cœ-
loque ab ultimis testamenti tabulis relinquitur om-
niò nihil. Næ illi in se parci, sordidi, atque immi-
tes sunt. Non sic providæ mentes, non sic; spectant
hæ æternitatem, non modicum brevis ævi tempus:
serviunt hæ Cælo, non terris, animæ consulunt, non
carni & sanguini.

Ita sibi benè consuluit *S. Laurentius* Dublinii in
Hybernia Episcopus, qui de condendo testamento
admonitus, respondisse fertur:

Novit Dominus mihi ne nummum quidem sub sole reli-
ctum esse. Nimirum jam ante, supra solem extulerat,
quidquid unquam possederat boni. Uti & fecisse
visus *S. Hugo* Episcopus Lincolnensis in Anglia:
qui monitus ut pro more testamentum conderet.
Tædet me, inquit, istius consuetudinis jam passim
in Ecclesiam introductæ; nec habui quicquam, nec
habeo, quod non sit Ecclesiæ, quam regendam sus-
cepi: attamen ne fiscus rapiat, pauperibus tribua-
tur totum, quod videor possidere.

Hæc *S. Præsul* in ultima vitæ linea, in confiniis
vitæ ac mortis, in aditu æternitatis: quæ utinam
legerent, atque intelligerent Ecclesiastici omnes,
quibus plerumque in testamenti tabulis, sola paren-
tum, amicorumque mentio, Ecclesiæ nulla, paupe-
rum etiam nulla.

Proh dolor! pudorque! quid facias? ea est hujus
ævi macula: sibi, salutique prospiciunt pauci, con-
sanguineis quamplurimi, quibus optarim illud quod
S. Theodulo Lectori, deinde Martyri.

Hic cum ante mortem Christi, ac Religionis cau-
sâ obitam, oblitus esset testamentum condere, post
mortem vitæ redditus, multis se spectandum dedit;
dein etiam testamento viduas, & orphanos ex asse-
hæredes instituit, atque in illis etiam Christum, futu-
rus posteris omnibus exemplo, atque documento.

Optandum sanè esset longè plurimis, qui vel in
ignibus expiatoriis torquentur modò, vel etiam in
Cælo fruuntur ævo beatiore. Optandum inquam
esset, ut & ipsi vitæ restituerentur & huic mundo as-
pectabili, denuoque testamentum scriberent, alios
longè hæredes daturi, ab iis qui sunt modò: uti-
que pauperes, viduas, orphanosque, atque in iis om-
nibus Christum Servatorem optimum, qui illorum
esset hæres summo eorum bono.

§. 4.

*Avaris sua est pœna Cælo vindice,
quod & exemplis ostenditur.*

R Ecè cecinit Poëta:

*Rarò antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudò.*

rarò & avarum, quo nihil ferè scelestius. At quæ,
inquires pœna? eadem quæ culpa; auro enim puni-
tur, qui auro peccat, iusto sanè Dei iudicio: ut per
quæ quis peccat, per hæc & torqueatur.

Petamus exempla ab ipsa retro antiquitate. *Mar-* I.
cus Crassus bellum Parthis intulerat, nulla provocatus In Marco
injuriam: sed sola pecuniæ cupiditate victus: hinc Crasso.
agrorum vastitas, & mutæ cædes, & multus sanguis,
cujus tandem impatiens terra, impatiens & Cælum, *Florus* 1.
belli authorem Parthis captivum tradidit: quî pereat c. 11.
ille? aqua, an igne? ferro, an laqueo? nequaquam:
auro pereat est necesse, qui auro peccavit; & verò
ita periit, aurum enim liquidum in os ejus infusum
à Parthis, quo & famem auri insatiabilem expleret,
& simul etiam vitam.

Quod illi, hoc & *Manio* Romanorum Legato, & *Appianus*
belli Mithridatici præcipuo incentori: post multa l. de bello
hinc & inde prælia, post direptiones, & cædes, vi- Mithri.
ctus tandem, captusque *Manius*, quem Mithridates
Rex Ponti, primùm asino per ludibrium insidentem
circumduxit, deinde suapte voce proclamare jussit,
se esse *Manium*, ut esset fortunæ ludus, & populi op- II.
probrium: denique Pergami aurum liquatum in os In Manio.
ejus infudit, largitionum corruptelas & illi & Ro-
mano nomini exprobrans.

Agebatur à Christo annus 1256 cum Tartari Me- III.
sopotamiam sibi subjecerunt, cæperuntque *Balda-* In Sultano.
cum, quæ aliis *Babylon* dicitur. Eò loci cum Sara-
cenorum Sultanus in Tartarorum manus venisset,
hoc ei decrevere supplicium.

Luculento igne liquatum aurum ori ejus infu- *Marin*.
derunt, ut qui vivens per summam avaritiam auro suo
sordidè pepercerat, moriens aurum prodigè ex sor-
beret, eoque benè potus inter ferventes liquati me-
talli latices animam effunderet: adeo noxium auro
malè parcere, nec benè uti cum possis, ac debeas.

Spectasti quomodo aurum plenis buccis bibe-
rint, qui prius aurum avara mente hauserant: acci-
pe qui auro impotentius inhiando, malè etiam pe-
rierint.

Ex multis erit unus isque *Richardus*, Angliæ Rex, & IV.
ipse auri cupidus in paucis, de quo *Rigordus* libro de In Richar-
gestis *Philippi Augusti* Regis Francorum. do Angliæ
Rege.

Vertebatur annus à Christo nato 1199. cum juxta
Lemovicam Civitatem, Castrum obsidere cœpit.
Ei nomen indigenæ fecerant *Calidum Lucrum*: vel
ut Spondanus appellat, *Chaluz*.

Obsidionis

Obsidionis porro hujus non alia causa fuit, quàm cupido potiundi ingentis thesauri, ibidem depositi, loco utpote munitiore ad securitatem.

Erat autem thesaurus ille Imperator unus aliquis, ex auro puro, cum uxore, filiis, & filiabus, qui omnes mensæ assidebant aureæ: invaserat Regis animum avara sitis, & fames tam inusitati thesauri, in quo tanta erat auri vis, tanta & moles; occuparat etiam lactaratque diu spes illius obtinendi, si minus ditione; at certè armatâ manu, quam dum admovet impotentius, ad ipsas propè Castri fossas, ex illo ballistarius artis suæ non imperitus, spiculum emisit in aëra, Regemque validè percussit, & post dies paucos letali vulnere sustulit. Ita auro cadit, auriq̃ue cupidino, qui eâ se abripi patitur extimulante avaritia.

Vis alium sordida tenacitate, ceu stigmate notatum, atque ad divinam ultionem designatum, primò in bonis, deinde & in vita, feralique exitio, accipe ex Spondano.

In Suecia, cum summa esset annonæ caritas, & inde etiam publica fames, quispiam dives isque avarus, triticum pauperibus vendere noluit, etiam representato pretio, dum ita rem agit suam, sedulaque cura per famulos horrea claudi & custodiri curat, ne qua fortè fraus fiat, neve quis clanculum surripiat. Ecce duo boves ingentes colore nigro, frumenta depascentes visi sunt ab uno è famulis, qui eo spectaculo territus, cum hero nuntiasset, ad illius pedes repentè mortuus concidit, tantus eum horror invaserat. Mittitur interim è servis alius, conspectisque non bobus tantum, sed & suibus, consternatus & ipse, mox ad herum recurrit, & vix enarrato viso corruit exanimis, tanta vis illius stuporis & horro-
ris. Tandem herus ipse, ut oculis suis credat, horreum ingreditur; & en illi spectaculum atrocius: videt enim bobus, & suibus accessisse animalia omnis generis, hoc ipsum quod pauperibus negarat frumentum, vorantia. Humanitatis expertem avarum permovet spectaculi novitas, & horror, phreneticumque, & membra laniantem, deduxit ad conveniens tantæ inhumanitati exitium.

§. 5.

Avaritiæ simulacrum, ex S. Isidoro Pelusota.

Sanctus Isidorus ut avaritiam, ceu quoddam infame monstrum subjiceret oculis, effinxit illam similem fœminæ, belluina forma præditæ, ignemque spiranti, sexcentasque viperas crinium loco in capite habenti, & eas quidem perpetuò sibilantes, ac mortiferum venenum evomentes: item manus unguibus abundantes.

Fœminæ quidem, quia inconstans & mutabilis ut illa; belluina verò specie, quia nec ratione se duci patitur, nec amicitiae vinculis retineri, ignem spirat, quia odia excitat, cædes atque incendia, viperas habet in capite loco crinium: quia ut illæ matris uterum diffundunt, & dissecant, ut exeant in lucem non sine parentis excidio; sic & avaritia mente concepta, eidem exitium parit. Sibilat illa, quia continuò inelamat illud, *Affer affer*, nec unquam satis.

Manus habet permultas, quibus etiam aliena carpit, ungues verò, quibus & laceret. Et hæc simulacri illius species, hæc & natura vitii propè omnibus gravis, ut patebit ex Paragrapho sequenti.

§. 6.

Avaritia nihil impervium, nihil inviolabile.

Philippus Macedo cum meditaretur arcem obsidere, situ & arte munitam, audissetque inexpugnabilem esse etiam peritorum iudicio, ex iis quæsit an non asinus auro onustus eam conscendere posset, innuens nihil esse tam munitum, quod auro non

expugnetur, & quod armis capi non potest, auro potest.

Et hoc sua ipse experientia doctus, jactare solebat plura se dando perfecisse, quàm bellando. Et inde etiam de illo vulgatum istud: *Non Philippum, sed Philippi aurum subegisse Græciam*. Adeo verum est auro nihil esse impervium, nihil inexpugnabile, addo nihil etiam inviolabile, violat enim omnia jura, divina, humana, civilia. Ius divinum obtinet & sancit illud, ut Deo largitori reddas quod ab eo accepisti, ex illo etiam Christi Servatoris oraculo: *Reddite quæ sunt Caesaris Cesari, & quæ Dei Deo*. Secus omninò facit avarus, quod eleganti Apologo ostendêre Vete-
res.

Viator, inquiunt, itinere longo, & molesto plurimum fatigatus, votum fecit dimidium ejus, quod reperisset se Mercurio consecraturum: cum autem incidisset in sacculum plenum Palmis & Amygdalis, illo sublato fructus quidem comedit, nucleos autem Palmarum, & Amygdalarum testas in aram imponi voluit, Mercurioque, Deo utique suo sacrari, ratus ea ratione se votum exsolvere, atque inventa cum Mercurio partiri: de quibus extima, & intima illi obtulisset.

Errabat autem quàmplurimum; uti & errant avari: hi nimirum, si quid è numeroso peculio Deo dandum sit & sacris Altaribus; obolum offerunt, & teruntium, & si quid usquam adulterinæ monetæ: sibi autem servant, quod argenti, auriq̃ue purissimi, quod probatæ est monetæ, eaque replent arcas suas, cum interim Ecclesiæ Gazophylacia vacua sint, in Deum profectò, atque in Superos injurii; imò etiam in se, quod lepida sanè fabella demonstrarunt antiquiores Sophi.

Orta inter duos cervos pugna, jam eò usque processerat, ut faucis in terram efflueret sanguis. Vide-
rat hoc vulpecula, & cupida lingendi illius surrepit
dimicantibus, & aviditate quadam liguriendi incau-
tius subiens: à cervis attrita, conquassatis costis, &
semiviva in sanguine relinquitur.

Commentum est: sed ingeniosum, quo docemur avaros nimio quærendi studio urgere se, ac præcipitare in exitium: adeò verum illud Ecclesiastici. *Nihil est iniquius quàm amare pecuniam; hic enim & animam suam venalem habet, quoniam in vita sua projecit intima sua.*

Mortalibus res omnes aliæ pecunia venales sunt, soli avaro ipsa anima pecuniâ venalis, anima dico aliàs pretiosissima, nullo pretio æstimabilis: anima cujus pretium non aliud est quàm Deus homo; & tamen ut ea sit, avaro pecuniâ venalis est, quid stultius? quid scelestius? quid infelicius, ut qui etiam in vita sua projecit viscera sua: hoc est adhuc, vivens omnem humanitatis sensum atque affectum ejecit, etiam quod mireris, erga sanguine junctos, erga concives, erga patriam, quæ viro bono est in primis curis, atque amoribus.

Dicitur in fabulis; Eriphyla uxor Amphiarai ita aureum quoddam monile, quod Polynices habebat amasse & concupivisse, ut ejus cupidine maritum latentem (ne ad bellum Thebanum, ubi se moriturum sciebat, proficisci cogeretur) prodiderit. Ita nimirum inhumana, & excors fuit, ut monile mariti sanguini & vitæ prætulerit, nullis conjugii vinculis retenta: sic avaritiæ nihil est inviolabile, ne sanguis quidem, ne vita: neve etiam patria, quæ vitâ carior esse debet.

Tarpeia, Romana Virgo Capitolium Tarpei Patris custodiæ commissum proditura, à Sabinis in mercedem petiit, quidquid sinistris brachiis gestarent, intelligebat autem armillas, auro, gemmisque graves, quas illi lævo brachio ferebant. Annuerunt illi, & capitolio potiti, Virginem armillarum congestu ac pondere obruerunt, necaruntque.

Ita

I.
Violat Jus
Divinum.II.
Jus huma-
num.

cap. 10.

III.
Jus Civile.

Ita quæ vivens auri gemmarumque cupidini succubuit, in iis & mortem, & tumultum invenit, æquo sanè Dei vindicis iudicio, ut per quæ peccarat, per eadem & puniretur.

Cui non absimile est istud quod de Brenno, Sesonum Duce referri solet. Obsidebat ille Ephesum, cum Virgo quædam *Demonica* nomine, sollicitata spe barbari, cum eo pepigit se prodituram Ephesum, mercede monilium, quæ Galli gestabant: Cujus pacti fidem præstitit Brennus; urbe enim prodita, iussit omnia monilia in eam congeri, sic ut eorum incumbente pondere opprimeretur.

Dignum profectò tantæ perfidiæ supplicium; perfidiæ dico, cui nihil inviolabile, non fides, non amor, non pietas, non iustitia.

Serm. 9 de Passione. Ita nimirum ut disertè S. Leo Pont. *Amori pecunia vilis est omnis affectio; & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit, cujus hac illi ratio. Quia nullum est in illo corde iustitiæ vestigium, in quo sibi avaritia fecit habitaculum.*

Exemplo erit proditor Judas, qui Deum hominem triginta vendidit argenteis, vili sanè pretio, quo nec veniret jumentum, Quid facias? Is avaritiæ est genius, vilis illi omnis affectio, vilis amor vilis in Deum pietas, vilis & iustitia, cujus jura violat omnia, civilia, humana, divina: in vivos injustus, in mortuos etiam impius, in hos enim involat, intratque etiam profundam sepulchri noctem duce avaritia, & auri insana cupidine, quæ etiam sævit in mortuos. Exempla demus petita ex antiquitate, etiam in Regibus.

IV. Semiramis Carum Regina, quæ Babylonem condidit, monumento quod sibi vivens erexerat, inscripsit istud:

Quisquis Rex pecuniis eguerit, aperto monumento, quantum voluerit capiat.

Darius ea Civitate potitus, titulo credens, saxum ingens, quo claudebatur monumentum, amolitus: nihil quidem invenit pecuniarum: sed ex altero saxi latere hanc inscriptionem: *Ni vir malus esses, & pecunia inexplebilis, haudquaquam mortuorum loculos moveres.*

Pupugit ea inscriptio Darium, qui & seipse damnavit, suamque auri cupidinem.

Maximus Tyrus. Quod Dario, hoc aliquando etiam uni è Persarum Regibus, qui & ipse sepulchrum aperuit, ratus eo reconditam ingentem auri vim, atque copiam; sed & ipse hanc inscriptionem reperit.

O omnium hominum inanissime, qui aperis sepulchrum propter amorem auri. Legit, & erubuit.

Epist. 5. ad Magnesianos. Hæc auri mancipia, hæc monstra avaritiæ. S. Ignatius Martyr appellare solitus pecuniarum turbines, aut procellas: metaphora sumpta ab eo, quo in natura vix quicquam est vehementius: turbines enim, & procellæ obvia quæque concutiunt, ac evertunt: sic & avari in jura omnia involant, atque arietant, & quæ licet, quæ non licet pessundant, ex vero generi humano quod aëri ventorum turbines, quod oceano procellæ.

Cassiodorus Lib. 12. variarum, Epistola prima, Avaritiam fingit quasi Reginam procacium vitiorum, cui cuncta crimina detestabili devotione famulantur, quæ cum pectus hominum ingressa fuerit, gregatim quoque malefidas cohortes admittit; ferri non potest recepta, quia nescit esse solitaria, agmen habet blandissimum, arma suscipit ex talentis, & per dulcedinem superat, quos amara deceptione captivat.

Hæc Cassiodorus, ex quo pauca notari velim, & quidè primò quod avaritia nescit esse solitaria, ut alia vitia admittat necessum est: & quidem non unum, alterumve, sed omnia: nec singula seorsim, sed gregatim, atque adinstar cohortium, quæ factò impetu incurrunt in animum: deinde quod ei, ceu Reginæ omnia vitia detestabili devotione famulentur; atque

ut pleraque omittam, imprimis sævitia, quæ avaritiam sequitur. ut dominam pedissequa.

Testis erit *Pigmalius* Rex Tyri, qui Sichæum sororis suæ Didonis maritum interfecit, ut ejus auro potiretur.

Testis & integer exercitus Romanus, qui *Tito* Imperatore Ierosolymam obsidente, Iudæos (qui fame compulsi ab urbe profugiebant, devorata aurea moneta ut eam ab hoste servarent incolumem) ferro medios dividebant, ut & in ipsis intestinis aurum quod devoraverant invenirent, nec pusillam moram quæ ventrem exonerantes, aurum effunderent, ferre poterant: tanta erat auri potiundi cupiditas, tanta & libido sæviendi, quæ eo usque progressa est, ut biduo tantum, duo Iudæorum millia sic malè perierint, & periissent longè plura, nisi *Titus* naturâ mitior, gravi proposita pœna eam eadem interdixisset.

Ad illam immanitatem, ac sævitiam avaritiæ comitem, accedit injustitia, & criminum ferè omnium impunitas; ea visa est sub *Commodo* Imperatore longè avarissimo: hic alienæ mortis facultatem petentibus, pecuniâ facilè concedebat, omniumque aliorum criminum impunitatem auro indulgebat, & palam litium, capitaliumque criminum judicia vendebat, haud secus, quàm si in publicis nundinis vendendæ merces essent: nimirum avaritiæ venalia omnia, tum sacra, tum profana; sacra quidem, cum venale est Sacerdotium, venales & Insulæ, aliæque Ecclesiasticæ dignitates, qualis aliquando fuit in Eboracensi Pontifice, de quo loquens D. Bernardus, ait illum cum non posset ingredi per ostium in Sanctuarium, contra jus, *fasque argenteo, ut aiunt, sarculo fodisse.* Urinam hoc quo vivimus ævo, plerique non eodem sarculo foderent: sed pluribus supersedeo, nec calamum longius duco in tam ferali argumento.

§. 7.

Avaritiam damnat Natura, damnant ipsa Elementa, damnant & fera quantumvis effera.

Romanus Sapiens hæc olim de prudenti naturæ consilio, & suavi providentia. Nulli nos vitio natura conciliat, nos illa integros, ac liberos genuit: nihil quidem, quod avaritiam nostram irritaret, posuit in aperto: Pedibus aurum, & argentum subjecit, calcandumque, ac premendum dedit, & quidquid est propter quod calcamur, & premimur. Aurum quidem, & argentum, & propter ista nunquam pacem agens ferrum, quasi malè nobis committeretur, abscondit. *Epist. 94.*

Hæc ubi dixit, de provido illo naturæ genio, quæ avaritiæ nostræ, ac cupidinis causas posuit in occulto; tum adjicit, quæ improvida mortalium libido profert in apertum, & in sui ipsius perniciem: sic enim inquit:

Nos in lucem propter quæ pugnaremus extulimus, nos & causas periculorum nostrorum, & instrumenta, disjecto terrarum pondere, eruimus: Nos fortuna mala nostra tradidimus, nec erubescimus summa apud nos haberi, quæ fuerant ima terrarum.

Hæc ubi protulit de incautis hominum studiis infanoque molimine: tum addit de ipsa auri argenti-que natura: *Vis scire, inquit, quàm falsus oculos tuos decipit fulgor.*

Nihil est istis, quamdiu mersa & involuta cerno jacent, sædius, nihil obscurius.

Quidni? Quando per longissimorum cuniculorum latebras extrahuntur. Nihil est illis dum fiunt, & à face sua separantur, informis: Denique ipsos opifices intueri, per quorum manus sterile terræ genus, & informes perpurgatur: videbis quanta fuligine oblimantur.

Ubi ista de auri specie, deque forma, atque artifice in medium attulit, tum conficit istud, quod ad institutum meum facit, & in quo auri cupidinem culpat natura.

At qui ista, inquit, magis inquinant animos, quam corpora, & in possessione eorum, quam in artifice plus est sordium. Quod si ex vero plus est sordium, plus etiam, quod damnet natura, plus, quod damnent ipsa etiam elementa: quod pluribus, etiam miraculis probavit Athenæus, qui id statuit velut indubitatum ipsius naturæ pronuntiatum.

Immo-So-
hilarum
3 c. 1.
II.
Elementa
damnant.

Bonis vulgò nascentibus, atque in commune bonum à natura fufis, nefas est quemquam prohibere: & quia nonnullorum avaritia, id ausa prohibere, hinc ea desiere etiam miraculo.

In Ægypto apud Thesprotiæ fluvium, qui est in Epiro in quadam palude, nascebantur fabæ, vulgò dictæ Ægyptiacæ: ex per biennium fructus protulerunt suos, & quidem feracissimè: at ubi Alexander Pyrrhi Rex ad lacum illum custodiam posuit, vetuitque non solum carpere; sed etiam ad lacum accedere, palus illa exsiccata est, neque deinceps fructum ullum tulit.

Crederes ipsa terræ & aquæ elementa damnare, atque ulcisci velle illatam communi bono injuriam, & sordidam Alexandri avaritiam.

Res huic simillima etiam fuit ea, quæ in Edepsò accidit, non sine stupore, & quodam naturæ miraculo, ibi enim aqua ab aliis longè discreta ebullit è fonticulo, non ita procul à mari, quam ægri bibentes plurimum juvabantur, inerat enim illi virtus quædam veluti medica, inde è longinquis etiam regionibus exciti quamplurimi, ut ea epota suis malis remedium invenirent, & verò etiam inveniebant.

Cum autem Duces Antigoni Regis hanc parcius dispensare cœpissent, & aliam multum ab ea differentem dari bibentibus jussissent, derepentè fonticulus ille exaruit: dicetes eam sensisse, damnassequè parsimoniam.

Simile quid visum in Troade, ubi cum liceret cuique Tragazeum salem capere, cum Lysimachus tributum imposuisset, continuò evanuit. Cumque deinde eum locum à vectigalibus immunem reliquisset, visus est renasci, ac recrefcere. Existimares salem illum fossilem, cum sibi relinquitur, ea naturæ profusione enasci rursus, atque excrefcere, cum verò arctatur, ac tributì onere premitur, lassari quodammodo, ac perire, indeque mortalium tenacitatem atque avaritiam damnare, uti & damnant ipsæ feræ quantumvis efferæ.

III.
damnant
feræ.

Solinus refert in Asiatica Scythia terras esse locupletes, inhabitabiles tamen; cum enim auro, & gemmis affluant, Gryphes tenent universa, alites ferocissimæ, & ultra modum sævientes, quarum immanitate obsistente ad venas auro divites accessus rarissimus est, quippe in visos statim involant, ac discerpunt, veluti geniti ad plectandam avaritiæ temeritatem.

Simile quid narrat de Æthiopia Africana, in qua juxta fluvium Tigrim visuntur formicæ grandiores ad formam canis maximi, quæ arenas aureas pedibus terunt (quos leoninos habent) quas & custodiunt, ne quis eas asportet, captantesque ad necem usque persequuntur. Sic innata quadam feritate mortales auri cupidos avertunt vel ipso naturæ instinctu secretiore, vel Dei consilio, ac forti providentia, ne inde homini creetur malum.

Quod si natura ipsa, tacito quodam impulsu, si elementa etiam sensus expertia, si feræ ipsæ, licet efferæ, nec ratione præditæ, avaritiæ sint veluti jurati hostes: quid erit homo rationis compos, & humanitatis? Certè & ipse avaritiæ hostis erit, si modò is sit, quem & natura & ratio esse voluit. Solino teste, *Satarchæ*, usu auri, argenti que damnato in æternum, se à publica avaritia vindicarunt.

Susa urbs nobilissima, inter Persidem, & Babylonem sita, incolas habuit adeo alienos ab omni auri cupidine, ut studiosè, dataque opera aurum coëme-

R. P. Lobbeti Tractatus Ascetici. Tom. VI.

rent, non alio consilio, quàm ut genus illud metalli abjicerent in profunda terrarum, ne qui ejus usu polluti avaritiâ corrumperentur: adeo ab hac erant averfi, atque abhorrentes. Et verò quidni ii sint? Certè Diogenes in Republica sua legem tulit ut nummi essent *astragali*, hoc est sub talis, ac sub pedibus, ut qui scilicet generoso contemptu conculcarentur. Quod si ii fuerunt etiam Ethnicis, etiam profanis, qui esse debent Christianis, & hominibus Deo sacris? Profectò ut illis, *astragali*; hoc est, sub pedibus, non ut plerisque (non sine Christiani nominis probro) in capite; imò & supra caput, hoc est in æstimatione, honore, & desiderio impotentiore.

Sumant hi exemplum etiam à Diogene, cujus jam memini, & de quo Seneca. *Vidit hoc Diogenes, vir ingentis animi, & effecit ne quid sibi eripi posset.* Hæc ubi de illo dixit, tum ad avaros orationem sic vertit: *Nonte pudet, qui divitiis astupes. Respice agendum mundum. Nudos videbis Deos omnia dantes; nihil habentes, denique adjicit quæ ratio servanda, & ait: Optimus pecunia modus est, qui nec in paupertatem cadit, nec procul à paupertate discedit.*

Lib. de
Tranquillit.
animi, c. 8.

§. 8.

Oportuna considerationes quæ pro remedio sint contra insanam illam habendi libidinem.

AVreum illud Chrysologi pronuntiatum de avaro: *Pæna dives est ille, non censu.*

Serm. 28.

Ea porro pœna fluit è triplici fonte.

Labore, timore, dolore, ut enim scitè Ludolphus in vita Christi. *Divitiæ magno labore acquiruntur, major timore conservantur, maximo dolore amittuntur.*

Parte 2.
c. 64.

Laborem ex eo metieris, quod pro acquirendis divitiis, noctu, diuque laboratur, dies in opere, noctes in vigilia exiguntur, tranantur maria, tolerantur æstus, domatur gelu, & frigidi superantur aquilones, itur ab oriente in occidentem, à septentrione in meridiem, ab una solis domo in aliam, ab uno orbe in alterum. Et hoc quidem in orbem: redit enim labor actus in orbem, in quo ut initium, sic nec finem invenies, quia *impii*, ut ait vates, *in circuitu ambulant*: ecce labor & quidem immodicus.

I.
Consideratio à labore.

Vide ut etiam *timor*, & quidem labore major: manat ille ex alia, atque alia scaturigine, & quidem perenni fluxu: timetur enim ne partæ opes diffluant, vel aliqua fortunæ inclinatione (neque enim sibi hæc constat, sed perpetua vertigine volvitur, nec tamen unquam evolvitur) vel inimica hominum malevolentia, ab hac modo fur oculis imminere videtur; modo in foro & rostris lis excitari, vel denique adverso aliquo casu, & naturâ veluti novercâ: ab hac in terris & agris modo nimbus immodicus, modo densior grando, modo æstus ardentior: ab hoc enim exeduntur & arescunt segetes, ab illis decutiuntur & jacent.

II.
A Timore.

Et hic à terra, terræque partu est timor, major ab aqua, infidoque ac mutabili semper elemento: in hoc enim insurgunt venti, & turbines violentiores, attolluntur fluctus, & vndarum vorrices, & patens Scylla, tumentes scopuli, & Charybdis: atque ab his, & illis fœda naufragia. Et ab his omnibus timor, & quidem labore major, atque ab hoc & illo *dolor* longè maximus, si fortè aliquo infortunio amittantur opes. Quæ enim tum avari cura? quis sensus, quæ mens, quæ cogitatio, quis æstus?

III.
A dolore
Avarorum.

Certè si quis, ut Chirurghi, & periti anatomia solent, dissecaret illius pectus, videret & corruptum è frequentibus curis sanguinem, & aridum jecur, & cor sine spiritu, & totum propè hominem semimortuum: nec mirum, quia opes perdidit, quæ illi erant pro corde, proque anima. Et hæc prima consideratio, petita à labore, timore, dolore; quæ avaritiæ comites sunt, veriùs carnifices.

O o

Venio

Venio ad aliam, quæ ducetur ab inanitate, & celeri fuga eorum omnium, quæ avarus deperit.

IV.
Ab opum
inanitate,
& fuga.

Seneca
Ep. 110.

De his more suo, hoc est disertè Sapiens Romanus: Attalum, inquit, memini cum magna admiratione omnium, hæc dicere. Diu mihi imposuere divitiarum: stupebam ubi aliquid ex illis, alio atque alio loco fulserat; existimabam similia esse quæ laterent, his quæ ostenderentur: sed in quodam apparatu vidi totas urbis opes, celatas ex auro & argento, & his quæ pretium auri, argenti quæ vicerunt, exquisitos colores, & vestes, ultra non tantum nostrum; sed ultra finem hostium advectas. Hinc puerorum perspicuos cultu atque forma greges; hinc foeminarum, & alia quæ res suas recognoscens summi Imperii fortuna protulerat. Quid hoc est, inquam, aliud quàm irritare cupiditates hominum per se incitatas? quid sibi vult ista pecuniæ pompa? ad discendam avaritiam convenimus? At me Hercules, minus cupiditatis isthinc effero, quàm attuleram: contempni divitias, non quia supervacua sunt; sed quia pusillæ sunt.

Vidistine quàm intra paucas horas, ille ordo, quamvis lautus, dispositus quæ transierit? hoc totam vitam nostram occupabit, quod totum diem occupare non potuit? accessit illud quoque, tam supervacua mihi visæ sunt habentibus, quàm fuerant spectantibus. Hoc itaque mihi ipsi dico, quoties tale quid perstrinxerit oculos meos, quoties occurrat domus splendida, cohors culta servorum, lectica formosis imposita calonibus. Quid miraris? quid stupes? pompa est, ostenduntur istæ res, non possidentur, & dum placent, transeunt: ad veras potius te converte divitias, discere parvo esse contentus. Hætenus Attalus apud Senecam, quo iudice omnes illæ fortunæ ditioris apparatus, pompa tantum est, ostenditur, non possidetur, & dum placet, transit.

Ecce divitiarum inanitas, ecce fuga præceps, & tamen his oculos, his & animos damus cæci mortales, & eò quidem, ut non tam illas possideamus ipsi, quàm ipsæ nos possideant.

V.
A miserabili
servitute.

Et hinc mihi ponitur ob oculos alia consideratio, quæ insolenti nostræ cupidini erit etiam pro remedio: ea trahetur ex servitute miserabili, sub quâ gemit omnis avarus, & in quam velis nolis, inducit avaritia, de qua & illud Valerii Maximi.

Lib. 9. c. 4. *Protrahatur etiam avaritia latentium indagatrix lucrorum, manifestæ prædæ avidissima vorago, nec habendi fructu sælix, & cupiditate querendi miserrima.*

Ut autem ostendat quomodo sit miserrima, producit exemplum Ptolomæi, Regis Cypri, longè ditissimi, de quo & istud astruit.

Procul dubio, hic non possedit divitias: sed à divitiis possessus est: titulo Rex Insula, animo miserabile pecunie mancipium.

Quod ille de Cypri Rege; hoc & de quibuslibet divitibus avaris, ex vero dici potest: non possident hi divitias; sed è contrario ab illis possidentur, sunt quæ earum infelicia mancipia: ideoque in scripturis audiunt *viri divitiarum*, quos scilicet divitiarum possident ut servos, ut mancipia domini solent: sic enim de illis Vates Regius.

Psal. 73.
v. 6.

Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.

Vita illorum quanta quanta fuit, somnus fuit, lectulus, aurum, & thesauri quibus indormierunt, profundum illis merfi, & quasi conscripti, ac deinde à morte, ceu exactore severo iussi exire è vitæ statione, nihil invenerunt in manibus suis; sed sicuti intrarant in mundum nudi, sic & nudi exire compulsi sunt: en finis illius miserandæ servitutis, cui accedit & aliud formidandum magis, videlicet ex præsentis salutis periculo.

VI.
A periculo
salutis.

Anaxagoras, acquirendæ Philosophiæ causâ relictis agris, & prædiis quæ possederat amplissima, longè à

domo & patria profectus, tandem ex diuturna peregrinatione, cum patriam repetiisset, possessiones quæ desertas reperisset, exclamasse dicitur:

Non essem ego salvus, nisi illa periissent.

Valerius
Maximus
l. 8. c. 7.

Quod ille; hoc & divites longè plurimi, qui à patris opibus, & sui, & Dei immemores fuerunt, facta deinde earum jactura, & sibi, & Deo redditi, usurpare possunt & istud cum *Anaxagora, Non ego salvus essem, nisi ista periissent.*

Et hoc ipsum est, quod etiam & præviderunt, & jactarunt illustres animæ, Heroës inclyti, quos inter fuit prænobilis Anglus, cui nomen *Franciscus Tregianus*.

Vocatus hic erat ad Hæreticorum tribunal, quod etsi jure suo detrectare potuisset, noluit tamen. Venit igitur, non sordidatus, non pulla veste indutus, ut reorum mos est; sed amictu byssino illustris, ac magnificè resplendens: credidisses ire ad epulum nuptiale, non ad audiendam contra se feralem sententiam, quæ fuit aut perpetuus carcer, aut bonorum omnium proscriptio: hanc ut sibi delegit inclytus Heros; simul & illam vocem extulit.

Pereant bona, quæ si non perirent, dominum perderent.

Ibit in posteros, ibit in æternitatem ea vox, is animus & sibi, & Deo servatus, eâ ipsâ bonorum omnium jacturâ, aliàs certè peritutus, quod utinam altè in animum admitterent hujus ævi divites, & avari, uti & istud quod subicio, mortem scilicet quàm pessimam; pessimam dico, quæ in extremis illius vitæ, mortisque confiniis, nihil cogitat, nihil amat, nihil requirit, nisi aurum, & suos in eo amores: demus eorum exempla è multis pauca.

VII.
A morte
quàm pessima.

Narrat Drexelius Aurifabrum fuisse, cui etiam in ipsa brevioris ævi linea libuit esse negligentem salutis, & plus curare argentum, quàm Cælum.

Huic argentea Crucifixi statua, veneranda, atque osculanda porrigebatur, monebatur quæ mortem illius cogitaret, qui humanum genus ab interitu vindicasset, & quidem tam acerbo lethi genere.

At ille inferorum, ac Cæli, Dei, ac sui oblitus, & quæso, aiebat; quot pondo argenti censetis esse hanc Crucifixi imaginem? Hic lubet exclamare. O artifex miserrime, qui eò loci ac temporis, non aliam tibi fabricas fortunam, qui in eo momento, in quo vertitur cardo hujus vel illius æternitatis, felicitis certè, aut infelicitis, non aliud ponderas quàm argenti fusi pondus, non vitam, non mortem, non æternitatem. Quid facias? avaro etiam in extremis non alia cogitatio, non alia cura est, quàm argenti, aurive.

Dicitur aliquando vulpes, cum ad patibulum mulri furti rea duceretur; rogasse ut adhuc ultimum per plateam anserum transire liceret, ut prædam quam olim ore hauserat, moriens usurparet oculis.

Fabellæ est, quæ tamen edocet avaros illi vulpeculæ esse similes, ut qui in morte eadem agant, quæ egerunt in vita; in hac aurum amarunt, amant & in illa.

Sic & amavit, sic & spectavit Prælatus ille, quem *P. Paulus Barri* optimè norat. Hic omnem suppellectilem argenteam tremulis manibus avidissimè contrectans, & totus ei immerfus expiravit, parem suæ vitæ exitum nactus: uti & ille, cujus meminit *Engelgrave*.

Dom. 3.
Adventus.

Nomen erat ei *Opimius*, homo non tantum tenax: sed & pertinax. Is gravi Lethargo correptus, cum nec ullis convulsionibus, nec unctionibus, nec ulla alia arte, atque vi excitari posset, atque ad omnes obtundentium clamores obsurdesceret, de consilio medici factum est, ut codices accepti, & expensi, unà cum ingenti vi auri, atque argenti in moribundi lectulum imponerentur, cum quæ & alta voce domesticici supputarent, & summo tinnitu saccos effunderent, nummos quæ ad se invicem alliderent. Ecce tibi derepente Letargicus expergiscitur, simul quæ in-

mat

mat illud, ô fures! ô latrones! ô perfidi! nimirum ab auro, aurique sono excussus somnus, & vox reddita: ab hac aurum sibi furripi furens clamat, nec, eheu, Cœlum eripi dolet, aut queritur: prior illi scilicet auri cura, quàm Cœli. An non ea mors quàm pessima? Enimverò pessima, quam scilicet excipit mors secunda, eaque animæ, quæ æternis addicitur incendiis: & hinc mihi nascitur sexta, eaque postrema consideratio, quæ avaris erit pro fræno, & potenti remedio, ne oculis jam morte pressis, auri cupidine premi se patiantur.

Humbertus in medium adducit hominem prædivitem: sed imprimis avarum. Hic in extremo agone positus, ad feralem lectulum inferri jussit omnia vasa aurea, & argentea, omnesque thesauros, quibus abundabat, quos oculis, in lacrymis, & morte, nantibus contuens in has erupit voces:

O anima mea, hæc omnia tibi dabo: his omnibus frui licebit, si à corpore hoc meo non discesseris,

aliaque quamplurima lubens munera concedo, modo hoc amicum corpus non destitueris.

Et hæ illi ad animam in extrema vitæ linea fuere voces: sed prorsus irritæ: invalescente enim morbo, cum jam omnibus convasatis, sibi migrandum esse vidit, in rabiem actus, horrendum vociferari cœpit.

Quandoquidem, ô anima, abeundum sit è vitæ statione, & hæc omnia deferenda, te in æternum malo dæmoni cruciandam dabo. Quo veluti dato signo cacodæmones involarunt, in quorum manibus malevolam animam avarus ille expuit.

Et hic illi exitus fuit, hæc funestæ tragædiæ scena ultima: eadem erit & aliis, quos eadem auri, argenti que cupido occupavit.

Quidni enim pœna eadem sit, cum eadem sit & culpa. Dixit aliquando *Salvianus*, & rectè. *Divitiis & vitiis commercium esse maximum, maximam & affinitatem, à qua etiam ut pœnæ affinitas sit, est necesse.*

TRACTATUS SECUNDUS DE GULA ET EBRIETATE.

Hæc duo jungi placuit, vel quia Gulæ comes est Ebrietas, vel quia illius veluti partus. De hac & illa paucis.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Vae qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* *Isayæ c. 5. v. 22.*

Intentat illis Propheta mœstum illud ac funestum *væ*, & hoc vindice Dei manu, quæ in eos favire solet, *qui potentes sunt ad bibendum vinum*, ad exhauriendos calices, ad alia verò omnia invalidi, atque imbecilles: quod non sine stupore, & horrore Cœlum videt, & terra sustinet.

Fortes ad miscendam ebrietatem, & in hac ferè sola viri: in aliis molles, atque effœminati. Eundum est in hostem, pes pedi, manus manui conferenda, timidi sunt, tremuli, fugitivi, non viros diceres; sed fœminas: epotandi calices, fundendum è cella merum, atque infundendum liberalius, tum verò fortes sunt ac viri; cætera debiles: & hinc illis Prophetæ oraculo, & Cœli calculo nihil reliquum est, nisi horrendum etiam ipsis illud *væ*. Quæ ratio? eam fusius explicabunt, qui subjicientur Paragraphi, dum illius imaginem sub oculos ponent.

§. I.

Quid sit Gula? Quid Ebrietas?

Gula est vitium in appetitione, & usu delectationis, cibi & potus debitum modum, id est præscriptum rationis excedens.

Ejus species duæ: *Comessatio*, & *Ebrietas*.

Illa posita est in excessu cibi: hæc in potus nimietate: & hæc & illa ut vitium sit, abire debet à debito modo, & rationis dictamine.

Ex suo genere est peccatum capitale, numeratque filias quinque, quas ex se gignit, infelici sanè partu. Has recenset D. Gregorius Pont. Max.

Prima est *hebetudo mentis*: ea oritur ex abundantia vaporum, quibus oppletur cerebrum, atque offusatur: & ita quidem, ut tota imaginatio ferè sit in ollis,

R. P. Lobberi Tractatus Ascetici. Tom. VI.

in poculis, in vino. Hæc gulæ filia sedem habet in intellectu, potiore hominis parte. Ejus filia quinque.

Secunda est, *inepta lætitia*. Ea nascitur in appetitu: cum enim mens à cibo, potuque est hebetata, in hujus atque illius voluptate ingens bonum reponit, & hinc ineptè exultat, quasi nacta esset magnam felicitatis suæ partem.

Tertia est *stultiloquium*, quia ratio, cibi & potus suffusa vaporibus, & voluptati intenta, non attendit quid dicat; sed quidlibet effutit, ut stultus solet.

Quarta est *scurrilitas*: inepta enim lætitia excitat, ac movet, tum ad dicenda, tum etiam ad agenda turpia, ut scurris mos est. Et hæc & illud residet in ore.

Quinta, quæ est in ipso corpore, est *Immunditia*: ex saturitate enim facile enascuntur vitia carnis, provocatur vomitus, & aliæ superfluatorum fœdæ excretaiones emanant.

Ecce ut à Gula, matre quàm pessima, pessimæ quoque sunt filia. *Ebrietas est excessus in potando, causa voluptatis, usque ad violentam usus rationis privationem*; ut ea definitio ponatur in aperto, & clara luce, excutiendæ paucis singulæ illius partes. Ex his prima, est, *excessus in potando*; ut enim gula consistit in excessu cibi, & potus; sic ebrietas in excessu potus.

Secunda est, *Causa voluptatis*; si enim causâ medicinæ, vel ex medici præscripto, non est ebrietas, nec vitio danda, sed remedio. Similiter si in subito pestis terrore, ex haustu magno vini generosi, vel adversus venenum frigidum, vel ad conciliandum somnum, aut contra Cantharides, ex magna vini copia suboritur ebrietas, non erit ea vitium, quia nec erit causa voluptatis, nec eam spectabit ut finem; sed alium prorsus, qui nec alienus est à ratione, nec à Dei legibus.

Tertia est, *usque ad violentam privationem usus rationis*. Dico *violentam*, quia scilicet duplici viâ homini aufertur usus rationis, unâ *naturali*, alterâ *violenta*.

Naturalis est, quando per somnum spiritibus animalibus in centrum retractis, & nervis sensoriis, qui in sensuum externorum organa terminantur, vapore quodam frigido occupatis, ipse quoque aufertur rationis usus.

Et hic modus à natura institutus, ad spirituum, adeoque

adeoque ad virium instaurationem, adeoque naturæ beneficio dandus, non vitio.

Violenta est, quando tanta vaporum copia cerebrum implet, ut etiam in vigilia, ratione uti non possit. Et quia hoc fit ab ebrietate, ideo etiam ea culpæ tribuitur, & quidem letali, si modò *voluntaria* sit.

Erit autem *voluntaria*, primò directè, si quis ebrietatem intendat: deinde indirectè, quando scilicet expressè quidem non cupit inebriari; sed tantum bibat, quantum potest, non curans an sequatur ebrietas, an non. Denique quando advertit se inebriandum, si potare pergat, & nihilominus non desistit.

Et hæc pro hujus atque illius definitione sint factis; transeo ad descriptiones metaphoricæ, quibus veluti coloribus quibusdam depingetur, tam gula, quàm ebrietas, & tam hujus, quàm illius fœda species subjicietur oculis, ut deinde per illos transeat ad animum, & in eo sui odium excitet, atque ad fugam impellat, qui scopus mihi propositus in hisce Asceticis meis lucubrationibus.

Descriptio-
nes Gulæ:

I.
Fons mor-
borum.

Homil. de
Pœnitentia.

Prima appellatio ducetur à malis, quæ ab ingluvie in corpus emanant. Ab hac gula dicitur, & est *fons morborum omnium*, sic eam nominandam censuit D. Chrysostomus, idque ex medicorum placitis.

Mille, inquit, *morborum torrentes à crapula proveniunt, quasi à pessimo quodam fonte parvi rivi.*

Torrentes, ait, *morborum*; quia non levi molli- que lapsu allabuntur; sed incurrunt torrentium instar, unde & abripi necesse ipsam corporis molem, & omne illius robur labefactari, atque opprimi.

Et hæc notio gulæ petitur à fonte, è quo emanant uberes ac perennes morbi, ceu rivuli.

Alia ab examinibus, quæ involant, ut apes solent. Sic enim ille ipse Orator aureus.

Orat. de
Ingluvie.

Moderatè edentium corpora, robusta sunt, illorum vero, qui gula student, flaccida, & quavis cera molliora, & morborum examinibus obfessa.

Duplex hic metaphora: una ducitur à cera, quæ ad ignem solvitur, ac fluit; sic & à gula solvuntur, & quodammodo liquefcunt corpora: Altera petitur à militia; ait enim corpora sic obsideri à morbis, ut à militum agminibus, ac turmis urbes solent.

II.
Virtutum
strages, ac
ruina.
Cap. 32.
v. 14.

Eadem metaphorica nuncupatione utitur S. Nilus, in Ascetico, ex illo Jeremiæ effato. *Et totum murum Ierusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus Chaldaeorum, qui erat cum magistro militia. Septuaginta vertunt, cum principe coquorum: at quis, inquit, ordo militia? Quæ pugnandi ratio? Quæ leges? Ut totum exercitus robur, sit sub signis principis coquorum? Quid coquis cum milite? Quid coquinæ cum militia?*

Respondet S. Nilus: *Gula vitium appellat coquorum principem: atque ab illo everti, soloq, æquari murum Ierusalem: hoc est animæ quantumvis sanctæ propugnaculum, quod à Virtutibus est.*

3. part. Pa-
storal. ad-
monitione
20.

Consentit D. Gregorius Pont. Max. cui princeps coquorum, venter est, cui magna cura obsequium à co- cis impenditur, ut ipse delectabilibus cibis impleatur.

Quæ porro sit ea cura, discite ex Romano sapiente. Sic ille quondam ad gulosos. *Ad vos transeo, quorum profunda est & insatiabilis gula, hinc maria scrutatur, hinc terras: Quid deinde ex illis? Eundem audi; Quantulum, inquit, ex tot conchiliis tam longè advectis, per istum stomachum inexplibilem labitur? Infelices etiam, quod non intelligitis, vos majorem famem habere, quàm ventrem.*

Epist. 39.

Ubi hæc extulit de inexplibili illa gulæ appetentia, tum addit, quæ ab hac in corpus importentur mala. Quid alios, inquit, referam innumerabiles morbos supplicia luxuriæ?

Epist. 95.

Immunes erant ab istis malis, qui nondum se delictis solverant, qui sibi imperabant, sibi ministrabant. Simplex erat ex simplici causa valetudo;

multos morbos multa fercula fecerunt. Innumera- biles morbos esse miraris? cocos numeras. Hactenus Seneca, quo iudice tot sunt morbi, quot fercula, quot & coci. Quæ porro ab his, & illis invehantur mala, præter ea quæ dixi morborum agmina, destruuntur virtutes, quæ (ut insinuavi ex D. Gregorio) sunt muri Ierusalem: sic enim explicat illum Jeremiæ locum.

Coquorum igitur princeps muros Ierusalem dejecit, quia dum venter ingluvie extenditur, virtutes animæ destruantur, maximè verò pudicitia. Hinc duæ sint comites est necesse, continentia, & cibi parcitas: si autem hæc, aut illa desit, & ipsa desinat oportet. Hieronymum audi in epistola ad Furiam.

III.
Pudicitia
hostis.

Quid necesse est, inquit, nos jactare pudicitiam, quæ sine comitibus & appendiciis fidem sui facere non potest? Apostolus macerat corpus suum, & animæ subjicit imperio, ne quod alius præcipit, ipse non servet. Et adolescentula fervente cibus corpore, de castitate secura est? Enimverò non est.

Producit S. Doctor Apostolum, qui teste D. Chrysostomo, licet esset *nuda propemodum anima*, de castitate tamen securum se esse non credidit, nisi & corpus jejuniis extenuatum, & propè exhaustum, etiam flagellis tunderet, frangeretque. Et tu cibo gravis, & ab ingluvie flaccidus totus, carnalisticus, te securum existimabis? Certè non existimabis, si attenderis, quæ gulæ & libidini sit affinitas, quæve cognatio.

S. Joannes Climacus Gulam inducit, quæ de stirpium suarum nomine interrogata, sic respondet: *Filius meus primogenitus fornicationis incensor est; quod adeò verum est, adeò indubitatum, ut Tertulliano iudice, Monstrum haberetur libido sine gula: sicuti & monstrum esset filia sine matre: & talis esset, libido sine gula.*

Lib. de leju-
niis, c. 1.

Dixit aliquando Apostolus, nolite inebriari vino, in quo est *Luxuria*, ut ostenderet, inquit S. Cyrillus Alexandrinus, *ex ebrietate, veluti primogenitam filiam generari luxuriam.* Quod Tertullianus, doctè, ut assolet, & disertè ostendit in populo Israëlítico de quo illud sacre paginæ.

Ad Ephes.
c. 3. v. 18.

Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere: At quis ille ludus? Explicabit, illustrabitque, ille ipse Tertullianus, sic inquit.

Nunc si rationes castigati à Deo victus, & castigandi propter Deum à nobis, ad primordiorum experimenta revocavimus, conscientiam communem consulamus, ipsa natura enuntiabit quales nos ante pabulum & potum in virgine adhuc saliva exhibere consueverit, rebus dumtaxat sensus agendis, quo divina tractantur. Si multò pollentioris mentis, si multò vivacioris cordis, quàm totum illud domicilium interioris hominis escis stipatum, vinis inundatum, in quo nihil planè tam in proximo superfit, quàm ad lasciviam sapere.

Lib. de Teju-
niis, c. 6.

Hæc ubi protulit ex ipso naturæ sensu, tum probat ex ipsa experientia, veritatis magistra. *Manducavit populus, & bibit, & surrexerunt ludere: Intellige Sancta Scriptura verecundiam, lulum nisi impudicum non denotasset.*

Fuit ergo eò loci, ac temporis lusus veneris, fuit & impudicus, ad quem facilis est lapsus à gula, atque ingluvie; imò & propè necessarius: quod luculentè ostendit D. Basilii ex nexu hujus atque illius.

Isti, inquit, ita connexi sunt, ut catena in morem alter ab altero pendeat: atque ex iis alter administrator, alter verò minister efficitur, Philo Hebræus cum gulæ venerisque nexum declarat alia similitudine, petita à Domina, & pedissequa. Gula est domina, Venus pedissequa; sic enim ait:

Lib. de virginitate.

Hanc ventris ingluviem, pedissequa à natura addita, comitatur libido, coitus furore, at astro pertinaci concita molestissimam rabiem asserens, cujus rationem adjicit.

Cum

*Lib. de Agri-
cultura.* Cum enim è multis condimentis, potuq; meraciore con-
tracta crapula gravantur homines, non sunt amplius sui
compotes; sed properanter ad amatorios concubitus, com-
messabundi, oberrant januis, à seipsis alieni, alieni
etiam ab innata, & multis exercita fortitudine, gu-
læ quippe socia solet esse ignavia, & quæ eam co-
mitatur imbellis quædam, atque excors timiditas,
à qua gulæ servit & vitiis, qui iis dominari debuit.
*Chrysolog.
serm. 41.* Excipe quæ de hac & illâ Orator aureus: sic ille
quondam è pulpito. *Bella gentium legimus superasse
quàm plurimos, quos tamen pugnas carnis legimus non
vicisse, & audivimus eos dedisse delictis qui dorso hostibus
non dederunt: prob dolor! victores gentium, vitiorum
fuisse captivos; nationum dominos turpi servisse crimini-
bus servitute: stetit inter sevientes gladios, & inter
enervata lenocinia corruiſſe; regnis fuisse terrori, ludibrio
fuisse peccatis; adversus acies contrivisse jejunos, & cra-
pulos suarum castra dissolvissse virtutum, jacuisse effuso
vino, qui jacere effuso sanguine nescierunt.*

Hæc ubi extulit S. Præsul, non sine stupore, ac
dolore, tum illorum causam inquit, ac reddit.

Unde est hoc? inquit, unde? quia hoc non est ratio,
sed languor; non vita, sed febris; phrænesis, non natura:
nam quoties ciborum cruditas vitalia dejicit, infirmat
stomachum, corrumpit sanguinem, vitiat humores, suc-
cendit choleram, extremum febris gignit incendium, to-
ries ager mentem perdit, amittit sensum, fertur desideriis,
contrariis urgetur, salutaria respuit, quarit noxia, fugit
curam, & hoc per summam ignaviam, quæ gulæ solet
esse socia.

*Descriptio-
nes Ebrie-
tatis.* Venio ad ebrietatem, ejusque notiones metapho-
ricas, erunt illæ supradictis affines, & cognatæ, quia
Gulæ affinis est, & quodammodo adnata ebrietas.

I. D. Basilus acriter eos carpit, qui si quæ inciderit
ocasio tristitiæ, illius levandæ blando prætextu, &
genio indulgent, ac delitiis, & totos se ad crapulam
convertunt, & ebrietatem sectandam: sed falluntur, in-
quit, nec demulcent, aut sedant mœrorem; sed verius
malum permutant malo, & improbo quodam contractu,
ac permutatione exitiali, pro corporis morbo, morbum
in se recipiunt animæ.

Hic porro morbus exitialis est, atque insanabilis,
qualis ferè esse solet ab hausto largiter veneno. Est
enim ebrietas venenum animæ, & quidem insanabi-
le: ut enim scitè D. Ambrosius.

*Lib. de Eliu
14.* Multi reliquorum serpentium veneno curantur, nemo
ebrietate. Qui enim ab hac curetur, cum pestilens sit?

Cum olim ab Heli Sacerdote temulentia infimu-
laretur Anna, Samuelis mater, hæc ad illum cum om-
ni demissione.

*I. Reg. c. 1.
v. 16.* Ne reputes ancillam tuam, quasi unam de filiabus Be-
lial: hoc est unam de temulentis; ebrii quippe lingua
Sacra dicebantur filii Belial: hoc est, ut ad rem no-
stram quàm optimè Septuaginta, filii pestilentia, ut vel hoc uno doceremur, ebrietatem
esse pestem animæ, quo quid exitiusius esse possit,
non video. Addo ego, quod & turpius, & homine
libero indignius: est autem illud, quod ebrietas sit
animæ miseranda servitus. Certè sic eam appellan-
dam esse censuit Apostolus, qui Titum dum instruit
ac monet, quæ debeant esse in Ecclesia mulieres an-
nosæ, ita de illis.

Cap. 2. v. 3. Anus similiter non multo vino servientes, in quæ verba
D. Hieronymus, dum calamum ducit, atque expli-
cat, signanter, inquit, expressit non multo vino servien-
tes; servitus enim quadam est, & extrema conditio, vino
sensus hominis occupari, & non suum esse; sed vini: At
ebrii sensus omnes occupantur, illiganturque vino,
& quidem eò usque, ut jam non suus sit; sed vini,
hoc est servus, & quasi infame mancipium.

*Serm. 6. 9
v. 25.* D. Ambrosius in illud fulmen maledictionis, quod
Noemus vertit in Chamum, servus servorum erit olim
fratribus suis, doctè advertit, quod ubi primum cœ-
pit ebrietas, libertas interiit: sic enim ait.

Manebat antequam vinum inveniretur, omnibus in-
concussa libertas; nemo sciebat à consorte naturæ suæ ob-
sequia servitutis exigere, non esset hodie servitus, si ebrietas
non fuisset. Quod si non esset hodie ea servitus,
quæ libertati est inimica, nec ea esset, quæ est animi
& à qua à D. Basilio dicitur ebrius, Crapula manci-
pium. quid vilius? quid abjectius excogitari potest?
quàm vini & crapulæ mancipium, & ei ceu domino,
ceuetiam tyranno subjeci, illiusque pati insolentem
dominatum: at eum patitur, quisquis est ebrius, à
quo & in aliud malum itur.

Est autem illud rationis naufragium; sic enim vo-
candum censuit Clemens Alexandrinus, qui ebrietatem
componit cum tempestate, fœdoque naufragio; ut
enim à mari, sic & à mero naufragium est.

Corpus, inquit, tanquam navis, demersum turpitudi-
ni profundum subit, decumanis vini fluctibus obrutum,
Gubernator autem mens scilicet humana, supervenientis
ebrietatis fluctu circumagitur, & propter procella tene-
bras, à portu veritatis aberrat, donec in saxa mari laten-
tia irruens, seipsum in voluptates impactum perdiderit.
Haftenus ille, cui corpus veluti navis est, mens Gu-
bernator, vinum autem fluctus, procella, ventus,
quo dum agitur mens humana, nec sibi constat;
impellitur in syrtes, in saxa latentia; hoc est in alias
atque alias difficultates, atque pericula, in volup-
tatum sirenes, blandaque lenocinia, à quibus abdu-
cta, nec veritatis portum aspicit, nec in illum vela
sua, hoc est, conatus suos flectit: nec illum tenet
unquam; sed ebrietate, ceu alto jactata mari, tan-
dem rationis naufragium facit. Quidni enim fa-
ciat, cum deficiat illi mens obruta vino?

Ubi porro sic obruta fuerit, necessum est omnia
fusque deque verti, & jura omnia, humana, divina-
que violari, quidni enim violentur, cum violata;
imò & perdita sit ratio, quæ illa suos intra limites
continebat, atque coercerat.

Ebrium ille ipse Clemens Alexandrinus vocare
solitus Acephalum, hoc est, sine capite: & rectè,
quia quod corpori est caput; hoc & animæ est ratio;
unde eâ sublata, acephalus ut sit est necesse.

Mihi, inquit, videtur is, qui à Mathematicis dicitur
Acephalus, qui ante stellam errantem enumeratur, capite
inpectus compresso significare belluones homines, & volup-
tarios, & ad ebrietatem propensos: nam in his quoque
ratiocinandi facultas non in capite, sed in intestinis
collocatur, quia qualis, qualis demum eis relicta ra-
tiocinatio, ea in ventre est, hoc est in uno gulæ
appetitu, à quo regitur ebrius, & flectitur: cum au-
tem sic regitur, & flectitur; necessum est pessum ire
omnia, & omne quod erat à virtutibus præsidium,
ex animo, velut ex arce dejici, atque deturbari in vi-
tiorum barbarum. In primis enim deperit illi hu-
manitas, & lenitas, & succedit inhumanitas, incle-
mentia, furor, qui in arma rapit, incendia, cædes.

Horatium audi, sic ille de ebrietate cecinit.

In prælia tradit inermem. Ecce furor, ecce in se-
ipsum etiam sævitia. excipe ut etiam in alios. Ebrie-
tas, inquit, D. Hieronymus:

Pocula in tela vertit, tela dico, quæ etiam innocen-
tes petant, ac perdant, & nullo ferè discrimine sit
nocens, sit innocens, ebrius nihil interest.

De Alexandro Magno, Orbis domino, sed vini
servo, memorant Scriptores illius ævi, quod plures
amicos in convivio temulentus occiderit, quàm ho-
stes armatus in prælio: quæ ego etsi credam dicta
cum aliqua auxesi, probant tamen quod mihi in
quæstione est, à vino, atque ebrietate, facilem esse in
ferrum & cædes lapsum, ut non immeritò de ea pro-
nuntiarit D. Chrysologus.

Ebrietas cadis mater, parens litium, furoris genitrix, *Serm. 26.*
petulantia deformiter est magistra. Hanc qui habet, se
non habet, hanc qui habet, homo non est; hanc qui
habet; non peccatum facit, sed est ipse peccatum. Hæc
ubi

ubi dixit pius orator : tum altiore cothurno insurgit,
& ait.

Ebrietas est demon blandus, venenum dulce, rabies voluntaria, invitatus hostis, illecebra honestatis, & pudoris injuria.

Ubi hæc omnia velut in cumulum redegit, tum versa ad suos auditores oratione, sic ad illos.

Hanc nullus noverit Christianus, ne auditu quidem sacerdos attingat; ne qui est forma virtutum, vitiorum inde fiat, & inveniatur exemplum.

Fidei &
secreti.

Hactenus S. Præsul, qui ebrietatem meritò vocat vitiorum exemplum, ea enim omnia propè continet atque exhibet, & quidem præter ea, quorum jam memini, secreti fidem violat.

Proverb.
c. 31. v. 4

Unde & illud sapientis. *Nullum secretum est ubi regnat ebrietas: ab hac enim perditur fides in servandis iis, quæ secreta esse oportuit. Hinc illud Lyrici ad suam amphoram.*

Tu leve tormentum, ingenio admoves

Plerumque duro. Tu sapientium

Curas, & arcanum jocosum

Consilium regeis Lyao

Et istud Horatii ejusdem.

Quid non ebrietas resignat?

Operta recludit.

Hic nimirum ebrietatis genius est, occulta pandere, secreta revelare; cujus probè conscii judices non pauci, ad veritatem occultam in judiciis extorquendam, vino potius, quàm ullo alio tormentorum genere utebantur: ita sua ætate usurpatum testatur D. Ambrosius, sic enim, inquit,

Lib. de Helia
c. 17.

Plerique vino utuntur ut equuleo, & quibus tormenta non eliciunt vocem proditiōis, eos tentant bibendo, ut patriæ statum, salutem civium, defensionis suæ prodant consilia: cujus rationem hanc effert. Virtus enim plerumque vincit dolorem, fidem autem potus excludit.

Ecce ab ebrietate in cives impietas, in patriam etiam perfidia, dum quæ in tenebris, altoque silentio esse oportebat, ponit in luce, & in hostium oculis.

Vidisti quomodo secreti fidem frangat ebrietas; attende, quæ etiam debitam majoribus reverentiam, atque observantiam.

Psalm. 68.

Quæstus olim Servator optimus, ore calamoque Davidico: *In me psallebant, qui bibebant vinum.*

Reverentia
erga majores.

Erat interprete Lyrano, Christo morienti paratum vinum generosum, hebræo more, quo reis propinabatur vinum optimum, vel, ut eo recrearentur, vel ut essent tormento ferendo pares. Et ita paratum erat Servatori; sed impii carnifices, pro eo supposuere fel, & acetum; ipsi verò sibi reservarunt vinum pretiosum, quo malè poti, ac temulentum, in Christum psallere cœperunt, hoc est, convitia jecerunt, & contumelias, ea maledicendi licentia, ac modulatione, quæ contilenæ solent: adeo volupe illis erat Christo maledicere. At unde volupe? Utique ab impudenti vinolentia, à quâ etiam decedit homini modestia, quæ animæ est veluti vestis quædam urbana, à qua suus in vultu decor, & in genis rubor, in oculis continentia, in gestu, motuque totius corporis, amœna quædam, atque amabilis compositio, & totius hominis conformatio rationi virtuti que consona; hæc, inquam, cum suo omni apparatu deperit, & succedit inurbana quædam, ac ridicula *Scurrilitas*, quæ legitur in oculis, in vultu, in gestu, motuque totius corporis: ut enim D. Hieronymus, *vinolentia scurrarum est.*

Epist. 83. ad
Oceanum.

Quod si scurrarum est; profectò ut abjecta, ut vilis, ut indigna homine libero, sit oportet, ut probrosa, ridicula. Certè enata ab illo ebrietas, ea est, quæ hominem, qualis, qualis demum ille sit, exponit omnium ludibrio ac risui, unde, ut verè de temulento dixit D. Basilius, *miserum oculis spectaculum, qui terribilis hostibus fuerat, ridiculus pueris videtur.*

Hom. 14 de
Ebrietate.

§. 2.

Adducuntur in medium, ex ipsa Antiquitatis memoria, Gulæ mancipia, Ebrietatis monstra.

NE me damnes, Amice Lector, neve censura notes acriore, vel ex eo quod gulosum mancipium appellem, & ebrium hominis monstrum: certè & ille mancipium, & si quid mancipio vilius: & hic monstrum, & si quid est monstro deterius: & eum ipse fateberis, si ex Petro Abbate Cellensi, viro sanctissimo audieris, quid ebrius, quid & ebrietas. Audi porro, & mecum ipse senties, dicesque esse monstrum.

Vitium est ignobile, & inter cetera vitia ignobilius ebrietas, quod ut probet. Vbi enim, inquit, sensus ebrii? ubi reverentia in ebrio? ubi dignitas? immemor est præteriti, futuri ignarus, præsentis nescius. Discretio confunditur, ratio hebetatur, sensus ligantur, mens ipsa sepelitur, pes errat, labitur lingua, trepidat manus, labia tremunt, caligat visus, auditus surdescit. Hæc ubi protulit, tum ebrium sic compellat.

O bone vir, nonne videntur tibi hæc principia mortis, fomenta ignis æterni, esca supplicii, illecebra damnationis? ubi hæc damna sub oculos posuit ad horrorem: tum ad extremum adjicit.

Lusus demonum est homo ebrius, & prostibulum vitiorum.

Quid horribilius, quid monstruosius? ut qui ab ebrietate quasi homo esse desiit, & quasi in belluam, monstrumque transiit.

Sed authoritati datum est satis, quod reliquum est demus exemplis, & publico reddamus gulæ, atque ebrietatis, seu mancipia, seu etiam monstra.

Ex mancipiis erit Dionysius Tyrannus, qui coquinæ amantior, quàm aulæ, præmia proposuit novorum ferculorum inventoribus: secus omninò alii Reges, qui artium inventoribus præmia statuere. Sed proh pudor! dolorque! guloso nihil est in oculis, nihil in amoribus, nisi coquina, nisi fercula, quæ Gulæ sunt irritamenta.

Eorum coquinam D. Ambrosius vocat, non coquinam, sed *carnificinam*: sicam subingressus fueris, putes prælium geri, non prandium curari; ita sanguine omnia natant. Nec mirum, quia ut notat Philo Judæus, eorum mensa plena sunt omnium, quæ terra, mare, ær, ferunt.

Et cum iis plenæ sint; plenæ & gulosorum fauces, non absimiles iis, quas sibi optarat olim heluo quidam, cui nomen *Philoxenus*: hic voluisset sibi datum ab indulgente natura collum longius collo gruis, ut & contactu cibi, & gustu delectari posset amplius.

Quid facias? Gulosus erat, & gulæ miserabile mancipium. Addamus & monstra ebrietatis: hæc enim sese diffundit magis, & genus nostrum inficit.

Ex his fuit quidam *Alcetas* Macedo, qui dictus est *Infundibulum*, eo quod infundibulo in ore posito uteretur, ut vinum infusum biberet sine intervallo, & eò suavius, quò lentiùs.

Alexander magnus, qui, ut testis est *Chares* Mitylenæus, constituit meri certamen, in quo primum præmium erat talentum; secundum triginta mina; tertium decem. Constat autem mina in re nummaria, drachmis atticis centum.

Eo præmio, seu illecebra, capti quamplurimi, in illud meri certamen descendere, è quibus triginta quinque continuo interierunt, sex alii modico interposito intervallo in tentoriis extincti. Qui plurimum bibit, ac vicit, meri purioris quatuor *Chœas* ebibebit.

Est autem *Chœa* mensuræ genus, continens sextarios omninò sex, unde consequens est ebibisse sextarios viginti quatuor: non hominem credidisses; sed

sed integrum vas vinarium, quod tantum vini capere potuit.

IV.
Bonosus.

Ejusdem cum eo farinæ fuit Bonosus, de quo flavius vopiscus scribit. *Bibit tantum, quantum hominum nemo.* De hoc Aurelianus sæpè dicebat, *non ut vivat natus est; sed ut bibat.* Invasit Bonosus imperium: sed à Probo Imperatore, superatus, laqueo vitam finivit. Tunc jocus quidem extitit, *Amphoram pendere, non hominem.*

Et hæc pauca de multis, quæ Antiquitas vidit, damnavitque; descendo ad Christiana sæcula, quæ proh dolor! non absimilia tulere ebrietatis monstra.

Ex his è Calvini schola prodire longè plurimi, quos inter, bibones inter creatus Doctor Buchananus.

V.
Buchananus.

Jacebat ille gravi oppressus morbo, & jam propè in extremis labris errabat anima, caligabant oculi, & vox ipsa, ferè defecerat, collegit tamen sese, & fracta, ut potuit, voce quod valens amarat, languidus exposcit; sic enim ad amicos. Agite, & vini modium ad lectuli caput deponite, ut si haurire non liceat, liceat saltem ejus odore recreari: obstructæ quidem fauces vinum non capiunt, non transmittunt: atque patentès adhuc narium meatus, illius, saltem odorem ad cerebrum deferent. Ecce quæ in ultimo vitæ limine, in aditu æternitatis vini cura, & amor: de anima, de salute, de Deo ne verbulum quidem, uni etiamtum litatur Baccho in Calvini schola, etiam à morientibus. Audi, ut etiam à benè valentibus, ex his erit Castalion, Calvini & ipse discipulus.

VI.
Castalion.

Hic inter mensas, & pocula Bacchum, quem propè ut Deum, habuit; orationibus variis compellere, colere, venerari, eodemque semper metro orationes suas claudere. Audierat nimirum Ecclesiam preces omnes suas iis vocibus claudere, *per omnia sæcula, sæculorum*, cujus consuetudinis impiè æmulus, suas ad Bacchum orationes inter ebrias mensas, sic concludere. *Per omnia pocula poculorum.*

Amabat nimirum infamis helluo, per omnia vagari pocula, delibare omnia, vacuare omnia, credo & moriens in poculis, ac vino mergi, ac sepeliri voluisset, ut olim vetula illa, de qua Aristophanes, quæ vini, potusque amantior, ultimis tabulis statuit, ut corpus suum humaretur in cella vinaria sub vasis epistomio, ut vino inde defluo ossa arida rigarentur, cui non incongruè aptarim versiculos illos, quibus apud vatem anus ebria garrit, & vinum quod deperit, salutatur.

Salve anime mi, Liberi nepos.

Tu mihi stacte, tu cinnamum, tu rosa,

Tu crocum, & casia es, tu bledium; nam ubi

Tu profusus es, ibi me ego pervelim sepultam.

Ecce quis error, & quæ à mero largius epoto dementia: cui non absimilis fuit ea, quæ Georgium Clarentia Comitem aliquando invasit.

Hic ob suspicionem affectari Regni, ab Eduardo quarto Angliæ Rege jussus mori, optione data pro genere mortis, vino Malvatico, seu Cretensi, suffocari elegit, electione sanè prodigiosa, & indigna viro nobili: certè generosus, & martius animus ferrum induere maluisset, & obvium illi apertumque offerre latus; aut etiam laqueum induere, quàm vino obrui, aut mergi.

Verùm quid facias? Ea temulentorum est insania, ut quibus volupe fuit in Baccho vivere; volupe quoque sit in Baccho mori.

Sed abeamus ab illis naturæ deerrantis prodigiis, ac vitiorum monstris. Epicuri sunt de grege porci, quibus in vino est oculus, & animus pro sale, ne putrescat.

§. 3.

*Cælestis ultio pænaq, graves in ebrios
Deo vindice.*

Decreta Cælo ultore in temulentos supplicia hinc attexere est animus, ut si fortè quempiam non alliciat ipsa virtutis species, atque imago; aut non deterreat vitii turpitudine, atque deformitas: deterreat saltem ea, quæ fontibus imminet temulentix pœna, quæ ab illis exigetur serius, aut ocysus, & hoc vindice Dei Justitia. Hanc expertus Ammon suo malo.

I.
Ammon.

Exarserat hic in sororis suæ Thamar incæstuosos amores, & eò quidem, ut ab illis tabesceret totus. Quid deinde? Non ideò sese in vindictam explicuit Dei manus.

2. Reg. c. 13.
v. 4.

Morbum simularat, & malos dolos, ut iis insanam libidinem tegeret, alliceretque Thamar in suas ædes, atque ex ejus manibus forbitiunculam, acciperet, neque hic tamen in eum venit cælestis ultio.

Remotis arbitris eam oppresserat, & per summum nefas Virginem violarat, nulla pudoris, nulla sanguinis habita ratione: nimirum ea vincula solverat, ruperatque vis impudici amoris, neque tamen inde secuta Cælo vindice ultio: tarda ad sui vindictam divina justitia procedit, & pede quasi plumbeo, expectatque dum sit temulentus, & vino quasi obrutus, & tum demum in eum irruere patitur Absalonis pueros, atque opprimere: ita vino commixtus sanguis, & inter ebrias mensas, expulsa de corpore mens ebria, adeò superis, Deoque invisa ebrietas, quam nec inultam patitur, etsi cætera patiatur.

vers. 14.

vers. 28.

Quod illi, hoc & Balthasari Regi: innumera ejus flagitia tolerarat patiens Numen: at temulentiam non toleravit: ubi enim primùm præcepit temulentus, ut *afferrentur vasa aurea, & argentea de templo ut biberet in eis Rex, & Optimates ejus*, non tulit amplius sacrilegam vinolentiam. In eadem quippe hora apparuerunt digiti, qui ei inscriberent feralia nomina. Mane Techel Phares: At cur in eadem hora? Cur tam cito? Tam præcipiti manu? Alia scelera, licet immania, tulerat in annos: cur hoc, ne horula quidem sustinet? Respondet Theodoretus, *Quia Balthasar divini ministerii instrumenta, fecerat instrumenta ebrietatis.* Et hinc in vindictam Dei manus aperitur, & in feralem sententiam explicantur digiti, & quidem quàm citissimè: nec mirum, quia temulentia nunquam est sola: sed alia, atque alia secum trahit vitiorum monstra (uti jam ostendi) & una vocula declaravit olim Democritus, qui vinum appellavit *Metropolim vitiorum*, quod in ea, vitia omnia confluant, ut in Metropolim cives.

II.
Balthassar.

Danielis
c. 5. v. 2.

Quod si temulentiam, quæ cadit in profana capita, Deus sic punit, multò magis eam, quæ in fideles, in Dei populum, in homines illi sacros.

III.
Israël.

Dies omninò quadraginta exegerat in monte Moyse, atque ex eo tabulas Cælesti manu exaratas attulerat, sed, ô grande malum ebrietas! ut ebrium à vino populum advertit, tabulas ad saxum allisit, fregit, dissipavit, indignum judicans, ut ebrio populo lex daretur.

Itaque tabulas legis, quas accepit abstinentia, conteri fecit ebrietas. Atque ita, ut scitè notavit D. Hieronymus, *tot dierum labor, unius horæ saturitate perit.*

Ambros. de
Helia &
Jejunio.

Lib. 2. contra
Iovin.

Quod Israeli ab ebrietate; hoc & Sacerdotibus Nadab & Abiud filiis Aaron: hi acceptis thuribulis iis infuderunt incensum, & ignem alienum, ignem profanum pro sacro, aberrante scilicet à temulentia manu: nec mora, *egressus ignis à Domino devoravit eos, & mortui sunt.* Erupit enim ex altari flamma, ebriosque consumpsit. Causam si quæras, audies ex D. Chrysologo; sic ille de utroque.

Levit. c. 10.
v. 1.

vers. 2.

IV.
Filiis Aaron.

Dum contaminare externo igne altaria præsumunt, ipsius altaris consumuntur incendio, ut sumerent de sacrificio

Serm. 26.

scio poenam, qui fecerant de propitiatione peccatum, quod illis suscitaret ebrietas: nam vini odor, odorem fugaret incensi, & ebrieratis ignis, flammam provocaret altaris. Unde quia alienati à vino, alienum portaverant ignem, mox divino igne referuntur extincti, cujus rationem hanc adjicit:

Ebrietas in alio crimen est, in Sacerdote sacrilegium, quia alter animam enecat vino: Sacerdos spiritum sanctitatis extinguit. haecenus S. Præsul Ravennas.

§. 4.

Remedia nonnulla contra vitium Ebrietatis.

EX iis pleraque petam ex antiquitate, etiam profana, ut Christianis ruborem injiciam, & simul etiam frænum, cum viderint etiam Ethnicos natura duce, & comite ratione, à vini potu fuisse alienos, multoque amplius ab ebrietate: qui primus occurrit est Plato, inter antiquiores Sophos facile Princeps.

I.
A Platonis
Rep. &
Legibus.

Is Rempublicam suam omnem divisit in tres choros, ut facerent veluti quandam harmoniam ad virtutis, & gratiæ numeros.

Primus Chorus fuit Puerorum, quibus voluit præfesse Musam.

Secundus Juvenum, quibus præfecit Apollinem.

Tertius Senum, quorum præsidem voluit esse Liberum Patrem.

Primi Chori ea lex erat, ne pueri ad decimum octavum usque annum omnino vinum gustarent, ne ignem igni addentes, in corpus & animum infunderent.

Secundo Choro, lex erat hæc posita, ut vino moderate uterentur, ad annum usque ætatis trigessimum, ut vel sic ab omni ebrietate, & vini ingurgitatione abstinerent,

Tertio Choro, qui erat Senum, lex convivalis permittebat, ut quoniam Liberum Patrem, veluti ducem, ac præsidem suæ choreæ haberent, etiam paulò liberius indulgerent vino, quod concessum illis, ad levandam senectutis austeritatem: vinum enim est veluti præsens quoddam, & opportunum remedium naturæ obtorpescentis, & caducæ.

II.
Ab aliorum
Legibus, at-
que institu-
tis.

A Platonis legibus, ad Zaleucum transeo: nam & hic inter legislatores locum sibi fecit. Hic apud Locros, qui magis vergunt ad Zephyrum, legem tulit, ut si quis merum sine medici imperio, & medicamenti gratia biberit, capitis damnetur.

Apud Romanos, neque domesticus bibebat vinum, neque fœmina libera, neque ex liberis juvenes, qui trigessimum ætatis annum non attigissent.

Apud Massilienses lex alia, fœminas aquam bibere jubebat, ne scilicet à vino inardescerent, ac venerem spirarent; ut enim eleganter, & verè Aristophanes, *vinum lac est veneris*. In hanc facilis, ac prona est via, maximè verò mulieri vinum bibenti. Et hinc illi vino uti nefas, abuti grande piaculum; quod apud nonnullos etiam morte piandum. Certè Egnatius Metellus, uxorem quod vinum bibisset, fustibus interemit, ut testis est Valerius Maximus, quod etsi improbandum sit; at probandum illud, si vino subinde utatur, certè nonnisi modico; & hoc etiam ex profanæ Antiquitatis legibus.

L. 3. & 4.

Eæ porro non vulgò tantum fuere; sed & Magnatum; sed & Principum, ac Regum; ut enim advertit Alexander ab Alexandro, Reges olim abstinere vino soliti, cujus instituti ea fuit ratio quàm optima, ne perderent auctoritatem imperandi, qui potandi licentiam assumpsissent. Cui consuetudini favet & illud Salomonis consilium. *Noli Regibus, ô Lamuel, Noli Regibus dare vinum.* Repetit Sapiens τὸ Regibus, ad pondus & Emphasim, ut apertè monstret omnibus omnino Regibus cavendum à violentia, primò quia probrosum est, eos à vino regi, quorum est alios regere; deinde quia eorum est

Prov. c. 31.
v. 4.

omnia facere ex ratione, judicio, & consilio, quod non facit temulentus, qui impos est consilii ac rationis, tum etiam, quia subditorum sunt custodes: stultum autem esset, atque insanum custodem indigere custode; uti reipsa eget ebrius, & sibi injurius, & subditis noxius: quæ causa Solonem, qui Atheniensibus legem tulit, impulit ad effatum illud. *Princeps si deprehendatur ebrius, morte mulretur.* Quæ lex, ut severa videatur, & sit, adeò invaluit apud Indos, ut concubina, vel uxor, vel alia quælibet mulier Regem tumultum occidens, hoc donetur munere, ut successor nubat, quasi in præmium rei benè gestæ. Denique jubentur Reges abstinere vino, quia vinum accendit iram, & bilem, & iracundos agit in furorem. Hinc illud Platonis in sua Republica. *Ebrius vir, ô amice, nonne Tyrannicum gerit animum? Lib. 8. c. 9. Sanè quin etiam furiosum, & extra se positus non solum hominibus, sed & Diis imperare contendit.*

Quod ut in omnibus truculentum atque impium, sic vel maximè in Regibus, quos proinde à vino sibi temperare est necesse: quod prævidens Bethlabere, Salomonis mater, hoc illi, hoc & Regibus dat in mandatis. *Noli Regibus, ô Lamuel, noli Regibus dare vinum.*

Reges appellat *Lamueles*, id est Dei in terris vicarios, & in quibus Deus imperat: Deus autem ut carnis expertus, ut purus, putusque Spiritus, & carnem III. A ratione decori.
horret, & à vino tumultentiam detestatur: quod & faciat est necesse, quisquis eam, quæ est ab ebrietate turpitudinem, atque ineptias aspexerit; vix enim quicquam decori servare potest quisquis est ebrius, cujus probè conscii Lacedæmones, ut filios à vini potu deterrent, servos omnino temulentos sub oculos proponebant, prudenti sanè consilio, ne & ipsi in moribus, in gestu, in tota corporis compositione tales aliquando essent, quales esse servos conspexissent. Audi quid de eo instituto Clemens Alexandrinus.

Illos Lacedæmonii cogentes inebriari, sibi ipsis, solis sobrius, ea quæ faciebat ebrietas, curationis, correctionisq; loco ostendebant: observantes ergò illorum turpitudinem, docebantur, ne in idem, quod damnabant vitium, inciderent? Ex ebriorum probro hos fructus consequentes, quod ipsi non peccarent. L. 3. p. 140. c. 2.

Addebat Plato; si ebrii se in speculo agnoscerent, futuram planè, ut vel ex ipso tenui judicio quod sibi reliquum fecerunt, erubescerent, & suæ se ebrietatis, incusarent, damnarentque.

Ecquid enim in ebrio? Merfa à vino est ratio, extinctum propè judicium, lingua præpedita, labia soluta, oculi gyrovagi, pes nutans, vacillans corpus, gestus omnis, motusque corporis præceps, atque indecorus.

Et hæc vitia notantur in corpore: in animo majora, ira, vindicta, furor, incendia, cædes, venus, libido, incæstuiosi amores, abjectus ac prostitutus pudor omnis, abjecta & propè omnia, maximè verò ratio, ex quo consequi amentiam est necesse; exemplo res ea erit illustrior.

Timæus Taurominitanus, scriptum reliquit, domum quandam in Agrigento Triremem fuisse appellatam, ex causa, quam hic subjicio. Athenæus.

Juvenes quidam vino madidi, atque ob ebrietatem amentes, eò insanix processerunt, ut se in triremi navigare, & jactari, perturbato à ventis & fluctibus mari, arbitrarentur.

Et hic primus amentix gradus fuit; secundus ab illo fuit iste: adeò enim dementes facti sunt, ut omnem domus suppellectilem, unà cum stragulis, & lectis, ex ædibus projecerint per patentem fenestram; visum enim illis erat, quod navis gubernator, navem exonerari jussisset, & hoc ob tempestatem. Cumque multi convenirent, diriperentque ea, quæ erant projecta, neque tamen juvenum dementia idcirco, vel

Vel die sequenti deferbuisset; accesserunt militum duces in domum, ubi laborantes etiam tum nausea juvenes jacebant, quibus interrogantibus cur, & quorsum ista? Responderunt, se ob gravem tempestatem defatigatos supervacaneis oneribus navem exonerare debuisse.

His porrò mirantibus juvenum stuporem, eorum unus, ætate major. Ego, inquit, viri Tritones, ob timorem in hos thalamos me projecit, ut quàm maximè liceret inferius jacerem, ac tutius.

Veniam igitur dedere duces, tantæ mentis alienationi, jusseruntque deinceps, non plus vini bibere, quàm sobria mens, & ratio pateretur, tum pro ea humanitate, gratias egere omnes, ingenuè fassi istud, si ab illa tempestate portum tenerent unquam, se illos in patria sua habituros ut Deos maximos, utque servatores suos; adeò etiam tum pertinax erat illa mentis alienatio quæ injecta fuerat à vino immoderatè hausto.

Theophrastus in historiis plantarum, in *Heræa Arcadia*, vinum enasci scribit, quod potum viros insanire facit, mulieres verò parturire.

Circa Ceryniam esse quoddam vini genus, quod fœminas prægnantes abortivum parere faciat.

Aliud, quod Træzenium vocant, steriles reddit bibentes. In *Thaso* vinum quoddam soporiferum, & aliud quod bibentes, reddit vigilantes.

Hæc *Athenæus*. penes sit authorem fides; ego in hac re nihil ex me statuo: tantum illud liberè pronuntio, quod extra litem & controversiam est, vinum quodcumque largius, quàm par est, epotum, insaniam parere, cum parit ebrietatem.

Ex quo manavit istud *Zenophontis* ad Agefilaum, oportere ita ab ebrietate abstinere, atque ab insaniam: & hoc Agamemnonis, in eadem trutina reponi insaniam & ebrietatem, quod ingenuo adolescenti plus satis erit pro remedio, maximè si ad rationem decori, quod perit, accesserit etiam ipsa ebrietatis turpitudine, fidelibus oculis subjecta.

Eam porrò subjicient gesta Romanorum aliis atque aliis symbolis.

Fingunt illa Noënum, qui vini fuit inventor, miscuisse viti, & vino (quod ex illa expressit) sanguinem quatuor animalium; videlicet *Simiæ*, *Leonis*, *Porci* & *Agni*. Commentum quidem est, sed ingeniosum, quod tamen aperte exprimit, quæ à vino infundantur homini vitia, quæ & ebrio. Facit enim primò moriones, & quasi simias, quæ omnibus deridiculo sint, facit pugnaces, & crudeles Leonum instar: facit lubricos, & fœdos quasi porcos, & quasi sues in volutabro luti, & veneræ voluptatis cœno: & hoc longè verissimum est à vino immoderatè sumpto; cæterum si moderatè & sobriè, facit mites, blandos, & pios quasi agnos.

Audisti, Benevole Lector, figmentum, quod ad posteros transmisit Antiquitas: vidisti quod deinde monstrum ediderit, cum ebrium edidit, edidit enim vino *Simiam*, *Leonem*, *Porcum*: Quid turpius? non homo est, non etiam bellua; sed conflatum quoddam è belluis; imò belluarum informe monstrum: amplius dico, & horribilius, veluti colluvies vitiorum, & malorum omnium: hanc collegerunt Divi Patres.

Basilus, cui ebrietas est demon voluntarius, malitia mater, virtutis inimica.

Ambrosius, cui ebrietas, fomentum libidinis, incentivum insaniam, venenum insipientiam, flagitiorum omnium mater, procella corporis, naufragium castitatis.

Chrysostomus, cui ebrius est demon voluntarius, mortuus animatus, & commune generis nostri opprobrium.

Quid dici, quid cogitari potest deterius? si omnino nihil, certè ea vitiorum colluvies esse potest, ac debet pro remedio: uti & sobrietatis laus, atque commendatio.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Ecquid enim? est mater sapientiæ, columna fortitudinis, galea contra lasciviam, oculorum auriga, benevolentia custos, cogitationum circumcisio, luxuria castratio, anima corporisq; suavis ac blanda quadam harmonia, à qua & animæ & corpori est benè: illi quidem quies, tranquillitas, & hilaritas: huic autem robur, sanitas, & longævitas: fatendum enim quod & ratio medica, & experientia docuit, à singulari abstinentiâ hæc omnia comparari, & quidem primò sanitatem.

Testatur Plato Homeri tempore, catharrum ne de nomine quidem fuisse cognitum; sed primò ætate sua innotuisse, cum de solita abstinentiâ plurimum remittere soliti, cum non semel ut olim, sed bis in die cibum sumere visi sunt, atque commessari, tum enim & catharrus fluere, & humor immodicus effundi cæpit, index & nota crapulæ; à qua pessum it sanitas, ac valetudo, uti & longævitas.

Primæva Orbis ætas, quæ fuit ante immensam illam aquarum illuviem, cum homines & carne & vino abstinerent, & herbis ac fructibus victitarent, & purior lymphæ potum funderet, longævus tulit & amavit; cum hi octingentos, nongentos alii numerarent annos: at ubi carnibus vesci cœpit genus omne nostrum, ubi vino madere, tum & longævum esse, & videri desiit: adeo verum illud: *Sobrietas parens est annorum*. Cujus apprimè conscii, qui inter Antiquiores & religiosi, & sapientes audiri voluerunt, vino & carnibus sibi in perpetuum interdixerunt.

Sic apud Ægyptios, Sacerdotes & Sophi; apud Hebræos Nazarei, Rechabite, Esseni; apud Persas Magi; apud Indos Gymnosophistæ vino, & carnibus abstinerunt. Sic etiam apud Paganos *Socrates*; apud Romanos *Cassius*, tota vita aquam bibit, cibo etiam modicissimo contentus, tantum enim dabat, quod erat necessitatis, subtrahebat omne quod erat voluptatis.

Hinc rogatus ille, qua in re ab hominibus differet, ait: *Alii vivunt ut edant; ego verò edo ut vivam*.

Dignum Socrate, dignum Sapiente oraculum, quod utinam audiret, atque altè in animum admitteret omnis posteritas: edebat ille tantum eò ut viveret, cum alii vivunt ut edant: vivunt ut potent, vinoque sese ingurgitent: non sic Sapientes, non sic. Hi enim non edunt, non bibunt, nisi & vita imperet, & ipsa quodammodo necessitas, ac fames.

Certè Seneca inter Romanos Sapientes facile Princeps, istud hoc in genere statuit.

Non est ante edendum, quàm fames imperet, ex quo principio id confecit.

Expeſtabo ergo, nec ante edam, quàm aut bonum panem habere cæpero; aut malum fastidire desiero. Hæc ubi de se dixit, & de alio quovis abstemio, tum adjicit illud dignum Cedro.

Magna pars libertatis est, benè moratus venter, & contumelia patiens.

Hanc in *S. Marcellina*, sorore sua, aliisque sacris Virginibus, & optavit, & amavit *S. Ambrosius*, dum his & illi eam legem scripsit:

Potus ex fonte, fletus in prece, somnus in codice: Hanc & in seipso expressit *D. Augustinus*, dum sic ad Deum. *Hoc me docuisti Domine, ut quemadmodum medicamenta, sic & alimenta sumpturus accedam.*

Ad medicamenta accedit nemo, nisi admodum ægrè, & quantum exposcit necessitas ex iis sumit, amplius nihil: sic & ad alimenta accedat est necesse, si esse velit ut ille in Christi schola benè doctus, uti & fuit *S. Radbodus* Ultrajectensis Episcopus.

Is ut sobrietatem tegeter, & aquam bibebat in calice aureo, quam cum degustare vellet aliquis illi conviva: *Radbodus* in vinum vertit, & quidem optimum, sicque illi, & salva abstinentiâ, & procul abfuit vana gloriola.

Sed erit unus aliquis, fortè non importunus censor, qui me arguet nimia severitatis, atque

P p

immodicæ

VI.
A laude sobrietatis.

Lib. 3. de
Repub.

VII.
A singulari abstinentiâ.

VIII.
Ab exemplis.

Epist. 123.

Lib. 3. de
Virgin.

L. 10. Confes.

immodicæ abſtinentiæ: ecquid enim, inquiet, ad ſolitudinem nos evocas, ad Anachoretas, Paulos, Antonios, Hilariones, & alios ejus notæ Eremitas. Ecquid enim nobis cum illis commune eſſe poteſt? Nobis dico, qui vitam agimus in armorum ſtrepitu, in tumultu bellorum, in aulae faſtu, ac delitiis, in aſtu negotiorum, in undis populorum; nobis, qui à natura, ab educatione, molliculi, delicatuli facti ſumus, qui à morbo etiam infirmi, qui aquam bibemus, qui vinum damnemus? Certè nec damnavit Apoſtolus, qui & *Timotheo* indulſit, monuitque ne *aquam* biberet; ſed *modico vino* uteretur, & hoc propter frequentes infirmitates.

Ad Timot.
c. 3. v. 23

L. adverſus
Psychicos
c. 9.

Et hoc ipſum tibi concedo; eatamen lege, ut inde ſumas ſobrietatis exemplum, non ebrietatis licentiam; ut enim doctè notavit Tertullianus, gentium Apoſtolus, hoc ipſo abſtinentiam vini dignam Deo, ſuaſit, quam ex neceſſitate diſſuaſit.

Timothæus

Vinum enim ſuadendo ad neceſſitatem; hoc ipſo diſſuaſit ad ebrietatem: ita enim conceſſit neceſſitati, ut negarit voluptati. Cauſa porro hæc fuit; quod, pro eo, quo aſtuabat Dei amore, ita ſobrietatem ſervare certus, ut interim corporis vires peſfundaret, quod ne fieret, vinum ſuaſit Apoſtolus: ſed tamen modicum, quantum ſcilicet exigeret ſanitati conſervandæ impoſita à natura neceſſitas. Adde quod *Timotheus hic erat*; quod dum dixi, omnia dixi: dixi enim hominem abſtemium, ſobrium, caſtum, atque inprimis ſanctum. Da mihi, inquit, D. Bernardus, da alterum *Timotheum*, & ego cibo eum, ſi viſ, auro, & poteo balſamo.

Serm. 30.
in Cant.

Hæc ubi entheo ſpiritu pronuntiavit Bernardus, tum converſa ad lectorem oratione, ſic ait.

Id te ſaltem volo admonitum eſſe, ut ſibi ita auctoritas Apoſtoli placet de bibendo vino, modico, quod ille adjunxit, non prætermittas, uti faciunt mortalium plerique, qui ſibi & ſuæ intemperantiæ, ab Apoſtoli dicto præſidium petunt, non peterent, ſi vino, adicerent illud *modico*, quod adjecit Apoſtolus. Et hæc pro remediis pauca, quibus pro coronide adjicio ea omnia vitiorum monſtra quæ parit ebrietas, atque in animum inducit, ut ea tibi terrori ſint; & ſimul etiam ſtimulo ad intemperantiæ fugam.

Elius Lampridius in vita Heliogabali, de illo hæc ſcribit. Ebrios amicos plerumque claudebat, & ſubita nocte Leones, Leopardos, Urſos exarmatos immittebat, itaut expergeſacti in cubiculo eodem, Leones, Urſos, Pardos cum luce viderent, vel quod erat gravius ac terribilius, in ipſa nocte invenirent, ex quo plerique exanimati ſunt, & animam multo vino madidam expuerunt.

Quæ Heliogabalus convivis ſuis: hæc tibi conſcientia cum cubiculo clauſus es: cum molli culcitra incubas inferre poſſet, Leones ab ira, quæ exarſiſti; Leopardos, Urſos à ferocia, qua in proximum ſaruiſti, canes ab invidia & linguæ morſibus, quibus fratris tui nomen laceraviſti; porcos à luxuria, & cœno voluptatum, quibus teipſe merſiſti, quæ ſub primam lucem, ſi tibi venirent in animum, in oculos, ne terere deberent, ne exanimare, majora enim ſunt ea vitiorum monſtra, quàm illa quæ ſunt animalium: Hæc enim corpori tantum nocumento eſſe poſſunt; illa verò etiam animo: at graviora animi pericula, quàm corporis, quæ ſi benè expenderis, erunt illa pro præſenti contra gulam remedio.

TRACTATUS TERTIUS

DE LUXURIA.

DE Ingluvie jam dixi, de Luxuriâ in præſentia; ſunt enim hæc duæ animi peſtes, ita inter ſe connexæ, ut vix, ac ne vix quidem ab invicem diſjungi poſſint: ut enim elatè Tertullianus, in libro, quem inſcripſit de jejuniiſ adverſus Psychicos.

Lib. 2. de
Jejuniis c. 2.

Mirarer, inquit, Psychicos iſtos ſi ſola luxuria teneantur, quâ ſapius nubunt, ſi non etiam ingluvie ducerentur, quâ jejunia oderunt: Monſtrum ſcilicet haberetur libido ſine gula, cum duo hæc tam unita, atque concreta ſint, ut ſi diſjungi omnino potuiſſent, ipſi prius ventri pudenda non adhererent: Specta corpus, & una regio eſt, denique pro diſpoſitione membrorum, ordo vitiorum, prior venter, & ſtatim cætera ſagina ſubſtructa laſcivia eſt.

Hactenus Tertullianus, qui & inde factum auctumat, ut Pompejus in ſuo omnium turpitudinum theatro, templum veneri, & libero, peſſimis incontinentiæ & intemperantiæ incentoribus, extruxerit; quia, inquit,

Cap. 10.

Veneri, & libero convenit: duo iſta demonia conſpirata, & conjurata inter ſe ſunt, ebrietatis, & libidinis. Itaque theatrum veneris, liberi quoque domus eſt. Hæc ille libro de ſpectaculis. Quæ Pompeius malè junxit, quia ad vitium; ego benè jungam, quia ad hujus, & illius odium, fugamque.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba: *Nullum pratum ſit quod non pertranſeat Luxuria noſtra.*

Sap. cap. 2. v. 8.

Impii apud Sapientem, virtutis omnis expertes fœdus ineunt, cum vitiis, ac voluptatibus, vel ex eo quod unâ cum morte finire omnia ſibi ſtultè ſingant: ſic enim, inquiunt, *ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tanquam non fuerimus.* Et hinc in Chriſtiana Logica malè docti, conſciunt iſtud. *Venite ergo, & fruamur bonis, quæ ſunt; nec enim futura credimus, nec ſperamus.* Ideoque *utamur creatura tanquam in juventute*, hoc eſt tantum, quantum fert juventus, & quidem *celeriter*, quia ut juvenus brevi tranſit; ſic & omnis creatura; ſic & omnis ex ea quaſita voluptas.

Hæc ſtulti, hæc impii apud ſe, qui deinde ad omnia voluptatum genera proni ac præcipites deſcendunt.

Et hinc primò aiunt, *vino pretioſo, & unguento nos impleamus*: vino intrinſecus, unguento extrinſecus delibuti; antiquo more, quo veteres in conviviis, prius aqua calida dilui, tum unguentis inuncti, cœnare, tum deliciarum, tum fragrantia cauſâ.

Tum addunt, *non prætereant nos ſos temporum*, hoc eſt aura verna, quæ eſt veluti ſos omnium anni tempeſtatum; ita nimirum impii, ut rectè advertit D. Bonaventura: *nihil curant de fructu animæ celeſtis: ſed*

sed de flore vite presentis: curarent enim verò, si altius in animum admitterent istud D. Augustini quod ii, qui florent in seculo arescunt in iudicio, & post ariditatem in ignem eternum mittentur; sed prohi dolor! pudorque! non curant, & inde subjiciunt illud: Coronemus nos rosas, antequam marcescant.

Est rosa symbolum voluptatis, & quidem molliculæ: hinc illud Anacreontis.

*Cum Vere patre florum
Socianda laus rosarum.
Rosa flos, odorq; Divum,
Hominum rosa est voluptas,
Decus illa gratiarum
Florente amoris hora.*

Et est symbolum infani luxus, ac profusionis insolitæ; testis erit *Cleopatra*, quæ in luxuriosissimo suo convivio, in rosas expendit talentum, hoc est sex millia coronatorum francicorum, cum per omnia discumbentium triclinia, foliorum passim acervi, cubiti mensurâ pavementis undequaque extarent.

Est denique Rosa symbolum amoris, ac libidinis, qua de causa etiam Veneri dicata, & Venus ipsa rosea corona solebat insigniri, uti notavit Pausanias; ex quadam scilicet rosæ ac libidinis consensione: ut enim Fulgentius: *Rosæ rubent, & pungunt, ut etiam libido: rubet enim hæc verecundiæ opprobrio, pungit etiam peccati aculeo*: Sed quia neque dum hanc sentiunt stupidi mortales, hinc erumpunt in illud vagæ libidinis.

Nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra: hoc est ubique luxuriæ vacemus, atque ubique libidini indulgeamus, meretricium in morem: & hæc impii apud Sapientem, quorum de numero, ne & ipsi aliquando simus, videndum nobis erit, quid sit Luxuria, & quibus appellationibus, ceu infami stigmate, notetur.

§. I.

Quid sit Luxuria?

DE hac quæri potest, primò quid nominis? dein de quid rei?

Luxuria, vel luxuries, dicitur à luxu, qui latius accipi potest, aut strictius: illo modo excessum indicat in omni re, puta in vestitu, in convivio, in epulis, in unctionibus, & similibus voluptatum illecebris. Hac autem ratione significat excessum in re venerea, à qua & appellatur luxuriosus, hoc est quasi luxatus, & solutus, ac dissolutus in venereas voluptates, quæcumque demum illæ sint: & ita passim usurpatur à Theologis, & hic etiam à nobis intelligi volumus, ut scilicet Luxuria opponatur Castitati. Luxuria sic sumpta, est ex suo genere peccatum mortale, & unum è vitiis capitalibus.

Ut autem ea veritas ponatur in aperto, & clara luce contra Nicolaitas, Gnosticos, & Anabaptistas, & ejus farinae homines, duo supponi velim.

Primum, quod usus rei veneræ à natura sua sit opus omninò necessarium ad naturam propagandam, & perennandam speciem quamlibet; sicut ciborum usus, ad conservandum individuum: ut enim D. Augustinus de bono conjugali, *quod est cibus ad salutem hominum, hoc est concubitus ad salutem generis*. Ex quo conficitur & alterum, quod hujus usus sit res quoque gravis; adeoque & abusus ipse in eadem re etiam gravis, & hinc peccatum letale: & quia talis est abusus, talis est & deordinatio in luxuria, consequens est, ut & illa quoque sit mortifera.

His ita constitutis ex natura, ratione, & Theologorum placitis; quæro quid sit Luxuria pressius sumpta? Et respondeo, quod sit abusus, & inordinatio quadam in usu rei veneræ, quod quia apud homines bonæ notæ extra litem est, atque controversiam, meo more deflecto ad descriptiones metaphoricæ,

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

ex quibus ejus natura, affectiones, atque effectus omnes, luce meridiana clarius elucescent, & supponentur omnium oculis, ad illius odium, fugamque, quæ mihi in hisce lucubrationibus meis, pro fine, & scopo, ad quem collimo: igitur ut ad rem propius accedamus.

Luxuria est primogenita gula filia; sic eam appellandam esse censuit S. Cyrillus Alexandrinus. Ex ebrietate, inquit, velut primogenitam generari Luxuriam. Quod & tacite indicavit Apostolus, dum sic ad Ephesios: *Nolite inebriari vino, in quo est Luxuria*, ut scilicet filia in parente, & hoc ipsum est quod indicavit D. Hieronymus cum dixit, *majorem refectiorem erumpere in cruditatem, quæ parens libidinum est*, nec libidinum tantum; sed ab his etiam immanitatis; hæc enim est Luxuriæ filia. At ne solis verbis sit fides, exempla producamus, etiam in Davide, hominum aliàs mitissimo.

Certè mansuetudo illius variis argumentis sese prodidit; & quidem primò in Saule, hoste aliàs sibi infensissimo, & à quo querebatur ad mortem etiam per summum nefas. Quid deinde? Invenit Saulem in spelunca, sine teste, sine defensore, inermem; imparatum, nihil sibi malè metuentem, nec interfecit, nec læsit, nec vel digito tetigit; sed dumtaxat oram chlamydis illius attigit, atque abscidit, ut vel inde magnitudinem nosset Saul aditi periculi: & in Davide amaret mansuetudinem, damnaretque in se feritatem. Et tamen, ut indulgentis, ut misentis illud fuerit in Davide, non potuit postea non dolere, non queri, non pœnitere: sic enim de illo sacræ paginæ:

Post hæc percussit cor suum David, eò quod abscidisset oram chlamydis Saul. 1. Reg. c. 24. vers. 6.

En prodigium, en miraculum mansuetudinis, cor suum percutit, pectus tundit, vel ex eo quod jurati sui hostis oram chlamydis absciderit, qui manum, qui caput abscindere potuit, etiam sine noxa. Crederes Davidi innatam fuisse mansuetudinem, eamque inter virtutes illius facile principem: & sanè principem fuisse ostendit illud, quod eam irato aliàs Numini propositam voluit, ut & placaret: sic enim ad Deum.

Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus. Psal. 131.

Et tamen ut ea fuerit in Davide mansuetudo, quæ & objiceretur divinis oculis, & esset illi pro scuto, nihilominus ubi luxuriæ sese inclinavit, & libidini; in feritatem degeneravit, & Davidem alium fecit à seipso, ex mansueto crudelem, & propè barbarum.

Testis erit ea feritas, quam exercuit in populum, & cui parem non viderat ætas illa; de qua sic Annales Regii.

Populum quoque ejus adducens ferravit, & circumegit super eos ferrata carpenta, divisitq; cultris, & traduxit in typo laterum, & sic fecit universis Civitatibus filiorum Ammon. 2. Reg. c. 12. v. 31.

Ecce, quæ in Davide sævitias, & quæ ab illa de populo exacta supplicia. At quando, inquires.

Observat Sanchez, eò venisse crudelitatis, cum luxuriæ peccato excecatus est, atque dementatus.

Ita nimirum Davide, homine privato, atque innoxio, nihil mitius; Rege adultero, nihil immanius: adeò verum illud, quod crudelitas luxuriæ filia sit secundò-genita.

Et hujus quoque ferrum expertus Vrius, cum malè perire jussus est, ut adultero & adulteræ esset benè. Sic nimirum ut scitè D. Gregorius Pont Max.

David factus est in morte Vria crudeliter rigidus, qui in appetitu fœmina fuit enerviter fluxus. Et qui malis flor. c. 3. antea noverat pie parcere, in bonorum quoque necesse postea didicit sine obstaculo retractionis anhelare. Prius quippe ferire deprehensum persecutorem noluit; & post, cum damno desudantis exercitus, etiam devotum militem extinxit.

III.
Luxuria ge-
neris nostri
macula.

Sed abeamus ab illa luxuriæ notione, & ferrum horreamus, quod ipsa sanguine tinxit, & quidem innoxio, & videamus quæ ab illa labes & macula generi nostro inaratur.

Quæsit Romanus sapiens, quid à vitiis turpius accideret humano generi? Et respondit, nihil foedius, quàm à luxuria, & venere, & baccho.

In primis, inquit, illos numero qui nulli rei nisi vino, ac libidini vacant: nulli enim turpius occupati sunt. Cateri etiam si vanæ gloriæ imagine teneantur, speciosè tamen errant, licet avaros mihi, licet vel iracundos enumeres, vel odia exercentes injusta, vel bella; omnes isti virilius, peccant; in venerem ac libidinem projectorum inhonesta labes est.

Verè *inhonesta labes*, quæ à luto venit & venerea lue, & cui nullam honesti speciem assignes. Superbia quis attollitur, & vanæ gloriolæ fumo: at imagine honoris allicitur: auri cupidine, & avaritiâ quis tenetur; at inde lucrum præterdit, & commoda in usus humanos: ira abripitur, aut odio; at læsum se credit, & vindictam exposcit: bella movet, at sibi justitiam exercet, & martem in arma vocat: quod & animi virilis videtur, & viri fortis: projectus in venerem ac libidinem, & in cœnum projectus est, putidamque vitiorum Cloacam, è qua nullâ unquam boni specie extrahetur: & inde illi *inhonesta labes* semper adhærescit; imò & belluina: ex homine enim belluam facit libido, & prohibita venus.

IV.
Belluina
labes.

*Ecl. c. 9.
v. 7.*

Rectè monuit aliquando Sapiens: *Noli circumspicere in viis civitatis, nec oberraveris in plateis illius.*

*L. 3. Pedag.
c. 4.*

Clemens Alexandrinus, Septuaginta interpretes secutus, vertit, *Ne erres in solitudinibus, & desertis illius*: sed quæ esse possint solitudines & deserta in plateis Civitatis: in quibus & frequens populus, & ferè semper undæ populorum? Respondet.

Est enim verè solitudo, est & desertum, etiam si sit turba incontinentium, quia ibi non est homo, ubi nec pudicus: ibi & bestia, quia etsi vultus præferant humanos: at affectus habent belluinos, ex quibus Cælo judice belluæ dicuntur, & sunt.

Cap. 4. v. 11.

Appello Osæ fidem, atque auctoritatem: Fornicatio, inquit, & vinum, & ebrietas auferunt cor. Cor utique hominis, cor rationale, & substituunt cor belluæ: & ita explicuit illud Osæ D. Hieronymus: sic enim ait: *fornicatio & voluptas pervertit sensum, animumque debilitat, & de rationabili homine brutum efficit animal.*

*Gen. c. 6.
v. 7.*

Et hinc illæ Dei vindicis minæ: *delebo hominem, quem creavi, à facie terræ, ab homine usque ad animantiam.*

In illa aquarum eluvie, hominem jungit animantibus brutis, ut quos par incontinentia conjunxit, par quoque supplicii ratio jungat, & par diluvium involvat. Quid enim potius? Infectus est homo belluina labe, & cum belluis eadem punitur morte.

V.
Lues vene-
nifera.

Quid dico belluina labe? Etiam *Venenifera* dicere debui; est enim luxuria, lues quædam venenifera, quæ animæ vitam adimit, ut corpori venenum præsens.

*Lib. 2. de
moribus
Manichæo-
rum, c. 8.*

D. Augustino teste, puella quædam Atheniensis cœpit paulatim venenis nutriri, & consuetudo sic abiit in naturam, ut iis perinde videretur, alereturque, uti alii consuetis cibis.

Ejusdem meminit Aristoteles, additque eam ita venenosam evasisse, ut solo sputo appropinquantes perimeret. Quod illa; hoc & voluptas omnis venerea: ea uteris, ea nutris incaute adolescens, & videris tibi ea refici, ac nutriri: at in fine secus accidet: etsi enim primò cogitationibus impuris non plenè consentias, etsi tactibus levioribus indulgeas, etsi verbis & jocis petulantioribus aditum dies in animum; attamen ab his, & illis cave, venena enim sunt, quæ etsi necdum sint mortifera; at invalescent aliquando, viamque aperient ad delectationes vene-

reas, ad tactus impudicos, ad illicitos concubitus, & inde ad animæ mortem.

Quid enim aliud expectes ab ea voluptate, quæ etsi virgo videatur, atque innoxia, in fine tamen vipera est.

Apud Diodorum Siculum, Scythæ virginem sibi ex terra natam perhibebant, cujus habitudo corporis cingulo tenus fæminam, inferius viperam representabat. Immane utique monstrum, & certè etiam fabulosum: sed tamen ejusmodi, quod voluptatem, quæ de agimus referre videatur.

Virginem crederes ore, vultu, oculis blandam putares, atque amabilem venustatem: at cave, at time, at exhorresce; defluit enim in viperam, eamque veneno tabificam, quæ animam tuam inficiet, tolletque de justorum, id est vivorum, medio.

Andreas Cysalpinus memorat Herculem interiisse *Lib. 1. c. 1.* indutum linea veste, quæ fuerat imbuta sanguine muselli hominis, qui vulnus acceperat ex venenata sagitta Hydræ Lerneæ.

Fabella est, & ingeniosum commentum, è quo, hæc veritas erui potest. Turpium cupiditatum affectio, venenum est: eam, ceu vestem, induis adolescens, & illius, ceu Hydræ veneno, tolleris, sis licet, aut esse velis Hercules, hoc est fortis, atque cæteris indomitus ut ille; ab Hydræ tamen, hoc est à pravæ voluptatis, toxico peribis.

Hercules adhuc invenis hydram colubris, & capitibus pullulantem ferro & igne domuit, vicit, extinxit; & tamen is, à veste linea veneno recens infecta, sublatus est: quod illi, hoc & tibi: à mollicula voluptate superaberis, cæteris licet fueris invictus, ideoque nec robori fide, nec primis annis, quibus generosè fortè restitisti, postera te sterneret ætas, sis licet vir, sis & senex, nî ab hydra illa, id est venere, caveas, nî eam fugias. Verum enim illud Amos Prophetæ. *Conteram vestem Damasci, & disperdam habitatores de campo Idoli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis.* Quæ sit vestis Damasci quæris? Est robor animi in se confidentis, quod luxuriâ mollescit, & tandem conteritur. Quis ille Idoli campus? Est campus voluptatis, est voluptatis domus, in qua tibi venerem, ceu idolum, erigis: sed malo tuo; sed perniciæ tuæ: contereris enim à Cælo vindice, & disperderis; licet in ea sceptrum tenere te credas, hoc est dominatum; verius autem servitutem. In hac verò cùm sis, quidni conteraris, quidni & disperdaris ab irato Numine? Cùm hydram adoraris *multorum capitum*. Hoc est venerem, quæ hydra est multorum capitum, hoc est vitiorum: tot enim habet capita, quot ex se gignit vitia, à quibus etiam audit

Metropolis vitiorum: sic enim eam appellandam esse censuit Clemens Alexandrinus

In Metropoli non solum plebecula frequens; sed & prima ditionis, aut Regni capita residere solent, utpote urbe principe, & cæterarum veluti capite.

Quod in illa: hoc & in luxuria, quæ vitiorum est Metropolis, quia in ea continentur, & veluti clauduntur, non tantum minora vitia, & noxæ leves: sed grandia atque enormia quæque.

E multis tibi paucula reddam, Amice Lector, ex quibus de aliis facilis erit conjectura.

Ea porro erunt Idololatria, in quam à Luxuria facilis, & pronus est lapsus. Homicidia, in quæ præceps est casus; etiam iis, quos extra tanti periculi aleam esse credidisses: uti fuere David, & Salomon, Heroës inclyti, & cœlestibus intelligentiis propè pares, certè inter mortales, inter Reges nulli secundi.

Et quidem ut à Salomone exordiar. Quis illo sapientior? Quis & potentior? Quis Cælo Deoque carior? Quis & sub initia progressusque ætatis sanctior?

VI.
Metropolis
vitiorum.
L. 2. Strom.

Eusebius l. 7.
prep. Evan.
c. 2.

sanctior? Et tamen ut is esset, ubi in hanc vitiorum Metropolim venit, quis illo abjectior? Quis deterior, quis magis infamis à vitiis? Postquam abiit ad uxores alienigenas, & vagæ libidini se prostituit, etiam se idolorum cultui prostituit: sese enim inclinavit idolis omninò tribus *Astartem, Chamos, Moloch.*

Juvat audire quid de illo Annales Regum:

Reg. c. 11.
4. 5. Cum esset senex, depravatam est cor ejus per mulieres, ut sequeretur Deos alienos, nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo; sed colebat Salomon *Astartem, Deum Sidoniorum, & Moloch idolum Ammonitarum,*

Neque hinc stetit pudenda illa à Deo defectio.

rs. 7. *Ædificavit enim Fanum Chamos idolo Moab, & Moloch, idolo filiorum Ammon: atque in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis, quæ adolebant thura, & immolabant Diis suis.*

Ecce in quæ vitiorum monstra incurrit Regum aliàs Sapientissimus, cum in Luxuriam, ceu vitiorum Metropolim, pedem immisit.

Primò enim Divinæ fidei successit perfidia, pietati in Deum impietas, Religioni superstitio, & cultus idolorum; charitati in Deum ac Superos, & horum & illius quasi odium, fuga, atque aversio à summo bono, & conversio ad summum malum, id est peccatum; Zelo animarum, & alienæ salutis curæ, incuria; imò & hujus & illarum prostitutio: nec enim Salomoni satis fuit sic periisse, nisi & simul perirent illæ, quibus fana profana erigebat, & quidem infano sumptu.

A Salomone ascendo ad Davidem, de cujus malefana libidine sic Regum historia.

Reg. c. 12.
2. Accidit ut surgeret David de strato suo post meridiem, & deambularet in solario domus regie, viditq, mulierem se lavantem ex adverso super solarium suum: erat autem mulier pulchra valde: Quid deinde?

rs. 3. Vidit David, & periit; vidisse enim est à cupidine periisse; misit enim, & requisivit quæ esset mulier, nuntiaturq, est ei, quod ipsa esset *Bethsabæ, filia Eliam, uxor Uriæ Hethæi.* Quid tum? misit itaque David nuntiis tulit eam. Hoc primum scelus à luxuria, concupisse alienam uxorem; tum etiam tulisse; tum dormivisse cum ea; tum eam ex adulterio prolem concepisse: nuntiavit enim illa Davidi, & ait: *Concepi.* Quid tum? Misit David ad *Ioab* dicens, mitte ad me *Uriam Hethæum*: misit & illicò venit *Urias*, ex quo quæsit David, quàm rectè ageret *Ioab*, & quomodo administraretur bellum? Ecce fraus, ecce doli: non enim ignorabat David quid ageret *Ioab*, & qui administraretur bellum: sed ex *Uriæ* quærit honoris specie, tum etiam sic ad illum:

rs. 8. Vade in domum tuam, & lava pedes tuos.

rs. 9. Ecce adulatio, ecce obsequia regia; secutus enim est eum cibus regius.

rs. 10. Quid hinc *Urias*? Nec abiit in domum suam, nec pedes lavit, nec fortè usus cibo regio; sed dormivit ante portam domus regie, cum aliis servis Domini sui, pro quo & vigilare, & excubare doctus. Nuntiatumque est David à dicentibus. Non ivit *Urias* in domum suam.

Quid deinde, ait David ad *Uriam*: nunquid non de via venisti? Quare non descendisti in domum tuam?

rs. 12. Ecce ut compati videtur Heroi fortissimo, lasso de via; ecce ut illius curam agere. Nihil tamen minus cogitat, nihil & molitur minus: sed hoc unum, scelus tegere, quod ut faciat probè, & improbè. Sic ad *Uriam*: mane etiam hic hodie, & cras dimittam te. Mansit porro, & die altera vocavit eum David, ut comederet coram se, & biberet, & inebriavit eum.

rs. 13. Crederes ea omnia ad lautitiam, ad delicias, ad pompam apparati: ex vero tamen *Urias* parabatur ad victimam, saginabatur ad victimam, ad dolos servabatur ac cædem.

Scripsit enim epistolam David ad Ioab, misitq, per manum Uriæ. Putares mandata dari homini in paucis fido, crederes commendari, laudarique apud *Archistrategum*: at nihil minus: proditur enim per summum nefas, & ferro hostili objicitur per immanem defectionem atque fugam: sic enim ferebat epistola.

Ponite Uriam ex adverso belli, ubi fortissimum est prælium, & derelinquite eum, ut percussus intereat. vers. 13.

Ecce quæ, in uno, & ab uno luxuriæ scelere, scelera. In *Uriam* mali doli, perfidia, inhumanitas, immanitas, ac cædes Herois inclyti: nec illius tantum, sed & multus innocentium sanguis: perierunt enim cum *Uriæ* fortissimi quique, martis quidem adversi victimæ: sed magè victimæ libidinis, victimæ & infani amoris, cujus reus dum est David; etiam omnium aliorum est reus: neque tamen se reum agnoscit, neque cædi tot innocentium ingemiscit, neque facti pudet, aut populi miseret; sed omnia tacitus dissimulat, quasi id factum esset dubia martis alea: ubi enim ex nuntiis audit funestum illud.

Mortui sunt de servis Regis, quin etiam servus tuus Urias Hethæus, mortuus est, dicit ad nuntium. Hæc dices *Joab*: Non te frangat ista res, varius enim est eventus belli, & nunc hunc, nunc illum consumit gladius. vers. 24.

Ecce ut dolos tegere doctus dubio Marte: at non dubio scelere, transacto enim *Uriæ* luctu, quem occiso dedit uxor: misit David, & introduxit eam in domum suam; & facta est ei uxor: non facta, nisi adacto prius in *Uriæ* viscera ferro, nisi multorum innocentium strage: adeò in scelera ferax est infana libido; ex vero *Metropolis vitiorum.* vers. 27.

Pluribus supersedeo, ne chartam onerem tot ac tantis criminum monstris.

§. 2.

Quæ sit pœna, quam à Luxuriosis exiges vindex Dei manus?

Hanc Cœli vindicis scenam aperiet ipse Salomon, ad quem aliquando illud Dei oraculum.

Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium, qui si iniquè aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. 2. Reg. c. 7. v. 14.

Quamdiu Salomon à debita submissione, Deo fuit in filium; & Deus illi fuit in Patrem: at ubi discessit à Deo per immanem luxuriam, per vagam libidinem, per mulieres alienigenas, per insanum idolorum cultum: tum illi Deus desit esse Pater; & iudicis, imò & vindicis personam induit, eumque arguit, in virga virorum, & in plagis, quod summum fuit pœnæ genus.

Non enim, ait, arguam eum in virga mea, ut filios arguere subinde solet: non in plagis meis; sed in virga virorum: sed in plagis hominum, quibus arguere solet servos rebelles, in quos homines etiam ac subditos armat.

Et ita armavit in Salomonem: inclinaverat hic sese primùm amorì mulierum alienigenarum contra Dei nutum, contraque Cœli decreta; deinde abjecerat sese ad idola omninò tria, *Astartem, Chamos, & Moloch*; & tres illi Deus è subditis hostes excitavit, *Adad, Razon; & Ieroboam.* I. In Salomone.

Adad Idumæum de sanguine regio: *Razon* qui & princeps latronum, homo in paucis efferus ac truculentus. Denique & *Ieroboam*, ad quem sic *Ahias* Propheta: Hæc dicit Dominus Deus Israel. Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus. vers. 31.

Porro una tribus remanebit ei propter servum meum David. Ecce ut Salomoni scinditur Regnum, ut ab illo discedunt decem omninò tribus, quia & ipse à Deo suo discessit per vetitos amores, prohibitaque cum alienigenis connubia. vers. 32.

A Salomone transeo ad Davidem, in quem statim ab adulterio jactæ cœlestes minæ, & irati Numinis fulmina; sic enim ad illum Nathan Propheta.

2. Reg. c. 12.
vers. 9.

v. 10.

II.
In Davide.

vers. 11.

Quare contempsisti verbum Domini? Vriam Hethaum percussisti gladio, & uxorem illius accepisti uxorem tibi: quamobrem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eò quod despexeris me, & tuleris uxorem Vriæ Hethai, ut esset uxor tua. Scelus audisti: audi & exacta à scelere supplicia, & hoc quidem Deo iudice, ac vindice.

Itaque hæc dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis in oculis solis hujus.

cap. 16.
v. 22.

Ecce pœnam talionis, qui alienam uxorem malè deperiit, & tulit, proprias amittit non sine ingenti probro: & qui ferrum in Uriæ Hethai viscera per Ammonitas altè merfit, & ferrum in se verti. & arma expediri, videt etiam à filio, à rebelli Absalone, quem & fugit, & audit etiam ingressum ad concubinas Patris sui, etiam coram universo Israël, ut pateret, quàm verum esset illud irati Cœli fulmen.

cap. 12.
v. 12.

Tu enim fecisti absconditè, ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israël, & in conspectu solis.

Adulteram ad se admiserat David concubianocte, densisque in tenebris: nempe pudendum scelus tegi gaudet, & noctem amat, etiam illunem: at pœna illi debita, solem aspicit, & ponitur in luce, etiam meridiana, & mortalium omnium atque immortalium oculis subjicitur.

vers. 13.

vers. 14.

Et hæc Davidi illata pœna, quæ tamen Dei miseratione, eidem saluti fuit, & veniam dedit: extorsit enim illud pœnitentis. *Peccavi Domino: & audit istud: Dominus quoque transtulit peccatum à te, non morieris: verumtamen filius, qui natus est tibi, morte morietur.* Et verò mortuus est: adeò ferax in pœnam fuit admissus adulteræ concubitus qui etiam in filium transiit. Et hæc Davidi sors fuit fortunata, infelicioior sanè alteri.

III.
In Alfatiz Comite.

Bollandus
Tom. II
18. Januar.
in vita
S. Deicoli
Abbatis.

Is fuit Eberhardus, Alfatiz Comes. Hic repudiata Adalbinde, legitima uxore, è monasterio Erei-stein Monialem eduxit, & in thorum admisit per summum nefas. Quod inultum esse Deus non est passus: quippe triennio toto Herodiana lue, id est vermibus ita scatere cœpit, ut iis à capite ad calcem regeretur, atque arroderetur totus, cum intolerabili fœtore, quem & ferre nec ipse, nec alius quisquam posset. Non hominem dixisses; sed spirans, sed putidum cadaver, è quo lento morfu animam extorsere vermes, atque in inferni chaos demisere.

IV.
In Sacerdote facilego.

Similis casus & alios quoque involvit, è multis unum producamus. In Oppido Hoiensi, ditionis Leodiensis Sacerdos fuit non infimæ notæ, nec infimæ ut credebatur virtutis. Is conspicatus Matronam honestis ortam natalibus, & in Deiparæ cultu spectabilem (solebat enim in dies singulos centies genua in terram ponere, totidemque salutationes Angelicas Divæ Matri reddere, quod ut exequeretur facilius, etiam noctu subire sacras ædes) quod ut advertit Præsbyter, etiam orantis in morem, modumque ad easdem itare: bonum omninò factum: sed ò grande malum Concupiscentia, ea primùm per oculos evasit ad animum, tum etiam per frequentia blandaque cum muliere colloquia, denique per oscula, complexusque liberiores, à quibus ita exarsit, ut etiam in templo, Dei utique domo ac sede, in fornicationem inciderit: adeo concupiscentiæ securum nihil, inviolabile nihil, ne Dei quidem ædes, ne Virginis amor, & cultus.

Spectabat è Cœlo Deus invisa sibi capita, hinc sacerdotem sibi sacrum, sed etiam sacrilegum; inde fœminam matri suæ olim devotam: hanc morbo corripuit, & maligna febri correptam lectulo affixit.

Esse debuerat tam hæc, quàm ille pro fido moni-

tore ut resipisceret, ut pœniteret. Et fortè fuisset, nisi alia illi mens, alia consilia à Præsbytero, criminis consorte fuissent, injecta.

Bollandus
Tom. I.
13. Januar.

Hic veritus, ne, si commissum scelus detegere vellet, etiam sacra exomologesi aliquando veniret in lucem, anum vetulam submisit, quæ certa fide illi diceret, assereretque infirmitatem eam, qualis qualis demum esset, non esse ad mortem. Fecit illa sedulò; sed impiè: & credidit ægra, scelusque tacuit, & impœnitentem animam ad inferos usque deduxit.

Quid hîc Cœlum? Quid Superi? Quid Diva Mater? Vidit hanc B. Ivetta Reclusa, vidit, inquam, ad filii sui pedes abjectam, & postulantem ab illo vindictam, vel eo nomine, quòd ancillam aliquando suam, & sibi mirè addictam, vitiaffet, & eò malorum induxisset.

Hæc cum spectasset Ivetta infelicis illius Præsbyteri miserata, cum illicò ad se accersiri jussit, serioque monuit, ut & Divæ Matri, & Deo ipsi faceret satis.

Paruit ille, vitæ reliquum in cinere, & cilicio exigere certus: imò & Cisterciensi Ordini nomen dare: sed ò grande malum inconstantia! vix à Beatæ Ivettæ congressu, oculisque abierat, cum & benè concepta deposuit, & ad solitas artes rediit: & libidini vagæ totus indulgit, totus in Lupanaribus, & cum meretriculis, à quibus primò scelerum suorum in cœno demersus: ac deinde etiam inferis mancipatus, futurus æternos in annos & ignis pabulum, & victima nil miserantis orci.

Ita nimirum nec terra diu sustinet, nec Cœlum patitur, impunitos illos ganeones; imò neque ipsa patiuntur animalia.

V.
In adultera.

Refert Ælianus Romæ Imperante Tito evenisse, ut uxor Rectoris Elephantis, malo jure cum altero viro conveniret. Vidit Elephas, nec hanc Domini sui injuriam tulit, irruit enim in ipso complexu, & utrumque dentibus transfixit: deinde providè ita copulatos reliquit, & stragulo textit, & cum rediisset Dominus, stragulo rejecto, & facinus ostendit, & se pariter ultorem.

Lib. 1. c. 16.

Quod Elephas hîc in uxore adultera: hoc alius in marito similiter adultero.

VI.
In adultero.

Narrat enim ille ipse Ælianus, fuisse magistrum Elephantis, qui adulterio sese contaminavit, nec contentus furtiva illa libidine, uxorem suam è medio sustulerit, atque ad præsepe Elephantis sepelivit: altera illi mox superinductâ. Hoc scelus tacitum non habuit Elephas, sed uxorem novam eò traxit, quâ pedibus, quâ cornibus cadaver refodit, & tantum non rebus ipsis ostendit, cui, & quomodo nupfisset.

Lib. 1. c. 21.

Quæ Elephantis solertia, vel in detegendo adultero, vel etiam in puniendo: eadem & Ciconia teste eodem Æliano.

Lib. 15. c. 6.

Cranone, quæ Thessaliæ Civitas est, mulier formâ erat nulli par; sed non pari virtute; cui nomen Alcinoë. Hæc cum à conjugè peregrè profectò domi relicta esset, stupri consuetudinem cum servo habebat, quod cum Ciconia (quæ fortè domi alebatur) frequentius vidisset, serviles injurias in Dominum non tulit; sed in adulterum involans, oculos illi eruit. Ne scilicet is Cœlum aspiceret, qui Cœlum adulteriis suis fatigasset.

Pluribus supersedeo, atque calamum à ferali argumento subduco.

§. 3.

Opportuna remedia adversus veneream illam luem.

EA in medium producam, quæ vel in suis lubricationibus impressere Divi Patres: vel expressere etiam ipsa, suoque exemplo, vel quæ ipsa docuit experientia veritatis interpres ac magistra.

Ex his

I. Ex his primum est fuga occasionum, fuga periculorum: in hoc enim pugnae genere, non resistendo, sed fugiendo, obtinetur victoria.

Et ita obtinuit S. *Tarstia* Virgo Regio Pipini sanguine nata, quæ fugit à paterna domo, & patria, atque in altam speluncam se abdidit, in qua nec videri posset, nec videre quod virginitati officeret.

Ita fugit S. *Marcella*, quæ septimo à nuptiis mense marito viduata, ut illibatum deinceps servaret castitatis florem, nullum unquam virum vidit, ne Clericum quidem, aut Monachum sine testis, sine arbitris.

Ita fugit S. *Austreberta*, quæ virginitatis amore capta, atque amafios fugiens, etiam super aquas sicco vestigio ambulavit, fugam probante Cælo etiam miraculis.

Ita fugit S. *Milburga* Virgo, quæ pudicitia suæ prædonem fugiens, ab ejus ungue servata etiam prodigio, amne alias vadoso derepentè intumescente, & prædonem illum sistente; adeò ea fuga grata Superis, adeò pudicitia retinendæ opportuna.

Sed hæc, inquit, in fœmineo, mollique sexu, qui cum non sit resistendo, in fuga & sibi, & castimonie præsidium ponit, atque invenit: non eadem ratio in virili, masculoque pectore, huic fortè quis fugam volet esse indecoram, volet pedem pedi jungi, & manum manui, & vim pudori injectam etiam repelli, non imbelli vitari fuga. Certè non volet, si hoc pugnae genus attendat, si victoriam in ancipiti, si periculum propè in oculis: Et verò neque voluerunt Divi Patres, atque in hoc prælio exercitati, & veterani Duces. Fugerunt illi etiam à fœmina impetiti vel oculo, vel verbo, vel manu,

Ita fugit S. *Eleutherius*, Episcopus Tornacensis, & Nerviorum Apostolus, ac Patronus: de hoc ita Guibertus, & manuscriptum Tornacense.

Vesana quædam Tribuni Scandinessis filia, opportunitatem nata solitudinis, verecundia tollens signaculum, irrumpit in secretum locum, interruptique S. Præsulis cum Deo colloquium. Pro pudor! fatetur affectum, petit concubitum, turbat in Pontifice pectoris sabbatissimum. Sed ecce alter Joseph, qui relicto pallio fugit, foras erumpit, relinquens fœminæ vestem, ne relinqueret castitatem, at illo pallio malè tecta, Cælo vindice mox infelicem expuit animam, quam inferis dedisset, nisi eam in corpus, etiam è sepulchro revocasset pius Præsul, misertus scilicet & illius animulae, & mœsti parentis, quem deinde etiam Christianæ fidei addidit, uti & ejus filiam jam sibi, & vitæ redditam, cui postea in baptismo *Blanda* nomen obtigit, nempe hoc ei impositum à *Blanda* S. Eleutherii Matre, quæ eam de baptismi fonte susceperat. Et hæc est *Blanda*, quæ Blandinio nomen, & famam fecit, ibique requievit.

Sed ne longius, videamus quæ etiam ex hac pugna fugerint alii, & quidem alias invicti pugiles.

Ita (ut redeam ad prima sæcula) fugit *Joseph*: cum enim à Domina audisset pudendum illud, *Dormi mecum, relicto in manus ejus pallio fugit*: *Joseph*, inquit *Augustinus*, ut impudicam Dominam posset evadere, fugit.

Ex qua illius fuga id conficit in Christiana Logica probè Doctus. Ergo contra libidinis impetum apprehende fugam, si vis obtinere victoriam, nec tibi verecundum sit fugere, si castitatis palmam desideras obtinere.

Ad fugam illam, de qua in præsentia, spectat etiam fuga earum occasionum, quæ irritandæ libidini serviunt.

Cum è fratribus unus aliquis socium accusasset suum vel ex eo, quod mulieris manum tetigisset, illæque excusaret sese operosius, vel inde quod mulier esset probatae sanctitatis. *B. Iordanus*, qui fortè tum aderat, respondit terra bona est, & aqua etiam bona est, & tamen ex utraque simul conjuncta, fit lutum, quod turpe est.

Mitto cætera, quia remedium illud est in aperto, & omnium propè sæculorum luce. Addo alia ab Heroibus Christianis usurpari solita, non sine laude, & amabili stupore.

Ex iis quædam in pia meditatione posita, alia in duriore quadam corporis exercitatione. S. *Tillo Paulus* in Gallia Monachus, qui & veneris ignes, & carnis insurgentis æstus extinguere solebat consideratione inferni, & in eo æterni incendii. Ex illo *Isaia*: *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Sic enim seipse compellabat, sic secum loquebatur vir Dei, & ignem igne alio vincebat, sui etiam victor. Sed hoc remedium, ut dixi, in cogitatione, & pia commentatione stitit: quod subjicio in ipso igne, & acuta adustione. In S. *Martiniano* Eremicolæ cellulam invidus dæmon induxerat meretriculam, specie quidam pietatis, ne à feris devoraretur illa; re autem ipsa malo dolo, invidiaque, & consilio quàm pessimo, ut illa, ceu fera pessima, in virum Dei manus injiceret; imò & venereos cupidinis ignes: & verò injecit, atque consensum extorsit in prohibitos amplexus, in quos dubio procul venisset, nisi benigniore aliqua cœlestis auræ portio in animum venisset. Ea *Martiniano* id suggessit consilii.

Luculentum extrueret ignem, atque in eum projiceret sese, totumque immergeret: sicque ignem domaret igne.

Paruit Cælo benè monenti, benè suadenti. In flammis insiliit, in iis stetit medius, & fœdè ustulari se passus est, tum verò, quasi dolore, grandique adustione victus è flamma exsiliit: tum & sic cum seipso loqui cœpit.

Quid est Martiniane? rectène te excepit ignis ille? age porro, & sustine ut urat, adurat, & penitus exurat hic ignis. Sic enim teipse parabis incendiis sempiternis, sic & tui facies experimentum: erunt hæc veluti præludia scenæ longioris, atque æternæ, quam exiges in Inferni æternis ignibus, erunt & doloris præludia. Age & sustine, & si sustinere potes, mulierculam illam adi: cum illa conveni, & jungere, per hanc enim tibi extrahitur ignis æternus.

Dixit, & igni se rursus reddidit, flammis utique ustulandus totus: & certè ustulatus; nec enim iis exiit nisi fœdum in modum toto corpore adustus: & ita sui experimentum fecit vir Dei, & simul meretriculæ illi documentum dedit: imò & remedium adversus ea malæ cupidinis incendia.

Remedium excepit illa, indoluit, vitamque mutavit in melius, & alio prorsus, id est Cœlesti exarsit igne, suadenteque S. *Martiniano* Hierosolymam primò, dein in Bethleem venit, ubi à S. *Paula*, quæ eò loci nobile Asceterium extruxerat, in illud admissa, reliquum transegit vitæ in arctiore disciplina, corpusculi maceratione, severaque pœnitentia, à qua miros in virtute progressus fecit, & mortem sanctiorem invenit, miraculis & in vita, & in morte inclaruit: adeo profuit illi id remedii à D. *Martiniano* sub oculos positi; qui eo lætus, & facti sui pœnitens, ut illud elueret nautam convenit, qui se deportaret in rupem sitam in medio mari: deportavit enim verò, & statis anni temporibus rediit, panem, & aquam servo Dei afferens, quo vitam sustentaret. Stetit autem in ea rupe, & quidem sub nudo Jove, ad annos, in quibus se tutum credidit à mali dæmonis insidiis, nec tamen omninò tutus: excitavit hic in oceano gravem tempestatem, à qua allisa ad rupem navi, dum reliqui merguntur aquis, puella unica, arrepta fortè tabula, ad rupem appalit, ex eaque pendula ad virum Dei inclamavit, manum ut porrigeret. Fecit ille, manum porrexit, traxitque ad summam rupis, dein sublatis in Cælum oculis, quæsit, quid consilii, quid & remedii, contra oblatas sibi rursus peccandi illecebras, tum ad Virginem conversus sic

II. A consideratione ignis æterni.

Tom. I. 7. Jan.

C. 33. v. 14.

III. Ab ipso igne atque adustione.

sic ad illam; *Non bene convenit igni, & palea: ego ignis, tu palea, dividamur est necesse.*

IV.
Ab aquis
& maris
elemento.

Dixit, & Crucis signo se muniens in mare deiecit, & corpus, & vitam infido committens elemento, & hoc quidem ne animum committeret periculo. Ecce quid remedii adinvenit sagax amor, & studium retinendæ castitatis.

Factum probarunt Superi, probavit & Deus, atque ex imo maris elemento, delphinos duos emisit in summas aquas, qui *Martinianum* tergis exciperent, atque in litus deportarent: quod & factum, & factum bene: sicque *Martinianus* in tuto positus, quod vitæ superfuit peregrinando insumpsit: & tandem Athenis sanctè obiit, & sui victor, & mali genii; pugil Christi, Athleta castitatis.

Habes Amice Lector, tuendæ pudicitie remedium ab aquis petiit, & probatum etiam miraculo, quo tamen nec uti te velim, nisi altior aliquis à Cælo appellat impulsus: aliud accipe, quo usi sunt alii, & quo uti & ipse potes.

Tom. II.
10. Febr.
c. 4.

B. Guilielmus de Oliva Presbyter, cum in se non semel sensisset accendi, ardereque cupidinis ignes, seipse in præterfluentem rivulum collo tenus immergebat, & quidem acerba hyeme, acriusque gelu, & eo usque dum de ferveret, & penitus extingueretur ille impuri amoris æstus: tum enim sese reddebat orationi, atque ab hujus ardore, etiam madidas vestes exsiccabat: doctus à Cælo ignem aqua vincere, & calorem frigore domare. Ita nimirum contraria vincuntur contrariis, & elementari frigore depellitur ardor insanæ libidinis. Uti & depulsus in *S. Vrico* Eremitæ Presbytero.

Tom. III.
20. Febr.

Hic ut primas impuri amoris scintillas persentiebatur, etiam nocte perfrigida nudum se abiciebat in vas aquæ glacialis, ibique psalterium integrum decurrebat, nec exibat, nisi edomito penitus impudicæ veneris igne, & sopito extinctoque omni cupidinis ardore. Sic ignem aqua, sic calorem frigore superare edocti à Superis Sancti.

23. Febr.

Quod si tibi, Benevole Lector, non is est animus, nec ea illius vis pro remedio: aliud suggero, quod mitius, quod & levius: & quod ipsi quoque usurparunt Sancti castitatis amantiore, quos inter *B. Petrus Damianus*, Episcopus, & Cardinalis Ostiensis. Hic calente juvena, cum stimulis carnalibus acrius urgeretur: primum cilicio tenella membra affligebat, quod si eo victus non se remitteret ardor, mediis noctibus è strato surgens in fluviales aquas sese immittebat, tamdiuque manebat nudo corpore, donec argentia membra rigerent noxio recedente calore: Hoc secundum imitari si piget: at primum usurpare non pigeat; etiam dolore quali quali, & cilicii puncturis atteritur, & frangitur ardor juvenæ, & molliculæ veneris ignes extinguuntur: quod si non extinguantur penitus ad cilicinam vestem, adde cubationem in nuda humo, & cinere; eam certè adhibendam esse censuit *S. Guilielmus Eremita*, etsi degeret in avia solitudine, ab omni hominum congressu remotus, Deoque vicinus, sic tamen sopiebat excitatos subinde veneris igniculos: quod si ea lectuli durities, non sit satis ad carnem edomandam, adhibe jejunium. Sic adhibebat ille ipse *S. Guilielmus*, qui tribus hebdomadæ diebus, exiguo pulmento & vino reficiebatur, cæteris autem pane & aqua victitabat.

26. Febr.

VI.
Jejunio.

Sic & *D. Antonius*, nomine, & re etiam ipsa Magnus. In eum, ceu Athletam Christi fortissimum, incurrebat invidus dæmon, & modò Phantasie ingerebat putidæ veneris imagines, modò sensus perterritabat, & carnem titillabat libidinis ardore, modò sese objiciebat oculis assumpta etiam ad eam scenam formosæ Virginis specie, modò simulacro quodam terribili, ac spiritu fornicationis, denique nihil non moliebatur, quo castum adolescentis ani-

mum debellaret. Quid hic interim? Ad vigiliis, ad jejunia confugit, & his & illis carnem macerat, extenuat, frangitque, ut dum vix vivere, vix respirare licet, non liceat fornicari.

Et certè quid liceret? jejuno & famelico luxuriosum esse non licet: ut enim *D. Augustinus*. *Fames amica virginitatis est, inimica lascivie: uti è contrario. Serm. 77. de temporibus.* *Saturitas castitatem prodit, nutrit illecebram.* Quod ipsum etiam suis fabularum involucris adumbravit Antiquitas: Finxit enim *Circe*, homines multis epulis saginatos in sues transformasse; *Ulysses* autem ab epulis abstinentem transformare minimè potuisse.

Fabellæ est, & ingeniosum commentum, quo tamen docemur ab ingluvie homines mutari in porcos, in sues, non corpore, sed animo; non forma, sed luxuriæ vitio, à quo etiam demergitur in Cloacam, in voraginem: ut enim scitè *D. Bernardus*. *Gula est libidinis illecebrosa vorago.* *Ser. de inversione ad clericos, c. 12.*

Ne hac voraretur *Antonius*, gulam imprimis edomuit, eaque probè domitæ etiam spiritum luxuriæ expulit, nec ab illo verti potuit, uti gulosi, in sues, in porcos; sed potius à jejuniis in Angelum, non quidem specie; sed virtute, sed imitatione: quod ipsum & feceris, Amice Lector, si cum illo sapias. Quod si tamen non fers perenne jejunium, uti plerique è Sanctis: age, abstine, jejuna in vigiliis festorum *B. Virginis*: uti quondam fecit *B. Margareta Hungarica*, jejuna in Sabbatho, & hoc in honorem Divæ Matris; ut illa tibi adsit in ea, quæ erit cum carne lucta: ita jejunavit *B. Walterus de Birbeke*, & quidem pane contentus & aqua: quod & probavit Dei Mater, & Virginum Virgo etiam miraculo, cum enim ei à famulo præberetur aquæ potus, sensit illicò aquam in vinum versam; sed vinum germinans Virgines. *22. Januarius, in ejus vita c. 2.*

Quod si nec ea esurie edomari possit ille spiritus, agetum alia tibi arma sume, quibus Deo, Cæloque milites, quibus vincas, & triumphes. Ea tibi in manus dabit *B. Henricus Suso*, in pudicitie castris veteranus miles, & dux in paucis exercitatus. Quid ille? ut carnem subjiceret animo, sic eam censuit esse coercendam. Primum asperiore cilicio, dein catena ferrea, tum subligaculo, in quo ligamina quædam, quibus infixæ erant acus asperæ centum supra quinquaginta, eademque æreæ, & lima exacutæ, quarum acumina ad carnem conversa; tum collo admovit annulos ex duriori corio, tum manibus chirothecas claviculis asperas inseruit, ut iis noctu, diuque pungeretur, tum in dorso inter scapulas crucem extendit rigentem, atque horridam clavis triginta, ut dum illi incumberet, iis laceraretur, cruentareturque totus, tum eadem cruce acubus insuper armata, sese flagellare. *VII. A duriori carnis maceratione.*

Tom. II.
25. Jan.

Et hæc illi in corpus erat sævitia, non alio consilio usurpata, quàm ut corpus spiritui subjugaret, & spiritum Deo.

Quid tibi nunc animi? quid consilii, Benevole Lector? video stupes, expallescis, horresque totus ad eam corpusculi laniationem: nec ad parem tibi est animus: nec ego in eam te duci velim, sed mitius, & mollius tecum agi: modò tamen subinde etiam durius; maximè verò cum recalcitrat caro, cum stimulos excitat, cum & ignes impuri amoris, tum etiam admovenda cilicina vestis, quæ maceretur caro, tum expedienda flagella, quibus vapulet corpus, ceu asinus, ceu vile jumentum.

Neque mihi dixeris asperum illud, durum, immitte: non inficior: sed non edomatur caro nisi asperis, & duris: nec obtinetur de carne, ceu domestico hoste, victoria, sine pugna: nec pugna sine sanguine, nec denique sine his obtinetur virtus, & castitas.

Notum enim illud, & longè verissimum *Tertulliani*: *Virtus duritie extrahitur, mollietie destruitur.*

Quod

Quod si virtus omnis, certè & illibata castitas, & virgineus ab illa nitor.

Dixit aliquando Seneca, & propè Christianè: *Malè mihi esse malo, quàm molliter.*

Plus enim à mollitie in animum importatur mali, quàm à duritie, plus à blanditiis, quàm à severiore exercitatione, enatisque inde molestiis.

Addo pro Coronide, & aliud illis affine remedium, quod est ejusmodi, ut si quæ corporis membrum in eo genere deliquerint, eadem & poenam sentiant: quod & exemplo suo docuit S. Leo Pont.

Max. Huic aliquando vidua, manum erat exoscullata, vel reverentiæ causâ, vel devotionis. Ex hoc porrò osculo sensit S. Pontifex in se accendi, excitarique libidinis æstus, & carnis titillationes: nec has impunè tulit, nec illos: sed altiore quodam æstu, zeloque castitatis incensus, manum scandalifantem illicò abscidit; quam tamen Dei Mater, cui se commendarat etiam miraculo restituit. Quod factum magni Pontificis mirari possumus, imitari non item, nisi cœlestis aliquis impetus eò impulerit.

S. Antonini 4. Parte tit. 13. capitulo 3. § 2.

TRACTATUS QUARTUS D E I R A.

IRA inter omnes animi passiones est facile princeps, suos habet impetus, eosque vehementiores, seu in bonum, seu etiam in malum, ad hoc enim, & illud est indifferens, ideoque plurimum interest, quî regatur. Si benè, & ex rationis præscripto, virtus est; sin autem malè, & contra rectæ rationis leges, ac placita, vitium est.

Naturæ est insita atque apprimè utilis ad ardua facta, atque ad sui conservationem: est enim data ad repulsionem malorum, atque nocentium, ne scilicet natura in ea re sit torpida & languida; itaque eum locum obtinet in homine, quem miles in republica, ideoque à Nemesio pulchrè dicitur *Satellitium rationis*, quia rationem stipare solet, ac cingere ut Regem Satelles; ut scilicet nocentes arceat, ac propulset, & hoc quidem innata sibi vi, ac robore. Quod ut efferrent Peripatetici; iracundiam appellabant *Cotem fortitudinis*, ex eo, quod fortitudinis aciem quasi retusam, acueret, ea, qua valebat, vi atque nisu; vel in hostem, vel in improbum civem semper expedita, semper acuta.

De illa sic sumpta, hic non agimus: vel enim Virtus est, vel affinis Virtuti, vel certè nuda passio, nec bona, nec mala. Sed de illa quæstionem instituemus, prout vitium est, & à rationis præscripto alienum. Sit igitur

QUÆSTIO UNICA M O R A L I S.

Ad illa verba: *Grave est saxum, & onerosa arena: & ira stulti utroque gravior.* Proverb. c. 27. v. 3.

GRAVE est saxum, quod humeris incumbit, & onerosa arena, quæ capiti: at ira stulti utroque gravior, primò, quia tum saxum, tum arena corpus aggravat, ac premit: at ira hominis stulti mentem deprimit, ac degravat; ideoque illa gravior; secundò, quia tam saxum, quàm arena dorso imposita, deponi potest, excuti potest; sed ira hominis stulti, minimè; nisi vis altior accesserit, vis utique divina, vis & gratiæ, & hoc, quia stultus iram pro ratione habet, & credit justè se irasci, ideoque nisi cœleste quoddam lumen ad animum appulerit, decuti ira illius non poterit.

At cur ira componitur cum saxo? Cur & cum arena? Respondet Dionysius: si ira gravior sit, & peccatum mortale, est adinstar saxi, & lapidis molaris, qui animo incumbit; sin autem & levior, & frequens, & multiplicata est quasi arena, quæ tamen, & ipsa onus est. Et hæc pro explicanda mente sapientis, quæ illâ similitudine quasi erat involuta; ad rem propiùs accedamus.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici, Tom. VI.

§. I.

Quid sit Ira?

GALENO medicorum principi. *Ira est fervor caloris, qui circa cor est.*

Hæc definitio sumpta est, ex eo quod ut plurimum in iracundiæ motu evenit: Anima enim ad functiones suas in corpore duobus potissimum instrumentis utitur, spiritu, & sanguine, & utriusque calore; quorum motiones potissimum notantur in duabus passionibus, *Timore*, & *Ira*, cum hoc, tamen discriminè, quod in *Timore*, spiritus, & sanguis, intra cor quasi suum in fontem reducuntur, & contrahantur; quo fit ut partes in superficie positæ, frigida maneat, & suo calore destitutæ. In *Ira* verò effundantur, atque incalescant.

Est igitur *Ira*, quidam ardor, & motus animosæ facultatis, in quo primùm accenditur sanguis, & spiritus, deinde effunduntur, & totum corpus inflammant, & eò quidem, ut sæpius febres gignant, æstusque morborum. Denique excitatur ab his in animo motus quidam, & passio quæ *Ira* dicitur.

Aristoteli. *Ira est accensio sanguinis circa cor: con-* spirat ea definitio cum illa, quæ est Galeni.

Alia est Hugonis de S. Victore, cui *Ira est perturbatio mentis*. Ira enim rationem excæcat, & offuscato bonæ mentis oculo, eam susque, deque vertit, insanoque impetu abripit, etiam ad infanda quæque.

Tullio, Oratorum Principi. *Ira est libido puniendi ejus, qui videtur lasisse injuriâ.*

Libido, inquam, hoc est motus appetitus sensitivi, ejus maximè, qui prætergressus limites rationis, modum excedit. Et hic propriæ passionis nomen retinet.

D. Thomæ, Angelico Doctore, *Ira est excessus*, à quo quisquis abduci se permiserit, modum nescit, ignorat limites rationis; & justî, æquique retinens esse non potest.

Et hæc paucis pro iræ definitione, plura dabunt illius metaphoricæ descriptiones, ex quibus & illius effectus ponentur in apertò.

Ira Romano Oratori, morbus est animi; & *iracundi* antonomasticè, dicuntur *morbosi*: sic enim eos appellandos esse censuit sapiens Antiquitas; excipe istud vel ipsis Tulli verbis. Ita enim inquiebat olim.

Benè igitur nostri, cum omnia essent in morbo vitia, quod nullum erat, iracundia fœdius, iracundos solos morbosos nominarunt.

D. Chrysologo, aureo sanè Oratori. *Ira phrenesis* est, & iracundus quisquis est, est & phreneticus, quod ut ponat in clara luce, in eadem ponit, & nativam aliquam irati hominis imaginem. Juvat illam intueri: sic calamo, ceu penicillo, depinxit.

Nonne quoties miserum hominem cholera inflammaverit incendium, & dominante febre vesanum reddiderit

Qq

agrotant

I. Ira est fervor caloris circa cor.

Lib. 1. de Anima.

II. Perturbatio mentis.

III. Libido puniendi.

IV. Excessus.

Descriptio- nes Iræ.

I. Morbus animi.

4. Tusc. 22

II. Phrenesis.

Serm. 38.

agrotantem, turbatur sensus, mens deperit, feritas accedit, recedit humanitas, & ne multis, moriente homine furor vivit.

Hinc est quod frendet dentibus, parentes laniat, scindit proximos, cedit pugno, morsu agit atque afficit obsequentes. Ubi hæc de Phrenetico illo protulit, tum de medico non pauca: sic enim inquit.

Tunc medicus ad virtutis laudem, ad artis gloriam, ad famæ cumulum, armatur patientia, tolerantiam sumit, injurias despiciit, morsus sustinet, fert labores, & non leves pœnas patitur, ut à pœna liberet laborantem, fovet oleo, insistit curis, erogat medicinâ, certus quod mercedem laboris, obsequiis repēset agrotus, dum receperit sanitatem.

Postquàm ista de phrenetico, ista & de illius medico: tum ad iræ phrenesim, & iratum phreneticum delabitur, & quid ab hoc, quid ab illa emanet vitii, ac furoris, ostendit.

Rogo, inquit, quæ major phrenesis? quæ gravior vis furoris? quæ par dementia? sancti hominis percutere maxillam? mansueti fratris faciem verberare? placidi vultus gratiam tristi livore perfundere? nudare hominem suis actibus occupatum? Et alienam pœnam suam solatium facere?

Hæc ubi dixit de ira, ceu phrenesi, tum seriò monet, & conficit istud.

Ergo, fratres, si talia perpetrantes gravissima phrenesi laborare cognovimus, obediamus Christo, & furentium fratrum morsus, verbera, onera, tota virtutis pietate portemus, ut & fratres nostros liberemus à pœna, & nos æternum patientie premium consequamur.

III.
Morbus,
& is sævus.

Huic Iræ descriptioni affinis est illa, quam dedit Isidorus Pelusiora, cui ira sævus est & tyrannicus morbus; morbus quidem, quia pessima mentis affectio, quia sæva, quia tyrannica: quem enim occupavit iracundia vehemens, aut ardor, aut dolor, is quasi extra se positus, & vix sui dominus, in se sævit, & in alios, & ubique tyrannidem exercet, adeoque ab illa est inusitata animi perturbatio, violenta potentia, tyrannis effera; imò & furor insanus, cui dum ingemiscit D. Chrysostomus. Iram vocavit tyrannicum, & violentum affectum.

IV.
Tyrannicus
& violentus
affectus.

Tyrannicum enim verò, quia sine lege, sine modo adinstar tyranni, omnes impetit, omnes quæ potest perdit. Violentum autem, quia adinstar torrentis, sese diffundit, & obvia quæque perrumpit, abripit, sternit.

Serm. 1. de
diversis.

V.
Furor.

Aristoteles, naturæ indagator accuratus & perspicax, Iram esse dixit furem: concinit & Poëta Lyricus, cui Ira furor brevis est.

Lib. 7. Eth.
c. 5.

Iræ, inquiebat, Philosophus, & rerum venerearum cupiditates, & nonnullæ hujusmodi aliæ perturbationes, perspicuè corpus ipsum immutant, & plerisque hominibus etiam furores immittunt: atque ab his etiam insaniam.

VI.
Insaniæ
principium.

Certè Ennius inter antiquos nominatissimus, Iram censuit, insaniam principium esse, & Arnalius, turpem, atque indecoram insaniam: in quam opinionem etiam ratione duce venerunt Poëtæ veteres, qui pronuntiarunt & istud, tres esse furias, quæ mentes hominum exagitarent, atque in transversum agerent. Videlicet Iram, Cupiditatem, & libidinem.

Psalm. 36.

Ira ultionem desiderat, cupiditas opes, libido voluptates: atque & his & illis in futias agit, atque ab his in omnia facinora aufert præcipientes: & hinc jure meretissimo D. Ambrosius Iram nuncupavit, gravem peccati magistram.

VII.
Peccati ma-
gistra.

Ita nimirum scholam aperit ira, & in ea veluti magistra præsidet, docetque velut è pulpito vitia omnia; inimicitias graves, inveterata odia, cruentas cædes, direptiones, incendia, strages. Excipe illas Ambrosiana eloquentia; sic enim iram inducit velut in theatrum, quæ concitata oratione, omnem turbulentarum affectionum manum, ceu totidem acies educit, dum sic perorat.

Vindica injuriam tuam, virum te esse cognosce, fœminea infirmitatis est non capere vindictam. In Psalm. 36.

Ergo contemnere te debuit servus? Frater decipere? amicus illudere? Et tu adhuc tuam non ulcisceris contumeliam? Proscribas necesse est: gladio oportet insurgas, & dolorem tuum, adversarii morte solvas: vir fuit ille, qui suum occidit inimicum: meritò predicatur qui ita se vindicavit, ut alius irrogare ei non auderet injuriam.

Hæc apud Ambrosium ira ad discipulos suos, ceu pessima peccati magistra, à qua imprimis odium, emanat, ceu inauspicata ipsius soboles: certè sic eam appellandam esse censuit Salvianus, dum extulit illud.

Ira mater est odii, excitat enim, fovet ac nutrit odia, & si quæ adhuc in animo erat Christianæ caritatis scintilla, eam penitus extinguit, atque in anum, ceu malè usupatum hospitium, ipsas quodammodo inferni furias inducit: imò & ipsum dæmonem, nisi malis iram ipsam dæmonem esse, & quidem voluntarium; & talem esse credidit, talem & dixit D. Chrysostomus.

VIII.
Mater odii.
L. 1. de Gub.

Ira, inquit, voluntarius demon est, insania spontanea, mentis defectio: Et qui irascitur, diaboli ludibrium est, demonum officina, & nequitia illorum dignus minister. Quid amplius dici possit, quid excogitari, non video. Si necessitate aliqua dæmon esset, aut externa vi, fortè venia danda foret, certè commiseratio impendenda: at voluntate dæmonem videri & esse velle, summum propè malorum est; summum & illud diaboli ludibrium esse, & demonum officinam, in qua, in homines, in Cælos, in Angelos in Sanctos, in Deum ipsum cudantur tela: tela quidem in homines per odia, per convitia, per cædes, per rapinas, per incendia: in Angelos, & Sanctos, Deumque ipsum, per blasphemias voces, per execranda superis juramenta: nec contenta verbis ira, manus adhibet ad nocendum. Itaque à quibusdam fit pugnis pugna, & lacertis concertationes, stringuntur gladii, & lucente ferro gestiunt in se incurere, ac sævire. Non homines iratos diceres; sed furias; sed dæmones ex imo Erebi in mortales auras emissos.

Serm. 46. de
diversis.

IX.
Dæmon vo-
luntarius.

§. 2.

Remedia opportuna adversus impetus
ira insolentioris.

PAUCA producam, tum è prophanis, tum è sacris Authoribus petita, ut ab his, & illis sua sit auctoritas, suum & tanto malo remedium.

Rex Cotys cum natura esset iracundior, & asper castigatorem eorum, qui in ministeriis fortè deliquissent, vasa figuli, tenuia quidem & fragilia; sed cælaturis quibusdam, & sculpturis politè, & eleganter elaborata, sibi ab hospite allata, cum datis donis esset hospitem remuneratus, simul ea omnia contempsit, ne in eos (inquit) qui ea fregissent, excanderet, atque asperius animadverteret. Ita nimirum sibi cavendum esse duxit: cum enim innatæ quodammodo inclinationis conscius esset, nossetque iram ignem esse, aut igni persimilem, materiam illi subtrahendam esse putavit, ne ut ignis stuppam viciniorem invadit illicò, incenditque; sic & ira anum occuparet, atque accenderet, si materia illi propius admoveretur. Quæ illi cura fuit; eadem & monacho, cujus meminit Surius in vita S. Euthymii Abbatis. Hic vitandæ iræ causa è monasterio sese subduxit, abiitque longius in solitudinem, veritus ne in monachorum cœtu esset fortè unus aliquis, qui iracundiæ ansam subministraret: sic enim ipse secum. Agendum in monasterio cum pluribus, convivendum & pluribus, quibus sua est complexionis, & humorum inter se pugna: hic enim melancholicus, & subtristis; ille sanguineus & hilaris; alter

I.
Tollenda
ocasio iræ.

Plutarchus.
in Apophth.

Tom. 2.

alter pituitosus totus, & frigidus: alius iracundus, atque igneus: quī toleretur hic, quī & isti: certē longē difficillimum, & sine aliquo irarum æltu propē adynaton: in avia solitudine, solus ero, socius nemo, collega nemo, nemo quem patiar præter me: mihi, ut irascat, quī fiet?

II. Hæc ille secum loqui, nec omninō malē; at invidit malus dæmon: à quo & inductus, & fracto per iram poculo derisus, & probē doctus etiam invixæ solitudini pervios esse irarum motus, nisi eos etiam alio obice stiteris: erit hic injecta mora, & quædam veluti cunctatio: ut enim disertē Seneca, *Maximum remedium est ira mora: nec ab illa pete initio ut ignoscat; sed ut judicet: desinet, si expectat: nec universam illam tentaveris tollere: graves habet impetus primos: tota vincetur, dum partibus carpitur.* Hactenus Seneca, quo iudice, ira cunctatione, aut lentescit, aut frangitur. Mora quippe iræ mitigatio est, ut rectē Thucydides: cujus veritatis probē conscii sapientissimi quique, iræ moram iniecere, ceu equo indomito frænum. Et ita iniecit C. Augustus, de quo ita sextus Aurelius victor: Cū eum Philosophus vidisset irā facilē commoveri, ne asperum aliquid statueret, monuit, ut ubi irasci cœpisset, quatuor ac viginti Alphabeti Græci litteras memoriter recenseret; ut interim illa concitatio (mente aliō traducta) parvi temporis interjectu, conquiesceret, nec abiret in aliquid, quā par erat, asperius. Quod Philosophus Augusto Cæsari, hoc deinde & Theodosio D. Ambrosius. Ne scilicet aliquid iratior decerneret, ne statueret quicquam, etiam in reos supplicii, nisi prius quatuor & viginti Alphabeti litteras decurrisset, ratus ea cunctatione, quantulacumque, defervesce posse concitatos irarum æltus, nec in aliquid injustius abire: ad hoc enim valet ea, quam dixi cunctatio, quā & usus olim Archytas Tarentinus, cujus & hoc in nocentem fuit illustre effatum.

Sumpsissem à te supplicium nisi iratus essem.

Eadem cunctatione usus & Plato, cujus temperatam moderationem ex eo commendat Valerius Maximus, quod à nescio quo homuncione læsus, Spensippo, amico suo, castigationis arbitrium reliquerit ac mandarit, ratus ea cunctatione nihil immoderatus statuendum, quia nihil iracundius, nihil cum ira præcipiti. Eadem & usus Socrates, qui servo perperam aliquid agenti dixit: *Caderem te, nisi irascerer.*

Ita nimirum, ut scitē notavit Seneca, *admonitionem servi in tempus sanius distulit, illo interim tempore se admonuit, nec ausus se ira committere.* nec etiam audebis te committere, si sapis, Amice Lector; sed aliquid dabis temporis, aliquid & moræ; ut interim etiam aliquid tanto malo remedii, à quo si necdum est satis, age, excute causas iræ, veræne, an falsæ, graves an leviusculæ, solidæ an futes, atque inanes, contra quas, inquit Seneca, *pugnare debemus.*

Causa autem iracundie, opinio injuriæ est; cui non facile credendum est, nec apertis quidem manifestisq; statim accedendum est: quadam enim falsa veri speciem ferunt: dandum semper est tempus: veritatem enim dies aperit: ne sint aures criminantibus faciles: Hoc humane naturæ vitium est suspectum, notumq; nobis sit, quod quæ inviti audimus, libenter credimus; & antequam judicemus, irascimur.

Quid, quod non criminationibus tantum; sed suspitionibus impellimur, & ex vultu, risuq; alieno, pejora interpretati, innocentibus irascimur.

Itaq; agenda est contra se causa absentis, & in suspensio ira retinenda.

Potest enim pœna dilata exigi, non potest exacta revocari.

Hæc ubi dixit Seneca, tum conficit illud: *tollenda ex animo suspicio est, & cōjectura, fallacissima irritamēta.*

R. P. Lobbeti Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Et verò tollendam esse suspensionem, uti fallacissimum iræ incitamentum, ostendit exemplo Alexandri, qui cū legisset epistolam matris, qua monebatur ut à veneno Philippi medici caveret, acceptam potionem non deterritus bibit, plus sibi de amico suo credidit: Dignus fuit, qui innocentem haberet, dignus qui faceret: hoc eō magis in Alexandro laudo, quia nemo tam obnoxius ira fuit. ^{suprà.}

Ubi ista protulit pro suspitione tollenda, quæ sæpē sæpius, vel iræ causa est, vel illius irritamentum, tum adjicit pro tollenda etiam conjectura, quæ altera iræ causa, alterum & irritamentum, cui ne fortē quis conniveat, producit, exemplum C. Cæsaris, qui victoria civili clementissimè usus est: cū enim sarcinam deprehendisset epistolarum ad Pompeium missarum ab iis, qui videbantur, aut in adversis, aut in neutris fuisse partibus, combussit: quamvis enim moderatē soleret irasci, maluit tamen non posse: cujus rationem hanc reddit, quia gratissimum putavit genus veniæ nescire quod quisque peccasset: plurimum mali credulitas fecit.

Et hæc est tertia iræ causa, ad quam ex animo tollendam, simplicitate, inquit, opus est, & benigna rerum æstimatione.

Nihil nisi, quod in oculos incurrer, manifestumq; erit, credamus: & quoties suspicio vana appuerit, objurgemus credulitatem: hæc enim castigatio consuetudinem efficiet non facile credendi. ^{cap. 27.}

Et hæc Seneca pro examinandis, tollendisq; irarum causis, velut oportuno remedio, cui addit, & alterum, excutiendum scilicet, quibus irascimur: de his ita Seneca. ^{IV. Videndum quibus irascimur.}

Irascimur aut his, à quibus nec accipere injuriam potuimus: aut his, à quibus accipere potuimus: Ex prioribus quadam sine sensu sunt, ut librum, quem minutioribus litteris scriptum sæpē projecimus, & mendoſum laceramus, ut vestimenta, quæ quia displicebant scidimus his irasci quā stultum est, quæ iram nostram nec meruerunt, nec sentiunt: sed nos offendunt videlicet, qui illa fecerunt: primum sæpē antequam hoc apud nos distinguamus, irascimur: deinde fortasse, ipsi quoque artifices excusationes justas afferrent: alius non potuit melius facere, quā fecit, nec ad tuam contumeliam parum didicit. Alius non in hoc, ut te offenderet, fecit. Ad ultimum, quid est dementius quā bilem in homines collectam in res effundere. ^{cap. 28.}

Atque ut his irasci dementis est, quæ anima carent: sic & mutis animalibus, quia nulla est injuria nisi à consilio profecta: nocere itaque nobis possunt, ut ferrum, aut lapis; injuriam quidem facere non possunt.

Hæc ubi dixit de iis, à quibus injuriam accipere non potuimus, vel quia sensu carent, vel quia consilio; tum subjicit de aliis, à quibus injuriam accipere potuimus, & pro his etiam opportuna iræ suggerit remedia.

Et quidem pro ea injuria quæ nobis à pueris, & non multum à puerorum prudentia distantibus inferri potest, hoc est remedii; quod omnia ista peccata apud æquum judicem pro innocentia habeant imprudentiam: tum delabitur ad alia, & quidem primò ad Deos immortales (Christianè ad Deum immortalem) qui nec vult obesse, nec potest: natura enim illi mitis est, & placida, tam longē remota ab aliena injuria, quā à sua: dementes itaque, & ignari veritatis illi imputant sevitiam maris, immodicos imbres, pertinaciam hyemis, cū interim nihil horum, quæ nobis nocent, profuntve ad nos propriè dirigatur.

Non enim nos causa mundo sumus, hyemem, æstatemq; referendi; suas ista leges habent, quibus divina exercentur: nimis nos suspicimus si digni nobis videmur propter quæ tanta moveantur: nihil ergo in nostram injuriam sit; imò contra, nihil non ad salutem.

Hæc ubi protulit de summo Numine, tum descendit ad magistratus, ad parentes, ad præceptores & judices, quibus subinde perperam irascimur: vel

quia ab iis castigamur, & reprehendimur, & huic iræ impotentiori hoc affert remedium: quod eorum castigatio sic accipienda sit quomodo scalpellum, & abstinentia, & alia, quæ profutura torquent.

Cap. 28.

V.
An iure irascimur.

Affecti sumus pœna, succurrat non tantum quid patiamur, sed quid fecerimus, in consilium de vita nostra mittamur: si verum ipsi dicere nobis voluerimus, pluris litem nostram æstimabimus: si volumus æqui omnium rerum iudices esse, hoc primum nobis suadeamus, neminem nostrum esse sine culpa: hoc cogitantes, æqui erimus delinquentibus: utique nobis ne irascamur, cui enim non, si nobis quoque.

Ab his transit ad iræ causas, atque ab his etiam illius petendum esse ducit remedium; quod est ejusmodi, quod lege mortalitatis patimur, quidquid incommodi accidit.

At, inquires, morbi doloresque incurrunt, & hinc etiam irarum origines, ac fontes, qui & arescent illic, si cogites utique aliquod fugiendum esse domicilium putre sortitis.

Est mortale hoc corpus, veluti putre domicilium, quod sortitur immortalis animus: qui inde effugiet? Certè non aliâ viâ, quam per morbos, & dolores, ipsamque mortem, quibus proinde irasci stulti est, ac dementis, congaudere verò sapientis.

At dicetur, aliquis de te malè locutus: cogita an prior feceris, cogita de quàm multis loquaris: cogitemus, inquam, alios non facere injuriam, sed reponere: Alios pronos facere, alios coactos facere, alios ignorantes, etiam eos, qui volentes, scientesque faciunt ex injuria nostra, non ipsam injuriam petere: aut dulcedine urbanitatis prolapsus est, aut fecit aliquid, non ut nobis obesset, sed quia consequi ipse non poterat, nisi nos repulisset: sapè adulatio dum blanditur, offendit: quisquis ad se retulerit, quoties ipse in suspicionem falsam inciderit, quàm multis officiis suis fortuna speciem injuriæ induerit, quàm multos post odium amare cœperit, poterit non statim irasci; utique si sibi tacitus ad singula quibus: offenditur dixerit, hæc & ipse commisi: sed proh dolor pudorque! aliena vitia in oculis habemus, à tergo nostra sunt: magna pars hominum est, quæ non peccatis irascitur; sed peccantibus: facient nos moderatores respectus nostri, si consuluerimus nos, dixerimusque apud nos taciti: nunquid & ipsi aliquid tale commisimus? Nunquid sic erravimus? Certè si erravimus, nec tamen inde nobis irascimur, ut nec aliis irascamur, oportet.

VI.
Quorum instinctu irascimur.

Est & aliud iræ concitatae remedium, si nimirum apud nos ipsi attendamus, à quibus, & unde hauserimus ea, quæ iræ materiam, aut fomitem subministrant. De his ita sapiens Romanus, quo auctore hic ferè utor.

Cap. 29.

Ex his, quæ nos offendunt, alia renuntiantur nobis, alia ipsi audimus, aut videmus: his quæ narrata sunt, non debemus citò credere, multi ementuntur ut decipiant; multi quia decepti sunt: alius criminatione gratiam capiat, & fingit injuriam, ut videatur doluisse factam: est aliquis malignus, & qui amicitias coherentes diducere velit: est suspicax, & qui spectare ludos cupiat, & ex longinquo tutoque speculetur, quos commisit: de parvula summa judicatur tibi res sine teste non probaretur, testis sine iurejurando non valeret, utrique parti dares advocationem, dares tempus, nec semel audires.

Magis enim veritas elucet, quod sapius ad manum venit: amicum condemnas de presentibus antequam audias, antequam interroges, ut illi injuriæ, illi antequam accusatorem suum nosse liceat, aut crimen, irasceris: hic ipse, qui ad te detulit desinet dicere, si probare debuerit: non est, inquit, quod me protrahas, ego productus negabo: alioqui nihil unquam tibi dicam: eodem tempore & instigat, & ipse se certamini & pugna subtrahit: qui dicere tibi nisi clam non vult, penè non dicit: quid est iniquius quàm secreto credere, & palam irasci? At illud facit, qui aliorum auribus, ac verbis, & fidem, & iram concedit.

Sed, inquires, quorundam ipsi testes sumus, & in his profaciliore iræ remedio naturam excutiemus, voluntatemque facientium.

VII.
Quibus & perionis.

Puer est? Ætati donetur, nescit an peccet. pater est? aut tantum profuit, ut illius jam injuria jus sit.

Iussus est? Necessitati quis, nisi iniquus succenset.

Læsus est? Non est injuria, pati, quod prior feceris.

Iudex est, plus illius credas sententia, quàm tua.

Cap. 30.

Rex est? Si nocentem punit, cede justitia, si innocentem, cede fortuna.

Mutum est animal, aut simile mutò? Imitaris illud si irasceris.

Morbus est, aut calamitas? Levius transiliet sustinentem.

Deus est? Tam perdis operam cum illi irasceris, quàm cum illum alteri precaris iratum.

Bonus vir est, qui injuriam fecit? Noli credere: malus? Noli mirari: dabit pœnas alteri, quas debet tibi; & jam sibi dedit, qui peccavit.

Ex his, aliisque, quæ in medium attulit Seneca

Cap. 34.

coficat istud. Ergo ira abstinentum est, sive par est, qui laceffendus est, sive superior, sive inferior.

VIII.

Nam cum pare contendere, anceps est: cum superiore furiosum, cum inferiore sordidum: pusilli hominis, & miseri est repetere mordentem, ut mures, & formice, ad quas, si manum admovent, ora convertunt: imbecillasse ladi putant si tangantur.

A persona
quæ irascitur.

Ejus pusillanimitate.

Non est magnus animus, quem incurvat injuria: aut enim potentior te, aut imbecillior læsit: si imbecillior, parce illi; si potentior, tibi: nullum est argumentum magnitudinis certius, quàm nihil posse, quo instigeris

L. 3. de Ira
c. 6.

accidere: pars superior mundi, & ordinatio, ac propinqua sideribus, nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbinem: omni tumultu caret: inferiora fulminant.

Eo modo sublimis animus, quietus semper, & in statione tranquilla collocatus, intra se premens, quibus ira contrahitur, modestus & venerabilis est, & compositus, quorum nihil invenies in irato; quis enim traditus dolori, & furens non primam rejecit verecundiam? Quis impetu turbidus, & in aliquem ruens, non quidquid in se verecundi habuit, abjecit? Quis ullam partem corporis tenuit: quis lingua temperavit? Quis se regere potuit? Nemo certè, nemo unus omnium? Causam si velis, ea est, quòd ira, quæ sui impotens est, non arbitrio nostro; sed suo fertur: & hinc in animo turbata omnia, & in corpore etiam fœdata omnia: ut enim ille ipse Seneca, de turpitudine, quam vel ipsi corpori apprimat ira.

Ejus deformitate.

Non est ullius affectus facies turbator: pulcherrima ora fœdavit, torvos vultus ex tranquillissimis reddidit: liquit decor omnis iratos; & sive amictus illius compositus sit ad legem, attrahet vestem, omnemque curam sui effundet: si capillorum natura vel arte jacentium, non informis est habitus, cum animo inhorrescunt, tumescunt venæ, concutitur crebro spiritu pectus, rabida vocis eruptio colla distendit: tunc artus trepidi, inquietaque manus, totius corporis fluctuatio.

Ubi hanc corporis imaginem sub oculos posuit; tum quærit, quæ qualisve sit animi, & ait:

Qualem intra putas esse animum, cujus extra imago tam fœda est? Quanto illi intra pectus terribior vultus, acrior spiritus est, intensior impetus, rupturus se nisi eruperit: quales sunt hostium, vel ferarum cade madentium, aut ad cademeuntium, aspectus; qualia Poëta inferna monstra finxere succincta serpentibus, & ignea statu, quales ad bella excitanda, discordiamque in populos dividendam, pacemque lacerandam, teterrima inferum exeunt furie, talem nobis iram figuremus, flammâ luminâ ardentia, sibilo, mugituque, & gemitu, & stridore, & si qua his invisior vox est perstreptentem, tela manu utraque quatientem; neque enim illi tegere se cura est; torvam, cruentamque, & cicatricosam, & verberibus suis lividam, incessibus vesanis, offusam multa caligine, & incurfantem,

Ejus immunitate & furis.

incurfantem, vastantem, fugantemq, & omnium odio laborantem, sui maximè: si aliter nocere non possit, terras, maria, Cælum ruere cupientem infestam, pariter, invisamq, vel si videtur, qualis apud Vates nostros est.

Sanguinem quatiens dextrâ Bellona flagellum,

Aut scissâ, gaudens vadit discordia, Pallâ.

Aut si qua magis dira facies, excogitari diri affectus potest.

Certè ea iræ species etiam tantum objecta oculis, magnos in animo motus excitare potest, atque in ejus odium, fugamque impellere. Unde ut ait Sextius apud Senecam. Quibusdam iratis profuit, aspexisse speculum; perturbavit enim illos tanta mutatio sui, & quantum ex vera deformitate imago illa speculo percussa reddebat animus, si ostendi, & si in ulla materia perlucere posset, intuentes nos confunderet, ater, maculosusq; æstuans, & distortus, & tumidus,

Nunc vero tanta deformitas ejus per ossa, carnesq, & tot impedimenta, effluentis: Quid si nudus ostenderetur?

Profectò & rubore nos suffunderet, & dolore, & odio sui. Quid enim aliud ab effigie tam deformi, tam atra, tam horrida? Eam producamus in aliquo ex Antiquioribus.

Erit is| Maximinus Imperator ab ira impotens sui. Cum hostem se à Senatu appellatum intellexit (nam hoc Senatusconsultum audiit homo natura ferus) sic exarsit, ut non hominem diceret; sed belluam putares. Jaciebat se in parietes, nonnunquam ad terram sese sternebat, aliàs inclamabat inconditè, arripiebat gladium, quasi Senatum confossurus ipse, mox in se vertebat ensen, & ferrum jugulo apprimiebat, tum vestem regiam manu prensans discindebat, tum alios pugnis tundeat, afficiebatque verberibus, & nisi de medio recessisset adolescentulus, ejus filius, etiam & illi oculos erisset, & animam frustra reluctantem expressisset. Ita de illo Julius Capitolinus.

Ecce quæ irati, quæ furentis animi species, atque imago: accipe quæ etiam ab illo mala, & in corpus influant, & evadant ad animum: ea more suo, id est disertè explicat Seneca.

L. 2. c. 38.

IX.
Amalison-
gè gravissi-
mis.

Videndum, inquit, quàm multis ira per se nocuerit: alii nimio fervore rupere venas, & sanguinem supra vires elatus clamor egesit, & luminum suffudit aciem, in oculos vehementius humor egestus, & in morbos agri recidere: nulla celerior ad insaniam via est.

Aiacem in mortem egit furor, in furorem ira: mortem liberis, egestatem sibi, ruinam domui imprecantur, & irasci se negant, non minus quàm furiosi: amicisimihostes, vitandiq; carissimis: Legum, nisi qua nocent, immemores, ad minima mobiles: non sermone, non officio, aditu faciles.

Cap. 37.

Omnia per vim gerunt, gladiis & pugnare parati, & incumbere: maximum enim malum illos cepit, & omnia exuperans vitia: alia paulatim intrant; repentina, & universa vis hujus est: omnes denique alios affectus sibi subjicit: amorem ardentissimum vincit: transfoderunt itaque amata corpora, & in eorum, quos occiderant, jacuere complexibus: avaritiam, durissimum malum, minimumq; flexibile, ira calcavit, adacta opes suas spargere, & domui, rebusq; in unum collatis, injicere ignem: Quid? Non ambitiosus magno estimata projecit insignia, honoremq; delatum repulit: nullus affectus est, in quem ira non dominetur.

Lib. 9. c. 3.

Ecce quæ ab ira malorum eluvies, ecce quæ monstra, illi nihil impervium, nihil sacrum, jura omnia, sacra, profanaque, violat, pessundat, perdit, affectus consternationis plenus, ac nunquam sine tormento sui violentus: ut scitè Valerius Maximus.

Certè Alexandrum iracundia sua propemodum Cælo deripuit: nam quid obstitit, quo minus illuc assurgeret, nisi Lysimachus Leoni objectus, & Clytus hastâ transfixus, & Calistenes mori jussus, quia tres maximas vi-

torias totidem amicorum injustis cadibus victor perdidit: at unde & illos & hos perdidit? Utique ab iracundia insolentiore, cui etiam pro remedio erit ea omnia mala pervidisse, atque apud animum sedulò usurpasse, atque ad trutinam revocasse: sed & aliud est, quod oculis, & animo subjici velim, eorum scilicet exempla, dictave, qui & sui, & iræ fuerunt, & tam sui, quàm illius victores laureati

X.
Ab exem-
plis eorum,
qui iram re-
pesserunt.

Ex his producam profanos, Ethnicosque, ut Christianis pudorem injiciam, & ruborem. Marcum Catonem in balneo quidam percussit imprudens: quis enim illi sciens faceret injuriam? Postea satisfaciendi, Cato: non memini, inquit, percussum me: melius putavit non agnoscere, quàm ignoscere: nihil, inquis, mali post tantam petulantiam factum est? Immo multum boni: cepit Catonem nosse.

Seneca l. 2.
de ira c. 32.

Hæc ubi de illo Seneca, tum ista ad mores: magni animi est, injurias despicere, ultionis contumeliosissimum genus est, non esse visum dignum, ex quo peteretur ultio: multi leves injurias altius sibi demisere, dum vindicant: ille magnus & nobilis est, qui more magna feræ latratus minutorum canum securus exaudit: sæpe satius fuit dissimulare, quàm ulcisci: Notissima vox est ejus, qui in cultu Regum consenuerat: cum illum quidam interrogasset, quomodo rem rarissimam in aula consecutus senectutem, injurias, inquit, accipiendo, & gratias agendo.

Digna vox aulico, digna & grandævo sene, digna, quæ eat in sæcula, ætatesque consequentes, uti & ista Socratis, de quo aiunt colapso percussum, nihil amplius dixisse, quàm molestum esse, quod nescirent homines, quando cum galea prodire debeant. Sic injuriam in lusum jocumque vertit. Uti & Pisistratus, Atheniensium tyrannus, cui cum è convivis unus aliquis, isque ebrius, multa in ejus crudelitatem liberius & audacius dixisset, non succensuit, non in ejus punitionem exarsit; sed illud dumtaxat addidit, non magis illi se succensere, quàm si quis obligatis oculis in se incurrisset.

Seneca l. 2.
de ira c. 17.

Et hæc etiam in tyranno fuit animi moderatio, cui non absimilis fuit Dionis, quem cum monerent amici, ne malis hominibus parceret, néve Heraclidem periculosa inter Syracusanos factionis caput, diu pateretur in vivis esse, respondit.

Aliorum Ducum esse in arma, in ferrum incumbere, & vindictam de noxiis spirare; sui verò muneris esse iræ, invidiæ, aliisque animi passionibus mederi, ut qui in Academia idipsum fuisset meditatus.

Plutarch.
in Dionē.

Si hæc in Academia Philosophus; quid in Christi schola Christianus? A Dione redeo ad Socratem.

Is calce percussus à Sicario, & quidem in publico, monitusque ab uno è suis asseclis, ut hominem re-percuteret, pacato animo & suaviore voce adjecit: An si asinus mihi calcem impegisset, eum recalcitrarem? Minimè. Sed hæc, inquit, in Lyceo Philosophi, hæc in toga Academici: alia in pulvere martio miles; alia Imperator in purpura. Certè non alia, qui in hac, & illo sapere didicit. Audi quid de Philippo Macedone Erasmus.

L. 4. Apoph.

Unus aliquis linguæ petulantior, maledicta in Philippum Regem conjicere solebat, monitus is ab amicis, & aulicis ut relegaret in exilium, omninò renuit iis: quid ita? Ne, inquit, huc, atque illuc oberrans, inter plures malè de me loquatur.

At, inquiunt, illi, atque urgent. Agatur maledicus in malam crucem, sic enim & maledicere desinet etiam inter paucos, & vivere.

Neque hoc addit Philippus: iram continere, regium; delinquenti parcere, humanum; injurias contemnere, magnanimum. Regiæ profectò voces, & dignæ cedro.

Ab Heroibus illis antiquioris ævi, transeo ad Christianos: ex his erit Constantinus quidam vir Consularis, de quo Surius:

Hic, si fortè iræ motus persensisset, ista sibi dicere. Cessa ab ira, & animum vince. Et verba res ipsa sequebatur, inquit author vitæ.

Severus
Sulpitius
lib. 1. c. 4.

In avia solitudine per annos quadraginta, eoque amplius vixerant senes bini, de quibus vulgabatur solemne illud. Quod unum eorum sol nunquam vidisset edentem, alterum nunquam vidisset iratum: Quid è duobus mirandum magis? Certè postremum, quia primo longè difficilior: ori quippè facilius imponitur frænum, quàm animo, & nunquam irasci felicitatis est; iram excitatam reprimere, virtutis. & ita repressit S. Epiphanius, Cypri Episcopus.

Invitaverat hic Abbatem Hilarionem, & sub mensam illi obtulerat aviculam probè tostam. Cui Hilarion, non minus modestè, quàm ingenuè.

Ignosce, inquit, ô Præsul, ex quo monasticam vestem indui, nihil occisum gustavi. Victitabat nimirum radicibus, & herbis Cui Epiphanius.

Et ego, ex quo infulam, & pedum gesto, nunquam sum passus solem occidere super iracundiam, vel meam, vel alterius cuiusdam, qui mihi videretur subiratus. Ecce ut iram cohibent, extinguuntque viri Sancti, ne vel solem unum videant irati: nec mirum, sciunt enim, quàm invisâ superis Deoque sit ira.

Rufinus
l. 3. n. 21.

Invisam porrò disce ex solemni illo Agathonis Abbatitis pronuntiatio. *Iracundus, etsi mortuos suscitaret, non placet Deo propter iracundiam suam.*

II.
Ab Oratio-
ne.

Venio ad postremum iræ remedium; erit illud ab oratione, & supplici ad Deum prece, à qua ut præsens omnibus animi passionibus præsidium est; ita vel maximè insurgenti iracundiæ, cujus apprimè conficius Ammonas, inter Abbates à vitæ sanctitate nomi-

natus, annis omninò quatuordecim in avia Schytti cremo fuit, Deum assidue deprecans, noctu, diuque ut sibi gratiam daret iram superandi: ita pius ad Deum orator venit, radiit exorator. Quod illi, hoc & tibi, quisquis illi passioni fueris obnoxius. Deum ora, & iram sedaris. Extinguitur hæc oratione, ut ignis affusâ aquâ.

In vitis pp.
L. 3. libello
7. n. 30.

In Ægypti solitudine senex fuit, cui nomen David: hic operam suam locavit Agricola, homini in paucis iracundo, & qui bono seni pauculum in æstu diei quiescenti iratior dixit. *Cur non metis?* Cui ille cum respondisset; tantisper moror, dum defervescat æstus, & solis ardor. Cui agricola: *Surge, labora, & ardeant omnia:* tum illi senex: *& vis, ut ardeant?* Cui ille, *omninò ardeant, id volo.* Nec mora, Cælo vindice, arsere omnia; tum agricola facti pœnitens, ad alios senes, qui etiam inibi metebant, citatus venit, rogavitque ut Davidem senem optimum rogarent, ut Deum pro se, & sua messe, quæ ardebat, oraret, exoraretque. Cui David: enimverò petiit ipse *ut arderent omnia:* votis ab iracundia fufus Cælum annuit. Quid ultra velit? Quid expectet à Cælo? Instat nihilominus illi, ut ad Deum supplex accedat.

Accessit, stansque medius inter manipulos, quorum pars jam arserat, pars erat igni proxima, Deum oravit, & incendium stitit.

Habes in hoc exemplo, Amice Lector, & iracundiæ præcipitis pœnam, & simul etiam vim orationis: hanc usurpa sedulus, & iram extinxeris, ut ille senex incendium. Est enim ira animi æstuantis incendium, cui extinguendo remedium præsens est oratio.

TRACTATUS QUINTUS DE INVIDIA.

IN hoc vitium, ceu communem generis humani pestem, incurrerunt auctores & profani, & Sacri: è quibus ego pauca delibabo, eaquæ selectiora, quæ luci dabo, eo consilio, ut dum erit in oculis omnium, sit etiam in odiis.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa verba Sapientis: *Vita carniū, sanitas cordis, putredo ossium invidia.*
Proverb. c. 14. v. 30.

Fuit illud Sapientis oraculum petiit à corpore, cujus imprimis est cura, ut illi sit quàm optimè: est enim velut animæ domicilium à natura illi congenitum, cui ut benè sit, etiam illi benè sit oportet: sic igitur inquit, *Vita carniū, sanitas cordis:* si enim cor sanum sit, idest animus sanus, sanus inquam à passionibus, quæ illius quasi morbi sunt, & ipsa quoque caro sana ac vivida sit est necesse; maximè verò si is ab ira sanus sit, à livore, atque invidia: animus enim in corpus suum veluti transfundit hanc, vel illam affectionem, qua laborare cœperit: quod potissimum verum est in livore, atque invidia, à qua *putredo erit ossium:* Invidia enim ita carnem arrodit, atque exedit, ut ossa, quæ illius sunt pars longè durissima, ac solidissima, conficiat, atque tabefaciat. Et hæc explicatio litteræ valdè est consona, aliæ quas

subjicio aptæ moribus ritè formandis, inter quas hæc prima. *Sanitas cordis,* idest lenitas, ac mansuetudo corpori confert sanitatem, ac longævitatē, quam imminuit, atque incidit ira atque invidia: quod & natura docuit, & ipsa etiam animantium vita, quæ longæva esse solet illis, quæ bile & felle carent, uti Cervi.

Secundò *Sanitas cordis,* hoc est amor, & charitas etiam carni sensum affert ac sanitatem. Unde & illud Divi Augustini ad invidios: *Cognoscant omnes invidi, qui de aliorum tribulationibus gaudent, quia membra sunt putrefacta, & abscissa, & mortua, Serm. 17. de & ideo non habent sensum, & cum discedunt ab aliis diversis membris, non sentiunt, quia sine sensu sunt.* quod ut fufius explicet, adjicit illud:

Sensus noster, fratres, una fides est, & una charitas, una sanitas est: teneamus fidem tanquam sensum, teneamus charitatem tanquam sanitatem. Hanc tenet quisquis illam habet, hanc perdit quisquis est invidus.

Tertiò, *Sanitas cordis,* est rationis ac judicii sanitas: si enim sibi constet ratio, si judicium sanum sit, & iram sopit, & mollit invidiam: quia rationes objicit, quæ hanc, & illam aut leniant, aut extinguant: quod dum faciunt, & vitam ipsi corpori tribuunt, & sanitatem.

D. Gregorius qui omnia ferè transfert ad mores, per carnes, quæ molliculæ sunt, intelligit virtutes, quæ debiliores sunt; per ossa verò, fortia facta virtutum, quæ tamen ipsa livoris atque invidiæ vitio etiam depereunt. *Ossa,* inquit, *per invidiam putrefcere, est quadam etiam robusta deperire:* Et hæc pauca sufficiant.

3. Partis
Pastor.
Admon.

sufficient ad exponendum illud Sapientis effatum, ex quo nonnullas deducam quæstiones, & in alios atque alios paragraphos dividam.

§. I.

Quid sit Invidia?

Definitio-
nes.

Lib. 2. Top.

Super Psal.

104. v. 25.

2. 2. Qu. 36.

Art. 1.

Invidia Philosopho, est tristitia in apparenti felicitate alicujus.

D. Augustino, est odium felicitatis alienæ. Doctori Angelico, est tristitia de bono alterius, in quantum æstimatur diminuere gloriam propriam.

Hoc vitio nihil abjectius, adeoque in altos animos non ascendit; sed in viles animas delabitur, atque in iis locum invenit: nihil etiam stultius, quam etiam bonis tristari ac cruciari; cum non debeas angere nisi malis, vel tuis, vel etiam alienis: bonis verò nunquam.

At invidio alienum bonum, ipsius quodammodo malum est. quo quid stultius? Quid etiam miserius? vitia reliqua bonum aliquod præsupponunt, quod etsi semper falsum in genere moris, verum tamen est subinde in ordine naturæ: sic avaritia opes spectat; luxuria blandæ carnis voluptates; gula illecebras linguæ, palatiquæ irritamenta; superbia honores intuetur, altaque ambit nomina, & auram haurit popularem: verbo uno suum cuique vitio bonum est, quo delectetur. Invidia sola solis malis pascitur, & torquetur bonis, & quod aliis optat, jam sibi habet malum. Quid eo miserius?

Hæc porrò miseria, hæc invidiæ infelicitas quanta quanta est, sese explicabit magis, cum etiam per descriptiones, appellationesque metaphoricæ, faciem explicarit suam, oculisque intuitum objecerit.

Descriptio-
nes:

I.

Fumus gloriae.

Plutarcho, *Invidia fumus est gloria*: ut enim flammam primò emicantem multus comitatur fumus, qui tamen paulatim evanescit invalescente jam atque sese explicante flamma; sic res arduas, res egregias aggredientem, initio premit invidia, donec aucta gloria, invidiæ fumum discutiat, atque dissipet, ut flamma solet, ignisque luculentior.

II.
Umbra felicitatis.

Invidia umbra est, cui evenit quod lumini: ubi enim nullum lumen est, ibi & nulla umbra: sic ubi nulla felicitas, ibi quoque nulla est invidia; at ubi multa prosperitas, ibi multa sit invidia est necesse.

III.
Ærugo amicitiae.

Periandro, *invidia morbus est, atque ærugo amicitiae*: ut enim ærugo etiam ferrum lento dente arrodit, atque consumit; sic & amicitiam invidia; nec illam tantum, sed & invidi animam atterit: dumque amicitiae lucem splendoremque adimit, invidio & vires aufert, subinde & vitam: adeò sibi ipsi noxia est invidia.

IV.
Oculorum error.

Actio Syncero, viro ut primæ suos inter nobilitatis; sic & ingenii: *invidia error est oculorum*

In conspectu Frederici Regis, cum esset inter Physicos injecta fortè ea quæstio, quid præcipuè conducere oculorum perspicuitati? Cum hi fœniculi afflatum dicerent, illi vitri usum, alii aliud: *Ego verò, inquit, invidiam aio.*

Hic stupere, qui aderant medici, hominem ride-re, exhibere; adeò ut auditoribus etiam derisui haberetur, & esset. Tum ipse: *Annon invidia majora omnia & pleniora videre facit?*

Quid autem oculis magis præsentaneum, quam ut vis ipsa aspiciendi major reddatur, atque vegetior: at illud facit invidia, facit & invidus, cujus oculo, ut canit Ovidius,

Fertilior seges est alienis semper in agris,

Vicinumq; pecus grandius uber habet.

At unde fertilior illa? Unde & hoc grandius? error est, & error oculorum: at rursus unde & error ille? Utique ab invidia, atque ab invidio, cui aliena felicitas, sua videtur sterilitas, & bonum alienum, ut suum malum aspicit, qui gravis est error, oculo-

rum, ac mentis insanæ delirium: amplius aliquid dico, & gravius, *Tormentum animi*, quod quantum sit, expressit Poëta cum cecinit.

Invidia Siculi non invenere tyranni

Tormentum majus. Hi certè adinvenere alia atque alia tormentorum genera, quibus miseros mortales torquerent: Catastas, equuleos, rotas, Cruces, ferrum, & ignes, & quidquid ab illis immane atque efferum: sed hæc qualiacumque fuerunt, corporis fuere tormenta, non animi: hic inter illa etiam liber, etiam suus. At invidiæ tormentum animi est, hunc impetit, cruciat, perdit.

Alia luteam corporis molem quatunt; at invidia ad spiritum evadit, ad immortalem animum penetrat, eumque miris modis angit, atque excruciat: ut proinde nullo alio tormento opus sit, quam illo, quod sibi facit invidia.

Cum quidam apud Agidem Temistocli dicerent esse nonnullos alienæ familiæ, qui sibi inviderent, scitè respondit.

Geminam habebunt molestiam, quia & sua ipsorum mala eos discruciabunt, atque insuper tum meis, tum amicorum meorum bonis torquebuntur, satisque pœnarum dabunt, etsi ulciscatur nemo: nempe sibi ipsi tormentum est invidia, tormentum & invidus: aliudne quære, illud plus satis; quia domesticum, quia in intimis animæ penetralibus, hæc arrodit, tacito dente, perennibus curis, ut vestimentum Tinea solet.

Isaias Vates cum in seipso & agnosceret & amaret ingentia Dei beneficia; simul etiam agnovit & astupuit ea ipsa invidorum fuisse supplicia: Ecce in- quiebat, *Dominus meus Auxiliator meus, quis est qui condemnet me?* tum subdit. *Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos.*

Tinea, inquam, hoc est livor, atque invidia; hæc generatur ex alienis bonis, ut è vestimento tinea. Qui porrò illius morsus, accipe ex D. Cypriano; sic olim in libro, quem inscripsit de zelo, ac livore.

Qualis est animi tinea zelare in altero vel virtutem ejus, vel felicitatem, id est odisse in eo vel merita propria, vel beneficia divina, in malum proprium bona aliena convertere, illustrium prosperitate torqueri, aliorum gloriam facere suam pœnam.

At hoc omne facit invidia, quæ judice D. Chrysologo hostis est intestinus, adeoque timendus vel maximè: cum de foris est inimicus, arceri potest, excludi potest; at cum intus est, non potest: animum enim occupat, & ipsam cordis arcem, in eaque susque, deque vertit omnia.

Invidia, inquit, intestinus hostis, non carnis quatit muros, non elidit septa membrorum; sed in ipsam cordis arietat arcem, & antequam viscera sentiant, ipsam dominam corporis animam prædorat, & adducit exclusam.

Fuit Antiquis inter bellicas machinas, ea quæ vulgò audit *Aries*, hac muri impeti soliti, validè concuti, atque everti, tum iis everfis ac dirutis, assultus fieri à milite, vastari, perdiq; omnia; nec enim jam miles, sed prædo, cui omnia præda sunt, etiam ipsa civium capita. Quæ in capta jam urbe, à milite videris, eadem in anima ab Invidia, ceu hoste intestino: ubi in cordis arcem arietat illa; ubi eam conquassarit, atque everterit, ubi per alios, atque alios passionum assultus vim fecerit, ubi penetrarit intima, tum omnia diripit ceu avidus prædo, omnia dico, hoc est omnem Virtutum supellectilem, omnes congestorum meritorum acervos, bona omnia spiritalia, tot annorum curriculis parta, rapit, abripit, & nudam relinquens animam, ipsam quoque captivam abducit, atque in miserabilem peccati servitutem redigit; imò quod magis exhorrescas eam miris modis excruciat, ut carnifex solet.

Spectasti, benevole Lector, sub immitti tortoris manu gementem ac fatiscentem reum, & ingemisti: specta

V.
Tormentum
animi.

VI.
Tinea cor-
dis.

Cap. 50. v. 9.

VII.
Hostis in-
testinus.

VIII.
Carnifex,

specta modò ab invidia, ceu carnifice, subactam animam, & contremisce. atque etiam alienis malis condolare disce. Condolebis certè, si vel aure tantum excipias, quæ de invidia Orator aureus. Describit hic eam, quæ à vitiis omnibus est carnificina: sed vel maximè, quæ est ab invidia: illum audi. Sic olim è pulpito, sic è Cœlis modò.

Chrysologus
serm. 172.

Omnia quidem vitia ad suorum semper intendunt, & prosiliunt læsionem: sed suos semper amplius invidia consumit: Invidia suorum carnifex semper existit, extendit sensus, torquet animos, discruciat mentes, corda corrumpit. & quid plura? Hanc qui receperit, sua sustinet sine fine supplicia, quia in se domesticum semper diligit habere torrorem.

Quis ibi malorum finis? Vbi alterius bonum pœna est? Vbi cruciatus est aliena felicitas? Malum multiplex: quot sunt prosperitates hominum, tot sunt tormenta invidorum. Hactenus D. Chrysologus, à quo redeo ad D. Cyprianum: nam & huic quoque carnifex est, tortor est; ait enim: invidum velut quosdam petori suo admoveere carnifices, cogitationibus & sensibus suis adhibere tortores, qui se intestinis cruciatibus lacerent, qui cordis secreta malevolentia ungulis pulsant.

Ecce miserabilem carnificinam, & quidem perennem, quam ut velis effugere, non poteris, quia te non potes fugere: tu tibi hostis, tu carnifex: eundem audi Cyprianum.

supra

Vicumque fueris adversarius tuus tecum est, hostis semper in pectore tuo est, pernicies intus inclusa est, ineluctabili catenarum nexu ligatus, & victus es, zelo dominante captivus es, nec solatia tibi ulla subveniunt: imò nec subvenire possunt; quia ut rectè ille ipse S. Præsul.

IX.
Calamitas
sine remedio.

Calamitas sine remedio est, odisse felicem: esse autem sine remedio; imò & sine termino demonstrat, comparatione facta cum aliis malis, ac sceleribus.

Mala cetera, inquit, habent terminum, & quodcumque delinquitur, delicti consummatione finitur.

supra

In adultero cessat facinus perpetrato stupro: in latrone conquestus scelus homicidio admissio: & prædoni rapacitatem statuit præda possessa: & falsario modum ponit impleta fallacia: zelus, & livor, terminum non habet, permanens jugiter malum, & sine fine peccatum.

X.
Infernus.

Psalm. 17.
v. 6.

Addo & pœna sine fine, quia inferni pœna; imò, & velut infernus ipse. David à Saule ejusque milite gravius vexatus, erupit in illud, dolores inferni circumdederunt me.

Cant. c. 8.
v. 6.

D. Augustinus legit: dolores invidiæ, dolores: inquam, non, qui in Davide; sed vel maximè, qui in ipsis invidis, in Saule & persecutoribus, qui invidiæ stimulis, ceu inferni doloribus, excruciabantur. Nec mirum; quia ut rectè Sapiens: Dura sicut infernus emulatio: non enim minus pungit invidia, quàm infernus. Inferni ergastulo clausus tenebatur dives epulo: nec tamen inde quicquam de sua invidia remittebat: imò hujus stimulis magisangebatur, quàm ipsis inferorum incendiis.

Quod ipsum tacitè insinuasse videtur ipsius ad Abrahamum oratio: sic enim ad illum.

Luc. c. 16.
v. 24.

Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

Expende, Amice Lector, has voculas: mitte Lazarum, & mecum inquire cur non potius postulaverit, ut sibi liceret ascendere ad Lazarum; quàm ut Lazarus juberetur ad se descendere, cur non dixerit. Mitte me ad Lazarum; sed mitte Lazarum ad me?

Serm. 122.

D. Chrysologo hæc placuit ratio, quia potius optabat Lazarum secum esse miserum, quàm se cum Lazaro beatum, & aliena gloria magis illum cruciabat, quàm propria pœna: & hoc quidem ex ipso invidiæ genio, quem S. Præsulis oratione excipe. sic ille:

Quod agit dives, non est novelli doloris, sed livoris antiqui: zelo magis incenditur, quàm gehennâ: est grave illis malum, est illis incendium non ferendum, quos aliquando habuere contemptui, videre felices.

Adhuc divitem malitia non deserit, quem jam possidet pœna, qui non se ad Lazarum duci postulat; sed ad se Lazarum vult deduci. Quod invidis, hoc & demonibus, è quibus non pauci in medio aëre, Cœlum inter, & terram habentur quàm pessimè, uti sentiunt è Theologis plerique, qui & quærunt cur à Deo, seu iudice, seu etiam vindice, hic locus sit illis ad supplicium destinatus, ac non potius in imis terræ visceribus? Rationes proferuntur quàm plurimæ, è quibus hæc ad rem, de qua mihi quæstio.

In 4. sent.
d. 45.

Ut diaboli, quasi medii inter beatos, qui jam triumphant in patria; & justos, qui peregrinantur in via, utrisque invideant, & invidendo torqueantur magis. Et hæc ratio D. Bernardo placuit.

Diabolus, inquit, in pœnam suam locum in aëre medium inter Cœlum, & terram sortitus est, ut videat, & invideat, ipsaq; invidia torqueatur. Ecce tormentum inferni; imò & infernus ipse, quem patientur invidi etiam in tota quanta quanta erit æternitate.

§. 2.

Quæ invidi facies? Quæ invidiæ Symbola?

Invidi faciem suis coloribus eleganter depinxit D. Cyprianus, & quasi ad vivum sic expressit.

Invido vultus minax, torvus aspectus, pallor in facie, in labiis tremor, stridor in dentibus, verba rabida, effrenata convitia, manus ad cadis violentiam prompta, etiamsi à gladio interim vacua, odio tamen furiosa, furia mentis armata.

De Zelo & livore.

Ecce quæ illi corporis species, quæve & animi: in hoc odium, rabies, & furor effrenis, in illo horrida omnia, quæ etiam nobis sub oculos posuerunt Antiquiores Sophi, aliis atque aliis invidiæ Symbolis: cum enim ea in seipsa vix posset satis exprimi, expressa est in Symbolis, veluti mutis quibusdam imaginibus, è quibus hæc fuit Alciati

Squallida vipereas manducans fœmina carnes,

Cuiq; dolent oculi, quaq; suum cor edit.

Quam macies, & pallor habet, spinosaq; egestas.

Invidiam effingit, atque ut fœminam habet; ex genio utique illius sexus, qui mollis est, atque abjectus, nihilque retinet altioris animi: uti nec invidia, quæ non cadit in viriles animos; mollis quippe, abjectique ingenii est, aliis bonum, quod possident invidere, de eoq; mœrere, ac tristari; è contra alienæ fortunæ, bonoque applaudere, ingentis est animi, & omni fortuna altioris.

Pingitur deinde invidia *squallida*, quia ab ea non nisi squallor in veste, non nisi pallor in ore.

Vipereas manducat carnes, unde & tota est viperea; imò & vipera. Fertur vipera non nasci, non prodire in reluctantes auras, nisi effracto matris utero, quod ipsa arroset, atque effregit.

Ita dum vitam accipit, matri aufert, in eam injuria, atque immitis.

Quod vipera, hoc & facit invidia: pascitur illa carnibus, easque manducat, ac vorat, dum aliorum adversa fortuna nutritur, & contra prosperitate alterius contabescit: hinc etiam illi *dolent oculi*, si quando in aliorum felicitatem inciderint: nec oculi tantum dolent; sed & *Cor ipsum*, quod tacito dente rodit, editque invidus.

Et hinc illi lurida, tristisque *macies*, hinc pallor in ore, & squallor in corpore, & *spinosæ egestas*. Spinosa appellat Alciatus, quia invidia suis aculeis, ut spinis, pungitur ac cruentatur: quot enim invidus in alio bona viderit, tot sibi spinas infligit, & quam in aliis opulentiam senserit, in se putabit egestatem. In hoc uno infelix ac miserabilis; imò

imò & mortalium omnium infelicitissimus, vel ex eo certe, quòd alii suis solùm calamitatibus doleant: hi verò præter sua mala, etiam bonis alienis contristari pergant, ut scitè advertit Theophrastus.

Et hæc pro ea quam Alciatus effinxit invidiæ imagine. Aliam nobis objecit Piërius in Hieroglyphicis, cùm invidiam *Hydra* specie significari voluit. Fuit *Hydra* monstrum multiceps, in quo edomando plurimum laboravit Hercules, nec minus in domanda invidia sudabit Christianus Heros, ex eo quod tot renascantur capita, id est tot vitiorum monstra, quot amputantur.

Vis nosse, quæ monstra? Sævities, ira, contumelia, cædes, incendia. Hi quippe invidiæ sunt partus, hæc & germina, ceu *Hydra* illius capita, quæ amputare vix in alium cadit quàm in Herculem, id est, Heroëm Christianum.

Hom. 44.
in Matth.

D. Chrysostomo, aliud est invidiæ Symbolum, videlicet *Scarabæus*. Insecti genus est teneras habens pennas, & ob id crustâ tectas, stercore potissimum se alens: quo enim potius utatur alimento? Ex fimo natus cùm sit, fimo gaudet, fimo nutritur, & stercore.

Quod *Scarabæus*, hoc & invidus: aliorum malis pascitur, adversamque in aliis fortunam pro delitiis habet, quod summæ genus est miseriæ, summæ & dementiæ.

Huic Symbolo affine est illud D. Nazianzeni, cui invidia dicitur & est veluti *musca*: ut enim hæc involat in vulnera, iisque incubat: sic & invidus aliorum fatis adversis insidet, iisque mirè oblectatur, in eo non absimilis *vulturi*, qui D. Basilio est & ipse invidiæ Symbolum.

Lib. 10. c. 6.

Est *vultur* avis rapax, & carnivora, quæ mirum quantum jam putrefactis delectatur, & eò quidem, ut ex Plinii sensu, atque sententia vultures, biduo, triduove ante congregari soleant, ubi futura sunt cadavera, crederes ea præsentire; de hoc ita Virgilius.

Lib. 6.
Æneid.

Rostroq; immanis vultur obunco

Immortale jecur tundens. Ab illa porrò immanitate atque voracitate, vultures à Græcis non invenustè dicti sunt *sepulchra animata*, quòd cadaveribus sint, quod sepulchra.

Quod *vultur*; hoc & invidus: ut enim ille ad maleolentia corpora, præteritis amœnis, atque odoriferis locis, ferri solet: & sicut *muscæ* prætervolantes sana corpora, ad ulcerosa festinant: sic & invidi splendida & magna præclarè facta intuentur quidem obliquo oculo: putria tamen invadunt, & iis pascuntur improbè. Ita D. Basilus de invidia.

Lib. 2.

Rationem si quæras, ea petitur à duplici capite. Primum est fortunæ gratia, favor, ac felicitas: *asidua eminentis fortunæ comes invidia est*, altissimiq; adhærescit, inquiebat olim Velleius: *intacta invidia media sunt, ad summa ferè tendit*, ut scitè Livius.

Lib. 4. c. 7.

Alterum hujus mali caput est ipse invidiæ genius, ipsaque malignitas invidorum, qui ut rectè Valerius: *Divites sunt alienis jacturis, locupletes calamitatibus, immortales funeribus: nullaq; tam modesta felicitas, quæ malignitatis & invidia dentes vitare possit.*

§. 3.

*Quæ Cælo, quæ terris mala importaverit
Invidia?*

Serm. 172.

DE his & illis aureo stylo D. Chrysologus: *Invidia*, inquit, *cælum tentat*, ibi enim *diabolum* fecit ex Angelo: urit terras, quæ utique paradisi nobis amœna flammeo custode seclusis: Reges urget, quia hæc Herodem in coævos Christi sic compulsi deservire, ut ante lac, quàm sanguis teneris funderetur ex membris: *Charitatem violat*, nam hæc Caim reddidit fratricidam, & innocuam adhuc terram novi sanguinis cruore perfudit, vastat populos; namq; Iudeos, hæc (si dici fas est, si ca-

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

pit sermo) fecit esse *Deicidas*: *Deicidas* diximus, non quòd pervenit: sed quòd facinus hoc tetendit: in Christo enim Iudæi, non hominem tantum, sed Deum, Filium Dei conati sunt opprimere.

Hactenus D. Chrysologus de invidiæ malis, damnisque immanibus, quæ vel terris, vel ipsis etiam Cœlis importavit invidia. De hac quoque D. Cyprianus, & ipse quoque altiore stylo.

Videamus, inquit, unde zelus, & quando, & quomodo cœperit: *facilius enim à nobis malum tam perniciosum vitabitur, si ejusdem mali origo, & magnitudo noscatur.*

Hinc *diabolum* inter initia statim mundi, & perit primus, & perdidit: ille dudum Angelica Majestate subnixus, ille Deo acceptus, & carus, postquam hominem ad imaginem Dei factum esse conspexit, in zelum malivolo livore prorupit; non prius alterum deficiens instinctu zeli, quàm ipse zelo ante defectus, captivus antequam capiens, perditus antequam perdens, dum stimulante livore hominè gratiam data immortalitatis eripit, qui ipse quoque, quod prius fuerat, amisit.

Hæc ubi de malignâ illâ Angeli invidiâ pronuntiavit S. Præsul, tum exclamat.

Quale malum est fratres dilectissimi, quo Angelus cecidit, quo circumveniri, & subverti alta illa, & præclara sublimitas potuit, quo deceptus est ipse, qui decepit.

Postquam extulit ea, quæ in Cœlos ipsos exulit invidia, tum delabatur ad alia, quæ in terras emisit, & sic de illis.

Exinde invidia grassatur in terris dum livore periturus, magistro perditionis obsequitur, dum *diabolum* qui zelat, imitatur: sicut scriptum est: *invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum.*

Imitantur ergo illum, qui sunt ex parte ejus: hinc nova fraternitatis prima odia, hinc parricidia nefanda cœperunt, dum Abel justum Caim zelat injustus, dum bonum malus invidia & livore persequitur: tantum valuit ad consummationem facinoris emulationis furor, ut nec charitas fratris, nec sceleris immanitas, nec timor Dei, nec pœna delicti cogitaretur.

Injustè oppressus est, qui justitiam primus ostenderat: odia perpeffus est, qui odisse non noverat, occisus est impiè, qui moriens non repugnabat.

Hæc ubi dixit de immani illa in fratrem invidia, odio, cædeque, tum descendit ad germanos alios, quorum unum in alterum quoque livor excitavit.

Et quod, inquit, Esau fratri suo Iacob inimicus exstitit, zelus fuit: nam quia hic benedictionem patris acceperat, ille in odium persecutionis, facibus livoris exarsit.

Ubi ista de Jacobo, & Esau: tum subjicit ea, quæ de Josepho & fratribus, & ait: *Et quod Iosephum fratres vendiderunt, causa vendendi de emulatione descendit: postquam id, quod sibi in visionibus per spiritum fuerit ostensum, simpliciter ut fratribus frater exposuit, in invidiam malivulus animus erupit.*

Quæ invidia fratres in fratrem innoxium commovit, etiam intra domesticos parietes: eadem in aula Saulem in David, de quo etiam ille ipse Cyprianus, qui livoris exempla in unum veluti fasciculum coëgit: sic enim de illo.

Saül quoque Rex ut David odisset, ut persecutionibus sæpe repetitis innocentem, misericordem, miti lenitate patientem necare cuperet; quid aliud quàm zeli stimulus provocavit? Ejus porrò zeli, ac livoris, hæc causa fuit unica.

Quia Goliatho interfecto, & ope, & dignatione divinâ tanto hoste deleto, populus admirans, in laudes David, predicationis suffragio profiliit: Saül simultatis, atque insectationis furias de livore concepit. Malus omninò fœtus, pejor & partus, quia livoris atque invidiæ, cujus ratio unica, fuit aliena virtus ac felicitas, ut scitè etiam notavit D. Gregorius

Saül, inquit, Davidem subditum lanceam intorquendo persequitur, quia quem magis quotidie augeri virtutum

Rx

successibus

successibus sensit, ultra se excrefcere expavit: & hæc, quia expavit in iras abiit, excessit in odia, in arma proruit, & ferrum in Davidem intorsit, adeò verum illud Aristotelis, invidiam Antagonistam esse fortunatorum, contra quos eò magis incurrit, quò fuerint illi magis fortunati, quod scitè notavit D. Cyprianus, cujus illud est effatum longè verissimum.

Lib. de zelo & livor. Quando ille, cui invidetur, successu meliore profecerit, tantò invidus in majus incendium, livoris ignibus inardescit.

Et hoc ipsum est quod jam in sacris paginis ac historiis vidimus, ac legimus: spectemus etiam in profanis; in Caio Caligula, cujus invidia ac malignitas eò evasit, ut nihil ferret, quod in aliquo fuisset illustre: adeò illum commovebat livor, atque invidia, de quo ita Suetonius.

Suetonius in Caligula c. 34.

Dejecit statuas virorum illustrium: cogitavit de abolendis Homeri carminibus; sed & Virgilii, & Titi Livii scripta, & imagines paululum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amoverit.

cap. 35.

Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit, torquato torquem, cincinnato crinem, Cneio Pompeio stirpis antiquæ Magni cognomen: ita nihil in alio patiebatur gloriosum, nihil excelsum, & hoc, quia, aliorum gloriam suam rebatur esse dedecus; & sublimitatem, suam existimabat esse demissionem; imò & aliorum pulchritudinem, suam sibi fingeat esse turpitudinem. Inde uti notavit ille ipse Suetonius: *pulchros, & comatos quoties sibi occurrerent occipitio raso deturpabat.* Et Ptolomeum ipsum accersitum è regno, & exceptum perquam honorificè, non alia de causa repente percussit, quàm quod edente se munus; ingressum spectacula, convertisse hominum oculos fulgore purpureæ abolæ, animadvertisset: adeò alienæ gloriæ impatiens invidia, quam & inde etiam prodidit effectum: die quodam, Porio ob prosperam pugnam servum suum manu mittenti, cum fortè studiosius plausum esset, ita se proripuit è spectaculis, ut calcata lacinia togæ, præceps per gradus iret indignabundus, & clamitans populum ex re levissima plus honoris gladiatori tribuere, quàm sibi. *Adeò familiare est hominibus omnia sibi ignoscere, nihil aliis remittere, & invidiam rerum, non ad causam; sed ad voluntatem, personasq; dirigere, ut in simili aiebat Velleius Paterculus.*

Lib. 2.

Quæ Caligulam occupavit invidia; eadem & Antigoni, Macedonia Regem: hic cum per somnium vidisset Mithridatem auream messem demetere, eum interficere decrevit, cumque hic demetrio filio aperuisset, atque jurejurando adegisset, nec ei revelaret Demetrius, qui Mithridatem amabat impensius, unà cum illo apud mare deambulans, hastæ cuspide scripsit in littore: *fuge Mithridates.*

Plutarch. in Apophtheg.

Quod cum is planè percepisset, in pontum fugit, ut ab invidi insidiis & malevolentia fugeret, probè conscius ab invidiâ nihil esse tutum, si Cælos illa movere non possit, acheronta movebit, & verò etiam aliquando movit.

Viderant olim è Philosophis duo, iiq; magi, D. Antanium Eremicolam, hominem imperitum, ac sine litteris virum, omnes tamen in sui cultum, atque admirationem rapere, fierique ad eum ingentes undique omnium ordinum concursus, longè majores, quàm unquam in Licæo. Viderant, inquam magi illi, atque inviderant. Quid deinde? Suis illum præstigiis, ac circumventionem magica, si minus è vivis; saltem è cellula sua deturbare conantur: quod ut faciant, dæmones immittunt, qui Dei famulam infestent, qui fugent, qui perdant: sed irritò conatu, eos enim vel solo Crucis signo, vel oratione in fugam agebat Antonius. Redibant interim nequissimi illi spiritus ad eos, à quibus in virum Dei immissi erant, tum immittebantur prioribus

potentiores, ac vehementiores, qui impetum facerent; sed in cassum omnia: frustra es livor, frustra & artes magicæ, & omnis erebi furor, quod cum iterum, iterumque advertissent Philosophi, primum mirari, deinde amare, tum laudare, mireque extollere vim Crucis, & Christianæ Religionis potentiam etiam inferis ipsis superiorem, denique & eam votis omnibus ambire, arctèque deinceps complecti. Tantum apud eos valuit vel Antonii patientia, vel monasticæ vitæ sanctitas, vel Crucis amor, ac potentia, cui cessit livor omnis, cessit & invidia, palmamque concessit. Ita Cassianus.

§. 4.

Afferuntur nonnulla adversus invidiam Remedia.

EX his aliqua producam pro illis, qui aliis invident, & invidendo ringuntur: ut & invidere desinant, & invidia sua cruciari.

Aliqua deinde etiam pro iis, quibus invidetur vel benignior aliqua fortunæ gratia, ac felicitas, vel etiam ipsa virtus, quæ tamen extra teli, id est invidiæ jactum esse debuerat, non est tamen hominum vitio, & malevolentia, à qua si quis patiatur, invidiæ jaculis scutum opponat, quod sibi olim Seneca: quod sapienti, imò & quod ipsis, ut ait Diis. Virtute sua se involvat: *Hæc dicet, cui sapientia con-*

I. Remedium.

rigit. Odisse & laceffere Virtutem bonæ spei ejuratio est. Nullam mihi injuriam facitis, sicut ne Diis quidem hi qui aras evertunt; sed malum propositum apparet, malumque consilium, etiam ubi nocere non potuit, sic vestras hallucinationes fero, quemadmodum Juppiter opt. max. ineptias Poëtarum, quorum alius illi alas imposuit, alius cornua: alius adulterum illum induxit & abnoctantem: alius sævum in Deos, alius iniquum in homines, alius raptorem ingenuorum, corruptoremque, & cognatorum quidem: alius parricidam, & Regni alieni, paternique expugnatorem: quibus nihil aliud actum est, quàm ut pudor hominibus peccandi demeretur, si tales Deos credidissent.

L. de beata vita c. 26.

Hæc ubi pronuntiavit Seneca de Sapiente, in quem incurfat invidia: tum ista de seipso.

Præbui ego aliquando Aristophani materiam jocorum: tota illa Comicorum Poëtarum manus in me venenatos sales suos effudit. Illustrata est virtus mea, per ea ipsa, per quæ petebatur. Produci enim & tentari expedit, nec ulli magis intelligant, quanta sit, quàm qui vires ejus laceffendo senserunt. Duritia silicis nulli magis nota, quàm ferientibus nota est. Præbeo me non aliter quàm rupes aliqua in vadoso mari destituta, quam fluctus, non desinunt, undecumque noti sunt, verberare; nec ideò aut loco eam movent, aut per tot ætates crebro incurfu suo consumunt. Assilite, facite impetum, ferendo vos vincam. In ea, quæ firma & insuperabilia sunt, quidquid incurrit, malo suo vim suam exercet. Proinde quarite aliquam mollem, cedentemque materiam, in quam tela vestra figantur.

Cap. 37.

Hæc apud Senecam Sapientem, qui sibi inde animos facit, & hoc quasi clypeo, adversa seu invidiæ, seu malevolentia tela excipit ac retundit.

Venio ad remedia, quæ invidis velim esse in oculis, ut absit à corde omnis invidia, quia quæ ferè est de alieno bono, bono, inquam, hujus ævi, ac temporis, pro illius remedio erit amor æternitatis, & celestium bonorum, quæ sine ullo invidiæ nævo, & appetuntur, & possidentur.

Id remedii suggessit D. Gregorius Pont. Max. in ea verba, *parvulum occidit invidia.*

Parvulus est, inquit, qui invidiâ occiditur, quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret: tum

Lib. 5. in Job c. 3.

adjicit

adjicit & doloris illius causam, & simuletiam remedium, & sanè percommode, si enim malo mederi velis, ut illius causam noveris oportet: sic igitur de illa. *Difficile est, ut hoc alteri non invidet, quod adipisci alter exoptat, quia quidquid temporaliter percipitur, tantò sit minus singulis, quantò dividitur in multis, & idè desiderantis mentem livor excruciat, quia hoc quod appetit, aut funditus alter accipiens adimit, aut à quantitate restringit.*

Hæc ubi extulit de invidiæ causa, fonteque livoris: tum adjicit quid adversus illam sit remedii, & sic inquit.

II Remedium.

Qui ergo livoris peste plenè carere desiderat, illam hereditatem diligit, quam cohæredum numerus non angustat, quæ & omnibus una est, & singulis tota, quæ tanto largior esse ostenditur, quantò ad hanc percipientium multitudo dilatur: imminutio ergo livoris est affectus surgens interna dulcedine, & plena mors ejus, est perfectus amor æternitatis, rationem hanc addit: nam cum mens ab ejus rei appetitu retrahitur, quæ accipientium numero partitur, tantò magis proximum diligit, quantò minus ex profectu illius sua damna pertimescit: quæ si perfecte in amore celestis patriæ rapitur, plenè etiam in proximi dilectione sine omni invidia solidatur, quia cum nulla terrena desiderat, nihil est quod ejus erga proximum charitati contradicat.

III Remedium.

Hactenus S. pontifex, qui & aliud quoque insinuat remedium. Est illud *Charitas*, quæ non amulatur: id est non invidet. Quis enim invideret? Invidiæ fomes imò & origo, sunt duæ illæ voculæ, *meum*, & *tuum*: nec hoc, nec illud aspicit Charitas; sed tantum quæ unius Dei sunt: & hinc nulla ei cupiditas, adeoque, & nulla illi invidia: ut enim scitè D. Gregorius. *Quidquid in hoc mundo concupiscimus, hoc proximo invidemus: Quod si nihil concupiscimus, certè & nihil invidemus; invidiæ enim origo est concupiscentia, quæ ubi exulat, regnat charitas, regnat & voluntas bona, quæ ubi est, facit sic adversa alterius sicut nostra pertimescere, sic de prosperitate proximi, sicut de nostro profectu gratulari; aliena damna nostra credere, aliena lucra nostra putare.* Ut ille ipse S. Pontifex, qui & illa vocula, *gratulari*, innuit & aliud remedium, nempe gaudium de proximi bono, seu illud fortunæ sit, seu naturæ, seu etiam virtutis.

Hom. 3. in Evang.

IV Remedium.

Vidit antiquitas, atque damnavit Ephesiorum facinus, quo Hermodorum, hominem frugi urbe ejecerant, adjicientes putidum illud, atque infame.

Strabo l. 14. Georg.

Nostrium nemo frugi sit, sin minus alibi, & cum aliis. Quod & damnavit Heraclitus Philosophus: qui vel ex eo pronuntiavit illud: *Dignos esse Ephesios omnes qui è furca penderent, ut qui nec frugi vellent esse ipsi, nec inter se alium frugi esse paterentur.*

2. Apoph.

Non sic apud Plutarchum *Prædaretur*: Hic cum inter trecentos Consiliarios electus non fuisset, è comitiis domum rediit lætus, & gaudens, dicensque cum risu. *Se mirè latari trecentos fuisse Sparta meliores se inventos.*

Libera sanè vox, effatum nobile, & dignum homine etiam Christiano, qui nescit aliis invidere, & si quem se meliorem videat, aut certè parem, omnibus incessit lætitiis, & de illius bono gaudet, ut de suo.

Et ita olim gavissus Moses: elegerat hic Dei nutu, atque imperio de senioribus septuaginta viros, in quos incumbentis populi onus partiretur. Quid deinde? descendit Dominus per nubem, & Moyse locutus, etiam abstulit de spiritu, qui erat in Moyse, deditque septuaginta viris, qui cum in eis requiesceret spiritus, & ipsi prophetarunt, quod cum è castris inaudisset Josue Moyse minister è pluribus electus, sic ad illum.

Num. 11. v. 25.

Domine mi Moyse, prohibe eos: cui mox ille: Quid amularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum.

1. 29.

R. P. Lobbetii Tractatus Ascetici. Tom. VI.

Hauferat Moyses è Dei congressu entheos illos spiritus, & illos amabat, gaudebatque etiam aliis communes: secus quàm deinde fecere Judæi, qui & amara voce, & invido spiritu, cum Christum viderent ingentia ubique locorum facere signa: *quid facinus, inquit; iste homo multa signa facit, totus mundus currit post eum; si dimittimus eum, veniens Romani, & tollent locum nostrum, & gentem.*

Morbos è corporibus, velut ex injustè usurpatis hospitibus, depellebat Christus, mortuos vitæ reddebat, & evocabat è sepulchri nocte, dæmones ejiciebat è corporibus, surdis auditum, cæcis visum, mutis loquelam restituebat, & hæc omnia ad stuporem, ad gaudium universi: & tamen, ô malum invidia! quod amorem, quod venerationem conciliare debuerat, odium peperit.

Quid facimus: inquit, quid eum toleramus in vivis? Quin in eum involamus? Quin expellimus, & vincula, & flagella, & cruces? Verbo quin eum tollimus? At cur illud, quia multa signa facit, quia totus mundus post eum abit. Hæc unica ratio, quæ sanè longius abfuisset à Judæis, si in iis charitas sedem invenisset: si gaudium de alieno bono, favore, gratia, si nulla æmulatio: quæ utinam non occuparet etiam modò Christianos; imò & subinde viros religiosos, qui si unum aliquem adverterint aliis eminere, vigere, florere, & sibi seu doctrina saniore, seu zelo, ac virtute, famam nomenque facere, exclamant & Judaicum illud,

Quid facimus? Iste homo multa signa facit, & totus mundus post eum abit. Quid deinde? Dejici debet è pulpito, calumniis obrui, criminibus etiam affictis onerari, deprimi, deturbari ad inferos usque.

Ecce quò malorum delabitur invidia, quò & scelerum, ne porro delabatur, sibi dictum putet illud, quod olim Josue Moyses, *Quid amularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet*, omnis signa faciat, omnis mundum post se rapiat, adducatque in peculium Christi, in sinum beatitudinis, omnis floreat, vigeat, triumphet. Hoc certè patitur, imò & postulat Christiana & religiosa charitas, & enatum ex ea gaudium de aliena fama, bono nomine, successu, plausu, triumphis, qui non invidiam parere debuerunt: sed potius honestam aliquam, & piam æmulationem quam discent etiam à profanis, & gentilibus.

Agésilas, & Agesipolis, uno eodemque tempore Lacedæmoniorum Reges (erant enim apud eos id temporis plures & nomine & autoritate regia, qui etiam eodem contubernio utebantur) insignisque inter eos æmulatio, non tamen ullatenus invidia, cum uterque in bellicis rebus, quas multas gessere, superare alter alterum militiæ gloriâ conaretur. Itaque *Agésilas, Agesipolis*, mortem, uberibus lacrymis prosecutus est, & consuetudinem ipsius mirè desideravit, rariore sanè exemplo, maximè verò in eodem majestatis throno, in quo vix quispiam alterum patitur: ut enim antiqua paræmia,

Xenophon. l. 5. histor. Græcæ.

Majestas & amor vix una sede morantur: quod majestatis, & amoris vitium non est; sed potius naturæ corruptæ: certè in eadem integra fuisset quidem æmulatio; sed nequaquam invidia: illa videtur in magnis ac præcellis mentibus, hæc in pusillis atque abjectis, illa in grandioribus animalibus spectatur, non item in minoribus.

Christophorus Acosta, qui de rebus Indicis & fusè & præclare multa scripsit, & plerumque in iis testis oculatus, refert in Elephantis videri & esse magnam æmulationem.

In littore (inquit) vicino urbi Goânæ tormentum grande æneum loco movendum erat, quod dum molitur grandior Elephas, nec potest magistro instigante, & duos minores Elephantes ostentante qui id

facient, n̄ ipse faceret, iterum, iterumque conatus est, & quidem nisu tanto, ut medius crepuerit. Ita dum eam gloriam aliis præreptam ire vult, sibi ipse vitam eripit, docetque muta quadam voce in arduis æmulationem inveniri, & esse posse sine n̄vo.

1. Cor. c. 12.
v. 31.

Et hoc ipsum est, quod insinuavit Apostolus: cum sic ad Corinthios. *Æmulamini charismata meliora; id est sanctora sectamini, & in vobis ipsis exprimate, quæ in aliis meliora videbitis: non tamen invidete, si à Christo Christiani audiri & esse vultis, si lux in Domino.*

Ad Rom.
c. 13.

Romanos olim sic monuit Apostolus: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit. abiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, tanquam in die honestè ambulemus: non in commensationibus & ebrietatibus, non in concupiscentiis & impudiciis, non in con-*

sensione & amulatione: D. Cyprianus vertit, non in certaminibus, & zelo. Si recesserint de pectore tuo tenebræ, si nox inde discussa est, si caligo deterfa est; si illuminavit sensus tuos splendor diei, si homo lucis esse cœpisti, quæ sunt Christi gere, quia lux, & dies Christus est.

Hæc ubi zelo diviniore S. Præsul: tum in zelum, ceu livorem, sic invehitur; sic & in te, si modo invidus es.

Quid in zeli tenebras ruis? Quid te nubilo livoris involvis? Quid invidia cœcitate omne pacis & charitatis lumen exstinguis? Quid ad Diabolum, cui renuntiaveras, redi? Quid Cain similis existis? Existis certè, si ut ille in Abelem; sic & tu in fratrem zelo livoris insurgis: non insurges si, ut dixi à Christo Christianus es.

L. de zel. & livore.

TRACTATUS SEXTUS DE SUPERBIA.

INTER peccata, quæ vulgò dicimus Capitalia, facilè princeps est Superbia, vel ex eo quòd in empyreo Cælo concepta sit, & quodammodo enata in cælestibus illis Intelligentiis, & hoc quidem in futura aliquando beatitatis sede, à qua delapsi ad ima terræ, & ipsum inferni barathrum. Ne serpat illa, pedemque figat, etiam in infima terræ regione, ad illius odium fugamque nobis instituenda erit aliqua disceptatio.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Sapientis verba; *Generatio cujus excelsi sunt oculi, & palpebræ ejus in alta surrectæ.* Prov. c. 30. v. 13.

Distinguit hîc Sapiens quatuor hominum genera, quæ à suis vitiis Deo ac Superis potissimum sunt in odio.

Prov. c. 30.
v. 11.

Primum exprimitur his verbis: *Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.*

vers. 12.

Secundum illis: *Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus suis.*

vers. 13.

Tertium istis: *Generatio, cujus excelsi sunt oculi & palpebræ ejus in alta surrectæ.*

vers. 14.

Quartum denique: *Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.*

In præsentia de tribustaceo, & uni dumtaxat insistam, quæramque ecqui sint illi, quorum excelsi sunt oculi, & palpebræ in alta surrectæ: sunt enim verò superbi, qui vel ipso oculorum conjectu, habituque insolentem elationem produnt, atque ostentant; altiora petunt, omnesque præ se contemnunt.

Ii sunt apud Indos *Brachmanes*, qui etiam in hodiernum diem ita à genere suo intumescunt, ut cum plebeis nec loqui, nec vesci, nec habitare velint.

Ii quoque ad *Calecutum Nares*, qui veluti nobiles à plebeio se tangi non patiuntur, & si fortè casu tangerentur, impudentiæ poenam mox exigunt, & fuste aut gladio mutant, ut testatur *Olorius*.

L. 1. de ge-
stis Emma-
nuelis.

In Iugur-
thino.

Hic animus sui amans & aliorum contemptor ferè commune nobilitatis malum est, inquit *Salustius*.

De his quæstus olim Romanus Orator: *hominum nobilium, inquit, non ferè quisquam nostræ industriæ faver, nullis nostris officiis benevolentiam illorum allicere*

possumus: quasi natura, & genere disjuncti sint: ita disident à nobis animo, & voluntate quemadmodum sanguine.

Hæc ille: verum, ut ingenuè dicam quod sentio, non est ea veræ nobilitatis natura; sed vitium: vera quippè nobilitas & modestiam comitem habet, & sociam animi demissionem; ideoque iis prætermis, descendendo ad genuinam superbix notionem, pro qua sit

§. I.

*Quid sit Superbia? Quid nominis?
Quid rei?*

Superbia dicitur à *super*, & eo, quod scilicet supra mensuram suam eat.

Definitio
Superbiæ.

D. Augustino Superbia est perversa celsitudinis appetitus: perversa dico, hoc est, qui sit contra rectam rationem: appetentia enim excellentiæ si modum teneat, nec rationis rectique limites excedat, non est vitio danda, nec vitium ipsa; sed virtus est.

Lib. 4. de
Civ. c. 3.

Prospero Superbia est amor excellentiæ propriæ; amor, inquam, sed inordinatus, atque immodicus. Unde

D. Thomæ Superbia dicitur appetitus inordinatus excellentiæ supra id quod est præfixum à ratione, & divinâ regulâ, seu mensurâ.

1. 2. Q. 84.
art. 10.

Eidem Angelico *D. Superbia, alia est completa, incompleta alia, utor vocibus in schola usurpari solitis.*

Completa est ea quæ omnem humilitatem, ac subjectionem excludit, ut cum unus aliquis sese ita effert, ut nolit etiam Deo, & divinæ legi subiectus esse: & hæc olim fuit in Lucifero, & subinde est in hominibus quàm pessimis. Et hæc superbia est peccatum mortale, & quidem inter omnia ejusdem generis peccata longè gravissimum.

Alia incompleta, quæ non omnem subjectionem excludit, & hæc non est peccatum letale, nisi cum est causa alicujus peccati mortalis. v. g. violandi alicujus præcepti divini, vel subtrahendi se ab obedientia Ecclesiæ, aut superioris alicujus in re gravi; aliàs non excedit limites peccati venialis.

Hujus superbix tres sunt veluti gradus.

Primus est præferre se minoribus, cum gravi supercilio, ac despectu.

Secundus, præferre se æqualibus, nec posse iis convivere in alta pace.

Tertius, præferre se etiam majoribus, aut saltem æquare. Et hæc attigisse sit satis; nec enim hic

Superbiae
descriptio-
nes.

hic Theologum agimus ut in scholis solet: sed Ecclesiasten ut in pulpitis. Et hinc ad superbiae descriptiones aliquas descendendo: his bellè depingetur illa, veluti nativis coloribus.

I.
Comes no-
bilitatis.

Dicitur illa *Comes nobilitatis*: imò & illius quasi soboles, sit enim nescio quo naturæ depravatae vitio, ut qui se genere nobilem viderit, super alios; imò & super se plus æquo extollat.

L. 1. Ep. 86.

Hinc Fulgentius doctus sanè Pontifex nobilitatem carnis & sanguinis appellare solebat, *Superbia fomitem*.

Serm. 127.
de Temp.

Isidorus Ægyptius *Sanguinis fastum*, ex quo & illud intulit D. Ambrosius: *multos ebrios fecere divitia: nobilitas, & potestas superbos*: quod adeò pronum est, & proclive, ut Sidonius Appollinaris miraculi loco habuerit, unum aliquem esse genere nobilem, nec tamen superbum. Quod profectò miraculum dum videt & amat in Numechio Episcopo, sic de illo.

L. 8. Ep. 19.

Agere narraris sine superbia nobilem, sine invidia potentem, sine jactantia litteratum: verum, ut prius insinuavi, non est illud nobilitatis vitium; sed naturæ corruptæ macula quædam, & labes, quæ non omnibus adhærescit; fuere enim quamplurimi & sanguine nobiles, & tamen etiam humilitate sublimes.

L. 3. Ep. 2.

Ex his fuit Constantius Sacerdos, quem Sidonius Apollinaris eximia laude exornans, vocat *nobilitate sublimem, & religione venerabilem*.

In vita
Epiphani.

Bonifus & ipse Presbyter, de quo sic Ennodius: *fuit vir insignissimus tam nobilis sanctitate, quam sanguine: Gallus quidem prosapia: sed celestis indigena*: ita nimirum hi à Cœlo probè docti, sanguinis, nataliumque splendorem, cum virtutum luce ac nitore felici nexu copularunt, scitè memores illius, quod

Epist. 14.
Orat. 3.
De Orat.

D. Hieronymus: *summa nobilitas est, clarum esse virtutibus*. Et hujus quod D. Gregorius Nyssenus: *unica nobilitas cum Deo necessitudo*: sed ne hic ista fusiùs; transeo ad aliam superbiae notionem, secundum illam dicitur superbia, *vitium ignobile*, & quidem primò, quia hominem, ut sanguine magnus videatur ac nobilis, apud Deum facit ignobilem, deinde etiam apud homines.

II.
Vitium
ignobile.

Mala nobilitas, inquiebat, D. Augustinus quæ se per superbiam apud Deum reddit ignobilem.

Serm. 1. in
ser. 5. in
Cæna Do-
mini.

Ita reddidit generis nostri protoplastem Adamum, dum enim audit, & ambivit sibi dictum illud serpentis: *eritis sicut Dii, scientes bonum & malum*, audit & istud Dei se irridentis.

Lib. de Elia
& jejuni.

Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis, invidens utique Deo, non approbans dicit, hoc est putabas te similem fore nostri: sed quia voluisti esse quod non eras, desisti esse quod eras: intra te eras; sed dum supra te esse affectas, infra te esse cœpisti: denique vestivit eum tunica pellicea & ait; ecce Adam; quasi dicat: ecce amicus tuus, ecce dignum te indumentum: hic te vestitus decet. Ethæc Adamo Deus interprete D. Ambrosio. Affectasse visus erat quod Dei solius erat, & supra se; & ecce delabatur infra se ad belluam usque, quod summæ fuit ignobilitatis.

Vestis conditionem indicat, ita purpura Regem, & paludamentum Cæsarem notat, & hominem superbum tunica pellicea, propè belluam esse designat.

Joan. Bos.
l. 1. dicto-
rum mirabilium.

Petrus Sabaudia Comes, ad Othonem hujus nominis quartum Imperatorem aliquando venit, habitu penitus inusitato; dexteram enim tegebat vestis acu picta opere phrygio, sinistram autem chalybe, & ferro armatam ostentabat; quod primo aspectu, dum admirabundus intueretur Imperator, sic ad illum Comes non minus lepidè, quàm liberè.

Vestis ea, ô Cæsar apprimè mihi convenit; sum enim & princeps, & bellator: principem addecet vestis elegans, & acu picta; ferrum autem, & chalybs bellatorem. Subrisit Augustus, & approbavit.

Nempe indumentum hominis fortètm indicat, & simul etiam mentem. Ita (ut eò redeam unde paululum abii) cum Deus Adamo adsutum è pellibus animalium vestimentum dedit, simul etiam insinnavit & à se defecisse, & ab innatâ sibi nobilitate, atque in belluam à superbiâ degenerasse, quod summæ fuit ignobilitatis: adeò verum illud quod *Superbia vitium sit ignobile*, quia & ipsa hominem facit ignobilem; facit & gloriâ, cœu fumo pasci, quò enim alio? Certè ipsa superbia fumus est: sic eam appellandam esse censuit Propheta Regius cum sic ad Deum.

III.
Fumus.

Superbia eorum, qui te oderunt ascendit semper: vel ut alii legunt, *fumus eorum, qui te oderunt*: magna

Psalm. 33.
v. 23.

enimverò & fumi, & superbiæ est affinitas; ut enim fumus sensim ascendendo dissipatur, atque evanescit; sic & superbus altiora dum petit infano nisu, deperit ac diffatur totus, ac dum augefcit, desinit. Unde insanus sit oportet quisquis illi fumo se crediderit; insanum dico, atque in omnia propè vitia præcipitem, maximè verò hæreseos; dicendum enim quod sæculorum experientia probatum, superbiam atque ambitionem hæreseos esse matrem

IV.
Mater hæ-
reseos.

Hegesippus ad sua usque tempora puram ab hæreticorum sectis Ecclesiam fuisse monet, & ea causa nominatam esse *Virginem*, quod nondum impio sectariorum flagitio esset polluta. At Thebulis ex eo quod *Episcopi honorem consequi non potuissent*, ejus vir-

Apud Euse-
bium l. 4.
c. 21.

ginis integritatem violare, & corrumpere est orsus. Uti deinde Montanus (à quo & Montanistæ, & Cataphryges) hunc enim cum immensa quædam in primatu ambiendo cupiditas invalisset, extra viam Catholicæ religionis eiecit.

Uti deinde & Tertullianum, qui cum Episcopatus Carthaginensis spe excidisset, manum suam id est animam, ad immanes variarum hæresum scopulos allisit, magni prius in Ecclesia nominis, & plurimarum veluti palmarum gladiator invictus, qui

Euseb. l. 6.
c. 35.

alios studio honoris elatos, & à vera religione profugos, vel eo nomine fuerat persecutus, & ipse tamen ab eadem discessit, comite & duce ea ipsa ambitione, quam in aliis stylo acriore pupugerat atque damnarat; sic enim de Valentino scripserat aliquando,

Speraverat Episcopatum Valentinus, quia & ingenio Invalenti poterat, & eloquio; sed alium ex martyrii prerogativa loci positum indignatus, de Ecclesiæ authentica regula abruptit.

nam c. 4.

Quid de Ario dicam? Prima scintilla malitiæ illius ex hoc ipso fomite nequissimæ ambitionis exitit; cum enim doleret prælatum sibi Alexandrum in Pontificia dignitate, in eum & mentem acuit, & stylum, & rationes excogitavit quibus innocenti, & fortissimo Antistiti incommodaret, ac deinde Ecclesiæ universæ; quantum autem ex illa scintilla manarit incendium, novit olim orbis, atque ingemuit, cum se propè Arianum vidit.

Theodoret.
l. 1. c. 2.

Quid pronuntiarim de Novato (à quo & Novatiani hæretici) quid de Asterio Sophista levissimo? Quid de aliis perfidiosis hominibus, quos ille ipse ardor Ecclesiastici honoris in eam impietatem coniecit? Hoc certè quod de illis aliisque ejusdem notæ hominibus extulit D. Cyrillus Alexandrinus vir suo ævo nemini secundus; *insana ambitione, & amore dominandi victos, subactosque omnes hæresum inventores*.

In Abacuc
num. 25.

Quod ipsum advertit D. Ambrosius, qui & ambitionem illecebrosam esse dixit, & ista etiam de illa pronuntiavit & verè, & venustè.

Hoc ipso perniciosior ambitio, quod blanda quedam est conciliatricula dignitatum, & sæpè quos nulla vitia deflectunt, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia subruere; facit Ambitio criminosos: habet enim forenses gratiam, domesticum periculum, & ut dominetur; aliis prius servit. Ita nimirum ab ambitione foris gratia, intus periculum, & in medio dominatu

L. 4. in T. u-
cam col. 64.

Ad Licent.

turpis servitus, quàm & bellè paucis expressit D. Paulinus cùm Phœbi penicillo sic eam coloravit.

Blandum nomen honos, mala servitus.

V.

Mater omnium vitiorum.

Sed ne de hac longius, institutum prosequamur, videamusque quibus coloribus eandem dominandi pruriginem, atque superbiam depingat D. Gregorius Nyssenus: eam vocat

Cather.
c. 23.

Initium ac fundamentum propensionis ad deteriora, & veluti matrem ceterorum vitiorum.

Ab hac enim ruunt homines in consilia perniciofa, in Dei ter Opt. ter Max. oblivionem, in contemptum divinarum legum, in sceleratas pactiones, in fraudes, in lites, in discordias, in odia, in arma, in cædes atque incendia: ecce in quæ vitiorum monstra delabitur misellus homo ab unica ambitione atque superbia.

Æmilius
l. 1. de gestis
Francorum.

Ejus exemplum producit D. Chrysostomus in *Abfalone*. Hic præpropere regnandi libidine victus, primò malis dolis egit, & adulatione fraudulenta populi gratiam captavit, tum in arma ruit, apertumque martem, & in patris quàm optimi caput & coronam involavit, Deo rebellis & patri: adeò ambitioni pervia omnia, & nihil clausum, sacrum nihil, ne parentis quidem vita, ne fraternus sanguis.

Hujus exemplum habes in *Gundebaldo* Burgundionum Rege: hic tres fratres affectati regni, ut opinabatur, reos è medio sustulit, & quidem *Childericum* securi percuti iussit, *Gundemarum* in extrema spe de turri se defendentem, subiecto igne, exustisque foribus concremavit, denique *Odesillum* natu minimum obsedit, cœpitque. Ecce quo rapit ambitio, quò regnandi malefana cupido, quæ ex vero vitiorum propè omnium mater est.

In Sermonibus
de Iunio,
& tentationibus
Christi.

Et tamen ut ea sit, sedem figit non in aula solùm Regumque palatii, sed pro dolor, pudorque etiam in templis, in aris ipsis, sinuque Mystrarum; ut enim D. Cyprianus, vel quisquis ejus est author.

Etiā in sinu sacerdotum ambitio dormit, ibi sub umbrā recubat, in secreto thalami se fraudulenter occultat.

§. 2.

Proferuntur exempla quadam prodigiosa illius Superbiæ.

I Rent hæc in immensum nisi me arctari paterer ad eos ferè dumtaxat, qui suæ naturæ immemores, etiam divinitatem affectare visi: fatendum enim illud, quod Antiquitas vidit, atque damnavit mortalium quorundam superbiam ad immortales ascendisse; imò & ad ipsum usque deitatis solium, quod & ausu invadere, & in eo quasi consistere, haberi que ut Dii, ausu temerario, stultaque prorsus ambitione.

In Vita P.
Iaspatis
Barzai l. 2.
c. 16.

Ex his fuit *Xatama* Rex Persarum, qui pro Deo videri, & adorari voluit, & aquam è pedum suorum lotionem servari ad curationes omnium morborum, quod & temeritatis & insanix fuit; uti & illud, quod & litteras omnes ad se missas sic inscribi.

Magno Xatama, Cælum & terram sustinenti.

Eodem amentix ante devenerat Domitianus Imperator, qui pari arrogantia, nefandâ illa, atque impiâ, cum procuratorum suorum dictaret epistolam: sic illam est orsus.

Suetonius
in Domitia-
no c. 13.

Dominus, & Deus noster sic fieri jubet.

Et hoc primùm in eo arrogantix insolentioris, cui mox accessit & alterum, quod instituit, cavitque, ne posthac, aut scripto, aut sermone etiam familiari, aliter appellaretur quàm *Dominus, & Deus noster*. Hinc fluxerunt cujusdam Poëtæ assentatoris versiculi.

*Edictum Domini, Dei nostri,
Quo subsellia certiora fiunt.*

Et hæc Domitiani arrogantia in Cælos, in Deum ipsum: ista in terras, quòd in Capitolio, non alias sibi statuas erigi voluerit quàm aureas, vel argenteas,

sumptu sanè maximo, quo exhauriri & provinciæ potuerunt.

Caius Princeps seipsum inter divos retulit, & Jovis maximi nomine statuas erigi sibi imperavit.

Salmones tonitrua mentitus est, ut deitatis opinionem sibi vindicaret; sed & ipse à Jovis fulmine ad inferos demersus est.

Alios ejusdem fastus impotentioris memorat *Clemens Alexandrinus* in admonitione ad gentes.

Ceas, inquit, filius *Heoli*

Ptolomeus quartus

Mitridates Ponticus.

Alexander magnus.

Menecrates medicus, qui nullam ab his quibus medebatur mercedem solebat accipere, sed hoc unum dumtaxat postulabat, ut à morbo liberi se ipsius manciparent servituti, eumque *Iovem* appellarent.

Alexarchus grammaticus: ecce quo sese demittit superbia, etiam ad *Grammaticulos*, è quibus fuit etiam *Rhemius Palamon*, & ipse grammaticus, qui gloriabatur secum natas esse litteras, & demum etiam secum morituras veluti cum scientiarum Deo: ecce quo stultitiæ evadit superbia; homunculos è luto argillaque malè fictos, modò Deos facit, aut Diis pares, modò sideribus agnatos, uti & fecit *Sapor Rex Persarum*, qui vocavit se *Regem Regum*, participem siderum, solis ac lunæ fratrem, ut testatur *Herodotus*.

Herodotus
l. 2. h. 107.

Et hi quidem omnes impii, atque in Deum ac superos injurii: & quia *Alexandri* magni jam verbulo memini, non possum non hîc attexere, quæ de illo narrat *Ephippus Olinthius* libro de *Alexandri*, atque *Haphestionis* interitu.

Aureus, inquit, illi thronus erat; quasi in paradiso positus, thori que pedes argenteos habentes, in quibus sedens, unâ cum amicis jura dabat, alio tamen atque alio habitu: modò enim sacras etiam in cœnis gestabat vestes, modò purpureas, modò ipsius quasi *Hammonis* circumcisam togam, & cornua, veluti *Deus*; modò verò *Palladis*, quam in curru gestabat, ac sapius supra humeros persicam stolam subtexens & arcum & hastam, modò *Mercurii* calceos, & petasum in capite, caduceumque in manibus, modò clayam, & pellem leoninam, velut alter *Hercules*, ut seipse cum tot Diis componeret, quod fastus erat insolentioris: quod subjecio molliem olebat, atque luxuriam. Conspergebat enim pavementum unguento pretioso, vineque odorifero, *Myrrhâ*, & aliis suffimentis: sibi etiam suffumigari patiebatur, ut Diis erat solitum.

Ecce quo vesaniæ delabitur humanus animus, ubi vel semel superbiæ se commiserit, ubi malè sanos illius amores induerit: uti & induit *Caius Caligula* Imperator, cujus habitum dum describit *Suetonius*, describit & fastum. *Vestitus*, inquit, *calceatusque, & cetero habitu, neque patrio, neque civili, ac ne virili quidem, ac denique non humano semper usus est: sæpè depictas gemmatasque indutus penulas, manuleatus & armillatus in publicum processit, aliquando sericatus & cycladatus, ac modò in crepidis vel cothurnis, modò in speculatoria caligâ, nonnunquam socco muliebri, plerumque verò aurea barba, fulmen tenens, ac fuscinam, aut caduceum, Deorum insignia: atque etiam veneris cultu conspectus est.* Ecce fastum, ecce superbiam unius homuncionis, qui sui penitus oblitus eo evadit, ut externo habitu esse velit inter Deos, & modò *Jovem*, modò *Mercurium*, modò etiam *Nepetunum* fuscinâ, ceu *Tridente*, mentiri; imò quod putidum erat etiam molliculæ veneris amores.

In Caligula
c. 18.

His addo *Empedoclem*, qui ut *Deus* haberetur, in *Ethna* verticem subiit, & inde in flammarum vorticem se præcipitavit: sed ex crepida ferrata, quam flammæ evomuerunt, agnitus, & sibilo omnium vanissima ejus mors excepta est.

Vidisti,

Vidisti, benevole Lector, non homines; sed hominum monstra invisa superis, invisa & Deo: accipe alios etiam hominibus invisos. Ex his fuit *Maximinus junior*, qui sibi genua nonnunquam, & pedes osculari patiebatur, etiam à Senatoribus, quod nunquam est passus *senior Maximinus*, qui & dicere solitus: *Dii prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis osculum figat*: quod si animo, memoriq̃ mente impressisset filius, à parentis modestia degener non fuisset.

Maximino juniore addo *Cyrum*, qui immani superbia elementis irasci, atque ab iis exigere reverentiam non est veritus.

Demetrium Peliorcetem, Antigoni Macedoniz Regis filium, qui pro ea, qua erat arrogantia, Atheniensium Legatos biennium suspensos tenuit sine colloquio, ac demum nec auditos quidem reverti iussit. Alii nec faciem quidem suam videri passi sunt, quidam ne vestigia quidem teri. Ex his fuit *Bagdatis Calisa*, qui semel quot annis festo Paschatis die, secundum ripam Tigris obambulare solus, cæteris omnibus navi vectis: Regis porrò vestigia ita religiose adhibitis custodibus observari solita, ut toto illo anno nemo illa premere sub pœna capitis auderet. ita Rabbi Beniaminus.

Mitto alios, ne chartam onerem tam infandis mortalium vitiis, atque fastu: venio ad illata quondam eis supplicia; raro enim antecedentem scelestum deseruit pede pœna clauda, rarius & Superbum.

§. 3.

Quomodo Deo iudice ac vindice punita, atque edomita hominum Superbia?

DIvus Hilarius Pictavorum Episcopus in illud Psalmistæ, *Increpasti superbos*, plurima, inquit, sunt humanorum vitiorum crimina, & diversæ atque innumerabiles peccatorum operationes: sed nulla magis provocanda in nos ira Dei, quàm superbia, causa est.

Ratio est in aperto, quia superbia Deum ipsum impetit, ideoque & illius in se iram provocat, provocat & fulmina, flammarumque globos in tumentia capita, in quæ Cælum ipsum detonat. Expositam sub dio ollam fictilem (ut lutum prius aresceret, quàm in fornace torreretur) interrogavit imber, Quidnam rei esset? Illa verò se dolium esse respondit. Dolium, inquit, imber, in quo vinum condi solet, quod nos aquæ odimus. Peribis igitur, & ollam defecit, confregitque.

Fabella est, doctumque commentum, è quo tamen erui potest hæc veritas.

Superbus ad instar ollæ fictilis & lutæ, inflatæ tamen & tumentis, & vento plenæ, plenæ & vino, in quo alti, id est superbi spiritus, quibus extinguendis ac suffocandis immittitur grando, nix, glacies, & spiritus procellarum; hoc est, ut clarius eloquar, in quos explicatur vindex Dei manus: quod hic ostendere mihi est animus, tum è sacris, tum è profanis historiarum monumentis.

Ex illis petetur *Sennacherib*, Assyriorum Rex, eo usus aliquando Deus, seu instrumento, seu etiam flagello, quo Israël, aliosque populos cæderet: sic enim de illo Isaiæ voce, calamoque.

Cum compleverit Dominus cuncta opera sua in monte Sion, & in Ierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis Assur, & super gloriam altitudinis oculorum ejus: dixit enim in fortitudine manus mea feci, & in sapientiâ meâ intellexi, & abstulisti terminos populorum, & Principes eorum depradatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes, & invenis quasi nidum manus mea, fortitudinem populorum: & sicut colliguntur ova, qua derelicta sunt: sic universam terram ego congregavi, & non fuit qui moveret pennam, & aperiret os, & ganniret.

Vidisti ex ipsis scripturæ oraculis, magnificum Cor Assyrii, spectasti altitudinem oculorum ejus, manus avidas in prædam, manus insolentes audisti; dicit enim in fortitudine manus mea feci hæc omnia: excipe, quid inde de illo iratum Numen:

Viam tuam ego præscivi, & furorem tuum contra me: 4. Reg. c. 19. insanisti in me, & superbia tua ascendit in aures meas, v. 28. ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam te in viam per quam venisti.

Et hæc prima de fonte pœna, hoc primum supplicii genus, quo tumentem Assyrii animum abjicit, ac deprimat, cum trahit instar vilis alicujus jumentum, & circumducit quocumque lubet,

Alterum fuit quo eadem vindicis Dei manus sese aperuit, exemitque ferrum in exercitum illius, à cujus tamen conspectu filebat terra præ stupore, atque horrorè, Venit enim Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum in nocte illa centum octoginta quinque millia. Ecce cædes, ecce strages propè immentia, in qua cadit exercitus ipse veluti debita divinæ Iustitiæ victima: in qua tamen hæc non stetit; transiit enim ad noxium Cælo caput, ad ipsummet Sennacherib, eumque è vivis extulit, non hostili ferro, non adversa manu, non armata acie; sed ipso filiorum gladio, quem etiam strinxerunt in parentem, ruptis etiam solutisque ipsis naturæ vinculis: de illis sic Regum Annales.

Cumq̃ diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum, & recedens abiit, & reversus est Sennacherib Rex Assyriorum, & mansit in Ninive. Cumq̃ adoraret in Templo Neseoch Deum suum, Adramelech, & Sarasar filii ejus percusserunt eum gladio. v. 36. v. 37.

Ecce quem nec populi, nec Reges, nec Regna, nec Imperia, nec ferratæ acies, armaque sustulerunt, sustulerunt filii duo, quem tamen ex accepto sanguine, ex naturæ lege, ex insito amore, arctaque necessitudine servare debuissent: ita nimirum etiam in parentem filios armat Deus, armat & Cælum, ne terram diutius gravet atque oneret superbum invisumque Superis caput.

Sennacheribo jungam Nabuchodonosorem, qui anno Regni sui septimo supra trigessimum, Statuam auream erexit in Campo Dura Provinciæ Babylonice. Non fuit ea statua Belus, aut unius è Diis; sed ipsiusmet Nabuchodonosoris, in qua seipsum adorari voluit, impotenti ausu, & fastu nefario: de quo sic D. Hieronymus.

Velox est oblivio veritatis, ut qui dudum servum Dei, quasi Deum adoraverat, nunc statuam sibi fieri jubeat, ut ipse quasi Deus in statua adoretur.

Inconstans ac volubile illius ingenium, fastumque impotentiorum inultum esse diu non est passus qui superbos despicit ex alto Deus, ut eos deprimat. Anno quippè proximè sequenti, hoc est Regni illius trigesimo octavo, ejectus est Regno, & mutatus in bestiam, atque per annos septem in sylvis, ac nemoribus, ut bestia inter bestias vixit. Et hæc illi Cælo vindice pœna, cui prælusit Deus objecta illi in somnis arboris imagine, de qua sic ille ipse Nabuchodonosor.

Visio capitis mei in cubili meo: videbam, & ecce arbor in medio terra, & altitudo ejus nimia. Daniel. c. 4. v. 7.

Magna arbor, & fortis, & proceritas ejus contingens Cælum, & aspectus illius erat usque ad terminos universæ terra.

Folia ejus pulcherrima, & fructus ejus nimius, & esca universorum in ea, & subter eam habitabant animalia & bestia, & in ramis ejus conversabantur volucres Cæli, & ex ea viscebatur omnis caro. vers. 8. vers. 9.

Hanc dum animo spectat in amœna somni unius imagine non sine amabili stupore.

Ecce objicitur illi vigil, & sanctus, qui de Cælo descendit, clamatque fortiter, & ait:

Succidite arborem, & præcidite ramos ejus, excutite folia,

folia, & dispergite fructus ejus, fugiant bestia, qua subter eam sunt, & volucres de ramis ejus.

Et hoc fuit tonitru divinæ vocis, quæ illius aures, animumque feriit; sed & illud maximè.

vers. 12. Alligetur vinculo ferreo & areo in herbis, qua foris sunt, & rore Cæli tingatur, & cum feris pars ejus in herba terra.

vers. 13. Cor ejus ab humano commutetur, & cor ferra detur ei, & septem tempora mutantur super eum.

vers. 17. Et hoc fulmen fuit irati numinis, quod ejus oculos perculit, & animum, maximè verò postquam interprete Daniele audit: Arborem, quam vidisti, tu es Rex: magnificatus es, & invaluisti, & magnitudo tua crevit, & pervenit usque ad Cælum, & potestas tua in terminos universa terra.

vers. 19. Et hæc potestas indulgentis Cæli beneficium fuit, quod quia non agnovisti, hæc tibi vigil, & Sanctus, hæc Angelus Domini Cælo delapsus.

vers. 22. Eicient te ab hominibus, & cum bestiis ferisq; erit habitatio tua; & fœnum ut bos comedes.

Et hæc Cælo judice in eum sententia, an verò secundum illam exuerit quidquid habebat hominis, & induerit quod erat bestię, quod feræ? Lis est inter authores, in qua ego pronuntiabo quod videbitur vero propius.

Non expuit rationalem animam, non amisit quod erat hominis, nec induit, quod erat bestię, quod & feræ, quod bovis, aut leonis, aut bisonis, neque hujus, aut illorum animas admisit: tum enim nec homo fuisset, neque Rex; adeoque nec homo punitus, neque Rex, quod tamen ex æquitate fieri debuit, & re etiam ipsa factum; sed retenta eadem anima rationali, retento & eodem etiam corpore, humana sensatio ita mutata, ita ablati illi rationis usus, ut jam non uteretur nisi phantasia, eaque ferinâ.

Hinc & se bestiam credere, & mutato tum cordis, tum corporis temperamento efferari totus, atque intrinsecus habitu esse ferino potius quam humano: nam & nudus incedere, & omnibus Cæli injuriis patere, ut solent feræ, facies etiam accedens ad ferinam, ungues promissi, ut avibus, capilli effusi in totum corpus, quod tegebat; incessus etiam ferinus, reptabat enim ut fera, & fœno vesebatur ut bestię, & mugiebat ut bos, & jubas explicabat ut leo: addunt aliqui Regis hujus genuum vertebrae inversas fuisse, ita ut extrorsum quadrupedum more prominere, idque ut pari cum bobus celeritate curreret, & inæqualia loca transiliret: nam si genua ejus introrsum humano modo plicata fuissent, fuisset ipse ad talem motum ac saltum planè ineptus.

Sed ne longius: interpretum sic iste labor; noster hic in eo explicabitur, ut doceamus cur in beluam mutatus? Cur & superbiæ Cælo judice decernitur ista pœna? Quæ inquam ratio? Scio, apud supremum judicem pro omni ratione, esse illius voluntatem: hæc enim instar rationum omnium; imò hæc prima est & summa ratio; si tamen mortali fas est suam adjungere; hanc & adjunxit D. Gregorius.

Lib. 5. Mor. c. 6. Quia se super homines extulit, ipsum quem communem cum hominibus sensum habuit, amisit. Amisit, inquam, atque in bestiam transiit, Metamorphosi sanè pudenda.

III.
Verdates
Rex Armeniæ.

Survius
Tom. 5.

Quam & expertus est *Verdates*, Armeniæ Rex: hic diris modis, immanique modo in Christianos sævit Divinarum Legum, Dei que contemptor; sui amantior altoque inprimis supercilio. Quid deinde ab illa, seu immanitate, seu etiam superbia? quæve Metamorphosis? Abjecta prorsus atque infamis: conversus enim est in porcum. Sordidum, ac vilissimum genus animalis. in quod enim aliud vertatur superbus? Ea nimirum ferè pœna tumentibus illis, atque elatis infligi solet.

Pœtæ in docta commenta faciles, eos omnes qui à suo fastu tumidi, sese supra se extulerunt, affectantes etiam ipsam divinitatem, in bestias mutatos esse volunt.

Aracne in araneam versa, quod texendi artificio Palladem provocasset. *Ulyssis* socii in porcos conversi, & à *Circe* illecebris dementati, Homero authore. Justo sanè Dei judicio, ut qui impotenti fastu supra se esse voluerit, sit infra se.

Ex his fuit *Pharao*, cujus ex quondam voces, *IV. superbiæ illæ, blasphemæ, atque impiæ, nescio Dominum: nesciebat enim verò Dominum, nesciebat, & Deum, cum à Moyse ejus imperio dimittere populum jubebatur, at suo malo didicit, & in Cælis esse Dominum, & in terris etiam vindicem: ut enim scitè advertit D. Chrysostomus.*

Insolentia ad humilitatis barathrum, Pharaonem detrusit; nescire namq; Dominum dicebat, & raris, ac minus deterior factus est, cum ab animalculis illis victus, prostratusq; est. Postremo denique, cum ipsis armis, equisq; submersus est.

Sed antiqua, inquit, sunt ista, & longo sæculorum lapsu detrita, demus unum, quod recentioris est memoriæ, & in quo insatiabilis quædam est gloriæ, honorisque sacri cupiditas, extimulante superbia, atque ambitione.

Erit *Wolseus* Anglus, qui ex ima sorte, ex sacerdote plebeio, factus primò Sacellanus Episcopi Vincestriæ, inde Regi ab eleemosynis, tum Episcopus Lincolnæ, ac deinde Archiepiscopus Eboracensis, exinde Angliæ Cancellarius, denique etiam Legatus à latere, ita per eas dignitates, veluti quosdam gradus, ascendit ea dominandi libido, quæ tamen ibi non stetit; nam & omnes Regni insulas distribuit, omnia deglutivit sacerdotia, & tot inter avaræ ambitiosæque mentis fastigia, etiam regios favores, ac gratiam ita occupavit, ut eum Rex Patris loco coleret, observaretque; imò & ipse Carolus V. Imperator ad eum scribens, se ejus cognatum, & filium nominaret, neque tamen his expleri potuit insana gloriæ majoris aviditas, ad altiora semper aspexit, & quidem ad Papatum, in quo quia *Adrianum* Belgam sibi prælatum vidit, Regnum Angliæ universum, susque deque vertit, schismaque fœdum induxit, & cum etiam pejora moliretur, tandem Cælo vindice in carcerem conjectus est, ibique vitam prius extinxit, quàm gloriæ cupiditatem.

Ecce quos cœcæ ambitioni ac superbiæ terminos posuit cœlestis ira, vindexque Dei manus: benè habet si decreta illi supplicia contineantur intra vitæ hujus mortalis cancellos, nec extendantur in ipsam æternitatem, ne porro extendantur, proponenda erunt opportuna tanto malo remedia.

§. 4.

Afferuntur aliqua humanae ambitionis, atque insolentis Superbiæ remedia.

IN natura primi parentis culpâ jam inde à mundi cunis vitiatâ, est nescio quis gloriolæ appetitus, appetitus & honoris, quo quis & se supra ceteros facile extollit; imò & supra se, qui primus est gradus Superbiæ. Et hic appetitus reprimi debet justo metu. Quisquis enim eum in se senserit exoriri, metuat ille dolos, & mali dæmonis fraudes, quasi ignem sub cinere doloso.

Ad B. Simonem Styliem seniore advenit dæmon ementita specie boni Angeli, Angeli utique lucis, & quidem cum curru igneo, & equis pariter igneis & hæc illi. *Audi serve Dei, quæ tibi per me de Cælo Dominus.* Illius sum Angelus, illius & nuntius, ab eo emissus è superum regia, ut te in hoc igneo curru, & his equis igneis in summa cœlorum rapiam, ut olim Eliam rapui. Agedum ergo, excede è columna,

columna, & currum hunc conscende, tempus enim tuum advenit; & decreta à Deo gloriæ tuæ sedes.

Cui Simeon plus æquo credulus: O Domine, vis me peccatorem in Cælum rapere? Dixit & simul dextrum pedem è columna sua extulit, & propè in currum intulit: sed & simul manu dextrâ signum Crucis in fronte effinxit. Et ecce illicò evanuerit & Angelus & currus, & equi, & omnis ille mali dæmonis apparatus, simulque detectæ fraudes & doli, Simeonque probè doctus, nihil in vita tutum, securum nihil, quod altum sit; altum & timere, & horrere etiam doctus: ut & tu timeas & horreas, Amice Lector, unaque tibi caveas, ne aliquando tibi veniat *pes superbiæ*: certè ab illo sibi cautum benè voluit Regius Vates, cùm ita ad Deum supplex.

Non veniat mihi *pes superbiæ*; pes, ait, non pedes: neque enim vel primum illius pedem, primumque veluti gradum admittere voluit Rex magnus. Quis ille quæris? est aliqua in suis virtutibus ac meritis confidentia; aliqua & præsumptio, enataque inde gloriola. Ab ea ita sibi cavit Anachoreta ille, de quo Sulpitius, licet sanctissimus & dæmonum fugator acerrimus, ut à Deo supplex petierit ad menses quinque similis illis fieri, quos curarat, ne vel minimam vanitatis auram afflatumque pateretur. Et ita factum est annuente numine, qui dæmones è corporibus, veluti è malè usurpatis hospitibus, expulerat, ipsemet à dæmone possessus, & pessimè habitus est: ita nimirum maluit à malo dæmone possideri, quàm leviter à vana gloria attingi: quod hîc stylo notandum duxi, ut inde tibi petatur primum adversus superbiam remedium. Cui adjicio secundum. Erit illud à miserabili eorum lapsu, qui altiora se sectati, ad ima deciderunt, sibi primum injurii, dein & noxii non sibi tantum, sed & ipsi Universo.

Exempla dabunt ingeniosa quædam Poëtarum commenta, inter quæ & illud facillè princeps, quod de *Phaëthonte* Ovidius. Petierat ille à Phæbo ut solis equos regeret, paternumque currum totis Cælorum orbitis circumduceret: rexit enimverò, & circumduxit, sed suo & orbis malo: dum enim equos huc illucque extra suos fines ac metas currentes cohibere non potest, penè totus arsit hic sub-lunaris mundus.

Quod Phaëthonti, hoc & superbis illis honorum dignitatumque candidatis: dum enim hi, in has & illos incautius atque ardentius involant; nec se continent à flagitiis, nec alios suæ curæ creditos prohibent, itaque susque deque vertuntur omnia.

Quod Phaëtoni, quod & his, hoc etiam Icario: monitus hic à Patre Dædalo, ut se volantem sequeretur pari tramite, volatu pari, nec altiùs assurgeret, nec se demitteret inferius; ausu juvenili, ac temeritate, nimis alta sectatus, liquefactis immodico solis ardore pennis in mare præceps decedit, & aquis nomen fecit: ut enim Poëta

Icarus Icarias nomine fecit aquas.

Quod Icaro quondam è veterum fabellis: hoc ex veritate ambitiosis illis, qui suis viribus majora moliantur, & in ipsos quodammodo Cælos evolant, solisque domum, temerario sanè & stulto volatu, & fastu insolentiore, à quo remedium huic malo petes, Amice Lector, alieno periculo, malòve probè doctus, uti & docti illi, qui dignitates tum profanas, tum etiam sacras, insigni prorsus ac pertinaci despicienti rejecerunt, quorum exempla his adjiciam, & primò quidem è profanis petita, tum etiam è sacris: non inficior subinde ad dignitatum fastigia unum aliquem ascendere posse sine nævo, maxime si eo provehatur non tam suo studio, quàm alieno.

Scio & statuas, & columnas alicui erigi posse, veluti trophæa quædam virtuti debita; imò & ad-mitti.

Ita *Demetrio Phalereo*, viro à prudentia, eruditione, rebusque præclare gestis prorsus singulari, Athenienses ob administratam decem annis Rempub. tot æreas statuas erexerunt, quot erant in anno dies, id est trecentas sexaginta, ex quibus plures equestres erant, & in curribus ac bigis stabant: sic enim de illo scripsit Varro. *Tot statuas adeptum fuisse, quot lucas habet annus absolutus.*

Has porrò statuas vidit & tulit Demetrius, neque in eo modestiæ ac virtutis detrimentum ullum est passus: sed potius, cùm audisset eas ab Atheniensibus anno hunc numerum dierum non excedente, omninò dirutas, atque everfas, vel invidorum malevolentia, vel etiam inconstantia vulgi, adjecit illud dignum Demetrio. *At virtutem illi non everterunt, cujus tamen gratiâ illas erexerant.*

Maneat ergò fixum istud firmumque; virtuti excitari posse trophæa, posse & admitti, sine vanæ ambitionis ac superbiæ nota: quod ut verum sit; at verum etiam illud, ex demissionis ac modestiæ genio posse recusari.

Et ita recusavit Augustus, de quo ita Suetonius: *In Augusto* 6. 52. *Templa quamvis sciret etiam proconsulibus decerni solere, in nullâ tamen provinciâ, nisi communi suo Romæque nomine, recepit: nam in urbe quidem pertinacissimè abstinuit hoc honore, atque etiam argenteas statuas, olim sibi positas, conflavit omnes, ex quibus aureas cortinas Apollini Palatino dedicavit.*

Dictaturam magna vi offerente populo, genu nixus, dejecta ab humeris toga, nudo pectore deprecatus est, & *Domini* appellationem, ut maledictam, & opprobrium, semper exhorruit: in quo sanè & eos perculit, damnavitque, qui pretiosos titulos, altaque affectant nomina; imò & prima in terris subellia, contra naturæ, rationisque leges, contra Christianæ demissionis ordinem, & pacta quæ suadent, imò præcipiunt, ea omni cōnatu animique molimine rejici.

Et ita rejecerunt præcellæ in terris animæ, è multis paucas in medium adducam.

S. Alexander Acæmetus, Abbas, Episcopo vita functo, & Cleri calculo, & populi suffragiis in Episcopum deposcebatur, & eò quidem ut nulla esset evadendi via, nam & portæ Civitatis oclusæ (ne esset effugii locus) & populorum undæ undique & undique effluebant. Quid igitur consilii? Quid effugii? Illud certè, quod olim Paulo, nocte quippe intempesta per murum demissus est in sporta, atque à discipulis exceptus, & vim concurrentis populi elusit, & Cleri vota.

Ejusdem animi fuit *S. Ephrem Syrus*, qui volens *1. Febr.* abiit à mente, ut longiùs abiret ab Insula Episcopali, ad quam excipiendam cōgebatur. Convenerat in forum ingens populus, eo consilio, ut viro Dei manus injiceret, etiam violentas, raperetque vel invitum in paratum sibi thronum.

Quæ effugiendi ratio? Eam invenit, quæ urgebat necessitas: in forum venit ipse, sed veste incomposita, oculo gyrovago, nutante gressu, amentis instar; quem ut vidit effusa multitudo, rata eum abiisse dementis potestate, liberum dimisit: ita dum stultus amat videri vir sanctus, Cælo teste, ac iudice, sapiens audiit: uti & *S. Forthervus*, qui cùm esset violentâ manu adactus ad Episcopatum, admisit tan- *17. Febr.* dem; sed post triduum etiam dimisit: adeò Insulam Pedumque averfantur excelsæ mentes: quo in genere vix quicquam illustrius eò, quod de *S. Nilammone* Eremita recluso, memorant illius vitæ *15. Jan.* scriptores.

Hic cùm ad Episcopatum vocaretur, vel unius diei inducias petiit, dum interim, cum Deo ageret, & à Cælo consilium peteret, petiit enimverò, & quod in votis erat impetravit: orans enim vitam

hanc mortalem reliquit, ut Episcopatum in terris relinqueret: nimirum mors illi gravior accidit quam Infula, & ita accidit iis omnibus, qui æqua iudicii lance ponderant quod latitat sub illa pondus.

13. Febr.

B. Iordano, Ordinis Prædicatorum Generali magistro, cum facta esset mentio cuiusdam fratris, inter suos notæ doctrinæ ac virtutis, quod brevi esset evocandus ad Infulam Episcopalem, hoc votum adiecit dignum se, dignum & posteris.

Mallet videre eum portari in feretro ad tumulum, quàm in Cathedra exaltari ad Episcopatum.

Nempe hic sensus eorum, quibus magis oculatamense est, & altior divinorum intelligentia, amorque Christianæ demissionis, quæ ea omnia despicit, quæ mundus suspicit.

Et ita despexit S. Vincentius Ferrariensis, qui & Episcopatum & Cardinalitiam dignitatem recusavit.

Ita B. Conradus Comitum de Seyve filius, qui Leodii è D. Lamberti Canonico factus est Monachus Villariensis, è Monacho Abbas, ex Abbate

Episcopus Portuensis, & Cardinalis, è Cardinali communibus suffragiis ad Papatum vocatus, quem tamen non admisit ex studio demissionis, cuius erat amantior, & quam testatus in ultima vitæ periodo, in qua & has voces effudit animi sui testes.

Vtinam usque in hanc horam in Villario sub disciplina vixissem regulari, & cum culina hebdomadarius ibidem scutellas abluissem.

Ecce vota ingentis animi, omni dignitatis fastigio altioris: eadem & B. Henrici Abbatis Cisterciensis, qui & ipse creatus Cardinalis Pontificiam Majestatem, à se quàm longissimè remotam voluit: uti & B. Celestinus Papa, qui etiam admissam exiit, atque abiecit, raro sanè humilitatis exemplo, quod mirari vult omnis posteritas, imitari verò, aut omnino pauci, aut nulli: sed ne longius, plena ejusmodi exemplis relicta posteris historiarum monumenta, è quibus hæc pauca eruere visum est, ad aliquod certè remedium adversus insurgentes superbiæ motus, æstusque ambitionis impotentiores.

TRACTATUS SEPTIMUS DE ACEDIA.

ECCATA Capitalia sunt omnino septem, quæ, qui dixerit esse hydram septem etiam capitum, is non aberrabit à vero. De aliis pauca jam attingi, de hac in præsentia mihi erit disceptatio, eaque instituta ad illius odium fugamque.

QUÆSTIO UNICA MORALIS.

Ad illa Prophetæ Regii verba: *Dormitavit anima mea præ tadio.* Ps. 118. v. 28.

GRACÈ legimus ἀκηδία, hoc est *Acedia*, quasi ab hac irrepat somnus, isque subinde etiam letalis, si videlicet salutis, si animæ officiat, si à Deo avertat quàm maximè, si quasi letargo mentem obruat: nec sibi invigilare patiatur, nec Cælo vocanti vigilare.

D. Hieronymus vertit: *distillavit anima mea præ tadio*, Metaphora petita à stillis, sive guttis, quæ leni quidem, sed tamen pernicioso lapsu sensim decidunt, & tabulata quantumvis solida lenta alluvie terunt, atque evertunt.

De his aliquando graviter questus Cœlestis Animarum sponsus, dum ad sponsam, aut sororem, id est animam, sibi aditum parare satagit etiam in alta illius peccati nocte; in qua sic ad eam.

can. c. 5.
v. 2.

Aperi mihi soror mea, amica mea, columbamea, quia caput meum plenum est rore, & cincinnati mei guttis noctium.

Sororem vocat quodam veluti naturæ vinculo illigatam, atque adstrictam.

Amicam intimo quodam amoris nexu copulatam. Denique & Columbam casto quodam connubii jure connexam; à qua sibi concubina nocte januam aperiri operosè flagitat, & rationem hanc adjicit, quia *caput meum plenum est rore, & cincinnati mei guttis noctium.*

At quænam illæ guttæ noctium, quæ sponsæ caput inficiunt, & quodammodo deturpant, arcentque etiam ab aditu in domum sponsæ, id est animæ, dum moras nectit illa quasi dormitabunda, imò altius sopita? Guttæ illæ est tepor, est acedia, quæ dum opprimitur anima, nec sponsum admittit, nec

Deum, etsi ad ostium illius pulset per secretas inspirationes: imò, & si fortè subintrarit, illum ejicit, atque exire compellit. De quo, mihi ut non sit fides, erit certè Sapienti: sic ille quondam in proverbiiis.

Stillicidia ejiciunt hominem in die hyemali de domo sua, uti vertunt Septuaginta.

Prov. c. 27.
v. 15.

Erat anima Dei, ceu sponsi, veluti domus: ex ea ejicitur depelliturque in die hyemali, hoc est frigido, nec à Dei, ceu sponsi amore jam calentis, & stillicidia patientis à tepore, ab acedia: ut hanc, & illum excutiat D. Ambrosius, sic ad animam Christi sponsam.

Vides igitur quod Deus & otiosum provocat, & dormientem excitat. Qui enim venit, & januam pulsat, vult semper intrare: sed in nobis est, quod non semper ingrediatur, non semper maneat: aperi ergo illi, vult introire, vult sponsam invenire vigilantem: noli ergo bono amatori facere moras, citò recedit, & tu somno corporis tui videris exclusisse pulsantem: excludis enim cum desidiosus es. Hactenus Ambrosius, qui desidiæ, acediæque malum ex eo colligit, quod Deum excludat, quod non sit sine letali noxa, ut magis patebit ex dicendis.

§. I.

Quid sit Acedia?

ACEDIA pressius definita dicitur & est tristitia de bono divino, in quantum divinum est.

Cui definitioni consona est illa D. Thomæ, Doctoris Angelici, ex qua *Acedia est tadium benè operandi, & tristitia de re spiritali: vel recessus mentis à bono spiritali divino, cui oportet mentem inherere ex necessitate: quæ definitio ut ponatur in aperto, & clariore luce; singula erunt accuratiùs expendenda.*

Primum enim dicitur *tristitia* quædam de bono spiritali: & sic convenit cum aliis peccatis, nec est speciale, aut unum de septem capitalibus: habet enim id commune cum omnibus aliis, ut refugiat bonum spirituale virtutis sibi oppositæ, id est charitatis, quæ gaudet de bono spiritali. Ita superbia abhorret à bono spiritali humilitatis, & luxuria pariter à bono spiritali castitatis, & ita de aliis vitiis capitalibus, quæque enim averfi sunt à bono virtutis sibi contrariæ.

Secundò,

Secundò, est *tristitia*, & horror quidam spiritualis boni, in quantum laboriosum est, & corpori permolestum; atque impedimento delectationi illius: & in eo etiam conspirat cum aliis peccatis, quæ bonum virtutis oppositæ averfantur, quia commodum corporis, & illius voluptati adversantur.

Tertiò denique, est tristitia de bono spirituali, in quantum divinum est: & sic est peccatum speciale, opponiturque charitati, quæ lætatur de bono divino.

Ea porro tristitia est peccatum letale, unumque de Capitalibus, si pertingat usque ad consensum rationis, quæ sese inclinet ad fugam, & horrorem, & detestationem boni divini, carne contra spiritum prevalente. Sin autem non attingat usque consensum rationis, sed in sola sensualitate hæreat, propter repugnantiam corporis ad spiritum, est dumtaxat veniale peccatum.

Et hæc paucis pro notione illius definitionis, quæ etiam dicitur *Recessus mentis à bono spirituali divino; recessus*, inquam, aut fuga, non gressu corporis, sed animi, sed voluntatis, à bono spirituali divino, cui necesse est ut adhæreat, & quidem ut fini suo: est enim spirituale bonum, uti & Deus, ejus finis, à quo dum recedit homo, etiam recedit à fine suo, quod perversum est, infame, atque enorme: & in hac perveritate, infamia, enormitate, sita est omnis Acediæ malitia. Ex qua etiam gignuntur veluti duæ filiæ; à matre sua pessima, & ipsæ quàm pessimæ.

Una est *Impugnatio spiritualium bonorum contristantium*: fit enim nescio quo naturæ impetu, ut ea impugnes, quæ contristant, quæ affligunt; ex quibus & nascitur

Altera Acediæ filia, eaque veluti secundò genita, videlicet *Accessus ad delectabilia*: solet enim evenire, ex perversa quadam inclinatione naturæ, ut ubi recesseris à durioribus, accedas ad mollia; ubi abieris à contristantibus, transeas ad lætiora, & delectabilia, quæ carnem utique titillent, quæ abblandiantur & sensibus, eosque ad pejora proritent.

D. Gregorio Pont. Max. plures assignantur eidem Acediæ filiæ: est enim fecunda parens in malum. Ex qua oriuntur hæc:

Desperatio, quâ ad extremum receditur ab ultimo fine.

Pusillanimitas, quâ receditur ab his, quæ sunt ad finem, videlicet ab arduis, quæ subsunt consiliis, subinde etiam & præceptis.

Torpor, quo receditur, quo abitur à spiritualibus, spectantibus ad justitiam communem, quæ cadit sub præceptum.

Rancor, qui est indignatio contra personas, quæ vel suasu, vel etiam exemplo ad bona spiritualia inducere nituntur.

Malitia, quæ est, cum quis eò nequitæ delabitur, sic eò & insanix, ut tristetur de bonis spiritualibus ac divinis, & ita quidem, ut etiam ea detestetur.

Denique *Evagatio mentis* illicita, quæ est, quando quis propter incumbens onus tristitiæ, quod in se sentit, & quo gravari videtur ob spiritualia ac divina, sese transfert ad delectabilia, etiam exteriora, fastidio spiritualium ac divinorum.

Et hæc, iudice D. Gregorio, *Acediæ* sunt filiæ, mali corvi mala ova: aliis etiam aliæ.

Otiositas, cum omittuntur ea, quæ præcepti sunt. *Somnolentia*, cum negligenter implentur præcepta. *Importunitas mentis*, cum scilicet ejus evagatio circa illicita residet in ipsa mentis arce, atque ad diversa sese effundit.

Curiositas, cum indebitè, atque immodicè sese effert, atque explicat ad cognoscenda varia minimè sibi proficua.

Verbositas cum indebitè atque immoderatè sese effundit in verba, inanesque voces, & omnis boni vacuas.

Inquietudo corporis, indicium utique inquietæ mentis, quam indicant corporis ac membrorum motus inordinati, & gesticulationes frequentes atque leviores.

Denique *Instabilitas*, quæ suadet, atque impellit, vel in mutationem locorum, vel etiam propositi: quod levitatis est atque inconstantix, ex *Acedia* veluti parente progenitæ. Et hæc sunt illius quasi filiæ, quas Divi Patres in suis Asceticis scripserunt, ego in unum veluti cumulum collegi.

Transeo ad aliquas Acediæ descriptiones, quibus, Acediæ descriptiones. veluti nativis coloribus eam depingunt, & oculis fideliter exhibent. Eas dabit *Ioannes Climacus*, vir notæ sanctitatis, & sacræ eruditionis: sic ille quondam.

Acedia est remissio animæ, & resolutio mentis, pusillanimitas exercitationis, odium professionis, mundanorum beatificatrix, detractrix Dei quasi inviscerosi, & existentis sine benignitate, attonita in psalmodia, infirmans in oratione, in ministerio ferrea, in opere manuum pigra, in obedientia improba. Hæc ille brevius, quæ ego paulò fusiùs.

Acedia, inquit, est *remissio animæ*: incaluerat illa quondam à calore æstuque casti in Deum amoris: at mox ab Acedia, ceu effuso frigore, non intepuit modò; sed refrixit tota, & hinc illi etiam *resolutio mentis*: mens omnis, & cogitatio, quæ in Cœlos intenta erat, & à pura in Deum intentione; ceu armis, cu benè tenso, puri etiam amoris sagittas in Numen Æternum, ceu scopum, emittebat, remitti cœpit, & flaccescere, atque in res creatas inclinari tota, & illis affectus omnes suos affigere: & inde etiam aliud malum; videlicet

Pusillanimitas exercitationis, erat illi labor, erat exercitatio dura in amoribus, in votis, probè conscia virtutem non exerceri nisi duris: at in præsentia, à pusillanimitate, de sua statione veluti dejecta, asperiora refugit, & aspirat ad mollia, ad levia, quæ carni blandiuntur ac sensibus: & hinc etiam grande nefas, scilicet

Odium professionis, si religiosus es, pœnitet ejusmodi adiisse institutum, tædet arctioris disciplinæ, pudet religiosæ paupertatis, & obedientiæ jugum, quod olim leve, grave videtur; & castitatis illibata nitor, qui prius in oculis erat, primisque curis, jam in postremis est, atque in odiis. Ecce quæ ab una Acedia malorum caterva: quæ tamen in his non sistit; est enim etiam *Mundanorum beatificatrix*. Mun-

dana quippe, quæ aliquando in vanitate reposuit, quæ sub pedibus esse voluit, modò supra caput erigit, modò extollit, laudat, prædicat, & beatos æstigmat, qui iis potiuntur, qui abundant, qui in iis delitiantur, & iis sese involvunt, & mergunt quasi in sinu ipso beatitatis. Ecce quæ metamorphosis, quæ animi, quæ iudicii aberrantis deliria, ea quæ calcasti ut lutum soles, aureum credere atque gemmeum; & hoc quidem ab uno Acediæ vitio: tantum interest illi sese commisisse. Sed & aliud ab illo scelus est;

est quippe *Acedia* etiam *detractrix Dei*: Deum enim qui natura est bonus, qui clemens, qui misericors, sibi fingit quasi *inviscerosum*, ut qui nec viscera misericordiæ habeat, nec amantis ubera, nec indulgentiæ finem, neque curas Patris ac Conditoris quàm optimi, sed potius è contrà & rupibus durior, & caucaso inclementior esse videatur. An non ea infamis est Deo detractio, & naturæ ipsius injuria, & inimica bonitati? Videri poterat *Acedia* eò processisse, quò non daretur ultra: evaserat enim in Cœlos, Deumque veluti de folio suo detraxerat: at ex eo delabatur in terras, & omnia virtutum exercitia disturbat, perfundat, evertit: facit enim ut *Attonita sit in psalmodia*: fuit hæc aliquando suavis, atque ad aures, animosque appulit mirè grata: crederes in cœlos ipsos penetrasse, seseque junxisse vel ipsis Angelorum

choris,

choris,

choris, eo consilio ut unâ cum eis in Dei laudes iret tota, tota sese effunderet, accineretque lætum illud ac cœleste acroama, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*. At ubi eam occupavit *Acedia*, tota attonita est *psalmodia*, in eaque nil nisi stupor, tepor, horror, & nefanda quædam in oratione infirmitas.

VIII.
Infirmatus
in oratione.

Ab oratione, ceu præsentî Animæ medicina, erat illa sana, valens, robusta, nec sciebat quid esset languor, quid tepor immodicus, quid febrile horridumque animi frigus: at ubi eum invasit *Acedia*, stravitque, tum etiam eum invadunt sternuntque morbi propemodum omnes, & inde etiam *pigritia*, & segnitie quædam in opere manuum.

IX.
Pigritia in
opere ma-
nuum.

Ad religiosè fallendum tempus, quod ab oratione, & psalmodia vacuum erat, solebant olim Monachi distineri aliquo opere manuum: puta in concinnandis sportulis, everrendis ædibus, templo, cellulis, & hic labor & corpori & animo commodus accidebat: at ubi mentem oppressit *Acedia*, nec laborare vacat, nec operi insudare, lenta omnia, pigra, otiosa: & inde etiam in obedientia quædam improbitas: fallit enim atque eludit omne Superioris imperium quisquis est acediosus: quod sanè improbitatis est, atque infandæ nequitie; ut etiam aperient ea, quæ subiciemus.

X.
Improbitas
in obedien-
tia.

§. 2.

*Qui sint Acedia partus, iique quàm infelices,
atque damnandi?*

IN leges ipsas, & prima jurisprudentiæ placita evasit adagium istud, *Partus sequitur ventrem*, hoc est matrem: si libera sit hæc, & sui juris; partus etiam est liber, & suus: sin autem serva, & in alterius potestate atque dominio, etiam partus servus erit, & alterius veluti mancipium. Quid facias? ea est ventris infelicitas, talem effundit partum qualis est ipse. Quod ventri, id est matri, hoc etiam *Acediæ*, quæ multarum veluti prolium est parens; sed misera, sed paupercula, sed infelix parens; quæ proinde fœtus non habet nisi miseros, pauperculos, infelices, quos omnes quia in odio esse volo, de singulis pauca.

Primus Acedia partus est Pigritia.

Definitio.

Thufcul.
2a. l. 4.

Pigritia Romano Oratori est *metus consequentis laboris*, ex quo sequitur hujus fuga, odiumque: qui enim laborem metuit, cum quâ potest fugit ac horret, & inde jacet in turpi *Ignavia*, inerti *Desidia*, *Otiô*, damnabili: qui enim ignavus est, qui deses; in otio torpet, complicatis quasi manibus ac pedibus.

Fabella de
Pigro, &
Pigritia.

Et is fuit Bubulcus ille, de quo Æsopus in fabellis. Domum ille agebat ingens plaustrum, fascibus onustum & lignis, quod cum in via lutosa, ac salebris hæreret, ac retineretur tenaciùs, cœpit ille otiosè astans, Deos Deasque omnes in auxilium vocare, maximè verò Herculem, quem præ cæteris ob celebratum vulgò robur colebat. Aduit enim verò Hercules, & sese conspiciendum, imò & audiendum dedit, & stolidam hujus ignaviam ita corripuit.

Rotis manum, ô bubulce, applica, & stimulum bobus admove, ac deinde Deorum Dearumque opem exposcito: nã si tu cesses, Dii Deaque frustra invocentur.

Fabella est, doctumque commentum, ex quo in vulgus emanavit ea parœmia.

Manum admoventes invocare Numina, frustra aliàs invocaturi: nec enim adsunt ignavis, imò nec ignavos audiunt: quod quia longè verissimum, ideò ut adsint, ut audiant, de ignavia illa, pigritiaque paucis. De ea fabellam ex Antiquioribus hausisti, Amice Lector: accipe è recentioribus emblemata.

Hoc pigritiam exhibebit quasi anum deformem,

malè vestitam, sedentem, capite innixam in sinistram manum, quæ etiam cubito incumbit genibus, ac dextera tenet funem, sinistra torpedinem & testudinem, subjecta hac epigraphæ:

Emblema
Pigritiæ.

Torpet iners.

Anus est *pigritia*, quia senes plerumque sunt segnes ac pigri; hoc nempe ætatis vitium est: quod in pigritia etiam sceleris.

Est porro *malè vestita*, atque pannosa: quæ enim alia sit? certè *pigritia* vel mater est, vel *nutrix egestatis*, ut disertè Seneca.

Lib. de Be-
nef.

Sedet, quia in otio, à curis procul, procul à labore; hunc enim declinat quâ potest; hunc odit ac detestatur.

Incumbit sinistræ & genibus, quod torpentis est atque inertis, Capite insuper devexo, atque declivi, quia ut rectè S. Isidorus. *Per torporem & vires & ingenium ad ima defluit.*

Lib. 2. Sol.

Una manu *funem tenet*, quia homines ligat, facitque minus aptos ad opus.

Altera *torpedinem gestat*: pisciculus est, qui *remora* dicitur, quia naves in medio cursu sistit, & remoratur, etsi aspiret ventus, & vela inflet.

Denique *testudinem* ostentat, animal utique infestum tardissimum, quia tardissimus est omnis acediosus, omnis piger. Ecce *pigritiæ* imaginem symbolis illis bellè expressam: & quidem

Primum torpedine: de qua sic Plinius. Si vel hasta virgave attingatur, quamvis prævalidos lacertos torpescere, quantumlibet ad cursum veloces alligari pedes, quasi odore tantum, & quadam aura sui corporis afficiat membra. Hæc ille, nec minora de Echeneide, sive remora; de qua ista.

Lib. 32. c. 6.

Ruant licet venti, & sevant procellæ, imperat furori, viresque, tantas compescit, & cogit stare navigia, quod non vincula ulla, non anchora pondere irrevocabili jacta. Infranat impetus, & domat mundi rabiem nullo suo labore; non retinendo, sed adharendo.

Hæc Plinius de Remora, pisciculo, quæ si vera, cuidam naturæ miraculo ascribenda: at illud quod à pigritia torporis accidit, quod tarditatis, quod remoræ vitio ascribitur, & quidem immani. Hæc enim animum immortalem, expertemque corporeæ molis ad virtutum ardua, ad salutis æternæ portum concitato cursu, & piis cœli motibus, veluti quibusdam ventis, in hac vita, ceu mari provectum, illuc sistit, stareque cogit, dum omnes animi vires torpescit, omnia corporis membra quodam veluti stupore illigat, ne ad ingentia mentis molimina; ad virtutum, gloriæque æviternæ culmina devehatur: quod quantum sit & quàm ingens malum, videbit is, qui pigritiam in his quæ sunt corporis, aut mundi hujus, composuerit cum ea, quæ spiritum & animam invasit: illam ita describit Sapiens.

Per agrum pigri hominis transivi, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urtica, & operuerant superficiem ejus spina, & maceria lapidum destructa erat.

Prov. c. 24.
v. 30. 31.

Agrum hominis pigri, & vineam stulti (in quibus ferè reposita sunt illius bona) sub oculos ponit, docetque & hanc & illam pessum ire à pigritia, & socordia illius hominis: ager quippe, qui probè excoltus, fructus uberes efferre debuit; & vinea quæ generosa vina fertili cornu fundere, non reddit nisi urticas, non parit nisi spinas & tribulos: & hoc quia vel excolere noluit, vel si excoluit, purgare desit à loliis, zizaniis, & hoc quidem, quia iners, quia socors, & piger: hæc enim omnia sunt infelices pigritiæ partus: quid enim aliud ab illa?

Ignaviæ
partus.

Quod agro, quod vineæ ab ignavia: hoc & animo à socordia. Erat animus homini à natura datus velut ager, aut vinea, quam labore multo, sudore multo excoleret, & cui injiceret cœlestia quædam virtutum magnarum semina, quæ deinde ex crescerent in messem omninò copiosam, quæ etiam efferretur

efferretur in Domini horreum, in Caelos ipsos, in finem beatæ æternitatis: sed à pigritia omnino secus accidit, animus enim incultus, & sibi quodammodo relictus, non solum maligna sterilitate damnatus est; sed etiam in vitiosa quædam germina pullavit, & nihil edidit, nisi urticas, spinas, tribulos, & vitiorum omnium veluti quædam zizania, post quæ etiam diruta maceria, quæ illi erat pro custodia adversus immanes seu mundi, seu carnis, seu etiam mali dæmonis incurfus.

Fatendum enim, quod extra litem, immortalianimo, ceu vineæ datum intrinsecus sepem, hoc est sui curam, atque custodiam, & extrinsecus veluti maceriam quandam, hoc est, Dei & Angelorum protectionem, ne pateret aut bestiarum, aut dæmonum incursionibus, à quibus & vastaretur tota: sed ô malum ignavia! ab hac & sepes excisæ, & maceria destructa, adeoque destructa & ipsa Domini vinea, hoc est hominis animus, omnibus cæli fructibus orbatus, & spinis, urticis, carduis, hoc est vitiis omnibus oppletus. Quæ porro sint ista vitia, accipe ex Aristotele: sic ille quondam.

*Lib. de Vir-
tutibus.* Comitatur ignaviam mollities, effeminatio, torpor, vitæ cupiditas. Subest etiam quadam timiditas, & contentiōis detrectatio.

Hæ nimirum Acediæ comites sunt, vel indices, & quidem

Primò *mollities* quædam, parata cedere omnibus, resistere nulli; est enim mirè timida pigritia, & is qui se illi mancipavit, à lamblico rectè dicitur *Vir imbellis in habitu, & veste muliebri pulvinari incumbens*: & hoc quia nihil viri habet, nihil quod Martem sonet, quod generositatem præ se ferat; quæ enim præ se ferret, cum illi comes sit *effeminatio* quædam. Diceret exuisse virilem sexum quisquis ignavus est, adeò fæminam olet. Olet & torpidum: comite scilicet *torpore*, *timiditate*, & omni *contentiōis detrectatione*: quisquis enim piger est, & laborem detrectat omnem, & contentiōem animi corporisque, quæ potest, evitat; nulli certus *incumbere*, nisi *pulvinari*, ad quietem, ad somnum, ad torporem: ecce quæ animi maculæ, quæ notæ à pigritia: vis nosse quæ etiam damna: lege in uno alterove simili.

Et damna.

*Serm. de
S. Andrea.*

Primum dabit D. Bernardus, qui pigram mentem componit cum sentina navis, quæ rimam patitur, & per eam latenter, & sensim sine sensu aquam admittit, & quidem ea copia, ut tadem obruatur, & mergatur navis: sic & piger à turpi & desidiōsa ignavia & cogitationes pravæ, & desideria illicita in cordis sinum, ceu navim, accipit, unde & succumbat & pereat; oppressus scilicet immani peccatorum pondere: quo etiam ejus noscitur damnum. Ut & illo, quod suggerit B. Laurentius Justinianus, qui desidem atque inertem animam comparat cum aqua torpente, qualis ferè est in stagnis ac foveis, quæ, quia non fluit, putredinem contrahit, & in cloacam degenerat ac lutum, è quo non enascuntur nisi animalia venenata, atque homini noxia: sic & anima desidii tabe conficitur, situm contrahit, nec quicquam alit aut generat præter concupiscentias carnales, ceu animalia veneno gravida, ac nociva. Et hoc secundum est simile, ex quo ignaviæ aperiuntur damna.

*Lib. de Gra-
dibus Per-
fectionis.
c. 9.*

Tertium est à Seneca, Romano Sapiente; cujus hoc effatum dignum ceris melioribus.

Epist. 122.

Aves, quæ conviviis comparantur, ut immotæ facile pinguescant, in obscuro continentur: ita sine ulla exercitatione jacentibus, tumor pigrum corpus invadit, & super membra iners sagina succrescit: quod avibus illis: hoc & animæ pigra, ubi enim illa otio fuerit saginata, tum rapitur quasi victima, tum orco traditur, æternisque inferorum umbris, atque incendiis; & hic est ignaviæ finis, finis & pigritiæ, cujus pars, sive hæreditas erit in stagno: pigri enim, atque igna-

vi pro cœlesti hæreditate, quam labores fugiendo noluerunt acceptare, venient in partem & hæreditatem tormentorum, & æternorum quidem. Nec immerito.

Secundus Acediæ partus est Otium.

ACEDIA, ceu fœcunda malorum parens, primo partu genuit pigritiam: secundo autem otium, mali corvi malum ovum, de quo in præsens mihi erit disceptatio, in qua inquiram ecquod illud?

Otium est vacatio à labore, quæ si nimia sit, si immodica, vitio datur, & quidem gravi: *ejus contrarium est negotium*; quod ut virtuti concedatur, serium esse debet, debet aut tibi, aut aliis utile esse, ac honestum; si enim aut inane sit & futile, si leve & inhonestum, si indignum ea quam geras veste, si absolum ab instituta vitæ ratione, statuque; non negotium dixeris, sed otium.

*Definitio
Otii.*

Et tale fuit aliquando Domitiani Imperatoris de quo ita Suetonius. *Inter initia principatus quotidie secretum sibi horarium sumere solebat, nec quicquam amplius, quàm muscas captare, ac stylo præacuto confingere, ut cuidam interroganti, eserne quis intus cum Casare, non absurde responsum sit à Vibio Crispo: ne musca quidem.* Et hoc Domitiani negotium fuit, non absimile aliorum, quos & damnavit Antiquitas, & damnabit quanta quanta erit Posteritas.

*In Domitia-
no cap. 3.*

Tale fuit *Arsacida*, Bractanorum Regis, qui tempus propè omne fallebat texendis retibus in capturam piscium.

*Antonius
Guevara.
l. 1. Expl.
c. 2.*

Artaxerxes, qui dies totos nendo occupabat fœmineum in morem.

Artabani, Regis Hircanorum, qui laqueos parabat capiendis muribus.

Viantii, Lydorum Regis, qui hamos aptabat, & retia expiscandis è vicino lacu ranis: quæ omnia, quia indigna Capitis Coronatis, non negotium appellaro; sed otium, & quidem turpissimum: verè enim otiosus est, qui non labori vacat, sed nugacitati sese impendit, & dies & horas malè insumit: hinc Eugenium Papam opportunè monere D. Bernardus, ne se otio permitteret unquam, néve etiam nugacitati: imò ut neque hanc, neque illud coram se pateretur etiam in aliis: sic enim ad illum.

*Lib. 2. de
Considerat.*

Fugienda otiositas, mater nugarum, noverca virtutum. Inter *seculares nuga*, *nuga* sunt; in ore sacerdotis, *blasphemias*: interdum tamen si incidant, ferenda fortassis, referenda nunquam: magis interveniendum caute, & prudenter nugacitati: prorumpendum sanè in *serium* quid, quod non modo utiliter, sed & libenter audiant, & supersedeant otiosis.

Hæc Bernardus Eugenio Pont. Max. quem omni virtute instructum voluit, & semper in serium quid prorumpere, quod certè erat semper esse negotiosum, otiosum nunquam; & quia eum quoque te volo, mi Lector, idcirco de otio paulò fufius. Audivimus illius definitionem: attendamus etiam descriptiones, ex quibus ejus natura, malæque affectiones clariùs elucescent.

Unam jam intulit D. Bernardus, & ipsius summi in terris Dei Vicarii oculis objecit.

*Descriptio-
nes Otii.*

Est Otiositas mater nugarum: otiosus enim animo nugas concipit, quas deinde exprimit ore, & per verba effundit in aliorum aures, animosque, in eo & sibi noxius, & aliis, & hoc quia malè otiosus; quia minimè occupatus studiis melioribus, quia nec seriis intentus: & hinc malum alterum, imò & mala quamplurima: & hoc quia

*I.
Mater nu-
garum.*

Otiositas est schola quædam vitiorum: sic eam olim depinxit, sic expressit Ecclesiasticus, dum ita ad posteros, multam malitiam docuit otiositas. Nosse voles quam malitiam, & quæ vitia? Accipe ex Serapione Abbate, sic ille quondam apud Cassianum:

*c. 33. v. 29.
Collat. 3.
c. 16.*

II.
Schola vi-
tiorum.

De Acedia otiositas, somnolentia, importunitas, inquietudo, pervagatio, instabilitas mentis & corporis, verbositas, curiositas nascuntur. Ecce quæ vitiorum agmina, quæ monstra pariat otiositas: vis etiam majora? adjice & alia, quæ mens otiosa concoquit, & in suam & in aliorum perniciem: cum enim honesto labore non distinetur, deficit ad vana, ad inhonesta, ad carnalia, ad incestus, ad concubitus illicitos, atque adulteria: testem habeo etiam è profanis Ovidium l. 1. de remedio amoris.

Queritur Agistius quare sit factus adulter

In promptu causa est, desidiosus erat.

Addo ego, & otiosus. Certè otiosum D. Chrysostomus appellare non dubitavit. *Onus terræ*, nec onus tantum: sed & lues, & perniciēs: sic enim de illo:

Hom. 35. in
Acta.

Onus hic terræ, frustra advenit in mundum talis, imo non frustra: sed in malum sui capitis, in damnum proprium, in detrimentum aliorum.

In c. 1. Isa.

Meritò *onus terræ*, quia cum initio suæ conditionis positus sit in paradiso, ut operaretur, & custodiret illum, ut scitè notat D. Basilus, cum operari desinit, desinit & terram colere, & custodire, adeoque illi nec est pro cultore, nec pro custode, & inde potius oneri, quàm levamento, & honori: nec oneri tantum: sed & malo quàm pessimo: primò, quia in damnum sui capitis (& ita fuit Esau, & ipse otiosus: omisit enim primatus benedictionem) ut rectè advertit D. Ambrosius, tum etiam in detrimentum aliorum; exarsit enim in iras, & fratris odium, & dirum in modum persequi cœpit Jacobum, etiam innocentem: adeò verum est otiosum in aliorum quoque perniciem atque detrimentum proruere: cujus probè conscii Athenienses, otium vitio dabant, & scelesti, atque illius adeò erant inimici, ut eos omnes, qui se otio & inertia præbuisent, etiam in jus vocarent. Audi quid de illis Valerius Maximus

Epist. 25. ad
Vercellensem.

Lib. 2. c. 6.

Egregios virtutis bellicæ spiritus Lacedæmoniorum prudentissimi pacis moribus subsequuntur, apud quos inertia è latebris suis languore marcens, in forum perinde ac delictum aliquod pertrahitur, sitq; ut facinorosa, ita erubescens rei, culpa. Hæc ille, à quo redeo ad D. Bernardum.

III.
Noverca
virtutum,

Huic otiositas est *noverca virtutum*. Inter matrem & novercam hoc interest, quòd mater in prolem à se genitam feratur inclinatione quadam naturali, & suavi amoris illecebra: & hoc quia eam aspiciit ut aliquid sui, ut delibatam è sua substantia portionem: at contra, noverca prolem spectat ut alieno toro editam, nec ut suam, & hinc in eam non propendet, nec inclinatur eo, quo mater, amoris pondere. quid facias? Noverca est, agiturque ipso novercæ genio: sic & otiositas, virtutes, ceu Cœli partus, videt quidem; sed nec æquis oculis aspiciit, nec ut suos habet, imò nec tolerat ut suos: sed exesse vult ex anima, veluti domo sua? Quid fiet? Noverca virtutum est, non mater: ab illa foveri, ali, retineri virtutes non possunt, exulcent est necesse: cujus omninò conscius Justinianus Imperator cum novellam constitutionem ederet de monachis, quos à virtutibus amabat instructos probè, statuit, ut in duabus rebus operam suam & diligentiam ponerent, atque ut aut sacris scripturis occuparentur, aut iis, quas vocant manuaris artes, ingenuo homine dignas, exercerentur, ut scilicet ab eorum rebus abesset otiositas, & ne essent unquam *male feriati*, uti loquitur Clemens Alexandrinus, à quo transeo ad D. Hieronymum.

Consist. 133.

Lib. 3. Peda-
go. c. 11.

IV.
Rubigo in-
genii.

Huic otiositas est *rubigo ingenii*, sic eam appellandam censuit epistola ad Innocentium. Est autem ærugo æris aut ferri vitium, quod contrahit ex longo situ, & quasi otio: dum enim non teritur æs, aut ferrum non est in usu & manibus, nitorem pristinum exuit & virescit totum: transfertur tamen subinde ærugo ad segetem, & est veluti quædam

incidentis segetibus humoris putrefactio, quo vitio dum laborant segetes, marcidæ fiunt, & in pulverem fœtidum confrictiles.

Quod ari & ferro ab ærugine, quod & segetibus vitium est: idem & hominis ingenio evenit ab otio: ab hoc enim ingenii acies, & lux aurea & retunditur & obscuratur tota, tota fit marcida, & in pulverem abit etiam putidæ vanitatis, quam & levis aura dissipet.

Ne porro sic dissipet, age, exemplum sume etiam à Profanis, atque Ethnicis.

Ex his erit *Octavius Augustus*, cujus adeò vigil erat solertia, ut ne in ipso quidem otio otari se pateretur: consueverat enim tempore Balnei secum Poëmata meditari, quæ, non etiam sine laude luci dedit & posteris, & hoc ex eo quòd existimabat animo vacare, & vagari mente, etiam in otio, indignum esse eo animo, quem imperio gerebat longè dignissimum.

Vidisti in purpura & otio minimè otiosum: accipe etiam in privata fortuna vigilem atque sedulum.

Is erit *Livius Drusus*, vir sanè acer ac vehemens, & nunquam non seriò occupatus, qui hæc aliquando de seipso & liberè & verè: *uni sibi, nec puero quidem, unquam ferias contigisse*: adeò laboris amans, ac studii, etiam à primæ ætate, à teneris unguiculis, & hinc illi ingenium acre, subtile, & quasi igneum, quia semper agitaturn, quietum nunquam.

Fax immota torpet, ignem agitata restituit, inquit. olim Seneca: sic & ingenium, quod veluti fax animi est, immotum torpet, languet, atque extinguitur: agitaturn autem, & ignem restituit, & conceptus igneos, idest acres, & subtiles, quos nonnisi marcidos, & flaccidos otium habuerat, imò & effinxerat.

Ne autem sic in te effingat, mi Lector, tempus omne, quod tibi à natura, Deoque conceditur, sedulò, & seriò impende, & Senecam de illo pulchrè philosophantem audi.

Quadam tempora nobis eripiuntur, quadam subducuntur, quadam effluunt: turpissima tamen est jactura, quæ per negligentiam fit: sed cur, inquires, turpissima? Quia ut ille ipse Seneca: *omnia aliena sunt*, & cum eorum jacturam feceris, nihil, quod ex vero tuum erat, amisisti: at cum tempus perdidisti, quod tuum erat perdidisti: quia, ut scitè Sapiens Romanus: *tempus tantum nostrum est*: quod si tantum nostrum est; certè servandum quàm optimè, ne nobis pereat, & quidem damno irreparabili: alia quippè omnia cum perdita sunt, recuperari possunt: tempus non item: cum semel effluxit, refluere non potest, ut patebit per omnia hujus vitæ bona excurrenti. Et quia hinc authore Seneca usum sum, non possum, quin illud ex eodem etiam adjiciam; quod fuit viri litterati pronuntiatum dignum meliore lyæro.

Otium sine litteris mors est, & vivi hominis sepultura. V.

Ea persuasione motus meminit cujusdam *Vatiae* Romani, hominis prædivitis, qui cum villam ad Baias ædificasset pulcherrimam, in eadem ignavissimo otio consenuit. Seneca verò eam villam nunquam aliter, etiam *Vatiae* vivo, præteribat, quàm ut aureum illud diceret.

Vatiae hic situs est; adeò illum in otio delitescens, inter sitos, & elatos reponebat.

Imò & alio loco de hujusmodi hominibus loquens, Latitant, inquit, & torpent, *sic in domo sunt, tanquam in conditivo*, hoc est sepulchro.

Adeo apud Sapientem Romanum indubitatum erat illud, otium esse vivo homini pro sepulchro.

Sed, inquires, etiam in litteris suum est otium. non abnuo: sed tibi cum Francisco Petrarcha duo otii genera sub oculos pono, ut ad unum accedas, recedas ab altero. Sic ille.

Duas

Duas otii species definiunt. Operosi alteram, atque in ipsa requie laborantis, ac circa honesta studia solliciti, quo nil est dulcius. Alteram inertis, & languidi, & solam requiem complexi, quo nil foedius, nil similis est sepulchro. De primo igitur sæpe magna quædam opera, & mundo utilia, & suis authoribus gloriosa proveniunt. De secundo autem nihil unquam, nisi ingloriosus torpor, ac marcidus. Primum illud ritè philosophantibus, hoc secundum pigris, ventri, somnoque deditis peropportuno, ubi nullo interpellante edant licenter, & dormiant. Hæc ille de duplici illo otio, de quo & illud Synesii Ptolemaidis Episcopi dictum illustre. *Nobis est otium ad philosophandum: nullum otium ad malè agendum.*

Epist. 148.

VI.
Pulvinar
diaboli.

Venio ad Postremam descriptionem, haustam ex inertis illæ & noxia quiete: secundum hanc dicitur, & est otium, *pulvinar diaboli*, in quo scilicet quiescere videtur quàm nobilissimè, ut in pulvinari solet piger, ac dormitabundus. Quidni enim sic quiescat cum illi quies & gaudium sit in malo nostro; in scelere nostro, in spiritali ruina, quam scilicet invenit in otio.

Serm. de
Virgin.

Certè S. Athanasius, gravissimus author, docet *malos demones valdè oblectari otio corporis, otio & animi.*

Quod ipsum & S. Basilus ex illo Servatoris nostri testimonio, quò monuit impurissimum dæmonem cum exierit ab homine, majore audacia, & contentione in eundem reverti solere, & reversum invenire domum *vacantem*, hoc est otio præpostero indulgentem, & tum in eam regredi etiam auctum aliis atque aliis dæmonum catervis, & hoc quia per eam vacationem aditum præbuit & viam aperuit in animum, ceu illius domum, & infame diversorium, cujus apprimè conscii antiquiores Monachi, Ægypti incolæ, apud Cassianum jactare soliti,

lib. de spir.
med. 6.23.

Operantem Monachum demone uno pulsari: otiosum autem innumeris spiritibus devastari. Ubi enim unum aliquem nugantem, otioque diffluentem viderint maleficæ illæ mentes, subito advolant ut muscæ ad victimam, ut harpiæ ad mensam, ut vultures ad cadaver, ut nocturnæ stryges ad infandam choream.

Epist. 4.

Ut proinde opportunum sit & salutare illud D. Hieronymi monitum ad Rusticum piè graviterque scribentis. *Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum.* Ut suos ita inveniret S. Ignatius Societatis JESU Fundator, & Author, si quos fortè è fratribus Laicis comperisset otiosos, jubebat ex horto acervum lapidum in supremam domus contignationem comportare, ac deinde ad ima reportare, non alio fructu, quàm ut tempus & horas, eo labore, religiosè fallerent, & occupatos invenirent insidiantes illis maligni inferorum genii. In quo, ut videbatur, inutili opere duo spectabat Ignatius. Primò ne sui otio torperent, languidi toti, ac dissoluti. Tum etiam ut fructum operæ suæ referrent obedientiam. Fatendum enim, quod ex vero dici potest, ac debet, subinde tantum esse mali in opere, quàm in otio versari; quando nimirum illud opus est propriæ voluntatis, atque ab instituto alienum, cujus rei exemplum illustre est apud Cassianum. Quidam enim è probatissimis inter seniores, cum transiret non procul à cella cujusdam fratris, hac animi, quam diximus, ægritudine laborantis, & occupati in operibus inutilibus, superfluis, atque alienis ab obedientiæ lege, vidit eminens eum gravi malleo saxum durissimum conterentem, eique astantem quemdam Æthiopem, qui unà cum eo junctis confertisque manibus ictus mallei allidebat ad saxum, & insuper ad operis illius instantiam quasi ignitis facibus instigabat.

ollat. 9.
6.

Quod ut conspexit, substitit illico, hæsitque diutissimè eodem in vestigio, vel impressionem mali dæmonis admirans, vel fraudem tantæ illusionis rete-

gere certus. Dum autem sic hæret, advertit primò fratrem illum nimia lassitudine fatigatum, & propè fractum, quiescere velle, & operi finem imponere: ac deinde rursus instigatum à pessimo illo spiritu vires & animos resumere, unaque etiam maleum, cui dum incumbit totus, & in contentione cœpti operis pergit, nec tanti & tam inutilis laboris sentit injuriam; cujus tandem misertus senex ad cellam fratris divertit, præmissaque brevi de more salutatione, sic ad illum:

Quod est, inquit, mi frater istud opus quod agis? Cui ille. *Laboravimus ait, in illud durissimum saxum, nec potuimus conterere.* Ad quæ senex: *benè dixisti, nec potuimus:* non enim solus eras cum illud caderes: sed fuit alius tecum, quem non vidisti, & qui tibi in hoc opere non tam adjutor, quàm violentissimus impulsor astabat. Cui frater, *ecquis, inquit, erat ille?* Tum senior. *Æthiops fuit, & malus dæmon, qui tibi & animos faciebat, & stimulos addebat ad opus, grave quidem, & laboriosum quàm maximè: sed tamen inutile, quia & propria voluntate susceptum, & contra institutæ professionis normam atque ordinem.*

Hæc fratri senex, ut & dæmonis insidias, malosque dolos ac fraudes detegeret, & doceret imposterum, non esse laborandum nisi ex obedientiæ ac superiorum præscripto: quod velim etiam probè doctos in societate nostra Coadjutores; imò & Scholasticos, ne & ipsi tempus infumant minus utilibus, & alienis ab instituto vel legendis, vel scribendis: non sine gravi & temporis & spiritus jactura.

Tertius Acediæ partus, est animi remissio, & tepiditas in spiritu.

PRodigio simile est istud vitium mortaliū, è quibus omninò pauci, quibus sit animi cura, cura salutis, ac beatæ æternitatis: quod corporis est, quod hujus brevioris ævi, quod & mundi plerique curant omnes.

Sit malè corpori, quæruntur undique medici, pharmaca petuntur vel ex ipsis Indiis, & altera solis domo: sit animæ à peccato etiam quàm pessimè, ea reponitur in postremis, nec de remedio vel levis est cogitatio.

Sit lis aliqua sub judice, leguntur accuratè codices, evolvitur Bartolus, & Baldus, consuluntur utriusque juris peritissimi, ne causa cadat, qui eam movit: agatur animæ causa etiam Deo judice, agatur de salute, de æternitate; sollicitudo propè nulla. Is nempe mortaliū stupor est, is tepor, is difficultatis etiam minimæ horror, atque ex illo ea quoque injuria, atque dementia.

Augendæ sunt opes, & res familiaris in immensum amplificanda, toto orbe curritur, superantur alpes, tranantur maria, franguntur & undæ, & venti, atque ad extremos mundi fines penetratur, invium est nihil, arduum nihil, operosum nihil, nihil satis abditum, eruuntur & ipsa terræ viscera, atque ex oceano, imoque maris fundo & conchæ educuntur, & uniones, divites utique aquarum partus.

Cœli gratia, Cœli gazæ aperiendæ, & parandæ pro tota æternitate opes, & divitiæ nunquam interituræ, de illis ne cogitatur quidem. Quid facias? Is hominum error est.

Aucupandus principum favor, & magnatum gratia, eam venari discunt, discunt & captare mortales: De ipsius Dei ter Opt. Max. amore, de superum auxiliis, nullus est labor, studium omninò nullum. Crederes nos terris natos, non Cœlo. Quid dicam? Miraculum est: sed stuporis, sed erroris miraculum; cui tollendo impèdetur hæc pagella, cum

cum hunc Acediæ partum extinguere laborabit, cum eam animi remissionem ac teporem abjicere, accenso scilicet & animæ & salutis acquirendæ desiderio, æstuque altiore, & hoc quidem ex Apostoli voto; imò & Christi, qui sic aliquando ad Angelum, idest Episcopum, Laodiciæ Ecclesiæ, & hoc quidem calamo illius discipuli, qui ei fuit a secretis. sic ille.

Apo. c. 3.
v. 14.

Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus. Utinam frigidus esses, aut calidus: hinc sudant interpretes, & in varias scinduntur sententias, è quibus eam sequar, quæ propius accedit ad argumentum, quod in manibus est.

Tepidus
quis sit?

Tepidus hinc dicitur, & est, qui inter virtutes & vitia quodammodo fluctuat, quique ex virtute quidem vivere, & peccata declinare vellet; sed refugit eum laborem, qui sibi cum vitiis est, & difficultatem, quæ cum virtutibus, ad quas scilicet iter arduum est. Ita Anselmus Lyranus, Cassianus, & alii.

Vel si mavelis, dic, tepidus est, qui Deum graviter & letaliter offendere, sciens ac volens, omnino nollet: minora tamen, ac leviora peccata facilius temnit, in eaque prolabitur etiam volens: vel certe, qui altioris virtutis, ac perfectionis studium negligit, seque abripi patitur suis ipse concupiscentiis, ex quibus ad graviora & letalia scelera pronus est lapsus: & is fuit Laodiciæ Angelus, seu Episcopus, quem ideo frigidum potius optasset, aut certe calidum.

Sed qui, inquires, frigidum? Calidum quidem voluisse, erat ex Cœli voto, erat ex illius salute, gratia, gloria, beatitate: hæc enim omnia vel unica vocula claudit ac notat. Est enim *calidus*, qui Dei sui amore ac charitate & calet & ardet totus. At frigidum amasse quis volet, qui bonum velit? Certè *frigidus* est, qui letalis peccati frigore geluque alget, qui rigescit quantus est: & quis eum malit, quam tepidum? *Tepidus* est, qui vel levioris noxæ reus, vel si gravioris, ex ignorantia, aut concupiscentia is est: non tamen ex certa scientia, ex malitia, & depravata voluntate, qualis is est, qui frigidus totus. Quis ergo frigidum mallet Apostolus, quam tepidum? cum tepor minus sit malum quam frigus, & minus malum præferendum majori malo. Hic est nodus quæstionis, qui solvendus probè.

Ea particula, *utinam*, votum est Apostoli; imò & Dei, quod nec alienum à natura, nec à Cœli legibus, quæ & illud patiuntur: videtur enim & votum istud, uti & ipsa permissio bona, quæ scilicet optat unus aliquis, aut etiam permittit, ut ignavus, & obfirmatus in sua ignavia, adeoque ruinæ proximus, labatur in peccata graviora, & letalia, ut ex iis seipse nosse discat, & suos lapsus; ut deinde seriò resipiscat, & salvetur: alias in suo tepore dammandus. Et hinc mernò frigidum maluisset Apostolus, quam tepidum, quia hic majori ruinæ obnoxius est, quam ille, majori & salutis periculo: frigidus enim cum seipsenorit, seipse exhorrescit, & damnat, abique à cœno vitiorum suorum, quod non facit tepidus, qui in eo hæret quasi insepultus, & inde & vitæ & salutis periculum adit, quod vel ex eo patet, quod ipsi Deo nauscam pariat; inde & hoc fulmen Apostoli; imò potius & Dei, *Quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus: incipiam te evomere ex ore meo.*

vers. 16.

Quomodo
evomitur
à Deo.

Metaphora sumpta à cibis, qui si frigidi sint, aut calidi, retinentur in stomacho, sin autem tepidi vomitum provocant: cujus ratio peritur è natura. Frigida enim ventriculum mordent, exasperantque contrahendo: calida autem exsiccant, & pungunt, & hinc ad utrorumque contactum ipsæ ventriculi partes contrahuntur, ut utraque stringant, comple-

stantur, & percoquant. Contrà verò tepida, quia tactum habent blandum, suavem, ac mollem, stomachum laxant, solvunt, extendunt, aperiuntque ad vomitum cibi aliàs gravioris ac molesti; contra quem dum insurgit natura, eum expellit, atque evomit, cujus apprimè conscii medici, ex ipso naturæ genio, & artis suæ præscripto, ad vomitum procurandum aquam tepidam offerre solent ægris à stomacho malè affectis, ut eum exonerent.

Quod naturæ: hoc & illius auctori Deo, cui tepidus cum ignaviam suam, velut aquam tepidam, infundit, eum ad vomitum provocat: at quis ille vomitus? Ne crede eum esse, qui est à crudo atque indigesto cibo; sed ab anima tepida: quam, quia non fert Deus, non sustinet illius patientia, aliàs invicta; eam evomit, à se abjicit, atque execratur, ut solent homines cibos quos evomuerunt: in quo & notandum illud, quod facit ad divinæ bonitatis commendationem, & animæ tepidæ horrorem, periculum, damnumque sempiternum, quod scilicet, ut cibi non evomuntur, nisi facta naturæ, ipsique stomacho violentia: sic nec tepidi, nisi Dei bonitati atque indulgentiæ vis inferatur: at ubi sic evomuntur, & Superis & Deo horrore sunt deinceps, atque execrationi: quod sanè extimescere plurimum, atque exhorrescere debet quisquis à suo vitio tepidus est.

Sed & illud quoque, quod ex eo consequens est, quod superis omnibus exosus, quod & ipsi Deo maledictus; cujus testem habeo Jeremiam, qui hæc aliquando tristi nœnia.

Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter, vel *ut alia lectio habet, negligenter.* At quod, inquires, *opus Domini*? Eò loci, ac temporis, erat opus divinæ justitiæ, erat vastatio ac cædes Moabitarum, quam Dominus evictus eorum criminibus decreverat, atque imperarat Chaldæis: quod qui fecisset *fraudulenter*, hoc est, qui ob lytrum, vel ob aliam causam eis pepercisset, næ ille *opus Domini* fecisset *fraudulenter*: finxisset enim se Moabitas occidere velle, & interim pepercisset, in Dominum injurius; imò & in seipsum, ut qui in Domini sui maledictionem incurrisset: & meritò: servus enim, qui opus ab hero præscriptum negligit, eum suo jure & lucro defraudat; & miles, qui hosti parcat contra Ducis nutum atque Imperium, in ejus injuriam facit, & sibi malum accersit.

Quomodo
maledictus.

Quod servus Domino, quod miles Duci: hoc tepidus Deo: hujus nutu atque Imperio jubetur hostes suos, pravos scilicet affectus, mortificationis gladio persequi, cedere, jugulare, perdere: at secus omnino facit; eos & vivere patitur, & perennare, imò & sibi Deoque insurgere: & hinc divinæ maledictionis fulmine percutitur, quia opus Domini, & *fraudulenter* facit, & *negligenter*.

Vocarat te Deus in sua castra, in suam militiam, quisquis es Christianus, quisquis & religiosus, non alio consilio, quam ut Dei tui hostes, imò etiam & tuos, vinceret, sterneret, profligares: at eis per summum nefas indulxisti, in Deum perfidus, in te injurius: quid mirum si in te Cœlum detonet, si maledictionis fulmine feriat?

At rursus ingeminabis tepidum illud, ecquinam illi hostes, quos impugnare, quos & vincere debueras? Augustinum audi: *Ibi vincuntur inimicæ potestates, ubi vincuntur cupiditates.* Sunt ergo cupiditates tuæ hostes tui, sunt inimicæ potestates etiam eæ noxæ, quas leves reputas, & tamen Cœlo judice intentatur tibi fulmen maledictionis, nisi eas etiam ferro vindice excideris; & contra beatus, si excideris: ut enim Propheta Regius in hac palæstra exercitatus in paucis.

Lib. de Agone
Christiano.

Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad Petram. Latina versio *parvulos suos.* At qui sunt illi parvuli?

parvuli? Qui hunc Psalmi versiculum traducunt ad mores ritè formandos, existimant parvulos illos esse leviores noxas, & ipsa quodammodo vitiorum initia, quæ qui tenebit, qui capiet, qui apprehendet, qui corripiet, atque allidet ad petram, id est Christum; nã illæ beatus erit: uti contra infelix, ac miserabilis ille, qui per ignaviam, & inertem socordiam, eaadolescere ac crescere patietur ingenti suo damno, & ruina inevitabili. Fatendum enim, quod & in simili natura docuit, & experientia, à minimis ad maxima casum fieri.

18. *In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.*

litatis Vidisti amplissimam ædificii molem, & minas murorum ingentes, si lapsa de Cœlo aqua, vel guttatim tantum impluat, imò si grando, si nix, & molle vellus aquarum sese per rimas & floccos infiruet, necessum est ut paulatim & subsidat contignatio, & collabatur domus, firma sit licet, & solidis nixa fundamentis.

Probasti lapidem, & marmore ipso duriores, & hic mollescit, atque atteritur levi atque frequenti guttarum illapsu: gutta quippè cavat lapidem, non vi, sed sæpè cadendo.

Quod domui, quod & lapidi à molliore illa, sed repetita sæpius guttarum illuvie: hoc & animo à noxis etiam levioribus frequentissimè iteratis, ideoque etiam ab his cavendum quàm maximè.

Lapides excavant aquæ, & illuvione paulatim terra consumitur, inquebat, patiens Jobus.

Sis lapis, ô homo, sis durus, ac solidus, nec emolliri facilis, nec pronus in malum inflecti: & emollieris tamen, & inflecteris, imò & frangeris, ni caves à minimis.

Non es durior ferro, non chalybe firmior; & tamen & hic, & illud lima sensim atteritur.

Non es cedro solidior, & tamen is à tinea arroditur, exediturque à vermiculo quantumvis tenero: & arroderis ipse, atque exederis etiam à peccatis, ut dici solet, venialibus: ideoque si sapias hæc averfare, hæc declina, hæc fuge; ratus salutem, ac vitam animi pendere etiam à minimis. Si sanus esse voles, infirmitates opprime priusquam invalescant.

Principiis obsta, serò medicina paratur

Cùm mala per longas invaluere moras.

Ne porrò invalescant, initiis obsta, & serpente, dum parvus est, ac ferè innoxius, extingue. Extingue, inquam, ea vitia, quæ ab animi remissione, ac tepiditate paulatim accrescunt, extingue, ac suffoca etiam in cunis; & ne tibi ab otio, atque inertii pigritia sit malè, sedulus labora, utique labores vel exemplo formicæ, ad illam: *Vade, ô piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam.* *Iob c. 3. v. 8.*

Æstate laborat illa, itque reditque viam sæpius; utque hyeme victitet, congregat, in sua veluti horrea, quod in messe collegit: sic & metas ipse, sic & colligas sub hoc vitæ sole, dieque, quod ferat æternitatem, & à quo in ea vivas, & vivas æternum benè.

FINIS TOMI SEXTI ET ULTIMI.

LEODII,
EX OFFICINA TYPOG. JOANNIS MATHIÆ HOVII,
Ad insigne Paradisi Terrestris. M. DC. LXVIII.

Lobbet de Lanthin, Jacques

Jacobi Lobbetii ... Opera omnia in sex tomos distributa

Bd.: 6

Leodii 1668

Bamberg, Staatsbibliothek -- Op.th.f.54(4#6
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11757591-0